

КОЙ ЗАПОЧНА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА.

Историческата истина срещу пропагандата на Антантата

Сборник статии, съставил и превел Живко Войников 2025 г

По време на втората Хагска мирна конференция (15 юни до 18 октомври 1907 г.), американският посланик в Лондон Хенри Уайт задава въпроси на стария си приятел Балфур относно събитията в Европа. Бившият министър-председател отговаря откровенно. Дъщерята на Уайт записва разговора:

Балфур: „Вероятно сме глупаци, че не сме намерили причина да обявим война на Германия, преди германците да построят твърде много кораби и да откраднат търговията ни.“

Уайт: „Вие лично сте много морален човек. Как можете дори да обмислите нещо толкова политически неморално, като провокирането на война срещу мирна държава, която има също толкова право на флот, колкото и вие? Ако искате да се конкурирате с германската търговия, работете по-усърдно.“

Балфур: „Това означава понижаване на жизнения ни стандарт. Затова ще ни е по-лесно да водим война.“

Уайт: „Учуден съм, че точно вие изразявате такива принципи.“

Балфур: „Не е въпрос, дали е правилно или грешно? А е въпрос за това дали искаме да запазим хегемонията си.“

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД, автор Живко Войников - 3	
ВЪПРОСЪТ ЗА ВИНАТА В ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА, автор Удо Валенди, 1984 г. – 47	
КАКВИ СА ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКИТЕ ЗАДАЧИ НА РУСИЯ, автор Юрий Карцов, 1908 г. – 77	
БЪДЕЩАТА АНГЛО-ГЕРМАНСКА ВОЙНА ЩЕ СЕ ПРЕВЪРНЕ ВЪВ ВЪОРЪЖЕН КОНФЛИКТ МЕЖДУ ДВЕ ГРУПИ ДЪРЖАВИ. Меморандум на Пьотър Николаевич Дурново до император Николай II, февруари 1914 г. – 90	
СЪРБИЯ И АЛБАНСКИЯТ ВЪПРОС ПРЕЗ 1912-13 Г. ПРЕПРОЧИТАНЕ ПУБЛИКУВАНИТЕ ИЗТОЧНИЦИ ОТ ТРОЙНОТО СЪГЛАШЕНИЕ, автор, Кристиан Чаплар-Дегович, 2015г. – 103	
САРАЕВСКОТО УБИЙСТВО КАТО ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ПОВОД ЗА ВОЙНАТА, автор Николай Полетика, 1929 г. – 127	
САРАЕВО 1914: КАК АВСТРО-УНГАРИЯ РЕАГИРА НА УБИЙСТВОТО НА ЕРЦХЕРЦОГ ФРАНЦ ФЕРДИНАНД, автор Карл Т. Хембо, 2014 г. – 151	
УБИЙСТВОТО НА ФРАНЦ ФЕРДИНАНД, автори Джим Макгрегър и Гери Дохърти, 2014 г. – 167	
САРАЕВО – 15 ГОДИНИ ПО-КЪСНО, автор, Сидни Брадишоу Фей, 1929 г. – 175	
ЗАГОВОРЪТ НА „ЧЕРНА РЪКА“ ВОДИ ДО СВЕТОВНАТА ВОЙНА автор Сидни Брадишоу Фей, 1925 г. – 183	
НОВА СВЕТЛИНА ВЪРХУ ПРОИЗХОДА НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА. БЕРЛИН И ВИЕНА, ДО 29 ЮЛИ, автор: Сидни Брадишоу Фей, 1920 г. – 194	
ЕКСПАНСИОНИЗЪМ ИЛИ САМООТБРАНА? ПЛАНОВЕТЕ НА АВСТРО-УНГАРСКИТЕ ДИПЛОМАТИЧЕСКИ КРЪГОВЕ СРЕЩУ СЪРБИЯ (1913-1915), автор Габор Деметер, 2020 г. – 210	
АВСТРИЙСКИЯТ СТРАХ. КАК ЮЖНОСЛАВЯНСКИЯТ НАЦИОНАЛИЗЪМ УПЛАШИ АВСТРО-УНГАРИЯ ВЪВ ВОЙНАТА, автор: Виктор Кристоф Петерс, 2020 г. – 225	
ФИТИЛЪТ Е ЗАПАЛЕН: СВЕТКАВИЦИ НАД СРЕДИЗЕМНОМОРИЕТО, автор Волфганг Ефенбергер, 2016 г. – 231	
АВГУСТ 1914: ИЗКРИВЕНИТЕ КОРЕНИ НА НАШЕТО НАСТОЯЩЕ, автор Волфганг Ефенберг, 2025 г. – 254	
ПРЕНЕБРЕГНАТИТЕ ПРЕДУПРЕЗИТЕЛНИ ЗНАЦИ, автор Волфганг Ефенбергер, 2025	
ТАЙНИЯТ ЕЛИТ, автори Джим Макгрегър и Гери Дохърти, 2014 г. – 317	
ФАЛШИВАТА ИСТОРИЯ, автори Джим Макгрегър, Гери Дохърти, 2018 г. – 346	
СКРИТИТЕ ПРИЧИНИ ЗА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА, автори Джими Макгрегър и Гери Дохърти, 2013 г. – 364	
ПОДГОТОВКАТА И РАЗПАЛВАНЕТО НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА. ПРОПАГАНДА И РЕАЛНОСТ, автор Хелмут Рьовер, 2016 г. – 386	
ПРОПАГАНДАТА НА АНТАНТАТА 1914 – 1919., автор Удо Валенди, 1985 г. – 398	
ЛУНАТИЦИ ЛИ? НЕВЪЗМОЖНО! КАК ВЕЛИКОБРИТАНИЯ ПЛАНИРА ВОЙНАТА СИ СРЕЩУ ГЕРМАНИЯ, автор д-р Пат Уоли, 2016 г. – 436	
ЗАБРАВЕНАТА ВОЙНА, автор д-р Пат Уоли, 2014 г. – 456	
МИТЪТ ЗА ВИНОВНАТА НАЦИЯ, автор Албърт Джей Нок, 1922 г. – 462	
ВЕРСАЙ – 70 ГОДИНИ ПО-КЪСНО, автор Удо Валенди, 1989 г. – 490	
1919 г. – КРИЗАТА В АНГЛИЙСКАТА ДЕМОКРАЦИЯ, автор Пат Уоли, 2019 г. – 532	

УВОД

Първата световна война е ключовото събитие, от началото на XX в. и бележи края на политическия XIX в. Промените които настъпват в Европа след войната, са толкова големи, че с право тя може да бъде определена като „залезът на Стара Европа“, а смята война е нейната разрушителна катастрофа, поставя началото на самоунищожението на Европейската цивилизация, протекло на няколко етапа. Първата световна война, пося семената на закономерно последвалата Втора световна война, следвана от Студената война, чийто краен резултат е бавнат агония и деградация на остатъците от Едропейската цивилизация, които наблюдаваме днес!

Причините за тази война, са многократно обсъждани от историците, но почти липсва безпристрастен анализ, тъй като вече повече от век, след тези събития, идеологическите пристрастия и изкривявания продължават да се много силни.

В настоящият сборник съм включил различни статии от разни автори, които съм превел с помощта на интернет-превода, с последваща редакция на текста. Целта е да проследим германската гледна точка, тъй като идеологизираните и напълно неверни внушения на победителите от Антантата са ясни – Германия и нейните съюзници за виновни за войната и всички злини на света. Но както се оказва, истината е съвършено различна и както казва поговорката „гузен, негонен бяга“, а крадецът (в случая подпалвачът на войната) вика „дръжте крадеца“.

Твърде интересното е изследването на германският историк ревизионист Удо Валенди, доказващо несъстоятелността в обвиненията спрямо Германия (и нейните съюзници) като единствен виновник за войната.

Относно руската политика, съм включил една твърде интересна статия на руският дипломат Юрий Карцов показваща каква трябваше да бъде външната политика на Русия, в противоположност на линията провеждана от Николай II, и Меморандума на Пьотър Дурново до императора от февруари 1914 г. Това е изключително интересен документ, който предсказва с голяма точност развитието на събитията в следващите години, вкл. и болшевишката революция в Русия и ноемврийската в Германия. Интересно е, че двамата руски автори, независимо един от друг и в различни години, стигат практически до един и същ много верен извод: **Единственият правилен път за Русия е да върви в тесен съюз с Германия. Двете страни имат нужда една от друга и заедно могат да подчинят Европа. Съюзът с Англия е пагубен за Русия, тъй като обслужва изцяло английските интереси в ущърб на руските. Антантата е нездрав съюз лишен от общи дълготрайни интереси и след победата над Германия бързо ще се разпадне, като Русия ще попадне под икономическа зависимост на бившите си съюзници. Целта на Антантата е да вкара Германия във война, за да я унищожи, което е всъщност далечната цел на Англия.**

Статията на унгарският изследовател Крстиян Чаплар-Дегович ни дава подробна информация за поведението на Сърбия по време на окупацията на Северна Албания през есента на 1913 г. и нейната открита шовинистична и предизвикателна политика спрямо Австро-Унгария, целяща още тогава да разпали европейски конфликт, разчитайки на руската подкрепа в частност и на Антантата като цяло.

Особен интерес представлява статията на проф. Николай Полетика разкриваща в най-пълнен обем и най-дребните известни през 20-те и 30-те години на XX в. подробности за сръбското и руското участие в подготовката на Сараевския атентат и непосредствената вина на Сърбия и Русия за войната. Статията представя глава от по-големият труд на Полетика „Отговорност за световната война“ (Върху анализа на чл. 231 от Версайския мирен договор) и в книгата му „Сараевското убийство“, Ленинград 1930 г., гл. 8. Въпреки че авторът ги е писал в най-мрачните години на болшевишката диктатура, възгледите му не се съобразяват с никаква идеология и той се опитва да тълкува събитията възможно най-открито. Той реално е един от първите съветски историци ревизионисти, въпреки че не се смята за такъв. Според самия Полетика целта на фундаменталният му труд „Произходът на световната война“ е опит да се обясни „в каква тайна и как точно е разгърната световната война през

юли 1914 г.“ Някои от резултатите не съвпадат с официалната гледна точка, съществувала по това време. Затова в по-късното издание на труда в 1964 г. е подложен на сериозна цензура от редакцията като се променят названията на цели глави и пасажии от текста, за да съвпадат с наложената от партията теза за виновността на Германия и съотв. невинността на Русия, Сърбия и съюзниците от Антантата. Самият Полетика твърде рано се разочарова от болшеvizма, въпреки че е имал социалистически идеи в младостта си, независимо от дворянския си произход и никога не става член на КПСС, а през 1973 г. се установява в Израел, тъй като втората му съпруга е еврейка. През юли 1972 г. Белоруският държавен университет, където Николай Павлович Полетика е преподавал, му дава отрицателна характеристика във връзка с решението му да емигрира от СССР. Сред „греховете“ на историка е, че е „преувеличил вината на Русия и е омаловажил ролята на германския империализъм в разпалването на войната“. (Молодяков, 2012: 105)

Следващата статия от Карл Хембо (американски офицер със задълбочени познания по история) продължава темата, като анализира подробно реакцията на Двойната монархия, на дръзкото убийство в Сараево. В този дух са и следващите три статии на Сидни Фей, безспорен специалист по Първата световна война, изследвайки участието на сръбската „Черна ръка“ в Сараевското убийство, сръбското съучастие и реакциите в Берлин и Виена през юли 1914 г.

В своята дипломна работа Виктор Петерс ясно посочва опасенията на Виена от все по-наглия сръбски шовинизъм, но въпроса е много по-подробно разгледан в статията на съвр. унгарски историк Габор Деметер, който доказва, че поведението на Австро-Унгария е по-скоро отбрана, отколкото замисъл за някакъв експанзионизъм.

Интерес представляват и четирите поредицата от статии, чийто автори Волфганг Ефенбергер, Гери Дохърти и Джими Макгрегър, Хелмут Рьовър и д-р Пат Уолш, са независими изследователи, които убедително доказват истинската генеза и причините за Първата световна война, и кой е нейният подбудител и организатор – Великобритания, а Франция и Русия, обединени от омразата си към Германия, са използвани в старите традиции на класическата британска политика, като „контитенталните мечове“ на морската колониална империя.

Албърт Джей Нок, чието изследване е от 1933 г., също убедително доказва, че издиганата тогава теза на Антантата, за германската вина, е един зле съчинен и лесно оборим мит.

И отново се връщам на Удо Валенди и неговите две статии, публикувани в историческото списание което издава „Исторически документи“, който подробно описва, цялата зловредна, подла, и нагла пропаганда на Антантата и преди всичко на Британия. И в последната статия на Удо Валенди, посветена на 70-годишнината от Версайския договор, подробно ни представя изключително тежката ситуация в Германия, заради непосилните условия наложени от този диктат, репарациите, инфлацията, дискриминацията на германските малцинства в Полша и Чехословакия, окупацията на Рейнланд и Саар, от Франция и методичното ограбване на страната, чрез планове на Доуес и Йънг. Всичко това създава една непоносима кошмарна действителност, която само постила пътя за възхода на националсоциалистите.

След края на войната, желанието за репарации е особено силно у победителите. Още с подписване на примирието, Британия конфискува голяма част от германския флот. Но тя иска да получи допълнителни репарации, въпреки че на нейна територия не е имало сражения и мирното население не подлежи на обезщетяване. Затова общественото мнение в Лондон, настоява за разширяване на понятието „репарации“. На 8 април 1919 г. 232 депутати от Камарата на общините по телеграфа упълномощават английския премиер Лойд Джордж да иска от Германия изплащането на допълнителни репарации във висок размер. Масовата националистическа и германофобска истерия, в която обикновенните британци са обработвани още от началото на XX век, се подклажда допълнително от крайните радикали, искащи сурова разправа с победените.

Южноафриканският представител на конференцията Ян Смитс, като представител на британския управленчески елит, и в частност на Южноафриканския британски доминион (който не участва в самата война, изкл. безкръвната окупация на германската колония На-

мибия), предлага като репарации да се иска компенсационна сума, за семействата на войниците участвали във войната, за да послужи за пенсии, осигуровки, за издръжка на пансионни и т.н.

Става ясно, че е невъзможно в кратък срок да се определи общият размер на репарациите. Решава се точната сума да бъде фиксирана по-късно от специална съюзническа комисия. До 1 май 1921 г. комисията трябва да съумее да съчетае максималистичните искания на Антантата с възможностите на германската икономика и да изготви схема на годишните репарационни вноски.

След като няма конкретна концепция какво ще се обезщетява с репарациите, и съществува вероятност, след подписване на мирния договор, Берлин да оспори размера на обезщетенията, дипломатите от Антантата, измислят чл. 231. от Версайския мирен договор, че Германия заедно със съюзниците си е юридически виновна за войната и е отговорна за всички, произлезли щети на принудените да воюват срещу нея държави. Първоначално с този текст се търси юридическото основание за бъдещите репарационни претенции, но след като Берлин остро протестира, съставителите на договора променят чл. 231. в още по-краен вариант – Германия носи моралната вина за световния конфликт.

Вменената единствено на Германия (и нейните съюзници) вина за войната не се приема от германското общество и предизвиква силен протест. Именно тук е една от причините за бързото популяризиране идеологията на националсоциалистическата партия, която реагира най-остро срещу тази крещяща несправедливост. Така основната причина за избухване на Втората световна война, е заложена още в несправедливите и късогледни разпоредби на Версайския диктат. (Спиридонов, 2016: 9-11)

Нагlostта на победителите стига дотам, че още в първите дни след примирието, на 19 ноември 1918 г., френският премиер Клемансо и британският лорд Кързън (председател на Камарата на лордовете, от 1919 г. външен министър) стигат до идеята, че абдикиралият кайзер Вилхелм II трябва да бъде изправен на съд, пред международен трибунал и да бъде обвинен, като подпалвач на световната война. Каква ще е присъдата е предварително ясно. Още на 20 ноември идеята е обсъждана от британския имперски кабинет и много допада на премиера Лойд Джордж (безпринципен популист и политическо парвеню). По-късно той я представя на обсъждане от Съвета на четеримата – лидерите на страните-победителки. Единственият категоричен противник на предложението е италианският външен министър, барон Сонино, който излага редица трезви аргументи: Искаме ли да направим кайзера мъченик? Нима Бундесратът (съюзният съвет, горната камара на Райхстага) също не е толкова отговорен? Може ли отговорността на водачите да се припише на една цяла нация или тя да бъде обвинена за самата война.? А самата нация дали наистина е отговорна? Не донесе ли заточението на Наполеон на о-в Света Елена, полза за бонапартистите и не подготви ли режима на бъдещия Наполеон III? Всъщност Сонино се съмнява в правотата дори на цялата идея за „виновността на Германия“.

Другият който се възпротивява на идеята за процес срещу кайзера е Артър Балфур, бивш премиер-министър, външен министър в кабинета на Лойд Джордж и лидер на Консервативната партия. Доводите му са следните: ако процесът трябва да бъде справедлив, в съдебният състав е необходима да се включат представители на неутралните държави, тогава ще се повдигнат всякакви политически въпроси, което не е от интерес на Антантата и конкретно на Британия. Процесът може да се проточи във времето, и ще постигне обратния ефект, тъй като няма да бъде вече интересен за общественото мнение.

Клемансо предлага съставът на съда да бъде само от четирите страни победителки, на което Балфур опонира, че тогава ще липсва всякаква безпристрасност и справедливост, което ще опорочи самата идея.

На 4 декември, премиерът на Канада Робърт Бордън, остро протестира срещу идеята за процеса. Така идеята се забавя. Междувременно Великобритания навлиза в предизборна кампания и Лойд Джордж издига към електората си лозунга „Да обесим кайзера“ която се харесва на голяма част от тълпата. Скоро целият въпрос излиза извън контрол.

След това темата попада в дневния ред на Парижката мирна конференция. Създава се комисия от изтъкнати юристи, под председателството на американският държавен секретар

Робърт Лансинг, която трябва да изготви списък на „военнопредстъпниците“ като освен кайзера, в него трябва да се включат и други германски политически лидери и висши офицери. Комисията обаче стига до извода, че според съществуващите закони, на тези хора не може да бъде повдигната съдебна отговорност, и ако те имат някаква вина, тя е само морална.

Но на 16 януари 1920 г. Мирната конференция във Версай, изпраща помпозно писмо до холандското правителство, с което изисква предаването на кайзера и споменава сред престъпленията, за които той уж е отговорен, списък, почти толкова дълъг, колкото и скандалният обвинителен акт от Нюрнберг след Втората световна война, например „динично нарушаване на неутралитета на Белгия и Люксембург; варварско и безмилостно вземане на заложници; масови депортации; отвлечане на млади момичета от Лил, които са били предавани на... най-жестоките издевателства; систематично опустошаване на територии без военни обекти; неограничена подводна война, включително изоставяне на жертвите в открито море, и безброй действия срещу мирно население“.

Пълната нелепост на обвиненията, родени от фантазиите на самозабравили се пропагандатори (което ще видим по-късно и в Нюрнберг в много по-голяма степен), е вън от съмнение за всеки човек със здрав разум. В крайна сметка, въпросът е решен достойно от Холандия, която е дала политическо убежище на Вилхелм II и категорично отказва да приеме доводите на съюзниците за подготвяния процес, обявявайки обвиненията им за „блъф“. Пред дилемата, да се доберат до жертвата си със сила, съюзниците предпочитат да се откажат от идеята за процеса.

Комисията на Лансинг най-накрая публикува списък с главните лица, които трябва бъдат съдени, в края на януари 1920 г. Той включва известни личности като престолонаследника на Германия кронпринц Вилхелм Пруски, принц Рупрехт Баварски, фелдмаршал фон Макензен, генерал фон Клок, адмирал фон Тирпиц и адмирал фон Капеле. Но след като кайзерът не е на разположение, губи се ефекта да се наказват онези, които, колкото и важни да са, са били само негови подчинени. Така че замислените процеси от съюзниците не се състоят. (Hankey, 1950: 1-6)

Всъщност замисълът за псевдосъдебна саморазправа по метода на Линч, с победеният противник, ще бъде извършена след две десетилетия, в Нюрнберг и Токио, и се явява нагледен пример за крещяща несправедливост, фалшифициране на документите по които се издигат обвиненията, отказване на всякаква адекватна адвокатска защита на обвиняемите, цензура на документите до които им се разрешава достъп, и пр.¹

Във Версай, процесът не се състои, но е изфабрикуваното обвинение за историческата вина на Германия като подпалвач на войната остава.

Години наред германската историческа наука води „окопна отбранителна война“ срещу историографията на Антантата. На тезата за моралната вина се противопоставят много научни трудове, спомени и документални сборници, в които се защитава собствената теза и се оборва противниковата. Следвоенните германски правителства сформират и финансират специална експертна комисия за издирване и публикуване на архивни документи, доказващи германската теза, че Германия не е предизвикала войната, а е вкарана в нея, вследствие на развитието на събитията, действията на противниковия лагер, създали реална заплаха през лятото на 1914 г. за самото ѝ съществуване. (Спиридонов, 2016: 9-11)

Германските социалдемократи, които завземат властта в страната провокирайки Ноемврийския метеж и абдикацията на кайзера, заемат противоположната позиция, смятайки, че „като си посипят главите с пепел“, ще омилюват победителите. Така известният историк и един от лидерите на социалдемократията Карл Кауцки, се заема заедно с други историци да издават сборник с документи за причините и началото на войната. Кауцки не изчаква излизането на сборника и публикува своя книга „Как се стигна до световната война“² в която се опитва да стовари върху кайзера и управляващите среди, цялата вина за войната.

¹ Истината за Нюрнбергския псевдосъдебен процес може да се види от книгата на Дейвид Ървинг. *Нюрнберг, последната битка*. изд. „Еделвайс“, 2022 г.

² *Wie der Weltkrieg entstand*. Paul Cassirer, Berlin 1919., и в руски превод: *Как возникла мировая война: По документам германского министерства иностранных дел*. Москва, изд. „Красная Новь“, 1924.

Година по-късно издаденият колективен сборник, от старателно подбраните документи с германска педантичност, доказват обратното, че Германия не е имала никакво намерение да воюва, а е въввлечена в тази война. Но за историците от Антантата, германското мнение няма значение.

Още след войната, бившият германски посланик в Лондон и англофил по симпатии, принц Карл Лихновски публикува скандалната си книга „Моята мисия в Лондон 1912 – 1914 г.“, издадена на английски език в САЩ, в 1917 г. В нея той обвинява Германия като виновна за войната, и по-тясно политиката на кайзера и правителството за поддържането на съюза с Австро-Унгария, въпреки опасността от разрастване на конфликта в общоевропейска война. Също обвинява кайзера, че е подстрекавал Виена към неотстъпчивост. Естествено книгата на Лихновски е посрещната възторжено в Британия, Франция и САЩ.

Но този почин започнат от Лихновски, намира развитие едва в годините след Втората световна война, когато положението на победената отново Германия е далеч по-тежко. Започнатата от победителите „програма за денацификация“ цели пълно заличаване на националното чувство на обикновените германци и вменияването им, на чувството за вина. А днес след смяната на поколенията, виждаме че тази политика е постигнала пълен успех не само в бившата Западна Германия, а в цяла Западна Европа, формирала едно консуматорско, безмозъчно, политкоректно ЛГПТ общество от „добре хранени дебили“, без никакви здрави ценности, откъснато от вековните си традиции и разрушители на Европейската цивилизация и култура, отгледани и възпитани в инкубатора на разлагашата американска масова псевдокултура.³

Друг е въпросът, че дори и за Втората световна война, въпреки агресивната политика на Хитлер, не по-малко виновни са другите военнопръстъпници, на първо място Чърчил, после Рузвелт и Сталин, които целенасочено водят политика на умишлена конфронтация с III Райх, и така локалните военни сблъсъци в Европа, ескалират до нова световна война.

В следвоенна Германия окупаторите-победители налагат свои правила и свой „класово-партиен“ подход в тълкуването на историческите събития. Естествено официалните „академични“ историци се подчиняват на догмата, иначе ще се сбогуват с всякаква кариера и дори могат да бъдат подложени на съдебно преследване.⁴ Такъв е и хамбургският историк проф. Фриц Фишер, които издига през 50-те години на XX в. тезата за виновността на Германия и за двете световни войни. Самият Фишер признава, че върху него е имала голямо въздействие книгата на Лихновски. Но друг негов учител е италианеца Албертини. През 50-те години на английски език, е преведено от италиански, мащабното тритомно изследване на Луиджи Албертини⁵, „Произходът на войната от 1914 г.“ (*The Origins of the War of 1914*), чието италианско издание е публикувано в Милано през 1942-43 г., след смъртта на автора в 1941 г. Въз основа на обширната библиография от документи и мемоари, публикувани преди 1942 г., на публикации във вестници и вторична литература, както и на интервюта с участници, вторият и третият том на сборника на Албертини предоставят най-изчерпателно, подробно, но хаотично отразяване на юлските дни на 1914 г. Както може да се очаква, италианският публицист представя германците за виновни, но не в предварителното планиране на войната, както ги обвинява съюзническата нота от 16 юни 1919 г., а в

³ Ето защо, безмозъчното поведение на дебилните съвр. европейски лидери на ЕС, относно безумната ескалация на руско-украинската война, с неадекватната всестранна подкрепа за измислената псевдодържава Украйна, рискувайки да „изкарат руската мечка от леговището ѝ“ и поставяйки сигурността на Европа на „божията милост“, изобщо не ме учудва! „Академията на Сорос“ е дала отлични резултати! И аналогията с ПСВ се налага много ясно. Тогава Британия чрез руските и френските си протезети, направи всичко възможно да превърне локалния сръбско-австроунгарски конфликт в общоевропейски, сега отново Британия в съюз с евродебилите като „Макрон, Мерц, и Ко“ си играят с огъня, опитвайки се да превърнат локалната руско-украинска война, която реално изобщо не ги засяга в глобална. Само можем да се надяваме че няма да успеят, но за съжаление трезвите унгарски и словашки гласове в ЕС са все още твърде слаби! България естествено показва безчовечно слугинско поведение и не е сред достойните източноевропейци.

⁴ Каквато е съдбата на много от историците-ревизионисти, които имат смелостта да заявят каква е истината по горещи въпроси, неподчинявайки се на официалната идеологизирана догма на „академичната“ (псевдо)история и на „политкоректната демократична диктатура“ в „Свободния Запад“.

⁵ Италиански журналист, редактор на „Куриере де ла сера“, депутат в парламента, либарал.

това, че са подтикнали Австро-Унгария да нападне Сърбия, знаейки, че резултатът от локална ще бъде общоконтинентална война.

Албертини заключава, че германската политика е основната причина за Първата световна война и главната отговорност се носи от германското правителство. Фишер възприема извода му като аксиома върху която построява теорията си.⁶

През 50-те години Фишер получава достъп до източнogerманските архиви в Потсдам. Там открива документи от военните години, в които правителството на II-ия Райх определя своите военни цели. Фишер заключава, че Германия носи морална отговорност за войната и че е започнала конфликта, за да преследва експанзионистични цели на европейския континент.

През 1961 г. той публикува тенденциозния се труд „Претенциите за световно господство. Военните цели и политика на кайзерова Германия 1914/18 г.“. В него развива тезата, че Германия отрано е планирала и грижливо е подготвила войната, която ще ѝ осигури световно господство, и следователно носи основната отговорност за избухването ѝ. Привидно са открити неопровержими доказателства, че Германия е виновна. Литературното допълнение на „Таймс“⁷ веднага обсипва с хвалебствия труда на Фишер като „отличен“ и твърди, че заключенията му никога не могат да бъдат „сериозно оспорени“.

През 1969 г. той публикува „Война на илюзиите. Германската политика от 1911 до 1914 г.“ В най-общи линии авторът заключава, че на заседание на Тайния военен съвет от 8 декември 1912 г. Вилхелм II и обкръжението му приемат решение да бъдат провокирани към война с държаните оспорващи германските претенции, а срокът за началото на войната е определен най-късно до лятото на 1914 г. Пресметнато е, че тогава Германия има военното предимство пред противника, от което трябва да се възползва, за да постигне хегемонията на континента и световна мощ. Според тенденциозното мнение на Фишер, още в началото на войната канцлерът съставя детайлна програма за анексията на Белгия, на част от Франция, на територии на Русия, за контрол над Централна и Източна Европа, за присвояване на колонии в останалите континенти..., т.е. войната преследва икономическите и политическите цели на германския империализъм от началото на XX век, а Вилхелм II съзнателно се възползва от Сараевския атентат и окуражава Франц Йосиф да нападне Сърбия. Кайзерът разчита, че поредната локална война на Балканите ще се развие в голяма война, след като в нея бъдат ангажирани Русия и Франция на страната на Сърбия, при което Германия ще се намеси в защита на Австро-Унгария, ще победи врага и ще реализира поставените цели.

Естествено тезата на Фишер се радва на широк положителен отзвук в чужбина, т.е. сред страните победителки, неговата първа книга е преведена на около 30 езика, докато мнозинството от германските историци оспорва тенденциозния му подход към документите с предпоставената цел за доказване на тезата си. Приемайки буквалния текст на документите и противоречивите предполагаеми документи, кореспонденция и меморандуми на длъжностни лица, като официална германска политика, Фишер измисля анексионистките военни цели на Германия превръщайки ги в огромна, взаимосвързана конспирация за световна хегемония на амбициозни, безскрупулни политически и военни лидери, на алчни банкери, индустриалци и бизнесмени, всъщност на всички в Германия, с изключение на няколко пацифисти. Накрая, като предполага, че „Велика Германия“ на Хитлер може да отразява тази приемственост на германската политика, на умствените нагласи и стремежи от епохата на II-рия райх и след това, книгата става обидна, не само за германските историци, но и за политиките и правителствените служители на Германската федерална република. За да допълни книгата на Фишер и да потвърди интерпретацията на Албертини-Фишер за юлските дни на 1914 г., асистентът му Имануел Гайс, подбира и съставя набор от документи за Юлската криза, които са публикувани в два тома през 1963-64 г. под заглавието „*Julikrise und*

⁶ Henry M. Adams Professor of History University of California, Santa Barbara. Introduction to 1972 Edition. *Germany not guilty in 1914* by M. H. Cochran, Colorado Springs, 1972.

⁷ Вестник манипулиран от британският имперски елит отговорен за двете световни войни, вж. Карол Куигли. *Англо-американският управляващ елит* (има я в превод на бълг. ез.), както и статите на Г. Дохърти и Дж. Макгрегър по въпроса, в този сборник.

Kriegsausbruch 1914“ (Юлската криза и избухването на войната през 1914 г.). Очевидно тази колекция е твърде подробна, за да представи интерпретацията на Албертини-Фишер на неспециалиста, така че материалът е компресиран в еднотомно немско издание, публикувано през 1965 г., което служи като основа за американско издание, „Юли 1914 г. Избухването на Първата световна война: Избрани документи“, публикувано през 1967 г. от „Чарлз Скрибнер и Синове“.

Редакторът Гайс предлага, ако читателят се съмнява в заключенията, да се обърне към оригиналните документи или към „великият труд“ на Албертини. Така Гайс, подобно на своя учител, също приема тенденциозните заключения на Албертини.

В този бушуващ спор в Германия има много повече, от чисто академичната наука. Защото, когато Гайс говори за либералната, консервативната или християндемократическата политическа позиция на германските историци, участващи в кампанията срещу Фишер, тогава чужденецът може да се запита дали в основата на тези книги на Фишер и Гайс не стоят скрити политически мотиви? Дали Фишер и неговите последователи са леви социалисти, които „мразят“ Прусия, имперска Германия, консерватори, монархисти, капиталистически индустриалци и банкери от висшата класа, либерални републиканци от средната класа и всички онези, които са лоялни към германските традиции?

В конфликта с най-упорития си критик, либерално-консервативния германски историк Герхард Ритер, Фишер посочва в германския печат, че освен личния конфликт, той няма нужда от историческите интерпретации на Ритер, защото последния в обширните си публикувани трудове по германска история винаги е демонстрирал правотата на германската консервативна политическа философия и симпатизира на пруската държавност.

На Германския конгрес на историците в Западен Берлин през 1964 г. възниква конфронтация между Фишер и неговите критици. Хенри М. Адамс, американски историк присъствал на конгреса, пише, че „атмосферата изглеждаше по-скоро като конгрес на американска политическа партия, отколкото академична дискусия на научни статии, и породил силният шум в подкрепа на Фишер, вдигнат от новото поколение студенти, негови клакьори в публиката“.⁸

На страната на Фишер са германските студенти, бунтуващи се през 60-те години на XX век срещу консервативните корифеи и „закостенелите“ твърдения. (Спиридонов, 2016: 12-14)

Неслучайно съм подчертал последното изречение от цитираната статия. Първото следвоенно поколение на Запад е силно засегнато от политиката на САЩ целяща разрушаването устоите на националното съзнание и традиционните ценности сред народите на вече васалната Западна Европа. Това е поколението на „Битълс“, хипитата, „секса, наркотиците и рокендрола“, възпитано изцяло в духа на консумативизма и егоизма и отричането на всякакви традиционно установени от ^{СТОЛЕТИЯ}столетия и хилядолетия обществени норми.

Същите тези „студенти“ вместо да усвояват науките, свалиха с безумните си протести дирижирани от Вашингтон, президентът Де Гол във Франция, опитващ се да води независима национална политика, от новия господар САЩ. Изобщо играта на провокирани улични безредици в защита на „демократията“, дирижираните безмозъчни студентски и улични протести, „оранжевите революции“ последвани от граждански войни, „закономерните“ мироопазващи военни операции и прочие диверсии, са любим метод на „световния жандарм“ САЩ да се меси навсякъде по света и да сваля неудобните правителства, използвайки глупостта на тълпата, целенасочено манипулирана в необходимата посока, дори и с цената на кървави безредици, погроми, граждански и локални войни.

Но да се върнем на Фишер. Въпросната „програма“ на Бетман-Холвег, цитирана изцяло изопачено от него, е писмо отразяващо лично виждане за евентуалното следвоенно устройство, вече при германска победа. Това не е официален правителствен план и не е подписан от кайзера, а мнение споделяно в личната кореспонденция на канцлера с държавния секретар във външното министерство Клеменс фон Делбрюк. Той нарича своя проект „предварителни бележки относно ръководните принципи на нашата политика за сключване

⁸ Henry M. Adams, 1972.

на мир.” В „Програмата“ канцлерът за пръв път формулира конкретните цели на войната: териториални анексии във Франция и Белгия, независимост на националните гранични зони на Руската империя (Полша, Балтийските губернии), както и създаването на Европейски митнически съюз, който трябва да осигури на Германия икономическо лидерство в Централна Европа. Напълно естествено е, при победа на Централните сили, да настъпят такива промени, и това не е никакъв предварителен план, обмислян десетилетия преди войната.

Фишер напълно греши, твърдейки, че военните цели, които Германия е формулирала след избухването на конфликта, вече са били определени преди войната.

През първото десетилетие на XX век, германското военно ръководство ясно съзнава, че трябва да бъде готово за възможността от война. От всички страни Германия е обградена от врагове. Командването на германската армия разработва отбранителни планове, но политическото ръководство на страната не ги издига като самоцел. Германия няма военни цели преди август 1914 г., по простата причина, че нито кайзерът, нито правителството имат интерес и желание да воюват и да завладяват каквото и да е било.

Също Фишер твърди, че още през декември 1912 г., кайзер Вилхелм се е подготвял за война и само е чакал сгоден момент и удобен повод да я започна. Тогава възниква въпросът, защо кайзерът спря Австро-Унгария през юни 1913 г., когато искаше да окупира Сърбия за да помогне на България, или при определяне границите на Албания, когато Австро-Унгария частично се мобилизира за да изгони нахалните и нагли сърби от северна Албания! Ето го повода, на всички е било ясно, че намесата на Австро-Унгария, ще предизвика Русия да я нападне в защита на любимата ѝ Сърбия и европейската война щеше да избухне още тогава! Точно това не иска Германия и възпира два пъти своя съюзник! Самия ход на събитията оборва тенденциозните и неверни тези на Фишер!

Точно обратното твърди самия кайзер Вилхелм II в последния ден на мира 31 юли 1914 г., ясно осъзнал реалната геополитическа ситуация в Европа, и ясно виждащ, кой е истинският подпалвач на войната: „Вече не се съмнявам, че Англия, Русия и Франция са се споразумели помежду си, знаейки, че съюзния договор ни задължават да подкрепим Австро-Унгария, да използват австро-сръбския конфликт като претекст за водене на унищожителна война срещу нас... Дилемата ни да останем лоялни към стария и достоен император (Франц Йосиф) е използвана, за да се създаде ситуация, която дава на Англия претекста, който тя търси толкова дълго, за да ни унищожи под фалшив предлог да помага на Франция и да поддържа определен баланс на силите в Европа, тоест да използва всички европейски държави в свои интереси срещу нас.“ Така, че в твърденията на Фишер, за кайзера който искал да завладее света, няма нищо вярно, те са преднамерена умишлена лъжа и самият ход на историческите събития го доказват.

Друго доказателство, че Германия изобщо не се е готвила за голяма война в Европа, е пълната липса на съгласуваност между военните си планове с тези на Австро-Унгария. Оказва се че, за разлика от Антантата, двата „централни“ съюзника изобщо не са обсъждали воденето на съвместна война, Конрад фон Хьотцендорф, изобщо не е бил запознат от колегата си Молтке (младши) с подробностите около плана „Шлифен“, или пък са обсъждали австроунгарските армии да съдържат руското нападение, докато основната част от германските армии се справят с Франция. Единствено Молтке е намеквал на Конрад, че съдбата на Австро-Унгария ще се реши на Сена, а не на Буг. (Тишецкий, 2015: Глава 3)

Подобно поведение като това на Фишер ни е познато в България, особено в първите години на социализма, където навсякъде стари преобладаващи „класово осъзнати“ историци или новоизлюпени представители на „класово-партийната“ историческа (псевдо)наука заклеймяват и „горят с нажежено желязо“... „великобългарския шовинизъм на българската монархо-фашистка буржоазия“ за да си осигурят топлите местенца на академичната кариера при новия режим.

Трябва да се запитаме, кое кара Фишер да постъпва така. И истината излиза от неговата биография. През 1933 г. въодушевен от националсоциалистическите идеи, като много германски младежи, Фишер се присъединява към СА, през 1937 г. става член на НСДАП, а през 1939 г. става студент и се обучава при историка проф. Валтер Франк, който също е привърженик на националсоциализма.

Фишер започва военната си служба, но през 1942 г. не е на фронта, а е назначен за доцент в Хамбургския университет. Дори по време на войната той изнася лекции на тема „Проникването на юдаизма в културата и политиката“.

В края на войната до 1947 г. е военнопленник в лагерите на окупационните войски на САЩ. В американския плен, целта е да се „насърчи политическото превъзпитание и преориентация“ на военнопленниците, съответно и възгледите на Фишер се променят коренно. През януари 1946 г. Фишер е преместен в Дахау, и окончателно се затвърдява желанието му да преразгледа хода на германската история.⁹ Само година по-късно той отново преподава като професор по история в Хамбург. Каква изумителна и бърза кариера! Но как и с какво е заплатена!? Подобно на Фауст, Фишер продава душата и честта си на новите господари окупатори.

Когато книгата на Фишер е публикувана през 1961 г., мнозина съвсем правилно и трезво я възприемат като жалък опит да се подмаже на американските окупатори и да се издигне в академичната си кариера, като посипе с кал родината си, представяйки Германия за подпалвач и на Първата световна война. Фишер спомогна истината да бъде скрие в продължение на десетилетия. Неговите трудове сега се считат от много историци за неверни, но не е изненадващо, че все много историци в Британия, Русия (преди това в СССР), САЩ и Сърбия, продължават да ги цитират като удобна за техните идеологически пристрастия „истина“.

Професор Марк Трахтенберг от Калифорнийския университет разкрива, че работата на Фишер е изпълнена с фундаментални грешки. Той е изопачил или представил погрешно съдържанието на документите и е перифразирал разговорите по такъв начин, че те вече не съответстват на действителния текст на документите. Той обърква сценарии и политически планове, като твърди, че целите, които Германия си е поставила след началото на войната, са целите, които страната вече е преследвала преди тя да започне. Знаейки, че Германия се е защитавала през 1914 г., германските историци Герхард Ритер, Карл Дитрих Ердман, Егмонт Цехлин и Ханс Херцфелд отхвърлят работата на Фишер като „фантазия“.¹⁰

Как се стигна до световната война? Неслучайно много историци посочват Берлинският конгрес като вододела, крайъгълният камък, предопределил хода на историческите събития довели до Голямата война. Резултатите от конгреса водят до триумфа на Англия, разбила оформящият се мощен континентален блок на тримата императори, силно разклащане на традиционното пруско-руско приятелство и по-силното обвързване между Берлин и Виена, а Петербург се насочва към Париж.

Но да се стигне до тук, си има предистория. След Кримската война Русия изпада в пълна изолация. Опитите на канцлера Горчаков за подобряване на отношенията с врага Франция, се провалят поради френското нежелание. Единствената страна която подава ръка на Русия е Прусия. Благодарение на активната политика на Бисмарк, връзките с Русия се задълбочават и малка Прусия, след войните с Дания, Австрия и Франция, израства след Франкфуртския мир в силна и обединена Германия. С германска помощ, през 1871 г., Русия отхвърля ограниченията на Парижкия договор от 1856 г. Германия има нужда от силна Русия зад гърба си, тъй като сразената Франция оттук-нататък ще се готви за реванш и това много добре се вижда в Берлин. Затова Бисмарк има нужда от здрав съюз с Русия „в огън и вода“, като в замяна за „руските гаранции за Елзас и Лотарингия“, т.е. пълна подкрепа на Германия срещу общия исторически враг Франция, Германия обещава пълна подкрепа за руските интереси на Балканите и към Проливите. Но парадоксално на очакваното, в Петербург не разбират това, не разбират къде са истинските им приятели и съюзници и започват да подкрепят неприятелска Франция срещу приятелска Германия. Тази алогична глупава политика е плод на франкофилските увлечения на иначе бездарният дипломат № 1 на Русия, канцлера Горчаков и попадналият под неговото влияние мекушав и непостоянен във вижданията си, безотговорен и повърхностен монарх Александър II. В условията на руското

⁹ Petzold, Stephan. *The social making of a historian: Fritz Fischer's distancing from bourgeois-conservative historiography, 1930-60. Journal of Contemporary History.* 2013. S. 271-289..

¹⁰ Jim MacGregor, *Einführung.* 2016. *Sie wollten den Krieg. Wie eine kleine britische Elite den Ersten Weltkrieg vorbereitete.*

самодържавие, външната политика зависи от настроенията на монарха и умението на някой или няколко от приближените, да му окажат своето влияние.

През февруари-март 1875 г. обезпокоен от франкофилските настроения на Горчаков, Бисмарк изпраща своя доверен дипломат фон Радовиц на секретна мисия в Русия. Целта е да се сондира мнението на царя, канцлера Горчаков и др. видни фигури, за по-тесен съюз и сближение с Германия. Радовиц трябва да намери основа за добри отношения с Русия и да предположи към „искрено разбирателство“ дори с Горчаков, „без значение колко трудно е за постигане“. Пратеникът се среща с Горчаков, но разговорите с руския канцлер не са ползотворни, вкл. и поради личните му нападки по адрес на Бисмарк. След това разговаря с началника на Азиатския департамент¹¹ Пьотър Стремухов, който проявява много по-голям интерес към германските предложения за тясно сътрудничество „в делата на Изток“. И накрая е приет на аудиенция от Александър II, който обаче изразява само общото желание с това на своя вуйчо кайзер Вилхелм I, за тясно съгласие между двете държави във външната политика, без по-конкретни решения. Така мисията не постига целта си, Русия не преминава границата на общото доброжелателно говорене, без конкретни решения. Малко преди самата мисия, Бисмарк изказва замисъл си в спор с шарже д'афера в Петербург, фон Алвенслебен: „Германската империя е създадена, за разлика от Германската конфедерация преди нея, без съгласието на европейските велики сили. Няма гаранция от тях за нейното съществуване, включително и за придобитите Елзас-Лотарингия. Германия се страхува от френския реванш. **В тази ситуация ние трябва да съхраним са постоянно, нашия съюз с Русия и Австро-Унгария.** Всяко сближаване между един от нашите съюзници и Франция е сериозна заплаха за нас“. Затова той се опасява сериозно от франкофилската политика на руския канцлер Горчаков и прави опит да я неутрализира.

Русия се отнася към Германия, както е правила с Прусия, като към младши партньор. Бисмарк се стреми към равенство в отношенията с Русия. Той иска руска реципрочност на Запад, в замяна на германската подкрепа на руските интереси на Изток. Но точно това просто нещо изхождащо от реалната геополитическа ситуация в Европа, в Петербург не го разбират и не желаят да го разберат, заради ината на един посредствен, вече страдащ от болезнено честолюбие и старческа деменция руски канцлер и безотговорното, непостоянно и мекушаво поведение на иначе добронамерения към Германия руски император, към които впоследствие се добавят и панславистките утопии завладели голяма част от умовете на руската висша и средна класа. В Петербург изобщо не са дораснали до идеята, че в съюз с Германия, могат да направляват събитията в Европа, а вместо това, посредственият Горчаков продължава да издига изцяло измамната идея за европейското равновесие и „Европейския концерт“ който винаги се дирижира от Британия и в него на Русия е отредено мястото на последна цигулка.

Без да влизам в излишни подробности с последвалото развитие на Източната криза (осветени в други мои работи и сборници¹²), Русия пропилява златния шанс който и предоставя историята, заедно с Германия да стане първостепенна сила в Европа, тъй като без руска помощ за Франция, всякава френско-германска война е невъзможна, а коварната Британия ще бъде изолирана от европейските дела и нейната изцяло егоистична и напълно деструктивна политика, ще бъде парализирана и обезвредена. Между Германия и Русия, една Австро-Унгария винаги ще бъде послушна и сговорлива, въпреки силната антируска антипатия на унгарците.¹³ А при изолирането на Британия, Русия ще може с германска помощ да реши въпроса за Проливите в своя полза.

Берлинският конгрес донася голямо разочарование за Русия. Тя сама се вкара в изолация, отказвайки всякаква помощ от страна на Германия и влизайки в абсолютно неразумен

¹¹ Отдел от руското външно министерство отговарящ също за Балканския п-в и Османската империя.

¹² „Източният въпрос и българското полуосвобождение през 1878 г.“ и двутомният сборник „Берлинският конгрес“ на изд. „Еделвайс“. Както и моят превод на Игор Козлов „По следите на турския гамбит и руската полупобеда през 1878 г.“ изд. „Еделвайс“ 2024.

¹³ Заради провалената независимост от руския цар Николай I, който окупира бунтовна Унгария през 1849 г. и спасява Хабсбургската монархия.

конфликт с Австро-Унгария. Русия отказва да признае нейните интереси към Босна и Херцеговина, въпреки че има две тайни писмени договорености с Виена, които отказва да спазва. Така Русия сама вкарва Дунавската монархия в лапите на хитрия и безскрупулен шантажист Дизраели лорд Биконсфилд и външният му министър маркиз Солсбъри, които постигат максимално ощетяване на руските интереси, без да рискуват нищо.

Най-големият дългосрочен и стратегически успех на конгреса е постигнат от Великобритания, по думите на Дизраели, казани през 1880 г.: **„Нашата първа и най-важна цел на Берлинския конгрес беше да пречупим гръбнака на Съюза на тримата императори, да го направим невъзможен завинаги.** Тази наша цел е постигната, дори и това да не се забелязва в протоколите на конгреса“.

 (Косев, 2019: 162-163)

С ловката си дипломатия на премереният риск и груб шантаж, Дизраели използва руската нерешителност, страхливост и непоследователност, за да вбие клин в отношенията на трите империи. Разбира се, това става възможно само и единствено с голямата помощ, която му предоставя граф Андраши, заради руската неотстъпчивост по незащитими и маловажни въпроси. Друг е въпроса доколко те са полезни за самата Дунавска монархия, а въображаемите и илюзорни ползи най-добре ще се проявят през юни 1914 г., след изстрелите в Сараево!

Самият Дизраели е голям враг на германското обединение. Още в 1871 г. като водач на опозицията, в реч в камарата на представителите, по повод френско-пруската война той заявява: **„Тази война възпламенява в себе си всичките елементи на германската революция през последното столетие. Ние виждаме пред себе си един нов свят, един непознат обект, една опасност. Европейското равновесие е напълно разрушено и Англия е тази която ще понесе най-болезнено неприятните последици от настъпилите промени в Европа“.** В Съюза на тримата императори той вижда един мощен континентален блок, срещу който морската империя е безсилна, особено след разгрома на Франция. А това е в разрез с вековната британска политика, да се подкопова всяка по-силна държава или съюз от държави на континента, като се поддържа „баланс на силите“ изцяло в угода на Лондон. Затова Дизраели казва, че за него границите на Българското княжество на практика изобщо не са важни, важното е във всяка една дискусия на конгреса да се посява раздор в Съюза на тримата императори“.

 (Козлов, 2014: 482, бел. 1573 под линия; Краус, 2016: 243-244)

Но вместо да види грешките си, типично по руски Александър II обвинява Германия и Бисмарк, че го предали, защото е очаквал германският канцлер да прокара на конгреса Санстефанският договор непокътнат, без нищо насреща, без никакви предварителни договорености и руски отстъпки в полза на германските интереси, т.е. „руски гаранции за Елзас и Лотарингия“, или отказ на Русия от подкрепа за Франция. Подобна наивност е трудно отличима от откровената глупост!

Последвалата клеветническа кампания срещу Германия се подхваща от панславистите, които в следващите десетилетия развиват сред руската интелигенция и общественото мнение истинска германофобска психоза, получила своето най-ярко развитие при Николай II, превърнала се в основа на достигналата шизофренични размери руска панславистка истерия.

След необмисленото и емоционално писмо на Александър II до вуйчо си Вилхелм I, в което обвинява Германия за всички руски неуспехи на Берлинския конгрес, и спешното посещение на кайзера в Русия, за изглаждане на отношенията, Бисмарк реагира на събитията също твърде емоционално, прибързано, недомислено и сключва двустранния съюз с Австро-Унгария, което допълнително засилва руската подозрителност, въпреки подновения съюз на тримата императори през 1881 г., заменен с по-късният договор за презастраховка и последният опит – договора от залива Бьоркьо, договорен по инициатива на Вилхелм II с Николай II, изцяло в угода на Русия, предвиждайки и поканването на Франция, за организиране на континентален блок срещу Британия, но неизпълнен от самите руснаци.

От създадената ситуация се възползва Франция и увлича още по-силно Русия в своята реваншистка политика, насочена срещу Германия. Така руският германофобски панславизъм и френският германофобски реваншизъм, влизат в „сърдечно съглашение“ и оформят

агресивен съюз, превърнал се в първата сериозна предпоставка за избухване на общоевропейска война.

Традиционната английска политика насочена срещу най-силният на континента, естествено веднага съвпада с френско-руското приятелство. Англия не може да прости бързото промишлено развитие и възход на Германия и увеличаването на нейния флот (вж. разговора на Артър Балфур и посланик Смит в началото под заглавието), при това не толкова военния, който не представлява проблем за господарката на морето, а търговския флот. Германският промишлен и стопански възход е като трън в очите британския елит. Затова Англия, конкретно в лицето на Едуард VII и британският управленчески среди (както консерватори, така и либерали), се оформя като координационният център, мозъка и двигателя на антигерманския съюз, докато Франция и Русия остават на ниво изпълнители, „континенталните мечове“ на морската империя, действащи по нейните директиви и превърнали се в ножицата с която ще бъдат подрязани крилата на литналия твърде високо германски орел.

Всъщност тук се оформя едно голямо противоречие между глобланият британски промишлено-търговски капиталистически експанзионизъм, който марксистката школа и специално Ленин нарича „империализъм“ и бързо развиващият се германския промишлено-търговски национален капитализъм. Основната разлика е, че британският капитализъм е либерален, стихино развиващ се, докато в Германия поради спецификата на германската монархия, която е нещо средно между конституционната ѝ форма в Британия и абсолютистката ѝ форма в Русия, се опитва и осъществява силен държавен контрол и протекционизъм. Именно поради тази причина, след победата над Германия, британците яростно настояват и постигат, унищожаването на монархическото управление в Централна Европа¹⁴, защото в него виждат сериозна пречка за своята икономическа експанзия, прикривана с добре познатите изтъркани фрази за парламентарно управление, свобода, демокрация, свободна търговия и пр. Великият демагог Ленин, формулира петте основни принципа на „империализма“, т.е. на експанзионистичния либерален капитализъм от британско-американски (англосаксонски тип):

1) Концентрация на производството и капитала, създаване на монополи, имащи водеща роля в икономическия живот. 2) Сливане на банковия с индустриалния капитал и създаване на финансова олигархия и „финансов капитал“. 3) Все по-голямо значение на износа на капитали в сравнение с износа на стоки. 4) Формиране на международни монополни ка-

¹⁴ Унищожаването на силната държавност, какъвто е германският модел е жизнено необходимо на англосаксонския капитализъм. Създаването на демократичното управление на практика унищожава силната държавност. Затова англосаксонците налагат „демократията“ с твърда упоритост по света, тъй като слабата, за предпочитане парламентарна държава е като разграден двор, в който те правят каквото си искат, чрез НПО, манипулирани граждански движения (ЛГПТ, еко-, феминистки, малцинствени и т.н.), интелектуални глупаци от типа на „борците за демокрация и свобода“, корумпирани и подкупни парламентаристи, президенти и министри (корупцията е смазката на демокрацията), „цветни революции“ и пр. Т.е. подобно на вируси, те атакуват другите държави, както вируса атакува клетката и я впряга чрез нейните репродуктивни органели, да реплицира самия вирус. Така действа англосаксонския, британско-американски, сега вече изцяло американски модел на световното господство. Затова за САЩ падането на социалистическата система е от особено важно значение, но далеч не по идеологически причини. В идеологиите вярват само глупците. През втората половина на XX век, социализмът на практика еволюира до държавен капитализъм, залагащ на силната държава и националната икономика. Нещо изцяло неприемливо за господата то Уолстрийт и лондонското Сити. И глупостта на Горбачов с неговата „перестройка“ им дойде като дар от боговете. Но остана един костелив орех Китай, който много добре съчетава силната централизирана държава с иновативния и бързо развиващ се национален промишлено-търговски капитализъм, успешно проникващ в целия свят, поради глупостта на съвр. Запад и САЩ, да се деиндустриализират, водейки се по късгледото печалбарство на спекулативните банкови елити, оставяйки на Китай възможността да се превърнат в „световна фабрика“. Така отново наблюдаваме ситуация подобна на тази преди ПСВ, само че Китай не е Германия и шансовете на либералния банкерски капитализъм, намаляват с времето. Така или иначе, предстои нов глобален сблъсък, който ще определи накъде ще се развива света в следващите векове! А Русия и днес не е значим фактор, освен че е добре въоръжена и богата на суровини (бензиностанция с ракети), но с намордник и кашика поставена от Китай. В крайна сметка Русия изтърва своя шанс в XIX век и връщане назад няма, Поднебесната империя със своята изтънчена източна двуличност и коварство (Восток, дело тонкое), не е рицарски честната Германия на Бисмарк и Вилхелм I (дори и на Вилхелм II), търсеца равноправно партньорство „в огън и вода“!

питалистически съюзи, които преразпределят света. 5) Териториалното разделение на света от най-големите капиталистически сили.

В случая, Ленин ги е заимствал от британският икономист Джон Гобсон и германският икономист Рудолф Хилфердинг, и ги е обобщил, но тези принципи съвпадат до голяма степен и най-вече с капитализма в Британия и САЩ. Нито Германия, нито Франция, да не говорим за Русия и Австро-Унгария, отговарят на критериите. Финансовият промишлено-банкерски капитал взема пълен контрол над икономиките на ангосаксонските сили (интересите на Ротшилд, Рокфелер, Морган, Дю Понт и др. търговско-промишлени и банкови, или обобщено финансови магнати, определят политиката) се нуждае от световна експанзия, затова неговата основна цел е да задуши другият вид, германския, национален капитализъм. Неслучайно, използвайки демократичния хаос на Ваймарска Германия, американските промишлено-търговски, финансови монополи поглъщат германските национални компании една след друга.

Така ПСВ се оказва основополагаща катастрофа, глобален сблъсък определящ накъде ще тръгва света през XX век. След двете световни войни и пълния англосаксонски триумф над света (САЩ като достоен наследник на Британия, именно САЩ е главният и безспорен победител в ВСВ¹⁵), точно този тип либерален, финансов капитализъм на симбиозата от огромните транснационални промишлено-търговски компании и могъщите банкови асоциации, се превърна в безалтернативна форма, *modus vivendi* на времето в което живеем днес.

Но да се върнем към ситуацията преди ПСВ. Есетствено нито Франция, нито Русия имат планове за някакво преразпределение на света, а се стремят към много по-дребни цели (Елзас-Лотарингия и Проливите+славянски сателити), и са умело манипулирани от Британия.

Русия започва все по-настъпателна безкомпромисна и агресивна политика срещу Австро-Унгария. Последвалото официално анексиране на двете провинции Босна и Херцеговина, което е напълно естествено, след като империята е поела пълният контрол над тях в 1878 г., се раздухва от Русия като някакъв свръхголям скандал, заплашващ с война. Българската независимост обявена съвместно с австроунгарската анексия, допълнително засилват българофобските настроения в Белград и Петербург. Руската агресивност расте с всеки ден, щедро подхранвана с френските парични заеми и английската благосклонност и насърчаване.

Сърбия се превръща в много удобен инструмент на руската експанзия, особено след 1903 г., когато новият крал Петър Караджорджич започва открито проруска политика. Самата Сърбия още с възникването си в първата половина на XIX в. се оформя като крайно шовинистична и експанзионистична държава. Малкото и васално на Турция княжество, се вижда в кривото огледало на своите мечти като „Пиемонт на Балканите“ владеещо всички славянски земи между Адриатическо, Бяло и Черна море. За Сърбия, българския народ няма право на съществуване¹⁶, а е единствено биологичен материал, от който сърбите трябва да изградят великосръбската си империя.

През 1876 г. Сърбия прави опит да вкара Русия във война с Турция, за да осъществи част от своите експанзионистични цели – анексия на населението с българи Нишки санджак и евентуално част от Косово и Босна. Опитът не успява веднага, но отключва поредица от събития завършили с руско-турската война през 1877-78 г., от която едва спасената през 1876 г. от турска окупация Сърбия, сега заграбва Нишкия санджак и започва асимилацията на живеещите там българи. Така, след като бързо „храносмила“ Моравско, подарено ѝ от Русия по Санстефанския договор и допълнено с Пирот и Враня от Австро-Унгария в Бер-

¹⁵ Въпреки всичките напъни на съветската историография и пропаганда, да представят СССР като главен победител, е пределно ясно, че без мощната британо-американска материална и военна подкрепа, СССР щеше да приключи съществуването си още в 1941 г. Както и в ПСВ, СССР (Русия) беше използван като континентален меч на Британия и САЩ, след като френския континентален меч, се оказа много хабен и крехък и беше счупен още в 1940 г.

¹⁶ В сръбската реч названието „бугарин“ и „бугараш“ се използва като синоним на простак, долен и примитивен човек „втора ръка“. Българофобията се превръща в една от основните черти на сръбската народопсихология и манталитет.

лин през 1878 г.¹⁷, и напълно забравено от прохождащата българска държава, на дневен ред идва големия сръбски апетит за Македония.

Русия застава изцяло на сръбска страна и плътно подкрепя сръбската въоръжена пропаганда в Македония, игнорирайки изцяло българските интереси. От България се иска да се откаже от националните си интереси, да се откаже от екзархийските епархии в Македония в полза на Сърбия, да бъде вярна и покорна като роб, и „признателна“ до глупост на „освободителката“, а българският народ, облечен във войнишки шинели, трябва да бъде „пушечното месо“ на руските експанзионистични планове в предвижданата вече голяма война срещу „германството“, което застрашавало „славянството“.¹⁸

Именно в тази непълно нездрава среда възниква Балканският съюз, идеята за който първоначално идва от руският посланик в Сърбия Хартвиг, но на въдицата се хващат глупавите български русофили „Гешов, Данев и Ко“, управляващи тогава страната, за да я докарат до национална катастрофа. Монархът Фердинанд е обезвреден, привързан със „златна верига“ към Русия, след като Николай II му отпуска голям личен заем през 1910 г., за да погаси дълговете си към австроунгарските банки.

Балканският съюз е сключен изцяло под натиска и ръководството на руските посолства в Белград и София, под контрола на руските военни аташета съотв. полковниците Артамонов и Романовски, но основната му цел е да бъде хвърлен срещу Австро-Унгария. Само че безмерният сръбски шовинизъм и открита българофобия, и опитът за български реванш го провалят. По време на Междусъюзническата война, Австро-Унгария иска да помогне военно на България като нападне Сърбия, разбира се с едничката цел да доразруши Балканския съюз и да неутрализира Сърбия, чиято шовинистична пропаганда сред сръбските подданници в империята силно тревожи Виена. Но тогава е спряна от Германия, защото е ясно, че Русия ще използва момента да започне европейската война, нападайки Австро-Унгария.

По този въпрос известна светлина дава Джон Кафърки, независим истрик от Канада. В своя труд „Втората война на лорд Милнър“ той логично доказва, че идеята за Балканския съюз идва не от Петербург, а от Париж и по-специално от посланик Изволски, човекът който дължи политическата си кариера на британския крал Едуард VII и е човек на британския елит. Според логичните съображения на автора и представените доказателства, управляващите в Париж и Лондон знаят много добре, че е необходима война на Балканите, защото Русия е най-слабото звено в Антантата и трябва да се намери сценарий за предизвикване на война, който да я включи директно, а не само като член на съюза. Тя да запали фитила, в защита на славянските си протезети. Тогава ще е по-лесно, след като е предизвикана и Германия в защита на Австро-Унгария, да се наложи идеята за война с Германия в британското и френското общество. Авторът доказва, че Русия може да стигне до война, само ако е сигурна в подкрепата на Франция, а Франция ще воюва, само ако е напълно сигурна във военната подкрепа на Великобритания. Така че, британската политика се превръща в решаващият фактор за Балканската криза 1912-13 г. и последвалата в Юлската криза в 1914 г. Затова Изволски и Хартвиг създават съюза, чият основна цел виждат във война с Австро-Унгария. Затова и в тайният анекс към българо-сръбския договор е записано, че България трябва да подпомогне военно Сърбия, при война с Австро-Унгария. Неслучайно първото посещение на Поанкаре в руската столица през 1912 г. е ясен знак за втвърдяване на позициите на военнлюбците и подтикването на Русия към по-активни действия.

Но Балканските страни имат друг належащ проблем – османското наследство на полуострова и естествено първо се насочват натам, променяйки замисления сценарий. **България се оказва сляпа за геополитическите реалности, и не успява да види стратегическата роля на Сърбия като „котешка лапа“¹⁹ на Тройното съглашение.** Изключително ве-

¹⁷ Тогавашият княз Милан Обренович чрез външния министър Йован Ристич, води двулична политика, насочена едновременно към Виена и Петербург. След като взема максималното възможно от Русия (Ниш и Лесковац), Сърбия се поставя в услугите на Австро-Унгария и допълва моравските придобивки с Пирот и Враня. Проавстроунгарският курс остава до преврата в 1903 г.

¹⁸ Един от любимите лозунги на руските панслависти, в който няма и капка достоверност.

¹⁹ Котешка лапа – аналог на по-популярния български израз „кози крак“ – лост за влизане със взлом, инструмент използван от престъпниците..

рен и точен извод, който досега не е направил нито един български академичен историк! Балканските войни, са само част от глобалната британска стратегия, за разпалване на война между Австро-Унгария и Русия. Разочарована от непослушната България, Русия ще я замени с Румъния.

Българите влизат в спор със Сърбия и Гърция в Македония, убедени в своята справедлива кауза, и смятайки че като крайъгълен камък на проруския Балкански съюз, ще се радват изцяло на руската защита. И като резултат, България е разгромена в Междусъюзническата война от обединените сили на Сърбия, Гърция и Румъния, докато Русия стои настрана и подстрекава пряко Румъния и непряко – Турция, да се намесят срещу България.

Виждайки нетрайността на съюза, заради непримиримия българо-сръбски антагонизъм, сега от Петербург решават че е по-добре да жертват България и да я заменят с Румъния, която има преки интереси в Австро-Унгария и непримирим конфликт с България заради заграбването на Южна Добруджа. Откъсването на Румъния е много важно за Антантата и конкретно за Русия, тъй като до тогава, тя има тайни договори с Австро-Унгария и Германия, за военна помощ, насочени срещу Русия и се смята за част от Централните сили.

Опитът да се провокира Австро-Унгария да нападне Сърбия, първия път със сръбската агресия в Албания след Лондонския договор, и втори път по време на 2-та Балканска война, за да помогне на България, съобразно уговорките между цар Фердинанд, външния австроунгарски министър Берхтолд и началника на генералния щаб Конрад фон Хьотцендорф, са провалени от Германия, която дърпа юздите на Виена и така предотвратява европейската война с една година. А и Русия не е ентусиазирано дотолкова, че да се впусне веднага във война.

Царят и неговите министри очакват войната, за която усилено се готвят, но първоначално се опасават тя да избухне преди 1917 г., предвид решаването на много икономически, военни и политически въпроси, за да може Империята да премине фаталната линия възможно най-подготвена. (Тишецкий, 20157 Глава 4.) Все пак замяната на премиера Коковцев през 1914 г., известен с пацифистката си политика, с възрастния и безгласен Горемкин, показва смяна на курса в Петербург.

Същата година, сръбските шовинисти опиянени от победата си над България, обръкват руските планове с убийството в Сараево. Обръкват ги, защото Русия трябва да завърши превъоръжаването си през 1917 г., т.е. дотогава е трябвало да се поддържа мира в Европа. Но тук се намесва разнобоя в руската политика. Артамонов и Хартвиг, който води собствена политика, съобразявайки се единствено със своя приятел, посланика в Париж и бивш руски външен министър Изволски, подкрепят замисленият от сръбската „Черна ръка“ атентат срещу австрийският престолонаследник Франц Фердинанд. Артамонов информира военното министерство в Петербург и получава одобрение. Всички висши сръбски държавни лица, вкл. принц-регента Александър Караджорджич, знаят за заговора, но пристъпват към организирането му, едва след руското одобрение. Сама Сърбия никога не би си позволила подобна авантюра. В Русия също се знае за него. Не знаем дали Сазонов и царя са били поставени пред свършен факт, и впоследствие са решили да се възползват от ситуацията, сигурни в анго-френската подкрепа, или и те са в играта от самото начало.

Разчитайки на привидната неподготвеност на Русия, кайзер Вилхелм II подхожда доста импулсивно лековерно в началото на Юлската криза, типично за неговия характер, като вярва, че тя не е завършила превъоръжаването си, и няма да се намеси в австро-сръбския конфликт, а без руската намеса, той ще бъде лесно локализиран.

Въпреки своята голяма външнополитическа активност, управляващият елит на Русия, дори в годините преди световната война, така и не успява да формулира точно какви външнополитически цели трябва да преследва в предстоящия европейски конфликт за който се готви.

Още по време на Балканските войни, Русия е сериозно стресната от появата на българските войски под Чаталджа. Неуспехът на операцията се дължи на „некадърността“ на ген. Радко Димитриев. Но дали става дума за некадърност или за съзнателно проваляне на

операцията което струва около 20 000 убити български войници, е друг въпрос.²⁰ Р. Димитриев е яростен русофил, който през 1914 г. дезертира от поста си посланик в Петербург и постъпва на служба в руската армия. Същият генерал предател, провали и българското настъпление в Сърбия по време на 2-та Балканска война.

След атаката на Чаталджа, Русия замисля да окупира Проливите, за да не допусне българите там, но военните разчети установяват, че черноморският флот няма възможността да извърши бърз и в достатъчно количество руски десант и идеята отпада. Така в навечерието на Голямата война, се оформят две становища за основните интереси на Русия. Първото е формулирано още от Александър III в 1885 г. и изказано пред началник-щаба на армията ген. Обручев: „Според мен трябва да имаме една главна цел: да окупираме Константинопол, да се установим веднъж завинаги в Проливите и да знаем, че те ще бъдат трайно в наши ръце. Това е в интерес на Русия и това трябва да бъде нашият стремеж; всичко останало, което се случва на Балканския полуостров, е второстепенно за нас. Стига сме популяризирали в ущърб на истинските руски интереси. Славяните сега трябва да служат на Русия, а не ние на тях.“

Царят определя задачата сбито и поставя приоритетите много ясно. Когато през 1913 г. във връзка с Чаталджа, военният министър В. А. Сухомлинов прави много скептичен доклад на Николай II, говорейки за „рисковаността на самата операция по окупиране на Проливите от техническа гледна точка“, царят отговаря, че „в този случай идеята и целта на въпроса са от такова доминиращо значение, че техническите детайли отстъпват на заден план.“ Но желанието е едно, а реалната възможност да го изпълниш е друго. Руският флот продължава да бъде изостанал и дори не превъзхожда турския в Черно море. Русия е особено обезпокоена, че Турция е поръчала на британски корабостроителни компании изработването на два дрендоута – нов клас военни кораби, с каквито Русия не разполага. В крайна сметка, следвайки съюзническата лоялност и преди всичко собствения си интерес, след настоятелните руски молби, първият лорд на Адмиралтейството Уистън Чърчил през 1914 г., непосредствено преди войната, конфискува двата вече готови кораба и ги зачислява в британския флот.

Началникът на канцеларията на руското Министерство на външните работи, барон Шилинг, заявява през лятото на 1913 г., че „основната грижа на руското външноминистерство е да получи контрола над Проливите в случай на европейска или голяма общеевропейска война.“ Външният министър Сазонов казва почти същото на Николай II, „който поеме контрол над Проливите, ще получи в ръцете си не само ключовете за Черно и Средиземно море. Той ще има ключовете за настъпателно движение в Мала Азия и за хегемония на Балканите.“

В своя меморандум началникът на Черноморския оперативен отдел на Военноморския генерален щаб, к-н 2-ри ранг Ал. В. Немитц формулира още по-ясно: „Величието на Русия е много по-важно от националното значение на някаква си Сърбия. Величието на нашето отечество и неговите неотложни интереси са много по-близки до руския народ, отколкото ползите от някаква си Сърбия или друга държава на Балканите, затова достъпът на Русия до Средиземно море е много по-достоеен като цел на руското правителство и руското общество, отколкото интересите на някакавата там Сърбия, но за която обаче Русия е готова да се изправи, издигайки се в целия си огромен ръст.“ Т.е. основният и единствен интерес, който Русия има на Балканите е владееенето на Проливите, а не егоистичните интереси на някаква си Сърбия. Това е всъщност геополитическият интерес диктуван от реалната политика, срещу месианските панславистични утопични заблуди.

Другото мнение подхранвано и от общественото мнение се изразява от посланика в Белгард Николай Хартвиг: „Според мен трябва да следваме две ясни, напълно определени крайни цели: 1) да улесним постигането на заветните идеали на славянските народи, които сме призвали към самостоятелен живот, който се свежда до приятелска подялба между тях на цялата турска територия на Балканския полуостров, и 2) да осъществим собствената си вековна историческа задача: да застанем здраво на брега на Босфора, на входните порти на

²⁰ Виж „България и Балканският съюз през погледа на Гаврил Занетов“, изд. „Еделвайс“, 2023.

„Руското езеро“. Хартвиг като ревностен представител на панславизма винаги поставя напълно неясните и на практика не съществуващите „общии интересите на славяните“ на първо място. За него „славянските интереси“ означават единствено сръбските шовинистични цели.

Друг известен руски дипломат, барон Р. Р. Розен, има напълно противоположната гледна точка, смятайки защитата на „интересите на славяните“ от Русия за опасна химера. Всички опити за „изкуствено създаване на „културно единство“ (каквото и да се разбира под това неясно понятие) между Русия и славяните са обречени предварително на неуспех, по простата причина, че подобно „единство“, колкото и желателно да изглежда в идеалния случай, не отговаря на никакъв специфичен интерес нито на Русия, нито на славяните.“

Всъщност „розовите очила“ на панславистите, им пречат да видят, че „общии славянски интереси“ не съществуват и никога не са съществували, а на Балканите безграничният сръбски шовинизъм пречи изобщо на такава мисъл и нетрайното творение наречено Балкански съюз, става единствено възможно поради крайната глупост на българските политици и дипломати русофили които го замислят и осъществяват, докарвайки България до катастрофа.

Розен, е един от първите, които обръщат внимание, че „нашите флиртове с австрийските славяни... в крайна сметка подтикват Австрия да започне изключително нежелани, ако не и опасни флиртове със собствените ни „украинофили“ и други елементи, враждебни на руската държава и коварно мечтаещи за разпадането на Русия“.

Трябва да се признае, че в навечерието на Първата световна война в Русия „няма консенсус относно историческата задача, която войната трябва да реши“. В такава ситуация въпросът за Проливите и интересите на балканските славяни (реално на сърбите) са принудени да се допълват взаимно. Основната цел „завладяването на Проливите“ не може да обедини руското общество и да го убеди в необходимостта от по-големи жертви в името на руският контрол върху Босфора и Дарданелите.

В резултат на дългогодишна и масирана панславистка пропаганда, руската интелигенция е толкова заблудена, че реагира много остро на едно напълно закономерно събитие, официалното обявяване на анексията на Босна и Херцеговина в 1908 г., което е формален дипломатически акт, тъй като неофициално провинциите са под австроунгарско управление още от 1878 г. А самото това действие е предварително уговорено от предишния император Александър III и Франц Йосиф.

Ал. Изволски с мълчаливото одобрение на Николай II, който замисля с австроунгарския си колега Ерентал този акт, едва ли не е разкъсан от панслависткия печат, а никой не обръща внимание, че основната цел на Изволски е много по-важна за Русия – промяната на международния режим за Проливите, отколкото ощетения сръбски шовинизъм. Промяната на режима на Проливите не се осъществява поради различни причини и основно заради британската неотстъпчивост. Но това, за което е започната цялата схема – промяна в режима на Проливите и свободно преминаване през тях само за военните и търговски кораби на Русия, остава незабелязано от общественото мнение в страната. Изволски почти не е критикуван за пълния си провал в постигането на основната цел. Анексирането на „славянските земи“ от Австро-Унгария обаче се възприема в руското общество изключително болезнено. Никой и не се замисля, че недоволни са само сърбите, при това в Сърбия, и не толкова в анексираните провинции, а хърватите и босненците са напълно доволни от промяната. За съжаление понятието „славяни“ в руското му разбиране, що се отнася до Балканите се приравнява единствено със сърбите и техните интереси.

Всъщност Изволски действа единствено с мълчаливото одобрение на императора, но без знанието на другите министри. А планът му не се осъществява, не толкова заради набедения в измама Ерентал, колкото от безразличието на руските съюзници от Антантата. Европа, научава за случилото се от вестниците. Германия и Италия се съгласяват да подкрепят исканията на Русия в замяна на някои услуги. Германия няма никакво специално желание, но гладната за колонии Италия иска руската благословия за северноафриканските формално турски провинции Триполи и Киренайка, срещу което Санкт Петербург не възразява. Раздразнението към Ерентал, е защото извършва анексията толкова бързо и не предупреждава.

дава по официалните дипломатически канали предварително. Париж отказва да подкрепи Русия без съгласието на Англия. Но основното разочарование за англофил Изволски идва в Лондон. Външният министър сър Едуард Грей казва на госта си, че британското правителство не е против отварянето на Проливите за кораби на всички страни, но само със съгласието на Турция (т.е. Параграф 22 или квадратура на кръга). Пзовавайки се на „общественото мнение“, той добавя, че моментът за повдигане на въпроса е „изключително неблагоприятен“, с обещание да използва влиянието си в Константинопол „в по-удобен момент“. Френското правителство на Жорж Клемансо, последва примера на Лондон, а общественото мнение е изразено от известния политик и историк Габриел Аното във влиятелния вестник „Фигаро“: „Европа иска мир. Какво значение има за френските селяни дали Босна и Херцеговина са окупирани или анексирани?“ Същото се отнася и за руските селяни.

В крайна сметка това е чисто формален акт, който Андраши не успява да постигне на Берлинския конгрес, единствено заради ловката маневра на турския представител Каратеодори паша, който шантажира, че няма да подпише договора, ако Австро-Унгария настоява за анексия, а не за временно управление. Уплашен, че без турския подпис, целия конгрес се обезсмисля, и Австро-Унгария трябва да воюва за целта си, след съгласието на Франц Йосиф, Андраши се съгласява на турското изнудване, без и да подозира каква бомба поставя на следващото поколение. Голямата грешка на Австро-Унгария е, че не анексира провинциите веднага, след като ги поставя под свой военен и административен контрол.

Както отбелязва германският историк Макс Монжела, страните от враждебния на Русия блок, заемат по-благоприятна позиция по такъв важен въпрос, отколкото формалните съюзници от Антантата.

В самата Русия, министрите заявяват на царя, че не подкрепят инициативата на външния министър. Николай II се измъква, приемайки решението им. Изволски подава оставка, предвид и неадекватната реакция на панслависткия печат, а министър-председателя Столипин използва момента да постави на негово място своя зет Сергей Сазонов. Изволски е изпратен като посланик в най-важната за руските интереси столица – Париж, но с люта неприязън към всичко немско. (Молодяков, 2012: 34-35)

Русия става жертва и заложник на собствената си панславистка пропаганда със силен просръбски привкус. Панславянската идея има такъв „хипнотичен“ ефект върху общественото мнение, че го принуждава да обърка симпатиите и антипатиите си с истинските цели на политиката, която трябва да води руската дипломатия. (Тишецкий, 2015: Глава 4.) А това обяснява защо толкова лесно общественото мнение в Русия се поддава на антигерманската истерия виждайки в Германия, единствено покровител и защитник на омразната Австро-Унгария, „този заклет враг на славянството“, попада под влиянието на Франция и Англия в навечерието на войната, рязко се обявява против локализацията на австро-сръбския конфликт, и така лесно се плъзва по пътя към нея, реално подпалвайки нейния фитил.

Сърбия има още една причина да бърза с войната. Престолонаследникът Франц Фердинанд не крие планове си радикално да преустрои империята превръщайки я от Двуетинна в Триединна Австро-Унгаро-Славия, като издигне славянските области в равен статут с Унгария и Австрия. Така той от една страна иска да неутрализира унгарският натиск и тежест в империята, а от друга да потисне местните национализми като ги отклони от разрушителните тенденции към териториална и културна автономия, равноправие, и свободна изява на славянските народности, румънците в Трансилвания и италианците в Трест и Тренто.

В разговор с италианския дипломат граф Карло Сфорца (представител при сръбската армия и правителство 1916-18 г., на о-в Корфу и в Солун), Никола Пашич красноречиво изразява отношението си към този план: „За пръв път в живота си наистина се уплаших.“ Сръбските водачи виждат, че с такава хитра комбинация, Велика Сърбия не е предопределена да съществува. Отделенето на Хърватия от Унгария ще доведе до обединението ѝ с Босна и Херцеговина, а възможно и с Воеводина. Така ще се създаде обединение на сърбо-хърватите но под хърватски контрол и в рамките на федерализираната империя. Освен това въпреки пропагандата на руските панслависти и сръбските шовинисти, в Австро-Унгария, сръбите изобщо не са потискани, а имат всички права на останалите поданници и се радват

на една далеч по-добре организирана и благоустроена държава и спокойно общество, отколкото изостаналата полудива „балканска“ Сърбия може да им предложи. Затова идеите на „Млада Босна“ нямат изобщо широко разпространение сред мнозинството сърби в империята, и се издигат единствено от маргинални елементи, анархисти, терористи, авантюристи, младежи, ученици и студенти в сръбската столица, попаднали под влиянието на сръбската пропаганда и тамошните ултранационалистични организации като „Омладина“, „Народна одбрана“, Сръбското четническо движение, и др.

Когато планове на Франц Фердинанд стават известни, членовете на „Черна ръка“ с ужас осъзнават, че славянските народи на Австро-Унгария и конкретно сърбите там, да не говорим за хърватите и босненците, ще предпочетат стабилността и автономията във федерализираната империя, пред подчинението на Сърбия. Всички те са коренно различни от сърбите, които 4 века са били под турска власт, съответно са доста изостнали в културно отношение, докато австрийските сърби се смятат за много по-издигнати от тях по култура и благосъстояние. Когато става атентатът в Сараево, много от представителите на сръбската интелигенция в империята изразяват лоялността си към нея и осъждат извършителите, зад които стои Белград. (Макаров, 2014: 146-147) Следователно трябва да се бърза, император Франц Йосиф е вече твърде стар и всеки момент може да почине.

Например, на 31 януари 1913 г., когато има поредно изостряне на австроунгаро-сръбските отношения заради отказа на Виена да признае сръбската окупация и желание за анексия на цяла северна Албания в хода на 1-та Балканска война, британският посланик във Виена, сър Феърфакс Картрайт, пише до заместника на Едуард Грей в британското външно министерство, сър Артър Никълсън, бивш посланик в Санкт Петербург: „Виена не може да позволи никакво фрагментиране на своите провинции, без да рискува срутването на цялата сграда.“ и „Сърбия един ден ще предизвика и въвлече Европа, във всеобща война на континента. Не мога да ви опиша какво възмущение се изпитва тук, от постоянните провокации, които тази малка страна, с подкрепата на Русия, причинява на Австрия. Ще бъде голям късмет, ако настоящата криза не доведе до война в Европа. Ако следващия път възникне отново криза заради Сърбия, убеден съм, че Австро-Унгария ще се противопостави на Русия и ще иска да си уреди сметките с малкия си съсед на всяка цена.“ Прогнозата се оказва вярна.

Но самата Австро-Унгария изобщо не желае да се конфронтира с Русия. Самият Франц Фердинанд е най-категоричен: „Никога няма да започна война срещу Русия. Ще жертвам всичко, за да я избегна, защото войната между Австрия и Русия ще завърши или със свалянето на Романови, или със свалянето на Хабсбургите, или може би със свалянето и на двете династии. Войната с Русия е краят за нас. Ако направим нещо срещу Сърбия, Русия ще я подкрепи и ще влезем във война с Русия. Струва ли си австрийският император и руският цар да захвърлят взаимно тронове си и да отворят пътя на революцията?“ Прогнозата му се оказва напълно вярна. (Молодяков, 2012: 18, 39)

Сърбия провокира войната по-рано от очакваното, но излиза от нея като голяма държава, превърнала се в Югославия, така че тя носи вина за нейното избухване, абсолютно наравно с нейните покровители от Антантата. А поради нездравата си основа, тази изкуствена държава не издържа дори век, и имаме удоволствието да наблюдаваме закъснялото възмездие в нейното срутване през 90-те години на XX век.

Франция е другият главен виновник за войната, водена единствено от желанието за реванш, и връщане на Елзас и Лотарингия. Но това може да стане само с помощта на Русия и Англия. Затова и Париж се обвързва с двустранни договори първо с Петербург и после с Лондон, така че прави избухването на войната, цел на своята политика, когато с неофициална руска и английска помощ (подкупване на вестници, влияние върху общественото мнение) на власт идва ултрареваншистът Поанкаре.

Елзас попада под френска власт по силата на Вестфалския мирен договор от 1648 г. но си остава немски по език и култура, въпреки че в областта се заселват и френски колонисти. Херцогство Лотарингия, с център в Мец, става френско в 1766 г., но тук френското влияние е много по-силно, населението също е основно френско.

Франкфуртският „мир“ изключва възможността за добри отношения между Берлин и Париж.²¹ Никой френски политик не би рискувал да го признае за окончателен и да се откаже от претенциите си към Елзас и Лотарингия. В същото време никой германски канцлер или кайзер, не би могъл да върне доброволно тези провинции на Франция. Най-многого, което французите можеха да направят, е да не настояват за връщането им „веднага“, като изискват отстъпки в други области. Най-многого, което германците можеха да направят, е да предоставят на френското население на провинциите (което е основно в Лотарингия) широка автономия.

Но далеч не всички местни жители се чувстват „поробени“. Голяма част от тях са етнически германци. При новата власт, те получават по-добри икономически условия и по-висок стандарт на живот. Провинциите се развиват заедно с останала Германия, която преживява мощен подем във всички области. Професор Бърджис, който познава ситуацията лично, пише: „Германия построи университет в Страсбург, въведе задължително образование, за да сложи край на голямата неграмотност тук, проведе санитарни реформи навсякъде, подобри жилищните условия в градовете и селата, сложи край на мизерията в бедняшките квартали, научи селяните на по-добри методи на земеделие и разви индустрията в градовете в полза и благополучие на техните жители. Всеки, който е виждал със собствените си очи както аз, Елзас-Лотарингия през 1871 г. и Елзас-Лотарингия 14 години по-късно, не може да не почувства учудване и възхищение от подобренията в образованието, здравеопазването, предприемчивостта и просперитета на местното население през този период.“ Около 50 000 французи (едва 3% от населението на двете провинции през 1871 г.), основно от Лотарингия, не искат да живеят „с германците“ и предпочитат да напуснат родните си места, носейки със себе си идеята за реванша. Затова главните негови идеолози са родом от Лотарингия и за повечето французи, думата „реванш“ има само едно проявление – в лицето на енергични политици като Раймон Поанкаре и Теодор Делкасе.

Трябва да отбележим, че не винаги реваншизмът е бил основна външнополитическа цел. Със смяната на поколенията, постепенно идеята за реванш отслабва сред френското обществено мнение, особено по време на правителството на Кайо, или сред социалдемократите на Жан Жорес²². Така, че съвсем не е случайно идването на власт на Поанкаре и реваншистите, не без значение със щедра финансово помощ на Лондон и Петербург. Пример за сътрудничеството на посланик Изволски с Поанкаре е съвместното разпределение на парите, получени от Санкт Петербург, за подкупване на местния печат, включително и вестниците враждебни към Русия. Още през 1908 г. руското посолство, чрез френския премиер Рувие, прави подобни „вливания“, за да организира проруската пропаганда. Започвайки с Мароканската криза от 1911 г., Изволски иска да се отпуснат повече средства за парижкия печат, който се отличава със своята продажност и безскрупулност. През есента на 1912 г. в писмо до Сазонов, Изволски отбелязва промяна в тона на вестниците към по-добро, като подчертава ролята на Поанкаре в правилното разпределение на субсидиите и съветва да не се прави нищо без неговото съгласие и одобрение. Министърът на финансите Коковцев иска от посланика да гарантира, че французите ще харчат парите за пропаганда в полза на Русия, а не за обслужване на собствените си интереси. Същите тези суми са използвани в подкрепа за законопроекта за задължителна тригодишна военна служба, който поддръжниците на реванша „прокарват“ в подготовката за войната с Германия. И с помощта на подкупните вестници, реваншистите успяват през 1914 г. да принудят финансовия министър и

²¹ Бисмарк пише в своите спомени, че той е бил против всякакво отнемане на територии от Франция, и за него свалянето на Наполеон III е било напълно достатъчно. Но кайзер Вилхелм I настоява енергично за териториална компенсация, още повече, че във войната с Австрия, Бисмарк му отказва да се искат териториални компенсации от Виена. Така се стига до анексията на двете области и оттук нататък Бисмарк е обхванат от кошмара на коалициите, защото знае, че Франция няма да прости това, и рано или късно ще се стигне до военен реванш. Затова и цялата му по-нататъшна политика до края на политическата му дейност е свързана изцяло с това „как да се изолира Франция“. Грешката на кайзера се оказва фатална и вну-
кът му я заплаща.

²² Жан Жорес е убит от френски реваншист в деня на обявяване на мобилизацията. Убиецът е оправдан от съда!

най-голям противник на реваншизма Жозеф Кайо, да подаде оставка, раздухвайки личния му живот. (Молодяков, 2012: 77)

Руските симпатии към Поанкаре са демонстрирани твърде ясно, още след избирането му за президент на 18 февруари 1913 г., като му е връчен най-висшия орден на Руската империя „Св. Андрей Първозванни“. По-късно Сазонов пише в своите мемоари: „Избирането на Поанкаре за президент на Френската република несъмнено беше успокояващо за нас. Оценихме неговото миролюбие (!!!), лоялност към съюза и рядка сила на духа.“ Неловко е да се говори за „миролюбието“ на Поанкаре след войната, но това не притеснява изобщо Сазонов. (Молодяков, 2012: 76)

Още по-показателно е официалното посещение на Поанкаре и външния министър Виани в Петербург, точно в разгара на Юлската криза. По този повод, военният министър ген. Сухомлинов пише в спомените си: „Твърдо съм убеден, че през това време (24-28 юли 1914 г.) е било взето решението за войната и че великият княз Николай Николаевич, Сазонов и Поанкаре се уговориха да парализират на всяка цена всеки опит за мирен изход.“ (Тишецкий, 2015: Глава 4.) Сухомлинов пропуска името на Николай II, но така и става.

Франция става и основен кредитор на Русия, с цел по-бързата подготовка за войната. През есента на 1913 г. Русия получава 5-годишен железопътен кредит във Франция в размер на 550 млн. франка годишно. За французите изграждането на определени железопътни линии в Русия, особено водещите до западната граница на империята, е от стратегически интерес, за по-бързата мобилизация и разполагането на войските на границата с Германия. „Французите с готовност ни подпомагаха на изграждането на железопътните линии със стратегическо значение“, спомня си генерал Сухомлинов след войната, че „за нашата железопътна мрежа е разработена голяма и скъпа програма от началника на френския Генерален щаб генерал Ж. Жофр, с цел осъществяването на най-голяма скорост концентрацията на военните ни части, срещу Германия. Французите, а малко по-късно и англичаните, с удоволствие предоставяха тези пари. Смяташе се, че така те все повече обвързват руската външна и военна политика със своите цели, които бяха платени от руската държава с кръвта на милиони хора и в крайна сметка със съществуването ѝ.“

По време на прием в Берлин за руската делегация, завръщаща се от Париж след уреждането на поредния френски заем, Вилхелм II пита Л. Ф. Давидов, директора на кредитната канцелария на руското финансово министерство, че не разбира „защо Русия трябва да укрепва чисто стратегическите си пътища (жп-линиите) насочени към Германия“. И заключава, „в това виждам много тревожен симптом“. Опасенията на кайзера скоро са напълно оправдани. През юли-август 1914 г. Русия успява да се мобилизира много по-бързо, отколкото очаква германският Генерален щаб. Това предопределя неуспеха на плана „Шлифен“, защото трябва да се отделят части, за неутрализиране на руското нахлуване в Източна Пруссия. (Тишецкий, 2015: Глава 4.)

Дори само от този епизод, на всеки трезвомислещ човек му става ясно, кой се е готвил така усилено за настъпателна война, и кой не е имал никакви такива намерения. На 30 януари 1914 г. единственият „пацифист“ в руското правителство, негов председател и едновременно министър на финансите, В. Н. Коковцев, е освободен от царя и от двата си поста. Начело на правителството е поставен безличният и послушен 75-годишният И. Л. Гореминкин. Премахната е и последната бариера за „военната партия“ в правителството. (Тишецкий, 2015: Глава 4.)

Френско-руската сделка е представена най-точно от Жорж Луи (френският посланик в Петербург) който пише в дневника си през август 1910 г.: „В съюза (френско-руския) Константинопол и Проливите са противовеса на Елзас и Лотарингия. Това не е записано в нито едно споразумение, това е основната цел за която се мисли, но не се говори.“ След изострянето на Юлската криза, Русия разчита на подкрепата на Франция.

Президентът Поанкаре знаейки много добре, че изострянето на австро-сръбския дипломатически конфликт, ще доведе до намесата на Русия и реципрочно на Германия, охотно заявява при посещението си в Петербург, безрезервната френска подкрепа, вкл. и военна.

Малко по-рано посланикът в Санкт Петербург, Теофил Делкасе, заменил пацифиста Жорж Луи, директно обещава френската помощ в замяна на помощ за връщането на Елзас и

Лотарингия. (Молодяков, 2012: 60) Само че, френският флот няма да дойде да завладява Проливите за да ги предостави на Русия, но прибързаното и то изцяло поради френското настояване, настъпление на 1-ва и 2-ра руски армии в Източна Пруссия, преди още да завършат бойното си сглобяване и трагично завършило при Таненберг и Мазурските езера, разтройва хода на плана „Шлифен“ с цената на много руски жертви. Отделно на Западният фронт са изпратени руски части под френско командване. Така сделката се оказва, не особено печеливша за Русия.

През 1922 г., болшевишкото правителство заело се да разобличава империалистическата политика на царска Русия, публикува много секретните документи от архива на външното министерство (в поредицата „Красный архив“). Сред тях е и дипломатическата кореспонденция между посланик Изволски и външния министър Сазонов. Тя веднага е преведена на френски и немски език, превръщайки се в сензация. По този повод историкът Фридрих Щиве заключава: „Наблюдавайки внимателното, камък по камък, изграждане на стената около Централните сили, човек не може да не се запита: каква е била крайната цел на това? Дали е било просто хитра дипломатическа игра, насочена към надмощие над противниковия блок? Детайлният анализ на документите показва, че всяка политическа стъпка е предприемана от изключително военна гледна точка и крайната ѝ цел не е състезание в дипломатическа сръчност, а война.“ „Фаталното единство на възгледите между Поанкаре и Изволски“, както се изразява Щиве, цели завземането на Константинопол и Проливите от Русия, и на Елзас-Лотарингия от Франция, с цената на обоевропейска война“. (Молодяков, 2012: 77)

Великобритания е скритият подстрекател и главен координатор, защото не може да търпи наличието на икономически и военно силна Германия изобщо, и се стреми към разпалването на войната. Още след Бурската война в 1902 г. Лондон рязко преориентира своята външна политика. Започва сближение и изглаждането на всички колониални спорове с Франция и Русия, последвано от сключването на тройната Антанта и внимателното разработване на планове за съвместната война срещу Германия, като за целта трябва да се използва и най-малкият инцидент, подходящ за *casus belli*. Италия е измъкната от съюза с Берлин и Виена, чрез щедрите обещания за нови колонии за турска сметка (Триполитания, евентуално и Албания). При това основната дипломатическа работа се свършва лично от крал Едуард VII.

В своите „Спомени“ френският посланик в Петербург, Морис Палеолог пише, че британският му колега в Санкт Петербург, Джордж Бюканън, му казва на 28 юли: **„Върху германското правителство трябва да се стовари цялата отговорност и цялата инициатива за началото на войната. Английското обществено мнение няма да допусне идеята за участие във войната, освен ако офанзивата не идва несъмнено от Германия. Моля, говорете със Сазонов за това.“**

Така комбинацията от руския германофобски панславизъм и желание за господство над Балканите, заедно с френският реваншизъм и британският късоглед егизъм и дългосрочен империалистически план за световно господство, подготвят взривоопасната обстановка в Европа, а малката но свръхшовинистична Сърбия, запалва фитила.

Германия няма шанс да не бъде засегната от войната, дори и да откаже военна подкрепа на Австро-Унгария. След бързия разгром на Дунавската монархия, която във военно отношение се оказва наистина твърде слаба, идва и нейният ред. А конкретен повод винаги ще се намери, ако няма такъв, ще се инсценира. Например Гери Дохърти и Джим Макгрегър доказват, че е имало и резервен план „Б“. Ако все пак, Германия се отскубне от войната, жертвайки съюза си с Австро-Унгария, е изфабрикуван друг капан – безредиците в Ирландия ескалиращи към гражданска война. Британските агенти закупуват оръжие от Хамбург в Германия и контрабандно го вкарват в Ирландия, като въоръжават и двете враждуващи групировки – армията на Ълстър (протестантите) и ирландските католически националисти.

Раздухването на този скандал, ще осигури официалният повод, Великобритания да обяви война на Германия, заедно със своите съюзници и да я унищожи.²³

Турция участва във войната, тъй като много добре знае какви са аспирациите на Русия, Франция и Англия към нейните владения, които след като приключат с Германия, ще си я поделят.

България участва изцяло по стечение на обстоятелствата – като единствен и последен шанс и възможност да поправи грешките от 1912-13 г. и да постигне националното си обединение. Страната ни няма друг изход, а геополитическата ситуация на Балканите след Букурещкият договор, оставя свободен единствено пътя към Централните сили. Сърбия, Гърция и Румъния ясно заявяват на силите на Антантата, че какъвто и да е изхода от войната, на България няма да отстъпят и педя земя.

Още през 1921 г. обвинението на победителите за единствената вината на Германия за войната е оборено от американския историк, професор Сидни Б. Фей, в серия от три научни статии (публикувани в този сборник), две публикувани в „*American Historical Review*“ и една в „*The Living Age*“. През 1928 г. той разширява статиите си и в Ню Йорк излиза твърде интересният му двутомен труд „*The origins of the world war vol.1-2, New York 1928*“ или „Произход, причини за световната война“, Том 1 „Преди Сараево“, том 2 „След Сараево“. Преиздадена обединена в един том през 1930 г. През 1934 г. трудът е преведен цялостно на руски език „Происхождение мировой войны, т.1-2, Москва 1934“.

Въпреки че е представител на една от страните-победителки от Антантата, авторът прави напълно безпристрастен анализ на събитията, използвайки наличните и достъпни му тогава документи и издадени мемоари на участниците в събитията, и стига до интересни изводи. Той проследява дипломатическата история на Европа от Берлинския конгрес до изстрелите в Сараево и твърди, че Германия е твърде несправедливо обвинявана за войната, а най-голяма част от отговорността е на Антантата, особено на Русия, Франция и Сърбия и в по-малка степен на Англия. Събитията показват, че вината на Германия е най-малка и тя става жертва на съюза си с Австро-Унгария. Заключение на Фей е, че всички европейски сили споделят вината, но той вижда причините в съществуването на системата от тайни съюзи, които разделят Европа след Френско-пруската война (б. ред. правилно е да се каже след Берлинския конгрес) на два взаимно подозиращи се лагера на групово солидарност: Централните сили срещу Тройното съглашение. Той смята, че Австро-Унгария като засегнатата страна, е реагирала неадекватно, а шовинизмът на Сърбия, агресивният панславизъм на Русия и реваншизмът на Франция са основно отговорни за непосредствената причина за избухването на войната. Други фактори са националистическата пропаганда, особено раздухвана от вестниците и силното влияеща върху обществените настроения.

Основното обвинение срещу Германия което прави Фей, е че тя не успява да попречи на австроунгарският си съюзник да прояви трезва далновидност в действията си, а проявява твърде емоционално и необмислено поведение: „Германия не започна Европейска война. Тя не я искаше и честно и съвестно, но твърде късно, положи усилия да я избегне. Тя стана жертва на съюза си с Австро-Унгария и на собствената си глупост. Австро-Унгария беше единственият ѝ надежден съюзник, Италия и Румъния бяха твърде фиктивни и ненадежни съюзници само на хартия. Тя не можа да се наложи над Австро-Унгария, защото в този случай щеше да се окаже изолирана, имайки от една страна Русия, където панславизмът и въоръжаването ставаха все по-силни всяка година, а от друга страна Франция, където не бяха забравени Елзас и Лотарингия. Затова Бетман-Холвег (германският канцлер) се принуди да изпълни молбата на Берхтолд (австроунгарският външен министър), обещавайки му подкрепа и давайки му свобода на действие по отношение на Сърбия по негово усмотрение. Той се надяваше, че ще може да се локализира австро-сръбския конфликт“. (Фей-2, 1934: 354)

Фей вижда глупостта на Германия, в силното подценяване на ситуацията от кайзера и канцлера, след убийството в Сараево. Съвсем лековерно Германия оставя Виена да действа сама, без да и окаже необходимия натиск, давайки и „празен, но подписан чек в ръцете“.

²³ Gerry Docherty, Jim Macgregor. *Hidden History. The Secret Origins of the First World War*, Edinburg, London, 2013. Chapter 25: Ireland – Plan B.

Берхтолд е твърде неуравновесен и емоционален, генерал Конрад фон Хьотцендорф е привърженик на радикалната военна разправа с наглата Сърбия, а императорът Франц Йосиф е твърде стар, за да вземе активно участие в събитията. Така няколко човека във Виена решават хода на събитията.

„Германия в никакъв случай не може да държи Австро-Унгария в свое подчинение, както се смята от Антантата. Вярно е, че Берхтолд вероятно нямаше да се реши на рискована политика, ако не беше уверен в готовността на Германия да изпълни съюзническите си задължения, и така върху Германия е стоварена голямата отговорност, която реално се носи от Австро-Унгария. Но когато Бетман разбира, че Русия ще се намеси, че Англия няма да остане неутрална и че е надвиснала заплахата от световна война, като Германия и Австро-Унгария ще бъдат представени като подстрекатели, той се опитва да спре Австро-Унгария. Но вече е твърде късно. Той настоява във Виена да приеме предложението за посредничество, но Берхтолд вече не го слуша, а силите на Антантата не вярват в искреността на този натиск, особено когато той не дава никакви резултати.“ (Фей-2, 1934: 354-355)

„Русия носи голяма отговорност за австро-сръбския конфликт поради многократните си изявления към Белград, че националното обединение на сърбите в крайна сметка ще бъде постигнато за сметка на Австро-Унгария с руска подкрепа. Това дава основание на Белградския кабинет да е сигурен в руската подкрепа при на война с Австро-Унгария, и не беше разочарован през юли 1914 г. По-рано, по време на Босненската криза и Балканските войни, Русия възпира Сърбия, тъй като е отслабена от Руско-японската война, и все още не е готова да воюва с двете германски сили. Но през 1914 г. нейното превъоръжаване, дори незавършено, вече е постигнало такъв напредък, че военната партия е уверена в успеха, стига Русия да бъде подкрепена от Франция и Англия. През пролетта на 1914 г. военният министър Сухомлинов публикува анонимно статията си „Русия е готова, Франция също трябва да бъде готова“. Австро-Унгария е убедена, че Русия ще помогне на Сърбия, ако не бъдат предприети бързи контрамерки срещу сръбската заплаха, след убийството на ерцхерцога. Тя знае, че Русия става все по-силна всяка година, но се съмнява, че превъоръжаването е достигнало точката, в която ще реши да се намеси. Във Виена смятат, че рискът от руска намеса която ще предизвика европейска война, все още е много малък, и искат да използват убийството на ерцхерцога като претекст за усмиряване на Сърбия, отколкото ако се отложи това за бъдещето.

Русия също носи своята отговорност, защото започва тайно провеждане на военни приготовления (скрита мобилизация) по време на дипломатическите преговори. Това тревожи Германия и Австро-Унгария, но крайната катастрофа е ускорена изцяло от общата мобилизация в Русия, извършена по времето, когато Германия се опитва да склони Австро-Унгария към споразумение. Това предизвиква мобилизация в Германия и обявяване на война от нейна страна.“ (Фей-2, 1934: 355-356)

Относно ролята на Франция, Фей пише че все още не са известни много от френските дипломатически документи, а това което е отразено в „цветните“ книги непосредствено след войната е целенасочено изопачено. Но се досеща до истината: „Няма съмнение, че по време на посещението си в Русия, Поанкаре (френският президент) уверява царското правителство, че Франция ще го подкрепи като съюзник и няма да позволи на Австро-Унгария да унижи или победи Сърбия. Палеолог (френският посланик в Петербург) повтаря тези уверения, за да накара Русия да държи твърда политика. Той не прави опит да възпре Русия от военните мерки, защото знае, че ще провокират Германия към ответни мерки и ще предизвикат война. Той също не информира достатъчно бързо и изчерпателно своето правителство за военните стъпки, които се предприемат в Санкт Петербург. При завръщането си във Франция президентът Поанкаре не се опитва да запази мира, но основната му цел е да омаловажава значението на френските и руските приготовления и да подчертае какво прави Германия, за да осигури британската подкрепа във войната, която сега смята за неизбежна.“ (Фей-2, 1934: 356)

Поанкаре изобщо не иска мирно разрешение на кризата, а повод за война, тъй като неговата основна цел е реваншизма и връщането на Елзас и Лотарингия. За целта трябва да се вкарат Русия и Германия във война, като допълнително се подсигури с подкрепата на Анг-

лия, и това е основната негова политика. Юлската криза е просто „щастливият“ повод да задейства своя замисъл. Така Франция носи наравно с Русия основната вина за прякото подпалване на войната. Това което не е било известно на Фей, днес вече е известно и Удо Валенди го разглежда подробно в труда си представен в този сборник.

Като американец, Фей изобщо не е запознат с Балканските противоречия и ултрашовинистичната сръбска политика, затова наивно се опитва да разбере подбудите на Сърбия: „Сърбия има естествено и напълно оправдано желание да направи това, което много страни направиха през XIX век – да обедини в една национална държава сръбският народ. Тя освободи сърбите, които бяха под турско владичество.“²⁴ Следващата стъпка води до освобождаването на сърбите, които са под властта на Хабсбургите. Очаква помощ от Русия и от Петербург я уверяват, че ще я получи. След убийството на ерцхерцога, Пашич не предприема никакви стъпки да залови и изправи пред съда организаторите на заговора в Белград. На един от тях, Циганович, дори му помагат да избяга (в САЩ). Пашич иска да изчака и да види какви доказателства могат да представят австроунгарските власти. Когато Австро-Унгария иска съдействие в издирването на сърбите, замесени в престъплението, сръбското правителство дава помирителен по форма, но по същество отрицателен отговор. Сърбите очакват, че отговорът им няма да бъде счетен за задоволителен и още преди да го предадат, е дадена заповед за мобилизация на армията. Сърбия не иска война (б. р. !!!), но вярва, че ще бъде принудена да воюва. Пашич знае за заговора три седмици преди да бъде осъществен; не предприема решителни стъпки да попречи на убийците да преминат сръбската граница; той не предупреждава Австро-Унгария за да предотврати фаталното престъпление. Тези обстоятелства обаче не са били известни в Австро-Унгария през юли 1914 г. и следователно не могат да бъдат цитирани като оправдание за нейните действия. Но те хвърлят част от отговорността на Сърбия, и то много сериозна.“ (Фей-2, 1934: 352-353)

Всъщност истината е доста по-различна. Сърбия иска война и се стреми към безогледна териториална експанзия. Босна и Херцеговина никога не е била сръбска територия и е населена с босненци (мюсюлмани) хървати и сърби. Сърбите изобщо не са мнозинство в областта, те обитават крайния северозападен ъгъл на Босна и приграничните източни райони със Сърбия и Черна гора. Териториалното обединение със Сърбия на сръбския анклав е географски невъзможен, хърватите и босненците са силно антисръбски настроени. Самите сърби в Босна, както и в Банат са потомци на бежанци от Сърбия, основно от XV – XVI и края на XVII – XVIII в. след унгаро-турските и по-късните австро-турски войни. Това население търси спасение в християнска Унгария, а по-късно в Хабсбургска държава, бягайки от насилията на турците и албанците-мюсюлмани и не са коренни жители като босненците и хърватите.

След като сърбите елеминират България и завземат голяма част от българските етнически земи, първо Моравско, после Македония, сръбският шовинизъм вижда че единственият начин да се сломи Австро-Унгария, която е голяма хапка за нейната ненастина уста, е да се предизвика война между нея и сръбската покровителка Русия. Това е и целта на атентата в Сараево организиран от „Черна ръка“, която действа както със знанието и съдействието на престононаследника Александър (почетен член и покровител на организацията), така и със знанието на правителството и одобрението на руското посолство. Сърбия бърза да подпали европейския пожар, и с руски ръце да извади горещите босненски кестени от огъня. Нещо повече, малко преди атентата в Сараево, 24 юни 1914 г. крал Петър е принуден от „Черна ръка“ да абдикира, уж поради напредналата си възраст, в полза на сина си, като Александър става управляващият монарх, с титлата принц-регент (докато старият крал е жив). Петър е известен със своята предпазливост и не е удобен за „Черна ръка“ за разлика от напористия и агресивен Александър. В този момент терористичната организация реално управлява страната, държейки в ръцете си и правителството на Пашич.

Твърде интересно признание за сръбското съучастие в убийството, прави сръбският министър Люба Йованович, публикувано в сборника „Крв Словенства“ Београд, 1924., пос-

²⁴ Кои сърби – българите в Македония, които замениха турското владичество с още по-тежко сръбско. (б. р.).

ветен на 10-годишнината от събитията. Фей (и по-подробно у Полетика) цитират този важен откъс: „Когато избухна световната война, бях министър на народното образование в кабинета на Никола Пашич. Наскоро написах спомените и бележките за събитията от онова време. За тази цел съобщавам няколко откъса от тях, защото още не е дошло времето да разкажа всичко. Не помня дали беше в края на май или началото на юни, но един ден Пашич ми каза (той се консултираше по такива въпроси главно със Стоян Протич, който беше министър на вътрешните работи, но каза и на останалите), че някои хора възнамеряват да отидат в Сараево, за да убият Франц Фердинанд, който ще бъде там на тържествено посещение в деня на Св. Вид (Видовдан, денят на Косовската битка от 1389 г., митологизиран от сърбите). Както впоследствие бях информиран, този заговор е бил подготвен от тайна организация, състояща се от малък брой хора и патриотични студенти от Босна и Херцеговина, които са били в Белград. Пашич и ние всички казахме и Стоян се съгласи с нас, че трябва да се даде заповед на граничните власти на Дрина, да не позволят на младежите, които вече бяха тръгнали от Белград с тази цел, да преминат реката. Но представителите на граничните власти също членуват в организацията и не обръщат никакво внимание на заповедите на Стоян, а му съобщават, както той ни каза по-късно, че заповедта е дошла твърде късно и младежите вече са успели да преминат.“ (Фей-2, 1934: 38-39)

Така че и дума не може да става за случайност, или нещастно стечение на обстоятелствата, а е налице целенасочена и добре обмислена дейност на сръбските ултрашовинисти, с една-единствена цел, да подпалят австроунгаро-руската война, при това с руско съгласие и предварително одобрение.

Фей наивно твърди, че „Белгия е невинна жертва на германската стратегическа необходимост. Нахлуването на Германия в Белгия има дълбок ефект върху общественото мнение и неговите оценка на отговорността за войната, но това става след началото на военните действия и не е причината за войната, а само улеснява Грей да постигне намесата на Англия.“ (Фей-2, 1934: 357) Както ще видим от изложените факти в настоящият сборник, Белгия изобщо не е наивна жертва, а съзнателен и активен участник в антигерманския заговор, и много години преди Юлската криза, предоставя територията си за плацдарм на Франция и Англия за съвместни военни действия в бъдещата война срещу Германия. И това се потвърждава от заловените документи на белгийския генерален щаб, публикувани по време на войната от страна на Германия. Изобщо „невинната девица Белгия“ за която сър Едуард Грей „скърби“ в британския парламент, за да оправдае вкарването на страната си във войната, се оказва стара и опитна политическа развратница!

Англия също не е невинна жертва на обстоятелствата, а целенасочен и подмолен задкулисен подстрекател, при това главен организатор и ръководител на заговора, целящ унищожаването на Германия.

Фей завършва своя труд със следния извод: „Решението на Версайския договор, че Германия и нейните съюзници са отговорни за войната, е исторически необосновано, предвид документите, които сега станаха достъпни. Следователно той трябва да бъде преразгледан. Но с оглед на преобладаващите настроения сред широките маси на страните от Антантата, изглежда съмнително, че сега ще бъде възможна формална и юридическа ревизия на договора. Това първо ще изисква по-нататъшно преразглеждане на въпроса от учените историци и чрез тях ще трябва да се извърши обрат в общественото мнение.“ (Фей-2, 1934: 358)

Твърде правдиви думи. Наглото и арогантно държание на Франция и Англия към победените страни и основно към Германия, не само не доведе до преосмисляне на събитията, но стана причина за надигането на силна ответна реакция, която в крайна сметка създаде явлението НСДАП и Адолф Хитлер. Както пише Леон Дегрел „Хитлер беше роден от Версай“.²⁵

През 20-те и 30-те години на XX век, особено в САЩ, страната-победител която не подписва Версайския договор, се развива ожесточена дискусия между „ревизионистите“ или историците които опровергават вината на Германия, залегнала като член от Версайския

²⁵ Вж. книгата на Леон Дегрел „Хитлер – роден във Версай“, изд. „Еделвайс“, 2022.

диктат и „спасителите“ – основно пробритански настроени историци и автори, стараещи се да спасят пропагандата на Антантата за германската вина.

В Европа, естествено, почти всички германски историци и публицисти са ревизионисти и бързо разкриват най-секретните германски документи. Алфред фон Вегерер и граф Макс Монжела са водещи германски ревизионисти.

Значителен брой изследователи на други страни, като Г. П. Гуч във Великобритания и М. Демарсиал във Франция, се съгласяват с тях и са причислени към ревизионистите. „Спасителите“ естествено са сред британските и френските националисти, които са създали мита и имат личен интерес да го поддържат.

Що се отнася до САЩ, които отказват да признаят Версайския договор, американските „спасители“ не могат да отрекат обвинението, че са про-антантантски настроени, докато американските ревизионисти, са обвинени в прогерманска нагласа, но могат да отрекат обвинението в светлината на все по-нарастващите обективни исторически доказателства.

През втората половина на десетилетието се появяват изследвания върху непосредствените и по-далечените причини на войната.

През 1926 г. професор Хари Елмър Барнс, който тогава се очертава като водеща фигура сред американските ревизионисти, публикува своя труд „Произходът на Световната война“, в който възлага основната отговорност за войната на Франция и Русия.

През 1928 г. се появява и английският превод на „Непосредственото начало на войната“ от френския историк Пиер Ренувен. Както може да се очаква, той е от „спасителите“. През 1929 г. е публикувано трето издание на Барнс с допълнителни доказателства.

През същата 1930 г. професор Бернадот Е. Шмит, който по това време се очертава като водеща фигура сред американските „спасители“, публикува своето двутомно изследване, озаглавено „Идването на войната“. Въпреки че е хвалено с възторг от предпазливи академици и особено от „спасителите“, това е нескопосан опит, привидно облечен в сложните атрибути на науката, да се поддържа с пробритански пристрастия митът за Антантата, който планини от обективни исторически доказателства са дискредитирали от 1920 г. насам.

Разгневени от този опит на Шмит да върне часовника назад, ревизионистите, водени от Барнс, подлагат изследването на Шмит на критичен анализ в поредица от обзорни статии във водещи списания, с кулминцията през следващата година с публикуването на книгата на професор М. Х. Кокран „Германия не е виновна през 1914 г.“, която представлява подробна, опустошителна критика на томовете на Шмит и илюстрира остротата на спора през тези дни. Кокран доказва, че доказателственият материал събран от Шмит, въпреки целенасочените манипулации, фалшифициране на документите и целенасочено изопачени преводи от немски, разрушава централната му теза. След като посочва някои от характерните грешки на Шмит и анализира ефектите от тези грешки върху разбирането на събитията в решаващите юлски дни, Кокран продължава да показва, в хронологично опровержение, как тези грешки влияят върху на целата теза на автора.

Катастрофалната война и „Картагенският мир“, от които произлиза изследването на произхода на войната и въпросът за вината във войната, през 30-те години предизвикват ожесточени спорове за това дали е било правилно или не, влизането на САЩ в Първата световна война през 1917 г. И тук д-р Барнс и други ревизионисти отделят фактите от измислиците и следвайки уроците на историята, се обявяват срещу американската намеса във всякакви бъдещи европейски войни, тъй като вече на хоризонта се задава нова война в Европа и спорът избухва във вътрешна битка между ревизионистите и ново поколение пробритански и профренски, американски интервенционисти.

До 1939 г. обаче, годината в която се появява двутомното изследване на Алфред фон Вегерер за избухването на Първата световна война, „*Der Ausbruch des Weltkriegs*“, 20-годишното изследване на произхода на Първата световна война, води до общо съгласие сред повечето историци в целия свят, че Германия единствено не е отговорна за предизвикването на тази война. Проучването използва обширна библиография не само върху причи-

ните за войната но и за Първата световна война, нейния ход, пропагандата и Парижката мирна конференция.²⁶

Втората световна война оказва огромно негативно влияние върху този процес и отново се разгаря яростна германофобия. В този дух се появяват и тенденциозните трудове на Фр. Фишер.

Днес британските историци продължават да обвиняват Германия, въпреки че повечето признават, и участието на „други фактори“.

Професор Найъл Фъргюсън пише за стратегията на кайзера за глобална война.²⁷ Професор Хю Страчан твърди, че войната се е водила между либералните държави, воюващи да защитят свободите си, срещу германска агресия²⁸, а професор Норман Стоун заявява, че най-голямата грешка на XX век е построяването на флота от Германия, с цел да завладее Великобритания.²⁹

Професор Дейвид Стивънсън съвсем недвусмислено пише, че „в Берлин трябва да търсим ключовете за нарушаването на мира“.³⁰ Вината е на Германия и точка.

През 2012 г. австралиеца Кристофър Кларк, продължава идеята започната от Фей и публикува своя интерпретация на причините за избухването на Първата световна война, имаща широк отзвук в Европа и особен интерес в Германия. Книгата му „Лунатици“ е преведена и на български език. Естествено тя предизвиква сериозни протести в Сърбия, която не иска да приеме истината, а винаги предпочита да се прави на „жертва“. И ако историци като Кристофър Кларк твърдят нещо друго, и им казват истината в очите, неизбежно предизвикват в Белград гняв и отпор. Като отговор, в Сърбия е издадена книгата „Стълбовете на истината“, където с плосък схематизъм, се преповтаря, че виновниците са единствено Германия и Австро-Унгария. Дори самото твърдение, че Сърбия съзнателно извършва Сараевския атентат³¹, за да вкара Русия и Австро-Унгария във война, от която в Белград, могат да се разширят в западна посока (към Босна, Херцеговина и Хърватия), след като ограбиха България в Македония през 1913 г., вече се възприема като провокация, тъй като сърбите са убедени, че са жертва, а не агресор в ПСВ. Как така някой ще се опитва да уронва гордостта им?³²

Например самото съществуване на движението на историците ревизионисти в САЩ през 20-те и 30-те год. на XX век, според съвр. сръбски историк д-р Миле Биелац, е резултат на подкупи и купуване от германската държава.³³ А като довод за правотата на сръбска-

²⁶ Henry M. Adams, 1972.

²⁷ Niall Ferguson, *Empire*, p. 313.

²⁸ Hew Strachan, *The First World War*, p. 43.

²⁹ Norman Stone, *World War One: A Short History*, p. 9.

³⁰ David Stevenson, 1914–1918: *The History of the First World War*, p. 16.

³¹ Убиецът Гаврило Принцип е осъден на смърт, но тъй като е на 19 години, а по австроунгарското законодателство се смята за непълнолетен, не е екзекутиран. Присъдата е заменена е с доживотна каторга, която изтърпява в затвора в гр. Терезин. Умира от туберкулоза през 1918 г. В Сърбия се счита за национален герой. През 2015 г., в Белград е открит негов паметник, от тогавашния президент Томислав Николич, който заявява демагогски, че атентаторът убиец на едно семейство „е носител на идеите за освобождение от робството, разпространили се по-късно по цяла Европа“. Президентът на Република Сръбска в Босна и Херцеговина Милорад Додик добавя в същия демагогски тон, че паметникът представлява символ на днешната борба за свобода и единство, както и „послание към света, че в това пространство живеят сърби, народ, на който са стигнали силите да създаде две държави, Сърбия и Република Сръбска“. Паметникът с височина 2 метра е поставен в парка до сградата на правителството. По повод 100-годишнината от атентата, през 2014 г. е издигнат първият паметник на Гаврило Принцип в източната (сръбската) част на Сараево. (в-к „Сега“ бр. 5320 (146) 29 Юни 2015) В отговор на сръбската провокация, босненци смятат да почетат паметта на австроунгарския престолонаследник Франц Фердинанд, вдигайки негов паметник. (С. Хюсеинович, М. Илчева. Гаврило Принцип – терорист или герой? DW.COM: <https://www.dw.com/bg/17393182>) Наглият сръбски шовинизъм и наглото изкривяване на историята е неизменна черта на сръбската народопсихология, както в миналото така и днес!

³² Мартенс, М. Уязвената Сърбия. DW.COM, публикация от 14.01.2014 г.: <https://www.dw.com/bg/уязвената-сърбия/a-17359017>

³³ Др Миле Бјелајац, 01.09.2021. ФЕУТОН – Куповина америчких историчара: Немци су успели да своје тврђење убаци у убиенике у САД.: <https://www.novosti.rs/drustvo/feliton/1032134/feliton-kupovanje-americkih-istoricara-nemci-uspevali-njihove-tvrdnje-udju-udzbenike-sad>

та (антантската) теза посочва въпросния скандален труд на Бернадот Шмит. Биелац дори издава цяла книга „Кой има нужда от ревизията. Стари и нови спорове за причината за Първата световна война“, издадена в Белград 2014 г. и съвсем неслучайно, веднага в превод на руски през 2015 г. Доводите му са несериозни.

За разлика от повечето изследователи, които анализират събитията през призмата на въпроса „Защо“ избухна Първата световна война, Кларк акцентира върху въпроса „Как“ се стигна до нея. При първия подход се получават все едни и същи отговори – национализъм, въоръжаване, милитаризъм, шовинизъм, империализъм, съюзи... и като краен резултат се налага изводът, че войната е неизбежно следствие.

При Кларк действията и решенията на политическите актьори са представени като осъзнат конкретен избор от различни варианти на поведение и следствие от преследвана определена цел, т.е. войната не е била неизбежна, до последния момент е можело да се предотврати избухването от замесените страни и политическите фактори. Изводът му е, че войната е трагедия, а не престъпление, че политиците, без да ги подрежда по степен на виновност, са като лунатици – будни, но слепи, обладани от кошмари и неспособни да съзрат ужаса, в който ще въвлекат народите си – вкупом вървят към тази трагедия. Всеки оправдава избора си с действията на противника, чувства се принуден да вземе „единственото правилно“ решение в натрапената ситуация.

Авторът подробно проследява политиката на Сърбия от началото на XX век и доказва че, тя е деструктивен фактор на международната сцена, а сръбската политика той определя като империалистическа, неотстъпваща на империализма на великите сили. В заключение Сърбия е поставена до петте големи европейски сили като една от основните виновници за избухването на Първата световна война.

Кларк посочва, че нито Тройният съюз, нито Антантата са сплотени блокове към 1914 г., между съюзниците има недоверие, умува се над други варианти и Юлската криза ги заварва в момент, когато не желаят война, но се чувстват несигурни за бъдещето, страхуват се от противника, но и не вярват много на съюзника, т.е. обхванати са от страх и параноя.

Във Виена има политици и военни, които не са доволни от германският натиск върху тях по време на 2-та Балканска война, чувстват се предадени от Берлин през 1913 г. и не са убедени в бъдещето на съюза си с Вилхелм II.

В Лондон трезвомислещите среди разсъждават дали действително Германия е основният враг на Британската империя – поне след 1908 г. там не смятат вече германската флотска програма за реална заплаха. Оказва се, че германски флот е много под нивото на английския по време на войната. Въпреки англо-руското споразумение от 1907 г. между Лондон и Санкт Петербург има недоразумения по териториални въпроси в Персия, Китай и Тибет, а английските политици се питат дали да подновят споразумението след изтичането му през 1915 г.

В Париж се страхуват от евентуално разпадане на съюзната система през следващите месеци и французите се възползват според Кларк от атентата, за да подтикнат Русия към действия в полза на Сърбия. Посещението на Раймон Поанкаре в Санкт Петербург, непосредствено след атентата през юли 1914 г., цели да увери руснаците във френската подкрепа, защото превръщането на локалния Балкански конфликт между Австро-Унгария и Сърбия в голяма война е стратегически важно за френския президент. При тази нездрава връзка между съюзниците, се прокрадва нерадостната перспектива французите да бъдат отново изолирани, както по времето на Бисмарк, и да не могат да сбъднат реваншистките си амбиции. „Заслугата“ на Франция за избухването на „Голямата война“ е голяма – подкрепата за Русия и нейната намеса в австроунгаро-сръбския конфликт означава влизане на Германия във война срещу Русия, което, от своя страна, е изгодна ситуация за Франция да реши проблемите си с окупирането на Елзас и Лотарингия. Една австроунгаро-сръбска война, според военните съветници на френския президент, ще ангажира между 1/2 и 2/3 от австроунгарските въоръжени сили срещу Русия, а Германия от своя страна ще пренасочи значителна част от военния си потенциал срещу Русия и натискът върху Франция ще намалее. Т.е. Русия е удобно „пушечно месо“ за Франция. Това е така, защото войната на два фронта

пречи на Германия да изпълни иначе отличният план „Шлифен“ или „планът на силното дясно крило“ гарантиращ бърз разгром на Франция.

Кларк посочва, че френско-руския съюз е най-агресивният сред останалите, защото е насочен срещу конкретна страна и предвижда нападение. Иначе казано, разковничето на войната не е в проблемите между Белград и Виена, а в обстоятелството, че Париж и Санкт Петербург, покровителстват Сърбия и така стимулират сръбския шовинизъм.

В Англия не желаят една страна или един блок да доминира в Европа след войната, както и да наблюдават отстрани евентуалната победа на Франция и Русия над Германия, защото такъв развой ще окуражи царя да поведе още по-агресивна политика в Азия. Артур Никълсън, един от водещите английски дипломати и заместник на Грей, казва следното: „Трябва да воюваме срещу германците, за да не ни се наложи да воюваме срещу руснаците“. (Спиридонов, 2016: 15-18)

Кларк е много прав в изводите си, но не може да сглоби пъзела, липсва му пълната картина, защото му се изплъзва главният виновник – Великобритания. Ако се върнем към конкретиката, непосредственият подпалвач, детонаторът на войната е Русия, чрез своя фитил Сърбия, а Франция допълнително внася още динамит за да направи експлозията общоевропейска. Русия първа се намесва в австроунгаро-сърбския спор с явната заплаха да нахлуе в Дунавската монархия и рязко отхвърля всякаква възможност за локализация на конфликта. Русия първа започва мобилизация, при това първите ѝ скрити прояви, като задържането на отслужилите войници през зимата на 1914 г., перманентни учебни маневри с мобилизации и оставяне на личния състав в лагерни военно-полеви условия, са далеч преди Юлската криза, а самата криза е само сигнал за общата мобилизация, което според тогавашните международни отношения означава обявяване на война. Франция естествено се възползва максимално от ситуацията и нагнетява допълнително напрежението въвеждайки и 3-годишната военна служба, а Англия дебне коварно да се намеси в изгоден за нея момент и да насочи събитията в желаната от нея посока.

Интересна е преписката между братовчедите Вили и Ники (Вилхелм и Николай) в последните дни на мира. Кайзерът се опитва да разубеди руския цар от намерението му да нахлуе в Австро-Унгария, да спре руската мобилизация и да се направи последен опит за мирното разрешаване на кризата, възникнала в отношенията между Виена и Петербург. В един момент, сякаш Николай се поддава и заповядва да се спре мобилизацията, но външният министър Сазонов, военния министър ген. Сухомлинов и началника на генералния щаб ген. Янушкевич провалят инициативата, като успяват да убедят царя да продължи по пътя на войната.

Дали наистина Николай се е разколебал? Съдейки от дневника му, няма и ни най-малка следа от тежко духовно терзание: „16 (29) юли сряда. Сутринта приех Горемикин³⁴. В 12,15 ч., в двореца произведох в мичмани³⁵, 100 флотски гердемари³⁶. Играх тенис следобед, времето беше прекрасно. Но денят беше необичайно неспокоен. Постоянно ме викаха по телефона, ту Сазонов, ту Сухомлинов, или Янушкевич! Освен това водех спешна телеграфна кореспонденция с Вилхелм. Вечерта почетох малко и също приех Татищев, когото утре изпращам в Берлин“. ... „19 юли (1 август), събота. Сутринта имаше обичайните доклади. След закуска извиках Николаша³⁷ и му съобщих назначението му за върховен главнокомандващ до пристигането ми в армията. Отидохме с Аликс (императрицата) в Дивеевския манастир, разходихме се с децата. В 18 часа отидохме на вечерната служба. **На връщане оттам разбрахме, че Германия ни е обявила война.** Вечеряхме с Олга Александровна, Дмитрий и Йоан (дежурния адютант) Пристигна английският посланик Бюканън с телеграма от крал Джордж. Отне ми много време да съчиним заедно отговор. После се видях с Николаша и Фредерикс (министър на двора). Пихме чай в 24,15 ч.“ ... „23 юли (5 август) сряда. **Сутринта научих много добрата новина: Англия е обявила война на Германия,** защото последната нападна Франция и най-безцеремонно нару-

³⁴ По това време, министър-председател.

³⁵ Старшина, фелдфебел във флота.

³⁶ Подофицер, сержант във флота.

³⁷ Великият княз Николай Николаевич Младши, първи братовчед на Александър III.

иш неутралитета на Люксембург и Белгия. Погледнато от страни, кампанията не можеше да започне по-добре за нас. Цяла сутрин приемах посетители и следобед до 16 часа. Последно ме посети френския посланик Палеолог, който дойде да обяви официално скъсването на отношенията между Франция и Германия. Разхождах се с децата. После вечерях с Мордвинов (дежурният адютант). Вечерта ми беше свободна“. ... „24 юли (6 август) четвъртък. Днес Австрия най-накрая ни обяви война. Сега ситуацията е напълно ясна. От 11,30 ч. имах заседание на Министерския съвет. Аликс отиде в града сутринта и се върна с Виктория и Ела.³⁸ Освен с тях, обядвахме с Костя и Мавра³⁹, които току-що се бяха върнали от Германия и като Алек⁴⁰ трудно преминали границата. През целия ден валеше топъл дъжд. Разходих се. Виктория и Ела обядваха и след това тръгнаха за града“.

Както се вижда, нормално спокойно ежедневие, няма и помен от някакви хамлетовски терзания и колебания на руския монарх, относно започването на войната, планирана и очаквана дори със задоволство, когато най-накрая, така дългоочаквано Австро-Унгария е обявила война на Русия. Сякаш става дума за пиене на чай с приятели, или игра на тенис. (Заславский, 1934: 130-138) Също прави впечатление в дневника му, че за датата на убийството в Сараево на 15 юни (28 юни нов стил) неделя, нито в записите за следващите дни, няма и една дума, която да споменава атентата, сякаш нищо не се е случило.⁴¹

По съвсем друг, напълно помпозно-театрален начин предава момента на вземане на решение за мобилизацията, в своите спомени Сергей Сазонов: „Императорът мълчеше. Тогава ми каза с глас, изпълнен с дълбоко вълнение: „Това означава да обрека стотици хиляди руснаци на смърт. Как да не се спра пред такова решение?“

Казах му, че няма да носи отговорност за скъпоценните жертви, които войната ще отнеме. Той не искаше тази война, нито той, нито правителството. И направиха абсолютно всичко, за да я избегнат, без да жертват руската национална гордост. Той може да каже с пълно съзнание пред себе си, че съвестта му е чиста и няма да отговаря нито пред Бога, нито пред собствената си съвест, нито пред бъдещите поколения на руския народ за кръвопролитията, които ще донесат със себе си ужасната война, наложена на Русия и на цяла Европа от злата воля на врагове, решили да укрепят властта си, като поробят естествените ни съюзници на Балканите и унищожат исторически установеното ни влияние там, което би било равносилно на обричането на Русия на жалко съществуване, зависимо от тиранията на Централните империи (Германия и Австро-Унгария). Тя (Русия) няма да се измъкне от това състояние, освен чрез неимоверни усилия и жертви, при това в условията на пълна изолация, разчитайки само на собствените си сили.

До мен седеше генерал Татишчев, който не каза нито дума, но беше в същото състояние на голямо морално напрежение. Накрая императорът, сякаш трудно произнасяйки думите, ми каза: „Прав сте. Нямаме друг избор, освен да чакаме нападение. Предайте заповедта ми за мобилизация на началника на Генералния щаб“. (Сазонов, 2002: гл. VIII)

Очевидно е, че Сазонов силно преоцветява сцената, нагнетява театрален трагизъм, за да намери подсъзнателно оправдание и за собствените си действия, тъй като той е един от главните инициатори на войната. А Татишчев така и не е изпратен в Берлин.

Вината на Германия е, че действа прибързано с фактическото обявяване на война. Тя трябваше да изчака, както направи Бисмарк във войната с Франция, така че агресорът да бъде противниковата страна. Германия прави грешката на България от 16 (29) юни 1913 г. естествено в много по-голям мащаб, като се вкарва в капана устроен от Антантата. Друга нейна грешка е, че не оказва достатъчен натиск върху Виена, но в условията на започналата руска мобилизация и явното руско нежелание да я спре, това поведение е обяснимо. Но основната причина, е че Германия става жертва на съюзническата лоялност. Убийството на

³⁸ Великите княгини Виктория Фьодоровна, съпруга на великия княз Кирил Владимирович и Елисавета Фьодоровна, вдовица на убития от терорист през 1905 г., велик княз Сергей Александрович.

³⁹ Великият княз Константин Константинович, генерал адютант, президент на Академията на науките и генерален инспектор на военните училища и съпругата му Елисавета Маврикиевна.

⁴⁰ Княз Александър Петрович Олденбургски, генерал адютант, началник на Санитарно-евакуационните части.

⁴¹ Дневници Николай II. 1914 год. В електронен вид: <https://azbyka.ru/fiction/dnevniki-nikolaja-ii/9/>

ерцхерцога е върху Хабсбургската династия, и самата империя. Управляващите кръгове на Виена и Будапеща осъзнават, че Монархия отслабва и става все по-трудно да се реагира на външни и вътрешни предизвикателства. Това, от което най-много се страхуват, е да „отстъпят“, да проявят несигурност, нерешителност или зависимост от по-силни сили. Берлин разбира това и ги подкрепя, но не само от чувство за монархическа солидарност, или от личните пристрастия на кайзера, загубил един от малкото си истински приятели (Франц Фердинанд). Германия просто няма други реални съюзници. Тя е като обсадена крепост. (Молодяков, 2012: 95)

Германските държавници начело с кайзера подценяват ситуацията през юли 1914 г. Кайзерът не иска да повярва, че при най-малкия натиск върху Сърбия, Русия ще обяви война на Австро-Унгария, той се заблуждава, че щом не е завършило руското превъоръжаване, Русия няма да смее да провокира европейски конфликт. Изобщо не е разбран смисъла на такова важно събитие като посещението на Поанкаре в Петербург, което означава само едно, сверяването на часовниците между Париж и Петербург, за началото на военните действия. Другата грешка на кайзера е вярата му в монархическата солидарност, той не може да приеме, че руският цар ще застане на страната на цареубийците. Третата и може би най-голяма грешка е, че вярва до последно в ненамесата на Британия, за което е ловко манипулиран от Едуард Грей, чрез посланика Лихновски. Така той смята, че без Британия, Франция и Русия няма да се решат на последната стъпка и конфликтът ще се локализира. Сериозността на ситуацията е подценена, Вилхелм заминава на ежегодното си плаване в Северно море, и дава по принцип подкрепата си за действията на Австро-Унгария, или т. нар. подписан празен чек. Канцлерът телеграфира на посланик Чиршки във Виена, че кайзерът „естествено не може да заеме никаква позиция по въпросите между Австро-Унгария и тази страна (Сърбия), тъй като те попадат извън неговата компетентност, но император Франц Йосиф може да разчита, че Негово Величество, в съответствие със съюзническия си дълг и старото си приятелство, ще стои върно на страната на Австро-Унгария“. Това твърде общо обещание е известно като „празният чек“, даден от Берлин на Виена. Берхтолд и Хьотцендорф го приемат с радост, за да сломят съпротивата на унгарският премиер Тиса, който е против действия срещу Сърбия и най-накрая да убедят старият император да се съгласи за по-крайни действия. „След толкова много откази беше необходимо да се укрепи съюзът чрез демонстрация на лоялност“, пише Фабр-Люс след войната. Когато страстите все още са нажежени, фон Мах твърди: „Ако Германия беше напуснала Австрия през юли 1914 г., тя несъмнено щеше да отложи съдбоносния ден. Но когато този ден най-накрая настъпи, Германия ще трябва да се бори сама, тъй като Австрия нямаше да ѝ прости дезертърството.“

Държавният секретар фон Ягов смята че, „Запазването на Австрия, и то възможно на една силна Австрия, както по вътрешни, така и по външни причини, е необходимост за нас. Колкото по-решителна се покаже Австрия, колкото по-енергично я подкрепяме, толкова по-скоро Русия ще запази спокойствие.“ (Молодяков, 2012: 101) Т.е. освен веригата на съюзническата лоялност, основната грешка е, че в Берлин не виждат нарастващата и ясна руска агресивност и наивно вярват в локализацията на конфликта.

Макс Монжела систематизира грешките на германската политика така: 1. надценяване на монархическата солидарност от страна на Николай II; 2. подценяване на военните приготовления на Франция и Русия; 3. увереност, че Англия ще остане встрани от конфликта на континента.

Според неутралния Фабр-Люс, императорът е уверен, че Антантата ще приеме локалното „наказание“ на Сърбия, а Германия ще може да попречи на Австрия да предприеме фаталната стъпка.

Критичният Гуч заявява: „Той (кайзерът) разбираше, че подкрепата за австрийските искания може да задвижи лавината, но в онези съдбовни дни не предприе ефективни стъпки, за да я спре. Вилхелм II и Бетман бяха късогледни хора, които насърчаваха съюзника си да поеме по опасен път и не поискаха да участват в разработването на ултиматума, от който зависеше съдбата на света.“

Бившият кацлер Бюлов, имащ лична неприязън към кайзера и наследника си Бетман-Хловег се оказва най-непримиримият: „Водачите на германската политика не искаха световна война, но най-глупаво си въобразяваха, че ще могат да извършат австрийска наказателна експедиция, за да „дадат урок“ на Сърбия, без да доведат нещата до европейска война.“

През 1930 г. Полетика сравнява Германия с „глупав шаран, лапнал стръвта“, поставена от Антантата.

Факторът на съюзничество – или по-скоро смъртният страх да не останеш без съюзници, сам с враждебна среда, изигра най-важната, и решаваща, роля в решенията на Вилхелм II и Бетман-Холвег. Те се ръководят от идеалистични мотиви, политически и стратегически изчисления, които се оказват фатално погрешни – преди всичко по отношение на неутралитета на Англия и възможността за „локализиране“ на войната, ограничавайки я до Източна Европа. (Молодяков, 2012: 102, 104-15) Или казано с други думи поведението на Германия е резултат от бавното стягане на примката около нея, извършвано от Антантата.

Пропагандистите от Антантата и СССР са изненадващо единодушни в обвиненията си срещу Германия. Например, „Голямата съветска енциклопедия“ (Большая советская энциклопедия), издание от 1955 г. (том 32), твърди, че „В Първата световна война, Германия има за цел постигане господство в Европа, да победи Англия, лишавайки я от колонии и флота ѝ; да победи Франция, Белгия и Холандия, завземайки техните колонии; да отслаби Русия, като ѝ отнеме Полша, Украйна и Балтийските страни и я лиши от естествените ѝ граници до Балтийско море; и здраво да укрепи позициите си на Балканите“. (Молодяков, 2012: 89)

Тези твърдения са несъвместими със здравия разум. Например, да лиши Англия от колонии и флота ѝ, е абсурдно дори да се помисли, забравя се че Холандия е неутрална по време на войната и приятелски настроена към Германия (дала убежище на кайзера и така му спасява живота, за разлика от Джордж V който не даде убежище на Николай II и семейството му и така ги обрече на смърт), а завладяването на половин Европейска Русия е напълно фантастично.

Австро-Унгария няма друг шанс на поведение. След това дръзко посегателство, тя просто трябва да реагира адекватно на сръбската наглост. Да приеме руският натиск, означава да замълчи и да се примири, след което сръбските подстрекателства ще станат още по-нагли, а тя доброволно трябва да се откаже от статута си на велика сила и да се превърне във второстепенна държава. Убийството на престолонаследника е твърде нагло предизвикателство, за да не бъде „забелязано“ и да не се реагира.

„Да преглътнеш“ подобна обида означаваше да признаеш собствената си безпомощност и да насърчиш терористите. Дори С. Фей, който все пак обвинява Двойната монархия в прекалено емоционална реакция, признава, че „Ходът срещу Сърбия, от австроунгарската гледна точка е единствената възможна стъпка, която може да осигури по-нататъшното ѝ съществуване като държава“. Принцип и съучастниците му, са австроунгарски поданици, така че случилото се формално е вътрешен въпрос на Двойната монархия. Веднага след ареста си, те се обявяват за борци за общата славянска кауза (б. пр. разбирай каузата на сръбския шовинизъм и руския панславизъм), а „сръбските интриги“ в Босна и Херцеговина са европейска публична тайна. Виена трябва да действа, осъзнавайки, че „нещо трябва да се направи“. Така мемоаристите описват настроението, царящо тогава в управляващите кръгове на страната. (Молодяков, 2012: 40) Така се отключва една поредица от верижни събития, които в самото начало, нито във Виена, нито в Берлин могат да предвидят, но много добре са ги предвиждали и направлявали от Петербург, Париж и особено от Лондон.

От съвременните автори, интересни са двете книги на Шон Макмикин, американски историк посветени на РСВ. Това са „Юли 1914. Обратно броене до войната“, 2013, и „Руският произход на Първата световна война“, 2011. Основната идея на автора е, че главният подстрекател на войната е Русия чиято цел е да овладее Константинопол, Проливите и Турска Армения, а реваншистка Франция се превръща в неин помагач. Тезата му е отчасти невярна, и още по-тенденциозна са твърденията му, че Британия е била сляпо въввлечена, под влияние на общественото мнение и поради „ограничеността“ на посланик Бюканан в Пе-

тербург, „неопитността“ (!!!) на външния министър Грей, а Босфоро-Дарданелската операция била извършена от Чърчил, едва ли не като благотворителна акция, за да се задържи Русия в Антантата, като след това и се подарят Проливите от Британия, тъй като имало опасност тя да сключи сепаративен мир с Германия. Подобен начин на мислене граничи с откровената глупост. Как може да си представим, че британците ще завладеят Проливите с цената на много жертви и после „благородно“ ще ги поднесат като подарък на Русия, при условие че Чърчил настоява, Русия също да се включи в Босфоро-Дарданелската операция.

Но Русия не може да го направи, първо поради собствената слабост на черноморския си флот и второ, поради нежеланието на руския Генерален щаб, да отделя войски от основния военен театър, за тази рискована операция. Затова капитан 2-ри ранг Нимитц от военноморския щаб се опасява, че докато руската армия воюва с Германия и Австро-Унгария, Проливите ще бъдат окупирани от съюзниците от Антантата, при евентуалния успех на тяхната операция. (Тищенский, 2015: Глава 4.) Тогава в най-добрия случай и при крайна победа, зоната на Проливите с Константинопол щеше да се обяви за неутрална под общото управление на Антантата, както е замислено в неосъществилия се Севърски мирен договор с Турция, и пак „ключът за руския дом“ щеше да остане в чужди ръце. В началото на войната към края на 1914 г., до аналогичен извод стига, върховният главнокомандващ, великият княз Николай Николаевич: „Сами ние не можем да завземем Проливите при никакви обстоятелства; Англия и Франция възнамеряват сами да ги завземат и да ги поставят под „международен“, т.е. свой собствен контрол, оставяйки Русия в равнопоставено положение с останалите сили“, което нейните управляващи кръгове се опитват да избегнат. „Ръждясалото турско резе, който затваряше Дарданелите и Босфора, трябваше да бъде заменен с ключалка от най-нов тип, ключовете за която, както предполагаше Русия, щяха да бъдат в ръцете на Англия“, остроумно описва ситуацията английският историк Готлиб. (Молодяков, 2012: 69)

Гери Дохърти и Джим Макгрегър стигат до още по-важни изводи в книгата си „Удължената агаония. Как англо-американският елит умишлено удължи Първата световна война с три години и половина.“, 2018 г.⁴² Според тях, цялата Галиполска операция е един камфлаж, една отвличаща вниманието операция. Тя не е изобщо добре подготвена, нито материално, нито с човешки ресурс, нито дипломатически, въпреки че нейният успех, можеше да сложи край на войната още в 1915 г. Причината за това е първо че британският елит цели изтощаването и капитулацията на Германия, а не бързата победа и почетен мир. Тук се намесват и печалбарските интереси на англо-американския банкерски елит, който провежда една изцяло спекулативна търговия и с противника, чрез неутралните страни, за извличането на максимални печалби. Другата причина е, че поради големите си неуспехи, Русия започва да се разколебава за по-нататъшното участие във войната и царят под влиянието на съпругата му и Разпутин, обмисля сепаративен мир и прави опити за контакт с Германия, през Швеция. Но германците правят преди това един глупав ход, като обявяват че ще възстановят полската държава, естествено за сметка на руска Полша. Това разколебава Николай II, но силно стряска британците. Така за да задържат интереса на Русия те ѝ обещаваха че ще превземат Проливите за да ѝ ги предадат, тъй като руснаците сами не могат да се справят с тази задача. Естествено целта на този кървав театър е да не се превземат Дарданелите, а да се демонстрира съюзническа лоялност, с цената на жертваните основно австралийско-новозелански войскови части, и в по-малка степен, англичани и французи. Неслучайно непосредствено преди операцията, двата германски военни кораба „Гьобен“ и „Бреслау“ са умишлено допуснати от британския средиземноморски флот да се придвижат от австроунгарското пристанище Сплит до Константинопол. Влизайки в Черно море, те неутрализират всякакви руски амбиции за операция към Босфора.

Кървият Галиполски фарс успява, царят остава в Антантата, а британски агент на МІ6, работещ под прикритие в британското посолство, организира убийството на Разпутин. А в Британия, за да се угоди на общественото възмущение заради неуспеха, е жертван Пър-

⁴² Jim Macgregor and Gerry Docherty. *Prolonging The Agony: How The Anglo-American Establishment Deliberately Extended WWI By Three-And-A-Half Years*, 2018.

вия лорд на адмиралтейството Уинстън Чърчил. Всъщност Британия никога не би допуснала Русия сама на Проливите, затова и умишлено проваля собствената си операция, оставяйки въпроса след края на войната, за да има претенции, че според дадените жертви и руското неучастие, за което Русия формално е поканена да участва в операцията, има право на присъствие в Константинопол, т.е. най-много да се създаде неутрална зона около Проливите под общия мандат на Антантата, както е замислено в Севърския мирен договор.

Макмикин нарича нахлуването в Белгия „голяма глупост“ и определя планът „Шлифен“ като „много глупав“, което е тенденциозно и показва единствено глупостта на този който го твърди.

Особено интересна е книгата на Г. Дохърти и Дж. Макгрегър „Скритата история. Тайните корени на Първата световна война“. Авторите разглеждат твърде задълбочено и глобално историята на конфликта „от високо“, така че цялата картина на обърквания пъзел се подрежда и изяснява. Те опровергават схващането, че Германия е виновна, а Белгия и Сърбия са „неопетнени невинни девизи“ жертви на германския милитаризъм.

Те ясно доказват, че германското нахлуване в Белгия не е акт на безразсъдна агресия, а реакция, наложена на обкръжена Германия, изправена пред непосредствено си унищожение. Още повече, че първоначално Германия иска мирно преминаване и прави опит да се договори с Белгия, но намиращите се под силно британско влияние белгийци отказват. Планът „Шлифен“⁴³ е отбранителна стратегия и последният отчаян акт, с който Германия може да се предпази от едновременното си окупиране от изток и запад, от огромните руски и френски армии, струпани по границите ѝ, и да обърне хода на войната.

Основната идея, което авторите се стремят да докажат, е че една голяма прослойка от видни безскрупулни личности, част от висшата и средна класа на Великобритания, който те наричат „таен, задкулисен елит“ (или „дълбоката държава“ според съвр. терминология) целенасочено се стремят към войната, за да унищожат Германия, защото виждат в нея, сериозна опасност за британската хегемония над световните пазари, поради бързото ѝ икономическо развитие. Именно те влияят на събитията, ловко избягвайки условностите на британската демокрация и парламентарния контрол, и умело манипулират общественото мнение в нужната посока, за да доведат събитията до война. Например известен е фактът, че британската общественост е целенасочено лъгана и манипулирана и не знае никакви подробности относно сключването на договорите с Франция и Русия, и какви задължения поема Британия, почти до последния ден на мира и прословутата реч на Едуард Грей в парламента, непосредствено преди обявяването на войната на Германия.

Годината 1914 обикновено се счита за отправна точка на последвалата катастрофа, но решаващите решения, довели до войната, са взети много години по-рано. Създавайки задкулисни олигархически общества, от представители на стари аристократични родове (Сесил и Роузбъри), включително и управляващите монарси Едуард VII и синът му Джордж V, международни банкери (фамилията Ротшилд), индустриалци и политици, лидерите на водещите политически партии и различни техни представители (консерваторът Артур Балфур, и либералът Хърбърт Аскуит, също Едуард Грей, лорд Халдейн, и др.), по-късно Невил Чембърлейн, висши военни (адмирл Дж. Фишър, фелдмаршал Робъртс), амбициозни първенюта, жадни за политическа изява като Лойд Джордж и Уинстън Чърчил, тези хора се ръководят от ловки организатори като маркиз Солсбъри, а по-късно от Сесил Роудс, лорд Ешър, лорд Ханки, виконт Алфред Милнър, след него лорд Астор, и много др.

⁴³ Германската отбранителна стратегия е създадена от граф Алфред фон Шлифен през 1905 г. Наречен е още „Планът на затварящата се врата“ е изкл. оригинален и гарантиращ успех, но при война на един фронт, или при условие, че съюзна Австро-Унгария е в състояние да спре руския натиск в първите седмици на войната. Предвижда се бързо и мащабно настъпление на усиления десен фланг на германската армия с шест германски армии (от всичко осемте германски армии), която през Белгия трябва да загребее френската армия и излизайки и в тил да я отблъсне на изток, притискайки я към Париж, където тя ще попадне в обкръжение с намиращата се на изток 7-ма германска армия и ще бъде разгромена. 8-ма германска армия е оставена на източната граница за прикритие. Генерал Майнцайн прави вариант на този план през 1940 г. с пробива през Ардените, който постига бързия и пълен разгром на Франция.

Но именно Алфред Милнър успява да сплоти този елит в добре организирана структура от вътрешен и външен кръг, владеещ висшите постове в държавата и армията, и лостовете за влияние и направление както на общественото мнение, така и на външната политика на Великобритания. Затова и авторите, използвайки като основа изследването на Карол Куигли „Англо-американският управляващ елит“ наричат този елит с условното название „Групата на Милнър“. Нейното непосредствено влияние и направляване на външната политика ще продължи до идването на Чърчил на власт в 1940 г.

Задкулският елит е повлиян от философията на оксфордския професор Джон Ръскин (1819 – 1900), чиято концепция е изградена върху вярата в англосаксонското превъзходство и авторитета на английската управляваща класа, действаща в най-добър интерес на по-нисшите слоеве в британското общество. И твърди, че това, което възнамерява британският елит, е в името на благо на човечеството и цивилизацията. Подобни интересни възгледи има и Дизраели, лорд Бикосфилд, който съчетава британския империализъм, със желанието за смекчаване на класовите противоречия в британското общество, тъй като всички, и бедни и богати са англичани, а англичаните са най-висшата раса, призвана да господства над света. Той поставя расовите права на англичанина над правата на човека. Величието на Англия е въпрос на господството на една по-висша раса: „Упадъкът на една раса е неизбежен, освен ако избегне смесването на кръвта“, твърди той (както и по-късно Хитлер). Чрез политиката на империализма и расовата йерархия трябва да се преодолее социалната дистанция между класите в Англия, между „богати и бедни... между привилегированите и народа, между двете нации (класи), в обществото“.

Цивилизация, която те да контролират, одобряват, управляват и да я направят печеливши, но за самите тях. За тази цел те са готови да направят всичко необходимо.

Ако трябва ще воюват, впрягайки чужди държава, според старата английска традиция, в името на тяхната цивилизация, и няма да се спрат пред милионите човешки жертви.

Обгърнати от великото знаме на британската цивилизация, този кръг от британски имперски идеалисти и расисти се превръща в тайно общество, каквото не е имало преди него, то е подобно на Йезуитския орден в Средновековието. То има подкрепата на привилегиите и богатството, защитено е от критика и скрито под саван от алтруизъм. Те ще завладеят света за негово добро. Да спасят света от самия него. И да унищожат на всяка цена врага – Германия.⁴⁴ Според Дохърти и Макгрегър, войната не е можело да бъде избегната, най-много да бъде отложена с няколко месеца или година, но пак щеше да избухне със задействието на план „Б“ – Ирландия.

Великобритания е единствената велика сила с глобална стратегия за събитията. Действието на външния министър Грей целят постепенната ескалация на конфликта, до вкарването на Русия и Франция във война с Германия, при което Германия ще бъде принудена от обстоятелствата да наруши неутралитета на Белгия, което пък му дава повода да вкара и

⁴⁴ Прословутата утопия на Джорд Оруел „1984“ всъщност представя точно как биха изглеждали плановете на този елит, ако се осъществят. Страната „Океания“ (Британската империя) войва с Континента (Евразия). Океания се управлява от Вътрешната и Външната партия. Съотв. елитният британски кръг се дели на ядро или вътрешен кръг – хората които създават стратегията и външен кръг – симпатизанти, които са използвани в много случаи дори без да знаят. „Големият брат“ е образът на управляващия елит, но в романа това е образ, плакат разлепен навсякъде и никой не знае дали той съществува действително или не, явен намек за тайният задкулисен елит. Океания е супердържава с политически режим, наречен „английски социализъм“, което не е случайно, тъй като и Ръскин, Дизраели, Арнолд Тойнби (стариши) и Алфред Милнър, виждат бъдещето точно под формата на някакъв „социализъм“ различен от марксизма и социалдемократията, който да осигури благоденствието на всички класи на висшата англосаксонска раса. Също в Океания историческото познание е под строгия контрол на държавата. Един от основните цели на британския задкулисен елит е контролът върху печата, чрез купуването на вестниците, като „Таймс“ е основен техен инструмент и влияние върху историческата наука, чрез основният им бастион – Оксфорд и трите му колежа „Балиол“, „Ню колидж“ и „Вси души“. Целта е общественото мнение и нагласи винаги да бъдат под контрол и насочвани в нужната посока. Възможно е Оруел да се е запознал с тези идеи, докато е бил член на „Фабианското движение“ доближаващо се до външния кръг на елита, и изповядващо социализма на Ръскин. Подробностите за британския задкулисен елит, могат да се прочетат в книгата на Карол Куигли. „Англо-американският управляващ елит (естаблишмънт), преведена е на бълг. език (изд. „Изток-Запад“ 2022 г.).

Британия във войната. Целта е истинските агресори да принудят жертва, да поеме инициативата първа, за да бъде обвинена в агресия. Много точно кайзер Вилхелм охарактеризира това поведение: „Г-н Грей, е едно лъжливо куче, страхуващо се от собствената си подлост и лъжлива политика, не иска открито да ни се противопостави, а иска да го принудим да го направи“ и дава заповед за преминаване на границата с Люксембург.

Унищожаването на Германия е дългосрочната перспектива и крайната цел на британската външна политика чийто първи наченки са на и след Берлинския конгрес, но се развива в пълна сила от началото на XX век до атентата в Сараево.

Ако беше обявил навреме и ясно готовността си, че ще влезе във войната, Лондон щеше да стресне Берлин, и да охлади войнствените страсти на Русия и Франция. Но защо да го прави, като цялата тази война съвпада напълно с британските планове.

След като отхвърля идеологическите схеми и лозунги, британският историк и публицист Фредерик Конибер, прави изследване през първите месеци на войната, разчитайки само на официалните публикации. Той формулира причините за влизането на Англия в световния конфликт по следния начин: „(външният министър, сър Едуард) Грей несъмнено е също толкова двуличен в поведението си, през последната седмица преди войната, колкото и през предходните осем години. Той нападна Германия с три цели: 1) да унищожи флота ѝ, преди да е станал твърде голям; 2) да завземе външната ѝ търговия; 3) да ѝ отнеме колонииите.“ Думата „Грей“ трябва да се разбира като „британският империализъм“. (Молодяков, 2012: 134, 138) Всъщност Едуард Грей не прави нищо повече, освен да прокара политиката на задкулсният британски елит, част от който е самия той на практика, защото целта на този елит е британското световно господство. Съотв. по-подробно с тази концепция, читателят ще се запознае с част от статиите в този сборник.

Трябва да спомена и книгата на Джон Кафърки „Втората война на лорд Милнър. Тайното общество „Роудс-Милнър“, произходът на Първата световна война и началото на Новия световен ред“, 2013⁴⁵ г. (*Lord Milner's Second War: The Rhodes-Milner Secret Society; The origin of World War I; And the start of the NEW WORLD ORDER, John P. Cafferky, 2013.*) Авторът е преподавател по математика, историк, независим изследовател, канадец от ирландски поризход. Кафърки доказва, че Първата световна война е резултат от интригите на клика британски политици, които от около 1902 г. работят за изолирането на Германия в международната система, за създаването на антигермански съюз и за подготовката на този съюз за бъдеща война с Германския Райх. Това се провежда в рамките на британското правителство от някои членове на кабинета и лидерите на опозицията, които в продължение на цяло десетилетие лъжат и заблуждават останалите членове на кабинета, парламента и британската общественост, за истинската същност и последствията от тайните договорености постигнати с Париж и Петербург. Политиката им е подкрепена от по-голямата част от печата, който целенасочено и методично създава все по-нетърпима антигерманска атмосфера във Великобритания и в Европа като цяло. Особено важен фактор в това отношение е вестник „Таймс“ изцяло намиращ се в ръцете на тази елитна клика, тогава най-влиятелният вестник във Великобритания, който подбира европейските си кореспонденти според, приемането на тази антигерманска линия.

Реконструкцията на събитията по време на кризата от юли 1914 г., която представя авторът, изглежда особено интересна. Атентатът в Сараево е заговор, организиран от лидера на сръбското военно разузнаване, полковник Апис, но ръководен от руското посолство в Белград. Убийството е има за цел да провокира Австро-Унгария към антисръбски действия, за да предизвика европейска война. Според логичните съображения на автора и представените доказателства, управляващите в Париж и Лондон са знаели за това предварително. Трябва да се предизвика война на Балканите, защото Русия като най-слабото звено в Антантата трябва да се вкара в сценарий за предизвикване на война, който да я включи директно,

⁴⁵ Книгата няма официален издател; издадена е от самия автор. Това е показателна и разочароваща подробност, за днешното състояние на издателското дело. (тихата цензура, за неудобни по съдържание трудове). Книгата може да бъде закупена чрез Amazon, но се открива свободно в интернет-пространството, откъдето съм я намерил и превел с помощта на интернет-преводачи (Google, Yandex, Deepl).

а не само като член на съюза. Русия може да стигне до война, само ако е сигурна в подкрепата на Франция, а Франция ще воюва, само ако е напълно сигурна във военната подкрепа на Великобритания. Така че, британската политика се превръща в решаващият фактор в Юлската криза и Кафърки я анализира по един много интересен начин.

На фона на британската политика в десетилетието преди 1914 г. Кафърки вижда сянката на лорд Милнър, бившият британски върховен комисар в Южна Африка, който е „сивия кардинал“ на британския задкулисен елита изповядващ агресивния британски империализъм. Заглавието говори за „втората война“ на Милнър; „първата“ се отнася до Бурската война от 1899-1902 г., една много жестока война, която Милнър започва като върховен комисар, защото решава, че тя е жизненоважна за Британската империя.

Фокусирайки се върху личността на Милнър, Кафърки се позовава, на изследванията на Карол Куигли, професор в университета Джорджтаун, САЩ („Англоамериканският управляващ елит“ и „Трагедия и надежда. История на нашето време“).

В книгата си Кафърки доказва, че основните групи, свързани с антигерманската политика преди Първата световна война, са либералните империалисти (Аскуит, Грей и Халдейн и присъединилите се към тях Лойд Джордж и Уинстън Чърчил), служителите във външното министерство (Хардинг, Кроу и Никълсън) и Двора (Едуард VII и лорд Ешър), както и консерваторите с техните лидери Артур Балфур, Бонар Лоу и др. Всички те са свързани с Милнър и споделят неговите възгледи. Авторът доказва убедително, че политиката, основана на коварни интриги, се превръща във водещата английска външна политика в десетилетието преди Първата световна война. Кафърки пише независимо от Гери Дохърти, Джим Макгрегър или Волфганг Ефенберг, но стига до същите изводи. Книгата не е написана като сензационна конспиративна теория⁴⁶, а като подробно проучване на съответните политически събития. Без да налага на читателя своето мнение, авторът разчита на убедителна аргументация в своите интерпретации.

Не е случайно, че е написана от човек извън академичните исторически среди. Тя показва независимост на духа, което е трудно да се постигне или поддържа в академичния свят. Като цяло, Кафърки е много по-близо до истината, отколкото, например, поизчерпателното проучване на Кристофър Кларк „Лунатици“.

Резултатите от войната са следните: Великобритания е най-големият тактически победител. С цената на големи икономически, политически и военни усилия тя постига целите си, въпреки че подценява потенциала за възраждане на Германия и възможността за нов сблъсък с нея.

Сърбия, въпреки тежките изпитания, включително окупацията на цялата ѝ територия (от Австро-Унгария и България), постигна целите си, получавайки като дар от победителите, Кралството на сърби, хървати и словенци (от 1929 г. Югославия). Тази държава създадена изцяло върху основата на сръбския шовинизъм, се разпада два пъти. Първо в 1940 г. и окончателно в 1990-91 г., пред очите ни, отново с цената на кървава гражданска война.

Победата на Франция се оказва пирова. Войната се води на нейна територия, причинявайки колосални икономически, демографски и морални щети на страната, а получените от Германия репарации са използвани за изплащане на военни дългове към САЩ. Поражението на Франция през 1940 г. показва илюзорния характер на победата ѝ през 1918 г.

Положението в Италия нито се подобрява, нито се влошава. Италия получава по-малко териториални придобивки, отколкото ѝ е обещано в началото. А това създава мита за „откраднатата победа“ и проправя пътя към властта за радикалната фашистка партия, водена от популиста Бенито Мусолини.

Изтощена, деморализирана, но не победена, Германия е принудена от победителите да приеме стискайки зъби вменената ѝ вина, и да приеме Версайския диктат, който съдържа

⁴⁶ Подобни „конспиративни теории“ за илюминатите, масоните, заговорът на евреите, протоколите на Сионските мъдреци, новия световен ред и пр. са любима тема на разни фолк-хистъри автори, но книгата на Кафърки, няма нищо общо с този род псевдонаучна литература и е написана като напълно сериозно историческо изследване, логически подредено и убедително аргументирано.

сценарий за нова война в Европа. Победителите отказват да преразгледат договора, като разчистват пътя за НСДАП и Адолф Хитлер към властта и правят нова война неизбежна.

Монархиите са сринати. Германия става република, в Русия се установява кървавата болшевишка диктатура, Австроунгарската и Османската империи се разпадат. На тяхно място възникват редица нови държави, от които едни са доволни като пажове на победителите – Чехословакия, Полша, Югославия и увеличената териториално Румъния, а Унгария и Австрия, като държавнотворчески в старата империя са ошетени и части от населението им попада под чужда власт (австрийци в Италия, унгарци в Словакия, Югославия и Румъния). Така крайно несправедливите „Версайски“ граници, стават източник на конфликти, довели до нова война.

Турция обаче, водена от Мустафа Кемал Ататюрк, не приема Севърския диктат, продължава борбата докрай и си осигурява много по-добро положение, отколкото победителите бяха предвидили за нея.

Гърция, която криейки се зад фалшив неутралитет, не воюва сериозно но предоставя територията си като плацдарм на Антантата (подобно на Белгия), се нарежда до победителите, но трябва да преглътне загубата на обещаните и от Антантата Одринска Тракия и Смирнеския вилает и да се задоволи с българския излаз на Егейско море.

България е ошетена, губи територии и излиза си на Егейско море, но най-вече губи завинаги възможността да постигне националното си обединение, а „външните“ българи са обречени на сръбска, впоследствие „македонска“ и гръцка асимилация. България се превръща във второстепенна държава на Балканите, а българското общество изпада в дълбока нихилистична криза, продължаваща и все повече задълбочаваща се в наши дни.

Русия напуска войната по-рано от другите сили в резултат на революцията, която е една умела германска диверсия на „запечатания влак“, с вкарването на Ленин, Троцки и другите „революционери“ в точното време и на точното място. Вместо победител, тя е от най-сериозно губещите и пострадалите, защото попада в лапите на болшеvizма, последвалата гражданска война и тиранията на Сталин. Въпросът за Константинопол и Проливите трябва да бъдат забравени завинаги.

Резултатът от Първата световна война е превръщането на САЩ във велика сила не само в икономическата, но и в политическата сфера. Вашингтон не участва в първоначалното планирането и избухването на войната, но успява да се възползва максимално от нейните плодове, включително и от отслабването на Германия, Русия и Франция и завързването на възела на нов конфликт в Европа. А след втората световна война и особено след студената война, САЩ претендира за глобален лидер на планетата.

Според руския историк Анатолий Уткин: „Първата световна война е феномен на колосален регрес в световната история.“ Възможността и заплахата от конфликт възникват в резултат на изострянето на политическото и икономическо съперничество между силите. Виновниците за войната обаче не са държавите или народите, а конкретни хора, притежаващи колосална мощ, чиито действия съчетават безотговорност, авантюризм и студена пресметливост. (Молодяков, 2012: 140-141) Но човечеството никога не си прави изводи от историята, глобалните елити, задкулисни и явни и днес си правят своите студени разчети и днес светът отново е изправен пред опасността от нова общоевропейска (НАТО-Русия) война, която лесно може да прерасне в световна.

Според българският историк Димитър Стоянович, Първата световна война е резултат от най-трайното през годините проявление на човешката природа: ненаситността. „Подобен глад няма засищане и изяжда всичко по пътя си. Не може да се говори за повече или по-малко виновни – виновни са абсолютно всички. Вече по-късно историята, като опитна блудница, ще легне в леглото на победителя“.⁴⁷

Категорично има разлика да се води една натрапена от противника война, и да се провокира съвсем целенасочено тази война, вкл. и да вкараш противника в капана и да го принудиш да воюва, а след това до го обвиниш във всички грехове на света. Така че Стоянович не е прав, Антантата носи основната и единствена вина за избухването на европейската

⁴⁷ М. Иванова. *Сто години след „Тоталната война“*. DW: <https://www.dw.com/bg/17312713>

война, водена точно от своята ненаситност с водещото британско проявление, и френско-руското съучастие. След войната, естествено както казва римската мъдрост „тежко на победения“. Той е виновен за всички злини на света, а „академичната“ история се пише от победителите и подобно на проститутка, тя ги обслужва.

Живко Войников

Заславский, 1934: Заславский, Д. Из записной книжки архивиста. Николай Романов в первые дни мировой войны. „Красный Архив“ № 64, 1934.

Козлов, 2014: Козлов, Игорь. По следам „Турецкого гамбита“ или русская „полупобеда“ 1878 г. Москва. 2014.

Косев, 2019: Косев, Константин. Двубоят Горчаков – Бисмарк и съдбата на България. София, 2019.

Краус, 2016: Краус, Ханс-Кристоф. Бисмарк, величие, границы, постижения. София, 2016.

Макаров, 2014: Макаров, Игорь. Август 1914. Выстелы в Сараево. Кто начал Большую войну. Москва, 2014.

Молодяков, 2012: Молодяков, Василий. Первая мировая: война, которой могло не быть. Москва, 2012.

Сазонов, 2002: Сазонов, Сергей. Воспоминания. Минск, изд. „Харвест“ 2002.

Спиридонов, 2016: Спиридонов, Валентин. Кристофър Кларк срещу Фриц Фишер – или отново по въпроса за вината за избухването на Първата световна война. Сто години от началото на Първата световна война. Сборник доклади от юбилейна кръгла маса, 27 ноември 2014 г., Велико Търново. Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“. Велико Търново, 2016.

Тишецкий, 2015: Тишецкий, Игорь. Происхождение Первой Мировой войны, Москва, 2015.

Фей-2, 1934: Фей, Сидней. Происхождение Мировой войны. Том 2, Москва, 1934.

Hankey, 1950: Hankey, Maurice. Politics, trials and errors, Illiniis, 1950.

ВЪПРОСЪТ ЗА ВИНАТА В ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

автор Удо Валенди, 1984 г.⁴⁸

Udo Walendy. Die Schuldfrage des Ersten Weltkrieges, Historische Tatsachen Nr. 20, 1984.

Сърбия. От 1903 г., когато крал Александър Обренович е убит и Петър Карагеоргиевич заема трона в тази държава, едва наскоро освободила се от турския суверенитет, управляващите среди си поставят за цел, да я превърнат във Велика Сърбия, за сметка на Австроунгарската империя.⁴⁹ Русия подкрепя тези амбиции, защото се стреми да замени намаляващата турска власт на Балканите със собствената си хегемония.

Сърбия е една от онези малки балкански държави, които или приветстват тази бъдеща политическа перспектива, или се стремят да привлечат помощта на Русия, за да постигнат собствените си цели за териториално разширяване.

Вътрешнополитическата ситуация в Сърбия от края на века, се характеризира с нарастващо напрежение в парламента наречен „Скупщина“ и с правителства разчитащи на несигурни мнозинства, поради което започват един по-твърд подход към Виена. Това ясно се доказва от някои документи. Това е докладът на руският посланик в Белград, Хартвиг до Министерството на външните работи в Петербург от 2 юни 1914 г.:

„...Напоследък отношенията между правителството и опозицията се влошиха поради вътрешните работи. Пашич, уморен от битката, особено след тежките събития, които пре-

⁴⁸ Удо Валенди (1927 – 2022) е известен германски историк-ревизионист, политолог и издател. Издава свое историческо списание „Исторически факти“ (Historische Tatsachen) в което освен свои публикации издава и книги на други ревизионисти. Валенди не робува на догмите и предлага непредубедено талкуване на най-важните исторически събития за Германия – двете световни войни. Също е ревностен разобличител на пропагандните измислици превърнати в догмата „Холокост“ за 6-те милиона избити евреи, газовите камери и пр. митове, заради което си има неприятности с властите. Творчеството му заслужава внимание за непредубедените изследователи!

⁴⁹ Първоначално за сметка на България, което е изпълнено окончателно в 1913 г., след това идва апетитът за австроунгарските земи (б. пр.).

живя (Балканските войни), беше склонен да подаде оставка. Но единствено под влиянието на моя приятелски съвет, относно неблагоприятното впечатление, което неговата оставка ще направи върху царското правителство, преди разрешаването на важни политически въпроси, той се въздържа от това решение. Междувременно ситуацията се влоши: острите взаимни обвинения в Скупщината създадоха опозиционен блок, който реши да упражнява бойкот; Този блок два дни не присъства на заседанията. Правителството има кворум, но толкова малък, че работата става невъзможна. След като изчерпи всички средства за комуникация, Пашич е решен, макар и не днес или утре, да предложи разпускането на Скупщината...⁵⁰

Каквито и вътрешнополитически проблеми да тежат върху сръбската държава, в тази епоха на вълнения и войни разтърсили а Балканите, желанието за завладяването на двете провинциите Босна и Херцеговина, принадлежащи на Австро-Унгария, е присъщото на всички сръбски политически сили, но поради опасният характер на начинанието, се изразява само по прикрит начин. Германският посланик в Белград изтъква естеството на тези прикрити интереси, в своя доклад от 6 юли 1914 г.: „... За да се предпази от отговорността, самата държава трябваше да запази частния характер на „Народна одбрана“⁵¹, но в никакъв случай да не се ограничава до ролята на пасивен зрител. Има информация, която показва, че „Народна одбрана“, се ползва с парични средства от държавния бюджет, отчетени под различни безобидни заглавия. Например известно е, че закупуването на револвери за учениците и опълчението, е финансирано и доставяно от държавата. Характерно е, че не Министерството на външните работи и Министерството на войната, а Министерството на културата и образованието участва като централа за разходване и осчетоводяването на държавните средства за тези цели. Ето защо, колкото и сръбското правителство да изразява своето отвращение и възмущение от кървавото престъпление, извършено в Сараево, колкото и да твърди, че е невинно и да изтъква колко безсмислено е това престъпление и как ще причини повече вреда, отколкото полза за сръбската кауза, едно нещо не може да се отрече: това правителство създаде атмосферата, в която само са възможни подобни изблици на сляп фанатизъм. В тяхната страна и пред техния поглед. Техните власти издигнаха на показ елементите, които разобличиха Сърбия пред целия цивилизован свят и я принизиха до нивото на презрения царевича от 1903 г. посланик Гризингер“⁵²

И тази атмосфера води началото си от дългогодишните добри отношения с Русия, станали предпоставка за унищожаването на турското владичество на Балканите и за независимостта на Сърбия.

Както е известно, Санстефанският мир и Берлинският конгрес през 1878 г. довеждат до първото голямо съкращаване на вековните турски владения на Балканите. Сърбия, Черна гора и Румъния стават независими държави. България става трибутарно княжество, васално на Турция и независимо царство – едва през 1908 г.

През февруари 1912 г., по повод на турско-италианската война, руският посланик в Белград, Хартвиг подкрепя сключения съюз между Сърбия и България, към който се присъединяват Черна гора и Гърция. Този Балкански съюз обявява война на Турция през октомври 1912 г. и слага край на нейното господство на Балканите.

Тъй като границите на Балканите не са съобразени с националния принцип, това създава благоприятни условия за руснаците да използват балканските държави за преследване на собствените си цели. Перспективата за подкрепа от руското правителство насърчава желанието, особено сред сърбите, да разширят своята територия чрез обединение с езиково сродните им народности в Босна и Херцеговина.

От Берлинския конгрес през 1878 г. тези области са интегрирани в Австро-Унгария със съгласието на великите европейски сили. Такова преплитане на външнополитически

⁵⁰ *Die Auswärtige Politik Serbiens 1903 - 1914, hrsg. von M. Boghitschewitsch, 3 Bände, Berlin 1928 – 1931 Bd. I: Geheimakten aus serbischen Archiven Bd. II: Diplomatische Akten aus russischen, montenegrinischen und sonstigen Archiven Bd. III: Serbien und der Weltkrieg hier: Bd. II, S. 514, Dok. 928.*

⁵¹ *Шовинистична терористична националистическа тайна организация, целяща обединението на всички „сръбски земи“ и сръбското население в голяма сръбска държава.*

⁵² *Die Auswärtige Politik Serbiens 1903 – 1914, Bd. 1, aaO. S. 528 - 529, Dok. Nr. 941*

интереси тук от страна на Сърбия, териториални претенции, там от страна на Русия, за допълнително влияние на Балканите и най-вече над Босфора, води до натрупването на много национални противоречия, много преди избухването на световната война, което в дългосрочен план натрупва значителен експлозивен материал.

В дипломатическата кореспонденция между Русия и Сърбия все по-често се употребяват унижителни и пренебрежителни изрази и забележки по адрес на Австро-Унгария. Двойната монархия, се сравнява с болен човек, който е на предсмъртния си одър⁵³, или с язва, която ще бъде отворена в близко бъдеще. Интересно е писмо от Сазонов до руския посланик Хартвиг в Белград от 6 май 1913 г.: „Много се страхувам, че сърбите ще бъдат все по-разочаровани от резултата на последните си героични усилия. Този народ, който ни е най-симпатичен от всички славянски народи, смята че е пренебрегнат от съдбата, че Русия е апатична към него и т.н. Подобно отношение е изключително опасно и аз ви моля да използвате цялото си влияние върху сръбското правителство и общественото мнение, за да го опровергавате.

Невъзможно е да се прави пълен паралел между Сърбия и България във връзка с новата ситуация на Балканите и не е възможно сърбите да не виждат това. Чрез своите победи България е осъществила напълно националните си идеали⁵⁴. Нещата не могат да продължат, без да влезем в конфликт с много по-мощни съседи.

Но Сърбия е преминала само през първия етап от своя исторически път, за да постигне целта си, трябва да издържи една ужасна борба, в която цялото ѝ съществуване може да бъде поставено под въпрос. Обетованата земя на Сърбия се намира на територията на днешна Австро-Унгария, а не там, където тя сега се стреми и където българите също се стремят. (б. пр. Македония). При тези обстоятелства за Сърбия е важно да запази съюза си с България, от една страна, а от друга страна, да работи усилено и търпеливо, за да бъде готова за неизбежната борба в бъдеще. Времето работи за Сърбия и за съсипеването на нейните врагове, които вече показват ясни признаци на разложение. Обяснете всичко това на сърбите!

Чувам от всички страни, че ако някой глас може да има пълно въздействие в Белград, това е вашият. Възползвайте се от случая да им кажете, че няма да изпуснем интересите им от поглед и ще ги подкрепяме енергично в България. Но скъсването на съюза между България и Сърбия е триумф за Австрия. По този начин нейната агония (!) ще бъде отложена за много години...”⁵⁵

На 13 февруари 1913 г. сръбският пратеник в Петербург пише в доклад до Министерството на външните работи в Белград: „В общи линии той (Сазонов) се изрази по следния начин: „Русия ще се опита с всички сили да откъсне колкото се може повече от Албания, но тя не е пряко заинтересована от това: Австро-Унгария обаче разглежда този въпрос като жизненоважен, защото претърпя провал, чрез създаването на Велика Сърбия. Принц Хохенлое ми каза, че $\frac{3}{4}$ от исканията на Австрия са продиктувани от съображения за нейната вътрешна политика. Сама Русия наистина е много по-силна от Австрия, но на страната на Австрия все още има Германия, а Франция и Англия, чрез Изволски и Бенекендорф, сериозно предупредиха Русия да не застрашава мира по въпрос, безразличен за тях. Следователно Русия не иска война и всички са против нея. Не бива да се слуша нито мнението на „Новое время“, нито мнението на отделни хора. Затова Сазонов ни съветва да запазим сегашното си разумно отношение и ни призовава: „Независимо дали Пашич ще подаде оставка или не, ако дойде на власт едно по-отстъпчиво правителство, това ще е в полза на Авст-

⁵³ Както по-рано Николай I нарича Турция – Болният човек на Европа, за чието наследство великите сили трябва да се споразумеят. (б. пр.).

⁵⁴ Голяма грешка от страна на Сазонов, смятайки че България е осъществила националните си идеали, след като Сърбия и Гърция и отнеха Македония. Откритото пренебрежение към България е типично за руската политика не само тогава, но и днес (б. пр.).

⁵⁵ Die Auswärtige Politik Serbiens 1903 - 1914, aaO. Bd. II, S. 408 - 410, Dok. Nr. 807 - Gesperrtdruck vom Herausgeber M. Boghitschewitsch. (Бел. пр.: Това писмо ясно показва, че Сазонов изобщо не познава условията на Балканите и манталитета на балканските народи. Той изобщо не е наясно с явлението сръбски шовинизъм, който не признава никакви компромиси.)

рия. Затова е по-добре да се задоволим със сегашните големи постижения, да организираме новата Сърбия, а после, когато му дойде времето, да изрежем австроунгарската язва, която още не е узряла като турската. Нация, която е показала такива изключителни качества като сръбската, трябва да победи“. Това са думите на Сазонов в отговор на моите коментари по Вашата телеграма №. 214...“⁵⁶

Заслужава внимание и разговорът между сръбския министър-председател Пашич и царя на 2 февруари 1914 г., за който ще стане дума по-нататък. Царят споменава, че той е изпълнил своя славянски дълг само като е разположил армията си на австроунгарската граница през целия период на Балканската криза (1912 – 1913), така че освободителната война на балканските държави да не бъде възпрепятствано от Двойната монархия. Царят посочи като възможност да повлияе на България с някои териториални отстъпки, така че тя да „помогне за разрешаването на сръбско-хърватския въпрос“.

„Разрешаването на сръбско-хърватския въпрос“ обаче означава отделянето на Босна и Херцеговина от Австро-Унгария.

След това Пашич говори за „обрата настъпил сред словенците в Австро-Унгария“, „които сега осъзнават, че тяхното спасение може да дойде само от Русия или Сърбия и че едва ли могат да чакат други възможността за да видят желанията си изпълнени“.

„И тогава му казах (Пашич на царя), колкото пушки ще имаме, толкова войници ще мобилизираме от тези страни (южнославянските провинции на Австро-Унгария). ... Тогава той попита колко войници може да предостави Сърбия сега.

„Сърбия, каза царят, изненада света с похода на 400 000 души“. Отговорих: Вярваме, че можем да изпратим половин милион добре облечени и въоръжени войници.

„Стига, това не е малко, ако можете да го направите, ще направите много.“ ... Тогава говорихме за други неща, след като казах: „Ако се реши да имаме дъщерята на руския император за кралица, тогава тя ще се радва на симпатиите на целия сръбски народ и може, ако ѝ позволят Бог и обстоятелствата, да стане кралица на южнославянския, сръбско-хърватски народ. Нейното влияние и блясък ще обхванат целия Балкански полуостров.“

Царят изслуша думите ми с видима радост. ... „Ние ще направим всичко за Сърбия, поздравете краля и му кажете: Ние ще направим всичко за Сърбия.“⁵⁷

Никой не осъзнава по-добре от престолонаследника Франц Фердинанд, че Двойната монархия трябва да бъде реформирана и че правното равенство между многобройните народи е станало необходимо. Той се бори за въвеждане на всеобщо изборително право в мултиетническата държава и за по-голяма автономия на националните територии, което се отнася преди всичко до сърбо-хърватската и бохемско-моравската част от империята. Франц Фердинанд дори планира създаването на отделно кралство Илирия.

Но именно тази замислена реформа от Виена е изключително нежелана за „велико-сърбите“. Техните мечти за власт предвиждат нещо друго: сръбското лидерство, укрепване на властта и териториална експанзия на Белград.

Професор Дивалд добавя: „Сръбският министър-председател Никола Пашич формулира политическото си мото така: „Единственият *raison d'être* (възможност за съществуване) на Сърбия е да откъсне южнославянските провинции от Австро-Унгария.“

В меморандум той разработва подробни предложения за това как австроунгарската администрация в Босна може да бъде „дискредитирана и систематично да подхранва недоволството на населението“. Ако Австро-Унгария наистина иска да живее в мир със Сърбия, тя ще трябва да се откаже от претенциите си, да бъде велика сила.“⁵⁸

На 21 юли 1914 г. австроунгарският посланик в Белград, фон Гизъл пише до външния министър граф Берхтолд за ситуацията в Сърбия: „... представям като добре известна аксиома, че политиката на Сърбия се основава на отделянето на областите, населени с южни славяни и впоследствие, унищожаването на Монархията като велика сила. Сърбия не признава друга цел освен тази. Никой, който живее и работи в местната политическа среда дори

⁵⁶ Die Auswärtige Politik Serbiens 1903 - 1914, aaO. 8d. I, S. 299. Dok. Nr. 276

⁵⁷ Пак там, Bd. I. S. 414 -421, Dok. Nr. 399

⁵⁸ Hellmut Diwald, "Geschichte der Deutschen", Propyläen-Verlag, o. J. Ort, S. 251

само седмица, няма да пренебрегне тази истина. В резултат на последните събития, които влияят на политическите настроения тук, включително убийството в Сараево, смъртта на Хартвиг и предизборната кампания,... омразата към Монархията се задълбочава. Убийство в Сараево накара сърбите да осъзнаят предстоящия колапс на Хабсбургската държава, за който те вече възлагаха надеждите си по-рано от очакваното, и в най-кратък срок – на отцепването на областите от Монархията, населени с южни славяни, революция в Босна и Херцеговина и неблагонадеждността на славянските полкове, тук се представят като сигурни факти и внесоха системност в привидно оправдание на тяхното националистическо безумие.

Австро-Унгария, толкова мразена, сега изглежда за сърбите безсилна и едва ли ще може да води война с тях – омразата е придружена от презрение. Тя ще се срути като като стара и повредена сграда и от нейните руини в близкото бъдеще ще се създаде Великосръбската империя.

Дори вестниците, които не са от най-крайните, обсъждат безсилието и разпадането на съседната монархия в ежедневни статии и обиждат нейните институции без свенливост и страх от наказание. Те не се спират дори пред величествената особа на нашия владетел. Дори правителственият орган посочва условията в Австро-Унгария като единствена причина за ужасното престъпление. Страхът от отговорност вече не съществува. Сръбският народ е възпитаван от печата в този дух, в продължение на десетилетия, а съответната политика зависи от партийния печат. И резултатът от това образование е великосръбската пропаганда с нейното най-отвратително творение – атентатът на 28 юни⁵⁹. ... „Ще подмина обвиненията и подозренията около смъртта на Хартвиг, които граничат с лудост, които „Таймс“ определи като „бесни“, и като цяло лъжливата кампания в печата, която обаче трябва да укрепи убеждението у сърбите, че правителството и представители на Австро-Унгария са извън закона и термини като убиец, негодник, позорен австриец и т.н. трябва да се възприемат като декоративни епитети за нас.

Осъзнавайки тежестта на тази загуба, смъртта на Хартвиг⁶⁰ предизвика фанатичен култ към починалия в сръбския политически свят и хората бяха водени не само от благодарност за миналото, но и от загриженост за бъдещето и надминаха досега демонстрираното славянско подчинение пред Русия, за да да си осигурят добра воля за идните времена.

Като трети фактор предизборната кампания обединява всички партии на платформата на военните действия срещу Австро-Унгария. Нито една от партиите, които се стремят към държавна власт, не иска да бъде заподозряна, че е способна дори най-малко да се поддаде на Монархията. Предизборната кампания се провежда под мотото за война с Австро-Унгария. Смята се, че Монархията е по вътрешни и външни причини безсилна, неспособна на каквото и да е енергично действие и се смята, че нашите сериозни заявления и предупреждения, са просто блъфове. ...⁶¹

Не само сърбите и руснаците са наясно с желанието за промяна във външната политика на белградските ръководни кръгове, техните журналисти и тайните организации, но и западната дипломация преди избухването на световната война, го доказва. Например телеграма от британския посланик М. де Бунзен от Виена до външния министър Едуард Грей в Лондон от 29 юли 1914 г., където трите начални изречения, публикувани в Британската синя книга от 1914 г. под №. 79 не са важни, а следният поверителен параграф, който очевидно не е пропуснат без причина: „Поверително. Френският посланик докладва на своето правителство, че е получил признания от сръбския посланик (Йованович) с когото беше в тесен контакт до заминаването си на 26 юли. Той е убеден, че състоянието на нарастващо брожение в южнославянските провинции на Двойната монархия е такова, че австроунгарското правителство ще се принуди или да се съгласи с отделянето на тези провинции, или ще положи отчаяни усилия да запази провинциите, като елиминира Сърбия като фактор. Сръбският посланик винаги е казвал, че времето работи в полза на Сърбия, и той каза на френс-

⁵⁹ Бел. пр.: Изключително точно и правдиво описание и анализ на сръбската действителност, сръбския манталитет и сръбския шовинизъм, който българите са изпитали в най-голяма степен.

⁶⁰ Н. Хартвиг умира внезапно от инфаркт на 10.07.1914 г.

⁶¹ Die Auswärtige Politik Serbiens 1903 - 1914, aaO., Bd. II, S. 542 – 543 Dok. Nr. 955.

кия посланик, че южнославянските провинции ще бъдат готови до три години, без Сърбия да си мръдне малкия пръст. Австро-Унгария разбира, че не може да чака повече и ще се реши на война, която както сега изглежда, нищо не може да я предотврати. Според френския посланик това показва, че конфликтът не е резултат от германско подстрекаване; От това също не следва непременно, че Германия иска европейска война, както вярват мнозина във Франция“.⁶²

Сръбският министър-председател Пашич оценява външнополитическото положение на Сърбия в писмо до началника на сръбския генералния щаб ген. Путник от 31 юли 1914 г., малко след обявяването на войната от Австрия, както следва: „Развитието на събитията в австро-сръбският конфликт зависи главно от Русия, която заяви, че преди всичко ще се стреми да разреши въпроса по мирен път, но ако австрийските войски преминат границите на Сърбия, ще бъде необходимо да се намеси, за да защити Сърбия. Русия в момента преговаря за тази цел и удължава преговори, за да спечели време за мобилизацията си и съсредоточаването на своята армия. Когато тя приключи, ще обяви война на Австрия (според първото съобщение 13 корпуса, според второто 23) ще преминат австрийската граница.

Армията, предназначена да се бие срещу Германия, все още не е мобилизирана, защото Русия не иска да предизвика Германия. Хората все още вярват, че могат да избегнат всеобщата война, която ще обхване цяла Европа, затова Русия също коригира позицията си така, че да може да води война само с Австрия.

Но се отчита възможността Германия да бъде принудена да влезе във войната, за да защити Австрия, поради което Русия също тайно предприема мерки за мобилизация срещу Германия. Руският цар написа на престолонаследника, че при никакви обстоятелства Русия няма да изостави Сърбия. Той иска да разреши спора или конфликта по мирен път, без кръвопролития, с апостолическия крал на Унгария, така че да запази достойнството на Сърбия. Ако тези опити се провалят, той се опасява за съдбата на Сърбия.

Тъй като сега сме без пари, поискахме подкрепа и днес получихме депеша, че разполагаме с 20 милиона. Според мен и според моята оценка на политическата ситуация, европейската война може да бъде избегната само чрез много големи жертви от страна на Австрия, но няма вероятност тя да се оттегли и да се съгласи на компромис.

Германия, която първоначално стоеше твърдо зад Австрия (докато все още вярваше, че Русия няма да се намеси), започна да се колебае и издигна идеята пред Русия, че трябва да се търси мирен изход, защото тя не иска война. Може би Германия ще предприеме тази стъпка, единствено с цел да предостави на народа си доказателство колко много се опитва да запазят мира, но не е успяла.

Както и да тълкува тази стъпка, остава впечатлението, че Германия е недоволна от Австрия, но трябва да я подкрепи, защото ако Австрия бъде победена, нейната позиция също ще бъде значително отслабена...“.⁶³

Атентатът. Въпреки многобройните предупреждения, дори от сръбския посланик по негова инициатива (без инструкции), ерцхерцог Франц Фердинанд и съпругата му отиват на маневрите на 2-ри армейски корпус, разположен в Босна, и след това правят официално посещение в град Сараево на 28 юни 1914 г. търсене.

Широкоизвестно е, че Франц Фердинанд е единственият лидер в Австро-Унгария, на когото може да се разчита да постигне помирение между многобройните народи на тази многоетническа държава, а външнополитическата му цел е възстановяване на съюз на трима императори, между Виена, Берлин и Петербург, като гарант за осигуряването на европейския мир.

Осем млади босненски сърби, проникнали нелегално от Белград, се разпръскват на различни позиции по известния маршрут, чакайки възможността да извършат атентат. Първият опит е неуспешен, стрелецът с пистолет (студентът) Принцип не улучва.

⁶² В британската Синя книга от 1914 г. този доклад е под номер 79 приет, но отпечатаният тук параграф е пропуснат от Синята книга, по непознати причини. *Die Auswärtige Politik Serbiens 1-903 - 1914*, aaO. Bd. II, S. 560, Dok. Nr. 972

⁶³ *Die Auswärtige Politik Serbiens 1903 - 1914*, aaO. Bd. I, S. 435 - 436, Dok. Nr. 416

Оръжията идват от Сърбия. Сръбски митничар прекарва атентаторите през границата, включително оръжията им, а босненският учител Данило Уич ги приема в Сараево. Велкосръбското тайно общество „Черна ръка“, чиято цел е обединението на всички сърби в голяма национална държава, се ръководи от полковника от сръбския генерален щаб Драгутин Димитриевич Апис. Именно Димитриевич изготвя планове за атентата и осигурява средствата.

Сръбският печат коментира престъплението с нескрита радост, която предизвиква силно възмущение в Австро-Унгария. Австроунгарското правителство бързо установява връзките, довели до атентата.

Първоначално няма доказателства, че сръбското правителство е съучастник. Но обстоятелството, че белградските власти на 28 юни до 23 юли не извършват никакви собствени разследвания и арести, не правят никакви изявления и дори позволява на съучастника Циганович, който отговаря за австрийските разследвания, да избяга (той всъщност е връзката между сръбския министър-председател Пашич и атентаторите, което тогава все още не е известно), както и отношението в сръбския печат засилва подозрението, че сръбското правителство е информирано навреме и че планът за убийството е одобрен от него, ако не и пряко подбуден.

След края на войната тези подозрения се потвърждават. Сръбският кабинет, особено министър-председателят Пашич и министърът на вътрешните работи Стоян Протич са били

запознати с тайните приготовления.⁶⁴ Британският лорд Артър Понсънби, известен представител на Лейбъристката партия, се позова на забележителната публикация на водещ сръбски „вътрешен човек“ в книгата си от 1928 г. „Лъжите във войната“: „Разкритията за съучастията на сръбското правителство в престъплението се появяват едва през 1924 г., когато е публикувана статия от Люба Йованович, председател на сръбския парламент, под заглавие „След Видовдан, 1914 г.“ През 1914 г. той е министър на образованието в кабинета Пашич. Някои интересни откъси от тази статия, заслужават внимание. „Не помня дали беше края на май или началото на юни, когато един ден Пашич ни съобщи, че някои хора се готвят да отидат в Сараево, за да убият Франц Фердинанд, който се очаква да бъде там на Видовдан (неделя, 28 юни). Това каза и на останалите, но продължи да разговаря само със Стоян Протич, вътрешният министър. Както ми казаха след това, покушението е извършено от една тайно организирана група на патриотичните студенти от Босна и Херцеговина,

която е подготвена в Белград. Пашич и останалите казахме (и Стоян Протич се съгласи), че той, Протич, трябва да даде указания на граничните власти на Дрина да попречат на младежите да преминат границата, тръгнали от Белград за тази цел. Но служителите в граничната стража сами бяха членове на организацията и не изпълниха заповедта на Протич, с оправданието както той ни каза по-късно, че заповедта дошла твърде късно, след като младежите минали границата. Опитът на правителството да предотврати планирания атентат се провали. Това ясно доказва, че целият кабинет е знаел за атентата известно време преди осъщест-

⁶⁴ Самият Пашич е знаел за готвеният атентат и изпраща телеграма до сръбското посолство във Виена, да се предупреди престолонаследника, че в Босна се подготвя покушение срещу него, и да отмени пътуването си до Сараево. Посланик Йован Йованович, на 8/21 юни 1914 г., се среща с финансовия министър Леон Билински, който отговаря и за Босна и Херцеговина, и по твърде заобиколен и уклоничав начин, му съобщава, че е възможно да има инциденти и усложнения при посещението на ерцхерцога в Сараево. Билински възприема казаното като дипломатически шантаж, целящ да провали посещението, и не смята за необходимо да предупреди външния министър граф Берхтолд. Посланикът не изпълнява заповедта на Пашич, а „отбива номер“ защото симпатизира на „Църна рука“. (Кр. Кларк, Лунатици, 2015, стр. 375)

вяването му. Премиерът и министърът на вътрешните работи знаеха коя организация подготвя атентата, а граничните власти са участвали и действали по нареждане на организаторите на престъплението.”⁶⁵

Британският историк Е. Д. Морел потвърждава същото, като се позовава на книгата „*La Main Noire*” (Черна ръка) на сръбския командир Лазаревич, издадена в Лозана (Швейцария) през 1920 г. В тази книга Лазаревич анализира сръбската тайна организация „Черна ръка” (Црна рука) и показва, че водещите сръбски държавници – включително принц Александър и министър-председателят Пашич – са били нейни членове, и са знаели за подготовянето на атентата и убийството на австроунгарския престолонаследник. Дори го приветстват и получават одобрението на руската дипломация. Той буквално пише: „Чрез това убийство те се надяваха да укрепят още повече властта си в страната. Също така очакваха избухването на сериозни вълнения в Босна, което трябва да е прелюдия към нападение срещу Австро-Унгария и ще ускори осъществяването на сръбските стремежи”.⁶⁶

Виена първоначално разследва от Босна и въз основа на получената информация възлага морална отговорност на сръбското правителство, защото си позволява трансгранична националистическа пропаганда на организации с великосръбски цели и не предприема никакви ефективни действия за поддържане на добросъседските отношения с Австро-Унгария, създавайки така необходимите условия за извършеното кърваво престъпление.

През втората половина на юли, когато Белград отказа да допусне австроунгарски служители да участват в издирването на беглеца Циганович⁶⁷, укриващ се в Сърбия, външният министър Берхтолд действа прибързано, под влияние на своите съветници във Виенското външно министерство и военните кръгове около Конрад фон Хьотцендорф и без да вземат предвид и други мнения (император Франц Йосиф е на 84 години, а новият престолонаследник (ерцхерцог Карл) не участва в политиката) решават да използват силови методи срещу Сърбия, обвинявайки я директно за убийството в Сараево.

Берхтолд се опасява, че след това предизвикателство, по-нататъшното толериране на шовинистичните действия на Сърбия, ще застраши мира, сигурността и дори самото съществуване на Австро-Унгария. Артър Понсънби заключава: „Австроунгарското правителство стигна до извода, че отказът да се залови Циганович, или да позволи на други да го намерят, доказва вината на сръбското правителство и изобщо не е изненадващо, че се стигна до обявяването на война.”⁶⁸

Не липсват ранни и многобройни предупреждения от Германия, за смекчаване на твърде суровия курс на Берхтолд. Дори император Франц Йосиф първоначално се застъпва за мирно решение, но по-късно променя решението си.

На 4 юли Берхтолд изпраща своя началник на канцелария Хойос в Берлин с меморандум, за да проучи дали Германия ще подкрепи своя съюзник Австро-Унгария в опита ѝ да утвърди влиянието си на Балканите, съотв. в България, Румъния и Турция, с цел да попречи на евентуална намеса на Русия. Кайзер Вилхелм II, който вече се подготвя за пътуването си до бреговете на Норвегия на борда на яхтата „Хохенцолерн“, отбелязва че австроунгарската програма поражда опасения за „сериозно европейско усложнение“, но „не е наша работа да

⁶⁵ Arthur Ponsonby, „*Lügen im Kriege*“, London 1928, deutsche Ausgabe Berlin o. J. S. 41 -47

⁶⁶ E.D. Morel, „*Truth and the War*“, London 1916, in deutscher Übersetzung herausgegeben von Hermann Lutz unter dem Titel: „*Ein gerechter Engländer über die Schuld am Kriege*“, Berlin 1920, S. 266, 238

⁶⁷ Милан Циганович (1888 – 1927) е сръбски престъпник, великосръбски шовинист и член на „Црна рука“. Един от главните организатори на атентата в Сараево, заедно с Воислав Танкосич. Като служител в железниците, той осъществява прехвърлянето през границата на четири револвера, шест бомби и бутилка отрова за атентаторите. След като част от заговорниците са заловени, го издават като един от организаторите, заедно с Танкосич. На 25 юли 1914 г. австроунгарското правителство иска от сръбското правителство да арестува заговорниците и да ги изпрати във Виена, за да бъдат съдени от австрийски съд. Същия ден сръбският министър-председател Никола Пашич информира австро-унгарското правителство, че не е в състояние да извърши ареста, тъй като подобно действие ще наруши сръбската конституция. Три дни по-късно Австро-Унгария обявява война на Сърбия. Междувременно сръбското правителство изпраща Циганович в САЩ на сигурно място, по време на Първата световна война. Той се завръща у дома през 1919 г. и получава като награда за своето престъпление, което сърбите смятат за голям героизъм, участък земя от правителството, жени се и се установява в придобития имот.

⁶⁸ Arthur Ponsonby, „*Lügen im Kriege*“, London 1928, deutsche Ausgabe Berlin o. J. S. 41 -47

съветваме съюзника какво трябва да предприеме след кървавото престъпление в Сараево. Виена трябва сама да вземе решение, но Германия не иска конфликта да се разшири в международен план. В крайна сметка Виена може „да разчита на пълната подкрепа на Германия и в този случай“.

Нито императорът, нито канцлерът Бетман-Холвег контрират с точния въпрос какво всъщност възнамерява да направи Австро-Унгария срещу Сърбия, което е фатален пропуск. Ако това е монархическо солидарно поведение, със сигурност не е ли проява на необосновано доверие в държавната мъдрост на Двойната монархия, или по-скоро е небрежност, недоглеждане, дори проява на политическо безсилие?

Всичко това ще е даде своето отражение. Нито кайзер Вилхелм, нито Бетман-Холвег са наясно, че са дали на Виена празен чек за военна операция, в която Русия ще бъде въвлечена, каквито и да са политическите съображения.

На 6 юли кайзер Вилхелм II отплава на север (завръща се едва на 27 юли), командващият флота адмирал Тирпиц е на почивка в Швейцария, началникът на генералния щаб ген. Молтке (Младши) и военният министър Фалкенхайн също са в отпуск и на почивка, така че в началото на юли в Берлин не са предприети никакви политически или военни инициативи.

Въпреки това, е допуснат катастрофален пропуск, и поведението на Виена е изпуснато от контрол. Последващият ход на събитията, на свой ред предизвикаха неочаквани реакции от другите сили, и създава нова ситуация, която показва съвсем ясно, че за Берлин, вече е „твърде късно“, да реагира, защото единственият изход, който остава, е единственият съюзник е да бъде изоставен.

Предвид блоковото противопоставяне и политическата обстановка в Европа, това е равносилно на отказ от собствената сигурност и на съществуването на държавата.

Без да проявява никакви агресивни цели, проявеното бездействие и невнимание в Берлин, създава условия за безконтролно развитие на ситуацията, което вече не може да се спре, създавайки най-големите опасности за Германия.

Никой все още не осъзнава, какви международни верижни реакции, може да предизвика появата на Русия на бойното поле сред другите големи европейски сили. Защото в този момент царят в Петроград (Петербург) вече има празните чекове в джоба си от Великобритания, чрез „сърдечното ѝ съглашение“ с Франция, а също и от Франция в която беше в пряк съюз и съответните тайни споразумения. Всичко това е изненадващо за Берлин.

И онези, които стоят начело на съдбата на Австро-Унгария, действат още по-непохватно и късогледо. Те дори не информират Италия за възнамеряваните стъпки срещу Сърбия, и така дават възможност на Рим основателно да избегне своите съюзнически задължения.

Австро-Унгария. Повече от 3 седмици след атентата в Сараево, на 24 юли, Виена изненадва света, а с това и Германия, с неразбираемия по отношение на времето и неприемлив по съдържание, ултиматум към Сърбия, въпреки спешния съвет на Берлин от средата на юли, да не се предприеме никакво анексиране на сръбските области.

Съдържанието на ултиматума е следното: Покушението е подготвено в Белград и е резултат от пропаганда, одобрена от сръбското правителство. Австроунгарското правителство настоява за прекратяване на тази дейност. Това включва: Сръбското правителство трябва да се откаже от панславистката пропаганда, чрез декларация публикувана в официалните вестници и с армейска заповед, да разпусне съответните организации, да спре пропагандата срещу Двойната монархия, особено в училищата, да уволни държавни служители замесени в тази пропаганда, и австроунгарските органи участват както в наблюдението на изпълнението на тези мерки, и в разследването на онези, които са били съучастници в атентата, в Белград. Определен е срок за отговор от 48 часа до 18 часа на 25 юли.

Посланикът барон Гизъл получава инструкции да не влиза в никакви преговори и да напусне Белград незабавно с персонала на посолството, ако ултиматумът не бъде приет безрезервно.

Времето, текстът и крайният срок пренебрегват изцяло общоевропейският мир. Германската дипломация съветва Виена към умереност, но избягва да създава впечатление за натиск върху суверенитета на Австро-Унгария и не поставя под въпрос съюза.

Руската, британската и френската дипломация официално съветват Сърбия да прояви умереност или да се обърне към големите сили. Обяснението на този подход на Двойната монархия несъмнено включва обширната история на балканските условия, която има както вътрешнополитически и реформаторски характер, така и тенденция към разрушаването на мултиетническата държава. Но хората по света не знаят нищо за това и реагират само на кратките заглавия, предоставени им от печата.

На 25 юли австроунгарският външен министър граф Берхтолд инструктира своя посланик в Петербург да обясни действията си на руското правителство по следния начин: Виена, 25 юли 1914 г. „В момента, когато решихме да предприемем сериозни действия срещу Сърбия, ние бяхме наясно с възможността за сблъсък с Русия, произтичащ от различията ни по сръбските въпроси. Ние обаче няма да променим нашата позиция спрямо Сърбия, защото фундаменталните държавно-политически съображения ни поставят пред необходимостта да сложим край на ситуацията, при която един руски картбланш би позволил на Сърбия да заплашва монархията трайно и безнаказано. Ако Русия вече е сметнала, че моментът за голямото разплащане с европейските Централни сили вече е настъпил и е решена да започне война от самото начало, следващите указания на Ваше Превъзходителство изглеждат излишни. Ако е възможно, след евентуално отхвърляне на нашите искания от Сърбия и предвид възникналата нужда от въоръжени действия от наша страна, да се посъветва Русия, да не се поддава на войнствени увлечения. Ние предполагахме, че Ваше превъзходителството е установил тесен контакт със своя германски колега (германския посланик в Петербург), който е инструктиран от своето правителство, да не остави никакво съмнение в руското правителство, че Австро-Унгария няма да бъде сама в случай на конфликт с Русия. Не си правим илюзии, че ще получим разбиране от г-н Сазонов за нашата неизбежна стъпка спрямо Белград. Но има един момент, който не може да не направи впечатление на руския външен министър и това е акцентът, че Австроунгарската монархия, в съответствие с принципа поддържан от десетилетия, в настоящата криза и евентуалния въоръжен конфликт със Сърбия не преследва никакви териториални интереси. Монархията е териториално достатъчно задоволена и няма никакво желание за придобиване на сръбски земи. Войната със Сърбия ни е натрапена, тя няма да бъде за териториални придобивки, а за нас е въпрос на самоотбрана и самосъхранение. Съдържанието на циркуляра, достатъчно красноречиво се подкрепя от досието за сръбската пропаганда срещу Монархията и връзките на тази пропаганда с атентата от 28 юни. Ваше превъзходителство трябва да обърне особено внимание на руския министър към това досие и да покаже, този уникален феномен в историята, когато една велика сила толерира бунтовническите действия на съседна малка държава толкова дълго време, създавайки ситуация от която страдат както Австро-Унгария, така и Сърбия.

...⁶⁹

В Русия са наясно, че Австро-Унгария няма териториални претенции към Сърбия, и със сигурност няма аспирации към Русия. Но руският министерски съвет вече приема да започне мобилизация на 24 юли.

На 25 юли изтича ултиматумът към Сърбия. Сръбското правителство дава своевременно отговор, общопризнат като изключително умен: за ограничаване на свободата на печата ще изисква конституционна промяна, обвинените организации ще бъдат разпуснати и австроунгарски служители ще бъдат включени в полицейското разследване, ще се вземат мерки за предотвратяване на подривна дейност в съответствие с международното право за добросъседските отношения. Освен това Виена трябва да предостави конкретни доказателства за

⁶⁹ Die Auswärtige politik Serbiens 1903-1914.. Bd. II. S. 554 - 555. Dok. Nr 968.

враждебни действия на сръбски офицери и държавни служители и др. Всички недоразумения, ще се предоставят за решение от останалите велики сили, или на международния съд в Хага.

Но е допусната една катастрофална грешка, един час преди да връчи отговора си, Сърбия вече обявява обща мобилизация, като отрязва пътя си за по-нататъшен дипломатически диалог.

Според международните разбирания тогава, обявяването на мобилизация се смята за равносилно на обявяването на война. Така отговорът, предаден във Виена, веднага се възприема като безполезен дипломатически документ, и изобщо не е разглеждан, независимо какво е неговото съдържание.

Мобилизацията на Сърбия, поне в този момент, също е напълно безсмислена от военна гледна точка, тъй като Сърбия, със или без мобилизация, е безнадеждно по-слаба от Австро-Унгария в политиката на сила, ако беше сама.

След отговора на Белград австроунгарският посланик веднага напуска сръбската столица. Дипломатическите отношения са прекъснати.

В Берлин сръбският отговор е изпратен от Виена, цели три дни по-късно, независимо че в райхсканцеларията разполагат с него, веднага изпратен им от Белград. Това е на 27 юли, денят, когато кайзер Вилхелм II пристига вечерта в Берлин, завърнал се от пътуването си на север. Неговата реакция е: „Голям морален успех за Виена, всяка причина за война вече отпада, а Гизъл трябваше да остане в Белград! Никога не бих наредил мобилизация след това!“⁷⁰

Разбира се, Вилхелм II е взел предвид само текста на отговора, а не сръбската мобилизация. Както и да е. Така ли ще реагира един „милитарист, стремящ се към световно господство“?

Русия се е ангажира от самото начало да предостави при всички обстоятелства военна подкрепа за Сърбия в случай на сръбско-австрийски конфликт, затова сръбската мобилизация (решена на 24 юли) е напълно синхронизирана с руската частична мобилизация срещу Австро-Унгария (също решена в руския министерски съвет на 24 юли).

Реакцията в Австро-Унгария е на 25 юли: частично мобилизиране на 8 армейски корпуса, предназначени за действия срещу Сърбия. В същото време Петроград обявява военно положение и започва подготовка за война, за всички свои европейските области, от 26 юли.

Но Берхтолд във Виена, очевидно воден от идеята да успее да елиминира намесата на великите сили с бързи действия, обявява отново без никакви консултации с Германия, в 11 ч. предиобед на 28 юли война на Сърбия и войските незабавно преминават през дунавската граница към Белград.

Твърде късно е. Незабавната реакция на Русия, мобилизация срещу Австро-Унгария, се различава само по смисъл, не и по същество, от „периода на подготовка за войната“, който вече е започнал. От самото начало, началникът на Генералния щаб Янушкевич заема позицията, че частична мобилизация като част от „военно-подготовителния период“ не е предвидена във военните оперативни планове, но подобни мерки предоставят възможност за преминаване към незабавна пълна мобилизация, особено след като Австро-Унгария, се подкрепя от Германия и няма време за губене.

Веднага след като научава за тези стъпки в Австро-Унгария и Русия, райхсканцлерът Бетман-Холвег съобщава в Петербург на 29 юли, че „ние работим във Виена за мирно разрешаване на конфликта, но при тази ситуация, ще бъдем принудени да се мобилизираме и вече избягването на общоевропейска война ще бъде много трудно.“ Той не знае, че Русия още на 26 юли е получила уверение от Виена, че няма да предявява никакви териториални претенции към Сърбия. Текстът на тази телеграма е неудачен и води до недоразумение за германците, а Сазонов се опита да я тълкува по следния начин: напредването на руската частична мобилизация срещу Австро-Унгария, ще доведе до мобилизация на Германия. А това ще мотивира по-добре общата мобилизация на Русия, която вече е планирана като част от общата руска стратегия.

⁷⁰ J. R. von Salis. "Die Ursachen des Ersten Weltkrieges", Stuttgart 1964, S. 58.

Сазонов използва тази интерпретация на текста и изпраща настоятелните Сухомлинов и Янушкевич при колебливия цар, за да го убедят да подпише заповедта за всеобща мобилизация, което става на 29 юли около 17 ч.

Почти веднага пристига телеграмата на Вилхелм II, в която се казва, че той ще използва цялото си влияние, за да убеди Австро-Унгария да постигне задоволително разбирателство с него (царя) чрез незабавни действия. Това убеждава Николай II да отмените общата мобилизация. Но колебанието му продължава само около 24 часа, след което царят отново се поддава на натиска на своите военни и без да чака резултата от посредничеството на Вилхелм II, на 30 юли продължава общата мобилизация за цяла Русия.

Петроград⁷¹ обаче първоначално не съобщава това решение на своите западни съюзници, за да може да компрометира Германия пред световната общественост, като предприеме стъпки, които вече са станали задължителни за нея. Съдбата взема своето.

Междувременно Берхтолд във Виена отхвърля предложенията за преговори от Берлин, Лондон и Петроград, като закъснели, след обявяването на война на Сърбия и вече неактуални. В Лондон, Париж и Петроград се смята, че Двойната монархия може да започне такава смела политика само ако Берлин я подкрепя, може би дори я насърчава.

Вилхелм II и райхсканцлерът, от друга страна, напразно се опитват да обяснят, че само могат да съветват Виена, но не и да заповядват, защото Австро-Унгария е суверенна държава.

Въпреки това натискът от страна на Германия оказва влияние и на 30 юли австроунгарското правителство става „внезапно помирително“, и уверява Франция, че не иска да ограничи нито едно от суверенните права на Сърбия, прави опит да не прекъсва изцяло диалога с Русия и дава знак на Англия, за оказване на посредничество.⁷² Сър Едуард Грей също представя своето предложение за спиране на всички военни или подготвителни мерки и да се приеме

желанието на Австрия за преговори, но руската обща мобилизация, която вече е започнала, проваля всичко и създава напълно нова ситуация. Френският посланик, предвид настроята в Петроград, смята че предстоящата война вече не може да бъде предотвратена с дипломатически средства, а френският министър-председател телеграфира на 28 юли уверението си в руската столица, че Франция ще изпълни „съюзническите си задължения“.

Това „потвърждение“ премахва съществуващите задръжки срещу общата мобилизация в Петроград, тъй като „съюзническите задължения на Франция“ вече не са ограничени до отбраната, а отдавна са разширени до „поддържане на баланса“. И изглежда „успокояващо“ партньорът да потвърди още веднъж, в момента, когато трябва да изпълни задълженията си, че няма съмнение по този въпрос.

Британският външен министър проявява изключително сдържаност през тези дни и не буди никакви надежди нито в Русия, нито във Франция, които да предполагат британска военна подкрепа. Френският посланик Пол Камбон няма как да не се учуди когато го уверяват, че Англия няма задължения към Франция за война, която Франция ще води съвместно с Русия в изпълнение на нейните съюзнически задължения. Но дори и самият Грей не може да взема самостоятелни решения в Англия.

⁷¹ В август 1914 г. поради силните антигермански настроения с указ Николай II, името на град е променено на Петроград.

⁷² Earl Loreburn. "How the War came", London 1919, S. 161 unter Bezugnahme auf die britischen und französischen Farbbücher (с препратка към британските и френските цветни книги)

Германия. В този момент кайзер Вилхелм II пише на държавния секретар Ягов, че след сръбския отговор вече няма причина за война, но Австрия трябва да получи сигурност за спазване на сръбските обещания, напр. временната окупация на Белград, тъй като тази окупация вече е осъществена. Райхсканцлерът Бетман-Холвег препраща британското предложение във Виена за по-нататъшни преговори и отбелязва на 28 юли, в 22,15 ч. с ясни думи, които също дават повод за обвинения в небрежност: „Австроунгарското правителство категорично заяви пред Русия, че не мисли за териториални придобивки в Сърбия. Това е в съгласие с доклада на Ваше превъзходителство, че нито австрийските, нито унгарските държавници смятат увеличаването на славянския елемент в Монархията за желателно. Въпреки многократните запитвания, австроунгарското правителство, ни остави в неведение за намеренията си, въпреки че Сърбия е приела в по-голямата си част австроунгарските искания, в приемлива степен. Но ако австроунгарското правителство продължава да е напълно неотстъпчиво, общественото мнение в цяла Европа постепенно ще се отвърне от него, а според австроунгарския генерален щаб, активни военни действия срещу Сърбия ще бъдат възможни едва на 12 август.

Австроунгарското правителство влиза в изключително трудна ситуация, предвид предложения за посредничество и конференция от другите кабинети, които продължава да отхвърля с предишното си нежелание. Това ще засили омразата, и ще предизвика разочарование в очите на германския народ.

На такава основа обаче не може да се започне и води успешна война на три фронта. Наложително е отговорността за евентуалното разширяване на конфликта да падне онези, които не са пряко замесени, но при всички обстоятелства ще се намесят, като Русия. В последния разговор на г-н Сазонов с граф Пуралес (германският посланик в Петербург) министърът признава, че Сърбия трябва да получи „заслужения урок“. Министърът вече не е така безусловно против австроунгарската гледна точка, както преди. Не е пресилено да се заключи, че руското правителство осъзнава, че след като мобилизацията на австроунгарската армия започне, самата чест на оръжието изисква нахлуването в Сърбия. Русия ще трябва да се примири с тази идея, след като Виенският кабинет е уведомил Петербург и повтаря категоричната си декларация, че няма териториални претенции към Сърбия, а военните мерки с временна окупация на Белград и др. определени точки от сръбската територия, целят сръбското правителство да изпълни изцяло поставените искания и да послужи като гаранция за бъдещо добросъседство, за което Австро-Унгария има абсолютно право, след натрупания опит в отношенията си със Сърбия. Окупацията, подобно на германската окупация във Франция след Франкфуртския мир, която имаше за цел да осигури изплащането на военните репарации. Веднага след като австроунгарските искания бъдат изпълнени, ще бъдат изтеглени и окупационните части. Ако руското правителство не признае законността на тази позиция, то ще има против себе си общественото мнение на цяла Европа, която сега е на път да се отвърне от Австро-Унгария. Като следваща последица общата дипломатическа, а вероятно и военната ситуация ще се промени много значително в полза на Австро-Унгария и нейните съюзници. Вие трябва незабавно да изразите категорично пред граф Берхтолд нашата позиция, и да се започне съответен демарш в Санкт Петербург. Ще трябва да внимаваме да не създаваме впечатлението, че искаме да задържим Австрия. Това е просто начин за постигането на целта, преследвана от Австро-Унгария да прекъсване от корен великосръбската пропаганда, без едновременно с това да се разпали световна война, и ако това в крайна сметка не може да бъде избегнато, условията, при които, тя трябва да бъде водена, трябва да бъдат по-добри за нас, доколкото е възможно.“ Бетман-Холвег.⁷³

Успоредно с телеграмата от райхсканцлера до германския посланик във Виена, която току-що цитирахме, на същия 28 юли император Вилхелм II изпраща телеграма със следното съдържание до своя братовчед Николай, руския цар. *(бел. пр. следват текстовете на телеграмите, в хронологичен ред, които бяха цитирани в този сборник, преди работата на Удо Валенди, така че няма да ги повтаряме)*

⁷³ Die Deutschen Dokumente zum Kriegsausbruch 1914, Bd. 1- 4, hrsg. i.A. des Auswärtigen Amtes, Berlin 1922, Bd. II, Nr. 323

Царят не дава никакво обяснение защо е наредена общата руска мобилизация, която не е необходима нито срещу Австро-Унгария, нито по друга причина. Разбира се, той не дава никакво обяснение защо още през зимата на 1913/1914 г. наборът подлежащ на уволнение е задържан, след приемането на новобранците (около 450 000 души) и защо допълнително се увеличава числеността на армията, чрез допълнителни учебни мобилизации започнали още от пролетта на 1914 г.⁷⁴

Всичко това е обезпокоително за Германия още преди юлската криза. С оглед на действията му и „тържествената дума“ на царя вече не може да се има никакво доверие в Берлин. Доверието е напълно компрометирано.

На 31 юли новината за общата руска мобилизация, която пристига сутринта, задейства автоматизма на военните приготовления, предвид известните споразумения за военния съюз между Русия и Франция, предвид и наскоро приключилото посещение на президента Поанкаре и премиера Вивиани в Петроград. Всичко това дава особено остър акцент, и играе съществена роля в хода на събитията.

Германия е изправена пред голямата опасност, да води дойна на два фронта, правителството осъзнава, че няма време за губене и трябва да изпревари мерките на противниковия блок, докато все още може.

Договорът за съюз между Германия, Австро-Унгария и Италия, който е многократно удължаван от 1882 г. нататък, не се основава на никакви агресивни цели, а предвижда, партньорите да не влизат в съюзи, които са насочени срещу една от договарящите страни и

заедно да следват политика на мир и приятелство. В случай на военно нападение от други сили, взаимната подкрепа и най-малкото доброжелателният неутралитет са гарантирани.

Военните и военноморските споразумения от 1913 г. са от второстепенно значение и съдържат само необвързващи условия за съвместни операции.

Телеграмата на царя от 31 юли пристига точно когато кайзер Вилхелм II, изпраща своя телеграма от Берлин в 14,00 ч.:

„В отговор на вашия призив към моето приятелство и молбата ви за моя помощ, започнах посреднически действия между нашето и австроунгарското правителство. Докато тази акция е в ход, вашите войски бяха мобилизирани срещу Австро-Унгария, която е мой съюзник, което, както вече ви казах, прави моето посредничество почти илюзорно. Получавам надеждна информация за сериозни военни приготовления. Отговорността за сигурността на моята империя ме принуждава да предприема решителни мерки. Аз не нося отговорност за бедствието което заплашва целия цивилизован свят. Точно в този момент все още е във вашите ръце да го предотвратите. Никой не застраши честта и силата на Русия, която може да изчака успеха на моето посредничество. Приятелството с теб и твоята империя, завещана от моя дядо на смъртния му одър, винаги е било свято за мен и аз съм бил лоялен към Русия, когато тя беше в тежко положение, особено в последната ѝ война. Мирът в Европа все още може да бъде съхранен, ако Русия реши да прекрати военните мерки, които заплашват Германия и Австро-Унгария“.

По обяд в Берлин на 31 юли е обявено „състояние на непосредствена военна опасност“ и в 15,30 ч. са изпратени ултиматуми до Петроград и Париж. Русия е помолена в рамките на 12 часа да спре подготовката си за война срещу Австро-Унгария и Германия, в про-

⁷⁴ Die Weltkrieg 1914-1918. Von Reichsarchiv. Berlin BO. I, Kriegsrüstung und Kriegswirtschaft", S. 202

тивен случай Германия ще се мобилизира. Франция получава искане да обяви в рамките на 18 часа дали ще остане неутрална при германо-руска война.⁷⁵

Решаващите дни на август 1914. Размяната на телеграми продължава и на 1 август. Същия ден около 14 ч. царят изпраща следния текст на кайзер Вилхелм II: „Получих вашата телеграма. Вие сте принудени да се мобилизирате, но аз искам от вас същата гаранция, която ви дадох, а именно че тези мерки не означават война и ще продължаваме, да преговаряме в интерес на скъпия за нашите две страни всеобщ мир, толкова скъп за сърцата ни. Нашите Приятелството трябва с Божията помощ да успее да предотврати кръвопролитие. Спешно очаквам вашия отговор с надежда.“

Императорът отговори на това на 1 август: „Благодаря ви за вашата телеграма. Вчера казах на вашето правителство начина, по който войната може да бъде избегната. Въпреки че поисках отговор до обяд днес, не го получих, и тъй като не получих телеграма от моя посланик с отговора на вашето правителство, бях принуден да мобилизирам моята армия. Незабавен, ясен и недвусмислен отговор от вашето правителство е единственият начин да се избегне огромното нещастие. Докато не получа този отговор, за съжаление не мога да отговоря на вашата телеграма. Трябва най-сериозно да изисквам от вас незабавно да дадете заповед на вашето правителство, при никакви обстоятелства дори да не допусни и най-малкото нарушение на нашите граници.“

Телеграма от райхсканцлера до посланика в Лондон от 1 август: „Германия е готова да приеме английските предложения, ако Англия гарантира със своите въоръжени сили безусловния неутралитет на Франция в германо-руския конфликт. Германската мобилизация започна днес поради руското предизвикателство, след като английските предложения пристигнаха тук. В резултат на това нашето разполагане на френската граница вече не може да бъде променено. Ние обаче гарантираме, че френската граница ще бъде ненарушена до понеделник, 3 август. Нашите войски няма да я преминат до 19 ч. часа вечерта, ако Англия поеме този ангажимент. Подпис: Бетман-Холвег.“

Императорът изпраща послание и до краля на Англия с телеграма от 1 август 1914 г.: „Току-що получих съобщение от вашето правителство, предлагащо френския неутралитет под гаранцията на Великобритания. Това предложение беше последвано от въпроса дали Германия ще се въздържа от нападение над Франция при тези условия. Поради технически причини, моята мобилизация, която вече беше наредена този следобед на два фронта, на изток и на запад, трябва да продължи, както е планирано. Вече не могат да бъдат дадени обратни заповеди, защото вашата телеграма за съжаление дойде твърде късно. Трябва да гарантирам своята армия и флот. Разбира се, ще се въздържа от нападение на Франция и ще използвам войските си другаде, моите войски в момента няма да пресекат френската граница“.

Кралят на Англия телеграфира на кайзер Вилхелм II на 1 август: „В отговор на вашата телеграма, която току-що получихте, смятам, че има недоразумение за предложението, направено в приятелски разговор между принц Лихновски и сър Едуард Грей, когато те обсъждаха как да избегнат сблъсък между германската и френската армия, докато все още имаше възможност да се постигне споразумение между Австро-Унгария и Русия. Сър Едуард Грей ще се срещне с принц Лихновски утре сутринта, за да съобщи дали има някакво недоразумение от негова страна. Подпис: Джордж“.

Да преминем направо към въпроса: на 2 август принц Лихновски от Лондон съобщава в телеграма до Берлин, че британското ръководство всъщност не е мислило да обещава неутралитет, независимо от условията, с други думи германците се надяват на това недоразумение: „Предложенията на сър Едуард Грей, които се основаваха на желанието за неутралитет на Англия, са направени без предварителен контакт с Франция, без знанието за мобилизацията и сега са отхвърлени като напълно безнадеждни. Подпис: Лихновски“.

⁷⁵ Какво разкриват архивите едва след края на войната: В случай на френско обещание за неутралитет, посланик Шьон трябваше да поиска крепостите Тул и Вердюн като залог за неутралитет до края на войната, несправедливо искане, което увеличи щетите за Германия, след като стана известно през 1918 г.

В събота, 1 август 1914 г., около 17 часа, кайзерът, заобиколен от своите министри, генерали и адмирали, е изправен пред ситуацията, че не е получен отговор нито от Петербург, нито от Париж. Вивиани вече е информирал посланик Шьон в 12 ч. на обяд, че „Франция ще направи това, което диктуват нейните интереси“, но телеграмата все още не е стигнала до Берлин. Следователно германската обща мобилизация беше взета с единодушно решение, в отговор на руската.

Час по-рано правителството в Париж нарежда същото във Франция. Предния ден, вечерта на 31 юли, преди да бъде взето решение за германската мобилизация, Жофр получава уверения от Министирският съвет, че френската обща мобилизация ще се проведе на 1 август.

По същото време, т.е. на 31 юли вечерта Месими⁷⁶ съобщава на руския военен аташе Игнатиев „с приповдигнат, сърдечен тон твърдото решение на френското правителство да започне война“ и изразява надеждата на френския генерален щаб, че Русия ще насочи всичките си усилия срещу Германия, а Австро-Унгария е второстепенна и пренебрежима.

Отново един ден преди това, на 30 юли генерал Жофр вече разполага 5 армейски корпуса, в граничните райони, избягвайки железопътния транспорт, със заповед да спазват разстояние 10 км от границата. Франция не взема решение за обща мобилизация поради страх от германско нападение, а по-скоро в изпълнение на собствените си твърде широки „съюзнически задължения“ към Русия, възприемайки това като „благоприятна“ „възможност“ за връщане на Елзас-Лотарингия!

Този факт е от решаващо значение за оценката на вината, тъй като се разширява зоната на конфликт в Западна Европа поради френски егоистични интереси, а не поради германски експанзионистични амбиции!

Не е имало нито цел на Германия за завладяване на Франция, нито Франция сериозно е претендирала или дори доказала такава. Спонтанната обща мобилизация на Франция също придобива допълнителна тежест поради следните факти:

1) На 29 юли, Вивиани потвърждава пред руския посланик Изволски, решимостта на своето правителство и на френската общественост да „действат заедно с Русия в пълно единство“ без резерви.

2) В навечерието на световната война „*Quai d'Orsay*“ (Френското външно министерство) не настоява пред царското правителство да обмисли последиците от мобилизацията срещу Германия или да ги избегне защото Германия ще ги възприеме като заплаха. Телеграма от Вивиани от 30 юли, пристига при царя два дни след решението за руската обща мобилизация (на 31 юли) и е изпратена за да успокои членовете на кабинета. Разбира се, руската обща мобилизация тогава още не е известна в Париж, тъй като Петроград уведомява западните дипломати, едва след умишлено забавяне. Най-малкото усилието да не се намесва във военните мерки на руския съюзник може да се определи като съмнително за Париж, тъй като руската заповед за мобилизация срещу Австро-Унгария е издадена още на 28 юли, с цел, както показват фактите, да накара Германия да предприеме мобилизационни мерки.

3) На 31 юли Поанкаре и Вивиани виждат, че Русия е взела това катастрофално решение сама, т.е. без да се консултира с Париж, но на практика Франция дава картбланш на руското правителство да продължи това поведение, както показва телеграмата на Вивиани от 28 юли, до Петроград.

Франция най-малко може да обвини германското правителство, че не е предприело достатъчно строги мерки срещу своя съюзник Австро-Унгария, но аналогично Париж, по никакъв начин не е предприел мерки за съдържане на руското правителство.

4) Заплашителният ефект от руската обща мобилизация, който беше отразен в последвалите германски ноти и ултиматуми, не са изненадващи за Париж.

⁷⁶ Адолф Мари Месими (1869 – 1935) е френски политик и генерал. Министър на войната през 1911–1912 г. и след това отново за няколко месеца по време на избухването и първите три седмици на Първата световна война.

В 19 ч. на 1 август 1914 г. граф Пурталес представя обявяването на война от Германия на руския външен министър. Текстът гласи: От началото на кризата правителството се опитва да намери мирно решение. Изпълнявайки желание, изразено от Негово величество императора на Русия, германският император, заедно с краля на Англия, се опитаха да играят посредническа роля между кабинетите на Виена и Петербург, когато Русия, без да чака резултатите, пристъпи към мобилизиране на цялата си военна сила. В резултат на тази заплашителна мярка, която не се основава на никаква военна подготовка от германска страна, Германският райх се оказва изправен пред сериозна и непосредствена опасност. Правителството ни е принудено да вземе спешни и адекватни мерки, тъй като е застрашена сигурността и дори съществуването на Германия. Поради това германското правителство е принудено да се обърне към правителството на Негово величество императора на Русия, и да настоява гореспоменатите военни действия да бъдат прекратени. Тъй като Русия не е изпълнила това изискване, не дава отговор на това искане и чрез този отказ демонстрира, че действията ѝ са насочени срещу Германия, аз трябва да ви предам от името на моето правителство следното: Моят владетел, Н.В. кайзерът, приема предизвикателството и смята, че е във война с Русия“.⁷⁷

Министерството на външните работи подготвя следната нота за Франция, но не е изпратен: „Спешно! Берлин, 1 август 1914 г. „Ако френското правителство не даде задоволителен отговор на нашето запитване, Ваше превъзходителство ще му представи следното изявление днес след 18 часа следобед централноевропейско време: „Германското правителство от началото на кризата се опитва да намерят мирно споразумение. Но докато по молба на императорът на Русия и в контакт с Англия, германският император посредничи между Виена и Санкт Петербург, Русия мобилизира цялата си армия и флот. Тази мярка, която не

е предшествана от извънредни военни приготовления в Германия, застраши сигурността на Германския райх. Да не се съобразим с такава опасност означава да заложим а съществуването на държавата ни. Поради това германското правителство призова руското правителство незабавно да спре мобилизацията срещу Германия и Австро-Унгария.

В същото време германското правителство е информирало правителството на Френската република за това и с оглед на известните отношения на републиката с Русия, иска декларация дали Франция ще остане неутрална в руско-германската война. На това френското правителство даде двусмисления и уклончив отговор, че Франция ще направи това, което диктуват нейните интереси. Франция си запазва правото да отговори на този въпрос, да застане на страната на

нашите противници и е способна всеки момент да ни забие нож в гърба с мобилизираната си армия. Германия трябва да разглежда това поведение като заплаха още повече, че искането, отправено към Русия да спре мобилизирането на въоръжените си сили, не получи отговор след дълъг период от време и следователно ще избухне руско-германска война. Виждайки реалната заплаха за своята западна граница от страна на Франция, Германия веднага ще приведе в действие своята защита. Съгласно това съм упълномощен, да ви заявя следното: „Негово величество германският император заявява, че Германия се смята във война с Франция.“ „Моля, изпратете незабавно по телеграфа уведомление за часа на изпълнение на

⁷⁷ Alfred von Wegerer, „Der Ausbruch des Weltkrieges“. Hamburg 1939, Bd. II. S. 172.

тази инструкция според западноевропейското време. Моля, поискайте вашите паспорти и предайте защитата на германските интереси на американското посолство.“ фон Ягов“.⁷⁸

Въпреки че в Берлин са убедени, че Франция незабавно ще застане на страната на Русия, е важно доколкото позволява военната стратегия, да се остави Париж да направи следващата стъпка, заради мнението на световната общественост, и особено за решението на Великобритания. Здравите укрепления на германско-френската граница ясно показват на германския генерален щаб, че в случай на война ще трябва да се воюва срещу Франция през Люксембург и Белгия чрез „силното дясно крило“. В съответствие с тази концепция Люксембург е окупиран на 2 август „за защита на германските железопътни комуникации“ и в 19 ч. е представена нота на белгийския външен министър, в която се обосновава необходимостта от германско преминаване през Белгия и се отправя искане, че ако не се получи разрешение, тогава ще се приложи сила. Германското правителство обещава да компенсира всички щети и да зачита собствеността и независимостта на кралството, когато мирът бъде сключен. В случай на съпротива Белгия ще бъде третирана като вражеска държава. Отговорът е на 3 август сутринта. Белгия отказва.

След войната публикуването на белгийските документи потвърждава, че от 1906 г. Белгия е провела доста обширни преговори с френската армия в случай на германско нахлуване. Френският генерал Персин, който е служил във френския Върховен военен съвет, разкрива през 1925 г (*Manchester Guardian* от 27 януари 1925 г. и във *Vere Nouvelle*, 1925 г.), следното: „Много преди началото на войната във Франция беше ясно, че Германия не може да избегне навлизането през Белгия, в случай на война и че ако Германия не направи това, тогава Франция ще го направи.“⁷⁹

Но още през октомври 1914 г. германските власти предоставят документални доказателства в заловените архиви на белгийския генерален щаб в Брюксел, че много преди началото на войната Белгия не е възнамерява да остане неутрална в случай на европейска война. В „*Norddeutsche Allgemeine Zeitung*“ на 13 октомври 1914 г., е публикуван документ – споразумението между английския военен аташе в Брюксел, полковник Барнардистън и началника на белгийския генерален щаб генерал Дюкарме. Опитът да се опровергае неговото съдържание, представящ споразумението за „частно“ е нереалистичен. Без знанието и одобрението на техните правителства подобни споразумения не могат да бъдат сключени, особено в представената подробна форма. Коментарът на германският вестник от 13 октомври 1914 г. казва следното: „От съдържанието на папка с надпис „*Intervention anglaise en Belgique*“ (Английска интервенция в Белгия) става ясно, че още през 1906 г. е имало споразумение за изпращане на английски експедиционен корпус в Белгия в случай на френско-германска война. Според намерено писмо до белгийския военен министър от 10 април 1906 г. началникът на белгийският Генерален щаб е провел с тогавашния английски военен аташе в Брюксел подполковник Барнардистън многократни консултации за изготвяне на подробен план за съвместно действия на английски оперативен корпус от 100 000 души с белгийската армия срещу Германия. Планът е одобрен от началника на британския генерален щаб Гейерсън. Предоставена е подробна информация на белгийския генерален щаб, за състава на английския експедиционен корпус, пунктовете за слизване, точен разчет на времето за изтегляне и други подобни. Въз основа на този план белгийският генерален щаб трябва да осъществи транспортирането на английските войски до белгийския район на дислокация, тяхното настаняване и изхранване, всичко това е подробно разработено. Всеки детайл от армейското взаимодействие е разгледан подробно. За английската армия се осигуряват голям брой преводачи. Също на англичаните се предоставят на подчинение белгийски жандармеристи и се доставят необходимите топографски карти. Дори грижата за английските ранени е обмислена. Дюнкерк, Кале и Булон са предназначени за пунктове за слизване на английските войски. Оттук те трябва да бъдат докарани до района на дислокация с помощта на белгийска железница. Предвиденото разтоварване във френските пристанища и транспортирането през френска територия доказва, че англо-белгийските споразумения са пред-

⁷⁸ A. v. Wegerer aaO.. S. 365

⁷⁹ A. Ponsonby aaO.. S. 48 - 52

шествани от тези с френския генерален щаб. Трите сили имат точно определени планове за сътрудничество между съюзническите армии, както се посочва в документа.

Това се подкрепя и от намерената в белгийските архиви, карта за разполагане на френските войски. Посоченият документ съдържа някои коментари от особен интерес. Подполковник Барнардистън е отбелязал, че в момента не може да се разчита на подкрепа от Холандия. Той също съобщава поверително, че английското правителство възнамерява да премести базата за английски хранителни доставки в Антверпен веднага щом Северно море бъде освободено от всички германски военни кораби. Освен това английският военен аташе предлага създаването на белгийска шпионска служба в германската провинция Рейн.⁸⁰

На 2 август 1914 г. окупацията на Люксембург задейства варианта, подготвен от френския генерален щаб за разполагане на войските на север към Белгия.

На 3 август има многобройните гранични нарушения на германско-френската граница изиграли толкова важна роля в процеса на вземане на решения, и от тях се заключава, че вече е настъпило военно положение.

Текстът на германската нота до Франция е напълно променен в сравнение с първата версия и се посочва, че „по този начин Франция ни постави в състояние на война“. Но телеграфният текст, изпратен на посланика в Париж е неточен, и този пасаж от нотата, получава следната форма: „С оглед на тези нарушения, Райхът смята, че е в състояние на война.“

Малко преди 16 ч. на 3 август. Посланик Шьон информира премиера Вивиани. Германската нота е лошо съставена и отчасти некоректна по отношение на посочените конкретни гранични нарушения, и така публикуван в чуждестранния печат, причинява вреда на германската кауза. Първият проект, който не е изпратен, представя по-убедително причините за действията на германското ръководство.

На вторият ден се премина към обща френска мобилизация. На 4 август в 8 часа сутринта германските войски навлизат в Белгия. Войната започва на Запад. Ден преди това долната камара на парламента във Великобритания приема ултиматум даващ 12-часов срок за изтегляне на германските войски от Белгия и гарантиране на неутралитета ѝ. В 17 часа, без да изчака крайния срок, Великобритания обявява война на Германия. Австро-Унгария обявява на 6 август, война на Русия във връзка със заплашителното отношение на последната, и съюза си с Германия.

На 12 август Великобритания и Франция обявяват война на Австро-Унгария. Италия остава неутрална, но се присъединява през 1915 г. към Антантата, въз основа на таен договор, който позволява на Рим да анексира германския Южен Тирол и да разшири италианската колониална империя след края на войната.⁸¹

На 23 август 1914 г. Япония обявява война на Германия за да заграби източноазиатската германска колония, а страните от Британската общност, заграбват останалата част от германските колониални владения. САЩ влиза във войната на страната на Антантата на 6 април 1917 г., наклонявайки везните за изхода от войната.

Цели на външната политика. Русия. Въпреки че има много жизнено пространство и суровини, руската външна политика зависи от дългогодишния стремеж за достъп до Средиземно море. Въпреки многобройните промени в баланса на силите на Балканите, тя не се доближи до тази цел. Правилното разбиране на отношенията между Русия и Австро-Унгария, трябва да се проследи назад към 1877-78 г., когато Австро-Унгария остава неутрална в Руско-турската война. В замяна Петроград предоставя окупацията на населените отчасти със сърби провинции Босна и Херцеговина от Монархията. През 1878 г. Берлинският конгрес трансформира това споразумение в европейски мандат. През 1908 г. Русия се съгласява, Виена да „урегулира“ двете провинции чрез официален акт на анексия. В замяна Австро-Унгария трябваше да убеди международната дипломация да отмени различните

⁸⁰ Paul Schreckenbach, "Der Weltbrand – Illustrierte Geschichte aus großer Zeit", Leipzig 1920, S. 140 - 142

⁸¹ Италия влиза във войната на 23 май 1915 г., след като Великобритания, Франция и Русия, в таен договор, дават на Италия Южен Тирол, Трентино, Триест, графствата Гориция + Градишка. Истрия, Далмация, всички окупирани от Италия острови на Додеканезите, както и влияние в Албания.

европейски договори, свързани с Дарданелите, и да даде правото на руските военни кораби за свободно преминаване през Босфора, т.е. да се отвори достъп до Средиземно море. Самите сърби очевидно до тогава не представляват съществен интерес за руската царска дипломация и промяната на курса срещу Австро-Унгария.

В Петроград отново си припомнят великосръбските стремежи за създаване на общосръбска държава и френските „реваншистки“ усилия за възвръщане на Елзас-Лотарингия, и ги комбинират в новата външнополитическа концепция, предвиждаща крахът и унищожението на Двойната монархия, използване на адриатическото крайбрежие, превземане на Константинопол и Дарданелите и постигане на дълго желаната цел с одобрение на британците.

Доказателствата за това са разкрити от болшевиките след войната и отпечатаните в „Правда“, многобройни секретни документи на царското правителство.

За Сърбия 1903 – 1914 г. (3 т., Берлин 1928 - 1931) с множество доклади на сръбските посланици от Петроград, Париж и Лондон от 1908 – 1914 г. и други документи които потвърждават и допълва тези факти.

Тогавашният руски външен министър Сазонов докладва на царя през септември 1912 г. след посещение в Лондон: „Грей без колебание заяви, че ако въпросните обстоятелства са реални, Англия ще направи всичко по силите си, за да демонстрира на Германия от позицията на силата възможно най-осезаем ефект... Кралят, който... засегна същия въпрос с мен, се изказа още по-решително от своя министър. С видимо вълнение Негово величество каза, че стремежът на Германия към равенство с Великобритания по отношение на военноморските сили, ще доведе до сблъсък с пагубни последици не само за германския флот, но и за германската търговия, защото англичаните ще унищожат всеки германски кораб, който им се изпречи пред очите. Последните думи очевидно отразяват не само личните чувства на Негово величество но и преобладаващото настроение в Англия към Германия“.⁸²

През април 1914 г.: „Сър Е. Грей показва ясно изразено и решително желание за съвместни действия „не само с Франция, но и с Русия.“⁸³

Сръбският посланик Попович, пише до Белград на 27 март 1913 г. следното: „(Руският) външен министър отговори, че след големите ни успехи той има доверие в нашата сила и вярва, че ще разклатим Австро-Унгария. Съответно трябва да се задоволяваме с това, което ще получим и да считаме че това е само етап, защото бъдещето е наше...“.⁸⁴

Изволски до Сазонов от Париж на 12 септември 1912 г.: „Ако обаче сблъсъкът (на Русия) с Австрия доведе до въоръжено нахлуване в Германия, Франция ще признае това от самото начало като „*casus foederis*“ (съюзно задължение) и няма да се поколебае нито минута да изпълни задълженията си срещу Русия...“

Поанкаре казва на Изволски, че експертите и отговорните лица са изключително оптимистични за шансовете на съюзните Русия-Франция в случай на всеобщ сблъсък...”

Сазонов до царя през септември 1912 г.: „По този повод Грей ми потвърди това, което вече знаех от Поанкаре, а именно: съществуването на споразумение между Франция и Великобритания, според което Великобритания се задължава да обяви война на Германия за „да се притече на помощ на Франция не само по море, но и на континента чрез военен десант“.“ 33)

М. Богичевич съобщава: „Считам това за исторически важно. Престолонаследникът Александър (на Сърбия) ме информира, че руският император му е казал по повод сключването на този договор, че аспирациите на Сърбия към Австро-Унгария скоро ще бъдат изпълнени. (стр. 36, 34) Тайният съюзен договор между Сърбия и България от 13 март 1912 г., сключен под егидата на Русия, формира ядрото на нов Балкански съюз срещу Турция. Тайна клауза постановява, че военните съображения от страна на подписалите страни зависят от решението на Русия и че споровете между тях, трябва да се решат от Русия като арбитър,

⁸² *Deutsches Weißbuch 1919* = „*Deutschland schuldig? – Deutsches Weißbuch über die Verantwortlichkeit der Urheber des Krieges*“, hrsg. mit Genehmigung des Auswärtigen Amtes, Berlin 1919, S. 195. E. D Morel aaO .S. 81, 243.

⁸³ E.D. Morel aaO., S. 82

⁸⁴ E.D. Morel aaO. S. 194

„при победата, Босна и Херцеговина ще изиграят важна роля за Сърбия“. България трябва да получи обезщетение в Македония. Богичевич добави: „Сделка е договорена през същата година. Според военният договор, се предвиждаше България да се притече на помощ на сърбите с 200 000 души в случай на австро-сръбски сблъсък. Когато Изволски показва договора на президента Поанкаре през септември 1912 г., малко преди първата Балканска война (която беше основната цел на договора), той веднага го определи като „инструмент за война“ („*C'est un instrument de guerre*“).

Не може да има никакво съмнение, че Русия е насърчила първата Балканска война, въпреки че тя изглежда избухна твърде рано за нейните планове, като първа стъпка в нейното намерение да смаже Австро-Унгария, и след това да се добере до Константинопол. Или това е „пролог към войната за Константинопол“, както отбелязва Покровски.

Преди началото на голямата война руските дипломати крият, доколкото е възможно, своите намерения за Турция от сър Е. Грей; но веднага след неговото искане, те разкриват картите си. Така сър Е. Грей няма друг избор, освен да се съгласи, стъпка по стъпка, както стана през 1907 г., поради руските искания довели до Персийското споразумение.

Стъпка по стъпка той отстъпва пред руските искания. Първият намек за този факт ни дава г-н Трепов⁸⁵, руският министър-председател, когато обявява в Думата на 2 декември 1916 г., че Русия е сключила споразумение с Великобритания и Франция през 1915 г., което в определя и потвърждава формата и начина даващ на Русия достъпът до Проливите и Константинопол.

През май 1916 г. сър Е. Грей, е запитан в Камарата на общините относно слухове за сключено споразумение с Русия за Проливите, но той отказва да предостави каквато и да е информация. Типичен пример за пренебрежителното отношение към британския парламент от сър Е. Грей докато е външен министър. Доказателство за това, ако такова нещо изобщо е необходимо, е предоставено от царя, след първото германско предложение за мир от 12 декември 1915 г. Той го приема като признание за почти пълно поражение (на Германия), и обявява, че Русия ще продължи войната, докато не завладее Константинопол и Проливите.

Текстът на договора е публикуван от съветското правителство през есента на 1917 г. и препечатан от „Манчестър гуардиън“ през декември 1917 г.⁸⁶

Докато германското правителство полага много успешни усилия през тези години за да удържи Двойната монархия от забъркване в многобройните вълнения на Балканите, Петербург оказва натиск върху Сърбия да направи отстъпки на България.⁸⁷ Русия обещава своята помощ и помощта на други велики сили (очевидно Франция) за великосръбските претенции към Босна и Херцеговина. Това е равностойно на политика, ясно насочена срещу съществуването на Австро-Унгария, която тогава просто трябваше да чака на заден план и да се задейства при първата подходяща възможност. По това време дипломатическата кореспонденция и споразуменията се провеждат тайно, държавните архиви са защитени от вражески достъп, всичко се пази в тайна от общественото мнение и народите по света.

Има няколко примера за тези руски инициативи от тези документи: Например сръбският пратеник в Букурещ заявява в доклада си от 26 ноември 1912 г., че руския и френския му колеги го съветват, Сърбия „да бъде възможно най-подготвена за важните събития, които ще а се случат между великите сили“.

Сръбският посланик в Петроград докладва за срещата си с руския външен министър на 12 май 1913 г.: „Отново Сазонов ми каза, че трябва да работим за бъдещето, когато получим обширни територии от Австрия. Отговорих, че ще дадем Битоля (Монастир) на българите, ако получим Босна и други области.“⁸⁸

Руските дипломати са уверени в политическата основа на тези инициативи, както от убеждението за непобедимостта на собствената им страна и неизчерпаемите ресурси, така и на позицията на Франция, на нейното правителство, армия и обществени настроения.

⁸⁵ Александър Фьодорович Трепов (1862 – 1928).

⁸⁶ E. D. Morel. *aaO*- S, 194, 218, 239 – 240.

⁸⁷ Натискът обаче е формален и изцяло безрезултатен (б.пр.).

⁸⁸ E. D. Morel *aaO*. S. 246.

Докладът на тогавашния руски посланик в Лондон до Сазонов от 25 февруари 1913 г. е информативен за това: „Като предавам накратко разговорите си с френския посланик (Пол Камбон⁸⁹), и отношението на Поанкаре, оставам с убеждението, че от всички сили Франция е единствената, която очевидно желае войната, и ако избухне, ще се включи в нея без много съжаление. Нищо не ми показва, че Франция активно работи за постигане на мирен компромис. А компромисът е мира, отвъд компромиса е войната... Тя (Франция), независимо дали е правилно или не, има пълно доверие в своята армия. Старото бушуващо недоволство се появи отново във Франция. Със сигурност можем да приемем, че днес обстоятелствата са по-благоприятни от всякога... От една страна, състоянието на духа на Франция ни дава гаранция, но от друга страна не трябва войната да избухне от интереси, които са повече френски, отколкото руски, и то поне не при обстоятелства, които са по-благоприятни за Франция, отколкото за Русия.“⁹⁰

Британският историк Е. Д. Морел коментира тези твърдения с думите: „Последното изречение е скрит поглед върху подземния свят на тайната дипломация! За обикновените хора, били те руснаци, германци, французи или британци, „войната“ означава кървава касапница, ужаси, глад и разруха, но за управляващите, това е игра на шах с хладен разчет как да се изиграят противниците и да няма обвинения от настоящи приятели.“⁹¹

На 2 февруари 1914 г. царят дава на сръбския министър-председател едночасова аудиенция. Пашич записва събитията в стенограма.

Ето някои откъси, цитирани от Морел: „Пашич поздрави царя „че Русия се е въоръжила толкова добре“ и моли за 120 000 пушки, боеприпаси и няколко гаубици. Царят дава съгласието си, Сазонов да предостави списък на необходимите за Сърбия материали. Царят пита колко войници може да мобилизира Сърбия. Пашич отговаря половин милион; на което царят отбелязва: „Достатъчно, не е малко, с толкова може да се постигне много“. Пашич пита, за възможността за брак престолонаследника и една от великите княгини. Царят приема идеята доста благосклонно. Пашич казва възхитено: „Ако ни бъде позволено да имаме дъщерята на руския император за наша кралица, тогава тя ще се радва на симпатиите на целия сръбски народ и ако Бог и обстоятелствата позволят, тя може да стане кралица на южнославянския сърбо-хърватски народ. Нейното влияние и блясък ще обхване целия Балкански полуостров.“

Разговорът завършва с уверението на царя: „Ще направим всичко за Сърбия. Поздравя на краля, кажете му: „Ще направим всичко за Сърбия.““⁹²

В отговор на този разговор царят свиква Военния съвет в Петроград, който има за задача да изготви „всеобхватна програма за действие за решение на историческия въпрос за Проливите, благоприятно за нас“. Меморандумът и протоколът от конференцията са представени на царя на 5 март 1914 г. За първи път болшевиките ги публикуват след края на войната. Пълният текст може да бъде намерен в германската Бяла книга от 1919 г., стр. 169-181. Британският историк Е. Д. Морел обобщава следното: „Меморандумът започва с прогнозата, че „очакваната криза, която може да настъпи много скоро“, и изисква незабавно подсилване на руските сили в района на Черно море. Обсъждат се различни възможности: „Нашата историческа задача по отношение на Проливите е да ги поставим под наше господство. ...Има голяма вероятност да решим въпроса за Проливите по време на европейската война“. В протокола Сазонов изразява мнението: „Не може да смятаме, че нашите действия към Проливите могат да бъдат предприети извън европейската война. Трябва да очакваме при тези обстоятелства Сърбия да хвърли цялата си мощ срещу Австро-Унгария“.

Началникът на Генералния щаб подчертава голямото значение за Русия на сръбско нападение срещу Австро-Унгария, ако Русия и Австро-Унгария влязат в директен сблъсък. Според получените от него доклади Австро-Унгария е отделила четири или пет корпуса за войната със Сърбия...“.

⁸⁹ Брат на Жул Камбон.

⁹⁰ E.D. Morel aaO. S. 253-254

⁹¹ E. D. Morel aaO. S. 254

⁹² E. D. Morel aaO. S. 246, 253 – 255. Тук става дума несъмнено за създаването на великосръбска държава, включваща Босна и Херцеговина, която все още принадлежеше на Австро-Унгария.

Началникът на Генералния щаб също изрази убеждението си, че битката за Константинопол би била невъзможна без европейска война. Военноморският министър се оплака, че Русия не е успяла да попречи на Бразилия да продаде кораба „Рио де Жанейро“ на Турция. „Военноморското ведомство сега полага всички усилия да предотврати други дредноути да попаднат в турски ръце чрез продажба. Негово императорско величество благоволи да одобри това съображение и да нареди придобиването на дредноутите, намиращи се в чужбина.“⁹³

Ако тези факти не са известни в Германия през 1914 г. и вероятно не и в Англия и Франция, не е изненадващо, че изобщо не бяха споменати в агитацията за вината във войната, която естествено пламна още в нейното начало.

Едва по-късно, през 1915 г. Лондон разбира за това. И военните съюзници бързо се споразумяват помежду си като сключват тайно споразумение зад гърба на народите си и за сметка на други държави. Великобритания предоставя на Русия правата върху Дарданелите и Константинопол. Руският меморандум от 4 март 1915 г. съдържа следните подробности: „Присъединяване на Константинопол, западния бряг на Босфора, Мраморно море, включително островите там, Дарданелите, Южна Тракия до линията Енос-Мидия, крайбрежието на Мала Азия между Босфора, река Сакария и точка в Исмидския залив, която ще бъде определена по-късно“.

На 7 март 1915 г. Сазонов благодари на Лондон за одобрението: „Предайте нашата дълбоката благодарност към сър Грей от Имперското правителство, за представянето на пълно и окончателно съгласието на Великобритания за решаването на въпроса за Проливите и Константинопол в съответствие с желанията на Русия“.⁹⁴

Болшевишката революция в Русия през 1917 г. най-накрая освобождава британските политици от тази отговорност. Значението на царските документи, публикуване от болшевиките след края на войната, е обобщено от британския историк Е. Д. Морел със следните думи: „Общото впечатление от този доказателствен материал не оставя никакво съмнение относно основната причина за войната, която както казва г-н Богичевич⁹⁵, посланика на нашия сръбски съюзник, беше преди всичко намерението на Русия да унищожи Австро-Унгария, за да спечели господство над Балканите; и второ, желанието на Франция да си отмъсти за поражението си от Прусия преди 50 години.“⁹⁶

Франция. Белгийският посланик в Париж, барон Гийом, пише в нота до своето правителство на 8 май 1914 г.: „Безспорно е, че френската нация е станала по-шовинистична и самоуверена през последните месеци. Същите изтъкнати експерти, които преди две години изразяваха много опасения само при споменаването на възможни трудности между Франция и Германия, сега говорят с различен тон. Те твърдят, че са сигурни в победата, разчитат много на действителния напредък, който френската армия е постигнала, и твърдят, че са сигурни, че ще задържат германската армия на разстояние достатъчно дълго време, за да дадат възможност на Русия, да събере войските си и да се нахвърли върху западния си съсед. Един от най-опасните моменти в настоящата ситуация е връщането на тригодишната военна служба във Франция. Този закон е наложен небрежно от военната партия и страната не може дълго време да го издържи. В рамките на две години човек ще трябва или да я отменят, или да се стигне до война.“⁹⁷

Политическите цели водят до тайните договори с Русия и Великобритания, като африканските владения на са основната цел на Лондон, докато с Русия доминира връщането на Елзас-Лотарингия на Франция. Тайните договори от своя страна са свързани с устни и писмени споразумения, които по никакъв начин не са свързани със защита, а имат експан-

⁹³ E.D. Morel aaO. S. 256 - 257

⁹⁴ A. Ponsonby. aaO.. S. 118.

⁹⁵ Милош Богичевич (1876 – 1938) е сръбски дипломат. Посланик в Женева. През 1916 г. при неизяснени обстоятелства той предлага на германците сепаративен мир със Сърбия. Предполага се че е вербуван от германското разузнаване и работи за него. Убит е през 1938 г. при неясни обстоятелства в Берлин, вероятно от югославски агенти.

⁹⁶ E. D. Morel, aaO., S. 227.

⁹⁷ E. D. Morel aaO., S. 192

сионистичен характер. „Демократично“ управляваните народи, разбира се, не знаят нищо за това. „Демокрациите“ очевидно се управляват толкова автократично, както и монархиите.

Така че надделява лично решение на френския президент Поанкаре, който през целия си живот настоява за връщането на Елзас-Лотарингия на Франция. В разговор с руския посланик Изволски през септември 1912 г., обсъждайки възможността за австроунгаро-руски конфликт, в който Германия ще вземе страната на Австро-Унгария, той гарантира, че Франция ще признае това като „*casus foederis*“ (съюзно задължение) от самото начало и няма да се поколебае нито за минута да изпълни задълженията си спрямо Русия.⁹⁸

На 17 и 18 ноември 1912 г. Поанкаре повтаря това уверение на руския посланик. Поанкаре вече е осигурил подходящата посока, когато встъпва в длъжност като президент през януари 1913 г.: „Едно от първите официални действия на новия президент Поанкаре беше, специално за тази цел, бившият министър Делкасе, активният поддръжник на Антантата (*Entente cordiale*) и заклет враг на Германия, да бъде назначен за френски посланик в Санкт Петербург и препоръчан на руснаците „като личност с много особен авторитет, до известна степен олицетворение на съюза и като особено компетентен... също и във всичко, което се отнася до военните и... морски дела“.⁹⁹

Изграждането на мост между Париж и Петербург датира от съюза между двете страни през 1891 и 1892 г. В тези договори двамата партньори се уверяват взаимно в приятелство и подкрепа в случай на отбрана. През 1899 г. тези текстове на взаимни задължения са разширени чрез кореспонденция между френския външен министър Делкасе и руския външен министър Муравъов, като целта на съюза е „поддържане на баланса“. Тази формула отваря пътя за евентуални случаи, които надхвърлят предишния отбранителен характер и задължават партньора да предостави военна помощ, дори ако другата страна смята използването на нейната армия за оправдано, за да „поддържа баланса“, ако самата тя не е била нападната; например през 1914 г. мобилизацията на Русия срещу Австро-Унгария под предлог за запазване на статуквото (съществуващото положение) в Сърбия, докато в действителност намерението е да се създаде Велика Сърбия и да се унищожи Австроунгарската монархия.

На 31 август 1911 г. началниците на френския и руския генерален щаб подписват споразумение, което формализира тази дипломатическа кореспонденция и подчертава необходимостта от „предприемане на енергична едновременно офанзива“, доколкото е възможно, в случай на спешност. След това двата генерални щоба се споразумяват в по-нататъшни чести контакти и протоколи до избухването на войната през 1914 г., независимо от отделни политически събития, за точна информация, например за крайните срокове за съсредоточаване и настъпление на армиите. Общият враг Германия вече изглеждаше твърдо установен от дълго време, въпреки че нито руснаците, нито французите са подозирали или дори доказали някакви германски намерения за нападение.

Точно както секретните договорни текстове са „разработени“ чрез кореспонденция, така и кореспонденциите са „разработени“ чрез обвързващи дипломатически разговори. Последното от тези „развиващи се“ споразумения е между Поанкаре с царя и Сазонов, сключено в Петроград през юли 1914 г., за да не се позволи сръбските интереси да бъдат компрометирани в конфликта с Австро-Унгария. Така че освен няколко ръководители, дори и останалите членове на кабинета на „демократично избраното“ правителство на Франция, не знаеха точно какви задължения има френското правителство и какви цели преследват двете съюзни правителства. Направо е учудващо, когато дори британският външен министър Едуард Грей признава след избухването на войната, пред Камарата на общините, че дори не е знаел текста на действителния френско-руски съюзен договор, да не говорим за „по-нататъшното развитие“ на тези задължения.

Великобритания дава на Франция празен чек, и Франция отдавна беше дала такъв на Русия, без да информира достатъчно Лондон.

⁹⁸ Iswolski an Sasonow; — *Deutsches Weißbuch* 1919. S 193

⁹⁹ "Der Weltkrieg 1914 - 1918", bearb. + hrsg. vom Reichsarchiv, Berlin 1930, Bd. I, "Kriegsrüstung + Kriegswirtschaft", S. 190/191

Богичевич описва неговия прощален разговор с френския посланик в Берлин Камбон, типично за френското отношение: „Ако Германия иска да влезе във война, Англия ще зас-тане срещу нея; английският флот ще блокира германските пристанища и след три седмици ще влезе в пристанището на Хамбург. ... Френските военни твърдят, че ще победят герман-ската армия, последните му думи бяха: „Боншанс“ от негова страна не дойде никаква дума за умереност и намекна за полезността или дори за необходимостта от френските идеи в Петербург. Той ми направи впечатление на човек, който вече се е примирил с неизбежния факт на войната. Г-н Камбон, беше уверен, че решението за войната, ако не е било решено по-рано, със сигурност е решено по време на срещата на Поанкаре с руския император в Петербург.“¹⁰⁰

Великобритания. Тайните дипломатически споразумения с Франция на практика ангажират Великобритания на нейна страна в случай на война след Мароканската криза през 1906 г. Нарушението на белгийския неутралитет от страна на Германия играе само пропа-гандна роля и „морално“ задължение. Вековната стратегия на „европейското равновесие“ доминира в английската политика, и този път е насочена срещу Германия като най-силната европейска континентална сила. За британската стратегия е важен само факторът „сила“, а не някаква форма на виновно политическо поведение.

Великобритания е най-голямата имперска и колониална сила в света и владетел на моретата, затова Европа не заема непременно първо място в британската глобална страте-гия. Така се оказа, че изборът на Лондон относно Франция този път дори не е мотивиран от силово-политически съображения спрямо европейския континент, а изцяло егоистичен от желанието на Англия за доминиране над Суецкия канал, построен от французите като ново-създадена ключова военноморска стратегическа точка между Средиземно море и Индийс-кия океан. Англия купува „свободата си на действие в Египет“ със споразумението си с Франция през 1904 г. и в замяна, гарантира на Франция „свобода на действието“ в Мароко.

Съответно претендиращата за влияние в Мароко поради икономическите си интереси, Германия трябва да бъде изместена оттам, защото Мароко, е компенсацията на Лондон за Париж и не носи само едностранни предимства за метрополията на Темза.

Политическото единство е последвано през 1906 г. от военни и морски споразумения между британския и френския генерални щабове. Съдържанието му остава тайна и не съз-дава съюз като официален правителствен договор, въпреки че се създава по инициатива на двете правителства. Споразумението между Париж и Лондон остава забулено в секретност и обществеността в двете страни не подозира за силните политически и военни връзки, до началото на войната.

Договорено е ефективно сътрудничество между въоръжените сили на двете страни, вкл. изготвянето на общи мобилизационни планове и изпращането на британски експеди-ционен корпус от 6 дивизии във Франция в случай на съвместни действия срещу Германия.

Тези споразумения, остават в тайна до избухването на войната през 1914 г., и сътруд-ничеството, осъществено до този момент, трябва да обвърже морално политиките като външният министър Грей, който признава за него пред Камарата на общините, едва на 3 август 1914 г.

Още през 1912 г. се сключва военноморска конвенция, предвиждаща част от британс-кия средиземноморски флот да бъде изпратен за защита на френското атлантическо крайб-режие, а френският флот е изпратен в Средиземно море, в помощ на британския и за подк-репа на руския флот срещу Австро-Унгария и Турция.

Точно както британските имперски интереси са установили „сърдечно съглашение“ с Франция, така и други британски имперски интереси изискват договор с Русия за разграни-чение в Персия, Афганистан и Тибет през 1907 г. Този договор с Русия, няма общи ангажи-менти за политическо или дори военно сътрудничество, но дава на Русия по-голяма свобода на действие на Балканите, и активира преориентацията на Русия към Запада, което поставя Германия в обкръжение.

¹⁰⁰ M. Boghitschewitsch, "Kriegsursachen", Zürich 1919, S. 96

Както виждаме, и тук се делят земите на чужди държави. Разбира се, господата все още не виждат причина да се „примирияват с миналото“. С този договор Персия е разделена на 3 зони, руска, британска и неутрална зона на влияние, което означава намеса във вътрешните персийски дела както и икономическото елиминиране на други страни, което се отнася за Германия. Договорът осигурява индийските владения на Великобритания и отказ на Русия от специални влияния в Афганистан.

От само себе си се разбира, че подобна глобално ориентирана стратегия може да бъде мотивирана от произволно изградени „вражески образи“, дори и те да са напълно неверни. Германия е обвинена по чувствителния „въпрос за флота“ като „милитаристично дрънкане на оръжие“. Пропагандата никога не се уморява да подхранва този въпрос отново и отново. Цитирам подходящи изречения от скорошен изследователски анализ: „Военноморската политика на Германския райх е насочена директно срещу Англия, но е изцяло отбранителна. Вилхелм II многократно предупреждава категорично срещу преследването на пряко съперничество с Англия по море: „Това е единственото нещо, за което никога няма да бъдем достатъчно силни.“

През 1908 г. Германия има 22 линейни кораба, докато Англия има 59. Плановите за флота не са предназначени за надпревара във военноморските оръжия. От 1909 до 1914 г. Германия поддържа военноморски бюджет по-малко от 11 милиона марки годишно, докато в Англия той се увеличава от 11 на 18 милиона. Всеки, който обвинява кайзера и принц Бюлов, че нямат чувство за мярка във военноморския въпрос, трябва да обвинява Англия, че нейната оценка на германския флот като заплаха за нейното съществуване не е определена от трезво претегляне на мотивите, защото и това може да се докаже. От 1908 г. нататък, Великобритания многократно бърка реалността с лудост и политиката с паника, в отношенията си с Германия. Англия определя германската военноморска мощ като пряка заплаха, защото смята, че силата на Райха ще наруши европейския баланс, за запазването на който тя се чувства отговорна толкова дълго време, по изцяло егоистични причини.

В действителност агресивните мерки, които военноморските планове на Райха съдържан в случай на война, първоначално са насочени срещу Франция и Русия: „Политически и стратегически е безумно да се мисли за по-късно нападение срещу Англия“, уверява Тирпиц. „Оперативният план от 1895 г., който изготвих, предвижда война на два фронта и във всичките му детайли взема предвид неутрална Англия...“ ... Едва по-късно желанието на Тирпиц да увеличи силата на флота така, че... Англия да не може да поеме риска от атака, стана водещ принцип за броя на съдовете. Колкото и отбранителна да беше германската позиция, тя в крайна сметка даде на Англия допълнителна причина за решението ѝ да се присъедини към фронта срещу Германския райх и да затвори обръча на обкръжение“.¹⁰¹

Британският флот като „владетел на моретата“ не е предназначен само да защитава английския остров. Посредством морските споразумения с други велики сили Франция увеличава своя военен и политически потенциал. Не е изненадващо и военноморското стратегическо сътрудничество с Русия преди началото на войната, и тези съображения са в основата на консултациите между Лондон и Петербург.

Небрежната приказливост на руснаците и произтичащите от това прессъобщения погрешават на предвидените морски споразумения между Англия и Русия през април 1914 г. за подкрепа на руския флот в Балтийско море „преди началото на военните операции“, но не водят до пълната им отмяна. Те имат изцяло конспиративен характер. През юни 1914 г., с руския военноморски агент в Англия капитан Волков, е изготвено военноморското споразумение, но не е сключено официално до началото на войната.

Несъмнено руските военни се оказват належащите партньори, докато лондонските дипломати са предпазливи и резервирани. Великобритания не предприема планираните мерки, които изискват изтегляне на германските военноморски части от Балтийско море, нито, следвайки предложението на Русия, доставя търговски кораби за транспортиране на

¹⁰¹ Hellmut Diwald, *"Geschichte der Deutschen"*, aaO. S. 267 - 268

руските войски в Балтийско море преди началото на войната. Така планираният руски десант в Померания „в най-добрия случай“ не се състои.¹⁰²

Британската дипломация през 1914 г. се възприема според стратегическата си концепция като водеща сила в „Общността на нациите“, но размяната на думи и ноти в последните дни преди избухването на войната не са развиват според нейното желание, но след това са обработени по начин, съответстващ на финалната линия.

С други думи: британското правителство не разглежда руската обща мобилизация като военен заговор или военно престъпление, нито фланговите мерки на Франция, нито германското нахлуване в Белгия е причина за промяна в решението на Лондон. На 31 юли 1914 г. Грей информира германския посланик, че Великобритания ще бъде въввлечена във войната, при френско-германски конфликт. На 1 август той отказва да обещае неутралитет на Великобритания в случай, че Германия зачете белгийския неутралитет, или да посочи някакви условия за британския неутралитет. На 2 август Грей обещава на Франция британска морска помощ, ако Германия атакува френското крайбрежие или флота.

На 3 август Следобед демократичният парламент, Камарата на общините, научава за „това задължение, което обвързва британската нация“. Парламентът прие тази изненада като човек без воля и ръкопляска, очевидно без да забележи, че суверенът, народът или народните представители са били лишени от свобода на решение от предварително създадените факти. Изключително трудно е за един историк да реши колко сериозно министър Грей е водил дискусиите през последните няколко дни преди избухването на войната, независимо дали са били предназначени единствено за архивите и заблуда на обществеността или не.

В тези дни тежестта на отговорността в думите и решенията несъмнено изглежда много по-въълнуваща и трайна, отколкото в обикновените дни, когато термините „война“, „военен конфликт“ или „конфликт“ се използват необвързващо, защото в момента не са остри, аргументирани фрази. Дори в условия на най-крайна спешност, изявленията за отношения с голяма давност, имащи въздействие върху дипломатическите процеси на вземане на решения, ако цялостната ситуация остане непроменена, имат трайна историческа тежест.

Това включва например и съдържанието на доклада на руския външен министър Сазонов до царя за разговора му с британския външен министър през октомври 1912 г.: „След като поверително информирах Грей за съдържанието на нашето военноморско споразумение с Франция и посочих, че съгласно сключения договор френският флот ще се стреми да осигури нашите интереси в южния военен театър, като попречи на австроунгарския флот да пробие към Черно море, попитах държавния секретар дали Англия, от своя страна, може да не ни направи същата услуга на север, като отвлече вниманието на германския флот от нашия балтийски бряг... така Грей ми потвърди това, което вече знаех от Поанкаре, а именно: съществуването на споразумение между Франция и Великобритания, според което в случай на война с Германия, Англия се ангажира да защитава Франция не само в морето, но и на континента, като стовари войски.“¹⁰³

До началото на войната през 1914 г. Великобритания е решена да остане безспорен владетел на световните океани и да не толерира нито един чужд флот, който в съюз с друг чужд флот може да достигне 2/3 от силата на британския флот.

Германия, която има почти 50% от британския флот, отхвърли ограничаването на военноморските въоръжения, въпреки че признава фундаменталното британско превъзходство, стига Англия да поеме задължение за неутралитет спрямо Германия в случай на война с друга сила. Лондон отказа да направи това.

Обединеното кралство, смята, че договорно регламентираният лимит на изграждането на германския флот е предпоставка за политическо сближаване. От германска страна обаче определено искат да бъдат достатъчно силни, за да поставят под риск, една британска мор-

¹⁰² *Deutsches Weißbuch 1919, S. 201*

¹⁰³ *E.D. Morel, "Truth and the War", deutsche Übersetzung, Berlin 1920, "Ein gerechter Engländer über die Schuld am Kriege", hrsg. v. Hermann Lutz. S. 243*

ско нападение, тъй като все още помнят унищожаването на мирния датски флот край Копенхаген от британски военни кораби през 1807 г.

Въпреки това, трябва да се отбележи, че Англия не е „предвидила нещата напред“, както би казал бъдещият министър-председател Невил Чембърлейн през 1939 г. Въпреки това, тя се обвързва почти безрезервно с партньора си Франция, без ограничения, независимо че Грей знаеше, за тайните съюзни френски задълженията към Русия, изпълнението на от които е предоставено безрезервно в ръцете на царското правителство.

Ход на събитията. Зимата на 1913/1914 Русия: Задържане на запасняците, Февруари 1914: Начало на пробни мобилизации, включително в Сибирските военни окръзи, които продължават без демобилизация до началото на войната. През пролетта има заповед за сезонните работници в Германия да се върнат през юли.

Май 1914 г. Русия: Мобилизация на запасните, уволнени в периода 1907 – 1909 г., прикрита като „учения“

28.06. Убийството на австроунгарския престолонаследник ерцхерцог Франц Фердинанд и съпругата му в Сараево

05.07. Обсъждане при кайзера нотата на Австро-Унгария

06.07. Отпътуване на кайзера за Норвегия

09 - 10.07. Германия: Запитвания от държавния секретар д-р. Делбюк до канцлера Бетман-Холвег и държавния секретар фон Ягов дали трябва да се закупи допълнителни количества пшеница. Отговорът на двамата: „Не, нищо не трябва да се прави от наша страна, което ще създаде впечатление сякаш се готвим за война.“¹⁰⁴

15.07. Германският флот тръгва немобилизиран в северните води за обичайното си учение, започва с проверка на мобилизационната готовност.

20 – 23.07. Френският президент Поанкаре и министър-председателят Вивиани са на посещение в Петербург. Германия отхвърля предложението на Турция за съюз, за да не дразни Русия и Франция.

23.07. В 18 часа Австро-Унгария предава 48-часов ултиматум на Сърбия. Кошутич изпраща циркулярно писмо от Петроград до сръбското правителство и останалите легации: „...руското правителство започва мобилизирането на два милиона души; Ентусиазмът за война в Русия е огромен.“¹⁰⁵

24.07. Германия: Одобрено е закупуването на зърнени храни. Заповедите, дадени веднага, закъсняват; Доставките в Ротердам вече са освободени.

Великобритания: мобилизира части от флота.

25.07. Сърбия 15,00 ч.: Обща мобилизация (15 дивизии) 18 ч.: Връчване на отговора на Австро-Унгария.

Русия: Царят одобрява решението на Министерския съвет от 24 юли, за мобилизация на 13 армейски корпуса, ако Австро-Унгария предприеме действия срещу Сърбия.

Австро-Унгария: частична мобилизация срещу Сърбия (8 армейски корпуса = 24 дивизии).

Русия вечерта: мобилизационни мерки, извънредно положение в Петроград и Москва

26.07. Русия: Заповядана е „военна опасност“ за цялата европейска част на империята.

Франция: Предпазни мерки. Изтегляне на германския флот от Северно море.

27.07. Германия: Закупуването на въоръжение от пруското военно министерство за 1915 г. е намалено с 3,5 милиона марки. Завръщане на Кайзер Вилхелм II от пътуването му на север. Военният аташе в Петербург е инструктиран да информира руското правителство, че Германия не възнамерява да предприема военни стъпки.

Русия: Допълнителна подготвителни мерки. Телеграма от царя до кайзер Вилхелм II с молба да посредничи и признава, че самият той е бил изложен на натиск, който ще го принуди да предприеме мерки, които биха довели до война. Британските чуждестранни банки получават инструкции да спрат паричните трансакции с Германия.

28.07. Германия: изтегляне на войски в постоянните гарнизони.

¹⁰⁴ "Der Weltkrieg 1914 - 1918", beerb. + hrsg. vom Reichsarchiv aaO Bd. I, S. 413

¹⁰⁵ E. D. Morel, aaO., S. 256

Австрия: в 11 ч. обявява война на Сърбия.

Русия: мобилизация срещу Австрия.

Интерниране на германците живеещи в Петербург

29.07. Великобритания: Флотът се премества на бойна позиция при Скапа Флоу. Предупреждение за армията и флота.

Русия: Обща мобилизация 17,00 ч. (111 дивизии). Решение на царя за спиране на мобилизацията в 20 ч., но без ефект. Сазонов към Изволски: „Тъй като не можем да изпълним желанието на Германия (да спрем мобилизацията), всичко, което ни остава, е остана, за да ускорим нашето въоръжаване“.¹⁰⁶

Британският историк Е. Д. Морел: „Нещо повече, вече е наличен официален документ, който показва, че за Русия и Франция общата мобилизация означава война, още от 1892 г.. Този документ е докладът, изпратен до френския военен министър от генерал дьо Боадефр, който ръководи мисията, изпратена в Петербург през 1892 г. за преговори по френско-руското военно споразумение. В него генералът описва разговора си с царя (Александър III): „Посочих му (на царя), че мобилизацията означава обявяване на война; че мобилизирането означава толкова много, и принуждава ближния да направи същото; че мобилизацията ще включва използването на стратегически транспорт и концентрация на войските. Царят отговори: „Изцяло така разбирам въпроса.“ Френската формулировка подчертава още повече това: „*la mobilization c'était la declaration de guerre*“ (мобилизацията е обявяване на война). Виждането на руския Генерален щаб е напълно изяснено“.

Един доклад на френския посланик в Петербург в същата Жълта книга, съдържа бележка от френския военен аташе, обобщаваща възгледите на руския генерален щаб. Там се казва: „Той (генерал Обручев, началник на Генералния щаб) е на мнение, че мобилизацията на Франция и Русия ще бъде незабавно последвана от активни стъпки, от военни действия, накратко, че трябва да бъде синоним на „нападение“ и следователно мобилизацията означаваше война.“ според разпоредбите на френско-руския съюзен договор, третата точка от който предвижда, че мобилизираните въоръжени сили „ще бъдат разгърнати възможно най-бързо за решителна битка, така че Германия да бъде принудена да воюва на два фронта, на изток и запад едновременно.“

Това разкритие доказва, че Русия, веднъж мобилизирана, никога не е възнамерявала да се демобилизира и е била решена да стигне до крайност, без да се грижи да придаде формален подход на действията си, и предварително да обяви война“.¹⁰⁷

Руска мобилизационна заповед от 30 септември (12 октомври) 1912 г. съдържа изречението: „Най-високо е наредено обявяването на мобилизация да бъде същевременно обявяване на война срещу Германия“. (Тази заповед попада в германски ръце по време на войната и е обявена в Райхстага на 15 ноември 1916 г.)

Както може да се докаже от британските предвоенни досиета, хората в Лондон също са били наясно с важността на руската мобилизация за започване на войната.

30.07. Русия, 16,00 ч: Общата мобилизация най-накрая е потвърдена от царя. Изволски към Сазонов: „Моля, предайте спешно. Маржери, с която току-що разговарях, ми каза, че френското правителство, не иска да се намесва в нашите военни приготовления, смята с оглед на продължаващите преговори за запазване на мира, за изключително желателно тези приготовления да имат възможно най-малко открит или предизвикателен характер. Военният министър, който разви същата идея, на свой ред каза на граф Игнатиев, че в най-висш интерес на мира, сме готови временно да забавим мобилизационните операции, което няма да ни попречи да продължим военните приготовления и дори да ги засилим, като се въздържаме от масово транспортиране на войски, ако е възможно. В 9,30 ч. сутринта има министерска среща под ръководството на Поанкаре, след което веднага ще се срещна с Вивиани.“¹⁰⁸

Франция: Вечерта резервистите са повикани в граничния корпус.

¹⁰⁶ *Deutsches Weißbuch 1919, S. 204 - 205*

¹⁰⁷ *E. D. Morel, aaO., S. 271 - 272*

¹⁰⁸ *E. D. Morel durch Fettdruck hervorgehoben.*

Великобритания: Извиква 25 000 железопътни резервисти в пристанищата. Доклад на френския военен аташе относно транспортирането на британски войски до военния министър на Франция в Националния либерален клуб в Лондон: „Войната не може да бъде избегната и Англия не може да остане настрана.“¹⁰⁹

31 юли: 11,30 ч. Обща мобилизация (51 дивизии). Едновременно декларация за желание за преговори с Русия и другите сили в 13,30 ч. Въпреки че Германия продължава да посредничи, както е поискано, а не се мобилизира, Русия мобилизира цялата си армия и флот. Затова Германия е принудена да обяви „състояние на непосредствена военна опасност“. Мобилизацията трябва да започне, ако Русия не спре военните мерки срещу Германия и Австро-Унгария в рамките на 12 часа и официално декларира това. От Петроград предават ултиматум на Париж в 15,30 ч.: съдържанието е идентично, съчетано с въпроса дали Франция възнамерява да остане неутрална при германо-руска война.

Франция: съобщение до началника на генералния щаб, че общата мобилизация е насрочена за 1 август. Сутринта е издадена заповед за качването на кораби на Марокански експедиционен корпус

В 11 ч.: Съобщение до германския посланик, че Франция ще направи това, което диктуват нейните интереси. В 16,40 ч. Обща мобилизация (68 див.)

02.08. Германия: 17,30 ч. Обща мобилизация (86 дивизии)

В 19 ч. Обявяване на война на Русия.

Великобритания: 2.25 ч. сутринта мобилизация на флота. Лорд Халдейн обясни това в колежа Бедфорд на 29 ноември 1918 г.: „При избухването на войната флотът беше в такова състояние на готовност, както никога досега, и ние дори бяхме в съотношение 2:1 срещу целия германски флот. Мобилизирахме се в понеделник, 3 август, в 11 ч. сутринта, 36 часа преди да обявим войната, и в рамките на няколко часа експедиционната армия беше превърлена от флота през Ламанша, в условие на секретност“.¹¹⁰

Източна Прусия: първата по-силна руска бойна единица прониква в областта Йоханисбург.

Люксембург е окупиран от германските войски.

Австро-Унгария: 11 ч. Обявяване на война на Сърбия, но изрично заявява, че няма териториални претенции за сметка на Сърбия.

03.08. Великобритания: 12 ч. мобилизация на армията. 15,00 ч. Реч на Едуард Грей пред Камарата на общините.

16,00 ч. Обявяване на война на Франция.

04.08. Белгия: В 8 часа сутринта германските войски влизат в страната.

Великобритания, 14 часа следобед: Ултиматум към Германия. Обявяване на война от Великобритания на Германия малко след 17,00 ч.

02 – 05 октомври 1914 г. Обявяване на война от Русия, Великобритания и Франция на Турция и анексиране на Кипър от Англия.

23.05.1915 г. Италия обявява война на Австро-Унгария.

09.09.1915 г. България обявява мобилизация.

01.10.1915 г. България обявява война на Сърбия.

Изводи. Германия: С началото на войната нарастващата пропаганда и клеветата за вината, започва от страната на Антантата. Да не говорим за умишлената и тенденциозна пропаганда за жестокостите във войната, насочени срещу Германия, която е сериозно обвинена за проявите „германския милитаризъм“. Германският кайзер, е обвинен, че е имал агресивни цели и умишлено започва световната война, умишлено и кръвожадно в името на световното господство. Така „вината на Германия“ вече е подготвена от вражата пропаганда по време на войната, след което е санкционирана чрез „международното право“ в член 231 от Версайския мирен „договор“ през 1919 г., и в нотата на съюзниците от 16 юни 1919 г. и остава до днес в политиката на страните от бившата Антанта, без да бъде отменена.

¹⁰⁹ Alexander Graf Brockdorff, "Von Chauvinismus, Kriegsschuld und deutscher Regierungspolitik", 1932, 24 S., S. 11.

¹¹⁰ E. D. Morel, aaO .S. 270.

В интерес на истината трябва да се подчертае за Германия, че нито кайзерът, нито райхсканцлерът, нито другите членове на кабинета са преследвали каквито и да е агресивни планове или цели през 1914 г., за установяване на господство чрез война. Кайзер Вилхелм II споменава процесите на вземане на решения през юли 1914 г. до 28 юли, с изключение на кратката среща на 5 юли. Офицерите не са поканени на тези срещи. И въпреки пътуването му на север, той съветва Австро-Унгария в духа на умереността.¹¹¹

Военният министър генерал Фалкенхайн е от 10 до 24 юли в отпуск, както и началник на Генералния щаб Молтке и адмирал Тирпиц.

Обстоятелството, че Берлин не увеличава натиска си върху Австро-Унгария до точката, в която съюзът позволява, е за съжаление грешка, но самият съюз се възприема като необходим за собственото оцеляване в европейската блокова политическа среда: Упрек за това поведение, може да дойде от държава, която е свикнала да нарушава своите съюзи с партньорите си, но по-сериозни обвинения, не могат да бъдат посочени.

В нито един момент, вкл. и моменти, когато обвинителите отдавна са направили заключения от собствените си обвинения, те чрез правомощията на Обществото на нациите, не санкционират поведението на съюзните им Полша и Чехословакия, които след 1919 г. системно нарушаваха разпоредбите на Версай и допълнителните договори по отношение на малцинствата. (Доп. пр. германските малцинства в тези страни са подложени на системен тормоз. В Чехословакия са подложени на репресии, още унгарците и дори словаците, а в Югославия – всички несръбски националности и най-много българите. Всичко това се върши с мълчаливото одобрение на Англия и Франция).

Например Великобритания, признава, че на 30 март 1939 г. предоставя на Полша безусловна гаранция, изключвайки въпроса за агресора, за който предварително твърди, че „непременно ще избие милиони хора“.¹¹² Така действат обвинителите и 25 години след началото на Първата световна война, в началото на Втората световна.

Австро-Унгария: Политиката на Двойната монархия през кризисния месец юли 1914 г. несъмнено е катастрофална и без чувство за мярка спрямо възможното, но отговаря на международните стандарти, както е било до този момент в почти всички по-големи държави. Например за Русия и Великобритания или всички имперски държави, чиито колонии са били завладени със сила, това е обичайна практика.

Единствено Германия придобива своите колонии чрез мирно договорени споразумения! Всеки поглед върху хода на историческите събития, разкрива такава емоционално мотивирана, трагична динамика. Виена има предвид запазването на статута на велика сила.

С помощта на Русия, Сърбия се опитва да наложат нови държавни структури, основани на националния принцип на Балканите¹¹³, използвайки насилствени мерки, включително цареубийство. Двете основни гледни точки се сблъскват.

Русия: Руските политици разполагат с огромни териториални владения от Финландия, Балтика и Полша, до Черно и Каспийско море, Сибир, Владивосток, Нова Земя, са твърде самоуверени в себе си, и щастливи, като никой друг, че са пренаситени с жизнено пространство, суровини и т.н., които ще им стигнат до много далечно бъдеще. Те, от всички участници, се проявяват като най-пагубни в осъществяването на по-нататъшните си империалистически цели. От всички участници, те действат прибързано и безотговорно, Последствията от кризата, със сигурност нямаше да бъдат толкова брутални, ако не бяха техните мобилизационни мерки, предизвикали въоръжената кампания в цяла Европа, която в крайна сметка се разпространява по целия свят и води до над 10 милиона жертви.

¹¹¹ Последният, късен дипломатически натиск от Берлин върху съюзника е неефективен поради руската обща мобилизация.

¹¹² Winston Churchill, "Der Zweite Weltkrieg", 1. Buch, Bd. I "Der Sturm zieht auf", Hamburg 1949 - 1952, S. 421 - 423 68) Deutsches Weißbuch 1919, S. 65

¹¹³ Тук авторът греши, никакви национални принципи не спазва Сърбия, а е водена единствено от вечно гладния си шовинизъм за териториално разширение във всички посоки. Босненците не са сърби, а отделен мюсюлмански народ. Хърватите в Херцеговина нямат никакво желание да попадат под властта на омразните им сърби. Православните сърби в Босна са малцинство живеещо в периферията на областта, като тези в западната периферия са потомци на сръбски бежанци от началото на турското завладяване. (б. пр.).

Германия дори не е цел на експанзията на Русия, която се стреми към Константинопол, Босфора, Дарданелите, и Балканите. Но тази цел, не е постигната с развитието на войната, и напълно отпадна поради революционните катаклизми, разтърсили Русия през 1917-18 г. и излизането ѝ от войната.

В доклад, представен на Версайската мирна конференция на 27 май 1919 г., историците Ханс Делбрюк, Макс Вебер, граф Макс Монжела формулират това, а Албрехт Менделсон Бартолди¹¹⁴ описва руската предвоенна политика по следния начин: „Сред великите сили в Европа имаше поне една, чиито планирани цели, преследвани много години преди войната, можеха да бъдат постигнати само чрез агресивна война за подготовката на която тя съзнателно работи. Доказва го връзката на руския царизъм с онези много влиятелни кръгове в Русия, имащи тази цел и определящи руската политика“. Цитираните по-горе, отчасти все още неизвестни документи, както писмото на Сазонов до посланик Хартвиг в Белград, доказват че руското правителство е давало указания на своите посланици в Белград и други страни, Сърбия систематично да бъде насочвана по пътя на завоюването за сметка на Австро-Унгария, на чиято територия се намира „обетованата сръбска земя“ и е предвиден съвместен военен подход за осъществяването на плана. Както е напълно очевидно според мнението на долуподписания Сазонов, това не от безкористно приятелство със Сърбия, а защото Русия се нуждае от унищожението на Австро-Унгария като политическа цел и свой собствен интерес. По-нататък тя се ръководи от желанието да премахне всяка пречка пред собствената си експанзия на Балканите и завладяването на Проливите. Руският стремеж към Босфора и Дарданелите, е планиран чрез преследвана подготовка. В Петербург са напълно наясно, че никой в Германия, нито правителството, нито народа, не иска война с Русия, перспективите за която се оценят изключително негативно, дори и в случай на успех. От друга страна, Русия също знае, че Германия е свързана с Дунавската монархия чрез исторически връзки, съюз и родството на австрийското немско население и че ако съществуването на тази държава е застрашено от друга сила, тя ще се сблъска с Германия.

Следователно за целите си тя използва военния съюз с Франция, сключен през 1892 г. и разширен през 1912 г. с военноморска конвенция, както и по-нататъшните връзки, създадени за да задействат „механизма на Антантата“ в момент благоприятен за нея, за да вкара съюзниците си във войната, която отдавна е планирана да избухне. Именно тук се крие истинската причина за избухването на световната война.“¹¹⁵

Франция: Дългосрочната тайна дипломация с подходящите съюзнически договори както с Русия, така и в малко по-свободна, но по-сърдечна форма с Великобритания, характеризират френската политика и я водят до зависимост и тесен контакт с Русия. Със сигурност акцентът върху дългосрочната „работа по връзки с обществеността“ изигра ролята си, да парализира свободата на решение на Ке Д'Орсе (*Quai d'Orsay*) в очакване на подходящ момент за обявяването на извънредно положение, удобен за Русия. Самият политик трудно може да има силата да взема решения или да налага решения срещу емоциите на непосредственото си обкръжение, което е оформено от дългосрочен подбор и лични връзки. Това особено се отнася за Франция с относително нестабилното мнозинство по онова време. Въпреки това: Ако трябва да се говори за „вина“, това означава реваншизъм, или „непримиряване с миналото“, използвайки този термин срещу германците!

Системата от тайни договори зад гърба на „демократичната общественост“, трябва да предизвика военни верижни реакции в непредвидим извънреден случай, според предварително определеното споразумение, и също основна вина за избухването на Първата световна война. Френското правителство е напълно ангажирано с тази система, тъй като иска да използва ситуацията за да си върне Елзас-Лотарингия и малко се интересува от поддържането на мира с Германия.

Великобритания: Същото важи и за Великобритания. Всички миролюбиви усилията на сър Едуард Грей, който се държи предпазливо, неутрално и посредничи по време на юл-

¹¹⁴ Внук на известния композитор. Юрист, преподавател по право, основава през 1922 г. Хамбургския институт за външна политика.

¹¹⁵ *Deutsches Weißbuch* 1919, S. 65

ската криза от 1914 г., в крайна сметка бледнеят в сравнение с речта му в Камарата на общините, следобед на 3 август.

Там той посочи, че единственият начин Англия да остане далеч от войната, е спазването на неутралитета. Този път обаче тя не може да поеме такъв ангажимент, защото е дала обещание на Франция да защити френското крайбрежие и френските кораби, а дългото приятелство с Франция е обвързано със задължения, и в британски интерес е Франция да не бъде победена“. Ако бъде победена и загуби позицията си на велика сила, ще бъде подчинена на по-могъща страна (Германия).¹¹⁶

Едуард Грей, отхвърля даденото му уверение на Германия че няма да напада френското корабоплаване или крайбрежието, ако Англия остане неутрална, като „обещание, което е твърде тясно дефинирано“ за Англия, и изобщо не изпрати отговор на германското запитване, при какви условия неутралитетът на Великобритания е възможен. Вариантът, Англия първоначално да стои настрана и ако е необходимо, да се намеси по време или в края на войната не си струва да се обмисля, „тъй като всякаква материална мощ, която Великобритания все ще има в края на войната, няма да компенсира загубата на уважение, ако не изпълни задължения си към Белгия.

Грей не информира Камарата на общините, че Германия е попитала Лондон при какви условия Великобритания е готова да остане неутрална. Той завършва речта си, „като изразява убеждението, че цялата страна ще осъзнае голямата опасност, която заплашва Англия в Западна Европа, и тогава ще застане до правителството с решителност, смелост и постоянство“.

Това означава, че политиката на Великобритания е ясно насочена към недопускане на мирни отношения с Германия. Това включва и нежеланието да се признаят грешките допуснати от Русия и Франция в развитието на войната.

Британското правителство не може да бъде освободено от „вината“, присъща на тази политика. Че в действителност Англия по никакъв начин не е била застрашена от Германия, още по-малко Германия няма никакви завоевателни цели или други военни амбиции нито срещу Франция, нито срещу Белгия, нито дори срещу Русия. В Лондон трябваше да видят как военното напрежение се предизвика умишлено от Русия и Франция, но деня на тази реч пред британската Камара на общините, хората очевидно вече не го забелязват, или не искат да го видят.

Британският външен министър, несъмнено развълнуван в този час, е шокиран от себе си след речта си и вече сам в кабинета си възкликва: „Мразя войната, мразя войната!“ Със сигурност вероятно е бил честен пред себе си тогава, защото едва тогава наистина е разбрал, че чрез своята реч е направил влизането на Великобритания във войната неизбежно.

На срещата сутринта на 4 август, когато германските войски току-що са нахлули в Белгия, кабинетът решава да даде на Германия 12-часов ултиматум, за да възстанови неутралитета на Белгия. Обявяването от Англия на война на Германия е само 3 часа по-късно, без да се чака отговор, и британският посланик в Берлин връчва британското обявяване на война на Германия.

Приложение.

Нота от ръководството на Германския райх до вражеските сили от 29 ноември 1918 г. относно разследването на въпроса за вината във войната:

„За да се постигне световен мир, да се създаде постоянна сигурност срещу бъдещи войни и да се възстанови доверието между народите, е спешно необходимо да се изследват събитията, довели до войната, във всички воюващи държави и с всички подробности. Пълната, правдива картина на световната ситуация, преговорите между силите през юли 1914 г. и стъпките, които отделните правителствата са направили и биха могли да направят, ще допринесли много за потушаването на омразата и неразбирателство, възникнали между народите по време на дългата война.

¹¹⁶ A. v. Wegerer, "Der Ausbruch des Weltkrieges, aaO., Bd II. S. 349 - 355 - Text in englisch bei: Earl Loreburn, "How the War came", London 1919, S. 323 ff.

Справедливата оценка на събитията, станали между приятели и врагове е предпоставка за бъдещото помирение на народите, и единствената възможна основа за траен мир и създаването на Обществото на народите.

С тази цел, германското правителство предлага да се създаде неутрална комисия, която да разгледа въпроса за вината за войната, състояща се от хора, чийто характер и политически опит ще осигурят справедлива присъда.

Правителствата на всички воюващи сили ще трябва да се съгласят да предоставят всички свои документи на тази комисия. Комисията да бъде упълномощена да разпита всички онези личности, които са предопределили съдбините на отделните страни по време на избухването на войната, както и всички свидетели, чиито показания ще имат значение за събирането на доказателствата.

Отговор на британското правителство от 7 март 1919 г.: „Имам честта да ви информирам, че правителството на Негово Величество смята, че е излишно да се дава какъвто и да е отговор на германското предложение, тъй като по мнението на съюзническите правителства „Германия носи отговорността за войната, и това е отдавна установено, без съмнение“.

Нота на германското правителство от 30 март 1919 г. до швейцарския политически отдел в Берн: „В отговор на писмото от 7 март, германското посолство моли швейцарския политически отдел, чрез швейцарското посолство в Лондон, да информира британското правителство, че германското правителство категорично възразява срещу мнението на съюзниците, изразено в писмото на британското правителство, в което се казва, че германското предложение за създаване на неутрална комисия за разглеждане на въпроса за вината за войната не изисква отговор, тъй като отговорност на Германия за войната отдавна е установена без съмнение. Съюзниците предполагат, че са едновременно и обвинител, и съдия по въпроса, в който те също са частично отговорни. Германия може да признае присъда по този въпрос само ако тя идва от орган, който има достъп до всички материали от досиетата от двата воюващи блока и е в състояние да събере необходимите доказателства чрез документи и свидетели пред широката публика.

Мотивационната нота на съюзниците от 16 юни 1919 г., която е включена в ултиматума към Германия, че ако тя не подпише Версайския мир, ще бъде изправена пред военна окупация: „По мнението на Съюзническите и подкрепящите ги сили през войната, която започна на 1 август 1914 г., и е най-голямото престъпление срещу човечеството и срещу свободата на хората, което нация, претендираща за цивилизованост, някога е извършвала напълно съзнателно.

В продължение на много години управляващите в Германия, верни на пруската традиция, търсеха господство в Европа... Те се стремяха да господстват и тиранизират една покорена Европа, точно както господстваха и тиранизираха покорена Германия.

За да постигнат целта си, те използват всички средства, с които разполагат и разбират, че в международните дела, единствено е правилна силата...

Веднага щом подготовката им приключи, те насърчиха своя покорен съюзник, да започне война със Сърбия. За да направят тази всеобща война двойно по-сигурна, те се оттеглиха от всякакви опити за помирение и консултации, докато не стана твърде късно и световната война стана неизбежна. Тази война беше подготвена от Германия, която единствена сред нациите беше напълно оборудвана и готова.

Отговорността на Германия обаче не се изчерпва с факта, че тя е искала и започнала войната. То носи еднаква отговорност за жестокия и нехуманен начин, по който е бил воден на....

Следователно Съюзническите и подкрепящите ги сили категорично са декларирали, че като основно условие за подписването на договора с Германия, включвайки и изплащането на репарации от нейна страна, съобразно предела на нейния капацитет. Поправянето на грешката, която човек е извършил, е истинската същност на справедливостта. Съюзническите и подкрепящите ги сили вярват, че мирът, който те предлагат, е по своята същност справедлив мир... в съответствие с принципите, признати по време на примирието...“.

Прочутият член 231 от Версайския договор: Съюзническите и подкрепящите ги правителства декларират, и Германия признава, че тя и нейните съюзници са отговорни за всички загуби и щети, които съюзническите и подкрепящите ги правителства и техните граждани са понесли в резултат на агресивната война, наложена на Германия и нейните съюзници“.

Германска нота от 23 юни 1919 г. до силите победителки;

Версай, 23 юни 1919 г. „Правителството на Германската република научи с ужас от последната нота на съюзническите и подкрепящите ги правителства, че те са решени да изнудят Германия да приеме безотказно тези мирни условия, които нямат никаква справедлива стойност.

Целта е да лиши германския народ от неговата национална чест. След ужасните страдания от последните няколко години, германският народ няма как да не отстъпи пред смазващата сила, поради което е принуден да се откаже от своето виждане за изключителната несправедливост на мирните условия. Затова правителството на Германската република декларира, че е готово да приеме и подпише мирните условия, наложени от съюзническите и подкрепящите ги правителства.“

Адолф Хитлер, реч на 30 януари 1937 г. пред германския Райхстаг. Официално оттегляне на германския подпис към насилственото признаване на вината за войната.

„...Когато преди четири години ми беше поверено канцлерството и ръководството на нацията, аз поех горчивия дълг да върна, честта на един народ, който е живял като прокажен сред другите нации в продължение на години 15 години.

Наложеният вътрешен ред създаде условията за реконструкцията на германската армия и ни даде възможност да отхвърлим онези окови, които смятахме за най-голям позор, който някога е налаган върху народ. Тъй като днес приключвам този процес, само ще дам няколко пояснения.

1. Възстановяването на германското равноправие е процес, който засегна и продължава да засяга само Германия. Нищо не сме отнемали от никой народ и не сме причинявали страдание на никой народ!

2. Декларирам ви, че в интерес на възстановяването на германското равноправие ще променя статута на Германските железници и Германската райхсбанка като ги поставя изцяло под суверенитета на правителството на Германския райх.

3. С настоящото заявявам, че частта от Версайския договор, която лиши нашия народ от равни права и го принизи до най-нисш народ, намери своето естествено решение.

4. Преди всичко, тържествено оттеглям германския подпис от декларацията, изтръгната от едно слабо правителство, признало че Германия е виновна за войната.

Народни представители, мъже от германския Райхстаг Това възстановяване на честта на нашия народ, намери своя най-видим израз във въвеждането на задължителна военна служба, създаването на нови военновъздушни сили, реконструкцията на германския флот и възстановяването на нашата власт над Рейнланд от нашите войски, беше най-трудната и най-дръзката задача и работа в моя живот.

В този ден трябва смирено да благодаря на Провидението, чиято благосклонност ми позволи, на мен, бившия неизвестен войник от световната война, да успея да възвърна честта и правдата на нашия народ.

За съжаление необходимите мерки не можаха да бъдат постигнати чрез преговори. Но освен това, честта на един народ изобщо не може да се обсъжда, тя може само да бъде отнета, както не може да му бъде отнета многократно, а може да бъде отнета само веднъж.

КАКВИ СА ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКИТЕ ЗАДАЧИ НА РУСИЯ

автор Юрий Карцов¹¹⁷, 1908 г.

Карцов, Юрий Сергеевич. В чем заключаются внешние задачи России : (Теория внеш. политики вообще и в применении к России) Санкт-Петербург : тип. "С.-Петерб. вед.", 1908. - 47 стр.;

Целта на тази статия е да определи какви са външнополитическите задачи на Русия. Попитайте един англичанин: как разбира английските интереси? Отговорът, който получавате, е шаблонен и ясен. Колкото и руснаци да попитате, всеки ще отговори по свой, съвсем различен начин. Обикновеният руски човек страстно обича родината си, но не знае какви са нейните интереси. Нито пък нашата интелигенция, витаеща в абстракции, знае това. Това не знаят и тези, които по служебните си задължения трябва да управляват – професионалните политици. Междувременно, без разбиране на крайните цели, чисто емпирично е невъзможно да се води политика. Следователно, по един или друг начин, е необходимо да се отговори с острота на поставения въпрос. Ако предложената от автора формула е незадоволителна, то тогава *faciant meliora potentes* (нека силните, в случая знаещите, се справят по-добре)

Външна политика. Нейното определение и компоненти. Под термина „външна политика“ разбираме провеждането на международните отношения. Предметът на тези отношения не е измислен, животът сам го изисква и изтиква напред. Външното представителство или дипломатията, търсейки някаква полза от друг народ, първо го убеждава, доказвайки, че отстъпването е негова пряка полза, предлага компенсация, използва обещания и съблазни и едва след изчерпване на средствата за убеждаване, преговорите се прекратяват и страните се хващат за оръжието. Следователно външната политика е изцяло практическо изкуство. Отправната точка на външната политика е общественото благо. Историята обаче ни показва многобройни примери, когато съображенията за държавната изгода са били съзнателно жертвани или на личните интереси на управниците, или на материалните интереси на управляващите кръгове.

Поради приятелството си с пруския крал Фридрих II, император Петър III му връща Източна Прусия, която е била завладяна и окупирана от руските войски. Съюзът с френския император Наполеон I е изключително полезен за Русия: на север Русия придоби Финландия, на юг се отвори широк простор за интересите ѝ към Близкия изток. Но се издигна аргументът, че тази континенталната система ще възпрепятства износа на руската селскостопанска продукция. Всъщност (което беше много по-важно в онази епоха) това допринесе за покачването на цените на луксозните предмети, от които дворцовата аристокрация не искаше да се лиши. И под натиска на своето обкръжение император Александър I беше принуден, противно на интересите на Русия, да скъса с Наполеон и да предпочете съюз с Англия пред този с Франция.

Но освен въпроса за добросъвестността, в областта на външната политика субективният елемент е от решаващо значение. Обикновено при възкачването си на трона новият монарх дава уверение, че във всичко ще следва предписанията на своя предшественик. Без да се съмнява в искреността на прокламираните от трона намерения, всеки обаче разбира, че в живота на страната е настъпил преломен момент и е започнала нова ера. Но ако смяната на личността на монарха неизбежно се отразява в хода на политическите дела, тогава поне министрите на външните работи трябва да не променят започналия курс. Служейки на общата кауза, те са длъжни да спазват приемствеността в намеренията и действията.

¹¹⁷ Юрий Карцов (1857 – 1931) е руски дипломат, племенник на Андрей Карцов, руски дипломатически агент в Белград по време на Източната криза (1875-78 г.). Юрий Карцов е бил дипломатически представител на Русия в Палестина, Мосул, Сърбия, Британия, Франция, където остава след болшевишкия преврат. Известен е с двете си малки книжки „Зад кулисите на дипломатията“ която включих в мой превод в сборика ми „Берлинският конгрес“ кн. I., и тук предложената статия, отпечатана самостоятелно.

Но много рядко се случва министър да не презира своя предшественик и да не си въобразява, че истинската здрава политика започва само с него. Излизайки от официалната сфера и преминавайки към обществената дейност и публицистиката, виждаме и тук неограниченото господство на субективизма. Както видяхме, държавниците и професионалните политици не могат да преодолеят личните си симпатии и предразсъдъци и да действат само от чисто делови мотиви.

Освен това е трудно да се очаква от частни лица, че няма да се поддадат на внушенията на пресата и сами субективно да преценят текущите събития.

През 60-те години (на XIX в.) руското общество беше увлечено от обединението на Италия, въпреки очевидната тенденция, че изгонената от Италия, Австрия ще се насочи към Балканския полуостров, където ще се превърне в опасен за нас съперник.

Освен това обществото често се заблуждава и научава за истинското състояние на нещата след като събитието е отминало. Когато през 1870 г. парижката тълпа викаше „Към Берлин“, тя вярваше в своя гледна точка: управляващите я уверяваха, че армията е в пълна готовност, и следователно победата е осигурена. (доп. пр.: Но стана точно обратното).

Така че, ако основата на външната политика е желанието за държавна полза, то всеки разбира същността на тази полза и пътищата за постигането ѝ по свой начин. Когато външната политика се води от посредствени дипломати „занаятчи“ тя се превръща в обикновено механично отражение на събитията, както те се разбират в съзнанието на държавните служители и според обществените страсти. При такива условия възможно ли е въобще действията на външната политика да бъдат систематизирани и подчинени на ръководни принципи?

Съвсем различна картина се получава, щом начело на политика застане изключителна личност. Подобно на войната, политиката има своите велики мъже – Ришельо, Фридрих II, Бисмарк и други, оставили вечни паметници на дипломатическото творчество за потомството. Тук вече няма място за случайности. Между идеята и изпълнението има строга връзка, която не се прекъсва нито за минута. Крайният резултат е точно това, което е планирано в началото.

Изследването на класически образци на дипломатическото изкуство ни дава възможност да изведем добре известни принцип, които съставляват теорията на външната политика. Като цяло и във всяка отделна проява или политически акт външната държавна политика образува силогизъм. Първата част от този силогизъм е поставянето на целта, втората част е изборът на средствата, а третата е изпълнението. Ще разгледаме всяка от тези части: а) изобщо, б) в частност, приложено към Русия.

Първата част на силогизма: определяне на целта а) Поставяне на цели. Външната политика се определя, от съображения за държавна сигурност и мощ, и от националното стопанство и икономическите задачи на държавата. Най-важните елементи на властта и следователно на сигурността са териториалното пространство на държавата, и броят на нейното население.

Промишлеността и търговията са основни условия за благосъстоянието на народа. На търговска и промишлена основа се провежда конкуренцията, която в мирно време се нарича конкуренция, а във военно време – борба за владение на важни търговски пътища и центрове. Най-евтиният и безопасен начин за комуникации и транспорт е морето. Следователно всички народи имат желание да напреднат към морето и да завладеят част от морския бряг. След това между тях неизбежно възниква спор за надмощието в морето (на съответните флоти) или на съответния търговски монопол.

Съвпадението на очертанията на територията с естествените граници на държавата (б.пр.: т.е. територията обитавана от даден народ) е съществена гаранция за неделимостта на нейните части и за нейната неприкосновеност. Естествените граници образуват моретата и планинските вериги. Реките, по които се движат корабите и се развива търговия, не разделят народите, а напротив, допринасят за тяхното сближаване. Историята дава много примери, за нахлуване на държава в естествените граници в територията на съседна държава и присъединяване на част от нейната територия. Възникналите аномалии от този вид водят до периодични войни, завършващи с възстановяване на нарушеното естествено положение.

Въпреки всички усилия, Австрия е изгонена от Италия, Англия се оттегли от ХанOVER, Русия от Холщайн¹¹⁸ и т.н.

Отвъдморските колонии, придобити според надмощието в морето, не се вписват в това правило.

Държава, която по географски причини, е лишена от естествени граници, по силата на обстоятелствата се разпада и става плячка на своите съседи. Такава беше трагичната съдба на Полша. Колкото по-хомогенен е племенният състав на държавата, толкова по-здрава е държавата и толкова повече в своите действия е пропита от единомислие.

Етнографските различия се допълват от различията в религиите. В моментите когато държавата е застрашена, се възползват потиснатите племенни и религиозни инстинкти, които оживяват и се стремят, ако не да възвърнат изгубената си независимост, то поне да извлекат някакви облаги за себе си, като получаване на автономия. И така, във войните между Франция и Англия, ирландците помагаша на французите, а поляците помагаша на враговете на Русия.

С всички средства правителството се опитва да асимилира народите, които населяват съответната държава. Основните инструменти на обединението са създаването на общи икономически ползи (бел. пр.: общ пазар), задължителното преподаване на официален език и въвеждане на общодържавни закони. С развитието на търговията се разкрива нуждата от средства за комуникация. Всеки път оправдава разходите само ако има какво да се транспортира и какво да се изнася по него. В този смисъл железопътните линии често са на загуба. Строителството не винаги е от полза за държавата, която го е замислила и е похарчила пари за него.

Суецкият канал е изграден по инициатива и за сметка на Франция, като основна полза от него извлича военноморският съперник на Франция, Великобритания.¹¹⁹ Също толкова погрешно е да се мисли, че с приближаването към морето, силата на държавата непременно укрепва. Морето е слуга на този, който го владее. При наличието на съответния флот морското пристанище е база за настъпление, а при липсата му то самото става обект на нападение. То е блокирано, търговското движение в съседство с него замръзва, войските са безполезно отклонени от театъра на войната, за да го защитават. И колкото по-значимо е пристанището, толкова по-чувствително е затварянето му за националната икономика.

Представете си, че британците блокират Хамбург. В резултат на спирането на фабриките милиони германски работници ще останат без парче хляб.¹²⁰

Мускулната сила в древността е била основният инструмент за производство. Наред с въпроса за политическото господство на бойното поле се решава и социалният въпрос – кой да заеме място на върха на социалната стълбица и да стане господар, а кой да остане на дъното, като роб. Днес натуралната икономика постепенно се оттегля в областта на традицията и се заменя с паричната икономика. Правителството има повишена загриженост: за да снабди индустрията с оборотни средства и за техническото оборудване на армията, то е принудено непрекъснато да събира пари. Паричната икономика разделя съвременните държави на две категории: държави с активен и държави с пасивен баланс. Държавите от последната категория покриват дефицита в баланса от бюджета, а когато бюджетните средства не са достатъчни, тогава, прибегват до външни заеми. И се образува дълг, който като червей подкопава производителните сили на народа. Държавите от първа категория стават кредитори, а по отношение на тях държавите от втора категория стават длъжници. Общата сума на парите, вложени в чуждестранни предприятия, се нарича международен капитал. Хомогенността на грижата за осигуряване на редовността на плащанията постепенно устано-

¹¹⁸ Родово владение на Петър III. Според руско-датския договора от 1773 г., наследникът на руския престол Павел I, който е и херцог на Холщайн-Готорп, се отказва от всички права над Шлезвиг-Холщайн в полза на Дания в замяна на графствата Олденбург и Делменхорст в Северозападна Германия, които 4 години по-късно Фридрих Август I Олденбургски получава като подарък от Русия. В резултат на това решение цял Шлезвиг-Холщайн става част от Дания до 1864 г.

¹¹⁹ Заслугата за това е на Бенджамин Дизраели, лорд Биконсфилд.

¹²⁰ Точно това направи английският флот по време на Първата световна война и предизвика продоволствената криза в Германия, която пък подготви ноемврийския метеж, „ударът в гърба“.

вява солидарност между държавите кредитори. При първите признаци на нередовност в плащането, под натиска на финансовите сфери, чуждите правителства се намесват и изискват гаранции. Тогава дългът вече губи характера на търговска сделка и става средство за воденето на външната политика.

Определянето на целта на външната политика е определянето на най-важните интереси, към постигането на които трябва да се насочат духовните и материалните сили на народа. В зависимост от физически и икономически условия на страната, се различават и нейните външни интереси.

Великите сили се предизвикват една друга за световно господство. Малките държави, като Швейцария, се ограничават до стремежа към местно благополучие. Целта, която все още не е постигната, но е успяла да проникне в плътта и кръвта на народното съзнание, съставлява патриотичния идеал. Въпреки че тесногърдият патриотизъм може при определени обстоятелства да вдъхнови и насърчи саможертвата, патриотичният идеал в най-широкия смисъл на думата е изключително присъщ на великите нации.

Целта на външната политика е два вида: индивидуална, когато е плод на волята и мисленето на държавния глава, и колективна, когато е обхванала социалните слоеве и е дълбоко вкоренена в народните маси.

Опитът на Наполеон I да отнеме господството на морето от Англия, неразбран от съвременниците му, остава негова лична работа. Напротив, единството на Германия, тази съкровена мечта на германските патриоти, отдавна е подготвяно от политическа и литературна пропаганда. Второстепенните държавни въпроси са тясно свързани с основния въпрос и следователно с неговото разрешаване те също в движение се решават. По тази причина главната историческа цел заема водещо място, в противен случай лесно може да излезе второстепенен въпрос на преден план, а главният да се изгуби от поглед за дълго време, ако не и напълно.

Тогава често под претекст, че е трудно да се изпълни, правителството отлага главния въпрос, докато настъпят по-благоприятни времена. Правителството обаче има право да отложи минута действие, но не самата цел, която съдържа духовния идеал на народа, а за отечеството гаранцията за по-добро бъдеще. Отлагането, в смисъл на отказ от целта, е проява на малодушие и престъпление срещу родината.

б) Определяне целите на външната политика на Русия. Един бегъл поглед върху физическата карта на Русия е достатъчен, за да се уверите, че самата природа е предвидила това пространство да служи като люлка на велика империя. Европейска Русия е безгранична равнина. В средата е пресечена от малки хълмчета, които изграждат вододела. По полетите им склонове, невидими за окото, текат към морето плавателни реки на север и на юг. Никъде нито една бариера. Успоредно с Европейска Русия се простира друга голяма равнина – Сибир. Тази страна, богата на природни богатства, е била рядко населена от много дивни, номадски племена. Присъединяването ѝ към Русия не се сблъсква с големи трудности. Въпреки че Русия претърпява нашествия, завоевателите не успяват да укрепят господството си в нея. Възникването на руската държава не идва отвън, а се формира в центъра и по оригинален начин. Тя не се развива от покрайнините към центъра, а напротив, от центъра към периферията. С отдалечаването на покрайнините центърът става по-защитен и безопасен. Оттук и желанието на държавата да разшири границите си възможно най-широко, докато накрая, достигайки до морето, те не съвпаднаха с морския бряг. И двете свои исторически цели – обединението на територията и подхода към морето – Русия успя успешно да изпълни. Но придобиването на земя все още не е достатъчно. Във военен смисъл държавата трябва да си ги осигури, а в културен – да ги преработи и направи печеливши. Така пред Русия се появиха нови задачи: защитата на държавните граници и издигането на обща култура. Нека ги разгледаме на свой ред.

Охраната на държавните граници. По времето на Московското княжество, руската държава представлява доста правилен кръг, чиято обиколка е от 6 до 7 хил. версти¹²¹. Сега дължината на държавните граници на Русия, морски и сухопътни, е над 60 000 версти.

¹²¹ 1 верста е равна на 1066,8 м или 1 км и 67 м.

Приемайки тази цифра като обиколка на идеален кръг, радиусът ще бъде 9 000 версти. Но ако определим средното разстояние между най-отдалечените точки на империята като 10 000 версти, тогава радиусът ще бъде половината от това разстояние, тоест 5 000 версти. Следователно армия, която би се втурнала от центъра, за да защити покрайнините, ще трябва да измине 5 000 версти.

Морските сили, Англия и Холандия, се стремят да влязат в търговски отношения с Русия, при това директно, а не чрез посредничеството на местното неруско крайбрежно население. Те не само не попречиха на Русия да пробие към морето, но по всякакъв начин ѝ помогнаха. От края на XVIII век, страхувайки се от укрепването и съперничеството на Русия по море (б.пр.: т.е. превръщането на Русия в морска сила), Англия престана да бъде приятел на Русия и стана неин враг. В борбата срещу Наполеон I, Англия се възползва от Русия, но след това ѝ нанесе редица поражения.

През 1854–1855 г. тя, заедно с Франция, екипира експедиция и превзе Севастопол. През 1878 г. тя попречи на руската армия да стигне до Константинопол и принуди Русия да подпише крайно обидния за нас Берлински договор.¹²²

През 1904 г. Англия, след като сключи съюз с японците, им помогна да завземат п-в Квантун (Гуандун) и Манджурия от Русия.¹²³

За щастие на Русия, не всички точки от нейната държавна граница са еднакво уязвими. Огромната ивица на Северния ледовит океан, поради суровостта на климата, е напълно недостъпна за вражеска атака и в резултат на това служи като надежден тил за Русия. Тогава, в сравнение с московския период, населението на Русия се е увеличило петнадесет пъти. Железопътни линии и телеграфи свързват центъра с отделни части на империята. Но ако военната мощ на Русия се увеличава, силата на вражеския натиск в нашите покрайнини също се увеличава, за съжаление, в несравнимо по-голяма степен.

В отбранително отношение положението на държавната граница се влошава значително през втората половина на миналия (XIX) век. Вместо Пруското кралство, благосклонно към нас и зависимо от нас, на запад от Русия се появи първокласна военна сила – Германия. Въпреки че по численост, поне на хартия, германската армия отстъпва на руската, нейното въоръжение е безспорно много по-добро и мобилизацията ѝ е много по-бърза. Срещу наши 5 жп линии Германия има 17. Няма да има нищо изненадващо, ако още в първия месец на войната, не срещайки никъде съпротива, германската армия превземе Бялисток и отреже Варшавския военен окръг от останалата част на Русия.¹²⁴

С отличната си военна организация и военни успехи Япония привлече вниманието на всички. Сега, след унищожаването на руския флот, господството в морето безусловно ѝ принадлежи. Комуникационната ѝ линия е пет-шест пъти по-къса от руската. Без да рискува нищо, Япония може да хвърли цялата си сила срещу нас, докато за Русия да изпрати войски на една гранична точка означава да изложи други точки и да ги остави незащитени.

Ще се въздържим да говорим за Китай. Според слуховете, под ръководството на чуждестранни инструктори, Китай прави големи крачки във военното изкуство. Каква всъщност ще се окаже китайската армия, засега може само да се гадае. Като цяло, ако приравним радиуса, водещ от центъра към покрайнините, дълъг 5 000 версти, с лост, ще открием една много тъжна истина: дългият край на този лост не е в нашите ръце, а в ръцете на нашите предполагаеми противници – германците и японците.

Остава историческият враг на Русия – Англия. Заедно с колониите си Великобритания е най-обширната империя в света. Основата на нейната мощ не е постоянна армия, която е много малка, а мощния флот и големите материални и финансови средства. Освен това „пушечното месо“ се доставя на Англия от народите, които разчитат и зависят икономически от нея. Наемниците на Англия в миналото са били швейцарци, хесенци, руснаци, турци, японци и др. Въпреки че Англия не е в състояние да стовари повече от 60 000 контингент едновременно, само тя знае къде и кога ще се извърши този десант. А сухопътната сила

¹²² Чрез пряк ултиматум и заплахата за обявяване на война.

¹²³ Така лиши Русия от излаз на открит океан – пристанището Порт Артур на Ляодунския полуостров.

¹²⁴ Както и става по време на Първата световна война, след Таненберг.

трябва да е готова и да чака удара по цялото си крайбрежие. Атаката от морето е дамоклевият меч, който виси над сухопътна сила, дори когато морската сила не мисли да атакува. Подготвяйки се за отпор, сухопътната сила предпазливо напредва и укрепва главните части на армията. В резултат на това войските в мирно време вече не са концентрирани в центъра, а са разпръснати по цялата дължина на морския бряг, разпадайки се на малки отряди на значителни разстояния.

Развитието на културата. Често се чува: „Русия е страна, богата на природни богатства“. И наистина, в необятната шир на Руската империя, се срещат всякакви животински, растителни видове и полезни изкопаеми! Въпреки това, човек може да изчисли *a priori*: пропорционално на територията, хектар руска земя съдържа по-малко природни богатства, отколкото хектар на всяка европейска държава.

В северната част на Русия слънцето напълно отсъства през по-голямата част от годината. Като мечка в леговище, руският орач се крие в заснежената си колиба и неволно бездейства. На юг отново има друг проблем: хронична суша.

Най-важното занимание на руския народ е селското стопанство. Русия изнася предимно суровини в чужбина. Нашата производствена индустрия, ако се задържи, се дължи единствено на високите защитни мита. Трудно успява да задоволи непрекъснато нарастващите нужди на вътрешния пазар. В Русия цените на промишлените стоки са изключително високи в резултат на покровителствената система. Изпълнението на държавните функции, като издръжката на армията и администрацията, изграждането на съобщителни линии и пътища, изплащането на облигации за задължения и др., предизвиква извънредно натоварване на платежните сили на населението. Най-тежки са акцизите върху алкохола, петрола и захарта. Русия е изключително бедна по отношение на оборотни средства. Нейният баланс е пасивен, поради което тя принадлежи към категорията на държавите-длъжници. Според теорията, заемането на пари от чужбина за преработка на суровини у дома е много по-изгодно от закупуването на скъпи чуждестранни стоки. Но това е теория, а на практика се оказва друго. Тези пари отиват преди всичко за покриване на разходите за вземането на нов заем: плащане на банкери, *frais de publicite* (разходи за реклама) и т.н. След това доста често те се изразходват за цели, които нямат нищо общо с подема на националната икономика: строителството на крепости, които след това се признават за ненужни и се премахват, поръчки от чужбина за доставянето на военни кораби но със съмнително качество и т.н., а междувременно се образува огромен дълг, в отрицателен смисъл предreshаващ по-нататъшния ход на държавния живот. След това в поетапен ред следват: обедняването на народа, поробването на труда на народа от чужденци и предоставянето на чужди компании експлоатацията на природните богатства на страната и на всичкото отгоре загубата на национална и политическа независимост.

Населението в Русия се увеличава всяка година, а заедно с това расте и държавният бюджет. В това обстоятелство някои финансиста намират оправдание за политиката на външни заеми. Но нарастването на населението, както и на бюджета, все още не означава абсолютно обогатяване на страната. Прииждащото население трябва да се храни, а свободната земя става все по-малка. Разбира се, при условие на рационална икономика в такава огромна страна като Русия, би било смешно да се говори за липса на земя. Но селското стопанство в Русия не напредва и остава на примитивно ниво. От 1 десетина обработваема земя¹²⁵ се очаква 100 пуда реколта, но на практика 1 десетина не дава дори 50 пуда, т.е. 100 пуда се получават от 2 десетини.

Правителството се опитва по всякакъв начин да осигури със земя народните маси. Зад невъзможността да се помогне на селското стопанство с пари правителството вижда в земята единствената ценност, която има досега.¹²⁶

¹²⁵ Руска мярка за площ обработваема земя, което се равнява приблизително на 1,09 ха, а 1 пуд е 16,38 кг.

¹²⁶ Точно това не направи нито реформаторът Александър II нито следващите след него и като краен резултат, селячеството попадна в лапите на болшевиките. Първата смислена поземлена реформа в Русия е предложена от барон Врангел в държания от него Крим по време на Гражданската война.

Заклучение. Обобщавайки всичко предшестващо, нека поставим въпроса: в името на своето историческо развитие, за да не отстъпи на другите под слънцето, какво трябва да направи Русия и в каква посока да насочи усилията си?

По пътя на Русия има две пречки: военна – разширяването на държавните граници и икономическа – пасивността на стопанския баланс. Двете понятия са взаимно тясно свързани. Ключът към военния успех са парите, но пари няма, защото под формата на лихви по заеми те отиват в чужбина. Слабостта на границите съблазнява врага и е причина за периодично повтарящи се опустошителни войни. В очакване на нападение, разположената по границата, руската армия е винаги под оръжие. Разходите за поддържане на войските се поемат главно от най-платежоспособните централни губернии, но не те, а покрайнините печелят от присъствието на войските.

Въпросът е: мислим ли изобщо икономическият просперитет на народа при съвкупността от тези условия? Горните съображения, независимо дали са верни или не, все още не са привлекли вниманието на нашето правителство.

Войните, които водихме с Турция, имаха абстрактен характер – ту религиозни, ту националноосвободителни. Желанието на Русия за Балтийско и Черно море и неотдавнашната ѝ борба за Тихия океан в книгата си „Резултатите от войната“ А. Н. Куропаткин, поставя на една дъска. Но Черно и Балтийско море са двете очи на Руската империя. Разчиствайки пътя си към тях, Русия се стремеше да придобие независим пазар за продуктите от родната си земя.

Е, какво ни накара да отидем до Тихия океан? Не се споменаваха никакви търговски интереси. Междувременно, базирайки се на отдалечените брегове на Тихия океан, ние съзнателно пожертвахме основните принципи на националната отбрана. Границите бяха разтегнати още повече, радиусът на комуникация беше съответно удължен, пристанищата бяха построени сякаш, за да осигурят на врага обект на атака. Отъждествяването на Голямата северна война и войните на Екатерина II с борбата за Тихия океан, която Куропаткин¹²⁷ води толкова неуспешно, не издържа на критика и е напълно абсурдно. Концентрация за военна мощ и икономическа самостоятелност – това е лозунгът, към който Русия трябва неотклонно да се придържа, ако не иска да престане да бъде велика сила.

Втората част на силогизма: избор на средства. а) Избор на средства като цяло. Преди да продължим с избора на средства, е необходимо да се уверим, че целта е зададена неотменимо и правилно. Затова правителството трябва да установи: дали е достатъчно проникнато от съзнанието за важността на целта и дали има необходимата сила на волята, за да я постигне успешно.

В деспотиите и абсолютните монархии външната политика се възплъщава в личността на суверена монарх. В олигархиите и аристократичните републики се определя от материалните интереси на управляващата група.

В демокрациите, където полето за действие е по-широко, за да се раздвижат народните маси, се използват различни методи: посочват им се предимствата, които ще им донесе победата, или се опитват да разпалят в тях национални и религиозни страсти.

В древността голямо значение са имали хора, надарени с красноречие, като оратори, трибуни и др.; Днес основният инструмент на пропагандата е периодичният печат. Възможно е да има обстоятелства, които правят невъзможно да се действа открито. В този случай прибягвайте до организирането на тайни общества.

Примери за тайни организации са съюзът на масоните или масонството, германският Тугендбунд¹²⁸ срещу Наполеон I и др.

Следващият въпрос, който държавата си задава е с оглед на поставената цел, разполага ли с необходимите средства и ако не, в какъв срок и при какви условия ще може да ги създаде? Една неравна борба само би погубила делото, и довела до обратния резултат. Неволно хората отлагат осъществяването на целта, но това не означава, че се отказват от нея.

¹²⁷ Руският главнокомандващ във войната с Япония от 1905 г.

¹²⁸ Създаден е в Прусия по време на войните с Наполеон, Tugendbund означава „съюз на доблестта“.

Тя, като съкровена мисъл, се предава от едно поколение на друго. Хората живеят с нея и в очакване на благоприятен момент упорито се готвят.

Започвайки да отхвърлят татарското иго, московските князе действат точно по този начин. Малко по малко те набираха армия и спестяваха пари. Православното духовенство им оказва мощна опора с влиянието си върху народа. Така двата най-важни елемента на човешкия живот са служили като гаранция за непрекъснатостта на целта и нейното постоянно преследване: религията и националността. Тогава правителството се грижи изпълнителните органи на основната цел да не си противоречат, а напротив, да съответстват във всичко. Чужденци и неруснаци се допускат само при условие, че собствените им възгледи не се разминават твърде рязко с целите и намеренията на държавата. И така, по време на борбата между Русия и Наполеон I, германските и английските емигранти бяха изключително полезни, но същите тези хора в Близкия изток¹²⁹ естествено ще са неуместни, тъй като интересите на техните нации не съвпадат с руските.

Бюрократията, която вижда в изпълнителите не хора, а длъжностни лица, не е съгласна с тази истина и в подкрепа на своето виждане се позовава на клетвата и служебния дълг. Има моменти в политическата борба, когато не е достатъчно пасивно усърдие, а се изисква лична инициатива и подем на духа. Възможно ли е обаче да се разчита на проява на такива качества у хора, които по своя произход и култура стоят на съвсем различна гледна точка?

След въпроса за вътрешното устройство на държавата, пристъпваме към подготовка за постигане на външнополитическите цели. Сред останалите държави, тя разграничава тези, чиито интереси се съвпадат до известна степен с нейните собствени. С тях се договаря и сключва съюзи. Предмет на споразумението са предстоящите военни действия и след това при победа, разделянето на завладените вражески земи.

Съюзите могат да бъдат не само нападателни, но и отбранителни. Ако обектът на политиката не е сушата, а морето (например държавата иска да попречи на друга да завземе надмощие в морето), тогава тя търси съюзник, който се интересува от същото и има флот. Във всички времена в политическите комбинации икономическите съображения са били от голямо значение. Но досега те бяха включени в сферата на териториалните въпроси и с изключение на опита на Наполеон I с континенталната блокада, който не беше разбран от съвременниците, те не излязоха на преден план като самостоятелни понятия.

Въпросът е, че паричната икономика и нейните атрибути – банки, дълг, синдикати и т.н., са напълно нови явления. От страна на държавите кредитори имаше опити за съвместни действия, например обединяване на турския дълг, екзекуция на нередовния длъжник – Венецуела¹³⁰ и т.н. на тяхната финансова зависимост. За да не спрат кредиторите да дават заеми, тези държави се опитват да ги убедят, че държавният дълг е въпрос на обществена чест и следователно, независимо какъв обрат ще вземат въпросите на войната и политиката, плащанията по задълженията няма да бъдат спрени.¹³¹

б) За избора на средства, конкретно от Русия. Вътрешна подготовка. Да се говори за необратимостта на външната политика на Русия, да се пита правителството дали то е проникнато от съзнанието за важността на целта и т.н., вече е безполезно, защото целта не само не е поставена, но колкото и странно да изглежда, изобщо не съществува ...

Ако попитаме министъра на външните работи: каква е задачата, която му е поверена? Без колебание той ще отговори: да укрепим правата на Русия и руските поданици, установени с договорите.

Ако зададем въпрос към член на Съвета по държавна отбрана: има ли някаква идея в основата на дейността на Съвета, или по границите са струпани войски и крепостите са изградени по шаблон, без конкретна цел? Стратегът ще ви погледне с недоумение и като помисли малко ще каже: политиката не е наша работа, а на външното министерство.

¹²⁹ Тогава под Близък изток се разбира и Европейска Турция, т.е. Балканския п-в.

¹³⁰ По-известен пример е експедицията срещу Мексико организирана от Англия и Франция, поради неплащането на дълговете. Начело на военната операция застава братът на австрийският император Франц Йосиф, Максимилиан, който се провъзгласява за император на Мексико. Агресията на държавите кредитори породила революцията на Бенито Хуарес, а Максимилиан плати с живота си за тази авантюра.

¹³¹ Същите уверения дава Каратеодори паша на Берлинския конгрес.

„А поискахте ли от него инструкции?“ Отговорът ще бъде „Не, не го направихме“.

И наистина ще е загуба на време да се безпокои дипломатическото ведомство: те нямаше да дадат инструкции, и ще се оправдаят. Неговата гледна точка е изключително бюрократична и хоризонтът му не се простира отвъд управлението на текущите дела. Канцелария на военната мощ и икономическа самобитност! А нашето правителство, за външната политика признава ли тази формула или я отхвърля? Бюрокрацията живее за днес и не обича да мисли за бъдещето. Тя се уверява, че както стратегическата концентрация, така и икономическата идентичност ще дойдат от само-себе си. Да форсираш събитията означава само да забавиш естественото им развитие.

Населението на Русия се увеличава всяка година. С него военните и икономическите сили на Империята растат. Задачата на външната политика се свежда до печелене на време и запазване на статуквото. Ако сравним съвременна Русия с Русия отпреди две-триста години, е очевидно, че тя е станала несравнимо по-могъща. Друг е въпросът, ако съпоставим двете епохи по отношение на задачите, които историята възлага на всяка от тях. Тогава заключението ще е обратното.

Русия блестящо изпълни своята историческа мисия – да обедини руските земи и да пробие към морето, в Московския период и първата половина на Петербургския период. Във войните със съседите тя имаше предимството на най-късите вътрешни линии. Само на запад нейната стратегическа граница изискваше засилена защита. От изток и юг е била в контакт с района, обитаван от полудиви племена и до известна степен безопасен.

Самостоятелният труд служи като основа на националната икономика. Селскостопанските продукти се консумират на местно ниво. По онова време Русия не познава дълга. Салдата, търговията и баланса, можеше да бъде само активен.

Съвременна Русия е достигнала повратна точка и след това започна нейния перигей (залез). Редица неуспешни войни – кримската, турската, японската – са тревожни признаци за слабостта на държавния организъм. Силата, която доминира в морето, Англия, възпрепятства опитите ни да създадем флот и икономическа ни самостоятелност по всякакъв начин, който зависи от това. Не ние имаме предимство в най-краткото разстояние и най-бързото движение на войските, а нашите противници: британците, германците, японците.

Зависимостта от финансовия свят не ни позволява да развиваме вътрешния кредит и по този начин селското стопанство остава без оборотни средства. Лошото състояние на селското стопанство води до недостиг на земя в иначе богатата на територия Русия. Събирането на данъци не за нуждите на държавата, а за плащане на лихви по външни задължения, разклаща авторитета на държавната власт, тъй като по отношение на населението правителството се превръща като в съдебен изпълнител на международния капитал.

В речта си пред Държавната дума по повод сключените от него конвенции с Англия и Япония министърът на външните работи г-н Изволски гордо каза: „Сега сме у дома“. Но има ли този дом качествата на жилищна площ? Има ли достатъчно средства, за да се плаща поддръжката му, да се правят ремонти, а при увеличаване и струпване на живущи да се направи подходящо разширение? В противен случай жителите му ще бъдат принудени да се сбогуват с родното си гнездо, като вземат тояга в ръцете си и да тръгнат по света, т.е. по пътя на икономическата емиграция.

„Времето е в наша полза. Русия най-вероятно ще постигне целта си, ако седи мирно и чака“. Това разсъждение, с което бюрокрацията е свикнала да оправдава бездействието си, е за съжаление, фундаментално погрешно. С увеличаването на тонажа на корабите, ставките за заплащането на превоза на стоки по море съответно намаляват. В резултат на това морският транзит надделява над сухопътния. Опитът ни да пренасочим част от транзитния трафик със Сибирската железница завърши с пълен провал. Пред Русия другите сили имат предимството на предварително натрупан капитал и по-централно местоположение. Световната конюнктура се развива срещу Русия. И ако е така, какво печели Русия, като стои неподвижно и чака?

Така че, за да постигне в желания смисъл промяна на световната конюнктура, Русия ще трябва да се включи в борбата. Досега Русия е доминирана от автократичната форма на управление. Разнородните интереси на различни прослойки и видове население, е усмиря-

вано със силна ръка от самодържавната власт и поставени под общия знаменател на държавното благо.

Какво пречи на руския народ и сега, след като се обедини около царя, да защити мястото си под слънцето? Трагизмът на ситуацията се състои в това, че правителството не признава никаква борба, а напротив стои изцяло на основата на компромиса. Пред настъпването на международния капитал, стъпка по стъпка, то отстъпва и предава позиция след позиция на врага. Берлинският договор, Хагската конференция, златната валута, политиката в Далечния изток – такива са етапите на това отстъпление.

На всичкото отгоре на 17 октомври 1905 г.¹³² е пожертвана най-важната основа на руската държавност – историческото самодържавие. В Русия 1/3 от населението са чужденци. Следователно 1/3 част от народното представителство им принадлежи по право. От тях вече ще зависи да достигнат до пролетариата и радикалната интелигенция, за да придобият мнозинство в Държавната дума.

Въвеждането и укрепването на парламентаризма в Русия представлява органична и неотстранима пречка. Политическите права, тъй като те не могат да бъдат предоставени на всички в името на гражданското равенство, изглежда, че най-добре е да не се дават на никого. Правителството реши въпроса по друг начин. Със закона от 3 юни 1907 г. избирателните права на чужденците и пролетариата са значително ограничени. Със сигурност може да се каже, че пограничните райони и пролетариатът никога няма да се примирят с подобни ограничения. Под сградата на държавата, обединени от чувството на общо негодувание, те оттук нататък образуват барутен погреб, който е постоянно готов да избухне. Авторитарната форма на управление ни най-малко не изключва съучастието на социалните сили. В историческия възглед на руския народ царят и народът са едно неразривно цяло. Следователно задачата на народните представители не е да ограничават царската власт, а напротив, да се опитат да я засилят и издигнат. Избори трябва да се правят, но не по райони, както става сега, а по класове на населението и професии. Тогава на преден план ще излязат икономическите и практическите интереси. По този начин ще се премахне опасността от сблъсък между Думата и народната власт и не можеше да има прояви на сепаратизъм.

Въпреки че политиката на компромис се провежда вече трето поколение, европейското обществено мнение все пак изразява своята антипатия към автократията в Русия. Но защо? Да се търсят обяснения в идеологически мотиви, свободолюбие и пр. би било не само погрешно, но и наивно. Факт е, че автократията по своята същност е мистичен, дълбоко народен и войнствен принцип. В страха за джобовите си западните капиталисти предвиждат момента, в който то ще намери израз и изведнъж ще се превърне в знаме на идентичността и освобождението.

Напротив, конституцията означава подчинение. Санкционирайки съгласието на народа, тя придава законност на ограбването от международен капитал. Допускането на чужденци в политическия живот и равноправието на евреите в очите на европейските кредитори са същността на гаранцията, че Русия няма да се отклони от пътя и ще носи игото на икономическото робство докрай.

Въз основа на гореизложеното стигаме до извода: Русия трябва да започне с въпроса дали предложената формула е правилна и ако е така, дали съществуващата форма на управление и правоприлагащи органи съответстват на нея? Едва след разрешаването на тези вътрешни въпроси тя има право да премине към външната политика.

Външни средства. Какво е необходимо за прилагане на формулата „военна концентрация и икономическа независимост“?

Що се отнася до военната опасност, заплахата от нападение от морето е вечно висящ дамоклев меч над Русия и тя ще изчезне само когато морето престане да бъде територия на една сила и като обща собственост стане предмет на международен договор. По отношение на икономическата независимост на Русия са необходими обратни средства, развитие на вътрешния кредит и търговия, организирани на местна, собствена основа. Дали Русия ще

¹³² На 17 октомври 1905 г. Николай II издава манифест с който обявява създаването на руския парламент – Държавната Дума.

постигне желанията си е трудно да се каже предварително. Само едно е вярно: когато всичко това бъде постигнато, Англия вече няма да бъде световна сила. Пасивността на стопанския баланс на Русия и други страни длъжници е условие за активността на баланса на Англия и обратно. Дали жител на някакъв си Щигровски район¹³³ подозира, че като плаща данъците си и участва в търговията, той буквално прави редовни вноски за изграждането на английския флот?

Следователно по своята същност руските и английските интереси са непримирими. Между Русия и Англия може да има само примирие.

Следващата по важност сила е Германия. Подобно на Англия, тя принадлежи към категорията на държавите кредитори. Централното положение между Русия и Франция принуждава Германия да поддържа голяма армия и да разделя военните сили на два фронта. Докато Германия се обедини и укрепи, тя много се страхуваше от Русия. От времето, когато, по думите на кайзер Вилхелм II, „бъдещето на моретата“ се отвори пред нея, настъпи съответна промяна в нейните възгледи спрямо Русия. Русия може да бъде опасна за Германия само в съюз с Англия, който ще ѝ осигури неприкосновеността на морската ѝ граница. В противен случай Русия може да действа само с една ръка срещу Германия. От друга страна, прекомерното отслабване и разорение на Русия е нежелателно за Германия, защото тогава Русия по необходимост ще се превърне в доставчик на пушечно месо за Англия. Ако обаче революционното движение вземе надмощие в Русия, както показват последните примери, то ще намери отзвук и в Германия. Укрепването на Германия може да бъде в полза на Русия. За съжаление, по отношение на кайзер Вилхелм II, ние повтаряме двойствената политика, която Александър I води спрямо Наполеон I. В резултат на това вместо приятел имаме опасен съсед на границата, срещу когото е необходимо да се подготвим и въоръжим.

Съвременна Германия си е поставила за цел колониална политика. Междувременно, колкото и кораби да построи, тя все още не може да отнеме господството над морето от Англия. Единственото средство, с което разполага, е да започне там, където е спрял Наполеон I, а именно да започне формирането на континенталната система от европейски държави. Преди един век производствената промишленост в Европа беше толкова неразвита, че европейските народи не можеха без английския пазар. Европейските фабрики сега са в състояние да рециклират собствените си суровини и се облагодетелстват пряко от премахването на конкуренцията от английските продукти. Наполеон I трябваше да наложи със сила континенталната блокада, но сега в Европа има елементи, които са готови доброволно да се включат в борбата срещу английския морски и търговски монопол. По отношение на културата, богатството и властта Германия е пред другите сили. Да създаде организация за континентална самоотбрана – това е нейната велика историческа задача. Споразумението между Русия и Германия е първата стъпка към формирането на континенталната система. Подобно споразумение би преобърнало съществуващите отношения на политическите сили. Не е изненадващо, че се правят опити от фактори със застрашени интереси да предотвратят това сближаване. Те припомнят неуспешния изход на войната от 1877-1878 г. за Русия, забравяйки, че в края на войната пътят към Константинопол беше отворен за нас и ако не тръгнем по него, всъщност нашата нерешителност беше виновна, а не Германия изобщо. Освен това те посочват историческия дълг на Русия да се застъпи за славяните и да ги спаси от германизация.

Отношенията между Русия и славянския свят са културни и морални, а не политически. Поради отдалечеността на ситуацията, славяните не са включени в сферата на икономическо и стратегическо влияние на Русия. При сегашните условия да се постави загрижеността за тяхната независимост на преден план за Русия би било същото като да се налива вода върху къщата на съседа, когато покривът на нашата къща отдавна гори. Тогава се изтъква аргумент: самата Германия е кредитор на Русия и в резултат на това е солидарна с международния капитал. Но няма нужда Германия да слива дълга си с международния. По примера на това, което Русия направи с Турция, тя може да направи този дълг предмет на специално споразумение с Русия.

¹³³ Град Щигры до Курск, сравнението е използвано в смисъл на далечна затъмнена провинция.

Заклучение. Русия, на първо място, трябва да установи дали формулата е правилна и ако е така, дали формата на управление и правоприлагащите органи съответстват на нея. След това по световните въпроси тя трябва да влезе в преговори с Германия и се да постигне окончателно споразумение с тази сила. Останалите континентални сили, волю-неволю, ще трябва да се присъединят към руско-германския съюз. В резултат на това се формира конфедерация от държави на европейския континент. Целта на тази конфедерация е унищожаването на английската морска хегемония и провъзгласяването на принципите на международен баланс и равенство на всички сили по море.

Третата част на силогизма: изпълнението на целта. а) Изпълнението на целта като цяло. Когато елементите на политическо действие са достатъчно дефинирани и са налице, държавата пристъпва към изпълнение на целта. В интерес на каузата е също толкова вредно да се изпреварва, колкото и да се предприема твърде късно.

През 1877 г. не бяхме готови да решим Източния въпрос и затова се провалихме. Франция през 1866 г. пропуска удобен момент да предотврати обединението на Германия и заплати за закъснението си със Седан.

Коварното намерение да се отклони държавата от историческия път, става чрез поставянето на второстепенни цели. Горко на онзи народ, който вярва в „думите на нечестие“ и лековерно следва фалшивия призрак! Нали така Русия се остави да бъде въввлечена в далекоизточната авантюра? Тя беше привлечена от блестящите перспективи за достъп до открито море и широко участие в разделянето на Китайската империя. Що се отнася до близоизточната задача (Балканите, Пролите), тя се утеши с факта, че ще се върне към нея по-късно. Гонихме два заека и не хванахме нито един.

Войната с Япония толкова отслаби Русия, че всяка мисъл за Босфора трябва да бъде отложена за неопределено време. Нишките на политическото действие задължително трябва да бъдат в едни и същи ръце. Историята представя примери, когато монарсите провеждат своята политика тайно и независимо от министрите. Но подобно разделение създава само объркване и винаги завършва зле. След като достигне целта си, държавата спира понататъшното движение. В противен случай, чрез преразтягане на струната, съществува риск от предизвикване на реакция и компрометиране на получените резултати.

През 1866 г. на военен съвет край Николсбург всички генерали заедно с крал Вилхелм искат да продължат войната с Австрия. Въпреки това, в очакване на френска намеса и условия, Бисмарк настоява да се сключи мир. Така за изпълнението на историческата цел са необходими единство на мисълта и действието, твърдост в стремежите и навременност в решенията. Комбинацията от тези условия формира силна държавна власт. В зависимост от обстоятелствата тази власт приема формата на абсолютна монархия, народна или парламентарна диктатура. Стриктното спазване на държавната тайна е изключително важно. Обикновено тайните се разкриват чрез банкери и бизнесмени, които научават за действията и намеренията на правителството от своите бюрократични и високопоставени клиенти. Ръководителят на външната политика налага на себе си и на своите служители дисциплина, и то не само формална, но, което е много по-важно – интелектуална и морална. В навечерието на решаващ ден въздухът е наситен с електричество. Всеки има смътно усещане, че нещо ще се случи. И въпреки това събитието учудва и най-вече тези, чиито интереси накърнява.

б) Изпълнение на целта, конкретно за Русия. След неуспешната Кримска война външната политика на Русия се основава изцяло на компромис. Войната за освобождение на славяните, а след нея и японската война още повече утвърждават правителството в убеждаването на правилността на съгласуване на интересите на Русия с интересите на покултурния Запад. Сегашната форма на управление е удивителна смесица от изконно руски мистични принципи, военен произвол и показан либерализъм. Конституционната система служи като правдоподобна маска за военния режим и от своя страна се опира на него. Без подкрепата на военната сила конституцията няма да издържи един ден и ще се превърне в анархия. При най-малкото желание да се изравнят изборителните права на чужденците и пролетариата, неработещата Дума ще стане антидържавна.

Историческото *raison d'être* (разумно предназначение) на сътресението, неговите организирани връзки със световната еволюция и т.н., нашата бюрокрация не иска да признае и

упорито отказва да види. От времето на Сипягин¹³⁴ и Плеве¹³⁵ тя не е научила нищо и по-добно на тези злополучни министри, си позволява да се справи с революцията единствено чрез вътрешно влияние.

Причината нашето външно министерство да е пълно с чужденци се крие в самата идея за политиката на компромиса. Както вече отбелязахме по-горе, от гледна точка на западните сили и международния капитал, високият процент чужденци в руския дипломатически корпус е най-добрата гаранция, че Русия си е наложила окови и няма да прави опити да се освободи. И така, вместо съзнание за целта, пред нас стои нейното решително отричане. Силата на борбата избягва и вижда спасение в отстъпките. При такива условия за собствена политика, избор на средства, постигане на цел и т.н. може да се говори само в идеологически и потенциален смисъл.

Ами Германия? Съгласна ли е да протегне ръка на Русия и приемайки за свой лозунг икономическата свобода на европейския континент, да тръгне с нас? Или тя предпочита старата игра за отклоняване на Русия към Далечния изток? Повдиган ли е някога въпросът за създаване на континентална лига между руските и германските държавници? Ние не сме посветени в тайните на дипломатическите преговори и следователно не сме в състояние да отговорим на тези въпроси. Нека си представим обаче, че мечтата се е сбъднала: европейска континентална конфедерация се е събрала около Русия и Германия. Как трябва да започне?

Силата на Англия е във владението на морето. Преди прокопаването на Суецкия канал големият световен път минаваше по океана, около нос Добра надежда. В момента преминава през вътрешното Средиземно море. В съответствие с тази промяна на курса Англия е принудена да предприеме редица мерки за защитата си: освен Гибралтар и Малта, тя завзема Кипър и Египет. Според британските военни власти югоизточният ъгъл на Средиземно море е най-уязвимата точка на английската морска хегемония и следователно представлява ключът към световната позиция на Англия. Борбата на европейския континент с Англия по същество се свежда до надпревара между сухопътните и морските комуникации. Тъй като Близкият изток става цивилизован и технически оборудван, английската комуникацията става по-рискована и по-опасна. Германският „*Drang nach Osten*“, от който толкова се тревожи руската преса, е насочен срещу Англия в много по-голяма степен, отколкото срещу Русия. От руска гледна точка важен е не самият факт на германското движение на изток, а фактът, че то се извършва по споразумение с нас и при отчитане на нашите интереси. Изключително ревниви сме към засилването на германското влияние в Константинопол. При определени обстоятелства това влияние също може да бъде полезно за нас. Да предположим, че по инициатива на Германия султанът реши да надигне глас срещу Англия в Египет? Без съмнение, Англия няма лесно да се откаже от завоюваните позиции, а напротив ще ги защитава до последно. В същото време обаче не бива да забравяме: английското световно господство е колосално търговско начинание и нищо повече. Веднага щом стане нерентабилно (разходите за изграждането на флота и поддръжката на армията започват да надвишават приходите и т.н.), търговската къща на *John Bull and Co.*¹³⁶ ще откаже да извършва по-нататъшна дейност и ще банкрутира. С унищожаването на хегемонията на една сила, морето ще придобие неутрален характер и ще се превърне в международен актив. Броят на военните кораби, които всяка държава има право да поддържа за целите на морската полиция, ще бъде определен със специална конвенция. За вътрешните морета и водните пътища ще бъде установен принципът на крайбрежието, тоест крайбрежните държави ще се грижат за удобството и безопасността на корабоплаването по тях. Анализът на морски дела, съдебни спорове и други ще се занимава със специален международен съд и др.

Заклучение. Завършвайки нашата работа, считаме за необходимо да посочим предимствата, които Русия ще получи от унищожаването на първенството на Англия, неутрализирането на моретата и т.н. В момента охраната на черноморското крайбрежие е изклю-

¹³⁴ Дмитрий Сергеевич Сипягин (1853 – 1902) е руски министър на вътрешните работи, убит от есер-терорист.

¹³⁵ Вячеслав Константинович Плеве (1846 – 1904) е действителен таен съветник, назначен за външен министър след убийството на Сипягин, също е убит от есер-терорист.

¹³⁶ Т.е. Англия, метафорично название от името на английския народен герой Джон Бул.

чително скъпа за Русия. От момента, в който по силата на международно споразумение моретата бъдат обявени за универсални и неутрални, Черно море с цялата прилежаща зона ще стане напълно безопасно. Отбранителната позиция на Кавказ и Средна Азия ще бъде укрепена в необходимата степен. Ако по-късно Русия пожелае да придобие пристанище в Персийския залив, с оглед на липсата на заплаха от морско нападение, тя може да изпълни желанието си, без да рискува тъжните последици, които Порт Артур ѝ донесе в Тихия океан. За просперитета на Черноморието основната пречка е страхът от периодично повтарящите се военни поражения. Веднага след като този страх изчезне, индустриалният живот ще кипи по цялото черноморско крайбрежие, капиталите ще потекат към него от всички страни, фабриките ще се развият и градовете ще растат; в резултат на това се образува богат изкупен пазар за продажба на продуктите на зърнопроизводителните губернии, което със сигурност е необходимо. Интересен проект тясно свързан с общия подем на културата на Черноморския край е възстановяването на древния воден път „от варягите към гърците“ или връзката чрез морския канал на Балтийско море с Черно Море. Със съвременния напредък във водните технологии изпълнението на този проект не е невъзможно. Прокопаването на Панамския провлак създаде ценен опит и ще даде начало на множество изобретения. Освен това след завършването му ще остане неизползван обширен инвентар, който може да се използва в Русия. В резултат на това основната цел ще бъде постигната: световната ситуация, сега неблагоприятна за Русия, ще остане в миналото: на нейно място ще се появи друга – благоприятна и животворна.

БЪДЕЩАТА АНГЛО-ГЕРМАНСКА ВОЙНА ЩЕ СЕ ПРЕВЪРНЕ ВЪВ ВЪОРЪЖЕН КОНФЛИКТ МЕЖДУ ДВЕ ГРУПИ ДЪРЖАВИ

Меморандум на Пьотър Николаевич Дурново¹³⁷ до император Николай II, февруари 1914 г. Документът е публикуван в сп. „Красная новь“ № 6, 1922 г.

Основният фактор в периода от световната история, който преживяваме, е съперничеството между Англия и Германия. Това съперничество неизбежно трябва да доведе до въоръжена борба между тях, чийто изход по всяка вероятност ще бъде фатален за победената страна. Интересите на тези две държави са твърде несъвместими и тяхното едновременно великодържавно съществуване рано или късно ще се окаже невъзможно.

Всъщност, от една страна, това е островна държава, чието глобално значение се основава на господството над моретата, световната търговия и безбройните колонии. От друга страна има мощна континентална сила, чиято ограничена територия е недостатъчна за нарастващото ѝ население. Затова тя директно и открито заяви, че бъдещето ѝ е в моретата, с невероятна скорост разви огромна световна търговия и за да я защити, създаде страхотен флот, а с известната марка „Made in Germany“ създаде смъртна опасност за промишлеността и икономическото благосъстояние на нейния съперник. Естествено, Англия не може да се предаде без бой и битката на живот и смърт е неизбежна между нея и Германия.

Предстоящият въоръжен конфликт в резултат на това съперничество в никакъв случай не може да се ограничи до единична битка между Англия и Германия. Силите им са твърде

¹³⁷ Пьотър Николаевич Дурново (1842 – 1915), държавен секретар, действащ таен съветник, десен държавник, министър на вътрешните работи, лидер на дясната група на Държавния съвет.

Виждайки натрупването на военна истерия, осъзнавайки, че определени сили тласкат Русия към война с Германия, надявайки се в крайна сметка да унищожат самодържавието, през февруари 1914 г. Дурново съставя меморандум, адресиран до царя, в който предупреждава за последствията от войната с Германия и предсказва победата на социалистическата революция. Този меморандум е уникален, защото всички прогнози в него почти напълно се сбъдват.

неравностойни и в същото време не са достатъчно уязвими един към друг. Германия може да предизвика въстание в Индия, в Южна Америка и особено опасно въстание в Ирландия, да парализира английската морска търговия чрез каперство и вероятно подводна война, като създаде продоволствени затруднения за Великобритания, но с цялата си смелост германските военачалници, едва ли ще рискуват да дебаркират в Англия, ако щастлив случай им помогне да унищожат или значително да отслабят английския флот.

Що се отнася до Англия, Германия е напълно неуязвима за нея. Всичко, което Англия може да постигне е да завладее германските колонии, да спре германската морска търговия, в най-благоприятния случай да унищожи германския флот, но това е всичко и не може да принуди врага към мир. Следователно няма съмнение, че Англия ще се опита да прибегне до метод, който успешно е изпробван повече от веднъж, и ще вземе решение за война, само като гарантира, че стратегически по-силните държави участват във войната на нейна страна. И тъй като Германия от своя страна несъмнено няма да бъде изолирана, бъдещата англо-германска война ще се превърне във въоръжен сблъсък между две групи държави, едната придържаща се към германската, другата към английската ориентация.

Русия няма реални ползи от сближаването си с Англия. Преди Руско-японската война, руската политика не се придържаше нито към едната, нито към другата ориентация. От царуването на император Александър III Русия е в отбранителен съюз с Франция, толкова силен, че осигурява съвместните действия на двете държави в случай на нападение срещу една от тях, но в същото време не толкова близък за да ги задължи непременно да се подкрепят взаимно във всякакви въоръжени действия като съюзници. В същото време руският двор поддържаше традиционно приятелски отношения с Берлин, основани на семейните връзки. Именно благодарение на тази обстановка в продължение на няколко години мирът между великите сили не беше нарушен, въпреки изобилюването от взривоопасни условия, налични в Европа. Франция, чрез съюз с Русия, беше защитена от нападение от страна на Германия, а последната от доказания мир и приятелство на Русия, от желанието за отмъщение и реваншизъм от страна на Франция, Русия – от необходимостта Германия да поддържа добросъседски отношения с нея, от прекомерните интриги на Австро-Унгария на Балканския полуостров. И накрая, изолираната Англия, съдържана от съперничеството с Русия в Персия, традиционните страхове на английската дипломация относно нашето настъпателно движение към Индия и лошите отношения с Франция, особено засегнати по време на известния инцидент във Фашода, гледаха с тревога на укрепването на военноморската мощ на Германия, но не посмяха да мислят за активно изпълнение.

Руско-японската война коренно промени отношенията между великите сили и извежда Англия от изолираното ѝ положение. Както е известно, по време на руско-японската война, Англия и Америка поддържаха благоприятен неутралитет спрямо Япония, докато ние се радвахме на също толкова благоприятния неутралитет на Франция и Германия. Изглежда тук трябваше да е зародишът на най-естествената за нас политическа комбинация. Но след войната нашата дипломация направи рязък завой и определено пое по пътя на сближаване с Англия.

Франция е привлечена в орбитата на английската политика, образува се групата държави на Тройното съглашение с преобладаващо влияние на Англия и сблъсъкът със държавите, групирани около Германия, рано или късно става неизбежен.

Какви ползи ни обещава и обещава изоставянето на традиционната политика на недоверие към Англия и прекъсването на изпитанията, ако не приятелски, то поне добросъседски отношения с Германия?

Като се замислим по-внимателно и анализираме събитията, които се случиха след Договора от Портсмут¹³⁸, е трудно да различим реални ползи, които получихме в резултат на сближаването с Англия. Единственият плюс – подобрените отношения с Япония, едва ли е следствие от руско-английското сближаване. По същество Русия и Япония са създадени да живеят в мир, тъй като нямат абсолютно нищо за делене. Всички задачи на Русия в Далеч-

¹³⁸ С Япония след края на войната.

ния изток, правилно разбрани, са напълно съвместими с интересите на Япония. Тези задачи по същество са сведени до много скромни граници.

Твърде широкият обхват на въображението на самонадеяните изпълнители, което нямаше основание в реалните интереси на държавата от една страна, и прекалената нервност и впечатлителност на Япония, която погрешно прие тези фантазии за последователно изпълняван план от друга страна, предизвика сблъсък, който една по-умела дипломация можеше да избегне.

Русия не се нуждае от Корея или дори от Порт Артур. Достъпът до открито море не съмнено е полезен, но самото море не е пазар, а само начин за по-изгодна доставка на стоки до потребителските пазари. Междувременно в Далечния изток нямаме и дълго време няма да имаме никакви ценности, които да обещаваат значителни ползи от износа им в чужбина. Там няма пазари за износ на нашите произведения. Не можем да разчитаме на широко предлагане на стоки за нашия износ нито в развита, индустриално и селскостопанска Америка, нито в бедната, но също индустриална Япония, нито дори в крайбрежен Китай и по-далечни пазари, където нашият износ неизбежно ще се срещне със стоките на индустриално по-силни конкуренти.

Тогава остава вътрешността на Китай, с който нашата търговия се извършва предимно по суша. Едно отворено пристанище ще е по-благоприятно за вноса на чужди стоки у нас, отколкото за износа на наши местни продукти.

От друга страна, Япония, каквото и да говорят, няма да пожелае нашите далекоизточни владения. Японците по природа са южни хора и суровите условия на нашите далекоизточни покрайнини не могат да ги съблазнят. Известно е, че в самата Япония, северната част на Йезо е слабо населена. Очевидно японската колонизация в южната част на Сахалин, която беше прехвърлена на Япония съгласно Договора от Портсмут, не е много успешна. След като завладя Корея и Формоза (Тайван), Япония едва ли ще продължи на север и вероятно желанията ѝ ще бъдат насочени по-скоро към Филипинските острови, Индокитай, Ява, Суматра и Борнео. Най-голямото нещо, към което може да се стремят, е придобиването, по чисто търговски причини, на някои допълнителни участъци от Манджурската железница. С една дума, мирното съвместно съществуване, тясното сближава Русия и Япония в Далечния изток и дори е съвсем естествено, независимо от посредничеството на Англия. Основанието за споразумение се подсказва.

Япония не е богата страна, поддържането на силна армия и мощен флот е трудно за нея. Островното положение я тласка по пътя на укрепване на морската мощ. Съюзът с Русия ще даде възможност да се съсредоточи цялото внимание върху флота, което е толкова необходимо предвид вече възникващото съперничество с Америка, оставяйки защитата на своите интереси на континента на Русия.

От друга страна, ние разполагайки с японския флот за морска защита на нашето тихоокеанско крайбрежие, ще имаме възможност завинаги да се откажем от непосилната мечта за създаване на военен флот в Далечния изток.

Така, по отношение на отношенията с Япония, сближаването с Англия не ни донася реална полза. Това не ни даде нищо за укрепване на нашите позиции в Манджурия, Монголия, или дори в района на Урианхай, където несигурността на нашата позиция показва, че споразумението с Англия не освободи ръцете на нашата дипломация.

Напротив, опитът ни да установим отношения с Тибет срещна рязък отпор от Англия. Нашето положение в Персия не се е променило към по-добро след споразумението. Всички помнят преобладаващото ни влияние в тази страна при шах Насредин, тоест точно в периода на най-голямо изостряне на отношенията ни с Англия. От момента на сближаването с нея, ние се оказахме въввлечени в редица непонятни опити да наложим напълно ненужна конституция на персийското население и в резултат на това сами допринесохме за свалянето на монарха, предан на Русия, в услуга на заклетите му противници. С една дума, ние не само не спечелихме нищо, но напротив, загубихме по цялата линия, унищожавайки нашия престиж, много милиони рубли и дори скъпоценната кръв на руски войници, коварно убити, за да угодим на Англия, и това дори не отмъстено.

Но най-негативните последици от сближаването с Англия и следователно радикалното разминаване с Германия, засегнаха Близкия Изток. Както знаете, Бисмарк също имаше крилатата фраза, че за Германия, Балканският въпрос не струва костите на един померански гренадир. Впоследствие Балканските усложнения започнаха да привличат несравнимо по-голямо внимание на германската дипломация, която взе „болния човек“ под своя закрила, но въпреки това, дори тогава Германия за дълго време не проявяваше склонност да рискува отношенията си с Русия заради Балкански дела. Доказателствата са ясни.

В края на краищата, колко лесно беше за Австрия, по време на руско-японската война и последвалите сътресения, да осъществи заветните си стремежи на Балканския полуостров. Русия по това време все още не беше свързала съдбата си с Англия и Австро-Унгария беше принудена да пропусне най-изгодния момент за своите цели. Веднага щом поехме по пътя на тясното сближаване с Англия, последва анексията на Босна и Херцеговина, която можеше да бъде извършена толкова лесно и безболезнено през 1905 или 1906 г. Тогава възниква албанският въпрос и комбинацията с княз Вид.

Руската дипломация се опитва да отговори на австрийските машинации с образуването на Балканския съюз, но тази комбинация, както може да се очаква, се оказва напълно ефимерна. На теория, насочена срещу Австрия, тя незабавно се обърна срещу Турция и се разпадна след разделянето на плячката, взета от последната. Резултатът беше само окончателното привързване на Турция към Германия, в която тя не без основание вижда единствения си покровител.

Всъщност руско-английското сближаване, очевидно за Турция е равносилно на отказ на Англия от традиционната ѝ политика за затваряне на Дарданелите за нас, а образуването под егидата на Русия на Балканския съюз, беше пряка заплаха за продължаването на съществуването на Турция като европейска държава. Така че англо-руското сближаване досега не ни е донесло нищо наистина полезно. Но в бъдеще неизбежно ни обещава въоръжен конфликт с Германия.

Основните групировки в предстоящата война. При какви условия ще се случи този сблъсък и какви ще са вероятните последици? Основните групировки в бъдещата война са очевидни: това са Русия, Франция и Англия, от една страна, Германия, Австрия и Турция, от друга. Повече от вероятно е други държави също да участват във войната, в зависимост от конкретните условия, при които тя избухне. Но независимо дали непосредствената причина за войната ще бъде нов сблъсък на противоположни интереси на Балканите или колониален инцидент като Алхезирас¹³⁹, основната група ще остане същата.

Италия, ако нейните интереси са правилно разбрани, няма да застане на страната на Германия. По политически и икономически причини тя несъмнено се стреми да разшири сегашната си територия. Тази експанзия може да се постигне само чрез Австрия, от една страна, и Турция, от друга. Така Италия няма да застане на страната, която осигурява териториалната цялост на държавата, за сметка на която иска да осъществи своите стремежи. Освен това, не може да се изключи, Италия да се присъедини към антигерманската коалиция, ако изхода на войната се наклони в нейна полза, за да си осигури най-благоприятните условия за участие в последващото разделение. В това отношение позицията на Италия съвпада с вероятната позиция на Румъния, която ще остане неутрална, докато везните на щастието не се наклонят на едната или другата страна. След това, водена от здрав политически егоизъм, тя ще се присъедини към победителите, за да бъде възнаградена или за сметка на Русия, или за сметка на Австрия.

От другите Балкански държави Сърбия и Черна гора несъмнено ще бъдат срещу Австрия, а България и Албания (ако последната дотогава не е образувала поне държава в зародиш) – ще бъдат срещу Сърбия.

Гърция по всяка вероятност ще остане неутрална или ще бъде срещу Турция, но само когато резултатът е вече предизвестен.

Участието на други държави ще бъде случайно, но трябва да се пазим от Швеция, която се подразбира, че ще бъде в редиците на нашите противници.

¹³⁹ Френско-германският спор за Мароко.

При такива условия войната срещу Германия създава за нас огромни трудности и ще изисква безброй жертви. Войната няма да изненада врага и степента на неговата готовност вероятно ще надмине и най-преувеличените ни очаквания.

Но не трябва да се мисли, че тази готовност произтича от собственото желание на Германия за война. Тя не се нуждае от война, стига да може да постигне целта си и без нея – да сложи край на едноличното английско господство над моретата. Но тъй като тази жизненоважна за нея цел среща съпротивата на коалицията, Германия няма да отстъпи пред войната и разбира се, дори ще се опита да я предизвика, като избере най-изгодния за себе си момент.

Основната тежест на войната ще падне върху Русия. Основната тежест на войната несъмнено ще падне върху нас, тъй като Англия едва ли е в състояние да вземе широко участие в континентална война, а Франция, бедна на човешки ресурси, предвид колосалните загуби, които ще съпътстват войната в съвременните условия на нивото на военната техника, вероятно ще се придържа към стриктно отбранителна тактика. Ролята на таран, пробиващ цялата дебелина на германската отбрана, ще се падне върху нас. Но междувременно колко фактори ще бъдат срещу нас и колко сила и внимание ще трябва да отделим за тях?

Далечният Изток трябва да бъде изключен от неблагоприятните фактори. Америка и Япония, първата по същество, а втората поради съвременната си политическа ориентация, са враждебни към Германия и няма причина да се очаква да действат на нейна страна. Освен това войната, независимо дори от нейния изход, ще отслаби Русия и ще отклони вниманието ѝ на запад, което отговаря на японските и американските интереси.

Следователно нашият тил от Далечния Изток е достатъчно осигурен и най-много ще бъдат изтръгнати от нас някакви икономически отстъпки за благосклонен към нас неутралитет. Не е изключена възможността Америка или Япония да действат срещу Германия, но само за да заграбят някоя германска колония.

Няма съмнение, че ще има експлозия на враждебност срещу нас в Персия, вероятни вълнения сред мюсюлманите в Кавказ и Туркестан, възможността за нападение срещу нас не може да бъде изключена, във връзка с последното от Афганистан и накрая, трябва да се предвидят много неприятни усложнения в Полша и Финландия. В последната неизбежно ще избухне въстание, ако Швеция е сред противниците ни.

Що се отнася до Полша, трябва да се очаква, че няма да можем да я задържим в наши ръце по време на войната. И така, когато тя се окаже във властта на нашите противници, те несъмнено ще направят опит да предизвикат въстание, което няма да е много опасно за нас, но все пак е фактор, неблагоприятен за нас, особено ако влиянието на нашите съюзници може да ни насърчи да предприемем опасни за нас стъпки в отношенията ни с Полша, по-опасни от всяко открито въстание.¹⁴⁰

Готови ли сме за такава упорита борба, каквато несъмнено ще се окаже бъдещата война на европейските народи? На този въпрос трябва без колебание да се отговори отрицателно. По-малко от всеки друг съм склонен да отричам многото, което е направено за нашата отбрана след японската война. Няма съмнение обаче, че това е недостатъчно предвид безпрецедентния мащаб, в който неизбежно ще се разиграе бъдещата война.

За тази недостатъчност са виновни нашите млади законодателни институции, които дилетантски се интересуваха от нашата защита, но далеч не бяха проникнали от цялата сериозност на политическата ситуация, възникваща под влиянието на ориентацията, която при благоприятното отношение на обществото, се следва през последните години от нашето външно министерство.

Доказателство за това е огромният брой законопроекта, останали неразгледани от военните и военноморските ведомства, и по-специално планът за организиране на нашата държавна отбрана, представен в Думата от държавния секретар Столипин. Несъмнено в областта на подготовката на войските, според експертите, сме постигнали значителни подобрения в сравнение с времето преди японската война. Според същите експерти от нашата

¹⁴⁰ Има предвид традиционно прополския уклон на френската политика, но стъпките за които говори ги направи не Франция, а Германия като възстанови полската държавност с Брестлитовския мир.

полева артилерия не оставя много да се желае: оръдията ни са доста задоволителни, оборудването е удобно и практично. Но също така е безспорно, че има съществени недостатъци в организацията на нашата отбрана. На първо място ще отбележа недостатъчността на нашите военни резерви, за което не може да се обвинява военното ведомство, тъй като предвидените планове за доставки далеч не са напълно изпълнени поради ниската производителност на нашите фабрики. Тази недостатъчност на огневи резерви е още по-важна, предвид ембрионалното състояние на нашата индустрия, и по време на войната ние няма да можем да компенсирате недостатъците, които са очевидни за местното производство, а със затварянето на Балтийско и Черно море за нас, вносът на от чужбина, ще бъде преустановен.

Неблагоприятно обстоятелство за нашата отбрана е нейната прекомерна зависимост от чуждото производство и внос, която предвид отбелязаното прекратяване на морските комуникации, ще създаде редица непреодолими трудности.

Количеството тежка артилерия, чиято важност е доказано от опита на японската война, далеч не е достатъчно, няма достатъчно картечници. Организацията на нашата крепостна отбрана едва е започнала и дори крепостта Ревал, защитаваща подхода към столицата, все още не е завършена.

Стратегическата железопътна мрежа е недостатъчна, а железниците разполагат с подвижен състав, достатъчен за нормален трафик, но неподходящ за колосалните изисквания, които ще постави пред нас европейската война.

И накрая, не трябва да се изпуска от поглед факта, че най-напредналите в културно и технологично отношение нации ще се бият в предстоящата война. Всяка война неизменно е била придружена от нови разработки в областта на военната техника, а техническата изостаналост на нашата индустрия не създава благоприятни условия за усвояване на нови изобретения.

Жизнените интереси на Германия и Русия не си противоречат. Всички тези фактори почти не се вземат под внимание от нашата дипломация, чието поведение спрямо Германия не лишено от известна агресивност, която може да доближи твърде много момента на въоръжен конфликт с Германия, който по същество е неизбежен предвид английската ни ориентация. Правилна ли е обаче тази ориентация и дали дори един благоприятен изход на войната ни обещава такива ползи, които да компенсират всички неизбежни трудности и жертви, които ще последват военните действия с изключителна интензивност?

Жизненоважните интереси на Русия и Германия не се сблъскват никъде и дават пълна основа за мирното съвместно съществуване на нашите две държави. Бъдещето на Германия е към моретата, тоест там, където Русия, по същество най-континенталната от всички велики сили, няма интереси. Ние нямаме отвъдморски колонии и вероятно никога няма да имаме, а комуникацията между различните части на империята е по-лесна по суша, отколкото по море. Не усещаме излишък от население, изискващ разширяване на територията, но дори и от гледна точка на нови завоевания, какво може да ни даде победата над Германия?

Познан, Източна Прусия? Но защо са ни нужни тези райони, гъсто населени с поляци, когато не ни е толкова лесно да управляваме дори руските поляци. Защо да възраждаме центробежните стремежи, които все още не са изчезнали в района на Висла, като привличаме в руската държава неспокойните поляци от Познан и Източна Прусия, чиито национални искания не могат да бъдат заглушени дори от по-силно от руското германско правителство?

Същото важи и за Галиция. За нас явно е неизгодно, в името на идеята за национален сантиментализъм, да присъединяваме към отечеството си област, която е загубила всякаква жива връзка с нея. В края на краищата, ще получим нищожна шепа галичани, които са толкова руснаци по дух, колкото са поляците, евреите или украинизирани униати?

Така нареченото украинско или Мазепинско движение¹⁴¹ сега не е страшно у нас, но не бива да се оставя да се разраства, увеличавайки броя на неспокойните украински еле-

¹⁴¹ *Определението е широко използвано в Руската империя (края на XIX - началото на XX век) за обозначаване на украинския сепаратизъм и привържениците на украинофилството. Носи името на хетмана*

менти, тъй като в него има несъмнен зародиш на изключително опасен малоруски сепаратизъм, която при благоприятни условия може да достигне съвсем неочаквани размери.¹⁴²

Очевидната цел, преследвана от нашата дипломация в сближаването с Англия, е отвръщането на Пролитите, но постигането на тази цел изобщо не изисква война с Германия. Все пак Англия, а не Германия ни блокира изхода от Черно море.

Та нали с помощта на Германия, през 1871 г. ние се отървахме от унижителните ограничения, наложени ни от Англия чрез Парижкия договор?

И има всички основания да очакваме, че германците ще са по-склонни от британците да ни дадат Пролитите, чиято съдбата не ги интересува много и с тяхната цена те ще купят нашия съюз с охота. Освен това не бива да има преувеличени очаквания за нашата окупация на Пролитите. Придобиването им е от полза за нас само дотолкова, доколкото затварят входа към Черно море, което оттам нататък става за нас вътрешно море, защитено от вражески нападения.

Пролитите не ни дават достъп до открито море, тъй като зад тях идва море, състоящо се почти изцяло от териториални води, море, осеено с много острови, където английският флот много лесно може да затвори всички входи и изходи за нас, независимо от Пролитите.

Следователно Русия може смело да приветства такава комбинация, която без да прехвърля Пролитите директно в наши ръце, ще ни защити от пробива на вражеския флот в Черно море. Такава комбинация при благоприятни обстоятелства е напълно осъществима без никаква война, има и предимството, че няма да наруши интересите на Балканските държави, които не без тревога и със съвсем разбираема ревност ще реагират на нашето завземане на Пролитите.

В Закавказието, в резултат на войната, ние можем да се разширим териториално само за сметка на регионите, населени с арменци, но предвид революционния характер на съвременните арменски настроения и мечти за велика Армения, едва ли е желателно. Разбира се, Германия ще ни пречи на това много по-малко ако бяхме в съюз с нея, отколкото Англия.

Полезни териториални и икономически придобивания за нас има само там, където нашите стремежи могат да срещнат пречки от Англия, а не от Германия: Персия, Памир, Гулджа¹⁴³, Кашгария, Джунгария, Монголия, Урианхайския край¹⁴⁴ – всичко това са области, където интересите на Русия и Германия не се сблъскват, а интересите на Русия и Англия са се сблъскали неведнъж.

Германия е в абсолютно същото положение по отношение на Русия, която по същия начин би могла да откъсне от нас, в случай на успешна война, само области с малка стойност за нея, чието население е малко полезно за колонизация: регионът на Висла с полско-литовските и балтийските губернии с латвийско-естонско население, което е също толкова неспокойно и враждебно настроено към германците.

Руските икономически интереси и ползи, не са в противоречие с германските. Но може да се възрази, че териториалните придобивки при съвременните условия на живот на народите, остават на заден план и на първо място са икономическите интереси. Въпреки това, дори и в тази област, руските ползи и нужди едва ли противоречат на германските толкова, колкото обикновено се смята. Разбира се, няма съмнение, че сегашните руско-германски търговски споразумения са неблагоприятни за нашето селско стопанство и са полезни за германското, но едва ли е правилно да се приписва това обстоятелство на предателството и недружелюбието на Германия. Не бива да изпускаме от поглед факта, че тези споразумения в много от техните части са от полза за нас. Руските дипломати, които навремето сключиха тези договори, бяха убедени привърженици на развитието на руската промишленост на всяка цена и несъмнено, съзнателно пожертваха поне отчасти, интересите

Иван Мазепа, който през руско-шведската Северна война по времето на Петър I, минава на страната на шведите. Предателството на Мазепа, се определя от мазепинците, като част от украинската традиция.

¹⁴² Днешната война в Украйна доказва, колко много е прав авторът в своето предвиждане.

¹⁴³ Днес граничен район на Китай с Казахстан.

¹⁴⁴ Сър. Тува.

на руското селско стопанство в полза на интересите на руската промишленост. Освен това не бива да се забравя, че самата Германия далеч не е пряк потребител на повечето изнасяни в чужбина, артикули от нашето селско стопанство. За повечето от нашите селскостопански продукти, Германия е само посредник и следователно от нас и потребителските пазари зависи да влезем в преки отношения и да избегнем скъпоструващото германско посредничество.

И накрая, необходимо е да се вземе предвид, че условията на търговски отношения могат да се променят в зависимост от условията на политическо съвместно съществуване на договарящите се държави, тъй като никоя страна не печели от икономическото отслабване на съюзника, а само отслабването на политическият враг е от полза. С една дума, няма съмнение, че съществуващите руско-германски търговски споразумения са неизгодни за нас и когато ги сключихме, Германия се възползва от успешно развилата се за нея ситуация, тоест просто ни притисна, но това поведение не може да се счита за враждебно и е достойно за подражание и от наша страна, акт на здрав национален егоизъм, който не можеше да не се очаква от Германия и трябваше да се вземе предвид.

По примера на Австро-Унгария виждаме една селскостопанска страна, несравнимо по-зависима икономически от Германия от нас, което не ѝ пречи да постигне такова развитие в областта на селското стопанство, че ние само можем да мечтаем за такова.

С оглед на всичко казано по-горе, сключването на напълно приемливо за Русия търговско споразумение с Германия, изобщо не изисква предварителното поражение на Германия. Напълно достатъчни са добросъседските отношения с нея, обмисленото претегляне на реалните ни икономически интереси в различни сектори на народното стопанство и дълго упорито договаряне с германски дипломати, несъмнено призвани да защитават интересите на своето, а не на нашето отечество.

Смятам, че военното поражение на Германия, е неизгодно за нас в областта на търговските ни взаимоотношения. Нейното поражение несъмнено ще завърши с мир, продиктуван от гледна точка на икономическите интереси на Англия. Тя ще използва успеха си максимално, и тогава ние, в опустошена Германия, загубила своите морски пътища, ще загубим само потребителски пазар, който все още е ценен за нашите продукти, които не могат да намери друг пазар.

По отношение на икономическото бъдеще на Германия интересите на Русия и Англия са пряко противоположни. За Англия е изгодно да убие германската морска търговия и германската индустрия, превръщайки я в бедна, ако е възможно, земеделска страна. В наша полза е Германия да развие своята морска търговия и индустрията, която обслужва, за да снабдява най-отдалечените пазари на света и в същото време да отвори вътрешен пазар за продуктите на нашето селско стопанство, за да снабдява голямото си работещо население. Но, независимо от търговските споразумения, обикновено е обичайно се посочва германското потисничество над руския икономически живот и систематичното въвеждане на германска колонизация у нас, което уж представлява явна опасност за руската държава.

Подобни страхове изцяло са преувеличени. Прословутият „*Drang nach Osten*“ в даден момент беше естествен и разбираем, тъй като територията на Германия не можеше да поеме увеличеното население, чийто излишък беше изтласкан към посоката на най-малкото съпротивление, т.е. към по-слабо населена съседна държава.

Германското правителство беше принудено да се съобрази с неизбежността на това движение, независимо, че не отговаря на неговите интереси. Германците напуснаха границите на германската държавност, и така намалиха работната сила на своята страна. Германското правителство, полага всички усилия да поддържа връзката на заселниците с бившата им родина, дори прие такъв оригинален метод като разрешаването на двойно гражданство. Но няма съмнение, че значителна част от германските емигранти все пак окончателно и безвъзвратно се установяват на новото си място и постепенно скъсват с предишната си родина. Това обстоятелство, което явно не отговаря на държавните интереси на Германия, очевидно е един от стимулите за нея да поеме по пътя на колониалната политика и морската търговия, които преди ѝ бяха толкова чужди. И така, с умножаването на германските колонии и тясно свързаното с тях развитие на германската индустрия и морската търговия,

германската колониална вълна отслабва и не е далеч денят, когато *Drang nach Osten* ще се оттегли в миналото. Във всеки случай германската колонизация, която несъмнено противоречи на нашите държавни интереси, трябва да бъде спряна и приятелските отношения с Германия не са ни пречка за това.

Да говорим за предпочитанията на германската ориентация не означава да подкрепяме васалната зависимост на Русия от Германия и поддържайки приятелски, добросъседски отношения с нея, ние не трябва да жертваме нашите държавни интереси за тази цел. Германия няма да се противопостави на борбата ни срещу по-нататъшния приток на германски колонисти в Русия. За нея е най-изгодно да насочи вълната от презаселване към своите колонии. Когато последните още не съществували и германската индустрия все още не осигуряваше доходи на цялото население, тя не протестира срещу ограничителните мерки, срещу чуждестранната колонизация, взети по време на управлението на Александър III.

Що се отнася до германското господство в областта на нашия икономически живот, това явление не заслужава критиките, които обикновено се чуват срещу него. Русия е твърде бедна както на капитали, така и на промишлени предприятия, за да може да се справи без голям приток на чужд капитал. Следователно известна зависимост от един или друг чужд капитал е неизбежна за нас, докато промишлеността и материалните ресурси на населението не се развият толкова много, че да направят възможно напълно да се откажем от услугите на чуждестранните предприемачи и техните пари. Но докато имаме нужда от тях, германският капитал е по-изгоден за нас от всеки друг. На първо място, този капитал е най-евтиният от всички, тъй като се задоволява с най-малък процент от предприемаческата печалба. Това обяснява сравнителната ниска цена на германските производствени продукти, които постепенно изместват английските стоки от световния пазар. По-малко взискателният характер на германския капитал по отношение на рентабилността го насочва в предприятия, със сравнително ниска рентабилност, където не влиза друг чужд капитал. Поради тези качества на германския капитал, неговият приток в Русия води до изтичане от страната на по-малки количества предприемачески печалби в сравнение с английските и френските капитали и нашата печалба е по-голяма.

Значителна част от печалбите, получени от германския капитал, инвестиран в руската промишленост, не напускат, а остават в Русия. За разлика от английските или френските, германските капиталисти заедно с капитала си, сами се преместват в Русия.

Това обяснява удивителния брой германски индустриалци, животновъди и производители у нас, в сравнение с британските и френските. Те седят в чужбина и до последната копейка, извличайки от Русия печалбите, генерирани от техните предприятия. Напротив, германските предприемачи живеят в Русия дълго време и често се заселват тук завинаги. Каквото и да се говори, германците, за разлика от други чужденци, след като се заселят в Русия, бързо се русифицират.

Известно е, че французи и англичани, които почти цял живот са живели в Русия, не говорят нито дума руски? Обратно повечето германци дошли у нас, бързо научават езика, нищо че го говорят с акцент.

Освен това колко много чисто руски хора, православни, дълбоко предани на руските държавни принципи, всъщност са първо или второ поколение потомци на германски имигранти?

И накрая, не трябва да забравяме, че самата Германия е заинтересована от нашето икономическо благополучие, за разлика от други държави, заинтересовани единствено от получаването на възможно най-голяма рента за капитала, изразходван в Русия, дори с цената на икономическото разорение на страната ни.

Напротив, Германия, като постоянен, разбира се, не незаинтересован посредник в нашата външна търговия, е заинтересована да поддържа производителните сили на нашата родина, като източник на изгодни за нея посреднически операции.

Победата над Германия представлява изключително неблагоприятна перспектива за Русия. Дори ако признаем необходимостта от изкореняване на германското господство в нашия икономически живот, поне с цената на пълното изтласкване на германския капитал от руската промишленост, това изобщо не изисква война с Германия. Тази война ще

изисква толкова огромни разходи, които многократно надхвърлят повече от съмнителните ползи, които ще получим след освобождаването от германското господство. Последствието от тази война ще бъде икономическа ситуация, в която потисничеството на германския капитал ще е за предпочитане.

Няма съмнение, че войната ще изисква разходи, които надхвърлят ограничените финансови ресурси на Русия. Ще трябва да се обърнем за кредит от съюзническите или неутрални държави и той няма да бъде предоставен напразно. Какво ще стане, ако войната завърши неуспешно за нас, дори не е нужно да говорим. Финансовите и икономическите последици от поражението не могат да бъдат отчетени или дори предвидени и без съмнение ще се отразят в пълния колапс на цялата ни национална икономика.

Но дори победата ни обещава крайно неблагоприятни финансови перспективи: една напълно разорена Германия няма да може да ни възстанови направените разходи. Един мирен договор, продиктуван в интерес на Англия, няма да ѝ даде възможност да се възстанови достатъчно икономически, за да покрие впоследствие нашите военни разходи (чрез репарациите). Малкото, което може да се грабне от нея, ще трябва да се раздели със съюзниците, а нашият дял ще бъде незначителен, в сравнение с военните разходи – просто трохи. Междувременно военните заеми ще трябва да бъдат изплатени, не без натиск от страна на съюзниците. След колапса на германската мощ те вече няма да имат нужда от нас. Нашата увеличена политическа мощ в резултат на победата ще ги подтикне да ни отслабят, поне икономически. И неизбежно, дори след победния край на войната, ние ще попаднем в същото финансово и икономическо робство на нашите кредитори, в сравнение с което сегашната ни зависимост от германския капитал ще изглежда идеална. Въпреки това, колкото и тъжни да се развият икономическите перспективи, които ни се откриват в резултат на съюза с Англия и следователно войната с Германия, те все още остават на заден план пред политическите последици от този по същество неестествен съюз.

Войната между Русия и Германия е дълбоко нежелателно и за двете страни, тъй като ще отслабне монархическото начало. Не бива да се забравя, че Русия и Германия са представители на консервативното начало в цивилизования свят, противоположно на демократичното начало, олицетворявано от Англия и в много по-малка степен Франция. Колкото и да е странно, Англия, монархическа и консервативна у дома, винаги е действала във външните си отношения като покровителка на най-демагогските стремежи, неизменно одобрявайки всички народни движения, насочени към отслабване на монархическия принцип. От тази гледна точка борбата между Германия и Русия, независимо от нейния изход, е дълбоко нежелателна и за двете страни, тъй като несъмнено ще доведе до отслабването на световния консервативен принцип, единствената надеждна крепост на който са основани нашите две държави. Не може да не предвидим, че при изключителните условия на предстоящата общоевропейска война, независимо от нейния изход, ще възникне смъртна опасност както за Русия, така и за Германия. Моето дълбоко убеждение, основано на задълбочено дългогодишно проучване на всички съвременни антидържавни движения, е че в победената страна неизбежно ще избухне социална революция, която по хода на събитията, ще се прехвърли и в страната победителка.¹⁴⁵

Каналите, чрез които двете страни са били невидимо свързани в продължение на много години на мирно съжителство, са твърде много, за да не се отразят фундаменталните социални сътресения, разиграли се в едната от тях, в другата. Не може да има съмнение, че тези сътресения ще бъдат от социален, а не от политически характер, както в Русия, така и в Германия.

Русия, разбира се, е особено плодородна почва за социални катаклизми, където масите несъмнено изповядват принципите на безсъзнателния социализъм. Въпреки противопоставянето на руското общество, което е толкова несъзнателно, колкото и социализмът на широките слоеве от населението, политическата революция в Русия е невъзможна и всяко революционно движение неизбежно ще се изроди в социалистическо. Зад нашата опозиция не

¹⁴⁵ Изключително точно предвиждане на събитията: *болшевишката революция в Русия > ноемврийската революция в Германия.*

стои никой, тя няма подкрепа сред хората, които не виждат разлика между държавен служител и интелектуалец.

Руският обикновен човек, селянин и работник не търсят политически права, които са ненужни и неразбираеми за него. Селянинът мечтае да му се даде чуждата земя безплатно, работникът мечтае да му се прехвърли целия капитал и печалбите на производителя и тяхното желание не стига по-далеч от това.

И щом тези лозунги бъдат широко разпространени сред населението, щом правителствените власти позволят необуздана агитация в тази посока, Русия несъмнено ще бъде потопена в анархията, която преживя по време на вълнения през 1905-1906 г.

Войната с Германия ще създаде изключително благоприятни условия за такава агитация. Тази война ще е изпълнена с огромни трудности за нас и не може да се превърне в триумфален марш към Берлин. Военните неуспехи също са неизбежни, надяваме се частични, както и някои недостатъци в нашите доставки също ще бъдат неизбежни.

При изключителната нервност на обществото ни, тези обстоятелства придобиват преувеличено значение и ако това общество застане в опозиция, всичко ще се стовари върху правителството. Затова е необходимо, твърдо да се заяви, че по време на войната не е допустима никаква критика на държавната власт и решително ще потушава всякакви опозиционни изказвания. Ако опозицията няма сериозни корени сред населението, това ще е краят на въпроса.

Както на времето, народа не последваха съставителите на Виборгския апел¹⁴⁶, така няма да ги последват и сега. Но най-лошото може да се случи: правителството да направи отстъпки, да се опита да влезе в споразумение с опозицията и така ще отслаби собствената си позиция, докато социалистическите елементи излязат напред.

Макар и да звучи парадоксално, едно споразумение с опозицията в Русия със сигурност отслабва правителството. Факт е, че нашата опозиция не иска да се съобрази с обстоятелството, че не представлява реална сила. Руската опозиция е изцяло представена от интелигенцията и това е нейната слабост, тъй като между интелигенцията и народа имаме дълбока пропаст на взаимно неразбиране и недоверие.

Необходим е изкуствен избран закон, освен това е необходимо и пряко влияние на държавната власт, за да се осигури избирането дори на най-ревностните защитници на правата на народа в Държавната дума.

Ако правителството беше отказало подкрепата си и оставило изборите в естествения им ход, тогава законодателните институции нямаше да видят нито един интелектуалец, освен няколко агитатори-демагози. Колкото и да говорят членовете на нашите законодателни институции за доверието на народа в тях, селянинът ще предпочете да се довери на безимотния държавен чиновник, отколкото на земевладелец-октябрист¹⁴⁷, заседаващ в Думата.

Работникът ще има повече доверие на фабричен инспектор, който живее на заплата, отколкото на собственик на фабрика, законодател, дори ако той изповядва всички принципи на Кадетската партия¹⁴⁸.

Повече от странно е при такива условия да се изисква от властта, сериозно да се съобщи с опозицията, да се откаже от ролята на безпристрастен регулатор на обществените отношения и да се яви пред широките народни маси като послушник на класовите стремежи на интелектуалното малцинство от населението.

Изисквайки от държавната власт отговорност за класово представителство и подчинение на изкуствено създадения парламент (помнете известната фраза на В. Набоков: „Нека

¹⁴⁶ Призивът от 9 (22) юли 1906 г. „Към народа от народните представители“, съставен в град Виборг и подписан от значителна група депутати от Държавната дума от първото свикване 2 дни след разпускането ѝ, с указ на император Николай II.

¹⁴⁷ „Съюзът на 17 октомври“ е умерена дясна политическа партия на едрите земевладелци, предприемаческите кръгове и чиновници в Русия, съществувала през 1905-1917 г.

¹⁴⁸ Кадети (конституционна демократична партия, наричана още "партия на народната свобода"), е една от основните политически партии в Русия през 1905 - 1917 г. Програма: конституционно-парламентарна монархия, демократични свободи, принудително отчуждаване на земите на собствениците срещу откуп, законодателно решение на „трудовия въпрос“. Ръководители: П. Н. Милуков, А. И. Шингарьов, В. Д. Набоков и др.

изпълнителната власт се подчини на законодателната!“), нашата опозиция по същество изисква от правителството, поведението на един дивак, който прави идол със собствените си ръце и след това му се покланя с благоговение.

Русия ще бъде въвлечена в безнадеждна анархия, изходът от която е трудно предвидим. Ако войната завърши победоносно, умиротворяването на социалистическото движение в крайна сметка няма да представлява непреодолима трудност. Ще има селски вълнения поради агитация за необходимостта от възнаграждение на войниците с допълнителна земя, ще има трудови вълнения по време на прехода от повишени военновременни заплати към нормални ставки и надяваме се, това ще се ограничи само до вълната от германската социална революция достига до нас.

Но в случай на неуспех, чиято възможност при борба с такъв враг като Германия не може да не се предвиди, социалната революция в най-крайните си прояви е неизбежна у нас.

Както вече беше посочено, ще се започне с обвиненията към правителството, за всички провали. Ще започне насилствена кампания срещу него в законодателните институции, и в страната ще започнат революционни въстания. Те веднага ще издигнат социалистически лозунги, единствените, които могат да повдигнат и групират широки слоеве от населението, първо чрез насилствено заграбване, а след това общо разделение на всички ценности и собственост. Победената армия, загубила най-надеждния си личен състав по време на войната и завладяна в по-голямата си част от спонтанно всеобщото желание на селяните за земя, ще се окаже твърде деморализирана, за да служи като опора на закона и реда. Законодателните институции и интелектуалните опозиционни партии, лишени от реален авторитет в очите на народа, няма да могат да обуздаят разнопосочните народни вълни, които самите те са повдигнали, и Русия ще бъде потопена в безнадеждна анархия, изходът от която дори не може да бъде предвиден.¹⁴⁹

При поражение Германия ще преживее не по-малки социални сътресения от Русия. Колкото и странно да изглежда на пръв поглед, въпреки изключителния баланс на германската природа, в случай на поражение, Германия ще претърпи не по-малко социални катаклизми. Една неуспешна война ще има твърде тежко въздействие върху населението, и нейните последици да извадят на повърхността дълбоко скрити сега разрушителни стремежи. Особената социална система на съвременна Германия е изградена върху действително преобладаващото влияние на пруските юнкери земевладелци и селските собственици на имоти. Тези елементи са крепостта на дълбоко консервативната система на Германия, под доминиращото ръководство на Прусия.

Жизненоважните интереси на изброените класи изискват икономическа политика, която защитава селското стопанство, вносни мита върху зърното и следователно високи цени на всички селскостопански продукти. Но Германия, със своята ограничена територия и увеличено население, отдавна се е превърнала от земеделска страна в индустриална и следователно покровителството на селското стопанство се свежда по същество до данъчно облагане в полза на по-малката част от населението за сметка на по-голямата. Компенсацията за това мнозинство идва от широкото развитие на износа на продукти на германската промишленост към далечни пазари, така че получените ползи, позволят на индустриалците и работещото население да плащат повишените цени за селскостопанските продукти, консумирани у дома.

С поражението на Германия тя ще загуби световните пазари и морската търговия, тъй като целта на войната от страна на нейния истински подстрекател Англия, е унищожаването на германската конкуренция. С постигането на това, лишените не само от по-високи, а от всякакви доходи, които ще пострадат по време на войната, и естествено, озлобените работнически маси ще станат възприемчива среда за антиземевладелска, а след това и антиобществена пропаганда на социалистическите партии. На свой ред последните, отчитайки обиденото патриотично чувство и народното раздражение, натрупано срещу милитаризма

¹⁴⁹ Изключително вярна и точна прогноза. Точно това става през февруари-октомври 1917 г. с последвалата кървава анархия на гражданската война и болшевишката диктатура.

и феодално-бюргерската система, в резултат на загубената война измамила надеждите на населението, ще се отклонят от пътя на мирната революция, на който досега неотклонно се придържат, и ще поемат по чисто революционен път.

Голямата безимотна класа от селскостопански работници в Германия също ще играе роля, особено в случай на социалистическите селски въстания в съседна Русия. Независимо от това, дебнещите в момента сепаратистки стремежи в Южна Германия ще се възродят, скритата враждебност на Бавария към господството на Прусия ще се прояви в своята цялост, с една дума, ще се създаде ситуация, която ще бъде малко по-ниска от нейното интензивност към ситуацията в Русия.¹⁵⁰

Мирното съвместно съжителство на културните нации е най-заплашено от желанието на Англия да запази своето господство над моретата. Съвкупността от всичко казано по-горе не може да не доведе до заключението, че сближаването с Англия не ни обещава никакви ползи, а английската ориентация на нашата външна политика е фундаментално погрешна по своята същност. Ние нямаме общ път с Англия; тя трябва да бъде оставена на произвола на съдбата и не трябва да се караме с Германия за това. Тройното съглашение е изкуствена комбинация, която няма основа в интересите и бъдещето не принадлежи на него, а на несравнимо по-жизненото тясно сближаване на Русия, Германия помирена с Франция, и свързаната с Русия чрез строго отбранителен съюз Япония. Такава политическа комбинация, лишена от всякаква агресивност към други държави, ще осигури дълги години мирното съжителство на културните нации, което е застрашено не от войнствените планове на Германия, както се опитва да докаже британската дипломация, а само от напълно естественото желанието на Англия да задържи това, което ѝ се изплъзва на всяка цена.

Всички усилия на нашата дипломация трябва да бъдат съсредоточени в тази насока, а не в безплодно търсене на споразумение с Англия, което противоречи на самата същност на нашите държавни възгледи и цели. Естествено, Германия трябва да отговори на нашите стремежи за възстановяване на изпитаните приятелски и съюзнически отношения с нея и чрез най-тясно споразумение с нас да изработим такива условия за взаимното ни съжителство, които да не дават основание за антигерманска агитация от страна на нашите конституционно-либерални партии, по самото си естество принудени да се придържат не към консервативно-германската, а към либерално-английската ориентация.

Сякаш предвиждайки събитията от февруари 1917 г. Дурново предупреждава правителството да не прави отстъпки на либералните среди. Той разбира, че опозицията „няма подкрепа сред народа“. Въпреки фрондорството и помпозните изявления на кадетите и октябристите, Дурново уверено пише, че „политическа революция в Русия е невъзможна“, че „всяко революционно движение неизбежно ще се изроди в социалистическо“. Особено забележителен е пасажът, където авторът предсказва логиката на развитието на революцията, като следствие от несгодите на войната.

Вместо крехката и ненадеждна структура на Антантата, Дурново предлага по-стабилен геополитически модел на световна сигурност. Бъдещето, твърди той, принадлежи на „по-жизнено по-тясното сближаване между Русия, Германия помирена с Франция, и свързаната с Русия чрез отбранителния съюз Япония“. Само такава комбинация „ще осигури мирното съжителство на културните нации в продължение на много години“.

Заслужава да се отбележи, че Дурново всъщност предлага реализирането на континентален геополитически модел, за който Карл Хаусхофер и др. западни геополитици започват да говорят като за голямо откритие едва няколко години по-късно.

Недобросъвестни историци причисляват Дурново към германофилите. Всъщност, както отбелязва В. И. Гурко, той просто „обичаше Русия и се тревожеше за всички нейни неуспехи“.

През 1915 г. редица десни фигури в Държавната дума (Н. Е. Марков, Г. Г. Замисловски и др.) и Държавния съвет, както и някои националисти (П. Н. Балашов и др.) се опитват да създадат в Думата, противовес на Прогресивния блок, формирайки Консервативният

¹⁵⁰ Изключително детайлно точна прогноза за ситуацията настъпила в Германия след ноември 1918 г.

блок. На 11 август Дурново има среща по този въпрос. Участниците в нея изразиха увереност, че само едно дясно правителство може да спаси Русия от предстоящата революция. За ръководител на такова правителство е посочен И. Г. Щегловитов. Идеята за Консервативен блок е обект на широка дискусия на събора на монархистите на 21-23 ноември 1915 г. в Петроград, след смъртта на Дурново. Планът обаче така и не е осъществен, най-малкото, че след смъртта на Дурново десницата нямаше признат от всички лидер. През лятото на 1915 г. Дурново е принуден да подаде оставка като председател на Дясната група поради влошеното си здраве, но още повече поради натиска на либералите (вместо него е избран по-сговорчивият граф А. А. Бобрински). През август 1915 г. получава мозъчен кръвоизлив и след 3 седмици в безсъзнание умира.¹⁵¹

СЪРБИЯ И АЛБАНСКИЯТ ВЪПРОС ПРЕЗ 1912-13 г. ПРЕПРОЧИТАНЕ ПУБЛИКУВАНИТЕ ИЗТОЧНИЦИ ОТ ТРОЙ- НОТО СЪГЛАШЕНИЕ

автор, **Кристиан Чаплар-Дегович**¹⁵²

Изследователски център за хуманитарни науки, Институт по история – HAS (Historian,
ResearchCentre for the Humanities, Budapest)

*Serbia and the “Albanian Question” in 1912–1913 – a
Re-reading of Published Triple Entente Sources,
Krisztián Csaplár-Degovics*

публикувано в сборника „(Re)Discovering the Sources of
Bulgarian and Hungarian History“ Editors

Penka Peykovska, Gábor Demeter, Sofia-Budapest, 2015, стр. 163 - 217.

„Ако някой им каже, че ще провокират европейска война, те свиват рамене и казват, че Австрия, а не те ще бъдат отговорни, ако има война, Австрия просто се опитва да ги потиска, въпреки че те могат да пострадат значително във война с нея, може да загубят, и да загинат. И това се е превърнала в мания за тях. (сърбите)“ (Пейджет до Николсън, Белград, 7.10.1912 г., частно; цитирано от: Томас Г. Оме, The Foreign Office Mind. Кеймбридж 2011. 371)

„Сърбия някой ден ще подпали Европа и ще доведе до всеобща война на континента. [С]ърбите може да си загубят ума и да извършат някакъв агресивен акт срещу Двойната монархия, което ще я принуди да сложи край на Сърбия. [Ситуацията] може да се сравни с неприятностите, които ние трябваше да понесем поради враждебното отношение, официално проявено срещу нас от Трансваалската република под внушението на Германия. Ще бъде късмет, ако Европа успее да избегне войната в резултат на настоящата криза.“ (Картрайт до Николсън, Виена, 31.1.1913, FO 800/363; цитирано от Томас Г. Оме, The Foreign Office Mind, 372.)

„В час по трудово, децата изработват малки сръбски знаменца и ги оцветяват. В часовете по аритметика тези знаменца се закачват на черната дъска в редове от по десет, което помага на учениците да броят с десетици. В часовете по математика учениците пишат цифрите, изразяващи площите на европейските държави. След това те смятат колко пъти площта на Франция и нейното население е по-голямо от това на Сърбия. На черната дъска се изписват и лозунгите на нашите съюзници: „Уча се да обичам Сърбия, уча се да помня нейната история и нейната дълга борба. Пиша „Да живее Сърбия“, да защита нейната независимост и свобода.“ Разпечатките са раздадени и прочетени.“ (Честването на „Сръбския ден“ във Франция на 26 март 1915 г. според Ив Расин. Цитирано от Жан Жак Бекер: Великата война и френският народ, Лиймингтън 1985. 157)

Основната амбиция на настоящото изследване е да привлече вниманието към тезата, че освен Великите сили, малките национални държави на Балканите могат да бъдат държавни косвено отговорни за избухването на Първата световна война. Това не означава, че и двете групи държави носят еднаква по тежест отговорност. Тази статия подчертава, че

¹⁵¹ Статия на А. Д. Степанов от книгата «Черная сотня. Историческая энциклопедия» Москва, 2008.

¹⁵² Авторът е унгарски учен, стариши научен сътрудник, ръководител на катедра „История на Юго-източна Европа“ с основни интереси история на Австро-Унгария и история на Балканите и по-специално история на Албания.

именно Балканите и техните национални държави се превръщат в катализатор за избухването на Първата световна война, защото точно в този регион балансът между великите сили престава да съществува. Основната цел на тази статия е да се препрочетат някои публикувани архивни източници (сборници от документи и мемоари¹⁵³) на силите от Тройното съглашение и да се обърне вниманието на обстоятелството, че никое разследване на събитията, довели до войната, не може да бъде пълно без задълбоченото проучване на Балканските войни.

В случая със Сърбия преоткриването на споменатите източници е още по-важно, тъй като поради неудобният им характер, някои исторически сведения не са включени в сръбския национален канон. (Ако тези сведения бяха включени в канона, сръбската историография щеше да възприеме по-критичен подход към националната си история, за което няма ни най-малки намеци).

Препрочитането на тези източници е необходимо, защото сръбската историография отказва да интерпретира албанския въпрос като част от общата предистория на Световната война; тя разглежда тези проблеми като отделна фаза от австроунгарско-сръбския конфликт, въпреки че всички велики сили, а не само Монархията, влезат в конфликт относно организацията на Албания през 1912-1913 г.

Източниците на Тройното съглашение хвърлят светлина върху това защо албанските кризи от 1912-1913 г. не успяват да предизвикат войната, въпреки че се оказват далеч по-тежки от убийството на Франц Фердинанд. В тази статия проследявам през призмата на албанския въпрос как дипломатите на Съглашението гледат на Сърбия. Искам да стесня изследването във времето до есенните събития от 1912 и 1913 г. и в пространството на крайбрежния район на Албания. (гореспоменатите източници само спорадично разказват за събитията, случили се през есента на 1913 г., и затова допълвам историята на събитията от Албано-(б. пр. българо)македоно-сръбската война с австроунгарски и сръбски източници.) Целта ми е да демонстрирам как Сърбия взема активно участие в ускоряването на събитията, довели до избухването на Световната война. Тази теза може да бъде допълнително подкрепена от разглеждането на румънския, гръцкия, българския и османския принос към предвоенните събития.

Настоящото изследване не е историческо в класическия смисъл, тъй като не се стреми да изследва въпроса от различни гледни точки, а се занимава единствено върху публикуваните източници на Тройното съглашение, и не прилага критичен подход към мемоарите и използва наличната вторична литература само в ограничена степен. Целта ми е да реконструирам частично историческата картина, като се основавам на една група източници. Изследването трябва да се разглежда като един-единствен въпрос, а именно: колко дълго е възможно сръбската историография да поддържа традиционния си наратив за избухването на Първата световна война, ако много от основните ѝ твърдения (най-известното от които е, че Сърбия е била жертва на агресивна австро-унгарска външна политика) могат да бъдат опровергани с противоположни доказателства от синхронни източници на Тройното съглашение. В това изследване не оспорвам правилността на съвременните сръбски стремежи, нито пък поставям под въпрос националните стремежи на Сърбия, през 1912-1913 г. насочени срещу Османската империя.

Не се съмнявам, че австроунгарската окупация и анексиране на Босна и Херцеговина оставя малък избор за сръбската външна политика и че Сърбия и активистите за сръбско

¹⁵³ Grey, E. *Twenty-five Years 1892-1916*. London, 1925, 260-274; Sasonoff, Sergej D. *Sechs schwere Jahre*. Berlin, 1927, 81-108; Poincare, R. *Memoiren. Die Vorgeschichte des Weltkrieges 1912-1913*. Dresden, 1928, 370-536. Collections of resources consulted: Temperley, H., G P. Gooch. *British Documents on the Origin of the War 1898-1914*. Vol. 10/1: *The Near East on the Eve of the War*. London, 1936; Temperley, H., G P. Gooch. *Die Britischen Amtlichen Dokumente*, Bd. 9,1, Berlin-Leipzig, 1934; Duka, V. *Dokumente britanike per Shqiperine dhe shqiptaret (janar - dhjetor 1914)*. Vell. I. Tirane, 2012; Siebert, B. *Diplomatische Aktenstücke zur Geschichte der Entente politik der Vorkriegsjahre*. Band 2. BerlinLeipzig, 1921; Hoetzsch, O. *Die Internationalen Beziehungen im Zeitalter des Imperialismus. Dokumente aus den Archiven der Zarischen und der Provisorischen Regierung*. Berlin, 1942. Reihe 3 / Band 4/1.; Stieve, F. *Der Diplomatische Schriftwechsel Iswolskis 1911-1914. Aus den Geheimakten der Russischen Staatsarchive*. Band 3. Berlin, 1924.

движение (в Босна и Херцеговина) се чувстват застрашени от Монархията. Нямам намерение да прехвърлям основната отговорност върху страните на Балканите във връзка с избухването на войната.

Есента на 1912 г. Мирът в Европа се основава на внимателния баланс между съюзите на великите сили, който с настъпването на Балканските войни става доста крехък. Става все по-трудно да се хармонизират интересите в рамките на и извън различните съюзи, а възникват все повече кризи, които десетилетие по-рано нямаше да поставят на изпитание възможностите на „Европейския концерт“.

Водещите европейски сили трябва да вложат все повече енергия в справяне с взаимно нарастващите конфликти на интереси. Въпреки че не могат да схванат истинските измерения на проблема, те са наясно, че невъзможността за компромис може да доведе до голяма война с нечувани досега размери.

В началото на 1910-те години международната дипломация често изразява мнението, че война между великите сили трябва да се избягва и „международният мир“ трябва да бъде защитен на всяка цена.

Избухването и събитията от Балканските войни от 1912-1913 г. изненадват великите сили. Едва тогава те осъзнават, че държавите на полуострова са се превърнали в независими фактори в международната външна политика. Те признават, че външната политика на тези държави представлява заплаха за международния мир, не по-малка от конфликтите на великите сили, чиито дипломати стават все по-отчаяни, разбирайки, че националните държави на Балканите няма да се спрат пред нищо, за да постигнат националните си цели и дори рискувайки избухването на световна война.

Години наред дипломатията на великите сили не прави нищо повече от това да се опитва да управлява поредицата от кризи, възникнали във връзка с войни които не те започнали, и управлението на кризата е на път да се провали.

Тройното съглашение и Първата балканска война. Гъвкавото сътрудничество между съюзите на великите сили показва признаци на разпад още преди 1912 г. Във всеки друг регион на света великите сили могат да постигнат компромиси, но Балканският полуостров се оказва неуправляем.

От силите на Тройното съглашение само Русия има преки интереси там, докато Великобритания и Франция нямат никакви. Последните две могат само да загубят при избухването на конфликт в региона; Те нямат какво да спечелят, никакви предимства. Като частичен проблем на Източния въпрос, полуостровът има само второстепенно значение за тях. Така, преди 1912 г., Великобритания се стреми единствено да поддържа сътрудничеството на великите сили в Югоизточна Европа, докато Франция води съдържана дипломация на полуострова (въпреки че парижките икономически кръгове се радват на пълна свобода в осъществяването на дейността си в региона).

Според мемоарите на Едуард Грей, сътрудничеството на Балканите се разпада на три основни стъпки: през 1908 г. анексията („смушение“), през 1910 г. войната в Триполи („шок“) подтиква адриатическите сили да се откажат от негласните споразумения; последният удар обаче идва от малките национални държави на Балканите. Според Грей, Балканските съюзници нанасят фаталния удар върху статуквото, а и върху начина, по който Източният въпрос е решаван дотогава.¹⁵⁴

Великите сили не успяват да упражнят влияние върху националните държави на Балканите, европейската дипломация изисква от Османската империя да направи определени отстъпки с надеждата, че това ще бъде достатъчно за разрешаване на конфликта. След като тези планове се провалят, през октомври 1912 г. избухва Първата Балканска война. Външните министерства на великите сили са разтревожени, защото ясно осъзнават, че ако статуквото се разпадне, всички заинтересовани сили ще бъдат принудени да реагират, което автоматично ще обтегне и без това деликатните отношения в рамките на техните съюзи. Затова Виена и Санкт Петербург, по свой собствен начин, не оставят камък върху камък в

¹⁵⁴ Grey, E., *Op. cit.*, 260 and Reuter, P. *Die Balkanpolitik des französischen Imperialismus 1911-1914*. Frankfurt-New York, 1979, 295.

опита си да локализируют въоръжения конфликт и да предотвратят териториалните промени. (Въпреки че те не договорят визията си как да управляват конфликта, но точно в този момент си имат доверие.¹⁵⁵)

Великите сили накрая решават да предприемат политика на ненамеса: те изчакват не само края на битката, но и резултатите от преговорите между враждуващите страни (Лондон, Букурещ). Доста показателно за това колко много искат да избегнат конфликт помежду си.¹⁵⁶

Съвсем естествено, неочакваните големи победи на Балканските съюзници предизвикват сътресение в отношенията на силите от Тройното съглашение. Лондон и Париж правят всичко възможно, за да предотвратят намесата на Санкт Петербург с оръжие във войната. Грей предлага всички велики сили да заемат позиция, докато френският му колега предлага да се организира конференция с участието на всички сили. От името на Франция, която преди това заема пасивна роля в региона, Поанкаре се опитва да положи основите за бъдещо споразумение. Той предлага всяка велика сила да публикува декларация, в която се отказва от всякакви претенции за обезщетение.

Лесно му е да го каже, тъй като Франция, няма преки интереси на полуострова.¹⁵⁷ Единственото нещо, което имаше значение за Грей в края на октомври 1912 г., е позицията на Тройното съглашение да бъде единна; той смята, че е излишно да се разработват конкретни предложения. Очевидно британският външен министър по това време все още вярва, че статуквото под някаква форма може да се запази.¹⁵⁸

Все по-активното френско външно министерство твърдо настоява руската дипломация да го информира за съдържанието на договорите на Балканския съюз, особено сръбско-българските споразумения. С това Франция иска да окаже натиск върху Русия да прекрати независимата си Балканска политика и да свърже по-нататъшната си дейност с Великобритания и Франция.

Санкт Петербург отрича да е запознат с всички свързани договори и през октомври отказва да отговори на запитванията на съюзника си, което предизвиква смущения и недоумения във френско-руската дипломатическа комуникация.¹⁵⁹

След като стана ясно, че промяната на държавните граници на полуострова е неизбежна, Париж има нова грижа: въпросът е как Австро-Унгария ще се отнесе към сръбското териториално разширение. Френските дипломати предполагат, че Монархията ще иска агресивно компенсация и затова Поанкаре очаква великите сили да заявят, че нямат преки интереси („desinteressement“) във връзка с конфликта, т.е. че се отказват от всякакви териториални компенсации. Предложението му е отхвърлено както на Балхаусплац, така и на Вилхелмщрасе, силите на Тройното съглашение подхранват неоснователни подозрения, че Монархията наистина се готви за териториални придобивки. Затова Франция започва доста енергична дипломатическа офанзива и апелира към съюзниците си да не одобряват никакви териториални придобивки на великите сили на полуострова. Анексирането на Босна и Херцеговина през 1908 г. фундаментално поставя под въпрос доверието в Австро-Унгария, Великобритания и Русия се съгласяват с френското предложение. Въпреки че руската дипломация несъмнено има силни връзки с Балканските си съюзници, отношенията между Виена и Санкт Петербург се характеризират с взаимно разбиране до септември-октомври 1912 г. Двете страни, както всички останали велики сили, са наясно, че ако австроунгарските и руските интереси могат да бъдат хармонизирани в региона, тогава мирът на Балканите е напълно възможен. Дори самият Сасонов вярва в средата на октомври, че по-тясното сът-

¹⁵⁵ *Report of the Russian Ambassador of Vienna to Sasonoff, Vienna, 02/05.08.1912, 536. - In: Siebert, B., Op. cit. To the question see also: Sasonoff, S. D. Op. cit., 83-84*

¹⁵⁶ *Grey, E., Op. cit., 263 and Russische Vorsichtsmassregeln zum Schutze seiner Interessen [Russian measures to save her own interests], 538-550. - In: Siebert, B., Op. cit.*

¹⁵⁷ *Sasonoff, S. D., Op. cit., 85 and Nr. 93. Report of Izvolsky to Sasonoff, Paris, 17/30.10.1912, 101.*

¹⁵⁸ *Private letter of Benckendorff to Sasonoff, London, 09/22.10.1912, 556 and Nr. 269. Telegram of Benckendorff to Sasonoff, London, 08/21.10.1912, 553.*

¹⁵⁹ *Poincare, R. Op. cit., 386 and 391; Nr. 268. Telegram of Benckendorff to Sasonoff, London, 08/21.10.1912, 552; to the question see also: 557-562.*

рудничество с Монархията може да е ключът към решаването на проблемите в региона и се опитва да избегне новите инициативи на френската дипломация, докато се стреми да сключи отделно споразумение с Лондон.¹⁶⁰

Поради военните победи на Балканските съюзници, отново на дневен ред е поставена промяната на границите. Това поставя два доста сериозни проблема пред силите на Тройното съглашение: от една страна, контролът над Проливите е застрашен, а от друга страна, те трябва да се подготвят за опитите на Монархията да защити преките си интереси на полуострова.

Скоро последват преговори между Париж, Лондон и Санкт Петербург в търсене на решения и на двата проблема, а едновременно с това и предотвратяването избухването на война в Европа. Интересното е, че въпросът за Проливите се оказва по-малко труден, тъй като всички велики сили настоявали за спазване на вече съществуващите споразумения и тези стратегически точки да останат под османска власт. По отношение на Монархията обаче външните министерства са по-песимистични, тъй като в крайбрежните райони на Албания сблъсъкът на австро-унгарските и сръбските интереси изглежда неизбежен.¹⁶¹

Тройното съглашение и албанският въпрос. Тъй като намесата на Великите сили става необходима, държавите от Тройното съглашение обявяват, че бъдещето на крайбрежната Албания попада в обхвата на Великите сили. Тройното съглашение отказва на победилиите Балкански държави възможността за автономно решаване на всички въпроси, които могат да предизвикат конфликти между великите сили.

Албания е проблематична не само заради конфликта на интересите на великите сили, но защото Сърбия и Гърция искат да разделят региона. В късната есен на 1912 г. гръцката дипломация съсредоточава усилията си върху островите в Егейско море, и географските Македония и Тракия; едва през зимата на 1913 г. гръцкото правителство съсредоточава външнополитическата си дейност върху Албания, или по-точно върху Епир. Това означава, че през последните месеци на 1912 г. силите на Антантата трябва да предотвратят конфликта на Сърбия, опиянена от предишните си военни победи, с адриатическите сили, т.е. с Австро-Унгария и Италия. (Възможността Русия да се намеси в тази война на страната на Белград изпълва Париж и Лондон с безпокойство.)¹⁶²

Монархията не е единствената заинтересована страна от албанското крайбрежие: Виена и Рим имат ефективно споразумение да държат всяка трета страна далеч от източния бряг на Адриатическо море, дори с цената на война. Великобритания, Франция, Германия и Русия са наясно, че Монархията и Италия поддържат връзка от години или десетилетия, относно бъдещето на албанските територии по Адриатическото крайбрежие, четирите сили имат само ограничена информация за точното съдържание на преговорите. Или ако имат някаква информация, тя няма голямо значение за тях, тъй като не гледат безразлично към Албания.¹⁶³

По-късното споразумението се промени по две причини. Първо, албанските политически стремежи служат като окончателен спусък за избухването на Първата балканска война. Второ, до 1912 г. отношенията между Италия и Австро-Унгария са толкова обтегнати (по други причини), че силите на Тройното съглашение се опасяват, ако двамата „съюзници“ бъдат „оставени сами“ в Албания със задачата да управляват създаването на новата държава, рано или късно ще стигнат до въоръжен сблъсък.

Така, за първи път в съвременната история, Албания се озовава в центъра на вниманието на всички велики сили. За да разработят адекватни дипломатически стъпки за противодействие на планове на Виена и Рим, силите на Тройното съглашение трябва да получат информация за споразуменията на двете сили относно Албания и за интересите на двете

¹⁶⁰ Nr. 267. Telegram of Benckendorff to Sasonoff, London, 8/21.10.1912, 551-552, 551.

¹⁶¹ Nr. 36. Telegram of Sasonoff to Izvolsky, St. Petersburg, 10/23.10.1912, 35-36; Nr. 89. Report of Benckendorff to Sasonoff, London, 17/30.10.1912, 98; Nr. 110. Telegram of Izvolsky to Sasonoff, Paris, 19.10/01.11.1912, 120, and Nr. 118. Instruction of Sasonoff to the Russian ambassadors, St Petersburg, 20.10/02.11.1912, 128-129.

¹⁶² Grey, E., Op. cit., 264-266.

¹⁶³ Nr. 676. Letter of confidence of Sasonoff to Krupenski, St. Petersburg, 18/31.10.1912, 482-483.

страни в тази част на света, която за тях може да се превърне в предмет на колониална експанзия, подобно на Африка, и Азия, за другите сили.¹⁶⁴

Освен това никой играч в региона не е в състояние да предотврати съвместни военни действия на Австро-Унгария и Италия.¹⁶⁵

Компромисът на великите сили за Албания, става възможен, когато през ноември парижките дипломати най-накрая разбират, че Австро-Унгария няма никакви стремежи към разширяване и Виена не се противопоставя на сръбските териториални придобивки като цяло, а само протестира срещу искането на Сърбия да получи пристанище на Адриатическо море. Оттогава нататък Франция подкрепя идеята Албания да стане териториална единица съгласно международното право. Допълнителен знак за френската готовност за компромис е, че след като на Балхаусплац се постига съгласие за съвместно присъствие на великите сили в Албания, Поанкаре дава зелена светлина, за потвърждаването автономния характер на новата държава (на 28 ноември 1912 г. във Вльора албанците вече провъзгласяват автономна Албания).¹⁶⁶

Заплахата от евентуална европейска война, въоръжен сблъсък между великите сили, доминира на преговори. Всяка малка промяна във външната политика, колкото и незначителна да е, подтиква държавите-членки на Тройното съглашение и Тройния съюз сериозно да обмислят условията, при които *casus foederis* трябва да влезе в действие; въпросът е доколко могат да подкрепят своите съюзници от великите сили, без да предизвикат голяма война.

Сърбия и албанското крайбрежие. Още с първите си военни победи през октомври Балканските съюзници започват да обмислят включването на Албания в териториите които планират да разделят. Докладите на Хартвиг до Санкт Петербург, показват, че Сърбия има претенции към Северна Албания с пристанищните градове Шенджин, Лежа и Дуръс, издигайки исторически причини, но главно поради икономическата необходимост. Сърбия очаква, че придобиването на пристанищните градове ще стимулира външната търговия и ще осигури икономическата независимост на страната. В този момент Белград очаква, че Шкодра и част от санджака ще попаднат под контрола на Черна гора, докато териториите южно от река Шкумби ще принадлежат на Гърция. Според мемоарите на Сазонов и публикуваните руски източници, сръбският политически елит и генералният щаб са готови да защитават с оръжие, териториите, които са планирали да окупира.¹⁶⁷ Въпреки че Белград е наясно, че Монархията ще положи всички усилия, за да противодейства на сръбската експанзия към Адриатическо море, правителството решава да сложи всичките си яйца в една кошница и между 7 и 10 ноември в Берлин обявява концепции, които са далеч по-смели от представените през октомври. Сръбската делегация в германската столица официално съобщава, че страната им предявява претенции към цяла Албания, и османската Адриатика.¹⁶⁸ Това така показва, че преговорите между Балканските съюзници не са минали без известни разногласия за разделянето на Албания. Великобритания получава същата информация от правителството на Пашич. Сръбският външен министър обяснява на британския посланик в Белград, че наличието на морско пристанище е въпрос на живот и смърт за Сърбия и че кръвта, която са пролели, за да придобият такова съкровище, не позволява да се откажат от него сега.

Докато Форин офис, оставя сръбските претенции без отговор, дипломатите от Вилхелмштресе заявяват, че намират идеята за сръбско пристанище на Адриатическо море за

¹⁶⁴ Jaray, G *L'Albanie inconnue. Paris, 1913, quoted by: Wendel, H. S dosteuropäische Fragen. Berlin, 1918,*
120

¹⁶⁵ Poincare, R. *Op. cit.*, 268.

¹⁶⁶ Reuter, P., *Op. cit.*, 297.

¹⁶⁷ Nr. 207. Telegram of Hartwig to Sasonoff, Belgrade, 27.10/09.11.1912, 217.

¹⁶⁸ Nr. 178. Telegram of Kinderlen-Wächter to Pourtales, Berlin, 25.10/07.11.1912, 191-192; Nr. 187. Telegram of Grey to Buchanan, London, 26.10/08.11.1912, 198 and Nr. 209. Telegram of Giers to Sasonoff, Cetinje, 27.10/09.11.1912, 218.

приемлива само ако Монархията получи правото да построи железопътна линия до Солун в замяна.¹⁶⁹

Журналистите и историците от онова време интерпретират споровете около сръбското пристанище главно през конфликта на икономическите интереси; истината обаче е, че албанските пристанища имат много малко икономическо значение по онова време. Дуръс, най-голямото от албанските пристанища, има само 20-метров дървен кей с 4-5 метра дълбочина на водата под него. Големите товарни кораби дори не могат да влизат в залива, без да заседнат. Броят на складовете не се е увеличавал от десетилетия, което прави невъзможно съхранението на големи количества товари. Освен това, навсякъде по крайбрежието има обширни, многокилометрови блата, огнища на малария.

В Албания също липсват изцяло нормални пътища и железопътни линии, следователно стоките, превозвани по море в големи количества, не могат да се транспортират към вътрешността на страната. Едно сравнение между Дуръс и румънските пристанища Галац и Браила показва, че в средата на XIX век румънските градове са имали население и географски характеристики, много подобни на тези на Дуръс. Но сравняването на данните за износа, показват, че в двата румънски пристанищни града през 1850 г. само търговията със зърно е дала оборот от 4 до 6 пъти по-висок от общия оборот на Дуръс през 1912 г.¹⁷⁰

За състоянието на пътищата, е доста показателно, как сръбските войски стигат до Шкодра, града, който е трябвало да обсадят. Те са транспортирани с влак от Призрен до Битоля и след това до Солун, превозени са с кораби около Пелопонес и накрая акостират близо до черногорския бряг, защото е по-бързо и по-лесно, отколкото да прекосят планините от Призрен и да изминат 150-200 километра по права линия.¹⁷¹

Тройното съглашение и въпросът за сръбското крайбрежие. Бъдещата съдба на

Албания предвещава предизвикателствата за Тройното съглашение в много аспекти. Монархията и Сърбия остават твърди в позицията си, и до ноември 1912 г. става ясно, че двата европейски съюза ще се сблъскат в Източна Адриатика по безпрецедентен досега начин. Всяко споразумение, частично решение или план за Албания автоматично ще засегне всички спорни територии на Балканите, като островите в Мраморно и Егейско море, Тракия и др. (Логиката на преговорите е проста: ако едната велика сила се съгласи да не се придържа към своите позиции по албанския въпрос, от другата в замяна се очаква да направи отстъпки за контрола над егейските острови, например.)¹⁷²

Сръбското правителство, приема за даденост подкрепата на силите от Тройното съглашение, прави все по-самоуверени и войнствени изявления, за да провокира Австро-Унгария, формално велика сила, което допълнително изостря ситуацията.¹⁷³ Дипломатите на Балхаусплац заявяват, че ще предотвратят всеки сръбски опит за окупиране на албанското крайбрежие. Виена все още няма териториални претенции.

¹⁶⁹ No. 101. Report of Paget to Grey, Belgrad, 2.11.1912, 131 and No. 141. Letter of Grey to Goschen, 06.11.1912, 169-170. - In: Temperley, H., G P. Gooch, Op. cit., 1934.

¹⁷⁰ Notice sur l'etat agricole et commercial de la cote orientale de la mer Noire. Annales du commerce exterieur. Paris, 1847, 22-23; Albanien. Wirtschaftliche Verhältnisse 1913. Berichte der k.u.k. österreichisch-ungarischen Konsularämter in Skutari, Durazzo und Valona. Wien, 1915, 29 and Demeter, G, A Balkan es az Oszman Birodalom.

¹⁷¹ Планинският терен възпрепятства строителството на железопътни линии. Между двете световни войни Югославия все още не е започнала изграждането на железопътна линия, свързваща Централна и Южна Сърбия с черногорското крайбрежие. Birö L., A jugoszlav állam 1918-1939. Budapest, 2010, 178-181.

¹⁷² Sasonoff, S. D., Op. cit., 90 and 93.

¹⁷³ Poincare, R., Op. cit., 467 and 490

От ноември нататък те пропагандират принципа „Балканите принадлежат на балканците“ и противопоставят на сръбските претенции концепцията за създаване на „независима“ Албания.

Държавите от Тройния съюз са единни по въпроса през последните седмици на 1912 г. (сръбските войски вече се насочват към брега по време на преговорите).¹⁷⁴ Сазонов казва в мемоарите си: „Създаването на Албания се беше превърнало в някаква догма за Виена и Рим“.¹⁷⁵

Според публикуваните източници на Тройния съюз, Париж все още изглежда се страхува, че Виена, под завесата на дипломатията, таи надежди за териториално разширение. Поанкаре смята тези страхове за потвърдени, когато в началото на октомври и ноември Виена и Белград започват т преговори за създаване на митнически съюз. Това, което предизвика безпокойството на французите, е че предишното прибързано и напрегнато дипломатическо отношение сякаш е последвано от кратка пауза по време на тези преговори и Париж просто няма достъп до никаква информация за развитието на сръбско-австроунгарските отношения.

Руски дипломатически източници разкриват, че френският премиер многократно информира за опасенията си Санкт Петербург.¹⁷⁶ Парижките дипломати най-накрая стигат до заключението, че ще подкрепят идеята сръбите да имат икономически достъп до пристанище в Адриатическо море. С това те се надяват да задоволят както сръбските искания, така и руските интереси и същевременно искат да успокоят Монархията. Също се надяват, че това споразумение ще избегне голяма война в Европа.

В съответствие с непубликувани френски предложения, концепцията за „сръбския икономически изход към Адриатическо море“ включва следните условия:

1. Монархията не може да се разширява на Балканския полуостров;
2. Сърбия ще получи неутрална железопътна връзка с едно от адриатическите пристанища;
3. в случай на въоръжен конфликт между Сърбия и Австро-Унгария (по вина на Виена), Франция ще подкрепи Белград.

В средата на ноември Поанкаре започва дипломатическа кампания за осигуряване съгласието на великите сили за прилагане на първите две точки. Той настоява Тройното съглашение да заеме единна позиция по тези въпроси (въз основа на френските предложения) и иска от всички велики сили да подпишат съвместен протокол (*protocole de desinteressement*), че нямат желание за разширяване в Югоизточна Европа (*desinteressement territorial*).¹⁷⁷

Въпреки това, прилагането на съвместния протокол не е без трудности. Това д се дължи на объркването, възникнало между държавите от Тройното съглашение.

По-конкретно, Русия, подобно на Австро-Унгария, си запазва правото да провежда независима политика спрямо Османската империя, без първо да съгласува интересите си със своите съюзници. Докато Виена започва индивидуални преговори с Белград по въпроса за митническия съюз, Санкт Петербург също поддържа възможността за отделно споразуме-

¹⁷⁴ Nr. 188. Telegram of Izvolsky to Sasonoff, Paris, 26.10/08.11.1912, 199 and Nr. 199. Telegram of Izvolsky to Sasonoff, Paris, 27.10/09.11.1912, 208-209.

¹⁷⁵ Nr. 2461. Telegram of Sasonoff to Benckendorff, St. Petersburg, 23.10./05.11.1912, 572-573 and Nr. 2526. Telegram of Sasonoff to Hartwig, St. Petersburg, 29.10. /11.11.1912, 578-579. - In: Siebert, B., Op. cit.; No. 141. Letter of Grey to Goschen, 06.11.1912, 169-170. - In: Temperley, H.-Gooch, G P., Op. cit., 1934; Poincare, R., Op. cit., 465 and Sasonoff, S. D. Op. cit., 93.

¹⁷⁶ Nr. 140. Letter of Poincare to Izvolsky, Paris, 22.10/4.11.1912, 149; Nr. 143. Telegram of Izvolsky to Sasonoff, Paris, 22.10/4.11.1912, 152 and Nr. 177. Letter of Izvolsky to Sasonoff, Paris, 25.10/07.11.1912, 188-190.

¹⁷⁷ Nr. 200. Telegram of Izvolsky to Sasonoff, Paris, 27.10/09.11.1912, 209-210. - In: Hoetzsch, O., Op. cit.; Private letter of Poincare to Izvolsky, Paris, 22.10 /04.11.1912, 576-577. - In: Siebert, B., Op. cit.; No. 165. Private letter of Cartwright to Nicolson, Vienna, 08.11.1912, 193-194. - In: Temperley, H., G P. Gooch, Op. cit., 1934. Бърхтолд е готов да подпише протокола след незначителна правна поправка: той иска да замени изрaza „desinteressement territorial“ с „desinteressement absolu“, което при тълкуването на Балхаусплац е още по-категорична формулировка в сравнение с френското предложение. Но Поанкаре подозира в тази поправка, че Монархията все още не се е отказала от идеята за териториално разширяване.

ние с Константинопол. Това има доста обезкуражаващ ефект върху Лондон и Париж и хвърля съмнение върху надеждността на Русия като техен съюзник.¹⁷⁸ Британската външна политика желае да облекчи напрежението и се стреми да омаловажи значението на сръбските искания. Грей показва разбиране за сръбските икономически нужди и смята за съвсем естествено великите сили да вземат предвид жертвите на Белград след войната. И същевременно той иска да хармонизира сръбските стремежи с австроунгарските интереси, за да предотврати избухването на нова война.

Във Форин офис смятат, че Белград и Санкт Петербург, няма да притиснат Виена в ъгъла. Грей очаква руско-сръбският съюз да прояви съдържаност и да предложи компромисно решение. Очакванията му, не са били неоснователни. В интерес на Русия е, Сърбия да се разшири на запад, без Австро-Унгария да реагира прекалено.¹⁷⁹

През ноември Сазонов вече се примирява с идеята за автономна Албания, и от негова гледна точка създаването на новата държава и сръбските искания за адриатическо пристанище са свързващи въпроси. Но Сърбия твърдо се противопоставя на идеята за независима Албания, руският външен министър предупреждава белградското правителство срещу техните прекалено амбициозни планове и възможните опасности, които те могат да предизвикат. В същото време Сазонов иска от австроунгарския си колега да вземе предвид факта, че наличието на адриатическо пристанище е необходимо за Сърбия. За съжаление досега не е известно дали Санкт Петербург или което и да е друго външно министерство е наясно, че също толкова необходимо е за Монархията да държи сръбските икономически интереси далеч от бъдещата независима Албания.¹⁸⁰ Сазонов призовава Италия да убеди Монархията в необходимостта от сръбско адриатическо пристанище. Руският министър твърди, че ако сръбските претенции не бъдат удовлетворени, това може да създаде опасна обстановка, и войната да продължи. Той се опитва да увери Виена чрез Рим, че Монархията не трябва да се тревожи за превръщането на Сърбия в морска държава. В замяна силите на Антантата ще предоставят незабавно исканата автономия за цялото албанско крайбрежие и обещават да не пренебрегват австроунгарските икономически интереси.

През ноември 1912 г. обаче руската молба категорично е отхвърлена. Според руският посланик в Рим Крупенски, Италия не обмисля много въпроса за сръбското пристанище. Сан Джулиано смята, че е по-добре Сърбия да получи пристанище на Егейско море или спорът да бъде уреден чрез търговски и митнически съюз между Сърбия и Черна гора. Но когато Тройното съглашение засилва натиска върху него, Сан Джулиано не оставя никакво съмнение: най-важното за Италия е споразуменията ѝ с Монархията за Албания да не бъдат нарушавани. Тези споразумения не само държат третите страни далеч от Албания, но и защитават Италия от експанзивните стремежи на Монархията. Рим иска да държи Виена далеч от Албания не по-малко, отколкото иска да държи Белград също далече.

Що се отнася до бъдещето на Албания, Рим се съгласява и подкрепя мнението на Балканските съюзници и Поанкаре, че „Балканите принадлежат на балканците“. Следователно, общото уреждане на ситуацията, на полуострова, трябва да се гради на принципа на националността. Съответно, италианското външно министерство информира Санкт Петербург и Лондон: сръбските претенции нарушават принципа на албанската националност; албанците са врагове на сърбите и те винаги ще се бунтуват срещу Белград.¹⁸¹ Само чрез създаването на независима Албания, където Сърбия няма никакви права, е възможно да се консолидира политическата сцена на полуострова.

¹⁷⁸ Poincare, R., *Op. cit.*, 484, 536.

¹⁷⁹ No. 145. Letter of Grey to Buchanan, 7.11.1912, 174 and No. 165. Private letter of Cartwright to Nicolson, Vienna, 8.11.1912, 194. - In: Temperley, H., G P. Gooch, *Op. cit.*, 1934; Poincare, R., *Op. cit.*, 470.

¹⁸⁰ r. 126. Telegram of Nekludov to Sazonoff, Sofia, 20.10/01.11.1912, 136. - In: Hoetzsch, O., *Op. cit.*; Nr. 2461. Telegram of Sazonoff to Benckendorff, St. Petersburg, 23.10/05.11.1912, 572-573.

¹⁸¹ Nr. 183. Telegram of Sazonoff to Krupenski, St. Petersburg, 16.10/08.11.1912, 195. - In: Hoetzsch, O., *Op. cit.*; and Nr. 2500. Telegram of Sazonoff to Krupenski, St. Petersburg, 26.10/08.11.1912, 574-575. - In: Siebert, B., *Op. cit.*

Сан Джулиано предупреждава Тройното съглашение: ако проблемите не бъдат решени мирно и последва война, Италия ще подкрепи Австро-Унгария и срещу Сърбия.¹⁸² (Възможно е Италия да е получила подобно предложение за посредничество и от Франция, тъй като в отговора на италианското външно министерство имаше намек, че споразумението Барер-Принети от 1902 г.¹⁸³ не се прилага в Албания.)

Тройният съюз подкрепя исканията на Виена и се подготвя за въоръжен конфликт. Членовете на Тройното съглашение не желаят война за сръбско пристанище на Адриатическо море. Титони, италианският посланик в Париж, ги информира, както е споменато по-горе, че Австро-Унгария не се противопоставя на сръбската експанзия в централните Балкани; Монархията просто не иска южният ѝ съсед да получи достъп до Адриатическо море. С други думи, Виена е готова да се свърже с другите сили за контрола над градове, населени с албанци, като Печ (Ипек) или Призрен (т.е. Косово). След това Париж търси директни компромиси с великите сили, тоест, желае да съобрази интересите на Австро-Унгария в крайбрежна Албания.¹⁸⁴ Френското външно министерство информира своите съюзници, Белград, за това решение. Поанкаре смята, че ако Сърбия след всичко това все още настоява да получи пристанище в Албания, тогава тя трябва да води война сама с Тройния съюз (механизмът на вземане на решения е идентичен с този при Шкодерската криза от 1913 г.).¹⁸⁵

Санкт Петербург се стреми да разреши въпросите по подобен начин. В телеграмата си от 11 ноември 1912 г. Сазонов информира Хартвиг, че Франция и Русия са напълно съгласни по гореспоменатия въпрос. Нещо повече, руското външно министерство предупреждава Сърбия, че ако не преразгледа плановете си, които нарушават интересите на Адриатическите сили, рискува да загуби дипломатическата подкрепа на Тройното съглашение. С други думи: Белград няма друг избор, освен да приеме, че великите сили ще създадат Албанска държава. Съответно, сърбите трябва да се откажат от плана за окупирането на пристанище със сила и да изтеглят войските си, които са на Адриатическо море. В замяна Сазонов предлага да предприеме всички необходими стъпки, за да може Белград да получи някаква икономическа компенсация в новата албанска държава.¹⁸⁶

Дипломатическите усилия на Тройното съглашение за смекчаване на сръбските териториални искания. Въпреки че членовете на Тройното съглашение предпочитат компромисно решение между Великите сили, те нямат желание да отблъскват Сърбия. Тяхната дипломатическа цел е Сърбия да се откаже от определени интереси в полза на Париж, Лондон и Санкт Петербург.

В Сърбия обаче правителството, военните и обществеността са опиянени от победите (б. пр. предвид сръбската народопсихология на безогледен ултрашовинизъм) и за голямо разочарование на Сазонов, в средата на ноември те разглеждат въпроса за адриатическото пристанище като въпрос на престиж.¹⁸⁷ Поради това членовете на Тройното съглашение предприемат отделна дипломатическа акция да накарат Сърбия да прояви самоконтрол и да предотвратят окупацията на северна Албания от сръбската армия, защото това ще предизвика непредвидими последици.

През първите две седмици на ноември руските дипломати лоялни на Сазонов, се стремят да убедят сръбското правителство да се откаже от претенциите си. Но срещат големи трудности. Руската общественост без съмнение е просръбски настроена и поради анексирането на Босна и Херцеговина, подхранва необратимо враждебни настроения към Австро-Унгария.

¹⁸² Nr. 202. Telegram of Krupenski to Sasonoff, Rome, 27.10/09.11.1912, 211.

¹⁸³ Б. пр. С това споразумение, Италия практически напуска Тройния съюз. Сключено между френския посланик Барер и итал. външен министър Принети, според което двете страни ще спазват неутралитет една спрямо друга, ако се стигне до война между държава от Тройния съюз и държава от Антантата, или казано конкретно, при френско-германски конфликт, Италия ще запази неутралитет. Също Италия изцяло признава френските претенции в Мароко, а Франция – италианските към Триполитания. Неслучайно Италия е известна сред дипломатите тогава, като „курвата на Европа“.

¹⁸⁴ Nr. 376. Telegram of Izvolsky to Sasonoff, Paris, 07/20.11.1912, 589-590.

¹⁸⁵ Poincare, R., Op. cit., 490.

¹⁸⁶ Nr. 2526. Telegram of Sasonoff to Hartwig, St. Petersburg, 29.10/11.11.1912, 579.

¹⁸⁷ Sasonoff, S. D., Op. cit., 90.

Според мемоарите на Сазонов, трудността идва от обстоятелството, едновременно да се поддържат сръбските стремежи и да се изисква самоконтрол от правителството на Пашич. Поемайки моралната отговорност на по-голям брат, Сазонов предупреждава Сърбия за опасностите, които ще имат катастрофално влияние върху бъдещето на страната. Вътрешната кореспонденция на външното министерство разкрива, че преди 16 ноември Русия твърдо съобщава на Белград, че страните от Тройното съглашение няма да подкрепят настоящите претенции на сръбското правителство.¹⁸⁸ Приятелските руски предупреждения са изпратени до Белград без резултат. „С бурно нетърпение“ (*stürmische Ungeduld*) сръбското правителство отхвърля получения съвет и продължава предишната си политика „всичко или нищо“.

Сазонов признава, че Пашич ще се сблъска със сериозни трудности, ако се опита да успокои ентузиазизираната и опиянена сръбска общественост.¹⁸⁹ (Да не говорим за сръбската армия, която няма да се подчини на заповед, забраняваща им да окупират албанския бряг Адриатическо море.) Затова руската дипломация призовава съюзниците си да потвърдят чрез съответните си посолства в Белград: позициите си по настоящата Адриатичка политика, Сърбия, трябва да разбере, че не може разчита на подкрепата от Тройното съглашение. Британският посланик Пейджет прави това на 2 ноември. В разговор с държавния секретар Йованович британският дипломат обяснява, че Лондон е наясно, въпреки желанието на Сърбия за споразумение с Австро-Унгария, правителството на Пашич няма реалното намерение да го направи. Пейджет признава, че знае за сръбските агенти, провокиращи вълнения в Монархията, въпреки силно заявените от страната желания за мирно уреждане на спора с Австро-Унгария. (Пейджет смята, че това е истинската причина за враждебността.)¹⁹⁰

Между 9 и 12 ноември Сазонов отново се обръща към външните министерства на Тройното съглашение да направят опити за смекчаване на сръбските претенции, чрез посланиците си в Белград. За да осигури мира между великите сили, руският външен министър информира съюзниците си, че Русия няма да се противопостави на следното споразумение: Сърбия ще получи адриатическо пристанище само ако на Дунавската монархия бъде предоставено такова на Егейско море. Тъй като Белград категорично ще отхвърли предложението, Сазонов се опасява, че „сърбите са си загубили ума“ и ще действат силово. Това в крайна сметка ще доведе до война между Виена и Белград, от която Русия също не може да се въздържа.¹⁹¹

В мемоарите си Поанкаре признава, че Сазонов е призовал Лондон и Париж да предупредят сърбите да „останат трезви“. Белград просто отказва да обмисли сериозно руските предупреждения, които са доста ясни: Балканските съюзници не трябва да разделят европейските части на Турция, без да се съобразяват с интересите на Австро-Унгария и Италия.¹⁹² Въпреки че Поанкаре не успява да разбере защо руснаците се нуждаят от помощта на френските дипломати (дали френската подкрепа трябва да се използва като „щит“ или като „заплаха“?), той нарежда на дипломатите си да се съобразят с искането на руския външен министър.¹⁹³

Обединената дипломатическа офанзива на Тройното съглашение предизвиква изненада и недоумение в Белград, и сръбските дипломатически кръгове. Един от принципите на политиката „всичко или нищо“ на Пашич е доверието, което той гласува на Тройното съглашение и тяхната дипломатическа подкрепа. Нещо повече, сръбската външна политика се осмелява да преследва подобни амбициозни стремежи само защото, са подхранвани от безусловната подкрепа на Русия. Всичко става ясно, когато сръбският посланик в Берлин разговаря с германския външен министър Алфред фон Киндерлен-Вехтер (около 6-8 ноември

¹⁸⁸ No. 213. *Letter of Bertie to Grey, Paris, 16.11.1912*, 253.

¹⁸⁹ Sazonoff, S. D., *Op. cit.*, 96-98.

¹⁹⁰ No. 101. *Report of Paget to Grey, Belgrad, 02.11.1912*, 131. - In: Temperley, H., G P. Gooch, *Op. cit.*, 1934.

¹⁹¹ Nr. 197. *Telegram of Buchanan to Grey, St. Petersburg, 27.10/9.11.1912*, 206.

¹⁹² Poincare, R., *Op. cit.*, 476.

¹⁹³ Poincare, R., *Op. cit.*, 475-476, 480, 491.

1912 г.). Тъй като е в интерес на Германия да предотврати война между Австро-Унгария и Сърбия, германският министър иска от посланика да обясни безотговорната адриатическа политика на Сърбия. Посланикът Милош Богичевич отговоря, че сръбските стремежи са подкрепени и одобрени от Русия. Когато Киндерлен пита какво точно е одобрило руското външно министерство, сръбският дипломат отговаря: „придобиването на цяла Албания“.

Тъй като тази концепция сериозно противоречи на възгледите на Сазонов, съобщени наскоро, Вилхелмшрасе се обръща към Лондон и Париж, за да потвърди или опровергае изявлението. (Важно е да се отбележи, че тонът на нотата на германското външно министерство изобщо не е войнствен. Самият Киндерлен формулира, че изявлението на Богичевич среща критики в Берлин. Според германския държавен секретар, одобрението може да не е дадено от руското външно министерство, а по-скоро от руският посланик в Белград, или той просто не е разбран от сърбите.) Изявлението на Богичевич предизвиква недоумение в Париж и Лондон и без много забавяне двете външни министерства открито питат Сазонов чрез съответните руски посолства, дали Русия наистина е правила такова обещание, че цяла Албания ще се даде на Сърбия, или руският посланик Хартвиг, е обещавал на своя глава в Белград. Руският външен министър отговоря лично на запитването. Британският посланик Бюканън съобщава на 9 ноември 1912 г., че Сазонов потвърждава предишната си позиция: той иска да предотврати ескалацията на въпроса за сръбското адриатическо пристанище, и подчертава, че въпросът трябва да бъде решен от конференцията на великите сили. Сазонов отрича, някога да е обещавал на Сърбия да завземе цяла Албания, нито е нареждал на Хартвиг да го направи. Също не е давал на Хартвиг такива заповеди, като примамка на сръбското правителство с обещание за албанско пристанище. Сазонов обаче признава, че Хартвиг може така да е разбрал политиката на руското правителство, като „косвено“ насърчаваща подобни стремежи.¹⁹⁴

Описаната по-горе ситуация не е резултат от случайно недоразумение, защото Русия води двуличена външна политика от години. С други думи, в руската външна политика има две съперничаещи си тенденции и вече не е възможно дискретно да се ограничи съперничеството, зад стените на руското външно министерство.

Едната тенденция е представена от Сазонов, който изразява своите концепции, за да поддържа мира между Великите сили. Той е подкрепян от руските дипломати, свързани с аристократичните кръгове в Европа. Един от най-видните му поддръжници е руският посланик в Лондон, Александър Бенкендорф, зет на принц Карл Макс Лихновски и граф Алберт фон Менсдорф, като първият е германският, а вторият – австроунгарският посланик в Лондон.¹⁹⁵

Другата тенденция е по-войнствена и агресивна, изразявана от прагматична лобистка група, чиито членове са яростни противници на Германия и Австро-Унгария, подкрепени от по-малка група пламенни панслависти. Най-видната и символична фигура на тази външна политика е Александър Петрович Изволски, министър на външните работи от 1906 до 1910 г. и посланик в Париж между 1910 и 1917 г.¹⁹⁶ Най-известният представител на панславистите е Николай Генрихович Хартвиг, руски посланик в Белград. Известно е, че Хартвиг неведнъж е следвал курс, независим от официалната насока на руската външна политика, но не е отстранен за това където демонстрира силата на неговата лобистка група. След анексията той придобива решаващо влияние върху сръбското външно министерство. Като пламенен симпатизант на панславизма, той настоява за помирение между Сърбия и България, двете страни, които преди това водят неофициална война в Македония. Той е и ключова фигура във формирането на сръбско-българския съюз през 1912 г.

Той е ключовата фигура във формирането на сръбско-българския съюз през 1912 г. Най-важният му стремеж е да изгради възможно най-тесни връзки между Сърбия и Русия, затова е изненадан, че съюзът е излязъл извън руски контрол.

¹⁹⁴ Nr. 187. Telegram of Grey to Buchanan, London, 26.10/8.11.1912, 198-199.

¹⁹⁵ Nr. 197. Telegram of Buchanan to Grey, St. Petersburg, 27.10/09.11.1912, 206-207; and to the question see also *ibid.* Nr. 189. Telegram of Izvolsky to Sazonoff, Paris, 26.10/8.11.1912, 200.

¹⁹⁶ Demeter, G. *Kisallami törtékesek és nagyhatalmi erdekek a Balkan-häbornk idejen (1912-1913)*. Bp., 2007, 60-63.

Хартвиг е действа самостоятелно, и много от неговите инициативи и политически планове не са подкрепени от Сазонов.¹⁹⁷ През 1912-1914 г. Хартвиг неведнъж тълкува „доста индивидуално“ инструкциите, които получава от Санкт Петербург в деликатни ситуации, а Сазонов често е принуден да дава неловки обяснения заради действията и съобщенията на подчинените си. Едно такова обяснение се налага след гореспоменатите съобщения, направени от Богичевич.¹⁹⁸

Инцидентът предизвиква оживена кореспонденция в руските дипломатически кръгове. Хартвиг написа извинително писмо от Белград, докато посланикът Свербеев в Берлин съобщава, че Киндерлен му е показал предполагаеми руски съобщения от Белград, според които „Сърбия е преден пост на Русия на Балканите“, „Босна и Херцеговина ще се паднат на Сърбия“ и „Румъния има право да придобие Трансилвания“.

В отговор на обвинителните актове, руският посланик заявява, че Хартвиг дори не може да мисли за подобни въпроси. В писмо до Сазонов руският посланик в Лондон предупреждава руския външен министър за определени рискове, които колегите му не са споменали. Въпреки че Бенкендорф не се съмнява в патриотизма и лоялността на Хартвиг, той изразява мнение, че политическите маневри на белградския му колега могат да създадат впечатление, че руското външно министерство представя две абсолютно противоречиви външнополитически тенденции.¹⁹⁹

Група европейски посланици в Лондон, в приятелски и частни разговори обръщат внимание на Бенкендорф, че открито антиавстроунгарската и просръбска политика на Хартвиг е известна на всички и се толерирана от Санкт Петербург, което създава впечатлението, че Русия придава по-голямо значение на тази политическа линия, и демонстрира, че е готова да рискува разпалването на война.

Бенкендорф прави всичко възможно за да опровергае тези твърдения, на отбелязва в доклада си, че по този въпрос „е лесно да се опровергаят, но е доста трудно да се убедят“ колегите му. Посланикът намеква, че и двете посоки на външната политика са представени сред колегите му в руското посолство в Лондон и те изобщо не крият възгледите си („*Ich stopfe meinen Kollegen, so gut ich kann, den Mund.*“)...²⁰⁰ Следователно, Сазонов има само едно средство да обуздае Хартвиг и да спре независимата му политика и той го заплашва че ще го отстрани.²⁰¹

Съюзниците на Русия в Тройното съглашение и най-вече влиятелните дипломати, лоялни на руския външен министър, го подтикват да го направи. За да избегне по-нататъшни недоразумения, Сазонов изпраща конкретни и подробни инструкции до Белград, в които нарежда на Хартвиг да представлява официалната руска позиция по въпроса за сръбския излаз на Адриатика.²⁰² Като отправна точка Сазонов пише, че сръбските стремежи към Адриатическо море предизвикват сериозни опасения в Русия. Въпреки че Санкт Петербург все още е готов да предостави дипломатическа подкрепа на сръбската кауза, след като е установил обща платформа по въпроса с Лондон и Париж, членовете на Тройното съглашение разбират, че страните от Тройния съюз единодушно се съгласяват: на Сърбия да бъде отказан достъп до албанския бряг. По този начин всички играчи трябва да проявяват максимална предпазливост, за да не се стигне до ескалация на ситуацията и война в Европа, което е причината представителите на Сърбия в чужбина да подбират внимателно думите си.

Уви, берлинският посланик използва неподходящ тон, когато разговаря с германския външен министър. Богичевич твърди, че Балканските съюзници вече са разработили своите планове за бъдещото разделяне на Албания и не само България, но и Русия са одобрили

¹⁹⁷ Б. пр. Хартвиг е любимец на Изволски и се консултира с него, а не със Сазонов, а Изволски е човек на тайния британски елит, стремежът се към война с Германия.

¹⁹⁸ Boeckh, K. *Von den Balkankriegen zum Ersten Weltkrieg. Kleinstaatenpolitik und ethnische Selbstbestimmung auf dem Balkan.* München, 1996, 25, 29-30, 32 and 131; Demeter, G, *Op. cit.*, 99-100.

¹⁹⁹ Nr. 222. Telegram of Hartwig to Sasonoff, Belgrade, 29.10/11.11.1912, 228 and Nr. 236. Letter of Sverbejev to Sasonoff, Berlin, 31.10/13.11.1912, 241.

²⁰⁰ Nr. 262. Letter of Benckendorff to Sasonoff, London, 03/16.11.1912, 265.

²⁰¹ Също.

²⁰² Nr. 195. Telegram of Sasonoff to Hartwig, St. Petersburg, 27.10/09.11.1912, 204-205.

сръбския излаз на Адриатическо море. Сазонов обаче подчертава, че действащите и релевантни конвенции между Сърбия и България не съдържат никакви задължения за втората, да предоставя военна подкрепа на първата по отношение на адриатическото пристанище. Следователно, сръбските войски отиващи към Дуръс, самоволно извършват нагнетяване на напрежението, което може да предизвика опасни последици. Вземайки предвид гореизложеното, Сазонов дава инструкции на Хартвиг да предупреди Пашич: „сърбите не трябва да нагнетяват ситуацията, в която ние трябва да действаме като техен защитник“.

За да възнагради сръбското правителство за необходимото самоограничение, Сазонов добавя, че националните цели могат да останат непроменени, само средствата за постигането им трябва да бъдат променени. Целта е да се укрепи икономическата независимост на Сърбия, например, чрез предоставяне на излаз към Адриатическо море, каквото и да е означавало „излаз“. („Излаз“ означава или получаване на крайбрежна ивица, или изграждане на железопътна линия до пристанищен град, при условие че Монархията получи подобна транзитна железопътна линия за превоз на стоки до Солун). Ако Сърбия се откаже от идеята да завладее адриатическо пристанище, тогава Русия обещава да положи всички усилия, за да сведе до минимум разширяването на албанските граници към вътрешността на страната. Ако сръбското правителство е решено да следва настоящата си политика, то рискуваше да загуби всичко, което по-рано е спечелило с такива огромни жертви и за което никога не се беше осмелявало дори да мечтае, от Австро-Унгария, защитаваща собствените си интереси в региона. Тоест, в интерес на Сърбия е да прояви самоограничение.

Съюзниците от Тройното съглашение също получават копие от тази нота, тъй като Сазонов не споменава в нея Хартвиг и неговата роля в събитията. От личното му писмо до Хартвиг, изпратено на 10 ноември, обаче е очевидно, че Сазонов обвинява своя посланик в Белград за ескалацията на дипломатическото напрежение. В това писмо той предупреждава твърде независимия посланик по следния начин: „Те Ви приписват категоричното обещание, което уж сте дали от името на Русия на Сърбия и според което тя може да е сигурна в нашата всестранна подкрепа, относно спора за излаза на Адриатическо море. Чувствам се длъжен да Ви помоля, по необходимост, при настоящите напрегнати обстоятелства да проявите максимална дискретност, когато разговаряте със сръбските политици.“ И за да обуздае Хартвиг, той завършва писмото така: „Правителството обявява ясно изразената воля на Негово Величество, че мирното уреждане на настоящия спор е желателно и подходящо“. (Остава въпросът обаче дали Сазонов може да контролира представителите на съперническата външнополитическа линия, само чрез позоваването на авторитета на царя.)²⁰³

Сръбската окупация на Дуръс. Сърбия не обръща внимание на предупрежденията и заплахите на великите сили. Всеки ден сръбските войски се приближават все повече и повече към Адриатическо море. Това е точно моментът, в който албанският въпрос, или по-скоро необходимостта от създаване на Албания, се превръща в една от най-важните точки в дневния ред на великите сили.

В дипломатическите кръгове на Тройното съглашение се наблюдава известна прибрзаност, защото те не са сигурни в реакциите на Монархията в случай на окупацията на брега от Сърбия. Изненадващо, несигурността не увеличава напрежението между съюзите, а по-скоро облекчава ситуацията.

Първо, руската дипломация изпраща недвусмислени депеша до членовете на Тройния съюз, потвърждавайки, че Санкт Петербург няма да застане зад сръбския план за завземане на адриатическо пристанище. При окупацията на пристанищния град Хартвиг се подчинява на строгите заповеди на Сазонов и предупреждава Пашич неведнъж.²⁰⁴ Второ, Форин офис отново поема активна роля в събитията. Грей инструктира своя посланик в Белград да предупреди отново сръбското правителство за британската позиция и да привлече вниманието

²⁰³ Nr. 212. Telegram of Sazonoff to Hartwig, St. Petersburg, 28.10/10.11.1912, 221.

²⁰⁴ Nr. 266. Telegram of Sazonoff to the Russian ambassadors, St Petersburg, 04/17.11.1912, 269, Nr. 274. Telegram of Hartwig to Sazonoff, Belgrade, 04/17.11.1912, 275.

на сърбите, че Балхаусплац се стреми към постигане мирно споразумение (тоест, в случай на австроунгарско-сръбска война, Англия ще държи отговорен Белград).²⁰⁵

По-късно той казва на Менсдорф, австроунгарския посланик в Лондон, че британците не считат инвазията за подходящо средство за разрешаване на спора. Въпреки че британското правителство гледа с разбиране на сръбските икономически стремежи, те вярват, че всички съответни резолюции трябва да бъдат взети от великите сили. Трето, Балхаусплац също прави приятелски жестове към членовете на Тройното съглашение.

Въпреки това Пашич отказва да отстъпи. Сръбското правителство, обществеността и печата са напълно единодушни, че Сърбия трябва да придобие излаз към Адриатическо море. Нещо повече, според доклада на Хартвиг сръбските военни кръгове разкриват, че са готови да водят война с Монархията за пристанищния град.²⁰⁶

Жребият е хвърлен веднъж завинаги: на 24 ноември 1912 г., един ден преди окупацията на дълго искания Дуръс, Пашич прави уверено изявление пред лондонския вестник „Таймс“, че, Сърбия претендира за крайбрежната ивица между Лежа и Дуръс и хинтерленда отвъд нея, очертан от градовете Лежа, Гякова, Дуръс и Охрид. Според доклад на Бенкендорф от в Лондон, Никълсън, държавен секретар на външните работи (помощник на Грей), коментира изявлението на Пашич, че е направено „в особено неудобен момент и при не съвсем щастливи обстоятелства“.²⁰⁷

Създаването на Албания! Окупацията на Дуръс от Сърбия е последната стъпка от поредицата събития, довели до сценария желан от великите сили, който не успяват да предотвратят през предходния месец и половина.

Адриатическите завоевания на Сърбия принуждават Монархията да реагира и ефектът на доминото заплаши да подпали в голяма война в Европа. В края на ноември 1912 г. обаче външните министерства на великите сили все още могат да вземат обмислени решения. След окупацията на Дуръс, австроунгарските посланици, в държавите от Тройното съглашение, се свързват със съответните правителства и обявяват, че Австро-Унгария все още е категорично против сръбското присъствие на Адриатическо море и е готова да започне война. В последните дни на ноември италианските посланици последват примера им и потвърждават, че Рим е готов да подкрепи своя съюзник, но германската реакция дава последния тласък на Париж, Санкт Петербург и Лондон.

Германските финансови кръгове и други политически и военни лобита разкриват на берлинското правителство, че смятат предстоящата война между Сърбия и Австро-Унгария за неизбежна. Следователно германският генерален щаб разработва план за мобилизация, а на 2 ноември 1912 г. Бетман-Холвег произнася войнствена реч в парламента, в която ясно застава на страната на Виена.

Тонът на речта на канцлера „озадачава“ Грей и изпълва британската общественост с голяма тревога.²⁰⁸ За да избегнат по-нататъшна ескалация на проблема, френското и руското министерства на външните работи обявяват: създаването на държавата Албания не може повече да се отлага. Това означава, че въпросът трябва да бъде решен на международна конференция на великите сили без участието на Балканските държави.²⁰⁹

След окупацията на Дуръс членовете на Тройното съглашение се свързват по въпроса за Албания и сръбското адриатическо пристанище за да определят точната цел, която да постигнат на бъдещата конференция. Първото предизвикателство е как да се убеди Сърбия да се въздържа от неизпълнение резолюцията на великите сили. След окупацията на прис-

²⁰⁵ No. 190. Letter of Grey to Paget, London, 13.11.1912, 229; No. 193. Letter of Grey to Cartwright, London, 13.11.1912, 231-232 and No. 270. Report of Buchanan to Grey, St. Petersburg, 25.11.1912, 312.

²⁰⁶ Nr. 317. Telegram of Hartwig to Sasonoff, Belgrade, 09/22.11.1912, 316.

²⁰⁷ Nr. 336. Telegram of Benckendorff to Sasonoff, London, 12/25.11.1912, 331.

²⁰⁸ Nr. 338. Telegram of Izvolsky to Sasonoff, Paris, 12/25.11.1912, 332; Nr. 340. Telegram of Sverbejev to Sasonoff, Berlin, 12/25.11.1912, 334; Nr. 420. Telegram of Benckendorff to Sasonoff, London, 21.11/04.12.1912, 410 and Nr. 421. Letter of Benckendorff to Sasonoff, London, 21.11/4.12.1912, 410-412. Telegram of Benckendorff to Sasonoff, London, 11/24.11.1912, 594. - In: Siebert, B., Op. cit.; No. 176. Report of Paget to Grey, Belgrad, 11.11.1912, 213.

²⁰⁹ Siebert, B., Op. cit. 599-614.

танищния град, Пашич уж отказва да се присъедини, докато не разбира за парламентарната реч на Бетман-Холвег.

Руското външно министерство спазва предишното си обещание, според което, ако Сърбия отстъпи от в своите адриатически претенци, Русия ще положи всички усилия, за да задоволи сръбските икономически претенции и да настоява за такива източни граници на новата държава, които да са най-изгодни за Сърбия.

Съответно, още в първите дни на септември Санкт Петербург уведомява съюзниците си за предложението си за новите граници, което се потвърждава на 3 декември 1912 г., когато Грей лично протестира пред Бенкендорф относно руските планове. Британският външен министър информира Бюканън, британския посланик в Санкт Петербург, че дори да подкрепя изграждането на сръбска железопътна връзка с Дуръс под международен контрол, той намира идеята Албания да бъде създадена само в тясна крайбрежна ивица за напълно неприемлива.²¹⁰

Великобритания също не подкрепя безусловно руските концепции за пристанищния град. Лондон се стреми да намери решение на реалполитиката, което да е на ръба и да бъде приемливо за Адриатическите сили. Това е необходимо, защото външното министерство разбира, че Италия, дори и отворена за преговори, не е склонна да се откаже от споразуменията си с Австро-Унгария за Албания.

Затова в началото на декември Грей предлага да се създаде „неутрално пристанище“, където „неутралността“ да бъде определена от конференция на великите сили. Това показва, че Великобритания наистина е иска да намери решение с участието на всички велики сили.²¹¹

Австроунгарско-сръбските отношения остават напрегнати. Преди свикването на международната конференция, Тройното съглашение отново се опитва да смекчи исканията на Виена и Белград. Дипломатите на Тройното съглашение притискат Пашич да приеме идеята за автономна Албания и да се откаже от Дуръс, като същевременно очакват Виена да даде известна възможност за сръбските икономически интереси.²¹²

Последното обаче е от много аспекти нереалистично очакване. Такъв компромис води до голяма загуба на престиж за Монархията, която като велика сила не може да си позволи да отстъпи на малка национална държава за такъв важен стратегически въпрос.

Трябва да отбележим, че действията на сръбската армия също не улесняват сближаването на гледните точки: тя окупира Дуръс, пренебрегвайки предупрежденията на шестте велики сили (1); извършва насилия по време на Балканската война срещу албанските католици (убийства, насилствени покръствания, разрушаване на сгради, убийства на католически свещеници и монаси)²¹³ (2); сръбските войски, влизащи в Призрен, пренебрегват всички съответни международни конвенции и проявяват брутално поведение в помещенията на местното австроунгарско консулство (3).

Последният инцидент е безпрецедентен: като консул на Призрен, чехът Оскар Прохаска поддържа връзка с местните албанци през цялата война (точно както британското консулство в Битоля). Сръбските войски окупират града на 30 октомври. Под претекст, че са обстрелвани от покрива на консулството, те, нарушавайки всички дипломатически правила, нахлуват в австроунгарската дипломатическа територия и изискват предаването на всички оръжия. Те пребиват консула, отвлечат го и го измъчват в продължение на дни по всевъзможни начини. Възможно е нещастният дипломат дори да е бил кастриран.

В края на ноември е освободен напълно съсипан, а Балхаусплац прави всичко възможно, за да потули случая, за да избегне по-нататъшната тежка загуба на престиж.

²¹⁰ No. 320. Letter of Grey to Buchanan, London, 03.12.1912, 371 and No. 291. Report of Buchanan to Grey, St. Petersburg, 27.11.1912, 339.

²¹¹ Nr. 333. Telegram of Benckendorff to Sasonoff, London, 11/24.11.1912, 594, 595-598.

²¹² Nr. 368. Letter of Sasonoff to Izvolsky, Paris, 15/28.11.1912, 357.

²¹³ От началото на XVII век монархията е защитник на католиците, живеещи в Османската империя, с ясно определени защитни права. Следователно Австро-Унгария не може да игнорира сръбските престъпления и насилия срещу католиците и техните църкви, без да загуби престиж, въпреки че международната правна основа вече е съмнителна.

Новината обаче се разпространява като горски пожар в дипломатическите кръгове и скоро получава и обществено внимание. Изтичането на историята за Прохаска нанася тежък удар върху панславизма в Чехия.²¹⁴

Накрая Тройното съглашение разбира, че ако застане зад някоя от двете партии, най-важните им цели са да запазят мира и да поддържат сътрудничеството между великите сили. По този начин те оставят въпроса за сръбското пристанище нерешен до конференцията. Лондон също предлага да се намери разумно решение с очертаването на границите на Албания, без да предложи конкретна концепция.²¹⁵

През първата седмица на декември Пашич призова Русия да посредничи между Сърбия и великите сили. Сазонов се съгласява но при условието Белград да приеме, че окончателното решение ще бъде взето не от Тройното съглашение, а от всичките шест велики сили. Едва през първите седмици на декември Пашич осъзнава, че никоя от великите сили не желае да рискува война заради сръбските национални интереси, т.е. в случай на сблъсък сръбската армия ще трябва да се изправи сама срещу Тройния съюз. Хартвиг съобщава, че сръбското правителство е възприело по-примирителен тон, но отказва да се откаже от Адриатическо море.²¹⁶

Чрез Санкт Петербург Пашич се опитва да поставя условия в замяна на защитата пред великите сили. На 3 декември Хартвиг докладва на Сазонов, че сръбският премиер напълно и окончателно се отказва от първоначалния си план за завземане на албански територии (1). Руският дипломат разкрива, че Сърбия и нейните Балкански съюзници няма да се противопоставят на създаването на независима Албания – те просто искат тя да бъде създадена под суверенитета на султана, а не като австроунгарски протекторат (2). По право на победителя, Белград ще изисква крайбрежната ивица да се разшири от Дуръс до новите черногорски граници (sic!) (3).

Тъй като това е ще предизвика протестите на Австро-Унгария, сръбското правителство ще се обърне към Русия с молба да намери решение, което да позволи на Сърбия достъп до въпросната крайбрежна ивица, без да обрича Сърбия на икономическа зависимост от Монархията (4).

Ако вариант (4) не може да бъде реализиран, тогава Сърбия е готова да си запази само малка крайбрежна ивица между Дуръс и Кап Родони (sic!) (5).

Тази малка крайбрежна ивица в тълкуването на сръбското правителство означава много повече жизненоважен интерес („Lebensinteresse“), отколкото получаване на каквото и да е право на неутрално пристанище (6).²¹⁷

Очевидно тези условия не улесняват постигането на компромис и естествено са отказани от правителствата на Тройното съглашение. Британският посланик в Белград по-рано нареича този политически стил „упорит“ и „безразсъден“, защото самата Сърбия се стреми към възможността да започне отделна война с Австро-Унгария.²¹⁸

Без никаква театралност, Лондонската конференция започна на 17 декември 1912 г. От 1878 г. насам това е първият път, в който шестте велики сили са принудени да прегова-

²¹⁴ Kann, R. *Die Prochaska-Affäre vom Herbst 1912*. Wien, 1977.

²¹⁵ No. 224. Letter of Grey to Buchanan, London, 18.11.1912, 264-265.

²¹⁶ Nr. 318. Telegram of Hartwig to Sasonoff, Belgrade, 09/22.11.1912, 316 and Nr. 363. Telegram of Hartwig to Sasonoff, Belgrade, 14/27.11.1912, 351-352.

²¹⁷ Nr. 409. Report of Hartwig to Sasonoff, Belgrade, 20.11/3.12.1912, 402-403.

²¹⁸ No. 313. Private letter of Paget to Grey, Belgrad, 30.11.1912, 365.

рят по европейски въпрос от изключителна важност на най-високо ниво, а събитието отбелязва последното съвместно изпълнение на известния „Европейски концерт“.

Представителите на Балканските държави и Османската империя също присъстват, но нямат право да участват в преговорите. По принцип руската (френската) и австроунгарската (италианската) страна са двете противоположни страни. Англия и Германия заемат по-неутрални роли, някъде между съюзник и посредник.

Посланиците Пол Камбон (Франция), граф Александър Бенкендорф (Русия), маркиз Гулиелмо Имперали (Италия), принц Карл Макс Лихновски (Германия), граф Алберт фон Менсдорф (Австро-Унгария) и британският външен министър сър Едуард Грей се събират на 17 декември в двора на Сейнт Джеймс, мястото на провеждане на конференцията.

Дипломатите се събра на чай в доста домашна атмосфера (Менсдорф, Лихновски и Бенкендорф са роднини) и по време на неофициалния разговор, в съответствие с претенциите на Виена, решават да създадат автономна Албания под суверенитета на султана и под протектората на великите сили. Те също решават, че Сърбия ще получи някои отстъпки и неутрална железопътна връзка под европейски контрол до албански пристанищен град. Сръбската армия е задължена да се изтегли от брега, в противен случай може да бъде обект на австроунгарска наказателна акция.

Преговарящите страни се споразумяват да не пишат протоколи и да не коментират пред печата. Няколко дни след Лондонската резолюция, на 21 декември, Раймон Поанкаре произнася реч във френския Сенат и представя обширен отчет за текущите външнополитически насоки. Премиерът не постави под въпрос правото на албанците на държавност.²¹⁹

Есента на 1913 г. На Лондонската конференция се обръща повече внимание на руско-австроунгарските конфликти на интереси, отколкото френско-австроунгарските, при решаването на въпроса за Албания и сръбското адриатическо пристанище. Монархията се стреми да създаде „жизнеспособна“ нова държава за предпочитане с етнически граници, докато Русия спазва обещанието си към Белград и минимизира територията на новата държава. Тъй като двете страни заемаха все по-твърда позиция, съюзите водят все по-единна политика, което все повече възпрепятства сътрудничеството между великите сили.

През пролетта на 1913 г. Балканските съюзници възобновяват операциите си, което допълнително повлиява на резултата от конференцията, защото ситуацията на Балканите се променя ежедневно. Компромисът е постигнат, когато великите сили решават да не очертават граници, а да решават кои градове да бъдат отстъпени на заинтересованите страни. Стъпка по стъпка Австро-Унгария се отказва от градовете Печ/Ипек, Джакова/Гякова (Дяково), Призрен и Дебър в полза на Сърбия, докато в замяна Русия се съгласява Шкодра и бреговата линия да бъдат неразделените части на Албания, както и Корча и Гирокастра на юг.

Според резолюциите от юни 1913 г., определянето на границите се пада върху местните гранични комисии. Пролетта на 1913 г. обаче изглежда не по-малко напрегната от есента на предходната година, когато Черна гора превръща обсадата на Шкодра във въпрос на престиж.

Въпреки че Великите сили решават градът да бъде даден на Албания, обсадата продължава успешно и на 24 април градът пада под властта на черногорските сили. Съпротивата на черногорския владетел предизвиква нова голяма криза в Европа.

Съвместният флот на великите сили се появява край бреговете на малката славянска държава и твърдолинейният командир на международните военноморски сили, адмирал Сесил Бърни, замисля десантни операции. „Скутарската криза“, както я наричат съвременниците, може да предизвика нова война, този път с участието на великите сили.

Първата Балканска война официално приключва с Лондонския мирен договор на 30 май 1913 г. След това фокусът на Сърбия се измества от Адриатическо море, тъй като тя трябва да защитава новите си завоевания в нова война, този път срещу бившия съюзник България. В резултат на Втората Балканска война сръбската власт се стабилизира в средна-

²¹⁹ Poincare, R. *Op. cit.*, 532; to the question see also *ibid.* 521 and 529.

та част на Балканския п-в, но сръбското правителство и Пашич никога не се отказват от стремежите си да получат адриатическо пристанище.

Въпреки че лондонските компромиси са резултат от последните усилия на дипломацията на великите сили, т.е. конференцията отбелязва последния случай, когато международният мир може да бъде спасен чрез преки преговори, Белград все още вярва, че „лондонските граници“ могат да бъдат променени²²⁰, въпреки че и шестте Велики сили ясно съобщават на сръбското правителство: границите са очертани и нищо не може да промени това. (С други думи, Белград не успява да разбере, че Сърбия не е против Австро-Унгария, а против всички велики сили по отношение на албанския въпрос.)²²¹

Есента на 1913: Съвместното албанско-македоно(българско)²²² (Охридско-Дебърско) въстание срещу Сърбия.²²³ Като пряка последица от анексирането на Македония и въвеждането на сръбска военна администрация, албанските и македоно-българските сили предприемат съвместно въстание срещу Сърбия от албанските територии през есента на 1913 г. Независима Албания не включва всички албански етнически територии и новата държава се сблъсква с редица вътрешни и външни трудности. От Косово и Македония около 120 000 албански бежанци бягат в страната, за които Временното правителство във Вльора не може да се погрижи. След месеци на бездействие и нарастващи трудности, много от бежанците се опитват да се завърнат у дома през септември 1913 г.

Атаката е замислена от ВМРО, която има за цел да създаде автономна Македония²²⁴; албанските лидери от Косово се стремят да „освободят“ териториите си от сръбската окупация. За съжаление, нищо повече не е известно за политическия контекст на атаката. В района на Гякова (Дяково), Призрен и Дебър те предприемат нападения срещу сръбските войски, защитаващи новите граници. От трите атаки само тази, водена от Иса Болетини срещу Дебър, е ефикасна: през септември 1913 г. неговите войски успешно нахлуват в днешна Западна Македония и се насочват към Скопие по поречието на Вардар. Нередовните сили на дясното (българското) крило на ВМРО, след като са се сражават в района на Охрид и Струга, също участват във въстанието²²⁵. Сръбското правителство не приема ситуацията лекомислено и нарежда частична мобилизация. Сръбската армия от 50 000 войници не се забавя, за да победи настъпващите албанци и по време на контраатаката си отново се опитва да осигури пристанище на Адриатическо море. Сръбската армия преминава границите, определени в Лондон. Пълната окупация на Албания е предотвратено от ултиматума на Австро-Унгария на 18 октомври 1913 г.

Избухването на войната от гледна точка на Тройната Антанта. В седмиците преди избухването на войната Белград със сигурност предвижда непосредствената опасност от другата страна на границата, въпреки че каква точно е тя и кой я организира може да не е ясно на сръбското правителство. (Непубликувани австро-унгарски архивни източници обаче показват, че генералният щаб на III сръбска армия, разположен в района, е по-добре информиран.)

²²⁰ На 22 септември 1913 г. Спалайкович информира австроунгарското посолство в Белград за следното: „...Сърбия никога няма да приеме границата, определена на Лондонските конференции, поради стратегически причини!“ ÖHNSIA PA XII/449/23a, No. 194 A—E. Report of Storck to Berchtold, Belgrade, 22.09.1913 and No. 3852. Telegram of Storck, Belgrade, 22.09.1913.

²²¹ Nr. 120. Telegram of Stevanovic to Tadic, 20.04./03.05.1913, 208. - In: Lukac, D. Dokumenti o spoljnoj politici kraljevine Srbije (1903-1914). Knjiga 6/ Sveska 2, Beograd, 1981.

²²² Б. пр. Авторът неправомерно използва термина „македонско“ и затова го поправам, защото тогава в Македония живеят българи, а такъв етнос „македонци“ не съществува!

²²³ Lory, B. La guerre apres la guerre. Le mouvement insurrectionnel Albano-Macedonien de septembre-octobre 1913. - In: Horel, C. Les guerres balkaniques (1912-1913). Conflicts, enjeux, memoires. Bruxelles, 2014, 85-104; Georgiev, G. Novootkrit dokument za bälgaro-albanskoto västanie ot 1913g. - Makedonski Pregled, 33 N 2, 2010, 135-148; Csaplär-Degovics K., G. Demeter. Albanian-Bulgarian Relations during the Balkan Wars and the Albanian-Macedonian Uprising (Third Balkan War, 1913). - In: Meta, B. 100 Years of Independence: Speeches of the International Scientific Conference. Tirana, 2014, 271-290 and Csaplär-Degovics, K. A harmadik Balkän-häborü története. Manuscript, 2013, 91.

²²⁴ Б. пр. Като етап за присъединяване към България.

²²⁵ Б. пр. Българското Охридско-Дебърско въстание.

Съвременната сръбска интерпретация на войната подсказва, че събитията са изненадали Пашич или че той също не е имал достъп до информация. По-рано е немислимо Белград да реагира на събитие с такова въздействие само седмица по-късно! (Боевете избухват на 20-21 септември, а Белград публикува официалната сръбска позиция на 26-27 септември)²²⁶

Според официалното съобщение, Адриатическите сили също са отговорни за нападението. (Въз основа на виенските източници това твърдение може да бъде категорично опровергано и отхвърлено.)

Основанието за обвиненията е предложението от Рим до Виена, за което сръбското външно министерство е уведомено в средата на септември. Рим предлага на Виена всяка от Адриатическите сили да изпрати по едно военно подразделение за защита на Комисията определяща северната албанска граница.²²⁷

Според британски доклади сръбското правителство предполага, че офицерите на двете велики сили вече са на границата, когато е направено предложението, и се смята, че са съдействали на въстаниците.²²⁸

Британското посолство в Белград предоставя сведения и за други събития.²²⁹ Те потвърждават в докладите си, че противно на съобщенията на Пашич, че сръбските войски не са напуснали албанските територии, т.е. те са разположени на чужди земи, игнорирайки границите, установени на Лондонската конференция. Също техните разкази разкриват как сръбската военна администрация продължава да провокира албанското население в страната и извън нея. Лондон се опасява, че подобна политика ще доведе до въоръжени конфликти, Форин офис упълномощава своя посланик в Белград да се свърже с колегите си, за да упражнят съвместен натиск върху сръбското правителство за изтеглянето на войските.²³⁰ Сръбският посланик в Санкт Петербург съобщава в средата на септември, че руското външно министерство е готово да подкрепи сръбските претенции в Албания. Същевременно руснаците предупреждават Белград да изтегли войските си от Северна Албания и да бъде изключително предпазлив, за поведението си в страната. Франция не коментира новината от средата на септември; възможно няма информация за албанските и македонско(българските) приготовления.²³¹

Руската дипломатия не формулира официална позиция дни след началото на албанската атака. Санкт Петербург подкрепя сръбските мерки, предприети в самозащита, и смята за естествено, като част от контраофанзивата, Сърбия временно окупира стратегически точ-

²²⁶ Csaplar-Degovics, K., *Op. cit.*, 50

²²⁷ ÖHHSIA PA XII/449/23a, *Aid-memoire of Jovanovic to Berchtold*, Vienna, 29/16.09.1913, 1-10. 337. *Cirkularia of the Serbian ministry of internal affairs to the Serbian ministry of foreign affairs*, Belgrade, 28/15.09.1913, 376-378. Džamlović, K. *Dokumenti o spoljnoj politici kraljevine Srbije (1903-1914)*, Knjiga 6/ *Sveska 3*, Beograd, 1983; Kefler, O. *Der Balkanbrand 1912/13*. Band 2. Leipzig, 1913, 347.

²²⁸ От средата на май 1913 г. Монархията е наясно, че някои косовски албански политици и водачи на чети, провокирани от сръбската военна администрация и планираните граници, обмислят подбуждане към бунтове и война срещу Сърбия. Вероятността за насилствено уреждане се увеличава от опасенията на косовските водачи, че Балхаусплац няма да може да предотврати разделянето на населените с албанци територии. В същото време те (напр. Байрам Кум) приемат, че Австро-Унгария ще окаже активно съдействие в случай на албанско военно начинание. Но австроунгарските представители спазват решенията на Лондонската конференция и отказват да изпращат оръжия или боеприпаси на недоволните косовски албанци. В опит да избегне тежките последици от албанско нападение, Балхаусплац дори се опитва да разубеди косовските водачи да не атакуват сръбите. ÖHHSIA PA XII/421/6f, No. 157. *Letter of Rudnay to Berchtold*, Durazzo, 16.05.1913; *ibid.* *Telegram of Berchtold to Rudnay*, Vienna, 23.05.1913, No. 24; Anonymous report to Burian, Sarajevo, 29.05.1913, Zl: 816/Pr.B.H.; KA Nachlässe, B 1450, Akt. 84/222, Geh. Nr.179. *Letter of Spaitz to Conrad*, Vienna, 28.05.1913.

²²⁹ No. 8. *Report of Crackanthorpe to Grey*, Belgrade, 12/15.09.1913, 6-7. - In: Temperley, H., G P. Gooch, *Op. cit.*, 1934.

²³⁰ No. 6. *Reports of Crackanthorpe to Grey*, Belgrade, 10/15.09.1913, 5-6 and 12/15.09.1913, 6-7; No. 7. *Letter of Grey to Crackanthorpe*, London, 6.

²³¹ No. 9. *Report of Crackanthorpe to Grey*, Belgrade, 13.09.1913, 7-8. - In: Temperley, H., G P. Gooch, *Op. cit.*, 1934 and 303. *Telegram of Tadic to Pasic*, St. Petersburg, 07/20.09.1913, 349-350. - In: Džambazovski, K., *Op. cit.*

ки. Разкази за разговори между австроунгарски и руски дипломати сякаш подсказват, че последните дори не са наясно какво точно се случва на албанско-сръбската граница през последната седмица на септември.

Дали независима Албания е предприела атаката, или пък албанците от Косово са въстали, или пък е съвсем друг въпрос? Кой все пак е на власт в Албания?

Руската дипломация получава информация от Белград (всъщност дезинформация от албанския „силен човек“ Есат паша), дипломатите в Санкт Петербург нямат отговори на тези въпроси и не желаят да се присъединят към никакви съвместни действия на великите сили. Австроунгарското посолство в Санкт Петербург най-накрая успява да убеди руснаците, че войната не е започната от автономна Албания, а от бежанци в Централна Албания. Посланик Чернин уверява заместник-министъра на външните работи Нератов, че Виена не се съмнява в правото на Сърбия да действа в самозащита; в същото време Белград провокира нападението с определени политически, административни и военни решения. Чернин твърди, че Албания не може да извърши нападение, тъй като великите сили все още не са организирали страната: тя няма граници, няма владетел, дори и собствена жандармерия. С други думи: ако няма албанска държава, тогава тя не може да предприеме нападение.

Руската и австроунгарската дипломация най-накрая се споразумяват на 29-30 септември, че ще очакват Белград да спазва лондонските резолюции за границите на Албания.²³² Русия не успява да действа изцяло в духа на това споразумение в последните дни на септември. Въз основа на доклада на Тадич, посланик в Санкт Петербург, руското външно министерство приема, че според Сърбия, български офицери също участват в нападението (българските войводи, водещи гореспоменатите чети на ВМРО), но отказва да повярва, че нападението е било по австрийска инициатива.

Нератов информира Тадич, че Русия ще приеме с благосклонност всички мерки, предприети в самозащита, но препоръча предпазливост и благоразумие на Сърбия. Русия също иска от Пашич да не пътува до Европа, а да се справи със ситуацията в страната. В замяна Белград получава обещание, че Русия ще подкрепи дипломатически промяната на границите, т.е., Русия е готова едностранно да наруши споразуменията, които а толкова трудно са постигнати в Лондон. (Важно е да се отбележи, че с ултиматума на 18 октомври Монархията нарушава и съществен компромис, според който великите сили винаги ще преговарят, преди да предприемат каквито и да било действия на Балканите. Вярно е обаче, че ултиматумът е за намаляване на тежките последици от геноцида и хуманитарна катастрофа.)²³³

Публикуваните руски източници също разкриват защо руското външно министерство препоръчва предпазливост и благоразумие на Сърбия. Спалайкович, сръбският държавен секретар по външните работи, обяснява на Щрандман, руски дипломат в Белград, че сръбите а искат да изместят сръбско-албанската граница на запад и да направят останалата част от Албания сръбофилска, а не австрофилска страна. За тази цел сръбското правителство вече се намесва директно във вътрешните работи на Албания и преговаря с Есат паша. След като чува тази информация, Щрандман предупреждава Спалайкович да спазва Лондонските резолюции.²³⁴

Франция разполага с по-малко информация от Русия, защото външното министерство и печата в Париж, се позовават на новините от Белград или Санкт Петербург. Морис Палелог, секретар на външното министерство, едва се е завърнал от отпуск, когато първите доклади за сблъсъците са поставени на бюрото му, върху доокеминтите, трупали се от седмици.

²³² ÖHHSStA PA XII/449/23a, No. 12. Telegram of Czernin, St Petersburg, 30.09.1913.

²³³ Nr. 1059. Telegram of Neratov to Benckendorff, St. Petersburg, 14/27.09.1913, 292 and Nr. 1067. Telegram of Neratov to Izvolsky, St. Petersburg, 17/30.09.1913, 295. - In: Stieve, F., Op. cit.; Nr. 855. Telegram of Neratov to Benckendorff, St Petersburg, 14/27.09.1913, 439. - In: Boghitschewitsch, M. Die auswärtige Politik Serbiens 1903-1914. Band 2. Berlin, 1928. 332. Report of Tadic to Spalajkovic, St Petersburg, 27/14.09.1913, 372-374. - In: Džambazovski, K., Op. cit.

²³⁴ Nr. 854. Report of Strandmann to Sasonoff, St. Petersburg, 12/25.09.1913, 438-439.

Между 24 и 27 септември той неведнъж вика австроунгарския посланик в Париж и иска информация. След дълги разговори убеждава Палеолог, че повечето новини в печата са неверни: например, че Монархията не е изпращала офицери в Албания за да организират действия срещу Сърбия.

Външният министър на Поанкаре отказва да приеме, че сблъсъците са провокирани от Белград, но е убеден да настоява за спазване на границите, определени от Лондонската конференция на посланиците.

След 25 септември, Париж също показва готовност да предприеме съвместен демарш с другите Велики сили. Ръководителят на френската дипломация съобщава решението лично на Пашич, който се опитва в Рамбуе да получи дипломатическа подкрепа за интервенцията срещу Албания. Отлагането на французите има икономическа причина: Париж се опасява, че оказването на прекален натиск върху Белград може да предизвика смущения в изплащането на заемите, отпуснати на Сърбия.²³⁵

От членовете на Тройното съглашение, Великобритания първа реагира утвърдително на дипломатическите запитвания на Балхаусплац. В момента на албанското нападение Лондон е зает с все по-напрегнатото противопоставяне между гърците и турците. Форин офис е обезпокоен, че сръбска контраофанзива може допълнително да утежни отношенията между двете южнобалкански държави, което може да предизвика нов общобалкански конфликт (Германия също споделя подобни опасения).

На 24 септември Форин офис информира другите велики сили и Белград за решението си да настояват за лондонските граници и за готовността да се изпратят британски офицери като част от международна комисия за албанско-сръбската граница.²³⁶

Британските източници съобщават, че Форин офис смята, че присъствието на сръбските войски в северноалбанските територии (въпреки че Лондонските резолюции според които, трябваше да се изтеглят през лятото), за основна причина за конфликта. В края на септември страните от Тройното съглашение все по-често обсъждат в кореспонденцията си ролята на Монархията в развитието на конфликта. Британците и руснаците смятат за „подозрително“, че от всички велики сили Балхаусплац е най-добре информиран за региона и Австро-Унгария едностранно увеличава политическия си натиск върху Белград, за да сложи край на боевете.²³⁷

Сръбската окупация на Северна Албания и Тройното съглашение. През първата седмица на октомври 1913 г. сръбската дипломация съсредоточава усилията си да предотврати съвместния протест на великите сили срещу преминаването на албанската границата от сръбските войски. Сръбските посланици ефикасно аргументират пред различните чуждестранни правителства, че армията им преминава Черен Дрин само временно и единствено в защита на границите, и също подчертават, че единствената отговорност за ескалацията е на албанското правителство във Вльора.

Дипломатите твърдят, че Белград се стреми да прекрати конфликта възможно най-скоро, но за тази цел първо трябва да се свържат с международно признатото правителство на Албания. След като това правителство бъде сформирано и консолидира вътрешните отношения на новата албанска държава, Сърбия ще изясни конфликтите и ще изтегли войските си, разположени на албанска територия.

²³⁵ ÖHHSIA PA XII/449/23a, Telegrams of Szecseny, Paris, 24.09.1913, No. 4243; 25.09.1913, No. 4597; 27.09.1913, No. 4726; and *ibid.* Reports of Szecsen to Berchtold, Paris, 27.09.1913, without No. and 30.09.1913, No. 91-B; *ibid.* Telegrams of Storck to Berchtold, Belgrade, 27.09.1913, No. 4801 and 27.09.1913, No. 4801. And see also: Nr. 1066. Letter of Neratov to Benckendorff, St Petersburg, 30/17.09.1913, 294-295

²³⁶ ÖHHSIA PA XII/449/23a, Telegrams of Storck, Belgrade, 21.09.1913, No. 3709 and 24.09.1913, No. 4237; *ibid.* No. 195 A-D. Report of Storck to Berchtold, Belgrade, 23.09.1913; *ibid.* Telegram of Trauttmassdorf, London, 1913.09.26., No. 98/19.; No. 23. private letter of Cartwright to Grey, Vienna, 18-20 and No. 29. report of Granville to Grey, Berlin, 22-23. - In: Temperley, H.-Gooch, G P., 1936, Op. cit; 332. Report of Tadic to Spalajkovic, St. Petersburg, 27/14.09.1913, 372-374 and 369. Report of Bordevic to Pasic, London, 26.9.1913, 402-404. - In: Džam-bazovski, K., Op. cit.

²³⁷ „Той [Грей] смята отношението на Австрия за подозрително.“ No. 16. Report of O'Beirne to Grey, St Petersburg, 23.09.1913, 11-12; No. 13. Report of Crackanthorpe to Grey, Belgrade, 21.09.1913, 10. - In: Temperley, H., G. P. Gooch, Op. cit., 1934.

Внимателно координираните действия на дипломатите успяват да възпрат великите сили от съвместен демарш в Белград.²³⁸

След период на колебание Санкт Петербург и Париж отговарят отрицателно, поради което предложения от Италия съвместен демарш не се състои.²³⁹

Франция и Русия изразяват мнение, че предишните приятелски предупреждения ще бъдат достатъчни за Белград, за да прекрати конфликта, но грешат.²⁴⁰

Държавите от Тройното съглашение нямат единна позиция. Докато Белград може да разчита на общата подкрепа на руската и френската дипломация, нито една от държавите не желае да води война за сръбската кауза.²⁴¹ Накрая Великобритания открито застава на страната на Австро-Унгария по въпроса за граничната война.

Форин офис настоява границите, очертани на Лондонската конференция, да бъдат спазвани и изразява неодобрение, че Балканските държави игнорират резолюциите на великите сили без последствия. Когато в средата на октомври сръбите продължават да нахлуват в райони на независима Албания, британският посланик в Белград Дейрел Краканторп се свързва със своя австроунгарски колега. Посланикът информира колегата си за официалната позиция на британците и заявява, че според него сръбските войски няма да напуснат Албания и следователно Монархията трябва да заеме по-решителна позиция. Въпреки факта, че Краканторп не предлага никакви конкретни стъпки и самият Грей намира идеята за ултиматум за ненужна и невъзможна, почти сигурно е, че Балхаусплац приема изявленията на британския посланик за знак на доброжелателна подкрепа от британското правителство.²⁴²

Междувременно Париж настоява Белград да не провокира повече Австро-Унгария и да изтегли войските от Албания, в замяна на което Франция обещава да отпусне държавния заем, който Сърбия отдавна очаква да получи.

Друг намек за разногласията между великите сили е, че до 18 октомври Париж и Санкт Петербург подчертават: Сърбия досега справедливо е спазвала Лондонските резолюции (б. пр. което изобщо не е вярно). Великобритания обаче не споделя мнението на своите съюзници.²⁴³

Австроунгарският ултиматум от 18 октомври 1913 г. и Тройното съглашение. Тъй като Сърбия все още отказва да се вслуша в предупрежденията (през октомври Сърбия е предупредена три пъти от Балхаусплац), по обяд на 18 октомври Австро-Унгария представя ултиматум на сръбското правителство, изисквайки изтегляне от Албания в рамките на 8 дни, в противен случай Монархията ще обяви война на Сърбия. С ултиматума Балхаусплац се стреми да възстанови престижа си като велика сила на полуострова.²⁴⁴

²³⁸ ÖHHSIA PA XII/449/23a, Telegrams of Storck to Berchtold, Belgrade, No. 224 and 02.10.1913, No. 339.

²³⁹ Nr. 8766. Report of Storck to Berchtold, Belgrade, 01.10.1913, 388-390. - In: Srbik, H., L. Bittner, A. Pribram, A. Übersberger, H., Op. cit., Band 7, Nr. 1066. Letter of Neratov to Benckendorff, St. Petersburg, 30/17.09.1913, 294-295.

²⁴⁰ Telegram of Haymerle to Berchtold, Sinaia, 01.10.1913, Nr.8617. Report of Storck to Berchtold, Belgrade, 13.09.1913, 294-295; Nr. 8618. Report of Storck to Berchtold, Belgrade, 13.09.1913, 294-296; Nr. 8635. Report of Storck to Berchtold, Belgrade, 15.09.1913, 304 and Nr. 8646. Telegram of Czernin, St. Petersburg, 16.09.1913, 309.

²⁴¹ Освен на пряката руска подкрепа, Пашич разчита и на Италия, която очевидно става по-съпричастна към сръбските стремежи. Nr. 8849. Report of Ambrözy to Berchtold, Rome, 16.10.1913, 452-453 and Nr. 8857. Report of Czernin to Berchtold, St. Petersburg, 17.10.1913, 459-460. ÖHHSIA PA XII/451/25a, No. 3524. Telegram of Czernin to Berchtold, St Petersburg, 17.10.1913 and No. 482. Circularia of Berchtold to the Austro-Hungarian ambassadors, 17.10.1913. No. 38. Letter of Goschen to Grey, Berlin, 16.10.1913, 32-33.

²⁴² Б. пр. Ясен знак за действията на английския таен елит, който иска да подмами неофициално Австро-Унгария да нападне Сърбия и да се задейства веригата за възпламеняване на европейската война!

²⁴³ Nr. 1093. Telegram of Izvolsky to Neratov, Paris, 18.05.10.1913, 313 and Nr. 1101. Letter of Izvolsky to Sasonoff, Paris, 23/10.10.1913, 318-319. Nr. 1095. Telegram of Neratov to Benckendorff, St Petersburg, 05/18.10.1913, 313-315. - In: Stieve, F., Op. cit.; Nr. 25. Telegram of O'Beime to Grey, St Petersburg, 6.10.1913, 128-129; Nr. 64. Letter of Grey to Cartwright, London, 13.10.1913, 158 and Nr. 86. Report of Goschen to Grey, Berlin, 173. (Б. пр. Всъщност това е коварната двулична игра на Лондон, да подпали фитила на войната.)

²⁴⁴ ÖHHSIA PA XII/451/25a, Pro domo Nr. 4940. Daily report, Vienna, 18.10.1913 and No.1221. Telegramdraft of Berchtold to Ambrözy, Vienna, ÖHHSIA PA XIX/Nachlass Berchtold, Kt. 4, Bd. 4/II, 98-99; KA Nachlässe, B 1450, Akt. 90, 592/K.d.M. Aide memoire of the Ballhausplatz to Conrad, Vienna, 18.10.1913, and

Русия информира австроунгарското посолство в Санкт Петербург, че ще приеме отговора на Сърбия на ултиматума, но Нератов съобщава на австроунгарското и германското посолства, че дори Русия да признава лондонските граници, евакуацията на сръбските войски може да отнеме повече време от поисканото. Той е готов да съдейства за ускоряване определянето на границите и за улесняване на държавната организация на Албания. Освен това руската дипломация няма други цели.²⁴⁵

Париж смята ултиматума за доста неудачно решение и изразява неодобрение. Поанкаре все още вярва, че Монархията е организирала или поне насърчила албанското нападение. Едва когато, на 19 октомври австроунгарският посланик представя копия от австроунгарските консулски доклади за нападението за да избегне недоразумения, Поанкаре промени отношението си към въпроса. Тогава той обеща да настоява пред Сърбия да „прояви умереност“.²⁴⁶ Ке Д'Орсе разбира и приема целите, но не одобрява формата на ултиматума.

В продължение на близо две седмици Грей съобщава по различни канали, че Великобритания подкрепя съвместни действия на великите сили. Той изразява мнение, че произволните действия на Монархията могат да се тълкуват като конфронтация между Виена и другите велики сили, което е вредно за общия престиж на въпросните сили.²⁴⁷

Балхаусплац отговоря чрез британското посолство във Виена и австроунгарското посолство в Лондон. Берхтолд заявява, че предвид ситуацията по албанско-сръбската граница и изявата на Сърбия като агресор, няма други средства да се избегнат по-нататъшни жертви и забавянния (по време на втората сръбска окупация са избити десетки хиляди цивилни жители). Виена подчертава, че не остават други дипломатически средства, към които да прибегнат.²⁴⁸

Трябва да отбележим, че британските протести утихват след преговорите на Сазонов с Хю О'Байм, британски посланик в Санкт Петербург, на 26 октомври.

Сазонов предлага, страните от Тройното съглашение, членовете да считат сръбско-албанската война за уредена, защото, противно на предишната информация на Съглашението, Русия смята, че Сърбия е отговорна за избухването на въоръжения конфликт.

На 19 октомври британският посланик в Белград се свързва с Пашич и го информира, че Тройното съглашение не одобрява ултиматума, но не желаят да предостави военна подкрепа на Сърбия. Така става ясно, че не може да се очаква съществен протест от Русия и Франция срещу ултиматума и следователно сръбското правителство е принудено да започне изтеглянето на 19 октомври. На следващия ден посолствата на великите сили в Белград са информирани за сръбското решение да се изтеглят войските. Но сръбското правителство не пропуска, да намекне за малка промяна на границите, но без резултат. Белград се съгласява да изтегли сръбските войски за 8 дни и да спазва Лондонските граници. Според британски дипломатически доклади обаче сръбската военна партия не е споделяла склонността на правителството да постигне споразумение с Великите сили.²⁴⁹

Res.Nr. 324. Report of Gellinek to Conrad, Belgrade, 18.10.1913; Rappaport, A., *Albaniens Werdegang*. - *Berliner Monatshefte*, 5, 1927, 840; Hiller, G., *Op. cit.*, 77.

²⁴⁵ Nr. 8866-8867. Reports of Czernin to Berchtold, St. Petersburg, 464-466. - In: Srbik, H., L. Bittner, L., A. Pribram, A., H. Übersberger, *Op. cit.*, Band 7. Nr. 14177. Report of Lucius to Jagow, St Petersburg, 19.10.1913, 399.

²⁴⁶ Poincare, R. *Op. cit.*, 457-458.

²⁴⁷ Nr. 8884. Daily report: visit of Cartwright, Vienna, 20.10.1913, 478. - In: Srbik, H., L. Bittner, A. Pribram, H. Übersberger, *Op. cit.*, Band 7; No. 43. Letter of Grey to Goschen, London, 18.10.1913, 36-37 and No. 48. Letter of Grey to Goschen, London, 20.10.1913, 41.

²⁴⁸ ÖHHSStA PA XII/451/25a, Daily reports, 20.10.1913, Pro domo Nr. 4985; without No. and 22.10.1913, No. 8321. *ibid.* XIX/Nachlass Berchtold, Kt. 4, Bd. 4/II, 19.10.1913, 101-102. KA Nachlässe, B 1450, Akt. 90, Aide memoirs of the Ballhausplatz to Conrad, Vienna, 20.10.1913, Geh. Nr. 236 and 21.10.1913, Geh. Nr. 238; No. 51. Letter of Grey to Cartwright, London, 22.10.1913, 44-45. - In: Temperley, H., G. P. Gooch, 1936, *Op. cit.*; Boeckh, K., *Op. cit.*, 109; Hiller, G., *Op. cit.*, 78; Löhr, H. *Die Gründung Albaniens. Wilhelm zu Wied und die Balkan-Diplomatie der Großmächte 1912-1914*. Frankfurt a.M., 2010, 139 and 141. No. 56. Report of O'Beirne to Grey, St. Petersburg, 28.10/03.11.1913, 49.

²⁴⁹ ÖHHSStA PA XII/451/25a, No. 224 A-B. Report of Storck to Berchtold, Belgrade, 20.10.1913. About the response of the Serbian government, see also ÖHHSStA PA XII/451/25a, No. 3899. Telegram of Storck to Berchtold, Belgrade, 20.10.1913; *ibid.* XIX/Nachlass Berchtold, Kt. 4, Bd. 4/II, 101-103. KA Nachlässe, B 1450, Akt. 90, Geh. Nr.

Епилог: Сближаването между Сърбия и Тройното съглашение. Докато сръбските войски напускат страната, в Албания започват процеси на държавно изграждане. Това е точно моментът, който бележи краха на сътрудничеството между великите сили. Тройното съглашение не участва активно в организирането на новата държава, а основният им интерес е да „следят“ Австро-Унгария и Италия. Адриатическите сили провеждат все по-независима политика в Албания.²⁵⁰

Неуспешният опит за преврат на младотурците води до пълна загуба на доверие между великите сили и последва окончателно влошаване на австроунгарско-италианските отношения (поради разногласията за албанската политика).²⁵¹

Последвалото развитие води до две съществени последици от гледна точка на настоящото изследване: първо, силите на Тройното съглашение започват преговори за едностранно оттегляне от албанските международни комисии; второ, Италия продължава да изгражда по-тесни връзки с Великобритания, като същевременно намаля ангажиментите си в Тройния съюз.

Тези действия създават изцяло нова сцена не само за сърбите, но и за всички национални държави на Балканите. Ролята, която различните Балкански държави имат през 1912 и 1913 г., се превръща в напълно незначителен въпрос.

Системата на великите сили от XIX век безвъзвратно се проваля и рухва. Държавите на Балканския полуостров осъзнават грешките, присъщи на системата и новопридобитата свобода на действие, и бързо се възползват от възможностите. След като избират страна в системата на съюзите на великите сили, остава само да намерят претекст за започване на Първата световна война.

САРАЕВСКОТО УБИЙСТВО КАТО ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ПОВОД ЗА ВОЙНАТА

*автор Николай Полетика²⁵², 1929 г.
сп. Историк-марксист, № 11, 1929, стр. 49-82*

Николай Полетика

Убийството на ерцхерцог Франц Фердинанд в Сараево на 28 юни 1914 г. е събитието, което отприщи силите, стремящи се към световната катастрофа. Както обстоятелствата, при които Гаврило Принцип е стрелял с пистолета си, така и историята на подготовката на атентата, все още не са изяснени и е малко вероятно някога да бъдат изяснени. Сараевското убийство е едно от онези „събития, за които е трудно, ако не и невъзможно, да се представят абсолютни доказателства“.²⁵³

И наистина абсолютни, т.е. документални доказателства, все още не са открити в нито един от европейските архиви, до които е разрешен

238. *Aide memoirs of the Ballhausplatz to Conrad, Vienna, 21.10.1913. No. 44-45. Reports of Crackanthorpe to Grey, Belgrade, 18.10.1913, 37-38, 39.*

²⁵⁰ Те [Великите сили в Лондон] а предотвратяват острите различия помежду си и това е най-доброто средство за предотвратяване на изолирани действия на Австрия и Италия по въпроса за Албания. No. 74. Report of O'Beime to Grey, St. Petersburg, 62. To the question see also *ibid.* No. 79. Private letter of Bertie to Grey, Paris, 11.11.1913, 66-67. - In: Temperley, H., G P. Gooch, 1936, *Op. cit.*; Nr. 228. Telegram of Grey to O'Beime, London, 04.11.1913, 285-286; Nr. 233. Telegram of O'Beime to Grey, St. Petersburg, 05.11.1913, 291-292 and Nr. 315. Report of O'Beirne to Grey, St. Petersburg, 370.

²⁵¹ Nr. 261. Letter of Grey to Bertie, London, 08.11.1913, 318; Nr. 296. Report of Lamb to Grey, Valona, 05.11.1913, 353; Nr. 320. Telegram of Grey to Russell, London, 17.11.1913, 376; Nr. 326. Telegram of Russell to Grey, Vienna, 18.11.1913, 383; Nr. 333. Telegram of Bertie to Grey, Paris, 388; Nr. 378. Report of Lamb to Grey, Valona, 22.11.1913, 429-430.

²⁵² Николай Павлович Полетика (1896 – 1988) е съветски историк, икономист, един от първите, които сериозно изучават историята на произхода на Първата световна война на обширна документална основа, без да робува на идеологически пристрастия. Един от първите историци-ревизионисти в тежката ранносъветска действителност.

²⁵³ W. Stead, *Through thirty years, 1892 - 1922*, London 1924, vol. I, p. 394.

достъп на историка-изследовател. Малко вероятно е историк скоро да получи достъп до архивите на сръбското външно министерство, на сръбския Генерален щаб или на бившето руско посолство в Белград, където биха могли да се намерят наистина интересни документи даващи окончателен отговор на въпроса, кой е отговорен за сараевското убийство.

Следователно, ние трябва да говорим за него, основавайки се на документи и данни с полуофициален характер, опровергани от сръбското правителство, заинтересовано от запазване на тайната. Официалната версия за атентата в Сараево, както е представена в „Цветните книги“ от 1914 г. и в европейския печат, се свежда до следното.

Известният гимназист Гаврило Принцип, избягал от Босна заради австрийското преследване за революционната пропаганда, в съучастие с няколко съмишреници: Чабринович, Грабеж, Илич и други, организира атентат срещу ерцхерцог Франц Фердинанд, за да отмъсти за преследването на сръбското национално движение в Босна и Херцеговина.

Принцип и приятелите му сами организират убийството, като акт на политическо отмъщение. Сръбското правителство незабавно издава официално комюнике, осъждащо покушението, изразява искреното си съжаление към австроунгарското правителство и налага полуофициален траур по случай смъртта на Франц Фердинанд.

По-малко от месец по-късно, обаче последва известният австрийски ултиматум²⁵⁴ към Сърбия, който е пролог към световната война. В него австроунгарското правителство посочва сръбската агитация за създаването на Велика Сърбия с присъединяването на Босна и Херцеговина, като основна причина за покушението и посочва, че то е замислено и подготвено в Белград от сръбската организация „Народна одбрана“, която е под патронажа на сръбското правителство.

Австро-унгарското правителство иска арестуването на майор Войо Танкосич и сръбския чиновник Милан Циганович, които са замесени според резултатите от разследването в Сараево и са заподозрени в съучастие в атентата, наказването на граничните служители в Шабац и Лозница, които са помогнали на заговорниците да преминат границата, и „споразумение за сътрудничество в Сърбия с представители на австро-унгарската администрация за потушаване на вредни движения, насочени срещу териториалната цялост на Австро-Унгария“.

Ултиматумът предлага Сърбия да започне съдебно разследване срещу участниците в заговора от 28 юни, които се намират на сръбска територия, със съвместно участие на представители на австроунгарското правителство. Както знаем, сръбското правителство се съгласява да удовлетвори всички изисквания на ултиматума, с изключение на последните две, считайки ги за нарушение на сръбския суверенитет.²⁵⁵

Отказът на сръбското правителство да изпълни тези две точки от ултиматума има най-сериозни основания.²⁵⁶ Ултиматумът е придружен от меморандум, документиращ всички твърдения и обвинения, отправени срещу сръбското правителство. Това досие е изпратено по телеграфа или по пощата до 22 австроунгарски посланици в чужбина за предаване на правителствата на съответните им страни.

В Париж то е предадено на Биенвеню Мартен на 27 юли, но във френската „Жълта книга“ от 1914 г. е отпечатано само общо въведение.²⁵⁷

В Лондон то е предадено на сър Едуард Грей на 29 юли, който дори не си е направил труда да го прочете. Грей пише до де Бунзен (британски посланик във Виена) на 29 юли: „Австрийският посланик ме информира днес, че е подготвил да ми предаде дълъг меморандум, който давал отчет за отношението на Сърбия към Австрия и обяснение за необходимостта от австрийски действия. Казах, че не желая да влизам в дискусия за същността на въпроса между Австрия и Сърбия“²⁵⁸. В английската „Синя книга“ от 1914 г. не се споменава нито дума повече за този меморандум.

²⁵⁴ *Das Oesterreichische Rote Buch*, 1914, N 7.

²⁵⁵ *Оранжевая книга*, 1914, N 3; *Livre jaune*, 1914, NN 46, 49.

²⁵⁶ *Das Oesterreichische Rote Buch*, 1919, II, N 48.

²⁵⁷ *Livre jaune*, 1914, N 75.

²⁵⁸ *Blue Book*, 1914, N 91.

Когато получава меморандума, Сазонов заявява на Сапари на 24 юли, че „изобщо не се интересува от съдържанието му, защото вие (австрийците) искате война и сте изгорили мостовите си“.²⁵⁹

На 29 юли обаче (очевидно след увещанията на Палеолог и Бюканън, да се помисли за общественото мнение във Франция и Англия²⁶⁰ и след като Австро-Унгария обявява война на Сърбия) Сазонов „отново настоятелно моли обещаният, но все още непредставен на Великите сили меморандум, да бъде представен, защото е необходимо да се запознаят с него преди началото на войната със Сърбия“. „Когато войната избухне, ще бъде твърде късно да се изучава меморандума“²⁶¹. Той също не е публикуван в Руската оранжева книга от 1914 г.

Разбира се, австрийските документи след процеса Фриджунг и процеса в Аграм (Загреб) не се ползват с голямо доверие в Европа и призрактът на войната може да попречи на всеобхватното, детайлно запознаване и проверка на истинността на тези документи, но подобно всеобщо нежелание дори да се разгледат е все пак странно, най-малкото, защото тези документи, бидейки апел към общественото мнение във всички страни, по някакъв начин обясняват решимостта на Австро-Унгария да не се спира дори пред европейска война.

Междувременно в меморандума има много неща, на които правителствата на Антантата е трябвало да обърнат внимание. В едно от приложенията към него са публикувани откъси от устава на „Народна одбрана“ и официалната книга за дейността на тази организация.²⁶²

Според устава задачите на дружеството включват набирането и регистрацията на доброволци, създаването на доброволчески отряди и подготовката им за въоръжени въстания, организирането на „соколски“ кръжоци и тяхното обучение в духа на краен шовинизъм. Цялата дейност на „Народна одбрана“ се осъществява от гледната точка на борбата срещу Австрия и отделянето на Босна и Херцеговина.

„Народна одбрана“ се ръководи от няколко видни сановници, начело с министъра на народното просвещение Люба Йованович. Майор Танкосич играе видна роля в нея. „Народна одбрана“ организира редица лагери – военни училища, където се обучават четнически банди за нахлуването в Босна и Херцеговина. Ръководители на един от лагерите са генерал Божо Янкович, майор Войо Танкосич, Душан Путник, син на началника на генералния щаб ген. Радомир Путник.

„Народна одбрана“, разполага в Босна и Херцеговина с мрежа от шпионски организации.

Друго също толкова интересно приложение към меморандума е протоколът от предварителния разпит на заговорниците – Принцип, Чабринович, Грабеж, Кубритович и други.²⁶³ Според тях, Принцип и Чабринович се обърнали към майор Милан Прибичевич и директора на държавната печатница Живойн Дачич за оръжие и бомби. За съжаление, последните не са били у дома си и тогава се обърнали към някой си Циганович, който е получил pistolет „Браунинг“ и ръчни бомби от майор Танкосич. Това е било на 27 май. На 28 май заговорниците напускат Белград и отиват в Шабац при майор Рада Попович, който им дава фалшиви паспорти. От Попович отиват в Лозница и са превозени с намален на половин цена билет по железопътната линия. Тук, в Лозница, заговорниците се разделят и Чабринович се отправя към Зворник (Босна) с фалшив паспорт. Принцип и Грабеж трябва да прекосят тайно река Дрина с оръжието. Митническият служител Грабич откарва с лодка Принцип и Грабеж в нощта на 30 срещу 31 май на остров „Исаковица-ада“, разположен по средата на река Дрина.

Тук Принцип и Грабеж прекарват деня на 31 май, криейки се в гъсталациите. През нощта от австрийската страна се появява селянин и прекарва заговорниците през границата в нощта на 1 срещу 2 юни. Членове на „Народна одбрана“ отвеждат Принцип и Грабеж чак до Сараево.

²⁵⁹ *Das Oesterreichische Rote Buch*, 1919, II, N 18.

²⁶⁰ Палеолог, *Царская Россия в мировой войне*. Гос. изд., стр. 25.

²⁶¹ *Das Oesterreichische Rote Buch*, 1919, III, N 16.

²⁶² *Das Oesterreichische Rote Buch*, 1919, II N 48, приложения 2, 3, 5 и 6.

²⁶³ *Das Oesterreichische Rote Buch*, 1919, II, N 48, приложение 8

Меморандумът дава пълна картина на великосръбската пропагандна и шпионска работа в Босна и Херцеговина. Няма съмнение, че „Народна одбрана“ се ползва с откритата подкрепа и покровителство на сръбските власти, че дейността ѝ е от силно официален характер.

Министрите Грей, Сазонов и Биенвеню-Мартин предпочитат да не разбират това и да скрият меморандума от общественото мнение. През октомври 1914 г. в Сараево започва процесът срещу участниците в убийството на 28 юни. На процеса показанията на участниците дадени от тях по време на предварителното разследване, три дни след убийството на ерцхерцога, са напълно потвърдени. Нещо повече, разкрит е много интересен детайл, че Чабринович, който е инициатор на плана за убийството на ерцхерцога, е имал специална аудиенция при сръбския престолонаследник, принц-регента Александър.²⁶⁴ Аудиенцията се е състояла около 10 април, т.е. след като Чабринович вече е замислил убийството на ерцхерцога.

През 1912 г. двама студенти от университета в Аграм (Загреб) получават такава аудиенция, пристигайки в Белград като членове на босненската студентска делегация. Делегацията е посрещната с особена тържественост, а гостите дори присъстват на голям парад на сръбската армия. Два месеца след аудиенцията един от тези студенти, на име Юкич, се опитва да убие австрийския губернатор на Аграм, бан Цувай. Съдебното разследване тогава, както и през 1914 г., установява, че атентатът е бил организиран в Белград.

Сараевският процес разкрива, че Босна и Херцеговина е обхваната от мрежа шпионски организации, ръководени от „Народна одбрана“ в Белград. Под формата на културни и просветни сръбски организации, студентски дружества, соколски организации и други подобни кръгове и дружества, „Народна одбрана“ разполага с добре установена и широко развита агентурна мрежа.

Тези показания на участниците в атентата в Сараево са обявени за груба фалшификация. Под влияние на военната лудост, общественото мнение в Европа, ги смята за австрийска фалшификация²⁶⁵ подобно на фалшивите документи използвани в процеса Фридюнг, въпреки че австроунгарското правителство се опитва да даде на процеса максимална публичност. За общественото мнение в Европа мистерията на процеса в Сараево остава неразгадана почти 10 години.

През 1923 г. е публикувана книга на професора по история от Белградския университет Станое Станоевич „Убийството на австрийския престолонаследник Франц Фердинанд“²⁶⁶. Авторът, без да назовава източниците си, посочва в предговора, че цялата информация е получил от оцелелите участници в заговора, с които е бил лично познат. Опитвайки се да намали отговорността на „Народна одбрана“ и да дискредитира австрийската версия за подготовката на атентата, Станоевич обвинява по-малко известното тайно общество „Уединение или смърт“, носещо популярното име „Черна ръка“ (Црна рука), в организирането на Сараевската конспирация. „Черна ръка“ е тайна бойна организация на „Народна одбрана“. Тя е създадена през 1911 г. от офицерската клика, организираща атентата срещу сръбския крал Александър и кралица Драга през 1903 г. „Черна ръка“ е имала печат, на който са изобразени кама, бомба, колба с отрова, череп и кости и се е ползвала с покровителството на най-висшите власти. Начело е стоял не друг, а началникът на контраразузнавателния отдел на сръбския Генерален щаб полковник Драгутин Димитриевич, „много способен и талантлив офицер“, чийто живот е преминал в организиране на политически конспирации и атентати.

„През 1903 г. той е един от основните организатори на заговора срещу крал Александър. През 1911 г. изпраща свой терорист да убие австрийския император или престолонаследника, през февруари 1914 г. сключва споразумение с таен български революционен комитет за убийството на българския цар Фердинанд, през 1914 г. замисля и организира заговор срещу австрийския престолонаследник, през 1916 г. изпраща свой терорист от остров

²⁶⁴ *Serajevo, La conspiration serbe contre la monarchie Austro-Hongroise, Bern 1917, p 68 etc, примечание, также Визнера (Wiesner) в „Knegschuldfraße“, 1926, № IX*

²⁶⁵ *Ch. Oman, The outbreak of the war 1914 - 18, London, 1919, p. 9.*

²⁶⁶ *Stanojevich, Die Ermordung des Erzherzogs Frantz-Ferdmand, Frankfurt 1923.*

Корфу, за да убие гръцкия крал Константин (б. пр. защото е клонял към съюз с Германия). И накрая, през същата година, очевидно се опитва да влезе в преговори с враговете и да организира заговор срещу сръбския престолонаследник принц Александър.“ За това е осъден на смърт и екзекутиран в Солун през юни 1917 г.”²⁶⁷

Станоевич разказва много подробно и с по-големи познания за дейността на „Черна ръка“, за нейното ръководство на тайните антиавстрийски организации в Босна и Херцеговина и снабдяването им с оръжие. Той рисува подробна картина на подготовката за атентата в Белград, който както и в предишните случаи, е организационният център, от който са изпращани директивите и оръжието в Босна и Херцеговина.

„Черна ръка“ образова и идеологически подготвя босненската младеж за терористични актове. За атентата срещу ерцхерцога са мобилизирани най-надеждните и ревностни фанатици по споразумение с босненските организации. Те са снабдени с револвери и бомби от сръбските държавни складове в Крагуевац и са транспортирани през границата. Адската машина е пусната в движение. Остава само да се чакат последствията.

Станоевич обяснява действията на полковник Димитриевич с високо патриотични съображения: „След срещата на император Вилхелм с ерцхерцог Франц Фердинанд в Конопище на 12 юни 1914 г., полковник Димитриевич, е получил тайно съобщение от руския Генерален щаб, че руското правителство има точна информация за характера и целта на тази среща. Германия е одобрила плана на Австро-Унгария да нападне Сърбия и да я завладее, обещавайки своята помощ и подкрепа. Друга информация, получена едновременно от полковник Димитриевич, потвърждава точността на докладите на руския Генерален щаб. Сред сръбското общество се разпространяват фантастични и вълнуващи слухове за решенията, взети на срещата на двамата монарси в Конопище, всички са обзети от ужасна нервност и въздухът е изпълнен с електричество“²⁶⁸

Следователно, „когато са насрочени маневрите на австроунгарските войски в Босна и става известно, че ерцхерцог Франц Фердинанд ще пристигне в Сараево, полковник Димитриевич е сигурен, че Австро-Унгария ще нападне Сърбия“. След дълго обмисляне, както самият той (Димитриевич) разказва през април 1915 г., той стига до заключението, че нападението срещу Сърбия и войната могат да бъдат предотвратени само чрез убийството на Франц Фердинанд, когото цялото сръбско обществено мнение по това време смята за най-големия враг на Сърбия и сръбския народ и главен инициатор на всякакви действия срещу тях.”²⁶⁹

На 15 юни Димитриевич свиква заседание на изпълнителния комитет на „Черна ръка“, на което предлага да се организира атентат срещу ерцхерцога по време на посещението му в Сараево и да се изпрати майор Войо Танкосич с протежетата му Принцип и Грабеж в Сараево за тази цел. След разгорещени дебати, по време на които се посочва, че е невъзможно да се изпрати офицер от сръбската армия, който да ръководи атентата, комитетът отхвърля предложението на Димитриевич с мнозинство от два гласа. Последният решава да действа на свой риск, без да се съобразява с решението на комитета. Според Станоевич, именно той е „главният организатор на покушението“.²⁷⁰

Не всички подробности, съобщени от Станоевич, отговарят на реалността. Целта на Станоевич, както вече казахме, е чрез книгата си да дискредитира резултатите от официалното разследване, проведено в Сараево, три дни след убийството.

Както става ясно от показанията на членовете на „Черна ръка“ на Солунския процес, които ще бъдат разгледани по-нататък, атентатът срещу ерцхерцога е замислен и решен още през декември 1913 г.”²⁷¹

Данило Илич, главният технически организатор на атентата от страна на тайните босненски организации, е изпратен в Белград в края на май за окончателни преговори с Димитриевич относно плана за действие.”²⁷²

²⁶⁷ Stanojevich, 50 - 51.

²⁶⁸ Stanojevich, 55.

²⁶⁹ Пак там.

²⁷⁰ Stanojevich, 9.

²⁷¹ Bogichevich, *Le proces de Salonique, Paris, 1927.*

Срещата в Конопище се състои на 12 юни и следователно не предполагаемите доклади за тайни преговори между Вилхелм II и Франц Фердинанд са повлияли на решението на Димитришич, да изпрати убийци в Сараево.

От друга страна, разполагаме с достоверна информация, че в Конопище не е имало никакви преговори за нападение на Австро-Унгария срещу Сърбия. Според руския пратеник във Виена, Шебеко, сръбският въпрос почти не е бил засегнат на срещата в Конопище. Там са водени разговори за привличането на Румъния на страната на Тройния съюз, като за целта Вилхелм II съветва Франц Фердинанд, да смекчи отношението към румънците в Трансилвания и Банат с по-снизходително.²⁷³

Вторият въпрос е въпросът за Проливите във връзка с възраждането на интереса към него в Русия, и възобновяването на руския флот. В тази връзка в Конопище е обсъждана австроунгарската корабостроителна програма.²⁷⁴ Това послание на Шебеко се потвърждава и от други източници.

Показанията на Станоевич, който за първи път „повдига завесата върху мистерията на убийството в Сараево“, се допълват добре от показанията на сараевския журналист Боривой Йевтич.²⁷⁵

Йевтич е младеж през 1914 г., сътрудник на сараевските вестници „Народ“ и „Србска реч“, органи на сръбския национализъм в Босна и Херцеговина, и е бил член на тайната великосръбска организация „Млада Босна“. Бидейки своеобразна „просветена“ организация за пропагандата на „сръбската кауза“, тя е създадена и работи по указание на сръбския Генерален щаб. В нейно лице, сръбският Генерален щаб е имал във всеки град и село на Босна и Херцеговина свои политически и шпионски агенти, които са извършвали и терористични актове, когато е необходимо. Йевтич, който е принадлежал към тази организация, е бил лично запознат с повечето участници в сараевския атентат. Той разказва много подробно как е прекарал нощта преди сараевския атентат в една компания с Принцип, разгорещено обсъждайки всички шансове за успех или провал. Според Йевтич, ерцхерцог Франц Фердинанд е бил следен в Сараево, като при добре организиран лов. Не по-малко от десет засади били устроени в различни части на града, така че дори и да се измъкне от куршума на Принцип, както и от бомбата на Чабринович, той едва ли е щял да напусне Сараево жив. „Убийството на ерцхерцога е дело на цялата младеж на Босна!“, отбелязва Йевтич. Цяла Босна била покрита с мрежа от националистически студентски кръгове, организирани по много секретен начин, така че един кръг обикновено не знаел за съществуването на друг.

Един от основните организатори на тези кръгове е Данило Илич, учител в Сараево уволнен заради великосръбската си пропаганда. Когато са публикувани новините за големите маневри в Босна с участието на Франц Фердинанд, „Млада Босна“ решава да организира покушение срещу него, а Илич е натоварен със задачата да подбере хората, годни да извършат терористичния акт. Резолюцията на комитета „Млада Босна“ е предадена в Белград на Чабринович, който отива от Босна в Белград, за да се запише в университета. Чабринович вербува Принцип и Грабеж. Техническият организатор на атентата е Циганович, дребен служител на държавните железници в Сърбия.

Принцип отдавна е познат на майор Танкосич. По време на Балканската война в 1912 г. той иска да се присъедини към сръбските чети, но е обявен за негоден за военна служба поради здравословни причини. Танкосич снабдява и тримата с револвери и ръчни гранати, които военните власти раздават на всички сръбски четнически (комитаджийски) отряди. Танкосич докладва за всички тези приготовления на Димитриевич, началник на Генералния щаб и водач на „Черна ръка“ и получава пълното му одобрение.

²⁷² Borivoj Jevtich, *Sarajevski Atteutat, Sarajevo 1924*, и показанията на члена "Черна ръка" генералищабен полковник Божин Симиц в "Clarke", май, 1925.

²⁷³ Но това не зависи от престолонаследника, защото Трансилвания и Банат са части от Унгария и там се провежда политика на унгарското правителство. (б. пр.).

²⁷⁴ Красный архив, том I Донесение Шебеко-Сазонову от 13/26 юния 1914.

²⁷⁵ Jevtich, *Sarajevski Attentat, Sarajevo 1924*. Любопитно е, че през октомври 1914 г., на процеса срещу заговорниците в Сараево, Йевтич се явява като напълно неинформиран свидетел.

Още по-компрометиращи за сръбското правителство са разкритията на един от лидерите на управляващата тогава Радикална партия, Люба Йованович, който е министър на народното просвещение в кабинета на Пашич през 1914 г. Йованович е един от основателите на дружеството „Народна одбрана“ през 1908 г. и в качеството си на министър на народното просвещение е почетен председател и началник на това дружество. По случай десетата годишнина от империалистическата война в Белград е публикувана книга със статии и мемоари на сръбски политически дейци под заглавие „Кръвта на славянството“ („Krv slovenstva“). Първата статия в този сборник – „След Видовден“²⁷⁶ е написана от Люба Йованович и е най-недвусмисленото и цинично признание, че подготовката на Сараевския атентат е извършена в Сърбия, и има силно официален, почти правителствен характер.

„По време на обявяването на световната война“, пише Люба Йованович, „бях министър на народното образование в кабинета на Пашич. Записах някои спомени и бележки за събитията от онези дни с още свеж спомен. От тях подбрах няколко откъса за тази статия, тъй като все още не е дошло времето да разкрия всичко. Не помня дали беше в края на май или началото на юни (1914 г.) един хубав ден Пашич ни каза (той се беше консултирал по този въпрос по-подробно със Стоян Протич, който тогава беше министър на вътрешните работи), но на всички останали каза, че някои хора планират да отидат в Сараево, за да убият Франц Фердинанд. Както по-късно научих, този заговор е бил скалъпен от група тайно организирани лица (в писмо до белградския вестник „Политика“ от 29 март 1925 г. и „Нови живот“ от 28 март 1925 г. Йованович заявява, че под израза „група“ „тайно организирани лица“ е имал предвид „Черна ръка“ и патриотично настроени студенти от Босна и Херцеговина, живеещи в Белград), Пашич и всички ние казахме, а Стоян Протич се съгласи, че той трябва да изпрати инструкции до граничните власти на река Дрина, за да се предотврати преминаването на реката от младежите, които вече бяха тръгнали за тази цел от Белград. Но самите гранични власти принадлежаха към организацията и не изпълниха инструкциите на Стоян, като му докладваха, както по-късно ни каза, че инструкциите стигнали до тях твърде късно, и младежите вече успяли да преминат. Така опитът на правителството да предотврати покушението се провалило. По същия начин опитът на нашия посланик във Виена,²⁷⁷ предприет по негова инициатива, да отклони ерцхерцога от фаталния път, по който щеше да поеме, се провали. Смъртта на ерцхерцога настъпи при обстоятелства, по-страшни от предвидените и с последици, които никой не смееше да си представи“.

Като министър на народното просвещение, Люба Йованович има, наред с други задължения в службата си, задължението да оказва подкрепа на многобройните гимназисти и студенти, които са избягали или са изгонени от Босна заради революционната си, или по-скоро антиавстрийска дейност. Към Министерството на народното просвещение е създаден специален фонд за субсидиране на тези бежанци. Бежанците са настанени в сръбски учебни заведения за сметка на хазната, патриотичните организации и тайните общества, включително „Народна одбрана“, „Черна ръка“ и др.

Люба Йованович разказва за двете си срещи с Принцип, когото е приел в кабинета си в министерството. Той е посъветвал Принцип да завърши гимназия, за да „бъде по-добре подготвен: да може да бъде полезен на народа и да служи по-добре на идеалите си“. Според един от тези студенти бежанци, дошли в Лондон по време на войната, Принцип е бил избран да убие ерцхерцога, защото е боледувал от напреднала туберкулоза, и в никакъв случай не се е надявал на дълъг живот.²⁷⁸

Същото се потвърждава и от Люба Йованович: „Видях го (Принцип) в парка точно преди да тръгне (за Сараево) и изглеждаше много зле.“ „На Видовден бях вечерта в имението си в Сеняк. Около 5 ч. чиновник от пресбюрото ми се обади по телефона и ми разказа какво се е случило в Сараево. И въпреки че знаех какво се готви там, се почувствах сякаш някой неочаквано ме беше ударил, докато държах слушалката. Когато по-късно новината беше потвърдена от други източници, ме обзе дълбока тревога. Видях, че положението на

²⁷⁶ 28 юни, денят на поражението на сръбските войски на Косово поле през 1389 г. от турците. Този ден е ден на национален траур в Сърбия.

²⁷⁷ Йован Йованович.

²⁷⁸ E. Durham, *Fresh Light on the Serajevo Crime*, "Contemporary Review"- януарь 1925, стр. 42.

нашето правителство спрямо другите правителства ще бъде несравнимо по-лошо, отколкото след 29 май 1903 г. (денят на убийството на крал Александър и кралица Драга). Страхувах се, че всички Дворове в Европа ще се почувстват поразени от куршума на Принцип и под натиска на монархистичните и консервативни елементи ще ни изоставят. Знаех, че Франция, и особено Русия, не са готови да се включат в битка с Германия и нейния дунавски съюзник, защото подготовката им нямаше да бъде завършена преди 1917 г.“

Но скоро паниката на Люба Йованович утихва. Сръбските военни и Министерството на външните работи гледат на ситуацията по-оптимистично. „Страшни мисли ме обзеха, започвайки от Видовден до вторник вечерта“, продължава лирично Люба Йованович, „когато моят млад приятел майор Х., на когото споделих страховете си, каза с проникновен глас: „Господин министър! Мисля, че няма нужда да се измъчвате от съмнения. Нека Австро-Унгария ни нападне! Това трябва да се случи рано или късно! Сега не е подходящ моментът за разчистване на сметки. Но изборът не е наш. Ако Австро-Унгария го избере, нека бъде така! Може би ще свърши зле за нас. Но може да бъде различно.“

Надеждите на военните се споделят от сръбската дипломация. На 18 юли британският шарже д'афер, Дарел Кракенторп, докладва на Грей²⁷⁹: „По време на личен разговор, който проведох тази сутрин с генералния секретар на сръбското Министерство на външните работи (Славко Груич), намекнах за идеята на „Таймс“ в броя от 16 юли, че най-разумният курс за Сърбия е да започне самостоятелно и по собствена инициатива разследване на сръбска територия на предполагаемия южнославянски заговор. Г-н Груич ясно заяви колко немислимо е да се предприемат определени мерки тук, преди да знаем резултатите от съдебното разследване в Сараево и пазено в тайна досега“.

Що се отнася до Чабринович, първият, който се опита да убие ерцхерцога, всички знаят, че при пристигането му, както е обичайно, когато австрийски поданици идват да живеят в Белград, сръбското правителство е поискало информация за миналото му в австрийското консулство и е получило задоволителна информация. Но сръбското правителство не знае нищо за Принцип. Сръбското правителство е напълно готово, веднага щом резултатите от разследването в Сараево бъдат публикувани, да удовлетвори всяко искане за понататъшно разследване, ако то е оправдано от обстоятелствата и съвместимо с международните традиции. Генералният секретар добави, че е добре запознат с факта, че в Австрия има влиятелна партия, която иска да използва настоящата ситуация, за да окаже изключителен натиск върху Сърбия, но белградското правителство разполага с точна информация, че Берлин ще окаже влияние върху Австрия в помирителен дух. Ако обаче се случи най-лошото и Австрия обяви война, Сърбия няма да бъде оставена на произвола на съдбата. Всъщност, ако Австрия реши да предприеме очевидно умишлено нападение срещу Сърбия, Русия няма да остане спокойна пред коварно нападение срещу Сърбия, докато България ще бъде спряна от Румъния. Секретарят смята, че при настоящите обстоятелства война между велика сила и една от балканските държави неизбежно ще доведе до разпространение на пожара върху целия европейски континент.“

Оставяме настрана поразително безсрамната лъжа на Груич, че „сръбското правителство не знае нищо за Принцип“. В края на краищата, Люба Йованович го е приел в министърския си кабинет! Оставяме настрана и въпроса за надеждността на Чабринович, която както знаем, е била толкова голяма, че благодарение на задоволителната информация от австрийския консул, принц-регентът Александър му е предоставил, на него обикновения печатар, лична аудиенция в началото на април, т.е. когато въпросът за атентата срещу ерцхерцога е бил решен по принцип от Чабринович.

В това съобщение трябва да се подчертаят особено два момента: абсолютната увереност на Груич, че:

- 1) ако Австрия предприеме действия, Русия ще подкрепи Сърбия и австрийско нападение ще предизвика общоевропейска война, и
- 2) Германия ще повлияе на Виена в помирителен дух.

²⁷⁹ *British War Documents, vol. XI. NN 61 u 80.*

Това съобщение от Кракенторп е изключително важно както за разбирането на последващата позиция на Грей в развиващия се конфликт, така и по отношение на одобрението на Грей за позицията на Русия и Франция спрямо австрийския ултиматум и за характеризиране на настроението на сръбското правителство след атентата.

Първоначалните опасения на Люба Йованович, че Сърбия ще бъде изоставена на произвола на съдбата си от могъщия си покровител, са напълно неоснователни. Напротив, сръбското правителство е твърдо убедено, че този път, за разлика от 1908 и 1912 г., Русия, а следователно и Франция, ще стигнат докрай в защита на Сърбия. И наистина, няколко дни след убийството, Л. Йованович може със задоволство да отбележи, че „руският печат, който предварително, изразява мнението на руското правителство, е заел приятелско отношение към Сърбия. Русия не е отдръпнала ръката си и нейните приятели ще последват Русия.“

Това е посоката, в която се движи, и така се получи. Но сръбското правителство все още е изправено пред една задача от първостепенна, дори жизненоважна важност. Каквото и да се случи, независимо как ще се развият събитията, едно е ясно за министрите – необходимо е да представят въпроса по такъв начин, че Сърбия да изглежда пред целия свят като напълно незамесена в убийството в Сараево, защото общественото мнение в Европа няма да позволи на Англия или Франция да защитят правителството на убийците. Още по-малко византийско-монархистките убеждения на Николай II ще му позволят да защити правителството на цареубийците. Пашич, Протич и целият кабинет активно се заемат с прикриването на следите, които могат да покажат, че убийството е организирано от Белград. Л. Йованович, с невъзмутимо цинична откровеност, разказва: „Пашич обаче се надяваше, че някак ще излезем от кризата и с помощта на всички ни, положи всички усилия... да осигури на Сърбия възможността да се справи възможно най-евтино с неблагоприятната задача да даде удовлетворение на Австро-Унгария. Както е известно, правителството направи всичко възможно, за да покаже на нашите приятели и на останалия свят колко далеч сме от сараевските престъпници.

За тази цел „Стоян Протич, още същата вечер, когато пристигна вестта за деянието на Принцип, даде заповед и белградската полиция, да забрани всякаква музика, пеене и забавления на обществени места, всичко беше затворено и започна един вид официален траур.“

Но тъй като това не му се струва достатъчно, Люба Йованович се решава на героична мярка: „На заупокойната литургия, която се проведе в католическата църква на (австроунгарското) посолство на 20 юни по стар стил, в деня на погребението на покойния ерцхерцог и съпругата му, няколко министри представляваха сръбското правителство. Аз бях сред тях. Искях да покажа, че дори аз, за когото можеше да се смята, че съм одобрил деянието на Принцип (Люба Йованович, както вече казах, беше един от основателите, а в позицията си на министър на народното просвещение и официален патрон на дружеството „Народна одбрана“), бях, напротив, напълно съгласен с това, което правителството правеше. Въпреки това, този кратък престой в църквата беше неприятен за мен. Чувствах се сред врагове, които не биха искали да сключат мир с нас.“

Скоро обаче „от Виена дойде съобщение, че Милан Циганович, служител на Министерството на обществените работи, е помогнал на престъпници да достигнат Сараево. Пашич попита Йоца Йованович, който тогава беше министър на обществените работи, кой е Циганович. Йоца не го познаваше; никой в министерството също не го познаваше. Тъй като Пашич настояваше, Циганович беше намерен, след известни проблеми, на някаква административна позиция в железопътния транспорт. Спомням си, че някой – или Стоян (Протич), или Пашич, каза че Йоца им казал: „Е! Вижте колко правилно казва народът: ако майка загуби сина си, нека го търси по железопътната линия.“ По-късно научихме от Йоца, че Циганович е изчезнал от Белград.“ В резултат на всички тези мерки „можеше да се надяваме, че Виена няма да успее да установи никаква връзка между официална Сърбия и събитието на река Миляцка“ (реката минаваща през Сараево, на брега на която Принцип уби ерцхерцога).

Тези сензационни разкрития на Люба Йованович бяха гръм от ясно небе, за легендата, създадена от официалните историци на Антантата за „малка, бедна и невинна Сърбия, която Австро-Унгария искаше да разкъса“. Люба Йованович, на пръв поглед, сякаш не разбира

пълното значение на това, което пише и признава. Уважаемият сръбски сановник, с простотата на дете, ни разказва, че той самият, неговият шеф и колегите му са гледали на опита за покушение срещу Франц Фердинанд като на напълно естествено и нормално явление. Те са отчели перфектно всички рискове от подобно начинание и всички последици, които то ще има за Сърбия. Министерството на народното просвещение е подкрепяло и образовало бъдещи убийци за сметка на правителството. В края на краищата не е било толкова трудно да се предотврати опитът за покушение, дори след провала на митичния опит да се попречи на убийците да преминат река Дрина, като се свържат с граничните власти, които самите принадлежали към организацията, замислила и извършила убийството.

За целта е било достатъчно да се информира Виена за имената на участниците в заговора, което ще отнело само няколко часа. И Пашич и колегите му имат повече от достатъчно време, от 3 до 5 седмици. Но убийството на ерцхерцога е решено да се извърши и те се интересуват само от това да премахнат всички съмнения за участието си в „мръсната“ работа.

На искането на австрийското правителство за арест на Циганович, Пашич отговоря, че Циганович е напуснал Белград на 15 юни по стар стил в неизвестна посока. Междувременно, както показва протоколът от разследването на съда в Сараево, подписан от съветника на австрийското Министерство на външните работи фон Виснер (т.нар. „документ на Виснер“, към който ще се върнем по-късно), разследването е приключило на 13 юли, а първата информация за участието на Циганович в атентата в Сараево е получена от устата на убийците на 1-2 юли нов стил. Признанията на Люба Йованович показват, че Циганович все още е бил на държавна служба през тези дни и че не е било трудно да го открият. Но вместо да го арестуват, те му позволяват мистериозно да изчезне. Накрая сръбското правителство разполага с още една следа в ръцете си, която би могла да доведе до извършителите на атентата.

Както разказва Люба Йованович, „Стоян Протич проведе известно свое разследване... В белградската поща беше намерена пощенска картичка „до потърсване“, написана преди Видовден от един от престъпниците, до един от неговите другари в Белград.“ Кой е бил този белградски съучастник на убийците и до какво е довело издирването на Протич, не знаем, защото Люба Йованович скромно тук замълчава. Цял параграф от статията му е заменен с многоточия. Очевидно тази част от мемоарите му все още не е узряла за разкриване. Заслужава си да се отбележи и появата на Люба Йованович в църквата на австроунгарското посолство на погребалната литургия за австрийския престолонаследник, който е убит с негово знание и може да се каже, с негово разрешение. Почти шекспировска ситуация!

Значението на разкритията на Люба Йованович е извън всякакво съмнение. За първи път един от водещите сръбски сановници признава, че:

1) сръбското правителство е знаело 4-5 седмици предварително за подготвяния опит за покушение срещу австрийския престолонаследник,

2) че не е предприело никакви сериозни мерки, за да го предотврати. Единственият опит да се предупредят австрийските власти за подготвяния опит за покушение срещу ерцхерцога е направен от сръбския посланик във Виена по негова собствена инициатива и както ще видим по-късно, е официален отговор, направен с цел да обърка австрийските власти;

3) че след убийството в Сараево сръбското правителство е положило всички усилия да прикрие следите от участието си в този въпрос.

Това са минималните заключения, които могат да се направят от признанията на Люба Йованович. Всъщност нещата са дори по-лоши, много по-лоши. Сръбското правителство е по-замесено в убийството в Сараево, отколкото Люба Йованович го изобразява. Признанията на Йованович са посрещнати с бурно възмущение в Европа и САЩ, но сръбското правителство се престорва, че тези признания не се отнасят за него и запази невъзмутимо мълчание по въпроса. Само година и половина след публикуването на сборника „Кръв на славяните“, Пашич, под натиск от европейското обществено мнение, си спомня, че признанията на Йованович нанасят смъртен удар на легендата за „бедната малка и невинна Сърбия“.

Необходимостта от опровержение е учтиво намекната и от изключителния английски авторитет по сръбския въпрос, професор Сетън-Уотсън, който заедно със Стийд²⁸⁰ изиграва толкова влиятелна роля в създаването и признаването от Англия на новата югославска държава, че е смятан за „бащата на Югославия“²⁸¹: „Върху Белград пада тежестта да докаже, че или информацията, с която разполага (за подготовката на убийството), е била много по-неясна, отколкото Л. Йованович иска да ни внуши, или че е изпратено адекватно предупреждение за опасност, която все още ни е неизвестно. Въпросът не може да остане в това състояние. Общественото мнение в Европа и САЩ е повече от всякога заинтересовано от проблема за отговорността за световната война и има право да изисква пълно и подробно обяснение от Люба Йованович и неговия началник Пашич.“

Но Пашич запази гордо мълчание. След това Сетън-Уотсън счита за необходимо да отиде лично в Белград, за да получи това обяснение. Пътуването завърши с неуспех. На 13 май 1925 г. Сетън-Уотсън публикува следното наивно писмо в загребския вестник „Обзор“: „Повече от два месеца моля белградското правителство да изясни твърденията, направени преди време от Люба Йованович за убийството в Сараево в сборника „Кръвта на славянството“, но досега не съм получил отговор. Преди няколко седмици Л. Йованович публикува поредица от статии за отговорността за войната, но в тях избягва да засегне основния въпрос и ме обвинява, че съм представил погрешно първите му твърдения. Разбирам много добре колебанието на Л. Йованович да даде директен отговор. Ако той отрече верността на твърденията си, всички ще се изненадат, че един отговорен държавник може да пише толкова лекомислено. А ако го признае, тогава неговият колега и министър-председател по това време Пашич ще бъде поставен в неприятното положение да говори откровено и ясно и да представя всичко в истинската му светлина.“

В писмата си до лондонския вестник „Morning Post“ от 7.05.1925 г., белградския вестник „Politika“ от 13.04.25 г. и вестника „Review“ от 13.04.25 г., Сетън-Уотсън смята, че признанията на Л. Йованович, дори и да са компрометирали доброто име на Сърбия в очите на света, въпреки това са преувеличени.

Вестниците на Пашич отговарят, като обвиняват „бащата на Югославия“ (Сетън-Уотсън) в германофилия и защита на германските интереси. Сетън-Уотсън обаче продължава да смята, че твърденията на Йованович са преувеличени.

Пътуването на Сетън-Уотсън послужва като сигнал за Пашич да реагира по един или друг начин на признанията на Йованович. На конгреса на Радикалната партия на 25 април 1926 г. Пашич заявява, че „атентатът в Сараево е бил възможност Австрия да си разчисти сметките със Сърбия, която е била невинна за това. Това, което Йованович е написал, вече е било казано от много приятели на Германия. Международната комисия ще проучи този проблем. Ако ни осъди, Германия ще бъде оправдана. Не знаех нищо за опита за атентат, никога не съм казвал нищо за него на Йованович, след завръщането си от Букурещ (където Пашич се е срещнал със Сазонов и краля). Ще видим какви последици е имала тази среща), препоръчах на „Народна одбрана“ да не предприема нищо срещу Австрия.“ По искане на Пашич някои министри, членове на кабинета от 1914 г., потвърждават думите му.²⁸²

Йованович има наглостта да отговори, че „той никога не е казвал, че Пашич е направил изявлението си на заседание на кабинета. Той го направи в личен разговор. Написах го през 1924 г. и никой не ме обвини в лъжа до статията на Йеленич в „Политика“ в началото на 1926 г. Ако публикуването на моята статия е било престъпление, държавна измяна, както я квалифицира Пашич, тогава защо аз, Люба бях председател на Скупщината и Законодателния съвет след публикуването ѝ?“²⁸³

²⁸⁰ Дватама се членове на британският задкулисен елит, т.нар. „група на Милнър“ работил най-усърдно за разпалването на световната война. Т.е., няма как те да не са знаели за подготвянето на престъплението! (б. пр.).

²⁸¹ Steed, П, pp. 164 - 339. Прозвището е дадено на Сетън-Уотсън от „Югославския комитет“, на остров Корфу по време на войната.

²⁸² „Политика“, 26 IV-1926.

²⁸³ Също.

Тъй като Пашич предпочита да не отговаря на този въпрос, Люба Йованович добавя, че „той има и други доказателства за истинността на твърденията си, но не ги публикува, не желаейки да навреди на Пашич и партията“. Но той е готов да представи тези доказателства под формата на официални документи, ако правителството даде разрешение за публикуването им“.²⁸⁴

Тогава премиерът Узунович се намесва и помолва Люба Йованович да не представя тези доказателства, „за да не се казва това, което не трябва да се казва“.²⁸⁵

Спорът между Пашич и Йованович, въпреки автентичността му, изглежда чудовищно неправдоподобен. Опитът на Пашич да опровергае Йованович едва ли ще бъде сметнат за успешен от някого. Всъщност, какво би струвало да се позволи на Йованович да публикува документите, за които говори? Ако тези документи са фалшиви и не доказват нищо, тогава предишното изявление на Йованович не е нищо повече от безотговорно и лекомислено бърборене. Сръбското правителство може да приеме предизвикателството на Йованович и да разкрие лъжливостта на показанията му, но избира да мълчи. Естественият извод е, че документите които Люба Йованович предлага да представи, не са фалшификати, а доказват много.

По същия начин изследователите на въпроса за виновниците за войната все още не знаят нищо за свикването от сръбското правителство на международна комисия за изучаване на този проблем, нито за отварянето на сръбските архиви за изследователите. Сръбското правителство очевидно има какво да крие. И наистина, ако се опитаме да сравним някои факти във връзка с горното изявление на Пашич на конгреса на Радикалната партия, ще имаме най-сериозните основания да се съмняваме в неговата искреност.

През 1926 г. Пашич заявява, че „не знае нищо за подготвяния атентат“. Няколко дни след обявяването на войната Пашич, в отговор на въпрос на бившия министър Драгутин Печич, заявява в Скупщината, че е изпратил предупреждение до Виена за опасността, която заплашва ерцхерцога. Вестник „*Temps*“ посвещава цяла редакционна статия на това предупреждение.²⁸⁶

Сръбският посланик в Санкт Петербург, Слалайкович, е първият, който съобщава за това предупреждение в интервю за „Новое время“ на 30 юни 1914 г. Френският историк Дени, който пътува по целия маршрут със сръбската армия по време на отстъплението през 1915 г., също съобщава, че Пашич е изпратил предупреждение.²⁸⁷ Накрая самият Пашич заявява в интервю с американски кореспондент на 7 юли 1914 г., че „предупреждава Виена за опасността, на която е изложен ерцхерцогът“.²⁸⁸

Въпреки това, през 1917 г. Пашич се отказва и в ново интервю заявява: „Ако знаехме за съществуването на заговора, щяхме да предупредим австрийското правителство“.²⁸⁹

И така, знаел ли е Пашич за заговора или не? Ако не е знаел, как е могъл да предупреди Виена за него? Ако е знаел, защо да признава неща, които могат да предизвикат подозрение, че сръбското правителство е знаело за заговора? Подобна двойствена тактика на Пашич се обяснява с обстоятелството, че благодарение на резултата от войната, създава „Велика Сърбия“, тази за която са мечтали сръбските империалисти, превръщат Димитриевич и Принцип, в национални герои и мъченици в националното съзнание.

В крайна сметка, ако сръбското правителство е предупредило Виена през 1914 г., сега в очите на сръбските националисти, Пашич и неговите колеги не са нищо повече от предатели и изменници на националната кауза.

²⁸⁴ „Обзор“, 26/IV 1926.

²⁸⁵ Още по-рано, на 17 април 1925 г., в „Политика“, Йованович заявява, че „не прави никакви разкрития, а казва това, което е било известно на всеки от нас през 1914 г. Всеки, който се опита да докаже, че сръбското правителство не е знаело нищо за плана за убийството на Франц Фердинанд, ще се заеме с неизпълнима задача“.

²⁸⁶ „Temps“, 10 VII 1914.

²⁸⁷ Denis, *La Grande Serbie*, Paris, 1915, pp. 151 u 277; Stanojevich 61.

²⁸⁸ „Политика“ 17/IV 1925.

²⁸⁹ „Standard“ 21/VII 1917.

Ако сръбското правителство, знаейки за заговора, не е предупредило Виена, то Пашич и приятелите му стават съучастници в заговора.

За Пашич е също толкова трудно да признае и двете. Но можем да кажем с пълна сигурност, че сръбското правителство не е предупредило Виена, въпреки че е знаело отлично за заговора. През 1914 г. австрийците откриват в дневника за входящи документи на командира на сръбския граничен пост, копие от заповед от Министерството на войната, с която се нарежда арестуването на заговорниците при преминаването им през границата. Заговорниците са изброени поименно. Това показва доста убедително, че, първо сръбският кабинет е знаел за подготвяния атентат и второ, разказът на Люба Йованович за изпращане на заповед за задържане на заговорниците, одобрена от всички присъстващи членове на кабинета, включително Пашич и Протич, отговаря на реалността. По същия начин е вярна и историята на Люба Йованович, че сръбският посланик във Виена, Йован Йованович, е предупредил австрийското правителство за предстоящия атентат по своя инициатива.

„Йован“ Йованович, както самият той съобщава²⁹⁰, решава да посети Билински (министър на финансите и министър на Босна и Херцеговина) на 5 юни, 23 дни преди престъплението, и да го предупреди за опасността, заплашваща ерцхерцога, не от предстоящия опит за покушение, а че „маневрите при такива условия (т.е. в деня на национален траур, на сръбската граница, под ръководството на „сърбофоба“ Франц Фердинанд) са опасни. Сред сръбската младеж може да се намери някой, който ще замени халосния патрон с боен в пушката или револвера си; той може да стреля и този куршум може да уцели командира“.

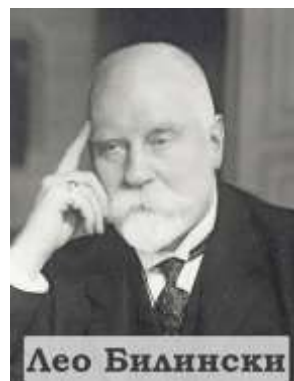
С други думи, Йован Йованович уж предупредил, че Франц Фердинанд може да бъде застрелян от някой сърбин в австроунгарските войски. Съвсем естествено е Билински да не обърне внимание на предупреждение от този род. Той дори не го споменава в мемоарите си.

И въпреки че Йован Йованович се е обърнал към Билински по този въпрос втори път, няколко дни по-късно, австрийското Министерство на външните работи има всички основания да заяви на 3 юли, че сръбското правителство не е изпратило никакво предупреждение за заговора срещу живота на ерцхерцога. В сръбската „Синя книга“ от 1914 г. също няма нито дума за това предупреждение.

Съмнителното съвпадение неволно буди подозрение. На Йован Йованович му хрумнало да отправи предупреждение към Билински на 5 юни, а Люба Йованович казва, че „в края на май или началото на юни“ Пашич е докладвал за предполагаемото убийство. Случайно ли е това съвпадение, или пък посланиците в чужбина са знаели за подготвяния заговор? Тези факти ни карат да смятаме, че сръбското правителство никога не е обмисляло сериозно да предупреди австрийските власти или да предотврати осъществяването на заговора.

Още по-големи съмнения поражда поведението на сръбското правителство в периода след убийството, от 28 юни до 23 юли (денят, в който е представен ултиматумът). Английската журналистка Едит Дърам, живяла дълги години на Балканите и написала отлично изследване за атентата в Сараево²⁹¹, съвсем основателно пита: „Как е възможно в страна, заражена с полицейски шпиони, където преди войната на обикновен пътник турист във всяко село са искали паспорта му, където полицията е била по петите му, където не е можел да снима крава или да говори със стара жена, без полицията да разбере за това и да иска да знае причината, как е възможно в такава страна такава вездесеща полицейска сила да е била напълно неспособна да хвърли и капка светлина в продължение на три седмици „върху това престъпление?“.

Дори Сетън-Уотсън, който все още продължава да смята, че сръбското правителство не е участвало в организирането на опита за атентат, намира бездействието на сръбското правителство за „напълно непостиимо“.

²⁹⁰ "Neues Wiener Tageblatt", 28.VI 1924.

²⁹¹ E. Durham, *The Serajevo Crime*, London, 1925.

На 30 юни Славко Груич отговаря на барон Щорх, който от името на австрийското правителство пита какво са направили и правят сръбските власти, за да разследват престъплението, и защо „полицията не е ангажирана с този въпрос“.²⁹²

Напразно Йован Йованович предупреждава три пъти от Виена за приближаващата буря.²⁹³ Правителството на Пашич също беше получило предупреждение по този въпрос от Берлин. На 1 юли Цимерман посочва на Богичевич „тежките последици от отказа на Сърбия да изпълни дълга си“ в смисъл на преследване на заподозрените: „последниците от такъв отказ“, заявява Цимерман, „никой не може да вземе предвид“.²⁹⁴ Сръбското правителство, след като официално осъжда престъплението в Сараево, не прави нищо, за да арестува участниците в заговора, но беше обзето от радост, и се чува коментари: „Отдавна чакаме това! Това е отмъщението за анексията.“²⁹⁵

Австрийските консули от Ниш и Ускюб²⁹⁶ (Скопие) съобщават за общото ликуване на населението. Едва на 20 юни Богичевич връчва на Ягов сръбска нота, с която моли германското правителство да използва цялото си влияние във Виена, за да се застъпи за Сърбия. Нотата изразява пълната готовност на Сърбия да се подчини на исканията на Австрия.²⁹⁷

Но тази стъпка на сръбското правителство, както сега знаем, също е предприета по указания от Санкт Петербург и Париж. Между 28 юни и 23 юли сръбското правителство не извършва нито един арест. На искането за ареста на Циганович, Пашич отговаря, че на 28 юни Циганович е напуснал Белград в неизвестна посока и не може да бъде намерен. Междувременно от разказа на Люба Йованович става ясно, че Циганович по това време е бил в Белград и е продължил да изпълнява служебните си задължения.

Австрийският посланик в Белград, Гизъл, докладва във Виена, че Циганович е изчезнал от Белград едва три дни след убийството.²⁹⁸ Вездесъщата сръбска полиция сякаш се беше разсеяла във въздуха, а Пашич, в отговор на всички запитвания на дипломатите, съветващи ги да предприемат нещо, за да преследват участниците в заговора, отговаря, че ще изчака резултатите от австрийското разследване в Сараево.²⁹⁹ 5

Ако сравним това странно бездействие на сръбските власти с отказа да се позволи на австроунгарските служители да участват в разследването срещу участниците в заговора, които са били на сръбска територия, отказ заради който сръбското правителство предпочете да започне война, отколкото да допусне подобно нарушение на своя „суверенитет“, твърдението ми, че Пашич е имал какво да крие от очите на Европа, получават ново потвърждение.

Настояването на Австрия по този въпрос е разбираемо. Атенатът в Сараево е шестият през последните четири години. Австрийското правителство няма гаранция, че тези атентати няма да продължат безкрайно и че Сърбия, изобщо ще предприеме някакви реални стъпки, за да накаже сараевските убийци и да предотврати подобни атентати в бъдеще.

Всичко това предопределя изпращането на ултиматума, за който сръбският посланик в Берлин Богачевич пише: „Формата на нотата е изключително сурова. Ултиматум от подобен характер никога преди не е бил изпращан на независима държава. За съжаление, цялостното отношение на Сърбия към Австрия в предвоенната епоха оправдаваше подобна форма... **Що се отнася до съдържанието на австроунгарската нота и въпроса за вината, считам за свой дълг (колкото и болезнено да е то и колкото и да съжалявам за това състояние на нещата) да свидетелствам в интерес на историческата истина, че обвини-**

²⁹² *Das Oesterreichische Rote Buch*, 1914, N 2.

²⁹³ Сръбската „Синя книга“ 1914, N 23, 25, 31.

²⁹⁴ *Jagow, Ursachen und Ausbruch des Weltkrieges*, Berlin, 1919, стр. 96 и *Livre jaune* 1914, N 15.

²⁹⁵ *Das Oesterreichische Rote Buch*, 1914, N1,3, 5.

²⁹⁶ *Предвид обстоятелството, че тогава Скопие е един изцяло български град, завладян от сърбите през 1912 г. е абсурдно да се твърди такова нещо. Прояви на подобна примитивна дивашка „радост“ от убийството на едно семейство, може да има само сред сръбската окупационна администрация и малкото сърбомани в града. (б. пр.).*

²⁹⁷ *Jagow, Ursachen und Ausbruch des Weltkrieges*, Berlin, 1919, стр. 96 и *Livre jaune* 1914, N 15.

²⁹⁸ *Das Oesterreichische Rote Buch*, 1914, № 1,3, 5.

²⁹⁹ *Das Oesterreichische Rote Buch*, 1914, № 9, До Берхтолд от Менсдорф.

ненията в австроунгарската нота, с няколко незначителни изключения, са справедливи и правилни“.³⁰⁰

Какво иска да скрие Пашич? Много неща, за които дори самите австрийци не смеят да мислят. И за да скрие това, Пашич не се поколеба да убие онези хора, които знаеха твърде много за аферата в Сараево.

В края на 1916 г. сръбското правителство издава указ за разпускане на „Черна ръка“. Ръководителите на организацията са арестувани и изправени пред военен трибунал, който се провежда в Солун през юни 1917 г. Трима души – полковник Димитриевич, майор Вулович и Раде Малобаич, са разстреляни на 24 юни, няколко души са осъдени на дълги години затвор, някои бягат в чужбина, а останалите са оправдани.

Официалният претекст за присъдите, както съобщава Станоевич³⁰¹, е опитът на Димитриевич да преговаря с врага, да открие фронт и да организира заговор срещу сръбския принц-регент Александър. Тази версия не издържа на критика, защото кой, ако не Димитриевич, би могъл да бъде човекът, с когото австрийското правителство ще се съгласи да влезе в каквито и да било преговори.

Много по-интересна версия предлага бившият сръбски посланик Богичевич, в книгата си за Солунския процес.³⁰² Според него Димитриевич е узнал за тайните преговори на Пашич с Германия, целящи свалянето на династията Караджорджевичи, за да се постави на сръбския трон херцог Йоханес Алберт Мекленбургски. Оставало само да се дообсъдят последните формалности, когато Антантата уверява Сърбия в абсолютната си подкрепа и стоварва своите войски в Солун. Тогава Пашич изоставя проекта и остана лоялен към Антантата. Но е необходимо на всяка цена да се затвори устата на Димитриевич, който е проникнал в тайните на преговорите. Пашич обвинява Димитриевич в организиране на заговор срещу принц-регент Александър и във връзки с врага, намеквайки на регента, че е съвсем навременно, с оглед на несигурността за изхода на войната, да отстрани Димитриевич, който знае твърде много за убийството в Сараево. Регентът се съгласява и тогава е организиран Солунският процес.

Нямаме данни, за да преценим дали Пашич наистина е преговарял с Германия. Но дори тези тайните преговори с Германия да не са апокрифни, според мен аргументите, които Пашич е представил на принц-регента в полза на екзекуцията на Димитриевич, са изиграли решаваща роля. Към момента на развръзката, т.е. на мирните преговори (а все още не се знае кой ще вземе превес, докато Германия печели навсякъде), е необходимо на всяка цена да се запуши устата на неудобният свидетел и да се покаже пред целия свят, че сръбското правителство не само не е насърчавало цареубийствата, но дори ги е наказвало. Следните факти показват, че това е била истинската причина за Солунския процес. Военният съд се обръща към всички подсъдими и свидетели на процеса, апелирайки към техния патриотизъм, с молба да не правят и най-малък намек в показанията си, за атентата в Сараево и изобщо да не говорят за събитията, свързани с пансръбската пропаганда в чужбина, които могат да навредят на сръбското правителство. Въпреки това, когато процесът приключва, осъдените за собствено презастраховане, са задължени да направят писмена декларация за всичко, което знаят за атентата в Сараево. Тези декларации не са публикувани никъде и до днес, а съществуването им понякога официално се отрича, понякога се признава, в зависимост от изискванията на политическия момент. В завещанието си, написано в нощта преди екзекуцията, Димитриевич пише: „Въпреки че съм осъден от два трибунала и въпреки че короната отказа да ме помилва, умирам невинно, убеден, че смъртта ми е необходима за Сърбия по най-висши причини.“ Към завещанието си, или по-скоро, предсмъртното си писмо до „сръбския народ“, Димитриевич прилага пълен доклад-признание за организирането на атентата в Сараево. Докладът, както вече казах, се счита за апокрифен. Но година и

³⁰⁰ *British War Documents, vol. XI, № 61 u 80.*

³⁰¹ *Bogichevich, Les causes de la guerre, Paris, 1925 u Amsterdam, 191.*

³⁰² *Stanojevich, 51.*

половина след екзекуцията, Стоян Протич³⁰³ в отговор на статията на „бащата на Югославия“ Сетън-Уотсън, осъждаща солунските екзекуции³⁰⁴, заявява, че „има писмен документ, който прави помилването на Димитриевич напълно немислимо“³⁰⁵.

През 1922 г. същият Протич потвърждава съществуването на това признание в белградския вестник „Радикал“ (бр. 294 от 1922 г.), на който е редактор по това време: „Полковник Димитриевич подписа документ, с който поема цялата отговорност за сараевската афера върху себе си.“

Не по-малко интересни са обстоятелствата, при които Димитриевич е екзекутиран. От Париж и Лондон (военното министерство), от Русия – министърът на външните работи Терещенко, искат смекчаване на присъдата на Димитриевич. Сръбското правителство отговоря, че смекчаването е немислимо, тъй като вината му за убийството в Сараево е установена.

„Черна ръка“ на предна линия, легналите са Апис и Танкосич

Въпреки това английското правителство смята да направи официална молба за помилване на Димитриевич, която Пашич няма как да откаже. Затова се бърза с екзекуцията на Димитриевич, за да могат да отговорят на Лондон, че телеграмата е пристигнала твърде късно, когато екзекуцията вече е извършена.

Осъдените на смърт полковник Димитриевич, неговият приятел и довереник Малоабич и майор Вулович (който е началник на граничната охрана на граничния участък, където Принцип и неговите съучастници преминават в Босна) бяха отведени до мястото на екзекуцията през нощта. Осъдените извървяват част от пътя пеша и са принудени да чакат няколко часа до зори, тъй като палачите не могат да стрелят в тъмното.

Не по-малко интересни подробности за Солунския процес съобщава и Ненадович³⁰⁶. Според него, първо е направен опит да се елиминира Димитриевич чрез убийство. За тази цел генерал Петър Живкович наема трима скитници, а Любанович, който тогава е министър на вътрешните работи, предоставя колата си, за да откара убийците в Албания след извършване на престъплението. Но опитът за покушение се проваля, защото един от скитниците предупредил Димитриевич. Тогава Димитриевич и други членове на „Черна ръка“ са обвинени в намерение да отворят Солунския фронт за врага (б. пр. т.е. за българските войски), а Л. Йованович ги арестува между 3 и 10 декември 1916 г. Процесът срещу тях се провежда в пълна тайна и както съобщава Ненадович, първоначалното обвинение било заменено с обвинение в организиране на заговор от подсъдимите срещу принц-регент Александър. Ненадович съобщава една много важна подробност: по време на процеса Александър писал на генерал Живкович, че „Димитриевич трябва да бъде осъден на смърт на всяка цена“. Принц-регентът има, както ще видим, всички основания за подобна заповед. Отклонихме се от темата и разгледахме подробно съдбата на Димитриевич, предвид факта, че обстоятелствата около смъртта му до голяма степен зависят от „събитието на река Миляцка“. Солунският процес е пряко продължение на Сараевския процес (на убийците на ерцхерцога през октомври 1914 г.), (б. пр. но със съвсем друга и напълно противоположна цел).

Но това, което искат да заглушат, не може да се запази в тайна. Няколко лидери на „Черна ръка“ успяват да избягат навреме от Пашич. Дължим им много интересни разкрития. Приятелят и помощник на Димитриевич, полковник Лазаревич, публикува книга в Ло-

³⁰³ Тогава министър на външните работи, от признанието на Люба Йованович знаем, че той е бил министър на вътрешните работи в кабинета на Пашич през 1914 г. и е един от водачите на „Народна одбрана“ който с Пашич е обсъждал въпроса за атентата в Сараево.

³⁰⁴ „New Europe“ 22 VIII 1918 Serbia's choice.

³⁰⁵ „New Europe“ 26 IX 1918. Serbian protest..

³⁰⁶ Federation Balcanique, 1 XII 1924. „Тайне београдске камариле“. Сръбският текст е по-интересен от немския превод, който има отклонения и изкривявания спрямо оригинала.

зана през 1917 г. „Die Schwarze Hand“ (Черна ръка), посветена на историята и дейността на организацията. В книгата си той предоставя подробен списък на членовете на „Черна ръка“. От списъка става ясно, че в нея са включени всички най-изявени политически фигури на Сърбия. Почетният член-покровител на „Черната ръка“ не е друг, а самият престолонаследник-регент Александър. Сръбското правителство е наясно с всичко, което „Черна ръка“ планира и е дава съгласието си във всеки отделен случай. Пашич е свързан с „Черната ръка“ чрез свойдовереник³⁰⁷. Информацията, предоставена от Лазаревич, се потвърждава от показанията на други членове на „Черна ръка“. Никола Ненадович съобщава, че не само Пашич и принц-регент Александър са знаели за опита за покушението, но и руският посланик в Белград Хартвиг, както и военният аташе Артаманов. „Черна ръка“ се противопоставя на съдържащата политика на крал Петър и гражданските власти. Под неин натиск крал Петър се отказва от властта и я прехвърля под формата на регентство на принц Александър, който е в тесен контакт с организацията.

Николай Хартвиг

Хартвиг взема тясно участие в този дворецов преврат (Станоевич също съобщава за това). Показанията на Ненадович за причините за Солунския процес, почти напълно съвпадат с фактите, представени от Богичевич. Докладите на Ненадович, че руският посланик и военният аташе са знаели за подготвяния опит за покушение в Сараево, което се потвърждава от изявление, направено от един от членовете на „Черна ръка“, поискал да остане анонимен, пред виенския журналист Леополд Мандл.³⁰⁸

Виктор Артамонов

Според този анонимен член, Дмитриевич е предвидил, че убийството на ерцхерцога за да въвлече Австро-Унгария във война със Сърбия и опасявайки се, че Русия може да се оттегли, както е направила два пъти през 1908 и 1912 г. поради подкрепата на Австро-Унгария, подкрепяна от Германия, той съобщава за предстоящото убийство на Артаманов, изразявайки опасенията си. След среща с Хартвиг, Артаманов отива в контраразузнавателния отдел на сръбския Генерален щаб и казва на Дмитриевич да изчака, докато се свърже с Петербург. Артаманов изпраща пълен доклад за разговора им в Петербург и няколко дни по-късно получава многозначителна телеграма: „*Marchez, si l'on vous attaque, vous ne serez pas seuls*“ (Върви, ако те нападнат, няма да си сам) и значителна сума пари за разходи, направени по подготовката на убийството. Артаманов се връща в контраразузнавателния отдел и информира Дмитриевич, че Русия ще подкрепи Сърбия, независимо от резултата. „Развълнувахме се до дъното на душата си от думите на руския военен аташе, тъй като знаехме, че брадвата вече е вдигната над потомъка на австрийското императорско семейство.“

Ще се върнем към участието на Русия в подготовката на атентата в Сараево малко по-късно. Сега ще отбележим показанията на полковник Симич, личен приятел на Дмитриевич, който отива в изгнание през 1916 г., защото сръбската почва се оказва твърде гореща за краката му. Показанията на Симич, публикувани от Виктор Серж³⁰⁹, се свеждат до следното: „Танкосич снабдява убийците с револвери и бомби, взети от държавния арсенал в Крагуевац. Милан Циганович е агент на Танкосич. Австрийското разследване установява, че Циганович е един от най-видните участници в заговора. След това Пашич изпраща Циганович в Албания (сега знаем къде „изчезва“ Циганович, когато сръбското правителство „не е могло да го намери“).

В навечерието на атентата в Сараево, Принцип иска пари от Циганович с телеграма: „Сватбата ще се състои в неделя.“ „Изпрати пари.“ Циганович отива при секретаря на „Черна ръка“, майор Лазич, който му дава 1000 динара. Тази сума покрива разходите по сараевската афера. Циганович, за чието съществуване белградската полиция не знае ни-

³⁰⁷ Това се потвърждава и от Богичевич, Хинкович, Обаров, Симич и други.

³⁰⁸ „Neues 8 Uhr Blatt“, 27VI – 1 IV 1924 и Божин Симич.

³⁰⁹ „Clarte“, май 1925.

що³¹⁰, пристига в Белград от Босна през 1908 г. и получава работа като служител в железниците по заповед на Пашич. По време на Балканските войни (и преди тях) той е четник в отряда на Танкосич и спечелва доверието му. Последният, през 1911 г., поканва Циганович да се присъедини към новосформираната „Черна ръка“. Пашич настоява, Циганович да приеме предложението на Танкосич, за да има агент, който да го държи в течение на всичко, което се случва в тази тайна организация. Неслучайно Пашич нарежда на белградския префект да обяви, че името Циганович е неизвестно в Белград, въпреки че Циганович живеел тук от 1908 г.

Пашич изпраща Циганович в Албания и същевременно отговаря на австрийското външно министерство, че е дал заповед за арестуването му, но последният не е бил намерен. В очакване на всички възможни усложнения, правителството на Пашич предприе и други предпазни мерки. След 28 юни на директора на Сръбските железници е наредено да заличи името на Циганович от всички служебни списъци и регистри. Месец след избухването на войната Циганович идва от Албания и се присъединява към отряда от четници (комитаджии) на Танкосич. През април 1915 г., по искане на Михаил Ранкович, член на Скупщината, който по-късно урежда даването на лъжливи показания на Солунския процес, министърът на обществените работи Драшкович плаща на Циганович заплатата му за службата му в железниците за цялото време, което е бил в нелегалност. На Солунския процес Циганович е основният свидетел срещу Димитриевич и „Черна ръка“.

След екзекуцията на Димитриевич, Малобабич и Вулович, Пашич, който винаги е стоял начело на сръбското правителство, изпраща Циганович в Америка с фалшив паспорт (на името Данилович), като щедро го снабдява с пари. Циганович се завръща година по-късно, когато всички приказки и слухове за Солунския процес и неговото участие са утихнали, а след края на войната получава имение близо до Ускюб (Скопие) като награда от правителството за заслугите си. Циганович живее тук до смъртта си през 1927 г., занимавайки се мирно със земеделие.

Ролята му в Солунския процес може да се нарече изключителна. Той е живата връзка между осъдените членове на „Черна ръка“ и тези, които организират процеса.“ Симич допълнително казва, че „Черна ръка“ е използвала три пътя за прекарване на оръжия за революционните тайни организации в Босна: между Ковиляц и Лозница, при Зворник, при Любовица. Сараевските атентатори и Данило Илич, който е разработил плана за атентата и е отишъл в Белград, за да се срещнат с Димитриевич в края на май (стар стил) 1914 г., са преминали през първите два. Командир на този граничен участък е майор Вулович, който по-късно е екзекутиран в Солун.

Ето основните факти, които са известни за подготовката и изпълнението на сараевския атентат. Богичевич, който е използвал официалните протоколи от процеса в книгата си за Солунския процес, копие от която случайно попадна в ръцете ми, потвърждава верността на тези твърдения на членовете на „Черна ръка“, оцелели след разтурването на организацията. Освен това, на 18 февруари 1925 г. група сръбски офицери, членове на „Черна ръка“, които са оправдани в процеса през 1917 г., отправят петиция до Скупщината, в която заяват:

- 1) „Черна ръка“ никога не е правила нищо против принца-регента, сега крал Александър.
- 2) „Черна ръка“ е патриотично дружество, което се стреми да създаде Велика Сърбия, използвайки националното движение в Босна и Херцеговина за тази цел.
- 3) Принцът-регент, най-видните сановници и високопоставените офицери са били негови членове.

³¹⁰ *Das Oesterreichische Rote Buch, 1914, № 34, Приложение. Циганович е отишъл в Рибари по работа, изпратен от полицейският префект в Белград. „Началникът на белградската полиция, който лично е улеснил заминаването му и е знаел къде ще бъде той, е заявил че в Белград няма човек на име Милан Циганович.“*

4) Дейността на „Черна ръка“ винаги е била известна на правителството и е съответствала на неговите възгледи и намерения. След пристигането на Принцип и неговите другари в Сараево, Илич пътува до Белград, за да получи последните инструкции от Димитриевич.

5) Могат да потвърдят всичко гореизложено с доказателства и официални документи, за което подават молба за назначаване на съд за преразглеждане на Солунския процес.

Правителството на Пашич предпочита да мълчи и в отговор на това предизвикателство. Причината за това е страхът от Европа. Някои европейци, включително „бащата на Югославия“ Сетън-Уотсън, посрещнат първата колеблива официална декларация на сръбското правителство (за Люба Йованович) с неодобрение.

Пашич веднага заявява, че всичко е ясно, и доста неловко и безуспешно се опитва да се отрече от думите на Люба.

От друга страна, сръбските националисти изискват официално признание и прослава на Димитриевич, Принцип и други национални герои и мъченици за сръбската кауза. Димитриевич и Принцип са превърнати в политически икони, а паметта им мълчаливо се прославя в училищата. Така външната политика се сблъсква с вътрешната политика.

Тези факти доста убедително показват, че всички обвинения в австрийския ултиматум срещу сръбското правителство не само не са преувеличени, но са силно подценени. Четейки признанията на Люба Йованович и членовете на „Черна ръка“, е трудно да се повярва, че сръбското правителство е било по-малко информирано за предстоящото убийство от австрийското, което няколко дни след убийството иска арестуването на Войо Танкосич и Циганович. Защитниците на тезата, че „престъплението, извършено от австро-унгарски поданик на територията на Двойната монархия, по никакъв начин не може да компрометира Сърбия“³¹¹, и че Австрия е изпратила на Сърбия ултиматум, излязъл от нищото, формулиран по начин, който прави приемането му немислимо, подобно на позоваването на „документа на Виснер“, публикуван за първи път като приложение към нотата на американската делегация от 4 април 1919 г. В тази нота, докладът на Виснер от 13 юли 1914 г. до австрийския министър на външните работи, гласи следното: „Съучастие на сръбското правителство в ръководенето на атентата или в подготовката му и доставката на оръжие не е доказано по никакъв начин и дори не може да бъде поне подозирано. Напротив, има доказателства, които ни позволяват да предположим, че подобно съучастие е изключено“³¹².

Тези 4 реда са отделно извлечен и освен това в изопачен цитат от доклада на Виснер, изопачаващ целия смисъл на доклада. Докладът на Виснер е публикуван в Австрийската Червена книга от 1919 г., публикувана в края на годината и следователно все още е била

тайна. Как този документ е попаднал в ръцете на американската делегация и то в такъв съкратен и напълно изопачен вид, американското правителство скромно мълчи. Междувременно пълният доклад на фон Виснер води до съвсем различни заключения от редовете, цитирани от американската делегация. „Местните (сараевски) власти са убедени, че великосръбската пропаганда се е процеждала от Сърбия като център, не само чрез печата, но и чрез клубове и други организации, и това е правено както със знанието и одобрението и помощта на сръбското правителство. Материалите, представени ми от гражданските и военните власти като основа за разследването ми, могат да бъдат характеризирани по следния начин: материалите от периода, предхождащ убийството, не предоставят доказателства, които да ми позволят да предположа, че пропагандата е одобрена от сръбското правителство. Но има материали, признавам, оскъдни, които достатъчно ясно доказват, че това движение, чийто център е Сърбия, е било осъществено с толерантното отношение на сръбското правителство.

³¹¹ Доклад на комисията на Антантата, създадена на 25 януари 1919 г. на Парижката мирна конференция за проучване на въпроса за отговорните за войната. *Livre blanc allemand 1919 sur les auteurs de la guerre.* (Германската Бяла книга 1919 г. за авторите на войната.)

³¹² *Livre blanc allemand 1919, I, p. 37.*

Разследване на престъплението: няма доказателства за участието на сръбското правителство в ръководенето на убийството, неговата подготовка или доставката на оръжие: няма дори такива подозрения. Напротив, има доказателства, които сякаш показват, че подобно участие е било немислимо. От показанията на обвиняемия се установява по трудно опровержим начин, че престъплението е било решено в Белград и че е било подготвено с помощта на сръбския правителствен служител Циганович и майор Танкосич, които са снабдили заговорниците с револвери, оръжия и цианид. Участието на Прибичевич не е доказано, а първите съобщения по този въпрос са резултат от тъжно недоразумение от страна на полицейските власти, разследвали случая. Има безпогрешни веществени доказателства, че бомбите първоначално са били получени от арсенала на сръбската армия в Крагуевац, но няма доказателства, че тези бомби са били взети от арсенала наскоро, със специалната цел, за която са били използвани, тъй като биха могли да са предназначени за военните складове на четите. Съдейки по показанията на обвиняемия, едва ли можем да се съмняваме, че Принцип, Чабринович и Грабеж са били тайно транспортирани през границата в Босна с оръжията и бомбите по указание на Циганович. Това организирано прехвърляне е извършено от командирите на граничните пунктове в Шабац и Лозница и е осъществено с помощта на митническата охрана. Въпреки че не е ясно дали тези хора са били наясно с целта на пътуването, те със сигурност са взели предвид мистериозния характер на мисията. Други разследвания, проведени след убийството, хвърлят светлина върху организацията на пропагандата на „Народна одбрана“. Получените материали са ценни и могат да бъдат взети предвид, но трябва да бъдат внимателно проверени.

Преследването на Циганович и Танкосич са искания залегнали в основата на ултиматума. Визнер, който е водил разследването само два дни от 11 до 13 юли, разбира се, не е имал време или възможност да изясни въпроса допълнително. От друга страна, „Черна ръка“ е била толкова добре прикрита, че австрийските власти почти не са имали представа за съществуването ѝ, бъркайки я с „Народна одбрана“.³¹³

Дали царското правителство е знаело за организирания в Белград атентат срещу ерцхерцога? Нямаме документални доказателства, които позволяват да отговорим утвърдително на този въпрос. Но дипломатическата история на Европа не се основава единствено на документи, в противен случай изясняването на исторически събития би се свело изключително до преразказване на документите „със свои думи“.

Напълно е възможно такъв документ, установяващ с абсолютна точност, че руското правителство е един от участниците в заговора, да не бъде намерен в нито един от руските архиви. Склонен съм да мислим, че е малко вероятно той изобщо да съществува. Това е много е малко вероятно...

В страна като Русия, с цар, толкова мистично убеден в светостта на монархическата власт, колкото Николай II („Кореспонденцията на Николай и Александра Романови“ дава поразителна картина на византийския монархизъм, възкресен от Николай II през XX век), руските министри и сановници е трябвало да пазят в най-строга дискретност документи, които съобщават за необходимостта от насилствено отстраняване на ерцхерцога.³¹⁴

Езикът на дипломатическите актове не познава подобна фразеология и още по-малко би могъл да я знае езикът на монархическо-бюрократичния царски режим. Но въпреки това имаме сериозни основания да подозираме, че „някои руски сановници биха могли да знаят за подготвяния заговор. На първо място, Хартвиг. Трудно е да си представим, че Хартвиг, фактическият господар на Сърбия, *vis movens* на сръбската политика, без чието одобрение сръбското правителство не е предприело нито една важна стъпка, би могъл да не знае за заговора. Той знае със сигурност за съществуването на „Черна ръка“. Преди парламентарната криза от 1914 г., която се изразява в „борбата за приоритет“ между „Черна ръка“ и Радикалната партия, той неведнъж е заявявал, че „Черна ръка“ е единствената организация в Сърбия, която може да реализира сръбските национални идеали. В една от своите депешки по време на Сръбско-българската криза той информира Сазонов за влиятелна военна орга-

³¹³ Seton-Watson, Sarajevo, London, 1926.

³¹⁴ Робърт Дел в „Nation“ от 19 IX 1925 г., съобщава, че „планът е бил пазен в тайна от царя“.

низация в Сърбия, която смята завладяването на долината на Вардар за жизненоважна необходимост за държавата, докато Сърбия не получи достъп до Адриатическо море. През същия период през април 1913 г., Хартвиг изпраща циркуляр до всички руски консули в Сърбия със задача да съберат за него възможно най-точната информация за „Черна ръка“ и нейната дейност. И едва по време на „борбата за приоритет“, когато Пашич виси на косъм, той се изказва в защита на своя протеже, заявявайки от името на Русия, че руското правителство ще се държи спокойно само когато Пашич, а не някой друг, е начело на правителството.

Всички преговори между радикалите и опозиционните партии, които се обявяват в подкрепа на „Черна ръка“, се водят в кабинета на Хартвиг в руското посолство. В поверителното си писмо до Сазонов обаче той рисува картина на кризата... различна от това какво всъщност се е случило: „малка група офицери, участници в преврата от 29 май 1903 г., които останаха на активна служба, се присъединиха към опозицията и под името на съюза „Черна ръка“ използваша всяка случайна възможност да сеят недоволство и раздор сред офицерите. По време на дългата криза кралят многократно е призовавал войводата Путник и министър Стефанович и им е препоръчвал да предприемат решителни мерки срещу съюза „Черна ръка“, който не се радва на никакво съчувствие в армията“ (поверително дописване до Сазонов № 34, 3 юни 1914 г.).³¹⁵

Още по-невероятно е Артаманов да не е знаел за атентата, който работи в тясно сътрудничество с Димитриевич. Показанията на Симич и Ненадович категорично твърдят, че Хартвиг и Артаманов са били наясно с всички дейности, планирани от заговорниците. На процеса в Солун, Димитриевич заявява, че „двама руснаци знаеха за подготвяния заговор“.³¹⁶ Той свидетелства за същото в писменото си признание, което е заровено в тайните места на сръбските архиви. Тези руснаци са Хартвиг и Артаманов. Това е потвърдено и от членове на „Черна ръка“ пред американския професор Бърнс през 1926 г.³¹⁷ Е. Дъръм³¹⁸ потвърждава това въз основа на други източници.

Има информация, че Артаманов е предупредил с телеграмата руският Генерален щаб, която вече цитирахме.³¹⁹ Изволски³²⁰ и дори Сазонов са знаели за заговора. Ще се спра на следните факти: Чабринович, първият достигнал да идеята да се убие ерцхерцога, стига до това заключение през март. В началото на април той, обикновен печатар, както знаем, е приет на аудиенция при сръбския престолонаследник Александър, изключително явление дори в такава патриархална страна като Сърбия. В края на май или началото на юни Пашич научава за съществуването на заговора. Склонен съм да смятам, че това е било в края на май, защото заговорниците преминават границата в нощта на 1 срещу 2 юни, така че обсъждането през юни на въпроса за тяхното залавяне ще има само чисто превантивен интерес. Междувременно Пашич и всички министри все още се надявали, според тях, да заловят заговорниците. След това заповедта за залавяне на Принцип, Грабеж и Чабринович е записана в дневника на граничния пост под номер, с дата 30 май. На 2 юни Пашич подава оставка и не се провеждат заседания на кабинета до 10 юни (формирането на новия кабинет).

На 14 юни Николай II се среща с румънския крал Карл в Констанца. Пашич, който вече знае за съществуването на заговора, се среща със Сазонов и Братиану в Букурещ. Можем да научим за казаното на тази среща от доклада на Сазонов до Николай II. Сазонов пита Братиану „дали Румъния... може да тръгне с нас и дали е обвързана с международни задължения, които изключват възможността за доверие в сътрудничеството с нас“. Разговорът е бил за предстоящата война. Така го разбирал Братиану и отговарял уклончиво, че „Румъния

³¹⁵ Тези данни са взети от статията на Марко „Николай Хартвиг. Външната политика на Сърбия преди войната“, публикувана в загребското списание „Нова Европа“ на 26 април 1928 г. Авторът е използвал архива на бившето руското посолство в Белград за работата си и за първи път е публикувал (в цитати) някои от депешите на Хартвиг до Сазонов.

³¹⁶ Bogichevich, *Le proces de Salonique*.

³¹⁷ *Kriegschuldfrage*, 1926, юли и септември.

³¹⁸ Durham, *The Serajevo Crime*, стр. 197 - 199.

³¹⁹ Durham, *The Sarajevo Crime*, стр. 201.

³²⁰ Р. Дел в „Nation“ 19 IX 1925, стр. 723.

по никакъв начин не е задължена да участва в каквато и да е война, без личните ѝ интереси да бъдат пряко засегнати“, добавяйки, че „отношенията между Румъния и Двойната монархия са станали по-малко приятелски напоследък, но условията, създадени от близостта на двете страни, ги принуждават да се стремят да не доведат до прекомерно изостряне своите отношения“.

Сазонов не сметнал този отговор за достатъчно ясен и решил да говори директно с Братиану. Той „просто го попитал какво ще е отношението на Румъния към въоръжен конфликт между Русия и Австро-Унгария, ако първата бъде принудена от обстоятелствата да започне военни действия“. Братиану, „удивен от въпроса на Сазонов“, само попитал „дали Сазонов допуска възможността за възникване на такива обстоятелства в близко бъдеще и във връзка с това вероятността от общоевропейска война“. Сазонов побързва да увери и успокои събеседника си, че „може да си представи руската инициатива само в смисъл на въоръжен конфликт между Русия и Австро-Унгария, ако въз основа на албанския въпрос или под някакъв друг претекст Австрия желае да нападне Сърбия с цел да нанесе чувствителни щети на това кралство, към което не бихме могли да останем безразлични“.³²¹

Това е официалната версия на преговорите с Братиану, предадена от Сазонов. Но ние знаем и друга версия. Барон Розен разказва в мемоарите си, че когато Братиану, смаян от въпроса на Сазонов, попитал дали Сазонов наистина очаква да избухне война в близко бъдеще, Сазонов задал следния въпрос: „А какво ще стане, ако австрийският ерцхерцог бъде убит?“³²²

Тринадесет дни след този разговор австрийският ерцхерцог наистина е убит. Рядък случай на сбъждане на политическо пророчество!

Отокар Чернин, който по това време е австроунгарски посланик в Букурещ, чува от устата на крал Карол една доста характерна подробност: „На въпроса на краля дали Сазонов гледа на ситуацията в Европа толкова спокойно, колкото и самият крал, Сазонов отговаря утвърдително, добавяйки обаче: „само ако Австрия не докосне Сърбия...“³²³.

Може да имаме различно отношение към показанията на членовете на „Черна ръка“ и признанията на Розен. Всичко това са „неофициални документи“ и тяхната автентичност лесно може да бъде оспорена. Ние също нямаме доказателства за тази автентичност. Но както и да се отнасяме към тези показания, дали ги признаваме за автентични или ги обявяваме, ако не за клевета срещу „бедната, малка, невинна Сърбия“, то поне за съмнителен исторически източник, трябва да помним само едно: **в настоящия момент може да се счита за твърдо установен факт, че Антантата като цяло, и Русия в частност, са имали замисъл да започнат война едва когато тази война избухне на Балканите. Само на Балканите! Да започва война не на Балканите, а някъде другаде – в Галиция, в Източна Прусия, в Елзас-Лотарингия, в Северно море, за Антантата е било не само неизгодно, но и губещо. Необходимостта войната да започне именно на Балканите, е предвидена и решена от Антантата много преди самото начало на войната.** И от тази гледна точка, признанията на членовете на „Черната ръка“ и Розен придобиват напълно неочаквано значение.

ЗАКЛЮЧЕНИЯ. В светлината на тези факти можем да смятаме, че сръбското правителство е било много по-ангажирано „в събитието на река Миляцка“, отколкото му е било приписвано досега в нашата историческа литература. Обстоятелствата, при които е замислен и организиран атентатът в Сараево, с хилядите му детайли, водят изследователя до идеята, че убийството на австрийския престолонаследник е било „*eine serbische staatliche Unternehmung mit russischen Aufsicht*“ (сръбско държавно предприятие под руски контрол).

Може ли полковник Димитриевич, който е бил началник на контраразузнаването на сръбския Генерален щаб и председател на „Черна ръка“, т.е. лицето, в чиито ръце са били съсредоточени всички нишки на външна и вътрешна информация, да не знае и дори да не очаква, че опитът за атентат ще предизвика война?

³²¹ "Константинополь и проливы", I, стр. 356 - 363.

³²² Rosen, *Forty years in Russian Diplomacy*, New-York, 1918.

³²³ Чернин, *В дни мировой войны*, Гос. изд., 1923, стр. 101.

Може ли терористичната дейност на „Черна ръка“, която е извършила пет опита за атентат срещу австрийски високопоставени лица в периода 1911-14 г., да се е осъществила без знанието и доброжелателното отношение на сръбското правителство?

Дори ако отхвърлим показанията на Станоевич, между другото, официален сръбски историк, Симич, Ненадович и анонимния член на „Черна ръка“, дал показания пред Леополд Мандел, то дори в този случай Димитриевич е трябвало да вземе предвид възможността за война.

Вярно е, че Русия не е била готова през 1914 г., но Франция е била. **Нещо повече, ще си позволим съвсем категорично да заявим, че военните и военноморските кръгове на Англия са смятали войната през 1914 г. за много по-изгодна и приемлива за Англия, отколкото през 1917 г.** Авторът оставя подробното обосноваване на тази теза за друг повод, но сега може да заяви само следното: докато е подготвял за публикуване обширно изследване за атентата в Сараево, авторът е прегледал всички исторически материали, отнасящи се до този въпрос. Както обстоятелствата, при които е замислен и организиран опитът за атентат, така и сръбската политика спрямо Австрия не позволяват да се мисли, че атентатът в Сараево е бил случаен епизод.

Напротив, цялата история на австро-сръбските отношения в периода 1903-14 г. показва, че сръбските националисти са се стремели с всички сили към война с Австрия, че войната е била желана не само от военните кръгове, но и от гражданската администрация, представена от Радикалната партия. Както програмата на радикалите, така и уставът на „Словенски юг“, уставът на „Народна одбрана“, и уставът на „Черна ръка“ представляват едно и също нещо в своята целенасоченост – всички те смятат за основна задача на Сърбия, войната с Австрия и се стремят към тази война с всички сили.

Докато историците не разполагат с бележката на Пашич до Димитриевич със заповедта да бъде убит австрийският престолонаследник, всички доказателства за прякото участие на сръбското правителство в атентата в Сараево или ще се разминават със средата, в която е замислен и организиран заговорът, или със съвкупността на онези подробни косвени доказателства, които са представени от автора, написал този труд не толкова в историческата, колкото в международноправната плоскост.

Формулирайки заключенията си, авторът може да каже едно: няма съмнение, че сръбското правителство е знаело предварително за предстоящия атентат и се е отнесло благосклонно към него. Има сериозни основания да се смята, че някои агенти на руското правителство (Хартвиг и Артамонов – вероятно, Сазонов и Генералният щаб – евентуално) са знаели за предстоящия атентат. Възможно е правителствените кръгове на Франция и Англия също да са знаели за предстоящия атентат.

Въпросът за степента на участие на сръбското правителство в атентата в Сараево наскоро беше предмет на спор между Е. В. Тарле и М. Н. Покровски. Фактите, представени в нашата статия, не ни позволяват да се съгласим с гледната точка на Е. В. Тарле, който отнежда на сръбското правителство по-малко значителна роля в атентата в Сараево³²⁴ от тази, посочена от нас въз основа на сръбски официални източници. Признанията на Люба Йованович, водеща политическа фигура в Сърбия, няколко пъти кандидат за министър-председател, председател на нападното събрание (скупщината) и др., са признания на човек, който е достатъчно отговорен в политически смисъл за думите си. Следователно гледната точка на М. Н. Покровски ни се струва съответстваща на реалността.

Послеслов: Сараевското убийство преследва Николай Полетика дори след публикуването на книгата му. В своите мемоари „Виденное и пережитое“ (Видяно и преживяно), той разказва следната случка: „Първата реакция от публикуването на книгата и първата неофициална рецензия за нея беше едно телефонно обаждане. Вдигнах телефона. „Това ли е апартаментът на другаря Полетика?“, попита неруски глас на руски. „О, това сте, вие самият! Бих искал да се срещна и да поговоря с вас за убийството в Сараево.“

³²⁴ Е. В. Тарле "Европа в эпоху империализма". II изд. 1928 г., стр. 265 - 67.

На въпроса ми с кого разговарям, гласът отговори: „Аз съм един от участниците в убийството в Сараево. Името ми тук, няма да ви говори нищо, защото имам съветски паспорт под друго име. Аз съм югославски комунист, емигрирал във вашата страна. Видях името си във вашата книга, но няма да ви кажа, кой съм, поне не сега.“

Бях зашеметен от тези думи. Един от героите на моята книга, сякаш произнасяше закланение, призоваващо зъл дух от гроба.

Поканих „гласа“ да дойде при мен на следващия ден. Шура (съпругата на Полетика), след като научи за обаждането, силно настоя: „Искам да присъствам на разговора ви!“

„Гласът“, който дойде при мен, се оказа brunet на моята възраст (т.е. роден в 1896 г.), мъж с нисък ръст, с гъста къдрава черна коса. Той категорично отказа да каже името си, под което се появява в книгата ми, и добави: „И моето съветско име няма да ви говори нищо.“ Говореше свободно руски, но с ясно изразено сръбско произношение. Непознатият заяви, че той и неговите сръбски приятели, които живеят и работят „под фалшиви имена“, добави той в Москва, са го изпратили в Ленинград, за да ми каже, че сръбските революционни емигранти са недоволни от книгата ми: „Писахте твърде грубо и критично за нас.“

Отговорих, че съм написал книгата си въз основа на публикуваните сръбски материали и чуждестранните източници и му показах източниците на моите твърдения и изводи. Той беше много заинтересован от наскоро публикуваното 9-томно издание на австрийските дипломатически документи, което съдържаше множество австрийски полицейски доклади и разследвания на австрийските власти за борбата на южнославянската младеж („Омладина“) срещу Австро-Унгария, за създаването на „Велика Сърбия“.

Непознатият беше развълнуван и нервно оспорваше твърдението ми, че Гаврило Принцип и приятелите му са били членове на организацията „Черна ръка“. Имах впечатление, че непознатият се страхува от нещо и ме гледа с тревога и загриженост. Разговорът ни продължи почти два часа. Накрая непознатият се канеше да си тръгне и ме помоли да му дам за няколко дни 8-ми том австрийските документи и книга на хърватския революционер Херцигони, обещавайки да ги върне, на честна дума.

За мен това беше неочакван удар. По принцип не обичам да давам книгите си на други хора, още по-малко на непознат, и не исках да разваля осемтомното издание. Но най-накрая се съгласих и с тежест на сърце, му дадох тези книги. Непознатият се изправи и аз, според правилата на учтивостта, го изпратих в коридора. В коридора, обличайки палтото си, той извади малък черен „Браунинг“ от джоба на якето си и го сложи в джоба на палтото си. Вратата на апартамента се затръшна зад него и аз се върнах при Шура.

Тя възкликна веднага щом влязох в стаята: „Знаеш ли какво? Мисля, че имаше пистолет в джоба си!“

„Абсолютно си права, в коридора той прехвърли „Браунинга“ от джоба на якето в джоба на палтото си.“

Шура изпадна в истерия. Ридайки, тя поиска да отиде в милицията и прокуратурата, да подам жалба в ГПУ и т.н. Започнах да я успокоявам: „Но той не ме е заплашвал. Той е югославски комунист, живее и работи в страната ни под фалшиво име и дори е получил съветски паспорт на това име. Правителството и ГПУ знаят това много добре, защото те са тези, които са му издали фалшивия съветски паспорт. В крайна сметка това не е някакъв шпионин, изпратен в страната ни, а „един от нашите“ в Съветския съюз. На кого да се оплача и за какво?“

Няколко дни по-късно непознатият ми се обади отново и се уговорихме да се срещнем отново. Той ми върна книгите, които беше взел, и ми каза, че след първия ни разговор и след като е прочел тези книги, се е убедил, че събитията от убийството в Сараево са описани в моята книга абсолютно правилно, за което ще информира сръбските си приятели в Москва. Изрази радостта си от срещата ми и ми благодари за книгите, които му бях дал.

Придружих го, както направих първия път, до коридора, но този път той не премести револвера от якето си в палтото. Никога повече не го срещнах. Кой беше този мистериозен непознат? Стигнахме до заключението, че той несъмнено е бил участник в заговора за убийството на Франц Фердинанд, вероятно член на Омладинския кръг „Млада Босна“, ръ-

ководен от Гачинович и чиито членове бяха Гаврило Принцип, Трифко Грабеж и другите извършители на атентата в Сараево.

Като историк мога да потвърдя, че непознатият е познавал, и то много добре, в най-малките детайли и нюанси, които не споменавах в книгата си, подготовката на атентата и неговите извършители. Очевидно се е страхувал от някакви разкрития. Може да си е помислил, че имам някакви компрометиращи материали за организаторите на атентата в Сараево, включително и за него самия, и затова по време на първия ни разговор се хвана за книги, в които, както му се е струвало, вероятно са публикувани компрометиращи материали. Но разговорът с мен и прегледът на документите му показаха, че няма нужда да се страхува от никакви разкрития, отнасящи се лично до него. Това обяснява неговата учтивост при втората среща, когато „Браунингът“ вече не беше показан.“ (Молодяков: 27-30)

САРАЕВО 1914: КАК АВСТРО-УНГАРИЯ РЕАГИРА НА УБИЙСТВОТО НА ЕРЦХЕРЦОГ ФРАНЦ ФЕРДИНАНД

автор Карл Т. Хембо³²⁵

(доклад представен пред Военновъздушна база Максвел, Алабама, Април 2014 г., Командо-щабни колеж на ВВС, Авиационен университет)

Sarajevo 1914: An Examination of the Context by which Austria-Hungary Responded to the Assassination of Archduke Franz Ferdinand By Karl T. Hjembo, Air Force Base, Alabama April 2014, Air Command and Staff College Air University.

Резюме. Убийството на австро-унгарския ерцхерцог Франц Фердинанд и съпругата му София в Сараево през 1914 г. се помни като събитието, което предизвика Първата световна война. То се случва във време, когато други убийства на политически лидери, като например президента на САЩ Уилям Маккинли, не водят до такъв опустошителен резултат.

Разликата е в контекста на политическата обстановка, когато става убийството. Сараевското убийство е извършено от революционери терористи от Босна, провинция на Австро-Унгария, но е планирано от съучастници в съседна Сърбия. Австро-Унгария подозира сръбско участие в убийството и иска да елиминира сръбската заплаха, като същевременно избягва по-голяма европейска война. За съжаление на Австро-Унгария, дълга поредица от Балкански кризи създава враждебност с Русия, утежнена от съответните им противостоящи съюзи.

Австро-Унгария иска да накаже Сърбия, без да рискува европейски конфликт. Но в тясно сътрудничество с Германия, се опитва да предприеме действия срещу Сърбия, без да предизвика руска реакция. Тяхната рискова стратегия се оказва катастрофална. Тази статия разглежда контекста, в който става убийството, и показва как Австро-Унгария е принудена да реагира на атентата. Тази статия разглежда тежкото положение на Австро-Унгария през 1914 г. и ги сравнява със современните потенциални ситуации за САЩ и съюзниците им, и провокира задълбочено обмисляне на външната американска политика при бъдещи кризи.

Въведение. На 28 юни тази година се навършат 100 години от убийството на ерцхерцог Франц Фердинанд, наследник на австроунгарския престол, и съпругата му в Сараево. Убийството от 1914 г. се помни като събитието предизвикало Първата световна война, но то става във време, когато други убийства на политически лидери, като президента на САЩ Уилям Маккинли, не предизвикват такъв опустошителен резултат.³²⁶ 1 Разликата са в кон-

³²⁵ Авторът е офицер от резерва на ВМС на САЩ.

³²⁶ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 21-26. Владимир Дедиер разглежда политическите убийства между 1792 и 1914 г. и представя мотивите на убийците в следните групи: „политически убийства по лични причини... действия на лица, страдащи от психично разстройство... тираноубийство... политически убийства като израз на бунт срещу националното или колониално потисничество... династични убийства“. Той класифицира убийствата на президентите Линкълн, Гарфийлд и Маккинли като „действия на лица, страдащи от психично разстройство“.

текста на обстановката в Австро-Унгария и на Балканите, когато става убийството. Самите убийци са идеологически мотивирани терористи, които вярват в правотата на престъплението, което са извършили, и възнамеряват да използват това събитие, за да предизвикат края на Австро-Унгария, но те не действат сами. Те са подкрепени от Сърбия от терористична организация, която има значително влияние в политическия живот на страната.

Жертвата, Австро-Унгария, е велика сила в международната система по онова време, запазвайки монархическия принцип, по който се управляват повечето империи и държави в Европа.

Австро-Унгария разглежда убийството на своя наследник като пряка заплаха за съществуването си, но когато търси възмездие за престъплението, предизвиква сблъсък между противостоящите съюзи в Европа. Тази статия се фокусира върху ситуацията в Австро-Унгария и доказва, че силите на национализма и радикализма са я принудили да отговори остро на убийството, но противоречията предизвикани от политиката им на Балканите ограничават способността им да действат, без да провокират по-широка европейска война.

Многонационалната империя и дилемата на Австро-Унгария. Австро-Унгария, съществува от дълго време като многонационална империя³²⁷, служи като общ дом на 11 националности, но пробуждането на националната идентичност от края на XIX до началото на XX век заплашва съществуването ѝ. Известна е още като Хабсбургската империя, и в един момент се превръща в споразумение за сигурност на централноевропейските народи, осъществяващо защитата на християнска Европа от нашествие на мюсюлманската Османска империя.

В книгата си „Австро-Унгария и произходът на Първата световна война“ Самюъл Уилямсън пише: „Действайки като буферна държава, монархията [Австро-Унгария] представлява за европейските правителства, възглавница срещу руснаците, Балканските държави и Османската империя.“³²⁸

Австро-Унгария поддържа тази роля, обслужвайки по-широките интереси за сигурност на Европа до навечерието на Първата световна война. Но според Уилямсън, на е „винаги отслабена от вътрешните си противоречия [защото е дом на 11 националности]“.³²⁹

В средата на XIX век започва култивирането на национално пробуждане сред националностите в Австрийската империя и съответно пробуждането на южнославянските идентичности е във фокуса на националния проблем на Австро-Унгария.³³⁰

Възходът на националната идентичност в Европа преди Първата световна война налага промяна в политическите договорености; това обаче не води веднага до създаването на национални държави, тъй като Австрийската империя, преименувана на Австро-Унгария обмисля варианти за националния проблем под свое управление.

Двете най-известни възможности за националностния проблем са обобщени от Артър Дж. Мей в книгата му „Хабсбургската монархия 1867-1914“: „Едната изисква организирането на трета единица на монархията, обхващаща южнославянските поданици на Хабсбургите [известна като триализъм]; другата, по-мощна, е превръщането на монархията в „монархическа Швейцария“, в която всяка националност ще има значителен контрол върху местните дела, но икономическата солидарност на монархията ще бъде запазена и федерализираната държава ще представлява единен фронт в отношенията си с чуждите сили [централизъм]“.³³¹

³²⁷ Б. пр. От XVIII век, когато освобождава земите на средновековна Унгария от турското владичество. До 1867 г. се нарича Австрийска империя, след това – Австро-Унгария.

³²⁸ Williamson, *Austria-Hungary and the Origins of the First World War*, 11.

³²⁹ Williamson, *Austria-Hungary and the Origins of the First World War*, 12.

³³⁰ Авторът не е точен, не славянските идентичности, а унгарската идентичност е тази, която взривява империята, която щеше да приключи със съществуването си още в 1849 г., ако не беше „спасителната акция“ на Николай I, за което по време на Кримската война, Русия получава „черната австрийска неблагодарност“ – една глупава политика на Виена, която окончателно отравя отношенията с Русия и залага бомбата с часовников механизъм на все по-ескалиращия антагонизъм между двете държави!

³³¹ May, *The Hapsburg Monarchy 1867-1914*, 477.

Създаването на Хабсбургската империя предшества възхода на национализма. Въпреки че възникнала като Австрийска империя, другите националности влезат в нея по отделни споразумения, предлагащи различна степен на автономия.

Големият компромис от 1867 г. е първата политическа договореност, направена в отговор на национализма. Тази договореност установява Дуализма, при която Австрия се съгласява да споделя властта с маджарите (унгарците) в опит да ги задържи в империята. В съответствие с монархическия принцип, Унгария признава за свой крал, което е белег на легитимна нация по онова време, австрийският император³³². Това обаче създава прецедент, при който други националности търсят подобно признание и права за себе си. Ерцхерцог Франц Фердинанд, който става политически активен през 90-те год на XIX век, вижда дилемата, която създава дуалистичната монархия, и често обвинява унгарците за проблемите в империята.

Владимир Дедиер в „Пътят към Сараево“ цитира ерцхерцога: „...така нареченият аристократичен, благороден маджарин е изключително бунтовен, антидинастичен, лъжлив, ненадежден човек и всички трудности, които имаме в монархията, произтичат изключително от маджарите.“³³³

Той смята за предателство, че унгарците искат равен дял в империята и критикува големия компромис (аусглайха) от 1867 г. Когато славяните започват да искат повече права в империята, ерцхерцогът продължава, казвайки: „Ако искаме мир и спокойствие в Австрийската монархия, ако искаме възможността да провеждаме силна външна политика, полезна за всички народи, в сътрудничество с нашите съюзници, има само един начин и една необходимост, а именно да смажем превеса на маджарите. В противен случай с абсолютна сигурност ще се превърнем в славянска империя и ще бъде постигнат триализъм, което е нещастие.“³³⁴

Дедиер обобщава възгледа на ерцхерцога за национализма: „Той се отнасяше към тези права като имперски дар, който може да даде, а не като към нещо, което самият народ притежава“³³⁵, въпреки че обмисля въвеждането на триализма, като противодействие на унгарското влияние. В крайна сметка ерцхерцогът предпочита всяка възможност, която може да съхрани Хабсбургската империя. Въпреки че е смятан за защитник на националните права, това в никакъв случай не са етническите национални права, застъпвани от неговите убийци.

Характеристики на южнославянския национализъм. Южнославянската идентичност се формира в Австро-Унгария чрез опита на хърватите и словенците; с включването на сърбите от Босна и Херцеговина обаче, той вече не е изключително вътрешен въпрос. Съвременният читател е запознат с ролята на етническата идентичност в национализма; друг аспект на възхода на национализма обаче е историко-политическата идентичност.

В книгата си „Многонационалната империя“ Робърт Кан противопоставя историко-политическата версия на етническата. В земите на Хабсбургите традиционният исторически национализъм се развива с подчертана разлика [от последващия етнически национализъм]. Насърчаван от консервативните сили, той не се интересува особено от коригиране на границите на империята в съответствие с мечтите на различните национални групи породени от спомени за отминала национална слава. Тое и много сериозно загрижен за отстояването, възстановяването и коригирането на правата, привилегиите и социалната структура на историческите образувания, „кралства или земи“, които с течение на времето са се присъединили към Хабсбургската монархия.³³⁶

Кан продължава, казвайки: „Несъмнено, през втората половина на XIX век настъпва голяма промяна насочена към силите на етническия и дори расовия национализъм; но на-

³³² Б. пр. Той също е и крал на Чехия, въпреки че тя на се ползва със статута на Унгария. Чешкият национализъм също е много силен, поради това неравностойно положение.

³³³ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 136.

³³⁴ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 137.

³³⁵ Също, там.

³³⁶ Kann, *The Multinational Empire Volume I*, 34.

ционалната идея, включена в концепцията за историко-политическата цялост, никога не се поддава напълно на тези сили.³³⁷

Обяснението на Кан за двете версии на национализма показва, че възходът му не означава непременно края на Австро-Унгарската империя. Историко-политическата идентичност, особено подкрепяна от аристокрацията на различни етноси, функционира успешно в рамките на империята. И обратно, по-популярната форма на етнически национализъм в крайна сметка ще лиши империята от правата ѝ.

Южнославянският национализъм започва като тласък за реформи в Хабсбургската империя и се превръща в едно от основните етнически националистически движения. Кан приписва корените на тази идентичност на Наполеон, който основава държавата „Илирия“ в хабсбургските територии Словения и Хърватия от 1809 до 1814 г. Той пише за френската образователна система в южнославянските региони: „Тя заменя ограниченото и спорадично обучение (което е съществувало главно в манастирите) с обща, безплатна система за начално обучение на народните езици, хърватски и словенски.“³³⁸

Това вдъхновява по-нататъшното развитие на южнославянския език, и словенският лингвист Бартоломей Копитар допринася със своята граматика на славянските езици. Този труд на Копитар в началото на XIX век, формират основата за панславянска идентичност, която процъфтява под закрилата на Хабсбургите.

Копитар дори предлага славянството да остане под закрилата на Хабсбургите, за разлика от конкуриращия се панславизъм на Русия. Кан цитира Копитар относно Хабсбургската империя: „...тя трябва да бъде истинският център на славянска култура, **противопоставена на варварския руски панславизъм.**“³³⁹

Такова е мисленето на един от основните поддръжници на южнославянския национализъм в зародиш, но с разрастването му става все по-трудно да се ограничи в рамките на империята.

От формите на национализма, издигането на етническата идентичност и превръщането ѝ в основна негова форма, набира популярност. Дедиер отбелязва една от водещите фигури на южнославянския национализъм: „Сред южните славяни, както и в Скандинавия, Германия, Унгария и Словакия, романтизмът оказва силно влияние върху борбата за национално освобождение... Сред хърватите през XIX век водеща фигура в борбата за обединение на южните славяни е римокатолическият епископ на Дяково, Йосип Юрай Щросмайер... Като проповядва единството на южните славяни, той едновременно се застъпва за потесни отношения между сърби, хървати и словенци.“³⁴⁰

Романтизмът насърчава произведенията на изкуството и литературата на родния език и подобни подвизи създават идентичност сред хората по начини, които не се ограничават само до аристокрацията. Като епископ на католическата църква, Щросмайер е в добра позиция да влияе върху масите. Докато творчеството му насърчава мирното начинание за културно обогатяване, популярната литература около началото на века, прославяща катаклизмите и бунтовете срещу установените власти, се харесва на някои в империята, които ще се разочароват от австроунгарските действия на Балканите.

Вакуумът на османската власт: Окупацията на Босна и Херцеговина. Босненското въстание срещу османското владичество през 1875 г. създава политическа криза, която в крайна сметка маргинализира османското влияние в европейските им територии и създава вакуум на властта, в който Австро-Унгария и Русия се конкурират за влияние. Въстанието

³³⁷ Също, I, 37.

³³⁸ Също, I, 242.

³³⁹ Също, I, 250. XIX век е свидетел и на възхода на „панславизма“, в който всички славянски народи трябва да се обединяват, за да поискат равни права с твърдата подкрепа на Русия. След като разказва за събитията от I-ия панславянски конгрес през 1867 г. (след аусглайха), Мей пише: „Панславизмът по това време е твърде тясно идентифициран с православното християнство, за да се хареса на римокатолическите славяни в Австрия, а езиковите различия са другата голяма пречка за славянското сътрудничество.“ May, *The Hapsburg Monarchy 1867-1914*, 51

³⁴⁰ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 76.

от 1875 г. е последното от поредица въстания срещу османските произволи в Босна и Херцеговина.

До XIX век Османската империя е в упадък и тя отдавна не е заплаха за Европа. Дедийер обяснява, че „В същото време Босна и Херцеговина губят стратегическото си значение за империята; от база за настъпление срещу Виена тя се превръща в далечна провинция. Много земевладелци от Унгария идват в Босна и се допълнително засилват експлоатацията върху местните селяни.“³⁴¹

Унгарските земевладелци в не са представители на Хабсбургската империя, а членове на по-висшата класа, установяваща ново данъчно облагане и изисквания към селяните. Това създава ситуация, в която местните селяните са обременени и експлоатирани от земевладелците, когато Османската империя губи контрола си над района.³⁴²

Човекът, който убива ерцхерцог Франц Фердинанд (Гаврило Принцип), е роден в семейство на селяни от босненско-сръбски етнически произход, които са обект на подобни злоупотреби. По време на въстанието, семейството на Принцип бяга в съседна Австро-Унгария, само за да се върне, след като насилието утихва.

Русия се намесва в Източната криза, от името на своите славянски събратя и прекратява насилието през 1878 г. с договора от Сан Стефано, който е уреден според техните искания. Последващото преразглеждане на този договор на Берлинския конгрес през същата година обаче обтяга отношенията между Австро-Унгария и Русия на Балканите.

По времето, когато се състои Берлинският конгрес, Европа е в мир и създаването на Съюза на тримата императори само няколко години преди конгреса е основен крайъгълен камък за международната сигурност по това време.

Външните министри на Австро-Унгария, Германия и Русия се стремят да организират среща между своите императори за по-добри отношения между монархиите. Сидни Фей описва събитията в книгата си „Произходът на световната война“: „Когато е съгласието на австрийския император е осигурено, най-накрая е уговорено тримата монарси, придружени от своите външни министри, да посетят Берлин заедно през втората седмица на септември 1872 г. Тази среща на тримата императори, съпроводена от извънредни празненства, целящи да впечатлят света, води до още по-тясно разбирателство между трите източни сили.“³⁴³

Малко след тази среща трите монархии официално съгласуват своята солидарност със споразумения за военно сътрудничество. Именно запазването на тази форма осигуряваща мира и монархическия принцип е основното желание и цел на ерцхерцог Франц Фердинанд.

Но Съюзът на тримата императори обаче започва да се разпада поради разногласия³⁴⁴, произтичащи от Берлинския конгрес.³⁴⁵ С упадъка на Османската империя Берлинският конгрес има задачата да уреди Балканските спорове. Румъния и Сърбия са признати за независими държави, но споразумението за Босна и Херцеговина е междинна стъпка към анексирането на тези провинции от Австро-Унгария.

³⁴¹ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 31.

³⁴² Също, 34. Османските злоупотреби са описани в исканията на селяните, по време на Източната криза 1875 г.: 1. Християнските момичета и жени вече да бъдат отвлечани от турците. 2. Църквите да не бъдат осквернявани и да им се предостави свободно изповядване на религията. 3. Да имат равни права с турците пред закона. 4. Да бъдат защитени от насилието на заптиетата – местната жандармерия. 5. Земевладелците, получаващи десятък, не трябва да вземат повече, отколкото им се полага по закон, и да го вземат в определеното време. 6. Всяка къща трябва да плаща общо само един дукат годишно. 7. Правителството не трябва да изисква принудителен труд, нито личен, нито с коне; но трудът, когато е необходим, трябва да се заплаща, както е по целия свят.

³⁴³ Fay, *The Origins of the World War Volume I*, 55.

³⁴⁴ Б. пр. Основно поради интригите на Русия, която не иска да изпълни задълженията си поети от Райхщадското споразумение към Австро-Унгария и в същото време, застъпвайки се за Франция, подкопава политиката на Бисмарк за нейната изолация!

³⁴⁵ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume II*, 8-9. Тук ерцхерцог Франц Фердинанд се противопоставя на войната със Сърбия, мрази Италия и предпочита Тройният съюз да включва Русия (като съвместна монархия).

Един от въпросите, по които силите се споразумяват, е, че Османската империя грубо злоупотребява и е небрежна в управлението на Босна и Херцеговина и че Австро-Унгария трябва да управлява проблемните провинции.

Дедиер разказва подробностите от споразумението: Под натиск от великите сили Турция трябва да отстъпи и да приеме решението на Берлинския конгрес [отстъпване управлението на Австро-Унгария], но граф Андраши [австроунгарският външен министър] подписва нота в последния ден на конгреса 13 юли 1878 г., че суверенните права на султана няма да бъдат отнети в резултат на австро-унгарската окупация на Босна и Херцеговина; че окупацията ще се счита за временна; и споразумение за подробностите по окупацията ще бъде сключено между двете правителства веднага след закриването на конгреса.³⁴⁶ В този контекст Австро-Унгария започва окупацията на Босна и Херцеговина. Въпреки че Босна и Херцеговина официално ще остане в рамките на Османската империя, окупацията означава, че Австро-Унгария получава предимство в Балканските дела за сметка на Русия. Решението е непопулярно и в Босна и Херцеговина, тъй като австроунгарските войници трябва да си проправят пътя в страната чрез сила.³⁴⁷ По това време семейството на Принцип се завръща в Босна, а Гаврило е роден по време на окупацията. Босна и Херцеговина в крайна сметка е анексирана след 30 години окупация. През това време съюза на тримата императори отслабва, а отношенията на Австро-Унгария с Русия се влошават. Русия сключва съюз с Франция и Великобритания, докато Австро-Унгария е в конкурентен съюз с Германия и Италия.³⁴⁸ Недоразуменията на Балканите крият потенциал за по-широк конфликт.

Анексирането на Босна и Херцеговина и Балканските войни. Анексирането на Босна и Херцеговина е дипломатически ход за официално включване на южните славяни в австроунгарската орбита във време, когато влиянието на Хабсбургите губи популярност на Балканите.

Свалянето на династията Обреновичи в съседна Сърбия през 1903 г. бележи промяна в сръбската политика от прохабсбургска към проруска ориентация, ход който заплашва да влоши е славянската лоялност в Австро-Унгария.

До 1908 г. Австро-Унгария смята, че трябва да се направи нещо, за да се предотврати загубата на контрол над южнославянското си население. В своя грандиозен труд „Произходът на войната от 1914 г.“ Луиджи Албертини показва значението на решението за анексиране на Босна и Херцеговина със следния цитат от австроунгарския външен министър Ерентал пред среща на кабинета: „Нашата политика да направим Сърбия икономически и политически зависима и да я третираме като незначителен фактор се провали. Само трета страна ще спечели от конфликт между Сърбия и Монархията. Политически трябва така да водим хърватските, далматинските и босненските дела, че да ги поставим (хърватите) в центъра на сърбо-хърватския народ в рамките на монархията.“³⁴⁹

Ерентал прави този ход, за да противодейства на евентуалните последици от преврата на младотурците, народното (б. пр. българското) въстание в турска Македония, което принуждава османското правителство да извърши реформи. Албертини подчертава два основни момента, чрез които Ерентал разглежда въпроса за младотурците като проблематичен: новото правителство в Османската империя може да окаже натиск върху Австро-Унгария за

³⁴⁶ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 62. Б. пр. Причината е твърдата съпротива на турската делегация, която заплашва че няма да подпише договора, което принуждава Андраши да направи тази фатална отстъпка, съгласявайки се на временна окупация, а не анексия определена с решенията на конгреса.

³⁴⁷ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 66. Той цитира официалната австроунгарска статистика, която посочва че, в резултат на военните действия общо 5198 души са убити, ранени или изчезнали, сред които 178 офицери.

³⁴⁸ Fay, *The Origins of the World War Volume I*, 34. Фей отбелязва, че „най-голямата основна причина за войната е системата от тайни съюзи, която възниква след френско-пруската война. Тя постепенно разделя Европа на два враждебни блока, които стават все по-подозрителни един към друг и започват надпревара във въоръжаването и увеличаване на въоръжените си сили. Тази система от съюзи, косвено спомага за запазването на мира, защото държавите в съотв. блог, се въздържат да влизат в конфликт с представител на другия блок, от страх да не се въвлекат взаимно във война, защото всички осъзнават, че ако все пак избухне война, в нея ще се включат всички велики сили на Европа.“

³⁴⁹ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume I*, 191.

провинциите Босна и Херцеговина (които официално са част от Османска Турция) и да настоява за въвеждане на турските реформи.³⁵⁰

Като официално откъсва Босна и Херцеговина от Османска Турция, Австро-Унгария може да предотврати реформаторските движения в тези провинции, провокирани от младотурците. Австро-Унгария трябваше да получи съгласието на силите по Берлинския договор, преди да анексира Босна и Херцеговина, но начинът, по който това става на следващата година (1909 г.), много наподобява дипломатическата криза от 1914 г. През 1909 г. последват напрегнати дипломатически преговори между подписалите Берлинския договор сили. Русия е особено враждебна да приеме анексирането, но не се намесва активно, поради неподготвеността си за война. Албертини пише: „Русия, която все още не беше излекувала раните си от японската война и последвалата революция [от 1905 г.], не беше в състояние да предизвика конфликт.“³⁵¹

Без подкрепа от Русия, Сърбия също трябва да приеме анексирането въпреки протестите си.³⁵²

Предвид успеха на Австро-Унгария в получаването на съгласие за анексирането на Босна и Херцеговина, по-късно във Виена, ще предполагат, че действията в отговор на убийството в Сараево, също ще бъдат приети от другите велики сили.³⁵³

Докато анексирането е политическа победа за Ерентал и Австро-Унгария, Балканските войни маргинализират позицията на Австро-Унгария на Балканите.

Първата Балканска война от 1912 г. идва след италианското поражение на османците, война разкриваща слабостта на Османската империя. Усещайки възможност, Балканските държави Сърбия, Черна гора, България и Гърция (Балканският съюз) влизат във война с Турция.

Русия е инициаторът за създаването на Балканския съюз. Албертини отбелязва, че „водеща роля във всички тези Балкански споразумения има Русия и нейните представители в София и Белград“.³⁵⁴

Чрез завладяването на османската територия и разделянето ѝ помежду си, балканските държави спират по-нататъшните териториални придобивки на Австро-Унгария на Балканите и позволяват на Русия да запази влиянието си в региона.

След Първата Балканска война османски владения в Европа са загубени изцяло (с изкл. на малката зона около Проливите), което на практика преначертава картата на Европа и принуждава Австро-Унгария да ограничи завоеванията на Сърбия.

³⁵⁰ Също, *Volume I*, 197. Албертини пише: „В документа, представен на 13 юли 1878 г. на турската делегация на Берлинския конгрес, Андраши, се съгласява, че австрийската окупация на Босна и Херцеговина няма да наруши съюзеренитета на султана, и ще бъде само временна. Предвид новия дух в Турция, младотурското правителство реши да предостави политическа свобода на народите в Босна и Херцеговина, възниква необходимостта от спешна анексия, за да се предотвратят всякакви тенденции заплашващи с прекратяване на австроунгарското присъствие, както Ерентал обяснява на заседанието на кабинета на 1 декември 1907 г. Сега идва времето да се действа.“

³⁵¹ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume I*, 223-224.

³⁵² Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume I*, 291. Албертини предава отговора на Сърбия на анексирането на Босна и Херцеговина от Австро-Унгария: „Сърбия признава, че нейните права не са нарушени от извършената промяна в Босна и Херцеговина и ще се съобрази с решението, което великите сили ще вземат по отношение на член 25 от Берлинския договор [членът, даващ на Австро-Унгария окупационни права в Босна и Херцеговина]. Подчинявайки се на съветите на великите сили, Сърбия се ангажира още сега да се откаже от протеста и опозицията си, които поддържа спрямо анексията от миналата есен, и се ангажира да промени курса на настоящата си политика спрямо Австро-Унгария, за да живее отсега нататък с нея в дух на добросъседство.“

³⁵³ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume I*, 300. Албертини цитира автор на име Нинчич в списание *Affaires Etrangères* („Външни отношения“ Париж, 1936) на стр. 509: „Кризата от 1908-1909 г. съдържа всички елементи, които се повтарят през 1914 г. и са пряката причина за Първата световна война. Тежките събития, които предшестваха обявяването на война на Сърбия през 1914 г., се развиха в рамките на ситуацията, създадена от кризата с анексията. Те са толкова пропити от нея, че може спокойно да се каже, че ако не беше кризата, предизвикана от Австро-Унгария през 1908-1909 г., Голямата война нямаше да се състои, поне не толкова скоро. Отложеният мач понякога е спечелен мач.“

³⁵⁴ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume I*, 366.

В мирното споразумение, което слага край на боевете, Балканският съюз, оставяйки на Австро-Унгария само няколко стратегически възможности за блокиране.

Отказът на Сърбия за достъп до морето се превръща в основен проблем за Австро-Унгария, тъй като липсата на излаз на море на Сърбия я прави търговски зависима от Австро-Унгария. Поради тази причина Австро-Унгария подкрепя автономията на Албания.³⁵⁵

Австро-Унгария също иска да упражни влияние върху Санджака, граничен регион между Сърбия и Черна гора, който преди е бил окупиран от Австро-Унгария, но е изоставен в замяна на съгласието на Русия за анексирането на Босна и Херцеговина. Тази отстъпка става проблематична по време на Балканските войни. Албертини пише за австрийския външен министър Берхтолд: „...той няма да толерира сръбската експанзия в Санджака, защото ще доведе до съюз с Черна гора и така образуваната нова славянска държава ще упражнява постоянно влияние върху славяните в Австро-Унгария, превръщайки се в постоянна заплаха за безопасността на Монархията, и непоносима бариера както на юг, така и към Адриатическо море.“³⁵⁶

След Първата балканска война Австро-Унгария е в отбранителна позиция в Балканската си политика и трябва да намали понесените щети.

Втората Балканска война веднага разпада Балканският съюз, но Австро-Унгария има още по-малко влияние при определянето на последвалото мирно споразумение. В този конфликт несъгласието за териториалното разделение обединява Сърбия, Гърция и Румъния срещу България. След боевете е постигнат мир и границите са преначертани без участието на Австро-Унгария.

Уилямсън обобщава значението на начина, по който Австро-Унгария иска да повлияе на решенията във Втората Балканска война, но не успява: „...на 10 август [1913 г.] Балканските сили сключват Букурещкия договор, който разбива надеждите на Берхтолд за спасителна операция на Балканите.“³⁵⁷

Берлин превантивно приема Букурещкия договор, договорен от Балканските държави в тази война, но както Уилямсън продължава: „С хода на Берлин, който отрича всякаква възможност за преразглеждане на границите, Букурещкият мир има само неприятни последици за Виена.“³⁵⁸ Въпреки че Австро-Унгария е тясно ангажирана в Балканските дела, тя не може да действа без подкрепата на Германия, защото германската мощ е необходима, за да се възпре по-широка война.

Още повече се усложняват нещата, защото Германия не е запозната с плановете на Австро-Унгария на Балканите, което прави получаването на подкрепата им трудно.³⁵⁹ Такива са условията за Австро-Унгария и тяхната външна политика на Балканите. Балканските войни приключват без разширен конфликт; напрежението обаче се увеличава с всяка криза. Сърбия се окуражи от победите си, подкрепени с руска подкрепа, докато Австро-Унгария е маргинализирана. Но новоочертаните граници на Балканите не а единственият проблем за Австро-Унгария, тъй като събитията в съседна Сърбия създават конфликти в империята и имат ключова роля за атентата в Сараево.

³⁵⁵ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume I*, 379. Албертини обобщава важните аспекти, по които е постигнат мирът след Първата балканска война: „границата на Турция в Европа да бъде очертана с права линия между Енос и Мидия, като цялата територия на запад от тази линия да бъде отстъпена от Турция на Балканските държави, с изключение на Албания, чиито граници и режим да бъдат оставени на решението на великите сили...“

³⁵⁶ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume I*, 385.

³⁵⁷ Williamson, *Austria-Hungary and the Origins of the First World War*, 148. Б. пр. Желанието на Австро-Унгария е да се намеси във Втората балканска война, като подкрепи България, нападайки Сърбия. За целта има устни договорки между Берхтолд, Конрад фон Хьотцендорф и цар Фердинанд. Както по-късно казва българският цар, вече в изгнание, никога не би се съгласил на тази авантюра, ако не е разчитал на подкрепата на Австро-Унгария, но Монархията е спряна от Германия, която се опасява от намесата на Русия – покровителката на Сърбия!

³⁵⁸ Също, 149.

³⁵⁹ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume I*, 491. Албертини пише: „Следователно пълното неразбиране от германските управници на Балканския проблем и позицията, нуждите и призивите на Монархията, продължило и след престъплението в Сараево и има тежки последици за отношението, което Балканските държави заемат при избухването на Първата световна война.“

Превратът в Сърбия: Черната ръка. През 1903 г. настъпва поема лош обрат за австроунгарската политиката спрямо Сърбия поради убийството на крал Александър и кралица Драга от проавстроунгарската династия Обреновичи. Това събитие създава нестабилна политическа ситуация и въвежда бунтовнически елемент, който причинява проблеми в съседна Австро-Унгария.

Организаторът на убийството на Обреновичите е полковник Драгутин Димитриевич, който ръководи тайно общество (известно едва след Първата световна война), наречено „Черна ръка“. „Черна ръка“ произлиза от друга по-широка организация „Народна одбрана“, създадена в отговор на анексирането на Босна и Херцеговина. Албертини прави връзка между тези групи и движението „Млада Босна“ (в което участват убийците): „Млада Босна не е нищо повече от събирателен термин за младежкото движение, разпръснато в множество по-малки групи и малки революционни клетки. Под ръководството първоначално на „Народна одбрана“, а по-късно на „Черната ръка“... пан-сръбска пропаганда се е провеждала в цяла Босна и Херцеговина, сред земеделските стопанства, други културно-просветителски организации вкл. и „Побратимство“ или дружеството на въздържателите, като всички те прикриват истинските си политически цели.“³⁶⁰ Преди убийството в Сараево, полковник Димитриевич (известен също като „Апис“) е влиятелен в сръбската политика, благодарение на увеличената тежест в обществото, придобита от военната каста, чрез победата в Балканските войни. Албертини показва, че това предизвиква борба за власт в Сърбия... след Втората балканска война, възниква проблемът с администрацията в новопридобитите територии, и между армията и цивилната власт избухват остри конфликти. Новите служители, изпратени в Македония от правителството, се оказват неспособни да се справят с трудната си задача³⁶¹, докато в същото време правителствен декрет, издаден в началото на 1914 г., се дава предимство на гражданските власти пред военните. Този декрет предизвиква истинска буря на недоволство сред офицерите, които колективно искат неговата отмяна.³⁶²

В рамките на няколко месеца през 1914 г. Никола Пашич е принуден да подаде оставка като министър-председател на Сърбия. Той е възстановен на поста си малко преди убийството. По време на тези политически сътресения, през януари 1914 г., във Франция се провежда среща между членове на „Черна ръка“, организирана от близкия довереник на Апис, Воя Танкосич. Албертини получава подробни сведения от сръбски дипломатически служители, които по това време са запознати с тази среща и нейната роля в заговора за убийството. Някои от изявленията включват: „Целта [на срещата] беше на първо място да се подготви нападението срещу ерцхерцог Франц Фердинанд, а след това и срещу други важни граждански и военни личности в различни части на Австро-Унгарската монархия, включително и във Виена. Смяташе се така да се подбуди славянският елемент в Австро-Унгария към бунт и дори да се предизвика общоевропейска война. Взето е решение планът да се осъществи. ...Принцип е в Белград до края на май, където се обучава да стреля с „Браунинг 9 мм“ от Циганович и Танкосич. Всички пистолети за престъплението са закупени от самия Димитриевич“.³⁶³

Убийството несъмнено е свързано с „Черна ръка“, но подробностите за връзката им с престъплението са успешно укрити в неизвестност благодарение на радикализирането и вербуването на босненските убийци и способността им да пазят тайна.³⁶⁴³⁴

Радикализирането на сараевските убийци. С нарастването на Балканските проблеми за Австро-Унгария, част от южнославянското население³⁶⁵ се радикализира, сред които

³⁶⁰ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume I*, 23.

³⁶¹ Б. пр. Задачата е да смажат съпротивата на окупираното българското население, лишено от право на национална изява, но това не се споменава от никой автор, изключая българските.

³⁶² Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume II*, 33.

³⁶³ Също, II, 76-77.

³⁶⁴ Fay, *The Origins of the World War Volume II*, 92. Фей пише: „Тримата младежи, съдени за убийството на ерцхерцога, се опитаха да създадат впечатление по време на съдебния процес, че връзките им в Белград са с „Народна одбрана“, скривайки съществуването на „Черна ръка“.

³⁶⁵ Б. пр. Единствено сръбите, които дори не са мнозинство в провинциите, хърватие и босненците мюсюлмани са напълно лоялни към Монархията. Нещо повече, те ненавиждат сръбите!

са и сараевските убийци. Първоначално мотивирани от етнически национализъм, убийците се радикализират от разкази за „тираноубийство“ както в популярната литература, така и във фолклора. Дедиер споменава значението на историята на Вилхелм Тел и швейцарското въстание срещу хабсбургското управление. Той пише: „С интерес към човечеството и стремящ се към идеализъм, търсейки естественото и спонтанното в литературата на своето време и миналото, Шилер [поет и една от водещите фигури на романтизма в Германия] избира за тема на своята стихотворна драма „Вилхелм Тел“ въстанието на швейцарски селяни срещу тираните на хабсбургските управители. Борбата е неравна и продължава няколко десетилетия, докато Хабсбургите най-накрая не признаят загубата на своите швейцарски владения. Главният герой на драмата на Шилер, Вилхелм Тел, е легендарна фигура в швейцарския фолклор. Историята разказва, че убийството му на хабсбургския управител на Швиц и Ури – Геслер, е довело до въстанието на швейцарските селяни“.³⁶⁶

Историята на Вилхелм Тел е аналогична на целта, която убийците се надяват да постигнат в Сараево. Убийците имат вдъхновение и в сръбския фолклор. Битката при Косово поле през 1389 г. е центърът на сръбската идентичност, свързана с борбата на средновековното Сръбско кралство срещу османското нашествие.

Цареубийството се възхвалява в тази борба, тъй като сърбин на име Милош Обилич се промъква в турския лагер и убива османския султан по време на тази битка, извършвайки саможертва. Следователно споменът за Косово е белязан както от военно поражение, така и от отмъстителния акт на убийството и е запечатан в съзнанието на целия сръбски народ.

Авторът и пътешественик Джон Рийд е цитиран от Дедиер да казва: „Сред сърбите всеки селски войник знае за какво се бори. Когато е бил още дете, майка му го е поздравявала: „Здравей, малък отмъстител за Косово.“³⁶⁷ 36

За убийците, Косово трябва да бъде отмъстено чрез убийство и сваляне на хабсбургската власт. Убийците не само са вдъхновени от литературата и косовската легенда, но има и съвременни „герои“, на които да подражават. Най-видният сред съвременните убийци-терористи е Богдан Жераич. Само две години след анексирането на Босна и Херцеговина, Жераич смята да убие хабсбургския император Франц Йосиф. Но той се колебае и не прави опит за покушение срещу императора, и по-скоро прави опит да убие австроунгарския губернатор на Босна и Херцеговина (хърватинат, генерал Мариян Варешанин). Опитът му се проваля, но Жераич се самоубива, след като стреля по губернатора. Дедиер разказва за това убийство и обяснява неговото значение.

Деянието на Жераич е сравнявано с подобни дела в съвременната европейска история. Точно както опитът за убийство през 1878 г. на губернатора на Санкт Петербург, генерал Трепов, извършен от Вера Ивановна Засулич, предизвиква вълната от терористични актове на „Народная воля“, които кулминират с убийството на цар Александър II през 1881 г., така и опитът на Жераич бележи началото на систематично използване на политическите убийства срещу водещите фигури на Хабсбургската държава.

След седем подобни инцидента и много разкрити и неразкрити заговори, кулминацията достигната с убийството на Франц Фердинанд на 28 юни 1914 г. на същата улица в Сараево в близост до мястото, където Жераич се самоубива.³⁶⁸

Някои от другите опити, споменати в този цитат, включват покушението срещу губернатора на Хърватия (граф Кувай) през юни 1912 г., при което съпругата му е застреляна.³⁶⁹ Този атентат е направен от хърватин на име Лука Юкич, който, както разказва Дедиер, претърпява лична радикална трансформация: „Самият Лука Юкич е претърпял забележителна трансформация. Още през 1906 г. той ръководи демонстрации срещу сърбите, но шест години по-късно, след засилването на потисничеството в Хърватия и Босна и Херце-

³⁶⁶ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 161.

³⁶⁷ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 235.

³⁶⁸ Също, 236.

³⁶⁹ Също, 277. Дедиер пише: „Опитите на Лука Юкич, Планишняк, Дойич и Алжинович оказват значително влияние върху младите босненци, особено върху Гаврило Принцип. Когато Франц Фердинанд е убит, има известна доза истина в изявлението на унгарския вестник „Пещер Лойд“, че „опитът на Юкич беше само генерална репетиция за изстрелите на Принцип“.

говина, той стига до заключението, че разбирателството между хърватите и сърбите е единствената гаранция за бъдещето на южните славяни.³⁷⁰ (б. пр. Много погрешен извод, което показва, че изобщо не е познавал сръбския шовинистичен менталитет). Показания от един от съучастниците на Юкич по време на процеса разкриват какво са искали да постигнат: „С опита за покушение срещу губернатора искахме не само да го отстраним лично, но и да сложим край на неговата власт, и да подтикнем народа си към действие. Юкич ми каза, че „трябва да убием Кувай [губернатора на Хърватия], защото не е престъпление, а е добро дело, когато един тиранин е убит.“³⁷¹ По подобен начин Принцип по-късно ще заяви на процеса си: „Не се чувствам като престъпник, защото отстранявам този, който е вършил зло... Австрия представлява злото за нашия народ, такова каквото е, и следователно не трябва да съществува.“³⁷²

Убийците възприемат убийството на австроунгарски чиновници като акт на тираноубийство. Един от сараевските убийци (Васо Чубрилович) свързва значението на убийството на ерцхерцог Франц Фердинанд с легендата за Косово, когато казал на Луиджи Албертини след Първата световна война: „Сърбите поддържат култ към героя и днес с името на Милош Обилич те поставят след него, това на Гаврило Принцип: първото представлява сръбския героизъм в трагедията на Косово поле, второто - сръбския героизъм в окончателното освобождение.“³⁷³

Тези радикализирани убийци нямат представа за нова форма на управление, но се надяват да улеснят южнославянското национално освобождение чрез акта на убийството.

Сараевските убийци се изграждат идеологически в терористичната сръбска организация „Млада Босна“, която е под контрола на „Черна ръка“ и така Сърбия насърчава революционната терористична дейност в Австро-Унгария. Групата на „Млада Босна“ са обединени от общата цел за единство на южните славяни и сваляне на Хабсбургската империя. Сърби, хървати и мюсюлмани са част от това движение, което се стреми да преодолее етническото разделение. Дедиер припомня приноса на „Млада Босна“ за южнославянското единство: „Най-положителният принос на младобосненците към южнославянската борба за национално освобождение е, че те се опитват да се издигнат над религиозните и национални раздори, които бушуват между жителите на Босна и Херцеговина, етнически най-чистата южнославянска провинция, но разделена на различни религиозни и национални групи поради историческото си развитие.“³⁷⁴ Дедиер продължава, като казва, че Хабсбургите използват естествените раздори между южните славяни на принципа „разделяй и владей“.³⁷⁵

Осъзнавайки, че движението „Млада Босна“ е радикализирано част от населението в Босна и Херцеговина и предвид по-ранните атентати в тези проблемни провинции, австроунгарските власти знаят, че последвалото убийство в Сараево е част от по-голяма заплаха за империята.

Атентатът. Нека разгледаме самият атентат с такова голямо значение, който с голяма вероятност е можел да се провали, и вероятно в такъв случай войната можеше да се избегне, ако не се провокира от друга Балканска криза.

Ерцхерцог Франц Фердинанд и съпругата му Софи отбелязват 14-ата си годишнина от сватбата в Сараево на 28 юни 1914 г. Въпреки че денят е лично важен за ерцхерцога, той е стратегически важен за възстановяването на престижа на Австро-Унгария в Босна и Херцеговина. Дедиер отбелязва: „Вътрешнополитическа причина е повлияла на ерцхерцога. Той е

³⁷⁰ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 265.

³⁷¹ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 270, Това е цитат от петнадесетгодишния съучастник Джуро Цвиич по време на съдебния процес за опита за убийство на губернатора Кувай. Б. пр. Джуро Цвиич е осъден на 3 години затвор. После става комунист, в 1934 г. емигрира в СССР, където става жертва на Сталинските чистки, убит е през 1938 г. Лукич първоначално е осъден на смърт, но е помилван с доживотен затвор. Освободен е след 1918 г. и живее до смъртта си (умира от пневмония) през 1929 г. в Славонски брод.

³⁷² Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 337.

³⁷³ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume II*, 47, бел. под л.

³⁷⁴ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 213.

³⁷⁵ Също. Б. пр. Дедиер е типичен сръбски националист и шовинист, така че на изводите му изобщо не може и не трябва да се вярва!

бил уведомен, че след военния си успех [в двете балкански войни], сърбите са получили по-голямо влияние в двете провинции.³⁷⁶

За сръбските националисти обаче времето на посещението е спорно. Денят на посещението съвпада с най-важния ден за сърбите – Видовдан, отбелязващ битката на Косово през 1389 г. Сетън-Уотсън обяснява значението на този конкретен ден през 1914 г.: „След повече от пет века това поражение е заличено от победата на Сърбия при Куманово през 1912 г., но през 1913 г. острото напрежение, което доведе до Втората балканска война, попречи на всяко подобаващо честване на деня.“³⁷⁷ Този ден е подобаващо отбелязан в съседна Сърбия; Босна и Херцеговина обаче има свой имперски господар, който ще бъде почетен с официално посещение.

Благодарение на доброто разузнаване, обучение и логистика, Гаврило Принцип и съучастниците му, са разположени по маршрута, по който ерцхерцогът и съпругата му щяха да минат. Сред общо шестимата убийци само един от тях прави опит за покушение върху ерцхерцога, докато кортежът се движи по улицата минаваща покрай река Миляцка в Сараево. Неделко Чабринович, приятел на Принцип и един от основните заговорници, хвърля бомба по ерцхерцога. Дедиер пише: „Бомбата падна точно зад него [ерцхерцога] върху сгънатия покрив на колата, но не се взриви в този момент. Падна на улицата и се взриви под следващата идваща кола, ранявайки няколко души.“³⁷⁸ Сред ранените са военни от свитата на ерцхерцога.

Процесията прави първата си спирка пред кметството, като ерцхерцогът е стреснат, но не ранен. След това ерцхерцогът иска да посети в болницата откараните там ранени, и предоставя още една възможност на убийците. След посещението в кметството и официалната реч на ерцхерцога, кортежът потегля към следващата спирка, музей. Шофьорът на ерцхерцога разбира погрешно, че ерцхерцогът иска първо да посети ранените, затова прави грешен завой. Дедиер продължава: Натиснал рязко спирачката, шофьорът спир спортната кола точно пред магазин, близо до претъпкания тротоар. В този момент нисък млад мъж с дълга коса и дълбоко хлътнали сини очи вади револвер. Полицай вижда опасността и замахва да го хване за ръката, когато е ударен от някой, стоящ наблизо, очевидно съучастник на убиеца. Проектилат изстрели. Убиецът е само на няколко крачки от целта си. В началото изглеждаше, че и този опит се проваля. Генерал Потьорек [губернатор на Босна и Херцеговина] вижда ерцхерцога и херцогинята неподвижни на местата си. Но докато колата се движия назад по улицата, херцогинята пада към ерцхерцога и губернаторът вижда кръвта по устата на ерцхерцога.³⁷⁹

Гаврило Принцип убива ерцхерцог Франц Фердинанд и съпругата му. Ако колата на ерцхерцога не беше направила грешен завой, той щеше да е жив и предвид желанието му за мир и разбирателство между европейските монархии, присъствието му, щеше да ограничи последиците от друга Балканска криза.³⁸⁰

Невъзможно е да се предвиди какво би могло да се случи, но фактът, че убийството се е случило, се превръща в най-голямата криза по това време, изискваща отговор от Австро-Унгария.³⁸¹

Сръбското съучастие в атентата. Един аспект от атентата в Сараево, труден за разбиране, е участие на сръбското правителство в заговора. Секретността на самите убийци и мълчанието на сръбското правителство, което не разкрива какво знае за атентата, пречи на пълното разбиране на съучастията на Сърбия в престъплението.

³⁷⁶ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 286. Дедиер също пише: „От гледна точка на външната политика на Австро-Унгария е желателно ерцхерцогът да присъства в Сараево – като жест срещу Сърбия и нейната засилена роля на Балканите след победите ѝ във войните от 1912 и 1913 г.“

³⁷⁷ Seton-Watson, *Sarajevo*, 101.

³⁷⁸ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 319.

³⁷⁹ Dedijer, *The Road to Sarajevo*, 15.

³⁸⁰ Williamson, *Austria-Hungary and the Origins of the First World War*, 131.

³⁸¹ Remak, “1914—The Third Balkan War: Origins Reconsidered,” 362. Йоахим Ремак заявява за позицията на Австро-Унгария след убийството: „Жизненоважните ѝ интереси са засегнати много дълбоко, за разлика от интересите на другите европейски държави през 1914 г.“

Албертини описва как сръбският министър-председател Пашич е знаел за заговора и подготовения атентат и се опитва да предупреди австро-унгарските власти. В разследване на заговора *ex post facto*, Албертини цитира показания, предоставени от сръбския военен аташе във Виена (полковник Лешанин), за това, че Сърбия е знаела за заговора срещу ерцхерцога: „Сръбското правителство е знаело за заговора, който се е замислял в Сараево; всъщност телеграма от Пашич е достигнала до сръбската легация във Виена през първите две седмици на юни, с молба към посланик Йован Йованович да уведоми австрийското правителство, че поради изтичане на информация сръбското правителство има основания да подозира, че се замисля заговор срещу живота на ерцхерцога по време на пътуването му до Босна. Тъй като това посещение може да доведе до нежелателни инциденти от страна на някой фанатик, трябва да се предложи на австроунгарското правителство целесъобразността за отлагането посещението на ерцхерцога“.³⁸²

Но Йованович не е информирал правилния човек, нито е предал правилната информация. Фей излага три неща, които Йованович е направил неправилно. Той пише: „1. На или около 5 юни сръбският посланик във Виена, г-н Йован Йованович, е съобщил на Лео Билински, общият министър на финансите на Австро-Унгария, но не на Берхтолд или австроунгарското външно министерство, както е трябвало да направи според дипломатическата процедура... 2. Възможно е Йованович, както самият той твърди, да е направил съобщението си „по собствена инициатива“. Но трябва да се отбележи, че в по-ранното си писмо до д-р Богичевич той не казва нищо за това... 3. „Предупреждението“ е дадено в най-общи думи; „Не съдържаеше никакъв намек за възможността за убийство от цивилни заговорници или за заговор, какъвто действително е бил в ход... Споменава се само за възможната опасност от нелоялност сред войските (на някой войник босненски сърбин, ако случайно е решил да убие ерцхерцога по време на военните маневри)“.³⁸³

Това е изглежда е спекулация. Следователно Билински не е обърнал внимание на думите на Йованович и посещението в Сараево не е отменено.³⁸⁴

Достатъчно е да се каже, че Австро-Унгария не е правилно уведомена за заговора от Сърбия, но и искреността на Йованович в предупреждението за заговора е под въпрос. Албертини отбелязва: „... в самите дни, когато Пашич изпраща инструкции за предупреждение на Виена за заговора, самият Й. Йованович е определен от „Черна ръка“ за външен министър в новото правителство, което трябва да замени това на Пашич, който е подал оставка.“³⁸⁵ Вместо да стане външен министър, Йованович става сръбски посланик във Виена, но въпросът е, че „Черна ръка“ има твърд контрол над някои от действащите министри на Сърбия. Дори Пашич искрено да е искал да предупреди ерцхерцога за заплахата за живота му, да осуети заговора, или да сътрудничи при арестуването на престъпниците, е ограничен от „Черна ръка“.³⁸⁶ Предвид тези ограничения е съмнително дали Сърбия би оказала съдействие при разследването на престъплението и усецайки това, Австро-Унгария решава да предприеме по-твърди действия срещу Сърбия в отговор на убийството.

Дипломатическа криза и пропуснати възможности. Ранните изследвания върху произхода на Първата световна война като цяло маргинализират значението на убийството, представяйки го само като претекст за войната, която Германия и Австро-Унгария са планирали.³⁸⁷ Но наличието на план за война не налага използването му и макар Австро-Унгария да не успява да влезе във война в предишни Балкански кризи, убийството в Сарае-

³⁸² Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume II*, 101.

³⁸³ Fay, *The Origins of the World War Volume II*, 162-166.

³⁸⁴ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume II*, 105. Албертини цитира полковник Лешанин: „При завръщането си в легацията Йован Йованович казва на полковник Лешанин, че е обезпокоен защото след няколко минути замислено мълчание Билински не обърнал внимание на съобщението му, и когато се сбогува и благодари, добавя: „Да се надяваме, че нищо няма да се случи.“

³⁸⁵ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume II*, 106.

³⁸⁶ Вкл. се е страхувал за собствената си безопасност, ако се разбере от Апис, че е осуетил атентата.

³⁸⁷ Б. пр. Това е пропагандната лъжа на Антантата, единственият който планира война, са именно съюзниците от Антантата – единствените подпалвачи!

во (предвид предишни атентати и сръбската агитация в Босна и Херцеговина) е много по-различна и по-съществена заплаха.

Император Франц Йосиф смята че наказването на Сърбия и престъпната пан-сръбскаа пропаганда, за необходими за стабилизиране на мира между всички европейски монарси.³⁸⁸

В същото време Австро-Унгария не иска да провокира европейска война.³⁸⁹ Йоахим Ремак казва за убийството: „Сараево беше повече от извинение за война; то беше една от основните ѝ причини.“³⁹⁰

Юлската криза от 1914 г. е твърде сложна, за да бъде разказана в тази статия, но е достатъчно да се каже, че Австро-Унгария избира да се консултира с най-близкия си съюзник Германия при отговора на убийството, като същевременно използва силата на Германия, за да възпре по-широка война. Австро-Унгария е решена да смаже Сърбия в локализиран конфликт. Емоциите са силни и външният министър Берхтолд получава множество кореспонденции от своите посланици в Сърбия, предаващи еуфорията на сръбското население от убийството.

В доклада на Ритер фон Щорк, секретар на легацията в Белград, написан ден след убийството, се казва „Разказите на очевидци съобщават, че хората са се прегръщали от радост и са ковенитирали: „Така им се полага, очаквахме това отдавна“ или „Това е отмъщение за анексията.“³⁹¹

Дори с течение на времето емоциите не намаляват. Фон Гизъл, австроунгарският посланик в Белград, пише следното за радикализма в Сърбия до външния министър Берхтолд на 21 юли: „Вестниците, не само най-крайните, обсъждат безсилието на грохналата съседна монархия в ежедневни статии и обиждат нейните служители безрезервно и без страх от наказание... Дори официалният орган посочва вътрешното състояние на Австро-Унгария като истинската причина за това ужасно престъпление. Вече няма страх, на някой да бъдете потърсени отговорност. В продължение на десетилетия народът на Сърбия е възпитаван от печата и политиката във всеки един момент е зависима от партийния печат; великосръбската пропаганда и нейния чудовищен резултат, престъплението от 28 юни, са плод на това възпитание.“³⁹² Следователно Австро-Унгария обвинява Сърбия за престъплението и е още по-решена да я унищожи; обаче трябва да внимава да не предизвика руска реакция.

Австро-Унгария предполага, че може да действа в ограничена война срещу Сърбия, без да провокира руска намеса. Руско-японската война от 1904-1905 г. и последвалата революция маргинализират руската армия, но до 1914 г. Русия почти се възстановява от този неуспех.

Разбирайки това, началник-щаба на австроунгарската армия Конрад фон Хьотцендорф отбелязва как шансовете на Австро-Унгария за ограничена война намаляват с времето. Сетън-Уотсън обобщава гледната точка на Конрад: „през 1909 г. това щеше да е игра с открити карти, през 1913 г. все още игра на късмета, па рез 1914 г. се превърна изцяло в игра на късмета.“³⁹³

³⁸⁸ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume II*, 134. Точните думи на заключението на демарша от император Франц Йозеф до кайзер Вилхелм II са: „Но това ще стане възможно само ако Сърбия, която в момента е центърът на панславянската политика, бъде елиминирана като политически фактор на Балканите. И вие, след последните ужасни събития в Босна, ще се почувствате убедени, че за помирението на различията, които ни разделят от Сърбия, вече не може да се мисли и че стабилизиращата мирна политика на всички европейски монарси ще бъде застрашена, докато това гнездо на престъпна агитация в Белград продължава да съществува безнаказано.“

³⁸⁹ Williamson, *Austria-Hungary and the Origins of the First World War*, 212-213. Уилямсън използва термина „военна дипломация“ като възможност, която Австро-Унгария иска да използва, след като предишни опити за „дипломатическо и военно сплавяване не а проработват“.

³⁹⁰ Remak, „1914 – The Third Balkan War: Origins Reconsidered,“ 363.

³⁹¹ *Collected Diplomatic Documents Relating to the Outbreak of the European War, “VIII Austro-Hungarian Red Book,”* 448.

³⁹² *Collected Diplomatic Documents Relating to the Outbreak of the European War, “VIII Austro-Hungarian Red Book,”* 451.

³⁹³ Seton-Watson, *Sarajevo*, 53.

Въпреки това Австро-Унгария е решена да накаже Сърбия и подобно на Балканските войни, те се консултират със своя съюзник Германия за прикритие в случай на намеса на Русия от името на Сърбия.

Бернадот Шмит обяснява как Германия и Австро-Унгария рационализират решението си за ограничена война: Германските и австроунгарските записи не оставят съмнение, че германският император и германското правителство ясно осъзнават, че граф Берхтолд желае да предприеме незабавни военни действия срещу Сърбия... те приемат и одобряват тази политика и настояват за незабавното ѝ изпълнение, дори с риск от война с Русия. Германските причини са следните:

(1) Необходимостта от възстановяването на престижа на Двойната монархия чрез успешна война, или я очаква разпад;

(2) Има основателна причина срещу Сърбия;

(3) ако този случай бъде правилно използван, други сили няма да се намесят;

(4) ако обаче Русия се намеси, ще бъде по-добре Германия да воюва сега, отколкото по-късно, защото сега Великобритания ще остане неутрална.³⁹⁴ (б. пр. Тук е най-голямата заблуда на Германия, която не подозира, че зад всичко това стои Британия, нейната основна цел е да вкара Германия в капан и да я унищожи!)

Въпреки че Германия предвижда военна ескалация, ако Русия се намеси, това е по-скоро опасен, отколкото желан сценарий. Един от начините за предотвратяване на по-широка война е да се спечелят симпатиите на другите сили, но тъй като Австро-Унгария е в тясно сътрудничество с Германия, това ограничава шансовете им за по-широко дипломатическо взаимодействие, подобно на Берлинския конгрес.

Веднага след убийството ерцхерцогът и съпругата му, са погребани бързо и без външни високопоставени лица, така Австро-Унгария пропуска възможността да води диалог с другите сили и да спечели международни симпатии преди последвалата дипломатическа криза.

Луиджи Албертини отбелязва значението на тази грешка. Той предава убеждението на друг автор (Виктор Науман), през 1925 г.: „Науман обаче твърди... че Берхтолд е трябвало да настоява пред императора да поиска от кралските особи да присъстват на погребението във Виена, и да повдигне въпроса, за помощ при получаване на адекватно обезщетение от Сърбия, с надеждата, че от чувството за монархическа солидарност те няма да откажат...“³⁹⁵ Албертини продължава със собствената си оценка как погребението разкрива тъжното състояние на Австро-Унгария: „То само разкрива разклатеното състояние на монархията, която дори сред такава скръб не можа да представи единен фронт пред света.“³⁹⁶

Трудно е да се каже, дали монархическата среща по време на погребението щеше да предотврати война. Европа остава разделена във враждебни съюзи с обтегнатите руско-австроунгарски отношения в центъра. Благодарение на предишните Балкански кризи, Русия е особено подозрителна към намеренията на Австро-Унгария по отношение на Сърбия и не позволява да предприемат военни операции там.

Шмит цитира руския външен министър Сазанов, който казва на британския посланик в Санкт Петербург: „Русия не може да позволи на Австрия да смаже Сърбия и да стане доминираща сила на Балканите и, сигурна в подкрепата на Франция, [тя] ще се изправи пред всички рискове на войната.“³⁹⁷ Всеки ход на Австро-Унгария е възприет като нарушаване на баланса на силите на Балканите.

Освен това Албертини критикува Австро-Унгария за наивното ѝ очакване за подобни резултати от дипломатическия ѝ успех след анексията през 1908 г.: „Тя [Австро-Унгария] е трябвало да знае, че Русия никога няма да позволи на Сърбия да бъде подчинена, защото това е много по-голямо унижение за нея самата от претърпяното през 1909 г., което все още е смятано за голяма обида, от онези, които отговарят за руската политика.“³⁹⁸

³⁹⁴ Schmitt, *July 1914: Thirty Years After*, 176.

³⁹⁵ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume II*, 118.

³⁹⁶ Също.

³⁹⁷ Schmitt, *July 1914: Thirty Years After*, 183.

³⁹⁸ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume II*, 389.

Въпреки това Австро-Унгария е готова да опита късмета си. Преди да влезе в конфликт със Сърбия, Австро-Унгария връчва ултиматум, копия от който са изпратени на другите европейски сили, като средство за представяне на своята позиция пред Европа с надеждата да получи оправдание за каузата си. Забавянето на ултиматума (предаден на 23 юли) е проблематично, но същото важи и за самото му съдържание. Френският историк Пиер Ренувен цитира британския външен министър сър Едуард Грей: „Всяка нация, която приеме подобни условия [изисквания от австро-унгарския ултиматум], наистина ще престане да се счита за независима нация.“³⁹⁹

Основният спорен въпрос са исканията, които не зачитат сръбския суверенитет. Албертини отбелязва: „По-специално точки 5 и 6 накърняват нейния [на Сърбия] суверенитет, като искат участието на австрийските представители в неутрализирането на панславянското движение и в преследването на онези, които са участвали в заговора.“⁴⁰⁰

Сърбия, уверена в подкрепата на Русия, отхвърля ултиматума.⁴⁰¹ Гейл Стоукс, изследвайки сръбските дипломатически комуникации, отбелязва, че „телеграмите от Санкт Петербург от 24 до 28 юли са ключови за създаването на впечатлението сред сръбите, че основната причина Русия да влезе във война е да защити Сърбия.“⁴⁰²

След отхвърлянето на ултиматума следват кризисните дипломатически комуникации. По-голяма война е неблагоприятна както за Австро-Унгария, така и за Германия. Въпреки това Централните сили не могат да избегнат мобилизациите си, и се задейства ефект на доминото, при който великите сили оставят нещата в ръцете на военните лидери, които прилагат офанзивни стратегии, за да получат решително предимство над враговете си. Австро-Унгария иска ограничена война, за да накаже Сърбия, но пренатяга играта си, което води до непредвидените последици от световна война.

Заклучение Австро-Унгария е ограничена в реакцията си на убийството. Споровете им с Русия на Балканите ги оставят неспособни да спечелят международни симпатии за каузата си срещу Сърбия и събуждат враждебността между двата военни блока в Европа.

В резултат на това последвалата световна война разрушава международната система, унищожавайки всички членове на бившия съюз на трите императора.

Ние не сме имунизирани срещу подобна катастрофа. Например, кризата в Украйна показва, че САЩ и НАТО нямат общо разбирателство с Русия за международната сигурност. Всякакви по-нататъшни усложнения от Украйна (или дори от Кавказ) могат да доведат и двете страни до конфликт.

Следователно, трябва да извлечем поуки от убийството в Сараево и да ги приложим в днешния контекст. Бъдещите терористични атаки срещу САЩ или нашите съюзници може да не ни дадат възможност да реагираме, както направихме след 11 септември. Например, какъв ще е нашият отговор на терористична атака, произхождаща от руски или китайски съюзник?

Нашите действия могат да провокират по-широк конфликт. Такава възможност е предложена от професор Маргарет Макмилан от университета в Кеймбридж и е цитирана в редакционна статия на Иън Джонстън за *The Independent*, в която предупреждава: „Вместо да се лутаме от една криза в друга, сега е моментът да помислим отново за онези ужасни уроци преди век с надеждата, че нашите лидери, с нашето насърчение, ще помислят как

³⁹⁹ Renouvin, *The Immediate Origins of the War*, 90. Б. пр. мнението на главният интригант на Антантата е ясно, той иска още повече да изостри кризата, защото най-много от всички иска война с Германия!

⁴⁰⁰ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume II*, 289.

⁴⁰¹ Albertini, *The Origins of the War of 1914 Volume II*, 279. Албертини предава мнението на посланика на Австро-Унгария в Белград (Гизъл), че ако не беше преждевременната смърт на руския посланик в Белград (Хартвиг) на 10 юли 1914 г., Сърбия щеше да приеме австроунгарския ултиматум във всичките му точки. Албертини цитира Гизъл, който казва, че Хартвиг „с сигурност щеше да убеди сръбското правителство да се съгласи на безусловно приемане на всички наши искания... Ако Хартвиг беше жив на критичния 25 юли, Световната война нямаше да избухне“. Трудно е да се каже, че войната щеше да бъде избегната, ако Хартвиг беше все още жив, но това беше един от бурните моменти на юли 1914 г. Б. пр. Наивно, защото самият Хартвиг и военния аташе Артамонов, ръководят Апис и дават руската благословия за самия атентат, подкрепена от съгласието на Париж и Лондон!

⁴⁰² Stokes, “*The Serbian Documents from 1914: A Preview*,” 77-78.

могат да работят заедно за изграждането на стабилен международен ред.⁴⁰³ Време е да се вслушаме в съвета ѝ.

УБИЙСТВОТО НА ФРАНЦ ФЕРДИНАНД

автори Джим Макгрегър и Гери Дохърти, 2014⁴⁰⁴

<https://firstworldwarhiddenhistory.wordpress.com/2014/06/20/assassination-of-franz-ferdinand-1-the-web-of-intrigue/>

Мрежата от интриги. Ще развенчаем един исторически мит. Убийството на ерцхерцог Фердинанд и съпругата му Софи в Сараево на 28 юни 1914 г. не е началото на Първата световна война. Само по себе си, съдбоносното убийство на наследника на австроунгарската

Джим Макгрегър

та корона е голямо престъпление, което наистина креши за отмъщение, но човекът натиснал спусъка, не е знаел какво се крие зад помощта, оказана на неговата група от съучастници, или как деянието ще бъде представено погрешно и манипулирано във всеобщо бедствие.

Политически мотивираните убийства не са необичайни в това бурно време, като доста често, крале и кралици, аристократи, политически опоненти и религиозни лидери са ставали жертва на узурпатори, убийци и фанатици. Това е епоха на терористи и убийци. Това, което отличава смъртта на ерцхерцог Фердинанд от всяка друга, е че събитието е подпомогнато от тайната клика в Лондон, далеч от жегата на Балканите.

Мъжете, съставляващи Тайния елит, преди това не успяват да открият искрата за международния пожар, в дните на Балканските войни от 1912-13 г., защото Германия, в лицето на кайзера, възпира Австро-Унгария да реагира прекалено на многократните и умишлени провокации на Сърбия.

Всъщност, Двоната монархия е загрижена, че германският посланик в Белград през 1912-13 г. е категорично просръбски настроен и повлиява на кайзера да заеме сравнително добронамерено отношение към сръбската кауза.⁴⁰⁵

И все пак става ясно, че Австро-Унгария е слабото звено в защитната броня на Германия. Тя може да поеме само определен натиск от антагонистичната Сърбия, преди целостта на австроунгарската държава да бъде разрушена.⁴⁰⁶

Военнотворците се нуждаят от инцидент, толкова насилствен, заплашителен или опасен, че Австро-Унгария да бъде тласната до ръба. Но самото убийство не успява да го направи.

Светът е шокиран, зашеметен и на много места натъжен от смъртта на ерцхерцога, но никой не говори за война през юни 1914 г. Незабавно е обвинено общосръбското движение, въпреки че не се изключва участието на революционни елементи от Босна и Херцеговина.

⁴⁰³ Editorial, *Independent*, 05 January 2014.

⁴⁰⁴ Джери Дохърти (р. 1948 г.) завършва Единбургския университет през 1971 г. и работи като учител в средно училище и училищен директор. Джим Макгрегър (р. 1947) е лекар, работи в болницата за военноинвалиди „Ърскин“. Ставайки неволно свидетел на последиците от войната, у него се запалва интереса към историята на Първата световна война, причините за нея, последиците и изобицо интерес към произхода на глобалните конфликти и тяхната история. Заедно с Дохърти проучват все по-задълбочено публикациите, мемоарите, и документите свързани с войната. Взаимният им интерес се развива в страст да открият истината сред умишлените заблуди съдържащи се в официалните и цензурирани исторически изседвания на академичните „авторитети“..

⁴⁰⁵ Editorial, *New York Times Current History of the European War*, vol.28 (1928), issue 4, p.619.

⁴⁰⁶ Harry Elmer Barnes, 'Germany Not Responsible for Austria's Actions', *New York Times Current History of the European War*, vol.28 (1928), issue 4, p.621.

Сръбският посланик във Виена осъди убийството като „безумно действие на фанатични политически агитатори“⁴⁰⁷, сякаш внушава, че е коварна случайност в неподходящ момент. Но не е. Всъщност замислянето и осъществяване на убийството е изключително добре планирано. Австро-Унгария е наясно с външните опасности, които се крият отвъд сръбската граница. Военното ѝ разузнаване прихваща и дешифрира голям брой дипломатически телеграми, които подробно описват участието на Русия и контактите и с няколко сръбски активистки групи.⁴⁰⁸ Те знаят, че руският посланик в Белград, Николай Хартвиг, манипулира сръбското правителство, за да дестабилизира региона. Те знаят, че Хартвиг контролира вътрешната политика на Сърбия. Те знаят за връзките му с руския външен министър Сазонов в Санкт Петербург и с намиращите се в Париж подстрекатели на войната, Изволски и Поанкаре, но както всички останали, не са наясно с истинската власт, съсредоточена в Лондон. Никой не е наясно.

Тайният елит в Лондон финансира и подкрепя както руския посланик в Париж, така и самия френски министър-председател. Те влияят на руския външен министър в Санкт Петербург, но много добре замаскират подобни въпроси. Работата им се извършва в голяма тайна. Връзките във веригата на командване от Лондон стигат по-далеч, по-дълбоко и по-зловещо, като се простират от Хартвиг до сръбската армия, разузнавателната им служба и независимото от правителството ултранационалистическо общество „Черна ръка“. И още по-дълбоко, до младите босненски политически активисти, които са готови да дръпнат спусъка в Сараево – студенти, чиито идеи за социализъм и реформи са повлияни от революционери като Троцки.

Разклоненията на конспиративната мрежа се простират далеч от основния команден център на Тайния елит, прецизният контрол става по-малко непосредствен.

Сазонов в Санкт Петербург смята, че Хартвиг в Белград „е увлечен от своите славянофилски симпатии“⁴⁰⁹, но той не прави нищо, за да го ограничава в това увлечение.⁴¹⁰

Хартвиг от своя страна подкрепя и насърчава мъжете, чиято основна кауза той с готовност споделя и чиито действия лично одобрява, но не на всеки етап може да ги контролира. Руският посланик Николай Хартвиг работи в тясна връзка със своя военен аташе Артаманов, който е командирован в Белград, за да съветва и осъществява връзка със сръбската армия. Тези двама мъже са неразривно свързани с убийствата в Сараево от избрания от тях агент, основателя и доминираща фигура в сръбската „Черна ръка“ и най-влиятелния офицер в Сърбия, полковник Драгутин Димитриевич Апис.

Английската пътешественичка и познавач на Балканите Едит Дърам описва „Черната ръка“ като мафиотско общество, подобно на масонското, проникнало в сръбската армия, държавните служба, полицията и правителството. То издава собствен вестник „Пиемонт“, който проповядва нетърпимост към Австро-Унгария и „насилствен шовинизъм“. То се превръща в най-опасния политически организъм, държава в държава, което не е отговорно пред никого.

Извършвани са престъпления, за които никой не поема отговорност. Правителството отрича да знае за това, а крал Петър буквално е поставен на трона от тези мъже. Усилията на отговорните политици да се справят с контрола на „Черна ръка“ се провалят.⁴¹¹

Приятелството и уважението на Хартвиг към Апис може да се види в неговото описание на групата като „идеалистична и патриотична“⁴¹² и няма съмнение, че е съвпада с целите на Хартвиг. Така руският посланик ходатайства успешно за повишението на Апис в началник на разузнаването през лятото на 1913 г.

Важно е ясно да идентифицираме всяка връзка във веригата от интриги, които обграждат съдбоносното убийство в Сараево през юни 1914 г.

⁴⁰⁷ *The Times*, Tuesday 30 June 1914, p.8.

⁴⁰⁸ Editorial, *New York Times Current History of the European War*, vol.28 (1928), issue 4, p.619.

⁴⁰⁹ Sidney B. Fay, *Origins of the World War*, vol.I, p.439.

⁴¹⁰ Също, p.27.

⁴¹¹ Edith Durham, *Sarajevo Crime*, pp.197–201.

⁴¹² David MacKenzie, *Apis, The Congenial Conspirator*, p.275.

На Апис умишлено е възложена отговорността за разузнавателната организация, финансирана от Русия. Целта на живота му е създаването на Велика Сърбия. Той е преди всичко и винаги сърбин (б. пр. т.е. фанатик ултрашовинист). Той работи в тесни взаимоотношения с руския военен аташе Артаманов и получава обещание от него, че Русия ще защити Сърбия, ако Австро-Унгария я нападне при извънредни обстоятелства.⁴¹³

С други думи, Русия е готова да даде на Сърбия гаранция с празен чек, че каквото и да се случи, тя ще я подкрепи.

За Апис е необходима демонстрация на сръбско самоопределение, която да наложи решението на въпроса веднъж завинаги и да доведе до трайна промяна.

Австрийското правителство предоставя възможността през март 1914 г., когато обявява (съвсем лекомислено), че ерцхерцог Франц Фердинанд, ще посети Сараево през юни. Въпреки че разполагат с достоверна информация, че сръбски агитатори „заедно с влиятелни руски кръгове“ желаят да нанесат решителен удар срещу Австроунгарската монархия⁴¹⁴, опасността е игнорирана. Тайният елит разполага с четири решаващи месеца, в които да изплита мрежата си от интриги и за да полечи своята „най-голяма награда“.

Подготовката на убийството. Организацията на полковник Апис се инфилтрира в терористично-революционна група „Млада Босна“, която те екипират и обучават да извърши атентата в Сараево. Тези млади мъже са далеч по-интелектуални от тесногръдата шовинистична „Черна ръка“. Те искат да отидат отвъд независимостта от Австро-Унгария, и да променят примитивния характер на босненското общество. Те оспорват авторитета на съществуващите институции на държавата, църквата, училището и семейството и вярват в социалистическите концепции; егалитаризъм и еманципация на жените. Младобосненците са застъпват за модернизма, интелектуализма и един смел нов свят.⁴¹⁵ Те са подтикнати от революцията, а не от тесния национализъм, и при други обстоятелства, щяха да се дистанцират от „Черната ръка“.

Апис познава точния човек, който да организира и ръководи екипа за атентати – Данило Илич. Той е работил като учител, после като банков служител, но през 1913 и 1914 г. живее с майка си, която е собственик на малък пансион в Сараево.

Илич е лидер на сръбската терористична клетка на „Черна ръка“ в Сараево и естествено лично познава полковник Апис. Той осигурява перфектната връзка между двете организации.⁴¹⁶ Илич е също близък приятел на Гаврило Принцип, студентът, предопределен да произведе фаталния изстрел.

Апис използва трима доверени сръбски сътрудници при планирането на убийството. Неговата дясна ръка, майор Танкосич, отговаря за партизанската подготовка и обучава потенциалните убийци как ефективно да боравят с пистолетите и бомбите. Той имаше задачата да ги обучи и след това да ги върне нелегално през границата в Сараево.

Вторият, Раде Малобабич, е главен агент под прикритие на сръбското военно разузнаване. Името му се появява в сръбски документи, заловени от Австро-Унгария по време на войната, които описват пренасянето на оръжия, боеприпаси и преминаването на агенти от Сърбия в Австро-Унгария под негово ръководство.⁴¹⁷

Неговата оценка е, че младобосненците са способни да се справят със задачата. Третият заговорник от „Черна ръка“ е Милан Циганович. Той снабдява терористите с четири револвера и шест бомби от арсенала на сръбската армия. Най-важното е, че на всеки от тях е дадена ампула с цианид, която да вземе, след като убият ерцхерцога.

Самоубийствата им гарантират, че следата няма да бъде проследена до Апис и Хартвиг. Но Циганович играе двойна игра. Той е доверен човек на сръбския министър-

⁴¹³ Harry Elmer Barnes, *In Quest of Truth and Justice*, p.43.

⁴¹⁴ Friedrich von Wiesner, 'Austria's Life and Death Struggle Against Irredentism', *New York Times Current History of the European War*, vol.28 (1928), issue 4, p.63.

⁴¹⁵ Vladimir Dedijer, *Road to Sarajevo*, p.175.

⁴¹⁶ Luigi Albertini, *Origins of the War of 1914*, vol.II, pp.27–28, and 79.

⁴¹⁷ Dedijer, *Road to Sarajevo*, pp. 388-389.

председател Пашич и в е защитен от него след престъплението в Сараево. От решаващо значение е, че участието на Циганович показва, че членовете на сръбското правителство са знаели много добре предварително за готвеното убийство⁴¹⁸ и имат време да обмислят последиствията.

Въпреки това, Пашич не предприема никакви стъпки, за да арестува заговорниците или да предупреди австроунгарските власти за предстоящото престъпление.⁴¹⁹

Хартвиг е каналът на заговорниците към Сазонов и Изволски. Чрез тях Тайният елит е информиран за напредъка на планове им. Всичко изглежда, че върви гладко, но сръбските интриги се сблъскват с политическа турбуленция точно в неподходящия момент. Единството на политическите, военните лидери на Сърбия и династията, скрити зад мощта на своите руски покровители, гарантира и сръбския успех в Балканските войни. Премиерът Пашич, полковник Апис и принц Александър са подкрепяни от посланик Хартвиг в амбициите за Велика Сърбия.

Но внезапно, само дни преди планираното убийство, избухва борба за власт в страната. Апис се опитва да организира преврат, за да сваля Пашич, заради вторичен вътрешен въпрос (б. пр. управлението в окупираната Македония и смазването на местната българска съпротива).

Но ударът върху стремежите на полковник Апис идва от две външни сили. Русия, по-точно оста Сазонов/Изволски, не одобрява отстраняването на премиера Пашич и неговия кабинет. Хартвиг отхвърля всякаква идея за оставки. В същото време френският президент Поанкаре дава да се разбере, че сръбският опозиционен режим не може да разчита на финансова подкрепа от Париж.⁴²⁰

Кралят, разкъсан между стари лоялности и руския натиск, се оттегля от политическия живот. Той прехвърля правомощията си на принц Александър, човек, който негодува срещу авторитета на Апис в сръбските военни кръгове.

Само няколко дни преди убийството, последното нещо, за което Сазонов, Изволски, Поанкаре и техните тайни елитни господари в Лондон се замислят през юни 1914 г., е смяна на правителството в Сърбия, което дължи самото си съществуване на тяхната власт и пари. Но ултранационалистът Апис, не е човек, който приема заповеди. Той отчаяно иска да нападне България през 1913 г., но Пашич (без съмнение по инструкции на Хартвиг) отказва да одобри искането му.⁴²¹

Той не е нито почителен към принц Александър, нито подчинен на Хартвиг. Знае, че Пашич е слаб и подчинен на Русия. Сякаш розовите очила внезапно падат от очите му и той за първи път разбира, че руснаците експлоатират него и любимата му Сърбия за свои собствени цели. Апис вероятно има и други цели, основани на собствените си перспективи за оцеляване. Той очевидно разклаща управляващата клика в Сърбия. Премиерът Пашич знае за планираното убийство и кабинетът прави опит да затвори границите за известни или заподозрени теорористи. Дали това самосъхранение от тяхна страна, опит да изглежда, че сръбското правителство няма нищо общо с атентата? Хартвиг също знае подробности за планове, но не е предполагал, че може да ги изпусне извън контрол. Но не знае, че австрийците са добре запознати с интригите му, защото притежават декодирана дипломатическа кореспонденция между Русия и Сърбия.⁴²²

Полковник Апис прави отчаян опит да си възвърне контрола над събитията. Той започва на доверен агент да отиде в Сараево и да инструктира младобосненците да прекратят атентата.⁴²³ Но е твърде късно. След като напускат Белград на 28 май и са тайно прекарани през границата от симпатизиращи им граничари, те достигат безопасно в Сараево, готови за уговорения ден и не отлагане. Циганович се е уверил, че имат оръжия и пари в брой. Стар-

⁴¹⁸ Albertini, *Origins of the War of 1914*, vol.II, pp.282-283.

⁴¹⁹ Fay, *Origins of the World War*, vol.I, p.27.

⁴²⁰ MacKenzie, *Apis*, p.120.

⁴²¹ Dedijer, *Road to Sarajevo*, p.385.

⁴²² Barnes, 'Germany Not Responsible for Austria's Actions', *New York Times Current History of the European War*, vol. 28 (1928), issue 4, p.620.

⁴²³ Vladimir Dedijer, *Road to Sarajevo*, p. 309

шият офицер от граничната охрана по това време, член на „Черна ръка“, е назначен там със специална задача да ги придружи безопасно да прекосят границата. Куршумът са поставен в патронника.

Изстрелите. Ерцхерцог Фердинанд можеше да не бъде убит. Предупрежденията за надвисналата опасност изобилстват. Въпреки това, губернаторът на Босна, австрийският генерал Потьорек, е решен посещението да се състои. Искането на началника на полицията,

който смята, че ерцхерцогът е в сериозна опасност, са игнорирани. Самата дата на посещението, 28 юни, е особено провокативна. Това е денят на Свети Вит, исторически и емоционално значим за сърбите, годишнината от историческата битката при Косово поле (1389 г.), срещу турския нашественик. Само това е предупреждение.

Страховете на началника на полицията са отхвърлени от губернатора и изобщо не е взето сериозно, искането му, поне кордон от войници да се наредят по улиците като предпазна мярка. Началникът на полицията настоява да не се публикува маршрута на кавалкадата на ерцхерцога през града, но без резултат. Вестниците публикуват подробни съобщения за часовете и местата, където да се наблюдава преминаването на ерцхерцога.⁴²⁴ Искането за привличане на допълнителни полицейски служители от страната е отхвърлено, защото ще струва твърде скъпо. Мерките за сигурност са оставени в ръцете на провидението. Заговорниците общо седем души, стоят на известно разстояние по улицата, по-късно наречена от архиепископът на Сараево „алеята на убийците“, и се смесват незабелязано с тълпите в продължение на час и половина преди пристигането на ерцхерцога. Въпреки че в Босна има първокласно политическо разузнаване, никой, нито полицаи, нито агент под прикритие, нито бдителен гражданин не ги разпознава.⁴²⁵

Събитията за това, най-значимо убийство по това време в света, са добре документирани. Несполучливото хвърляне на бомба, стряска ерцхерцога, но физически той не пострадва. Длъжностните лица в следващата кола нямат този късмет. Неговата кавалкада спира за кратко, преди да продължи към кметството. Напрегнатите речи се преструват, че всичко е наред. Въпреки ясното предупреждение, войски не са извикани от казармите, нито пък допълнителни полицаи за защита. Франц Фердинанд иска да отиде в болницата, за да види състоянието на един от помощниците на губернатора, ранен от бомбения взрив.⁴²⁶ (Доп. пр. Самият ерцхерцог проявява недопустима небрежност и безотговорност към собствения си живот. След неуспешното хвърляне на бомбата е трябвало веднага по най-бързия начин да напусне града, но демонстрирайки глупава храборст, той не го прави). Кавалкадата се връща по същата „Алея на убийците“, откъдето е хвърлена първата бомба, но завива на грешната улица. Потьорек нарежда на шофьора да спре и да даде на заден ход. Така ерцхерцога директно попада на мушката на убиеца Принцип, който веднага стреля в него и нещастната му съпруга Софи. Полицията арестува Принцип на място, преди да успее да използва цианида си.

Убийството успява, въпреки аматьорството на заговорниците, защото жертвата се появява на точното място.

Поведението на губернатора Потьорек е изумително. Колата е на пътя за болницата защото Франц Фердинанд се връща оттам, но Потьорек, заповядва тежко ранените ерцхерцог и съпругата му в да бъдат откарани резиденцията на губернатора.

Дали Потьорек е действал шокирано или е знаел, че вече е твърде късно? По онова време се предполага, че Австрия е организирила убийството умишлено, за да провокира война. В ожесточения гняв от обвинения и контраобвинения, последвал след 1914 г., всички страни се обвиняват взаимно. През 20-те години на XX век и през десетилетията след това,

⁴²⁴ David James Smith, *One Morning in Sarajevo*: 28 June 1914, p.166.

⁴²⁵ Vladimir Dedijer, *Road to Sarajevo*, pp. 317-319.

⁴²⁶ Smith, *One Morning in Sarajevo*, p. 193.

много доказателства излизат наяве от документи, които са „изгубени“ или премахнати „неофициално“.

Сега има огромен обем дипломатически доказателства, които свързват Русия и Сърбия с убийството⁴²⁷, но нито едно от тях не подкрепя предположението, че посещението на ерцхерцог Фердинанд в Сараево с липсата на мерки за сигурност е организирано с цел да го изложи на риск от убийство. Ако голямото престъпление е извършено по план, всички млади босненци щяха да се самоубият. Те са изписани като разход. Мъртвите босненци не разказват истории. Брънките във веригата на отговорност щяха да бъдат прекъснати.

Предполага се, че затова на убийците са предоставени цианидните флакони. Съответно, те щяха да завършат с благородната саможертва, и ще оставят властите напълно объркани, а кафенетата на Европа ще обсъждат случилото се, изпаднали в революционно възхищение. Чабринович, който хвърля първата бомба, веднага изпива цианида и скач в от пет метра в плитката река Миляцка. Полицаяте го измъкнаха от калната река, повръщайки неконтролируемо. Арестуван веднага след стрелбата, Принцип няма възможност да погълне цианида. Цианидът не е ефективен за нито един от терористите. Не трябва да има самонасочвано масово мъченичество.

Но ако умишлено са им дадени флакони с с доза цианид, която е недостатъчна, за да убие?

В книгата си „Втората война на лорд Милнър“ Джон Кафърки задава уместния въпрос: дали Апис и сръбското правителство са искали да бъдат заловени живи, за да могат да бъдат разпитани от властите и да се докаже връзката им със Сърбия? В крайна сметка, цялата цел на операцията е да се провокира Австрия към война със Сърбия.⁴²⁸ С подозрителна лекота австроунгарските власти арестуват всички терористи, с изключение на един, заедно с агентите и селяните, които са им помагали по пътя.

Как успяват да проследят всички предполагаеми заговорници толкова бързо, повдига въпроса колко са знаели предварително. Основното обвинение срещу младобосненците е заговор и извършване на държавна измяна, който се наказвал със смъртна присъда. В рамките на няколко дни след убийството австрийците започват съдебно разследване. Те са убедени, че младобосненците са изпратени от Белград и че заговорът е възникнал там. Това, което австрийците искат да знаят, е до каква степен сръбското правителство е о пряко замесено.⁴²⁹ Австроунгарското външно министерство изпраща своя висш юридически съветник, д-р фон Виснер, в Сараево, за да разследва престъплението.

Димиящият пистолет (доказателствата). Тленните останки на Софи и Фердинанд са погребани в замъка Артшетен на 4 юли. Девет дни по-късно д-р Фридрих фон Виснер, главният австрийски следовател, изпраща работен доклад до Виена, съдържащ три основни точки. Първо, великосръбското шовинистичено движение има за цел да откъсне южнославянския регион от Австрия чрез революционно насилие. Той посочва сръбската националистическа организация „Народна одбрана“, заявявайки, че белградското правителство не прави опит да ограничи дейността ѝ. Второ, фон Виснер разобличава майор Танкосич и „сръбския чиновник Циганович“ като мъжете, отговорни за обучението и снабдяването на убийците с оръжие, както и граничните власти и митническите служители за преминаването им в Босна. Тези факти той счита за „доказуеми и практически неоспорими“.⁴³⁰ Той завършва, като предпазливо заявява, че засега няма убедителни доказателства, че сръбското правителство е знаело за убийството или е сътрудничило в подготовката му.⁴³¹

⁴²⁷ Alexander, Count Hoyos, 'Russia Chief Culprit in Precipitation of World War', *New York Times Current History of the European War*, vol.28 (1928), p.628.

⁴²⁸ John Cafferky, *Lord Milner's Second War*, pp.193-208.

⁴²⁹ Friedrich von Wiesner, 'Austria's Life and Death Struggle Against Irredentism', *New York Times Current History of the European War*, vol.28 (1928), pp.630-633.

⁴³⁰ Friedrich von Wiesner, 'Austria's Life and Death Struggle Against Irredentism', *New York Times Current History of the European War*, vol. 28 (1928), issue 4, p.632.

⁴³¹ Austrian Red Book No 17 quoted in Sidney B Fay, *The Origins of the World War*, vol.1., pp.6-7.

[illegible]

Лансинг и Браун извършват умишлено фалшифициране на историята, за да очернят австроунгарското и германското правителство.

До октомври, когато младобосненците са изправени пред съда, австрийските власти разполагат с неоспорими доказателства за сръбско съучастие.

Въпреки че са обучавани в Сърбия, младобосненците не знаят за влиянията, които диктуват политиката по-нагоре по веригата. Всъщност малцина, ако изобщо някой в тази верига, е знаел кой овластява следващото звено. Принцип и неговата група искрено са вярвали, че нанасят удар за свободата и еманципацията и не могат да приемат, че са използвани за целите на други. Австрийският съд не приема опитите им да оправдаят Сърбия.⁴³⁴ Присъдата е решаваща, като съдът правилно е установил, че военните командири, отговарящи за сръбската шпионска служба, са съучастници в престъплението. Четирима от терористите са екзекутирани чрез обесване през февруари 1915 г., но по-младите членове, като Принцип, са осъдени на доживотен затвор (защото нямат пълнолетие). Той умира в затвора през 1918 г. от туберкулоза.

⁴³² von Wiesner, 'Austria's Life and Death Struggle Against Irredentism', p.632.

⁴³³ Harry Elmer Barnes, 'Germany Not Responsible for Austria's Actions', *New York Times Current History of the European War*, vol. 28 (1928), issue 4, p.622.

⁴³⁴ W.A. Dolph Owings, *The Sarajevo Trial, Part 1*, pp.527-530.

Хартвиг, докато той е гост в легацията им. Австрийците, разбира се знаят от декодирани дипломатически телеграми, че Хартвиг е в центъра на интриги срещу Австро-Унгария.⁴³⁵

Дали това е старомоден акт на възмездие в римски стил, или Тайният елит просто е имал голям късмет, че 57-годишният дипломат е починал в австрийската легация едва две седмици след убийството, в което е съучастник? Отричанятията отекват из цяла Европа, никъде по-ярко отколкото във Великобритания, където Тайният елит трябва да отхвърли всяко предположение, че Русия е замесена във вътрешните работи на Австро-Унгария и конкретно в събитията в Босна. „Таймс“ води протеста; „Последното предположение, направено в един от сръбските вестници е, че внезапната смърт на г-н Хартвиг в австроунгарската легация в Белград се дължи на отравяне. Подобни действия предизвикват презрение, у образованите хора, каквито и да са техните политически симпатии.“⁴³⁶

„Таймс“ и тези, които той представлява, очевидно искат да потушат подобни спекулации. Те са твърде близо до истината. Ако идеята, че Хартвиг е бил отровен, защото е съучастник в убийството на ерцхерцога, се потвърди, британското обществено мнение ще се настрои още повече срещу Русия. По искане на сръбското правителство Хартвиг е официално погребан в Белград. Присъстват всички известни сърби, включително министър-председателят. Официално Хартвиг умира от естествена смърт. Неофициално, много важна връзка във веригата е погребана заедно с тялото му.⁴³⁷

Около три години по-късно, когато войната се обръща срещу Сърбия, полковник Апис и лоялните му офицери са арестувани. На сръбски военен съд, проведен в поскрайнините на Солун на 23 май 1917 г., Апис и 8 от неговите сътрудници са обвинени по различни изфабрикувани обвинения, несвързани със Сараево, и осъдени на смърт. Двама други са осъдени на 15 години затвор. Сръбският Висш съд намалява броя на смъртните присъди на 7, а принц-регентът Александър го намалява до три, оставяйки Апис и още двама други да бъдат разстреляни.⁴³⁸

Полковник Апис на практика подписва собствената си смъртна присъда, когато признава пред съда в Солун, че е вербувал хора за извършване на убийството. „В съгласие с Артаманов, руския военен аташе, наех Малобабич да организира убийството на Фердинанд при пристигането му в Сараево.“⁴³⁹

Експлозивната част от това изявление е началната фраза „в съгласие с Артаманов“. Разкритието му за руско участие трябва да бъде заглушено. За негова голяма изненада, защото полковник Апис наистина вярва, чак до момента на смъртта си, че контактите му в Англия, Франция и Русия ще се намесят в негова полза, но той е екзекутиран на 26 юни 1917 г. чрез разстрел.⁴⁴⁰ В действителност Апис е премахнат като неудобен свидетел, убит по заповед на онези, които иска да потулят завинаги съучастията на Русия в атентата в Сараево.⁴⁴¹ Това е съдебно убийство. По различни начини, по-ниските звена от мрежата са премахнати. Младобосненците в своята наивност доброволно се жертват за кауза, за чието съществуване никога не са знаели.

Хартвиг е мъртъв. Убит? Вероятно, но единственото, което наистина има значение, е гласът му никога повече да не бъде чул. Нашето разбиране за ролята му в осъществяването на руските интриги си остава непълно. Има много за криене и няма никакво съмнение за руското съучастие.⁴⁴²

⁴³⁵ Barnes, 'Germany Not Responsible for Austria's Actions', p.620.

⁴³⁶ The Times, 16 July 1914.

⁴³⁷ Тук авторите грешат, подведени от търсенето на скрити причини. Хартвиг умира от естествена смърт, след като изпушил две цигари, даже преди да отпие от поднесеното му кафе. Все пак той живее в една епоха когато сърдечносъдовите заболявания изобщо не се лекуват, освен това е бил страстен пушач! Просто съвпадение. Ако беше замислено убийство, защо тогава не е отстранен и Артаманов, който пряко осъществява връзката на Апис с военното министерство в Петербург!

⁴³⁸ David MacKenzie, Apis, The Congenial Conspirator, pp.329 and 344–347.

⁴³⁹ Също, pp.129-130

⁴⁴⁰ Harry Elmer Barnes, Genesis of the World War, p. 731.

⁴⁴¹ Vladimir Dedijer, Road to Sarajevo, pp.398–400.

⁴⁴² Victor Serge, 'La Verité sur l'Attentat de Sarajevo', in Clarte, no. 74, 1 May 1924.

Публикуваната съветската колекция от дипломатически документи от 1914 г. разкрива удивителна празнина. През първите дни на Октомврийската революция през 1917 г., депешите на Хартвиг от Белград за решаващия период между май и юли 1914 г. са извадени от неизвестно лице от архивите на руското външно министерство. Три години след смъртта му, те все още трябва да потуляват неговото участие.⁴⁴³

Накрая, Апис и неговите сътрудници от „Черна ръка“ са отстранени от всяко бъдещо разследване или от изкушението да напишат доходоносен мемоар, с очакването, че истината за прякото им участие ще изчезне в хаоса на войната.

И въпреки това светът е накаран да повярва, че убийството на ерцхерцог Франц-Фердинанд е извършено от група аматьори, които неволно подпалват света, колко наивно!?

След като не успяват да вкарат австрийците и техните германски съюзници в капана приготвен им заради Балканските войни, Тайният елит поставя най-коварния капан, който също може да се окаже неефективен, ако измамата не е доведена до безпрецедентно ниво. Придворните историци умишлено изопачават сложните събития от юли 1914 г. и увековечават мита, че след Сараево световната война е неизбежна.

Тяхната позиция се основава на твърдения, че противопоставящите се съюзи, тайните договори и ускореното оръжейно производство в Европа са обречени да завършат с война. Според тях, кайзерът жадуващ за световно господство, подвежда народа си и използва умишлено убийството на ерцхерцога като извинение, за да въвлече Европа в „Армагедон“.

Тези невероятни измислици се утвърждават през XX век чрез умишлено фалшифицирана история. Всеки, който ги оспорва, е смятан за „ревизионист“ или „конспиратор“, а понякога дори за предател. Официална мантия на объркване е изтъкана чрез манипулациите и погрешните представяния, представени като „доказателства“ във Версай през 1919 г., за да се обвини умишлено и несправедливо кайзерът и Германия. Когато тази мантия бъде свалена, става пределно ясно, че не Германия е искала война или е наложила война на Европа през 1914 г. Този конкретен позор и цялостна вина принадлежи на Тайния елит в Лондон.

САРАЕВО – 15 ГОДИНИ ПО-КЪСНО

автор, Сидни Брадишоу Фей, 1929 г.

"Serajevo Fifteen Years After." The Living Age, July 1929, 374-379

Сидни Брадишоу Фей

На 28 юни или приблизително денят, в който читателите ще се запознаят с този брой на „*The Living Age*“ (Преживени години), е денят на св. Вид, или, както се нарича в сръбските земи „Видовдан“. Преди 540 години, през 1389 г., в Косово настъпващите турци побеждават и покоряват Сръбската средновековна държава; но в края на битката, според сръбската легенда, сръбският герой (Милош Обилич) прониква в шатрата на победителя и убива султана, с цената на своята саможертва.

Оттогава Видовден е важен сръбски народен празник, ден за отбелязване на тази загубена битка, но същевременно и ден на радост, на възмездие за убийството на сръбския поробител.

Преди 15 години, на 28 юни 1914 г., босненският младеж и австроунгарски поданик Гаврило Принцип, от сръбската националност, напуска преди няколко дни сръбската столица Белград, за да застреля ерцхерцог Франц Фердинанд и съпругата му в Сараево, изстрели оказали се фатални.

Така друга известна личност, наследникът на хабсбургския трон, погрешно възприеман от сърбите като потисник е бил убит и това политическо убийство, запалва искрата, от която започва общоевропейският пожар.

⁴⁴³ Dedijer, *Road to Sarajevo*, p.513.

Преди десет години, на 28 юни 1919 г., е подписан Версайският договор, който слага край на Световната война с поражението на Германия, създава Обществото на народите и полага основите на днешна Европа.

На този юбилеен ден си струва да погледнем назад, в светлината на разкритията, които след 10 години проследяват веригата от събития, довели до убийството в Сараево.

През септември 1913 г., Франц Фердинанд, като инспектор на австроунгарските войски, решава да посети със съпругата си австроунгарската провинция Босна през следващия юни, за да наблюдава редовните летни маневри на двата армейски корпуса, обикновено разположени там. Той смята, че посещението ще постигне двойна цел. Първо, от политическа гледна точка е крайно желателно член на императорското семейство да се появи в наскоро анексираните провинции. Сред впечатлителното просто селско население на Европа, което преди войната е имало дълбоко вкоренено уважение към управляващата династия и традиционно чувство за лоялност към своя владетел, нищо не е по-подходящо за стимулиране и укрепване на личната лоялност от официалните посещения на коронованите особи и техните най-близки родственици. Те ласкаят местната гордост. Простият селянин харесва блясъка на принцовете. Той обича да вижда своя владетел и да намира в него човешко същество от плът и кръв като себе си, което се разхожда, язди и се храни три пъти на ден, също като него.

Самото виждане или слушането речта на монарха означава да се поддържа човешката връзка на преклонение и лоялност. Така че през цялата история, от Анри IV и Фридрих Велики в миналото до принца на Уелс в настоящето, е обичайна практика за популярните принцове и владетели да правят обиколки сред народа, които укрепват връзките между владетеля и поданиците ме.

С тази цел император Франц Йосиф посещава Босна през 1910 г. Посещението укрепва римокатолическото и другото лоялно население и компенсира югославската революционна пропаганда и великосръбската агитация и пропаганда.

Това е политическият аспект на пътуването му и отчасти обяснява защо не пожелава да бъде защитен от войнишки кордони и тайна полиция, а предпочита да се вози свободно в открит автомобил.

През 1909 г., когато пътува през Унгария, за да посети румънският крал Карол, той е силно възмутен от начина, по който гражданските власти са затворили железопътните гари с полицейски кордони и държат на разстояние тълпите посрещачи, дошли да помахат с шапки и кърпички за да поздравят и видят ерцхерцогската двойка.

Втората и основна цел на пътуването е ерцхерцогът да присъства на маневрите на XV-ти и XVI-ти армейски корпуси.

Босненските маневри от 1914 г. обикновено се представят от австрофобските писатели като „планирана репетиция за военни операции срещу Сърбия“.

Г-н Йованович, сръбският посланик във Виена, казва: „Планът беше да се проведат“ маневрите в района между Сараево, Романия и Пишешак-хан [на изток от Сараево], или точно срещу сръбската граница. При така планираните маневри „врагът“ естествено беше Сърбия. Маневрите трябваше да се проведат в Босна на Дрин, точно срещу Сърбия.“

Но в тези твърдения няма „никаква истина“. Всички подготовки за кампания срещу Сърбия са разчетени по съвсем различен начин, чрез плана на барон Конрад фон Хьотцендорф „Мобилизация Б“ т.е. Балканите. Това включва не само двата корпуса, редовно разположени в Босна, но и използването на още 15 корпуса от останалата част на Австро-Унгария, съставляващи общо около половината от общата армия. Разбира се, предвижда се директна офанзива през р. Дрин, която е границата между Босна и Сърбия. Този план е разработен във всичките си детайли от Конрад и неговия генерален щаб и подобно на мобилизационните планове на генералните щабове на всички страни, е винаги в готовност.

Но в босненските маневри, които ерцхерцогът трябва да инспектира, участват само два армейски корпуса и са просто част от рутинното военно полево обучение, на което редовно се подлагат армейските части. Те нямат връзка с конкретни военни приготовления, а целят упражняването на значителни военни чисти, движещи се в относително труден и разнообразен терен. И не се провеждат „на изток от Сараево“, „на Дрин, точно срещу Сърбия“,

както заявява М. Йованович. Напротив, те се провеждат на около 30 км югозападно от Сараево, в района Тарчин. Те не предвиждат разиграването на теоретична атака срещу Сърбия на изток, а са в точно обратната посока – теоретичната защита на Сараево срещу атака, идваща от запад, от посоката на Адриатическо море.

„Синята“ отбранителна армия заема позиция югозападно от Сараево и трябва да попречи на „червените“ атакуващи сили, настъпващи от Мостар и на запад, да превземат Ивановия проход, който охранява пътя, водещ от Адриатическо море до Сараево. За да се запознае с този регион от другата страна на Босна, възможно най-далеч от Сърбия, ерцхерцогът пътува до Сараево през Фиуме и Адриатическо море, а след това с влак през Меткович и Мостар. Съпругата му обаче трябва да дойде сама с влак от Виена, през Будапеща, и се срещат едва в Илджа, близо до Сараево.

Може да се каже, че босненските маневри от юни 1914 г. нямат никаква практическа непосредствена цел, те са предназначени да запознаят офицерите не с терена за война със Сърбия, а с въображаема кампания за защита и отбрана на Босна срещу враждебни войски, дебаркирали на адриатическото крайбрежие.

Ерцхерцогът предприема пътуването повече от чувство за дълг, отколкото съпругата му да бъде посрещната с кралски почести до него, както обикновено се твърди. Както казахме, те пътуват до Сараево отделно, по различни маршрути. През последните седмици той има известни съмнения дали изобщо да отиде, заради здравето си и жегата. Обсъжда въпроса с императора, който му казва: „Прави както желаш.“ Неговият личен секретар е оставил няколко забележки, които показват, че Франц Фердинанд не е бил особено ентузиазирен от пътуването.

На 23 юни той и съпругата му пътуват в обикновено купе от първа класа, и оставят трите си деца в Хлумец, Франц Фердинанд отбелязал саркастично: „Е, пътуването започва по наистина обещаващ начин!“ Малко по-късно, когато му казват, че влакът, с който той и съпругата му възнамеряват да напуснат Сараево на 29 юни, ще трябва да тръгне в 5 ч. сутринта вместо в 6 ч., както първоначално е планирано, той се възмущава: „Предайте на полковник Бардолф, че ако продължава всеки

ден да прави пътуването до Босна все по-отвратително с нови неприятности, да си провежда маневрите сам, а аз изобщо няма да участвам.“

Секретарят добавя, за по-късно разпространеното твърдение „че ерцхерцога е искал да пътува до Босна, от тщеславие е чиста измислица.“

Неприятностите продължават, когато във влака от Виена до Триест, поради повреда спира електричеството, на останалата част от пътуването е преминала отлично и ерцхерцогът е бил в най-добро настроение. Той е посрещан с ентузиазъм на жп гарите по пътя от Адриатическо море до Сараево и се срещат със съпругата си, следобед на 25 юни в приятния малък курорт Илиджа, на 12 мили от Сараево, където е трябвало да отседнат. Маневрите са преминали добре въпреки силния дъжд и ерцхерцогът е похвалил генерал Потьорек за духа и обучението на войските.

В неделя сутринта, 28 юни, ерцхерцогът телеграфира на децата си в Хлумец, че всичко е наред с „татко и мама“ и че очакват с нетърпение да ги видят отново във вторник. Това са последните думи, които те чуват от него.

В същото време е замислен и добре планиран заговор за неговото убийство, когато трябва да направи церемониално посещение в босненската столица Сараево. Нишките му водят към нарастващия антагонизъм между Австро-Унгария и Сърбия.

До началото на XX век двете страни като цяло са в приятелски отношения и дори в съюз, като Хабсбургите се проявяват като защитници на сърбите срещу турците (1876 г., 1878 г.) и българите (1885 г.). Но през юни 1903 г. е извършено бруталното убийство на сръбския крал Александър Обренович и съпругата му от заговор на сръбски офицери, което

донася голяма промяна промяна. На трона е издигнат от заговорниците крал Петър I от съперническата династия Караджорджевичи. Новият крал се ориентира към покровителството на Русия, и отношенията с Австро-Унгария охладняват. Убийствата от 1903 г. са посрещнати с ентузиазъм от патриотичните сърби, като пречистване на страната от корумпирано и неефективно управление и начало на нова ера на сръбски престиж.

Сръбският национализъм се превръща в мощен фактор в политическия живот. Сръбските лидери започнаха да планират и да се надяват на деня, в който всички които смятат, че са със „сръбска кръв“ ще бъдат обединени във „Велика Сърбия“ отделяйки от Австро-Унгария хърватите, словенците, далматинците, босненци и други „потиснати националности“. (доп. пр. без изобщо да се интересуват, дали те го желаят!?). Австроунгарските държавници гледаха с нарастваща тревога на това сръбско възмущение, което, ако бъде успешно в крайните си цели, означаваше разрушаване на Австроунгарската монархия. Затова се стремят да отслабят Сърбия чрез високи вносни мита, което довежда до т. нар. „Свинска война“, но само увеличи сръбското озлобление към големия ѝ северозападен съсед.

След това идва Младотурската революция от 1908 г., която кара австрийците да се опасават, че младотурците скоро може да се опитат да засилят контрол над Босна, провинция, която Австро-Унгария, според Берлинския договор от 1878 г. е окупирали и управлявали временно, и която в продължение на тридесет години все още остава формално законно част от Османската империя.

За да предотврати усложненията с младотурците, Австро-Унгария внезапно обявява през октомври 1908 г. „анексията“ Босна и Херцеговина, с което слага край на всички турски претенции, които малко по-късно са заплащени с парично обезщетение. Този формален акт, предизвиква силно сръбско възмущение в Белград. Сръбските националисти (б. пр. всъщност нагли ултраслависти) го възприемат като катастрофален удар върху надеждите за „Велика Сърбия“.

Те незабавно организират патриотично Дружество за национална защита (Народна одбрана), което започва да събира средства и да обучава нередовни банди, за да попречи на Австрия да осъществи анексирането. В самата Босна са вербувани тайни „доверени хора“, които да внасят контрабандно подстрекателска литература и да подготвят пътя за революция в Босна срещу властта на Хабсбургите и в полза на обединението със Сърбия. Но след шестмесечна дипломатическа криза, в която са замесени великите сили на Европа, Сърбия трябва да обещае че се отказва от протестното си отношение срещу австроунгарското анексиране на Босна. Освен това тя обеща да живее в добросъседски отношения с Австро-Унгария и да се принуди „Народната одбрана“ да изостави нелегалната дейност, като отсега нататък има чисто „културни дейности“ като образование и борба с алкохолизма. Спорно е сред историците колко лоялно Сърбия е изпълнила тези обещания.⁴⁴⁴

В Сърбия има значителна група хора, особено сред армейските офицери, които са недоволни от тези обещания и от покорното отношение към австроунгарските искания, което сръбското правителство е принудено да приеме. Тези недоволни лица сформират през 1911 г. тайно общество, известно като „Черна ръка“. Един от водещите му членове, ако не и негов създател, е някой си Драгутин Димитриевич, който е висш офицер в сръбския Генерален щаб, ръководейки разузнавателния отдел.

„Черна ръка“ поема голяма част от подривната пропагандна агитация чрез доверените лица в Босна, които „Народна одбрана“ привидно е обещала да изостави, но тайните агенти

⁴⁴⁴ Б. пр. То е ясно, че изобщо не ги изпълнява, предвид наглия сръбски манталитет.

в Босна не са информирани за тази промяна. Те предполагат, че тайните връзки, които все още поддържат през границата със Сърбия, са с „Народна одбрана“ и знаят много малко за „Черна ръка“.

Това обяснява защо през 1914 г., когато Австрия изготвя протеста си за сръбската агитация в Босна, той е насочен срещу „Народна одбрана“ и нарушените обещания от 1909 г., но не споменава „Черна ръка“.

Трябва да подчертая, че за Сърбия е лесно да разпалва вълнения в Босна, защото австроунгарците са управлявали с твърда ръка и са направили малко, за да подобрят икономическото положение на селяните или да осигурят желаните политически реформи.⁴⁴⁵

Така през пролетта на 1914 г. в Босна е имало редица младежи, които са подтикнати към агитация срещу управлението на Хабсбургите от различни влияния – австрийското „потисничество“, сръбската пропаганда срещу Австрия и примера на няколко сръбски симпатизанти, които отиват от Австро-Унгария в Белград, а след това се връщат обратно с оръжията и решимостта да убият австроунгарски длъжностни лица. Трима от тези младежи, Принцип, Чабринович, Грабеж, отиват в Белград скоро след Великден, когато научават новината, че Франц Фердинанд ще дойде в Босна през юни следващата година. Те веднага решават да използват тази възможност, за да го убият. Тъй като нямат средства, се свързват с водещи тайни членове на „Черна ръка“ и получават пари, билети за пътуване с влак, карти, четири пистолета, шест бомби и отрова (Калиев цианид), която трябва да погълнат в момента на извършване на деянието, за да не разкрият своите съучастници от Белград.

Така екипирани, те тайно тръгват от Белград в края на май, след като се свързват с „довереният човек“ Д. Илич, бивш учител, който вербува още съзаклятници в Сараево. От сръбската столица пътуват с кораб по река Сава към Шабац, където по предварителна уговорка намират член на „Черна ръка“ на име майор Попович и му казват, че тайно пътуват за Босна. Той очевидно е вече добре запознат с мисията им, осигурява билети за влака на половин цена, за следващия етап от пътуването им от Шабац до Лозница, където трябва да преминат границата. Дава им бележка до граничните власти: „Моля, съответните длъжностни лица, да съдействате на тези хора.“

Накрая им осигурява фалшив пропуск, удостоверяващ, че единият от тях е сръбски акцизен служител, а другите двама – негови колеги.

С влак отиват до Лозница и предават на граничния капитан бележката от майор Попович. Чабринович взема фалшивия пропуск и продължава към Зворник, където подпомогнат от сръбски митничар да премине границата и по-късно е откаран през Босна до Тузла. Принцип и Грабеж, с бомбите и пистолетите, са откарани на няколко мили назад до наблюдателница близо до Лешница, където са посрещнати по предварителна уговорка от друг сръбски митничар, който ги прекарва нелегално през Дрин и Босненските речни острови. Там той ги предава на доверен селянин, в чиято къща прекарват нощта. На следващия ден те са предадени на друг селянин, който ги превежда безопасно по пътеки към Прибой, докато не ги спореца Велко Чубрилович. Той е православен сръбски учител в Прибой и „доверен човек“ на „Народната одбрана“ за този регион. Той е бил в Сърбия, там става член на „Народната одбрана“, а след това председател на Прибойския клуб „Сокол“, една от привидно безобидните и „културни“ сръбски организации, които провеждат активна сръбска пропаганда. Той поддържа връзка с „Народната одбрана“ в Сърбия и други „доверени хора“ в Босна, както и с местни селяни, които пренасят контрабандно писма и информация през границата.

Чубрилович завежда Принцип и Грабеж в къщата на друг селянин, Яков Керович, и синът на последния да закарва двамата заговорници и оръжията им до Тузла, където ще намерят друг „доверен човек“ – работещият в киното⁴⁴⁶ Мишко Йованович.

⁴⁴⁵ Б. пр. Не е точно така, през 30-те години австроунгарско управление жизненият стандарт на населението се повишава значително, например Сараево е един от първите градове в Европа, където се организира градски транспорт с трамваи. Недоволни са единствено част от сърбите и то не по икономически а по шовинистични подбуди, подстрекавани от Белград, основно младежи маргинали, заразени с упадъчните анархистични и социалистически идеи, които лесно попадат под влиянието на сръбския шовинизъм.

Принцип и Грабеж съответно тръгват същата нощ с каруцата на селянина. Приближавайки се до Лопаре, където са разположени австроунгарски жандарми, те оставят селянина да продължи сам с добре скритите оръжия, докато те заобикалят пеша и се качват отново на каруцата от другата страна на селото.

Пристигайки в Тузла рано сутринта, те отиват в киното при Мишко Йованович, както им казал прибойският учител, и той ги очаква. Тъй като Принцип и Грабеж току-що дошли от Сърбия, нямат пътни карти за влизане в Босна, се опасяват, че може да бъдат спрени и претърсени при влизане в Сараево в момента, когато се очаква, че полицията ще осъществява завишен контрол, и а се очаква да следи особено внимателно за подозрителни лица с оглед на предстоящото посещение на ерцхерцога. Затова искат временно да оставят тук бомбите и пистолетите. Йованович скрива оръжията в къщата си, с уговорката, че по-безопасен „доверен“ човек ще дойде от Сараево да ги вземе. Той ги скрива на тавана си. Уговарят се, че довереният човек ще се легитимира, като предложи полуотворена кутия цигари „Стефани“.

След това тримата младежи пътуват благополучно с влак от Тузла до Сараево. Принцип веднага отива пи Илич, настанява се при него и му разказва за оръжията в Тузла. Грабеж отива у дома си в сръбския квартал Пале. И тримата са тихи и незабележими до момента на престъплението.

Така нелегалната мрежа, която сръбските агенти отдавна са изградили, проработива перфектно. Няколко дни по-късно Илич отива в Тузла и се легитимира пред Мишко Йованович по уговорения начин с кутията цигари. Той му предава „ценната стока“ която е пренесена благополучно до Сараево с влак и я скрива под дивана в стаята си. Няколко дни преди престъплението той раздава част от оръжията на двама свои новобранци от Сараево и ги завежда в предградието, за да им покаже как се стреля.

Рано сутринта на 28 юни, когато Франц Фердинанд и съпругата му ще да направят официалното си посещение в Сараево, Принцип и Чабринович се срещат с Илич в задната част на сладкарницата „Влайнич“ и получават оръжията, донесени от Белград – Принцип взема един „Браунинг“, Чабринович – бомба, а Грабеж – пистолет и бомба.

След това се разотиват, за да заемат позиции на уговорените места по маршрута, по който ерцхерцогът трябва да премине.

В продължение на около сто години Сараево е столица на Босна и все още е неин главен град. Градът е сгъстен в тясна долина в подножието на високи хълмове. През центъра му тече малка рекичка, Миляцка, полупресъхнала през лятото.

В по-старите части на града към катедралата улиците са криви и тесни. Но „Апел Куей“, сега известен като „Степанович Куей“, е сравнително широк, прав булевард, ограден с къщи от едната страна и с ниска стена от другата, където улицата следва р. Миляцка. Води към кметството и се свързва чрез няколко моста с другата страна на града, където се намират една от главните джамии и резиденцията на губернатора или по турски казано Конака. По Апел Куей, който е маршрутът, по който ерцхерцогът и съпругата му е трябва да преминат, Илич е разположил различните терористи, на които е раздал бомбите и пистолетите няколко часа преди убийството. Мехмедбашич, Васо Чубрилович и Чабринович са на брега на реката близо до моста Чумурджа. Илич и Попович са от другата страна на улицата, близо до Австроунгарската банка.

По-нататък Принцип първоначално стои близо до Латинския мост; след опита на Чабринович, докато ерцхерцогът е в кметството, той пресича улицата до ъгъла на тясната, криволичеща улица „Франц Йосиф“, сега улица „Крал Петър“, където най-накрая извършва убийство. По-нататък към кметството Грабеж се разхожда напред-назад, търсейки добро място, където няма да му пречат.

Франц Фердинанд и неговата група пристига в Сараево от Илджа около 10 ч. сутринта. След като правят преглед на местните войскове части, те потеглят с автомобили към кметството за официален прием, в съответствие с обявената програма. Престолонаследни-

⁴⁴⁶ Б. пр. Твърде интересно, че „потиснатите“ от Австро-Унгария сърби в провинциалното градче Тузла, имат кино – нещо съвсем ново за цяла Европа по това време!?

кът е в униформа, носейки всичките си отличия. Съпругата му е в бяла рокля и голяма шапка, и седи до него. На седалката срещу тях е генерал Потьорек, военният губернатор на Босна, който им показва интересните места, докато колата се движи. Пред тях, в другата кола, кметът и началникът на полицията водят групата.

След това следват други два автомобила, превозващи различни лица, от свитата на ерцхерцога или щаба на генерал Потьорек. Точно когато се приближават към моста Чумурджа и Потьорек насочвае вниманието на гостите към някаква нова казарма, Чабринович приготвя ръчната бомба, зад един стълб, дърпа щифта, пристъпва напред и я хвърли по колата на ерцхерцога. Виждайки го шофьорът дава газ и бомбата пада върху сгънатия капак на непокритата кола и отскоча; или, според друг разказ, Франц Фердинанд, с изключително хладнокръвие, я сграбчва и я хвърля назад. Там тя експлодира засягайки следващата кола и сериозно ранява подполковник Мерици и няколко минувачи. Чабринович скоча през стената в речното корито, което е почти сухо през този сезон на годината, и се опитва да избяга; но полицейските агенти бързо го хващат и арестуват. Междувременно четвъртата кола, невредима, освен със счупено предно стъкло, подминава разбитата кола и бързо се приближи до тази на ерцхерцога, никой от пътниците в която не е пострадал, освен драскотина по лицето на ерцхерцога.

Той заповядва всички коли да спрат, за да се проверят нанесените щети. След като вижда, че ранените са изпратени в болницата, той отбеляза с характерното си хладнокръвие и смелост: „Хайде. Човекът е луд. Господа, нека продължим с програмата си.“

И така, групата потегля към кметството, отначало бързо, а след това, по заповед на ерцхерцога, по-бавно, за да могат хората да го видят по-добре. След формалностите в кметството възникна въпросът дали групата все още трябва да следва предварително уговорената програма, която предвижда преминаване през тясната улица „Франц Йосиф“ в оживената част на града и посещение на музея; или с оглед на друго възможно нападение, да карат директно до резиденцията на губернатора от другата страна на реката за обяд.

Ерцхерцогът настоява да посети болницата, за да се осведоми за офицера, ранен от бомбата на Чабринович. Генерал Потьорек и началникът на полицията смятат за малко вероятно да има втори опит за атентат в същия ден.

Но от съображения за безопасност е решено автомобилите да не следват предварително уговорения маршрут през тясната улица Франц Йосиф, а да стигнат до болницата и музея, като карат бързо Апел Куеи. Ерцхерцогът, съпругата му и останалите влизат в колите в същия ред, както преди, с изключение на това, че граф Харах застава на левия праг на колата на ерцхерцога, като защита от нападение от страната на Мияцка. При достигане на улица „Франц Йосиф“, водещата кола на кмета, завива надясно, според първоначалната програма. Шофьорът на ерцхерцога тръгва след него, но Потьорек извиквал: „Объркахме посоката! Карай направо по Апел Куей!“ Шофьорът натиска спирачките, за да даде назад. Случва се, че точно на този ъгъл, където колата спира, в този фатален момент стои Принцип, след като преминал от първоначалната си позиция от другата страната на улицата. Тези случайни обстоятелства му дават най-добрата възможност да извърши престъплението. Той пристъпва напред и стрелял два пъти от упор. Единият куршум улучва врата на ерцхерцога, така че кръв бликва от устата му. Другият, насочен към Потьорек, попада в корема на съпругата на ерцхерцога.

Колата тръгва с бърза скорост през Латинския мост към Конака. Последните думи на ерцхерцога към съпругата му са: „Софи, Софи, не умирай. Живей за децата ни.“ Но смъртта

ги застигнала и двамата след няколко минути.⁴⁴⁷ Около 11,30 ч. сутринта, денят на Свети Вид, неделя, 28 юни 1914 г.

Тук няма място да се обясни дипломатическата криза, възникнала от това убийство. Авторът ще анализира събитията в книга която подготвя. Достатъчно е да се каже, че Сърбия трябва да сподели огромна отговорност, защото има доказателства, че Н. Пашич, сръбският министър-председател, знае със сигурност за заговора няколко дни преди Принцип и неговите съучастници да напуснат Белград за Сараево и не предприема ефективни мерки, за да го предотврати. Твърди се, че Пашич дава заповед терористите да бъдат спрени, но заповедта е дошли твърде късно, или просто не е изпълнена от сръбските гранични офицери, които са членове на „Черна ръка“ и са съучастници в готвеното политическо убийство.

то⁴⁴⁸ правителство.

Пашич също трябва да бъде обвинен за факта, че не предупреждава австроунгарците за опасността дебнеща ерцхерцога, след като убийците са преминали от Сърбия в Босна; а също, че след убийството не е направен опит да се арестуват сръбските офицери и длъжности лица в Белград, които са съучастници в престъплението.⁴⁴⁹

Но Австро-Унгария също трябва да бъде обвинена за това, че използва убийството като извинение за представянето на твърд ултиматум на Сърбия, който се очаква да даде възможност за малка „локализирана“ война която да сложи завинаги край на опасността от великосръбския шовинизъм и на подривната агитация срещу собственото ѝ съществуване като велика сила.

Убийството на Франц Фердинанд в Сараево става непосредствен повод за Световната война, поради разделянето на Европа на две групи враждебни държави и поради последиците от десетилетия милитаризъм, икономически империализъм, национализъм и отравяне на общественото мнение, чрез вестникарския печат.

Ако убийството не се беше случило, нямаше да има нито австроунгар-сръбска война, нито световна война през лятото на 1914 г. Въпреки нарастващото напрежение между Тройния съюз и Тройното съглашение, вероятно европейската дипломация, да успее в продължение на месеци, може би години, да предотврати конфликта, който френско-руските сили планират да избухне по-добре през 1917 г., отколкото през 1914 г. Убийството на ерцхерцога детонира експлозива, който иначе нямаше се възпламени така.

⁴⁴⁷ Б. пр. Според други версии, по-късно, вече в конака.

⁴⁴⁸ Б. пр. Пълна не е в никакъв случай, а след като се премахват уличаващите документи!

⁴⁴⁹ Б. пр. Има нещо друго, Пашич се е страхувал за собствения си живот, тъй като е знаел, че Апис има „очи и уши навсякъде“ и ако той провали заговора му, това ще стане известно и ще последва отмъщение. Например при убийството на Александър Обренович, е убит и тогавашния премиер, така че Апис не би се спрял пред нищо, още повече по това време, двамата са в открит конфликт.

ЗАГОВОРЪТ НА „ЧЕРНА РЪКА“ ВОДИ ДО СВЕТОВНАТА ВОЙНА

автор: Сидни Брадшоу Фей

The Black Hand Plot That Led to the World War Author(s): SIDNEY BRADSHAW FAY Source: *Current History* (1916-1940) , NOVEMBER, 1925, Vol. 23, No. 2 (NOVEMBER, 1925), pp. 196-207
Published by: University of California Press

В статия за „Сръбската война“, публикувана в октомврийския брой на „*Current History*“, бяха представени някои от доказателствата, показващи, че сръбското правителство е било наясно с подготвяния в Белград заговор за убийството на австрийския ерцхерцог.

С оглед на новите материали, които излязоха наяве през последните месеци, е интересно да скицираме накратко предисторията и истинската история на заговора.

Предисторията на престъплението се крие в антагонизма между сръбските националистически амбиции за „Велика Сърбия“ и австрийското желание да запази територии, които Сърбия желае да присъедини. По-конкретно, може да кажем, че заговорът е успешен поради четири фактора:

- (1) австрийското „потисничество“ в Босна;
- (2) вълненията на сръбското население в Босна;
- (3) „Народната одбрана“ и
- (4) „Черна ръка“.

Австрийското „потисничество“ в областите, окупирани от „неосвободеното население“ (чието „освобождение“ е една от целите и резултат от участието на няколко сили в Световната война)⁴⁵⁰ е... толкова често и толкова красноречиво описвано от различни автори и преди войната, както и в пропагандната литература от юли 1914 г. насам, така че не е необходимо да го повтаряме.⁴⁵¹

Започва с необходимо строги мерки, приети от Австрия при анексирането на Босна и Херцеговина през 1908 г., и се засилва по време на броженията, причинени от сръбските победи и голямото разширяване на сръбската територия по време на Първата балканска война през 1912 г.

Но през 1913-14 г., под управлението на граф Билински, местният ландтаг е отворен отново и „извънредните закони“ са отменени; на печата е дадена широка свобода; Босна е представена в австроунгарските делегации (парламента) от 6 делегати; и са положени големи усилия за подобряване на политическите и икономическите условия в областта. Билински, бидейки самият той славянин (галицийски поляк), има повече симпатии към сръбските стремежи, отколкото неговите немски и унгарски колеги. Чрез политика на помирение в Босна той се надява да спечели от сръбското население същата лоялност към хабсбургското управление, каквато се наблюдава сред хърватската и мюсюлманската общности в наскоро анексираните провинции. Но неговите помирителни усилия не срещат отговор у сърбите; напротив, те са интерпретирани като признаци на австрийска слабост и упадък и са използвани за по-нататъшни открити вестникарски атаки и тайни подривни движения срещу австрийската власт.⁴⁵²

⁴⁵⁰ J. S. Ewart: *The Roots and Cause of the Wars, 1914-1918*, 2 vols. N. Y.,

⁴⁵¹ H. Wickham Stead : *The Hapsburg Monarchy* (N. Y., 1913) ; *Through Thirty Years*, vol. 1 (London, 1924) ; R. W.

Seton-Watson : *The Southern Slav Question and the Hapsburg Monarchy* (London, 1911); *Roumania and the Great War* (London, 1915); *German, Slav, and Magyar* (London, 1916); E. Denis: *La Guerre ; Causes Immédiates et Lointaines* (Paris, 1915); *La Question d'Autriche; les Slovaques* (Paris, 1917); *La Grande Serbie* (Paris, 1917) ; Gorican and Stowe : *The Inside Story of Austro-German Intrigue* (N. Y., 1920) ; also the writings of Auerbach, Chopin, Fournol, Gayda, Lammeroux, Lanux, Mousset, Léger, Marcovitch, Vosniak; and countless magazine articles.

⁴⁵² Leon Biliński : *Wspomnienia i Dokumenty* (Reminiscences and Documents), 2 vols. Warsaw. 1924-25, I, 227-332; Билински, като общ министър на финансите на Австро-Унгария от януари 1912 г. до войната, е имал върховно ръководство за управлението на Босна. Вижте също интересните възгледи на неговия предшественик. Count Burian: *Austria in Dissolution*, N. Y., 1925, pp. 244-310, 358-371; and Conrad: *Aus meinem Dienstzeit*, I, 13-275; III, 92ff., 157 ff., 239 ff., 370ff., 442 ff.; IV, 13-124. Помирителната политика на Билински не е одобрена от Конрад, австрийския началник-щаб, нито от генерал Поттиорек, военния губернатор на Босна.

Вторият фактор за Сараевския заговор и вълненията в Босна, е предизвикан отчасти от австрийското „потисничество“, за което току-що казахме, отчасти от политиката на Австрия (и Италия), които възпрепятстват Сърбия да се възползва изцяло от своите балкански победи (т.е. да анексира северна и средна Албания), и отчасти от подстрекателството на самата Сърбия.

То се провежда в Сърбия открито, в сръбския печат и чрез полулегалната организация „Народна одбрана“, а по-късно и от нелегалната „Черна ръка“.

В Босна то се поддържа чрез литература, внасяна контрабандно от Сърбия, и от местни агенти, свързани с тези организации.

Неспокойствието се изразява в поредица от атентати срещу австрийски служители, което справедливо е отразено в австрийския ултиматум и „досието“ към него, и завършва с убийството на ерцхерцог Франц Фердинанд (и съпругата му).

Най-известният от тези атентати е на Богдан Жераич, който стреля пет пъти по губернатора на Босна в Сараево през 1910 г. и след това се самоубива на място.

Той бързо е представен като герой и „мъченик“ както в Сърбия, така и за сръбите в Босна. Два месеца по-късно, по случай рождения ден на император Франц Йосиф, 18 август 1910 г., „Политика“, водещ белградски вестник, публикува голям портрет на Жераич, заедно с провокативно стихотворение и хвалебствена статия, в която се казва: „Днес и ние палим свещ на гроба му и викаме: „Слава на Жераич!“⁴⁵³

Босненските младежи, чийто представи са сериозно разклатени от смесица от анархизъм, социализъм и сръбски национализъм, не е трудно да им бъде внушена, необходимостта от политически убийства, и Жераич, се издига като пример за подражание. Двама от убийците на ерцхерцога заявяват на процеса, че често са прекарвали дълги часове край гроба на своя герой и са полагали цветя върху него.

Твърди се, че един от тях го е посетил вечерта преди да застреля ерцхерцога и се е заклел, че ръката му няма да трепне на следващия ден.⁴⁵⁴

Босненските вълнения намират израз и в основаването на сдружения като „Млада Босна“, „Соколи“, „Побратимство“ (въздържателно дружество) и други „културни“ организации, вдъхновени и тайно свързани с „Народна одбрана“ и „Черна ръка“ в Сърбия.⁴⁵⁵

Привидно тези сдружения имат културно-просветни цели като подобряване на началното образование, въздържателното движение, гимнастически дружества и насърчаване на националните идеали.

Обвинените в съучастие в убийството на ерцхерцога категорично отричат на процеса си, че сдруженията са имали някакви подривни или антидържавни цели; но самият начин по който ги отричат, поставят съмнение в тяхната честност и оставят впечатлението на „фалшифи протести“.

И поради неминеумата непредпазлив те изгърват важни признания, показващи, че много от лидерите на тези „културни“ сдружения всъщност са в тайна връзка със Сърбия и се занимава с антидържавни дейности. В действителност някои от тях са „доверени хора“ на „Народна одбрана“, а по-късно и на „Черна ръка“; те използват членството си в „културно“, гимнастическо или въздържателно сдружение, за да прикрият истинската си дейност като шпиони и агенти на нелегалната контрабанда на оръжие и преминаване на заговорниците през границата от Сърбия в Босна.

⁴⁵³ Austrian 'dossier,' appendix 1.

⁴⁵⁴ Pharos: *Der Prozess gegen die Attentaeter von Sarajevo*, Berlin, 1918.40; Jevtitch, *Sarajevski Atentát*, Sarajevo, 1024,20

⁴⁵⁵ "Jevtitch, 8-35; Pharos, passim; Report of the Activities of the Kragujevac Sokol Union, 1914, printed in part by Conrad, IV. 73-77, and in part in the Austrian "dossier," appendix 3.

Така, учителят от Прибой, Чубрилович, и работещият в киното на Тузла, Мишко Йованович, са основатели и активни ръководители на „Соколите“ в съответните райони в Босна; и след посещения при председателя на „Народна одбрана“ в Шабац в Сърбия през 1911-12 г., те стават „доверени хора“ на организацията в Босна и са вербували свои сънародници да пренасят тайно книги и писма през границата.

През юни 1914 г. те основните личности, които помагат на тримата заговорници от Белград в пътуването им от сръбската граница до Сараево.⁴⁵⁶

Друга проява на вълненията в Босна, като причина и като следствие, е тенденцията на босненските младежи да заминават в Сърбия за няколко месеца, където попадат в приятелска атмосфера, или учат там, получавайки лесно и бързо диплома за образование.

Принцип, заговорникът, който по-късно убива ерцхерцога, отива в Белград през 1912 г. С личното одобрение на Люба Йованович, сръбския министър на образованието, Принцип завършва тригодишното си образование, за по-малко от две години, въпреки, че междувременно прекарва голяма част от времето си в политически дейности, записва се в „Народната одбрана“, обучава се по хвърляне на бомби, като четник в Прокупле, близо до турската граница по време на Балканската война, и само поради болестта се не участва във войната.⁴⁵⁷

Така, през пролетта на 1914 г. сред босненските емигранти, които се събират със сръбските заговорници и членове на „Черна ръка“ в кафенето „Златна моруна“ в Белград, вече има трима младежи, готови за извършване на политическо убийство – Гаврило Принцип, Неделко Чабринович и Трифко Грабеж.

Убийството и подготовката. Да кажем няколко думи за „Народната одбрана“ и Черната ръка. През 60-те и 70-те години на XIX век много сръбски революционери се събират в Швейцария и попадат под влиянието на руските анархисти.

Те придобиват идеите за революция чрез насилие и убийства, което оттогава оказва влияние върху част от по-неуравновесената младеж на Сърбия и Босна. Но не всички сърби в Швейцария възприемат напълно тези възгледи. Сред последните е Никола Пашич, сегашният премиер на Югославия. Той вярва в постепенното изграждане на моралните и материални сили на Сърбия като средство за евентуално освобождение и обединение на всички сърби в една мощна държава, подобно на Пиемонт, който обедини Италия в поколението непосредствено преди него.

С тази цел Пашич основава в Сърбия Радикалната партия. Под неговото почетно ръководство тя все още запазва първоначалното си име, въпреки че днес изобщо не е радикална. Програмата на партията, както е посочено в първия брой на нейния орган „Самоуправа“ на 8 януари 1881 г., е: „Благосъстоянието и свободата на народа у дома и независимостта и обединението на страната с другите части на сръбството в чужбина.“ Подчертава се важността на изграждането и обучението на сръбската армия за нейната евентуална задача, но междувременно „в областта на културното развитие трябва да се работи за подпомагане на населението в разделените и неосвободени части на сръбството, за поддържане на чувството за национално единство в сръбските области, които, са изложени на влиянието на чужди елементи“. С други думи, недоволството трябва да се поддържа живо в сръбските области на Турската и Хабсбургската империи, докато бъдещата освободителна война не ги обедини във Велика Сърбия.⁴⁵⁸

Тези две политически тенденции – индивидуални анархистични терористични актове на политически убийства, практикувани от незрели студенти и от военни клики, и националното обединение чрез добре подготвено движение и евентуална война с Турция и Австро-Унгария, както иска Радикалната партия, доминират у сръбските политически лидери, водят до техния триумф, осъществен от Световната война.

⁴⁵⁶ *Testimony of Tchubrilovitch and Jovanovitch, Pharos, 83-10. Картата, показва маршрута на заговорниците от Белград до Сараево, където ерцхерцог Франц Фердинанд е убит на 28 юни 1914 г.*

⁴⁵⁷ *Pharos, 22-24; Jevtitch, Люба Йованович описва личното си познатство с Принцип в „Крв словенство“, стр. 10. Съзаклятникът на Принцип, Грабеж, също е издържал бързо изпитието в Белград. (Pharos, 44)*

⁴⁵⁸ *Ljuba' Jovanovitch: The murder at Sarajevo and Belgrade's foreign policy, in a series of articles in the Belgrade Politika, March 22, 20, April 6, 12, 1925; and Jevtitch, 2-21.*

Често привържениците на двете тенденции действат заедно, както става при дворцовия преврат от 1903 г.; друг път са в ожесточена опозиция, както при т. нар. „приоритетен въпрос“ през пролетта на 1914 г.

Този дуализъм на идеалите е ключът към неясния и много оспорван проблем за възникването и отношенията на „Народна одбрана“ и „Черна ръка“ помежду им, и прословутата „Солунска афера“ от 1917 г., която предизвиква политическо брожение в Сърбия, както и аферата Драйфус във Франция.

През 1903 г. привържениците на двете политически тенденции са обединени от общо негодувание към крал Александър и неговата фаворитка, която става кралица Драга и която, бидейки бездетна, е заподозряна в интригантство, за да осигури наследяването на трона за един от братята си.

По думите на сръбски историк: „Това, което се случва в двора и извън него, е основателно смятано за срам за държавата и нацията. Всеки момент сериозните скандали стават публични и чрез тези скандали Сърбия и сръбският народ придобиват лоша репутация... Финансите са в окаяно състояние и в продължение на месеци чиновници и офицерите не получават заплата... Изфабрикуваната история за бременността на кралицата и провокативното, властно поведение на братята ѝ, още повече разбунтуват обществеността, и особено военните. Всичко това води до заговор образуван от около 80 офицери и няколко цивилни, за убийството на краля, кралицата и нейните братя. Повечето заговорници са млади офицери, вдъхновени от патриотизъм. Те виждат страната си предадена на упадък и срам поради управлението на лош и безскрупулен монарх. И стигат до убеждението, че Сърбия пренебрегва или изоставя своите идеали и задачи поради лошото управление. Дълбокото убеждение, че трябва да спасят държавата и нацията, води тези хора до злодеяние, което те смятаха за оправдано от патриотичния си дълг“.⁴⁵⁹

В нощта на 10 юни 1903 г. тези „патриотични“ убийци внезапно нахлуват в двореца в Белград, убиват краля и кралицата, и застрелват хладнокръвно братята на кралицата, и няколко министри. Един от главните лидери в организирането на този дворцов преврат е младият армейски капитан Драгутин Димитриевич, който между другото получава три куршума по време на преврата, които носи в тялото си до края на дните си. Другият, който започва разстрела на братята на кралицата, е младият лейтенант Воя Танкосич. По-късно тези двамата организират „Черна ръка“ и през 1914 г., като още един „патриотичен дълг“, помагат за подготовката на Сараевския заговор срещу австрийския ерцхерцог.⁴⁶⁰

След тази трагична юнска нощ, която поставя Петър I на окървавения трон на Александър, заговорниците поддържат тесни връзки помежду си, като защита срещу евентуален контрапреврат, а също и поради личните интереси и политическите предимства. Те се срещат често и се намесват във вътрешната партийна политика, когато смятат, че са засегнати техните собствени интереси.

Но когато страната постепенно възстановява равновесието си и новият режим, който те въвеждат, изглежда е здраво установен, организацията им вече не е необходима и намесата им в политиката предизвиква негодуванието на радикалите и обществеността.

Така военните заговорници, като организирана група, постепенно се оттеглят все повече и повече на заден план, докато не възникне нова криза.

Народна одбрана. През 1908 г., в деня, в който Австро-Унгария обявява анексирането на Босна и Херцеговина, д-р Милован Милованович, тогавашният сръбски министър на външните работи, свиква вечерта няколко министри и видни личности, включително Пашич, Люба Стоянович, професор Люба Йованович, кмета на Белград и други, за да обмислят какви действия да предприемат срещу австроунгарската „провокация“. Решено е кмета да свика на следващата сутрин в кметството по-голяма група представители на обществеността, сред които е историкът Станоевич.⁴⁶¹

⁴⁵⁹ Stanojevitch, *Die Ermordung des Erzherzogs Franz Ferdinand (Frankfurt, 1923)*, pp. 45-46.

⁴⁶⁰ Също, pp. 54-56.

⁴⁶¹ Също, 47.

В хода на срещата на следващия ден е основана „Народна одбрана“. Всеобщото възмущение в Сърбия от нарушаването на Берлинския договор от страна на Австро-Унгария и присъединяването на „Стара Сърбия“ отново обединява в единно сътрудничество водещи представители на двете горепосочени тенденции. Така, при основаването си, „Народна одбрана“ включва лидерите на Радикалната партия, и офицерите Димитриевич, Танкосич и генерал Божо Янкович. Също Живоин Дашич, директор на печатницата на сръбското правителство, под чието ръководство Чабринович по-късно е назначен точно преди да се заеме с убийството на ерцхерцога.

Организацията и дейността на „Народна одбрана“ започват веднага. Нейният Централен комитет, заседаващ в Белград, ръководи работата на окръжните комитети, създадени в главните градове. Под тях са „дивизионен комитет“, „местен комитет“ и най-долу „доверени хора“, „разположени на онези места във вътрешността на страната, където не е необходимо сформирание на комитет“.

„Народна одбрана“ се свързва с други съществуващи патриотични сдружения, като например „Соколите“, и подпомага финансово други такива. Тя незабавно се заема със задачата си да набира „комитаджии“ (революционни чети) и да ги обучава в хвърляне на бомби, взривяване на железопътни линии и мостове и подобни подривни дейности, които да се използват, за провокации срещу анексирането на Босна и Херцеговина от Австро-Унгария.

В същото време организацията събира средства за пропагандна дейност, чрез която да подбужда омраза срещу Австро-Унгария, чрез разпалване на пламенен национализъм.⁴⁶² Тази дейност не се ограничава само до Сърбия. В Босна подобни „доверени“ хора са вербувани и маскирани под прикритието на „културни“ сдружения, за да формират мрежа от шпиони и нелегална мрежа за подривни дейности. Тази нелегална мрежа съществува и през 1914 г. и е споменавана няколко пъти от убийците на ерцхерцога в разговорите им със съучастниците им от „Черна ръка“ в Белград.⁴⁶³

Подривната дейност на „Народна одбрана“ на австроунгарска земя по време на Анексионната криза, по-късно е прехвърлена под ръководството на сръбското военно министерство и офицерите от „Черна ръка“, потвърдена от по-късен доклад, на сръбския граничен офицер Коста Тодорович до командира на Дринската дивизия. Неговият доклад, заедно с дневника и разказите му, са заловен от австроунгарците през първите седмици на Световната война и следователно не са били по-рано известни на съставителите на австрийското „досие“.

Но е прочетен на процеса през октомври 1914 г. и неговата достоверност е потвърдена от Люба Йованович в друга връзка.⁴⁶⁴

След като се позовава на приложено писмо от „доверен човек“ в Босна, докладът на Тодорович продължава: „Планът, който започнах да изпълнявам и на който отделих най-голямо внимание, е спечелването на „доверени хора“ [в Босна]. Всички те са от времето на Анексната криза, но са отхвърлени с изключение на споменатия [в писмото] и двама или три други. Някои са се преместили в други области. „Народна одбрана“ в Шабац също е намерила „доверени хора“, например в Тузла и Соколац. Връзката досега е слаба и недостатъчна, защото е в ръцете на хора, които са повърхностни и не обръщат достатъчно внимание. В съответствие с желанието на военния министър, се опитах да изпълня възможно най-съвестно задачите и указанията, които ми бяха изпратени, особено за организационната работа на място. ... В района на Дрина връзката е достатъчна и запазена; тя минава през

⁴⁶² "Origin and activity of the first Narodna Odbrana." of the Annual Report, "issued by the Central Committee of the Narodna Odbrana" at Belgrade in 1911. and printed in part in the Austrian "dossier," appendix 2

⁴⁶³ Pharos, 9,16,34,91

⁴⁶⁴ Йованович пише в „Политика“ от 17 април 1925 г.: „Известно е точно как е било... за мерките, които Н. Пашич предприе, за да предотврати преминаването на участниците в убийството, за които се знаеше, че са получили оръжията в Белград и са преминали през Дрина в Босна. Австрийците откриха тези сведения, когато преминаха Дрина за пръв път през 1914 г. и превзеха Лешиница, където откриха дневника на нашия граничен офицер, покойния Коста Тодорович, който е записал в деня на получените заповеди, и строга заповед, дадена от тогавашния военен министър Душан Степанович, че младежите от Босна, за които се говори, не трябва да бъдат допускани да преминаат границата.“

Зворник и Дабове. На другите места съществуващата преди това връзка е прекъсната, защото е излишна, тъй като гарнизоните са премахнати от въпросните пунктове. Връзката през Босненските острови и Драляча врата е благоприятна. Тук има хора, които са добре подготвени за контрабанда. Нелегалната мрежа още не е напълно достатъчна; но се надявам скоро да мога да ви изпращам информация и новини“.

В доклада се посочва още, че дейността на тези „доверени хора“ се състои уж в разпространение на културно-просветна дейност и в подпомогане на въздържателното дружество „Побратимство“, „защото така те са великолепно маскирани“ в истинската си работа по шпионажа, контрабандата и заговорничеството“.⁴⁶⁵

Въпреки че несъмнено настъпва известна промяна в характера на „Народна одбрана“ след 1909 г., тя никога не е била толкова напълно „културна“, нито толкова напълно невинна по отношение на каквато и да е отговорност за убийството на ерцхерцога, както твърдят онези, които се опитват да прикрият вината на сръбското радикално правителство.⁴⁶⁶

Тя полага „основите“, върху които заговорници от 1914 г. „ще градят“. От друга страна, пряката ѝ връзка със заговора в Сараево е силно преувеличена в австрийския ултиматум и „досието“, защото австрийците съсредоточават вниманието си повече върху по-ранната и агресивна, отколкото върху по-късната и по-„културна“ дейност на организацията; и също така, защото нямайки информация за тайната работа на сръбските военни власти, те не успяват да разграничат достатъчно добре „Народна одбрана“ от „Черна ръка“. Към 1911 г. старото разминаване във възгледите между радикалните лидери и по-неспокойните и безразсъдни офицери започна да се проявява отново.

Предвид отношението на Русия и съществуващата дипломатическа ситуация в Европа, Радикалите на Пашич смятат, че Сърбия трябва да запази коректни и мирни отношения с Австро-Унгария и трябва да ограничат нелегалната работа засега до укрепване на държавата за бъдещата борба, която ще постигне крайната им цел – създаването на Велика Сърбия.

Но някои⁴⁶⁷ от по-разгорещените и ревностни военни, които извършват дворцовия преврат от 1903 г., са нетърпеливи към по-умерената радикална политика. Те искат „дела“.

Затова възраздат старата си организация от 1903 г. в ново тайно сдружение, известно в устава си като „Обединение или смърт“, но обикновено е наричано „Черна ръка“. Според тайните му правила целта е: „Осъществяване на националния идеал: обединение на сръбството“. Също така: „Револуционната борба има предимство пред културната“.

Скоро то събира около 500 членове, които, от съображения за секретност, са обозначени с номера. С лично самоунижение и с психологически ефекти, подобни на разпоредбите на Игнатий Лойола, уставът предвижда в параграф 30, че всеки посветен трябва да е наясно, че изоставя собствения си личен живот и не трябва да очаква нито лична слава, нито материални облаги. Посвещението се провежда в затъмнена стая, осветена само от няколко восъчни свещи. Пред него е поставена маса, покрита с черна покривка, върху която лежат разпятие, нож, револвер и подобни предмети. Той тържествено се заклева в своя Бог, в честта и живота си, че ще изпълнява безусловно всички заповеди и ще отнесе със себе си в гроба всички тайни на организацията.

⁴⁶⁵ Pharos, 91-92,94. Един поглед към картата и описанието по-долу показва, че споменатите „благоприятни“ места са точно тези, които действително са били използвани от сараевските убийци.

⁴⁶⁶ Stanojevitch, 49-54; Ljuba Jovanovitch, Politika articles, March 22-April 17, 1925; Wendel, 4649, 59-61; Seton-Watson, in Foreign Affairs, XII, 499-500.

⁴⁶⁷ Някои, не всички; няколко от бившите заговорници от 1903 г. отказаха да се присъединят към новата организация с мотива, че дори убийството на крал Александър да е било необходимо, няма нужда да се впускат в нови авантюри, които само ще навредят на държавата.

Когато трябва да се извърши някаква работа, човекът, който ще я извърши, е определен чрез жребий. Централният комитет, ръководещ организацията, се намира в Белград.⁴⁶⁸

Вдъхновител и лидер на това сдружение, което сякаш принадлежи към духа на XVI, а не на XX век, е онази безразсъдна, надарена, идолизирана, детински ренесансова фигура, чийто портрет от Станоевич описа в „*Current History*“ в броя от октомври – полковник Драгутин Димитриевич – началник на отдела за шпионаж на сръбския Генерален щаб.

На последната страница от устава на дружеството, която носи зловещия печат на сдружението и датирана „Белград, 9 май 1911 г.“, името му се появява в списъка с членове под „№ 6“. Неговият главен помощник е майор Воя Танкосич, „№ 7“. Танкосич е описан като „тих, спокоен и кротък в личния си живот, създаващ впечатление на затворен, почти плах човек; но има груб, див, недисциплиниран дух; ... като четнически водач в Македония, е известен с крайна строгост към последователите си, с личния си героизъм и храброст и с присъствието на духа; без съмнение честен и убеден патриот; убеждението, че изпълнява патриотичен дълг, оправдава в неговите очи много от ужасните му дела.“⁴⁶⁹

Друг член, по-загадъчен и енигматичен, е Милан Циганович, под „№ 412“. Идвайки първоначално като емигрант от Босна в Белград, той служи под командването на Танкосич като четник във войната срещу Турция. През 1914 г. се радва на синекурна длъжност като чиновник в Сръбските държавни железници.⁴⁷⁰

Като пропуснем другите тъмни дела на тази организация, които първоначално са свързани със ситуацията в Македония⁴⁷¹, може да се отбележи, че някои от членовете ѝ, особено Циганович, отдавна са във връзка с Принцип и другите босненски емигранти, които се събират в „Златната моруна“. Тяхното влияние въздейства върху незрелите босненски младежи да се обърнат от теоретичния анархизъм към сръбския национализъм и неговото практическо осъществяване.⁴⁷²

Агент на „Черна ръка“ е изпратен във Виена, за да подстрекава младежите към терористични актове срещу Австро-Унгария. Говори се, че един от тях, Владан Гацинович, син на херцеговенски свещеник, наскоро заминал от Виена в Лозана и се срещнал с група „мла-

добосненци“, които кореспондират с Принцип и подобно на него са готови за политическо убийство. Те обсъждат желанието си да повторят „героичното дело“ на Жерайч чрез убийство на някой виден австрийски служител. Някои, като Чабринович, искат да убият генерал Потьорек, губернатора на Босна, който управлява чрез строгост и репресии. Дру-

ги предпочитали да убият ерцхерцог Франц Фердинанд, тъй като той бил смятан (изцяло неправилно) за враг на сърбите; освен това убийството му ще предизвика по-голяма сензация и ще е по-поразителен „акт на протест“, отколкото убийството на обикновен губернатор като Потьорек.

⁴⁶⁸ Wendel, 48-50; Stanojevitch, 48-53; Mandl: Ein duesterer Gedenktag, in the Vienna Neues 8 Uhr-Blatt. No. 2900, June 27, 1924

⁴⁶⁹ Stanojevitch, 52

⁴⁷⁰ N. Mermet : L'Agent Provocateur Milan Tsiganovitch, in La Fédération Balkanique, pp. 270-272, May 31. 1925; Pharos, 9-25.33-38, 40-47; and Current History, Oct., p. 43. note 6.

⁴⁷¹ Т.е. яростен българомразец (б. пр.).

⁴⁷² Показанията на Принцип на процеса: „Четях Кропоткин, Бакунин и Спенсър. Преди около две години [т.е. откакто пребивава в Белград], започнах да се занимавам по-сериозно с националната идея.“ Говорейки за Грабеж, той каза: „След като [Грабеж] дойде в Белград, възприе същите принципи“ [като Циганович, Танкосич и другите белградски заговорници]. Грабеж каза за себе си: „В Белград, където царува свободата, за първи път успях да видя и разбера цялата ни мизерия“; несъмнено, както отбеляза съдията, той я вижда в светлината на всички националистически разговори, които чува, и провокативните сръбски уводни статии, които чете в Белград; Pharos, 24,39,46. Jevtitch, 22ff

Така че накрая е решено ерцхерцогът да бъде жертвата. Все още остава да се намери благоприятна възможност.⁴⁷³

Подготовка на заговора. През март 1914 г. вестниците обявяват, че Франц Фердинанд ще присъства на юнските армейски маневри в Босна, близо до Сараево, в собствената си страна. Новината веднага подсказва на редица от тези младобосненски заговорници, че това е най-благоприятната възможност, която може да се представи, за осъществяване на тяхната цел. Новината е съобщена на Чабринович в Белград в писмо, съдържащо само изрезка от вестник за предложеното пътуване на ерцхерцога, с думата „Поздрави“, написана в полето. Чабринович го показва на Принцип. Същата вечер те отиват да се разходят в парка и целта им е определена. Грабеж, след завръщането си от великденско пътуване до Босна, се съгласява да се присъедини към тях. Циганович също одобрява идеята и предлага да осигури оръжията и други средства. Той говори за „мрежата“, чрез която сръбските служители ще им помогнат да преминат границата и ще ги свържат с „доверени хора“ от босненска страна.

По предложение на Танкосич, който иска да се увери, че няма да има провал, Циганович поема упражнението на студентите в стрелба с револвер на стрелбището, близо до Белград. За да избегнат по-лесно подозренията и арестите, е решено трима от убийците да напуснат Белград и да заминат към Сараево близо месец преди пристигането на ерцхерцога в Босна. Междувременно в Сараево, техен съзаклятник на име Даниел Илич, който води кореспонденция с Принцип и един от лидерите на „Млада Босна“, се съгласява да направи необходимите местни приготовления и да осигури допълнителни мъже, въоръжени с оръжията, които тримата заговорници от Белград ще донесат със себе си, така че кордонът от убийци да бъде толкова плътен около Франц Фердинанд, че шансът му за измъкване да е възможно най-малък. Така в края на май приготовленията завършват.

След това Циганович предава на Принцип и двамата му спътници известна сума пари, предоставена от Танкосич, шест бомби, произведени в сръбския арсенал в Крагуевац, четири револвера „Браунинг“, за които се твърди, че Димитриевич е платил лично⁴⁷⁴; и ампули с калиев цианид, с която те трябва да се самоубият⁴⁷⁵ веднага след убийството на ерцхерцога, за да не попаднат в ръцете на полицията и да направят признания, които ще злепоставят сръбските офицери в Белград, помогнали за подготовката на заговора. На тримата младежи била предоставена и карта на Босна, показваща пътищата, които трябвало да следват, и австрийските жандармерийски постове, които трябвало да избягват. Така напълно екипирани, Принцип и двамата му спътници тръгват с параход нагоре по река Сава, с бележка до граничния командир в Шабац, майор Попович, и с устни инструкции да му кажат, че са изпратени от майор Танкосич.

Пътуването на убийците. След като слизат в Шабац, тримата младежи потърсват Попович, който вече е запознат с мисията им. Той веднага им осигурява билети на половин цена за влака до Лешница и им дава писмо до командира на граничния пункт. Попълни им и фалшив пропуск, като представя единият от тях за сръбски митнически чиновник. След като пристигат в Лешница и представят писмото на Попович на местния командир, той веднага телефонира на митницата директно на границата, но не успява да се свърже. Затова каза на младежите да дойдат сутринта. На следващия ден е уговорено Чабринович да вземе пропуска и да продължи към Зворник, където му е помогнато да премине границата като сръбски митнически служител и по-късно е откаран през Босна до Тузла.

Междувременно Принцип и Грабеж, с бомбите и револверите, отиват на няколко мили от граничния пункт до Лешница и след това нелегално са прекарани през Дрина и речните острови; сръбските митничари ги предават на местен селянин, в чиято къща прекарват нощта. На следващия ден са предадени на друг селянин, който ги превежда безопасно по

⁴⁷³ Jevtitch, 22 ff.; Mandl, in *Neues 8 Uhr-Blatt*, June 27, 1924; and the statements of Tchabrinovitch, Printsip, and Grabez as to their motives in *Pharos*, 6 ff., 23 ff., 45 ff.

⁴⁷⁴ Bogitchevitch. *Die Kriegsschuldfrage*, III, 440, бел. 1, „*Weitere Einzelheiten*“), Богичевич казва, че Димитриевич действително му е показал разписката за закупените револвери.

⁴⁷⁵ Тази предпазна мярка, не е успешна: Принцип повръща отровата непосредствено преди да действат, а Илич в последния момент загубва ампулите, които другите трябваше да вземат.

странични пътеки към Прибой, където ги посреща Велко Чубрилович, учителят от Прибой и „доверен човек“ в района. Той ги завежда до къщата на друг селянин, Якоб Керович, и урежда синът на последния да закара двамата заговорници и оръжията им до Тузла, където при друг „доверен човек“, работещият в киното Мишко Йованович.

Принцип и Грабеж тръгват същата нощ с каруцата на селянина. Приближавайки се до Лопаре, където са разположени австрийските жандарми, те оставят селянина да продължи сам с добре скритите оръжия, а те по обиколен път пеша се качват отново на каруцата от другата страна на селото. Пристигайки в Тузла рано сутринта, те отиват при работника в киното, както им е казал учителят от Прибой, и а посрещнати с готовност. Тъй като са дошли от Белград и нямат пътни карти, се опасяват, че могат да бъдат спрени и претърсени като съмнителни лица при влизането в Сараево; така че не е безопасно да носят бомбите и револверите по-нататък със себе си. Затова Йованович с скрива оръжията в къщата си, докато някой по-безопасен човек не дойде от Сараево да ги вземе. Уговорено е този човек да се легитимира, като предложи определена марка цигари, когато поиска оръжията.

Гаврило Принцип Неделко Чабринович

Принцип и Грабеж отново се срещат с Чабринович в Тузла и след това тримата пътуват с влак до Сараево. „Нелегалната мрежа“, който сръбските офицери отдавна са подготвили, работи перфектно.⁴⁷⁶ В Сараево тримата заговорници информират Даниел Илич за бомбите и бунтовниците в Тузла и след това се разделят, за да останат дискретно в тайна до навечерието на убийството.

Няколко дни по-късно Илич отива в Тузла, представя се с уговорения знак за цигарите и донася оръжията безопасно в Сараево. Там ги скрива, докато не ги раздава на убийците точно преди ерцхерцогът и съпругата му да пристигнат в Сараево на 28 юни. Окончателното изпълнение на заговора е толкова добре известно, че не се нуждае от подробно повторение тук.

Докато официалната група пътува към кметството, Чабринович хвърля една от бомбите. Тя отскача от автомобила на ерцхерцога и избухва на улицата зад него, ранявайки сериозно минувачите и тези в следващия автомобил. Но малко по-късно, на връщане от кметството, когато шофьорът на ерцхерцога намали скоростта за да завие, Принцип е там и стреля от упор с револвера си към ерцхерцога и съпругата му, и те умират в рамките на няколко минути.⁴⁷⁷

„Небрежността“ на австрийските власти. Повечето автори, следвайки напълно ненадеждните намеци на г-н Уикъм Стийд⁴⁷⁸, обвиняват австрийските власти за „неадекватността на приготовленията, която обръква всяко описание“. Те разширяват контраста между „престъпната небрежност“ на полицейските власти през 1914 г. и „двойния кордон от войски“ с „рояк от специални полицаи и детективи от щаба“, когато император Франц Йосиф прави подобно посещение в анексираните провинции през 1910 г.⁴⁷⁹ 27

Вярно е, че предпазните мерки на градската полиция са по-малко през 1914 г., отколкото през 1910 г., но това е така, защото ерцхерцогът изрично е поискал организацията на неговата военна инспекционна обиколка да бъде оставена в ръцете на военните власти, вместо да бъде организирана от цивилните под ръководството на Билински, министърт на финансите на Австро-Унгарската империя (отговарящ и за управлението на анексираните провинции).⁴⁸⁰

⁴⁷⁶ Относно приготовленията в Белград и пътуването до Сараево вижте показанията на тримата младежи, според *Pharos*, и *Jevitch*, 27-31; и двамата потвърждават обобщения разказ в австрийското „досие“, приложение 8.

⁴⁷⁷ Б. пр. Не умират толкова бързо а в рамките на часове в болницата.

⁴⁷⁸ Б. пр. Агент на лорд Милнър, така че писанията му са изцяло тенденциозни и неверни.

⁴⁷⁹

⁴⁸⁰ *Bilinski: Wspomnienia i Dokumenty* (War saw, 1924), 273-277; *Margutti, Vom alten Kaiser* (Leipzig, 1921), 145-146.

Потьорек, военният губернатор на Босна, е взел адекватни полицейски предпазни мерки, доколкото е било възможно⁴⁸¹, но не е напълнил Сараево с войски, което ще създаде впечатлението, че Франц Фердинанд се страхува от собствените си босненски поданици.

Йевтич, един от по-дребните заговорници, разказва, че приготовленията, направени от австрийската полиция за охрана на ерцхерцога, са били едновременно сложни и неефективни. В деня преди пристигането на ерцхерцога, градът е обграден от пълен кордон. Стотици детективи идват от Виена, за да направят наблюдението по-пълно... Но всички тези нови агенти, вероятно дори по-ревностни от тези от местните, се оказват в неизгодно положение. Те не знаят нито езика, нито самоличността на онези, които се очаква да наблюдават. Те проверяват на пропускателния пункт Принцип и го пускат да влезе в Сараево, приемайки го като местен жител, дошъл в града заради събитието. По същия начин те не откриват добре замаскираните бомби и оръжията, идващи от Тузла.⁴⁸²

Във връзка с въпроса за липсата на полицейска защита, който е грубо преувеличен от Уикъм Стийд и неговите последователи, трябва да се помни, че дори при уж ефикасни полицейски режими е практически невъзможно да се изключи възможността за политически убийства, както е видно от убийството на сър Лий Стак в Египет, на президента Карно и Жан Жорес във Франция, на Ерцбергер и Ратенау в Германия, да не говорим за опитите срещу Бисмарк и стария император Вилхелм и безбройните политически убийства в Русия преди и след 1914 г.

От казаното по-горе ще се види, че сръбското правителство е двойно отговорно за престъплението, което стана повод за Световната война. Въпреки обещанията си от 1909 г., Сърбия е отговорна за разрешаването на подривната националистическа агитация на „Народна одбрана“ и свързаните с нея агенти, която насърчава серия от политически убийства на австроунгарски официални лица, а престъплението в Сараево е кулминацията. Тя е отговорна и за сръбските офицери, които пряко съдействат подготовката на заговора в Белград и успешното нелегално прекарване на убийците и оръжията им през границата от Сърбия в Босна. Освен това кабинетът на Пашич е наясно със заговора в продължение на близо месец, но не е предприема ефективни стъпки, за да предотврати изпълнението му или да предупреди ерцхерцога за предстоящата опасност.

Предупредена ли е Австро-Унгария от Сърбия? Някои защитници на Сърбия, се опитват да смекчат отговорността ѝ, като твърдят, че тя е „предупредила“ Австрия за заговора.⁴⁸³ Най-близкото доближаване до истината по този въпрос, за изявленията на сърбите, е следното кратко съобщение до виенски вестник през 1924 г. от г-н Йован Йованович, сръбски посланик в Австро-Унгария през 1914 г.: „Радвам се да ви дам автентичен разказ за предупреждението, дадено на ерцхерцога, което направих по моя собствена инициатива.“ [След като спомена, неправилно, някои от подробностите за предложеното посещение на Франц Фердинанд в Босна и твърдейки, че то ще бъде разглеждано като „провокация“ от сърбите, той продължава] „След като надлежно прецених всички обстоятелства, реших да посетя д-р фон Билински, който тогава беше министър на финансите и министър на Босна. Доколкото си спомням, моето посещение беше около 5 юни, следователно 23 дни преди убийството. Обясних съвсем открито на министъра каквото бях научил; а именно, че маневрите ще се проведат в Босна на река Дрина, точно срещу Сърбия, и че самият ерцхерцог ще ги ръководи.“⁴⁸⁴ Казах на министър фон Билински: „Ако това е вярно, мога да уверя Ва-

⁴⁸¹ Conrad, IV, 65-66.

⁴⁸² N.Y. Times, June 22, 1924, E, p. 5.

⁴⁸³ Заради изобилните, но противоречиви доказателства по отношение на това предполагаемо, „предупреждение“, вж. Denis: *La Grande Serbie* (Paris, 1915), 277; L. Mandl : *Die Habsburger und die Serbische Frage* (Vienna, 1918), 151ff.; Stanojevitch, 61; L. Mandl, in *La Fédération Balkanique*, May 31, 1925, pp. 272-3; and the statements of Jovan Jovanovitch, Ljuba Jovanovitch, M. Bogitchevitch. L. Mandl, P. Flandrak, A. von Wegerer, and others, in *Die Kriegsschuldfrage*, II, 28-30, 108-111, 208-209, 231-238, 282-283, January-July, 1924; III, 282-287, 293-299, 393-405, 437-444, May-July, 1925.

⁴⁸⁴ Неговата информация през 1914 г. или споменът му за нея през 1924 г. не е точна: маневрите не са проведени „на Дрина точно срещу Сърбия“, а югозападно от Сараево, приблизително възможно най-далеч от Дрина и Сърбия; целта на маневрите е защита на проходите на Иван планината срещу предполагаем противник, идваща от далматинския бряг от запад, а не нападение а или защита срещу сърбите на изток.

ше Превъзходителство, че това ще предизвика най-голямо недоволство сред сърбите, които ще го сметнат за провокация. Маневрите при такива обстоятелства са опасни. Сред сърбските младежи може да има някой, който ще сложи боен патрон в пушката или револвера си вместо халосни и може да го изстреля, а куршумът може да уцели човека, който предизвиква провокацията. По-добре и разумно е ерцхерцогът да не ходи в Сараево; маневрите да не се провеждат на Видов ден [Ден на Свети Вит, 28 юни, сърбски празник] и да не се провеждат в Босна. На тези ясни думи д-р Билински отговори, че ги е взел под внимание и ще ме информира какъв резултат са постигнали с ерцхерцога, въпреки че самият той не повярва в предупреждението му за маневрите; и каза, че разполага с информация, че Босна е напълно спокойна“.⁴⁸⁵

Върху това изявление на сърбския посланик във Виена, което нарекохме приближение към истината, могат да се направят редица коментари. Г-н Йованович заявява, че е действал „по собствена инициатива“. Това може би е вярно, въпреки че има много доказателства, които сочат, че е получил от г-н Пашич някои тайни и може би неофициални лични инструкции – „по дискретен начин“, както се изразява професор Денис – да разубеди ерцхерцога от пътуването му, или поне да намекне по общо за неговата опасност.

След като научава за заговора и вероятността от неговото изпълнение, след като тримата младежи преминават в Босна в началото на юни, г-н Пашич има всички основания дискретно да инструктира своя министър във Виена да предотврати трагедията, ако е възможно. Той е достатъчно проникателен човек, за да осъзнае отлично омразата, която би сполетяла Сърбия, ако ерцхерцогът бъде убит и някой от фактите, отнасящи се до съучастията на Димитриевич и „Черна ръка“, изтече наяве.

Разкритията на Люба Йованович са достатъчно красноречиви по отношение на тази „ужасна възможност“. Историята на Сърбия вече е твърде опетнена с кръв, за да може да понесе позора от друго политическо убийство, особено на съседен принц от такъв ранг. Сърбия ще бъде отлъчена от Европа. Нещо повече. Г-н Пашич е достатъчно добре запознат с австро-сърбското напрежение в миналото, за да осъзнае, че Австрия ще отправи много твърди искания към Сърбия, ако заговорът успее.

Австрия дори може да се възползва от престъплението като претекст за война с проблемния си съсед. Но г-н Пашич не иска война в този момент и най-малко война, предизвикана от подобно събитие. Г-н Пашич със сигурност е в много трудно и неудобно положение. Той иска да предотврати убийството заради възможните ужасни последици. Смелостта, дълга и международната почтеност изискват той незабавно да информира Австрия за имената на тримата убийци и всички други подробности, с които разполага, които да доведат до навременното им арестуване. Той също трябваше да предприеме действия срещу Димитриевич, Танкосич, Циганович и всички останали сърбски участници в „Черна ръка“, които са пряко замесени в заговора.

Но да предупреди Австрия по единствения ефективен начин е да разкрие собственото си знание за заговора и да признае още един от дългия списък със сърбски заговори срещу Двойната монархия. Нито пък смее да предприеме действия по това време срещу „Черна ръка“, защото мощното ѝ влияние може да го отстрани завинаги от поста. Той е в конфликт с нея през цялата пролет на 1914 г. по въпроса дали военните или цивилните власти трябва да имат „приоритет“ в управлението на новозавладените области в Македония. Всъщност „приоритетният въпрос“ временното сваляне на кабинета му в началото на юни 1914 г.; той подава оставка, но е повикан на поста след няколко часа, тъй като никой не успява да сформира кабинет, който да замени неговия собствен.

Въпреки изричното изявление на Йован Йованович, че е действал „по собствена инициатива“, не е изключено да е получил „дискретен“ намек от г-н Пашич, без повече подробности за действителния заговор. Само „неофициален“ намек.

Нито пък е вярно, че „самият ерцхерцог ще поеме ръководството“; генерал Потьорек командва, а ерцхерцогът и Конрад, австрийският началник-щаба, са просто наблюдатели. Conrad, IV, 13-14; Bogitchevitch, in Die Kriegsschuldfrage, II, 236, note 17; and the description of the manoeuvres as actually held, in the Neue Freie Presse, Nos. 17901-2. June 27-8, 1914

⁴⁸⁵ *Letter of Jovan Jovanovitch in the Neues Wiener Tageblatt, No. 177, June 28, 1924.*

Ако сръбският посланик във Виена е разполагал с официално съобщение от правителството си, правилната и обичайна дипломатическа процедура е да го направи при граф Берхтолд, австроунгарския министър на външните работи, или при някой друг служител на виенското външно министерство. Вместо да следва тази правилна дипломатическа процедура, Йованович е отива съвсем неофициално при Билински, министъра на финансите, защото често е разговарял с него по босненските дела и защото е бил в по-добри лични отношения с този галицийски поляк, отколкото с граф Берхтолд. Австрийското външно министерство никога не е получавало никакво „предупреждение“ от какъвто и да е вид от сръбското правителство.

Тези факти за отговорността на Сърбия за Световната война са до голяма степен неизвестни или изгубени от поглед по време на по-големите проблеми, повдигнати от бързото разширяване на австро-сръбския спор и прерастването му в австро-руски спор и след това в конфликт, включващ всички велики сили.

Съюзническата пропаганда и предразсъдъците спомагат те да бъдат забравени. Но при всеки опит да се оцени отговорността за войната, те трябва да бъдат взети предвид. Те също така правят по-обяснима, въпреки че не оправдават, решимостта на Австрия да използва атентата в Сараево и неспособността на Сърбия да отговори адекватно на австрийския ultimatum основание за локална война срещу Сърбия. Те не оправдават решимостта на Австрия, отчасти защото Австрия не е наясно с всички тези факти през 1914 г. и отчасти защото приемането на някакъв вид европейска конференция или посредничество е по-справедлива и по-мъдра форма на решение от войната. Ако Австрия е отговорна за много неща, то и Сърбия е също толкова отговорна.

НОВА СВЕТЛИНА ВЪРХУ ПРОИЗХОДА НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА. БЕРЛИН И ВИЕНА, ДО 29 ЮЛИ

автор: Сидни Брадшоу Фей

*New Light on the Origins of the World War, I. Berlin and Vienna, to July 29
Author(s): Sidney Bradshaw Fay. The American Historical Review, Vol. 25, No. 4 (Jul., 1920), pp. 616-639*

След революцията от 9 ноември 1918 г. новата Германска република веднага назначава Карл Кауцки за помощник-държавен секретар по външните работи и го упълномощава да редактира документите, които ще хвърлят светлина върху произхода на Световната война. До март 1919 г. той и неговите асистенти внимателно преписват, датират, подреждат и анотират маса документи, съдържащи се в 18 тома в архивите на Министерството на външните работи. Той е нетърпелив да публикува материала възможно най-бързо по време на Мирната конференция във Версай, за да убеди света как напълно, новият режим е скъсал със старите юнкерски управници от 1914 г.

Но правителството на Еберт се опасява, че известното противопоставяне на Кауцки на кайзера и старото имперско правителство може да предизвика обвинение в партийна пристрастност, на издадения сборник с документи. Затова отлага публикуването му, докато не бъде разгледано и редактирано от трима учени с различни политически възгледи – д-р Валтер Шюкинг, граф Монджела и професор Менделсон-Бартолди.

Тези съредактори установяват, че Кауцки е свършил работата си най-съвестно и внимателно. Междувременно обаче, през юни, правителството на Еберт публикува „Бялата книга, виновна ли е Германия?“, съставена от Ханс Делбрюк, известния историк, Менделсон-Бартолди, граф Монджела и Макс В. Вебер. Тя е замислена в отговор на доклада, който съюзническите комисари във Версай а изготвят за отговорността за войната.⁴⁸⁶ Но тя повтаря старите аргументи от 1914 г., опитвайки се да оневини Германия и да хвърли вината

⁴⁸⁶ *Deutschland Schuldig? Deutsches Weissbuch über die Verantwortlichkeit der Urheber des Krieges (Berlin, 1919).*

върху Австро-Унгария, и има точно обратния ефект – да убеди света, че новата Германия не е скъсала напълно с миналото.

Тази „Бяла книга“, както отбелязва с разочарование Кауцки, не е нищо друго освен „книга за оправдаване“. Той се чувства още по-разочарован, защото вече е написал книга за причините за войната, цитирайки големи откъси от документите, но се съгласява да не я публикува, докато документите не бъдат официално публикувани. През декември 1919 г., след много забавяния, документите най-накрая са публикувани от съредакторите в четири тома.⁴⁸⁷

Те съдържат 1123 документа, от които 937 са дадени *in extenso*, а останалите - в достатъчно пълно резюме. Включени са и пълните текстове на тайния Троен съюз (б. пр. с Италия) и тайния съюз с Румъния, чиито преводи наскоро бяха редактирани от професор Кулидж.⁴⁸⁸

Няма причина да се смята, че каквито и да е съществени документи, преминали през германското външно министерство, са умишлено укрити от редакторите.“ Редакторите мъдро се въздържат, абсолютно, от всякакви субективни коментари, но удобно посочват препратки, индекси и всички съществуващи официални указания относно точния ден, час и минута, когато са изпратени и получени депешите.⁴⁸⁹

Тази точна информация, за съжаление липсваща в различните цветни книги, издадени в началото на войната, сега позволява да се определи точно колко е знаел даден служител, когато е предприел даденото действие; това позволява да се прецени с точност мотивите, честността и способностите на мъжете, управляващи Германия през 1914 г.

Най-интересни от гледна точка за психологията на кайзера са неговите многобройни бележки в полетата, които са широко отразени в печата и които предизвикват многобройни язвителни коментари към Кауцки по адрес на разкритото „мръсно бельо“ на владетелската особа.⁴⁹⁰

Тъй като публикуването на официалния сборник от документи все още се забавя след договорената дата, издателите на Кауцки най-накрая губят търпение и ги публикуват през ноември 1919 г. книгата, което е съставил през предходния май, „Как възникна Световната война“.⁴⁹¹ Тази книга определено е партизанска атака срещу стария режим и, разбира се, е много по-малко надеждна от самите документи.⁴⁹²

Във Виена д-р Рихард Гус прави за австрийското външно министерство това, което Кауцки е направил за германското. Той редактира анонимно, без подробна информация за дати, тритомна „Червена книга“, съдържаща 352 документа, разглеждащи четирите седмици преди избухването на войните.⁴⁹³

Подобно на Кауцки, той също публикува преди официалното съставяне на сборник, книга обобщаваща собствените му заключения и интерпретации.⁴⁹⁴ Това е ценна книга, по-

⁴⁸⁷ Die Deutschen Dokumente zum Kriegsausbruch: Vollständige Sammlung der von Karl Kautsky zusammengestellten Amtlichen Aktenstücke (Charlottenburg, 1919); referred to hereafter not by page but by document number, as "Kautsky Docs." For Count Montgelas's own interesting account of the documents, see Littell's Living Age, January 24, 1919, pp. 218-220.

⁴⁸⁸ »A. F. Pribram, The Secret Treaties of Austria-Hungary, 1879-1914, ed. A. C. Coolidge (Cambridge, 1920).

⁴⁸⁹ Много е вероятно обаче да има документи, които не са преминали през Министерството на външните работи и които все още могат да бъдат публикувани. Няма документи от Генералния щаб, с изключение на няколко, изпратени във външно министерство. Те биха внесли необходимата светлина по заплетения въпрос за мобилизацията. (б. пр. въпросните документи очевидно са откъснати от Хувър и изпратени в САЩ)

⁴⁹⁰ Littell's Living Age, January 1920, pp. 63-67.

⁴⁹¹ K. Kautsky, Wie der Weltkrieg entstand (Berlin, 1919). Тъй като този памфлет, струващ само 6 марки, нанася вреда на продажбата на публикуваната няколко дни по-късно и струваща пет пъти повече сборник от документи, на 10 декември срещу него е заведено дело за нарушаване на споразумението за публикуването. New York Times, February 9, 1920.

⁴⁹² Подложен е на остра критика от Ханс Делбрюк в „Die Kautsky Papiere“ в Preussische Jahrbücher, CLXXIX. 71-100 (януари 1920 г.).

⁴⁹³ Diplomatishche Aktenstücke zur Vorgeschichte des Krieges, 1914: Ergänzungen und Nachträge zum Oest.-Ungar. Rotbuch (Vienna, 1919, 3 vols.)

⁴⁹⁴ Das Wiener Kabinett und die Entstehung des Weltkrieges (Vienna, 1919).

умерена от тази на Кауцки и съдържа много информация, която не е дадена в „Червената книга“. Любопитно е да се види как ревностно всеки от тези двама мъже, след като изучава един набор от документи, приписва изцяло цялата вина за войната на собственото си предишно правителство.

Според Кауцки, Германия с готовност тласка колебливия Берхтолд към нападението срещу Сърбия и световната война. Според Гус нищо неподозиращият император Вилхелм е жертвеното агне, принесено на олтара от безразсъдното коварство и упоритост на Берхтолд.

В допълнение към „Документите на Кауцки“ и „Червената книга“, двата големи източника, върху които авторите ще основават бъдещата словесна война за непосредствената отговорност за Световната война, поток от оневиняващи мемоари и брошури последва, германския крах от 1918 г., подобен на този, който е последвал във Франция след 1870 г. Фон Ягов⁴⁹⁵ основава работата си като отговор на Лихновски⁴⁹⁶, и върху вече добре познатия материал в различните цветни книги.⁴⁹⁷ Пурталес⁴⁹⁸, германският посланик в Петроград, дава много ясен отчет за дейността си в руската столица и честните си усилия да изпълни инструкциите на своето правителство да успокои Русия и да запази мира, като локализира конфликта. Разказът му се основава на неговите бележки, „които е направил по време на пътуването си към дома през август 1914 г.“⁴⁹⁹ и на телеграмите от посолството, които е взел със себе си.

„Размислите“ на Бетман-Холвег⁵⁰⁰ настояват, че Англия е главният виновник за войната: Англия подстрекава Русия, давайки и уверение за подкрепа и така Русия е насърчавана да се намеси в австро-сръбската криза, която Германия иска да локализира.

Тирпиц⁵⁰¹ обаче, подобно на Лихновски, остро критикува Бетман, че е разчитал твърде оптимистично, мислейки, че Русия и Франция няма да реагират на блъфа, който Германия е позволявала на Австрия да направи. Хелферих⁵⁰² е съгласен с Тирпиц, че германското външно министерство и германският народ са допуснали голямата грешка, като приемат престъплението в Сараево спокойно и са мислели, че войната може да бъде избегната, както през 1909 г. и при по-късните Балкански кризи, ако Германия и Австрия бяха останали твърдо неангажирани.

Австрийците с основание, не полагат много усилия да се оневиняват. Берхтолд, който повече от всеки друг е отговорен за Световната война, запазва мълчание, с изключение на едно много кратко извинително писмо.⁵⁰³

Интересната книга на граф Чернин се занимава главно с дипломатията по време на войната, но в уводна глава изразява мнението, в което може би има истина, че германският посланик във Виена, Чиршки, подобно на много германски милитаристи, „е бил твърдо убеден, че в много близко бъдеще Германия ще бъде изправена пред война с Франция и Русия и е смятал, че 1914 г. ще бъде по-благоприятна, от по-късна дата... Това обаче е неговото виждане, а не на Бетман.

⁴⁹⁵ G. von Jagow, *Ursachen and Aarbruch des Weltkrieges* (Berlin, February, 1919).

⁴⁹⁶ Първоначално отпечатано в *Norddeutsche Allgemeine Zeitung*, 23 март 1918 г. и преведено заедно със собствения Меморандум на Лихновски в „Разкрития от Германия“ (Американска асоциация за международно помирение, юни 1918 г.), № 127, стр. 352-357.

⁴⁹⁷ *Collected Diplomatic Correspondence relating to the Outbreak of the European War* (London, 1915); *Dipl. Corresp.*

⁴⁹⁸ *Graf Pourtalès, Am Scheidewege zwischen Krieg und Frieden* (Berlin, February, 1919).

⁴⁹⁹ Published in *Kautsky Docs*, app. V.

⁵⁰⁰ *Bethmann-Hollweg, Betrachtungen eum Weltkrieg* (Berlin, May, 1919).

⁵⁰¹ A. von Tirpitz, *Erinnerungen* (Leipzig, April, 1919). Лорд Халдейн, който познава добре Бетман и Тирпиц от личен контакт, прави интересен преглед на техните книги в собствения си том „Преди войната“ (Лондон, 1920 г.), стр. 101-173. Вижте също рецензиите за Тирпиц и Хелферих от професор Гаус, стр. 496-500, по-горе.

⁵⁰² K. Helfferich, *Die Vorgeschichte des Weltkrieges* (Berlin, March, 1919).

⁵⁰³ Писмо до К. Х. фон Вейганд, в *Chicago Herald and Examiner*, 10 октомври 1919 г.; препечатано като приложение от Горчар, „Вътрешната история на австро-германските интриги“ (Ню Йорк, 1920 г.), стр. 299-301. (Goričar, *The Inside Story of Austro-German Intrigue* (New York, 1920), pp. 299-301.)

Чиршки е един от онези посланици, които „не спазваха инструкциите на своите правителства; те предаваха съобщенията си достатъчно правилно, но ако личното им мнение се различаваше, те не го криеха и това със сигурност натежаваше на везните“.⁵⁰⁴

Граф Тиса, унгарският премиер, предвид характера и отношението му през юли 1914 г., можеше да каже истината безстрашно, но за съжаление лежи убит в гроба си.⁵⁰⁵

В следващите 25 години, след уволнението на Бисмарк през 1890 г., Тройният съюз губи голяма част от доминиращата си позиция в Европа, която железният канцлер оставя в наследство на безотговорния, амбициозен и непостоянен млад владетел, който го наследява.

Император Вилхелм, чрез поредица от често добронамерени, но обикновено непремени ходове, по същество отслабва, вместо да засили дипломатическата позиция на Германия. Той снижава престижа ѝ и тревожи съседите си, които впоследствие се сближават. Тройната Антанта, въпреки външното си положение, различните интереси и различните форми на управление, представени от републиканска Франция и автократична Русия, представлява в човешки ресурси и морска мощ много по-силна комбинация от тази на Тройния съюз, подкрепян от Румъния.

Освен това, в Тройният съюз се появяват вътрешни разрушителни тенденции. Италия се придържа здраво към старото си приятелство с Англия и от 1902 г. започва да кокетира с Франция. Тя не се поколебава да злепостави Тройния съюз с нападението си срещу приятеля на Германия през 1911 г. (Турция) и демонстрира разви неудобни амбиции на Балканите, антагонистични на интересите на Австро-Унгаря, амбиции, които намират израз при подновяването на Тройния съюз през 1912 г. и в отказа да подкрепи Австро-Унгария в действия срещу Сърбия през август 1913 г.

Преди всичко, националистическите стремежи и традиции на Италия карат народа ѝ все още да мрази австрийския ѝ съюзник и да жадува за „неосвободената земя“, все още под австрийско господство?⁵⁰⁶

По подобен начин националистическата унгарска политика на Тиса спрямо румънците в Унгария създава силно антиавстроунгарско настроение в Румъния, и е крал Карол изказва съмнение, дали в случай на австроунгаро-руска война може да се противопостави на обществените настроения и да изпълни задълженията си към Тройния съюз. Той постепенно насочва страната си към Русия, съдейки от посещението на царя в Букурещ през пролетта на 1914 г., за да присъства на сватбата, обединяваща владетелските домове на Русия и Румъния.

Но най-зловещата опасност за Тройния съюз се крие във вътрешното положение на Австро-Унгария. Разрушителната тенденция на все по-мощните националистически стремежи на подчинените националности кара политическите Касандри да пророкуват разпадането на Двойната монархия след смъртта на нейния почтен възрастен владетел.

Въпреки че император Вилхелм застава до своя съюзник „в блестящи доспехи“ при анексирането на Босна и Херцеговина, великосръбското движение става все по-заплашително. Въпреки официалните обещания на Сърбия към Австро-Унгария през 1909 г., Монархията се страхува, че Велика Сърбия може един ден да откъсне от нея не само Босна, но и другите югославянски области (Хърватия).⁵⁰⁷ Този страх се засилва от неочак-

⁵⁰⁴ Count Czernin, *In the World War* (New York, 1919), pp. 9-11.

⁵⁰⁵ Убит в дома си на убит 31 октомври 1918 от разбунтували се войници, по време на революцията в Унгария. Също вижте още "Some New Sources of European History", by "Tramontana" in *The New Europe*, nos. 162, 163, 167 (November 20, 27, December 25, 1919). See also C. Oman, *The Outbreak of the War of 1914-1918* (London, 1919); M. Ritter, "Deutschland und der Ausbruch des Weltkrieges", in *Historische Zeitschrift*, CXXI. 23-92 (1919); K. F. Nowak, *Der Weg zur Katastrophe* (Berlin, 1919); Morgenthau, *Ambassador Morgenthau's Story* (New York, 1918); R. Hoeniger, *Russlands Vorbereitung zum Weltkrieg* (Berlin, 1919); Lord Loreburn, *How the War came* (London, 1918); and Goriéar, *The Inside Story of Austro-German Intrigue* (New York, 1920).

⁵⁰⁶ Силата на антиавстрийските настроения и последващият песимизъм на Сан Джулиано по въпроса за Тройния съюз, дори преди ултиматума на Австрия към Сърбия, са ясно разкрити в многобройните депешни на Флотов, германския посланик в Рим. *Kautsky Doc.r.*, № 59, 60, 64, 73, 75, 78, 109, 119.

⁵⁰⁷ *Kautsky Docs.*, no. 14; *Red Book*, vol. 1., nos. 2, 8; Gooss, p. 4; Bethmann-Hollweg, pp. 115-122; Jagow, pp. 75-81; Ritter, p. 49; Boghitchewitsch, *Kriegsursachen*, p. 7.

ваните събития от Балканските войни, които силно отслабват Турция и разширяват Сърбия директно по протежение на планирания австрийски път към Солун.

През пролетта на 1914 г. Австро-Унгария подозира, че Русия и Франция тайно подтикват пансръбското движение и насърчават формирането на нов Балкански съюз, начело със Сърбия и чиято цел е обединението на всички югославяни под сръбска власт.

Тройният съюз е отслабен от вътрешни разриви, и неговите лидери започват да страдат от кошмара на „обкръжението“. Те виждат, че членовете на Антантата се сближават все повече и се укрепват вътрешно. През юни 1912 г. френско-руският съюз е засилен от военноморска конвенция между двете страни.⁵⁰⁸ През ноември това е допълнено от военноморско споразумение между Англия и Франция, което позволява на Англия да концентрира военноморските си сили в Ламанша, докато френският флот може да защитава интересите на Англия в Средиземно море.⁵⁰⁹

На 2 април 1914 г. Сазонов пише до Изволски, руския посланик в Париж, че Тройното съглашение трябва да бъде укрепено и разширено до пълен Троен съюз. Съответно, когато крал Джордж V, придружен от сър Едуард Грей, посещават Париж през следващия месец, френският военноморски министър от името на Русия предлага приемането на подобно военноморско споразумение между Русия и Англия.

Грей не желае да сключва официален обвързващ съюз с Русия, но се съгласява да проведе по-нататъшни военноморски преговори и руския военноморски офицер изпратен в най-строга тайна в Лондон от Петроград.

На среща проведена на 26 май, руският офицер от името на началникът на руския военноморски щаб, иска от Англия да се сключи военноморска конвенция, която да осигури съвместни действия между руския и английския флот, подобно на подписаната между Франция и Англия.

Обсъжда се създаването на общи сигнали и специалните шифри за радиотелеграмите и начина на комуникация между руския и английския военноморски щаб. Освен това двата военноморски щаба трябва редовно да се информират взаимно за флотите на трети сили и за собствените си военноморски сили, за технически данни и нововъведени машини и изобретения.... Руското военноморско споразумение с Англия, подобно на френско-руското споразумение, трябва да предвиди действия на руския и английския военноморски флот, които, след предварителното им споразумение, ще действат отделно.⁵¹⁰

Преговорите пораждат толкова много слухове и подозрения, че Грей е разпитван по темата в Камарата на общините през юни. В отговор той повтаря изявлението на Аскуит от предходната година, което все още е валидно, че няма непубликувани споразумения с европейски сили, които ограничават или възпрепятстват свободното решение на правителството или парламента дали Англия да участва във война или не.

Тогава не са приключени преговори с която и да е сила, които поставят под съмнение истинността на въпросната декларация.⁵¹¹ Не се водят такива (б. пр. официални, но не и неофициални) преговори, нито пък е вероятно, доколкото той може да прецени, да се започнат такива.

Но отричането на Грей, формално в рамките на буквата на истината, не удовлетворява нито английските вестници като „Манчестър Гардиън“ и „Дейли Нюз“, нито пък, още по-малко, „Берлин Тагеблат“ и германското външно министерство.

На „Вилхелмштрассе“ става толкова неспокойни, че на 15 юли Ягов внезапно полръчва на известният корабен магнат Балин да прекрати курорта си и да отиде в Англия, за да се опита да разбере истината: Лихновски насочва вниманието на Грей към „Тагеблат“ [статия

⁵⁰⁸ *Deutschland Schuldig*, p. 168; *Russian Documents* (Amer. Assoc. for Int. Concil., March, 1919), no. 136, p. 532.

⁵⁰⁹ *Dipl. Corresp.*, pp. 79-82, but discovered in some way by the Germans apparently as early as March, 1913. Cf. *Nordd. Allg. Zeitung*, October 16, 1914; *New York Times*, November 8, 1914, p. 6.

⁵¹⁰ *Nordd. Ally. Zeitung*, October 16, 1914. Cf. *Iagow, Ursach-en*, pp. 85-91; also *New York Times*, November 8, 1914, p. 6.

⁵¹¹ Б. пр. Формално да, но на практика не, защото Британия се е обвързала достатъчно тясно с френско-руският съюз, Грей лъже както винаги!

за англо-руско военноморско споразумение] и Грей, след известно колебание, не отрича въпроса напълно. Всъщност зад това се крие нещо повече, отколкото дори самият Теодор Волф може да знае или наивният Лихновски може да повярва.

Всъщност се водят преговори между Лондон и Петербург за военноморско споразумение, но се пази в най-голяма тайна. Русия се стреми към широкомащабно военно и военноморско сътрудничество. Тези преговори все още не са постигнали резултат, въпреки руския натиск, защото Грей се колебае и поради недискретността на „Тагеблат“ и поради откритата опозиция в част от Либералната партия (миротворците) в Англия.

Но руснаците силно настояват и кой знае какво са предложили в замяна? В крайна сметка Грей със сигурност няма да се противопостави на сключването му, освен ако не срещне опозиция в собствената си партия или в кабинета... Значението, което въпросът има за нас, и не е нужно да навлизам повече в подробности.

Балин вечеря с Халдейн и Грей на 23 юли и получава правилния, но неуловим отговор, че Англия, като член на Антантата, трябва да обсъди въпроси, които Русия и Франция са ѝ представили, точно както Германия обсъжда въпроси в рамките на Тройния съюз, но не съществува военноморска конвенция с Русия, нито Англия възнамерява да се съгласява на такава.

Изводът от срещата е който Балин прави е „Едва ли можем да обмисляме по-нататъшно сближаване с Англия. Много по-важно е да направим опит да провалим аферата. ... Идеята ми беше дали вие, чрез многобройните си връзки с влиятелни англичани – нима нямате такива връзки с лорд Халдейн? – не можете да отправите предупреждение отвъд Ламанша?“⁵¹²

По подобен начин, след посещението на Поанкаре в Петроград, Пурталес се опита да разпита Сазонов по темата. Но Сазонов отговоря с възмущение, че „такава военноморска конвенция съществува само във въображението на Берлинския Тагеблат и на Луната“.⁵¹³

Император Вилхелм обаче по никакъв начин не е убеден в искреността на Сазонов, защото той написа с молив върху депешата на Пурталес: „според декларацията на руския военноморски аташе, и смята, че военноморската конвенция се осъществява в момента! Днес, наистина! Или утре!“

Докато членовете на Тройното съглашение (Антантата) се сближават все повече и Германия ги подозира, че са по-близки, отколкото всъщност са, но през пролетта на 1914 г. е добре известно, че Русия и Франция укрепват военните си сили.

От 1912 г. Русия реорганизира и значително увеличаваше армията си и получава милионни заеме от Франция, с които изгражда стратегически железопътни линии, насочени срещу Централните сили.⁵¹⁴

Франция преминава от двугодишен към тригодишен срок на военна служба. Настъпило увеличаване на армията в Германия през 1913 г. е предизвикано като компенсиране на военните приготовления на нейните съседи.

Статия в Петроградския вестник „Биржевые ведомости“, призоваваща Франция за тригодишния срок на военната служба, изчислява, че според царския указ тазгодишният контингент от новобранци се увеличава от 450 000 на 580 000 души, а периодът на служба се увеличава с шест месеца. Благодарение на тази мярка всяка зима в Русия стоят четири контингента новобранци под оръжие, т.е. армия от 2 300 000 души... Германия има 880 000 [бележката на Кайзера: „Слава Богу“], Австрия – 500 000, а Италия – 400 000. Съвсем естествено е следователно Русия да очаква 770 000 от Франция, което е възможно само с въвеждането на тригодишния срок на службата. [Бележката на кайзера: „И така! Най-накрая руснаците сложиха картите си на масата! Който в Германия все още се съмнява, че русо-галите работят усилено за да влязат в близко време във война с нас и че не трябва да предп-

⁵¹² Kautsky Docs., №. 56, № 254.

⁵¹³ Pourtales to Bethmann, July 24. Ibid., № 203.

⁵¹⁴ За подробности относно тайните военни приготовления на Русия, базирани на документи, заловени от Германия в Русия по време на войната, вижте Hoepfner, op. cit., passim.

приемем съответните контрамерки, заслужава да бъде изпратен директно в лудницата в Далдорф.“⁵¹⁵

Такава е ситуацията в началото на лятото на 1914 г. Германия и Тройният съюз губят престиж и отслабват относително в сравнение с Антантата, а Австро-Унгария е изправена пред опасността от разпадане, освен ако не се реабилитира.

Тази ситуация не е резултат от някаква целенасочена английска политика на обкръжение, нито от каквито и да било агресивни намерения от страна на Англия, или Франция, каквото и да мислят повечето германци за противното.⁵¹⁶

Тя е резултат от злополучния начин, по който кайзерът и неговите посредствени фаворити лошо управляват наследството на Бисмарк вече четвърт век.

Германия и Австро-Унгария обаче смятат, че става все по-наложително да се направи нещо, за да се поправи ситуацията и да предотвратят по-нататъшна загуба на позициите си.

Има различни начини, по които се надяват да се измъкнат от това незавидно положение. Начинът на Бетман-Холвег и Ягов, неговия сътрудник във външното министерство, е да се постигне приятелско споразумение с Англия по конфликтните спорни въпроси между двете страни в Африка и Месопотамия. Подобни споразумения на Англия с Франция през 1904 г. и с Русия през 1907 г. проработват чудесно. Поради търговското и военноморско съперничество между германци и англичани, възникват трудности в постигането на подобно споразумение, каквото Англия е установила с Франция и Русия, но при направяне на необходимите отстъпки, може да се предполага че установяването на по-добри отношения между двете държави ще намали опасността за Германия. Съответно е изготвен проект на договор за португалските колонии и Багдадската железница.

Грей се среща няколко пъти с с Лихновски. Но подписването на договора е отложено в последния момент, вероятно поради влиянието на милитаристите в Берлин и поради подозренията на Берлин към на англо-руската военноморска конвенция, спомената по-горе.⁵¹⁷

Пътят на Берхтолд, е първоначално съюз с България. Скоро след убийството в Сараево, той се отказва в полза на разгрома на Сърбия. Първата му идея е разработена от меморандум, съставен от негов подчинен в австроунгарското външно министерство, барон Флотов, със следния смисъл.⁵¹⁸ Тъй като Австро-Унгария вече не може да разчита на крал Карол, че ще може да изпълни договорните задължения на Румъния, тя трябва да принуди Румъния да се обяви открито за или против Монархията. Най-добрият начин за натиск върху Румъния е Австро-Унгария да сключи съюз с България и да направи София, вместо Букурещ, център на своята балканска политика. България ще гарантира на Румъния съществуващата нова граница между България и Румъния, така че крал Карол да не бъде раздразнен или разтревожен. Тогава той ако прояви мъдрост, ще се придържа към Тройния съюз и дори може да използва голямото си влияние върху Сърбия, „за да приближи Сърбия до Двойната монархия, и при такава политическа ситуация, Сърбия може да спре най-лоялно по средата на пътя“.⁵¹⁹

Но ако крал Карол не се съгласи да демонстрира публична декларация за своята лоялност към Тройния съюз, тогава Австро-Унгария трябва да преразгледа своите военни договорености и да привлече Турция в съюз с България, към Тройния съюз.

Меморандумът на Флотов, разширен от Мачеко и Погачер, е представен на Берхтолд в средата на юни. Той иска да бъде разработен по-подробно и представен в Берлин, като меморандум за насоки на Централните сили по балканските дела. Съответно, подробният

⁵¹⁵ Kautsky Docs., бр. 2. Статията е препечатана на 14 юни в берлинския „Lokal Anzeiger“, и с курсив са показане пасажите, които кайзерът е подчертал. Пурталес изпраща аналогична депеша на 13 юни, цитирана в Deutschland Scinldigf, стр. 186-188.

⁵¹⁶ Б. пр.: Точно обратното е, но авторът няма как да го знае по неговото време!

⁵¹⁷ Lichnowsky, pp. 279-295; Jagow, Ursach-en, pp. 57-63; Bchtmann-Hollweg, Betrachtungen, pp. 61-63; Haldane, pp. 93 ff., 143 ff.

⁵¹⁸ Gooss, pp. 3-6.

⁵¹⁹ Също р. 5.: б. пр. изкл. наивно мислене, България никога няма да преглътне румънският удар в гърба през 1913 г. и е жадна за реванш, нито пък ще признае разбойническото заграбване на Южна Добруджа. Кабинетните дипломати са твърде далеч от реалния живот, както тогава така и днес!

проект е завършен на 24 юни. Той запазва идеята за сближаване на Австро-Унгария със Сърбия, чрез добрата милост на Румъния.⁵²⁰

Но през следващите няколко дни Берхтолд преглежда проекта и го променя значително собственоръчно. Той напълно пропуска идеята за сближаване със Сърбия, и се съмнява дали изобщо може да разчита на Румъния. Вместо това той подчертава по-подробно идеята си за по-тесни отношения с България и формирането на нов Балкански съюз под австроунгарско влияние. В този вид меморандумът е завършен и готов за предаване в Берлин, когато в неделя, 28 юни, пристига новината, че Франц Фердинанд е убит в Сараево. Меморандумът не е променен, освен добавянето няколко изречения, според които ужасното деяние дава несъмнено доказателство за непримиримостта на конфликта между Австро-Унгария и Сърбия. Добрата воля на Австрио-Унгария за отстъпки към Сърбия вече не са актуални и са безполезни; отсега нататък Австро-Унгария ще трябва да се съобразява с постоянната, непримирима и агресивна враждебност на Сърбия.

Берхтолд съставя лично писмо от името на Франц Йосиф до император Вилхелм: „Изпращам Ви меморандум, съставен от моя министър на външните работи преди ужасяващото престъпление в Сараево, и след това трагично събитие, сега изглежда особено актуален. Убийството на моя нещастен племенник е пряк резултат от вълненията на руските и сръбските панслависти, чиято единствена цел е отслабването на Тройния съюз и разрушаването на моята империя. Сараево не е дело на един човек, а резултат от добре планиран заговор, чиито нишки стигат до Белград; и въпреки, че ще е почти невъзможно да се докаже съучастията на сръбското правителство, няма съмнение, че политиката му за обединяване на всички южни славяни под сръбското знаме, насърчава подобни престъпления и продължаването на тази ситуация, представлява трайна опасност за моята династия и държава. Тази опасност се засилва поведението на Румъния, която въпреки съществуващия съюз с нас, е в тясно приятелство със Сърбия и допуска на собствена територия също толкова омразна агитация срещу нас, както и Сърбия. ... Смятам че Румъния може да бъде запазена за Тройния съюз само ако направим две неща: предотвратим създаването на нов Балкански съюз под руска закрила, като включим България в Тройния съюз; и ясно да дадем да се разбере в Букурещ, че приятелите на Сърбия не могат да бъдат наши приятели и че Румъния вече не може да разчита на нас като съюзници, освен ако не се отдели от Сърбия и не спре с всички сили собствената си агитация, насочена срещу съществуването на моята империя. Целта на моето правителство отсега нататък трябва да бъде да изолира и намали териториално Сърбия. Първата стъпка в тази посока трябва да бъде укрепването на България и осигуряването на съюз с нея. Тогава България може да се съюзи с Румъния и да гарантира териториалната ѝ цялост⁵²¹; и тогава Румъния вероятно ще се оттегли от опасния път, по който е водена от приятелството със Сърбия и сближаването с Русия. Ако това успее, може да се направи пореден опит за помирение на Гърция с България и Турция и по този начин да се сформира нов Балкански съюз⁵²² под закрилата на Тройния съюз; за да се прегради панславянския поток и да се осигури мир за... нашите земи. Това ще бъде възможно само когато Сърбия, която в момента е центърът на панславянската политика, бъде неутрализирана като политически фактор на Балканите. След последните ужасни събития в Босна и вие ще се убедите, че за приятелско споразумение между Австро-Унгария и Сърбия, вече не може да се мисли и че мирната политика на всички европейски монарси е застрашена, докато източникът на престъпна агитация в Белград продължава да живее безнаказано.“⁵²³

⁵²⁰ „Ако Румъния, предвид приятелските си отношения със Сърбия, постави особен акцент върху това, монархията може да даде уверения в Букурещ, че ще отвърне със същото на всяко действие, предприето от Румъния в Белград, насочено към промяна на сръбското отношение към Монархията, като направи отстъпки на Сърбия в политическата и икономическата сфера“. Gooss, p. 18.

⁵²¹ Б. пр. Няма как да стане! Румъния трябва да бъде отписана за сметка на България!

⁵²² Б. пр. Между Гърция и България няма как да стане помирение, единствено е възможно между България и Турция, както и става после на практика!

⁵²³ Kautsky Docs., бр. 13; Red Hook, том I, № 13.

Императорското писмо и придружаващият го меморандум на Берхтолд са изпратени до Берлин чрез специален пратеник (Хойос) за представяне на кайзера от австроунгапския посланик Съогени.

Предвид измислената раздута легенда за „коронен съвет“ в Потсдам, Съогени ще разкаже със свои думи какво точно се е случило⁵²⁴: „След като уведомих император Вилхелм, че имам писмо за предаване, получих покана от Техни Величества за обяд днес в Новия дворец. Предадох на Негово Величество писмото и придружаващия го меморандум. Той прочете и двата документа в мое присъствие с най-голямо внимание. Отначало ме увери, че е очаквал сериозни действия от наша страна срещу Сърбия, но че предвид изявленията на Франц Йосиф, той трябва да има предвид сериозно европейско усложнение и следователно не желае да дава окончателен отговор, докато не се консултира с канцлера. След обяда, когато отново подчертах сериозността на ситуацията, Негово Величество ме упълномощи да съобща, че и в този случай можем да разчитаме на пълната подкрепа на Германия. Той смяташе, че действията не бива да се отлагат. Отношението на Русия несъмнено ще бъде враждебно, но той беше подготвен за това от години; и ако дори се стигнеше до... война между Австро-Унгария и Русия, можехме да бъдем убедени, че Германия ще застане на наша страна с обичайната си лоялност като съюзник. Освен това, смяташе той, Русия не е готова за война и със сигурност ще обмисли много сериозно, преди да прибегне до оръжието. Негово Величество каза, че разбира колко трудно е на Франц Йосиф, с неговото добре известно миролюбие, да нахлуе в Сърбия; но ако наистина сме решили, че военните действия срещу Сърбия са необходими, той ще съжалява, ако не използваме настоящия момент, който е толкова благоприятен за нас. Рано утре сутринта император Вилхелм възнамерява да отиде в Кил, за да започне оттам северното си плаване. Но първо ще разговаря с канцлера и затова го е повикал тази вечер в Новия дворец“.

На следващия ден, след като Бетман, придружен от Цимерман, обсъжда въпроса с император Вилхелм, канцлерът официално съобщава на Съогени, какво ще е отношението на Германия: „Австро-Унгария трябва да прецени какво да направи, за да изясни отношенията си със Сърбия; каквото и да е решението на Австро-Унгария, тя може да разчита със сигурност, че Германия ще застане зад нея като съюзник и приятел.“⁵²⁵

Така кайзерът и Бетман избират своята политика. Те дават свобода на действие на Австро-Унгария и допускат грешката да оставят ситуацията извън техния контрол в ръцете на Берхтолд – човек, безразсъден и безскрупулен. Те приемат да направят „скак в тъмното“. Скоро се оказват въввлечени, в действия, които не одобряват, и в решения, които са взети против техните съвети; но те не могат сериозно да възразят или да заплашат, защото предварително са обещали подкрепата си на Австро-Унгария и всяко колебание от тяхна страна само ще отслаби Тройния съюз в критичен момент, когато най-много се нуждае от твърдост и сила. На 5 юли Бетман и кайзерът не са престъпници, кроящи заговор за световната война; те са просто хора, които сами си слагат „примка на вратовете“⁵²⁶ и предават другия край на въжето на глупав и несръчен авантюрист, който сега се чувства свободен да стигне докъдето си поиска.

⁵²⁴ Szögyény to Berchtold, July 5, 7,35 PM (condensed); Red Book, vol. I., no. 6.

⁵²⁵ „Червена книга“, том I, № 7; Gooss, стр. 34, бел. I, се опитва да покаже, че Съогени, бидейки твърде възрастен и не винаги способен да схваща нещата правилно, прекалено набляга на военния натиск от Берлин. Но точността на тези две съобщения е напълно потвърдена от писмото на Бетман до Чишки: „Относно Сърбия Негово Величество, естествено, не може да заеме никаква позиция по въпросите, отворени между Австрия и Сърбия, защото те са извън неговата компетентност. Но Франц Йозеф може да бъде сигурен, че Негово Величество, в съответствие с договорните си задължения и старото приятелство, ще стои верен на страната на Австрия при всички обстоятелства.“ Последните три думи „при всички обстоятелства“ в първоначалния проект, направен от Цимерман, са задраскани от по-предпазливия Бетман и не са изпратени на Чишки. Kautsky Docs., № 15.

⁵²⁶ Както самият кайзер пише на 30 юли, след като научава за предупреждението на Грей, Руската мобилизация и упоритото отхвърляне от Берхтолд на всички предложени мирни решения: В допълнение към обкръжаването от Антантата: „Глупостта и непохватността на нашия съюзник ще бъдат използвани като препъни-камък.“ Kautsky Doc. № 401.

Но разликата в отношението между кайзера и неговия канцлер вече е видима на 5 юли и нараства с развитието на кризата, въпреки че Бетман винаги отстъпва от собствените си възгледи, пред тези на господаря си, от погрешно чувство за лоялност и чест.

Кайзерът, с по-проницателната си интуиция и по-дълго познаване на австрийската ситуация, веднага схваща факта, че действията срещу Сърбия са основното нещо, което трябва да се обмисли на 5 юли. Той съсредоточава вниманието си на това и само накратко засяга плана на Берхтолд за дипломатически действия на Балканите.

Реакцията на Бетман е точно обратната; той смята дипломатическите действия в Букурещ и София за основното нещо. На това посвещава 4/5 от депешата си от 6 юли до Чиршки. Само в едно изречение на края той казва нещо за Сърбия.⁵²⁷

Кайзерът е дълбоко емоционално потресен от убийството на ерцхерцога, при когото е бил на гости в Конопищ само няколко седмици преди това.

В своите бележки той не спира да прокліна сърбите като „убийци“. Поради страх от атентат срещу себе си, той се отказва от планираното си посещение при Франц Йосиф.⁵²⁸ Той чувства, че монархическият принцип е в опасност и че всички монарси, и най-вече Николай II, трябва да се съгласят с него, че престъплението в Сараево трябва да бъде осъдено най-строго.⁵²⁹ Той иска възмездие да дойде възможно най-бързо, докато Европа все още е под яркото впечатление от убийството и съчувства на Австро-Унгария. И очаква военни действия Австро-Унгария срещу Сърбия, но на 5 юли не смята, за вероятно австроунгаро-сръбският спор да доведе до европейска война. Затова спокойно на следващата сутрин заминава на север, за да започне ежегодното си лятно плаване из Северно море, за коти го съветва и Бетман.

Едва ли щеше да направи това, ако очаква, че ранните действия, които Австрия трябва да предприеме веднага, ще доведат до сериозни усложнения в Европа, а и Австрия се бави повече от две седмици.⁵³⁰

Въпреки това той осъзнава, че колкото и да му се струва малко вероятно Австрия да разпали европейска война, все пак това е възможно. Следователно, рано на 6 юли, преди да замине от Потсдам в 9,15 ч. сутринта за Кил, той провежда кратки отделни разговори с подчинените представители на армията и флота. Той информира всеки от тях за разговора си със Съогени. Казва им насаме да информират подчинените си, които са в отпуск и отсъстват от Берлин, но добави, че не е необходимо да прекъсват отпуските си, за да се върнат в столицата, и не е необходимо да се дават заповеди за военни приготовления, тъй като не очаква сериозни военни усложнения.⁵³¹

Такива са събитията, които по-късно прерастват в раздутата легендата за „коронния съвет“ в Потсдам на 5 юли, толкова наивно съобщени от г-н Моргантау (американски посланик в Константинопол), уж по думите на Вангенхайм, германския посланик в Константинопол: „Той ми каза, че кайзерът го е повикал в Берлин за имперско съвещание. То се е провело в Потсдам на 5 юли. Кайзерът а председателства и присъстват почти всички важни посланици; също Тирпиц, Молтке, големите банкери, железопътни директори и лидерите на германската промишленост, всички които са необходими за германската военна подготовка, и за самата армия.“⁵³² Кайзерът тържествено задал въпроса на всеки езин по ред: „Го-

⁵²⁷ Kautsky Docs, №15, т. 37 п. лин.

⁵²⁸ Kautsky Docs, №6. Б. пр.: Става дума за отиването му на погребението на Франц Фердинанд и София във Виена, които са му били и лични приятели, според Бетман-Холвег, канцлерът го е разубедил опасвайки се от атентат.

⁵²⁹ Kautsky Docs, № 29, 120, 288, 290, 335.

⁵³⁰ Идеята за оттегляне от политическата сцената, чрез пътуването на север, за да се приспи Европа, преди внезапна атака, той характеризира като „детска“ пред австроунгарския началник-щаба. Kautsky Docs., бр. 29. В момента, в който научава какъв ултиматум Австро-Унгария поставя на Сърбия, той бърз се връща в Берлин.

⁵³¹ Изявления на Капел, Бертраб и Зенкер от октомври 1919 г. в Kautsky Docs, стр. xiii-xvi. Напълно е възможно, както посочва Тирпиц (Erinnerungen, стр. 209), на 5 юли кайзерът да е разговарял и с Фалкенхайн, военния министър.

⁵³² Според други версии на легендата, присъствали и австрийски ерцхерцог и австрийският началник-щаба.

тови ли сте за война?“ Всички отговорили „Да“, с изключение на финансистите; те казали, че трябва да имат две седмици, за да продадат чуждестранните си ценни книжа и да отпуснат заеми. По това време малцина гледат на трагедията в Сараево като на нещо, което неизбежно ще доведе до война. Тази среща, ми каза Вангенхайм, е взела всички предпазни мерки, за да не се предизвика подобно подозрение. Решено е да се даде време на банкерите да пренастроят финансите си за предстоящата война, след което няколкото членове тихо се връщат на работа, прекратявайки отпуските си. Вангенхайм, разбира се, призна, че Германия е предизвикала войната. Мисля, че той беше доста горд от цялото това действие, горд, че Германия е подхождала към въпроса по толкова методичен и далновиден начин, и особено горд, че самият той е бил поканен да участва в това епохално събиране“.⁵³³

Какви са фактите, разкрити от документите? Причината за двуседмичното забавяне не е нуждата на Германия да продава ценни книжа. Както ще видим, това се дължи на противопоставянето на Тиса, а след това и на желанието на Берхтолд да избегне изпращането на ултиматума, докато Поанкаре не напусне Русия.

Повечето от лицата, за които се твърди, че са присъствали, са били другаде. Що се отнася до посланиците, Чиршки със сигурност е във Виена⁵³⁴; „Лихновски не е присъствал, иначе щеше да го съобщи в мемоарите си, че е научил за конференцията „впоследствие“.⁵³⁵

Няма и най-малка индикация, че Пурталес и Шьон са дошли от Петроград и Париж. Молтке е в Карлсбад, а Тирпиц в Тарасп.⁵³⁶ Ягов, държавен секретар, се е завърнал от мексиканския си месец в Швейцария едва на 6 юли.⁵³⁷

Едва ли е възможно австрийски ерцхерцог и началник-щаба да дойдат от Виена в Потсдам, без този факт да не стане известен на вестниците. Хелферих, директорът на Германската банка, Бетман и Ягов категорично отричат, че е имало такъв съвет.⁵³⁸

Следователно трябва да отхвърлим цялата история за коронния съвет на 5 юли като измислено легенда. Тя може би е възникнала, както предполага Хелферих, от сервитюр в берлинско кафене, който е чул-недочул нещо подобно от клиентите които е обслужвал.

Лихновски, Мюхлон и социалистическите депутати в Райхстага просто са повторили слуховете. Вангенхайм, ако трябва да вярваме, че г-н Моргентау правилно го е съобщил, сигурно е бил толкова възхитен от германските победи и от собствения си личен успех в привличането на Турция в съюз с Централните сили, че с удоволствие се хвали пред доверчивия си събеседник, за дела който самият той си приписва, важни за съдбата на Германия.

Въпреки че на 5 юли не се състои такава важна среща, на която да се обсъжда европейска война, датата е важна, защото отбелязва момента, в който Берлин дава свобода на действие на Берхтолд срещу Сърбия.

До 5 юли Берхтолд не се осмелява да предприеме енергични действия срещу Сърбия; отчасти защото знае, че неговият колега Тиса, унгарският премиер, е категорично против внезапно и непровокирано нападение атака срещу нея⁵³⁹ и отчасти защото не се чувства сигурен в германската подкрепа.

Германия дотогава заема резервирана и умерена позиция за всякакви австрийски авантюри на Балканите. „Още преди престъплението в Сараево, Берхтолд се опитваше нап-

⁵³³ Morgenthau, p. 88

⁵³⁴ В противен случай Бетман нямаше да му телеграфира, както прави на 6 юли. Kautsky Docs., бр. 15.

⁵³⁵ Lichnowsky, p. 323.

⁵³⁶ Намура се в Швейцария. Kautsky Docs., no. 74; Tirpitz, Erinnerungen, pp. 208 ff., 227

⁵³⁷ Jagow, Ursachen, p. 97. Първият документ написан от него е с дата 8 юли. Kautsky Docs., №18, т. 2

⁵³⁸ Бетман, Betrachtungen, стр. 136; Ягов, Ursachen, стр. 102. Хелферих, Vorgeschichte, стр. 178-182, заявява, че от близките си контакти с Министерството на външните работи е знаел за меморандума на Берхтолд и е започнал да взема финансови предпазни мерки. Той съобщава, че е разследвал слуха, за австрийските високопоставени лица, който уж се видели с кайзера на 5 юли, и е установил, че слухът е безпочвен. Нито сър Хорас Румболд, който отговаря за британското посолство в Берлин през първите дни на юли, нито някой от неговите дипломатически колеги, въпреки че не са се доверяват на германските изявления, са имали и най-малка представа за такава важна среща; сър Хорас е склонен да вярва, че вестниците са раздували неверен слух. Opan, стр. 16 и сл.

⁵³⁹ Писмо на Тиса до Франц Йосиф, юли, Red Book, vol. I., №1.

разно да отвори очите на Чишки за опасността, в която се намира Австрия⁵⁴⁰. „Два дни след Сараево, когато дори сериозни хора във Виена често изразяваха надеждата, че Австрия сега има извинение да стигне до окончателна разплата със сърбите, Чишки все още използват всяка възможност да предупреди спокойно, но много енергично и сериозно срещу всякакви прибързани стъпки.“⁵⁴¹

Той посочва, че Австрия трябва да е наясно какво точно иска и да помни, че не е сама в света, че трябва да се съобразява със съюзниците си и европейската ситуация, и особено с отношението, което Италия и Румъния ще заемат към Сърбия.⁵⁴²

До 5 юли Чишки точно представя умерените възгледи на берлинското външно министерство, тъй като на 4 юли Съогени телеграфира до Берхтолд: „Цимерман препоръчва най-големите предпазни мерки и съветва да не се отправят унизителни искания към Сърбия.“⁵⁴³

Но след 5 юли отношението му се променя.⁵⁴⁴ Оттогава нататък Чишки изглежда подтиква Берхтолд към бързи и енергични действия срещу Сърбия, желани от император Вилхелм.⁵⁴⁵

Това е в съответствие с тона на телеграмите от Съогени, които отразяват преобладаващото германско милитаристично мнение, както и възгледите на берлинското Министерство на външните работи.⁵⁴⁶

Съответно, във вторник сутринта, 7 юли, Берхтолд, вече уверен в германската подкрепа, свиква министерски съвет във Виена, на който присъстват водещите министри и висшите командири на армията и флота. Той повдига въпроса. И всички са съгласни с Берхтолд, освен Тиса.

Той не желает да се приема изненадващото нападение срещу Сърбия без предварителни дипломатически действия, което Берхтолд обмисля и за което Хойос, за съжаление, съобщава в Берлин; това ще направи лошо впечатление на европейското обществено мнение и ще доведе до вероятна враждебност на всички балкански държави с изключение на България, която е толкова слаба, че може да очакваме от нея малка помощ. Той подкрепя формулирането на искания към Сърбия и представянето на ултиматум само в случай, че Сърбия не ги приеме. Тези искания трябва да бъдат трудни, но не и невъзможни за изпълнение. Ако Сърбия ги приеме, това ще е добър дипломатически успех и ще увеличило престижа на Австро-Унгария на Балканите. Ако исканията бъдат отказани, той също ще подкрепи военни действия, но категорично настоява, че те не трябва да доведат до пълното унищожение на Сърбия, защото Русия никога няма да го позволи без борба на живот и смърт, а също той, като премиер на Унгария, никога няма да приеме анексирането на част от Сърбия от Двойната монархия. Той не смята, че е необходимо да се започне война ведна-

⁵⁴⁰ Bethmann, *Betrachtungen*, p. 137 ff. Cf. also Jagow's illuminating private letter to Lichnowsky, July 18. Kuutsky Docs., no. 72.

⁵⁴¹ Хойос във Виена до Палавичини в Константинопол, 26 юни: „Междувременно се изготвя дълъг меморандум за Берлин, който ще бъде изпратен скоро, а министърът (граф Берхтолд) прави всичко възможно, за да отвори очите на Чишки...“

⁵⁴² Чишки до Бетман, 30 юни, Kautsky Docs., бр. 7. Изключително показателни за желанието на император Вилхелм, Австрия да действа бързо и енергично срещу Сърбия са неговите коментари в полетата върху това съобщение. Той подчертава и двата пасажа, цитирани по-горе; до първия пише „Сега или никога“, а до втория, осъждайки съдържащата умереност на Чишки: „Кой го е упълномощил за това? Това е много глупаво! Не е негова работа, защото е чисто австрийска работа да реши какво да направи по въпроса, защото по-късно ще каже, ако нещата се объркат, че Германия не е била склонна! Чишки, трябва да се откаже от тези глупости! Нещата трябва да се изяснят със сърбите, и то скоро. Всичко това е очевидно и ясно като бял ден.“

⁵⁴³ Red Book, vol. I., no. 5.

⁵⁴⁴ Възможно е, както твърди Лихновски, той да е порицан от кайзера за умереното си отношение. Това обаче не се появява в нито един от документите. Може да предположим, неточности и пропуски в документите на Кауцки, или че Чишки е получил порицанието си директно от кайзера. Самият той има пряка връзка с кайзера през юли 1914 г. и е л един от личните любимци му, като често го е придружава по време на северните морски круизи.

⁵⁴⁵ Red Book, vol. I., nos. 10, 44; Kautsky Docs., nos. 35, 40, 41, 49, 94.

⁵⁴⁶ Red Book, vol. I., nos. 6, 7, 13, 15, 23, 41.

га, а се надяваше, че дипломатическата ситуация на Балканите ще се подобри. След дълга дискусия, в която другите министри изразяват подробно своите гледни точки и са обсъдени възможни военни мерки, мнението на Тиса надделява дотолкова, че е решено мобилизацията да не се провежда, докато на Сърбия не бъдат представени и отхвърлени конкретни искания.⁵⁴⁷

Всички освен Тиса също се съгласяват, че чисто дипломатическа победа, дори и да завърши с унижение на Сърбия, е безполезна и на Сърбия трябва да бъдат представени такива широкообхватни искания, че да се предвиди тяхното отхвърляне, за да се подготви пътят към радикално военно решение.

След този съвет Берхтолд решава засега да се откаже от първоначалната си идея за преговори за съюз с България и да съсредоточи вниманието си върху директните действия срещу Сърбия.⁵⁴⁸

На следващия ден той се опитва да повлияе на Тиса да приеме гледните точки на другите министри, като му написа, че Чиришки „току-що е получил телеграма от Берлин, в която неговият император му е наредил да заяви тук най-категорично, че Берлин очаква Австрия да действа срещу Сърбия и ще е неразбираемо за Германия, ако пропуснем тази предоставена възможност, без да нанесем удар“.⁵⁴⁹

Но Тиса вече е изложил по-умерените си възгледи подробно в „мемоар до Франц Йосиф“, в който предлага редица искания, които да бъдат отправени към Сърбия, като същевременно настоява Австро-Унгария да се откаже от всякакви намерения за анексиране на територии и ако Сърбия се поддаде на исканията, Австро-Унгария трябва да приеме това решение *bona fide* (добросъвестно).

В четвъртък, 9 юни, Берхтолд има аудиенция при Франц Йосиф⁵⁵⁰ в Ишл и докладва мнението на мнозинството от съвета и на Тиса.⁵⁵¹

През първите две седмици след убийството на Франц Фердинанд, всички предложени действия срещу Сърбия, както в Берлин, така и във Виена, се основават на предположението, изразено в писмото на Франц Йосиф до кайзера, „че престъплението е резултат от добре организиран заговор, чиито нишки стигат до Белград“.

За да получи доказателство за това, Визнер е изпратен от Берхтолд в Сараево, за да разследва на място. Той докладва на 13 юни: „Няма нищо, което да доказва или дори да предизвиква съмнение относно осведомеността на сръбското правителство за стъпките, водещи до престъплението, или за подготовката му, или за доставката на оръжия. Напротив, има индикации, че това трябва да се счита за изключено.“⁵⁵²

Така, на 13 юли Берхтолд знае, че няма основания да обвинява сръбското правителство в съучастие и че предположението, от което изхожда, е невярно. Следователно, той умишлено премълчава всяка информация за доклада на Визнер, както от Тиса, така и от собствения си император и от германското правителство.

Вместо това той пристъпва към формулирането на искания, които трябвало да бъдат измислени така, че Сърбия да не може да ги приеме. Това обяснява и защо Австрия не дава на силите никаква възможност да разгледат досието с обвиненията, съставени срещу Сърбия във Виена, докато Европа не е изправена пред свършения факт на войната между Австро-Унгария и Сърбия. Именно този отказ да представи доказателствата срещу Сърбия навреме, разгневява руския външен министър Сазонов.⁵⁵³

⁵⁴⁷ Протокол от министерския съвет, 7 юли, в „Червена книга“, том I, № 8; преведен също в N.Y. Times, Current History, декември 1919 г., стр. 455-460; вж. също доклада на Чиришки в Kautsky Docs., № 19.

⁵⁴⁸ Kautsky Docs., nos. x9, 21, 22.

⁵⁴⁹ 8 юли, „Червена книга“, том I, № 10. Документите на Кауцки не съдържат такава телеграма. Може би е изпратена директно от кайзера до Чиришки, а не от външното министерство. Учудващо е, че Берхтолд говори за телеграма „от Берлин“, докато кайзерът не е бил в Берлин, а на северното си пътуване. Обаче „от Берлин“ тук означава не повече от „от германските власти“ или „през Берлин“.

⁵⁵⁰ Red Book, vol. I., № 12.

⁵⁵¹ Kautsky Docs., № 29.

⁵⁵² Red Book, vol. I., no. 17; Goričar, p. 296.

⁵⁵³ Red Book, vol. I., nos. 16-19; vol. I, №6; Kautsky Docs., № 120, 204

Това обяснява защо Берхтолд, както ще видим, е решен да предотврати всякаква намеса или разследване от страна на силите, търсещи мирно уреждане на спора. Той знае, че обвиненията му няма да издържат. Това обяснява защо всички предложения на сър Едуард Грей са измамно блокирани във Виена, докато не са „изпреварени от събитията“ и стават безполезни. Скривайки доклада на Виснер, Берхтолд свиква втори министерски съвет на следващия ден, 14 юли, на който е постигнато споразумение по основните точки, които ще бъдат поискани. Тиса е убеден да се откаже от противопоставянето си, за краткия срок от 48 часа, при условие, че преди да бъде представен ултиматумът, пълен министерски съвет трябва да приеме официалната резолюция, че „Австро-Унгария, освен незначителни корекции на границите, не се стреми към придобиване на територия в резултат на войната със Сърбия“.

Решено е че ултиматумът не трябва да бъде представен, докато не са сигурни, че Поанкаре е напуснал Русия; защото в противен случай той може да бъде разглеждан в Петроград като обида. Тогава Русия, под влиянието на „шампанското настроение“ на френско-руските тостове и шовинизма на Поанкаре, Изволски и великия княз Николай Николаевич, ще е по-склонна да се намеси с военни действия.“

След като датата е променяна няколко пъти, най-накрая е решено, че ако нотата не бъде представена до 17,00 ч. в четвъртък, 23 юли, новината не може да достигне до Петроград, докато Поанкаре не е на безопасно разстояние в морете, без връзка с руските власти.“

След съвета, Берхтолд информира Чиршки, че точният текст на ултиматума не е уточнен. Но той обещава, че веднага щом точната формулировка бъде окончателно приета на трети министерски съвет в неделя, 19 юли⁵⁵⁴, на него (Чиршки) ще бъде показано копие с голяма увереност, дори преди да бъде представено на Франц Йосиф за одобрение.⁵⁵⁵

Берхтолд обаче не спази това обещание. Точните условия на нотата са уточнени по план на 19 юли, „а текстът е изпратен на 20-ти по куриер до австроунгарския посланик в Белград за представяне пред сръбското правителство в четвъртък, 23-ти“.⁵⁵⁶

На 21-ви Берхтолд отива в Ишл за аудиенция при Франц Йосиф. Той телеграфира на подчинения си във Виена, Макио, че Негово Величество е одобрил нотата без промяна; и „да информира Чиршки, че не може да му бъде дадена нотата до утре, защото има някои корекции, които трябва да бъдат направени в нея“.⁵⁵⁷

Берхтолд вероятно се опасява, че дори външното министерство в Берлин няма да одобри крайния и непреклонен тон на нотата и в последния момент да протегне възпираща ръка. Следователно Берлин не трябва да знае текста, докато не стане твърде късно да се направи каквото и да било.

Но междувременно Берлин изпращаше настоятелни телеграми, за да узнае текста на нотата възможно най-скоро, „тъй като е от жизненоважен интерес за германското правителство да знае накъде води австрийският път“.⁵⁵⁸

Под този натиск от Берлин и в неведение за заповедта на Берхтолд до Макио, граф Форгач, вечерта на 21 юли, предава текста на нотата в най-строга конфиденциалност на Чиршки за предаване в Берлин. Чиршки я изпраща по пощата вместо по телеграфа, или защото е много дълга за телеграфиране, или защото се опасява, че по-късното ѝ публикуване може да застраши тайната на германския шифър. Тя не стига до Берлин до вечерта на 22 юли.

⁵⁵⁴ Kautsky Docs., № 50.

⁵⁵⁵ Red Book, vol. I., № 26; Gooss, p. 101.

⁵⁵⁶ Red Book, vol. I., no. 27. Изпратено е и под гриф „секретно“ до Съогени на 20-ти, както и до австроунгарските посланици в Рим, Париж, Петроград, Лондон и Константинопол. Пак там, № 29.

⁵⁵⁷ Red Book, vol. I., no. 46.

⁵⁵⁸ Частно писмо на Съогени до Берхтолд, 21 юли, Gooss, стр. 110, бел. 2. Вж. неговата телеграма от същия ден: „Безусловно е необходимо първо да се информира германското правителство преди другите сили по строго поверителен начин.“ Червена книга, том I, № 39. Вж. също телеграми на Ягов до Чиршки, с които се иска спешно (19 юли) „съществени точки от нотата“ и отново (21 юли) „да бъдем точно информирани предварително не само за съдържанието на нотата, но и за деня и часа на нейното връчване“. Kautsky Docs., № 77, 83.

Тогава е практически твърде късно за Бетман и Ягов да я променят.⁵⁵⁹ Но не можем да знаем, ако имаха възможност, германците щяха ли да променят текста. Те все още се придържат към политиката, приета на 5 юли, че сръбският въпрос е „извън компетенциите на Германия“ и трябва да бъде „локализиран“. По същество е вярно, както скоро заявяват пред света, че не са знаели за текста на нотата, преди да бъде изпратена на Сърбия, и не са участвали в съставянето ѝ.⁵⁶⁰

По-нататъшните действия на Берхтолд, които правят войната неизбежна, могат да бъдат накратко отбелязани. На 25 юли, по съвет на австроунгарския началник-щаба и без да чака да се разгледа естеството на сръбския отговор, Австро-Унгария мобилизира армията си срещу Сърбия, за да бъде готова да премине границата на 28-ми.⁵⁶¹

На 27 юли Берхтолд решава да обяви война много скоро, „за да отреже всеки опит за намеса.“⁵⁶²

Междувременно първото предложение на Грей за посредничество в Петроград и Виена от четирите по-малко пряко заинтересовани сили (Германия, Италия, Франция и Англия) е отхвърлено от Германия с предполагаемата мотивация, че тя не може да изправи съюзника си пред арбитражен съд.⁵⁶³

Но когато сър Едуард Грей прави второ предложение на 27 юли, че Германия трябва да призове Виена да се въздържа от военни действия и да счита сръбския отговор за достатъчен или като основа за по-нататъшни преговори, Бетман най-накрая се разколебава в оптимизма си относно „локализацията“ и се опитва да възвърне контрола над ситуацията, която е изоставил на 5 юли.⁵⁶⁴

Той уведомява Берхтолд, че „след като е отхвърлил първото предложение на Грей, не може да отхвърли и второто; Ако откажем всякакви посреднически действия, светът ще ни държи отговорни като подстрекатели на войната. Това ще направило невъзможно нашето положение у дома в Германия, където ще сме принудени да започнем война. Положението ни е още по-трудно, тъй като Сърбия очевидно е направила много големи отстъпки. Следователно не можем да отхвърлим ролята на посредник... да поискаме мнението на Берхтолд за английското предложение, а също и о желанието на Сазонов за директни преговори с Виена.“⁵⁶⁵

Бетман също така кара кайзера да изпрати първото си обръщение до царя: „Упражнявам цялото си влияние, за да накарам австрийците да разговарят директно, за да постигнат

⁵⁵⁹ Kautsky Docs, № 103, 106. Bethmann, Betrachtungen, стр. 138 и сл., казва, че текстът е показан на Ягов късно вечерта на 22 юли; Ягов току-що е получил копие от Съогени, на когото е изпратено на 20 юли. Ягов заявява, че е „твърде остър“ и упреква австроунгарския посланик, че го е съобщицл едва в последния момент. Ягов, Ursachen, стр. 109 и сл., Като коментар за правдивостта на Ягов може да се отбележи, че на следващия ден, след като е прочел нотата и я е определя като твърде остра, той телеграфира както на Лихновски, така и на германския посланик в Швеция: „Исканията на Австрия в Белград не са ни известни“. Kautsky Docs, № 123, 126.

⁵⁶⁰ Чиришки е информиран в общи линии, за решенията на министерските съвети от 7, 14 и 19 юли. Kautsky Docs., № 19, 29, 65, 87, 88, 103, 106.

⁵⁶¹ Gooss, p. 172.

⁵⁶² Tschirschky to Berlin, July 27, 3 :30 P.M. Kautsky Docs., no. 257.

⁵⁶³ Dipl. Corresp., pp. 17, 18, 38, 40.

⁵⁶⁴ Берхтолд забавя изпращането на отговора на Сърбия до Берлин с няколко дни. Той се опасява, че неговият помирителен и отстъпчив тон, може да накара Германия, както прави с всички останали сили в Европа, да сметне, че исканията на Австрия са достатъчно удовлетворени и че основанията за нападение срещу Сърбия вече не са оправдани. Едва когато Берлин иска спешно сръбският отговор да бъде препратен, той е изпратен и то само във форма, в която е преплетен с аргументи, изготвени във Виена. Преди да стигне до Берлин, сръбският посланик вече го е занесъл в Министерството на външните работи, а кайзерът отбеляза върху него: „Блестящ резултат за срок от само 48 часа. Това е повече, отколкото човек би могъл да очаква! Голяма морална победа за Виена; но с нея изчезва всяко основание за война и Гизъл е трябвало да си мълчи в Белград. При такива обстоятелства никога няма да заповядвам мобилизация!“ Kautsky Docs, № 246, 271, 280; вж. също № 293; Дипл. коресп., стр. 41.

⁵⁶⁵ Бетман до Чиришки, 27 юли, 23:50 ч. Каутски, док. № 279; Гус, стр. 177 и сл. Това е последвано от друга телеграма на 28-ми, предупреждаваща Берхтолд почти със заплашителен тон да постигне някакво разбирателство с Русия чрез преките преговори, които Германия е предложила в Петроград. Каутски, док. № 323.

задоволително разбирателство с Вас. Надявам се искрено, че ще ми помогнете в усилията ми да изгладя трудностите, които все още могат да възникнат. Вашият много искрен и предан приятел и братовчед, Вили.“⁵⁶⁶

Дали основната тревога на Бетман в този момент е наистина да избегне война или да се увери, че когато войната дойде, вината за нея няма да пада върху Германия и Австрия, а върху Русия, тук не може да се обсъжда. Берхтолд пренебрегва възможността за постигане на мирно решение. Вместо да отговори на Бетман, той обявява война на Сърбия по обяд на 28-ми.

Повече от два дни Бетман не получава отговор, въпреки няколко спешни телеграми. Бетман наистина „натиска копчето“ силно във Виена, както заявява пред сър Едуард Грей, но Берхтолд не отговаря.⁵⁶⁷

Едва сутринта на 30 юли той най-накрая е информиран от Берхтолд, че „за негово съжаление“ не може да действа по предложението на Грей, защото след като войната със Сърбия е обявена, предложението е „изпреварено от събития“.⁵⁶⁸

Междувременно, поради подозренията, породени от отхвърлянето на всички английски и руски предложения за мирно уреждане, и поради нарастващите слухове във всяка страна за военни приготовления, контролът в Берлин и Петроград преминава от ръцете на дипломатите към военните власти. В резултат на безкомпромисното отношение на Берхтолд са предприети стъпки, които не могат да бъдат описани тук, и правят европейската война практически неизбежна.

Така, въпреки че можем да отхвърлим много от възгледите, поддържани от Гус, можем да заключим, че неговото тълкуване на отговорността за войната до 29 юли е много по-близо до истината от това на Кауцки или от това, изложено във Версай от Съюзническата комисия, на която г-н Лансинг е член.

На 5 юли Бетман се съгласява с кайзера, че на Австрия трябва да се даде пълна свобода за бързи, но не решителни действия срещу Сърбия.⁵⁶⁹ Нито един от двамата не смята за вероятно действията да доведат до европейска война.

Като възприемат политиката, че сръбският въпрос е чисто австрийски въпрос, „извън компетенциите“ на Германия, и обещават лоялна подкрепа като съюзник, те вярват с напълно неоправдан оптимизъм, че австро-сръбският конфликт може да бъде „локализиран“.

Берхтолд, получава пълна свобода и сигурен в подкрепата на своя съюзник, продължава безразсъдно напред, пренебрегвайки германските съвети и не успявайки (б. пр. всъщност нежелайки) да информира точно германското външно министерство „къде води австрийският път“. Така той създава ситуация, в която Централните сили се ангажират толкова много и са предприети толкова много стъпки към мобилизация, че „локализацията“ вече не е възможна.

Когато най-накрая Бетман прави опит да обуздае Австрия, е твърде късно. Въпреки че Чиршки, поддържа милитаристични възгледи и представлявайки отношението на кайзера, а не на Бетман и германското външно министерство, той насочва влиянието си към енергични действия срещу Сърбия и не настоява обратното пред колебливия Берхтолд. Сега Берхтолд не се нуждае от натиск. Той иска да се освободи от германското опекунство и да бъде сигурен в германската подкрепа. Защото тези неща му бяха толкова глупаво още на 5 юли 1914 г.⁵⁷⁰

⁵⁶⁶ July 28, 10:45 P.M. Kautsky Docs., no. 325.

⁵⁶⁷ Пак там, № 323, 361, 377, 380, 384, 385, 395; Дипл. коресп., стр. 56-65. Вж. Бетман до Чиршки, 29 юли, 20,00 ч.: След като остро се оплаква от безкомпромисните и противоречиви декларации на Австрия в Петроград, Лондон и Рим, Бетман казва, че подозира Австрия в нови намерения за разделяне на Сърбия, противно на предишните си уверения, че не е възнамерява да завзема сръбска територия; и крие намеренията си от Германия от страх, че Германия няма да ги подкрепи. Kautsky Docs., № 361.

⁵⁶⁸ Kautsky Docs., № 388, 400, 432.

⁵⁶⁹ Идеята „Спиране в Белград“.

⁵⁷⁰ След като коригирах доказателството в горната статия, получих копие от заседанията на Разследващата комисия на Райхстага от миналия март („Beilagen zu den Stenographischen Berichten über die Oeffentlichen Verhandlungen des Untersuchungsausschusses: Zur Vorgeschichte, des Weltkrieges“, Nr. 1). (Допълнения към стенографските протоколи от публичните изслушвания на анкетната комисия: За Световна

ЕКСПАНСИОНИЗЪМ ИЛИ САМООТБРАНА? ПЛАНОВЕТЕ НА АВСТРО-УНГАРСКИТЕ ДИПЛОМАТИЧЕСКИ КРЪГОВЕ СРЕЩУ СЪРБИЯ (1913-1915)

автор Габор Деметер⁵⁷¹

Сборник „BULGARIA AND HUNGARY IN THE FIRST WORLD WAR: A VIEW FROM THE 21ST CENTURY“, 2020 г.

Настоящото изследване проследява промените в австроунгарските концепции, за Сърбия, след Балканските войни от 1912-1913 г.⁵⁷² Двете екстремистки концепции, споменати в заглавието, ясно маркират диапазона от разнообразни мнения в Австро-Унгария по сръбския проблем.

След 1903 г. Сърбия е разглеждана не само като бариера пред австро-унгарското икономическо проникване на полуострова, но и като нарастваща заплаха за съществуването на унгарската държавност – поне според унгарските политици.

Плановите за Сърбия варират от завладяване на държавата до временна окупация, териториално намаляване или пълно разделяне на страната между нейните съседи (със или без участието на Австро-Унгария), като икономическото подчинение е най-малко агресивният план.

Уместността на тези планове зависи от относителната сила на различните течения сред управляващите кръгове и от ситуацията на бойните полета между 1912 и 1915 г.

Това изследване засяга само дейността на „маджарите“, включително империалистическите тенденции на печата и отношението на определено („консервативно“) политическо течение⁵⁷³, група от лица, вземащи решенията, включително барон Ищван Буриан и граф Ищван Тиса. Различните течения сред унгарския елит имат различни концепции за външната политика и съперничеството им не засилва ефективността на изпълнителната власт.

Споменатото течение заслужава нашия интерес, защото е доста неинформирано през 1913 г. и без консолидирани, влиятелни позиции, но до 1915 г. успява да поеме контрола над почти всички ключови позиции за вземане на решения.

През 1912 г. Буриан, който има значителен опит в балканските дела, след мисиите си като посланик в София и Атина, губи поста си на общ министър на финансите на Австро-Унгария. Това означава отслабване на унгарското влияние върху външната политика и в Босна.⁵⁷⁴

Неговият колега, Лайош Талоци, като граждански служител, е принуден да балансира между Билински, новия общ министър на финансите, и унгарския елит.

война) Тези показания на около 40 души потвърждават заключенията, до които вече бях стигнал. Те са склонни да оневинят Чиришки повече, отколкото аз. Те също показват, че Фалкенхайн, с няколко подчинени, Плесен и Линкер, е разговарял за няколко минути с кайзера в Потсдам следобед на 5 юли, но без никой друг, и след това не са предприети военни мерки, показващи очакването, че Германия ще бъде въвлечена във война.

⁵⁷¹ Габор Деметер е унгарски историк, занимаващ се с история на Австро-Унгария и история на Балканите. Работи в Изследователският център „Еотвеш Лоранд“ към Унгарската академия на науките.

⁵⁷² Унгарската версия на тази статия е публикувана във *Világtörténet* 37, бр. 3 (2015): 391-408. Книгата на Даниел Сабо с подобно заглавие разглежда идеите от периода 1915-18 г. Szabo, „A magyar állásponthok helye“. Вижте също Фрид, Fried „Austro-Ungarian War Aims“ (Цели на Австроунгарската война).

⁵⁷³ По-точно е да се нарекат либерални националисти, като партията на Братиану в Румъния. Използвам термина „консервативно“, тъй като те искаха да консервират съществуващата политическа ситуация в Австро-Унгария, поддържат дуализма и противници на триализма и на всеобщото избиращо право, т.е. са били противници на курса който Франц Фердинанд е искал да установи.

⁵⁷⁴ Консул в София, по-късно посланик в Атина през 1897-1903 г. Вижте също Окей, „Три унгарски балканисти“, където въпросът за това унгарско политическо течение се разглежда по подобен начин.

Въпреки че Ищван Тиса представя концепция за външната политика, обслужваща унгарските интереси, до средата на 1913 г. той не разполага с подходяща информация и власт. След като е назначен отново на поста унгарски министър-председател, Тиса незабавно използва Буриан като министър за посредничество между императора и унгарското правителство, и така възстановява формалните позиции на унгарските управляващи кръгове и достъпа до поверителна информация. Буриан най-накрая става министър на външните работи през 1915 г. след падането на Берхтолд, чиято политика е непрекъснато критикувана от него (както заради уволнението му от Босна, така и защото вижданията им във външната политика са противоположни). Накрая, Талоци става граждански губернатор на окупирана Сърбия през 1915 г.

Убийството на Франц Фердинанд и провалът на Берхтолд в двете Балкански войни засилват влиянието на унгарските политически кръгове. Въпреки това, помежду им, мнението им не съвпада във всички аспекти. Буриан е привърженик на помирението с Русия⁵⁷⁵, докато Тиса пренебрегва този въпрос и се фокусира върху Балканите.

Той иска да използва България, за да противодейства на румънските стремежи за Трансилвания. Това означава, че неговите идеи противоречат на плановете на съюзническа Германия: последната иска да установи гръцко-румънско сътрудничество на полуострова.

Идеите на другите кръгове, включително политическите кръгове на Франц Фердинанд или армията (Бек, Конрад, Кробатин, Хойос, Саркотич), или тези, които подкрепят германската политика (частично Берхтолд), не се обсъждат тук; фокусът е върху дейността на гореспоменатия триумвират. Трябва да отбележим, че постоянното съперничество между тези течения всъщност намалят ефективността на външната политика – като общ министър на финансите Калай, така и Буриан, като министърът на външните работи провеждат собствена външна политика на Балканите. Екстремисткият експанзионизъм не е типична черта на този кръг. Те вярват в унгарското политическо и културно превъзходство над Балканите, но техните империалистически тенденции са „само“ от икономически характер.

Източната академия за търговия и търговско дело (Keleti Kereskedelmi Akademia) осигурява институционалната основа за тези икономически идеи. Дейността на политиките е водена повече от определени страхове, отколкото от желание за териториално разширение. Политическият елит смята Сърбия за постоянна заплаха за целостта на унгарската държавност поради сръбската пропаганда. Така те възприемат необходимостта от евентуална превантивна война и заемат позиция, подобна на Конрад – но не са съгласни с неговите виждания за завладяването и анексирането на Сърбия, което е против техните интереси.

Разпространението на експанзионизма идва от „унгарската“ средна класа, а не от политическия елит, и се изразява в популярни статии в печата. Известният предприемач Режо Хавас е един от основателите на унгарската политическа география и геополитика. Той пише следното: „Все още нямаме колонии и нямаме достатъчно сила, за да се конкурираме с други нации на далечни континенти, за да постигнем икономическо превъзходство над нашите съперници, но съседният Балкански полуостров може да ни предложи хегемония в това икономическо пространство, простиращо се от Черно до Егейско море.“⁵⁷⁶ Като цяло той мисли за икономическо и културно проникване в този регион: „Будапеща трябва да бъде Париж на Балканите; нека разпространим унгарските икономически и интелектуални сили по полуострова.“⁵⁷⁷

Аргументите на редактора на „*Vasarnapi Ujsag*“ (Неделни новини), Пал Хойци, са с академичен характер, но агресивни по смисъл. В реториката си, той използва популярната наука в подкрепа на политическите идеи. Той твърди, че Карпатският басейн е отворен хидрогеографски на юг, така че който създаде държава тук, завинаги ще бъде принуден към експанзионизъм. „Самата природа е определила необходимите граници на унгарската държава към водосборния басейн на Алпите, включително територията на Далмация, Босна и

⁵⁷⁵ *От 1849 г. нататък най-големият страх на унгарците и Андраши е руското влияние на полуострова, което насърчава самосъзнанието на славяните в Двойната монархия и поставя под въпрос съществуването на Австро-Унгария. Неговият наследник наследява този страх от панславизма.*

⁵⁷⁶ *Abraham, "A Balkan kepe." Regio 18, no. 2 (2007): 47-78.*

⁵⁷⁷ *Също там.*

Сърбия, и към Балканските планини, включително България и долния басейн на Дунав, към делтата на Дунав. Страната не може да се разширява отвъд тази линия.⁵⁷⁸

Преподавателят в Академията за източна търговия (която може да се счита за институционално въплъщение на унгарските геоимпериалистически тенденции), Дежо Сег посочва в работата си, че „Берлинският конгрес предотврати някои международни бедствия, но не можа да разреши Източния въпрос, и със скритите си намерения при отворени врати създаде острия Балкански въпрос... Икономическите позиции на Двойната монархия се влошиха след Берлинския конгрес, без да бъде постигнат напредък, нашите позиции изоставаха. Следователно не е изненадващо, че в политическите си действия нашата държава функционираше само като баласт. За да реализираме унгарските претенции, трябва да се борим и с Австрия. Ако Балхаусплац най-накрая признае, че Австро-Унгария трябва да се превърне във велика сила, гледайки на изток, тогава реализацията на тази идея може да се осъществи само съвместно и със защитата на унгарските интереси, което е в интерес и на Двойната монархия.“⁵⁷⁹

Подобни мисли изразява и Лайош Лоци, водещият унгарски физически географ. По този повод, Лайош Талоци отбелязва в дневника си следното: „Лоци изразява задоволството си, че Балканските войни слагат край на този висящ турски въпрос. Освободена е голяма територия за целите на икономиката и науката. Имаме желязна руда само от 80 години. Все още имаме въглища, но се нуждаем от въглищните находища в Босна за унгарската индустрия. Сол и петрол също могат да се намерят в Босна. Капитал за тази експлоатация може да бъде осигурен от Лео Ланци (банкер, свързан с железарската компания „Римамурани“)“.

Дебатът за експлоатацията на желязната руда в Приедор и посоката на босненските железопътни линии е допълнително доказателство за това вътрешно съперничество между различните части на Хабсбургската монархия. Унгарското лоби можеше да разчита на все повече служители с проунгарски настроения в Босна поради дейността на общите министри на финансите от унгарски произход.⁵⁸⁰

Страната е хипнотизирана от въображаемото си превъзходство. Но от политическата левица се появява различен тон. Ласло Рубин, сътрудник на левия учен Ервин Сабо, интерпретира това „научно потвърдено превъзходство и избраност“, даващи право на намеса в Балканските дела“, като фалшива индоктринация, опровергавайки тези идеи, произтичащи от ранга на политическите доктрини, представени от Хавас, Хойци или Лоци. Като свидетел на опита на Двойствената монархия да създаде албанска държава, той пише следното: „Искахме да основем колония. Нашите мегаломански мечти почти се сбъднаха. Този шедьовър на изкуството на насилието, бързането, тромавостта и липсата на принципи беше наблюдаван от автора на тези редове от първия ред, защото беше назначен за граждански управител на района от името на генерал Кьонен-Хорак, който по-скоро се държеше като глупак от типа „Тишлермайстер“. Основната цел беше установяването на бюрократизация. Новата държавност наистина се прояви в бюрократизация. Албания скоро беше наводнена от толкова много военни служители, че съотношението на офицерите достигна един на всеки сто войници. Веднага бяха установени най-високите нива на администрация. В Скутари беше разположен гарнизон със стотици наши офицери, които разработваха идеи и изготвяха документи. Можеше да се видят как бързат по улиците, държейки планове под мишница; всеки беше „албански войник“, пристигнал от Запад вчера, за да реши Източния въпрос до утре. За толкова много офицери бяха построени нови, подобни на дворци, казарми, за да съхраняват тези документи. Ерата на документите настъпи в страна, където никой не може да пише и чете. Издадени са стотици заповеди, които не са изпълнявани, защото никой не може да ги чете, и никой не е смее да влезе в централните части на страната, наречени „Сауланд“. Структурата на администрацията беше подобна на обърната пирамида. ... В Скута-

⁵⁷⁸ Hoitsy, *Nagymagyarország*, 26.

⁵⁷⁹ Szegh, *Magyarország a Balkanon*, 5-6.

⁵⁸⁰ *Országos Szechenyi Könyvtar. Nehai Dr. Thalloczy Lajos osztályfőnök hátrahagyott iratai sztenographált reszenek attrasa. Fol. Hung. 1677. Bosniaca VIII/7. (hereafter Thalloczy's journals)*, 303, 320-29, 254, 330-31. November 21, 1912. Horvath and Tenke, *Baro Burian Istvan naploi*, 82. Sandorffy, „*Bosznia-Hercegovina vasuthalozata*“, 152-56.

ри за всеки случай, като събирането на костенурки, горското стопанство или минното дело, има специално лице за контакт, но никой не е събирал жаби и костенурки, никой не е смее да ходи в гората, а мините изобщо не съществуваша“.⁵⁸¹

Това „свидетелство“ е един от редките явни изрази на колониалните планове на Двойната монархия (често опровергавани от историците). Въпреки че думата колонизация вече е записана писмено от гражданските служители десетилетие по-рано, картината, нарисувана от австроунгарския метод на държавно изграждане, който е „бюрократизация на първо, второ и последно място“, е доста тъжна, но и забавна:

„Добрите хора ни гледаха като носители на безпристрастна справедливост и строгост. И наводнихме страната с унгарска жандармерия, която навсякъде издирваше шпиони и виждаше политически опоненти във всеки. Докато разбойниците и крадците бягаха, унгарските полицаи, заедно с чешките ревизори, създаваха политически показни процеси...“⁵⁸²

Тези съображения не означават необходимостта от завладяване на Сърбия, а определено предполагат нейното икономическо подчинение, принуждавайки страната да се върне към предишната си политика (до 1903 г.).

Барон Ищван Буриан, тогава назначен за министър, обобщава политическата ситуация след Букурещкия мирен договор (10 август 1913 г.) със следните думи⁵⁸³:

„Берхтолд е обзет от мисълта да се възползва от ситуацията – в която България е толкова отчаяна, а Сърбия е толкова изтощена – за да влезе в разправа с последните [каквото и да означава това, б. пр. ясно означава „сърбите“], казвайки, че „след няколко години хората ще ме обвинят, че не използвах тази възможност“. Като се имат предвид проблемите на вътрешните ни работи, не бих сметнал това за добра политическа идея, дори ако България е в различна ситуация, отколкото първоначално предполагаме. Не можем да нападнем и разделим Сърбия, защото не можем да постигнем одобрение на нашата част от сделката никъде, а справедливостта на българските стремежи няма да бъде призната от никого в Европа“.

Тази кратка бележка за събитията ни казва, че

- (1) унгарските и австрийските планове не съвпадат;
- (2) двете Балкански войни не подобряват позициите на Австро-Унгария;
- (3) сблъсъкът със Сърбия дава много възможности за различни комбинации.

Това включва (а) война без анексиране за разбиване на военния потенциал на страната,

(б) анексиране на Сърбия,

(в) териториално намаляне или пълно разделяне на Сърбия без участието на Австро-Унгария,

(г) териториално намаляне или пълно разделяне на Сърбия с участието на Австро-Унгария,

(д) икономическо подчинение на Сърбия.

Между 1913 и 1915 г. всяка от тях е жизнеспособна алтернатива и реализацията им зависи от външнополитическата ситуация и относителната сила на различните политически течения. Буриан е на мнение, че въпреки обявяването на независимостта на Албания и оттеглянето на Сърбия от Адриатическо море са успешни, Втората балканска война води до огромна загуба на престиж за Австро-Унгария.⁵⁸⁴

Единственото възможно решение на събитията сега [след Букурещкия мирен договор], когато силите са против всякаква ревизия, е да се предприеме нападение срещу Сърбия (следвайки румънския пример срещу България), принуждавайки я да се оттегли от населените с българи територии. Вероятно това няма да доведе до война. Но подобен акт изисква способност за реакция: добро дипломатическо ръководство, подчиняване на военните аспекти [унищожаването на Сърбия] на политическото вземане на решения... и финансова готовност. Всяко от тези обстоятелства липсва и това е добре известно на Буриан. Не-

⁵⁸¹ Rubin, „Albania allamma alakulasa,” 135-41.

⁵⁸² Rubin, също.

⁵⁸³ Büro Burian Istvan naploi, 69. July 28, 1913.

⁵⁸⁴ Büro Burian Istvan naploi, 71. August 16, 1913.

говото предположение, че нападението срещу Сърбия не може да предизвика световна война, е съмнително, но очевидно той не смята, че е дошъл подходящият моментът за унищожаването на Сърбия. Ако някой иска да унищожи Сърбия, трябва да намери добър претекст, някаква провокация, която да даде поне привидно оправдание за предприемането на австроунгарската стъпка.⁵⁸⁵

Разделянето на Сърбия не нова концепция. Известни са ни и български карти от 1913 г., които напълно разделят Сърбия, между Румъния, България и Австро-Унгария.

Дневникът на Лайош Талоци също съобщава за обещанията на Австро-Унгария към България в случай на българо-сръбски сблъсък. На цар Фердинанд е обещана военна помощ дори в случай на поражение от Сърбия. Но за разлика от предложението на цар Фердинанд, дори този директен дневник не съдържа никакви идеи за подялбата на Сърбия след Балканските войни.⁵⁸⁶

Военната помощ обаче противоречи на интересите на Австро-Унгария. „Ние не можем да се обвържем изцяло със съюза с България. Те (българите) са враг на Сърбия, което е важно за нас дори и без нашата подкрепа, защото това е тяхната съдба (на българите). Но по-тесният ни съюз с България, която съсипа всичко⁵⁸⁷, е невъзможно.“⁵⁸⁸

Тази концепция на Буриан скоро е засенчена от неохотното поведение на Румъния към Двойната монархия, а Тиса издига идеята за сътрудничеството с България.

Сърбия започва да играе ключова роля във външната политика на Австро-Унгария не само заради пропагандата си в Босна или Войводина, която засилва центробежните тенденции в многоетническа империя, и не само заради икономическите интереси на Двойствената монархия. Съществуват няколко плана за икономическата изолация или заобикаляне на Сърбия. Именно променящата се геополитическа ситуация и нарастващото руско проникване надценява Сърбия и България.

Преди 1903 г. Румъния и Сърбия са буферни държави по южните граници като на Австро-Унгария. До 1913 г. те стават враждебни към Австро-Унгария, която трябва да създаде нова буферна зона. Това дава възможност на България отново да се появи на политическата карта: унгарския политически кръг няма доверие в бъдещото поведение на Румъния⁵⁸⁹, и издига идеята за автономна или независима Албания и за по-тясно сътрудничество с България.

„Берхтолд мълчи за отслабването на нашите позиции, и вярва, че няма отслабване в относителната сила на Австро-Унгария от едната страна, и Румъния и Сърбия от другата“, обобщава Буриан. Това означава, че планове на въпросното политическо течение е в противоречие с официалната политика. Това отклонение във външната политика съвпада с икономическите нужди на Двойната монархия: изолацията на Сърбия е важна не само по военни причини или за отслабване на врага икономически; Двойната монархия иска да постигне своите нови железопътни линии към Егейско море по албанското крайбрежие, за да заобиколи Сърбия и Отрантския проток, за да достигне Виа Егнатия през Валона и Монастир (Битоля).

Тази концепция – включително волята за контрол на река Дунав до делтата на Дунав и заедно с предложението за свързването на Дунав със Солун чрез изграждането на канал между реките Морава и Вардар – е обобщена от теоретика Адолф Щраус (преподавател в Източната търговска академия) през 1917 г.⁵⁹⁰

Това е четвъртият план, който Австро-Унгария се опитва да реализира. Първият – икономическият изход чрез железопътната линия Белград-Солун – се проваля през 1903 г. след сръбския политически обрат.

⁵⁸⁵ Ress, "Das Königreich Ungarn in ersten Weltkrieg," 1095-1163.

⁵⁸⁶ Thalloczy's journals, IX/1, 500, April 19, 1913 and XI/2, 581, July 4, 1913. Там се споменава и повторната окупация на санджака Нови Пазар и обща граница с Албания.

⁵⁸⁷ Б. пр. очевидно има предвид безумната русофилска политика, довела до катастрофата на България през 1913 г.

⁵⁸⁸ Büro Burian István naploi, 71. August 24, 1913.

⁵⁸⁹ "Rumänien ist durchgegangen," Burian, diary in 1913.

⁵⁹⁰ Strausz, Grossbulgarien, 180-190.

Вторият е проектът за железопътната линия Санджак, изоставен през 1908 г. и възпрепятстван отново през 1913 г. от съюзна Германия, след като Австро-Унгария отказва да приеме германските условия за необходимите заеми.

Третият неуспех е румънското нападение срещу България, което проваля планове за достигане до пристанището Кавала през Румъния и България.

За да се реализира четвъртият план – достигането до Виа Егнатия, е необходима приятелска Албания и Сърбия без никакъв морски излаз на Адриатика. Не е изненадващо, че през октомври 1913 г. Двойствената монархия не се поколеба да спре сръбското настъпление в Албания.

„Какво бихме направили, ако Сърбия, дори временно окупира албански територии? Бихме окупирали част от Сърбия като контрамерка. Чух много аргументи на опозицията, особено че армията ще се ангажира, само ако целта е унищожението на Сърбия. Предполагам, че това не е необходимо, но наистина е политическа грешка“, пише Буриан.⁵⁹¹

Преди да анализираме унгарските страхове зад това „относително мирно“ отношение

(в сравнение с поведението на „бойните орли“), трябва се спомене, че унгарската армия е мобилизирана четири пъти по време на двете Балкански войни, което означава 1 милиард франка допълнителни разходи, почти 16% от общия бюджет!⁵⁹² Хабсбургската монархия е бедна на капитал и може да покрива тези разходи само с кредити. Но местните банки вече не са склонни да финансират армия, която дори не е дала и един изстрел. (Балканските войни струват два пъти

повече на българите, въпреки че воюват само осем месеца.) Чуждестранната (германска) финансова подкрепа има сериозни политически и икономически последици, намалявайки способността на Австро-Унгария да маневрира.⁵⁹³ Зад войнственото отношение на армията трябва да вземем предвид и този икономически аспект.

Нападението над Сърбия без териториални придобивки просто не е печелившо; поне някои икономически последици трябва да бъдат постигнати.

Концепцията за икономическо подчинение на Сърбия не е нова: преди „свинската война“ от 1906 г. Сърбия е икономически обвързана с Австро-Унгария. Желанието за възстановяване на строгия контрол над Сърбия се появява отново през 1913 г. като компенсация за сръбското териториално разширение.

Ако анализираме тези искания (официален отказ от Босна; разпускане на „Народна одбрана“; териториална компенсация за Австро-Унгария в санджака Нови пазар около Плевле и Приеполе като хинтерланд на проекта за железопътната линия; придобиване на

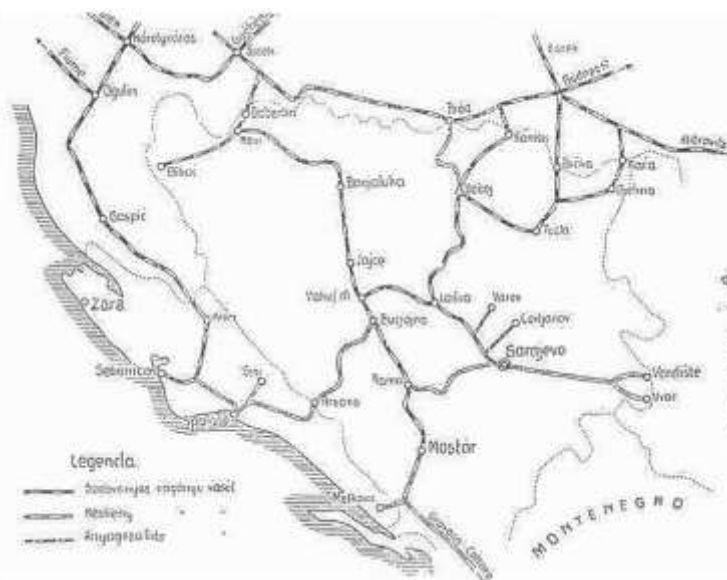
⁵⁹¹ Büro Burian István naploi, 73. October 7, 1913.

⁵⁹² Thalloczy's journals, XI/1. 486

⁵⁹³ Буриан забравя за противоречията в съюзническата политика на Австро-Унгария: германската подкрепа не е безусловна. За да реализира санджакската железница и други планове, Австро-Унгария се нуждае от кредит поради липса на вътрешно финансиране. През 1912-1913 г. Германия предлага заем и дипломатическа подкрепа с условието, че по време на строителните работи ще бъдат използвани германски материали. Но австроунгарските кръгове протестират срещу това. Железопътният завод „Шалготаряна-Римагурани“ и банкерът Лео Ланчи твърдят, че строителството трябва да се извърши с местни суровини и да разчита на местни фирми, за да осъществят такъв проект. Политиците са разгневени, когато Германия иска да наложи подобни финансови условия на Двойствената държава, както прави с малките държави на Балканите. Накрая германците оттеглят предложението си за заем и Двойната монархия, при липса на дипломатическа и финансова подкрепа, трябва да се откаже от железопътния план.

черногорската планина Ловчен за осигуряване на планираните железопътни линии към пристанищата на Албания; построяване на железопътната линия Ужице-Вардище, която да свързва Босна със Сърбия, с жп-възел към река Морава; свободна търговия до 1917 г., след това митнически съюз; построяване на линията Сараево-Митровица-Солун от австрийски предприемачи в рамките на шест години), можем да стигнем до заключението, че много от тях са икономически по характер и тяхното реализиране не изисква пълно икономическо подчинение на Сърбия.⁵⁹⁴

Ако сравним тези искания с ултиматума от 1914 г., от икономическа гледна точка почти не се виждат разлики. Буриан смята, че австроунгарският неутралитет трябва да бъде продаден на висока цена през 1912-1913 г. и тогава всички тези искания могат да бъдат реализирани. Берхтолд има правилните цели (Албания), но неговите инструменти и мерки не

са адекватни за тази цел. Той вярва, че австроунгарската намеса няма да предизвика ескалация до европейска войната, това предположение остава непроверено.

През 1913 г. и шестте велики сили искат мир.⁵⁹⁵ Противоречието на интересите, възникнало по време на мирното уреждане на обсъжданите въпроси, показва, че съгласието на силите вече не функционира. През 1914 г., в подобна ситуация, нито една от силите вече не смята ненамесата за решение на безизходицата. Но основният

проблем не се крие в неудовлетворените икономически искания.

Общественото мнение вижда Сърбия като постоянна заплаха за целостта на Двойната монархия. В Босна и Хърватия бързо се разпространява мнението, че следващият крал ще се казва Петър⁵⁹⁶: конфликтът със Сърбия изглеждаше все по-реалистичен с всеки изминал ден и дори в политическите кръгове той възприема като борба за оцеляването на Австро-Унгария. Поради това нападението срещу Сърбия през 1914 г. е определено като самозащита, дори и наистина да беше превантивна атака.

„Сблъсъкът ще започне в момента, в който се подготвим за него. Това ще бъде борба за оцеляване както на Двойната монархия, така и за Унгария“, пише Буриан.⁵⁹⁷

И така, повечето дипломати виждат войната със Сърбия като неизбежна, въпреки че датата, претекстът, целите и последиците остават неясни. Каква тогава е първоначалната причина Тиса да се противопостави на идеята за войната и какво го кара да промени решението си?

В писмото си до Франц Йосиф, от 1 юли той предупреждава, че смята войната за фатална грешка и не иска да споделя отговорността за нея. „Досега нямаме доказателства, за да считаме сръбската държава отговорна [за убийството на престолонаследника] [...] и ще започнем война при най-лошите обстоятелства. [...] Мисля, че това е много неудачен мо-

⁵⁹⁴ Thalloczy's journals, XI/1. 398-400. January 9, 1913.

⁵⁹⁵ Б. пр. Не и Британия, нито пък Франция и Русия, но Антантата все още не е готова напълно за войната която замисля!

⁵⁹⁶ На 22 май 1914 г. унгарската страна остро критикува официалната външна политика и лично Берхтолд. Буриан има решаваща роля в това, и се чувства обиден след отстраняването му от поста и министър на финансите. Той смята, че Франц Фердинанд стои зад Берхтолд (отчасти вярно) и затова напада и двамата.

⁵⁹⁷ Büro Burian István naploi, 106. July 1, 1914.

мент, тъй като не успяхме да заместим загубата на Румъния, а единствената държава, на която можем да разчитаме – България, е изтощена.⁵⁹⁸

Унгарската политическа група (Тиса, Буриан, Талоци) смята България за твърде важна като противотежест на румънските стремежи за Трансилвания, отколкото да я жертва като следствие от уреждането на сръбския въпрос, докато Берхтолд не се въздържа от подобно действие. „Предупредих Берхтолд“, пише Буриан, „да се въздържа от идеята да даде свобода на Румъния срещу България, ако Румъния ни даде свобода на действие срещу Сърбия.“⁵⁹⁹

Диосеги пише, че Тиса се страхувал да не наруши равновесието между двете съставки на Двойната монархия.⁶⁰⁰

Както победоносна война, така и неуспешната ще нарушат равновесието и това може да застраши позицията на унгарците и самата система на дуализъм. Тиса не смята убийството на престолонаследника за достатъчно сериозна причина, за *casus belli*, докато не се докаже съучастието на сръбската държава.

Вермеш отива по-далеч, твърдейки, че Тиса приема за възможно да се осъществи антисръбска коалиция и това ще подобри позициите на Австро-Унгария, без да се прибегва до война.⁶⁰¹ Не можем напълно да се съгласим с това мнение, тъй като германците подкрепят съюза с България само за да накарат Тиса да промени решението си по въпроса за войната. В случай на мирен изход на събитията, Германия няма да подкрепи пробългарската идея на унгарската политическа група.⁶⁰²

Конрад фон Хьоцендорф пише, че колебанието на Тиса се дължи на страха от руско нападение, при което Германия няма да подкрепи Монархията, ако това се случи. Берхтолд смята, че Тиса се страхува от румънско нападение към Трансилвания, в случай на война.⁶⁰³

За да успокои безпокойството на Тиса, Берхтолд убеждава Франц Йосиф, който също е готов да влезе в битка, да напише писмо до кайзер Вилхелм на 5 юли, съдържащо принципите на Балканската политика на Австро-Унгария. Писмото има две цели: да спечели Германия за съюз с България и да изясни дали Австро-Унгария може да разчита на Германия във война срещу Сърбия. Берхтолд намеква на Тиса, на 6 юли за позицията на Германия по тези въпроси. „Можем да разчитаме на всеотдайната подкрепа на Германия срещу Сърбия. Русия е неподготвена. Не бива да пропускаме тази благоприятна възможност.“

В дневника си Талоци добавя: „Кайзерът пише, че Австро-Унгария не трябва да се страхува от румънско нападение, но същевременно предупреждава, че това е последният шанс, защото след смъртта на доста възрастния крал Карол никой няма да може да спре Румъния от намеса, без да предложи териториални компенсации (което означава Трансилвания, тъй като предложението за Буковина се оказва недостатъчно).“⁶⁰⁴

Въпреки тези уверения, преди общия министерски съвет на 7 юли, Тиса все още твърди, че „трябва да се направи всичко, за да се избегне нарушаването на суверенитета на Сърбия, което ще доведе до война. Ако искате последното, императорът трябва да намери нов министър-председател, който да го направи.“⁶⁰⁵

По време на министерския съвет той се въздържа от незабавна атака както препоръчват Берхтолд, Кробатин и Билински, преди дипломатическата намеса. Имайки германската

⁵⁹⁸ Tisza Istvan irasai es beszedei 1888-1918, (hereafter TIÖM). Vol. 5, no. 433.

⁵⁹⁹ Писмо на Буриан до Тиса, 16 юни 1914 г. MREZsLt, 44 а фонд, документи на Ищван Тиса, партида № 47, № 66-67.

⁶⁰⁰ Тиса е против анексирането на Сърбия, както признава в речта си пред Парламента на 22 октомври 1918 г., „това означаваше отслабване и усложнения за Двойната монархия, вместо да я укрепим“. Di-
oszegi, A Ballhausplatzi palota.

⁶⁰¹ Vermes, Tisza Istvan, 246. See also: Bertenyi, Tisza Istvan.

⁶⁰² Гърция никога не може да приеме унгарската политическа линия, която да включва и България, а Гърция е важна за Германия. Има и друга конфронтация между германската политика и инициативите на Тиса: за да спечели Румъния, Германия е готова да жертва дори Трансилвания (не само Буковина!) за своята кауза срещу Антантата, докато Тиса, естествено иска да запази провинцията, затова търси противотежест срещу Румъния.

⁶⁰³ Conrad, Aus meiner Dienstzeit, vol. 4, 34.

⁶⁰⁴ Hauptmann and Prasz, Tagebücher, 36. July 7, 1914.

⁶⁰⁵ TIÖM, vol. 5, no. 433.

подкрепа зад гърба си, Берхтолд става изненадващо твърд и непоколебим, за разлика от колебливото си поведение по време на Балканските войни. Той няма какво да губи: знае, че още един провал срещу Сърбия ще бъде за него последен – унгарското лоби ще наложи уволнението му.

Противно на Берхтолд, Тиса първо мисли за дипломатически стъпки: „трябва да изразим исканията си срещу Сърбия, но ултиматум е необходим само ако те бъдат отказани. Тези искания трябва да бъдат твърди, но не унижителни или неприемливи. Ако Сърбия ги приеме, тогава ще се радваме на дипломатически успех и престижът ни на Балканите ще бъде възстановен.“

Тиса има предвид икономическите искания, посочени по-горе. Ако сръбските обещания не отговарят на изискванията, Тиса ще подкрепи военното решение, но само при едно условие: да не се унищожава Сърбия, а само да бъде териториално намалена. Членовете на съвета, противопоставящи се на Тиса, го апострофират, че „обикновен дипломатически успех, дори и да доведе до унижение на Сърбия, ще е безполезен [ще послужи само за засилване на сръбския реваншизъм] и затова е по-разумно да се поставят искания, които не могат да бъдат изпълнени, което да проправи пътя за военната намеса“.⁶⁰⁶

Австрийците критикуват съюзническата политика на унгарските консерватори и са на мнение, че „простото“ унижение на Сърбия няма да промени нищо: нито отношенията ѝ с Австро-Унгария, нито отношенията на други балкански държави с Двойната държава и Сърбия. България все още има неосъществени стремежи за Македония, а Австро-Унгария ако загуби влияние над България, както направи година по-рано, докато военните разходи са твърде високи, без да доведат до никакви резултати.⁶⁰⁷

Така Двойната монархия (отново) няма да спечели нищо и следователно унгарската балканска политика е погрешна. Буриан застава между Тиса и останалите – неговото мнение е, че унищожаването на Сърбия е ненужно, но че политиката на Австро-Унгария трябва да осигури пътя към Албания и точките, определени в началото на 1913 г., могат да бъдат подновени, заедно с претенциите за санджака Нови пазар. Но Берхтолд смята, че това само ще разгневи допълнително Сърбия, която все още може да разчита на Русия, дори ако страната бъде опустошена.⁶⁰⁸ Следователно единственото решение е унищожаването. Това можеше да се осъществи чрез анексирането на Сърбия, което веднага ще предизвика унгарска опозиция, или чрез разделянето ѝ между съседите ѝ, което не е отхвърлено от унгарците.

Редакторът на текста на ултиматума, Александър Мусулин, обаче посочва, че се налага концепцията за умерените искания. Така че с изключение на някои песимисти, всички на Балхаусплац смятат, че Сърбия ще ги приеме.⁶⁰⁹

Талоци дава подробен отчет за поведението на „военните орли“, които се страхуват, че Сърбия може да приеме исканията. Самият Буриан признава, че дори Сърбия да приеме ултиматума, Двойната монархия няма как да наложи принудителната мерка за контрол на изпълнението му, с изключение на армията, а това означава отново война.⁶¹⁰

Когато Шандор Попович съобщава, че бюджетният дефицит ще бъде 400 млн. франка дори без военна намеса, което представлява 6% от общите разходи, а разходите за мобилизация на армейски корпус за три месеца означават допълнителни разходи от 1100 млн. франка, достигащи 16% от бюджета, става ясно, че събитията от предходната година ще се повторят.

Мобилизацията без война е загуба на време и пари. Ако Сърбия откаже ултиматума (а без предварителна мобилизация със сигурност ще го направи), единствената принудителна мярка може да бъде нападение или мобилизация. Следователно от военно-финансова гледна точка, всички се придържат към еднотапната процедура (ултиматум като начало и край), с изключение на Тиса, който иска двуетапен метод.

⁶⁰⁶ Също, *TIÖM*, vol. 5, no. 433.

⁶⁰⁷ *Österreich-Ungarns Aussenpolitik (hereafter Ö-U.A.)*, vol. 8, no. 10459. *Berchtold to Merey*.

⁶⁰⁸ *Hauptmann and Prasch, Tagebücher*, 36. July 7, 1914.

⁶⁰⁹ *TIÖM*, vol. 5, no. 434.

⁶¹⁰ *Hauptmann and Prasch, Tagebücher*, 59. July 20, 1914.

Като посредник Буриан има идея как да се решат финансовите проблеми. Ако сърбите приемат ултиматума едва след мобилизацията, те трябва да платят разходите. Ако откажат да го направят, разходите ще се равняват на шестгодишния бюджет за Сърбия и Австро-Унгария, ще окупира територии, съседни на Албания и планината Ловчен⁶¹¹, докато Сърбия не изплати разходите. Това ще задоволи желаещите териториално разширение, като същевременно насърчава и реализацията на унгарската политико-икономическа концепция.

„Тиса посочи, че ще даде съгласието си за едноетапния метод [ултиматума] при едно условие: ако преди да бъде предявен ултиматумът, съветът на министрите заяви, че Австро-Унгария не възнамерява да придобива сръбски територии с изключение на незначителни промени в границите“, пише Берхтолд до Франц Йосиф.

Докладът на германския посланик Чиршки разкрива неискреното поведение на Берхтолд по този въпрос: „ако сърбите приемат нашите искания, това ще е много неудобна ситуация за него [Берхтолд] и затова той постоянно обмисля нови искания, неприемливи за Сърбия.“⁶¹²

Позицията на Тиса претърпява големи промени между 3 юли (когато той иска само унижението на Сърбия) и 14 юли (когато приема, че Сърбия трябва да бъде териториално намалена), въпреки че все още не е съгласен с анексирането на Сърбия. Вече изброихме аргументите му за отказ да се приеме война; сега изброяваме аргументите, които го принудиха да я приеме.

Според Галантай, одобрението на Германия за българския съюз и обещанията на Берлин да попречи на Румъния да влезе във войната са накарали Тиса да приеме силовото решение.⁶¹³ Вермеш твърди, че Тиса се страхува от загуба на германската подкрепа. Това означава, че Двойната монархия и Унгария ще станат политически и военно беззащитни (за това Тиса подкрепя подновяването на Тройния съюз през 1913 г.).

Берхтолд манипулира Тиса, когато заявява, че колебливото поведение на Австро-Унгария ще повлияе на бъдещата съюзническа политика на Германия.⁶¹⁴

Диосеги посочва, че унгарският министър-председател (или унгарския външен министър) има място за маневриране в тази дуалистична система само ако може да разчита или на двора, или на парламента. Но както двора, така и унгарското обществено мнение заемат страната на военната партия по време на кризата от юли 1914 г. Всички са убедени, че ако унгарският премиер подаде оставка, неговият наследник незабавно ще подкрепи ултиматума (и войната). Можем да добавим още един аргумент: позицията на Австро-Унгария сред южните славяни на империята отслабва.

Патриотизмът на хърватите се свежда до техния антисърбизъм (поради съперничеството им за оспорвани територии). Унгарското правителство не иска допълнително да отслабва намаляващия си престиж с толерантно отношение към сърбите.

Босненците също атакуват балканската политика на Австро-Унгария по време на вътрешните дебати през 1912 г., твърдейки, въпреки че на албанците е обещана автономия и принципът на националността „Балканите за балканските народи“, да е приет от Тиса, южните славяни в Австро-Унгария не получават нищо подобно.

Така на следващия министерски съвет на 14 юли, текстът на ултиматума се променя. „Берхтолд го прие, но Щюркх, Форгач и аз го сметнахме за твърде мек“, пише Буриан. Окончателният текст е приет на 19 юли. Както Тиса пише до историка Хенрик Марчалали на 25 януари 1918 г., той приема идеята за ултиматум, но се опитва да смекчи текста му. Берхтолд най-накрая решава – докато унгарците играят с руската карта „да предупреди незабавно силите, в случай на избухване на война, че Австро-Унгария не цели териториално разширение и не планира да присъедини Сръбското кралство. Но това не изключва корекции на границите, основани на стратегически съображения, или отстъпването на сръбски територии на други държави, както и временната окупация на сръбски области.“

⁶¹¹ *Но Без обявяване на война е невъзможно, защото това е черногорска територия.*

⁶¹² Hauptmann and Prasz, *Tagebücher*, 49. July 20, 1914.

⁶¹³ Galantai, *Magyarország az első világháborúban*, 93. and Vermes, *Tisza Istvan*, 249-50.

⁶¹⁴ Fay, *Der Ursprung des Weltkriegs*, vol. 2, 170.

Но Берхтолд се заблуждава, когато изпраща ултиматума. Той представя произволно тълкуване на текста в Санкт Петербург, добавяйки: „докато войната между Сърбия и Австро-Унгария остава локализирана, Двойната монархия не цели териториалното ѝ завладяване.“ С тази стъпка Берхтолд иска да осигури руски неутралитет, но това е допълнително условие, отказано от руснаците. Освен това, под „корекции на границите“ той имаше предвид нещо различно от унгарците.

Дневникът на Талоци споменава, че на 19 юли 1914 г. Берхтолд и Билински препоръчват придобиването на Белград (!) и Шабац като корекции на границите (което също противоречи на плановете за компенсации в санджака Нови пазар) и не забравят да компенсират Румъния и България със сръбски територии.⁶¹⁵ Онези, които подкрепят идеята за предприемане на енергични стъпки, твърдят, че „Сърбия не може да води честна политика спрямо нас, защото е убедена, че може да прави каквото си иска, тъй като Русия винаги ще я защити. Това трябва да бъде проверено, защото не можем да живеем повече при тези обстоятелства. [...] ще започне нов етап, както при Валми.“⁶¹⁶

Това означава, че те са наясно с възможните последици, включително от руската намеса. „Хойос, който е изпратен с писмото на императора до Германия, се „разпазва“ и „анексира“ Сърбия. Тиса ги залива със студена вода (на общия министърски съвет) и ги връща към реалностите. Императорът е съгласен с идеята да се избегне анексирането на каквито и да е сръбски територии.“⁶¹⁷

Това изявление е необходимо не само за да се намали вероятността от руска намеса, но и за да се смекчат италианските искания за обезщетение.⁶¹⁸

Така политиките на Австро-Унгария искат преди всичко да излязат от дипломатическата патова ситуация чрез нападение срещу Сърбия; второ, искат да накажат непокорната държава за убийството (това беше идеологическата основа за намесата).

Териториалните придобивки не са сред основните цели – това се потвърждава непосредствеността на различните позиции за териториалните претенции.

Унгарската политическа група изобщо не очаква анексирането на Сърбия. Няма никакви следи от това в дневниците на Буриан или Талоци преди 1914 г.: винаги когато споменават планове за разделяне на Сърбия, те веднага добавяха, че това не е тяхна идея или че тя трябва да бъде изпълнена от другите балкански държави.

В началото на войната техните идеи са доста умерени в сравнение с останалите. Това се променя коренно едва след 1916 г. Вярно е, че анексирането на Мачва и Неготин се появява в дневника на Буриан в началото на ноември 1914 г., но това е малка, но геостратегически значима, област.⁶¹⁹

Тази територия е необходима, за да се осигури връзката между Унгария и България (дори са разработени планове за железопътна връзка с Турция), като същевременно се разделят враждебните Румъния и Сърбия. Регионът е богат на природни ресурси (руди), от които се нуждае армията и желязодобивно дружество „Римамурани-Шалготарян“; освен това се улеснява контрола на трафика по река Дунав към Турция.

Анексирането на Сърбия към Унгария остава нежелан резултат, тъй като ще засилило славянския елемент в страната и ще отслаби „унгарското“ върховенство. Присъединяването на Сърбия към австрийската част на монархията също е нежелан резултат, защото ще доведе до федерализация на Австрия, а по-късно и на Унгария, или ще насърчи триализма, на който се противопоставят унгарците. Всяка промяна в установеното равновесие между съставните части на дуализма, който е основната легитимация на партията на Тиса, срещу „ра-

⁶¹⁵ TIÖM, vol. 5, no. 436.

⁶¹⁶ Büro Burian István naploi, 108. July 22, 1914. б. пр. в битката при Валми, на 20.09.2972 г. френската революционна армия, спира настъплението на прусаците (от първата антифренска коалиция) към Париж.

⁶¹⁷ Büro Burian István naploi, 106-7, July 7 and 12, 1914

⁶¹⁸ Büro Burian István naploi 109. July 27, 1914.

⁶¹⁹ Büro Burian István naploi 128-29. November 3, 1914.

дикалните от 1948⁶²⁰. Такава промяна ще отстрани партията на Тиса от политическата власт.

Но война без резултате против интересите на армията и банките. Така че тази унгарска група трябва да формулира последователна и изпълнима балканска политика, която да противоречи на някои от конвенционалните тенденции и подобри влошаващото се геополитическо положение на страната (създаване на нова буферна зона по южните граници, за да се компенсира загубата на Сърбия и Румъния), да бъде жизнеспособна и печеливша поне икономически (тъй като анексирането е отхвърлено). Това лоби не се противопоставя на идеята за териториално разширение, но иска то да не е за сметка на Сърбия. Това е основната идея на концепцията за албанско-българска буферна зона. В меморандума си (15 март 1914 г.) Тиса обяснява, че единственият жизнеспособен начин за подобряване на позицията на Австрия е включването на България в Тройния съюз и създаването на нов Балкански съюз, водена от България. Реализацията на този план ще предотврати война срещу Сърбия. Но не е подкрепен нито от Германия, нито от Хойос, Конрад или Берхтолд, поне не при мирните обстоятелства, до смъртта на престолонаследника. Следователно, тази унгарската политическа група пропагандира разделянето на Сърбия между нейните съседи, вместо анексирането ѝ.

Буриан пише до Тиса на 27 юли 1914 г.: „Румънският крал е уплашен и се колебае [дали да подкрепи Австро-Унгария или не, защото губи възможността да придобие Трансилвания или Неготинската област]. Той иска Неготинската област, но Букурещкият мирен договор забранява промени. За в бъдеще можем да обещаем само, че ще обмислим баланса на силите между Балканските държави. Така че, ако имаме възможност – не само България може да получи парче от Сърбия, но и Румъния, Гърция и Албания също могат.⁶²¹ Парадоксално е, че идеята за разделяне на Сърбия възниква през 1914 г. заради „съюзника“ Италия. Италианците искат компенсация дори за временна окупация на Сърбия и дори ако няма териториални отстъпки за Австро-Унгария. Компенсацията за Италия е албанската Валона, която позволява на Рим да затвори Отрантския проток.

„Предполагам, че може да дадем Валона на Италия, ако Сърбия загуби Македония, албанските си територии, Шабаци или североизточните части на страната – тези, които са населени...“ от румънци. В този случай Македония може да бъде дадена на България, Южна Албания на Гърция и бихме могли да създадем жизнеспособна Албания около Скутари с Антивари, придобит от Черна гора, включително санджака Нови пазар.⁶²² „Независима Албания с общи граници с Австро-Унгария е заедно с изострянето на гръцко-италианското съперничество, адекватна компенсация за възхода на италианската мощ след придобиването на Валона“, пишат Тиса и Буриан.⁶²³

Талоци обаче твърди, че Валона е ключът към жизнеспособна Албания, а също и ключова позиция срещу Австро-Унгария и следователно загубата на Отрантския проток не може да бъде компенсирана с придобиването на санджака Нови пазар. При този последен подход оръязването на Сърбия вече не е просто елемент от компенсацията на малките държави: то става неразделна част от адриатическата политика на Австро-Унгария за насърчаване на нейните интереси срещу италианското проникване. Желанието за създаване на Велика Албания ясно бележи тази промяна – балканските държави ще получат компенсация в замяна на създаването на новата държава или за да уравновесят италианския натиск, нахвърлянето или териториалното намалаване на Сърбия е само второстепенна последица, а не вече основна цел.

Това означава, че италианският проблем – който прави временната окупация на Сърбия безполезна и неразумна поради териториалните отстъпки, които ще се наложи да бъдат

⁶²⁰ Б. пр. Движение сред либерално настроените австрийци, издигащи принципите на революцията от 1848 г.

⁶²¹ Burian to Tisza, July 27, 1914. MREZsLt, 44 b fond Tisza-Balogh documents, batch no. 10a/9. no. 145-47

⁶²² В този случай австрийският железопътен проект ще бъде реализиран през Санджака и новите български територии.

⁶²³ Tisza to Burian, July 28, 1914. MREZsLt, 44 b fond, Tisza-Balogh documents, batch no. 10a/9. no. 145-57.

направени на Италия, също влияе на поведението на Австро-Унгария, което постепенно еволюира до по-голяма вероятност за война с териториални придобивки. Възвръщането на Санджака, поради геостратегическото му значение, е постоянен въпрос още от 1908 г. (той е поискан като компенсация или наказание през 1913 г. по време на Междусъюзническата война и по време на сръбското настъпление в Албания през октомври 1913 г.): защото отдели двете сръбски държави една от друга, и осигури икономическия изход към Албания и македонските железници. 20 юли 1914 г. носи нови планове: обединението на Черна гора и Сърбия, сваляне на Караджорджевичи и поставянето на Негушите на трона на обединената държава.

След окупацията на Сърбия въпросът стана по-проблематичен. Конрад настоява за анексиране на Сърбия на всяка цена; той не се притеснява от последствията, които могат да нарушат структурата на империята. Генерал Саркотич също споделяше неговото мнение, но Кун-Хедервари (бан на Хърватия) и Тиса отхвърлят идеята. Буриан, наскоро назначен за министър на външните работи, заема междинна позиция между двете групи. Той иска независима, но слаба и териториално намалена Сърбия и придобиването на санджака Нови пазар, който да има обща граница с Албания. Той смята, че Сърбия и Черна гора трябва да бъдат разделени.

За разлика от това, граф Дюла Андраши (Младши), представляващ унгарската политическа опозиция, излиза с идеята за създаване на Швейцария на Балканите, която да се състои от Сърбия, Черна гора и Албания – вероятно под австрийско влияние (подобно на плановете на Каличе и Бек през 1890-те). Но Буриан смята, за невъзможно да се установи дълготрайно австроунгарско влияние в такъв държавен конгломерат, отслабен от вътрешни напрежения.

Освен това, гладът на българите също започна да расте: те искат да разграничат сферите на влияние между Гроцка и Смедерево след сръбското поражение през 1915 г. Буриан отговори, че предвид икономическото значение на региона, е по-добре да се осъществи общата унгарско-българска граница чрез унгарски териториални придобивки (вместо български). България също иска линията Ниш-Прищина-Призрен, което застрашава австроунгарския излаз към Албания през санджака Нови пазар, Косово отново се превърна в „ябълка на раздора“, този път между Австро-Унгария и България.

Чували сме мнението на някои политици, но как унгарското обществено мнение се отнесе към сърбите? Парадоксално, именно сърбите, обвинени в застрашаване на целостта на Унгария, отстраниха човека, който представляваше постоянна заплаха за концепцията за унгарската държава: Франц Фердинанд.

Унгарският елит постигна успех в краткосрочен план, докато в дългосрочен план загуби всичко, като започна „война без териториални придобивки“.

Поради този парадокс, пропагандирането на войната за общественото мнение на пръв поглед изглежда доста проблематично. Обикновените хора обаче не знаят много за стремежите и плановете на престолонаследника и затова цялото разочарование е излято върху Сърбия.

Дори и малките провинциални вестници като „Егер“⁶²⁴ изразяват такава антисръбска пропаганда. Настроението е ентузиазизирано, но не и без противоречиви действия. Печата преувеличава моралното превъзходство на Австро-Унгария (постоянно изразявано и порано, понякога по мирен „патерналистичен“), подчертавайки „толерантността“ на Виена, тъй като Австро-Унгария не напада Сърбия веднага, а предостави възможност за разследване и разрешаване на въпроса по дипломатически път. (Това определено не е толерантност, тъй като всеки, който е обвинен в нещо, има право на независимо разследване и юрисдикция, преди да бъде признат за виновен.)

Войниците постъпили в армията, пеят известната „Песен на Кошут“, която не само е анахронична, но и няма нищо общо със сърбите. Друга песен, „Пази се, кучешка Сърбия, няма да получиш Босна“, също е популярна, разкривайки, че обикновените хора приемат, че залогът е само Босна, а не съществуването на Велика Унгария или запазването на дуалис-

⁶²⁴ *Eger, July-August, 1914.*

тичната държава и нейната вертикална (класи) и хоризонтална (националности) социална система (което е добре известно в политическите среди).

Банът на окръг Хевеш, Виктор Майзик, говори за война заради самозащита и я нарича „война за спокойствие и мир“. Навсякъде се чувства настроението „*si vis pacem, para bellum*“. Майзик твърди, че сърбите „са нападнали земята ни“, което не е вярно – атаката е насочена срещу династията.⁶²⁵

Лайош Шмречаний, архиепископът на Егер, нарича „омразния за унгарците“ Франц Фердинанд мъченик и прави паралели между неотдавнашното сръбско поведение и 1848 г.

От историческа гледна точка това не е най-доброто сравнение, тъй като през 1848 г. сърбите защитават интересите на династията.

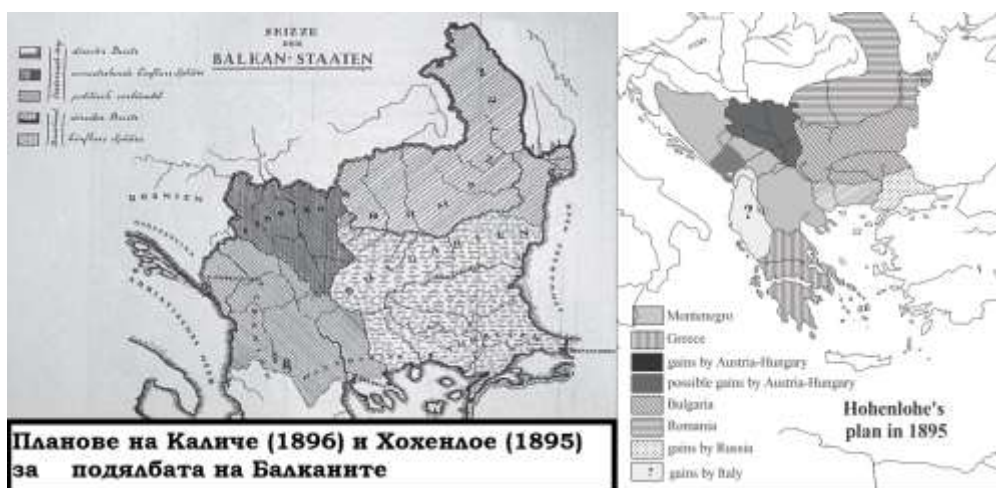
Истерията се разпространява (и от агенти) навсякъде: „сръбски шпиони“ са арестувани и малтретирани. В Егер дори една възрастна жена е пребита, защото не може да говори унгарски: по-късно се разкрива, че тя е нова учителка по френски, току-що пристигнала от Дебрецен.

Разбира се, необходимо е да се повишат бойният дух и мотивацията на войските – политиките са сигурни, че войниците не искат да умират за балканските интереси на Австро-Унгария (и за интересите на унгарския политически елит).

Без убийството на престолонаследника е трудно да се очаква ентузиазизирано настроение. В началото на 18 октомври 1913 г., по време на Балканските войни, когато на Белград е поставен първият ултиматум заради сръбската окупация на Албания, Буриан казва, че „войната няма да бъде популярна в Австро-Унгария, освен ако не се насочим към постигането на по-големи цели“ (като териториално разширение или пълно унищожаване на Сърбия).

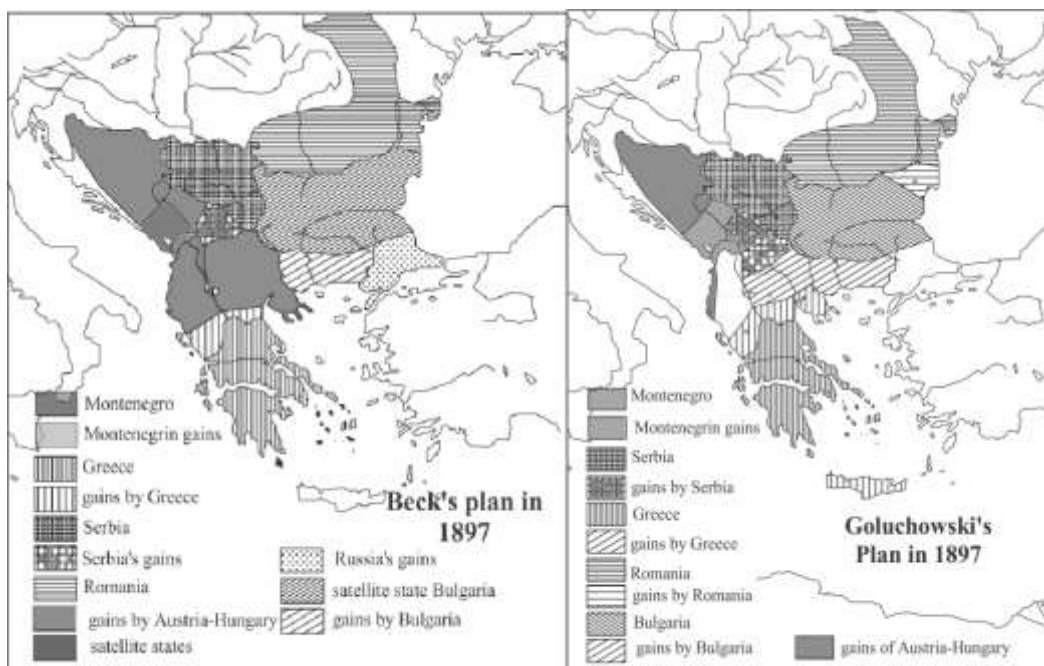
Дневникът на Талоци разкрива и апатията, страховете и безсилието в политическите и гражданските среди по време на двете Балкански войни.⁶²⁶

Но убийството на престолонаследника дава възможност на унгарския елит да излезе с идеята за „война без териториални придобивки“ – без това е трудно да се обясни необходимостта да се води война и да се умре за „нищо“. Това „нищо“ – поддържането на властта на политическия елит и структурата на държавата, не е твърде привлекателно за масите, докато лозунгът за „териториална цялост“ все още може да мобилизира хиляди – ако не и всички.

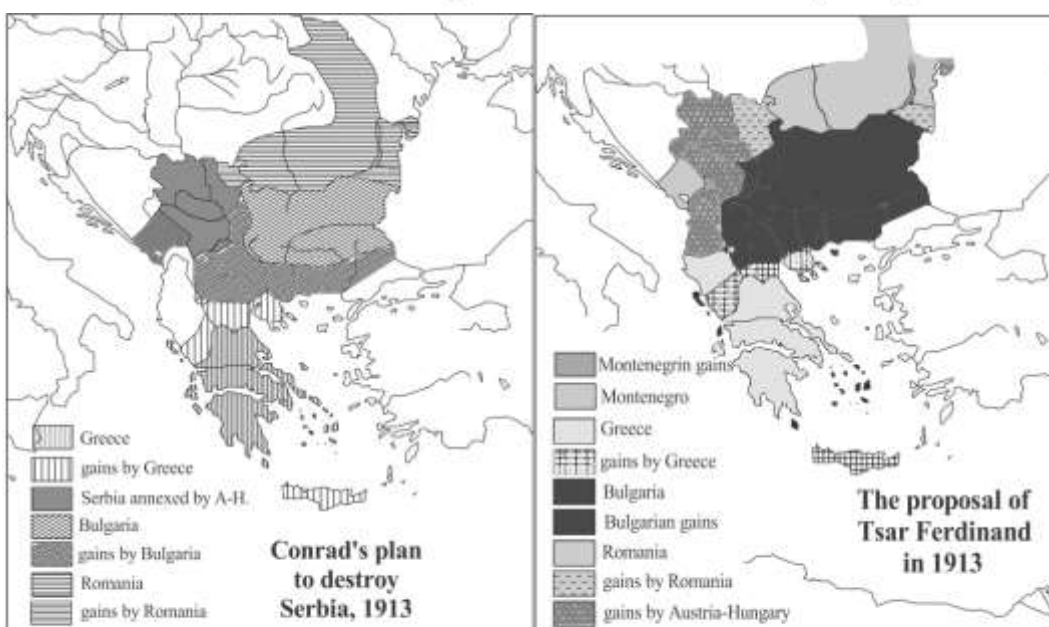

⁶²⁵ Б. пр. Авторът много греши, Сърбия се нуждае от разпадането на Австро-Унгария за да задоволи шовинистичния си глад.

⁶²⁶ Thalloczy's journals, October 18, 1913.

Планове на Бек и Голуховски за Балканите (1897).

Конрад фон Хьотцендорф и цар Фердинанд - 1913 г.

Литература

Hauptmann, Ferdinand, and Anton Prasch. *Dr. Ludwig von Thalloczy: Tagebücher*. 23. VI. 1914-31. XII. 1914. Graz, 1981.

Horvath, Erzsebet, and Sandor Tenke, eds. *Baro Burian Istvan naploi (1907/1922) es tavirati könyvei (1913-1915) a Magyarországi Reformatus Egyház Zsinati Levéltárában [The journals of Istvan Baron Burian, 1907-1922, and Burian's books of telegrams, 1913-1915]*. Budapest: MREZsLt, 1999.

Tisza Istvan *Összes Munkái, 1888-1918, (TIÖM)*. Vol. 5. Budapest, 2011. Accessed on January 31, 2018, http://mtdportal.extra.hu/books/tisza_istvan_osszes_5.pdf.

Österreich-Ungarns Aussenpolitik von der Bosnischen Krise bis zum Kriegsausbruch 1914. (Ö-U.A.) Vols. 7-8. *Diplomatische Aktenstücke des österreichisch-ungarischen Ministeriums des Äußern*. Collected and selected by Ludwig Bittner, Alfred, Francis Pribram, Heinrich Srbik and Hans Ubersberger. Vienna-Leipzig: Österreichischer Bundesverlag für Unterricht, Wissenschaft und Kunst, 1930.

Secondary literature

Bertenyi, Ivan, jr. Tisza Istvan. Budapest: Kossuth, 2019.

Conrad von Hötzendorf, Franz. *Aus meiner Dienstzeit*. Vols. 4. Vienna-Berlin, 1921-1925.

Dioszegi, Istvan. "A Ballhausplatzi palota utolso gazdaja" [The last lord of the Palace at Ballhausplatz]. In *Hazánk es Europa* [Our homeland and Europe]. Budapest: Magveto, 1970.

Dioszegi, Istvan. "Tisza Istvan es a vilaghaboru" [Istvan Tisza and the world war]. In *A magyar külpolitika útjai: Tanulmányok* [The ways of the Hungarian foreign policy. Studies], edited by Istvan Dioszegi. Budapest: Gondolat, 1984.

Abraham, Barna. "A Balkan kepe a 19-20. századi magyar geopolitikai es tudományos gondolkodásban" [The image of the Balkans in the Hungarian geopolitical and scientific thinking in the 19-20th Century]. *Regio* 18, no. 2 (2007): 47-78.

Fay, Sidney, Bradshaw. *Der Ursprung des Weltkriegs*. Vol. 2. Berlin: Scherl, 1930.

Fried, Marvin, Benjamin. *Austro-Hungarian War Aims in the Balkans during World War I*. New York: Palgrave Macmillan, 2014.

Galantai, Jozsef. *Magyarország az első világháborúban* [Hungary in the First World War]. Budapest: Korona, 2001.

Gratz, Gusztav. "Bosznia Kallay halála korában" [Bosnia at the age of Kallay's death]. *Huszadik Század* 5, no. 1 (1904): 372-91.

Hoitsy, Pal. *Nagymagyarország: A magyar történet jövő századai* [Greater Hungary: The future perspectives of Hungarian history]. Budapest, [1902].

Strausz, Adolf. *Grossbulgarien. Posen, Leipzig, Budapest*, 1917.

Okey Robin. "A Trio of Hungarian Balkanists: Beni Kallay, Istvan Burian and Lajos Thalloczy in the Age of High Nationalism." *The Slavonic and East European Review* 80, no. 2 (2002): 234-66.

Ress, Imre. "Das Königreich Ungarn in ersten Weltkrieg." In *Die Habsburgermonarchie. Band XI. Teilband 1/2. Vom Vielvölkerstaat Österreich-Ungarn zum neuen Europa der Nationalenstaaten*, edited by Helmut Rumpel, 1095-1163. Vienna: ÖAW, 2016.

Rubin, Laszlo. "Albania allamta alakulása" [Establishing Albania]. *Huszadik Század* 20, no. 3 (1919): 135-41.

Sandorffy, Miklos. "Bosznia-Hercegovina vasúthalozata es új vasútepitési tervszerve" [Railways and new railway project for Bosnia-Herzegovina]. *Magyar Katonai Közlöny* 7, no. 2 (1914): 152-56.

Szabo, Daniel. *A magyar álláspontok helye a Szerbiával szembeni hádicelok rendszerében 1915—1918* [Hungarian attitudes regarding war Aims Against Serbia]. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1976.

Szegh, Dezso. *Magyarország a Balkanon: Gazdaságpolitikai tanulmány* [Hungary in the Balkans: Economic political Study]. Budapest, 1908.

Vermes, Gabor. *Tisza Istvan*. Budapest: Osiris, 2001.

АВСТРИЙСКИЯТ СТРАХ. КАК ЮЖНОСЛАВЯНСКИЯТ НАЦИОНАЛИЗЪМ УПЛАШИ АВСТРО-УНГАРИЯ ВЪВ ВОЙНАТА

автор: Виктор Кристоф Петерс

Студентски номер: 504582 Курс: Международни отношения в съвременна Европа Ръководители:
Проф. д-р Вит Хлоушек и магистър Катержина Фридрихова Дипломна квалификация: Магистър - Между-
народни отношения и европейска политика, 2020 г.

(Austrian Fear How Southern Slavic nationalism scared Austria-Hungary into war

Author: Victor Christoph Peeters

Student number: 504582

Course: International Relations in Modern Europe Course Leaders:

Prof. PhDr. Vít Hloušek, Ph.D.

and mgr. Kateřina Fridrichová

Ph. D. Department: MA - International Relations and European Politics Word, 2020)

Въведение. В течение на целия XIX век национализмът и създаването на национални държави играят ключова роля в конфликтите и войните на Европейския континент.

Обединението на Германия създава нова континентална сила, което означава, че интересът на Австро-Унгария неизбежно се измества на югоизток. С вълната от балкански сепаратистко-националистически движения, влиянието и мощта на Османската империя намаляват, създавайки възможност за Австро-Унгария да придобие територии и да разпространи влиянието си на Балканите.

Съществуват множество разкази за причините за Първата световна война. В продължение на десетилетия, се твърдеше, че Германия и нейният империализъм са движещата сила предизвикала ескалацията на „още една балканска война“ в мащабна война с глобални размери.

В това изследване, ще бъде разгледана и проучена друга гледна точка. авторите проучват архивите във Виена и преразглеждат дискусиите и кореспонденцията между германските и австроунгарски политики в края на пролетта/началото на лятото на 1914 г., особено кореспонденцията от периода след убийството на Франц Фердинанд и избухването на Първата световна война. Това, което е открито, е че ролята на Австрия в започването на войната е много по-голяма от първоначално замислената.

Именно австрийските политики настояват за нападение срещу Сърбия и впоследствие подтикват Германия да ги подкрепи.⁶²⁷

Изводите от това изследване са, че именно страхът на Австрия от сръбския национализъм е причинил Първата световна война. Първо ще разгледаме състоянието на отношенията между Австро-Унгария и Сърбия преди 1914 г., както и отношенията между Австро-Унгария и османците между 1908 и 1911 г.

Впоследствие ще бъдат обсъдени причините, поради които Австро-Унгария е решена да нападне Сърбия през 1914 г.

Също ще разгледаме какви възможни скрити мотиви могат да бъдат представени за нападението срещу Сърбия и защо държава с размера и авторитета на Австро-Унгария се притеснява от малка славянска държава на Балканите.

Накрая, ще бъде даден много кратък преглед на съществуващата система от съюзи, за да се обясни защо това продължение на предишните Балкански войни води до световен конфликт. Така че, накратко, ще представим каква е била ситуацията, защо австрийски-

ят отговор е толкова рязък и как конфликтът се разпространява в останалата част от света. В тези три стъпки, се опитваме да отговори на въпроса: до каква степен австрийският страх от сръбското желание за обединена южнославянска държава може да се разглежда като катализатор за Първата световна война?

Отношенията на Австро-Унгария преди 1914 г. Ърнест Гелнер дава следното определение: „национализмът е теория за политическата легитимност, която изисква етническите граници да съвпадат политическите.“⁶²⁸ Никъде това не е било по-проблематично, отколкото в Централна Европа през XIX и XX век.

Многонационалните империи не могат надживеят развитието на националните държави. Нека разгледаме отношенията между две от тези многонационални империи: Австро-Унгария и Османската империя между 1908 и 1911 г.

През 1908 г. Австро-Унгария решава да анексира изцяло Босна и Херцеговина, територия, която до Берлинския договор⁶²⁹ през 1878 г. е била под формален османски контрол. Австрийското анексиране на Босна и Херцеговина се извършва едновременно с българското обявяване на независимостта, което държи вниманието на османците съсредоточено към разпадането на някога славната им империя. Министърът на външните работи на Австро-Унгария Алоис Лекса фон Ерентал настоява за анексирането на Босна и Херцеговина в края на лятото на 1908 г., след консултация с руския външен министър, „за да се избегне опасността от повторното връщане на турския суверенитет чрез прекъсване на последната връзка между провинциите и Османската империя“.⁶³⁰

Парадоксално е, но босненската анексия дори подобрява османско-австрийските отношения. През 1909 г. обезщетението, което Австро-Унгария плаща на османците за босненската анексия, помага за успокояване на вътрешната ситуация в Османската империя.⁶³¹

⁶²⁷ Mark Painter, 'Goodbye, Youth', *History of the 20th Century*, episode 51, accessed 16 November 2020, https://open.spotify.com/episode/6RskHG9yA1d93kXtrlDs3j?si=vYRtiaJ7SpqEoUj0k5yR_w.

⁶²⁸ Ernest Gellner, *Nations and Nationalism*, 2nd ed. (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2008). p. 1

⁶²⁹ Анексирането на Босна и Херцеговина, както и декларацията за независимост на България, са на рушения на този договор.

⁶³⁰ William L. Langer, 'The 1908 Prelude to the World War', *Foreign Affairs*, 1929. p. 640

⁶³¹ През 1909 г. в Истанбул е извършена революция от младотурците, за повече информация вижте Roman Kodet, 'Austria- Hungary and the Ottoman Empire since the End of the Bosnian Annexation Crisis till the Italo-Turkish War', *Central European Papers* 1, no. 2 (2013): 29–38, 33.

Роман Кодет описва австрийската външна политика спрямо Османската империя между 1909-1911 г. като предпазлива, водеща до положителни отношения. Австрийците се възползват от османския страх от загубата на контрол върху много по-важните Проливи.⁶³²

Три години след анексирането на Босна обаче, бунтовете и революциите в Албания предизвикат „значителен разрыв между Виена и Константинопол“.⁶³³

Този албански въпрос, в комбинация с влошаващите се отношения между Италия (с която Австро-Унгария все още е в Тройния съюз) и османците, слага край на краткотрайното подобряване на австроунгаро-османските отношения.

Накратко, Австро-Унгария има възможност да установи нормализирани връзки с Османската империя, но не успява да се възползва, което води до ново влошаване на отношенията.

Отношенията между Сърбия и Австро-Унгария в началото на XX век се движат по низходяща спирала. През 1881 г. чрез таен договор е създаден австроунгаро-сръбският съюз. Този съюз обаче обвързва Австро-Унгария с династията Обреновичи, която е свалена през 1903 г. с дворецов преврат извършен от „Черна ръка“.⁶³⁴

Милан Обренович, който договаря този съюз, вижда че Сърбия зависи от Австро-Унгария, „икономическото ѝ благосъстояние зависи от австро-унгарския пазар и възможността ѝ да провежда независима външна политика е ефективно неутрализирана“.⁶³⁵ С падането на Обреновичите и възкачването на Караджорджевичи на сръбския престол, отношенията с Австро-Унгария се влошават значително, което води до търговска война.

Т.нар. „свинска война“ е опит на австроунгарците да наложат мита върху свинското месо, внасяно от Сърбия. Сърбия до 1906 г. е зависима от Австро-Унгария, основно чрез въпросния износ на свинско месо.⁶³⁶

Ще споменем подробно за връзките на двете сръбски кралски семейства с тази търговия. „И Обреновичите, и Караджорджевичите са богати търговци на свине, които печелят от търговията с Австро-Унгария“.⁶³⁷

Но търговската война в крайна сметка се оказва неуспешна от австрийска гледна точка, тъй като Сърбия пренасочва износа си към Германия и Франция.⁶³⁸

За сръбите австрийската анексия на Босна и Херцеговина се възприема като „голяма национална катастрофа“ и „заплаха за мира“, както се изразява Миленко Веснич, сръбският посланик в Париж.⁶³⁹

Но не бива да се смята, че босненската анексия е причината за враждебната позиция на Сърбия към Австро-Унгария. През 1908 г. (преди анексията) сръбският външен министър Милован Миланович заявява, че кампания срещу австрийците и унгарците не може да влоши сегашното положение на сръбите и казва: „дори ако австроунгаските армии пометат Сърбия и тя бъде анексирана към Двойната монархия, нейните патриоти поне ще имат удовлетворението да се чувстват обединени със своите братя, които сега са под австрийско и унгарско управление.“⁶⁴⁰

Според Димитрие Джорджевич, австрийските опасения от сръбския национализъм, са причината за австрийския ултиматум и обявяването война на Сърбия през 1914 г. и „опит за

⁶³² Kodet, p. 34

⁶³³ Kodet, p. 37.

⁶³⁴ Alfred Francis Pribram et al., *The Secret Treaties of Austria-Hungary, 1879-1914* (Cambridge: Harvard University Press; 1920), p. 50. <http://archive.org/details/secrettreatiesof01pribiala>.

⁶³⁵ Ian D Armour, “‘Put Not Your Trust in Princes’: The Habsburg Monarchy and Milan Obrenović of Serbia 1881- 1885”, *Canadian Slavonic Papers* 56, no. 3–4 (2014): p. 202.

⁶³⁶ Б. пр. Сърбия е свинарника на Австро-Унгария, това животно в преносен смисъл отговаря максимално на сръбския манталитет – вечен глад за чужди земи.

⁶³⁷ Siniša Malešević, ‘The Mirage of Balkan Piedmont: State Formation and Serbian Nationalisms in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries’, *Nations and Nationalism* 23, no. 1 (2017): p. 135.

⁶³⁸ Malešević, p. 134

⁶³⁹ Langer, ‘The 1908 Prelude to the World War’. p. 641

⁶⁴⁰ Langer, p. 646

разрешаване на несигурните вътрешни, национални и социални проблеми на Хабсбургската империя чрез насили навън“.⁶⁴¹

Преди тази обаче настъпва влошаване на австроунгаро-сръбските отношения. Робин Оки заявява, че „вътрешната сръбска заплаха и нейният покровител в независима Сърбия са най-голямата грижа през цялото австроунгарска окупация на Босна и Херцеговина“.⁶⁴²

По-нататък ще бъдат разгледани причините за австрийския страх от сръбския национализъм (и коренът на този страх).

През втората половина на XIX век има два основни примера за обединяващ национализъм в Европа; обединението на Германия и Рисорджиментото или обединението на Италия. На пръв поглед може да изглежда, че тези две събития нямат връзка с австрийското възприятие за сръбския национализъм под знамето на южнославянското обединение. Но във втората половина на XIX век тази връзка става по-очевидна.

След Кримската война „Австрия е изолирана и уязвима“⁶⁴³ и до началото на века има за съседни две значителни обединени държави.

Италианските войни за независимост и последвалото обединение на Италия кулминират през 1861 г. с изграждането на кралство Италия и официално приключват през 1871 г. с обявяването на Рим за италианска столица.⁶⁴⁴

Т. нар. първа италианска война за независимост се води между амбициозните италиански държави и Австро-Унгария. След като император Франц Йозеф се възкачва на трона по-късно същата година, той започва царуването си, което преживява обединението на Италия, загубана на Тоскана, и отстъпването на Венето и Ломбардия.

Тази загуба на територия в полза на новосформираната Италия, както и загубата на първенството над германоезичните територии от създаденият от Прусия Северногермански съюз, несъмнено оказват влиянието си върху неговата възможност да се справи със сръбския въпрос. Сравнението между италианското Рисорджименто и сръбското обединение е правено и преди. В статията си „Миражът на Балканския Пиемонт: формиране на държавата и сръбските национализми през XIX и началото на XX век“ Синиша Малешевич твърди, че „сръбският национализъм в Босна (...) е бил оформен от сложните и противоречиви идеологически течения на австроунгарския интелектуален и социален живот в края на XIX и началото на XX век“.⁶⁴⁵

Както е споменато в заглавието на статията, Сърбия е представена като Балкански Пиемонт, с други думи, крайгълната държава, която се е стремела да създаде по-голяма етническа държава.

По време на Балканските войни от 1912-1913 г. Сърбия успява да удвои размера си, както и да добави над 1,2 милиона жители към своето кралство.⁶⁴⁶

Освен обединението на Италия и Германия, австрийското мнение за Сърбия се влошава в прелюдията към 1914 г. започвайки със „свинската война“ и конфликта им на интереси в Босна.

Съдията-следовател по делото срещу Гаврило Принцип заявява, че босненската „анексионна криза е създала сред [южнославянската] младеж убеждението, че не могат да успеят

⁶⁴¹ Dimitrije Djordjević, 'The Austro-Hungarian Occupation Regime in Serbia and Its Break-Down in 1918', *Balkanica* (Beograd) 2015, no. 46 (2015): p. 107.

⁶⁴² Robin Okey, *Taming Balkan Nationalism, The Habsburg 'Civilizing Mission' in Bosnia 1878-1914* (Oxford University Press, 2007), p. 74.

⁶⁴³ Paul W. Schroeder, 'The 19th-Century International System: Changes in the Structure', *World Politics* 39, no. 1 (1986): p. 6.

⁶⁴⁴ Federico Ferretti, 'Inventing Italy. Geography, "Risorgimento" and National Imagination: The International Circulation of Geographical Knowledge in the Nineteenth Century', *The Geographical Journal* 180, no. 4 (2014): p. 403.

⁶⁴⁵ Siniša Malešević, 'The Mirage of Balkan Piedmont: State Formation and Serbian Nationalisms in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries', *Nations and Nationalism* 23, no. 1 (2017): p. 130.

⁶⁴⁶ Malešević. p. 134. Б. пр. Само че това не е обединение а окупацията, тъй като Сърбия поглъща земи населени с българи и албанци които са силно антисръбски настроени.

единствено с мирни политически действия, а с тероризъм трябва да предупредят целия свят за потиснатите жители в Хабсбургска Босна“.⁶⁴⁷ 23

Това чувство в крайна сметка кулминира в убийството през 1914 г., което предизвиква Първата световна война.⁶⁴⁸

Великосръбската пропаганда се смята за държавна измяна в Австро-Унгария, което означава, че „Народна отбрана“, на която Гаврило Принцип е член, е трябвало да бъде преследвана още преди убийството на Франц Фердинанд.⁶⁴⁹

За сърбите обаче „постигането на Велика Сърбия включва освобождаването на девет-те милиона сърби, хървати и словенци от Австро-Унгарската империя“⁶⁵⁰, с акцент върху „освобождението“.

Южнославянските националисти се противопоставят на австрийското управление над южните славяни (в Босна и Херцеговина), особено православните сърби (44%), които са мнозинство от населението в Босна и Херцеговина според последното австроунгарско преброяване преди Първата световна война.⁶⁵¹

Това тълкуване на национализма също е в съответствие с тълкуването на Гелнер, че етническите граници не трябва да се разминават с политическите. През 1909 г. Австро-Унгария вече е готова да започне война, но британската дипломатия се намесва. Лангер пише, че: „решението дойде в последния момент, защото австрийците тъкмо бяха решили да се мобилизират и да започнат война.“⁶⁵²

Последният аргумент за австрийския (ако не страх, то поне) подозрение е концепцията за панславизма, която съществувала и в границите на Австро-Унгария. Например, още преди политиката на маджаризация, словашкият лингвист Людовит Щур написа своя труд „Славенството и светът на бъдещето“, пропагандирайки сливане с руската славянска държава.⁶⁵³

В по-скорошни примери, словашкият политик в изгнание Алберт Маматей в статията си от 1915 г. „Положението в Австро-Унгария“ не е особено фин в своята антиавстрийска, антиунгарска позиция и прословашка/славянска гледна точка. Неговото убеждение е, че ако славяните на Австро-Унгария се бяха обединили, щяха да сложат край на Първата световна война и той изразява, че „жалко е, че панславизмът не е по-силен сред славяните на Австро-Унгария!“⁶⁵⁴ Маматей също се връща към Щур, наричайки германските народи „тевтонци срещу славяни“⁶⁵⁵, където Щур олицетворява липата със славяните, а дъба с германците, пишейки: „Всеки народ има своето време под Божието слънце, а липата цъфти само тогава, когато дъбът отдавна е прецъфтял!“⁶⁵⁶

Глобалната системата от съюзи. Накратко, ще обсъдим системата на съюзи от началото на XX век. Тази система допринася за Първата световна война по много начини. Тя създава гигантска верижна реакция, която може да бъде задействана с най-малкия стимул.

Фактът, че австроунгарските политици получиха „празен чек“ (картбланш) от Германия, спомага австрийската реакция на убийството на ерцхерцог Франц Фердинанд да бъде дръзка и агресивна, знаейки, че имат подкрепата на доминираща континентална сила. Ба-

⁶⁴⁷ Edin Hajdarpasic, *Whose Bosnia? : Nationalism and Political Imagination in the Balkans, 1840-1914* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2015). p. 127

⁶⁴⁸ Б. пр. Убийството не я предизвиква, предизвикват я други фактори, които използват престъплението като искра подпалила предварително подготвения фитил, простиращ се от Лондон към Париж и Петербург!

⁶⁴⁹ Mark Cornwall, 'Traitors and the Meaning of Treason in Austria-Hungary's Great War', *Transactions of the Royal Historical Society* 25 (2015): p. 125.

⁶⁵⁰ John Etty, 'Serbian Nationalism and the Great War: John Etty Questions Whether Serb Nationalism Was an Irresistible Force That Helped Unleash the First World War', *History Review* (Bedford, England), no. 63 (2009): p. 42.

⁶⁵¹ Hajdarpasic, *Whose Bosnia? : Nationalism and Political Imagination in the Balkans, 1840-1914*. p. 8

⁶⁵² Langer, 'The 1908 Prelude to the World War'. p. 647

⁶⁵³ Ludovít Štúr, 'Slovanstvo a svet budúcnosti', 1851, https://zlatyfond.sme.sk/dielo/359/Stur_Slovanstvo-a-svet-buducnosti/1.

⁶⁵⁴ Albert Mamatej, 'The Situation in Austria-Hungary', *The Journal of Race Development* 6, no. 2 (1915): p. 208.

⁶⁵⁵ Mamatej. p. 209

⁶⁵⁶ Štúr, 'Slovanstvo a svet budúcnosti'. p. 59

лансът на Европейския концерт е нарушен от потиснатия национализъм на Балканите, който избухва след упадък на османското влияние; регионът вече воюва за части от бивша османска югоизточна европейска територия през 1912 и 1913 г. Слабите държави създават вакуум във властта, заеман от националисти, радикали и революционери. Следователно, благодарение на системата от съюзи, можеше Великобритания да обяви война на Германия, защото е нарушила неутралитета на Белгия, за да атакува Франция, която е обявила война на Германия, защото обяви война на Русия, а тя обяви война на Австро-Унгария, защото обяви война на Сърбия. Впоследствие е важно да се споменят колониалните владения на „основните“ участници на европейския етап на войната; но техните съюзи означават, че и милиони техни поданици са въввлечени във война, заради съюзите, които колониалната сила има с други Велики сили.

Лангер заявява, че ако Австро-Унгария беше нападнала Сърбия през 1908 г., вероятно Русия нямаше да е в състояние да окаже помощ на сърбите. Лангер цитира британския крал Едуард, който казва за съюзниците на Англия, че са добри приятели, но: „едната, Русия, не можеше да се бие, докато другата, Франция, не искаше“.⁶⁵⁷

За Сърбия се оказва положително, че Англия предотвратява дипломатически австрийската агресия от 1909 г.⁶⁵⁸

Въпросът, както винаги в историята, е колко дълго ще продължи мирът; в този случай не е твърде дълго.

Заклучения. Именно австрийският страх от сръбския национализъм предизвиква военния отговор за убийството на ерцхерцог Франц Фердинанд в Сараево през 1914 г. Тъй като Османската империя не е релевантен фактор „далеч на Балканите“ и отношенията се влошават както със Сърбия, така и с османците, Австро-Унгария се стреми да избегне появата на друга държава до границите си чрез обединяващ етнически национализъм.

И двете обединения, на Италия и Германия, са предшествани от война с Австрия. Първата италианска война за независимост е призната австрийска победа, но не може да предотврати провъзгласяването на Италианското кралство през 1861 г.;

През 1866 г. итало-пруска коалиция побеждава Хабсбургската империя, като така доказва сериозната заплаха, която новообединените държави на етническа и национална основа могат да представляват. За да избегне обединена славянска държава по южните си граници, Австро-Унгария първоначално се опитва да задържи Сърбия под своето влияние чрез тайния сръбско-австроунгарски съюз, но след падането на династията Обреновичи и „свинската война“, става очевидно, че Сърбия е по-малко зависима от Австро-Унгария, отколкото е желано.

Следователно, още през 1909 г. Австро-Унгария е готова да влезе във война със Сърбия, и затова през 1914 г. ултиматумът, поставен на Белград, е с такова съдържание, че няма друг вариант освен въоръжен конфликт.

Освен опасните обединения на съседните държави, Австро-Унгария трябва да се справя с панславистите в рамките на своите граници.

Хора като Людовит Щур насърчават панславизма още приживе на император Франц Йозеф. Впоследствие, както показва Маматей в „Положението в Австро-Унгария“ на, славянските граждани на Двойната монархия са били многобройни и готови да претендират за самоопределение и евентуално собствена държава.

Рисорджименто и обединението на Германия карат Австро-Унгария да не рискува, изпускайки сръбския национализъм от контрол, да се създаде южнославянска държава. По ирония на съдбата, като нападна Сърбия и губи Първата световна война, те получиха точно това.

⁶⁵⁷ Langer, 'The 1908 Prelude to the World War'. p. 649

⁶⁵⁸ Б. пр. И това съвсем не е случайно, виждайки че в дадения момент не може да се разпали европейска война която да въввлече Германия, Англия потушава пожара, вместо да го раздуха допълнително, както в 1914 г.

ФИТИЛЪТ Е ЗАПАЛЕН: СВЕТКАВИЦИ НАД СРЕДИЗЕМНОМОРИЕТО

автор Волфганг Ефенбергер⁶⁵⁹

Сборник статии: *SIE WOLLTEN DEN KRIEG. Wie eine kleine britische Elite den Ersten Weltkrieg vorbereitete* Kopp Verlag, 1. Auflage Oktober 2016. (ТЕ ИСКАХА ВОЙНАТА. Как малък британски елит подготви Първата световна война).

В. Ефенбергер

Убийството в Сараево. Победата на пропагандата над фактите. На 101-вата годишнина от убийството на престолонаследника на Австро-Унгария, ерцхерцог Франц Фердинанд, и съпругата му София фон Хохенберг, Белград почете паметта на сръбско-босненския гимназист Гаврило Принцип и издигна в чест на сараевския убиец, двуметрова бронзова статуя в столичен парк близо до седалището на правителството.

„Принцип беше герой, символ на идеята за свобода, убиец на тиранин и носител на европейската идея за освобождение от робството“, възторжено заяви сръбският държавен глава Томислав Николич при откриването на паметника.

Президентът на Сръбската република (в Босна и Херцеговина) Милорад Додик, който дойде от Босна и Херцеговина, определи паметника като „израз на днешната борба за свобода“.⁶⁶⁰

Това изопачаване на фактите, това оскърбление на духа на помириенето, това непознаване на надеждни изследователски резултати, остана без оспорване в „западните“ медии – което е срамна скандал!

Доста дръзко е да се представя двойният убиец Принцип като герой, борец срещу тиранията, при това през 2015 г.

Убитият престолонаследник на Австро-Унгария Франц Фердинанд дори още не е бил на власт и няма доказателства, които да го определят като тиранин. Що се отнася до интеграцията на славяните и другите етноси в Дунавската монархия⁶⁶¹, той е мислил революционно и се е стремил към мирно решение на сръбско-австроунгарското напрежение. Според неговите планове, Австро-Унгария е трябвало да се реконструира с трета автономна южнославянска част от империята и така да се превърне в тройна монархия, и стабилна Хабсбургска федерация.⁶⁶²

Но това, е в контраст с шовинистичните фантазии на сръбския министър-председател Пашич. На 31 март 1914 г. той гордо заявява пред Скупщината (сръбския парламент), че „четирите държави Сърбия, Черна гора, Гърция и Румъния са се обединили в солидарност, за да се борят срещу господството на една държава на Балканите“.⁶⁶³ Той има предвид Австро-Унгария (б. пр. и не само, основно има предвид и току-що победената България във 2-та Балканска война).

Следователно, Франц Фердинанд не е убит заради предполагаема враждебност към славянското население на империята, а защото, според изявлението на Принцип от 12 ок-

⁶⁵⁹ Волфганг Ефенбергер (р. 1946) е независим изследовател, завършил е политология, математика, освен основната му професия строително инженерство. Занимава се с история и геополитика.

⁶⁶⁰ *Belgrad ehrt den Mörder von Erzherzog Franz Ferdinand*, 29. Juni 2015 in: <http://de.sputniknews.com/panorama/20150629/302985075.html>.

⁶⁶¹ *Народите на Австро-Унгария са: германци, унгарци, чехи, словаци, поляци, рутени (русини), галичанци, словенци, хървати, бошняци, сърби, румънци и италианци.*

⁶⁶² Roewer, S. 23.

⁶⁶³ Stahl: *Europäischer Geschichtskalender* 1914, II, S. 922.

томври 1914 г., „като бъдещ владетел, той е замислил определени идеи и реформи, които ни пречат“.⁶⁶⁴

През 1914 г. никой правителствен представител в Белград не би си и помислил да почита Принцип като убиец на тиранин, а е точно обратното! Още през първата седмица на юли Васил Лазаревич, началник на полицията в Белград, завършва своето „разследване“ със заключението, че атентатът в Сараево няма никаква връзка със сръбската столица.⁶⁶⁵ Официална Сърбия дори обръща нещата и обявява, че самите сърби са жертви на нападението, като се имат предвид спонтанните нападения и погроми върху босненските сърби, извършени в Сараево, от босненците и хърватите, защото Австрия е обвинила сърбите. Сега сърбите имат право да се защитават – с думи и ако е необходимо, с оръжие.

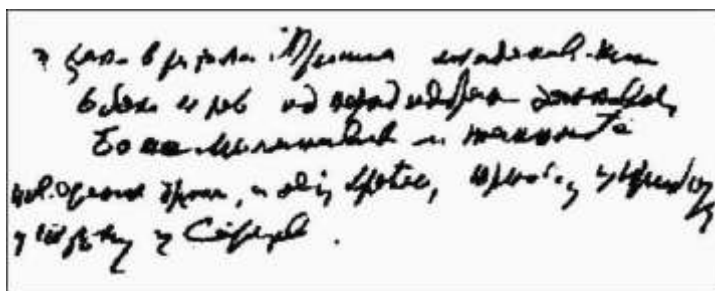
През юли 1914 г. сръбският министър-председател Пашич отрича всякакво участие в атентата, твърдейки, че то е извършено единствено от млади австроунгарски граждани от сръбско-босненска националност. Пашич неуморно твърди, че убийствата нямат нищо общо с „официална Сърбия“.⁶⁶⁶

Като ученици в гимназията, Гаврило Принцип и приятелите му все още не са неизвестни на австроунгарските тайни служби. До ден днешен мотивите за убийството на ерцхерцога и съпругата му не са достатъчно изяснени.

Разбираемо е, че историци близки до Сърбия, като философа-историк Карлхайнц Дешнер и неговия съавтор Милан Петрович, искат да идентифицират само сръбските офицери от тайните служби полковник Драгутин Димитриевич Апис и майор Воислав Танкосич като водещи фигури в подготовката и изпълнението на плана за покушението.⁶⁶⁷

А историци с особено чувство за „политическа коректност“⁶⁶⁸ все още смятат само членовете на сръбската тайна организация „Черна ръка“ за организатори на заговора.⁶⁶⁹

Разгледано повърхностно този начин, изглежда, като безсмислено престъпление. Предвид естеството му и взривоопасните обстоятелства по онова време, това е политически ход, който очевидно е одобрен извън Сърбия.

Вече е известно, че тогавашният сръбски министър-председател Никола Пашич е знаел и пряко е замесен в подготовката на атентата. Версията, че тайните служби са единствено отговорни, не може да бъде поддържана по никакъв начин.

Разкриващото доказателство се съхранява във Виенския музей на военната история.

Наред с други реликви от този терористичен акт, в стъклената витрина е изложена заповедта, написана на ръка от самия Никола Пашич в началото на юни 1914 г. В неофициален документ довереникът на Пашич, генерал Божидар Янкович, майор Воислав Танкосич и членът на „Народна одбрана“ Бода Миланович са инструктирани да предадат оръжия и боеприпаси на студентите: „Двама ученици от гимназия „Триша“ на Младен... 6 бомби, 4 револвера от Народна одбрана, от Янкович, Бода Миланович и Танкосич, довереник на втория, а той на третия, в Търново, в Прибой, в Тузла и в Сараево.“⁶⁷⁰

⁶⁶⁴ Clark: *Schlafwandler*, S. 80, Fn. 131.

⁶⁶⁵ Също, S. 503.

⁶⁶⁶ Също, S. 504.

⁶⁶⁷ Deschner/Petrovic: *Krieg der Religionen*, 1999, S. 145.

⁶⁶⁸ Политическата коректност е „класово-партийния подход“ на съвр. западни историци и е едно много вредно явление! (б. пр.).

⁶⁶⁹ Например като професор д-р Улрих Лапенкюпер (Фондация „Отто фон Бисмарк“, Фридрихсру) изнесе лекцията „Вярност към Нибелунгите срещу свободата от съюзи. Германската външна политика 1871–1914“ на конференция във Ваилдбад Кройт на 28 юни 2013 г. (!)

⁶⁷⁰ Недатираната бележка с ръкописен текст от сръбския министър-председател Никола Пашич вероятно е написана между 2 и 13 юни 1914 г.

Световният печат също е възмутена от убийството в Сараево и застава на страната на Хабсбургите. В Сърбия обаче вестниците възхваляват убийството.⁶⁷¹

В тази ситуация кайзер Вилхелм II уверява Виена в своята „безусловна лоялност към съюза“. Независимо, че той постъпва в съответствие със съюзния договор, това се оказва опасен сигнал.⁶⁷²

Почти всички кабинети са на единодушно мнение, че Сърбия дължи удовлетворение на Австроунгарската монархия, защото поне косвената отговорност на сръбското правителство за убийството изглежда безспорна поради толерантността му към цялата мрежа от шовинистични великосръбски тайни организации. А днес, след 101 години по-късно, военен оркестър свири в чест на Принцип при откриване на паметника му.

Резултатите от австрийското разследване не са далеч от истината. Затова участието на австрийските разследващи органи, което е поискано в ултиматума, е отхвърлено от Сърбия. Както днес, така и тогава, за националистически настроените сърби, Принцип е герой, но за хърватите и босненци той е един „сръбски шовинист, убиец и терорист“. В какъв геополитически контекст трябва да се впише този терористичен акт?

Геополитическа ситуация около 1900 г. В статия в списание през 1899 г., шведът Рудолф Къелен за пръв път въвежда термина „геополитика“.⁶⁷³

През 1904 г. един от най-видните геополитически теоретици, британският географ Халфорд Джон Макиндер, в труда си „Географският опорен пункт на историята“ формулира т. нар. „теория за Хартленда“: „Който контролира Хартленда (на изток от Урал, от Северния ледовит океан до Каспийско море), контролира Световния остров (Евразия), а който контролира Световния остров, контролира света.“

Също в зората на XX век, друг баща-основател на англо-американската геополитика, американският адмирал Алфред Тейър Махан, формулира ключовата аксиома за военноморска сила: „Военноморската сила е произведение от броя и бойната мощ на военните кораби и броя на базите по целия свят. Ако единият фактор е нула, тогава произведението също ще е нула“.

От тези принципи на Махан и Макиндер се развива фокусът на англо-американската политика през XX век: най-големите флоти с най-много бази по целия свят. И обратно, базите на противника са оспорвани и са полагани усилия за предотвратяване появата на силна сухопътна сила на Евразийския континент.

Тази политика, днес е впечатляващо потвърдена от ръководителя на американския мозъчен тръст „Страфорд“, Джордж Фридман, пред Чикагския съвет на 4 февруари 2015 г.

Збигнев Бжежински, съветник по националната сигурност на президента на САЩ Джими Картер, се превръща от 70-те години на 20 век във водещ американски геостратег с който се съобразяват всички следващи президенти.

За Бжежински, както и за Макиндер, глобалният остров Евразия е от първостепенно значение: „За щастие на Америка, Евразия е твърде голяма, за да формира единна политическа единица.“ Следователно Евразия е шахматната дъска, на която борбата за глобална хегемония ще продължи да се води и в бъдеще.⁶⁷⁴ САЩ трябва да играят активна роля на тази шахматна дъска и да използват влиянието си така, „че да има винаги стабилен континентален баланс, а САЩ, трябва да бъдат винаги арбитър“.⁶⁷⁵

⁶⁷¹ Gebhardt, 1973, Band 4/I, S. 42.

⁶⁷² Schultze-Rhonhof, 2003, S. 42..

⁶⁷³ Kjellén, Rudolf: »Studier öfver Sveriges politiska gränser«, in: Ymer (Zeitschrift der Schwedischen Gesellschaft für Anthropologie und Geografie), 1899, S. 283–331; Angaben nach: Sprengel, Rainer: Kritik der Geopolitik. Ein deutscher Diskurs. 1914–1944, Berlin 1996, S. 26.

⁶⁷⁴ Brzeziński: Die einzige Weltmacht, 1999, S. 37.

⁶⁷⁵ Също, S. 16. По същество това е повторение в глобален мащаб на британската доктрина за баланса на силите в Европа и недопускането на никоя континентална държава или съюз от държави, да се превърне в център на доминация на континента. За разлика от Британия от XIX и началото на XX в., чиято политика е да всява раздори и войни в Европа, шахматната дъска на САЩ обхваща целия свят, в който те трябва да са обсолютният господар „арбитър“. (б. пр.).

Бжежински и Макиндер разбират геополитиката не като научна дисциплина, а повече като практическо изследване, което трябва да бъде като наръчник за политиците.⁶⁷⁶

Като „податка“ за британските представители на Версайската мирна конференция, Макиндер предлага в книгата си „Демократични идеали и реалност“ идеята за изграждане на „санитарен кордон“ между Германия и Русия, за да се предотврати доминирането на една от тези сили в Евразия.⁶⁷⁷

Преди почти 300 години започвайки с руският цар Петър Велики (1721–1725) и неговите наследници, търсят ключа към Средиземно море. Пристанището Севастопол е построено на северния край на Черно море като отправна точка за достъп. Конфликтът за Крим с пристанището Севастопол току-що напомни на света, в който глобалните политически линии на влияние са се пресичали и продължават да се пресичат тук и за в бъдеще.

Британците влизат в тази игра от самото начало. От Кримската война 1853–56 г., нататък, те виждат в Дарданелите, средство за блокиране на руската експанзия на юг, към Балканите и в Средиземно море, за осигуряване на значителен дял от наследството на Османската империя. Така остров Кипър, с две военновъздушни бази, и днес все още е част от британската защитна зона пред Суецкия канал.⁶⁷⁸

От Екатерина II (1762–1796), придобиването на Константинопол и Дарданелите се превръща в най-важната цел на Русия. Цел, която по-късно е съчетана с благородния мотив за освобождаване на християнските народи на Балканите от чуждото владичество на мюсюлманите турци.

През лятото на 1875 г. Балканските народи (б. пр.: само босненските сърби) въстават срещу турското владичество. Русия, която се смята за защитник на православното християнство обявява война на турците през 1877 г., която е успешно приключена през март 1878 г.

С „Берлинския договор“ от 1878 г., за сключването на който Бисмарк си спечелва репутацията на „честен посредник“, се признава се независимостта на Румъния, Сърбия и Черна гора. На Австро-Унгария със съгласието големите европейски сили, е поверено управлението на Босна и Херцеговина, положение което никак не се харесва сърбите.

Русия се чувства лишена от плодовете на победоносната си кампания, чрез Берлинския договор, защото Англия и Австро-Унгария ревниво пазят баланса на силите в този регион.⁶⁷⁹ Турция не е трябвало да стане твърде слаба.

Така през следващите десетилетия Русия се стреми към експанзия в Азия и скоро се сблъсква с интересите на Англия в Индия, а в Азия, с враждебността на изгряващата Япония.

Докато германските земи са опустошени и сериозно обезлюдени от Тридесетгодишната война (1618–1648) през първата половина на XVII век, Британия преживява бърз възход и създава колониално империя, каквато светът никога преди не е виждал. Неизменните предпоставки са поддържането на политически баланс в Европа и господството над моретата. Всяка изгряваща континентална сила е смазвана чрез променящи се съюзи. За да предотврати установяването на която и да е голяма европейска сила на входа към континента, Великобритания създава изкуствената държава Белгия, като пречка срещу двете съседни големи континентални сили, Франция и Прусия-Германия, чрез обявяването на „свещения“ белгийски неутралитет.

Една след друга Англия побеждава Испания, Холандия и Франция, обогатявайки се от техните колониални владения. Резултатът е огромна колониална империя, обхващаща Ка-

⁶⁷⁶ Hoffmann, 2012, S. 38.

⁶⁷⁷ Ammon, Herbert: »Geopolitik – Zur Wiederkehr eines verloren geglaubten Begriffs im 21. Jahrhundert«, IABLI, Jahrbuch für europäische Prozesse, 8. Jahrgang, 2009, Abschnitt VII, http://www.iabli.de/iabli_t/2009/ammon09.html, abgerufen am 7. Dezember 2015.

⁶⁷⁸ Stürmer, Michael: »Im Grabenkrieg Gallipolis entstanden drei Nationen«, 26. 04. 2015, unter: <http://www.welt.de/geschichte/article140058254/Im-Grabenkrieg-Gallipolis-entstanden-drei-Nationen.html>.

⁶⁷⁹ Само Англия, Австро-Унгария е използвана за да се всее раздор в „съюза на тримата императори“, от който в Лондон се страхуват най-много, защото може да обедини хардланда. Англия използва руската глупост и страхливост, и австроунгарската алчност за да разруши творението на Бисмарк. (б. пр.).

нада, Австралийския континент, Индия и голяма част от Африка. Чрез далновидна и динамична политика тя осигурява морския път до Индия, както и пътя около нос Добра Надежда.

Като последна стъпка, през 1882 г., тя завладява Египет и новия световен път през Суецкия канал. Осъществяването на контрол над важния Малакски проток, осигуряващ достъп до Австралия и Източна Азия, завършва тази политика. (Днес тези важни водни пътища се контролират от САЩ.)

Още през първата половина на XVIII век херцог Сен Симон⁶⁸⁰, водещ държавник от времето на Луи XIV и Луи XV, пише в мемоарите си: „**Докато Англия заблуждава света с високопарната фраза за баланса на силите в Европа, тя е узурпирала напълно господство над всички морета и цялата търговия.**“⁶⁸¹

Въпреки, че този цитат е непознат за широката общественост, на кайзер Вилхелм II многократно се приписва претенцията за „място под слънцето“ и се тълкува като империалистическа агресия.

В дебат в Райхстага на 6 декември 1897 г. канцлерът фон Бюлов оправдава разширяването на германските колониални интереси с думите: „Не искаме да засенчваме никого, но и ние искаме своето място под слънцето. В Източна Азия и в Западна Индия, ние ще се стремим [...] да защитаваме правата и интересите си без излишна острота, но и без проява на слабост.“⁶⁸²

Като втората най-млада велика сила в Европа и новата национална държава в Средиземноморския регион Италия, се издигна до ново глобално икономическо значение, благодарение на Суецкия канал. Италия иска да включи все още „неосвободените“ територии, населени от италианци, в италианската национална държава. Далновидно, фокусът е само върху земите, останали под властта на Хабсбургите по южния край на Алпите и по Адриатическото крайбрежие⁶⁸³, без да се претендира за териториите на Савоя, Ница, Корсика и Малта, които се владеят от Франция и Англия. Но колониалните владения също трябваше да бъдат закръглени. След като Франция започва завладяването на Алжир през 1830 г. и окупира Тунис през 1881 г., Италия разглежда Северна Африка като своя истинска колониална територия.

Сега заради конкуренцията с Франция, Италия се присъединява към германо-австроунгарския съюз през 1882 г., който става Тройен съюз.

Англия, която все още разглежда Франция и Русия като врагове, „флангира“ Тройния съюз. Това е важно за Италия, чиито дълги брегови линии са незащитно изложени на английските корабни оръдия. Приятелските отношения с Британия са предпоставка за всички амбиции на външната ѝ политика. Първоначално Италия насочва вниманието си към Абисиния, далеч от британските интереси.

В младата Германия политическата консолидация е последвана от голям икономически бум. Полученият голям растеж на населението кара Германия да се разшири още повече.⁶⁸⁴ Икономическите интереси сега неизбежно са последвани от политически.

От другата страна на земното кълбо Япония скъсва с всички стари традиции и се концентрира упражняването на своята власт над части от азиатския континент и островите в Тихия океан; излишното ѝ население трябва да емигрира в западните райони на Северна Америка.⁶⁸⁵

Китай, който иска да оспори владението на Корея от Япония, е лесно победен, но Русия, Франция и Германия се противопоставят на Япония. Това не е в интерес на Англия, която сега иска да спечели Германия на своя страна.

⁶⁸⁰ Луи дьо Рувроа, херцог дьо Сен-Симон (1675-1755) е френски военен деец, дипломат и мемоарист. Мемоарите са му твърде пристрастни и днес не се смятат за надежден извор за епохата. (б. пр.).

⁶⁸¹ Също, S. 18.

⁶⁸² Penzler: Deutschlands Platz an der Sonne, Berlin, I. Band 1897-1903. S. 6-8.

⁶⁸³ Където са изцяло нереални, защото по хърватското крайбрежие италианци няма. (б. пр.).

⁶⁸⁴ Германия няма териториални претенции в Европа. Тя не е и агресивен колонизатор, а се задоволява с това което е осатанало – няколко територии в Африка и няколко острова в Тихия океан. (б. пр.).

⁶⁸⁵ Herre: Weltpolitik, S. 35.

За тази цел Англия е готова да скъса с традиционната британска политика в Близкия изток. Скоро след встъпването си в длъжност през юни 1895 г. английският министър-председател Робърт Солсбъри представя предложение към германското правителство за подялба на Турция между двете сили.⁶⁸⁶ От съображения за икономическите цели на германския империализъм, и за да избегне охлаждането на отношенията си с Русия, кайзер Вилхелм II отхвърля предложението на Солсбъри.

След като Великобритания проявява силен интерес към природните ресурси на Трансваал, на 29 декември 1895 г. Леандър Стар Джеймсън, политик в Капската колония (б. пр. и протеже на Сесил Роудс), подстрекава въоръжено нападение срещу Бурската република Трансваал с цел анексирането ѝ („Нападението на Джеймсън“). Трансваал успява да осуети този план в рамките на няколко дни.

На 3 януари 1896 г. кайзер Вилхелм II изпраща на Паул Крюгер, президента на Трансваал, поздравителна телеграма, написана от Министерството на външните работи, която гласи следното: „Изказвам Ви искрените си поздравления, че Вие и Вашият народ, без да се обръщате към помощта на приятелски сили, успяхте, чрез собствените си усилия, да възстановите мира срещу въоръжените орди, нахлули във Вашата страна, и да запазите независимостта на страната от външни атаки.“ – Вилхелм II“.

Този протест срещу силовата британска колониална политика, в духа на политическия морал, предизвиква вълни от възмущение, особено в Англия.

Между 1896 и 1898 г. Англия напредва от Египет нагоре по Нил към Судан с цел да установи северно-южен пояс от колонии в Африка, от нос Добра надежда до Кайро. Франция, от друга страна, иска да създаде източно-западен пояс от Дакар до Джибути. В надпреварата имперските сили се срещат в малкия судански град Фашода. Франция губи надпреварата.

До този момент Англия възприема Германия само като икономически конкурент. През 1897 г. тогавашният секретар по колониите Джоузеф Чембърлейн пише икономически доклад до губернаторите на британските колонии. В него се посочва нещо, което британските потребители отдавна са знаели за германските продукти: много ежедневни германски продукти (моливи, играчки, фармацевтични продукти, часовници, бира, памучни тъкани, желязо и режещи инструменти, пиана, мебели и пр.) са по-евтини, а качеството е преди всичко задоволително. Десет години по-рано английският парламент приема Закона за търговските марки, изискващ стоките да показват страната на произход.

Докато „Произведено в Германия“ първоначално е синоним на евтини копия, до 1897 г. то се превръща в символ на качество и икономическо превъзходство.⁶⁸⁷

Англичаните гледат с безпокойство на непрекъснатото икономическо развитие на опасния си конкурент. Като ясен предупредителен знак за нарастващото икономическо напрежение, на 11 септември 1897 г., се появява известната статия в *Saturday Review* (Съботен преглед) която предсказва, че **„в деня, в който Германия бъде унищожена, всеки англичанин ще бъде още по-богат“**.⁶⁸⁸

През 1898 г. САЩ най-накрая се отказват от т. нар. „Доктрина Монро“, или „Америка за американците“ и отнемат Куба, островите в Карибите и Филипините от бившата колониална сила Испания. По време на войната, през април 1898 г., американски конгресмен от Републиканската партия формулира фундаменталния икономически въпрос: **„Американските фабрики създават повече, отколкото американците могат да консумират; американската почва произвежда повече, отколкото те могат да консумират. Съдбата диктува нашата политика: световната търговия трябва и ще бъде наша. [...] Ако това означава англосаксонска солидарност, ако това означава англо-американско разбирателство, основано на разделение на световните пазари, [...] звездите в техните орбити ще се борят за нас и безброй векове ще ни аплодират.**“⁶⁸⁹

⁶⁸⁶ Също, S. 38.

⁶⁸⁷ <http://www.spiegel.de/einestages/made-in-germany-vom-stigma-zum-qualitaetssiegel-a-947688.html>.

⁶⁸⁸ Herre: Weltpolitik, S. 42. Това е сентенцията показваща, кой разпали ПСВ! (б. пр.).

⁶⁸⁹ Parkins: The Great Rapprochement, 1968, S. 72 f.

Само четири години след неуспешното „нападение на Джеймисън“ (на Йоханесбург) британското правителство иска да използва въоръжена сила, за да принуди бурите в Оранжевата държава и Трансваал, които досега избягват господството на Британската империя, да се интегрират, т.е. да бъдат завладяни със сила. И II-та бурска война (1899–1902) изисква огромни усилия от Лондон, 450 000 британски войници срещат големи трудности за да победят 90 000 фермери.

Фермерите слагат оръжие едва когато жените и децата им са отведени в т. нар. „концентрационни лагери“ и подложени на гладна смърт.

През февруари 1900 г. Германия отхвърля искане на руското правителство да обедини сили с глобалните си противници, за да се противопостави на бруталните британски действия в Южна Африка. Кайзер Вилхелм II си беше научил урока⁶⁹⁰. Германия остава проанглийска по време на II-та бурска война.⁶⁹¹ След победата над бурите, британците напредват по-навътре към вътрешността на Африка. Британското управление се укрепва в района между западно- и източноафриканските германски колонии (б. пр. съвр. Намибия и Танзания). Идеята за връзка между Египет и Южна Африка също се превръща в осъществима реалност (б. пр. мечтата на Сесил Роудс е жп линия от Кайро до Кейптаун).

На 4 ноември 1911 г. френско-германското споразумение за продължаващо сътрудничество на германските и френските компании в експлоатацията на Мароко слага край на конфликта, който тлее от първата Мароканска криза през 1905 г. Германия се отказва от претенциите си в Мароко и получава като компенсация част от колонията Френска Екваториална Африка.

Няколко месеца по-късно Мароко губи суверенитета си с договора от Фес и става френски протекторат.⁶⁹² Франция постига целта си и успява да спечели допълнителни точки във външната политика: Чрез кореспонденцията между британския външен министър Грей и френския посланик в Лондон, Пол Камбон, Антантата се превръща в действителен съюз през 1912 г.

Тази 2-ра Мароканска криза подтиква Освалд Шпенглер да опише някои от политическите решения на настоящето (1911 г.) и да направи изводи за бъдещето в по-широка перспектива. В труда си „Залезът на Запада“ (1918 г.) той пише: „Световната война – като вече неизбежната външна форма на историческата криза, е била неизбежна по това време и задачата е да я разберем в духа на предходните векове, а не на предходните години.“

В повествованието на този първоначално, малък по обем труд, става очевидно убеждението, че за истинско разбиране на епохата, обхватът на основите периоди от време, трябва да бъде много по-широк.⁶⁹³

За Шпенглер, Световната война всъщност вече е започнала през 1911 г. с 1-та Мароканска криза и италианското нападение срещу османската провинция Триполитания (северозападната част на Либия със столицата ѝ Триполи).

Франция и Русия гарантират на Италия владението на тази територия. Шпенглер е ужасен от глупостта на германската политика, „която спокойно приема пълното обкръжение на Германия“, и от „слепотата на всички кръгове, които не вярват във войната, която всъщност вече е избухнала“.⁶⁹⁴

Заедно със Шпенглер, Вилхелм II също смята италианското нападение срещу Триполи и Киренайка за „начало на Световната война“.⁶⁹⁵

Въпреки че Турция отново демонстрира военната си мощ в конфликта, Балканските държави се обединяват срещу Османската империя. Първата Балканска война следва през 1912 г., следва непосредствено италианското нападение. Превъзходящите сили на Сърбия,

⁶⁹⁰ Телеграмата на Вилхелм II до Паул Крюгер е лекомислена постъпка с неприятни и сериозни последици – целенасоченото разпалване на бясна антигерманска истерия във Великобритания. (б. пр.).

⁶⁹¹ Но не спечелва британското съчувствие. Въпреки това в Британия яростната антигерманска пропаганда продължава с нова сила. (б. пр.).

⁶⁹² Schöllgen/Kiessling: *Das Zeitalter des Imperialismus*, 2009, S. 67.

⁶⁹³ Kottanek, *Oswald Spengler in seiner Zeit*, 1968, S. 129.

⁶⁹⁴ Също, S. 129 f., PSch VI.

⁶⁹⁵ Също, 1968, S. 136.

България, Черна гора и Гърция атакуват Османската империя. Те получават подкрепа от Франция и Русия, която след тежките си поражения в Азия сега насочваше вниманието си към Балканите и Дарданелите. Обширните френски заеми за Русия и Сърбия служат за да въоръжат и двете държави за очаквания въоръжен конфликт.

За министър-председателя Раймон Поанкаре френското участие на Балканите е средство за постигане на целта: „да се укрепят руските съюзници от Антантата в техния войнствен импулс срещу Дунавската монархия, за да се предизвика по този начин съюзническа война с германско участие“.⁶⁹⁶

В случай на конфликт между Виена и Белград, Франция и Русия ще бъдат на страната на Сърбия.⁶⁹⁷ Така Франция и Русия (с мълчаливата подкрепа на Великобритания) поставят опасен фитил и буре с барут на австроунгарско-сръбската граница, където има огромен потенциал за конфликт поради заплахата за австроунгарската държава от подривната дейност на сръбските националисти.

Багдадска железница: Сухопътната сила срещу морската сила. „Изграждането на Багдадската железница е едно от онези постижения на икономическия империализъм, които могат да бъдат оценени само положително. Нямаше нито правна, нито морална причина, заради която да се попречи на германската индустрия, да осъществи този проект, както в интерес на Турция, така и за своя и чужда полза.“⁶⁹⁸

На 11 април 1883 г. кайзер Вилхелм I приема акредитивните писма на новия турски посланик Саид паша, издадени от турския султан Мурад V.

Британският посланик лорд Одо Ръсел тълкува избирането на прогерманския паша като подновен опит на султана да установи близки отношения с Германия. Ръсел незабавно информира за това британския външен министър лорд Гренвил, и съобщава, че султанът отдава голямо значение на завършването на железопътната линия в европейската част на Турция.⁶⁹⁹

Пол Кнаплунд редактира тази проникателна кореспонденция между британския посланик в Берлин и външен министър Гренвил за периода от 1871 до 1874 г. и от 1880 до 1885 г.⁷⁰⁰

Той вижда в тези години произхода на антагонистичното развитие на отношенията между Великобритания и Германия през XX век.⁷⁰¹

На 15 август 1888 г., 29-годишният кайзер Вилхелм II наследява трона от баща си Фридрих III (тежко болен от рак, на практика не управлявал) и Георг фон Сименс, след пет години обмисляне, през юни същата година се обръща към германското външно министерство с въпроса дали има някакви резерви относно придобиването на турските железопътни концесии от Дойчебанк⁷⁰² и дали е възможно да се разчита на подкрепата на германския посланик в Константинопол.⁷⁰³

На 2 септември Бисмарк обявява: „Няма резерви относно кандидатстването за концесия за изграждане на железопътни линии в Мала Азия.“⁷⁰⁴

Поемането на риск е изключено. Официалното финансиране или ситуацията в Турция не са благоприятни за осигуряване на инвестиционен стимул от чуждестранен капитал. По това време британският капитал, все повече се оттегля от Турция. Само голямата „сделка за

⁶⁹⁶ Roewer: *Kill the Huns*, 2014, S. 20.

⁶⁹⁷ Също, S. 26.

⁶⁹⁸ Mann, Golo: *Deutsche Geschichte des 19. und 20. Jahrhunderts*, 1958, zitiert in: <http://www.wilhelm-der-zweite.de/essays/krauselandt.php>.

⁶⁹⁹ Hildebrand, Klaus: »Großbritannien und die deutsche Reichsgründung«, *Historische Zeitschrift. Beihefte, New Series, Vol. 6, »Europa und die Reichsgründung. Preußen-Deutschland in der Sicht der großen europäischen Mächte 1860–1880«* (1980), S. 9–62.

⁷⁰⁰ Knaplund, Paul: *Letters from the Berlin Embassy*, 1944, S. 5.

⁷⁰¹ Dehio: *Gleichgewicht oder Hegemonie*, 1948, S. 201.

⁷⁰² Schöllgen: *Imperialismus und Gleichgewicht*, 2000, S. 39 f.

⁷⁰³ Helfferich, Georg von Siemens, Bd. 3, S. 33 f.

⁷⁰⁴ Radowitz: *Aufzeichnung*, Bd. 2, S. 289.

доставка на пехотни пушки и боеприпаси“ между турското правителство и оръжейната фабрика „Маузер“ е одобрена от Министерството на външните работи⁷⁰⁵

Сименс обаче успява да убеди младия кайзер в „големите перспективи на проекта“.⁷⁰⁶ Вилхелм II разпознава възможностите за германската икономика и все по-често започва да се застъпва за германските икономически интереси в Близкия изток. Проектът набира скорост: През 1889 г. германски предприемачи и банкери започват да строят жп-линия от Константинопол до Анкара, един голям икономически проект.

През 1890 г. германското и османското правителство сключват договор за приятелство, търговия и корабоплаване.

През 1893 г. османският султан Абдул Хамид II предлага на „Дойчебанк“ да построи допълнителна жп-линия от Ескишехир до Коня.

През 1896 г. жп-линията до Коня е завършена. Никой все още не подозира, че тя води в посока, където скоро ще бъде открит петрол.

През 1898 г. Абдул Хамид II предлага на кайзер Вилхелм II, германски компании да разширят жп-линия от Коня през Багдад до Басра и Персийския залив.

До края на XIX век Османската империя окончателно изостава от големите европейски сили. Светът я нарича „болният човек на Босфора“. Големи части от Османската империя, която в продължение на няколко века е решаващата сила в Мала Азия, Близкия изток, Балканите, Северна Африка и Крим, са загубени през XVIII и особено през XIX век. Турците загубват големи територии особено на Балканите.

Сега Абдул Хамид II иска да сложи край на този процес и след националния фалит от 1875 г. да даде на западащата си империя здрав гръбнак. За да направи това, тя трябва да е в крак със съвременното развитие. Той ясно осъзнава, че железопътните линии в Европа и Америка осигуряват основата за икономически прогрес и развитие. Султанът се надява да използва жп-линията, за да развие икономически империята си до Персийския залив и да я стабилизира политически.

Тази „железна връзка“, свързваща Ориента и Запада, обещава превръщането на сухите степи в плодородни полета. „Където континентите се докосваха и пътищата на великите сили се пресичаха, където народи и империи водеха жестоки войни в продължение на хилядолетия, където богати търговски градове процъфтяваха в древността и Средновековието, там след векове на упадък, мирът и просперитетът щяха да се завърнат.“⁷⁰⁷

Сега Близкият изток трябва да намери своя път към Европа, като превърне древните пътища на керваните, в модерни и ефикасни транспортни маршрути. Обнадеждаваща перспектива, но такава която крие потенциал за конфликт.

От една страна, Багдадската железница обезценява стария морски път до Персийския залив и транспортния монопол, за който Англия, претендира. От друга страна, завършването ѝ до Шат ал-Араб ще осигури на турците база, от която те могат, чисто хипотетично, да блокират морския път на Англия до Индия. Това удря в самото сърце на британската колониална империя. Докато преди това Англия вижда господството си на световния пазар застрашено само от мощния икономически възход на Германия, сега се добавя нов силовополитически фактор: военноморската програма на Германия. Тя обаче „само изглеждае заплашителна за господството на Англия в световните океани“, както уместно я определя Рудолф Кьелен.⁷⁰⁸

Доказателство за това е, че още на 8 декември 1914 г. германската източноазиатска ескадра под командването на граф Шпее е прехваната и потопена край Фолкландските острови от британска ескадра, водена от вицеадмирал сър Фредерик Довтън Стърди. Оттогава нататък нито един германски военен кораб не смее да се впусне в световните океани.

⁷⁰⁵ Helfferich: Siemens, Bd. 3, S. 31.

⁷⁰⁶ Също S. 33.

⁷⁰⁷ Krause Landt, Andreas: Eine kleine Geschichte der Bagdadbahn.:

http://www.preussen.de/de/heute/forum_preussen/andreas_krause_landt_-_eine_kleine_geschichte_der_bagdadbahn.html.

⁷⁰⁸ Шведски геополитик от втората половина на 19 в., началото на 20 в.

В своето изследване за Първата световна война през 2013 г., Кристофър Кларк също посочва надценяването на германската военноморска политика. Той твърди, че британските военноморски експерти никога не са я разглеждали като сериозна заплаха.⁷⁰⁹

Къелен вижда геополитическо напрежение предимно в политиката на Германия в Леванта (Багдадската железница), която Англия разглежда като заплаха за Египет и Индия. В обобщение той заявява: „Накратко, Англия вижда Германия като сериозна и нарастваща пречка за световното си господство, докато Германия се сблъсква с Англия навсякъде по пътя си.“⁷¹⁰

Амбивалентната връзка с военноморската сила на Англия, кара Вилхелм II да гледа с надежда на изток, към Османската империя. Той не вижда тук свои собствени колониални цели, а само сцена на достойна германска културна работа и тъй като няма противоречиви политически интереси, също ролята на ценен политически и военен съюзник.

На 5 март 1903 г. наследникът на Сименс, Артур фон Гвинер, получава окончателната концесия за по-нататъшното изграждане на Багдадската железница през Адана, Мосул, Самара, Багдад и Басра, както и за нейната експлоатация в продължение на 99 години. Месец по-късно е основано „*Société Impériale du Chemin de Fer de Bagdad*“ или „Багдадска имперска железопътна компания“ с акционерен капитал от 15 милиона франка под ръководството на Дойчебанк и с участието на Отоманската банка (*Banque Ottomane*), Виенската банкова асоциация (*Wiener Bankverein*) и Швейцарската кредитна институция (*Schweizer Kreditanstalt*).

Това мащабно икономическо начинание изглежда готово да направи Германия доминиращ фактор в Турската империя. Германското правителство иска да противодейства на това впечатление още в началото и се опитва да включи Лондон и Париж в проекта. „Дойчебанк“ също се нуждае от английски и френски капитал.

Още през 1899 г. кайзер Вилхелм II пътува до Лондон, за да посети баба си, кралица Виктория, и я моли да гарантира, че лондонските банки ще участват в изграждането на железопътната линия. Във Франция обаче реакцията е слаба, а в Англия изобщо не се получава.

Дали това е защото е открит петрол между Мосул и Кувейт? По това време бензиновите и дизеловите двигатели вече започват да се произвеждат по-масово, и добивът и преработката на петрол се извършва в САЩ, Мексико и Русия. Новата енергийна и технологична еволюция не само променя живота на хората, но и геополитическите приоритети.

Военноморската сила Англия не иска да изостава и се стреми да си осигури новооткритите петролни източници в Османската империя.

През 1899 г. британците успяват да сключат „новаторски“ договор с шейха на Кувейт: Договорът забранява на шейха и неговите наследници да подписват споразумения, позволяващи на трети сили да инвестират в Кувейт.⁷¹¹

През 1901 г. Лондон изпраща военни кораби в Кувейт и принуждава османското правителство, към чиято империя емирството принадлежи, да приеме британски „протекторат“. Така Кувейт става британски.⁷¹²

Идеята, че германските икономически интереси могат да се разпространят от Константинопол до Месопотамския хинтерланд чрез Багдадската железница⁷¹³, е изцяло неприемлива за лондонското Сити.

Но британското правителство и общественото мнение в Англия също виждат непосредствена заплаха за британското господство в Азия. За да влоши нещата за Германия, крал Едуард VII, наследил майка си, кралица Виктория, на английския трон на 21 януари 1901 г., се самоопределя като най-ефективния орган на антигерманската политика, вероятно и по-

⁷⁰⁹ Clark: *Schlafwandler*, S. 205 und 414. (Кр. Кларк. *Лунатиците*, преведена е и на бълг. език).

⁷¹⁰ Kjellén, Rudolf: *Die Großmächte und die Weltkrise*, 1921, S. 171.

⁷¹¹ Engdahl: *Mit der Ölwaffe zur Weltmacht*, 1992, Seite VII.

⁷¹² Engdahl: S. 43.

⁷¹³ Herre, *Weltpolitik*, S. 49.

ради косвената обидата, нанесена от майка му, която цени внука си Вилхелм II, много повече от собствения си син.⁷¹⁴

Едуард VII изглажда френско-английските различия, като разграничава сферите на влияние на двете страни в Египет и Мароко.

Русия е унижена и отслабена от Руско-японската война от 1904/1905 г., и отново насочва вниманието си към Европа и Балканите, а през 1907 г. постига компромис с Англия.⁷¹⁵

Когато през 1903 г. започва работата по изграждането на Багдадската железница, британски петролни експерти вече работят от две години под британска военна защита в Кувейт – само на 100 км южно от Басра, предвидената крайна точка на Багдадската железница, срещу която британският печат води изключително енергична и успешна кампания. Преговорите за британско участие в Багдадската железница са прекратени.

Проектът за военноморска база в Персийския залив като крайна точка на железопътната линия е разглеждан като сериозна заплаха за британските интереси, на което Лондон ще се противопостави категорично. Продължаването на Багдадската железница се разглежда като разрушителен фактор за британските интереси и трън в очите на империята, достигането ѝ до Басра, е равносилно на смъртна присъда. Започва откритата война срещу Германия.⁷¹⁶

Тя получава допълнителен тласък през 1904 г., когато Анадолската железопътна компания получава концесия за разработване и експлоатация на Месопотамските нефтени находища. Поради Младотурската революция обаче работата е спряна. Целта на младотурците е да укрепят империята, която е отслабена външно и заплашена от разпад вътрешно, чрез систематична политическа, военна и икономическа модернизация.

Британците се опитват да получат влияние чрез революционерите, емигранти в Лондон и Париж. През 1909 г., една година след свалянето на султана, германската позиция постепенно започва отново да се консолидира. Лондонските и парижките младотурци губят влияние в полза на младотурските офицери, обучени в Прусия.⁷¹⁷

Сега изграждането на Багдадската железница отново е подкрепено почти безусловно, но с изоставяне на по-нататъшното строителство към Басра. Турция едва се е възстановила от вътрешните си вълнения, когато през 1911 г. Италия започва война за завлазяване на Триполитания и Киренаика (днешна Либия, тогава номинална турска провинция).

През 1912 г. Сърбия, Черна гора, България и Гърция успешно нападат Турция (I-та Балканска война), и Албания се отделя от Турция. Сърбия е големият победител, докато Турция губи почти всички свои европейски територии. Разногласията относно разделянето на плячката довеждат до II-та Балканска война през 1913 г., която България губи. Турците успяват да си възвърнат само загубената Източна Тракия.

През 1912 г., две години преди Първата световна война, Дойчебанк инвестира към Турската петролна компания *Turkish Petroleum Co. (TPC)*. Така Германската банка получава 25% дял в тази доминирана от Великобритания корпорация (50% отиват на *Anglo-Persian Oil Co. [APOC]*, 25% на *Royal Dutch Shell*).

Чрез тази стъпка тя запази перспективата за участие в бъдещо производство на петрол, след като султан Абдул Хамид II оттегля петролната си концесия в Месопотамия през 1907 г.

Официалното англо-германско споразумение, т.нар. „Багдадски мир“ от 15 юни 1914 г. установява подчинението на Дойчебанк на интересите на английския капитал – включително в изграждането на напоителни канали и корабоплаването, които по-късно ще бъдат обявени за остарели след убийството на австроунгарския престолонаследник. Сериозен ли

⁷¹⁴ Със своето поведение, Берти (бъдещият Едуард VII) много дразни майка си. Обичайните му занимания – любовници, проститутки, пиене и постоянни гуляи, тя възприема като заплаха за трона, един ден когато той я наследи. (б. пр.).

⁷¹⁵ Herre: *Weltpolitik*, S. 51.

⁷¹⁶ Civelli: *Deutsche Schienen in osmanischem Boden*, 2010, *passim*.

⁷¹⁷ Eichholtz, Dietrich: »Die Politik des deutschen Kapitals in Mesopotamien 1914–1918«, unter: <http://www.ag-friedensforschung.de/regionen/Irak/deutsch.html>.

беше този договор? Или просто тактика за отклоняване на вниманието? Или англичаните преследват двойна стратегия?

Чрез придобивките си в Месопотамия и в тогавашния все още фиктивно османски Кувейт, Англия смята региона на Персийския залив за своя основна сфера на влияние и интерес още преди Първата световна война.

След Втората световна война САЩ предявяват това искане. На 23 януари 1980 г., в разгара на Студената война, президентът на САЩ Джими Картер провъзгласява доктрина-та, която е валидна и днес: „**Всеки опит на която и да е друга сила да получи контрол над Персийския залив ще бъде разглеждан от нас като атака срещу жизненоважните интереси на САЩ. Такава атака ще бъде отблъсната с всички необходими средства, включително военна сила.**“⁷¹⁸

Тъй като геополитическото значение на Персийския залив и прилежащия регион нараства още повече през последните 100 години, въпросът за Багдадската железница, който едновременно се конкурира с британските и руските инфраструктурни проекти, придобива съвсем различно измерение като допринасящ фактор за Първата световна война.

През 1911 г. британският историк Робърт Сетън-Уотсън⁷¹⁹ публикува книгата си „Южнославянският въпрос в Хабсбургската империя“. В нея той се застъпва за разпадането на Австро-Унгария и за обединението на южните славяни (югославяни). Политически Сетън-Уотсън подкрепя сръбския министър-председател Пашич. Заедно с журналиста Хенри Уикъм Стийд той многократно посочва „германския натиск на изток“.

И двамата се позовават на френските публикации на Андре Шерадам и Жорж Вайл, както и на трудовете на панславистки публицисти, които вече издигат „германската заплаха“ през втората половина на XIX век.⁷²⁰

Уотсън също не забравя да посочи заплахата за британските колонии, породена от „железопътния проект Берлин-Багдад“. Такава ангажираност е възнаградена: Робърт Уилям Сетън-Уотсън получава почетни докторати от университетите в Прага (1919), Загреб (1920), Белград и Братислава (и двата през 1928 г.) и Клуж (1930).

Сърбия: Пробив в железопътната линия Берлин-Багдад? Британците доминират в Суецкия канал, който контролират не само финансово, но и военно с окупацията на Египет през 1882 г., и се страхуват за позициите си при сливането на Тигър и Ефрат.

Русия също е загрижена за железопътна линия от Месопотамия до Персия, а Франция вижда интересите си в Сирия застрашени.

Тази споделена „заплаха“ ускорява сближаването между трите сили. Кошмарът на английските геостратези е записан с безпогрешна яснота от английския историк професор Р. Г. Д. Лафан. През 1917 г. той инструктира офицерите от Британския корпус в Сърбия относно тяхната стратегическа

и геополитическа задача на Балканите: „**Необходимо беше да се предотврати намерението на Германия да създаде верига от съюзнически държави, простираща се от Северно море до Персийския залив, и продължава: „Ако железопътната линия Берлин-Багдад бъде завършена, хартландът ще бъде обединена под германско управление, в който може да се произвежда всяко възможно икономическо богатство, и ще бъде недосегаем**

⁷¹⁸ <http://millercenter.org/president/carter/speeches/speech-3404>.

⁷¹⁹ Член на тайното британско общество „групата на Милнър“, т.е. трудовете му не са безпристрасни, а преследват внушаването на определени идеи. (б. пр.).

⁷²⁰ <http://millercenter.org/president/carter/speeches/speech-3404>.

за военноморска сила. ...Германската и турската армия биха могли лесно да се окажат в обсега на нашите интереси в Египет, а нашата Индийска империя ще бъде застрашена от Персийския залив. ... Един поглед към картата на света показва връзките, които съставляват веригата от държави, разположени между Берлин и Багдад: Германия, Австро-Унгария, България и Турция. Само малка ивица територия пречи на свързването на двата края на веригата.“ Тази малка ивица е Сърбия. Сърбия всъщност беше първата линия на защита на нашите владения на изток. ...⁷²¹

Сараево: Кой печели? На 29 юни 1914 г. либералният лондонски вестник *Daily Chronicle* публикува забележителен анализ на предисторията на опита за покушение: „*Ерцхерцогът [Франц Фердинанд] несъмнено представлява най-сериозния проблем за руските амбиции в Югоизточна Европа. Той вече е много влиятелен, със сигурност е... човек със силна воля и с ясни цели и е неприемлив за външната политика на Русия... а почти всеки човек, който е враг на Русия на Балканите в днешно време, пада от ръцете на убийци.*“⁷²² Този анализ, сякаш установява виновника.

Но кои убийци се крият зад „Русия“? Със сигурност не е цар Николай II; той е под влиянието на „апостола на мира“ Распутин. Убийците по-вероятно могат да произхождат от редиците на шовинистични организации като „Истинския руски народ“ или „Черносотниците“. Един от видните членове е Владимир Пуришкевич. Той представлява крайно десни позиции в парламента, произнася няколко антисемитски речи и предупреждава за „тъмна сила“, която разрушава монархията.

Сред поддръжниците на царско-пуришкевичкия шовинизъм са Милюков, Маслов, Плеханов, Горемкин и Смирнов, както и главнокомандващият Николай Николаевич Романов, чичо на царя.⁷²³

Ленин определя Пуришкевич като „инструмент за потисничество, както на великорусите, така и на всички други народи на Русия“.⁷²⁴

Следователно не е изненадващо, че Пуришкевич, както и княз Юсупов, са сред убийци на Распутин.⁷²⁵ Според последните открития обаче Распутин е застрелян от британския таен агент Освалд Райнер (1888–1961), приятел на княз Юсупов.⁷²⁶

Съответстващи сигнали може да са изпратени от този кръг до руския посланик в Белград Николай Хартвиг и неговия военен аташе Виктор А. Артаманов.

Поведението на Хартвиг след убийството на Франц Фердинанд подкрепя тази хипотеза.⁷²⁷ Сега е доказано без съмнение, че убийството в Сараево е планирано и поръчано в Белград. Извършено е със знанието на сръбското правителство и сръбското кралско семейство Караджорджевичи.

Това семейство се възкачва на трона през 1903 г. чрез царевубийство, извършено с изключителна жестокост от Драгутин Димитриевич Апис. В същото време този преврат довежда училия в Цюрих строителен инженер Пашич до ръководството на „Радикалната партия“. Като човек, който е начело на сръбската политика преди, по време и след стрелбата в Сараево през 1914 г., според Кристофър Кларк, той е един от ключовите играчи в кризата, предшестваща избухването на Първата световна война.⁷²⁸

⁷²¹ Osterrieder, Markus: »Die Illusion der Vierzehn Punkte. Über das »nationale Selbstbestimmungsrecht« als Kriegswaffe und dessen zerstörerische Folgen in Mitteleuropa«, unter: http://www.celtoslavica.de/bibliothek/pdf/Osterrieder_2002_Die_Illusion_der_Vierzehn_Punkte.pdf; vgl. auch Wippermann, Wolfgang: Der »deutsche Drang nach Osten«. Ideologie und Wirklichkeit eines politischen Schlagwortes. Darmstadt 1981, S. 47–59.

⁷²² Zitiert in der Wiener Zeitung, Nr. 149, 30. Juni 1914.

⁷²³ Руското решение се обяснява с политическия замисъл на чичото на царя великия княз Николай Николаевич, по-късно главнокомандуващ армията и известен панславист. Руският план се изпълнява от вонния аташе в Белград, Артаманов, заместникът му полк. Ал. Ив. Верховски, руския посланик в Белград, Николай Хатвига, и руския министър на външните работи Сазонов. От сръбска страна, освен Апис, в заговора са посветени престолонаследника Александър и министър-придсидателя Пашич. (В. Боровичко. Атенанти които трябва да променят света. София, 1983. гл. Сараево, 1914)

⁷²⁴ Lenin/Sinowjew: Gegen den Strom. Aufsätze aus den Jahren 1914–1916, Hamburg 1921, S. 212.

⁷²⁵ Wladimir Purischkewitsch: Wie ich Rasputin ermordete, Berlin 1991.

⁷²⁶ Effenberger/Wimmer: Wiederkehr der Hasardeure, 2014, S. 262.

⁷²⁷ Siehe Roewer: Kill the Huns, 2014, S. 34–45.

⁷²⁸ Clark: Schlafwandler, S. 39.

Любопитно е, че четири дни преди атентата, на 24 юни 1914 г., крал Петър I неочаквано предава трона на сина си Александър, позовавайки се на здравословни причини. Оттогава нататък той управлява като регент.

Тази внезапна оставка на Петър I непосредствено преди убийството, разбира се, не е тема само в германския печат.⁷²⁹

В книгата си „Срещу течението“, Ленин (в съавторство със Зиновиев) подкрепя гледната точка на барон Херман-Ройти, пенсиониран таен съветник в легацията (посолството в Белград). В статия, публикувана в края на 1914 г., той обсъжда историята на великосръбската агитация и заключава, че „убийството е подготвено и организирано от руското правителство под ръководството на руския посланик Хартвиг и неговите най-близки помощници“.⁷³⁰ Ройти свързва убийството в Сараево, този прибързан акт на отчаяние от страна на руската военна партия, с германската политика на помирение с Лондон.

Ленин вижда това като косвено следствие от германската дипломация. Той смята руското съучастие в убийството за напълно възможно и пита: „Спирал ли се е някога руският дипломатически корпус пред всякакви гнусни престъпления, злодеяния от най-неясен характер, масови кръвопролития и т.н.? Не доказала ли неопровержимо българското правителство, че под ръководството на руския министър на външните работи Николай Гирс и директора на Азиатския департамент Мелников, руският дипломатически агент в България г-н Хитрово е организиран убийството на Стамболов?“⁷³¹

Ленин разглежда убийството като политическо средство за осъществяване на трите основни цели на царската външна политика: „Първо, Балканската политика на Русия, има за цел да получи протекторат над целия полуостров и като крайно постижение, ще бъде подчиняването на Константинопол и Проливите.

Второ, политиката в Южна и Средна Азия, има за цел завладяването на турските владения в Мала Азия, подчиняването на Персия, завладяването на Персийския залив, да се наложи руска зависимост над Туркестан (б. пр. очевидно Източен), Афганистан и Тибет и др., за да се проправи пътят оттам към Индия.

Трето, политиката в Източна Азия, има за цел установяването на руски господство над Китайско море през Тибет, Монголия, Манджурия и завладяването на Корея.“⁷³²

Британският либерално-пацифистки кабинет изглежда имунизиран срещу подобни действия, тъй като включва мъже, които твърдо се противопоставят на Бурската война: Джон Морли, Лойд Джордж и Джон Бърнс. „От друга страна, империалистите сред либералите – Аскуит, Маккена, Халдейн и Грей – одобряват войната... Продължаването на империалистическата външна политика трябва да се запази. Реджиналд Маккена е изпратен в Адмиралтейството, а Халдейн – във Военното министерство“.⁷³³

Малка група антигермански британски дипломати около външния министър Грей започват да изобразяват енергично, икономически развиващата се Германия като проблемен съперник и новия основен враг на Великобритания. Тези мъже представляват изцяло интересите на Империята, мислят имперски и планират геополитически. Сред подчинените им изпълнители са Робърт Сетън-Уотсън и Хенри Уикъм Стийд. Те осъзнават, че реорганизацията на Централна Европа според националния принцип трябва да бъде свързана с интересите на Империята като световна сила. Това изисква пропаганда както у дома, така и в чужбина. Намеренията на националистическите движения трябва да бъдат съобразени с военните цели на Съюзниците. За да се постигне това, пропагандата трябва да бъде насочена към малките нации от Източна, Централна и Югоизточна Европа, като се използва психологическата война, за да се наложи глобалната хегемония и търговските интереси на Британската империя.“⁷³⁴

⁷²⁹ Baer: *Völkerkrieg*, Bd. 1, S. 4.

⁷³⁰ *Preußische Jahrbücher*, November 1914, S. 357/358.

⁷³¹ Lenin/Sinowjew, S. 174.

⁷³² Lenin/Sinowjew: *Gegen den Strom*, 1921, S. 175.

⁷³³ Hughes: Churchill. *Ein Mann in seinem Widerspruch*, 1986, S. 57.

⁷³⁴ Osterrieder, Markus, a. a. O.

Известният историк Сетън-Уотсън вижда историческата мисия на малките славянски народи от Източна, Централна и Югоизточна Европа „в тяхната функция като връзка между Великобритания и Русия, но също и като региони, върху които британското влияние може да се упражнява съвместно с Русия, заобикаляйки немскоезичните области“.⁷³⁵ Тази цел е постигната и остава ефективна и до днес.

Съставяне на военните планове. През юли 1914 г. всички велики сили са тежко въоръжени и просто чакат решителната заповед. На Запад почти еднакво силните армии на Германия и Франция се изправят една срещу друга. С т. нар. „План Шлифен“ германското военно ръководство възнамерява да обкръжи Париж и планира да разположи 7 от 8-те си армии на Запад, докато Франция разработи също толкова офанзивен военен „План 17“, който предвижда среща с руснаците в Берлин.

За да се избегне война на два фронта, планът изисква Франция да се победи за около 40 дни и след това западните армии да се прехвърлят на изток, където се намира само слабата 8-а армия. Германският генерален щаб поема този риск, приемайки, че мобилизацията на 5-те милиона руски войници ще отнеме поне 50 дни.

През горещите дни на юли съобщенията за мобилизационни заповеди заваляват на континента, увеличавайки общата нервност и насърчавайки ескалацията.

В Англия всичко остава привидно спокойно. Великобритания успява да избегне всякакви ескалационни мерки, защото всичко вече е добре подготвено благодарение на Комитета за имперска отбрана (CID). Той е създаден от министър-председателя Артур Балфур след скъпоструващата и катастрофална Бурска война, за да се избегнат подобни катастрофални провали в бъдеще.

От 1907 г. нататък CID се фокусира изключително върху войната срещу икономически възходящата Германия. Планираните основни мерки са:

- а. експедиционни сили за Франция/Белгия,
- б. бърза интеграция на колониалната империя (колониите и доминионите) и
- в. военноморска блокада срещу Германия, която ще има трайно въздействие върху германската икономика.

Двама членове на Военноморския отдел на CID дават ясни разяснения по точка в), съотв. лорд Морис Ханки в книгата си „Върховното командване“⁷³⁶ и А. К. Бел в „История на блокадата на Германия“⁷³⁷.

По същото време е в ход сближаването с Франция: На 31 януари 1906 г. британският външен министър сър Едуард Грей пише до британския посланик в Париж: „Преди всичко, откакто [френският] посланик говори с мен, е постигнат значителен напредък. Нашите военни и военноморски експерти са във връзка с французите и аз предположих, че всички подготовки са направени, така че в случай на криза, няма да се губи време поради липса на официално споразумение.“⁷³⁸

До 3 август 1914 г. Грей успява да скрие всички съвместни военни планове от министър-председателя и кабинета! През годините британският и френският генерален щаб работят върху план за дебаркирането на английските експедиционни сили от 100 000 души в Белгия и Северна Франция. Към края на юли 1914 г. те са готови за поход!

Във Военноморското министерство лорд Ханки разработва планове (в нарушение на международното право!) за блокада на Германия от 1908 г. насам. Първоначално плановете на Адмиралтейството предвиждат строга блокада в Северно море близо до о-в Хелголанд. Този план обаче е променен на блокада от по-далечно разстояние. Северно море трябва да стане затворено море, отрязващо Германия от океаните и останалия свят. Първият морски лорд Чърчил е много доволен от тези планове. Той успява да допринесе с опита си като министър на търговията за планирането на блокадата от далечно разстояние, която има за цел да причини трайни щети на германската икономика. Чърчил ясно вижда, че Германия развива огромна икономическа мощ и е на прага да се превърне във водеща търговска нация.

⁷³⁵ Osterrieder, Markus, a. a. O.

⁷³⁶ Hankey, Maurice: *The Supreme Command 1914–1918*, 1961.

⁷³⁷ Bell, A. C., 1937.

⁷³⁸ Ponsonby, 1967, S. 46.

Неговият тъст, американският индустриалец сър Харолд Хозиър, и търговецът на оръжие Базил Захаров⁷³⁹, които страдат от спада в бизнеса след Бурската война, вероятно също са му помогнали.

Ерцхерцог Франц Фердинанд и Вилхелм II на военно-полевни маневри близо до Бад Мергентхайм, 15-17 септември 1909 г. До телескопа вляво: лорд граф Лонсдейл; в най-дясно: Уинстън Чърчил, тогавашен британски министър на търговията. В това си качество той е запознат с британските военни планове за блокадата на Германия. (Проф. д-р Владимир Айхелбург)

През 1909 г. генерал Питър Бота, министър-председател на Южноафриканския съюз, обяснява на немския пастор д-р Шовалтер, че на Имперската конференция в Лондон му е станало ясно, че войната с Германия е неизбежна, независимо от това какво ще направи германското правителство.⁷⁴⁰

През май 1912 г. Чърчил установява единна военноморска тактика с Франция и я осигурява чрез тайни споразумения. За да направи флота още по-боепособен, той предлага пробна мобилизация през октомври 1913 г. Шест месеца по-късно това предложение е обсъдено в парламента. Чърчил предприема всички мерки, „за да изведе всички кораби на флота, без изключение, дори най-старите, от корабостроителниците и да ги подготви за пробна мобилизация. По този начин става възможно британският флот, от най-големия до най-малкия кораб, от най-стария до най-новия, да е абсолютно готов за действие до лятото на 1914 г.“....„Със сигурност изглеждаше сякаш ръката на providението е била намесена.“⁷⁴¹

Още на 29 май 1914 г. „полковник“ Едуард Хаус, съветник на президента Уилсън и сивият кардинал на САЩ, стоящ зад англо-американския имперски съюз, успява да докладва на своя президент от официалното си пътуване до Европа: „Ако Англия се съгласи, Франция и Русия ще нахлуят в Германия и Австрия.“⁷⁴²

Междувременно британският флот и Британските експедиционни сили са готови за война. С увереността, че флотът на Чърчил има огромна преднина, са направени последните приготовления: победата изглежда абсолютно сигурна.

От 17 до 26 юли 1914 г. целият британски военен флот отплава от мирновременните си пристанища за мащабни маневри и впоследствие не е демобилизиран. Напротив, на 28 юли, на корабите е наредено да се приберат в определените военни пристанища; флотът е мобилизиран на 2 август 1914 г., а на 4 август 1914 г. Англия обявява война на Германия.

⁷³⁹ Василий Захаров, Васил Захаров, Василиос Захариос, е водач търговец на оръжие по време на Първата световна война. Османски поданик и криминална личност. С основен принос за изграждането на руския военнопromишлен комплекс след създаването на Антантата, посредством Царицинския оръжен завод. Легендарна личност имала личен достъп до всички държавни глави и генерални щабове на воюващите в Първата световна война. Владее 14 езика и има различни имена в зависимост от държавата на пребиваването си, заради което получава прозвищата «международен човек-загадка», «търговец на смърт», «европейски призрак». (б. пр.)

⁷⁴⁰ Hirschmann, Dieter G.: Im Risiko zur Macht, o. O., 2014 (Internetausgabe).

⁷⁴¹ <http://magnetkurs.com/im-lagezimmer-der-weltpolitik/>.

⁷⁴² Owen, 1927, S. 15.

Коварно оркестрирано обявяване на война, което е успешно представено пред обществеността, като реакция на германското настъпление към Лиеж.

Мобилизацията по време на маневри е кошмарът на всеки противников генерален щаб! На 7 август вестник „Таймс“ пише на страница 3: „... никога преди в нашата история не сме влизали във война с такова голямо военноморско превъзходство над всички възможни врагове или с флот, толкова добре подготвен за незабавни действия [...] и така започнахме с големи предимства на наша страна.“

„Хората не искаха война, никой народ не я искаше“⁷⁴³, е тезата на Емил Лудвиг в книгата му „14 юли“. За него тази „най-глупавата от всички войни“ избухва поради тесногрудие, небрежността и злобата на дипломатите. „В Париж руският посланик Изволски, истински зъл дух, излязъл директно от учебника по политика, се е справил отлично“⁷⁴⁴, пише Курт Тухолски в статия във „Велтбюне“ от юли 1929 г.

В Лондон, на 1 август 1914 г., руският посланик граф Бенкендорф казва на британския външен министър Грей: „Ако настоящата война приключи, без Англия да извади меча си, това ще представляват една от най-великите исторически революции в отношенията между народите.“⁷⁴⁵ Но тази революция не е очаквана. Лорд Грей играе с Антантата в продължение на години, знаейки, че няма писмен ангажимент, обвързващ го с Франция. Стотици хиляди млади англичани след това трябваше да платят за тази коварна игра с живота си.

Дали Кристофър Кларк е подведен от игрите на Грей, когато пише, че преди 1914 г. никоя европейска сила не е планирала превантивна война и в никоя страна няма войнолюбци в центровете на властта? Кларк заключава, че теорията за германска превантивна война по повод на „благоприятната възможност“ от 1914 г. тогава загубва напълно своята правдоподобност. Той също така отхвърля ревизионистките теории за предполагаемо планирана френска „война за отмъщение“ или руска кампания за завладяване на Дарданелите. В Англия, въпреки че правителството е либерално-пацифисткото, но с Грей, Халдейн, Чърчил и Аскуит, които принадлежат към дясното крило на Либералната партия, войнолюбците наистина са в кабинета.

Следователно, безобидният възглед на Кларк е несъстоятелен. Според британския военноморски историк, военноморски стратег и официален историк на Кралския флот, сър Джулиан Корбет, Първата световна война е планирана от лорд Ханки и неговия екип в британското правителство с „подредена пълнота на детайлите, която няма паралел в нашата история“.⁷⁴⁶

Важно е да се отбележи, че авторите Ханки, Бел и Корбет отсъстват от библиографията на „Лунатици“ на Кристофър Кларк, – измамник е всеки, който мисли друго!

В края на книгата си Кларк правилно пита какви „неясни и заплетени“ събития са направили възможен този Армагедон.⁷⁴⁷ За него обаче генезисът на Първата световна война не е престъпление, а „трагедия“.⁷⁴⁸

И тук трябва да му опонираме. Чудовищната катастрофа на Първата световна война е предизвикана от небрежното, безскрупулно и престъпно поведение на няколко мъже – хазартни типове, произхождащи почти изключително от средите на финансовия елит и индустриалците, предимно търговци на оръжие – т. нар. „Търговци на смърт“.⁷⁴⁹

Тази връзка е установена през 1936 г. от Комисията „Най“⁷⁵⁰ или Комисията за разследване на боеприпасите към Сената, в търсене на причините за влизането на САЩ в Първата световна война.

⁷⁴³ Wrobel, Ignaz (Synonym für Kurt Tucholsky) in: *Die Weltbühne*, 23. 07. 1929, Nr. 30, S. 119.

⁷⁴⁴ Също.

⁷⁴⁵ Hölzle: *Die Selbstentmachtung Europas*, a. a. O., S. 357.

⁷⁴⁶ Corbett: *Official History*, 1921, Vol. 1, S. 18.

⁷⁴⁷ Clark: *Schlafwandler*, S. 720.

⁷⁴⁸ Също, S. 716.

⁷⁴⁹ Effenberger/Wimmer, 2014, S. 438; Nye Committee oder »Senate Munitions Investigating Committee«: *Report of the Special Committee on Investigation of the Munitions Industry (The Nye Report)*, U. S. Congress, Senate, 74th Congress, 2nd sess., 24. Februar 1936, S. 3–13.

⁷⁵⁰ По името на председателя на комисията, републиканеца сенатор Джералд Най от Северна Дакота. (б. пр.).

В 93 изслушвания в продължение на две години сенаторите Хоумър Боун, Бенет Чамп Кларк, Артър Х. Ванденберг и Джералд Най разпитват общо 200 свидетели, включително Дж. П. Морган-младши и Пиер С. дю Пон, и откриват, че освен фиксирането на цените, оръжейната индустрия е оказала силно влияние върху външната политика на САЩ преди и по време на войната.

Окончателната, крайна присъда е, че САЩ са подведени в европейската война през 1917 г. от банкери и големите производители на оръжие.

Днес, точно както преди 100 години, отново сме в опасност да бъдем манипулирани и въвлечени във война от „търговците на смърт“. Дали Джордж Сорос следва стъпките на Джей Пи Морган днес?

Сорос, „държавникът без държава“, има още по-голямо влияние на Уолстрийт и в Лондонското Сити днес. Той вече има богата финансова и спекулативна история. През 1992 г. спекулативната му атака срещу британската лира, води до оттеглянето на Англия от Европейската парична система. Тогавашният британски премиер Джон Мейджър се отказва от плана си да въведе Англия в планираната Еврозона.⁷⁵¹

Показателно е, че в края на януари 2015 г., само една седмица преди Мюнхенската конференция по сигурността, във в-к „Франкфуртер Алгемайне цайтунг“ се появява съвместен апел на Джордж Сорос и Бернар-Анри Леви: „Апел към ЕС: Трябва да помогнем на Украйна.“⁷⁵² Това със сигурност провокира към размисъл.

Първата световна война – неразрешената първична катастрофа. Сърбия едва ли може да бъде държана отговорна сама за разпалването на Първата световна война: следите от горящ барут могат да бъдат проследени до двете Балкански войни, италианското нападение над Триполи и Киренаика и Мароканската криза, в която Франция и Англия си разделят Северна Африка. Крайният резултат е унищожаването на Османската империя и Хабсбургската монархия. Германия губи, наред с Данцегския коридор, въглищните региони в Саарланд и Горна Силезия.

Френският и английският мандат в бившите османски владения, по-късно се превръщат в държавите Сирия и Ирак.

Първата световна война не носи реално решение на нито едно от напреженията от онова време. Напротив: те избухват отново днес с пълна сила. И конфликтите се провокират отново днес със същите инструменти, които доведоха до тази ситуация в миналото.

Сър Уилям Тирел и сър Ралф Паджет, тогавашни служители в британското външно министерство, са убедени, че „Германия ще остане „брутален и агресивен“ елемент в Европа дори след войната“.⁷⁵³

Убедени, че Австрия никога няма да може да се освободи от германската хегемония, те препоръчват на правителството си на 7 август 1916 г. разделянето на Хабсбургската империя. Австро-Унгария сега ще бъде заменена от решително пробританската южнославянска държава Югославия.

Тирел и Пейдж вярват, „че Великобритания трябва по всякакъв начин да насърчава обединението на Сърбия, Черна гора и южните славяни в рамките на силна държавна федерация, за да се създаде бариерата, която срещу всяко германско настъпление на изток“.⁷⁵⁴

Освен това те се застъпват за независима Полша като буферна държава между Германия и Русия и отново подчертават сближаването на славянските и британските интереси. Териториалните договорености по принцип трябва да се „ръководят от обстоятелствата като цяло и от британските интереси в частност“.⁷⁵⁵

⁷⁵¹ Излизането на Великобритания от ЕС всем не е случайно явление, а старателно планирана акция на международния таен елит, процес започнал с действията на Сорос. (б. пр.).

⁷⁵² Lévy, Bernard-Henri, Soros, George: »Aufruf an die EU: Wir müssen der Ukraine helfen«, FAZ vom 29. 1. 2015 unter: <http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/debatten/eu-muss-ukraine-im-konflikt-mit-russland-unterstuetzen-13395980.html>.

⁷⁵³ Osterrieder, Markus, a. a. O., S. 73.

⁷⁵⁴ Също.

⁷⁵⁵ „Не бива да налагаме принципа на националността дотолкова, че да укрепим която и да е държава, можеща да представлява опасност за европейския мир в бъдеще.“ – „Предложена основа за територи-

След революцията от 1917 г. Украйна не се счита за част от британската сфера на интереси. Тя се смята за „германско изобретение“, градивен елемент на паневропейския ред. Според списание „Нова Европа“ произходът, историята и традицията изискват руснаците и украинците да живеят в най-тесни политически и икономически връзки.⁷⁵⁶

За разлика от това, предложението на Масарик за етническо-национално разделение в Източна, Централна и Югоизточна Европа (поляци, чехословаци, югославяни, унгарци, румънци) е възприето и тактически обсъдено от служители на Министерството на външните работи в началото на войната. Основната цел на войната е да се ограничи германското влияние на европейския континент (наричано „прусация“)! Още на 5 август 1914 г. сър Еър Кроу подчертава в меморандум, че Германия и Австрия трябва да бъдат обградени от „ограда“, състояща се от пръстен от нови държави, за да бъдат отрязани „от останалия свят“.⁷⁵⁷

Сто години по-късно тази идея отново се появява. В откровеност, която шокира европейците, Джордж Фридман, основател и председател на водещия частен американски мозъчен тръст Стратфорт (съкратено от „Strategic Forecasting Inc.“), излага стратегическите цели на САЩ в Европа пред Чикагския съвет по глобални въпроси в Чикаго на 4 февруари 2015 г. и още от самото начало ясно заявява, че САЩ нямат „връзки“ с „Европа“. Има само двустранни отношения с европейски държави.

„Основният интерес на външната политика на САЩ през последния век, в Първата и Втората световни войни и Студената война, са отношенията между Германия и Русия... В продължение на век основната цел на САЩ е да предотвратят уникалната комбинация от германски капитал и технологии с руски суровини и руски труд.“⁷⁵⁸ (б. пр.: точно противоположното на политиката на Бисмарк, целяща осъществяването на германо-руски съюз)

За тази цел Фридман предлага създаването на пояс от приятелски буферни държави между Германия и Русия.⁷⁵⁹

Обратно към Първата световна война. На 22 март 1917 г. Остин Чембърлейн и лорд Алфред Милнър посочват, че само верига от независими държави може да спре настъплението на Германия на изток, „непрекъснатата ивица влияние от Северно море до Персийския залив“; идеите на геополитика на Халфорд Дж. Макиндер, които Милнър и консервативният политик Лео Амери⁷⁶⁰ пропагандират от 1904 г., тук са изиграли своята роля.⁷⁶¹

Алфред Милнър осъзнава, че с упадъка на Британската империята, държавата САЩ неумолимо ще се издигне до световна сила. Следователно решението е възможно най-тесното глобално политическо сътрудничество със САЩ. Основният модел за Алфред Милнър, Сесил Роудс, и неговият приятел Уилям Т. Стивънс е интеграцията на САЩ в доминираната от Великобритания глобална общност, като основен приоритет.⁷⁶²

ално споразумение в Европа“, Cabinet Office 242/78, zit. nach Calder: Britain and the Origins of the New Europe, S. 94 f.

⁷⁵⁶ „Расата, историята и традиция изискват руснаци и украинци да живеят заедно в най-тесни политически и икономически връзки.“ – Нова Европа, том V, № 64 (3 януари 1918 г.), стр. 372. (На практика обаче днес стана точно обратното, англо-американският елит успя да разпали война между тях, продължаваща вече 3-та година и нямаща перспективи да спре скоро. Вероятно крайната цел е провокиране на война между НАТО (ЕС) и Русия заради „териториалната цялост“ на измислената изкуствена държава Украйна. Да си спомним непокосновеността на белгийската и сръбската територии преди 100 години, до какво даведоха! б. пр.).

⁷⁵⁷ Osterrieder, a. a. O., S. 74.

⁷⁵⁸ Friedman George, Rede am 4. Februar 2015 in Chicago

<https://www.youtube.com/watch?v=oaL5wCY99I8&feature=youtu.be>; hier die gesamte Rede über 70 Minuten: https://www.youtube.com/watch?v=QeLu_yyz3tc.

⁷⁵⁹ Effenberger, Wolfgang: »US-Think-Tank benennt offen imperiale Ziele«, 18. 03. 2015 unter:

<http://www.nrhz.de/flyer/beitrag.php?id=21421>.

⁷⁶⁰ Един от най-важните сподвижници на Милнър. Виж Карол Куигли. Англоамериканският управляващ елит. (б. пр.).

⁷⁶¹ Mackinder, Halford J.: »The Geographical Pivot of History«, in: Geographical Journal, 23 (1904)

⁷⁶² William T. Stead's programmatische Schrift: The Americanisation of the World. The trend of the twentieth century, London/New York 1902. (Dt. Übers.: Die Amerikanisierung der Welt. Berlin, 1902).

Малко преди смъртта си Роудс мечтае за сливането на британската Камара на общините и американския Конгрес, за преместване на английска столица във Вашингтон и за англо-американски съюз, който да „поеме управлението на целия свят“ и „мирът на света да бъде осигурен за цяла вечност“.⁷⁶³

ду великосръбските, централизиращите и анексионните стремежи на Радикалната партия на Никола Пашич“.⁷⁶⁶

Не трябва да говори за съдебното убийство („Солунският процес“) на организаторите на атентата в Сараево под ръководството на полковника от тайните служби и водещ член на националистическо-терористичното тайно общество „Черна ръка“ Драгутин Т. Димитриевич, известен като Апис. Заедно с осем други обвинени офицери, той е осъден на смърт на 5 юни 1917 г. за държавна измяна – обвинен е в заговор срещу регента, което и до днес не е

На 20 юли 1917 г. Тирел, Пейдж и Пашич постигат важна междинна цел: На този ден сръбският министър-председател Пашич, заедно с хърватския политик Анте Трумбич⁷⁶⁴, подписват така наречената „Декларация от Корфу“. Целта е формулирана като Кралство на сърби, хървати и словенци (КСХС), устроено та конституционна монархия под ръководството на сръбската династия Караджорджевичи, преименувано в Югославия.

През 1915 г. Трумбич, е в изгнание в Париж, и основава „Югославски комитет“ – сдружение на южнославянски политици от Австро-Унгарската империя, с цел създаване на южнославянска държава.⁷⁶⁵

Тази идея за южнославянско единство произтича от „духа на компромис меж-

Ден преди това Пашич пише до военния министър относно елиминирането на членовете на организацията „Обединение или смърт“ – по-известна като „Черна ръка“: „**Като цяло сме на мнение, че трябва да се предприемат такива действия, за да се изясни незабавно този въпрос и да се попречи на Европа да говори за него.**“⁷⁶⁷

Какво има предвид Пашич под „този въпрос“? За какво не трябва да говори Европа?

⁷⁶³ Rotberg, 1988, S. 664–666.

⁷⁶⁴ След като вижда истинското грозно лице на сръбския шовинизъм в доминираната от сърбите Югославия, която потиска хърватите и словенците (да не говорим за българите които нямат никакви права), Трумбич става противник на Югославия. (б. пр.).

⁷⁶⁵ След края на Първата световна война югославската държава е основана като Кралство на сърби, хървати и словенци, обединявайки Сърбия и Черна гора с териториите на Хабсбургска монархия (Хърватия-Славония, Войводина, Далмация, Крайна и Южна Щирия), както и Босна и Херцеговина. (Б. пр. и българските територии Македония, Моравско и Западните покрайнини). След Сърбия, Хърватия и Словения, образуването е наричано още „Държава СХС“, по-късно е преименувана на Югославия.

⁷⁶⁶ Hösch: Geschichte der Balkanländer, 1988, S. 192.

⁷⁶⁷ Boghitchewitsch: »Mord und Justizmord«, Süddeutsche Monatshefte, Heft 5, 26. Jahrgang, München, Februar 1929, S. 363.

доказано. (фотография „Солунският процес“ 1917 г. Първи ред вляво: полковник *Димитриеви*ч Апис, в средата: майор Вулович)⁷⁶⁸

Докато петима офицери, които не са участвали пряко в убийството, са помилвани, Апис, артилерийският майор Велимир Вулович и сержант Радета (Раде) Малобаби

ч са екзекутирани на 26 юни 1917 г. Убийството на полковник Димитриеви

ч прави възможна създаването на южнославянската държава, по милостта на Англия. Патриотът Димитриеви

ч се стреми към Велика Сърбия и се противопоставя на създаването на нова многоетническа държава. За разлика от него, **Пашич, родом от българска Македония**⁷⁶⁹, иска да направи Сърбия център на югославското обединение.⁷⁷⁰ Лисицата Пашич има солидни причини да елиминира извършителите на атентата в Сараево. Освен полковник Др. Димитриеви

ч Апис, само майор Вулович (майор Танкосич, загинал през 1915 г.) знае точните обстоятелства около убийството в Сараево, включително и участието на „почетния“ държавник Никола Пашич и руското посолство. За да се предотврати свързването на сръбското правителство със събитията в Сараево в бъдеще, „Черна ръка“ трябваше да бъде смазана! Претекстът е два изстрела с пушка, за които се твърди, че са произведени на 10 септември 1916 г. по колата, превозваща сръбския принц-регент Александър Караджорджевич, завръщащ се от фронта. Когато се оказва, че този ден не е имало посещение на фронта, Пашич телеграфира на министъра на вътрешните работи Люба (Любомир) Йованович в Солун: „Определете датата на опита за покушение за 11 септември.“⁷⁷¹ След това започва вълна от арести. Цялата организация „Черна ръка“ е разбита, а нейните лидери са обвинени в държавна измяна. Членовете, които не са членове на Радикалната партия на Пашич, са отстранени от постове

си, пенсионирани или депортирани в Бизерта, пристанищен град на Средиземно море в Северен Тунис, тогава под френска власт. След това са затворени като „боши“ (германски военнопленници) във френския концентрационен лагер там. Членовете на „Черна ръка“, които са и членове на партията на Пашич, запазват високите си постове. През 1953 г., по заповед на югославски министър-председател и президент (1945–1980), диктаторът Йосип Броз Тито, който обединява Югославия с желязна ръка, Върховният съд възобновява известния „Солунски“ процес. Почти точно 36 години след екзекуцията на Апис и двама от неговите съобвиняеми, Върховният съд на Тито оправдава всички подсъдими. Двама свидетели на обвинението се заклеват в съда, че през 1917 г. са били изнудвани да дадат лъжливи показания чрез смъртни заплахи. Единствената цел през 1917 г. очевидно е да се спре влиянието на началника на разузнаването (Апис) върху вътрешната политика и да се защити правителството от възможни разкрития за заговора в Сараево.⁷⁷² Процесът

⁷⁶⁸ http://lifehacker.rs/wp-content/uploads/2016/02/solunski_proces.jpg, gemeinfrei.

⁷⁶⁹ Учудващо за германския автор, че знае тази подробност. Семейството на Пашич е от Тетово и се преселва в Сърбия, баща му умира и майка му се омъжва за хлебар с фамилията Пашич в гр. Зайчар, който също е стар български град, населен със сръбизирани българи. Но Н. Пашич е нагъл сръбски ултрашовинист и българомразец, въпреки че България го приютява след Тимошкия бунт през 1883 г. срещу крал Милан, и му осигурява работа, когато му е издадена задочна смъртна присъда. За еничара, произходът няма значение. (б. пр.).

⁷⁷⁰ Boghitschewitsch: »Mord und Justizmord«, а. а. О.

⁷⁷¹ Също.

⁷⁷² Според Любомир Иванович (историк, професор в Белградския университет и министър в правителството на Пашич), Апис е трябвало да умре невинен, „защото е твърде опасен човек за династията, и за

напълно реабилитира жертвите от 1917 г. и установява, че екзекуциите по това време са умишлено съдебно убийство, нещо което историческите изследвания винаги са подозирали. Освен това е документиран и дори по-важният исторически факт: че изпълняващият длъжността ръководител на сръбската държава (крал Александър Караджорджич) е отговорен за убийството на австроунгарския престолонаследник в Сараево.

В тази връзка, на повторния процес в Белград е прочетен и факсимилно възпроизведен в югославската преса доклад, написан от самия Димитриевиц (Апис), което предизвиква сензация. В него Апис признава, че в качеството си на началник на сръбското разузнаване е наредил атентата в Сараево и е разпоредил извършването му от свои агенти.

В същата година, в която жертвите на съдебното убийство от 1917 г. са реабилитирани, в Белград започва строителство за превръщането на площад „Теразие“ в „Площад Маркс и Енгелс“ в чест на двамата комунистически идеолози.

Архитектурният дизайн ще бъде доминиран от масивни синдикални сгради в стила на социалистическия класицизъм. Тъй когато комунистическата идеология губи сила, Белград отново обмисля преименуване на улиците и препроектиране на площадите. И така, през 1998 г. на площада е издигната статуя на Никола Пашич, а площадът е кръстен на този „съдебен убиец“ (*Trg Nikole Pašića*)! Какво се случва?

По това време Югославия е управлявана от Слободан Милошевиц. Но опозицията е на власт в Белград от 1997 г. Бивши млади студенти, които се сблъскват с правителството на Югославия през 70-те години на XX век, получават присъди и след това бягат на Запад. Един представител на това поколение е Зоран Джинджич, който е роден през 1952 г. като син на офицер в Босна. След като завършва гимназия, той учи философия в Белград и основава опозиционна група. След като излежава няколко месеца в затвора, той продължава обучението си в Германия при Юрген Хабермас и получава докторска степен през 1979 г. на тема „Критическата социална теория на Маркс и проблемът за оправданието“.

През 1989 г. Джинджич става професор в Нови Сад, където основава „Демократическата партия“ с други сръбски дисиденти. През 1997 г. Джинджич става първият некомунистически кмет на Белград. През 1998 г. е издигнат паметникът на Пашич и площадът е преименуван. Знак за предаността на Джинджич към Запада?

Не беше ли британският политик Лойд Джордж описал Пашич като един от най-способните европейски държавници през септември 1914 г.?

Вечерта на 24 март 1999 г. САЩ и НАТО започват въздушни удари в нарушение на международното право, срещу „остатъчна“ Югославия. Подготовката за това е в разгара си от лятото на 1998 г., въпреки че ситуацията в „остатъчна“ Югославия е стабилна по това време.⁷⁷³

поддържането на необходимата дисциплина в армията“. Това е казано при 20-те години на XX в., което показва, че Александър Караджорджич се е страхувал от „Черна ръка“ и затова превантивно я унищожавал. През 1904 г. Апис отговаря за личната охрана на претолонаследника Георги (Джордже), първородният син на крал Петър. Джордже е избухлив, често се забърква в скандали и през 1909 г. пребива един от слугите си, който по-късно умира от побоя. Апис вижда, че той е неподходящ за престола и настоятелно говори с краля, с който са в близки лични отношения, да го замени с втория си син Александър. След неволното убийство на слугата, и поради общественото негодование, крал Петър послушва Апис и лишава Джордже от престолонаследие в полза на брат му Александър. Поради тази причина Апис си е позволявал да държи откровен език с него. По време на Световната война, между Апис и принца-регент Александър възникват много спорове относно воденето на бойните действия. След един такъв скандал, ядосаният Апис кзва на Александър „Аз те издигнах, и аз ще те сваля“. Това прелива чашата и Александър решава да се отърве от опасния си приближен. Така се стига до идея да се инсценира покушение, и да се обвини за него Апис. (Игорь Макаров. Август 1914. Выстелы в Сараево. Кто начал большую войну. Москва, 2014., с. 89-91)(б. пр.).

⁷⁷³ Закъснялото наказание на Сърбия, въпреки причините и скритите мотиви за него, е все пак справедливо възмездие за народите пострадали най-много от наглия сръбски шовинизъм и агресивност (българи, хървати, албанци)! (б. пр.).

Какви са мотивите? Зад обичайните баналности за свобода и демокрация се крият осезаеми икономически и геополитически интереси. Те са обяснени без заобикалки в края на април 2000 г. на конференция на Държавния департамент на САЩ в Братислава, посветена на „Балканите“ и „Разширяването на НАТО на изток“.

В качеството си на вицепрезидент на Асамблеята на ОССЕ, членът на Бундестага от ХДС Вили Вимер също е поканен. Той е толкова разтревожен, че веднага след конференцията информира тогавашния канцлер от СДП Герхард Шрьодер в писмо⁷⁷⁴ за истинския контекст на Югославската война и бъдещите геостратегически намерения на САЩ – изключително необичайно събитие.

Точки 7 и 8 гласят: **„С предстоящото разширяване на НАТО, пространственото положение между Балтийско море и Анадола трябва да бъде възстановено до състоянието, в което е било по време на разцвета на римската експанзия. За да се постигне това, Полша трябва да бъде обградена на север и юг от демократични държави като съседи, Румъния и България трябва да осигурят сухопътната връзка с Турция, а Сърбия (вероятно за да се осигури военно присъствие на САЩ) трябва да бъде трайно изключена от европейското развитие.“**⁷⁷⁵

Този план се прилага последователно оттогава. В края на първата седмица от войната бившият канцлер Хелмут Шмит недвусмислено заявява: „Впрегнати от САЩ, ние пренебрегнахме международното право и Устава на ООН.“⁷⁷⁶

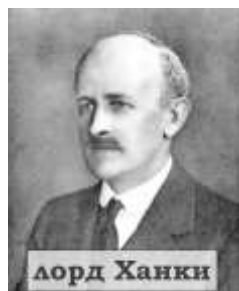
А американският политолог и военен изследовател професор Даниел Колко пише след войната в „*Berliner Tagesspiegel*“: „За САЩ ставаше дума за демонстрация на военна мощ и разширяване на превъзходството им в НАТО.“⁷⁷⁷

Войната, наложена от лъжа, замени международното право с „правото на силните“. Така 82 години след „Декларацията от Корфу“ Англия, в съюз със САЩ, унищожи Югославия, която самата тя създаде през 1917 г.

Дали Остатъчна Югославия е пречка за разширяването на НАТО на изток? Или се беше обвързала твърде тясно с Китай, както подсказва нападението срещу китайското посолство в Белград?

За Кристофър Кларк НАТО е оказал много по-голям натиск върху сърбите през пролетта на 1999 г., отколкото Австро-Унгария през юли 1914 г.; Той пита: „Дали това стана основно, защото Русия тогава (в 1999 г.) беше извън играта като велика сила?“⁷⁷⁸

Съвременните войни и гражданските конфликти (Ирак, Либия, Сирия, Украйна, Египет и др.) показват, че кървавата следа, оставена от стратегите на Първата световна война, достига до наши дни и няма да приключи, докато движещите сили, довели до Първата световна война, не бъдат разкрити и конфликтите не кулминират в трайно, мирно решение. Със сигурност е полезно, ако не само историците си спомнят мемоарите на лорд Ханки от Първата световна война, които дават представа за структурите на кабинета и правителството от периода преди 1914 г. и позволяват да се направят изводи за менталитета и политическите сметки, както и за очакванията във външната политика на британското правителство по това време.

Неговите бележки могат да играят важна роля в осветяването на пътищата към Първата световна война и по въпроса дали Първата световна война е могла да бъде избегната. Това ще обезсили теорията за „колективното плъзгане“ [Лойд Джордж] на европейските сили във войната.

В забележителната си книга „Политиката – проби и грешки“⁷⁷⁹ Ханки посочва, че войните обикновено започват от политиката. Те не избухват! Те са предшествани от дълги

⁷⁷⁴ Abdruck in: Effenberger, Wolfgang / Wimmer, Willy: *Wiederkehr der Hasardeure – Schattenstrategen, Kriegstreiber, stille Profiteure 1914 und heute*, Höhr-Grenzhausen 2014, S. 547.

⁷⁷⁵ Също, S. 548.

⁷⁷⁶ Schmidt, Helmut, *Frankfurter Rundschau*, 3./4. April 1999.

⁷⁷⁷ Kolko, Daniel: *Tagesspiegel*, 8. Mai 1999.

⁷⁷⁸ Kilb, Andreas: »Alle diese Staaten waren Bösewichte«, 29. September 2013, Kilb im Gespräch mit Christopher Clark in »Aktuell Feuilleton« der FAZ, unter: <http://www.faz.net/-gqz-7hsa5>

преговори, конференции, международни усилия за мир, заплахи, студена война и непоносим натиск, които след това кулминират в активна война – със или без официално обявяване. За Ханки една от най-съмнителните стъпки във войната е обявяването на политиката на безусловна капитулация, каквато се практикува от края на Американската гражданска война. (В Сирия започна с призива за сваляне на Асад.) Това само удължава войната и страданията на хората и трайно предотвратява постигането на мирно споразумение в края на войната. Сега най-накрая е време да се приложат тезите на Ханки!

АВГУСТ 1914: ИЗКРИВЕНИТЕ КОРЕНИ НА НАШЕТО НАСТОЯЩЕ

автор Волфганг Ефенберг, 2025

August 1914: Der verzerrte Ursprung unserer Gegenwart. Publiziert auf „Free21“ am 28.09.2025

Миналото се превръща в идеология: Неразгаданото наследство на Великобритания. В началото на август 2025 г. ще се отбележи 111-ата годишнина от пътя на Европа, към нейната гибел – първична катастрофа, чиито последици се усещат и днес. Въпреки че Първата световна война е щателно подготвяна в продължение на десет години от Франция, Русия и Великобритания, единствената вина на Германия и Австрия е закрепена във Версай през 1919 г.

Според автора, тази военна вина остава централна в разказа на победителите, а демонизиращата пропаганда от август 1914 г. все още доминира в историческия разказ, разпространяван от победителите.

За миг „Императорът на мира“, прославен само година по-рано, е обявен за варварварин и „хун“. Отговорът на въпроса, към в края на юли 2025 г. „Каква литература се препоръчва, за да получим обективна представа за причините за Първата световна война?“ е че след продължително търсене, обективен и научно обоснован поглед върху причините за Първата световна война, препоръчвам следната литература, която разглежда различни гледни точки и се основава на реномирани източници:

1. Кристофър Кларк, „Лунатиците. Как Европа влезе във война в Първата световна война.“ Christopher Clark "Die Schlafwandler" (2013) стандартен труд с широк анализ.⁷⁸⁰

- Теза: Нито една сила не носи единствена отговорност. Европа „в лунатичен транс“ влиза във война.
- Силни страни: Подробна дипломатическа история, многоперспективен поглед
- Критика: Някои историци обвиняват Кларк в намаляване на германската отговорност.

Тази книга е известна със своя нюансиран, многоперспективен анализ и се счита за актуален международен стандарт. Кларк описва подробно колко сложни са били причините и разпределението на отговорностите.

2. Йорн Леонхард, „Кутията на Пандора – История на Първата световна война“ Jörn Leonhard "Die Büchse der Pandora - Geschichte des ersten Weltkriegs" (2014)

Леонхард набляга на международните взаимовръзки и структурните фонові фактори. Работата е обективна и предоставя добър преглед на причините и последствията.

Споровете около „Лунатиците“ на Кристофър Кларк и въпросът за германската вина. За 100-годишнината от избухването на войната, Лондон подготвя това събитие като възпоменателен празник, докато в Германия то се асоциира с цивилизационната катастрофа за цялото човечество.

Точно по това време, в началото на големия възпоменателен и празничен „маратон“ за Първата световна война, работата на Кларк е представена с широка публичност, не само в Англия, и оттогава се превръща в интригуваща интерпретация на пътя към Първата светов-

⁷⁷⁹ Hankey: Politics, Trials and Errors, 1950.

⁷⁸⁰ Преведен е и на бълг. език.

на война. Немското издание, „*Die Schlafwandler*“, предизвиква разгорещени дебати в Германия. Кларк предлага многоперспективен анализ на причините за Първата световна война и опровергава все още доминиращата теза, че Германия единствено или предимно носи вината за избухването на войната.

Той разпределя отговорността между няколко европейски държави: Германия, Австро-Унгария, Франция, Русия и Сърбия (Великобритания не е спомената от Кларк). Тази гледна точка е нова – Германия и Австро-Унгария вече не са единствените виновни, което веднага предизвиква бурни реакции, особено в Германия.

Отговор от Института за съвременна история Мюнхен. Авторът на тази статия си спомня за изявата на Кристофър Кларк в Мюнхен през есента на 2014 г. Тезите на Кларк са остро критикувани в германския обществен дебат. Директорът на Института за съвременна история (*IfZ*) в Мюнхен, Андреас Виршинг, атакува Кларк и изрази възмущение. Подходът на Кларк е определен за „несправедливо оневиняваща цел“. Виршинг предупреждава, че тезите на Кларк могат да „подхранят германското самосъжаление“ и да се използват за „оневиняване“ на Германия⁷⁸¹, и продължи да говори за „преосмисляне на историята в името на народното образование“.⁷⁸²

Виршинг нее сам в острата си и емоционална критика. Последва вълна от интензивни дискусии. Историци, политици и печатни медии продължават дебата, емоционално много разгорещен, за подходящото тълкуване на въпроса за вината.⁷⁸³

Дебатът от 2014 г. илюстрира, че причините и отговорностите за Първата световна война остават политически и социално чувствителен въпрос дори 111 години след избухването ѝ. Въпреки че работата на Кларк оказва трайно въздействие върху германския публичен дискурс по въпроса за вината за войната, тя все пак замъглява пътя към основополагащата катастрофа, път, прокаран много преди 1914 г., и допълнително циментиращ англо-американския исторически наратив.

Когато Кларк написва книгата си, САЩ нападат самоволно „остатъчна“ Югославия, тогава Сърбия и Черна гора, през 1999 г. (без мандат на ООН) и впоследствие продължават разширяването на НАТО на изток.

Наред с тази атака, западната пропагандна кампания срещу Сърбия достига безпрецедентни размери. Този образ на Сърбия е отразен и в работата на Кларк.⁷⁸⁴

След терористичните атаки от 11 септември през 2001 г. САЩ започват войната си срещу тероризма, която продължава и до днес, а успоредно с нея и „цветните революции“ и войните, известни като „7 държави за 5 години“.

Германия се ангажира все повече във военните операции на САЩ и НАТО. За да интегрира по-нататък Германия в бъдещи войни, нейната единствена отговорност трябваше да бъде намалена, без да се увреди имиджът на Великобритания. И Кларк прави това блестящо.

Анализът на френско-руските цели на Кларк през 1914 г. В своята работа Кларк живо представя ключови епизоди по пътя към войната. Читателят преживява основните играчи почти на живо, например, когато сръбски пучисти убиват крал Александър и кралица Драга през юни 1903 г., а „след това същите цареубийци вербуват сараевските убийци години по-късно“, или по време на посещението на френския президент Поанкаре в Русия в разгара на Юлската криза през 1914 г., включително нервния срыв на френския премиер Вивиани.⁷⁸⁵

⁷⁸¹ Само може да се учедваме и да съжаляваме, че националният нигилизъм е наложен до такива страшни размери сред германския народ. Оказва се че англосаксонските злодеи са постигнали отлично целта си – пълно смазване и унищожаване на Германия и най-вече унищожаване на германското национално чувство, налагайки комплекса за измислената вина, като част от германската народопсихология!

⁷⁸² <https://www.sueddeutsche.de/politik/ausbruch-des-ersten-weltkrieges-1914-schlafwandler-und-selbstmitleid-1.2047555>

⁷⁸³ <https://www.sueddeutsche.de/politik/historiker-zur-schuldfrage-im-ersten-weltkrieg-seltsam-verdrehte-debatte-1.2101243>

⁷⁸⁴ Относно Сърбия, Кларк е напълно прав! Сръбският шовинизъм е фитилът запалил войната, но началните искри са дадени в Лондон, Париж и Петербург.

⁷⁸⁵ <https://www.begleitschreiben.net/christopher-clarks-schlafwandler/>

Според Кларк, шовинистичната и рискова политикана Сърбия, се подкрепя от Русия, като Николай Хартвиг, руският посланик в Белград, подстрекава сърбите и се превръща в сивия кардинал, прокарвайки своята панславянски и пансърбски цели. Кларк вижда директния достъп до Средиземно море като най-висок приоритет в руската геополитика, докато Балканите се превърнат в подстъпите към Босфора и Крим. Кларк свързва тази цел и с огромното военно и инфраструктурно изграждане и пълното пренебрежение на законните интереси на Виена.

Антихабсбургската политика на Русия се ръководи и финансира от френското правителство под ръководството на президента Поанкаре, което иска да използва Руската империя като втори фронт срещу Германския райх и възприема Австро-Унгарската монархия само като марионетка на Берлин, а не като независим участник.

Според преобладаващото мнение, работата на Кларк анализира динамиката на кризата до август 1914 г. от множество гледни точки, като се фокусира върху непосредствения ход на събитията и действията на участниците, „но остава много резервиран, особено към британския аспект, дългосрочното имперско планиране, подготовка и скритите основни цели на Великобритания за войната.“⁷⁸⁶

Поглед към пропуските на Кларк. Кларк представя Великобритания като доста колеблив участник, хипнотизиран от заплахата от германската хегемония, който в крайна сметка влиза във войната поради интервенционистко настроените правителство и общественост. Това е важен аспект, който заслужава задълбочено разглеждане.

През 1905 г. политиките от британската Либерална партия Х. Х. Аскуит, сър Едуард Грей и Р. Б. Халдейн, водещите фигури в правителството през юли 1914 г., замислят заговор, т. нар. „загово от Релугас“, за да принудят бъдещия министър-председател, сър Хенри Кембъл-Банерман, да се откаже от лидерството на партията, в Камарата на общините. Споразумението е важно, защото представлява нов начин за управление на партийната политика на най-високо ниво.⁷⁸⁷

Либералните империалисти са се поучили от сътрудничеството си с торите, Солсбъри и Балфур и сега провеждат решително имперската си политика. Освен това, те вербуват младшите министри Сидни Бъкстън и Хенри Фаулър, и постепенно изместват от ръководните позиции старите гладстонови радикали, от които вече възрастния министър-председател Банерман е последният.⁷⁸⁸

Според критиците, разказът на Кларк набляга преди всичко на „лунатиизма“ на великите сили и тяхното заплитане в механизмите за ескалация. Изричните, проактивни военни подготовки или ясните, доминиращи интереси на Великобритания отстъпват на заден план; решителната воля за запазване на позицията си на глобална сила и действителните политически и икономически интереси почти не се разглеждат. Военните подготовки са само засегнати и не са анализирани подробно.⁷⁸⁹

Британската глобална стратегия – нейната предвоенна концепция, първоначално колебливата, но след подписването на „Сърдечното съглашение“ все по-решителна, променяща се към курс на конфронтация с Германия, ролята на флота и политиката на блокадата, както и имперската интеграция на Доминионите, се появяват в работата на Кларк най-много като контекст, но рядко като движещи, провокативно планирани фактори.

Англо-френско-руската координация преди войната също се третира по-скоро като следствие от кризата, отколкото като основа за подготовката на войната. Поради това Кларк често е обвиняван, че анализира британската военна политика много по-малко критично и детайлно, отколкото например германската или австроунгарската политика.

⁷⁸⁶ https://www.unigiessen.de/de/fbz/fb03/institutefb03/ifp/Lehrende_Team/Mitarbeiter_innen/reichwein/data/C_lark_Schlafwandler_Rezension_Berliner_Debatte_2014

⁷⁸⁷ *Във време, когато аристократичната власт все още се приема за даденост, стремежът за най-високия пост в страната, предизвиква различните политически течения за пръв път, да се конкурират за контрол над една от основните партии.*

⁷⁸⁸ https://www.wikiwand.com/en/articles/Relugas_Compact

⁷⁸⁹ <https://www.sehepunkte.de/2013/10/22702.html>

Неговият разказ слабо осветлява силната воля на британските елити да водят война, както и тяхната роля в ескалацията на напрежението. Това е, което се стремим да коригираме тук.

Престолонаследник Едуард (по-късно Едуард VII) и папа Лъв XIII: Визиите за нов курс. В книгите на съвременни историци като Макс Хейстингс, Робърт Оуен или Джон Ламбърт името на папа Лъв XIII изобщо не се появява. Кристофър Кларк също го споменава само във връзка с морганатичния брак на австроунгарския престолонаследник Франц Фердинанд.

Заговорът между престолонаследника Едуард и Ватикана е мотивиран от бунта на Едуард срещу майка му, кралица Виктория, която го смятала за безделник, е необходим ключ за разбирането на фундаменталната промяна в англо-германските отношения.

Евгени Ал. Адамов, в книгата си „Дипломатията на Ватикана в ерата на империализма“ (1932), предоставя ценни прозрения за визията на Едуард за „Новия курс“. В началото на 1887 г. вътрешният кръг около принца на Уелс, който включва лорд Солсбъри, лорд Рандолф Чърчил – бащата на Уинстън Чърчил, херцогът Норфолк, Реджиналд Б. Брет (лорд Ешър) и главата на династията Ротшилд (Натан / Нейтън Ротшилд), са разтревожени от нарастващата икономическа и военна мощ на Германия. Войната се смята за неизбежна и е разработен таен план за създаване на френско-руски съюз срещу Централните сили, който да представя Англия да изглежда неутрална, като същевременно гарантира пълната си подкрепа в случай на война.⁷⁹⁰

Планът изглежда напълно утопичен по онова време. Освен това, профренска позиция тогава е напълно неприемлива сред английската общественост. Въпреки това, четвърт век преди избухването на Първата световна война, политическото съотношение на силите през 1914 г. започва да се оформя.

На 31 март 1887 г. руският посланик в Париж, Артур фон Моренхайм, препраща тези планове до Министерството на външните работи в Санкт Петербург под гриф „Строго секретно“. Изглежда, че информацията му е поверена умишлено, за да може дискретно да информира руското правителство за тези съображения, които в крайна сметка произхождат от водещите фигури в Англия. Плановите стават известни едва през 1932 г., когато секретните досиета на царското Министерство на външните работи са оповестени публично.⁷⁹¹

Представители на деловите среди и висшите финанси, дипломатията и военните, заедно с престолонаследника Едуард, още през 1887 г. замислят стратегията за XX век, която ще остане в историята като „новия курс“ на Англия. Тази клика не е пряко на власт по това време, но вече упражнява значително влияние върху водещите фигури в Европа и може да манипулира общественото мнение, като използва печата.

Всичко това е неизвестно в Берлин. Едуард е смятан за бонвиван, който е посещавал парижките салони и публични домове, на когото кралица Виктория не дава никакъв поглед върху държавните дела. Идеята, че Англия може да застане на страната на Франция в случай на европейска война, изглежда немислима, тъй като и двете държави са ожесточени съперници в ерата на колониализма.

В началото на септември 1887 г. лорд Солсбъри се среща с френския дипломат граф Шодорди в Диеп. Тъй като Солсбъри е противник на влиятелния министър-председател Уилям Е. Гладстон, който служи вярно на кралица Виктория, въпросът е деликатен. Двамата политици обсъждат основните насоки на по-късната политика на Антантата, като въпросът за руско-френското сближаване играе основна роля.⁷⁹²

Визионерският кръг около принца на Уелс в крайна сметка измисля гениалната идея да спечели Ватикана като мълчалив партньор в сближаването на Русия и Франция. За тази цел католикът херцог Норфолк, близък приятел на Солсбъри, пътува до Рим и информира Лъв XIII за плановите за съюза.⁷⁹³

⁷⁹⁰ E. Adamov: *Die Diplomatie des Vatikans, Berlin 1932, S. 90*

⁷⁹¹ *Също*, S. 123

⁷⁹² *Също*, S. 37

⁷⁹³ *Също*, S. 90

Папата и неговият кардинал държавен секретар Рампола приемат информацията с голям интерес и през 1887 г. настъпва фундаментална промяна в политиката на Ватикана.

Дотогава Католическата църква се противопоставя на „масонската република“ Франция, осъжда революцията и подкрепя съпротивата на френските монархисти срещу буржоазната демокрация. Сега папата съветва френските католици да се подчинят на Третата република. В същото време той постановява, че полските католици трябва да се подчинят на православна Русия.

Така, зад кулисите, той призовава за съюз между Франция и Русия. В лицето на френския посланик в Светия престол, граф Льофевр, той има доброволен съучастник. Руското правителство признава, че Ватиканът е готов на компромис заради конфликта между Санкт Петербург и Рим поради репресивните мерки срещу католическата църква в Руска Полша и през март 1888 г. изпраща младия, проницателен дипломат Александър Петрович Изволски (1856-1919) като посланик при папата, който посреща Изволски неочаквано топло.⁷⁹⁴

Според Изволски, Льв XIII веднага заговоря за съюз между Руската империя и Ватикана, което само ще улесни постигането на най-висшите държавни цели на Русия. Според папата, Русия е призвана да играе ролята на господар на войната и мира. Фактът, че Изволски е масон, не изглежда пречка за Льв XIII.⁷⁹⁵

Несъмнено Солсбъри, който година и половина по-рано информира Шодорди за целите на принца на Уелс и изпраща Норфолк във Ватикана, е напълно наясно със състоянието на преговорите там. Той очаква сключването на планирания френско-руски съюз, който е подкрепен от Англия.

За папа Льв XIII сключването на Двойния съюз е голям личен успех. Той вижда във френския ентузиазъм за приятелство с Руската империя „зората на нова ерата на духовното прераждане“. Ленин го обобщава накратко: „Френски цезаризъм плюс руски царизъм срещу неимпериалистическа Германия.“⁷⁹⁶ С това той уместно характеризира ситуацията в началото на 1890-те.

Изволски играе значителна роля в подготовката за Първата световна война, не само защото участва във френско-руския съюз. По-късно е руски посланик в Сърбия от 1897 г., а след това, като външен министър (1906-1910), и успява да изостри австро-руското напрежение на Балканите.

Бисмарк усеща промяната на курса в Англия. На 7 април 1888 г., той казва на Фридрих III, краткоуправлявалия германски кайзер: „Човечеството, мирът и свободата винаги са техният претекст, когато не може да се използва християнството за разпространението благословиите на цивилизацията сред диваците и полуварварите. Всъщност „Таймс“ и Кралицата изразяват интереса на Англия, който няма нищо общо с нашия. Интересът на Англия е Германският райх да е в конфликт с Русия; нашият интерес е да сме толкова добре с нея, колкото позволяват обстоятелствата.“⁷⁹⁷

Срамната и мръсна англо-бурска война (1899–1902). Американският историк и теоретик на цивилизацията Карол Куигли (1910–1977), който е преподавал в Харвард и Принстън и е ментор на бившия президент на САЩ Бил Клинтън, описва англо-бурската война като най-значимото събитие в британската история в монументалния си труд „Трагедия и надежда“. Всъщност тази война, със своята бруталност на военните средства и безмилостното отношение към цивилното население, чрез тактиката на изгорена земя, вземането на заложенници, концентрационните лагери – служи като предварителен план за нечовешката война на XX век.

През октомври 1999 г. е отбелязана стогодишнината от избухването на Втората англо-бурска война. За да отбележи случая, Би Би Си излъчва двусерийно предаване, озаглавено „Бурската война“. Тя е продуцирана от историка Денис Джъд, автор на книгата „Империята: Британският имперски опит от 1765 г. до наши дни“. Първата част на предаването изс-

⁷⁹⁴ Wolfgang Effenberger: *Europas Verhängnis 14/18 Kritische angloamerikanische Stimmen zur Geschichte des Ersten Weltkriegs*, Hör-Grenzhausen 2018, S. 33

⁷⁹⁵ Също.

⁷⁹⁶ Zitiert wie Renate Riemack: *Mitteleuropa. Bilanz eines Jahrhunderts*. Freiburg 1965, S. 25

⁷⁹⁷ Max Lenz und Erich Marcks: *Das Bismarck-Jahr*, Hamburg 1915, S. 190

ледва дали това е чисто „бяла война“, докато втората разглежда използването на концентрационни лагери от британците.

Откриването на злато в Трансваал, една от контролираните от бурите републики, както е показано във филма е решаващата причина за избухването на войната. За Великобритания изкушението да се намеси е твърде голямо. Тя оправдава намесата си, като твърди, че трябва да защити „утландците“. „Утландци“ е холандската дума за чужденци, отнасяща се до британците и други европейци, които се заселват в Трансваал, нападайки го като скалци, след откриването на златото. Икономическият интерес към ценните природни ресурси на бурските републики е допълнително засенчен от геополитическите интереси на Великобритания.

Капската колония (Кейп) в южна Африка има голямо значение заради стратегическото си местоположение, като жизненоважна снабдителна станция за корабите, пътуващи към Индия. Но през 1652 г. холандската Източноиндийска компания се установява тук и запчва да я усвоява чрез холандски заселници. Британските заселници пристигат в началото на XIX век със същото намерение. Експанзионистичният подход на Англия бързо води до конфликти с бурите. Целта на Великобритания е да отнеме контрола над Капската колония от бурите.

От 1835 до 1841 г. бурите все още са в състояние да се противопоставят на анексирането към Британската империя. Те обаче не могат да издържат на натиска за неопределено време и затова започват да търсят нови възможности за заселване в северните райони от Кейп. Тяхната миграция става известна като Големия поход. Така са основани бурските републики Натал, Трансваал и Оранжевата свободна държава.

През 1843 г. британците анексират Натал; бурите запазват контрола над другите две републики. През 1881 г. Лондон изпраща експедиционни сили, за да ги покори.

Първата англо-бурска война обаче приключва само след три месеца с унижително поражение за Англия при хълма Маджуба.

Откриването на големи златни находища през 1886 г. наводнява Трансваал с хиляди предимно английски търсачи на богатство и събужда интереса на деловите среди в лондонското Сити.⁷⁹⁸

Когато емигрантите, които скоро стават мнозинство и в двете републики, искат политическо равенство, бурите го отхвърлят, спомняйки си британските действия в Южна Африка. След месеци подготовка, министърът на колониите Джоузеф Чембърлейн и Алфред Милнър, дясната ръка на златния и диамантения магнат Сесил Роудс, успяват да въвлекат бурите в разправа.

В началото на октомври 1899 г. моментът настъпва. Изненадващо, бурите поемат инициативата и създават значителни проблеми за британската армия, което кара британския генерал Хърбърт Кичънър да въоръжи чернокожи африканци от местното население и да ги изпрати на бойното поле с обещания за следвоенен просперитет.

Ян Смитс, водещ бурски интелектуалец, намира това дори за по-отвратително от използването на концентрационните лагери довели до смъртта на много жени и деца. Бурският генерал Пит Кронже пише на британския полковник Робърт Баден-Пауъл, основателят на скаутското движение: „Чува се, че сте въоръжили хора от смесена раса, фингоси и бара-лонги срещу нас – това е акт на чудовищно предателство... Преосмислете въпроса, дори ако това ви струва загубата на Мафекинг... Разоръжете чернокожите си и заемете ролята на бял човек във война между бели хора.“⁷⁹⁹

След две години и половина, на 31 май 1902 г., войната приключва с Договора от Вереенингинг. И двете бурски републики са присъединени към Британската империя, но бурите получават щедри мирни условия, включително всички права на британските граждани, а африкаансът (местен холандски) е признат за официален език.

Втората англо-бурска война напълно изчерпва ресурсите на Империята; за пръв път тя изисква набирането на доброволци и масивна подкрепа от Доминионите. „Общо над 50

⁷⁹⁸ Effenberger *angloamerikanische Stimmen* 2018, S. 34f.

⁷⁹⁹ Iain R. Smith: *The Origins of the South-African, 1899-1902*. London 1996

000 войници от Канада, Нова Зеландия, Австралия и Индия са изпратени в Южна Африка. Това е не само най-трудната, но и най-скъпоструващата колониална кампания, която Лондон е водил. Вместо първоначално оценените 10 млн паунда, войната в крайна сметка струва 230 млн паунда.“

30 000 чернокожи африканци са зачислени като разузнавачи, шпиони и заобслужващ персонал, а приблизително 400 000 войници са изпратени от Англия до Кейптаун. И всичко това, за да се победи една селска армия от не повече от 50 000 души, за повече от 32 месеца!⁸⁰⁰

През същата година Великобритания сключва договор за съюз с Япония, постановяващ, че ако една от подписалите страни влезе във война в Далечния изток, другата подписала страна ще трябва да ѝ се притече на помощ. Този договор позволява на Япония да нападне Русия през 1904 г.

Очевидните симпатии на Германия към бурите, предизвикват отчуждение на британското население от германците; това допринася значително за формирането на англо-френско съглашение през 1904 г.

Алфред Милнър поема контрола над победените бурски републики и ги управлява до 1905 г. В публичната администрация той назначава младежи завършили Оксфорд и така създава своята „детска градина“, т.е. от свои възпитаници и сътрудници. Тази група реорганизира администрацията и управлението на Трансваал и Оранжевата колония и има важна роля в живота на Южна Африка.

Сключване на Съглашението и основаване на КИО (Комитет за имперска отбрана). Официалното посещение на крал Едуард в Париж е увенчано година по-късно, на 8 април 1904 г., със „сърдечното съглашение“ за разрешаване на конфликта на интереси между двете страни в съперничеството за Африка. Основният фокус на Съглашението е братската подялба на Египет и Мароко.

Въпреки че на Мадридския конгрес през 1878 г., Мароко, получава официалните гаранции на великите сили за суверенитет, сега е обещано на Франция, а Обединеното кралство си осигурява Египет. И двете подписали страни се съгласяват и за свободно преминаване на техните кораби през Суецкия канал и Гибралтарския проток.

Само три години по-късно, Съглашението се превръща в Тройно съглашение с присъединяването на Русия. Така, след 20 години, желаната военновременна коалиция най-накрая е създадена. През май 1904 г., един месец след сключването на Съглашението, във Великобритания е създаден Комитетът за имперска отбрана (CID / КИО), междуведомствен комитет за планиране на отбранителната политика.⁸⁰¹

Той наследява Комитета за реструктуриране на военното министерство, известен още като Комитетът на Ешер, създаден след Бурската война от министър-председателя Артур Джеймс Балфур, за да реформира армията и да я подготви по-добре за бъдещи войни. Структура на Комитета за имперска отбрана е следната:

Група I Стратегия и планиране

Група II Военна организация

Група III Работна сила

Група IV Снабдяване

Група V Разни (Изследвания и експерименти)

Всичко умишлено е пазено в много неангажираща форма, за да се сведе до минимум парламентарният контрол. Само малък кръг от хора има достъп до информацията. Освен адмирал Джон А. Фишър, британският първи морски лорд (1904-1910), има само двама други членове на комитета: председателят лорд Ешър, и сър Джордж Кларк, по това време губернатор на Виктория, бивша отделна британска колония, а от 1901 г. част на Австралийската конфедерация.

⁸⁰⁰ Effenbergер angloamerikanische Stimmen 2018, S. 43f.

⁸⁰¹ Wolfgang Effenbergер: Europas Verhängnis. Die Herren des Geldes greifen zur Weltmacht. Hör-Grenzhausen 2018, S. 28 f.

Ешър има отлични социални връзки и е доверено лица на кралското семейство, служи като посредник между военните, политиците и администрацията, но последователно избягва официални отговорности.

Фишър споделя своите антигермански настроения с приятели и колеги, като например журналиста Арнолд Уайт. През 1904 и 1908 г. Фишър предлага превантивен удар по целия германски флот, подобно на Нелсън, който потапя датския флот в пристанището на Копенхаген, по време на Наполеоновите войни.⁸⁰²

За да настроят общественото мнение срещу Германия, чрез печата, кръгът на Милнър разпалва редица страхове: от германски шпиони, от военно нашествие, от „петата колона“ и от задилпването на германския флот. Дж. А. Фарнър пише за това в книгата си от 1922 г. „Англия при Едуард VII“: „Това постоянно натрупване на подобни ужасяващи предупреждения в съзнанието на обществеността, постигна желаните ефекти да представи Германия като вражеска държава, с която рано или късно ще трябва да водим война. Чрез този процес на национално самовнушение, военната фантазия в крайна сметка се превърна в реалност.“⁸⁰³

1907: Годишната на британските военни планове. Друга стъпка към войната бе назначаването на Хенри Хюз Уилсън за командир на Военната академия в Камбърли. Той започва службата си в тренировъчния полигон за офицери в началото на 1907 г. За малко повече от пет години се издига от капитан до бригаден генерал.

Подобна кариера предполага ясно изразен политически инстинкт. Например, по време на посещението на френския президент Емил Лубе през юли 1903 г. Уилсън вече е подчертал необходимостта от френско-британски съюз срещу германците, тъй като те притежават „нарастащо население и никакъв политически морал“.

Вероятно отвращението на Уилсън произтича от войната срещу бурите, които са потомци на холандски и германски заселници и той ги отъждествява с германците. Уилсън вдъхновява студентите (курсантите) си със страст към всеобхватен стратегически анализ и ги насърчава да мислят широко. Неговото преподаване е практично: той дори ги кара да изготвят планове за разполагане на британски експедиционни сили в Белгия.

През 1907 г. министър-председателят Кембъл-Банерман свиква комитет от представители на европейските колониални сили: Великобритания, Франция, Белгия, Холандия, Португалия, Испания и Италия – с изключение на Германия и Русия. Членовете са експерти по история, география и икономика. Заедно те търсят начини да осигурят приемствеността на колониалната политика. В заключителния доклад на конференцията се посочва, че арабските страни и мюсюлманското арабско население представляват огромна заплаха за европейските държави и „че в сърцето на тази общност трябва да бъде внедрено чуждо тяло, за да се предотврати обединението на нейните крила, и силите ѝ да бъдат изчерпани в безкрайни войни“.⁸⁰⁴

На 31 август 1907 г., три години след Руско-японската война, британският посланик в Петербург сър Артър Никълсън и външният министър на Русия граф Александър Петрович Изволски⁸⁰⁵ подписват Санктпетербургския договор. Този договор очертава сферите на влияние в Средна Азия. Санктпетербургският договор формира основата за Тройното съглашение, което е сключено с Лондонския пакт на 5 септември 1914 г.

Точно както Бисмарк предвижда по-рано, френско-русият съюз от 1894 г., с добавянето на Англия, се развива в троен съюз, чиято решителна коалиция в Първата световна война е безспорна.

По време на втората Хагска мирна конференция (15 юни до 18 октомври 1907 г.), американският посланик в Лондон Хенри Уайт задава въпроси на стария си приятел Балфур

⁸⁰² През 1801 г., около половината от датския флот и е потопен в пристанището пред очите на населението, от британците.

⁸⁰³ J. A. Farner "England unter Edward VII.", London 1922, S. 215f.

⁸⁰⁴ Zitiert wie Dan Bar-On/Sami Adwar in Effenberger Weltmacht 2018, S. 38

⁸⁰⁵ Граф Изволски, бивш руски посланик във Ватикана, изиграва значителна роля за това. След престой като посланик в Япония и Дания, той прави забележителен кариерен скок през 1906 г., за да стане външен министър в Санкт Петербург.

относно събитията в Европа. Бившият министър-председател отговаря откровенно. Дъщерята на Уайт записва разговора:

Балфур: „Вероятно сме глупаци, че не сме намерили причина да обявим война на Германия, преди германците да построят твърде много кораби и да откраднат търговията ни.“

Уайт: „Вие лично сте много морален човек. Как можете дори да обмислите нещо толкова политически неморално, като провокирането на война срещу мирна държава, която има също толкова право на флот, колкото и вие? Ако искате да се конкурирате с германската търговия, работете по-усърдно.“

Балфур: „Това означава понижаване на жизнения ни стандарт. Затова ще ни е по-лесно да водим война.“

Уайт: „Учуден съм, че точно вие изразявате такива принципи.“

Балфур: „Не е въпрос, дали е правилно или грешно? А е въпрос за това дали искаме да запазим хегемонията си.“⁸⁰⁶

Цитатът на Балфур уместно подчертава, че основната движеща сила зад антигерманските настроения в Лондон е страхът от икономическо и политическо изместване – много повече от опаденията за германско военноморско нападение. Това ясно показва, че традиционното приписване на вината на германския „милитаризъм“ е исторически неточно. От гледна точка на водещи британски фигури, разрастващата се германска търговия и развиващата се промишленост са истинската екзистенциална заплаха за Империята.⁸⁰⁷

Германия в хватката на Антантата: От индустриален двигател до обсадена държава. Халфорд Макиндер, чиято геостратегическа аксиома „Който контролира хартленда, контролира света“ продължава да резонира и днес, е на седем години, когато през 1868 г. във Великобритания започват големите кампании за имперско единство и е основано Кралското колониално дружество.

Три години по-късно, на 18 януари 1871 г., в двореца Версай е провъзгласена Германската империя (II Германски райх), което подтиква консервативния британски министър-председател Бенджамин Дизраели да направи следното изявление: „Тази война [1870/71] означава че Германската революция, е по-голямо политическо събитие от Френската революция в предходния век. [...] Балансът на силите е напълно разрушен и страната, която ще пострада най-много и ще усети най-остро последиците от тази голяма промяна, е Англия.“⁸⁰⁸

Дизраели предупреждава, че основаването на Британската империя прави всички предишни принципи на външната политика и дипломатически традиции на Великобритания остарели. Великобритания трябва да се подготви за „нов свят, за действието на нови влияния, непознати фактори и опасности“. Преди всичко той вижда британската хегемония и европейският баланс на силите като под огромна заплаха.⁸⁰⁹

Дизраели се интересува не по-малко от британското превъзходство и т. нар. „баланс на силите“, който трябва да бъде защитен с всички необходими средства.

Англия не е постигнала глобална хегемония по мирен път; напротив, възходът на Великобритания до световна сила, особено по време на империализма и колониалната епоха, се характеризира с брутална експлоатация и потисничество, както и с войни срещу съперническите сили.

Англия, а по-късно и Великобритания, винаги се стреми, другите велики сили да бъдат „елиминирани“ или поне влиянието им да бъде ограничено през цялата история.

През 1876 г. Дизраели провъзгласява кралица Виктория за императрица на Индия. През 1880 г., когато Британската империя е в разцвета на мощта си, Макиндер започва обучението си в Оксфорд. Той бързо се присъединява към теченията, които най-силно подкрепят империята. Някои от ключовите идеи на Макиндер произтичат директно от организи-

⁸⁰⁶ Henry White, „Memorandum of Conversation with Mr. Balfour“, 1907, veröffentlicht in den „Papers of Henry White“

⁸⁰⁷ Paul Kennedy: „Aufstieg und Fall der großen Mächte“, Frankfurt a. M. 1987.

⁸⁰⁸ https://ghdi.ghi-dc.org/sub_document.cfm?document_id=1849&language=german

⁸⁰⁹ https://www.welt.de/welt_print/wissen/article10038945/Die-erste-deutsche-Revolution.html

мичните идеи на Дарвин или Спенсър: светът на държавите е опасно взаимозависим, точно както живите организми са в природата; политическите и икономическите отношения в крайна сметка се определят от властта; държавата се стреми да завладее стратегически територии (поради тяхното географско местоположение или ресурси); следователно изолационизмът не е жизнеспособен.

През 1887 г., когато „визионерските“ сили от кръга на принца на Уелс, бъдещия крал Едуард VII, очертават новата политика на XX век, започва обкръжаване на Германия от запад и изток, от което толкова се страхува канцлерът Ото фон Бисмарк.

По това време Бисмарк все още се надява, че сключването на тайното споразумение за неутралитет с руското правителство (което самият той нарича „Договор за презастраховане“) е осигурило достатъчно позицията на Германия. Когато напуска поста си три години по-късно (1890 г.), в Европа наистина има само един стабилен и сигурен съюз на силите: Тройният съюз на Германия, Австро-Унгария и Италия⁸¹⁰. Следователно изглежда, че силна Германия е доминиращата сила на континента, след като си е осигурила сътрудничеството с Хабсбургската монархия и Италия, и може да гледа към бъдещето с увереност.

Това измамно убеждение се споделя от широки слоеве на германската средна класа, както и от влиятелните политици от кръга на младия кайзер Вилхелм II, който, както е добре известно, е убеден, че той, любимият внук на кралица Виктория, ще поведе Германия към „славни времена“.

Бисмарк – Величие или падение на Германия? Целта на британската съюзническа политика в навечерието на Първата световна война винаги е да поддържа европейския баланс на силите, тоест да предотврати създаването на конкуриращ я континентален съюз. Традиционно най-силната континентална сила се превръща в противник. От времето на френския крал Луи IV (936 – 954) Англия се е съпротивлява на хегемонните амбиции на Франция и през XVIII и началото на XIX век предотвратява установяването на френско господство в Европа чрез променящи се коалиции.

През 1756 г. Лондон умело маневрира с Прусия, във войната срещу Франция, Русия и Австрия, известна в Германия като Седемгодишната война, но в международен план като Индийската война. Прусия е финансирана до 1761 г., като континентален меч на Великобритания, за да ангажира френските войски в Европа, и осигури свобода на действие на Англия в Северна Америка и Индия, така че чрез Прусия, да държи Франция под контрол.⁸¹¹

Англия става противник на Германия, когато след своето обединение от Бисмарк, Германия се превръща в най-силната военна и индустриална сила на континента. Като елиминира Австрия през 1866 г. от Германския въпрос, Бисмарк предизвиква радикални промени в Централна Европа. Тъй като пруският ландтаг отказва да одобри финансирането на войната срещу Австрия, Бисмарк води войната без парламентарно одобрение, ситуация, известна като Пруски конституционен конфликт.⁸¹²

Войната е финансирана от банкера на Бисмарк, Герсон Блайхрьодер, който впоследствие играе ключова роля във финансирането на пруската политика, особено по време на критични фази, когато ландтагът отказва военни кредити.

Блайхрьодер, в тясно сътрудничество с банката Ротшилд, организира частно финансиране и заеми, до които Бисмарк може да получи достъп за военни цели. Това прави възможно продължаването на военното финансиране, въпреки отказа на ландтага. Въпросите около обстоятелствата и мотивите на тази война, както и пруските връзки с Англия, все още очакват задоволителен отговор.

Когато Бисмарк обявява прокламацията за Германската империя (II-ят райх) във Версай през 1871 г., Англия с готовност я приема. Може би защото идеята за голямото герман-

⁸¹⁰ Б. пр. Италия никога не е била сигурен съюзник, в случая е използвана като плашило срещу Франция, заради колониалните ѝ амбиции, които са неприемливи за французите, а във военно отношение тя е абсолютно ненадежна и слаба и Бисмарк много добре знае това, наричайки Италия „чакал с голям апетит и много лоши зъби“.

⁸¹¹ Wolfgang Effenberger: Pfeiler der US-Macht Seefahrermentalität und Puritanismus. Gauting 2005, S. 36f.

⁸¹² https://de.wikipedia.org/wiki/Preu%C3%9Fischer_Verfassungskonflikt

ско обединение, както е замислена в църквата „Свети Павел“ през 1848 г., вече е била окончателно отхвърлена?

С разкриването на Германската империя като „истински континентална, авторитарна сила“⁸¹³ и започването на нарастващата икономическа конкуренция в Англия, скоро се появява латентен англо-германски антагонизъм.

Бисмарк, който може да отдаде успеха на войните и външната си политика не на последно място на доброжелателния неутралитет на Лондон, винаги е приемал в дипломатическите си действия за осигуряване на създадената от него империя, че британците ще запазят политиката си на „невмешателство“. За разлика от англичаните и Светия престол (от 1929 г. Ватикана), той просто никога не е мислил в дългосрочен план.

Рудолф Щайнер още през 1898 г. пише следното: „С риск да бъде смятан за омаловажаващ Бисмарк от онези, които вярват, че могат да разпознаят един велик човек само чрез суперлативи на похвала, аз смятам, че Бисмарк постига успехите си, защото никога не е бил дори с няколко години по-напред от времето си... Идеята, че човек може да има идеал и да иска да работи за неговото осъществяване, е напълно чужда на Бисмарк. Но той има остро чувство „за истинското състояние на нещата, за реалните изисквания на своето време; и твърдата воля да осъзнае какво изисква времето и момента“⁸¹⁴.

По този начин Бисмарк е бил решен да оказва натиск върху Франция, както изисква момента, чрез достатъчно германско въоръжаване. Но той не е в състояние да предвиди бъдещите политически напрежения с Великобритания, въпреки че те са неизбежни от самото съществуване на здраво установена и военно силна държава в сърцето на Европа. Бисмарк обявява Германия за „преситена“; Той знае, че една нова война може само да застраши постигнатото и иска да постави обединената сила на новата политическа и военна държава, в служба на запазването на мира в Европа.⁸¹⁵

Германия нарушава английският баланс на силите. Внимателните съвременници може би вече са разпознали съгъстващите се тъмни облаци: През 1890 г. британското спи-

⁸¹³ Ludwig Dehio, „Gleichgewicht oder Hegemonie“, Krefeld 1948, S. 192.

⁸¹⁴ „Bismarck, der Mann des Erfolges“ in: Magazin für Literatur, 67. Jahrgang, 1898 (neuedruckt in: „Rudolf Steiner — Veröffentlichungen aus dem literarischen Frühwerk“, Heft XVII, Dornach 1943, S. 16 ff.), zitiert nach Riembeck, S. 32

⁸¹⁵ Riembeck, S. 32

сание *Truth* публикува илюстрация, озаглавена „Сънят на кайзера“ в коледния си брой. Тя изобразява един вид символична или пророческа карта на Европа и, в поредица от сънища на германския император Вилхелм II, показва бъдеще, в което избухва война с Русия, водеща до падането на всички монархии в Европа. Дали това изображение е било замислено като вид предупреждение за политическото напрежение в Европа? По-късно това видение е интерпретирано като предчувствие за Първата световна война.

Заглавие „Сънят на кайзера“ от коледния брой на *Truth*, 1890 г. Картата на Европа след хипотетична война, която сваля всички монархии. Долу вляво: Императорът стои на френския триколюр. Вляво в центъра: Императорът умолява кралица Виктория и принца на Уелс, които са обградени от цар Александър и император Франц Йосиф. Горѐ вляво: Обеднелите монарси влизат в работния дом. Картата е била част от политическа сатира и пророчески сън на кайзер Вилхелм II.

Трут, професор по хипноза, разказва историята зад изображението, включително ди-

агнозата на кошмара на кайзера: „Кайзерът сънува, че е пренебрегнат от народа си, обявява война на Русия и губи, след което всички монархии в Европа са премахнати. След това на стената пред мен бавно се разгъна чисто нова карта на Европа, на която прочетох със златни букви, че крале и императори са напълно изчезнали в сияещата слънчева светлина на демократичния

ден! Да, с тежко сърце се вирах в тази обновена карта със съюзническите ѝ републики, плод на моето нещастие! И докато „Боже мой!“ избухваше от мен в ярост, твоят подтик, Истина, ме събуди и аз се събудих!“⁸¹⁶

В изображението сънуващият император вижда преобразена Европа: Всички европейски нации са се превърнали в републики, а Русия се е превърнала в „пустиня“. Сияйна фригийска шапка се е издигнала над Европа.

Списанието, което също се занимава с хипноза, има голям к тираж от един милион по това време, така че тази визия беше широко приета в Европа⁸¹⁷.

Публикацията е по-скоро символична и политически иронична, отколкото просто трезва геополитическа карта. Това е художествено представяне, което разглежда опасностите от силовата политика и съперничествата в Европа.

Бенджамин Дизраели, британският министър-председател, починал през 1881 г., също е писател на романи. Дългогодишният министър-председател включва репликата в романа си („Coningsby“ / Конингсби⁸¹⁸): „Виждате ли, скъпи приятелю, светът всъщност се управлява от съвсем различни хора, отколкото вярват онези, които не виждат зад кулисите.“

А в друга книга („Endymion“ / Ендимион⁸¹⁹) той посочва съществуването на „малки, но оригинални“ кръгове, „които отдавна са се инфилтрирали и почти напълно са превзели тайната дипломатия на Англия.“ След 25 години, Дизраели смята, „че не е имало нито едно голямо събитие в Европа, в което те да не са играли значителна роля.“

⁸¹⁶ <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thruth-1890-12.jpg>

⁸¹⁷ [https://en.wikipedia.org/wiki/Truth_\(British_periodical\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Truth_(British_periodical))

⁸¹⁸ „Конингсби“ (първо издание от 1844 г.) е първият от трилогията романи (заедно със „Сибил“ и „Танкред“).

⁸¹⁹ Последният политически роман на Дизраели, публикуван в 1880 г.

В такива английски кръгове, които не бива непременно да се отъждествяват с масонските ложи, но които съчетават политически цели с окултни идеи, от 1888 г. нататък циркулира тайна карта на бъдещия облик на Европа⁸²⁰.

Картата е отпечатана през 1888 г. и се разпространява в тайните английски кръгове. От нея може да се заключи целта на голямата война, която те очакват в Европа е: Австро-Унгария да изчезне като монархия, отстъпила място на република от Обществото на народите, Бохемия е независима държава под формата на Чехословакия, Германия е намалена наполовина и е ограничена до сегашните си тесни граници, Руската империя е изчезнала и е заменена (до 1991 г.) от „Славянска конфедерация“.

Над Русия стои думата „пустиня“ = държави за социалистически експерименти. Тази цел е постигната само частично в първата, но напълно във втората от двете световни войни на XX век. „Програмата обаче не може да бъде осъществена, със сигурност не толкова лесно, ако нейните защитници не намериха такива желаещи, предимно неосъзнати помощници сред „държавниците“ на Централна Европа.“⁸²¹

Надпис на картата: „Останалата германска територия (Рейн, Дунав).“ - „Дунавско-балкански съюз (Дунав) „Славянската конфедерация от Чехословакия, Полша, Русия и др. (Висла), след разпадането на руската държава“).

И двете изображения – които са разпространявани сред обществеността – „тайната карта“, или „сатиричната рисунка на съня на кайзера“ – предлагат поглед зад кулисите, нещо, за което Дизраели намеква в романите си. Това обаче по никакъв начин не оправдава заключението, че ръководена от англичани „Световна масонска ложа“ може да подбуди

Първата световна война. Липсват доказателства за това.

Принцът на Уелс, бъдещият крал Едуард VII, заема важни позиции във високопоставеното масонство, което предполага, че мъжете от „новия курс“, чрез обширната мрежа от връзки, чрез масонските ложи, притежават отлични възможности да влияят на мислите и действията на множество хора.

Тежкото наследство на Вилхелм II. На смъртния одър на дядо си, Вилхелм I, Вилхелм II обещава през 1888 г. винаги да търси добри отношения с Русия. Така, по време на Руско-японската война (1904 г.), която е подготвена от Великобритания, члез съюза с Япония веднага след тежката Бурска война (1899-1902 г.), Вилхелм II продължава да държи на дружбата с царя. Разтревожен, Вилхелм II пише в биографичната си книга „Събития и хора 1878-1918“, че когато разговаря със своя камерхер през пролетта на 1914 г. за пролетната и лятната си програма, цар Николай II, отговаря: „Тази година ще си остана вкъщи, защото ще имаме война.“

„Това е същият цар, който два пъти, в Бьоркьо и в Балтиш-Порт (Балтийский порт) съвсем неочаквано и за моя изненада, ми даде тържествената си честна дума, потвърдена с ръкостискане и прегръдка: че от благодарност за лоялната и приятелска позиция на германския император в Руско-японската война, която Англия сама предизвика срещу Русия, никога няма да извади меча си срещу мен, ако в Европа избухне война, най-малкото като съ-

⁸²⁰ <https://ia600400.us.archive.org/1/items/ententefreimaure00heis/ententefreimaure00heis.pdf>

⁸²¹ A. Graf v. Polzer-Hoditz, „Kaiser Karl“, Zürich-Leipzig-Wien, 1929, S. 19f, zitiert wie Riemeck, S. 29

юзник на Англия. Той мразеше тази страна, защото тя му причини тежка несправедливост, на него лично, и на Русия, като е настрои Япония срещу държавата му.⁸²²

Ратифицирането на договор е осуетено – императорът подозира сили от обкръжението на Александър Изволски (вероятно не е далеч от истината). Но договорът е подкопан и в Берлин; някои просто са раздразнени от високомерието на императора. В действителност обаче рамката за трагичното развитие, довело до Първата световна война, вече е установена по време на Бисмарк. Тъй като германското правителство вижда нарастващата опасност, то спешно предупреждава Виена в последните дни на юли 1914 г. да не разпалва глобален пожар.

Това е видно от телеграмите на Вилхелм II от 31 юли 1914 г.: Последните телеграми преди посочената точка (точка от която връщане няма)⁸²³

Благодарение на Вашия апел към моето приятелство и молбата Ви за помощ, започнах да посреднича между Вашето и австроунгарското правителство. По време на тези ми действия, Вашите войски са мобилизирани срещу Австро-Унгария, моя съюзник. Както вече Ви обясних, моето посредничество става почти илюзорно. Въпреки това продължих усилията си. Сега получавам достоверна информация за сериозни военни приготовления по източните ми граници. Отговорността за сигурността на моята държава ме задължава да предприема превантивни защитни мерки. В усилията си да поддържам световния мир, стигнах до абсолютния предел на възможностите си. Отговорността за катастрофата, която сега заплашва целия цивилизован свят, не е на прага ми. В този момент все още е във вашите сили да я предотвратите. Никой не заплашва честта или мощта на Русия, която може да си позволи да чака резултата от моето посредничество. Моето приятелство към вас и вашата империя, което дядо ми завеща на смъртния си одър, винаги е било свещена за мен и често, съвсем откровено, съм подкрепял Русия, особено когато тя беше в сериозни затруднения по време на последната си война. Мирът в Европа все още може да бъде съхранен от вас, ако Русия се съгласи да прекрати военните действия, които заплашват Германия и Австро-Унгария.

Вили

Отговорът на цар Николай:

Благодаря ви най-искрено за вашето посредничество, което дава надежда, че всичко все още може да завърши мирно. Технически е невъзможно да спрем военните си приготовления, които бяха задължителни поради мобилизацията на Австрия. Далеч сме от това да желаем война. Докато преговорите с Австрия относно Сърбия продължават, моите войски няма да предприемат никакви провокативни мерки. Давам ви тържествената си дума за това. Възлагам пълното си доверие на Божията милост и се надявам на вашето успешно посредничество във Виена за доброто на нашите страни и за мир в Европа.

Ваш предан Ники

Отговор:

Благодаря Ви за телеграмата. Вчера посочих на Вашето правителство как може да се избегне войната. Въпреки че поисках отговор този следобед, все още не съм получил телеграма от моя посланик, която да предаде отговор от Вашето правителство. Затова съм принуден да мобилизирам армията си. Незабавният, ясен и недвусмислен отговор от Вашето правителство е единственият начин да се избегне безкрайно страдание. Докато не получа този отговор, за съжаление не мога да обсъждам темата на Вашата телеграма. Всъщност, настоятелно Ви призовавам, незабавно да наредите на войските си да не извършват и най-малкото нарушение на нашите граници.

Вили

Както показва първата телеграма, Вилхелм II продължава посредничеството си въпреки руската мобилизация срещу Австро-Унгария. По това време две руски армии се сгрупир

⁸²² Wilhem II. "Ereignisse und Gestalten 1878-1918". Leipzig und Berlin 1922, S. 211

⁸²³ <https://de.alphahistory.com/worldwar1/nicky-and-willy-telegrams-1914/>

ли на изток и юг от Кьонигсберг. При тези обстоятелства е илюзорно да се опитва да постигне промяна на курса във Виена. Но е спорно дали по-големи отстъпки щяха да имат някакъв положителен ефект, предвид руската решителност. Накрая тя оставя настрана всички резерви, за да действа бързо военно. Обявяването на война срещу Русия и Франция е превантивен ход.⁸²⁴

Имперска велика сила Англия. Англия успява да запази формален неутралитет и свобода на действие до последния момент, обявяването на война на Германия в 23,30 ч. на 4 август 1914 г. Задълженията ѝ към партньорите от френско-руския съюз се състоят само от дипломатически споразумения с всяка от двете сили (споразумение по колониалните въпроси с Франция в „Сърдечното съглашение“ от 1904 г. и регулирането на средноазиатските сфери на влияние в англо-руското споразумение от 1907 г.).

Тройното съглашение е изключително сложна структура, която позволява на Англия да поеме лидерство в Европа и да повлияе решително върху решенията за нейното бъдеще.⁸²⁵ Делото на Бисмарк се разпада под натиска на Антантата. Въпреки че той е изрича лаконичната фраза: „Германците се боят от Бога и от нищо друго на света“, Бисмарк вижда опасността неговата държава да бъде тласната в животозастрашаваща ситуация от съюза на други европейски сили.

„Железният канцлер“, който превърна Германия в национална държава „с кръв и желязо“, след което се превърна в политик на мира, и след 1871 г. избягва всичко, което може да провокира сериозен конфликт в Европа. Той знае, че създадената от него обединена държава „трябва да живее в мир с Европа от този момент нататък, ако не иска да се изложи на смъртни опасности“.⁸²⁶

През 1882 г. той все още е в състояние да заяви пред Райхстага: „Ако мога да претендирам за някаква заслуга във външната политика, това е предотвратяването на огромна коалиция срещу Германия от 1871 г.“⁸²⁷

Но можеше ли опасността от огромна коалиция срещу икономически разрастващата се и военно укрепваща се Германия да бъде предотвратена в дългосрочен план? Не беше ли концентрираната сила на самостоятелна национална държава в сърцето на Европа неизбежна да срещне съпротива от страна на съседите си?

Сложната система от съюзи и политика за сигурност на Бисмарк е изградена върху основата на тази загриженост. Бисмарк изхожда от предпоставката, че истинската опасност за Германия се крие в нейния антагонизъм с Франция. Волфганг Винделбанд казва, „че „той гледа на враждебността на Франция, като сигурно и трайно бреме върху политиката на Германия.“⁸²⁸ Франция, която е завладяла териториите на Елзас-Лотарингия по време и след Тридесетгодишната война (от 1633 г. нататък), е дълбоко засегната от загубата си през 1871 г.

Бисмарк се съгласява на тяхното връщане, само под натиск от общественото мнение в Германия, обзето от националистическото чувство на победата. Той усеща последствията, които „елзаският въпрос“ ще има за френско-германските отношения. „Това ще се превърне в неудобно бреме за нас“⁸²⁹, казва той на френския външен министър Фавр по време на мирните преговори. Бисмарк не се страхува от нищо повече от това Франция да обедини сили с Русия и прави всичко възможно, за да го предотврати.

Френско-руският съюз най-накрая става реалност през 1894 г., четири години след пенсионирането (уволнението) на Бисмарк.

Почитателите на железния канцлер виждат неспособността на неговите наследници да подновят известния Договор за презастраховане от 1887 г. като пряка причина за сближаването на Русия с Франция и са убедени, че Бисмарк можеше да насочи германския държавен

⁸²⁴ Hans Fenske: *Der Anfang vom Ende des alten Europa Die alliierte Verweigerung von Friedensgesprächen 1914-1919*, München 2013, S. 25

⁸²⁵ Riemack, 1965, S. 10

⁸²⁶ R. Salis in „*Weltgeschichte der neuesten Zeit I*, 2. Auflage., Zürich 1955, S. 19

⁸²⁷ Riemack, 1965, S. 11

⁸²⁸ Becker, „*Das französisch-russische Bündnis*, Berlin 1925

⁸²⁹ Riemack, 1965, S. 11

кораб безопасно покрай скалите. Това възхищение води до погрешно преценяване реалността на времето, защото френско-руският двоен съюз вече се е подготвял, докато Бисмарк все още определя германската политика.

Германската историчка и активистка за мир Ренате Римек пише, че, „обкръжение на Германия от запад и изток, от което Бисмарк толкова се страхува, всъщност започва през същата 1887 г., когато Бисмарк все още е вярвал, че е осигурил достатъчно безопасност на Германия, като е сключил тайното споразумение за неутралитет с руското правителство (което самият той нарича „Договор за презастраховане“).“⁸³⁰

На този фон е лесно да се разбере защо в Лондон е направено много по-малко, за да се избегне война, отколкото в Берлин. Във вътрешен план от самото начало е ясно каква ще бъде позицията на Великобритания в случай на конфликт – на страната на своите партньори от Антантата.

Стабилният икономически растеж на Германия, значителният ѝ военен потенциал и многократно изразяваните резерви, относно продължаващото разширяване на колониалните владения на европейските велики сили, без да се взема предвид Германия – особено по отношение на действията на Франция в Мароко, отдавна са възприемани с безпокойство в Лондон и Париж.

И на двете места влиятелни политици се питат как може да се промени ситуацията. Идеята за война със сигурност е взета под сериозно внимание в тези съображения.

През септември 1912 г., например, британският външен министър сър Едуард Грей изразява пред руския външен министър Сергей Дмитриевич Сазонов, че Англия ще направи всичко по силите си, за да нанесе възможно най-опустошителен силов удар върху Германия, ако Франция и Русия бъдат въвлечени във война с Централните сили.

А няколко седмици по-късно, през ноември, Поанкаре, тогавашният министър-председател, уверява руския външен министър Сазонов, че Русия може да разчита на френска подкрепа, ако избухне общоевропейска война. Той очаква тази война в близко бъдеще. През януари 1914 г. той казва на френския журналист Ернест Жуде: „До две години ще имаме война. Влагам цялата си енергия в подготовката за нея.“⁸³¹

Само половин година по-късно войната настъпва, а с нея и възможността да се напише нова глава в историята.

Влиянието на Централните сили, и особено на Германия, трябвало да бъде значително намалено, а силовия баланс между великите сили трябвало да бъде изцяло преразгледано. Такава цел може да бъде постигната само с пълна победа на съюзниците, а дотогава бойните действия не трябва да спират.

Повечето политици в държавите от Антантата не оставят никакво съмнение относно това в речите си. На 4 септември 1914 г. британският министър-председател Аскуит си спомня за революционните войни, когато Англия, под ръководството на Уилям Пит Младши, в конфликта си с Франция, „не прибра мечата си, докато след близо двадесет години борба не беше осигурен мирът в Европа“ и категорично добавя: „Нека и ние направим същото.“⁸³²

В реч в Единбург две седмици по-късно той нарича войната „кръстоносен поход срещу презумпцията една сила да доминира развитието на Европа“.

Малко след това, в реч в Дъблин, той добавя още една военна цел към тази, която е заявил в Камарата на общините на 6 август – да гарантира, че малките държави няма да бъдат унищожени от една велика сила, за което е необходимо „окончателното премахване на милитаризма като управляващ фактор в отношенията между държавите“.⁸³³

Когато министър-председателят Аскуит обяснява целта на войната в Гилдхол в Лондон на 9 ноември 1914 г., той уточнява по-ранните си изявления и говори конкретно за не-

⁸³⁰ Също, S. 12

⁸³¹ *Neutrale Komitees, Kriegsschuld*, S. 124

⁸³² Fenske 2013, S.26

⁸³³ Recktenwald, Friederike: *Kriegsziele und öffentliche Meinung Englands 1914/16*. Stuttgart 1929, S. 9, das dritte ebd., S. 16. Vgl. insgesamt: Rothwell, Victor H.: *British War Aims and Peace Diplomacy 1914-1918*. Oxford 1971; Stevenson, David: *French War Aims against Germany 1914-1919*. Oxford 1982.

обходимото поражение на пруския милитаризъм. Той не е сам в това. Неговият съпартиец, Лойд Джордж, заяви на 19 септември 1914 г., че Англия не воюва срещу германския народ. Според него германците живеят в „ада на военната каста и ще посрещнат с радост деня, когато тази каста бъде разбита. Войната няма да приключи, докато мирът в Европа не бъде осигурен с пълни и окончателни гаранции срещу възможността някога отново да бъде нарушен от пруския милитаризъм.“⁸³⁴

Прусия някога допринесе за всеобхватната британска победа над Франция в Индийската война. Но това отдавна е забравено.

Преисторията на Първата световна война: история на системата от съюзи. Системата от съюзи, създадени след 1879 г., отразяват през 1914 г. това, което е щателно планирано и става видимо през август. В навечерието на Първата световна война в Европа съществуват два лагера: Тройният съюз, който възниква през 1882 г. след присъединяването на Италия към двойния съюз между Германия и Австро-Унгария, съществуващ от 1879 г., и Антантата, която се състои от френско-руския двоен съюз от 1894 г., Англо-френския съюз от 1904 г. и Англо-руския съюз от 1907 г.

Според историчката Ренате Римек, Тройният съюз е „истински съюз с договорно регулирани съюзнически задължения, докато Антантата е свободна общност, която се задоволява с принципа на общото съгласие и е много по-гъвкава, предоставяйки на третия член (а именно Англия) значителна дипломатическа свобода на действие.“⁸³⁵ Формата на Тройния съюз, с ясно дефинираните си индивидуални разпоредби, се оказва по-малко сигурна от необвързващия Антанта.

Преди войната Италия формално е член на Тройния съюз с Германия и Австро-Унгария, но не се чувства задължена да влезе във войната, защото не я разглежда като отбранителна война. Освен това, Италия сключива споразумения за неутралитет с Франция и Русия през 1902 и 1908 г.

От март 1915 г. Италия преговаря с Антантата в Лондон, отправяйки искания, които надхвърлят чисто отбранителните претенции и преследват териториално-имперски мотиви. Преговорите довеждат до Лондонския договор, подписан на 26 април 1915 г. В него Италия се ангажира да влезе във войната в рамките на един месец. В замяна съюзниците гарантират на Италия обширни териториални отстъпки, включително:

- Южен Тирол и Трентино (територии на Австро-Унгарската монархия)
- Истрия и части от Далмация
- Няколко територии на Балканския полуостров и части от Турция
- Германски колонии и защитата на Либия (Италия завладява тази територия от Османската империя през 1911 г.)
- Претенции за Етиопия (британска отстъпка)

В замяна Антантата също обещава военна подкрепа срещу Австро-Унгария, като например, засилени руски офанзивни срещу Австро-Унгария и съвместни военноморски операции в Средиземно море.

На 3 май 1915 г. Италия се оттегля от Тройния съюз и окончателно обявява война на Австро-Унгария на 23 май 1915 г. Решението на Италия е противоречиво във вътрешнополитически план: мнозинството в парламента се противопоставя на войната, докато интелектуалци, националисти и части от военните подкрепят влизането в нея.

Крал Виктор Емануил III подкрепя договора и заплашва да абдикира, за да убеди правителството.

Лондонският договор е класически пример за използването на тайни обещания от големите сили за осъществяване на стратегически пренареждания и в крайна сметка води до влизането на Италия във войната на страната на Антантата, въпреки първоначалното ѝ членство в Тройния съюз.⁸³⁶

⁸³⁴ Recktenwald, *Kriegsziele*, S. 18

⁸³⁵ Renate Riemek: *Mitteleuropa Bilanz eines Jahrhunderts*. Freiburg 1965, S. 10

⁸³⁶ <https://www.pacelli-edition.de/schlagwort-pdf.html?idno=12000>; <https://www.turismofvg.it/de/108588/der-londoner-vertrag>; [https://de.wikipedia.org/wiki/Londoner_Vertrag_\(1915\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Londoner_Vertrag_(1915))

Оттеглянето на Италия от Тройния съюз трансформира хлабавия Троен съюз в пълноправен съюз. За да се разберат политическите и дипломатически действия от предвоенния период, трябва да се разбере същността на тези две системи: те са двойни съюзи, единият между Германия и Австро-Унгария, а другият между Франция и Русия.

Дисбалансът е очевиден вече тук. Зад Централните сили стои слаба и ненадеждна Италия, а зад френско-руския съюз стои морската суперсила Великобритания.

Германия през 1914 г.: Индустриалният двигател на Европа. В навечерието на Първата световна война Германия е водещата индустриална нация в континентална Европа по отношение на научните и технологични иновации (химия, машиностроене, електротехника). Германия се смята за безспорен индустриален двигател, като превръща страната в една от водещите икономически сили в света само за четири десетилетия след основаването си. Населението се възползва от нарастващия просперитет и експлозивното подобрене на жизнения стандарт в градовете.

Икономическото чудо, основано на износа, насърчава ново чувство за национална идентичност и за първи път в германската история води до период на отсъствие на емиграция: класическото масово преселение към Америка сега престава, мнозина се завръщат, привлечени от подобрените условия и оптимистичната атмосфера в страната.

Клещите на Антантата – от индустриален двигател до обсадена държава. С избухването на Първата световна война тази новопроцфтяваща индустриална нация буквално е хваната в клещи от силите на Антантата: Великобритания, Франция и Русия.⁸³⁷

Планът „Шлифен“ се проваля на Марна; надеждата за бързо решение така и не се осъществява. Вместо това Германия се изправя пред изтощителна война на два фронта – на изток срещу Русия и на запад срещу Франция и Великобритания.⁸³⁸ С британската военноморска блокада, планирана от Комитета за имперска отбрана (основан през 1904 г.) и приложена скоро след избухването на войната през август 1914 г., Лондонската декларация за свобода на моретата просто е пренебрегната – акт, противоречащ на международното право, който ограничава и неутралната търговия. Блокадата превръща Германия в обсадена държава. Индустриалната мощ на страната е осакатена, тъй като суровините и хранителните продукти стават оскъдни. Департаментът за военни суровини (KRA) е създаден като спешна мярка за централизирано управление на суровините, тъй като запасите от метали и суровини, необходими за войната, не стигат дори за половин година – с огромни последици за селскостопанското производство и общата ситуация със снабдяването.⁸³⁹

От 1915 г. нататък е въведена дирижистка форма на държавен социализъм; германската военна икономика се превръща в отличен пример за централизирано управление на недостига.

Липсата на емиграция и голямото завръщане у дома. Преди 1914 г. емиграцията от Германия, включително тази на хора с еврейски корени, намалява забележимо, дотолкова, че може да се говорим за нейното прекратяване. С индустриалното развитие нуждата на Германия от нарастваща работна сила се увеличава.⁸⁴⁰ С избухването на войната през август 1914 г. много германци, живеещи в чужбина, особено емигранти и хора от немски произход, веднага започват пътуването си до дома по патриотични причини, за да подкрепят родината в Първата световна война. Мотивацията им е предимно силното чувство на привързаност към родината, и готовност за активна подкрепа на военните усилия. Сред тях има много германци с еврейски корени. Лион Фойхтвангер е ярък пример за завърнал се, обратно в Германия поради избухването на войната. През 1914 г. той и съпругата му пътуват в Северна Африка, когато избухването на Първата световна война ги изненадва. След това се завръща в Мюнхен, призован е, но е обявен за негоден за военна служба поради стомашно заболяване. По време на войната той се развива като значим германски драма-

⁸³⁷ <https://www.dhm.de/lemo/kapitel/erster-weltkrieg/kriegsverlauf>

⁸³⁸ <https://diercke.de/content/die-welt-im-ersten-weltkrieg-2871914%E2%80%939311111918-978-3-14-100382-6-213-3-1>

⁸³⁹ https://de.wikipedia.org/wiki/Deutsche_Wirtschaftsgeschichte_im_Ersten_Weltkrieg

⁸⁴⁰ https://de.wikipedia.org/wiki/Immigration_nach_Deutschland

тург и писател с тесен кръг от приятели, включително Хайнрих Ман и Бертолт Брехт.⁸⁴¹ Последващата съдба на Фойхтвангер е трудна: След като националсоциалистите завземат властта през 1933 г., Фойхтвангер емигрира, лишен е от гражданство и живее във Франция, а след това се премества в САЩ.⁸⁴²

Сравнение: Ултиматумът към Сърбия от 1914 г. срещу Анекс Б от Договора от Рамбуе от 1999 г. След убийството на австрийския ерцхерцог, планирано от Белград, Австро-Унгария дава 48-часов ултиматум, изискващ сътрудничество на нейни служители в разследването и прочистването на сръбската държавна администрация от великосръбски шовинисти и замесените в атентата. Много историци разглеждат това като нарушение на сръбския суверенитет, целящо да създаде претекст за война. Дали убийството, организирано и доказано от сръбските тайни служби, не е достатъчна причина за война? Как биха реагирали САЩ днес в аналогична ситуация?

Демонстративно организиран атентат срещу вицепрезидент на САЩ от правителство на трета страна днес ще предизвикала бърз и всеобхватен отговор в САЩ, вариращ от интензивни разследвания и тежки дипломатически последици до окупационни военни действия (да не забравяме, че САЩ нахлуха в Афганистан само 27 дни след 11 септември без никакви доказателства, докато Австрия търси доказателства, и се нуждае от 30 дни).

Вследствие на кризата в Косово – САЩ, които по никакъв начин не бяха заплашени с нещо от Югославия, представят на Белград Анекс Б от договора от Рамбуе, което изисква, че НАТО трябва да има безпрепятствен достъп в цяла Югославия, включително да осъществява движението на войсковите си части, превозни средства и кораби, достъп до инфраструктура и имунитет за целия персонал на НАТО. Обширните права, предоставени на НАТО в Анекс Б, са счетени за неприемливи от Югославия и интерпретирани като фактически окупационен закон.

НАТО използва това отхвърляне като оправдание за бомбардировките на Югославия от 24 март 1999 г. в продължение на 78 дни, включително използването на обеднен уран (уранови боеприпаси).

Липсата на участие на австрийски следователи погрещва на независимото разследване, което може да предостави доказателства за ролята на сръбския премиер Пашич или други членове на сръбското правителство, въпреки значителните доказателства за неговата информираност за атентата и политическо съучастие. Отсъствието на австрийски следователи, значително затруднява доказването на участието на Пашич.⁸⁴³ А своеволното нападение на САЩ/НАТО срещу Югославия се прикрива като намеса в закрила правата на човека, и в същото време легитимното искане на Австро-Унгария води до обвинения във вина за избухването на Първата световна война.

Обявяването на война от Австро-Унгария срещу Сърбия на 28 юли 1914 г. е официално издадено съгласно действащите тогава разпоредби, както е обичайно за европейските сили. Има официален ултиматум с 48-часов срок и официално дипломатическо обявяване на война, подписано от император Франц Йосиф и представено на сръбското правителство.⁸⁴⁴

Дипломатическите протоколи, като прекъсването на отношенията в случай на недостатъчен сръбски отговор, са спазени. От гледна точка на международното право обявяването на война отговаря на минималните изисквания на времето: Хагската конвенция от 1907 г. – като централно международно „военно право“, изисква в член 1 приет на 3-та Хагска конвенция, официално обявяване на война или ултиматум.

⁸⁴¹ <https://www.literaturportal-bayern.de/autorenlexikon?task=lpbauthor.default&pnd=118532715>

⁸⁴² <https://www.literaturportal-bayern.de/autorenlexikon?task=lpbauthor.default&pnd=118532715>

⁸⁴³ [https://www.vandenhoeck-ruprecht-verlage.com/downloads/ProductPreviewFiles/LP_978-3-205-78379-](https://www.vandenhoeck-ruprecht-verlage.com/downloads/ProductPreviewFiles/LP_978-3-205-78379-4.pdf)

4.pdf

⁸⁴⁴ <https://wk1.staatsarchiv.at/diplomatie-zwischen-krieg-und-frieden/oesterreich-ungarns-ultimatum-an-serbien-1914/>

Именно това прави Австро-Унгария, което е считано за законно по това време. За разлика от това, нападението на САЩ/НАТО срещу Югославия през 1999 г. не е в съответствие с международното право, военното право или Устава на ООН.⁸⁴⁵

Съгласно член 2, параграф 4, Уставът на ООН забранява употребата на сила в международните отношения, освен при самозащита или с изричното разрешение на Съвета за сигурност на ООН.

Няма нито одобрение от Съвета за сигурност, нито случай на самозащита. Вили Вимер, тогавашен вицепрезидент на Общото събрание на ОССЕ, изразява силно подозрение за умишлена манипулация: „Те искаха война“, заявява той. Той интерпретира официалните твърдения (особено от САЩ и Холбрук) за необходимостта от хуманитарна интервенция като „изфабрикувани“ и критикува, че дипломатическите и политическите алтернативи са умишлено блокирани, за да се даде възможност за военни действия.⁸⁴⁶ Той допълнително заяви, че докладите на дипломати и ОССЕ не са в съответствие, и дори противоречат на официалните външнополитически изявления на Германия и други държави от НАТО.⁸⁴⁷

На този фон, настоящата ситуация със съюзите в света по никакъв начин не е сравнима с тази от 1914 г. Следователно настоящият сценарий на унищожение има съвсем различно измерение.

Ситуацията със съюзите, през 1914 и 2025 г.

- 1879 г. Двоен съюз: Германия и Австро-Унгария
- 1882 г. Троен съюз с присъединяването на Италия
- 1894 г. Френско-руски съюз⁸⁴⁸ За Франция това означава края на десетилетия изолация, а за Германия - надвисналата заплаха от война на два фронта.⁸⁴⁹
- 1904 г. Съглашение: Помирението между Великобритания и Франция
- 1907 г. Англо-руско разбирателство⁸⁵⁰: Така нареченият Троен съюз. Без тази антигерманска основа, сливането между Франция и Русия, и по-късният британско-френско-руски съюз едва ли е възможен.⁸⁵¹

Целта е постигане на по-голямо военно превъзходство над Централните сили.⁸⁵² Въпреки че военновременната икономическа „обсада“ започва едва през 1914 г. след избухването на войната, действителното политическо и стратегическо пжстоване „в клеши“ вече се появяваа чрез съюзите, формирани от 1894 г. нататък, и намери окончателната си форма в Тройното съглашение от 1907 г.

Първоначалното отбранителното намерение на Двойния съюз в крайна сметка води до силна политическа и военна зависимост между Германия и Австро-Унгария. Особено в Австро-Унгария връзката с Германия става толкова силна, че други възможности за съюз са загубени, което ограничава възможностите за външна политика на двете държави и затвърждава съюза.⁸⁵³

Нарастващото напрежение, регионалните конфликти на интереси и търсенето на сигурност и военна защита водят до трансформацията на първоначалния отбранителен прагматизъм в твърда съюзническа система, която определя рамката за двата основни съюзнически блока преди Първата световна война.⁸⁵⁴

- 2025 ЕС и НАТО срещу БРИКС и Шанхайското сътрудничество
- 1949 НАТО
- 1950/1993 ЕС Европейска общност за въглища и стомана/Договор от Маастрихт
- 1996 ШОС Шанхайска петица
- 1949 НАТО

⁸⁴⁵ https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=787985;

⁸⁴⁶ <https://wissenschaft-und-frieden.de/artikel/humanitaet-oder-macht/>

⁸⁴⁷ <https://www.deutschlandfunk.de/diskussion-um-nato-einsatz-im-kosovo-100.html>

⁸⁴⁸ <https://simpleclub.com/lessons/geschichte-franzosische-russische-allianz>

⁸⁴⁹ <https://simpleclub.com/lessons/geschichte-franzosische-russische-allianz>

⁸⁵⁰ https://de.wikipedia.org/wiki/Triple_Entente

⁸⁵¹ <https://simpleclub.com/lessons/geschichte-triple-entente>

⁸⁵² <https://www.studysmarter.de/schule/geschichte/erster-weltkrieg/triple-entente/>

⁸⁵³ https://de.wikipedia.org/wiki/Deutsche_%C3%9Cberseewanderung

⁸⁵⁴ <https://www.sofatutor.at/geschichte/videos/europaeisches-buendnissystem-vor-dem-ersten-weltkrieg>

• 1950/1993 ЕС Европейска общност за въглища и стомана/Договор от Маастрихт •
1996 ШОС Шанхайска петица

• 2006 БРИКС, първа среща на върха през 2009 г. в Екатеринбург

До избухването на войната през 1914 г. Антантата е сравнително хлабава общност в сравнение с Тройния/Двоен съюз, което рязко се променя с избухването на войната.

Днес БРИКС и ШОС също хлабави съюзи, докато ЕС и НАТО имат строги рамки. През 1914 г. Тройният съюз и Антантата официално са съюзи; Тройният съюз (с изключение на Италия в Либия през 1911 г.) не участва в агресивни войни.

От 1999 г. насам НАТО се трансформира в съюз, който действа политически и военно извън традиционния спектър на отбраната в множество театри на военни действия, често без мандат на ООН:

• 1999 г. – Югославия/Косово: Въздушната война срещу остатъчна Югославия е проведена без мандат на Съвета за сигурност на ООН. Това е в силно противоречие с международното право и е нарушение на международното право.

По-нататъшни операции без мандат на ООН:

• 2001 г. Афганистан (ISAF под мандат на Съвета за сигурност на ООН, но много мерки за борба с тероризма без изричен мандат на ООН).

• 2003 г. Ирак (с участието на отделни държави от НАТО).

• 2011 г. Либия (интервенцията на НАТО започва с мандат на ООН; по-късно легитимността на операциите е оспорена).

За разлика от това, БРИКС (с изключение на Русия в Украйна) и ШОС като съюз не водят офанзивни или експанзионистични войни, за разлика от НАТО в близкото минало.

Що се отнася до активната, настъпателна война, днешните съюзнически системи (особено НАТО) се различават коренно от тези в 1914 г. и от съюзи като БРИКС и ШОС, които все още не са отговорни за военни интервенции.

Поразително е, че имперските политики на САЩ силно приличат на тези на Великобритания преди Първата световна война. Както тогава, опасните конфликти се подхранват и днес от малка клика зад кулисите, за да разширяват или поддържат собствената им хегемония.

Първичният страх на германците от нова Тридесетгодишна война (1618-48)
„Първичният страх“ на германците от нова Тридесетгодишна война е дълбоко вкоренен културен и исторически феномен; той произтича от травматичните преживявания на XVII век и продължава да прониква в колективното съзнание и политическата култура в Германия и до днес.⁸⁵⁵

През септември 1941 г. френският генерал Шарл дьо Гол, в радио-обръщение към френските освободителни сили в Лондон, говори за нова Тридесетгодишна война („la nouvelle Guerre de Trente Ans“)⁸⁵⁶, (2) а британският премиер Уинстън Чърчил пише на Сталин през 1944 г. за „Тридесетгодишна война от 1914 г. нататък“.⁸⁵⁷

Въпреки че ужасяващият образ на Тридесетгодишната война е станал по-малко ярък в Германия, той все още силно присъства в съзнанието на дьо Гол и Чърчил по време на Втората световна война, разбира се не толкова заради страданията, които са свързани с нея, а заради геополитическото ѝ значение: католическа Франция, с помощта на протестантска Швеция, успява да завладее териториите на Елзас-Лотарингия по време и след Тридесетгодишната война (от 1633 г. нататък), а Англия се възползва от факта, че Тридесетгодишната война окончателно унищожава търговската зона на Ханзейския съюз.

От началото на 40-те години на миналия век терминът „Втора тридесетгодишна война“ се използва предимно извън Германия⁸⁵⁸ – Реймънд Арон използва сравнението с вой-

⁸⁵⁵ <https://www.dw.com/de/drei%C3%9Figj%C3%A4hriger-krieg-ein-grauen-das-deutschland-pr%C3%A4gte/a-43795737>

⁸⁵⁶ Antoine Prost/Jay Winter, *Penser la Grande Guerre. Un essai d'historiographie*, Paris 2004, S. 33

⁸⁵⁷ Briefwechsel Stalins mit Churchill, Attlee, Roosevelt und Truman 1941–1945, Berlin 1961, S. 254. – In seinem Buch *The Gathering Storm*, Boston 1948, S. VII, kommt Churchill auf den Begriff zurück.

⁸⁵⁸ Wissenschaftlich wurde der Begriff erstmals Gegenstand in der Studie von Albert Muller, S. J.: *La seconde guerre de trente ans, 1914–1945*, Bruxelles/Paris 1947

ната между 1618 и 1648 г. и Вестфалския мирен договор през 50-те години на миналия век, за да опише събитията от Първата световна война (1914–1945).⁸⁵⁹

Едва през 1988 г. терминът е систематично въведен в историческия дискурс. Американският историк Арно Дж. Майер го подлага на подробна дискусия и дефиниция, твърдейки, че е първото научно въведение; през 2003 г. той е подет от германския историк Ханс-Улрих Велер⁸⁶⁰ и е представен като заглавна статия в *Der Spiegel*, бр. 8/04; през 2005 г.

Иън Кершоу, позовавайки се на Майер, го издига до основна тема в английското списание *History Today*.⁸⁶¹

Американският историк Фриц Щерн изнася лекции по тази тема през 2007 г. както в Германия (Център Йена), така и в САЩ (Университет на Индиана). Използва се и от Ралф Дарендорф и Ерик Хобсбаум. Съвсем наскоро Енцо Траверсо го използва заедно с термина „Европейска гражданска война 1914–1945“, за да опише европейската криза. В по-нови изследвания понятието се разбира и като глобална гражданска война.⁸⁶²

Арно Майер обобщава силите на предвоенните режими по следния начин: „Бяха необходими две световни войни и Холокостът, или, така да се каже, нова Тридесетгодишна война, за да се освободят окончателно европейските социални и икономически системи от паразитното иго на феодалната и аристократична арогантност.“⁸⁶³

Това изглежда не е постигнато дори във Втората тридесетгодишна война. Днес европейските социални и икономически системи се източват от гигантите на капитализма. Според Майер, епохата на кръстоносните походи е епоха на обща криза, подобна на първата половина на XVII и XX век: „Епохите на обща криза са и епохи на обща война“. Тези войни „се хранят с динамичните нестабилности на социалния и политическия ред“ и се водят толкова по-безмилостно, „колкото по-неопределени и неограничени са целите им“.⁸⁶⁴

Войните, водени от 1999 г. насам – на Балканите, в Северна Африка и Източна Европа (от 2 май 2014 г. гражданска война с над 14 000 загинали в Източна Украйна и от февруари 2022 г. между Украйна и Русия) – пораждат опасения, че тази глобална гражданска война се разпалва отново и може да засенчи всичко виждано досега.

„Безпрецедентно разрушителният и варварски характер“ на първата нова Тридесетгодишна война продължава между 1914 и 1945 г. Според Майер, Европа е „завлечена в тази втора Тридесетгодишна война“.⁸⁶⁵

Между 1618 и 1648 г. вече е бушувала подобно война с тотални последици. Майер твърди, че в Тридесетгодишната война през XVII век католиците и протестантите са в последните етапи на своята идеологическа борба, докато Тридесетгодишната война през XX век представлява кулминацията на идеологическата битка между фашизма и болшеvizма⁸⁶⁶, а Първата световна война, по отношение на разгърнатите национални страсти, е „секуляризирана „свещена война““.⁸⁶⁷ Тук Майер изпада в противоречие!

На 4 септември 1914 г. Маргарете Марас пише на първа страница на *Allgemeine Zeitung des Judentums* (Общ вестник на юдаизма) под заглавие „Свещената война“ за наст-

⁸⁵⁹ Wissenschaftlich wurde der Begriff erstmals Gegenstand in der Studie von Albert Muller, S. J.: *La seconde guerre de trente ans, 1914–1945*, Bruxelles/Paris 1947; vgl. Gerhard Hirschfeld: *Der Erste Weltkrieg in der deutschen und internationalen Geschichtsschreibung*. Aus: *Politik und Zeitgeschichte*. B 29-30/2004

⁸⁶⁰ Hans-Ulrich Wehler: *Deutsche Gesellschaftsgeschichte*, Bd. 4: *Vom Beginn des ersten Weltkriegs bis zur Gründung der beiden deutschen Staaten 1914–1949*. München 2003 Wehler, 2003, S. XIX, 985; Hans-Ulrich Wehler: *Der zweite Dreißigjährige Krieg. Der Erste Weltkrieg als Auftakt und Vorbild für den Zweiten Weltkrieg*. In: *Spiegel special*. 2004/1: *Die Ur-Katastrophe des 20. Jahrhunderts.*, S. 138–143

⁸⁶¹ При използването на термина, Майер се позовава на Жан Жорес и Теобалд фон Бетман Холвег, които и двамата предупреждават за нова Тридесетгодишна война с оглед на международната конфликтна ситуация преди избухването на войната през 1914 г. (стр. 313 и сл.).

⁸⁶² Enzo Traverso: *Moderne und Gewalt. Eine europäische Genealogie des Nazi-Terrors*. Köln 2003

⁸⁶³ A. J. Mayer, *Adelsmacht und Bürgertum. Die Krise der europäischen Gesellschaft 1848–1914*, München 1984, S. 325.

⁸⁶⁴ Arno J. Mayer *Der Krieg als Kreuzzug. Das Deutsche Reich, Hitlers Wehrmacht und die „Endlösung“*, s.

⁸⁶⁵ Също, S. 50

⁸⁶⁶ Също, S. 65

⁸⁶⁷ Също, S. 24

роението на еврейските граждани в Германската империя: „...със силно чувство на радост, с блестящи очи... в момента на несравнимо национално въстание.“

Това подтикна равина д-р Гелес да напише статията си „Война и религия“: „Когато факелът на войната беше хвърлен в мирна Германия и цялата нация се издигна като едно цяло, когато расовата и класовата омраза изчезна пред осъзнаването на обща опасност и общите задачи, човек чува с дълбоко удовлетворение: „Германският народ преоткри себе си.“

На 7 август *Jewish Review* публикува апела: „Германски евреи! В този час ние трябва да покажем още веднъж, че ние, гордите евреи, принадлежим към най-добрите синове на Отечеството. Благородството на нашата четирихилядолетна история ни задължава. Очакваме нашата младеж радостно и доброволно да се втурне под знамената...“ „Печатаме този апел с голямо удоволствие. Той изразява чувствата на германските евреи по най-достойния начин“, се казва в съпътстващия го коментар във вестника.

Патриотичното поведение на германците с еврейски корени е нещо, за което малцина са наясно днес. И все пак, от гледна точка на времето, това отношение е напълно разбираемо. Още по време на Освободителните войни през 1813 г. синовете на еврейските граждани се стичат в редиците на германския народ. Значителните страдания и дискриминация, понесени от евреите, живеещи в германските държави по време на Тридесетгодишната война, със сигурност не са забравени. Въпреки че Тридесетгодишната война все още погрешно се смята за конфликт между християнските деноминации, евреите са били постоянно дискриминирани и подложени на особени трудности по време на тази война, включително допълнителни данъци, които ги засягат по-силно от християнското население. Това допълнително изостря и без това трудното им положение.

През 1914 г. американски еврейски вестници също остро критикуват Англия за подкрепата ѝ на варварския руски автократичен режим. „*Reform Advocate*“ например се оплаква, че „английската изтънченост и французите обединяват сили с руснаците.“ „*The American Israelite*“ (Американският израелтянин): „Намесата на Англия във войната, чиято основна цел е запазването на казашката (руската) власт, с нейното подриване на целия човешки прогрес, е такъв ужасен позор за човечеството и за английските интереси, че едва ли смеем да си го представим.“⁸⁶⁸ (17)

Изненадващо е, че Арно Майер, син на основателя на ционизма в Люксембург и самият той самопровъзгласил се за марксист, очевидно едва ли е преглеждал еврейските вестници, публикувани в Германия между 1888 и 1938 г.

Междувременно американският поглед върху конфликтите от XX век сякаш се е променил. В неотдавнашната си и широко призната работа „Изгорената земя: Глобална история на Втората световна война“ американският професор по история Пол Чембърлин предлага радикално нова перспектива за Втората световна война. Той я вижда не като борба между доброто и злото, а като брутален конфликт между имперските сили – от всички страни. Чембърлин показва, че съюзниците и силите на Оста често са напълно сходни в своята колониална идеология, военни престъпления и отношение към цивилното население. Тази перспектива със сигурност може да се приложи и към Първата световна война.

Историческите корени на страха: Тридесетгодишната война като национална травма. Тридесетгодишната война, от 1618 до 1648 г., започва като религиозна война и завършва като европейска война, не само за преразпределение на територии, а и за пазари и търговия. След 1618 г. Швеция контролира Балтийско море, а германските пристанища от Фризия до Мекленбург са в ръцете на Холандия, Дания или Швеция, а Франция разшири владенията си на изток (Елзас-Лотарингия).

Заедно със съответните си съюзници, Хабсбургските сили Австрия и Испания, освен териториалните си спорове, разиграват и своите династични конфликти на интереси с Франция, Нидерландия, Дания и Швеция, в рамките на Свещената Римска империя. Тази война демонстрира избухването на антагонизма между Хабсбургите и Франция на евро-

⁸⁶⁸ Wolfgang Effenberger/ Willy Wimmer: *Wiederkehr der Hasardeure*, Hörh-Grenzhausen 2014, S.267-268

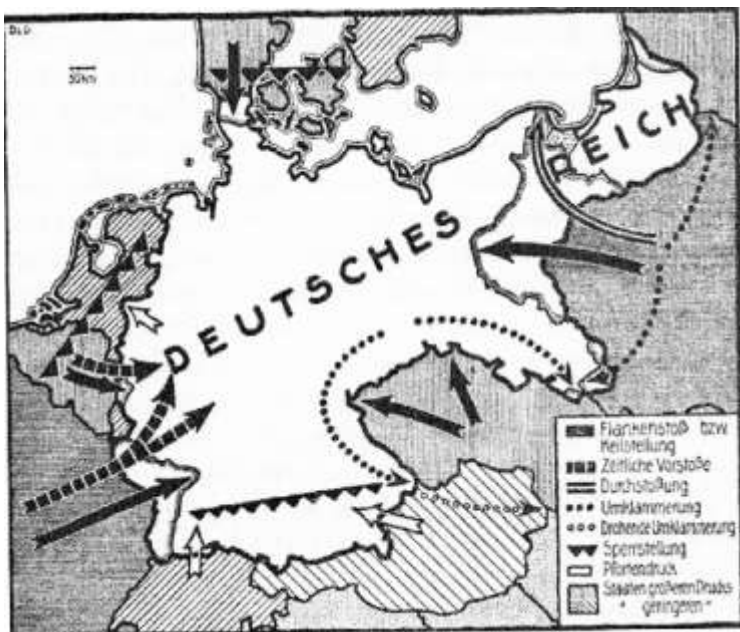
пейско ниво, а в рамките на империята – на конфликта между императора и Католическата лига, от една страна, и Протестантския съюз, от друга.

Преди всичко става дума за хегемония в Свещената Римска империя и в Европа. Франция успява да забие клин в Свещената Римска империя, а Наполеон завършва разпада-нето ѝ през 1806 г. Хилядолетната империя вече е история. Тридесетгодишната война (1618–1648) е може би най-формиращото колективно преживяване на насилие за Германия преди XX век.

По време на войната голяма част от Свещената Римска империя на германския народ се превръща в бойно поле за чуждестранни сили и фракции. Тя се характеризира с екстремни разрушения, глад, епидемии и обезлюдяване.

Някои региони губят до 66% от населението си; градове и села са ограбени, а безброй хора са убити или разселени.⁸⁶⁹

Наполеоновите войни (1792–1815) също влияят на политическата и географската карта на Германия – много от германските държави се сражават на противоположни страни

или са временно контролирани от Наполеон. Докато Наполеоновите войни и ответната Освободителна война демонстрират уязвимостта на германските територии в борбата за власт между съпернически си велики сили, специфичният страх от едновременна война на множество фронтове възниква едва със създаването на националната държава и не произлиза пряко от спомена за Наполеоновата агресия. По-скоро той произтича от геополитическите реалности след 1871 г. и новата роля на Германия като централна сила в Европа.

Страхът на Бисмарк от война на два фронта няма преки корени в

Тридесетгодишната война или Наполеоновите войни, а възниква от политическата ситуация променена от обединена Германия в края на XIX век и произтичащата от това заплаха от коалиция на сили срещу новия Германски райх.

Историческите войни в Централна Европа обаче многократно подчертават проблематичната ситуация на разположението между конкуриращи се велики сили. Това е азбуката на германските генерални щабни офицери в Германия. Тяхното планиране със сигурност е водено от желанието да се избегне трета опустошителна война срещу германските земи.

Това се променя драстично след влизането на Германия в НАТО. Днес Германия е центърът на предстоящата, вероятно ядрена, война. Разрушенията ще бъдат почти невъобразими.

Томас Ман, докато живее в изгнание в САЩ, разпознава американската тенденция: „Да се третира Европа като икономическа колония, военна база, гласис (огнено поле) в бъдещия ядрен кръстоносен поход срещу Русия (СССР), като несъмнено интересно и ценно парче земя от антикварна гледна точка, но за чието пълно разрушение, на американците изобщо не им пука, когато става въпрос за борба за световно господство.“⁸⁷⁰ (20)

Под заглавието „Най-военно вискателният случай“ инспекторът на Съвместната служба за поддръжка, генерал Мартин Шелейс, публикува документ за сигурността в края на декември 2020 г. – 14 месеца преди руската инвазия в Източна Украйна.

⁸⁶⁹ https://de.wikipedia.org/wiki/Drei%C3%9Fig%C3%A4hriger_Krieg

⁸⁷⁰ Quelle: Thomas Mann: *Deutsche Hörer! Europäische Hörer! Darmstadt 1986, Rückseitenklappe*

Стратегически център в центъра на Европа, Генерал Мартин Шелейс, инспектор на Съвместната служба за поддръжка, 21 декември 2020 г.

Никоя държава в историята си не е трябвало да взаимодейства политически с толкова много съседи, колкото Германия. Около Германия са създадени съюзи: Швеция-Франция, Русия-Франция, Полша-Франция, Полша-Англия, Русия-Англия, Чехословакия-Франция, за да назовем само няколко.⁸⁷¹

Картата, показва централното местоположение на Германския райх.⁸⁷²

Историята показва, че чуждестранните армии – често наемници, нахлуват и ограбват страната, а местното население е „играчка на чужди сили“, се превръща в архетипна национална травма, сравнима по своето въздействие само със световните войни от XX век.⁸⁷³ Така, за разлика от Франция или Англия, страната не е възприемана като триумфален победител във военните митове, а като жертва и губещ в разрушителна спирала на насилие.

Философът Фридрих Ницше вижда обединението на Германия от Бисмарк като триумф на държавата за сметка на културата. За него политиката на властта и културното величие са в противоположност, като национализмът, социализмът и анархизмът са израз на масова култура, която задушава истинския дух.

След повече от 150 години политиката на Бисмарк довежда до нарастващо разединение, бедност и политически упадък.

През 2026 г. американските хиперзвукови ракети *Dark Eagle* ще бъдат разположени на германска земя, като експоненциално ще се увеличи рискът от широко разпространеното унищожение. Днес политиците на власт се стремят да подготвят Германия за война и инвестират прекомерни суми във военна подготовка. Страхът отново да се превърне в „бойно поле на Европа“ преследва Германия през вековете. Но този страх не се усеща днес, въпреки че опасността е многократно по-голяма.

На изборите на 23 февруари 2025 г. почти ¾ от избирателите избрат партии, които подкрепят войната и досега не са успели да инициират никакви дипломатически решения.

Населдството на Тридесетгодишната война довежда до Френско-пруската война за обединение (с последвалите равнаши 1918, 1940, и 1945 г.) отношението към насилието при националсоциализма и първоначално водещите принципи на мирната политика на Федералната република след 1945 г.

Със Студената война и разделянето на Германия този страх се засилва, подхранван от възприятието, че винаги си „държава на фронтовата линия“ в конфликта Изток-Запад, което се проявява, в силното движение за мир през 80-те години на XX век. Травмата от Тридесетгодишната война, ужасът от бомбардировките през Втората световна война и ядрената заплаха многократно се комбинират, за да образуват един вид „синдром на военната тревожност“ – Томас Улф и Курцио Малапарте описват този страх като дълбоко вкоренен психологически рефлекс, произтичащ от историческия опит, който насърчава особен песимизъм и предпазлива външна политика в Германия.⁸⁷⁴

Проучвания от 2025 г. показват, че приблизително 45-59% от хората в Германия имат конкретни опасения за това да станат мишена или сцена на голям военен конфликт, много германци възприемат настоящите кризи – от геополитическо напрежение до миграционни движения и политическа поляризация, като обезпокоителни моменти на дежавю от исторически катастрофи. И все пак те остават удобно настанени на дивана, гледайки футбол или повърхностни токшоута. Как се случи така, че движението за мир е толкова пренебрегнато във връзка с разполагането на ракети *Pershing II* преди 45 години?

Причини за намаляващата осведоменост за настоящата опасност. Широко разпространеното забравяне или потискане на ужасите на Тридесетгодишната война, Наполео-

⁸⁷¹ Wolfgang Effenberg: *Geoimperialismus*, Rottenburg 2016

⁸⁷² Wolfgang Effenberg: *GEO-Imperialismus Die Zerstörung der Welt*, Rottenburg 2016, S. 53
Otto Maull: *Politische Geographie*, Berlin 1925, Bausteine zur Geopolitik, S. 333, Fig. 18

⁸⁷³ <https://www.dw.com/de/drei%C3%9Figj%C3%A4hriger-krieg-ein-grauen-das-deutschland-pr%C3%A4gte/a-43795737>

⁸⁷⁴ https://de.wikipedia.org/wiki/German_Angst

новите войни и Втората световна война, сред германското население изглежда е резултат от различни взаимосвързани причини:

Холокостът и германските военни престъпления, се изместват в центъра на общественото възпоменание, с унищожаването на националсоциализма.

За разлика от това, разглеждането на собствените страдания и загуби, отстъпва на заден план, поради страха, че престъпленията могат да бъдат оправдани или да се извлекат погрешни поуки.

Това наистина е така: Параграфи 3 (подбуждане към омраза), 4 (всеки, който публично нарушава обществения ред, като одобрява, прославя или реватилно оправдава националсоциалистическия режим на насилие и произвол – наказуемо с до три години лишаване от свобода или глоба), и 5 от раздел 130 от германския Наказателен кодекс (StGB) криминализират релативизирането⁸⁷⁵ на нацистките престъпления (до три години лишаване от свобода).

Това също гарантира, че никой историк няма да се занимава с престъпленията на националсоциалистите, тъй като рискът от релативизиране е винаги налице.⁸⁷⁶

Оригиналният раздел 130 от Германския наказателен кодекс (1871 г.) гласи: „Всеки, който публично подбужда различни класи от населението към актове на насилие едни срещу други по начин, който застрашава обществения ред, се наказва с глоба до двеста талера или с лишаване от свобода до две години.“

С нарастващия просперитет в следвоенния период, технологичния прогрес и обществената модернизация, вниманието все повече се насочва към настоящето и бъдещето. Забравата е сложен обществен процес на потискане, преосмисляне и селективно предаване. Културите на паметта са динамични и отразяват целите и идеалите на настоящата обществена форма. Милионите протести на движението за мир срещу ракетите *Pershing II* през 80-те години на XX век и сегашното широко разпространено мълчание пред лицето на планираното разполагане на по-опасни хиперзвукови ракети като *Dark Eagle* могат да се отдадат на няколко обществени, политически и медийни промени: 80-те години на XX век се характеризират със Студената война и страха от конкретна ядрена война в Европа. Решението на НАТО за разполагането на *Pershing II* и крилати ракети, е възприето от мнозина в Западна Германия като непосредствена, екзистенциална заплаха. Ядрената война изглежда неизбежна, като Германия е основен театър на военните действия. Днес ядрената ескалация отново е тема на дискусия, но възприеманата заплаха от ракетите в Германия е значително по-ниска за населението като цяло, поради липсата на прозрачност и ограниченото медийно отразяване на новите оръжейни системи.

През 80-те години на миналия век движението за мир е дълбоко вкоренено в обществото. Църкви, синдикати, екологични групи и големи фракции от Социалдемократическата партия (ГСДП), както и тогава новата Зелена партия, участват активно.

Протестите са съответно масови и подкрепени от видни фигури и църковни лидери. Днешните социални движения са по-фрагментирани. Групите за мир са по-малко видими, а другите въпроси (климатична криза⁸⁷⁷, социална справедливост) доминират в социалния дневен ред.

Преди 45 години видни защитниците на мира, съпътстваха протестите срещу *Pershing* (Пършинг), създавайки силно чувство за идентификация и инерция. Медиите присъстват и отразяват човешки вериги и национални действия, като подкрепят целите на протестите или открито симпатизират на целите на движението за мир.

⁸⁷⁵ Б. пр. Според релативизма, истината и моралът са относителни и трябва да се разглеждат само от гледна точка на историческия контекст и преобладаващите принципи и норми. И това е напълно правилно и исторически издържано!

⁸⁷⁶ Б. пр. А това е директна манипулация и насилие върху историческото изследване. У нас по време на социализма му казваха класово-партиен подход.

⁸⁷⁷ Б. пр. Очевидна пропагандна диверсия, целяща точно отклонението и замагляването на общественото мнение с несъществуващи проблеми.

Днес почти няма информация за новите оръжейни системи като „Dark Eagle“ (Тъмния орел); тяхното разполагане остава абстрактно за мнозина, подробностите са оскъдни, а широка обществена дискусия практически не съществува.

Протестите срещу ракетите „Пършинг II“ са резултат от специфичен исторически, политически и социален контекст – оформен поради страха от непосредствена ядрена война и подкрепен от мащабно движение за мир.

Днес тази структура липсва, чувството за заплахата е по-разсеяно, общественото внимание е ниско и други социални проблеми заемат централно място. Това се дължи на отразяването в масовите медии, което омаловажава опасността и или не отразява мирни действия, или ги очерня. В резултат на това политиките в Германия, които се застъпват за военна готовност и доставки на оръжие за Украйна, се справят лесно.

Как победителите успяват да закрепят наратива за империалистическа Германия. „Историята се пише от победителите“ – често цитирана фраза, която оказва силно и трайно въздействие в Германия. По-специално, представянето на Германия като агресивна, империалистическа велика сила след двете световни войни е изцяло оформено от победителите и е дълбоко вкоренено в колективната памет на Европа и света. Този наратив не само е повлиял на възприятието за германската история и идентичност, но има дълбоки политически и социални последици за самата Германия.

Британците успяват да наложат образа на „империалистическа Германия“ и е важно да се демонстрира каква функция изпълнява този наратив и какви последици има за Германия и нейната култура на паметта.

Ключова фигура в този „успех“ е британският пропагандист и политически интелектуалец Х. Дж. Уелс (1866–1946), все още смятан от мнозина днес като пацифист и поддръжник на социалистическото Фабианско общество.

Мощната пропагандна дейност на Х. Дж. Уелс. За много от нашите съвременници, той е най-известен с научнофантастичните си романи „Машината на времето“ и „Войната на световите“.

По-малко известна, но от голямо значение за интелектуалната преориентация на Германия след 1945 г., е ролята на Уелс като пропагандатор и популяризатор на световната история.

Неговите произведения целят да преодолеят национализма, милитаризма и остарелите политически системи на противниците на Империята, а вместо това да насърчат универсално разбиране за историята в смисъл на англо-американска империя, както си я е представял Сесил Роудс.⁸⁷⁸

Подобно на Роудс или Бертранд Ръсел (1872–1970), Х. Г. Уелс (1866–1946) мечтае за перфектна световна държава с „етична система“, която благоприятства разпространението на това, което е хубаво, ефективно и красиво в човечеството – красиви и силни тела, ясен и мощен ум и нарастващ обем от знания, и контролира разпространението на низки и подчинени типове, на страхливи и подли души, на всичко, което е грозно и животинско в душите, телата или навиците на хората. Ирландският драматург Джордж Бърнард Шоу (1856–1950) дори приема газовите камери за евгеничното подобрене на човечеството: „Трябва да се чувстваме задължени да убием много от хората, които сега оставяме живи, и да оставим живи много от хората, които в момента убиваме. Трябва да се отървем от всички идеи за смъртното наказание... Част от евгеничната политика ще ни помогнала да използваме пълноценно моргата. На огромен брой хора ще трябва да бъде отнет живота, просто защото, тяхното съществуване губи времето на другите хора да се грижат за тях.“⁸⁷⁹

Подобни мечти и достойната съдържаност на Уелс за многобройните колониални войни за осигуряване и разширяване на Британската империя (конфликти в Индия, Африка и Близкия изток) от 1871 г. насам са поразителни. Великобритания притежава най-голямата колониална империя и поддържа активно глобално военно присъствие.

⁸⁷⁸ Howard Fremeth: *H.G Wells, the World State, and the Politics of History*

<https://ojs.lib.uwo.ca/index.php/westernmirror/article/download/16070/12464/39518>

⁸⁷⁹ Wolfgang Effenberger: *Schwarzbuch EU & NATO Warum die Welt keinen Frieden findet. Hör-Grenzhausen 2020, S. 92*

Разбирането на Уелс за бруталните действия на британците във Втората англо-бурска война (1899-1902) в контекста на цивилизаторската мисия на Великобритания показва критичната му позиция към Германия в различна светлина, но в никакъв случай не го представя като пацифист.⁸⁸⁰

Дори в статията си в „Таймс“ от 5 август 1914 г. Уелс не е спори истински от пацифистка гледна точка, а се застъпва за решителна война срещу Германия, в която вижда източник на милитаризъм и „зла философия“. Той смята войната за необходимост, целяща установяване на нов, мирен световен ред.⁸⁸¹

Съвсем различно е мнението на френския социалист Жан Жорес, който критикувал страната си на 30 юли 1914 г.: „Тук, във Франция, ние работим с всички средства за война, която трябва да се води, за да задоволим отвратителни желания, на Парижката и Лондонската фондова борса, които спекулират със Санкт Петербург... Френското правителство има право да попречи на Русия да влезе във война, но вместо това, те (правителството) търсят войната, която отдавна разпалват.“

На 4 август 1914 г., в 23,30 ч., британската декларация за обявяването на война е връчена на германския посланик в Лондон. Още в сутрешните часове на 5 август британският флот прекаса германския трансатлантически кабел край Емден.

„Англичани, изпълнете дълга си и пазете страната си от тази зла, глупава война. Малки, но могъщи клики се опитват да ви въвлекат в нея. Трябва да прозрете конспирацията днес, или ще бъде твърде късно.“ На същата страница статията продължава: „Ако застанем на страната на Русия и Франция, балансът на силите ще бъде по-нарушен от всякога. Това ще превърне Руската военна империя от 160 млн в доминираща сила в Европа. Знаете каква държава е Русия. Още сутринта на 5 август 1914 г. – само часове след обявяването на война, статията на Х. Дж. Уелс се появява в „Таймс“ след четири дни, в които общи мобилизации и последващи обявявания на война следват едно след друго: „Никога война не е била толкова справедлива, колкото войната сега срещу Германия. [Военният резултат] ще бъде горе-долу окончателно решен в рамките на следващите два или три месеца. Вярвам, че по това време германският империализъм ще бъде унищожен и е възможно да се предвиди краят на надпреварата във въоръжаването в европейската история. Русия ще бъде твърде изтощена за по-нататъшни „приключения“. Разбитата Германия ще бъде революционна... Сега мечът за мир е изваден.“⁸⁸²

„Пацифистът“ Х. Дж. Уелс изважда меч си за „мир“! ... след като австрийският престолонаследник и съпругата му са убити в Сараево от босненски сръбски националисти на 28 юни, и това събитие предизвиква политическа верижна реакция, която отприщва натрупаните капиталистически противоречия⁸⁸³ според съредактора на списанието за социално критична теория „Krisis“, започва Първата световна война, която американският историк Джордж Ф. Кенън уместно определя като основополагащата катастрофа на XX век.

Германия през XIX век Виенски конгрес – църква „Свети Павел“ – обединение на Германия. След Наполеоновите войни, Виенският конгрес (1814-1815) реорганизира Европа и Германия. Вместо национална държава е основана Германската конфедерация, свободна асоциация от 37 княжества и четири свободни града, която набляга на монархическите и реставрационните принципи и потиска либералните искания. Австрия заема водещата роля според разпоредбите на Германския федерален закон; тя има право на председателство на Федералното събрание.

Но съществува съперничество с Прусия, която също се стреми към върховенство. Това съперничество, известно още като „германски дуализъм“, оформя историята на Конфедерацията. Прусия е особено икономически доминираща в „Германския митнически съюз“ (1834 г.), който без Австрия се застъпва за единно икономическо пространство и премахване на търговските мита между държавите-членки. Тези различия по-късно водят до конф-

⁸⁸⁰ https://www.academia.edu/99238517/HG_Wells_and_South_Africa

⁸⁸¹ <https://www.gutenberg.org/files/57481/57481-h/57481-h.htm>

⁸⁸² Wolfgang Effenberger: *Schwarzbuch EU & NATO "Warum die Welt keinen Frieden findet". Hörz Grenzhausen 2020, S. 36-37*

⁸⁸³ Robert Kurz: *Schwarzbuch Kapitalismus Ein Abgesang auf die Marktwirtschaft München 2002, S. 387*

ликти, кулминиращи в Австро-пруската война от 1866 г., след която Прусия поема хегемонията и Германската конфедерация е разпусната.⁸⁸⁴

Опитът за обединяване на Германия като федерална конституционна държава с либерална конституция чрез революционното Национално събрание в църквата „Свети Павел“ във Франкфурт (1848 г.) се проваля поради съпротивата на пруските и другите княжески монархически сили.⁸⁸⁵

Обединението на Германия е завършено едва по-късно, през 1871 г., от Прусия под ръководството на Ото фон Бисмарк, когато е основана Германската империя или II-ия Германски райх, и отделните княжества се обединяват под пруско ръководство. Това обединение е резултат от три войни и политика на „желязо и кръв“ и завършва националното обединение на по-голямата част от германските земи под пруско ръководство. Само три седмици след провъзгласяването на Германската империя на 18 януари 1871 г. във Версай, бъдещият британски министър-председател Бенджамин Дизраели (1874-1880) произнася забележителна реч в парламентарен дебат в Лондон на 9 февруари 1871 г. – ключовите моменти са следните: Искам да привлека вниманието на Камарата на общините върху естеството на тази война между Франция и Германия. Тази война означава че Германската революция, по-голямо политическо събитие от Френската революция от предходния век. Нито един принцип от нашата външна политика, който беше признат за водещ от всички държавници само преди шест месеца, не е вече валиден. Имаме нов свят, с нови влияния, действие и нови непознати фактори и опасности, с които трябва да се справим и които, както всичко ново, все още са непрозрачни в момента. В тази Камара обсъждахме баланса на силите. Лорд Палмерстън, изключително практичен човек, насочваше кораба на държавата и нейните политики към запазване на баланса на силите в Европа [...] Но какво всъщност се случи сега? Балансът на силите е напълно разрушен и страната, която ще пострада най-много и усеща най-остро последиците от тази голяма промяна, е Англия.⁸⁸⁶

Дизраели (1804-1881) е изпреварил времето си в това пророческо изказване. Но от 1887 г. нататък са положени съгласувани усилия (Нов курс) за намаляване на „новите и неизвестни фактори и опасности“.

Според днешната нагласа е трудно да си представим, че през целия XIX век, особено сред интелектуалците, има период на „немска англофилия“, което не е учудващо, предвид обстоятелството, че немците търсят винаги идеалите си за вътрешната политика в други страни – през 20-те години на XX век това бяха националистите (фашистите) в Италия, „комунистите“ в Русия и винаги демократите в Англия.⁸⁸⁷

Сред малцината, които поддържат ясна представа за Англия, е германският икономически теоретик, дипломат и пионер на железопътния транспорт Фридрих Лист (1789-1846). Когато предсказанията и надеждите на Лист (той основава Германския митнически съюз) се сбъдват, когато Германия се превръща в мощна, бързо развиваща се индустриална нация и се сблъска с английски бариери навсякъде по света, към края на XIX век настъпва известно разочарование, но краят на дълбоко вкоренена немска англофилия, настъпва по време на Бурската война. В годините, непосредствено след войната ужасното разочарование от „английския братовчед“, когото германецът никога не си е представял като враг, се проявява особено в светлината на неговата дяволски злобна пропаганда. Това е краткият период на „Бог, да накаже Англия!“⁸⁸⁸

⁸⁸⁴ <https://www.deutschlandmuseum.de/geschichte/deutscher-bund/>

⁸⁸⁵ <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/izpb/revolution-von-1848-265/9892/scheitern-eines-traumes/>

⁸⁸⁶ Hansard, *Parliamentary Debates*, Ser. III, Bd. cciv, February-March 1871, Rede vom 9. Februar 1871, S. 81-82; *englischer Originaltext abgedruckt in William Flavelle Money Penny und George Earle Buckle, The Life of Benjamin Disraeli, Earl of Beaconsfield, neue bearb. Ausg. in 2 Bänden, Bd. 2, 1860-1881. London: John Murray, 1929, S. 473-74. Quelle der deutschen Übersetzung: Gerhard A. Ritter, Hg., Das Deutsche Kaiserreich 1871-1914. Ein historisches Lesebuch, 5. Auflage. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1992, S. 181. https://ghdi.ghi-dc.org/sub_document.cfm?document_id=1849&language=german*

⁸⁸⁷ Чуждопоклонничеството се оказва не само българска слабост! То е типично за късно осъзналите се нации!

⁸⁸⁸ Walther Maas: *England, Deutschland, Europa... Zur Zusammenkunft in Chequers*, 8. Juni 1931

След обединението на Германия под пруско ръководство, странат се издига като голяма сила в Европа. Процесът на индустриализация, военна експанзия и империалистическата надпревара за колонии и сфери на влияние, водят до интегрирането на Германия като една от централните сили в системата на европейските велики сили – и сега тя преследва и външнополитически амбиции, всъщност, уж „агресивно налагайки“ желанието си за „място под слънцето“. Този съкратен цитат от Бернхард фон Бюлов, често е цитиран като доказателство за стремежа на Германия към световно господство, всъщност има съвсем друг смисъл, ако се цитира изцяло⁸⁸⁹: „Накратко: не искаме да засенчваме никого, но също така искаме нашето място под слънцето“⁸⁹⁰.

Умишлено изваден от контекста, този цитат губи дипломатическия си нюанс и истинския си смисъл.⁸⁹¹

Първоначално Бюлов се противопоставя на впечатлението, че Германия иска да доминира над други сили, но същевременно подчертава правото на Германия на собствено „място“ или сфера на влияние (зад граница) редом с установените колониални сили като Великобритания и Франция.

След възкачването си на трона през пролетта на 1888 г., кайзер Вилхелм II, внук на кралица Виктория, често е представян в Англия като символ на пруския милитаризъм, а поведението му се тълкува предимно идеологически като израз на милитаристична и експанзионистична политика. Година след възкачването му баба му го назначава (почетно и формално) за британски адмирал на флота. Вилхелм II е много доволен от това и гордо носи адмиралската униформа при официални поводи, което подчертава близките си семейни връзки с Великобритания. Той разглежда този жест, като символична лична чест, подобаваща на близките династични отношения между Германия и Великобритания, без да има никаква активна роля като британски адмирал в смисъл на военно действащ командир.⁸⁹²

С телеграмата на Крюгер, изпратена от кайзер Вилхелм II на 3 януари 1896 г. до Паул Крюгер, президент на южноафриканската република Трансваал, той поздравява Крюгер за победата му над британските нередовни войски, които се опитват да подкопаят независимостта на Трансваал, в т. нар. рейд на Джеймсън. Телеграмата изрично признава независимостта на Трансваал и осъжда британските нападатели като „нарушители на мира“.

Това наистина е така. Британските нередовни войски са инфилтрирани, за да предоставят на британските военни, претекст за нахлуване в подходящия момент, подобно на това, което САЩ успешно са направили при „превземането“ на Тексас.

Във Великобритания телеграмата е възприета като обида и успешно е използвана за засилване на антигерманските настроения.⁸⁹³

Напрежението между Германия и Великобритания ескалира значително.

Дисциплинирането на Китай. През XIX век Великобритания води две войни срещу Китай (1839–1842 и 1856–1860), за да наложи търговските си интереси, и по-специално вноса на опиум. Тези войни водят до т. нар. „неравноправни договори“, при които Китай, под военен и политически натиск, е принуден да отвори пристанищата си, да предостави търговски привилегии и да направи териториални отстъпки на западните сили, включително Русия и Япония. Тези договори застрашават суверенитет за Китай и предоставят огромни икономически предимства, най-вече за Великобритания.

Около 1900 г. „Боксерското движение“⁸⁹⁴, широкообхватно народно стихийно движение срещу чуждестранното влияние и привилегии, се надигна в съпротива. „Боксърите“ се

⁸⁸⁹ Bülow lautete im Original (aus einer Reichstagsrede vom 6. Dezember 1897)

⁸⁹⁰ <https://schicketanz.eu/2016-01-platz-an-der-sonne/>

⁸⁹¹ <https://www.zeitklicks.de/zeitstrahl/1897/platz-an-der-sonne>

⁸⁹² <https://www.cambridge.org/core/books/kaiser/wilhelm-ii-and-his-navy-18881918/11D8BAB06631875F16BDBF48ABDCA343>

⁸⁹³ Johannes Lepsius, u. a., Hg., *Die Große Politik der europäischen Kabinette 1871-1914*. 40 Bände. Berlin, 1922-1927. 11. Bd. S. 31-32. Abgedruckt in Rüdiger vom Bruch und Björn Hofmeister, Hg., *Kaiserreich und Erster Weltkrieg 1871-1918. Deutsche Geschichte in Quellen und Darstellung*, herausgegeben von Rainer A. Müller, Band 8. Stuttgart: P. Reclam, 2000, S. 271.

⁸⁹⁴ Движението се нарича „Съюз на правдата и мира“ (Ихътуан), а европейците го наричат „боксерско“, тъй като много от членовете му практикуват бойни изкуства, което мотивира националистически

възприемат а като защитници на Китай срещу все по-доминиращите европейски и северно-американски интереси в страната.

Представителите на външната търговия, мисионерите и военното присъствие – чиито корени са в Опиумните войни и „неравноправните договори“, са смятани за основен враг.

През 1900 г. Великобритания бързо сформира коалиция от желаещи за международни военни действия в Китай (САЩ, Германия, Франция, Русия и Япония), за да предотврати упадъка на западното влияние.

На 27 юли 1900 г. в Бремерхафен кайзер Вилхелм II произнася реч пред германските експедиционни сили, които ще воюват под британско командване. Преди германските експедиционни сили да заминат за потушаването на Боксерското въстание, кайзер Вилхелм II произнася реч, която по-късно е използвана при избухването на войната през 1914 г. от британската пропаганда, и наречената „Хунската реч“, за да демонизира кайзера. Оригиналният текст гласи: „Ще вилнеете като хуните, оставяйки човек безмълвен. И помнете: не се вземат пленници, не хабете боеприпасите си, освен ако не е необходимо, обмисляйте всяко свое действие, и нищо не оставяйте на случайността; няма милост! Очаквам да се държите по същия начин, безрезервно срещу враговете си. Ще се биете толкова безмилостно, че да ви запомнят завинаги“.

Тази реч става печално известна с призива си да не се вземат пленници и да не се проявява милост. Речта, която е трудна за разбиране, обаче позволява и друго тълкуване. Кайзер Вилхелм II е преминал военно обучение и е заемал няколко командни длъжности. Езикът на командването винаги е недвусмислен. „Никой пленник няма да бъде взет“ може да се тълкува и че врагът не взема пленници. Като заповед би трябвало да бъде: „Те не вземат пленници!“ Същото важи и за „Няма милост“. Независимо от това как се тълкува, такъв език не е подходящ за император.

Четири седмици преди речта на кайзера, на 22 юни 1900 г., по време на битка северо-западно от Тиендзин, британският адмирал сър Едуард Сеймур дава заповед „Германци на фронта!“. Международните експедиционни сили водят тежки боеве с китайските бунтовници. Когато британските и американските войски, които дотогава са била на предната фронтовата линия, отстъпват, адмирал Сеймур нарежда на германските части да поеме водещата роля в битката.

Въпреки че не е имало официални заповеди за незабавното убиване на всички заловени „боксьори“, имперските директиви и военната практика води до множеството разстрели на пленниците. По-конкретно, не съществува надеждна информация за боря на разстреляните въстаници, конкретно от германските експедиционни сили по време на Боксерското въстание през 1900 г. Историята обаче документира множество наказателни експедиции и репресии, при които хиляди китайци, включително боксьори, загиват.⁸⁹⁵ Тези репресии савършени от всички участващи колониални сили, включително и германските части.

До обявяването на война от Англия на 4 август 1914 г., скандалната „хунска реч“ на кайзер Вилхелм II получава малко медийно внимание, особено във Великобритания.

С избухването на Първата световна война това се променя рязко. Британската военна пропаганда се възползва от речта и я превърща в символ на предполагаемата жестокост и милитаризация на Германия. Във Великобритания Вилхелм II е отъждествяван с „хуните“ и речта му е използвана, за да представи германците като варвари. Това е видно например от вестник „Таймс“, който през август 1914 г. съобщава за „поход на хуните“ и съобщава за германските „жестокости“. С избухването на войната речта е използвана като пропаганден

чувства и враждебност към чуждестранния колониализъм, свързан и с дейността на християнските мисионери.

⁸⁹⁵ През юни 1900 г. боксерите, замземат столицата Пекин и техният лозунг е „Подкрепи управлението на Цин и избивай чужденците“, което означава безконтролно избиване на чужденците европейци и местни китайци станали християни. Т.е. метежниците практикуват геноцид, което напълно обяснява и оправдава думите на кайзера казани пред войсковите части. С такива фанатици, никакво хуманно отношение не може да има.

инструмент срещу Германия за манипулация на общественото съзнание, особено във Великобритания и страните от Антантата.⁸⁹⁶

Съвременен паралел. Подобни варварски методи прилага американското командване в Афганистан. Талибаните са разстрелвани без допълнителни доказателства. В секретна заповед, издадена през 2009 г. от върховния главнокомандващ на НАТО Джон Крадок, се призовава за безмилостни действия срещу наркотрафикантите (които финансово подкрепят талибаните), без допълнителни разузнавателни данни. Тази заповед предизвиква критики в НАТО, смятана за незаконна и опасна, защото засага цивилното население.

Целенасоченото убийство на талибанските командири в бой е част от военната стратегия и операции, но изричната заповед за незабавно убиване на пленниците (ситуация, сравнима с Боксерското въстание от 1900 г.) не може да бъде доказана. Има обаче индикации, че германското военно ръководство, при операциите в Кундуз, Афганистан, е участвало с тактически съображения за това как могат да бъдат заобиколени заповедите или ограничителните насоки за третирането на талибанските командири.

Доклади и разследвания показват, че в германската зона на операциите са възникнали ситуации, при които работата с пленените талибански командири е била проблематична, особено поради ограничителните политики и законови ограничения. В тези случаи са предпочитани норвежки войници в предстоящи бойни операции, тъй като те са действат по-агресивно във военно отношение и нямат притеснения относно умишленото убиване на талибанските командири.

Тази практика е обсъждана критично, защото е в противоречие с германските законови и етични ограничения за третирането на пленниците.

Тези мерки илюстрират напрежението между военната ефективност, законовите изисквания и етичните стандарти в съвременната война. Тази информация е документирана в доклади за германските военни операции в Кундуз, Афганистан и анализите показва сложната ситуация, в която е действал контингентът на Бундесвера.

1871 г. – Германия става твърде силна. Бързият възход на Германия от 1871 г. натък, подобно на днешния Китай, е използван, за да се всее страх и недоверие в правителствата и населението на другите големи сили. Това води до съюзи срещу Германия в навечерието на Първата световна война. След войната тези интерпретации се засилват и използват в приписването на вината. И все пак, дори по време на войната, Германия инстинктивно избягва директното нападение срещу Англия (а Хитлер, например, цитира Англия многократно в „Моята борба“, изключително в положителна светлина), прави опити за мир през Ламанша, които не срещат отговор.

В края на Първата световна война проанглийската пропаганда дори успява да убеди германците, че Франция е основният враг, въпреки че Англия поддържа блокадата с месеци. Англия ще защитава Германия от Франция, се твърди по онова време.

В сериозна ситуация Великобритания винаги ще постига споразумение със САЩ споделяйки и военноморското си превъзходство, ако е необходимо, според общия интерес на англосаксонския свят.

Докато през 1914 г. целта на Великобритания, в съюз с Франция и Русия, е да предотврати появата на централноевропейска сила, днес целта е да се предотврати доминирането на силна Русия в Централна Европа, в съответствие с британската политика за „баланс на силите“.

Дори старата английска „*Mutiny Acts*“⁸⁹⁷ от XVII век посочва целта на английската армия като „запазване на баланса на силите в Европа“. Това е типично за военноморска сила, която винаги се стреми към предимство на противоположните брегове.

При сухопътните сили, целта на армията е защитата на границите и защитата на интересите на държавата или нейните граждани.

⁸⁹⁶ <https://www.deutschlandfunk.de/um-kopf-und-kragen-100.html>

⁸⁹⁷ Серия от годишни закони, приети в продължение на 159 години от парламента за управление, регулиране, снабдяване и финансиране на английската, а по-късно и на британската армия.

Американецът Хоумър Лий обяснява в книгата си от 1912 г. „Денят на саксонците“: Дълголетието на Британската империя зависи от запазването баланса на силите в самата Европа. За тази цел Великобритания ще се бори с цената на всичко, защото от това зависи целостта на всички нейни владения.⁸⁹⁸

Така, в телеграмата си до крал Джордж V от 2 август 1914 г., денят в който руската кавалерия вече провежда разузнаване в Източна Прусия, цар Николай II се позовава на интереса на Великобритания към баланса на силите в Европа.⁸⁹⁹

На 25 юли 1914 г. първият лорд на Адмиралтейството Уинстън Чърчил нарежда на британския флот да влезе във военноморските пристанища след няколко дни военноморски маневри (Великобритания е готова за война) и до Санкт Петербург е изпратена телеграма от сър Едуард Грей, призоваваща за обща мобилизация. Тази телеграма по-късно е интерпретирана от Германия като претекст за война, защото се е предполагало, че Русия косвено предизвиква войната чрез своята мобилизация.

Взаимодействието на тези дипломатически послания илюстрира колко силно европейският баланс на силите и взаимните интереси за сигурност, определя ситуацията през лятото на 1914 г. и как бързата поредица от мобилизации и обявяване на война на практика не е предлагала изход а задълбочава ескалацията.⁹⁰⁰

Шведът Рудолф Киелен, в добре познатия си труд за великите сили и световната война, посочва, че за Англия поддържането и възстановяването на европейския баланс на силите винаги е просто фасада, зад която тя си осигурява световното господство. Той не прави ново откритие. Още през XVIII век херцог Луи дьо Сен Симон казва: „Докато Англия плаши света с гръмката фраза за баланса на силите в Европа, тя си е присвоила пълно господство над всички морета и цялата търговия“.⁹⁰¹

Ако разгледаме резултата от Наполеоновите войни, ще видим истинността на тези думи. Това е морална оценка на доктрината за баланса на силите от англосаксонски автор, която едва ли може да бъде по-остра. Американският историк Сидни Брадшоу Фей (1876–1967) – най-известен с работата си върху историята на Прусия и Първата световна война – отхвърля тезата за основната вина на Германия. Вместо това, той посочи сложните механизми на системата от съюзи и споделената отговорност на няколко държави – Австро-Унгария, Сърбия и Русия: Принципът на баланса на силите не се основава единствено на справедливостта и мощта. Той поражда всеобщи тревоги и завист и няма задоволителен начин да се определи кога е постигнат истински баланс. Всяка група е склонна да се страхува, че противниковата група е по-силна и затова търси първа възможност, за да възстанови баланса в своя полза.⁹⁰²

За революционера Владимир И. Ленин ситуацията през февруари 1915 г. е ясна: „Знаем, че от десетилетия буржоазията и тримата негодници – правителствата на Англия, Франция и Русия, се готвят да нападнат Германия. Всичко показва, че определени кръгове, водени от великия княз Николай Николаевич (главнокомандващ на руските въоръжени сили), работят за война срещу Германия. Кръгът е почти затворен; липсва само външният претекст, който те със сигурност ще намерят. Царят е твърде слаб, за да предотврати тази катастрофа“⁹⁰³, пише руският историк В. В. Антонов.

Х. Г. Уелс (1866–1946) има важна роля в демонизирането на германците като империалисти и нарушители на мира.⁹⁰⁴ Без много познания за предисторията и причините, пацифистът Х. Г. Уелс бързо вади мечата си за „мир“.

⁸⁹⁸ Wolfgang Effenberger: *Geo-Imperialismus Die Zerstörung der Welt*. Rottenburg 2016, Kapitel 4 S. 115-127

⁸⁹⁹ <https://digital.ub.uni-paderborn.de/download/pdf/7650681.pdf>

⁹⁰⁰ Wolfgang Effenberger: *Geo-Imperialismus Die Zerstörung der Welt*. Rottenburg 2016

⁹⁰¹ Sidney Fay aus der *Encyclopædia of the Social Sciences*

⁹⁰² W. W. Antonow in "Das Sowjetparadies. Querschnitt durch die russische Revolution", Berlin 1931, S. 56

⁹⁰³ Wolfgang Effenberger: *Schwarzbuch EU & NATO "Warum die Welt keinen Frieden findet"*. Hörh-Grenzhausen 2020, S. 37

⁹⁰⁴ <https://www.leopoldina.org/mitgliederverzeichnis/mitglieder/member/Member/show/thomas-henry-huxley/>

Кой е Х. Г. Уелс? Роден в Лондон и от скромно семейство, Х. Дж. Уелс учи биология при Томас Хенри Хъксли, поддръжник на дарвинизма.⁹⁰⁵ По-късно Уелс се включва във Фабианското общество, основано през 1884 г.

Джордж Бърнард Шоу играе ключова роля в целите и развитието на Фабианското общество, превръщайки малък кръг интелектуалци във влиятелен социалистически мозъчен тръст.⁹⁰⁶ (27) Уелс оказва значително влияние върху британската пропаганда по време на Първата световна война, настройвайки общественото мнение силно антигермански. Той подчертава, че германците са възприемчиви към систематични идеологии и имперски проекти като „Централна Европа“ или „Железопътната линия Берлин-Багдад“. И вижда в тези проекти империалистически схеми, които са идеологическа и политическа заплаха за международния ред. Тези термини служат за изостряне на образа на Германия като враг и за установяване на моралната рамка за военна и следвоенна пропаганда, което също влияе, на по-късните мерки за превъзпитание.

Уелс препоръчва противопоставянето на германския империализъм с положителен образ под формата на „Общество на народите“ и идеята за национално самоопределение. Външно Великобритания трябва да подчертае, че целта не е унищожението на германския народ, а разрушаването на имперските структури. Това поляризира образите на врага и в дългосрочен план допринася за демонизацията на Германия.⁹⁰⁷

Уелс описва пруския национализъм, като авторитарен, милитаристичен и ексклузивен. Съотв. пруския национализъм и „пруския милитаризъм“ са едно цяло, основават се на подчинение, дисциплина и йерархичен държавен и социален ред.

За Уелс този национализъм не е демократичен, а се характеризира със силно военно управление, носител на агресия и експанзионистични амбиции.

Какви доказателства има Уелс? От 1871 до 1914 г. Германия, за разлика от „мирните“ велики сили (достатъчно е да си припомним окупацията на Бурската република през 1889/1902 г.), не е нападнала никоя друга държава и е с най-малко военни разходи. Въпреки това Уелс вижда германския национализъм като идеологическо оправдание за империалистическите стремежи и заплахата за международния мир.

Германският специфичен път на развитие, той определя като смесица от „културно превъзходство“ и твърда силова политика, фокусирана върху контрола и експанзията. За Уелс пруският национализъм е движеща сила за конфликти и трябва да се разбира като антитеза на либералната демокрация и формите на международно сътрудничество.

Докато изобразява пруския национализъм като агресивен, йерархичен, силно държавно-центричен и милитаристичен, той разглежда германския национализъм в по-широк и по-хетерогенен контекст. Уелс разбира германския национализъм като широко движение, не само дефинирано от пруското военно управление, но и обхващащо културни, езикови и либерални елементи. Германският национализъм включва както национално-освободителни, така и културни измерения на идентичността, някои от които включват демократични и партиципативни идеи – за разлика от рестриктивния „пруски“ национализъм, който Уелс описва като ретроспективен, авторитарен и експанзионистичен.

От май 1918 г. нататък, в последните етапи на войната и непосредствено по време на подготовката за мирното споразумение след 1918/1919 г., Х. Дж. Уелс пише своя „Меморандум за Прусия“. Той служи като основополагащ документ за британската пропаганда в борбата срещу Германия. В него Уелс формулира идеологическа основа за определянето на Германия като милитаристична и империалистическа заплаха за Европа и световния ред. Меморандумът му цели да представи пруския милитаризъм и империализъм като основни причини за войната и като постоянна заплаха, която трябва да бъде преодоляна, за да се осигури нов, мирен световен ред. Така, образът на Прусия като агресивна, авторитарна държава и наративът за военно-експанзионен „пруски империализъм“ целят да легитимират

⁹⁰⁵ <https://www.historeo.de/datum/1884-gruendung-der-fabian-society>

⁹⁰⁶ https://www.bpb.de/system/files/dokument_pdf/Platthaus%20Leseprobe.pdf%20-%20Adobe%20Acrobat%20Pro.pdf

⁹⁰⁷ Също.

военните цели на съюзниците, а по-късно и да допринесат за политическото превъзпитание на германците след 1945 г.⁹⁰⁸

Препоръки на Х. Дж. Уелс за пропаганда срещу германците. Систематично демонизиране на пруския милитаризъм и империализъм. Уелс препоръчва изобразяването на германците като исторически агресивни, милитаристи и империалисти, за да се представят международните им цели като опасни и морално да ги дискредитират.

Това включва акцентиране върху тяхната авторитарна, йерархична държавна структура и експанзионистични военни планове.

Изграждането на ясен образ на врага. Уелс се застъпва за създаването на единен образ на Германия като постоянна заплаха за мира, свързан с понятия като „пруски милитаризъм“ и идеята за „централноевропейска“ империя. Този „образ на врага“ трябва да бъде здраво установен в общественото съзнание и да се поддържа постоянно.

Пропагандата като политическа война. Той вижда пропагандата като централен политически инструмент във войната за отслабване на врага, който трябва да продължи дори след военна победа, например под формата на превъзпитание на германското население, за борба с милитаристичния и авторитарен начин на мислене.

Насърчаване на националните и международните идеали за демокрация и мир. Уелс препоръчва разпространението на положителни ценности като контра-образ на германския империализъм, като например Обществото на нациите и националното самоопределение, за да се демонстрират демократични алтернативи и да се мобилизира съпротивата срещу милитаризма.

Комуникационни и медийни стратегии. Меморандумът предлага целенасочено използване на новинарски репортажи, листовки, статии в печата и публични речи за убеждаване на съюзническото население и дискредитиране на врага.

Тези методи служат за водене на войната на идеологическо ниво, подкопаване на духа на врага и мобилизиране на съюзническото население за собствените му политически цели. Германската пропаганда трябваше да бъде разобличена и делегитимирана като инструмент на империалистическа и милитаристична власт. Освен това трябваше да се създаде единен и негативен образ на врага („пруски милитаризъм“), за да се засили моралното превъзходство на съюзниците. Пропагандните усилия трябваше да бъдат координирани и засилени, за да се мобилизира общественото мнение в съюзническите страни. Тези мерки включваха целенасочено използване на медиите, печата и образованието за насърчаване на демократичните ценности и отслабване на авторитарните и милитаристични идеологии.

За точни цитати от оригиналния меморандум е необходимо да се консултират първични източници или специализирани архивни документи, които понастоящем не са напълно достъпни за обществеността.

По време на Първата световна война работата на Уелс подкрепя британската военна пропаганда, като предоставя морално оправдание за войната срещу Германия и представя германския милитаризъм като основен проблем. След войната тази перспектива допринася за оформянето на Парижкото мирно споразумение, което цели да разбие германския милитаризъм и да изолира Германия в международен план.

По време на Втората световна война тези характеристики отново влияят на британските военни цели, които настояват за безусловна капитулация на Германия, за да се гарантира трайното елиминиране на милитаристичната заплаха.

Британската политика при Чърчил възприема концепцията за Германия като заплаха за мира и свободата на Европа, гледна точка, оформена от Уелс, и това се отразява в твърдата позиция на Великобритания спрямо нацистка Германия. В обобщение, изобразяването от Уелс на пруския империализъм като авторитарна, агресивна сила значително влияе върху британската политическа стратегия и публичния наратив спрямо Германия от 1914 до 1945 г.⁹⁰⁹

⁹⁰⁸ Б. пр. Кое то означава, вменяване на комплекс за вина, унищожаване на всякакво национално чувство и достойнство и превръщането на германския народ в тълпа лекомислени консуматори.

⁹⁰⁹ <https://cdr.lib.unc.edu/downloads/xp68kg82b?locale=en>

Уелс и „духовната преориентация“ на Германия след 1945 г.⁹¹⁰ След 1945 г. усилията на съюзниците за превъзпитание се фокусират върху интелектуалната преориентация на германското население – далеч от националсоциализма и милитаризма и насочване към демократични, рационални и космополитни ценности. В този контекст, популярните исторически трудове на Х. Дж. Уелс, особено „Очерк на историята“ (1920 г.) и съкратената версия „Кратка история на света“ (1922 г.), играят централна роля.⁹¹¹ С милиони продадени копия като част от мерките за превъзпитание на съюзниците, историческите трудове на Уелс са използвани от съюзниците за установяване на нова образователна основа в училищата и библиотеките, която скъсва с нацистката идеология и поставя универсалистични, хуманистични ценности в центъра си.⁹¹²

Целта е да се запознаят младите хора и по-специално учителите с ново, глобално и ориентирано към правата на човека разбиране на историята.⁹¹³ Целта е ясното отхвърляне на национализма и безусловната воля за „световно гражданство“.⁹¹⁴

Подготовка за „Новия световен ред“, преследван днес от САЩ, който Уинстън Чърчил обявява в известната си реч в Албърт Хол през 1947 г. с междинната стъпка на европейското обединение.

За Уелс Първата световна война е оправдана, защото се предполага, че ще доведе до по-добър свят, свободен от национализъм и милитаризъм. Той свързва войната с утопична надежда за мир и разоръжаване – войната, която ще сложи край на войната. Уелс оправда влизането на САЩ във войната през 1917 г., като твърди, че „германската подводна война ги е привлякла на страната на антигерманските съюзници“, когато те „едва са започнали да търсят американско решение на световните проблеми“.⁹¹⁵ Но масивната материална и финансовата подкрепа на Антантата от американски банки всъщност води до ситуацията, както често се случва, международните кризи да бъдат създавани от САЩ.

Найъл Фъргюсън сбито обобщава тази форма на „управление на кризите“: „Истинската роля на САЩ като имперска сила е да създаде необходимите институции там, където те липсват, ако е необходимо – както в Германия и Япония през 1945 г., чрез военна сила“.⁹¹⁶

На този фон САЩ, през април 1945 г., издават Директива 1067 на Обединения комитет на началник-щабовете (JCS 1067), в която се посочва, че Германия няма да бъде окупирана с цел освобождение, а като победена вражеска държава.⁹¹⁷ Целта не е потисничество, но и не е насърчаване на икономическо възстановяване отвъд абсолютно необходимото. Окупационната власт трябва да действа справедливо, но дистанцирано и строго, а всяко побратимяване с германското население трябва да бъде предотвратено.

Директива JCS 1067 ясно показва, че САЩ не гледат на Германия като на освободена нация, а като на победена окупирана държава, която трябва да бъде контролирана и сдържана.

Превъзпитанието – силата да се тълкува германската история. Пропагандните стереотипи („пруски милитаризъм“, „империалистически амбиции“) имат трайно въздействие: Дори в хода на превъзпитанието след 1945 г., наративът за германския империализъм и необходимостта от преодоляването му е използван централно за установяване на нова демократична идентичност в Западна Германия. Британско-американската политика за превъзпитание се основава на много от тези пропагандни елементи като необходимостта от „превъзпитание“ на германското мислене и насочването му към международна интеграция и мир.

⁹¹⁰ <https://socialistplanningbeyondcapitalism.org/the-dark-side-of-h-g-wells-and-the-british-ministry-of-propaganda/>

⁹¹¹ <https://cdr.lib.unc.edu/downloads/xp68kg82b?locale=en>

⁹¹² <https://www.gutenberg.org/files/45368/45368-h/45368-h.htm>

⁹¹³ Wells, H.G. : Die Geschichte unserer Welt. Berlin/Wien/Leipzig 1948

⁹¹⁴ <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/making-sense-of-the-war/>

⁹¹⁵ Effenberger 2020, S. 532

⁹¹⁶ https://germanhistorydocs.ghi-dc.org/sub_document.cfm?document_id=2297&language=german

⁹¹⁷ <https://teachjustnow.eu/wp-content/uploads/2024/08/GER-History-of-Propaganda-Timeline.pdf>

Литературата и дългосрочно въздействие. Уелс става интелектуален създател на термина „война за прекратяване на всички войни“, който морално оправдава целите на съюзниците и служи като легитимиращ фон за политическото преструктуриране и образователните мерки, въведени след 1945 г., известни като „превъзпитание“. Умишленото демонизиране на Германия като империалистическа по своята същност, е едновременно военна стратегия и ключов наратив за следвоенния ред.⁹¹⁸

След Втората световна война четирите победоносни сили – САЩ, СССР, Великобритания и Франция – имат неограничен контрол над победена Германия. На Потсдамската конференция през 1945 г. тези сили се споразумяват за обща политика спрямо Германия, която включва демилитаризация, денацификация, демократизация и децентрализация. Германия е разделена на четири окупационни зони, в които всяка победоносна сила налага собствена администрация, оформяйки фундаментално политическото и социалното развитие на страната.⁹¹⁹

Този фактически контрол на победителите, им позволи значително да влияят на дискурса за миналото на Германия и нейната роля като империалистическа сила.⁹²⁰

Политическото и моралното задължение за разрешаване на „германския проблем“ цели предотвратяването на потенциално завръщане към милитаристичните и империалистически амбиции и е ключова мотивация за затвърждаване на имперския наратив. Този наратив не само разглежда очевидните престъпления на националсоциализма, но посочва по-старите империалистически традиции на Германия, за да подчертае необходимостта от строг контрол в следвоенната политика.

Разделянето на Германия на Федерална република и ГДР също придава на този наратив трайно политическо измерение, и двете германски държави използват този дискурс за собствена легитимация, която е подкрепена и насърчавана от съответните окупационни сили.⁹²¹

Наративът за имперска Германия предлага на победителите следните предимства:

- Легитимация на окупацията: Тя оправдава постоянното военно присъствие и политическото наблюдение от страна на съюзниците в Германия.
- Оправдание на разделението: Политическото разделение на Германия е осигурено от общия консенсус за заплахата от имперска Германия, което се засилва от съперническите си блокове в Студената война.⁹²²
- Формиране на общественото мнение: В окупационните зони, а по-късно и в двете германски държави, се промотира исторически наратив, който изобразява миналото на Германия в имперска и агресивна светлина – като необходима основа за мирна политика.
- Инструментализация в Студената война: Образът на имперска Германия е използван и като политически инструмент в конфликта Изток-Запад за стабилизиране на системата от съюзи и определяне на Германия като стратегически театър на военните действия.⁹²³
- Западна ориентация и интеграция: Тесните връзки със западните съюзи като НАТО и Европейската общност (по-късно ЕС), както и политическата традиция на Ваймарската демокрация, са включени в западната култура. Нуждата от сигурност и антикомунизмът са определящи фактори.⁹²⁴ Периодът на окупация полага основите на две много различни политически култури в Източна и Западна Германия. Докато на Запад се появи демократично, либерално и пазарно ориентирано общество, на Изток се появи социалистическа еднопартийна държава с централистична, държавно-социалистическа култура. Така и двете системи

⁹¹⁸ https://oag.jp/img/images/publications/oag_notizen/Notizen1412-Saaler.pdf

⁹¹⁹ <https://www.mdr.de/geschichte/ns-zeit/zweiter-weltkrieg/1945/nachkriegszeit-deutschland-mitteldeutschland-nach-dem-zweiten-weltkrieg100.html>

⁹²⁰ <https://www.liberationroute.com/de/stories/193/victorious-powers-in-berlin>

⁹²¹ https://www.bpb.de/system/files/dokument_pdf/IzpB_358_Nachkriegsgeschichte_240402_Webversion.pdf

⁹²² <https://www.geo.de/wissen/doppelte-staatsgruendung-die-spaltung-deutschlands-die-keiner-wollte-30181018.html>

⁹²³ https://www.bpb.de/system/files/dokument_pdf/IzpB_358_Nachkriegsgeschichte_240402_Webversion.pdf

⁹²⁴ Също.

оказват трайно въздействие върху политическата култура на германците и оставят последици, които се усещат и днес.⁹²⁵ (47)

Нови перспективи за Първата световна война. Последните изследвания изискват по-нюансиран подход, който признава империалистическите елементи, но не изобразява Германия единствено като агресивно „чудовище“, а вместо това разглежда вътрешни ограничения, динамика на силите и международен контекст. Тези ревизии са част от съвременната култура на паметта, която се стреми да допълни опростените наративи, оформени от победителите, с по-сложни разкази.

Разказът за имперска Германия продължава да оформя колективната памет на Европа и самата Германия. Той произтича от три събития: телеграмата на кайзера до Крюгер (1896 г.), речта на Бернхард Бюлов за „мястото под слънцето“ на Германия (1897 г.) и така наречената „хунска реч“ на кайзера (1900 г.) – сама по себе си силно съмнителна основа.

Освен това не се споменава фактът, че кайзерът е почетен в Европа като император на мира, включително и в Лондон, по време на 25-ия си юбилей на трона, през пролетта на 1913 г.

Успешно затвърденият образ на империалистическа Германия служи като политическо и морално оправдание за санкциите, мерките за контрол и стратегиите за сигурност срещу Германия. В същото време той повлиява германското самовъзприятие, допринася за развитието на традиционно самокритична и критична, пацифистка култура на паметта и представлява инструмент за предотвратяване на агресивни национализми.

Но историята от последните десетилетия показва, че наративът – както всички исторически интерпретации, става все по-сложен и многообразен и в хода на критичната историзация провокира по-нюансиран поглед. Осъзнаването на силата на наративите и интерпретациите е важна стъпка към отговорен подход към историята и настоящето.

Тласкана ли е историята към собственото си повторение? След организирания от Запада преврат в Украйна през 2013/14 г., Русия е измъчвана от подобни страхове от обкръжение, както Германия през 1914 г. За целите на тази аналогия е без значение дали тези представи за обкръжение са оправдани или не; Единственият решаващ фактор е, че политическото ръководство действа под това впечатление.

Президентът на САЩ Джордж У. Буш въведе термина „превантивна доктрина“ през 2002 г. Сега не е необходима физическа заплаха; „възприеманата“ заплаха е достатъчна, за да оправдае превантивен удар (подобно избиването на младенците по време на раждането на Христос).

Погледът към картата, която се е променила от 1991 г. насам, може да е полезен. Там, където СССР беше до 1991 г., сега има „гласис“ (бойно поле) на Запада. „Политиката на разширяване“ на САЩ стана очевидна с нападението (без мандат на ООН) срещу остатъчна Югославия, което наруши международното право.

Единствената разлика от 1914 г. е, че тогава действащите не са знаели какво предстои, днес всичко е твърде ясно!

Можем само да се надяваме, че мирът няма да бъде пропилян толкова небрежно днес, колкото тогава.

Повтаряне на историята се задава в Източнокитайско и Южнокитайско море. Китай се озовава в неблагоприятната роля, която някога се оказа фатална за Германия: бързо развила се икономическа сила, стремяща се към признание, е обградена от врагове. А САЩ се озовават в ролята на тогавашната водеща международна сила, Великобритания: тя също е преминала зенита на силата и влиянието си, действа от позиция на несигурност и вероятно ще се изтощи в борбата с новия си противник. Еднополюсният световен ред е отживелица – бъдещето принадлежи на многополюсния мирен ред.

Първа световна война: Дебют на братята Варбург и Дълес (1900-1919) За братята Дълес, родом от Ню Йорк, и братята Варбург, израснали в Хамбург, Първата световна война бележи началото на по-късните им изключително влиятелни кариери в трансатлантическата мрежа от банки, разузнавателни служби и дипломация. И тримата се изявяват за пръв

⁹²⁵ Bundeszentrale für politische Bildung: *Die Bedeutung der Besatzungszeit 1945-1949*

на Парижката мирна конференция, осъществявайки тесни връзки в международния финансов свят, като систематично използват контактите, създадени там, за по-нататъшното си издигане и последващата им политическа власт.

Варбург. Семейството Варбург от еврейски банкери в Хамбург, едно от най-видните семейства на еврейската буржоазия в началото на XX век, някои от които получават дори благородническа титла. Първият евреин, посветен в благородническа титла на 8 март 1872 г., е Герсон Блайхрöder, собственик на банка *S. Bleichröder*. Той има важна роля като банкер на Ото фон Бисмарк и участва във финансирането на Австро-пруската и Френско-пруската войни.

Видният банкер и меценат на изкуствата, Абрахам Опенхайм, е първият непокръстен евреин в Прусия, посветен в благородническа титла от крал Вилхелм I през 1868 г. за значителния му принос в Австро-пруската война от 1866 г.

През 1907 г. видният банкер Ото Менделсон е посветен в благородническа титла („фон Менделсон Бартолди“).

Но ситуацията е по-различна в католическа Бавария. Там също има еманципация за евреите. Баварският офицерски корпус е по-либерален, поради което много еврейски „едногодишни доброволци“ се записват в баварските военни части. Тук приблизително 2,5% от запасните офицери са евреи.⁹²⁶ Това е повече от два пъти повече от процента на общото население.

Австрия е още по-либерална. Еврейското присъствие е неоспоримо в германското предприемачество и сред управленческия кадър в текстилната, електротехническата, металургичната и машиностроителната промишленост. Известни примери включват машиностроителната компания на Лудвиг Льове и АЕГ на Емил Ратенау.⁹²⁷

Наред с еврейските семейства като Барнай, Менделсон, Прингсхайм и Ратенау, Варбургите оказват особено влияние върху оформянето на германската история, икономика и култура. Известните Паул, Макс и Феликс Варбург, за пръв път изиграват значителна международна роля през Първата световна война.

Паул Мориц Варбург (1868–1932) като банкер, роден в Германия но живеещ в САЩ, е един от създателите на Федералния резерв и интензивно използва международните си контакти по време на войната, за да влияе върху финансовите потоци и политическите решения.

Макс Мориц Варбург (1867–1946), завършва едногодишната си доброволна военна служба като подофицер в баварски полк и след допълнително обучение става кандидат за офицер в кавалерията. Той става един от най-важните банкери на Германия и играе централна роля по време на Първата световна война като съветник по икономическата политика на кайзера и представител на неутралния капитал. След войната е активен и в трансатлантическите финансови отношения и международните икономически организации.

Феликс Мориц Варбург (1871–1937) е немско-американски банкер и филантроп, чиято бивша резиденция сега помещава Еврейския музей в Ню Йорк. От 1890-те години нататък Феликс Варбург е партньор, а по-късно и водещ старши партньор на нийоркската инвестиционна фирма *Kuhn, Loeb & Co.*; връзката му с банката е тясна както професионално (партньорство и управление), така и лично (брак с дъщерята на старши партньора Джейкъб Х. Шиф).

Дълес (външна политика и разузнаване на САЩ). Бащата на братята Дълес, Алън Мейси Дълес, е презвитериански свещеник. Семейството живее в богата и влиятелна среда, характеризираща се с религиозна дисциплина и политически връзки. През лятото те често прекарват време с дядо си Джон У. Фостър (полковник от Гражданската война, адвокат и

⁹²⁶ Wolfgang Effenberger/Reuven Moskovitz: *Deutsche und Juden vor 1939*, Ingelheim a.Rh. 2013, S. 159f.

⁹²⁷ Някои представители на водещите компании в банковото дело, търговията и промишлеността имаха достъп до кайзера. Най-важният от тях е генералният директор на Нараг Алберт Балин. Когато посещавал Хамбург, Вилхелм II вечеря с него. Сред другите видни гости са Едуард Арнхолд, Джеймс Симон, Карл Фюрстенберг, Лудвиг Макс Голдбергер, Емил и Валтер Ратенау, а на второ място - Георг Золмсен, Вилхелм Херц, Франц срещу Менделсон, Макс Щайнтал, Максимилиан Кемпнер, Макс М. Варбург, Хайнрих Грюнфелд, Бенямин Либерман и силезкият въглищар Фриц фон Фридендер-Фулд.

дипломат) във Вашингтон, окръг Колумбия, който въвежда момчетата в дипломатическите среди в ранна възраст. Като племенници на държавния секретар на САЩ Лансинг, те вече имат значителна роля на Парижката мирна конференция през 1919 г. Тяхното влияние върху политиката на САЩ през 50-те години на XX век не може да бъде подценено.

Джон Фостър Дълес (1888-1959) като държавен секретар на САЩ при президента Айзенхауер през 50-те години на XX век, значително оформя външната политика на САЩ и косвено на Федерална република Германия.

Алън Уелш Дълес (1893-1969) действа от Швейцария срещу Германия в края на Първата световна война и ръководи Централното разузнавателно управление от 1953 до 1961 г. (като най-дългогодишният директор на ЦРУ).

Докато братята Дълес израстват под строга протестантска дисциплина и са интелектуално и социално подкрепяни от дядо си Джон У. Фостър (полковник от Гражданската война, държавен секретар на САЩ 1892/93 г.) и чичо си Робърт Лансинг (държавен секретар на САЩ 1915/20 г.), братята Варбург (Уорбърг), почти с едно поколение по-възрастни, вече са изградили забележителни кариери в международното банково дело.

От големите еврейски банкови семейства само семейство Варбург запазва връзката си с юдаизма.

Паул Варбург (Пол Уорбърг) и „полковник“ Хаус: Движещата сила за основаването на Федералния резерв през 1913 г. Най-важните лични и професионални етапи, които бележат дебюта на братя Варбург в годините на Първата световна война, могат да бъдат илюстрирани с примера на Поул Мориц Варбург. Той е смятан за един от основните инициатори на основаването на централната банка на САЩ, или Федералния резерв, през 1913 г.

След Първата световна война, заедно с „полковник“ Хаус, дясната ръка на президента на САЩ Удроу Уилсън, той участва и в основаването на Съвета по външни отношения, който и днес и много значима, двупартийна политическа консултативна група в САЩ. През 1895 г. се жени за Нина Лъоб, дъщеря на неговия бизнес партньор Соломон Лъоб. Като партньор в банковата къща „Кун, Лъоб и компания“, Паул е един от шестимата членове на заговора от о-в Джекил. Там, под председателството на тъста на Джон Д. Рокфелер, американският сенатор Нелсън У. Олдрич, Брахам Андрю (помощник) „полковник“ Хаус, който е федерален секретар на Министерството на финансите и съветник на Националната парична комисия, Хенри Померой Дейвисън (партньор в Дж. П. морган), Бенджамин Стронг (вицепрезидент на *Banker's Trust Company*), Франк А. Вандерлип (президент на *National City Bank*) и Паул Варбург, тайно свикват среща, за да обсъдят система за централно банкиране.

Неговият биограф, Чарлз Сиймур, описва Паул Варбург като „невидимия ангел-пазител“ на Закона за Федералния резерв. Хаус поддържа постоянен контакт с републиканския сенатор от Масачузетс по време на изготвянето на законопроекта и необходимите стъпки за прокарването му в Конгреса.

На 17 ноември 1913 г. – пет седмици преди основаването на Федералния резерв – полковник Хаус урежда среща с Макаду (министър на финансите при Удроу Уилсън) и Варбург, който е загрижен за валутната ситуация и иска среща с Джейкъб Шиф и Кливланд Х. Додж.

Варбург доминира в дискусията. Той има ново предложение за групиране на регионалните резервни банки, за да се укрепят звената и да се подобри комуникацията, за да се улесни достъпът до Федералния резервен съвет.

Джейкъб Шиф не е съгласен с целесъобразността на тази мярка. Той смята, че регионалните резервни банки трябва да бъдат намалени до четири и да останат такива.

Още през 1913 г. 70% от целия износ на САЩ отива за Франция и Англия като доставки на оръжие. С увеличаването на дима от комините се увеличават и печалбите. На 23 декември 1913 г., денят, в който законът е приет, Джейкъб Шиф пише на „полковник“ Хаус: „Всички знаем, че един напълно задоволителен законопроект е невъзможен и съм съмнениен, че честните хора ще признаят, че без решителността на президента вероятно изобщо нямаше да имаме законодателство. Законопроектът е добър в много отношения, със сигурност достатъчно добър за начало, и ще се поучим от опита в кои области се нуждае от подобрение, което ще направим своевременно. Така, вие лично имате основателна причина

да сте доволен от постигнатото и вярвам, че това чувство ще засили допълнително тържественото ви настроение.“

Джейкъб (Якоб) Шиф и Паул Варбург (в САЩ порменя ите си на Пол Уорбърг) са тясно свързани чрез брак: братът на Паул Варбург, Феликс М. Варбург, се жени за Фрида Шиф, дъщерята на Джейкъб Шиф. Самият Паул Варбург се ожен за Фрида Лъоб, също от банкерското семейство Лъоб, с което Джейкъб Шиф има връзки чрез собствения си брак. По този начин брата Феликс е едновременно зет и племенник.

След това „полковник“ Хаус помага на най-важния си помощник да получи влиятелна позиция във Федералния резерв. След вечеря на 28 април 1914 г. Хаус и неговият президент отиват в Овалния кабинет, прочитат заедно мексиканските доклади и след това се заемат със същинската работа по Федералния резерв. Уилсън взема писалкаката си и записва имената: първо Ричард Олни, след това Паул Варбург, Хардинг, Уилър и Милър. И зъпитва Хаус: „На кого бихте дали десетгодишния мандат?“ Хаус го съветва да го даде на Милър, което той и прави. Дава на Олни двугодишния мандат, на Варбург четиригодишния, а на Хардинг и Уилър съответно шестгодишния и осемгодишния. Хаус му казва, че предпочита Макаду или Хамлин. Уилсън отговоря: „Но аз предпочитам Олни, и аз съм президентът.“ Допълваки: „Макаду смята, че ще сформираме социален клуб.“ Това е така, защото Макаду настоява настоятелно за съвет на директорите, който да работи хармонично с него.

След като Олни отказва назначението, заместник-министърът на финансите Хамлин е назначен по искане на Макаду, защото иска да го изведе от Министерството на финансите и да го включи в борда.

Друга промяна в първоначалния състав на борда е резултат от невъзможността на г-н Уилър да изпълнява задълженията си. След известно забавяне позицията е дадена на Ф. К. Делано от Чикаго.⁹²⁸

Той произхожда от видно семейство, и е чичо на Франклин Делано Рузвелт. Има забележителна кариера като управител на железниците в Чикаго, преди да се присъедини към Федералния резерв.⁹²⁹

Докато Паул Варбург играе ключова роля с Макаду в първия управителен съвет на Федералния резерв (Макаду като министър на финансите, а Варбург като финансов експерт с международен опит), брат му Макс Варбург се издига до водеща позиция в семейството и тяхната банкова къща, *M. M. Warburg & Co.* След задълбочено образование той натрупва международен опит в големи европейски финансови центрове, преди да стане партньор в семейната банка през 1893 г. Това бележи началото на неговия възход до виден банкер и икономически експерт с международно значение.

Около началото на века той постига значително влияние като член на борда на Централната асоциация на германските банки и на Централния комитет на Райхсбанк, което значително засилва влиянието му в германския финансов свят.

Преди Първата световна война Макс Варбург вече е високо уважаван финансист с обширни международни контакти, включително в САЩ и Русия. Той развива банката в световноизвестна финансова институция и служи и като политически съветник и мрежов координатор в Германия.

Феликс Мориц Варбург (1871–1931) по това време е партньор в американската банка *Kuhn, Loeb & Co.* в Ню Йорк, една от водещите финансови институции по онова време. Той също е виден банкер с международно влияние.⁹³⁰

Така братята Варбург Паул, Макс и Феликс (четвъртият брат, Аби Мориц Варбург, се занимава с история на изкуството, и не е банкер) са сред най-влиятелните фигури на ХХ век в международния финансов свят.⁹³¹ Чрез дейността си във финансовите центрове на Хамбург и Ню Йорк, братята Варбург оказват значително влияние върху икономическото и по-

⁹²⁸ Charles Seymour: *The Intimate Papers of Colonel House*, Cambridge 1926, Bd. 1, S. 165, 174

⁹²⁹ <https://www.federalreservehistory.org/essays/reserve-banks-open>

⁹³⁰ <https://www.mmwarburg.de/de/bankhaus/historie>

⁹³¹ <https://www.dasjuedischehamburg.de/inhalt/warburg-familie>

литическото развитие в началото на XX век. Техните връзки и влияние се простират далеч в икономическата, политическата и културната сфера.⁹³²

Първа световна война. В началото на Първата световна война през 1914 г. Макс Варбург отказва предложението да стане германски посланик във Вашингтон, и се заема с управлението на банковата къща *M. M. Warburg & Co.*, която все повече се ангажира с правителствените дела по време на войната.

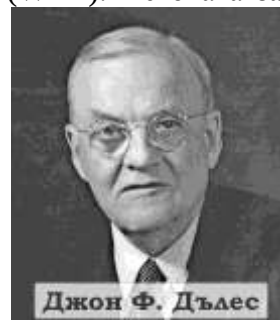
Патриотичен поддръжник на Германия, Макс Варбург е ангажиран с финансирането на военни облигации, които са от съществено значение за военните усилия. През 1915 г. е назначен в консултативния съвет на Службата за военното снабдяване с храни. Там той и други помагат за организирането на доставките на храна въпреки блокадите и осигуряват чуждестранна валута за внос на храни. Банката също така участва активно във финансирането на правителствени проекти и стратегически индустрии, подчертавайки ролята си на централна институция във военната икономика. Чрез силната си мрежа в бизнеса и политиката, както и присъствието си в множество надзорни съвети, семейство Варбург упражнява значително влияние върху германската икономическа политика по време на войната, чрез централната си роля във финансирането на военни облигации, организирането на доставките на храна и тясното сътрудничество с германското правителство⁹³³ и допринася за стабилизирането и оборудването на германската военна машина.⁹³⁴

Паул Варбург

Паул Варбург, награден от Вилхелм II през 1912 г., използва трансатлантическите си връзки по време на войната, за да представлява германските интереси в САЩ и в международните финансови кръгове. Така Първата световна война бележи дебюта на братята Варбург като влиятелни играчи в сложното взаимодействие на икономиката, политиката и международните финанси. Те се утвърждават трайно като централни фигури в трансатлантическите мрежи, които оформят и Ваймарската република и следващото десетилетие.

За Джон Фостър и Алън Уелш Дълес Първата световна война предлага възможност за дебют на голяма сцена. Джон Фостър е негоден за военна служба поради лошото си зрение. Неговият „чичо Бърт“, държавният секретар на САЩ Лансинг, се грижи той да стане капитан и юрисконсулт на новосъздадения Военнотърговски съвет (WTB). Неговата задача е ефективно да снабдява въоръжените сили с военни материали.

Джон Ф. Дълес

Джон Фостър играе особена роля в това да гарантира, че американските и съюзническите маршрути за доставки не са застрашени от германските подводници. Неговите постижения предизвикват вниманието на влиятелните бизнес кръгове и видни личности. Шест месеца по-късно Съветът е реорганизиран под ръководството на един от най-видните финансисти по онова време, Барнард М. Барух (1870–1965). Фостър намира в

Алън Дълес

него ментор, пример за подражание и сродна душа. По-късно Барух му дава решителния тласък за издигането му до върха на международната дипломация.

Алън Дълес също започва кариерата си на държавна служба. Още през 1917 г. е изпратен във Виена като координатор на разузнаването с тайна мисия да убеди Австро-Унгария да се отдели от Германската империя. След влизането на САЩ във войната, той се премества в Берн, Швейцария, като американски дипломат. Основната му задача е събирането и предаването на информация между американското правителство и различни европейски участници. Той обаче се ангажира и със сложната политическа ситуация около края на Германия и последвалата революцията. През това време д-р Джордж Д. Херон, като най-важен неофициален довереник на президента на САЩ Удроу Уилсън в Женева, е в центъра

⁹³² Също.

⁹³³ <https://www.bpb.de/themen/erster-weltkrieg-weimar/ersterweltkrieg/155311/kriegswirtschaft-und-kriegsgesellschaft>

⁹³⁴ Също.

на неформалните контакти между американските и германските кръгове. Херон е смятан за „личен пратеник“ на Уилсън, но има независима сфера на влияние и дори е подозиран от германското правителство в някои моменти, че поддържа контакти с германски републиканци емигранти и агитира срещу монархията в Германия.⁹³⁵ Има доказателства, че Алън Дълес и Джордж Херон работят едновременно в Швейцария, за да подкопаят германската монархия и подкрепят политическите промени в Германия.

На 17 ноември 1918 г. Херон изисква от баварския революционен министър-председател Курт Айзнер да предостави доказателства за германската военна вина, което Айзнер изпълнява шест дни по-късно в *Bayerische Staatszeitung*, като фалшифицира докладите на тайния съветник фон Шьон.⁹³⁶ Конкретни съвместни конспиративни действия за активно насърчаване на революцията обаче не са ясно доказани; по-скоро дейностите им протичат успоредно и се допълват взаимно в американския интерес за системна промяна в Германия.

Конфликтът между двете най-големи американски финансови групи, Морган и Варбург. В сянката на официалния неутралитет на САЩ през Първата световна война до април 1917 г., в действителност бушуват ожесточени битки между двете най-големи американски финансови групи, Морган и Варбург, и техните съюзници. Те заемат различни позиции относно отношението си към воюващите сили в Европа.

Дж. П. Морган е силно пробритански настроен и ненаситен. В началото на XX век Дж. П. Морган монополизира северноатлантическите маршрути. До март 1902 г. групата на Морган вече контролира всички големи корабни компании от двете страни на Атлантика. Двете големи германски компании са здраво в ръцете на Морган и той най-накрая поглъща най-големия си английски съперник, *White Star Line*, през декември 1902 г. (Титаник потъна през 1912 г.).

Още през август 1914 г. Хенри Дейвисън, партньор Морган в Лондон, сключва споразумение с Банката на Англия, което прави Морган официален спонсор на всички британски държавни заеми на американския пазар.

По време на войната *J. P. Morgan & Co.* гарантира военни заеми на обща стойност приблизително 1,5 милиарда долара за Великобритания. Банката действа и като кредитен брокер за Франция, Русия, Италия и други сили от Антантата. За тези услуги банката получава комисионна от 8,3%, генерирайки печалба от над 200 милиона долара. Финансовата общност на Лондон координира разпределението на заемите, докато американските пазари служат като източник на финансиране.⁹³⁷ Това трансатлантическо финансово сътрудничество е от решаващо значение за военните усилия на Антантата, тъй като без американски заеми съюзниците не могат да финансират обширните си военни операции на множеството фронтове. В същото време *J.P. Morgan & Co.*, чрез сътрудничеството си със съюзниците, ефективно изключва германските източници на финансиране в САЩ. Едва с влизането на САЩ във войната през 1917 г. финансирането на Антантата все повече се измества от частни към американски държавни заеми.⁹³⁸

Американският банков колектив, включително банките *Kuhn, Loeb & Co.*, братята Паул и Феликс Варбург (които участват в европейските банки на Ротшилд), и банкерите Ото Кан, Джейкъб и Мориц Шиф, следват съвсем различна политика. Те са обединени не само от общи интереси, но и чрез семейни връзки. Към тях се присъединява член на семейство Гугенхайм, известен като „Медния крал“. Всички те са в конкуренция с политиката на Морган. По това време Паул Варбург е ръководител на Федералния резерв на САЩ и на

⁹³⁵ https://www.ifz-muenchen.de/heftarchiv/1971_1_1_schwabe.pdf

⁹³⁶ Wolfgang Effenberger: *Europas Verhängnis 14/18, Revolution, Rätewirren und Versailles. Hör-Grenzhausen 2019, S. 51*

⁹³⁷ <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/war-finance/>

⁹³⁸ https://www.academia.edu/31858282/J_P_Morgan_The_Man_Who_Loaned_the_United_States_to_the_Allies_in_World_War_I

практика доминиращ финансов директор. От тази позиция той се опитва да осуети политиката на Морган.

Варбург е германо-американец, родом от Хамбург, където живее брат му Макс, който, по ирония на съдбата, е ръководител на Имперската германска разузнавателна служба.

На 16 март 1917 г. Паул Варбург е първият, който се обажда на полковник Хаус. Какво се случва? На 15/16 март 1917 г. президентът Удроу Уилсън е изправен пред две тясно свързани събития: във външната политика – ескалацията, причинена от неограничената германска подводна война, и Телеграмата на Цимерман (сближаването на Германия с Мексико); във вътрешната политика – подготовката за влизане във войната срещу Германия, докато едновременно с това, в Русия царят абдикира и е установено Временното руско правителство. Комбинацията от подводната война, Телеграмата на Цимерман и Руската февруарска революция създава политическия коридор през втората половина на март, в който Уилсън променя курса си от „мир без победа“ към активно участие във войната; без абдикацията на царя, демократичната легитимност ще е по-слаба. Впоследствие Уилсън формулира военните цели на САЩ в своята реч от четиринадесет точки от 8 януари 1918 г. като програмна борба за самоопределение, свободна търговия и международен мирен ред, основан на международното право. Уилсън вече може да спори още по-категорично срещу „автократична“ Германия.⁹³⁹

Хаус обобщава телефонния разговор с Паул Варбург в две изречения в мемоарите си: „Той е много справедлив, въпреки че симпатиите му са прогермански. Той знае, че в момента е изгодно за тази страна [САЩ] да сътрудничи със съюзниците.“⁹⁴⁰

По същото време Уилсън се готви да поиска обявяване на война от Конгреса, което прави на 2 април; обявяването на война последва на 6 април 1917 г., въз основа на аргумента за защита на свободата на моретата и демократичните принципи.

Християнските и еврейските банки прекратяват борбата си. В известната спекулация с акции на железопътни компании в началото на XX век, Джейкъб Х. Шиф и семейство Хариман ожесточено съперничат на „финансовия крал“ Джон Пиърпойнт Морган (Старши). Въпреки че завършват наравно (единствените губещи са широката общественост), Джейкъб Х. Шиф прави трайно впечатление на звездата на всички спекуланти. С понататъшни успешни покер игри, Шиф и екипът му бавно, но сигурно се приближават до паритета с гиганта. И с избухването на войната трябва да се постигне решителният удар: постоянен съюз с Morgan & Co., най-голямата финансова корпорация в света. Това позволява най-голямото глобално натрупване на богатство до момента да надмине гиганта Рокфелер и неговия *Standard Oil*.

Морган е водещ представител на така наречените „християнски“ банки, които стремят да печелят от войната срещу Германия чрез доставки и заеми. Прекъсванията са нежелани. Морган настоява за прекъсване на дипломатическите отношения с Германия и за предприемане на мерки за унищожаване на германския кредитен пазар. Тази борба обаче бушува не само между различните банкови дворци и правителствени учреждения, но и в американската обществена сфера. Всяка страна се стреми да спечели общественото мнение. Всяка мобилизира своите връзки, ресурси и съюзници: „християнските банки“ около Морган за войната срещу Германия, банките, свързани с Германия около Варбург, срещу войната. Всяка страна също а се възползва от подкрепата на своите църкви и религиозни общности. Големи кръгове от духовенство от християнските църкви се обединяват около „християнските банки“, които настояват за война срещу Германия. За финансово-капиталистически групи като Варбург, които нямат интерес от война срещу Германия, се появяват организации като Обществото на наблюдателната кула (WTG), натоварени със задачата публично да се противопоставят на онези християнски църкви, които подбуждат към война срещу Германия.

До пролетта на 1917 г. политиката на кръговете около Морган, които призовават САЩ да влязат във войната срещу Германия, надделява. Въпреки огромната си финансова

⁹³⁹ <https://www.dhm.de/lemo/kapitel/erster-weltkrieg/kriegsverlauf/kriegseintritt-der-usa-1917>

⁹⁴⁰ Seymour, Bd 2, S. 445

мощ и невероятните печалби, които Морган натрупва като „официален финансов агент на съюзниците“ чрез невъобразимата касапница отвъд океана, той се озовава в тежко положение. Посредническите му заеми наистина достигнаха зашеметяващата сума от милиард и половина долара. Но за Морган те скоро се превърнаха в кошмар. Военните успехи на Германия сякаш разтваря главозамайващите суми във въздуха. В сравнение с тях, бавните продажби на железопътни акции, възлизащи на 400 милиона долара, са почти безобидни. Морган действа и сега, през стиснати зъби, приема партньорството на дългогодишния си и упорит конкурент, *Kuhn, Loeb & Co.*

Дали банковият консорциум се е отказал от мирната си политика пред лицето на изкушаващи печалби, или се надява да помогне по-добре на Германия след неизбежното ѝ поражение? Следващият ход на шахматната дъска е направен от Морган, или по-точно от неговия патриотично настроен пратеник в Лондон, който е и официален американски посланик Уолтър Хайнс Пейдж, на когото плаща годишна заплата от 25 000 долара. Дипломатът на служба при Морган изпраща на своя президент печално известната телеграма на Цимерман от Лондон на 5 март 1917 г., месец преди обявяването на война на Германия. Пейдж вече смята влизането на САЩ във войната като необходимо за спасяването на съюзниците, американските пари и американската икономика и предупреждава за предстоящ колапс, ако това не стане. САЩ обявяват война на Германия на 6 април 1917 г. Влизането на САЩ във войната през 1917 г. изправя трансатлантическото семейство Варбург пред икономически и семейни предизвикателства. Федералният резерв трябва да бъде прочистен от прогерманските си членове, което означава, че Паул Варбург трябва да бъде принуден да подаде оставка. Доминацията на финансовите капиталисти на Варбург в американското правителство е систематично разбита, а тяхното политическо и разузнавателно сътрудничество с Германия е разкрито и демонтирано. В резултат на това Паул Варбург, като висш директор на Министерството на финансите на САЩ, е принуден да подаде оставка заради разузнавателните си и други връзки с Германия.

В още по-лошо положение е популярният противник на войната Боб Лафолет; той губи от Уилсън на президентските избори през 1912 г. поради интрига на Теодор Рузвелт. Лафолет опровергава заявените от президента причини за войната и отхвърля като мит доктрината на Лансинг, че присъствието на американски граждани на борда на който и да е кораб дава имунитет. Той публично обяви: „Четири дни преди отплаването на „Лузитания“ президентът Уилсън беше лично информиран от държавния секретар Брайън, че „Лузитания“ е натоварена с 6 000 000 патрона, без взривни вещества; и че пътниците, които възнамеряват да пътуват на кораба, правят това в нарушение на разпоредбите на нашата страна“, преди Лафолет да обясни значението на Закона за пътниците от 1882 г.

Речта предизвика възмущение в Белия дом и Сената. Сформирана е комисия, която да доведе до експулсирането на сенатора. За да се оправдае пред Сената, Боб Лафолет иска пълните документи за превоз на „Лузитания“. Това ще извади всичко наяве. В резултат на това документите за бързо засекретени и предложението за експулсиране е оттеглено. В замяна, на 21 септември 1917 г., президентът Уилсън одобрява национална „кампания за бдителност“ срещу Боб Лафолет и неговите последователи.

Руската революция 1917 г. През юли 1914 г., предвид заплахата от война в Европа, Удроу Уилсън назначава богат, но напълно неопитен banker от Сан Франциско, 57-годишния Джордж Т. Мери, за посланик на САЩ в Санкт Петербург. След скорошното напрежение със САЩ, самите руснаци не се интересуват от повторно акредитиране на посланици. Избухването на войната променя това. Русия се нуждае от военни материали от САЩ и достъп до своите пазари. Затова царят изпраща Борис Бахметев във Вашингтон като руски посланик.

В края на април 1916 г. Мери е заменен като посланик от 65-годишния и болен Дейвид Франсис. Като най-възрастен посланик, той е доайен на дипломатическия корпус на Санкт Петербург по време на смутните времена на Руската революция.

Провалът на Първата Брусиловска офанзива и експлозивно нарастващото недоволство на гладуващите маси довеждат до въстанието в Санкт Петербург на 8 март 1917 г. Създават се изпълнителни комитети на Работническия съвет на депутатите. Успешната „Мартенска

(февруарска) революция“ от 1917 г. довежда до създаването на Временно буржоазно правителство под ръководството на княз Георги Й. Лвов. Царят е принуден да абдикира на 15 март в полза на брат си, великия княз Михаил Александрович (1878–1918), и само 24 часа по-късно, с абдикацията на Михаил, приключва повече от 300-годишното царуване на династията Романови.

Буржоазното правителство, съставено от демократи и меншевики, арестува и интернира бившия цар Николай и семейството му в Царско село, и установява всеобхватна система от граждански свободи. Фундаментални социални и икономически промени трябва да бъдат осъществени от бъдещо конституирано събрание. Под ръководството на социалистическия министър Александър Ф. Керенски са положени значителни усилия за удължаване на войната. Това задоволявао съюзниците, но със сигурност не и руското население. Американският посланик в Русия, Дейвид Р. Франсис доволен от развитието, изпраща телеграма до държавния секретар Лансинг на 19 март 1917 г.: „Сега финансова помощ от САЩ ще е майсторски ход. Поверително: Изключително важно [...] революцията да успее.“

Очарован от триумфа на подривната дейност в Русия и свалянето на стария царски режим, Уилсън реагира бързо, изпращайки своя посланик Дейвис Р. Франсис във Временното правителство само три дни по-късно – първият подобен жест от която и да е страна. „Имам честта, като посланик и представител на правителството на САЩ в Русия, да заявя, в съответствие с инструкциите, че моето правителство признава новото правителство на Русия и с удоволствие ще продължи, като посланик, сътрудничеството си с него.“

Американското правителство преследва две цели: първо, Русия трябва да продължи войната на страната на съюзниците срещу Германия, и второ, трябваше да се насърчава демократичното развитие, докато радикалните болшевики, с тяхното желание за мир и съмнителните им представи за правата на собствеността, трябва да бъдат потушени. Политиката, оформена от тези желания на Белия дом, е обречена на провал, защото руският народ вече не може да подкрепя основната цел на Америка: продължаването на войната.

Предложена е финансова помощ и са започнати необходимите преговори, които Александър Керенски успешно приключва с поредица от заеми (на обща стойност над 190 000 000 долара).

Руската революция 1917 г., има много бащи. През пролетта на 1917 г. името Варбург попада в заглавията на вестниците във връзка с Лев Троцки и В. И. Ленин: През първите две седмици на април 1917 г. двамата болшевишки революционери се отправят към Санкт Петербург. Те трябва да пристигнат там едновременно. На 27 март параходът „Кристиания фьорд“ отплава от Ню Йорк за Петроград. На борда са Лев Троцки, чието рождено име е Лев Давидович Бронщайн, и неговата малка революционна гвардия, която е сформирана в сградата на „Стандарт ойл“ на Рокфелер в Ню Джърси. Те превозват 20 милиона долара, дарение от Джейкъб Шиф от банката „Кун и Люб“.⁹⁴¹ Тези подробности са разкрити от американския историк д-р Антъни Сътън. Сътън провежда изчерпателно проучване в архивите на американското, канадското и германското правителство и представи неопровержими, щателно документирани доказателства. Те ясно показват, че много американски капиталисти са заинтересовани от финансова подкрепа на болшевишката революция.

На първо място е Дж. П. Морган (US Steel), последван от Уилям Б. Томпсън, директор на *Chase National Bank* и Федералния резерв на САЩ в Ню Йорк. На 3 април „Кристиания фьорд“ акостира в канадското пристанище Халифакс, Нова Скотия, и по заповед на британското адмиралтейство, Троцки и неговите хора са заловени и отведени в затвора Амхърст. 20-те милиона долара са открити и конфискувани. Тази значителна сума е дарена от международния банкер Джейкъб Шиф, една от ключовите фигури зад кулисите на Федералния резерв. Докладиту, публикувани наскоро от канадското правителство, разкриват, че намеренията на Троцки са: „започване на революция срещу настоящото руско правителство...“

⁹⁴¹ Джейкъб Шиф, старши партньор в *Kuhn&Loeb Co.*, подпомага финансирането на Троцки. Според вестник „Ню Йорк Джърнъл Америкън“ от 3 февруари 1949 г. около 20 млна долара са инвестирани в окончателната победа на болшевиките в Русия, по думите на неговия внук.

Канадците са обезпокоени, че Ленин може да завземе Русия. В този случай мирен договор и свързаното с него прекратяване на военните действия с Германия са неизбежни. Освободените германски сили ще започнат офанзива срещу САЩ и Канада. Британската и американската пропаганда са много ефективни, защото дори германското висше командване не е мислило толкова смело.

Британското правителство, представявано от офицера от разузнаването, сър Уилям Уайзман, по-късно партньор на *Кун, Лъоб и Ко*, и американското правителство, в лицето на „полковник“ Хаус, настояват за освобождаването на Троцки. Той и хората му са освободени след две седмици, след заплащане на 20 милиона долара.

Антъни Сътън приписва това чудо на прякото влияние на американския президент Удроу Уилсън: „Президентът Уилсън беше феята кръстница, която осигури на Троцки паспорт за завръщане в Русия [...] Този американски паспорт беше придружен от руска входна виза и британска транзитна виза.“⁹⁴²

Кой освен Уилсън може да осигури американски паспорт, британска транзитна виза и руска входна виза за Троцки? Твърдението на Сътън се потвърждава допълнително от факта, че Чарлз Крейн от компанията *Westinghouse*, който е и председател на Демократичния финансов комитет, е придружавал Троцки.

Със знанието на канцлера Бетман-Холвег и с подкрепата на Макс М. Варбург, на 9 април 1917 г. на германско-швейцарската граница двама германски офицери се качват на екстериториалния специален вагон, в който Владимир Илич Ленин, стратегът на зараждащата се световна революция, заедно с партньорката си Надежда Крупская и 32 революционери, трябва да бъдат прекарани тайно от швейцарското си местопребиване през Скандинавия в Русия, в запечатан железопътен вагон. Капитан Арвед фон дер Планиц е по-малко загрижен за охраната на прочутия „дипломатически транспорт“, отколкото за успеха на мисията.⁹⁴³ На шведско-финландската граница Карл Радек-Собелзон и Фриц Платен са върнати обратно, докато Ленин успява да премине неразпознат. В понеделник вечерта, 16 април 1917 г., в 22,30 ч., Владимир Ленин и неговият екип пристигат на Финландската гара в Санкт Петербург след това приключенско пътуване. Но няма и следа от Троцки. Той пристига в Санкт Петербург едва на 17 май 1917 г.

Сред американските партньори на банковата къща „Кун, Лъоб и Ко“ са братята Феликс М. Варбург и Паул М. Варбург. Чрез банките на Макс Варбург германската финансова помощ за революцията е преведена на банка „Ная“ в Стокхолм, която след това предава парите на болшевиките – общо 6 мля долара в злато. В Ню Йорк Феликс Варбург, брат на Макс и Паул, участва в паричния превод за Троцки чрез своя тъст, Джейкъб Шиф. Шиф се надява на поражението на Русия и социални промени, най-накрая да сложат край на дискриминацията на евреите в Русия. Но други видни покровители също правят значителни финансови вноски, като сър Джордж Бюканън, Рокфелер, Олаф Ашберг (от банка „Ная“ в Стокхолм, Швеция) и Алберт Х. Уигин, президент на Националната банка „Чейс“. Какви са техните мотиви?

Едва ли споделяли същите интереси като германското върховно командване. Измъчваното от криза Временно правителство на Русия трябва да бъде преобразувано на 18 май след консултации с работническите и войнишките съвети и с участието на социалдемократите, като социалист-революционера (есер) Александър Керенски става военен министър. Докато болшевишките революционери получават многостранна американска подкрепа, президентът Удроу Уилсън и високопоставени правителствени служители следват двустранна стратегия: първо, да стабилизират Временното правителство на Александър Керенски и засега да предотвратят болшевишка революция под ръководството на Ленин и Троцки. Това изглежда като спешен акт на високо политическо ниво. За тази цел Уилсън изготвя послание, очертаващо американските военни цели до Временното руско правителство на 1 юни 1917 г., и изпраща комисия под ръководството на бившия държавен секретар Елиху

⁹⁴² Effenberger/Moskovitz 2024, S. 241, 320

⁹⁴³ Докладът му за секретното пътуване на Ленин е изваден от досиетата на отдел III Б на Генералния щаб на полевата армия от неизвестна ръка оттогава е изчезнал.

Руут в Санкт Петербург, за да окаже морална подкрепа на Временното правителство, която пристига там на 3 юни. Комисията е натоварена със задачата да регистрира спешно необходимите доставки за продължаване на войната и да осигури по-добра комуникация между съюзниците.

На 24 юли 1917 г. консултът в Петроград, Норт Уиншип, успява да информира външния министър Лансинг, че министър-председателят Керенски е разобличил болшевиките и официално ги е заклеймил като агенти на Германия. Това обаче а е само половината от истината. Със сигурност не е вярно за Троцки. Сред руското население, обаче връзката на Ленин с германските дела, предизвиква недоверие и гняв срещу болшевиките. Троцки попада в затвора, а Ленин е принуден да се крие в Финландия. Междувременно икономическата политика на Керенски се срива. Масовата безработица и гладът водят до нови стачки. С намаляването на доверието във Временното правителство, болшевишките демонстрации излизат на улицата.

Варбург и Руската революция. Макс и Феликс Варбург несъмнено имат значителна, и все още противоречива, роля в преобладаващите наративи около Руската революция. Макс Варбург служил като високопоставен германски офицер от разузнаването по време на Първата световна война. Феликс Варбург е партньор в американската банкова къща *Kuhn, Loeb & Co.* в Ню Йорк. Като част от германската стратегия за дестабилизиране на Русия и облекчаване на натиска върху Източния фронт е организиран транспортът на Ленин. Феликс Варбург, се споменава в някои източници като част от еврейско-американските финансови кръгове, които въпреки политическите си различия подкрепят финансово болшевиките, включително самия Троцки, който получава такива средства чрез семейни връзки. Това е пример за сложното преплитане на капитализма и комунизма по това време.

И двамата допринасят за успеха на Руската Октомврийска революция от 1917 г. по различни начини, въпрос, често обсъждан в историческия дискурс. Германските наративи споменават само германския Генерален щаб и Вилхелм II. Всъщност, кайзерът наистина пише писмо до канцлера с подобно предложение в началото на април 1917 г. Това писмо обаче е достига до Бетман-Холвег, след като Ленин вече се е качил на ферибота за Швеция. Дали Макс Варбург е действал в предварително подчинение? Дали е използвал брат си Феликс? Във всеки случай и двамата играят различни роли в набирането на средства за бягството на болшевиките.⁹⁴⁴

Влиянието на Феликс Варбург като партньор в голяма американска банка (*Kuhn, Loeb & Co.*) очевидно се състои повече в осигуряването на капитал от Америка за революционни дейности, което също косвено подкрепя бягството и политическата дейност на болшевиките.⁹⁴⁵ Както предвижда, Германия подписва отделен мир с болшевиките в Брест-Литовск в края на февруари 1918 г. Този „хлебен мир“ има за цел да осигури доставките на храна за Централните сили. Тогава Украйна е икономически тясно обвързана с Германия. Но това само удължава войната. В началото на ноември 1918 г. съюзниците започват решителната си офанзива на Запад с повече от милион американски войници, постигайки пробив на многопрехвалената линия Хинденбург.⁹⁴⁶

На 7 ноември 1918 г. успява революцията в Бавария, водена от Курт Айзнер, който е във връзка с американския разузнавач Херон, действащ от Женева. На 8 ноември 1918 г., в 10,00 ч., политикът от Центристката партия, Матиас Ерцбергер започва преговори за примирие в Компьен, Франция. Докато германският генерален щаб изглежда действа безразсъдно, Макс М. Варбург и германско-еврейският индустриалец Валтер Ратенау демонстрират стоманени нерви. Ратенау, който ръководеше отдела за суровини в пруското военно

⁹⁴⁴ <https://das-wunder-aus-ungarn.eu/die-finanzierung-der-oktoberrevolution-1917-durch-warburg-und-die-kontrolle-der-russischen-zentralbank-durch-rothschild/3008/>

⁹⁴⁵ <https://www.freitag.de/produkt-der-woche/buch/leo-trotsky-oder-sozialismus-gegen-antisemitismus/revolutionaer-und-gegner-stalins>

⁹⁴⁶ Б. пр. Парадоксално е, че западните автори, вкл. и германците, забравят или не знаят, че обратът във войната става едва след пробива на Солунския фронт и капитулацията на България, последвана от капитулацията на Австро-Унгария. След този момент, втората половина на септември, началото на октомври, войната наистина става безсмислена за Германия.

министерство от 1914 г. нататък и е член на бордовете на директорите на над сто компании, е близък приятел на Макс М. Варбург, който има по-голямо влияние върху Рейнско-Вестфалския синдикат, отколкото някои големи индустриалци като Тисен, Щинес или Хугенберг. Този синдикат е източникът на златото за болшевишката революция в Русия.

Макс М. Варбург насочва германските пари чрез банките си към банка „Ная“ в Стокхолм, чийто директор, Оскар Алстрьомес, ги прехвърля на болшевиките. Общо 6 мля долара в злато. Ленин също се оказа благодарен и трудолюбив. Един ден след завръщането си той изготвя „Тезите от 4 април“.

Ратенау смята доверието на правителството в Уилсън за неоправдано и сега изисква твърдост във вестникарските статии: „Имаме нашата недокосната страна, нашата армия, нашите провизии и нашите въоръжения. Останалото зависи от волята.“⁹⁴⁷ В аналитичната си оценка на ситуацията той просто отбелязва, че западният фронт е окопан и че надеждата за налагане на мир чрез превземането на Кале или Париж е загубена. За Ратенау това не е надежда, а просто късогледство, аполитично илюзия. Войната с военноморските и откъдето морските сили няма да се реши от позицията на Франция. Той заключава: „Можем да търпим войната безкрайно, що се отнася до суровини, храна, човешка сила, сила и воля, с много, с малко или без съюзници.“⁹⁴⁸

Но дори предупреждението, публикувано на 3 октомври във „Vorwärts“, официалният орган на социал-демократите, „Горко на хората, които опират оръжията си до стената пет минути по-рано“, не можа да забави настояването на Върховното командване на армията (OHL) за проект за мирна нота.

На 7 октомври 1918 г. Ратенау публикува призива си за „масов взрив“, народно въстание, във вестник „Vossische Zeitung“, собственост на Улщайн, под редакторството на Георг Бернхард, под заглавие „Тъмен ден!“. Призивът е да се отблъснат вражеските нахлуващи армии в последна героична битка на германска земя – призив, който канцлерът принц Макс фон Баден нарича „сърдечния вик на велик патриот“. За Ратенау капитулацията е преждевременна. Той вярва, че в един неузрял момент те са позволили да бъдат победени от незряло решение. Преговорите не трябва да започват в състояние на колебание; Фронтовете първо трябва да бъдат укрепени, според кредото на Ратенау: „Не искаме война, а мир. Но не мир на цената на пълно подчинение.“ Той призовава за конфискация на всички предприятия, за да се събере друга армия от 500 000 души и да се хвърли срещу враговете на Германия. Социално критичният издател Вилхелм Херцог, приятел на Курт Айзнер, намира това искане за неприемливо.

Херцог, който познавал Ратенау лично, вярва, че призивът произтича от суетата на Ратенау и амбицията му да се представи като стоически немски патриот и държавник. За разлика от него, благоразумният банкер Макс М. Варбург – експерт по Америка благодарение на семейните си връзки, настоятелно умолява представителя на Върховното командване на армията (OHL) да упорства. Когато усилията на Варбург се оказват неуспешни, той заявява на канцлера: „Струва ми се странно, че аз, като цивилен, сега трябва да извикам към военните: Продължавайте да се биете! Знам, че единственият ми син, който в момента е на обучение, ще бъде в окопите след четири седмици, но ви моля, не се отказвайте сега!“⁹⁴⁹ Защото, ако Германия се смири сега, тогава ситуацията нямаше да бъде контролирана от добрия тип американец, а от другия тип. Относно безглавието на Върховното командване на армията, той каза: „Ако военните виждат ситуацията по този начин, нека вдигнат бяло знаме.“ Призови за военните облигации все още се появява във вестниците. Вестникът на Централната асоциация на евреите дори се позовава на Фридрих Велики: „Тази година ще бъде дълга и сурова. Но човек трябва да запази духа си и всеки, който има чест и любов към отечеството, трябва да направи всичко по силите си.“ Имайки предвид тези думи на Фридрих, борбата трябва да продължи с всички сили до почетен край, защото „Става въпрос за всичко, за дома и огнището, за битието.“⁹⁵⁰

⁹⁴⁷ Der Schild Nr. 17 vom 2. Mai 1927, S. 134

⁹⁴⁸ Herzog 1959, S. 23f. duj

⁹⁴⁹ Der Schild Nr. 17 vom 2. Mai 1927, S. 134

⁹⁵⁰ Effenberger/Moskovitz 2024, S. 256-257

Краят на войната и Версай. Следователно, едва ли е изненадващо, че Варбург, поради германските си връзки, привличат интереса на американските тайни служби. Доклад на Военноморското разузнаване от 12 декември 1918 г. гласи следното за Варбург: „Варбург, Паул, Нью Йорк, Сити [...] е награден от кайзера през 1912 г., бил е заместник-председател на Федералния резерв [...] Има брат, който ръководи германската разузнавателна служба.“ Тази информация не изисква особен достъп.

Водещите фигури на банковите къщи са интелектуално далеч по-умни от повечето политици и в много случаи, са високообразовани. Варбург дават видни фигури в интелектуалния живот, като например историкът на изкуството и културата Аби Варбург, основателят на библиотеките Варбург в Хамбург и Лондон, ботаникът Ото Варбург и физикът и носител на Нобелова награда Ото Хайнрих Варбург.

Примирието влиза в сила на 11 ноември 1918 г.: в 11 ч. предиобед на 11-тия месец. Шест дни по-късно Джон Фостър Дълес научава, че президентът Уилсън възнамерява лично да води американската делегация на мирната конференция в Париж и моли Лансинг да бъде включен в делегацията. Чичо му обаче се е скарал с Уилсън заради решението на президента да води делегацията и не е може да направи нищо за племенника си. Но Бернард Барух, съветникът на Уилсън за преговорите, го взема със себе си като свой асистент. По време на пътуването Дълес играе бридж, наред с други, с помощник-секретаря на флота Франклин Рузвелт. Брат му Алън, наскоро повишен в политически офицер, също се оказва полезен в Париж. Барух, като американски делегат в Комисията по репарациите, трябва да помогне за определянето на санкциите за Германия. Така Джон Фостър Дълес се отдава на работата си, като щателно изработва тайните детайли на финансирането на дълга и се фокусира върху икономически въпроси. Той е водещ глас в застъпничеството за разоръжаване и международни правни институции.⁹⁵¹

По-късно неговата безкомпромисна позиция като политик е очевидна още по това време: той играе централна роля в изготвянето на член 231 от Версайския договор, така наречената „клауза за военна вина“ след Първата световна война. Дълес формулира клаузата в правни термини, целяйки да установи правното основание за обширните искове за репарации на съюзниците срещу Германия. Този член придобива силен политически заряд, особено в Германия, тъй като се възприема като установяваща единствената военна вина на Германия. Дори по време на войната Джон Фостър развива важни делови и политически контакти, които повлияват фундаментално на по-късната му кариера като адвокат и държавен секретар.

След войната той използва този опит и контакти като адвокат в известната кантора *Sullivan & Cromwell*, специализирана в международните икономически отношения.⁹⁵²

Алън Дълес също е част от делегацията на САЩ на Парижката мирна конференция. След това се присъединява към адвокатската кантора, ръководена от брат му, и съчетава дипломатията с трансатлантическите финанси. Този опит пропрати пътя за по-късната му работа в разузнаването и финансите и оформи разбирането му за международната политика и интересите на Уолстрийт.⁹⁵³

Макс Варбург участва като експерт във Версайската мирна конференция, представяйки германските интереси, срещу Версайския договор. Братята Варбург, действащи на международно ниво от САЩ и Европа, поемат ключови икономически и политически роли по време на Първата световна война, което постави основите за по-късното им влияние във финансите и политиката.⁹⁵⁴

Междувоеенният период. Опитът от Първата световна война. Джон Дълес като прагматик, Алън като авантюрист на терен, ще оформят по-късните им нагласи: безкомпромисна реалполитика, доверие в собствените им мрежи и дълбок скептицизъм към идеологиите. И двамата братя представляват американски елит, който се е поучил от катастрофата на Първата световна война.

⁹⁵¹ <https://www.americanheritage.com/bred-power-dulles-brothers>

⁹⁵² <https://www.hdg.de/lemo/biografie/john-foster-dulles.html>

⁹⁵³ <https://www.ruhr-uni-bochum.de/agnse/wiki-Dulles.html>

⁹⁵⁴ <https://www.deutsche-biographie.de/sfz139057.html>

Алън и Джон първоначално използват своите правни, икономически и дипломатически мрежи от връзки, в този период като партньори в известната адвокатска кантора *Sullivan & Cromwell*, която по-късно разширяват по свой начин като водещи фигури на американската държава по време на Студената война.

Веднага след края на Първата световна война, американският разузнавач Алън Дълес е оставен в Швейцария. Там, в доклад от 10 април 1920 г., той отбелязва: „В резултат на засиленото участие на баварските евреи в комунистическите групи, толерантността от предвоенния период сега се е променила и се е появило силно антисемитско движение.“⁹⁵⁵

Спартакисткият марш, проведен в Мюнхен в средата на февруари 1919 г. под лозунга „Да унищожим буржоазията“, също допринася за това. Ойген Левине, Тобиас Акселрод и Макс Левиен идват от Москва специално за събитието. Те са видни комунисти и организират революционните събития в Мюнхен.⁹⁵⁶ Левине и Акселрод са руски евреи; еврейският произход на Левиен е опроверган.⁹⁵⁷

Профсъюзите и мнозинството социалисти под ръководството на Ерхард Ауер предупреждават предварително последователите си, да не участват в този антидемократичен пуч.

Съветът по външни отношения в Ню Йорк (1921 г.). Импулсът за основаването на тази организация (СВО / CFR) идва от съветника на Уилсън, „полковник“ Едуард М. Хаус, главен преговарящ на американската делегация на Версайската конференция, в тясно сътрудничество с журналиста и президентски съветник Уолтър Липман, Джон Фостър Дълес, Алън Дълес и Кристиан Хертер (държавен секретар на САЩ от 1959 до 1961 г.). Другите учредители са bankerите Бернард Барух, Дж. П. Морган, Джейкъб Шиф, Франк Вандерлип (президент на *National City Bank*), Пол Уорбърг (Паул Варбург) (партньор в *Kuhn, Loeb, and Company*) и Джон Д. Рокфелер. Също участва високопоставеният политик, бизнесмен и дипломат Аверел Хариман.

Повечето от тях се познават покрай създаването на Федералния резерв. Джон У. Дейвис, личният адвокат на Дж. П. Морган, е президент-основател.

За да се осигури изключително присъствие, Пол Крават, представител на Дж. П. Морган, е назначен за вицепрезидент. Професор Карол Куигли⁹⁵⁸ ясно характеризира CFR като „инструмент“ за *J. P. Morgan and Company*, съвместно с много малката американска група от „Кръгла маса“ на лорд Милнър и възпитаниците му.

С течение на времето Морган губи влияние в полза на Рокфелер, с които намират „единното световно правителство“ като по-подходящо за тяхната бизнес философия.

Джеймс Пол Уорбърг, син на Паул Мориц Варбург – един от „башите“ на Федералния резерв в САЩ, споделя това мнение.

Неговият известен цитат от 17 февруари 1950 г. пред Сената на САЩ е: „Ще имаме световно правителство, независимо дали ни харесва или не. Единственият въпрос е дали ще бъде постигнато със съгласие или чрез налагане на сила.“⁹⁵⁹

Джеймс Пол Уорбърг е финансов съветник на президента Рузвелт от 1933 г., особено на Лондонската икономическа конференция. Той подава оставка през 1934 г., когато не може да подкрепи определени мерки от Новия курс. По време на Втората световна война Джеймс Уорбърг работи в Министерството на информацията на САЩ и след войната се застъпва за ядрено разоръжаване и прилагането на плана Morgenthau (превръщане на Германия в изостанала аграрна страна).⁹⁶⁰

Ялмар Шахт и братята Дълес. Интензивните бизнес отношения в Германия водят Джон Фостър Дълес (1888–1959) в Берлин, където брат му Алън го запозна с Ялмар Шахт,

⁹⁵⁵ *Effenberger/Moskovitz: Deutsche und Juden vor 1939 Stationen einer schwierigen Beziehung, Ingehlheim a. Rh., 2013, S. 296*

⁹⁵⁶ <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/282410/das-moskau-unserer-bewegung/>

⁹⁵⁷ Той е роден в Москва през 1885 г. По бащина линия е потомък на понемчени френски хугеноти с фамилията име Левиен (*Lavigne*). Баща му, Лудвиг Иванович (Йоганович) Левиен, е германски поданик, представител на няколко европейски машиностроителни завода в Москва; майка му, Екатерина Фьодоровна Левина (по баща Кондратиева), е рускиня.

⁹⁵⁸ *Carroll Quigley: Tragedy and Hope. New York 1966*

⁹⁵⁹ <https://spartacus-educational.com/SPYwarburg.htm>

⁹⁶⁰ <https://www.munzinger.de/register/portrait/biographien/warburg%20james%20p.00/2360>

който говореше свободно английски и е запознат с начина на мислене и работа в САЩ. Двамата веднага се сближават. На 20 март 1922 г. Шахт прави на Дълес предложение за бъдещо решение на проблема с репарациите.

Експерти от *J. P. Morgan & Co.*, заедно с Монтагю Норман, ръководител на Банката на Англия, са разработили идеи за проникване на американския капитал в Европа. Европейският представител на тези идеи е Ялмар Шахт, представител на *Dresdner Bank*.⁹⁶¹ Дълес препраща предложенията на Шахт на Томас У. Ламонт, партньор в *J. P. Morgan & Co.* В конструктивния триъгълник на Дълес, Шахт и Морган идеите се оформят в международни картели, базирани в Германия: След като Шахт успява да сложи край на инфлацията в Германия през есента на 1923 г., той първо става комисар по валутните въпроси на Ваймарската република, а след това, през декември 1923 г., президент на Райхсбанк – идеални условия за обединяване на англо-американските и германските финансови кръгове. С новата и стабилна валута Германия отново става привлекателна за САЩ.

Джон Фостър Дълес участва в разработването на плана „Доус“, който отваря огромни нови пазари. По-късно той урежда заем от 100 млна долара от пет големи американски банки за германски кредитополучатели. През следващите 7 години той и неговите партньори улесняват отпускането на още 900 млна долара заеми за Германия – еквивалентни на повече от 15 милиарда долара по днешен курс.

Той се издига като водещ световен продавач на германските облигации. Рязко отхвърля критиките, че банките трябва да инвестират повече в САЩ, а Държавният департамент се опитва да ограничи заемите за Германия до плащанията на репарациите или за подкрепа на картели.

Годишните му работа за германски клиенти осигуряват значителна икономическа основа за неговата лоялност.

Основане на IG Farben през 1925 г. като част от плащанията на германски репарации. Картелът *IG Farben* е основана на 2 декември 1925 г. чрез сливането на няколко водещи германски химически компании: *BASF*, *Bayer*, *Hoechst*, *Agfa*, *Chemische Fabrik*, *Griesheim-Elektron*, *Chemische Fabriken vorm. Weilerter Meer*. Ключови инициатори и основатели са Карл Дуйсберг (*Bayer*) и Карл Бош (*BASF*).

По предложение на САЩ тези големи компании се обединяват, за да увеличат рентабилността си чрез по-ефективна организация и производство, и да се справят по-добре с увеличените финансови тежести на Версайския договор и изискванията за репарации. Сливането е стратегически отговор на икономическата криза и международната конкуренция, за да се направи германската химическа промишленост по-конкурентоспособна в международен план и да се генерира чуждестранна валута за плащанията на репарациите.⁹⁶²

American IG и съвместните предприятия. През 1929 г. е основана „*American IG*“ като американска холдингова компания за американските дъщерни дружества на *IG Farben*. Това осигурява правна и икономическа сигурност за бизнес интересите и патентите на американския пазар. Връзката се засилва през 30-те години на XX век чрез реципрочни акционерни участия и трансфер на технологии. С основаването на *IG Farben*, американската индустрия разглежда германската химическа промишленост като надежден, целенасочен и технологично иновативен партньор – както за намаляване на разходите, така и за глобална конкурентна защита, което значително опростява и насърчава сътрудничеството на международния пазар.⁹⁶³

След като е първи секретар в посолството в Берлин, през 1920 г. Алън Дълес е преместен в (тогава все още) посолството на САЩ в Константинопол. През 1922 г. се връща във Вашингтон и оглавява международния отдел за Близкия изток. Успоредно записва да учи право. През 1926 г. (на 33-годишна възраст), той отказва поста посланик в Пекин – уж поради недостатъчно заплащане и напуска дипломатическата служба.

⁹⁶¹ *Effenberger Schwarzbuch 2020, S. 77*

⁹⁶² <https://www1.wdr.de/stichtag/stichtag-ig-farben-100.html>

⁹⁶³ <https://filmundgeschichte.com/chronik-der-i-g-farben-von-1925-bis-anfang-der-50er-jahre>

Той следва брат си Джон Фостър Дълес, който вече е станал изпълнителен директор в международната адвокатска кантора *Sullivan & Cromwell*, предпочитаната от всички картелни кантори, която се отличава с лобиране и връзки с обществеността. Например, за да се насърчи продажбата на облигации за възстановяване на Германия, т. нар. „Хайделбергски облигации“, се култивират прогермански обществени настроения чрез поставянето на германски оперети в САЩ.

Sullivan & Cromwell подкрепят изолационистките политически течения „Америка на първо място“, чийто фигуративен лидер е прогермански настроеният Чарлз Линдберг.

Клиентите на *Sullivan & Cromwell* включват големи корпорации като *Chase Bank*, *J. P. Morgan*, *Ford*, и разбира се, *I.G. Farben*.

„Съливан и Кромуел“ представлява компаниите не само законно, но и като представители на акционерите и политическите лобисти.⁹⁶⁴ Красноречивият Джон Фостър Дълес, по това време член на фондацията „Рокфелер“, помага за създаването на плана „Йънг“ през 1929 г., който заменя плана „Доус“ и има за цел да канализира плащанията на германските репарации чрез Банката за международни разплащания в съответствие с интересите на Уолстрийт. Този план е отменен с Голямата депресия от 1932 г.

През 30-те години на XX век Дълес е генерален представител на *I.G. Farben* за САЩ. Под ръководството на Джон Фостър Дълес, „Съливан и Кромуел“ преструктурират финансите на Норвегия, Дания, Полша, Франция, Аржентина, Уругвай и Колумбия. Дълес разглежда картелите като гаранتي за стабилност, осигуряващи печалби, като същевременно зачитават националните икономики от непредсказуеми колебания.

Сред най-важните му клиенти е базираната в Ню Джърси компания „Интернешънъл Никъл“, на която е консултант, и член на борда на директорите. В началото на 30-те години на XX век той я води, заедно с канадското ѝ дъщерно дружество, в картел с двама големи френски производители на никел.⁹⁶⁵

Дори при Андрю Мелън, министър на финансите на САЩ от 1921 до 1932 г., разрешените транзакции, включващи семейство Варбург и нацистите, са извършвани между Хариман, Сам Прайър и Прескът Буш, дядото на Джордж У. Буш.

Внучката на Мелън е омъжена за Дейвид К. Е. Брус⁹⁶⁶, който работи в офиса на Прескът Буш в началото на 30-те години на XX век.

Прескът Буш (дядото на Джордж У. Буш) по това време, заедно с втория си баща Джордж Хърбърт Уокър, е управляващ директор в офисите на *Brown Brothers & Harriman*, на Уолстрийт и натрупва състояние, чрез пране на пари и контрабандно внасяйки военни материали в нацистка Германия.

През юли 1942 г. *New York Herald Tribune* публикува редакционна статия на първа страница за Прескът Буш като финансирал Хитлер, озаглавена „Ангелът на Хитлер има 3 милиона в американска банка“. Това силно разтревожава Буш и неговите партньори в *Brown Brothers Harriman*. Ситуацията станва още по-опасна, когато през 1942 г. Конгресът на САЩ обявява участващите във финансираните на нацистите, банки и корабни компании, а депозитите в *Union Banking Corp.* могат да бъдат конфискувани съгласно Закона за търговия с врага.

Така политическите мечти на Прескът Буш сякаш приключват, преди дори да са започнали. И все пак неговото „участие“ остава незабелязано както от печата, така и от опозицията.

⁹⁶⁴ Effenberger Schwarzbuch 2020, S. 78

⁹⁶⁵ През 1934 г. най-големият производител на никел в Германия, *I.G. Farben*, се присъединява към мрежата, превръщайки я в химически гигант. Тази взаимосвързана мрежа дава на Третия райх достъп до ресурсите на никеловия картел. Според проучване на *Sullivan & Cromwell*, без Дълес, Германия нямаше да има преговорна сила, за да се справи с *International Nickel*, която контролира световните доставки на никел, ключов компонент на неръждаемата стомана и бронираниите зацити. През 30-те години на XX век той обединява белгийската химическа компания *Solvay* с *I.G. Farben*, американската фирма *Allied Chemical & Dye* и няколко други компании, за да сформират мощен химически картел.

⁹⁶⁶ По време на Втората световна война Брус се издига до ръководител на американското разузнаване в Лондон. След войната става помощник-министър на търговията на САЩ, с министър Авърел Хариман.

Прескът Буш доброволно поема председателството на благотворителната Обединена служба, пътува из страната и събра милиони долари, за да окаже морална подкрепа на американските войски, сражаващи се във войната.

Тази дейност му помага да спечели място в Сената на САЩ. Защитниците на Джордж Х. У. Буш честно оспорват обвиненията, като посочват, че семейство Буш не е единственото, което подкрепя Хитлер. Сред легендарните американски компании и фигури, които подкрепят Хитлер, са Хенри Форд, Дж. П. Морган (младши), семейство Дю Пон, Алън и Джон Фостър Дълес, Чарлз Линдберг, Уилям Рандолф Хърст, *Alcoa Aluminum*, *Standard Oil (Exxon)* на Рокфелер, *General Motors*, *ITT* и *Chase Bank*.

Хитлер и американският капитал. На 30 януари 1933 г. Хитлер става райхсканцлер, а Ялмар Шахт – министър на икономиката. Работейки със Шахт, Дълес помага на Третия райх да намери източници на финансиране в САЩ за обществените институции, банките и промишлеността. Заедно те разработват нови формули, които улесняват германците да вземат заеми от американски банки, и организират сложни реструктурирания на германския дълг на няколко „конференции за дълга“, които официално се провеждат от банкери, но в тясно сътрудничество между германското и американското правителство.

Sullivan & Cromwell емитира първите американски облигации за стоманения и оръжен конгломерат *Krupp AG* и успешно се бори срещу усилията на Канада да ограничи износа на стомана за германските производители на оръжие.

Според Джон Фостър Дълес фирмата представлява „няколко провинциални правителства, някои големи американски корпорации, редица големи американски компании с бизнес интереси в Германския райх и някои богати хора“. Друг доклад посочва, че „тя просперира чрез картели и тайни споразумения с новия нацистки режим“.

След Голямата депресия, последвана от банковата криза през 1929 г., Джон Фостър Дълес описва Франция и Великобритания като „статични общества“, заинтересовани само от защитата на това, което имат. Бъдещето обаче ще бъде оформено от три творчески и динамични сили: Германия, Италия и Япония. „Тези динамични народи“, пише Дълес в статия, „са решени да оформят своите държави по такъв начин, че да могат да вземат съдбата си в свои ръце и да постигнат разширения статус, който им е отказан при либералната и мирна форма на управление.“

Тук трябва да се вземе предвид ролята на големите американски картели, компании и банки. Тези образувания са активни в много сектори на икономиката – особено в оръжейната индустрия, докато националсоциалистите започват да консолидират властта си. Рокфелер държи приблизително 50% от целия комплекс *I.G. Farben*, като братята Дълес са следващите по големина акционери.

Журналистът Дрю Пиърсън изброява германските клиенти на *Sullivan & Cromwell*, дарили пари на нацистите, и описва Джон Фостър Дълес като главен агент на „банковите кръгове, които спасяват Адолф Хитлер от финансов крах и установяват неговата нацистка партия като действащо предприятие“.

Във всичките си дейности Дълес успява да се възползва от бизнес контактите, които е създал по време на Първата световна война. Както отбелязва бъдещият британски външен министър Остин Чембърлейн в мемоарите си: „Версайският престиж“ на Джон Фостър Дълес предизвиква надпревара сред американските банки, за да си осигурят помощта му като юрисконсулт.⁹⁶⁷

Братята Дълес са с двулики като Янус в отношенията си с нацистите. Във всичките си дейности Дълес успява да се възползва от бизнес контактите, които е създал по време на Първата световна война. „Алън Дълес публично критикува Хитлер и препоръчва на еврейските банкери, за които източва капитал от Германия, да създават всякакви фиктивни компании“⁹⁶⁸.

⁹⁶⁷ Effenberger Schwarzbuch 2020, S. 79-84

⁹⁶⁸ Curtis B. Dall: *Amerikas Kriegspolitik*. Tübingen 1972, S. 109

Джон, от друга страна, подкрепя водещите американски индустриалци в техните ходоносни бизнес отношения с Германския райх, включително Прескът Буш (1895–1972), бащата на Джордж Х. У. Буш.

На пръв поглед дейностите на *Съливан и Кромвел* изглеждат противоречиви, но в крайна сметка те могат да бъдат описани като изключително умни: в съответствие с мотото „Вървете поотделно – удряйте заедно“.

Къртис Б. Дъл, зет на Ф. Д. Рузвелт, се среща с Бернхард Барух и семейство Варбург. Къртис Дъл описва как в началото на 1933 г. Бернхард Барух спонтанно потърсил Франклин Делано Рузвелт. Тъй като Рузвелт не е на телефона, Дъл започва разговор с Барух. Барух препоръчва на Дъл да влага в сребро и разкрива, че притежава 5/16 от общите официални световни резерви от сребро. Дъл си спомня отново разговора едва няколко месеца по-късно, когато, съвсем неочаквано печата съобщава за среброто, по доста инцидентен начин, през уикенда след затварянето на фондовия пазар. Като политически жесткъм западните държави с техните сребърни мини, Конгресът разрешава на Министерството на финансите на САЩ да удвои цената, която трябва да плаща за сребро на свободния пазар. Съответно американският пречат приветства горещо това предложение.

За други страни обаче като Китай това увеличение е тежък удар за търговците и земеделците, защото означава, те да получават само половината от цената за своите продукти. Това внезапно покачване на цените, причинява големи трудности и в други страни.

„Когато си спомням разговора си с Барух, сега знам, че това беше най-добрият „свѐт“, който някога съм получавал. Когато години по-късно печата съобщи, че сър Уинстън Чърчил е в САЩ и първо е посетил Барух в Ню Йорк, преди да отиде в Белия дом по държавни дела, изобщо не бях изненадан. Най-важните неща винаги са на първо място. Нито пък бях изненадан, че Барух в крайна сметка се превърна в най-известния символ на световните финансови сили. Дори когато седеше на пейка в обществен парк, хранеше гълъбите и предлагаше съвети, неговите забележки бяха предназначени да определят много предварително правителствената политика. Думите му отразяваха голяма финансова сила, както видима, така и невидима. Те представляваха сила с такъв размер и обхват, каквито човек рядко среща и за която никой американец не би могъл да мечтае“.⁹⁶⁹

В края на 20-те години на XX век, Къртис Б. Дъл, приятел на Фреди, син на Феликс Уорбърг, от време на време е канен от г-жа Уорбърг, дъщерята на Джейкъб Шиф, на нейните големи неделни обяди. Дъл я описва като много очарователна домакиня.

На тези събирания обикновено присъстват доста хора, включително някои братовчеди и чичото на Фреди, Пол Уорбърг. Чичо Пол е автора на банковия закон, подписан от президента Уилсън малко преди Коледа 1913 г. и станал известен като Закон за Федералния резерв. Феликс Уорбърг е любезен и приятелски настроен, наистина приятен домакин. Брат му Пол обаче изглежда много по-резервиран и по-дръпнат. „Спомням си го добре, седнал в големия си стол, далеч от общия разговор, докато не се сервира обядът.“⁹⁷⁰

Връзките на елитните американски банки с Третия райх. От името на фирмата, Алън Дълес придружава експерта по контрол върху оръжията Норман Дейвис през пролетта. През 1933 г. той обикаля европейски столици, срещайки се с водещи фигури като Рамзи Макдоналд, Невил Чембърлейн, Леон Блум и Пол Бонкур. Неговите контакти и участието в европейските преговори за разоръжаване го правят привлекателен за оръжейната индустрия.

На 8 април 1933 г. Дейвис и Дълес се срещат с Адолф Хитлер и неговите съветници в Берлин, среща която Дълес пази в тайна до края на живота си.

Бащата на Прескът Буш е железопътният магнат Самюъл Прескът Буш, има бизнес връзки с Рокфелерови и Хариманови. Президентът Рузвелт веднъж отбелязва за Едуард Хариман и неговите спекулации на фондовия пазар, че той е „един от онези големи злодеи, белязани със знака на престъпността“.

⁹⁶⁹ Също, S.44

⁹⁷⁰ Също, S. 80

Самюъл Прескът Буш е назначен от правителството на САЩ през 1917 г. да организира военната икономика. Синът му, Прескот Шелдън Буш, се издига до ръководител на елитното студентско братство „Череп и кости“ в Йейлския университет.

Легендата разказва, че тази многостранна личност е открила черепа на индианския вожд Джеронимо. Прескот е служил като капитан на полева артилерия в Експедиционните сили на САЩ и е бил разузнавач при Вердюн.

През 1937 г. Алън Дълес се присъединява към ръководството на банката на Дж. Хенри Шрьодер, един от най-могъщите и влиятелни банкери в нацистка Германия. Там той се събира отново с Ялмар Шахт, президент на Райхсбанк и член-основател на БМР, или Банката за международни разплащания, най-старата и най-важна международна финансова организация, позната само на малцина, въпреки че (или може би защото?) остава в сърцето на световната финансова система.

„Банката на централните банки“, със седалище в Базел, Швейцария, управлява валутните резерви на своите банки-членки, координира паричните политики на основните икономически сили и оформя световната финансова архитектура. Защитена от международен договор, тя не е отговорна пред никого, въпреки огромните си отговорности и власт – дори швейцарската правна система не може да ѝ повлияе, а депозитите ѝ се считат за защитени от изземване от страна на правителството.

През 1937 г. Джон Фостър Дълес присъства на конференция на ОН в Париж. Той намира дискурса за безплоден и пише, че ОН е егоистично общество на победителите от 1919 г., създадено, за да поддържа статуквото в Европа. Тъй като е съгласен с Хитлер по този въпрос, Дълес си спечелва репутация в Париж и Лондон на симпатизант на нацистите.

В книгата си от 1939 г. „Война, мир и промяна“ Джон Фостър Дълес анализира „условията, които водят до употребата на насилие в наше време“. Един от начините да се предотврати това, твърди той, е да се „формира човешкият дух“⁹⁷¹, тоест чрез етични средства; другият вариант, предпочитан от Дълес, разчита на политически средства. Той предлага да бъдем толерантни към динамичните нации. Човек може да се съгласи с него, че „договорната структура на света трябва да се разглежда като еластична, а не като статична“.

Това е наистина визионерско, като се има предвид, че, нашето разбиране за връзките – нови прозрения за преди това затворени документи и обстоятелството, че самите условия се променят. Дълес смесва благочестието с „динамичната“ теория за световната история, която заимства от Арнолд Тойнби, който според Дълес е доказал, че „всички известни култури се издигат и падат в ритъма на атаката и реакцията“. Дълес се възползва от всяка възможност да проповядва. „Изправяме се на амвона и започваме да обсъждаме световната политика“, пише той в дневника си по време на пътуване до Китай през 1938 г. „Развивам теориите си за динамична и мирна промяна.“⁹⁷²

I.G. Farben, Vereinigte Stahlwerke и Банката за международни разплащания. Погледът към взаимосвързаността и широкото разпространение на целия комплекс Farben подчертава неговото глобално значение: *Ford Motor Company* (Едсел Б. Форд, Карл Бош), *Standard Oil of New Jersey* (Уолтър Тийгъл), *Rockefeller Bank of Manhattan* (Х. А. Мец, Паул М. Варбург) и *Federal Reserve Bank of New York* (Чарлз Е. Мичъл, Уолтър Тийгъл, Паул М. Варбург). След като президентът на *General Electric* Оуен Ъънг, като ръководител на американската делегация, договаря плана на Ъънг през 1928 г., навлизането на *General Electric* в германската електротехническа индустрия едва ли е изненадващо.

През юли 1929 г. *General Electric* придобива акции в AEG за 14 милиона марки. Този дял, заедно с по-нататъшни покупки на свободния пазар, дава на *General Electric* 25% дял в AEG. В този контекст Сътън цитира *Vossische Zeitung*: „Американската електротехническа индустрия завладява света и само няколко бастиона могат да издържат на атаката.“ Е, AEG не си тръгва с празни ръце. Споразумението осигурява на AEG достъп до американски па-

⁹⁷¹ Daniel Yergin: *Der zerbrochene Frieden Der Ursprung des Kalten Krieges und die Teilung Europas*. Bielefeld 1977; *Original Shattered Peace – The Origins of the Cold War and the National Security State*, New York 1977, S. 129.

⁹⁷² Effenberg/Löw: *Pax americana Die Geschichte einer angelsächsischen Weltmacht bis heute*. München 2004, S. 287

тенти и технологии. През същия месец е постигнато споразумение между *General Electric* и три германски компании – *AEG*, *Siemens & Halske* и *Koppel & Co.*, всички от които притежават акции в *OSRAM*, за разделението на труда, за производството и дистрибуцията на електрически крушки.

В следващите месеци управителните съвети на *AEG* и *OSRAM* са попълнени с американски директори. Един от членовете на надзорния съвет на *I.G. Farben* е не друг, а бившият ръководител на разузнаването, хамбургският банкер Макс М. Варбург. И вероятно по чисто съвпадение (!?), брат му Паул М. Варбург е вписан в борда на американската *I.G. Farben*.

През 1928 г. американските дъщерни дружества на *I.G. Farben* — *Bayer Company*, *General Aniline Works*, *Agfa Anso* и *Winthrop Chemical Company*, са организирани в швейцарска холдингова компания, контролирана от *I.G. Farben Germany*.

Националсоциалистът Хитлер става приятел на капитала. Международният банкер фон Шрьодер поддържа тесни бизнес и семейни връзки с банковите къщи на *J. Henry Schroeder* (името е англизирано) в Лондон и *J. Henry Schroeder Corporation* в Ню Йорк, и си сътрудничи с инвестиционната банка *Schroeder/Rockefeller & Co.* и групата *Dillon-Read (Baruch)*. Правните дела на тези финансови групи се обработват от адвокатската кантора *Sullivan & Cromwell*. Затова не е изненадващо, че нейният собственик, Джон Фостър Дълес⁹⁷³, бъдещият държавен секретар на САЩ, също е в Кьолн този ден. Дълес подкрепя финансово италианските фашисти като адвокат на банката *Dillon, Read & Co.* и през 20-те години на XX век изгражда *United Steelworks* в Германия, след което става главен юрисконсулт на *IG Farben*.

На 4 януари 1933 г. срещата между Франц фон Папен и Адолф Хитлер се провежда в дома на банкера Курт фон Шрьодер в Кьолн.⁹⁷⁴ Тази среща се смята за „раждането на Третия райх“.

В допълнение към националсоциалиста Хитлер е поканен и консервативен политик: единоверецът и партиен съюзник на Конрад Аденауер, папският камерхер и бивш райхсканцлер Франц фон Папен, който е военен аташе във Вашингтон по време на Първата световна война. Тези мъже договарят споразумение за сформирание на съвместно правителство. За да предпази Хитлер от стигмата на уличния политик, аристократичният Папен става негов вицекацлер. Щедрият банкер Шрьодер също не е пренебрегнат и е номиниран за представител на Райхсбанк в Банката за международни разплащания в Базел. Предвид обширната му мрежа от връзки, това е разумен и практичен избор. Следователно не е проблем, че Щайн Банк в Кьолн, банка, собственост на тъста на барон Шрьодер, е управлявала специалната сметка „S“ за приятелите на Хитлер.

Вестник „Таймс“ съобщава за срещата на Фостър Дълес в дома на Шрьодер през януари 1933 г., но е редактирана и порменена на 11 ноември 1944 г. Прессъобщението от 1933 г. е съкратено, а 40-страничната статия в ноемврийското издание е намалена до 26 страници. Що се отнася до финансирането, въпросът изглежда напълно ясен, както официално, така и историографски.

Първо, има „бохемската“ сцена на Берлин и Мюнхен, вдъхновена от националистическата идеология; след това са членовете на партията и в по-малка степен германската индустрия, от Ханфценгъл до Флик, Тисен и конгломерата *IG Farben*; и накрая, няколко прогермански настроени чужденци като автомобилния магнат Хенри Форд⁹⁷⁵ (27) или петролният магнат от *Royal Dutch Shell*, сър Хенри Детеринг, за когото се твърди, че е бил впечатлен от Хитлер още през 1921 г.

Хенри Форд и шефът на *General Motors* Джеймс Муни дори стават лични приятели на фюрера и получиха от него „Кръста за заслуги, Германски орел“ през 1937/38 г.

Германските индустриалци, които сега финансират Хитлер, са предимно директори на картели с директни американски връзки или на американски дъщерни дружества. Напри-

⁹⁷³ https://de.wikipedia.org/wiki/Treffen_Papens_mit_Hitler_im_Haus_des_Bankiers_Schr%C3%B6der

⁹⁷⁴ *Effenberg/Löw: Pax americana Die Geschichte einer angelsächsischen Weltmacht bis heute. München 2004, S. 291*

⁹⁷⁵ *Effenberg/Moskovitz: Deutsche und Juden vor 1939. Höhr-Grenzhausen 2013, S. 370f.*

мер, Рокфелер държи приблизително 50% от целия комплекс *Farben*. Братята Дълес бяха следващите по големина акционери. Подобно на *I.G. Farben*, *A.E.G.*, *DAPAG* и други също мултинационални корпорации. Тези мултинационални компании са изградени през 20-те години на XX век с американски заеми.

Докато хамбургският банкиер Макс М. Варбург е член на надзорния съвет на *I.G. Farben*, брат му Паул М. Варбург е член на изпълнителния съвет на американската *I.G. Farben*.

Хамбургският банкиер Макс Варбург възприема правителството на Хитлер като временно явление. Той смята за напълно невъзможно Хитлер някога да стане единствен владетел на една от най-креативните, трудолюбиви и могъщи нации.

Палестинският тръст (*Paltreu*) е създаден в Берлин, а неговият еквивалент, обществото *Хаавара*, е основано в Тел Авив. Германските евреи, желаещи да емигрират, депозират минимална сума от 1000 британски лири, изискваните „пари за показване“, в сметките на германската „Хаавара“, в банка „Васерман“ в Берлин, или в банка „Варбург“ в Хамбург.

С тези пари еврейските вносители могат да купуват германски стоки за износ в Палестина, като същевременно депозират еквивалентната стойност в палестински лири в сметка на „Хаавара“ в Англо-Палестинската банка в Палестина.⁹⁷⁶

За разлика от Джеймс Ф. Бърнс, който по природа търси компромис, Дълес се позовава на абсолютни принципи, колкото и сложни да са те. Дълес е премерен и благочестив в поведението си; говори бавно и съдържано; той е „министър в сянка“.

Преди Пърл Харбър Дълес заема позиция, която по-късно му позволява да води политика на умиротворяване, критикувайки „притежаващите“ държави Франция, Великобритания и САЩ за това, че не са компенсирали справедливо „непритежаващите“ държави Германия, Япония и Италия.

Не всички смятат, че съчетанието на благочестие и геополитика на Дълес е отлично. Александър Кадоган от британското външно министерство определя Дълес през 1942 г. като „най-неясния тип, безполезен, самодоволен американец“. Към края на войната Дълес е водеща фигура във външнополитическия елит и главен съветник по външната политика на тогавашния кандидат-президент Томас Дюи.

По време на Втората световна война Дълес се надява на бъдещи следвоенни отношения със СССР. През януари 1945 г. той отбелязва, че „съветското кредо вече се е превърнало в динамична сила в света“ и е завладяло въображението на масите навсякъде. Той предупреждава американците: „Лесно бихме могли да се изнервим и тогава евентуални инциденти биха обтегли отношенията ни. Това не е нито необходимо, нито желателно.“ Той смята, че „никаква диктатура не е абсолютна“ и вярва, че съветската система в крайна сметка ще стане като американската.

През февруари 1945 г. Юджийн Лайънс, редактор на *Reader's Digest*, критикува твърдението на Дълес, че както американците, така и руснаците имат основание да са подозрителни един на друг, като го нарича „глупаво“. Министърът в сянка спокойно отговоря: „милиони американци мислят, че на руснаците не трябва да се има доверие, и според мен, това е причина руснаците да ни се доверяват. Доверието може да бъде само взаимно... бъдеща задача ще е да се разсее такова недоверие. Ако това бъде осуетено и от двете страни, тогава бъдещето на световния мир е в сериозна опасност.“⁹⁷⁷ Дълес смята сътрудничеството в рамките на международна организация за възможно.

Уставът на ООН. На 26 юни 1945 г. в Сан Франциско е подписан „Уставът на Организацията на обединените нации“ (ООН) от представители на 50 държави. Правилата на ООН постановяват, че участващите държави, действайки на основата на „суверенно равенство“, се ангажират с мирното уреждане на всички международни спорове и се отказват от всякаква употреба на сила срещу „целостта и независимостта на други държави“. Ако даде-

⁹⁷⁶ *Effenberger/Löw: Pax americana Die Geschichte einer angelsächsischen Weltmacht bis heute. München 2004, S. 128*

⁹⁷⁷ *Daniel Yergin: Der zerbrochene Frieden Der Ursprung des Kalten Krieges und die Teilung Europas. Bielefeld 1977; Original Shattered Peace – The Origins of the Cold War and the National Security State, New York 1977, S. 129*

на държава сметне този отказ за твърде труден, ООН, съгласно член 2, може да предприеме превантивни и принудителни мерки. Това осигурява монопола на ООН върху употребата на сила.

Президентът на конференцията, Едуард Р. Стетиниус, признава това и с помощта на сенатор Артър Х. Ванденберг и неговия правен съветник, енергичния адвокат Джон Фостър Дълес, добавя членове 51 и 52 към Устава в същия ден.

Член 51 ревизира член 2, като предоставя на нападнатата държава членка присъщото право на индивидуална или колективна самозащита. Член 52 вече толерира локално ограничени споразумения (включително НАТО), които могат да „уреждат“ спорове без участието на Съвета за сигурност. С тези два члена, изпълнени с капани и осигуряващи работа и препитание за поколения международни юристи, останалите 109 члена от Хартата са на практика обезсилени.

Това скоро води до изолацията на СССР и спомогна за изостряне на отношенията между двата силови блока. Точно както ОН след Първата световна война е „клуб на победителите“ и победените държави първоначално са изключени.

Член 53 все още обявява държавите, които са врагове по време на подписването на Хартата (т.е. държавите съюзници на Хитлер), за „вражески държави“. Само срещу тях могат да се предприемат принудителни мерки без одобрението на Съвета за сигурност.

Повечето делегати възприемат мястото на провеждане на конференцията и поканата на страната домакин като щедър жест. Благодарността обаче е неуместна. Рузвелт упорито се бори американски град да бъде домакин на конференцията, за да може гостите да бъдат по-лесно шпионирани в собствената му страна.

Джеймс Бамфорд, международно признатият експерт по разузнаване и журналист за „Ню Йорк Таймс“ и „Вашингтон Поуст“, демонстрира, че американските дешифровчици са следели изцяло комуникациите на участниците в конференцията с техните правителства. По този начин ООН е „от самото начало микрокосмос на шпионажа между Изтока и Запада“, както заявява Бамфорд и продължава: „Точно както на учредителната конференция, САЩ категорично настояваха организацията да бъде разположена в тяхната страна, главно за да улеснят работата на подслушвателите и дешифровчиците от NSA (Национална агенция за сигурност) и нейните предшественици. Съветите обаче в не бяха недоволни, че централата на ООН е на американска земя и това им даде претекст да вкарат десетки нови шпиони в САЩ.“⁹⁷⁸

Жан Моне – Влиятелният баща-основател на Европейския съюз. Според Уикипедията, бащите-основатели на ЕС са: Конрад Аденауер, Йозеф Бек, Леон Блум, Уинстън Чърчил, Рене Куртен, Алсид дьо Гаспери, Александър Марк, Жан Моне, Йозеф Ретингер, Дънкан Сандис, Робер Шуман, Пол-Анри Спаак и Алтиеро Спинели. Имената на тези уважавани политици служат за създаване на умишлено чувство за идентичност, подобно на това как отците-пилигрими в САЩ са използвани за установяването на мита за основаването.

При по-внимателно разглеждане, голяма част от основаването на ЕС се оказва чиста легенда. Ключови фигури не са посочени, защото предпочитат да останат в сянка. Време е да хвърлим светлина върху тях, особено върху братята Дълес.

Най-важната движеща сила на Франция в Първата световна война, а по-късно и бизнес партньор на братята Дълес, Жан Моне първоначално работи в британско-френско партньорство, след това, с влизането на Италия във войната, в тристранно, а накрая и със САЩ. С влизането им във войната се появява сложен картел с катастрофални последици за британската търговия.

Регулациите водят до драматичен недостиг на доставки. Първоначално те са облекчени само от насилственото нарушаване на договорите. След това регулациите са частично преустановени, или поради предполагаеми нужди от доставки, или поради нарастващ съ-

⁹⁷⁸ James Bamford: *Vgl Body of secrets: anatomy of the ultra-secret National Security Agency: from the Cold War through the dawn of a new century*
https://doc.lagout.org/network/3_Cryptography/Body%20Of%20Secrets%20-%20Crypto.pdf

юзнически контрол върху корабоплаването: „своеобразен експеримент в международната администрация“.

След Парижката мирна конференция Клемансо и Балфур назначават Моне за заместник-генерален секретар на ОН. Познанството на Моне с Джон Фостър Дълес започва от мирните преговори; те ще поддържат връзка и ще водят съвместен финансов бизнес. Информацията за тях в Уикипедията са по-различни: Джон Фостър Дълес е описан като „известен с безкомпромисната си позиция към СССР по време на Студената война и е разглеждал комунизма „като морално зло“.⁹⁷⁹ Жан Моне е представен като „пионер на европейските усилия за обединение“, „без някога да е бил политик в смисъл на избрано длъжностно лице – той никога не е бил ръководител на правителство или министър“.

Моне е човек от Уолстрийт. Освен с Джон Фостър Дълес и неговата адвокатска кантора *Sullivan & Cromwell*, той е има връзки с Джон Джей Макклой, бъдещия президент на Световната банка, тогава партньор в адвокатската кантора *Cravath*, чиито клиенти са дъщерното дружество на *I.G. Farben General Aniline & Film*. До обявяването на война на САЩ от Германия през 1941 г. е имало тесни икономически връзки между *I.G. Farben* и американски банки и химически компании, включително *Standard Oil of New Jersey* на Рокфелер.

Бизнес отношенията (и картелните споразумения), установени през 1929 г., са поддържани дори по време на Втората световна война. Моне и Дълес споделят елитарен мироглед и страст към печеленето на пари, но без ентузиазм за демократична отчетност. В междувоенните години мрежата от високопоставени личности на Дълес се оказва изключително полезна и за Жан Моне. Той ръководи финансовата институция *Blair & Company*, докато фирмата на Макклой, *Cravath*, се занимава с правно представителство. Пол Д. Крават, Елиху Руут и Джон У. Дейвис са членове на борда на директорите на Съвета по външни отношения (CFR), основан на 29 юли 1921 г. И тримата са адвокати; Дейвис и Крават са адвокати на видни инвестиционни банки в Ню Йорк като *Kuhn, Loeb & Co.*

Съвета по външни отношения, известен още като „естаблишмънта“, „невидимото правителство“ или „Министерството на външните работи на Рокфелер“, оформя външната политика на САЩ със своите 4750 членове (включително 250 корпорации).

Едва ли е изненадващо, че гласуването за война и мир в Конгреса почти винаги е единодушно. Шефът на OSS⁹⁸⁰ Уилям Дж. Донован е л информиран за опозицията чрез разузнавателния агент (OSS) Алън Дълес, който поддържа контакти с германската съпротива. Най-ожесточеният обмен на мнения се състои за т. нар. тайни преговори за капитулацията на германските войски в Северна Италия. Те са проведени в Швейцария, в Берн, между Алън Дълес от Службата за стратегически услуги и SS-обергрупенфюрер Карл Волф.⁹⁸¹

Сред мъжете, които ще оформят следвоенната политика на САЩ, са Дийн Ачесън, Робърт Ловет, Джон Макклой, Джон Фостър, Алън Дълес, Нелсън Рокфелер, Пол Ниц и президентът на *General Motors* Чарлз Уилсън, който като председател на Комитета по военна икономика заявява, че САЩ се нуждаят от постоянна военна икономика.

Въпреки че са служили на Рузвелт, влиянието им върху него е ограничено. Именно ветераните от администрацията – министърът на войната Хенри Стимсън, началникът на Генералния щаб Джордж К. Маршал и министърът на търговията Хенри Уолъс – се противопоставят на тази враждебна позиция към Москва.

Адмирал Уилям Лийхи отново посочва гъвкавостта на Ялтенското споразумение и проблема с това колко лесно може да се предположи злонамереност на тази основа. Всъщност, отбелязва Лийхи, той ще се изненада, ако Съветите бяха действали по различен начин след Ялтенското споразумение.

⁹⁷⁹ *Effenberger, Schwarzbuch 2020, S. 73*

⁹⁸⁰ *Office of Strategic Services, (OSS) или Службата за стратегически услуги е предшественика на ЦРУ.*

⁹⁸¹ *Daniel Yergin: Der zerbrochene Frieden Der Ursprung des Kalten Krieges und die Teilung Europas. Bielefeld 1977; Original Shattered Peace – The Origins of the Cold War and the National Security State, New York 1977, S. 71*

Маршал, който е обявен за „Човек на годината“ от списание *Time* през 1943 г., предупреждава, че разрывът с Москва ще има катастрофални последици, предвид зависимостта на САЩ от съветската помощ във войната срещу Япония.⁹⁸²

Джон Фостър Дълес преди това критикува Атлантическата харта, защото тя съдържа „статична и недостатъчно динамична концепция за света“.⁹⁸³

Европейски настроени бизнесмени подкрепят паневропейския, груб евгеник Куденхов-Калерги.⁹⁸⁴ Първият, който изпраща дарение на Паневропейския съюз, е германският banker Макс М. Варбург. В неговия съвет са включени германско-еврейският предприемач Рихард Хайлнер (1876–1963) от *Germania Linoleum-Werke AG*, от 1926 г. *Deutsche Linoleumwerke*, и Вилхелм Фердинанд Кале (1870–1954), генерален директор на *Chemische Fabrik Kalle*, по-късно *I.G. Farben*.

Комитетът включва членове на *I.G. Групата Фарбен*⁹⁸⁵, както и членове на Райхстага и Пруския ландтаг (Германска народна партия), германският индустриалец Аугуст Роберт Бош (1861–1942) и Херман Бюхер, управляващ директор на Асоциацията на германската индустрия и по-късно член на борда на *AEG*. Тези мъже не са поддръжници на Адолф Хитлер. Въпреки това, техните фабрики са приоритетно бомбардирани по време на войната, за разлика от корпорациите като *I.G. Farben* и *Vereinigte Stahlwerke* (Обединени стоманодобивни заводи).

На 23 април 1948 г. в Ню Йорк се провежда първата среща с цел създаване на „Американски комитет за обединена Европа“. Комитетът състоящ се от 17 мъже и 2 жени, е съставен от видни личности; дипломатът Уилям К. Булит, бившият президент Хърбърт К. Хувър и бившият шеф на OSS Уилям Джоузеф Донован. Алън Дълес и Джон У. Дейвис. Двете жени са консервативната конгресменка Клеър Бут Лус и Алис Рузвелт Лонгуърт, дъщеря на бившия президент на САЩ Теодор Рузвелт.

Председател-основател и първи управляващ директор е Уилям Джоузеф Донован, по това време практикуващ адвокат, а бившият му подчинен Алън Дълес е негов заместник. През 1946 г. Дълес е президент на влиятелния СВО / CFR, и не е изненадващо, че „Американският комитет за европейско единство“ (АКЕЕ / ACUE) е щедро финансиран от фондациите Форд и Рокфелер и свързани с правителството бизнес групи.

Фактът, че много бивши висши служители на разузнаването са назначени в ръководството на АКЕЕ / ACUE, със сигурност не е случайно: става дума за стратегически интереси, за създаване на противовес на комунистическия Изток в а Европа.

Дълес инициира подкрепяното от дарения и финансирано от Конгреса „Радио Свободна Европа“. То излъчва в целия съветски блок. Той също финансира антикомунистическите медии като вестник *Der Monat*, който се превръща във форум за леви интелектуалци срещу сталинисткия комунизъм.

Джон Фостър Дълес, основателят на „освободителната политика“ по време на Студената война, редовно подчертава християнската традиция като основа на външната политика и мисията като историческа задача на САЩ.⁹⁸⁶ Ключова цел на „кръстоносния поход“ се крие в „наказанието на злото“. Труман, който дори повече от Рузвелт поддържа ясен чернобял мироглед, също е убеден в това. И убеждението на американците, че са водили „справедлива война“, става ясно на Нюрнбергския процес.

Силите, на които са служили подсъдимите, според Робърт Х. Джаксън в първия му обвинителен акт, са „най-тъмните и зловещи сили на човешкото общество... Истинският

⁹⁸² Oliver Stone/ Peter Kuznick: *Amerikas ungeschriebene Geschichte Die Schattenseiten der Weltmacht. München 2016, S. 103*

⁹⁸³ Daniel Yergin *Der zerbrochene Frieden Der Ursprung des Kalten Krieges und die Teilung Europas. Bielefeld 1977; Original Shattered Peace – The Origins of the Cold War and the National Security State, New York 1977, S.71*

⁹⁸⁴ Coudenhove-Kalergi, R.N.: *Praktischer Idealismus. Adel – Technik – Pazifismus, Wien/Leipzig 1925. Написана едновременно с „Моята борба“, по-ниските ще бъдат водени в бъдеще от благородството на кръвта и духа.*

⁹⁸⁵ Effenberger, Schwarzbuch 2020, S. 88.

⁹⁸⁶ Също, S. 76f.

ищец пред адвокатската колегия на този съд е цивилизацията“.⁹⁸⁷ Германците, с престъпно-то си поведение на войната, въплъщаваха „злото“.

Германците, с престъпното си поведение през войната, въплъщават „злото“. Нюрнбергският процес обаче ясно показва убеждението на американците, че са водили „справедлива война“.

След преговорите във Версай, Жан Моне се застъпва за обединение на Европа. Той е приятел на Джон Фостър Дълес, съветник на Бернхард Барух и главен представител на Комисията по репарациите на САЩ. След 1945 г. Дълес и Моне съвместно планират реорганизацията на Европа в съответствие с интересите на САЩ.

От 1946 г. Моне ръководи френското бюро за планиране, което предвижда програми за модернизация на цялата вътрешна икономика и мащабно разширяване на производствения капацитет за стомана. Идеята за обединяване на западноевропейската минна и стоманодобивна промишленост е изцяло в съответствие с „Американския комитет за обединена Европа“. В крайна сметка Моне става председател на конференцията по плана на Шуман в Париж, която на 18 април 1951 г. води до основаването на Европейската общност за въглища и стомана (ЕОВС).

Ръководителят на западногерманската делегация е тогава малко известният Валтер Халщайн, чиито връзки с нацистите остават неизвестни. Моне и Халщайн ще окажат трайно влияние върху ЕС. Подбуждането на вълнения и „революции“ за собствена политическа изгода е било и все още е важна част от стратегията на САЩ. Джон Фостър Дълес прикрива тази връзка в речите си и по повод освобождението на Източна Централна Европа често цитира Алфред Тейър Махан, водещият американски военноморски стратег по имперска външна политика в началото на века.

Дълес казва, през август 1947 г. на конференцията на Световната конвенция на църквите на Христос, следното: „Адмирал Махан казва, че физическата сила е полезна само за да даде време на моралните идеи да се вкоренят.“⁹⁸⁸

Той виртуозно използва тезата на Махан за войната като регулатор на историята, когато става въпрос за значението на морала в политиката.

През 1953 г. братята Дълес, като акционер (Джон) и президент (Алън), трябва да подадат ръка на обсадената *United Fruit Company*. В края на краищата те имат задължения. Операцията е проведена под обещаващото име „Успех“.

Във Флорида полковник Кастийо Армас, надежден поддръжник, е подготвян за ролята си на борец за свобода. ЦРУ осигурява три милиона долара за създаването на освободителна армия. С тези пари в Никарагуа и Хондурас са вербувани въоръжени банди, за да „освободят Гватемала от комунистическото управление“.

Докато радиостанцията „Гласът на освобождението“ залива Гватемала с порой от дезинформация на 18 юни 1954 г., наемническата армия на ЦРУ и *United Fruit Company* нахлува в Гватемала. Алън У. Дълес ръководи операцията. Изоставен от собствените си военни, президентът Арбенс се предава след седмица. Новият режим отменя поземлената реформа. Както и в Иран, проблемът е решен благодарение на ЦРУ.

Като предпазна мярка, злополучният президент Арбенс Гусман е убит три години по-късно от полковник К. Армас. Но мирът никога не се завръща в Гватемала: ескадрони на смъртта продължават да тероризират страната и до днес.

През 1956 г. държавният секретар на САЩ Джон Фостър Дълес заявява, че „европейската интеграция и развитието на НАТО“ трябва да се допълват взаимно.⁹⁸⁹ Въпреки това, през октомври 1957 г. полският външен министър А. Рапацки неуспешно предлага на Общото събрание на ООН създаването на зона с ограничени и контролирани въоръжения в Централна Европа, свободна от всякакви ядрени оръжия.

⁹⁸⁷ Също, S. 120

⁹⁸⁸ Също, S. 139

⁹⁸⁹ Също, S. 147.

Националноосвободителните движения също оказват натиск върху САЩ. Мрежата от бази на САЩ и други на НАТО, особено по крайбрежието на Северна Африка, Близкия изток и в Средиземно море, е все по-често поставяна под въпрос.

Суецката криза: Израел, Франция и Великобритания протягат ръце към канала. Докато светът наблюдава въстанието в Будапеща, на 29 октомври 1956 г. израелските сили започват изненадваща атака срещу Египет, пробивайки граничните укрепления и напредвайки през Синайската пустиня към Суецкия канал и Кайро. Действието е координирано с Великобритания и Франция, които на следващия ден отправят съвместен ултиматум към Египет: всички военни действия трябва да бъдат прекратени и позициите да бъдат установени на десет мили западно от Суецкия канал. Само ден по-късно, на 30 октомври 1956 г., държавният секретар на САЩ, Дълес свиква Съвета за сигурност на ООН, за да приеме резолюция, осъждаща Израел и призоваваща държавите-членки на ООН да прекратят военната, икономическата и финансовата подкрепа за Израел. Въпреки че резолюцията е приета със 7 гласа „за“ срещу 2 „против“, в крайна сметка тя се проваля поради вето на Великобритания и Франция.

Според Карол Куигли Държавният департамент на САЩ, е бесен, когато открива британското вероломство на тайнота англо-израелско споразумение за водене на войната извън западния съюз.

Още на 6 август 1956 г. Американската агенция за национална сигурност информира държавния секретар Дълес за съответните радиосообщения и подозрително интензивния радиотрафик между Париж и Тел Авив. Суецката криза се превръща в сериозно изпитание за Агенцията за национална сигурност.

Периодът на съвместно съществуване предоставя на необвързаните държави и антиколониалните освободителни движения по-големи възможности за развитие. Докато неутрализмът на тези необвързани държави среща неодобрението на държавния секретар на САЩ Дълес, Хрущов все повече сътрудничи с тях, пренебрегвайки идеологиите им. На 15 април 1959 г. Айзенхауер трябва да замени болния Дълес с Кристиан Хертер. Новият държавен секретар продължава политиката на Дълес. Веднага след встъпването си в длъжност той успешно потушава въстание в Панама. След като първите ракети „Юпитер“ са инсталирани в американски бази в Северна Италия през март, трябваше да последват и ракетни бази в Гърция. На 25 май Хрущов заплашва, че разполагането в Гърция ще доведе до съветски ракетни бази в Албания. Различни предложения от съветското правителство за зони без ядрено оръжие на Балканите, Адриатическо море и Тихия океан са отхвърлени от САЩ през юли.

Новият министър на отбраната, Макнамара, заменя стратегията за „масивен ответен удар“, която датира от ерата на Дълес, със стратегията за „гъвкав отговор“, замислена три години по-рано от Кисинджър.

Ограниченият ядрен конфликт вече се препоръчва като по-ефективен отговор и най-ефикасна форма на водене на война. Локалните войни трябва да се водят по американски условия. Продължавайки курса, определен от неговия републикански предшественик, в обръщението си за състоянието на Съюза на 30 януари 1961 г., Кенеди провъзгласява здравословно недоверие към „апарата“. Това, съчетано с уверено и напорито поведение, му позволява мирно да управлява най-голямата следвоенна криза през следващата година.

Директорът на ЦРУ Алън Дълес е принуден да подаде оставка по-късно същата година. Ключовите позиции са заети от персонал, на който президентът има доверие. След 10 месеца, главният съдия Ърл Уорън представя над 800 страници доклад (официалният разследващ доклад за убийството на Дж. Ф. Кенеди), в който заключава, че Осуалд е единственият възможен самотен стрелец.

Комисията работи за това заключение от самото начало. Самият ѝ избор подкопава възможността за безпристрастно разследване. Освен лидера на републиканците в Камарата на представителите и по-късно президент Джералд Р. Форд, комисията включва довереника на Рокфелер и председател на *Chase Manhattan Bank*, Макклой, и бившия директор на ЦРУ Алън У. Дълес, когото Кенеди иска да уволни от самото начало. Сенатор Ричард Б. Ръсел, председател на Комисията по въоръжените сили, сенатор Джон Шърман Купър, бивш пос-

ланик в Индия, и Хейл Богс, влиятелният експерт и изпълнителен директор на Камарата на представителите, допълват членовете на комисията. Политици и банкери като следователи? Или просто пазители на националната сигурност?

За Джералд Р. Форд мотивът на официално потвърдения самотен стрелец е ясен: „По въпроса за мотивацията на Осуалд добавяме марксизъм.“ Марксистите като потенциални убийци. Това също се вписва по-добре във влошаващия се политически климат. За да се разпалят страхът от СССР, в САЩ между 1948 и 1954 г. са направени над 40 изрично анти-комунистически филма, без дори да се броят научнофантастичните притчи като „Войната на световите“ на Х. Дж. Уелс, който предполага комунистическа заплаха. ФБР, под ръководството на своя президент, ориентиран към публичността, Дж. Едгар Хувър, чиято голяма мания е борбата срещу комунизма, провежда по-голямата част от разследванията срещу предполагаеми комунисти в САЩ. Обвиняемите обикновено не са наясно с основанието на обвиненията. В своята параноя Хувър не се доверява дори на Белия дом, Пентагона и Министерството на правосъдието. Той пази в тайна мерките си, както законни, така и незаконни, например планове за масово интерниране⁹⁹⁰.

Братята Джон Фостър Дълес и Алън Уелш Дълес са две от най-влиятелните американски фигури на 20-ти век. И двамата са повлияли значително на външната политика на САЩ по време на Студената война, но корените и кариерите им могат да бъдат проследени до Първата световна война. Връзките между братята Варбург и Дълес могат да се видят в международните финанси, политическите мрежи и разузнавателните служби: Ерик Уорбърг, член на семейство Варбург / Уорбърг, е тясно свързан с Алън Дълес. И двамата работят заедно в американската разузнавателна агенция OSS по време на Втората световна война, те са ключови фигури в основаването и ръководството на OSS, предшественикът на ЦРУ.⁹⁹¹

ПРЕНЕБРЕГНАТИТЕ ПРЕДУПРЕЗИТЕЛНИ ЗНАЦИ

автор Волфганг Ефенбергер, 2025 г.

От Сараево до днес. Опасното спокойствие пред бурята. Въпреки политическото напрежение след убийството в Сараево на 28 юни 1914 г., настроението през първата половина на юли 1914 г. е весело, отпускарско, с измамно усещане за нормалност – почти никой не е мислил за непосредствената заплаха от война.

Опасенията от следващи тетористични актове, обхващат много монарси, след убийството на ерцхерцог Франц Фердинанд и са напълно разбираемо.⁹⁹² Не само в Европа, убийството на престолонаследника е осъдено като терористичен акт, което дава правото на Австро-Унгария на отмъщение.

Във Виена има ясни подозрения, че Белград е отговорен за убийството. Ръководителят на сръбското разузнаване, Драгутин Димитриевич-Апис, е снабдил убийците с оръжия, а сръбският министър-председател, Никола Пашич, също активно подкрепя плана за убийството (откритата бележка на Пашич, в която нарежда раздаването на бомби и револвери на терористите).⁹⁹³

Кайзер Вилхелм II иска безкомпромисно наказание на организаторите и не изключва наказателни действия срещу Сърбия. Но изобщо не предполага, че събитията могат до ескалират в европейска война. Въпреки европейските усложнения, възникнали покрай Балканските войни през 1912 и 1913 г., Германия и Австро-Унгария запазват неутралитет и избягват допълнителна конфронтация.

⁹⁹⁰ Oliver Stone, Peter Kuznick: *Amerikas ungeschriebene Geschichte Die Schattenseiten der Weltmacht.* München 2016, S.149

⁹⁹¹ <https://www.transatlanticperspectives.org/entries/eric-m-warburg/>

⁹⁹² Wolfgang Effenberger/ Willy Wimmer: *Wiederkehr der Hasardeure – Schattenstrategen, Kriegstreiber, stille Profiteure 1914 und heute*, Höhr-Grenzhausen 2014, S. 160, 165f.

⁹⁹³ Szögyényan Berchtold, 5. Juli 1914, in: *ebd.*, S. 306 (Nr. 10058).

Въпреки че Вилхелм II иска да иде на погребението във Виена, той отменя пътуването си, преструвайки се на болен по съвет на канцлера си. Дали се е страхувал, че тези „професионални царевичници“ ще посегнат на живота му?

Вътрешно се надява, че убийството на Франц Фердинанд ще обедини по-твърдо европейските монарсите, заедно с техните държави и народи, срещу въображаемите „анархистични убийци“ и ще предотврати европейската война.

... На 5 юли, денят преди началото на обичайното си пътуване до Нордкап и круиза си в Северно море, Вилхелм II спонтанно уверява австроунгарския посланик в Берлин, Ладислав фон Съогени, след като е обсъдил въпроса с канцлера, че „Германия ще бъде на ваша страна в обичайната си лоялност към съюза“.⁹⁹⁴

Ден по-късно канцлерът Теобалд фон Бетман-Холвег потвърждава в телеграма до австроунгарския външен министър Леополд граф Берхтолд, обещанието на Германия „да бъде вярна на Австро-Унгария в съответствие със съюзническите си задължения и дългогодишното си приятелство“.⁹⁹⁵

За сравнение: 28 юни 1914 г. – 11 септември 2001 г. Докато кайзерът дава уверението си седмица след нападението и наличните доказателства, че следите на убийците водят до Белград, през 2001 г. тогавашният канцлер Герхард Шрьодер обявява „безусловната солидарност“ на Германия със САЩ в германския Бундестаг, по-малко от 24 часа след терористичните атаки на кулите-близнаци. В правителственото си изявление, Шрьодер казва дословно: „Аз също го уверих [американския президент] в безусловната, подчертавам: безусловна солидарност на Германия.“⁹⁹⁶ Това обещание получава подкрепа от множество партии в Бундестага и е замислено като политически сигнал, че Германия стои твърдо до САЩ. Шрьодер подчертава, че сега не е време за „да, но...“, а за ясен ангажимент към общността на свободните нации и към съюза със САЩ.⁹⁹⁷

Фразата „безусловна солидарност“ стана водещ принцип на германската външна политика при справянето с последиците от 11 септември през следващите седмици и месеци.⁹⁹⁸

Още на 12 септември 2001 г. Съветът на НАТО заявява намерението си да се позове на член 5, но официалната декларация е направена едва след представянето на съответните доказателства. Въпреки това, до ден днешен пълното изясняване и прозрачност, относно ролята на Саудитска Арабия остават спорни и непълни.

Големи части от така наречения „28-страничен разследващ доклад“ на Конгреса на САЩ са по-късно редактирани.⁹⁹⁹

На 4 октомври 2001 г.,¹⁰⁰⁰ въз основа на наличните доказателства, е задействан член 5 от договора на НАТО; той остава в сила и до днес.¹⁰⁰¹ Три дни по-късно САЩ, заедно с Великобритания, започват операция „Трайна свобода“, с първоначални масивни въздушни удари срещу Афганистан. САЩ използват местните милиции и техния сенчест военачалник Рашид Дустум като свой военен партньор.¹⁰⁰²

С подкрепата на САЩ, Дустум си възвръщ Мазар-и Шариф от талибаните през ноември 2001 г. и през същия месец извършва скандално военно престъпление. Тези събития след падането на Кундуз, последния бастион на талибаните в Северен Афганистан, са до-

⁹⁹⁴ <https://www.spiegel.de/geschichte/erster-weltkrieg-a-948651.html>

⁹⁹⁵ https://ghdi.ghi-dc.org/sub_document.cfm?document_id=3724&language=german

⁹⁹⁶ Б. пр. Нищо повече от сляпа васална зависимост. Германо-американската дружба е също като българо-съветската дружба от социализма!

⁹⁹⁷ <https://dserver.bundestag.de/btp/14/14187.pdf>

⁹⁹⁸ <https://vorwaerts.de/geschichte/gerhard-schroder-uneingeschranke-solidaritat-war-wohluberlegt>

⁹⁹⁹ Тези страници разглеждат евентуални връзки между лица от Саудитска Арабия и атентаторите. Докладът е публикуван едва през 2016 г., с някои редакции, но прозрачно разследване за Саудитска Арабия остава спорно и непълно. <https://www1.wdr.de/daserste/monitor/sendungen/11-september-saudi-arabien-100.html>

¹⁰⁰⁰ <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/nato-buendnisfall-11-september-2001-terrorismus-beistandsbeschluss-keine-formelle-aufhebung>

¹⁰⁰¹ <https://www.bpb.de/kurz-knapp/hintergrund-aktuell/168712/9-11-und-die-politischen-folgen/>

¹⁰⁰² <https://www.bmlv.gv.at/omz/ausgaben/artikel.php?id=97>

кументирани на 21 ноември 2001 г. от ирландския журналист и режисьор на документални филми Джейми Доран.

3000 от 8000 военнопленници са отведени в затвор в град Шибарган. Местни афганистански шофьори на камиони са принудени да транспортират по 200 до 300 затворници в невентилирани контейнери. Контейнерите са откарани в пустинята, където оцелелите жертви умират в мъчителна смърт пред очите на американските сили.¹⁰⁰³ Отговорните за това остават ненаказани и до днес.

Германският парламент трябваше да си поеме задължението да поиска разследване на това престъпление, извършено в зоната на операциите на германския контингент, заедно със съответните последици. За едно отговорно правителство това трябва да е нещо естествено. Но не и за правителството на Шрьодер/Фишер.

Като част от процеса в Петербург, Достум дори е назначен за заместник-министър на отбраната в правителството на Хамид Карзай през декември 2001 г. Междувременно той притежава верига ресторанти в САЩ от 1979 до 1989 г.¹⁰⁰⁴

Нито един „западен“ историк, никога няма да предположи, че на 12 юли 2001 г. канцлер Шрьодер е издал на САЩ „праден чек“. За разлика от това, много историци, отдадени на западния наратив, все още разглеждат уверението на кайзера като „празен чек“ за безусловната подкрепа на Австро-Унгария“ за действия срещу Сърбия.

Обратно към 6 юли 1914 г. Преди да се качи на борда на яхтата си „Хохенцолерн“, Вилхелм II приема адмирал фон Капеле и генерал фон Бертраб, за да им обясни накратко вижданията си за политическата ситуация. Тази среща, благодарение на тенденциозните интерпретации на „удобните“ историци, е известна като „Потсдамски коронен съвет“. В отговор на последващо запитване от Министерството на външните работи, адмирал фон Капеле дава следния разказ за срещата в Потсдам с кайзера на 8 октомври 1919 г.¹⁰⁰⁵: „В понеделник, 6 юли 1914 г., между 7 и 8 ч. сутринта, аз като заместник-държавен секретар, защото грандадмирал фон Тирпиц беше в отпуск, получих телефонна призовка да се явя незабавно при кайзера в Новия дворец. Намерих го в градината, готов да тръгне на пътешествието си до Нордкап. Кайзерът се разхождаше напред-назад и крачейки ми разказа накратко за събитията от предходната неделя. Доколкото си спомням, той добави нещо от рода на, че не вярва в никакви големи военни усложнения. Според него царят не би застанал на страната на убийците в такъв случай.“¹⁰⁰⁶

Всъщност кайзерът, предприема пътуването си север, доста наивно и лекомислено, без да има и малка представа за ситуацията. Канцлерът Теобалд фон Бетман-Холвег одобрява пътуването му, защото се надява то да има благоприятен ефект върху политическата ситуация в Европа.¹⁰⁰⁷ Критиците на кайзера тогава и сега, както и агентите, които искат да вменят единствената военна вина на Германия, виждаха и все още виждат в пътуването на север, коварната заблуда на кайзера, за да приспи Антантата с фалшиво чувство за сигурност.

Германско-британският историк К. Б. Рьол дори говори за заговор: „Фиктивното пътуване на кайзера до Нордкап беше само един аспект от дълго планирана конспирация, целяща да представи Русия като агресор.“¹⁰⁰⁸

Въпреки това, до края на юли 1914 г. Русия вече е обградила Източна Прусия с две големи армии и започва разузнавателните си дейности на 1 август 1914 г.

¹⁰⁰³ Steinberg, Stefan: Ein Dokumentarfilm bezichtigt die USA des Massenmords an Kriegsgefangenen in Afghanistan. Auf der World Socialist Web Site vom 18. Juni 2002 www.wsws.org/de/2002/jun2002/masa-j18.shtml
Wolfgang Effenberger vom 02.12.2009: Nicht erst seit dem Kundus-Massaker wird gegen das Grundgesetz verstoßen. Die Pharisäer und ihr Fichtenwald <http://www.nrhz.de/flyer/beitrag.php?id=14541>

¹⁰⁰⁴ <https://www.spiegel.de/politik/ausland/hamid-karzai-die-hoffnung-eines-zerrissenen-landes-a-212666.html>

https://moodle2.units.it/pluginfile.php/364438/mod_folder/content/0/Erster%20Weltkrieg-Blankoscheck%20Telegframm.pdf?forcedownload=1

¹⁰⁰⁵ Aktenzeichen A. S. 2139

¹⁰⁰⁶ Effenberger/Wimmer 2014, S. 168

¹⁰⁰⁷ Б. пр. Демонстрирайки, че в Берлин всичко е спокойно и напълно миролюбиво.

¹⁰⁰⁸ Wolfgang Effenberger: GEO-Imperialismus Die Zerstörung der Welt, Rottenburg 2016, S. 53

„Фиктивното пътуване на кайзера до Нордкап е само един аспект от дълго планирана конспирация, целяща да представи Русия като агресор“. Държава, която се намира в изключително критично геополитическо положение и е на прага да се превърне в световна сила (според Фриц Фишер), изпраща своя политически и военен елит в отпуски, на лятна почивка в тази ескалираща ситуация!? Как да разбирате това!

- Кайзер Вилхелм II предприема традиционното си пътуване до Норвегия на 6 юли 1914 г.

- Началникът на Генералния щаб Хелмут фон Молтке вече е заминал за минералните бани в Карлсбад (Карлови вари) на 28 юни, деня на атентата в Сараево.

- Военният министър Ерих фон Фалкенхайн също е в отпуск.

- Държавният секретар на военноморските сили Алфред фон Тирпиц отсъства, също в отпуск; неговият заместник Едуард фон Капеле поема задълженията му.

- Канцлерът Теобалд фон Бетман-Холвег пребивава в имението си в Хоенфинов, Бранденбург, но пътува няколко пъти до Потсдам и Берлин, по правителствени дела.

- Други високопоставени служители и офицери, като например генерал-квартирмейстера Георг Граф Валдерзее, също са на почивка.

Традиционната историография обобщава ситуацията по това време, както следва: „Тези почивки, уж рутинни, са умишлено инсценирани, да имитират показно спокойствие. Действителните правителствени дела продължават на заден план, чрез телеграми и тайни срещи. Създадената атмосферата маскира ескалиращата криза и е част от стратегия за избягване на тревожност на обществеността.“

Германският политически и военен елит на страна преживяла катастрофална Тридесетгодишна война (голяма част от страната е опустошена и 1/3 от населението е загинало) уж е отишъл на почивка седмица след нападението, от вероломство, пред лицето на надвиснала война на два фронта?

Тук процъфтява една своеобразна, но общоприета конспиративна идеология! Военноморска сила Великобритания през 1914 г. и САЩ днес, нямава и все още няма разбиране за съображенията за сигурност на сухопътната сила. От древността, морските сили се стремят да контролират крайбрежията, или поне да установят плацдарм там. Така Англия все още поддържа своя плацдарм в Северна Ирландия и Гибралтар, докато тези в Кале и Дюнкерк са загубени. САЩ държат плацдарми в Западна и Източна Евразия от 1945 г. насам.

Интересите за сигурност на сухопътната сила са различни. Тук географското разстояние до най-близката голяма сила и препятствия като планини (Пиренеите) или реки (Рейн) играят жизненоважна роля. Броят на съседите, заедно с техните териториални амбиции, също е от значение за сигурността. По-лоша ситуация от централното местоположение на Германия в това отношение е трудномислима.¹⁰⁰⁹ Никоя страна в историята си не е била принудена от географията, да се ориентира в политическия пейзаж с толкова много съседи, както Германия, които винаги могат да сключват съюзи помежду си срещу нея.¹⁰¹⁰

Историята на пътешествията на кайзера. Годишните пътешествия на кайзер Вилхелм II в Северно море, са много повече от частни развлекателни пътувания или израз на неговия морски ентузиазъм. Те изпълняват важна социална и политическа функция. Кайзерът редовно кани голям брой гости на тези пътешествия – често между 50 и 70 видни фигури от деловите среди, науката, културата, военни и политици. Този списък с гости не е случаен: Вилхелм II използва уединението и спокойната атмосфера на борда на „Хохенцолерн“, за да установи контакти, да укрепи лоялността, и в крайна сметка да обмени мнения. По време на пътешествията се провеждат множество беседи, лекции и дискусии. Кайзерът е известен с оживените си разговори с гостите си. Представят се нови научни открития, обсъжда се икономическото развитие и политическите теми. Пътуванията са като своеобразен плаващ салон и мозъчен тръст. Вилхелм II е силно заинтересован от технологичните иновации и научния напредък. Пътуванията предлагат на поканените учени и инженери, възможността да представят най-новите си проекти и идеи в непосредствен разговор с кайзера,

¹⁰⁰⁹ Б. пр. Аналогично на България на Балканите.

¹⁰¹⁰ Otto Maull: Politische Geographie, Berlin 1925, Bausteine zur Geopolitik, S. 333, Fig. 18

често с цел да получат императорско покровителство или внимание. Пътуванията имат и представителна функция.

Те подчертават образа на кайзера като модерен, космополитен монарх, заинтересован от прогреса и вслушващ се в мнението на поданиците се. Присъствието на видни личности от различни области допринася и за престижа на императорския двор. Това значимо социално събитие в тогавашна Германия.¹⁰¹¹

Императорът и неговите гости вече са в северните води втора седмица, когато Уинстън Чърчил, като първи лорд на Адмиралтейството и следователно политически ръководител на британския флот, нарежда на британския флот да отплава за годишните си десетдневни летни маневри на 17 юли 1914 г.¹⁰¹² Всичко изглежда рутинно. Тази идилична сцена продължи до 25 юли 1914 г.

Два дни по-рано Австро-Унгария представя на Сърбия ултиматум от 10 точки, в срок за приемане 48 часа. Зад това политическо убийство стои заговор на високопоставени сръбски военни служители, защитени от сръбското правителство. Тяхната политическа цел е дестабилизирането на Австро-Унгария и завладяването на нейните югоизточни провинции (цел, която, както е добре известно, беше постигната през 1918 г. и доведе до създаването на сега кърваво разпадналата се „Югославия“).

Нека се обърнем към една подобна символична атака: терористичната атака от 11 септември 2001 г., при която бяха съборени кулите близнаци на Световния търговски център в Ню Йорк. Според официалната версия на американското правителство, това политическо убийство на много хора, които са били в кулите, е дело на заговор от високопоставени ислямски екстремисти, действащи от Афганистан. Тяхната политическа цел е дестабилизациата на САЩ и намаляването на влиянието им в мюсюлманските части на света. Афганистанското талибанско правителство, не е участвало пряко в атаката, но е защитило организаторите на престъплението, според американската гледна точка. В преследване на своите интереси САЩ отправят ултиматум, изискващ екстрадицията на организаторите на атентата, и след като ултиматумът не е изпълнен, предприемат военните мерки, които сметнат за необходими.

Само 27 дни след атентата, Афганистан е атакуван от САЩ без обявяване на война. На афганистанското правителство е даден ултиматум незабавно да екстрадира Осама бин Ладен, предполагаемият организатор, който живее в изгнание в Афганистан. Афганистанското правителство иска надлежен процес на екстрадиция и време за отнемане на политическото му убежище в Върховния съвет на муллите. Този срок не е даден! Афганистан е атакуван без обявяване на война; впоследствие афганистанското правителство е свалено и самите структури на властта, които САЩ смятат, че са оспорили, са демонтирани.

За разлика от това, Австро-Унгария се придържа към всички дипломатически протоколи през 1914 г. Обявяване на война следва 30 дни по-късно. Убийството в Сараево е част от дълга поредица от политически актове на агресия срещу Австро-Унгария; то не е акт на един-единствен фанатик, а дело на добре организиран заговор и трябва да се тълкува като обявяване на война от Сърбия на Австро-Унгария.

Монархията е предизвикана от убийството по далеч по-заплашителен начин от САЩ през 2001 г., и иска, в преследване на своите интереси, ултиматум, за да изясни предисторията на събитията. Когато този ултиматум е игнориран, тя предприема необходимите военни действия, нахлува в Сърбия, в крайна сметка сваля правителството и демонтира самите структури на властта, които го бяха предизвикали.

По същество не остана нищо, което да се посредничи или преговаря. Както Хенри Кисинджър, бивш държавен секретар на САЩ, го е казал в едно от своите исторически произведения: никоя държава не може да бъде подготвена да преговаря по „фундаменталните въпроси на своето съществуване“.

¹⁰¹¹ https://www.ni.hu-berlin.de/de/institut/mag_diss/diss/sg.pdf/@download/file/sg.pdf

¹⁰¹² <https://www.geschichte-abitur.de/biographien/winston-churchill>

Това важи за САЩ днес, точно както важеше за стара Австро-Унгария тогава. През 2001 г. обаче САЩ са единствената останала суперсила; тяхната политическа система вече не може да бъде противопоставена чрез открита война.

Но през 1914 г. Сърбия не е просто малък агресор, действащ срещу велика сила; Сърбия, напротив, има подкрепата на друга велика сила Русия, която обещава да я защити от всякакво наказание; а Русия, от своя страна, има подкрепата на две други велики сили, Франция и Англия (зад които стои подготвена за война Британска общност).

Така конфликтът между Австрия и Сърбия се превръща в световна война. Нещо, което САЩ, лишени от равностоен противник, не рискуват във военните си операции, за да накажат „агресора“.¹⁰¹³

Кой тогава е виновен за избухването на Първата световна война? Всички велики сили на времето, които забравят дълга си към мира и мълчаливо приемат войната като неизбежна последица. Но не носят ли особена отговорност за последвалата голяма катастрофа онези велики сили, които прикриват скандалното политическо убийство и убийците?

Австро-унгарският ултиматум от 23 юли 1914 г. В нота от 10 точки Австро-Унгария изисква Сърбия незабавно да прекрати всички сръбски националистически пропагандни и подривни дейности и строго да преследва отговорните за убийството. Дали тези искания отразяват арогантността на властта, с която великата сила Австро-Унгария се стреми да унижи малкия си съсед? Или по-скоро страха от по-нататъшни терористични атаки?

В лицето на войнствените антиавстроунгарски движения, за правителството на Хабсбургите не е достатъчно просто да се защитава от великосръбската подривна дейност на собствена земя. От съществено значение за сигурността на Хабсбургската империя е прекъсването подкрепата на терора в самата Сърбия, точно както изглежда от съществено значение за САЩ през 2001 г. да се борят с тероризма отвъд собствените си граници.¹⁰¹⁴

След бурните и буйни руско-френски празненства в Санкт Петербург, спускането в бездната се ускорява. На 23 юли 1914 г., денят на заминаването на френския президент Поанкаре и неговия министър-председател Вивиани от Санкт Петербург, австроунгарският посланик, барон Владимир Гисл фон Гислинген, връчва 10-точкова дипломатическа нота в Белград в 18,00 ч. Срокът изтича след 48 часа. В нея Австро-Унгария изисква „...разследващите органи на австроунгарското правителство да влязат в Сърбия и да участват в потушаването на подривното движение, насочено срещу териториалната цялост на монархията“¹⁰¹⁵, а втората изисква „...да се започне съдебно разследване срещу участниците в заговора от 28 юни, които се намират на сръбска територия; в разследванията да участват органи изпаретни от австроунгарското правителство.“¹⁰¹⁶

Разкритията на австрийските власти са включени като приложение към ултиматума: Пистолетите и бомбите, използвани от извършителите, са доставени от сръбски склад за оръжие; целият план е разработен в Белград с помощта на майор Воислав Танкосич; а Милан Циганович е инструктирал убийците как да използват гранатите и пистолетите, близо до Белград. Вкарването на убийците е организирано от сръбски граничари и митнически служители.

Германското правителство реагира незабавно, като изпраща ноти в Санкт Петербург, Париж и Лондон, че спешно желае локализиране на конфликта между Австро-Унгария и Сърбия, тъй като всяка намеса на друга сила може да има непредсказуеми последици поради различните им съюзнически задължения.

¹⁰¹³ Б. пр. Различен в различните етапи – Ирак, Афганистан, Сърбия, Либия, Сирия. Днес обаче, виждейки в Русия, зад която стои Китай, равностоен противник, не рискуват да ескалират руско-украинската война, подпалена пак от тях, при демократите на Обама и Байдън, до световна война, както направи Британия в 1914 г. Днес републиканецът Тръмп е трезвомислещ и е готов да жертва марионетната измислена д-ва Украйна, както и претенциите на малоумния васал ЕС, в името на мира, но какво ще стане утре когато дойдат на власт отново демократите – фанатици възпитани изцяло в доктрината на „Кръглата маса“ и англо-американския таен елит!?

¹⁰¹⁴ Schultze-Rhonhof: *Der Krieg der viele Väter hatte*. München 2003, S. 44

¹⁰¹⁵ Berliner Monatshefte, XIV. Jahrg., 1936, S. 292 f.

¹⁰¹⁶ Effenberger/Wimmer 2014, S. 178-179

Самият сръбски министър-председател Пашич е на предизборна обиколка в сръбската провинция. Той току-що е завършил една от безбройните си предизборни речи. Както винаги, те са съпроводени от ентузиазирани овации от неговите колеги от Радикалната партия, която ръководи в продължение на 30 години. Сивокосият 68-годишен мъж, чиито бръчки и библейска бяла брада, го правят да изглежда още по-възрастен, вероятно е уморен от предизборната си обиколка, когато се е оттегля в хана си, вечерта на 23 юли, за почивка. Очевидно го е измъчвала мисълта, как ще реагира Виена? Дали Русия ще спази думата си? Или се е сравнявал със своя образ за подражание Бисмарк. На ли и Бисмарк имаше нужда от три войни, за да обедини германците? „Той, Пашич, току-що беше водил две; страната му удвои размера се, а старите врагове, българите и турците, бяха победени. Ако сега можеше, с помощта на Русия, да разруши западащата Двойна монархия, тогава всички южни славяни ще се обединят¹⁰¹⁷ със Сърбия и „желанието на петнадесет милиона, и мечтата на пет века, щяха да се изпълнят.“¹⁰¹⁸

Но тогава нещата се променят. Неговият финансов министър го вика обратно към реалността и в Белград.

Петък, 24 юли 1914 г. Преди следобедното заседание на руския министерски съвет, във френското посолство се провежда необичайна среща между руския външен министър Сазонов, френския и британския посланици Палеолог и Бюканън. И тримата имат важна роля в комуникацията и координацията между съответните правителства и руския царски двор по време на Юлската криза.¹⁰¹⁹

Руският министерски съвет разглежда въпроса дали вътрешната ситуация на Русия позволява война. И очевидно е отговорено утвърдително. От Белград пристига телеграма от сръбския принц-регент Александър, с която иска съветът на царя: „Готови сме да приемем онези искания на Австро-Унгария, които са съвместими със статута на независима държава, както и тези, които Ваше Величество ни съветва да приемем.“ Добре осведомен за събитията в Санкт Петербург, руският вестник „Реч“ пише: „Очевидно е, че руската дипломация не осъзнава сериозността на ситуацията. Няма съмнение, че Сърбия ще даде незадоволителен отговор на руската нота и че тя вече е била насърчена, така че Русия ще понесе част от отговорността за последствията. Единственият начин Тристранният съюз (Антантата) да избегне въвличането си в конфликта остава да локализира сръбския въпрос и да избегне всякакво насърчение на Сърбия.“

Изглежда, че Сърбия е склонна да приеме нотата без възражения. Но в Русия тя е възприета като „провокация, насочена срещу Русия, на която тя трябва да отговори в рамките на няколко дни.“¹⁰²⁰

В телеграма британският външен министър Едуард Грей информира посланика във Виена, сър Морис дьо Бунзен, че австро-унгарският посланик му е предал нотата, адресирана до Сърбия, и е обосновал 48-часовия срок, позовавайки се на сръбските тактики за забавяне. „В седмиците след убийството на ерцхерцога, Сърбия не е показала никакви признаци на загриженост или желание да помогне; ако Сърбия беше протегнала ръка след убийството, настоящата ситуация можеше да бъде избегната.“¹⁰²¹

Грей заявява незаинтересованост от конфликта, ако „Виенският ултиматум“ не доведе до спор между Австро-Унгария и Русия. В противен случай той предлага посредничество от четирите сили – Германия, Англия, Франция и Италия – в дух на умереност, едновременно във Виена и Санкт Петербург, и удължаване на крайния срок за Белград.¹⁰²²

¹⁰¹⁷ Б. пр. Нито хърватите, нито босненците, още по-малко словенците искат да бъдат окупирани и управлявани от дивашката и изостанала Сърбия. За българите в Македония на които е отнето дори правото на национално самосъзнание, да не говорим.

¹⁰¹⁸ Също, S. 52

¹⁰¹⁹ <https://www.deutschlandfunkkultur.de/100-jahre-erster-weltkrieg-kriegssplitter-der-weg-in-die-100.ht ml>

¹⁰²⁰ Richard Kralik: *Geschichte des Völkerkrieges (1914-1919)*, Paderborn 1923, S. 24

¹⁰²¹ Documents britanniques, juillet-août 1914

¹⁰²² <http://net.lib.byu.edu/estu/wwi/1914m/gooch/goochidx.htm#651-677>

¹⁰²² Deutsche Dokumente Nr. 157, Englisches Blaubuch Nr. 11.

Германското правителство също реагира незабавно, като заявява веднага в Санкт Петербург, Париж и Лондон, че спешно желае локализиране на конфликта между Австро-Унгария и Сърбия, тъй като всяка намеса на друга сила може да доведе до непредсказуеми последици поради различните им съюзнически задължения. Ако Русия е миролюбива, ще трябва да посъветва Белград да се съобрази.

Но военната треска вече е обхванала управляващите кръгове в Русия. Малко преди полунощ германският посланик в Белград изпраща телеграма, с която информира външно министерство, че сръбските военни категорично отхвърлят нотата и искат война. Мобилизацията вече е в разгара си.¹⁰²³

Докато г-жа Пашич вече е в безопасност в Париж, съпругът ѝ и министрите му, избягват набързо в Солун.

Събота, 25 юли 1914 г. Австроунгарското правителство очаква отговор от правителството на Сърбия не по-късно от 18,00 ч. в събота, 25 юли. Отрицателният отговор означава скъсване на дипломатическите отношения. Така че, това е по-скоро демарш, отколкото ултиматум. Несъмнено има кръгове в Австро-Унгария, които виждат войната срещу Сърбия като единственото решение. Но има и други фракции.

На Балхаусплац (Австроунгарското външно министерство) бушуват ожесточени словесни схватки между военната фракция, водена от началника на Генералния щаб Конрад фон Хьотцендорф, и мирната фракция около унгарският министър-председател граф Тиса, който настоява да не се нарушава целостта на Сърбия.

Още сутринта на 25 юли първите телеграми от Санкт Петербург пристигат в Белград. В 4 ч. сутринта е получена телеграма, която казва, че Сърбия може да разчита на подкрепата на Русия. Шест часа по-късно на Сърбия е препоръчано да заяви, че нито иска, нито е в състояние да се защитава с оръжие срещу велика сила, защото все още съответства на временните решения на руския министерски съвет от предишния ден.

В 11,30 ч. Белград е информиран, че руският министерски съвет е решил да продължи с мобилизацията. Между 11,00 ч. и 12,00 ч. коронният съвет в Санкт Петербург решава да не обявява мобилизация засега, а вместо това да разпорежи „период на подготовка за война“, въведен през март 1913 г.

Още на 25 юли Палеолог научава за частичната мобилизация от руския военен министър Сухомлинов в Красное село. На следващия ден той телеграфира до Париж, че е разпоредена мобилизация за военните окръзи Киев, Одеса, Казан и Москва. Издадени са тайни инструкции за военните окръзи Вилнюс, Варшава и Санкт Петербург.¹⁰²⁴ В градовете и губернаторствата Санкт Петербург и Москва е обявено военно положение.¹⁰²⁵

Царят ясно заявява, че е необходимо да се подкрепи Сърбия, „дори това да означава обявяване на мобилизация и започване на военни действия, но не преди австроунгарските войски да преминат сръбската граница“.¹⁰²⁶

Великият княз Николай Николаевич и началникът на Генералния щаб също присъстват на този коронен съвет. След завръщането си от Царско село, френският военен аташе, генерал дьо Лагиш, докладва: „Военният съвет показва най-голям ентузиазъм за война и реши да стигне до крайност, за да защити Сърбия; царят изненада всички с решимостта си.“¹⁰²⁷

Френският посланик Палеолог обобщава резултата от тази среща по следния начин: Русия ще мобилизира 13 армейски корпуса (или 39 дивизии) срещу Австро-Унгария, но ще обяви тази мярка едва след като Австро-Унгария принуди Сърбия да използва въоръжена сила. Николай Николаевич и началникът на Генералния щаб също присъстваха на това заседание на коронния съвет. Наредената частична мобилизация обхваща повече от 26-те ди-

¹⁰²³ Boghitschewitsch, Milos: *Die auswärtige Politik Serbiens 1903-1914*, 3 Bde. Berlin 1931, Bd. II, S. 54

¹⁰²⁴ Janusz Piekalkiewicz: *Der Erste Weltkrieg*, Düsseldorf/Wien 1988, S. 22 Piekalkiewicz, S. 28

¹⁰²⁵ Paléologue in einem Telegramm vom 26. Juli 1914; siehe Paléologues Tagebuch, a. a. O., S. 250 sowie Bericht an den französischen Senat - 704/1919 - S. 39, 127.

¹⁰²⁶ Berliner Monatshefte, XIV. Jahrg., 1936, S. 292 f.

¹⁰²⁷ Possony, Elmar: *Zur Bewältigung der Kriegsschuldfrage*, Köln/Opladen 1968, S. 234

визии, първоначално определени за война срещу Австро-Унгария. Срещу тази сила, комбинирана с войските на Сърбия и Румъния, Австро-Унгария е безнадеждно надмината.¹⁰²⁸

Следобед, около 16,00 ч., от Санкт Петербург пристига вест: „Всички приготовления за мобилизация са наредени, която ще бъде обявено незабавно, ако австро-унгарският пратеник напусне Белград.“¹⁰²⁹ В този момент австроунгарският посланик Владимир Гизел вече не очаква отговор и започва да опакова куфарите си, за да може все пак да хване експресния влак за Будапеща в 18,30 ч., след като крайният срок е изтекъл. Само няколко минути преди 18,00 ч. обаче, за негово учудване, се появява сръбският министър-председател Никола Пашич и му връчва отговорна нота, написана с дипломатическа прецизност, която Гизъл успява само да прегледа. Той веднага предава на Пашич подготвения австроунгарски отговор, с който информира сръбското правителство за прекъсването на дипломатическите отношения. Гизъл успява да хване влака си. Докато пътува към Будапеща, Сърбия започва евакуацията на Белград.

По същото време, на няколко хиляди километра на изток, се състои повишението на младите руски офицери, повишение, което според традицията е трябвало стане на 18 август.

На пръв поглед сръбският отговор изглежда като утвърдителен, но само на пръв поглед! Сръбското правителство избягва всякаква отговорност за атентата и си запазва свобода на действие за в бъдеще. Останалите искания са одобрени по подобен начин; само точка 5 е отхвърлена косвено, а 6 – директно.

Последната предизвика ожесточена опозиция, тъй като е определено като несъвместимо със сръбския суверенитет, защото изисква участието на австроунгарските власти в разследванията на заговора.¹⁰³⁰

В миналото унгарското правителство с готовност се съобразява с подобно искане на Сърбия, която тогава все още е княжество, след убийството на сръбския княз Михаил Обренович на 10 юли 1868 г. в Топчидере. Сега идентичното искане твърди, че се нарушава сръбския суверенитет.

„Тъй като опитите за наказване на сръбските съучастници в това деяние се сблъскват с уклончиви отговори“¹⁰³¹, Австрия иска австрийски служители да участват в процеса срещу заподозрените сърби.

„Ако принцът на Уелс беше убит на границата с Афганистан и имаме основания да смятаме, че афганистанците са отговорни за убийството му, щяхме да отправим подобно искане с пълната подкрепа на английското обществено мнение“¹⁰³², пише Бертран Ръсел.

За разлика от Ръсел, британският външен министър Едуард Грей не изпитва съчувствие към Австрия и дори стигна дотам, че нарече ултиматума „най-гнусното парче хартия, адресирано някога от една държава до друга“.¹⁰³³

За сръбското правителство подаването на отговора също е толкова второстепенно, колкото и съдържанието му. Най-важното е публичното впечатление. Още преди да даде отговора си, сръбското правителство умело предлага да отговори на въпроси пред Международния съд в Хага или пред великите сили. Пашич е уверен в подкрепата на Русия, Франция и Англия. Перфектна оркестрация!

В световен мащаб Сърбия, потискана от турците в продължение на векове, можеше да се надява на съчувствие и въпреки участието си в тероризма, политически да прехвърли вината върху Австро-Унгария. Още в 15,00 ч. – три часа преди да бъде връчена отговорната нота, започва сръбската мобилизация.¹⁰³⁴

¹⁰²⁸ Friedrich Stieve und Graf Max Montgelas: *Rußland und der Weltkonflikt*, Berlin 1927, S. 158.

¹⁰²⁹ Possony, S. 233

¹⁰³⁰ <http://www.forost.ungarisches-institut.de/pdf/19140722-1.pdf>

¹⁰³¹ Russell, Bertrand: *Der Krieg, ein Kind der Furcht* (deutsch von F. Beran), Zürich 1915, S. 10 f.

¹⁰³² Effenberger/Wimmer 2014, S. 184

¹⁰³³ Sir Edward Grey am 24. Juli 1914 in einem Telegramm an Sir M. de Bunsen, *Britische Dokumente Bd. I, Nr. 91, S. 123*; vgl. dazu: Heinrich Jaenecke: »Das Attentat«, in: *GeoEpoche*, Nr. 14/2004, S. 31, 32.

¹⁰³⁴ Според Пекалкевич това е чисто „отбранително по природа“ (стр. 24), нещо, което австрийците не могат или не са искали да знаят.

Дунавската монархия отговаря три часа след изтичането на ултиматума с частична мобилизация на осем армейски корпуса.¹⁰³⁵

Както по-късно показват боевете, Сърбия успява да се мобилизира бързо, всеобхватно и много успешно, очевидно нищо не се случва неочаквано. Така, между 18,00 ч. на 23 юли и същия час на 25 юли, машината на войната е неумолимо задействана. Осем години по-късно, принц Бернхард фон Бюлов, който е канцлер на Германия (1900-1909 г.) успява да избегне война по време на Мароканската и Балканската криза само благодарение на щастливи обстоятелства, пише: „В разгара на лятото на 1914 г. все още имахме възможност на 25 юли да избегнем война. Трябваше само да заявим във Виена, че при никакви обстоятелства няма да позволим прекъсване на отношенията между Австро-Унгария и Сърбия, преди самите ние да сме разгледали обстойно сръбския отговор.“¹⁰³⁶

Около обяд на 25 юли 1914 г. германското външно министерство получава спешни съобщения, за маневрите на британския флот. След прегледа на маневрите в Спитхед, британският флот не се е разпуснал както обикновено, а вместо това е получил заповеди да се разположи във военноморските си бази в пристанищата на Северно море.¹⁰³⁷

В 15,00 ч. адмирал Георг Александър фон Мюлер, началник на военноморския кабинет, едностранно нарежда на капитана на „Хохенцолерн“ да запали котлите за 22-часовото пътуване обратно до Куксхафен. Вилхелм II прекъсва плаването до Нордкап и нарежда на германския флот, закотвен край Ютланд, да се върне във Вилхелмсхафен и Кил.

Неделя, 26 юли 1914 г., в интерес на мира, Берлин иска да осуети намерението на Сърбия и Русия да ескалират въпроса за австроунгарските искания, до конфликт в между европейските съюзи. Опасността от ескалация очевидно е осъзната в Лондон и Париж. Следователно, по време на разговора между Сазонов и Пурталес на 26 юли, вече не се е говорило за „преразглеждане на австрийското разследване от Европа“¹⁰³⁸.

Какви обстоятелства довеждат до отстъпката на Сазонов? В същия ден руският посланик Бенкендорф изпраща доклад от Лондон, в който се казва: „Сър Е. Грей непрекъснато ми повтаря, че изявленията му пред Берлин по никакъв начин не позволяват да се разчита на неутралитета на Англия в случай на война. Лихновски наистина беше много объркан, защото се опасява, че предстои война. Изобщо не съм сигурен, че е разбрал думите на Грей така, както Грей е възнамерявал.“¹⁰³⁹

Това фатално недоразумение между английския външен министър и германския посланик се дължи, от дипломатически завоалирания език на Грей, и англофилските наклонности на Лихновски. Или Грей нарочно иска да не бъде разбран недвусмислено от Лихновски. Освен това, Грей се въздържа от всякаква военна реторика, не само в отношенията си с Лихновски, но и в очите на британската общественост, защото британското население, чието внимание е насочено към гражданската война в Ирландия, все още не е възприемчиво към друг „театър на военните действия“. „Вярно е“, завършва Бенкендорф доклада си, „че Австрия, както се казва, няма да започне войната изведнъж. Засега все още има лъч надежда. Що се отнася до ролята на Германия, тя ми се струва най-тъмна, отколкото всички останали. И точно това е моята гледна точка тук: Англия не се страхува от превъзходството на Австрия на Балканския полуостров, колкото от превъзходството на Германия в света.“¹⁰⁴⁰ (!!)

Юлската криза от 1914 г. и юли 2025 г.: Когато историята внезапно се превръща в настояще. Седмиците след убийството в Сараево на 28 юни 1914 г., до австрийския ул-

¹⁰³⁵ Janusz Piekalkiewicz: *Der Erste Weltkrieg*, Düsseldorf/Wien 1988, S. 22 Piekalkiewicz, S. 24.

¹⁰³⁶ Bernhard Fürst von Bülow: *Denkwürdigkeiten in vier Bänden, hier Bd. 3*, Berlin 1930/31, S.164

¹⁰³⁷ Wolfgang Effenberger/ Konrad Löw: *Pax americana*, München 2004, S. 203

¹⁰³⁸ Deutsche Dokumente Nr. 217

¹⁰³⁹ B.W. von Bülow: *Die Grundlinien der diplomatischen Verhandlungen bei Kriegsausbruch*, in "Die Deutschen Dokumente zum Kriegsausbruch", Fünfter Band, hrsg. vom Auswärtigen Amt, Berlin o.J., S. 55

¹⁰⁴⁰ B.W. von Bülow: *Die Grundlinien der diplomatischen Verhandlungen bei Kriegsausbruch*, in "Die Deutschen Dokumente zum Kriegsausbruch", Fünfter Band, hrsg. vom Auswärtigen Amt, Berlin o.J., S. 55; *Deutsche Allgemeine Zeitung* vom 28. August 1919.

тиматум към Сърбия на 23 юли 1914 г., са мирни за населението на Европа, без видими признаци на непосредствена заплаха от война.

Общественият живот продължава както обикновено и много хора не очакват голяма война въпреки политическото напрежение. Три часа преди изтичането на австро-унгарския ултиматум, Сърбия нарежда частична мобилизация на армията си в 15:00 ч. на 25 юли 1914 г.¹⁰⁴¹ Австроунгарският ултиматум трябва да изтече в 18,00 ч. С отхвърлянето на ултиматума, Австро-Унгария нарежда частична мобилизация срещу Сърбия в рамките на т. нар. „Трета Балканска война“¹⁰⁴²

Малко след полунощ на 25 юли 1914 г., в 3,26 ч. сутринта, началникът на руския Генерален щаб Янушкевич изпраща телеграма до Варшава (тогава руска територия), с която обявява началото на военните приготовления в цялата европейска част на Русия, считано от 26 юли. Тези мерки вече се възприемат като частична мобилизация.¹⁰⁴³

Великобритания също е готова за война вечерта на 25 юли 1914 г. Почти всички документи посочват, че мобилизацията на Великобритания е започнала на 4 август, деня на обявяването на война срещу Германия (23,30 ч.). Но това изобщо не е вярно!

Британската мобилизация протича асинхронно. Основният инструмент на Великобритания за водене на война е военноморският флот, който вече е в повишена бойна готовност от 25 юли 1914 г. и е заел военноморските си бази, след завършване на летните маневри. Така флотът е ефективно мобилизиран още преди официалното обявяване на войната.

Британските експедиционни сили (БЕС / BEF) не са разположени във Франция / Белгия до 23,30 ч. на 4 август 1914 г., когато Великобритания влиза във войната срещу Германия.¹⁰⁴⁴ Експедиционните сили, обещани на Франция за войната срещу Германия, са отдавна щателно подготвени от Комитета за имперска отбрана (КИО / CID), основан през 1904 г., само две години след трудната Бурска война.

Този „комитет“ планира войната срещу Германия от 1904 г. нататък. Наред с БЕС/BEF, е планирана обща морска блокада на Германия с цел бързо лишаване от най-важните ресурси и тя се запазва до 28 юни 1919 г.

В постоянните подкомитети, като Комитета за колониална отбрана, който е специално отговорен за отбраната на отвъдморските територии и владения, още преди войната са изготвени т. нар. „военни книги“. Тези документи подробно описват мерките, които трябва да се предприемат незабавно в случай на война, както за всички правителствени агенции, така и за самите владения. Интегрирането на въоръжените сили на доминионите в „имперската отбранителна стратегия“ е систематично подготвяно и редовно актуализирано от КИО/CID. Това позволява на доминионите, както прави Нова Зеландия по време на окупацията на Самоа, да действат незабавно и координирано в съответствие с общата стратегия на Империята след избухването на войната.

Обявяването на война от Великобритания, по този начин превръща европейската война в световната война. Кристофър Кларк за съжаление (или съвсем умишлено, все пак е англосаксонец) пропуска тези връзки в широко извеснатата си книга „Лунатиците“.

На 26 юли заплахата от общоевропейска война би трябвало да разтърси населението. Или то е с притъпено внимание от предходните войни и конфликти между 1910 и 1914 г., които не ескалират от локалното си избухване?

• **Японска окупация и анексиране на Корея през 1910 г.:** Официалното анексиране на Корея от Япония е на 29 август 1910 г. Колониалното управление официално започва тогава и продължава до 1945 г. През това време Корея е систематично политически, икономически и културно потискана и лишена от суверенитет.¹⁰⁴⁵

¹⁰⁴¹ <https://www.weltkrieg2.de/07-1914-juli-1914-ktb/>

¹⁰⁴² <https://wk1.staatsarchiv.at/diplomatie-zwischen-krieg-und-frieden/allgemeine-mobilisierung-1914>

¹⁰⁴³ Sean McMeekin: "Russlands Weg in den Krieg. Der Erste Weltkrieg – Ursprung der Jahrhundertkatastrophe." Europa Verlag, Berlin / München/ Wien 2014, S. 102 ff. Clark: Die Schlafwandler. 2013, S. 608 ff

¹⁰⁴⁴ <https://www.mediathek.at/onlineausstellungen/der-erste-weltkrieg/der-erste-weltkrieg-ausgabe-2/armeen-und-kriegsverlauf/die-britische-armee>

¹⁰⁴⁵ https://de.wikipedia.org/wiki/Korea_unter_japanischer_Herrschaft

• **Окупация на Фес и Рабат от Франция (Мароканска криза от 1911 г.):** През пролетта на 1911 г. френските войски окупира мароканските крепости Фес и Рабат. Тази намеса се извършва въпреки международната гаранция за марокански суверенитет от Мадридската конвенция (1880 г.) и Конференцията в Алхесирас (1906 г.).¹⁰⁴⁶

Окупацията води до Втората мароканска криза и проправя пътя за френския протекторат, който става официален с Договора от Фес на 30 март 1912 г.

• **Италиано-турска война (1911–1912 г.):** Италия воюва срещу Османската империя за контрол над Либия и Додеканезките острови.¹⁰⁴⁷

• **Първа Балканска война (1912–1913):** Балканският съюз (Сърбия, България, Гърция, Черна гора) воюва срещу Османската империя, за да освободи и завладее османските територии на Балканите.¹⁰⁴⁸

• **Втора Балканска война (1913):** България воюва срещу бившите си съюзници Сърбия, Гърция, Черна гора и Румъния, както и срещу Османската империя, за разделянето на териториите, спечелени в Първата балканска война.¹⁰⁴⁹ Германия и Австро-Унгария се опитват да посредничат и в двете Балкански войни.

• **Синхайска революция в Китай (1911–1912):** Революцията и гражданската война, свалят династията Цин и се създава Китайската република.

Най-значимите войни от 1910 до 1914 г. са Италиано-турската война, двете Балкански войни и Синхайската революция в Китай.

На сутринта на 27 юли кайзер Вилхелм II слиза в пристанището на Кил и е посрещнат в Берлин в 15,00 ч. от своя канцлер Бетман. С остър и гневен тон кайзерът иска да разбере как е станало всичко това. Гневът на кайзера е разбираема, тъй като канцлерът до последния момент уверява Негово Величество, че „мирът не е в опасност и че той е в постоянен контакт и в най-добро съгласие по-специално с Англия“.

Видимо съкрушен канцлер, признава, че е сгрешил във всяко отношение и иска да бъде освободен, което кайзерът отказва, казвайки: „Вие направихте тази бъркотия, сега ще трябва да я почистите!“¹⁰⁵⁰ На следващата сутрин канцлерът поставя текста на сръбската нота-отговор, вече на два дни, на бюрото на своя суверен: „Отлично постижение за 48-часов срок“, отбелязва Вилхелм II, „това е повече, отколкото можеше да се очаква! Това елиминира всякаква причина за война; Гизъл трябваше да остане в Белград! Никога не бих заповядал мобилизация на това основание!“¹⁰⁵¹

Вилхелм II незабавно кара своя генерал-адютант Плесен да телеграфира на началника на Генералния щаб Молтке, че за Австро-Унгария всякаква причина за война е елиминирана.

Тук императорът, вдъхновен от желанието си за мир, е заблуден от дипломатическия шедьовър на Белград! От повърхностния прочит не е забелязал противоречивия характер на всички части от отговора. Пропуска и обстоятелството, че Сърбия пристъпва към мобилизация три часа преди изтичането на ултиматума – тоест в 15,00 ч.

Дори по време на празничния банкет на кораба „Франция“ френският посланик Палолог набързо написва прессъобщение на гърба на менюто си¹⁰⁵²: „Чрез посещенията и двете правителства имаха възможност да установят пълното съгласие на възгледите си по различните проблеми, пред които са изправени силите в загрижеността си за общия мир и баланса на силите в Европа.“ В първия официален вариант на прессъобщението, датирано от

¹⁰⁴⁶ <https://www.dhm.de/lemo/kapitel/kaiserreich/aussenpolitik/marokko-krise-1911>

¹⁰⁴⁷ <https://www.mediathek.at/onlineausstellungen/der-erste-weltkrieg/der-erste-weltkrieg-ausgabe/die-weltlage-1914/eine-zeit-der-krisen>

¹⁰⁴⁸ <https://www.studysmarter.de/schule/geschichte/erster-weltkrieg/balkankriege>

¹⁰⁴⁹ <https://www.mediathek.at/onlineausstellungen/der-erste-weltkrieg/der-erste-weltkrieg-ausgabe-1/die-weltlage-1914/eine-zeit-der-krisen>

¹⁰⁵⁰ Bülow 1930/31, S. 165

¹⁰⁵¹ Gerhart Binder: *Epoche der Entscheidungen, Eine Geschichte des 20. Jahrhunderts*, Stuttgart-Degerloch 1960, S. 42

¹⁰⁵² Schmidt, 2009, S. 94 „La visite [...] a offert aux deux gouvernements [...] l'occasion de constater la parfaite communauté de leurs vues sur les divers problèmes que le souci de la paix générale et de l'équilibre européen posent devant les Puissances “

24 юли, не се споменава „загриженост за общия мир“, а само „за поддържане на баланса на силите в Европа“. Добавя се също „особено на Балканския полуостров“.¹⁰⁵³

В окончателния вариант първоначалната формулировка е възстановена, като отново се вмъква загрижеността за всеобщ мир. Фразата „особено на Балканския полуостров“ е заменена с „особено в Ориента“¹⁰⁵⁴. От това се вижда, че френският министър-председател Вивиани не е загрижен за съдбата на Сърбия, а по-скоро за баланса на силите между Австро-Унгария, Русия и Турция и неговото въздействие върху европейския баланс на силите. Очевидно министър-председателят е готов да направи някои отстъпки за сметка на Сърбия.

На 24 юли германският посланик в Париж прочита бележка до ръководителя на външното министерство в Ке д'Орсе, в която германското ръководство изразява искането си за локализиране на конфликта между Хабсбургската монархия и Сърбия.

Бетман-Холвег заявява в това обръщение: „Спешно желаем локализиране, защото всяка намеса на друга сила ще има непредвидими последици поради различните съюзнически задължения“.¹⁰⁵⁵

Когато този демарш от германския посланик, барон фон Шьон, е представен на френския президент Поанкаре на 25 юли, той веднага го оценява като „едва прикрита заплаха“¹⁰⁵⁶. На сутринта на 27 юли, докато се връща от Санкт Петербург на борда на „Франция“, Поанкаре получава телеграма, в която се посочва, че британският външен министър сър Грей, който е информиран за нотата на Бетман-Холвег от 25 юли, не е особено впечатлен от тази „заплаха“, но е заявил ясно на германския посланик, че „ако войната заплашва да избухне, никоя сила в Европа не може да остане незасегната“, и после е потвърдил на руския посланик, „че не е оставил никакво съмнение относно вероятното участие на Англия във войната“.¹⁰⁵⁷

Поанкаре веднага посочва този първи знак за готовността на Великобритания за военна намеса пред своя външен министър като поучителен пример: „Давам на Вивиани тази решителност като пример и той става все по-тревожен и неспокоен и развива най-противоречиви идеи.“¹⁰⁵⁸

Както показват записите на Поанкаре, тези „най-противоречиви идеи“ сигурно са възражения срещу инструкциите, предназначени за Палеолог, и затова има толкова интензивни спорове за формулировката на комюникето, което Палеолог трябва да съгласува с Вивиани и Поанкаре.

Германия отхвърля арбитража. В отговора си сърбите предлагат Международният съд в Хага или конференция на Великите сили, които са участвали в изготвянето на декларацията, издадена от сръбското правителство на 31 март 1909 г., да се учреди арбитраж. Когато царят потвърждава сръбското искане, канцлерът инструктира германския посланик в Санкт Петербург, че арбитражът е изключен в този случай. Това води до обвинения срещу германското правителство, че мисли единствено от гледна точка на силата. Комисията на Райхстага отхвърля това обвинение, посочвайки опита на Германия в два важни случая с Англия и САЩ, където „тези две ключови държави не са се придържали добросъвестно към

¹⁰⁵³ Schmidt, 2009, S. 94: „Les deux gouvernements ont constaté la parfaite concordance de leurs vues et de leurs intentions pour le maintien de l'équilibre européen, notamment dans la péninsule balkanique.“

¹⁰⁵⁴ Possony, 216 La visite [...] a offert aux deux gouvernements [...] l'occasion de constater la parfaite communauté de leurs vues sur les divers problèmes que le souci de la paix générale et de l'équilibre européen pose devant les puissances, notamment en Orient »

¹⁰⁵⁵ Runderlaß Bethmann Hollwegs an Pourtalés, Schoen, Lichnowsky, 21. 7. 1914, in Deutsche Dokumente (DD) 1, 100

¹⁰⁵⁶ „menace à peine déguisée 177 Zit. Notes journalières, in NL Poincaré, BNF, Nafr. 16027, fol.

¹⁰⁵⁷ „que si la guerre venait à éclater aucune Puissance en Europe ne pourrait s'en désintéresser et a affirmé à l'Ambassadeur de Russie qu'il n'avait pas laissé de doute sur la participation probable de l'Angleterre“. 178 Zit. Bienvenu-Martin an Paul Cambon, Jules Cambon, Paléologue, Barrère, Dumaine und Bapst, in: DDF 3, 11, 90. Vgl. Paul Cambon an Bienvenu-Martin, 25. 7. 1914, in DDF 3, 11, 58.

¹⁰⁵⁸ „Je donne cette fermeté en exemple à Viviani, qui est, de plus en plus, troublé et inquiet et qui remue les idées le plus contradictoires“ 179 Zit. Notes journalières, in NL Poincaré, BNF, Nafr. 16027, fol. 12 (Eintrag vom 27. 7. 1914).

арбитражните споразумения, а избягват арбитража, позовавайки се на национални правни процеси и конституционни трудности¹⁰⁵⁹.

Чили и Италия имат подобен мрачен опит със САЩ. Швейцарско-италиански инцидент също не може да бъде разрешен чрез арбитраж.¹⁰⁶⁰

Още по-негативен обаче е опитът на Германия с конференция по военно право в Лондон. Тя е замислена като еквивалент на Четвъртата Хагска конвенция (1908/09) за военното право. Тук единодушно е приета декларация за законите на морската война, която всъщност силно ограничават свободата на действие на „господарката на моретата“ – точно както силата на германската армия е намалена от предходната конвенция за сухопътна война. Докато Германия ратифицира договора, Англия проточва преговорите и ратифицира споразуменията преди избухването на войната.

Следователно отказът на Англия да приеме правилата на морската война съгласно международното право е от съществено значение.¹⁰⁶¹

Също британското сближаване с Русия е посрещнато с безпокойство. В края на май 1914 г. германското ръководство научава за англо-руските военноморски преговори, чрез изтичане на информация от руското посолство в Лондон. Великобритания е в процес на военно обвързване с Руската империя и дори изготвя планове за десантна операция в Померания. Т.е. в бъдеще Франция и Русия вече няма да могат да бъдат сдържани от Англия.

Зловещият знак за война на два фронта се задава, и фатализъмът се разпространява сред някои политици и военни лидери, чувство допълнително засилено от руският законопроект за отбраната, приет от Думата през юни 1914 г. „Бъдещето принадлежи на Русия, която расте и се превръща във все по-тежък кошмар за нас“¹⁰⁶², заявява Бетман-Холвег вечерта на 7 юли 1914 г.

Следователно недоверието на германското правителство е напълно разбираемо, особено след като през лятото на 1914 г. това е въпрос на живот и смърт. Нещо повече, Хагският арбитражен съд няма юрисдикция! Това е просто игра на протакане, каквато Германия, предвид географското си местоположение, не може да си позволи.

САЩ се опитват да прилагат подобна тактика на протакане днес в Украйна и Близкия изток. От днешна гледна точка, може би не е било особено разумно да се откажем от възможностите за арбитража, пред опасността от войната на много фронтове.

Особено след като, според историка Кристофър Кларк, по това време в Европа липсват както институции, така и приети правни норми за международно разрешаване на конфликти. Кларк също вижда тенденцията на силите от Антантата да отписват Австро-Унгария, за особено поразителна.¹⁰⁶³ И е абсолютно прав.

Още през лятото на 1917 г. британците създават нова, пробританска държава за южнославянските народи с Декларацията от Корфу – за обединяване южнославянските народи¹⁰⁶⁴, живеещи в Хабсбургската империя (хървати и босненци), със сърбите в Кралство Сърбия, под една корона – династията Караджорджевичи.

Декларацията се счита за основополагащ документ на първата югославска държава, провъзгласена като Кралство на сърби, хървати и словенци на 1 декември 1918 г.

Убитият престолонаследник се е противопоставял на тези британски цели. Той е ключова фигура в поддържането на мира в Австро-Унгария. По време на Балканските войни той осъзнава, че войната е „лудост“ и оттогава се бори с всички сили за мир и за равенство на славянските народи в Австро-Унгария.

¹⁰⁵⁹ Possony 1968, S. 73

¹⁰⁶⁰ Die Vorgeschichte des Weltkrieges, a.a.O., Band V/2, S. 191 f.

¹⁰⁶¹ Possony 1968, S. 73

¹⁰⁶² Kurt Riezler, Tagebücher, Aufsätze, Dokumente, eingel. und hg. v. Karl Dietrich Erdmann, Göttingen 1972, Eintrag v. 7. Juli 1914, S. 183.

¹⁰⁶³ Andreas Kilb: "Alle diese Staaten waren Bösewichte" vom 29. September 2013, Kilb im Gespräch mit Christopher Clark in Aktuell Feuilleton der F.A.Z. <http://www.faz.net/-gqz-7hsa5>

¹⁰⁶⁴ Б. пр. Против волята им, без референдум, това не е обединение а завлазяване, смяна на едно европейско и културно управление с диво, сръбско и примитивно.

Страхът сред германските и австро-унгарските политици да изостанат поради забавяне и да загубят единствения си коз – военната преднина, също е решаващ, предвид превъзходството на противника.

Обратно към късния следобед на 27 юли. Около 17,00 часа българският посланик Чапрачиков се среща със сръбския министър-председател Пашич, който го информира, че ситуацията е опасна, но е получил новини от Санкт Петербург, че „Русия решително е поела нашата защита“. Франция е солидарна с Русия и „Англия много желае да се избегне войната. Но ако бъде обявена, тя няма да остане неутрална; ще се намеси.“¹⁰⁶⁵ В последвалия разговор Пашич обещава „добри последици“ за България в случай на сключване на съюз и подчертава благоприятното положение на Сърбия сред европейските сили. „С тази мощна подкрепа той дори не би се съгласил на вече направените отстъпки“. ...

Около полунощ на 28 юли 1914 г. 39-годишният първи лорд на Адмиралтейството, Уинстън Чърчил, пише няколко реда до съпругата си Клементин, която току-що е пристигнала с двете си деца, Даяна и Рандолф, в крайбрежна вила в Нордфолк: „28 юли, полунощ / Скъпа моя красавице. Всичко се движи към катастрофа и колапс. Интересувам се, в разгара съм и съм щастлив. Не е ли ужасно да се постъпва по този начин? Подготовката ми създава отвратителна очарователност. Моля се на Бог да ми прости такива ужасни пристъпи на лекомислие.“¹⁰⁶⁶

Щастлив пред лицето на катастрофата? Като кореспондент по време на Бурската война (1899-1902), Чърчил вече е бил свидетел от първа ръка на съвременната война и нейната разрушителна сила. Този опит го кара да осъзнае и това, че в съвременната война, цивилните вече не могат да избягат.

В нощта на 29 юли 1914 г. германският канцлер Бетман-Холвег се опитва да установи намеренията на Англия, в случай че Балканският конфликт се разпространи към Франция и Германия. Холвег обяснява на британския посланик в Берлин, сър Гошен, че Германия желае да поддържа мир с Англия и в случай на ескалация на войната във Франция, няма намерение да придобива територия за сметка на Франция.

Как е възможно събитията в Англия да са останали скрити от германския император, син на Виктория Аделаида и любим внук на кралица Виктория, повишена в фелдмаршал на британската армия и адмирал на британския флот, дотогава? Дали не е успял да прозре английската политика на „балансиране на силите“, която не търси приятели на континента, а постоянно променящи се партньори като континентални пешки?

Дали е забравил, че от времето на Елизабет I, Англия успешно е унищожила всяка голяма съперничаща европейска сила, Испания през 1588 г., Нидерландия през 1654 г. и Франция през 1763 г.? Как е могъл германският император да бъде толкова лесно манипулиран от английската правителствена бюрокрация?

В това отношение поведението му, със сигурност трябва да се опише като доста наивно и безотговорно. Можем само да предположим, че положителните му семейни връзки с английското кралско семейство са го заслепили за сложните геостратегически ходове на английската администрация, той просто не е можел да ги разбере.

Вечерта на 30 юли 1914 г. австроунгарското правителство е готово да приеме германските предложения за деескалация. Руската мобилизация обаче прави всякакви понататъшни германски посреднически усилия излишни.¹⁰⁶⁷

Франция също започва мобилизация на граничните си войскове части, а Германия предприема само „охраната“ на флота си.

На 30 юли 1914 г. цар Николай II нарежда обща мобилизация. Кайзер Вилхелм се опитва да посредничи между Виена и Санкт Петербург. „Вили“ пише до руския император, своя скъп братовчед „Ники“, като настоява царя да избягва военни действия на всяка цена, тъй като това само ще ускори бедствието. След това царят е информиран от военния си ми-

¹⁰⁶⁵ *Bulgarisches Orangebuch Bd. I Nr. 218*

¹⁰⁶⁶ *Thomas Kielinger und Florian Stark: Britischer Minister gibt Deutschen die Kriegsschuld, in Die Welt vom 9. Januar 2014* <http://www.welt.de/geschichte/article123683306/Britischer-Minister-gibt-Deutschen-die-Kriegsschuld.html>

¹⁰⁶⁷ *Deutsche Dokumente Nr. 502, 503*

нистър Сухомлинов, че отмяната на мобилизацията е технически невъзможна и че Франция е обещала военна помощ на Русия още същия ден. Настроението на Вилхелм II може да се разбере от дългата му бележка в полето към депеша от германския посланик в Санкт Петербург от 30 юли 1914 г. Тази бележка в полето завършва със следните изречения: „И така, прословутото „обкръжаване“ на Германия най-накрая се превърна в пълна реалност, въпреки всички опити на нашите политици и дипломати да го предотвратят. Мрежата внезапно се затвори над главите ни и Англия, с подигравателна усмивка, постигна най-блестящия успех на своята упорито провеждана, чисто антигерманска световна политика, срещу която ние се оказахме безсилни, като завъртя примката към нашето политическо и икономическо унищожение, оставяйки ни, изолирани и потрепващи в мрежата, извън нашата лоялност към Австрия. Великолепно постижение, което вдъхва възхищение дори у онези, които загиват чрез него [...]“

На сутринта на 31 юли 1914 г. обяви за мобилизация са разлепени на всеки ъгъл на улицата в Санкт Петербург. Сега всяко съмнение е разсеяно. Германският посланик Пурталес докладва това развитие в Берлин и се опитва всячески да моли за отмяна на заповедта за мобилизация. Но без резултат. Вместо това руското правителство се опитва да скрие този ход от външния свят.

Така на 31 юли 1914 г. британският министър-председател Аскуит заявява в Камарата на общините: „Току-що научихме, не от Санкт Петербург, а от Германия, че Русия е обявила обща мобилизация на армията и флота си.“¹⁰⁶⁸

Вилхелм II се обръща към Николай II с молба да не застрашава посредническите усилия, които е започнал между Русия и Австро-Унгария, с по-нататъшните руски военни подготовки на източната германска граница. В противен случай ще бъде принуден да предприеме отбранителни контрамерки. Този апел завършва с последна молба за прекратяване на всички военни действия, заплашващи Германия.

Телеграма до *Badische Presse*, 31 юли 1914 г., 12,10 ч.¹⁰⁶⁹ Австро-Унгария е наредила охрана на границата срещу Русия в ранните сутрешни часове на 31 юли 1914 г., а в 12,23 ч. - обща мобилизация.

Тъй като Санкт Петербург вече не отговаря на германските дипломатически усилия, Берлин дава 12-часов ултиматум, изискващ Русия да прекрати военните си мерки.¹⁰⁷⁰ (31) В същото време за Германия обявява „непосредствена военна опасност“. Тази мярка предизвиква трескава активност.

На 31 юли 1914 г. Лондонската фондова борса затваря врати за първи път в 117-годишната си история за пет месеца. Има опасения, че ще започне масово теглене на средства от банките, заплашвайки платежните системи и кредитните механизми на страната, през цялото време Великобритания се клати на ръба на война и след това се потапя в Армагедон.

Според Ричард Робъртс, брокерите и джобърите се роят около улица Трогмортън като мравки около купчина боклук. Докато Европа се готви за война, Лондонското Сити е във война със себе си.¹⁰⁷¹

На 1 август 1914 г. Германия обявява обща мобилизация и война на Русия. Франция се мобилизира в 15,55 ч., а Германия в 17,00 ч. До 3 август 1914 г. и двете страни са във война. Великобритания следва примера им в 23,30 ч. на 4 август. Германското нахлуване в Белгия служи на Лондон като политически и морално оправдан претекст за войната, но не отговаря на военните и стратегическите съображения на Великобритания.¹⁰⁷²

Англия мобилизира експедиционните си сили и флота си. В рамките на четири седмици трескава дипломатическа дейност след убийството в Сараево нито Централните сили, нито Антантата правят сериозен опит да спасят мира.

¹⁰⁶⁸ Bülow Grundlinien S. 88, vgl. Weißbuch Nr. 576/ Nr. 518.

¹⁰⁶⁹ Bülow Grundlinien S. 88; Weißbuch Nr. 490

¹⁰⁷⁰ <https://www.lbma.org.uk/alchemist/issue-73/the-great-financial-crisis-of-1914>

¹⁰⁷¹ <https://wk1.staatsarchiv.at/diplomatie-zwischen-krieg-und-frieden/kriegserklaerungen-grossbritanniens-und-frankreichs-an-oesterreich-ungarn-1914/index.html>

¹⁰⁷² George F. Kennan, *Die schicksalhafte Allianz. Frankreich und Russland am Vorabend des Ersten Weltkrieges*, Köln 1990, S. 337

Американският дипломат и историк Джордж Кенън осветлява опасния автоматизъм на френско-руската военна конвенция: веднага щом една от силите на Тройния (вече почти Двоен) съюз мобилизира въоръжените си сили, Франция и Русия трябва да пристъпят към обща мобилизация; мобилизацията и започването на военни действия трябва да се считат за практически идентични. Свързването на мобилизацията и избухването на война, предвидено във Военната конвенция, твърди Кенън, дава възможност на руската армия да „разгърне голяма европейска война, когато им е удобно“.¹⁰⁷³ Но за съвременниците, общата мобилизация без съмнение означава война.

По време на френско-руските преговори за Военната конвенция с цар Александър III, френският генерал Боадефр заявява на 18 август 1892 г., че мобилизацията е равностойна на обявяване на война. Мобилизацията означава да принудиш противника си да направи същото. Мобилизацията задейства гигантска машина. Пристигат стратегически транспорти и се събират войски – на източнопруската граница по това време са струпани две руски армии, тоест около половин милион души (22 пехотни и 8 кавалерийски дивизии и 1400 артилерийски оръдия). Руските нападащи армии се изправят срещу приблизително 200 000 германски войници (8-ма армия).

На 4 август 1914 г. огромните армии и военноморски сили на двете страни се изправиха една срещу друга, екипирани с най-новите и скъпи оръжия на съвременните технологии. Те влизат в най-кръвавата и скъпа война, която човешката история е виждала до този момент. А тези съвременни въоръжени сили струваха неизмерима сума пари. Как ще бъдат събрани?

С избухването на войната всяка страна изостави златния стандарт и пропавя пътя за предлагането на книжни пари. Това е последвано от вземането на военни заеми (днес специални фондове). Банките печелеха парите, които впоследствие отпускаха назаем, като предоставят на правителството сметка с произволна сума, от която правителството може да тегли чекове. Не само правителствата вземат пари назаем за свои нужди, но и частни компании, за да изпълняват държавни договори. Златото, което вече не може да бъде поискано, лежи в трезори.

В предаване на 29 септември 2013 г. журналистът от F.A.Z. Андреас Килб, цитира американският съвременен историк Уилям Леонард Лангер (1896-1977) за логиката на германския Генерален щаб: „Трябва да победим руснаците сега, за да не бъдем победени от тях след три години. В Германия има специфична травма след Тридесетгодишната война, която се подновява във всяко поколение: чувството за уязвимост към чужди нашественици поради местоположението си в сърцето на Европа. Останалото е чиста математика. Френско-руският съюз е най-агресивният съюз на европейския континент. Той съществува единствено, за да води война срещу трета сила: Германския райх. Когато германците изчислят колко войници може да събере този съюз срещу тях, разликата се увеличава с всяка изминала година.“¹⁰⁷⁴ (35)

Сравнение юли 1914 г. – юли 2025 г. Има паралели между 1914 г. и ситуацията през 2025 г., особено по отношение на възприемането и осъзнаването на остра заплаха от война:

- През 1914 г. атентатът в Сараево първоначално не е разпознат от много политически личности и обществеността като непосредствена заплаха от общоевропейска война. Ескалацията до Първата световна война настъпи изненадващо бързо, тъй като предупредителните знаци са игнорирани, а механизмите на политическите и военни съюзи са подценени.

- 2025 г. Както през 1914 г., съществува риск и през 2025 г., предупрежденията за драматична ескалация на ситуацията със сигурността, да не бъдат взети достатъчно сериозно. Въпреки това, Европейската комисия под ръководството на Урсула фон дер Лайен предупреждава много ясно в стратегически документ за реалната възможност за мащабна война с Русия и публично призовава за готовност.¹⁰⁷⁵

¹⁰⁷³ Andreas Kilb: "Alle diese Staaten waren Bösewichte" vom 29. September 2013, Kilb im Gespräch mit Christopher Clark in "Aktuell Feuilleton" der F.A.Z.

¹⁰⁷⁴ <https://www.studysmarter.de/schule/geschichte/erster-weltkrieg/julikrise/>

¹⁰⁷⁵ Б. пр. Но същата тази Урсула, заедно с Макрон, Кая Калас и другите евродебили, изкуствено нагнетява напрежението и иска война, поведението ѝ е идентично с това на Поанкаре през 1914 г.

Липсата на решителни действия и подготовка за евентуална ескалация може да има сериозни последици – подобни на политическите провали преди Първата световна война.

Сравнение на ситуацията през 1914 г. с настоящето през 2025 г. е възможно, тъй като дори днес, въпреки международните кризи и напрежение, ежедневието често продължава необезпокоявано в много общества, а опасността от голяма война се възприема като малко вероятна от много хора.

Преди ултиматума в края на юли 1914 г. населението е предимно мирно настроено, страхуващо се от война, въпреки предходните войни. Реалната опасност от война става очевидна едва с видимите политически и военни мерки.¹⁰⁷⁶ (36)

Подобно на 1914 г., многото други войни (освен Украйна и Близкия изток) и конфликти между 2021 и 2025 г. са игнорирани:

- Гражданска война в Етиопия (конфликт в Тиграй) (от 2020 г., с различна интензивност, насилието продължава дори след 2021 г.)

- Гражданска война в Мианмар (продължаващи боеве между военната хунта и групите за съпротива)

- Гражданска война в Сирия (от 2011 г., с продължаващо насилие и нестабилност)

- Конфликт в Судан (от април 2023 г., борба за власт между военните и силите за бърза подкрепа)

- Конфликти в Сахел (Мали, Буркина Фасо, Нигер, Чад) (джихадистко насилие, военни преврати, граждански войни)

- Гражданска война в Сомалия (продължаващи атаки от Ал-Шабаб и кланови конфликти)

- Конфликти в Йемен (от 2014 г., продължаващи тежки боеве и хуманитарна помощ (катастрофа))

- Конфликт в Колумбия и Мексико (война срещу наркотрафикантите, насилие от страна на наркокартелите)

- Конфликт в Палестина/Западния бряг (продължаващо насилие, ескалация през 2023/2024 г.)

- Конфликти в Афганистан (подновено насилие и борби за власт след оттеглянето на НАТО през 2021 г.)

- Конфликт в Армения/Азербайджан за Нагорни Карабах (примирие, но подновено насилие през 2023 г.)

- Конфликти в Демократична република Конго (борба между правителството, бунтовническите групировки и етническите милиции)

Много от тези конфликти са сложни и се припокриват с други кризи като глад, миграции и хуманитарни бедствия и изглеждат умишлено предизвикани.¹⁰⁷⁷

Съществената разлика в сравнение с 2025 г. е възможността, населението с много по-високо образование и познания за войните на XX век да бъде изчерпателно информирано за глобалните събития.

Заплахата от ядрена война съществува и през 2025 г. Следователно, твърдението, че ситуацията през 2025 г. е „несравнимо по-безотговорна, отколкото през 1914 г.“ не може да бъде отхвърлено. Въпреки че днес има много повече обществен дебат, военната пропаганда му влияе. Демократичният надзор се проваля в много случаи – вижте свикването на сваления Бундестаг. Само че той все още притежава мнозинство, за да отпусне военни заеми в размер на 500 милиарда¹⁰⁷⁸.

¹⁰⁷⁶ <https://www.friedensbildung-bw.de/aktuelle-konflikte>

¹⁰⁷⁷ За американския икономист Джефри Сакс именно Великобритания „причини цялата тази бъркотия. В продължение на 200 години тя е най-могъщата империя в света и не оставя след себе си нищо друго освен конфликти. Катастрофата, която сега се разиграва в Газа, води началото си след ПСВ, когато Великобритания обещава тази територия на три различни етнически групи между 1915 и 1917 г. ...Три пъти те подаряват земя, която дори не им принадлежи. Колко нагло! Оттам започват всички проблеми.“

¹⁰⁷⁸ Б. пр. Днес (декември 2025 г.), Германия обмисля поетапно връщане на наборната военна служба, което е особено тревожно.

Днешните кризисни механизми също изглеждат не по-добри от тези от 1914 г. Опасността от ескалация е реална и някои предупреждават за манталитет на „лунатиците“, подобен на този преди Първата световна война.¹⁰⁷⁹

Пътят към Първата световна война е щателно планиран от 1904 г. нататък (КИО / CID).¹⁰⁸⁰

Днес не е по-различно, например сопред дългосрочния стратегически документ на САЩ от септември 2014 г. „Победа в сложен свят 2020-2040 г.“

Целта е да се приложи точно това, което президентът на САЩ Джордж Х. У. Буш направи... На 11 септември 1990 г. Буш обявява пред света: „Към нов световен ред“. В резултат на това многобройните войни, водени в нарушение на международното право (често прикрити като интервенции), продължават и до днес.

Като неевразийска сила, САЩ поддържат глобална мрежа от над 700 военни бази около Евразия. Това отразява глобална стратегия, описана още през 1904 г. от геополитика Халфорд Макиндейр („Теорията за Хартленда“). Контролът над „Хартленда“ (Евразия) е и остава, във Великобритания и днес в САЩ, ключът към глобалната сила.

САЩ създават своето Централно военно командване (CENTCOM) под Хартленда и за тази цел използват остров Диего Гарсия за своите военни цели, през 60-те и 70-те години на XX век, като насилствено изселват местното население.

Днес Диего Гарсия е ключова база за операциите на САЩ в Индийския океан и Близкия изток – включително ядрена инфраструктура. За всички е ясно, че целта е прилагането на доминирания от САЩ нов световен ред.

Следователно не е изненадващо, че външната политика на САЩ е критикувана от мнозина като насочена към хегемония, поддържане и разширяване на властта.

Многобройни независими историци, политолози и активисти – не само в Русия и Китай, но и на Запад, предупреждават от десетилетия за рисковете от подобна глобална претенция за власт, особено когато се основава на военното превъзходство и интервенции.

Въпреки че са очевидни много паралели, има съществена разлика между целите от 1914 г. и днес: Архиепископът на Ню Йорк, кардинал Мърфи Фарли, описва целите само дни преди избухването на войната през 1914 г.: „Подготвяната война ще бъде борба между международния капитал и управляващите династии. Капиталът не желае да има никой над себе си, не познава Бог или господар и иска да управлява всички държави като едно голямо банково предприятие. Неговата печалба трябва да се превърне в единствения ръководен принцип на тези, които са на власт. „Само бизнесът над всичко.“

Днес светът е ангажиран в друга борба: Еднополюсен свят срещу многополюсен свят. Защо има толкова малко дискусии за изключителността на САЩ и тяхната силова политика?

Причините със сигурност са многобройни:

- Медийно господство: Западните медийни пейзажи представят (напълно невярно) стратегията на САЩ като „защита на свободата“ или „защита на международния ред“.

- Политически съюзи: Много европейски държави са тясно свързани със САЩ икономически и военно. Техните елити често са убедени трансатлантици.

- Табу: Критиката на политиката на САЩ често се клевети като „антизападна“ или „теория на конспирацията“.

- Начини за излизане от опасността: Американската империя не е просто военна машина. Тя е фабрика за митове. Митове, толкова съблазнителни, толкова завладяващи, че превръщат съучастието в убийство в идентичност.

Наративът, създаден от САЩ, действа като вид психологическо обсебване, замествайки реалността с ритуал, съвестта с костюм. Империя, чиято власт се основава не само на военно превъзходство, но и на наративно господство: способността да се изобразява несп-

¹⁰⁷⁹ Б. пр. Особено като се има предвид налудничевото поведение на лидерите на ЕС с тази напълно глупава поддръжка за Украйна и бясната раздувана русофобия, ясно пътвърждава, че новите лунатици, могат да подпалят война с Русия която много бързо, ще прерасне в ядрена с последващо унищожение на Европа.

¹⁰⁸⁰ Michael von Taube: Der großen Katastrophe entgegen, Leipzig 1937, S.379

раведливостта като ред, експлоатацията като щедрост и войната като сигурност. Да се рецитират лозунги за свобода, докато едновременно с това се аплодира гладът на цели нации чрез икономическа война.

Това не е просто пропаганда – това е изграждането на морална архитектура, в която едно престъпление е приемливо и след това води до съучастие. Тази архитектура е станала възможна единствено благодарение на изключителността, чиято логика „винаги води до убийство и създава морална йерархия, в която животът на другите – тези, които не принадлежат към „изключителната“ група, струва по-малко или изобщо не струва нищо. Другият става за разход. Бомбардираните села се превръщат в „странични щети“. Децата, умиращи от глад, поради санкции, се превръщат в „стратегически разходи“. Всяко престъпление се превръща в акт на справедливост, когато е извършено от „изключителните“.

По този начин „империята на злото“ се поддържа не с железния юмрук, а с кадифената ръкавица от митове. Митове, достатъчно мощни, за да поддържат система от глобална жестокост, без никога да се налага да я назовават или разбират. Това превръща гражданите в пазители на империята – дори когато унищожава всичко, което някога е правело живота им достоен за живот: тяхната любов, емпатия, любознателност и връзката им с човечеството. „Блясъкът на империята е в това да накара хората да повярват, че са свободни, дори когато остават обвързани със светоглед, който изисква постоянната смърт на другите, за да се запази.“¹⁰⁸¹ За да разпознаем тази връзка, трябва да разберем, че историята не е природен закон, тя се създава от хората. Мирът в свобода чрез истина трябва да се превърне в наш водещ принцип.

За това се нуждаем от:

- Критична обществена среда: Хората трябва да се информират, да задават критични въпроси и да изискват алтернативи за мир.
- Международни движения: Мирни инициативи, академици, творци и активисти, които се застъпват за разоръжаване, дипломация и многополюсен световен ред.
- Демокрация и диалог: Възможност за открито обсъждане и допринасяне с различни гледни точки.

„Това, което ни предстои, не е просто политически катаклизъм, а екзистенциално заплащане с престъпленията на империята и културата, която я е направила дееспособна. Опасността никога не е само в дроновете или доларите, а в дълбоката психологическа инвестиция в наратива за фалшива доброжелателност. Когато тази история се разбие, се разбива и завесата, която предпазва империята от отговорност.“¹⁰⁸²

Предстоящото падане на империята, изградена върху лъжи и прикриваща насилието си като добродетел, ще разтърси света и ще проправи пътя за нещо честно и красиво. За първи път от векове човечеството може да има шанса да гради не върху руините на несбъдната мечта, а върху солидната основа на истината.

Засега Тръмп следва политика на милитаризация и конфронтация: Според „Проект 2025“ неговата администрация следва политика на военно превъзходство, ускорява ядреното въоръжаване и поставя под въпрос договорите за контрол на въоръженията.

Европейските държави трябва да поемат повече отговорност, докато САЩ се фокусират върху собствените си интереси и се придържат към стратегията от 2014 г. „Победа в сложен свят 2020-2040“.¹⁰⁸³

Когато Тръмп встъпи в длъжност, мнозина се надяваха на политика на разобличаване на лъжи и търсене на мир, но за съжаление той продължава класическата имперска политика на САЩ. Посланието на Тръмп не е договорен мир, а продиктуван мир, основан на подчинение и власт. Той се основава на принципа „Мир чрез сила“: мирът е възможен само ако другата страна отстъпи или капитулира. Той отхвърля компромисите и продължителните

¹⁰⁸¹ <https://sonar21.com/the-empire-of-lies-must-fall/>

¹⁰⁸² <https://www.dw.com/de/friedensgutachten-2025-nato-hat-wegen-trump-keine-zukunft-v-1/a-72764106>

¹⁰⁸³ https://www.focus.de/politik/ausland/trumps-groesster-triumph-in-wahrheit-hat-er-im-krieg-nur-die-pausentaste-gedrueckt_3a718942-9427-4c7b-b0a8-46c0824d22b4.html

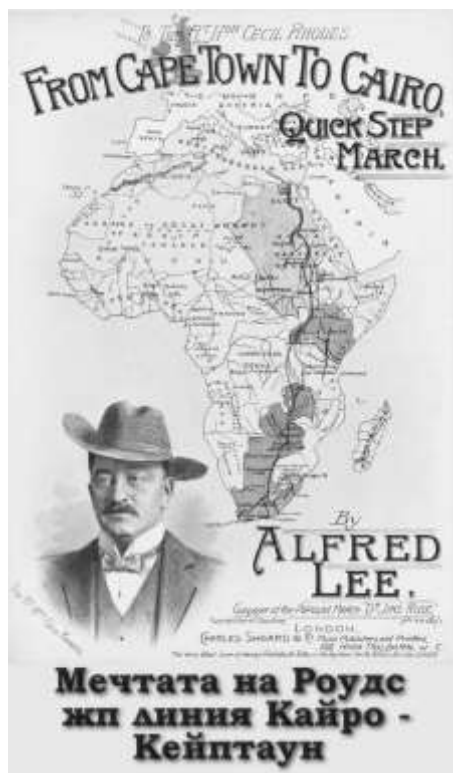
преговори, като се стреми да наложи резултати чрез бързи и силови решения.¹⁰⁸⁴ По този начин заплахата от война става също толкова надвиснала над нас, колкото през 1914 г.

ТАЙНИЯТ ЕЛИТ

автори Джим Макгрегър и Гери Дохърти, 2014

уеб-страница <https://firstworldwarhiddenhistory.wordpress.com>

Ако смятате, че Германия е отговорна за войната, а Великобритания и нейните съюзници са воювали за благородната кауза за спасяване на цивилизацията от германската тирания, трябва да знаете, че сте били умишлено подвеждани. И ние някога бяхме убедени във вината на Германия, но след като изучихме войната в детайли в продължение на много години, сега твърдо сме на мнение и сме уверени, което и доказваме, че не Германия е виновна,

а тайна група от изключително богати мъже от висшата класа във Великобритания. Мъже, които виждат в бързо развиващата се икономическа, търговска и индустриална мощ на Германия, заплахата за своите цели да поставят целия цивилизован свят под контрола на Британската империя.

В началото на XX век те се срещат редовно в своите големи английски провинциални имения, и луксозни лондонски клубове, за да обсъждат и планират неофициално, как да сложат край на германската заплахата. В тези частни салони и на неофициалните си разговори, това неафиширащо се избрано общество, взема много съзнателно и сериозно, решението да посрещне заплахата директно чрез война. Война, която те внимателно обмислят от 1903 г. нататък, умишлено започват през 1914 г. и целенасочено продължават след 1915 г. Те осъзнават, че дългата война на изтощение е единственото средство, чрез което могат да осигурят пълното и абсолютното унищожение на Германия. Не ставаше дума просто за победа над германската военна машина. Целта им е да унищожат Германия като икономически и индустриален съперник.

След като постигат това, те полагат безпрецедентни усилия, за да прикрият следите си и да скрият доказателства за вината си.

Ние разкрихме значително количество от тези доказателства и ще ви ги представим. Молим само да ги разгледате и да оставите на вашата непредубеденост, да бъде съдията.

„Кабалата“ в Лондон е официално създаден през 1891 г. и е финансиран от богатството, натрупано от Сесил Роудс от добива на злато и диаманти в Южна Африка. Той създава свой вътрешен кръг „Обществото на избраните“ състоящ се от членове на кралската династия, големите британски аристократични семейства, изключително богати търговци, банкери и лидери във военно-промишления комплекс на Великобритания. Много от тях се познават още като студенти в Оксфордския университет, имат близки лични взаимоотношения и крайната им цел е да поставят всички обитаеми части на света под контрола на англосаксонската раса. Всичко, до което се докосват, е свързано с контрол: на хората на общественото мнение и обществените настроения, на политически партии, без значение кой номинално е на власт. Те действат тайно и, както разкрива професор Куигли, успяват да скрият съществуването си от общественото ползване, така че действията на много от най-

¹⁰⁸⁴ <https://apolut.net/warnsignale-uberhort-teil-2-von-wolfgang-effenberger/>

влиятелните му членове „са неизвестни дори на задълбочените изследователи на британската история“.¹⁰⁸⁵

Външният кръг или „Асоциацията на помощниците“ е голям и доста динамичен, с членство, състоящо се от съмишленици в политическо отношение, също хора завършили предимно Оксфордския университет (има и изключения), висши дипломати, държавни служители, и собственици и редактори на водещите вестници.

Хората от външния кръг, не са наясно, че са неразделна част, или неволно са използвани от тайното общество. Много от тези хора са идеалисти и дори честни политици, които никога не са знаели, че истинските решения се вземат от безмилостна клика, за която нямат и понятие че съществува.¹⁰⁸⁶

Аристократичните фамилии, консервативните Сесил и либералните Роузбъри, доминират британската политика през предходните четири века и подхранваха британския империализъм с остър поглед към непрекъснатото нарастваща печалба и власт. Британската империя е свещена клише, което трябва да бъде пазено, защитавано и непрекъснато разширявано. Безмилостната експлоатация на чуждите народи донася огромно богатство на нарастващата заможна класа. Тяхната алчност е удобно представена като възможност за подобряване на живота на „нецивилизованите“ народи в колоните.

Философското оправдание за тайното общество идва от Оксфорд и трудовете на професора по изящни изкуства Джон Ръскин, който подхранва от техните предразсъдъци, като пропагандира като висша цел на цивилизацията, установяването на контрол от на английската управляваща класа по целия свят.

В уединението на големите английски провинциални имения, често като гости присъстват най-богатите хора в света като Ротшилд, и тази тайна властова база се раз-

виваше чрез приятелства и взаимни интереси.

Успяхме да проследим действията и дейностите на тази група от около 1891 г. нататък, благодарение на професор Куигли, който проправи пътя за по-късни изследователи да определят как тези могъщи мъже са работили за постигане на собствените си цели.

Подпомогнат от тесните си връзки с определени членове на Тайния елит, Куигли раз-

крива тяхното „тройно фронтово проникване“ в политиката, образованието и журналистиката, както и методите, които използват, за да наложат каузата си, като същевременно се изплъзват от обществения контрол. Те контролират ключови политици, висши дипломати и държавни служители, особено във външното министерство, обсипвайки ги с високи постове и награди, независимо на коя политическа партия номинално принадлежат.¹⁰⁸⁷ Те контролират печата, или чрез

послушни журналисти, или чрез пряко притежаване и контролиране на вестниците. Те диктуват редакционните мнения чрез избрани служители и повлияват значително общественото мнение. Те пряко контролират писането на история, чрез назначения на професори, създаване на нови университетски катедри, публикуване на официални документи и укриване

¹⁰⁸⁵ Carroll Quigley, *The Anglo-American Establishment*, pp.4-5.

¹⁰⁸⁶ Edward Griffin, *The Creature From Jekyll Island*, p.272.

¹⁰⁸⁷ Carroll Quigley, *op. cit.* p.197.

или унищожаване на доказателства, които ги уличават в международни и вътрешни събития.

Предварителни дискусии за създаването на елитното тайно общество започват през 1880-те години, но най-ранните доказателства са от 1891 г. През февруари същата година Сесил Роудс, лорд Реджиналд Ешър и журналиста У.Т. Стед се срещат в Лондон, и обсъждат амбицията си да подчинят света на върховенството на английската раса. Роудс вече е натрупал състояние в Южна Африка и е готов да остави наследството си, за да финансира проекта. Стед е изключително уважаван разследващ журналист с нарастваща читателска аудитория, която го цени високо. Ешър има личното внимание на монарха и като такъв е има достъп до всички важни аристократични семейства в страната. Неговото кралско покровителство гарантира, че той заема неизбираеми позиции в кралските комисии и, най-вече в по-късно създадения таен Комитет за имперска отбрана.

Още двама важни мъже, бързо влизат в кликата. Лорд Натаниел Ротшилд, международният търговски banker, и Алфред Милнър, по това време сравнително малко известен колониален администратор.

И двамата представляват различни аспекти на контрол и влияние. Династията Ротшилд олицетворява „паричната власт“ с която никой друг не може да се конкурира. Те са всемогъщи в британските и световните банкови среди и се смятат за равни по власт с кралиците¹⁰⁸⁸, дори дотолкова, че лондонският им дом е наричан „Ню Корт“ (Новият Двор).

Алфред Милнър беше човек, изградил се сам, интелигентен и с добро образование, той започна трудовия си живот като амбициозен адвокат, насочва се към журналистиката и в крайна сметка се очерта като изключително влиятелен и успешен държавен служител. С течение на времето той става безспорен лидер на Тайния елит в Лондон. Заедно с останалите, той създава тайно общество със строга йерархия на осведоменост и участие, строго организирано, малко като брой, но силно влиятелно в обществото. Въпреки масонската си секретност, членството се пази строго и зависи от приятелства, произход и богатство. Куигли идентифицира още една характеристика. Членовете често имат много тясна връзка с Оксфордския университет и основно с колежа „Вси души“.

През цялото време тези елити действат тайно и дори онези, които споделят техните възгледи и имат участие в разигралите се събития, не подозират за вътрешния кръг, който ръководи политиката, която са следват.

Алфред Милнър

Те вярват, че е необходим нов световен ред, който да е англосаксонски по произход и доминиран от ценностите на английската управляваща класа, толкова почитани от Ръскин и неговите последователи, възпитаници на Оксфорд.

Те презират демокрацията и не са отговорни пред никой електорат. Зад фасадата на алтруизъм, те поемат контрола тайно, поставят хора на политически постове, контролират и манипулират печата и писането на историята, и насочват политиката, за да се възползват максимално от собствения си напредък и реализираните печалби, и основната им цел е, съвсем конкретно, да премахнат заплахата, възникнала от бързото германско индустриално, научно-техническо и икономическо развитие, свързана с увеличаване на германския износ и търговия.

Куколовът Милнър. Алфред Милнър стои над всички останали в центъра на тази елитна клика. Той се ангажира от самото начало и е отдаден на каузата на елитно англосаксонско глобално управление. Той постига безспорен авторитет сред колегите си членове на тайното общество, независимо от голямото им богатство и произход. Той е единственият човек сред тях, който напълно разбира целия процес на манипулиране на властта и диктуване на историята и е безстрашен в стремежа си към крайната цел.

Без Милнър начело, след ранната смърт на Роудс през 1902 г. е съмнително дали някой друг щеше да държи Тайния елит заедно, и със стоманената решителност да предизвика Първата световна война. Но неизборна длъжност и не носещ отговорност, в най-

¹⁰⁸⁸ Niall Ferguson, *House of Rothschild*, p.251.

решителните години от войната, той е член на т. нар. военния кабинет на Лойд Джордж, и на практика ръководейки британската военна политика от 1916 до 1918 г., в сянка (Лойд Джордж е поставено лице издигнато на поста от Милнър) което е доказателство за истинския му статут. И все пак той е практически непознат за всички, освен за няколко академици, умишлено е изтрит от историята, скрит от нежелано нахлуване от онези, които все още се стремят да опознаят и разберат Първата световна война.

Милнър е в кръга на най-могъщите мъже в Британската империя. Той държи властта си, редом с Ротшилд и други изключително богати банкери, сенчестия лорд Ешър, който контролира достъпа до монарха, прес-барона (вестникарският магнат) лорд Нортклиф и редакторите на „Таймс“ и други големи вестници. Ползва се от уважението на монархията и е удостоен с благородническата титла виконт Милнър.

Докато е генерал-губернатор в Южна Африка, той събира около себе си избрана група от младежи, завършили Оксфорд, колежите „Балиол“ и „Ню Колидж“, превръщайки ги в най-лоялните си и надеждни последователи, известни като „Детската градина на Милнър“. Хора като Лайънъл Къртис, Лео Амери, Филип Кер, Робърт Бранд, Джефри Доусън и Джон Бюкан изиграват важна роля за Тайния елит във войната срещу Германия и са възнаградени със звездни кариери в политиката, правото, бизнеса и финансите. Те винаги са хора на Милнър и са неговите наследници, продължили идеите му в междувоенният период и след Втората световна война.

Той също е тясно свързан с водещите мъже в британската политика. В Либералната партия това са „империалистите“ Хенри Аскуит, Едуард Грей, Дейвид Лойд Джордж и Уинстън Чърчил. Връзката му с консервативни лидери Артър Балфур, лорд Лансдаун, лорд Джордж Кързън, Робърт Сесил (син на стария премиер маркиз Солсбъри) и Едуард Карсън, се заражда в Оксфорд, разцъфтява през годините на Бурската война и никога не престава да дава плодове в насочването на политиката зад затворените врати.

Милнър е тясно свързан и с британската военна йерархия, по-специално с фелдмаршал лорд Робъртс, по време на годините му в Южна Африка по време на Бурската война.

Ходът на самата Бурска война ясно демонстрира, че британската армия е изостанала в обучението и организацията си и трябва да бъде реформирана. Тази жизненоважна задача е поверена на довереният приятел на Алфред Милнър, либералния член на парламента Ричард Халдейн.

Като държавен секретар по военните въпроси от 1905 до 1912 г., Халдейн успешно създава Британските експедиционни сили (БЕС) и модернизира военното министерство. Всемогъщият фелдмаршал лорд Робъртс, който номинално се пенсионира от армията през 1905 г., обаче запазва влиянието си върху висшето военно командване зад кулисите. Подобно на много от най-ранните членове на Тайния елит, Робъртс се сближава с Милнър в разгара на Бурската война и е насърчаван да продължи ролята си на старши наставник сред високопоставените офицери на британската армия.

Като член на Тайния елит, одобрението на Робъртс за назначените на най-високите длъжности е предпоставка за техния успех и в крайна сметка те формират кадъра от висши офицери, условно наречени от нас „Академията на Робъртс“ (по подобие на „детската градина“ на Милнър).

Офицери с изключителни лидерски качества и ясно стратегическо мислене са пренебрегвани за повишение, докато посредствени офицери на членове на „академията на Робъртс“ са повишавани и правят бързи кариери, само защото имат силна лоялност към стария фелдмаршал и тайната програма, на която е отдаден.

Обикновеният британски войник плаща наистина много висока цена, за позорния непотизъм¹⁰⁸⁹ и остарелите идеи на командирите от „академията на Робъртс“. Командири като генерал Дъглас Хейг, който заповядва катастрофалната атака при Сома през 1916 г., запазват голяма вяра в ефективността на кавалерийската атака от XIX век, срещу картечните.

Чрез лорд Робъртс влиянието на Тайния елит върху британската армия и нейната подготовка за война с Германия е абсолютно. Разширявайки разбирането си за контрола на Тайния елит, ние добавихме въоръжените сили към концепцията на професор Куигли за „тройно проникване“ в политиката, печата и писането на историята.

Един от най-секретните органи, натоварени със задачата да подготвят Великобритания за война с Германия, е „Комитетът за имперска отбрана“ (КИО / CID), създаден след

фиаското в Бурската война, за да подпомага и съветва министър-председателя. Малко политици знаят за съществуването на Комитета, а още по-малко са наясно с неговия свръхсекретен подкомитет, упълномощен през 1905 г. да се подготвя за съвместните военни и военноморски действия с Франция. КИО е доминиран и контролиран от Тайния елит. Лорд Ешър получава постоянно членство и на прак-

тика е негов ръководител. Морис Ханки, влиятелният секретар на КИО, е одобрен от Милнър, и от Робъртс и по същия начин от 3 август 1914 г. е член на Тайния елит. Той организира срещите, изготвя дневния ред и протоколите и изисква от всеки правителствен отдел в Уайтхол да подготви „Военната книга“ документ с подробни инструкции какво да се прави след обявяването на войната.

Стойността на Ханки за Тайния елит е несравнима и влиянието му в крайна сметка се разпростира до самия военен кабинет. Само Тайният елит и техните агенти в правителството, Аскуит, Грей, Халдейн, Чърчил и Лойд Джордж, знаят за подготовката, която се прави съвместно с Франция и Русия за война с Германия.

До август 1914 г. министър-председателят Аскуит и министърът на външните работи Грей многократно отричат тайния ангажимент на Великобритания да влезе във войната и непрекъснато лъжат за това в парламента.

Най-могъщият правителствен департамент и такъв, който изглежда единствено отговорен пред себе си, е Министерството на външните работи (Форин офис). Оглавявано от 1906 г. нататък от сър Едуард Грей, то манипулира договорите, одобрява тайните споразумения, организира целенасочени кралски посещения, насърчава конференциите,

те, подкрепяни от Тайния елит, в цялата Империя и доминионите и контролира всеки аспект от британската външна политика. Грей е избран за министър на външните работи от Тайния елит като сигурен човек, който ще ръководи тази глобална властова база, въпреки че няма съответното образование и квалификация. Той едва говори смислено френски, тогава международният език на дипломатията, и като външен министър никога не е напускал бреговете на Великобритания до 1914 г.

¹⁰⁸⁹ Непотизмът означава покровителство и фаворизиране на роднини и близки, най-често чрез назначаване на работа или даване на привилегии. На български език най-близкият еквивалент е „шуробаджанащина“. Терминът произлиза от латинската дума перот - внук и се свързва с корупция и неетично поведение.

Но на всяка крачка е ръководен от внимателно подобрите съветници на Тайния елит, на постоянни постове във външното министерство. Сър Едуард Грей е академично не особено образован, и се учи на политика от редакционните статии на „Таймс“, но е защитаван от своите сътрудници в Тайния елит. Той е твърд империалист, напълно привързан към целта на Тайния елит, и се ползва с подкрепата на Алфред Милнър.

Рядко е оспорван в парламента нито от собствената си Либерална партия, нито от опозицията, а на 3 август 1914 г. именно той подтиква кабинета и парламента към обявяването на война на Германия.

Мъжете, които дърпат конците зад този държавник-кукла, са свързани с Милнър и Тайния елит по различни начини; сред тях са яростно антигермански настроеният сър Еър Кроу, постоянният секретар сър Артър Никълсън, сър Джордж Бюканън, посланик в Русия, сър Франсис Берти, посланик във Франция, и виконт Брайс, който е посланик в САЩ. Това са мъжете, които контролират информацията, предавана на Грей, аотират дипломатическите му телеграми и подготвят речите му. Всички те имат важна роля в началото и в хода самата война. Тази тайна, избрана, привилегирована, богата и често вторично облагородена с титли клика, непрекъснато е в тесен контакт с най-богатите международни банкери и индустриалци, чиито интереси, в навечерието на войната, се простират през Атлантика до Америка. Едно от най-старите членове на вътрешното ядро на Тайния елит, лорд Натаниел (Нати/Нейтън) Ротшилд, гарантира, че Алфред Милнър няма да има никога финансови проблеми, като му дава директорски пост в неговата високопечеливша минна компания „Рио Тинто“. Милнър е назначен и за член на Лондонската акционерна банка, директор на Ипотечната компания на Египет и на Банката на Британска Западна Африка.

Лойд Джордж и Уинстън Чърчил

Всъщност му са предложени толкова много доходносни постове, че Милнър трябва да откаже директорския пост на „Таймс“ и на гиганта в оръжейната индустрия „Армстронг-Уитърт“. Въпреки тези многобройни директорски постове, най-важният пост на Алфред Милнър е на безспорен лидер на Тайния елит.

Не си въобразявайте и за секунда, че лоялността и покровителството на финансовия свят към Милнър и Тайния елит са ограничени до Ротшилд.

Сър Ърнест Касел, приятел и финансист на крал Едуард VII, лорд Джон Ревелстоук от *Barings Bank*, членове на Банката на Англия, милионерите от Ранд сър Алфред Бейт и сър Ейб Бейли, както и по-късните сътрудници като лорд Уолдорф Астор, са тясно замесени.

Британската южноафриканска компания е „гнездото на змии“ от Тайния елит и най-показателното е, че те контролират огромни активи в оръжейната индустрия. „Викерс“, „Нобел Динамит Тръст“, „Камел Леърд“, „Джон Браун Корабостроители“ и „Армстронг Уитуърт“ са само някои от международните компании, чиито основни акционери са свързани с тайното общество.

Изграждане на мрежата. От 1905 г. Алфред Милнър си поставя огромната задача да подготви Империята за война и да окаже „най-ефективния натиск веднага“, ако възникне такава необходимост. Той сериозно обмисля как различните страни в Британската империя ще реагира на война с Германия. В ранните години на XX век, Империята обхваща много голяма част от земната повърхност, с население от около 434 000 000 души, включително над 6 000 000 мъже във военна възраст.¹⁰⁹⁰ Тя е огромен неизползван източник на войници, пушечно месо, осигуряващо победа, което не може нито да бъде игнорирано, нито да се приема за даденост.

¹⁰⁹⁰ Niall Ferguson, *The Pity of War*, p.93.

Елитът се опасява, че доминионите могат „да се въздържат от бъдещата война с Германия на основание, че не са участвали в решението за започване на война“.¹⁰⁹¹

Една от първите задачи на Милнър е да организира колониална конференция в Лондон през 1907 г., за да ги привлече. Жизненоважно е Империята да бъде напълно организирана за войната и да споделя визията на Тайния елит. Младите мъже, които работят толкова лоялно за Алфред Милнър в Южна Африка, се завръщат във Великобритания, въодушевени от решимостта да прокарат грандиозните планове на Тайните елити. Те създават организацията „Кръглата маса“ – по аналогия с легендата за крал Артур, която внушава равенство в ранга и важността, благородство на целите и справедливост в дебата. Всъщност това е нечестиво сдружение на тайното общество. Повечето членове на „Кръглата маса“ са приятели за цял живот, решени да постигнат велики неща заедно в „национален интерес“.¹⁰⁹²

Алфред Милнър е едновременно по-възрастен държавник и бащина фигура, а ролята му в „Кръглата маса“ е на наставник.¹⁰⁹³ Тяхната цел е да спечелят власт и авторитет в националните и имперските дела.

Групите на „Кръглата маса“ по същество са „пропагандни средства“, състоящи се от влиятелни хора, за които Куигли смята, че са създадени, „за да се гарантират, че доминионите ще се присъединят към Обединеното кралство в бъдеща война с Германия“.¹⁰⁹⁴

Техният план включва формирането на мощни полусекретни групи, които да влияят на правителствата и собствениците на вестници в Северна Америка и в цялата империя.

След като разполагат с план и група от поддръжници във всички части на света, „тихият заговор отстъпва място на голям кръстоносен поход“.¹⁰⁹⁵

Те пропагандират целите си анонимно в периодичното си издание „Кръглата маса: Тримесечен преглед на политиката на Британската империя“. Първата статия в първия брой от ноември 1910 г., озаглавена „Англо-германско съперничество“, е умишлено провокативна и задава тона на цялата антигерманска реторика, която предстои. Карол Куигли доказва, че това е основната цел на Кръглата маса: „Няма съмнение, че първоначалното вдъхновение за движението на Кръглата маса се търси в антигерманските настроения. Всъщност има доказателства, че точно това е основният мотив...“¹⁰⁹⁶

Членовете на „Кръглата маса“ се стремят да получат политически контрол и да определят политическия дневен ред, но не са склонни да се изправят публично. Те предпочитат да останат зад завесата и да упражняват власт чрез политически марионетки, които финансират и подкрепят. Всичко трябва да се управлява тайно, скрито от електората и неотразено в печата. Колко опасни са онези, които вярват, че имат способността да мислят и планират за доброто на света, непроницаеми за волята на народа и презиращи самата демокрация¹⁰⁹⁷?

По-тесните връзки със САЩ се считат за изключително важни и в Ню Йорк е създадена „Кръгла маса“, за да се насърчат връзките между Уестминстър и Вашингтон, както и между висшите финансови кръгове в Лондонското Сити и Уолстрийт. Връзките на тайния елит със САЩ са изключително силни. Ако първоначалната мечта на Роудс се осъществи, Америка, трябва да се върне в лоното Империята и да играе второстепенна роля на „майка-та на парламентите“¹⁰⁹⁸, но в началото на XX век това, е невъзможна и напълно наивна цел. Развитието на трансатлантическата търговия, инвестициите и банковите връзки със САЩ, установени от Ротшилд и Лондонското Сити, обаче отворят вратата. Богатите и могъщи англоцентрични елити от Източното крайбрежие на Уолстрийт, които споделят ценностите на Тайния елит в Лондон, продават душите и услугите си. Полусекретна организация „Обществото на поклонниците“, е създадена от двете страни на Атлантика, за да насърчава

¹⁰⁹¹ Carroll Quigley, *The Anglo-American Establishment*, p.117.

¹⁰⁹² A. M. Gollin, *Proconsul in Politics*, p.164.

¹⁰⁹³ J. Lee Thompson, *A Wider Patriotism*, p.138.

¹⁰⁹⁴ Quigley, *The Anglo-American Establishment*, p.121.

¹⁰⁹⁵ Walter Nimocks, *Milner's Young Men*, p.157.

¹⁰⁹⁶ Quigley, *The Anglo-American Establishment*, p.326.

¹⁰⁹⁷ Б. пр. Демокрацията не е решение, напротив това е заблуда, която всъщност поражда необходимостта от задкулисен елит. При всяка демокрация има скрита олигархия, която реално управлява, а не избирателите от народа марионетки!

¹⁰⁹⁸ W. T. Stead, *The Last Will and Testament of Cecil John Rhodes*, p.59.

приятелствата и взаимните интереси и да проправи пътя за войната, въпреки твърденията им, че ще работят за вечен мир.¹⁰⁹⁹

Членството в елитния ниййоркски клон е строго ограничено до онези, които могат да влияят и манипулират политиката и печата в САЩ в полза на англо-американския естаблишмънт.

Членовете на тръстовете на Дж. П. Морган и Рокфелер и финансистите от Уолстрийт, контролират изборите на податливи кандидати за Конгреса и за самия президентски пост. Сякаш по магия, дребен президент на колеж и дотогава политически неизвестен, наречен Удроу Уилсън, е приет в Демократическата партия, и издигнат на губернаторски пост през 1910 г., след което за кратък период от време – 2 години, прави скоростна кариера в Белия дом, като президент на САЩ. Неговият куратор от Тайния елит, Едуард М. Хаус, получава собствен апартамент в Белия дом.

Едуард VII

Година по-късно, по Коледа 1913 г., политическите пешки на Тайния елит и корумпираните банкери създават Федералния резерв, който поставя контрола върху паричното предлагане на САЩ в техни ръце.¹¹⁰⁰

Въпреки силната опозиция, законопроектът за Федералния резерв е бързо прокаран през Конгреса и бързо подписан от марионетния президент, навреме за финансиране на британските, френските и, по подразбиране, руските военни усилия.

Президентът Уилсън не е единственият държавен глава, чийто висок пост е купен с пари на Тайния елит. През кратките, но критични години на своето царуване (1901-1910), крал Едуард VII играе важна роля сред своите сънародници от Тайния елит, ухажвайки руския цар, заблуждавайки кайзера и изграждайки приятелства с важни европейски политици и дипломати, които с радост се ангажират с унищожаването на Германия.

Във Франция крал Едуард и Тайният елит насърчават политическите кариери на Теофил Делкас и Раймон Поанкаре от антигерманската „реваншистка“ група, явни подстрекатели на война, които ненавиждат Германия, защото тя е анексирала Елзас и Лотарингия от Франция след френско-пруската война от 1870/71 г.

Тези „реваншисти“ говорят с благоговение за „изгубените провинции“ и живеят единственон за отмъщение.¹¹⁰¹ Те имат една цел – реваншистка война срещу Германия, за да си върнат „своята земя“.

Раймон Поанкаре

Тайният елит подкупва френския печат да подкрепи Раймон Поанкаре, първо като министър-председател през 1912 г., а след това като президент на Франция през 1913 г. Не е просто съвпадение, че до 1914 г. Тайният елит контролира ключовите хора в британския кабинет, и президентите на Франция и САЩ.¹¹⁰²

Те са много активни и по отношение на руската политика. Крал Едуард предлага на братовчед си царя, да назначи Александър Изволски, за руския външен министър и по-късно за посланик във Франция, с когото се е сприятелил по време на пътуването си до Дания през 1905 г. Луксозният начин на живот на Изволски, далеч надхвърля възможностите си, се поема от Тайния елит.¹¹⁰³

Александър Изволски

Съучастието му е купено лесно. Той мрази Австро-Унгария, защото почти съсипва кариерата му през 1908 г., и настройва Балканските страни срещу Виена.¹¹⁰⁴

¹⁰⁹⁹ *New York Times*, 3 March 1903.

¹¹⁰⁰ G. Edward Griffin, *The Creature from Jekyll Island*, p.23.

¹¹⁰¹ Harry Elmer Barnes, *Genesis of the World War*, pp.387-388.

¹¹⁰² Gerry Docherty and Jim Macgregor, *Hidden History, The Secret Origins of the First World War*, pp.223-224.

¹¹⁰³ Barnes, *In Quest of Truth and Justice*, p.17.

¹¹⁰⁴ John S. Ewart, *The Roots and Causes of the Wars*, vol. II, p.936.

Подкрепян от редовни парични инжекции, той е тайно уверен, че в случай на успешна война с Германия, Константинопол ще бъде анексиран към Русия. Това е ефективно, но празно обещание от страна на вероломния Албион. Както ще обясним подробно по-късно, Тайният елит смята да раздели Близкия изток, но да не включва Русия.

Огромни богатства се крият в богатите на петрол пясъци на Персия и Месопотамия, докато Египет охранява жизненоважната морска артерия при Суец, а бъдещето на Палестина е неясно. Предаването на Константинопол на Русия е абсолютно изключено. Никое правителство в Лондон няма да оцелее след такава отстъпка на държава, която е категорично непопулярна сред британската общественост. Но Изволски вярва на господарите си в Лондон и лоялно подкрепя каузата им.

Заедно Делкасе, Поанкаре и Изволски са ключови фигури в подготовката за войната и влиянието им върху руската и френската мобилизация през 1914 г. които са от решаващо значение. И тримата дължат позициите си на Тайния елит, чиито парични средства са предоставени за купуване на общественото мнение чрез печата.

Професор Куигли посочва „тройното фронтово проникване“¹¹⁰⁵, което Тайният елит използва, за да прокара каузата си чрез контрол върху политиката, печата и писането на историята, което постигат чрез назначения и задкулисни машинации. Контролът им над печата е по-модерна игра на власт.

Милнър знае как да манипулира вестниците и да влияе на редакционните статии. Още от най-ранните си години като журналист, работещ в *Pall Mall Gazette*, влиянието му беше от решаващо значение. Връзката му с разследващият журналист У. Х. Стивънс през 80-те години на XIX век го свързва с редица други амбициозни млади журналисти, които по-късно стават важни фигури във вестникарската индустрия.

Неговата лична мрежа от приятели журналисти включваше Джефри Доусън, редактор на *The Times*, Едмънд Гарет от *Westminster Gazette* и Е. Т. Кук от *Daily News* и *Daily Chronicle*. Всички те са посочени от професор Куигли като членове на тайното общество.¹¹⁰⁶

Най-важното е, че те влияят на общественото мнение, като насочват редакционните политики във вестниците си. В-к *Times* се превръща в общественият рупар на Тайния елит, както го доказва професор Куигли¹¹⁰⁷, има тясна връзка с Форин офис. Кореспондентът на *Times*, Чарлз Репингтън, има собствен кабинет във военното министерство и получава таен достъп до кореспонденцията на Форин офис и военното министерство. Собственикът на вестника, Алфред Хармсворт (лорд Нортклиф), който най-много подкрепя Алфред Милнър по време на Бурската война, е тясно свързан с Тайния елит, удостоен е с титлата лорд Нортклиф и е подкрепен от тях при превземането на „Таймс“ през 1908 г. Цената, която плаща за тази чест, е задължението да запази вековната политика на вестника. Редакторите могат да бъдат сменяни, но същността на контрола винаги остава в редиците на Тайния елит. Всъщност „Таймс“ е контролиран от Тайния елит в продължение на години, като членове на най-близкия кръг „се роят около известния вестник“.¹¹⁰⁸ Нортклиф притежава също „Дейли Мейл“, „Дейли Мирър“ и „Дейли График“. Така в годините преди войната голяма и влиятелна част от британския печат работи по пропагандната програма на Тайния елит за отравяне умовете на британската общественост и създаване на омраза срещу Германия.

Контролът на Тайния елит върху печата е сравнително лесен. Въпросът с писането на историята изглежда по-труден, на те упражняват контрол върху академичните историци, за да гарантират че тяхната версия на историята на войната е единствената и официално признатата. Задачата да напишат „Историята на войната в Южна Африка“ на „Таймс“ е поверена на младите последователи на Милнър, Леополд Амери и Базил Уилямс, и двамата посочени от професор Куигли като членове на Тайния елит.¹¹⁰⁹

¹¹⁰⁵ Quigley, *The Anglo-American Establishment*, p.197.

¹¹⁰⁶ Quigley, pp.311-312.

¹¹⁰⁷ Quigley, p.102.

¹¹⁰⁸ Quigley, p.42.

¹¹⁰⁹ Quigley, pp.312-313.

Кореспондентката на „Таймс“ Флора Шоу, също добра приятелка на Алфред Милнър и член на Тайния елит, има достъп до делата на министерството на колониите и когато „Таймс“ спонсорира актуализация на „Енциклопедия Британика“, тя е изрично поканена да преработи и пренапише имперската част.

Поканени да преработят и пренапишат историята? Може да звучи невероятно, но със сигурност е вярно. Тайният елит планира войната си срещу Германия с детайлна прецизност и несравнима хитрост. Това, което предстои, е опустошително, но в техните очи напълно необходимо. Те имат нов Картаген. Германия трябваше да бъде унищожена; не победена, а унищожена.

Милнър и неговата „Кръгла маса“ изграждат връзките си с печата в Британската империя и проникват в американските вестници чрез „Пилигримите“ и „Кръглата маса“. Те купуват кариерите на президента Уилсън в САЩ и на президента Поанкаре във Франция, където избирането му подпомогнато от големите подкупи и корупция на Александър Изволски.¹¹¹⁰

Тайният контрол на елита върху политиката и печата е практически пълен. Професор Куигли доказва, че чрез Оксфордския университет те „монополизират напълно писането и преподаването на историята на собствения си период“.¹¹¹¹

ФАЛШИВАТА ИСТОРИЯ

*автори Джим Макгрегър, Гери Дохърти, 2018 г.
Fake History <https://firstworldwarhiddenhistory.wordpress.com>*

Контролирането на бъдещето , чрез контролиране на миналото. Терминът „фалшиви новини“ навлиза в езика ни съвсем наскоро, но има дълга история. Лъжите, маскирани като новини, са толкова стари, колкото и самите новини, като кралските особи, правителствата, публичните личности и масовите медии ги използват, за да манипулират общественото мнение.

В оруелски стил същите тези групи сега го използват като пренебрежителен термин, срещу алтернативните медии, авторите търсещи истината, като начин за отхвърляне на неудобните истини и заглушаване на несъгласието.

Всички трябва да сме наясно с ролята на държавата като пазител на „истината“. „Фалшивата история“ е друго мощно оръжие, което отдавна се използва от властимащите, за да запазят властта си, като държат масите в неведение. Както пише покойният Джордж Оруел: „Който контролира миналото, контролира бъдещето. Който контролира настоящето, контролира миналото“.

Именно неизбраните, безотговорни лица контролират централното банкиране, правителствата и масовите медии, които контролират писането и преподаването на фалшивата история, и това им позволява да ни държат в заблуда и подчинение.

След почти седемдесет години, наблюдението на Оруел може да изглежда донякъде клиширано, но сега е по-актуално от всякога. Високопроницателният автор добавя: „Най-ефективният начин да унищожим хората е да отречем и заличим собственото им разбиране за историята им.“

Ако сме способни да схванем истината за нашето минало, ще можем да започнем да определяме собственото си бъдеще? На първо място, лъжите и митологията трябва да бъдат оспорени от честна история, чрез твърди и необходими истини и историческа ревизия.

„Ревизионизмът“, според Джоузеф Стромберг в статия, която той пише за професор Хари Елмър Барнс, „се състои в ревизирането на погрешен съществуващ исторически запис или интерпретация.“

Професор Барнс, самият той един от най-великите ревизионисти на XX век, пише, че ревизионизмът е прилаган най-често и ефективно за коригиране на историческия запис,

¹¹¹⁰ Friedrich Stieve, *Isvolsky and the World War*, p.117.

¹¹¹¹ Quigley, *The Anglo-American Establishment*, p.197.

свързан с войните, защото „истината винаги е първата жертва на войната“.¹¹¹² Емоционалните злоупотреби и изкривявания в историческото писане са най-големи по време на война. Следователно, необходимостта и материалът за коригиране на историческите митове са най-очевидни и изобилни във връзка с войните.

Дългогодишните изследвания на настоящите автори върху произхода и протичането на Първата световна война от 1914-18 г. (до подписването на мирния договор през 1919 г.) показват колко точно е о разбирането на професор Барнс.

Историците от традиционните течения ни казват, че Германия е виновна за започването на Първата световна война и е извършила най-варварските престъпления през цялото време. Гордата, добродетелна Великобритания, от друга страна, е принудена да воюва срещу това германско зло, за да се бори „за свобода, цивилизация и целостта на малките безпомощни нации“. Всичко това е умишлено скалъпена лъжа.

Патриотичните митове и лъжите и пропагандата на победителите от военното време са вписани в „Официалната история“ на Великобритания. Всъщност Великобритания, или по-точно, изключително богатите и влиятелни мъже във Великобритания, са пряко отговорни за войната, в която загинаха над 20 милиона души.

Кайзер Вилхелм II и Германия не са започнали войната, не са искали война и са направили всичко възможно, за да я избегнат.

Но не само историята на Първата световна война е замесена в голямата измама. Твърдението ни, че почти цялата позната история на XX век е фалшифицирана и изисква спешно и пълно преразглеждане, няма да предизвика учудване в просветените кръгове. То определено ще предизвика подигравки и викове за „невъзможно“ и „теория на конспирацията“ от огромното мнозинство. Личен интерес или когнитивен дисонанс?

Тази статия не може да обхванат хилядите примери за исторически лъжи или пропуски, които открихме в нашите исторически изследвания, нашите книги правят това, и обясняват как мъжете зад завесата, всъщност създават фалшивата история. Техният многостранен подход варира от директното унищожаване или укриване на документи и книги до по-фините методи за използване на придворни „академични“ историци и системата за „партньорската проверка“.

Карол Куигли

Кой е отговорен за фалшивата история? Преди да разгледаме как се фалшифицира историята, трябва да разберем кой я фалшифицира и защо. В това отношение най-важното влияние върху нашата работа оказаха книгите на професор Карол Куигли, „Трагедия и надежда“, „История на света в наше време“ и „Англо-американският естаблишмънт“. Удивителният том от 1300 страници „Трагедия и надежда“, публикуван през 1966 г., разкрива съществуването на тайно общество, създадено първоначално от Сесил Роудс в Лондон през 1891 г. Целта му е да разшири Британската империя до всички обитаеми части на света. Разширената империя ще се управлява от богатият елит и ще се основава на ценностите на английската управляваща класа. Тези хора се чувстват задължени да управляват целия свят, защото смятат, че по-голямата част от човешката раса е твърде невежа, за да го направи сама.

В десетилетията след смъртта на Роудс през 1902 г. тайното общество еволюира. То става транснационално, когато единствено британският елит се слива с американската парична сила; англо-американският елит на Куигли.

Целта му е да се превърне в световно правителство. Географската ос се премества от Лондон в Ню Йорк. По-късно ООН е създадена като един от инструментите за изграждане на единно световно правителство. Членовете на тайното общество контролират САЩ, Белия дом, Федералния резерв и Уолстрийт. Те също контролират Великобритания, Даунингстрийт, Банката на Англия и Ситито, финансовия район на Лондон.

¹¹¹² Jeff Riggenbach, *Why American History is Not What They Say: An Introduction to Revisionism*, p. 72-73.

Те управляват зад кулисите и не са непременно основните политически играчи, известни на всички. Те избират важни политически фигури, финансират ги и контролират. Те не са великите учители или историци, но решават кой ще бъде издигнат до големите катедри на науката. Те финансират историци, които пишат фалшиви истории.

Тази тайна група е основната историческа сила в света преди Първата световна война и според професор Куигли всяко важно събитие в историята оттогава е доминирано от тях.¹¹¹³ Тайното общество е един от най-важните исторически факти на XX век. Всъщност Групата е от толкова голямо значение, че доказателства за нейното съществуване не са трудни за намиране, ако човек знае къде да търси. Търсихме, следвахме уликите, следите и имената, представени от професор Куигли, и бяхме изключително изумени да открием, че тайната клика действително съществува с неограничени правомощия във Великобритания и САЩ. Куигли ги наричаше „Групата“; ние ги наричахме Тайният елит, но те са известни и като Паричната сила, Дълбоката държава, Мъжете зад завесата и т.н. Шокиращите доказателства стигат много по-дълбоко от разкритите от Куигли и ни доказват без никакво съмнение, че лицата, участващи в кликата в Лондон, и в Ню Йорк, са отговорни за започването и опустошенията на Първата световна война. Чрез огромно богатство, власт и контрол над Оксфордския университет, те успяват да прикрият следите си и да изфабрикуват история, която обвинява кайзер Вилхелм II и Германия. Век по-късно, тази фалшива история се представя като истина от „изтъкнати“ и водещи историци, свързани с Оксфорд.

Възходът на паричната власт. „Трагедия и надежда“ на Карол Куигли разкрива амбициите на онези, чието богатство купува реална власт: ... Силите на финансовия капитализъм имат далечен план, да създадат световна система за финансов контрол в частни ръце, способна да доминира политическата система на всяка страна и икономиката на света като цяло.“

Свободна от каквато и да е политическа намеса, тази система се контролира по феодален начин от централните банки на света, действащи съвместно, чрез тайни споразумения, постигнати на частни срещи и конференции. Върхът на системата трябва да бъде Банката за международни разплащания в Базел, Швейцария, частна банка, притежавана и контролирана от централните банки по света, които самите по себе си частни корпорации.

Куигли е категоричен, че „Всяка централна банка... се стреми да доминира над правителството си чрез способността си да контролира държавните заеми, да манипулира валутния обмен, да влияе на икономическата активност в страната и да влияе на корумпираните политици чрез последващи икономически облаги в бизнес света.“

Силата на централната банка се основава на контрола ѝ върху кредита и паричното предлагане. В света властта на централните банкери се основава на контрола им върху заемите и златните потоци. Професор Куигли обяснява как през 1924 г. Реджиналд Маккена, бивш британски финансов министър и по това време председател на борда на *Midland Bank*, казва на акционерите ѝ: „Страхувам се, че на обикновеният гражданин няма да се хареса, да му се каже, че банките могат и създават пари... и са тези, които контролират кредитите на държавата, ръководят политиката на правителствата и държат в ръцете си съдбата на хората.“¹¹¹⁴ Това е изключително откровено изявление от човек, близък до вътрешните кръгове на британския елит.

Международните банкери от Уолстрийт са тясно свързани с представителите на фамилията Ротшилд в Лондон и Париж. Те манипулират политическата власт на държавата, за да създадат и корумпират Федералния резерв, и да получат монопол върху паричните емисии.

Професор Антъни Сътън, разкрива друг важен фактор за разкриването на паричната власт, че „Федералният резерв има силата да създава пари“. Тези пари са измислица, създадени от нищото... Накратко, тази частна група банкери има монопол върху машината за пари. Този монопол е неконтролиран от никого и е с гарантирана печалба.¹¹¹⁵

¹¹¹³ G. Edward Griffin's talk. <https://www.youtube.com/watch?v=ynVqPnMQ2sI>

¹¹¹⁴ Carroll Quigley, *The Anglo-American Establishment*, pp. ix-x.

¹¹¹⁵ Carroll Quigley, *Tragedy and Hope, A History of the World in Our Time*, p. 324-325.

С магическа машина, която създава пари от нищото, международните банкери успяват да контролират не само отделни политици, но и цели правителства. За сравнение, контролирането върху писането и преподаването на история е детска игра.

Куигли умишлено разкрива имената на богатите и могъщи банки и банкери – Паричните богове, които са тясно замесени. Това са Н. М. Ротшилд, Барингс, Хамброс, Лазард Брадърс и Морган Гренфел в Лондон. На Уолстрийт са Дж. П. Морган, Кун-Льоб и Ко, Дж. Д. Рокфелер и Браун Брадърс и Хариман.¹¹¹⁶

Антъни Сътън

Членовете на тези банки от двете страни на Атлантика „се познават отблизо“.¹¹¹⁷ Карол Куигли е поканен от тайното общество да изучи неговите членове, цели и задачи и заявява, че в това му е помогнал британският историк Алфред Цимерн, който самият е член на тайната клика. Изглежда, че Куигли всъщност е избран от тайното общество за негов официален историк.¹¹¹⁸

Той е една от най-ярките звезди в плеяда от американски академици. Като студент в Харвард, Куигли получава две висши степени и докторска степен. Преподава история в Принстънския университет и Харвард, преди да се премести в Школата за външни отношения в Джорджтаун като професор по история. В продължение на много години е изтъкнат член на Американската асоциация за развитието на науката, Американската антропологична асоциация и Американската икономическа асоциация.

Той е консултант на министерството на отбраната на САЩ, ВМС на САЩ и Смитсоновиънския институт. Член на Избраната комисия на Конгреса, която създава Националната космическа агенция. Това е изключителен професионален опит.

Той има достъп до най-съкровениите механизми на силите, които контролират САЩ. Жизненоважно е да оценим, че гласът му идва отвътре и гледа навън. Той знаеше какво се случва и как системата наистина работи.

И все пак личната му позиция за тези неща остава объркана. Куигли заявява, че се възхищава на обществото, на много от неговите членове и на целите му, но не и на методите му. Той смята, че те трябва да се откажат от секретността и да направят целите и задачите си ясни на всички. (Б. пр. Всъщност това е абсолютно смислово противоречие и по-скоро оправдание на собствената съвест на Куигли).

За нас остава загадка, че Куигли се възхищава на тези хора и техните глобалистични цели за едно световно правителство, контролирано от банкери, но в следващото си изречение заявява, че методите им да поверяват властта и влиянието, според приятелство, а не по заслуги, безразличието им, към последствията от действията им, непознаването и незаинтересоваността от гледната точка на хората в другите страни или на хора от други класи в собствената им страна... са довели много от нещата, които те и аз ценим, до катастрофа.¹¹¹⁹

Алфред Цимерн

Дали професор Куигли е решил в крайна сметка, подобно на колегата си историк професор Алфред Цимерн, че тайното общество представлява голяма заплаха за света, че е решил да го разобличи? Никога няма да разберем.

Неспособни да разобличат „Трагедия и надежда“ като „теория на конспирацията“ заради високото си академично положение и статус, тези, които той посочва, решават да погребат книгата. Веднага след излизането ѝ, неизвестни лица я свалят от рафтовете на книжарниците в САЩ. Книгата е изтеглена от продажба без никакво основание, а оригиналните ѝ плаки с набрания текст, са унищожени от издателя на Куигли, *Macmillan Company*. Издателската компания е собственост на семейството на графа Стоктън, Харолд Макмилан, който е британски министър-председател от 1957 до 1963 г. и е в сърцето на британския елит. Години по-късно, когато е

¹¹¹⁶ Antony C. Sutton, *The Federal Reserve Conspiracy*, p. 2.

¹¹¹⁷ Quigley, *Tragedy and Hope*, p. 500, 529-531.

¹¹¹⁸ Quigley, *Anglo-American Establishment*, p. ix.

¹¹¹⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=ynVqPnMQ2sI>

намерено рядко оцеляло копие на „Трагедия и надежда“ и неизвестен издател решава да го пиратски продаде, екземплярите започват да се продават. Куигли е дълбоко обиден от задушаването на книгата, чието написване му отнема двадесет години.

В радиопредаване от 1974 г. той предупреждава интервюиращия Руди Макса от „Вашингтон Пост“: „По-добре бъдете дискретни.“ „Трябва да моето бъдеще, както и своето.“¹¹²⁰ В интервюто той разкрива, че след като книгата е била потулена, през следващите шест години многократно е питал издателя какво се случва. От издателството са го „лъгали многократно“ и умишлено го подвеждат, за да повярва, че ще бъде препечатана. Куигли смята, че влиятелни хора са потулили книгата му, защото тя разкрива неща, които не искат да бъдат известни.

Университетите, академиците и водещите медии мълчат за неговите експлозивни разкрития, унищожаването на книгата и отношение към един от водещите американски академици. Без тяхно знание, Куигли написва по-ранната си история (през 1949 г.) на всемогъщото тайно общество, озаглавено „Англо-американският естаблишмънт“. Въпреки че някои от фактите е научил от източници, които не му е било позволено да назовава, той представя само онези, за които е „в състояние да представи документални доказателства, достъпни за всички“. Книгата съдържа много повече подробности за тайното общество от „Трагедия и надежда“, особено от английската страна на Атлантика. Книгата разкрива точно кои са били членовете и техните сложни семейни, банкови и бизнес връзки. Разкрива как са контролирали политиката, големите вестници и писането и преподаването на история чрез Оксфордския университет.

Очевидно това беше толкова експлозивно разобличение на управляващата клика и го поставя в такава потенциална опасност, че той не иска да я публикува, докато е жив. Книгата е издадена едва през 1981 г., четири години след смъртта му.

Смятаме, че „Англо-американският естаблишмънт“¹¹²¹ е най-важното произведение на съвременната история, написано през XX век.

Куигли обяснява как точно става фалшивицирането на историята, той разкрива точно как тайното общество контролира писането и преподаването си чрез „тройното проникване в политиката, образованието и журналистиката“.

Те го правят чрез господството си над Оксфордския университет и над колежаите „Балиол“ и „Ол Соулс“ (Вси души). Те набират способни мъже, главно от „Ол Соулс“, и ги контролират чрез предоставяне на титли и властови позиции. Така те влияят на обществената политика и образованието, като поставят тези хора начело на обществени институции като университетите, предпазвайки ги максимално от критики от страна на обществеността.¹¹²²

Виконт (лорд) Алфред Милнър е водещият играч в растежа и развитието на обществото от края на 1890-те до смъртта си през 1925 г. Той събира около себе си група от талантиливи мъже от Оксфорд, напълно лоялни към върховенството на Британската империя в стремежа си към нов световен ред.

Куигли пише, че никоя държава, която цени своята безопасност, не бива да допуска това, което групата Милнър постигна; „тоест, малък брой мъже да упражняват такава власт в администрацията и политиката, да имат почти пълен контрол върху публикуването на документите свързани с техните действия, да могат да упражняват голяма влияние върху каналите за информация, които създават обществено мнение, и да монополизират напълно писането и преподаването на историята на собствения си времеви период.“¹¹²³

„Почти пълен контрол върху публикуването на документи, свързани с техните действия“ е накратко казано, как те контролират историята, превръщат историята от просветление в измама. Тайният елит диктува писането на история от академичните среди в Оксфорд

¹¹²⁰ Quigley, *Anglo-American Establishment*, p. xi.

¹¹²¹ Преведена на бълг. език от издателство „Изток-Запад“ и съвсем независимо от мен (от английския и руски текст), с добавен богат снимков материал – фотографите на участниците, която пуснах свободно в интернет.

¹¹²² <http://www.youtube.com/watch?v=JeuF8rYgJPk>

¹¹²³ Quigley, *Anglo-American Establishment*, p. x., p. 15, 157.

и това, което се преподава след това в университети, колежи и училища в цялата страна. До ден днешен на изследователите е отказан достъп до редица документи, защото Тайният елит има много причини да се страхува от истината.

Те гарантират, че имаме достъп да научаваме само онези „факти“, които подкрепят тяхната версия на историята. Те са решени да заличат всички следи, водещи до тях, и предприемат всички възможни стъпки, за да гарантират, че разкриването на престъпленията им ще остане изключително трудно.

Те внимателно контролират публикуването на официалните правителствени документи, подбора на документи за включване в официалната историческа версия на Първата световна война и всичко, което последва. Изобличаващите документи са изгорени, премахнати от официалните сборници, раздробени, фалшифицирани или умишлено пренаписани, така че това, което остава за истинските изследователи и историци, е внимателно избран материал.

Професорите по история, които написват фалшивата история на Първата световна война, са внимателно подбрани в предвоенните години от управляващия елит и поставени на катедрите по съвременна история и история на войната в Оксфорд. Тези катедри са създадени и изцяло финансирани от членове на тайното общество, чието скандално богатство се основава на техните инвестиции в злато и диаманти в Южна Африка.

Малко, ако изобщо има такива, историци другаде, се осмеляват да поставят под въпрос тези „видни“ мъже във „водещия университет в света“. Тази фалшива история е вкоренена в съзнанието на поколения британски ученици през последния век. Всяка алтернативна гледна точка е ерес.

Затова и се опитаха да задушат книгите на професор Куигли. Всеки, който не знае колко строго контролирани са масовите медии, ще очаква сериозните вестници да пишат на първите си страници за сензационната работа на Куигли. Той разкрива дълбока и много опасна корупция, която представлява сериозна заплаха за нашия начин на живот. Разбира се, никой вестник или телевизионна програма не рецензира или коментира неговата провокативна книга. Тя е засенчена от „официалната“ история. Доколкото ни е известно, никой академичен историк от масовия пазар никога не е писал рецензия за тази зашеметяваща работа.

От изгарянето на кореспонденцията до трайно премахване на доказателствата. От самото си създаване през 1891 г., членовете на тайното общество полагат изключителни грижи, за да премахнат всички следи от конспирацията. Писма до и от неговия лидер Алфред Милнър са изтривани, премахвани, изгаряни или унищожавани по друг начин.¹¹²⁴ През 2013 г. внимателно разгледахме много от останалите документи на Милнър, които се съхраняват в библиотеката Бодлиан в Оксфорд. Те свидетелстват за усърдието, с което са заличавани много доказателства за неправомерни действия. Тайни депешки които е изпращал, за които знаем от други източници, са изчезнали. Уличаващите писма, написани от крал Едуард VII – водещ играч в тайната клика, до неочакваната си смърт през 1910 г., са били унищожени незабавно след смъртта му, по изричната, последна заповед на краля.

Адмирал Джаки Фишър, кралски фаворит, отбелязва в своите „Спомени“, че е посъветван от лорд Нолис, личният секретар на краля, също да изгори всички писма, изпратени му от краля. Впоследствие Фишър изгаря голяма част от кралската си кореспонденция, но не може да понесе да се раздели с всичко това.¹¹²⁵

Лорд Натаниел (Нейтън) Ротшилд също нарежда документите и кореспонденцията му да бъдат изгорени посмъртно, за да не стане известно политическото му влияние и връзки.

Както коментира това официалният му биограф, можем само да „се чудим колко от политическата роля на Ротшилд остава безвъзвратно скрита от потомството“.¹¹²⁶

Във Великобритания ключови първични документи за лъжите и измамите около Първата световна война, в дневници, мемоари и важни писма, са цензурирани и променени,

¹¹²⁴ A.M. Gollin, *Proconsul in Politics*, p. 551, m. под л.

¹¹²⁵ Lord Fisher, *Memories and Records*, vol. 1, p. 21.

¹¹²⁶ Niall Ferguson, *House of Rothschild*, vol. II, p. 319.

доказателствата са пресявани, премахвани, изгаряни, внимателно „селектирани“ и фалшифицирани. Колкото и лошо да е това, то е с относително маловажно значение в сравнение с възмутителната кражба на ключови документи от цяла Европа.

В непосредствените следвоенни години стотици хиляди важни документи, отнасящи се до началото на Първата световна война, са изнесени от страните им, до западния бряг на Америка и скрити в трезорите в Станфордския университет. Документите, които несъмнено ще разкрият личностите, наистина отговорни за войната и техните прегрешения, трябваше да бъдат преместени на сигурно място и скрити от любопитни очи. Това е най-големият обир в историята, който светът някога е познавал.

Хърбърт Кларк Хувър, корумпиран и агресивен „минен инженер“, преоткрит като щедър хуманитарен и международен организатор на помощ, е агентът на Тайния елит, натоварен с огромната работа по кражбата на европейските документи.

Казано по съвременен език, ако всичко е записано на компютър, той е този, който натисна бутона за изтриване. По-рано той е натоварен със задачата да осигури на Германия достатъчни запаси от храна, без които войната щеше да приключи до 1915 г.

Известен като човекът, който спаси белгийския народ от глад по време на войната, неговата т. нар. агенция „Белгийска помощ“, той изхранва германската армия, за да удължи конфликта и да увеличи максимално печалбата за банковия и оръжейния елит от двете страни на Атлантика.¹¹²⁷

Организацията на Хувър, базирана в Америка, набира милиони долари чрез заеми и публични дарения, изпраща огромни количества храна и стоки от първа необходимост до разкъсвана от война Европа и реализира спекулативни печалби за своите поддръжници, но в края на войната не могат да бъдат намерени никакви документални доказателства за това огромно начинание. Всичко е изчезнало. Всичко.

Невъзможно, нали? Кражбата на историческите документи на Европа е облечена в мантията и представата като филантропски акт на съхранение. Твърди се, че тези документи ще бъдат надлежно архивирани за ползване от бъдещи историци. Официалната линия е, че ако не бъдат премахнати от правителствените архиви във Франция, Русия, Германия и другаде, документите, описващи обхвата на работата на Хувър, „лесно могат да е изчезнат“.¹¹²⁸

Не е случайно решение да бъдат взети само документи, свързани с началото и причините за войната и „изхранването на Белгия“. Не е поискано или дадено официално одобрение от британското, френското или американското правителство. Всъщност, подобно на крадеца в нощта, тайната е правилото.

„Напълно поверително“, Ефраим Адамс, професор по история в Станфордския университет и близък приятел на Хувър от студентските им години, е извикан в Париж, за да координира големия обир и да му придаде академична достоверност. През 1919 г. Хувър набира екип от „млади учени“ от американската армия и осигурява освобождаването им от военна служба. Те се интересуват предимно от материали, свързани с причините и началото на войната и фалшивата „Комисия за подпомагане на Белгия“. Други документи, отнасящи се до самото водене на войната, са игнорирани. Екипът му използва препоръчителни писма и логистична подкрепа, фактури за внос/износ, записи за продажби и дистрибуция, застрахователни документи и местни митнически разрешителни, сред множеството уличаващи доказателства.

Той създава мрежа от свои представители в цяла Европа и убеждава генерал Джон Пършинг да освободи петнадесет професори и студенти по история, служещи в различни части на Американските експедиционни сили в Европа.¹¹²⁹ Той ги изпраща, в униформи, в страните, в които агенцията му доставя хранителни продукти. С храна в едната ръка и уве-

¹¹²⁷ Jim Macgregor and Gerry Docherty, *Prolonging the Agony*, p. 201 et seq.

¹¹²⁸ Cissie Dore Hill, *Collecting the Twentieth Century*, p. 1 <http://www.hoover.org/publications/hoover-digest/article/8041>

¹¹²⁹ Charles G. Palm and Dale Reed, *Guide to the Hoover Institution Archives*, p. 5.

рение в другата, в държавите чието население е на ръба на глада, не срещат никаква съпротива в търсенето си. Те създават правилните местни контакти, „ровят“ из архивите и откриват толкова много, че Хувър „скоро изпраща събраните документи обратно в САЩ като баласт в празните кораби с които превозва хранителните пордукти“.¹¹³⁰

Хувър наема допълнителни 1000 агенти, които събират 375 000 тома „Тайни военни документи“ от европейски правителства.¹¹³¹ Не ни беше възможно да открием кой всъщност финансира това гигантско, изключително скъпо начинание. Премахването и унищожаването на уличаващи британски и френски материали представлява малък или никакъв проблем, и с идването на болшевиките на власт, достъпът до руски документи от царския режим се оказва също така лесен. Те несъмнено съдържат изключително важна информация за това как убийството на Франц Фердинанд в Сараево на 28 юни 1914 г. е организирано през Петроград и как общата мобилизация на Русия на източната граница на Германия е истинската причина за започването на войната.

Може да изглежда странно, че болшевиките сътрудничат толкова охотно, като позволяват на агентите на Хувър да изнесат 25 вагона с материали от Петроград.¹¹³² Когато обаче осъзнаем, че международните банкери в тайното общество са финансирани и улеснили завръщането на Ленин и Троцки в Русия, както и самата болшевишка революция, ни става ясно.¹¹³³ Американците могат да получат каквото искат.

Това изненадващо събитие е отразено в „Ню Йорк Таймс“, който твърди, че екипът на Хувър е купил документите от „портиер“ за 200 долара в брой.¹¹³⁴ А някои хора смятат, че фалшивите новини се появяват едва в XXI век.

Изнасянето на документи от Германия не представлява проблем. Откраднати са 15 вагона с материали, включително „пълните секретни протоколи от Върховния военен съвет на Германия“ – „подарък“ от социалдемократата Фридрих Еберт, първи президент на следвоенната Германска република. Хувър обяснява това с коментара, че Еберт е „радикал, който не се интересува от работата на своите предшественици“.¹¹³⁵ (б. пр. Еберт е занаятчия по професия, човек със скромно образование, освен това социалдемократите рязко се резграничват със стара кайзерова Германия, търсейки съчувствие у победителите!)

Гладуваният човек ще замени дори акта си за раждане за храна. Хората на Хувър се сдобиват с 6000 тома германски съдебни документи, обхващащи пълните официални производства за предвоенните дейности на кайзера и неговото военно поведение в Германския райх.¹¹³⁶ Ако Германия беше виновна за планирането и започването на войната – както твърдат и внушават придворните историци оттогава, тези документи щяха да го докажат. Странно е, че никой никога не е публикувал подобно нещо. Ако е имало уличаващи документи, сигурно е, че копия от тях щяха да бъдат изпратени незабавно до всяка вестникарска редакция и информационна агенция по света, доказващи, че Германия е виновна.

Премахването и скриването на германските архиви от Тайния елит е от решаващо значение, защото те ще докажат обратното: Германия не е започнала войната.

¹¹³⁰ Whittaker Chambers, Hoover Library <http://whittakerchambers.org/articles/time-a/hoover-library/>

¹¹³¹ New York Times, 5 February 1921.

¹¹³² Whittaker Chambers, Hoover Library at <http://whittakerchambers.org/articles/time-a/hoover-library/>

¹¹³³ Macgregor and Docherty, *Prolonging the Agony*, p 453 et seq.

¹¹³⁴ New York Times, 5 February 1921.

¹¹³⁵ Whittaker Chambers, Hoover Library at <http://whittakerchambers.org/articles/time-a/hoover-library/>

¹¹³⁶ New York Times, 5 February 1921.

До 1926 г. „Военната библиотека на Хувър“ в Станфордския университет е толкова препълнена с архивни материали, че с право е наречена най-голямата колекция от документация за Първата световна война в света.¹¹³⁷

В действителност това не е библиотека. Въпреки че документите са физически съхранявани в Станфорд, колекцията е засекретена и само лица с най-висока властова позиция, има ключове за заключените порти. Това е Форт Нокс за историческите доказателства, строго охранявано място за документи, твърде чувствителни за споделяне.

През 1941 г. внимателно подбрани архиви са предоставени на истински изследователи. През предходните две десетилетия безотговорната управляваща клика – самите личности, отговорни за Първата световна война, имат неограничен контрол над тях. Това, което са скрили от погледа, раздробили или изгорили в пещите на Станфорд, никога няма да стане известно. Достатъчно е да кажем, че никой историк занимаващ се с Първата световна война никога не е представял или цитирал спорен материал, съхраняван в Института „Хувър“ за събитията около войната, революцията и мира.

Учудващо е, че никой военен историк никога не е писал за тази изключително изумителна кражба на европейските военни документи и тяхното изпращане в САЩ.

„За победителя отиват плячката и историята е част от тази плячка“, но това е нашата история. Трябва да настояваме да знаем какво е скрито от нас.

Първата световна война е основополагащото събитие на XX век и всичко, което последва, включително Втората световна война, е пряко следствие от нея. Хората във Великобритания и Германия, всъщност по целият свят, имат право да знаят пълния обхват на това, което е било тайно държано, скрито или публикувано като „липсващо“ отнасящо се за отговорността за тази война.

Укриването на британски документи от военното време. Институтът „Хувър“ в Станфорд не е единственото хранилище за укриване и пресяване на уличаващите документи. В книгата си „Крадците на история“ Иън Кобейн, разследващ журналист от вестник „Гардиън“ в Лондон, разкрива секретен обект, само на час път с кола северно от Лондон. Скрит в гъстата гора близо до малкото селце Ханслоуп, се намира „един от най-сигурните обекти, засекретяван от всяко правителство“. Това е аванпост, използван от британските вътрешни и чуждестранни шпионски агенции MI5 и MI6, и е охраняван от ограда от телена мрежа с височина 2 м, зад която има втора е ограда с височина 3 м, покрита с бодлива тел. На всеки няколко метра между оградите има камери за видеонаблюдение и прожектори. Кобейн пише: „Само от въздуха може да се разбере огромният мащаб на комплекса, той е с ширина почти половин миля... Това е идеалното място за заравяне на неудобни тайни.“¹¹³⁸

Кобейн разкрива как милиони папки, съдържащи строго секретни британски правителствени документи, се съхраняват в гората до Ханслоуп. Най-старите са от Първата световна война. Някои от тях, които бяха публикувани наскоро, много неохотно по пряко нареждане на съда, разкриват истинските ужаси на британското колониално управление в Кения и другаде по света.

Документите от Ханслоуп са сред онези, които са оцелели от огньовете. Кобейн описва как точно, преди независимостта на Малайзия от Великобритания, пет камиона с неудобни документи, свързани с британското колониално управление, са откарани на 220 мили от Куала Лумпур под полицейски ескорт до военноморската база в Сингапур „и унищожени в пещта на флота намираща се там“.

Документите в Националния архив в Кю „свидетелстват за световно прочистване на уличаващата документация: има кореспонденция, която описва трудоемкото изгаряне на документите; има телеграми от Лондон, даващи точни инструкции за методи на унищожаване; има дори „сертификати за унищожаване“, подписани и засвидетелствани от колониални служители, за да потвърдят, че определени класове документи са изгорени.“¹¹³⁹

¹¹³⁷ Hoover Institution, Stanford University at <http://www.hoover.org/about/herbert-hoover>

¹¹³⁸ Ian Cobain, *The History Thieves*, pp. 101-103.

¹¹³⁹ Също, pp. 119-120.

Систематичен и институционален вандализъм, целящ да заличи истината. Спорни папки с документи, свързани с колониалното управление на Великобритания, са унищожени и няма никакво съмнение, че документите уличаващи британската отговорност за започването на Първата световна война, също са унищожени или скрити в трезорите в Ханслоуп. „Досиетата са били скрити в продължение на години, съхранявани там, където никой историк, адвокат или просто заинтересован гражданин, не би могъл да ги намери.“¹¹⁴⁰

Много от тези документи са укривани далеч след изтичане на сроковете за тяхната скретност. Законите за свобода на информацията съществуват, но се прилагат толкова много изключения, че все още е невъзможно да се получи достъп до документи, които са на повече от век.¹¹⁴¹

Трудно е да се реши кое е най-възмутително: укриването на документите или обстоятелството, че академичните историци и водещите журналисти са останали напълно безучастни, когато е трябвало да се противопоставят на Паричната власт и да повдигнат общественото внимание по този въпрос.¹¹⁴²

Иън Кобейн е изключение и ние сме му задължени. Плодовете на нашето проучване много ясно показват, че цялата теза на водещата общественост, че Германия е виновна за войната, е пълна измислица. Това ни води до неизбежното, но тъжното заключение, че с изключение на малко забележителни изключения, смелите и честни изследователи сред военни историци са голяма рядкост.

Още преди началото на Първата световна война, в Оксфордския университет е събран екип от „изтъкнати“ английски придворни историци, които са богато възнаградени, за създаването на антигерманска пропаганда под формата на „Оксфордски памфлети“. Те създават фалшива история, която обвинява напълно невинна Германия, докато изобразява Великобритания като спасител на свободния свят. Това е само началото на една голяма лъжа. По-голямата част от „академиците“ извън Оксфорд несъзнателно приемат голямата лъжа или са твърде уплашени, за да я поставят под въпрос.

За масовият читател, когото не се замисля и е безкритичен, „аргументът от авторитета“ означава, че е истина, защото го е казала авторитетна фигура. Малко се е променило през изминалия век. И до днес придворните историци бълват нови книги за Първата световна война. Те правят новото допускане, че Германия не е единствената виновна, и по същество преразказват старите лъжи за германската вина. Тези книги са екстравагантно хвалени от колегите им придворни историци и са представяни и „критикувани“ в масовите медии като „нови и радикални интерпретации“.

Вероятно редица академици извън омагьосания кръг разпознават лъжата, но комфортните академични кариери, доходите и ипотеките трябва да бъдат защитени. Спокойният живот е безкрайно по-добър от това да бъдеш изгонен от работа и осмиван като маниак на „конспиративната теория“.¹¹⁴³ Разбираме това. Те трябва да изработват заплатите си, да плащат ипотеките си, да издържат семействата си.

При фалшифицирането на историята се създават лъжи, а истината се изопачава или потиска. Ревизионистите, представящи автентична историческа информация, са ожесточено критикувани, а работата им публично осмивана. Доста абсурдно е, че днес обвинението в „антисемитизъм“ се хвърля като кал, ако дори спомене „международните банкери“.

Нашата книга „Скритата история“ е подложена на атаки в интернет от това, дезинформационните агенти на Паричната сила. Смели историци-ревизионисти като професор Хари Елмър Барнс, който на практика сам разкри истинската история на Първата световна война, и професор Антъни Сътън и д-р Гуидо Препарата, които разкриха ролята на Уолст-

¹¹⁴⁰ Също, р. 109.

¹¹⁴¹ Също, р. 160.

¹¹⁴² Б. пр. Академичните историци, са послушни историци, превръщайки науката история в пропаганда на удобни неверни клишеета, защото получават заплатите си от държавата, те са просто проститутките на съответния режим!

¹¹⁴³ Б. пр. Например като Дейвид Ървинг, поставил истината над собствения си жизнен комфорт, за което е понесъл много лишения и огорчения! Но такива хора са единици и главно е, че не принадлежат към удобните и безпринципни „академични историци“.

рийт в създаването на Хитлер и Втората световна война, са отлични американски учени, чиито кариери са съсипани, защото се осмелиха да говорят истината и да покажат истинските носители на властта. За щастие, и двамата сме пенсионирани и сега нямаме кариери, които да защитаваме.

Полярната противоположност на ревизионистите са „изтъкнатите“ историци, готови да се продадат в замяна на важни професорски места, академични кариери, доходоносни лекционни курсове, телевизионни документални продукции и договори за издаване на книги. Това са внимателно подбраните личности, които създават фалшивата история. Хвалебствията на трудовете им в контролираните масови медии са гарантирани. Някоя и друга награда „Пулицър“ или рицарско звание във Великобритания ще бъдат добавени за по-голяма сигурност. Но подобно умишлено приемане на лъжата сред академичните историци не е само съвременен феномен.

Професор Питър Уайзман, разказва как древната историография е измъчвана от лъжливи писания - от „скромно уточняване на фактите до откровена, дори крещяща лъжа“.¹¹⁴⁴

Питър Хофър, професор по история в Университета на Джорджия, обяснява колко е трудно сега историческата истина да надделее: Лъжата може да бъде рационална или нелогична, или и двете, но това е тема, която не може да бъде избегната в никоя философия на историята за нашето време. Самата история е пълна с лъжи. Най-добрият и най-лошият пример е голямата лъжа. Голямата лъжа е просто послание с уж голяма важност. Повтаряна отново и отново, въпреки натрупването на контрадоказателства, тя има сила, която истината не може да отклони, а доказателствата за противното не могат да я отменят... [обаче], лъжата не е нужно да е чак толкова голяма, за да промени историята.¹¹⁴⁵ В миналите времена такива нечестни академици са покровителствани от европейските кралски дворове и са наричани „придворни историци“. Те представят историята в светлина благоприятна за монархията, независимо колко е невярна. Силата на кралската династия може да е намалела значително, но придворните историци остават като значителни фигури. Те остават „интелектуалните телохранители на държавата“. Те оформят и защитават „официалната линия“ или интерпретация на войните на държавата, нейните президентски режими, външната политика или други ключови исторически събития и политики. Затова те се радват на високо уважение и признание в масовите медии и академичните среди. Като защитници на статуквото, те често атакуват и етикетират критиците си като „конспиративни теоретици, ревизионисти, изолационисти, създатели на митове, антиинтелектуалци, и пр.“, вместо да се включат в цивилизован дискурс или дискусия.¹¹⁴⁶

Разбира се, има и по-фини начини за проектиране на фалшива история от директната голяма лъжа или укриването/унищожаването на доказателства. Джон Тош, професор по история в университета Роухамптън, Лондон, и бивш вицепрезидент на Кралското историческо дружество, е изучавал основите на историографията и проблемите, свързани с използването на първични и вторични източници за установяване на „фактите“. Тош разказа колко много първични източници, използвани в исторически трудове, са неточни, объркани, основани на слухове или всъщност „са предназначени да подвеждат“. Всъщност „по-голямата част от източниците са по някакъв начин неточни, непълни или опетнени от предразсъдъци и личен интерес.“¹¹⁴⁷ Според професор Тош „Историческите писания от всякакъв вид се определят както от това, което пропускат, така и от това, което съдържат“.¹¹⁴⁸

Добавете към това обстоятелството, че много първични източници са скрити или унищожени, и честният изследовател е изправен пред голяма бариера по пътя към истината. Покойният историк от университета в Кеймбридж, професор Хърбърт Бътърфийлд, пре-

¹¹⁴⁴ T. P. Wiseman, *Lying Historians: Seven Types of Mendacity*
<http://liverpool.universitypressscholarship.com/view/10.5949/liverpool/9780859893817.001.0001/upso-9780859893817-chapter-4>

¹¹⁴⁵ 6. Peter Hoffer, *The Historians Paradox, The Study of History in our Time*, p.88.

¹¹⁴⁶ http://www.johnccarleton.org/court_historians.html

¹¹⁴⁷ John Tosh, *The Pursuit of History: Aims, Methods and New Directions in the Study of Modern History*, pp.33, 65-66.

¹¹⁴⁸ Също, pp. 136-137.

дупреждава, че пропускането на важни документи от историческия архив не винаги е по вина на историците, наети от правителството. Те могат да боравят само с материала, който им е предоставен. Процесите, чрез които се натрупват официални те документи, дават възможност на правителствените служители и отделните министри от кабинета да ги отстранят, преди да бъдат предадени.

Както обяснява професор Куигли, много от тези политически фигури са на практика марионетки на Тайния елит. След това, когато официалните истории бъдат прочетени от обществеността, тя няма представа какво е пропуснато или скрито. Възможно е единствен документ да е по-важен от всички останали, изключването на един документ от триста е способно да унищожи уликата за цялата поредица. ...

В историята на историческата наука е възможно публикуването на дипломатически документи да отдалечи студентите по-далеч от истината, отколкото преди, ако публикуването не е било пълно.¹¹⁴⁹ За ролята на „официалните“ правителствени истории, професор Бътърфийлд добавя: „... Нищо не може да бъде по-фино от влиянието върху историците, на допускането до омагьосания кръг ... една добре управлявана държава не се нуждае от тежка цензура, защото тя обвързва историка с меки прелести и с фини, удобни вериги.“¹¹⁵⁰

Процесът на експертната оценка. Заедно с пропускането на ключови документи, контролът върху самото повествование е друг механизъм за създаване на фалшива история. По ирония на съдбата това се постига чрез прилагане на академичните принципи на историческите изследвания, които са предназначени да предотвратят ненужната история; процесът на експертната оценка. Експертната оценка включва ръкопис или изследователско предложение, което се чете и оценява анонимно от учени, които самите са неразделна част от системата. Те може да имат значителен опит в периода, темата, езиците и документите, с които авторът работи, но имат списък с критерии, пред които амбициозният исторически автор трябва да се подчини.

И тук се крие финесът на цялостната система, която пречи на появата на истинска история. Работа, която не си позовава на „утвърдени трудове“, или не предоставя това, което те считат за валидни доказателства, няма да бъде одобрена. Тя ще бъде обявена за слаба и ще бъде поискана подходяща редакция и повторно подаване. С други думи, фалшивата история на одобрения „изтъкнат“ придворен историк трябва да бъде включена. Когато валидните документални доказателства са унищожени, повредени, премахнати, изрязани и т.н., тогава авторът е ограничен до оцелелите остатъци. По този начин, с един замах, окончателното изтегляне на документите от първични източници в Станфорд и Ханслоуп постига целта си.

Изследователите не могат да преминат отвъд параметрите, създадени от онези, които действително определят какво може или не може да се приеме за история. Те трябва да играят играта, на колегите им рецененти, за да напреднат в кариерата си. От тях се изисква да останат в главния влак и да повтарят това, което елитите искат да ни внушат, че е истинска история. Тези, които се отклоняват или поставят под въпрос процеса, не се толерират.

Единственият път е главният, прокаран от големите университети от катедрите по история, финансирани и контролирани от корумпираната система. Според Американската историческа асоциация, рецензирането от колеги, включва четене и оценка на ръкопис или изследователско предложение от други учени с експертиза във времеви период, темата, езиците и документите, с които авторът работи. Като колеги на автора в специализирана област, тези рецензенти предоставят анализ за научната значимост на статията: Дали авторът показва познания за съществуваща работа в областта? Дали изследователският дизайн, процесите и методологиите, отговарят на професионалните стандарти? Дали авторът излага оригинален аргумент и предоставя валидни доказателства в подкрепа на работата? Ако определени области са слаби или липсват в презентацията, рецензентите предлагат редакции, които ще подсилват проекта и изискват повторно подаване за проверка, преди да бъде отпуснато финансиране или ръкописът да бъде приет за публикуване.

¹¹⁴⁹ Herbert Butterfield, *History and Human Relations*, pp. 201-209.

¹¹⁵⁰ Също, p. 198.

Учените подкрепят концепцията за внимателно наблюдавана експертната оценка като най-справедливия възможен начин за осигуряване на безпристрастна оценка на изследванията. Американската историческа асоциация смята, че такава експертна оценка ще служи най-добре на американския народ, който финансира изследването.¹¹⁵¹ Моля, вземете това предвид. „Ще служи най-добре на американския народ, който финансира изследването.“

Така че частното финансиране трябва да се очаква да служи на финансиращите. Ако държавата е финансиращата, то трябва да служи на държавата. Процесът на експертна оценка може да изглежда като идеалното средство, чрез което се гарантира качеството и честността на историческото писане. И се твърди, че дори да не е перфектен, той е най-добрата гаранция, която академичните стандарти в историята имат. Реалността обаче е съвсем различна. Известните историци от естаблишмънта, които подкрепят статуквото, са наемани за рецензенти. Особено във военната история, този метод се използва за поддържане и разпространяване на ненужната история, която би трябвало да отсее. „Компетентните, квалифицирани и безпристрастни рецензенти“, които „най-добре служат на американския народ“, на практика са силно критични към статии, които противоречат на техните собствени масови наративи. Те направо ги отхвърлят. Фактът, че техните наративи и мета-нاراتиви служат на целите на паричната власт и други елити, въсмен не е случаен. Разрешени са само официални „академични“ интерпретации и наративи, които са изместили всички други гледни точки в американските и европейските университети. Естествено, тези други гледни точки не са благоприятни за интересите на елита и следователно ефективно са обявени за незаконни. Механизмът на изместване е самият въпрос на експертната оценка. Всички „ре-визионистки“ гласове се отхвърлят.¹¹⁵²

В нашите книги многократно сме демонстрирали как централният Оксфордски университет остава пазител на историята на естаблишмънта във Великобритания. Нюанси на оруелска дистопия помрачават академичните свободи, които отдавна се рекламират като белег на напреднало либерално общество. Тревожно е, че приликите на примерите за корупцията в академичната история и в академичните медицински/фармацевтични изследвания¹¹⁵³ и доклади се увеличават.

Старши академични историци, поддали си на примамката на статуса и позицията, продават своята почтеност за финансови облаги, могат да бъдат открити в много области. Корупцията в научно обоснованата медицина и академичната история предлага поразителни паралели. Подобно на експертната оценка в историята, процесът не осигурява нито сигурен процес на филтриране на неверни открития, нито гаранция за почтеността на изследователите. Професор Ричард Хортън, главен редактор на *Lancet* – признава за едно от най-уважаваните рецензирани медицински списания в света, че аргументите срещу науката са ясни: „Голяма част от научната литература, може би половината, просто е невярна. Засегнатата от изследвания с малки размери на извадките, миниатюрни ефекти, невалидни изследователски анализи и явни конфликти на интереси, заедно с манията за преследване на модни тенденции със съмнително значение, науката се е обърнала към тъмнината.“¹¹⁵⁴

Историята е фалшифицирана и науката се е обърнала към тъмнината. Тревожните камбани трябва да звучат в цялата вселена. Продължаваме да бъдем лъгани. Тези „фрапантни конфликти на интереси“ са коренът на проблема както в историята, така и в медицината, като редица висши академици и в двете области работят не за истината, а за доходоносните бонуси, плащани от могъщите ковчезници на определени цели.

Професор Хортън добави: „Учените твърде често извайват данните, за да отговарят на предпочитаната от тях теория.“ Хортън признава, че самите медицински списания не са

¹¹⁵¹ American Historical Association, *Statement on Peer Review for Historical Research*, (2005). <https://www.historians.org/jobs-and-professional-development/statements-standards-and-guidelines-of-the-discipline/statement-on-peer-review-for-historical-research>

¹¹⁵² Dr. John O'Dowd, *personal communication*.

¹¹⁵³ Б. пр. Последните са изцяло корумпирани и обслужват изцяло интересите на фармацевтичните интернационални компании и внушават неверни стандарти, за да принудят все по-големи маси от населението да купуват лекарства, напр. за намаление на холестерола и пр.

¹¹⁵⁴ <http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140-6736%2815%2960696-1.pdf>

невинни: „Редакторите на списания също заслужават своя дял от критика. Ние подпомагаме и подстрекаваме най-лошите поведения.“¹¹⁵⁵ Абсолютно същото обвинение може да бъде отправено дори срещу най-престижните исторически списания.

През 2011 г. *British Medical Journal* цитира д-р Марсия Ангел, дългогодишен редактор на още едно високо ценено рецензирано медицинско списание, *The New England Journal of Medicine*: „Просто вече не е възможно да се вярва на голяма част от публикуваните клинични изследвания или да се разчита на преценката на доверени лекари или авторитетни медицински насоки. Не изпитвам удоволствие от това заключение, до което стигнах бавно и неохотно през двете си десетилетия като редактор на *New England Journal of Medicine*.“¹¹⁵⁶ В „Ню Йорк Ревю ъф Букс“ д-р Ангел направи преглед на работата на лицата, подаващи сигнали за нередности в медицинската област. Тя разкрива, че никой не знае общия размер на „мръсните пари“, предоставяни от фармацевтичните компании, за да повлияят на резултатите, но се смята, че само деветте най-големи фармацевтични компании в САЩ плащат десетки милиарди долари годишно. Като пряко следствие, „Биг Фарма“ е придобила огромен контрол върху начина, по който лекарите оценяват и използват нейните продукти. „Обширните ѝ връзки с лекарите, особено с висшите преподаватели в престижни медицински университети, влияят върху резултатите от изследванията, начина, по който се практикува медицината, и дори определението за това какво представлява болест.“ И добави, че корумпираните лекари на най-високите нива определят насоките и препоръките за лечение в национален мащаб. Те участват в правителствени консултативни панели, ръководят професионални общества и говорят на редовни срещи и вечери, които се провеждат, за да обучават клиницистите за лекарствата, отпускани с рецепта.¹¹⁵⁷

Моралът е мъртъв, убит от алчността на паричната власт. Неотдавнашно проучване установи, че около 2/3 от академичните медицински центрове притежават дялово участие в компании, които спонсорират изследвания в рамките на същата институция. Проучване на ръководителите на катедри в медицинските университети установява, че 2/3 са получили приходи от фармацевтични компании а своите катедри и 3/5 от тях са получавали лични доходи.

„От 170-те сътрудници на най-новото издание на Диагностичния и статистически наръчник за психични разстройства (DSM) на Американската психиатрична асоциация, 25 имат финансови връзки с фармацевтичните компании, включително всички сътрудници на разделите за разстройствата на настроението и шизофренията.“ Милиарди са харчени за ненужни, неефикасни психиатрични лекарства, които причиняват повече вреда, отколкото полза, дори на малките деца.

Например професорът по психиатрия в Медицинския факултет на Харвард, който заема поста началник на детската психофармакология в болницата „Масачузетс“ към Харвард, е отговорен за това деца на 2 год. възраст да бъдат диагностицирани с биполарно разстройство и да бъдат лекувани с коктейл от мощни лекарства. Проучванията на професора върху лекарствата са, както обобщава „Ню Йорк Таймс“, „толкова лошо и слабоизвършени и обобщени, че са напълно неубедителни“.

Американски сенатор разкрива, че фармацевтичните компании, включително тези, които произвеждат лекарствата, които професорът препоръчва за детско биполарно разстройство, са му платили 1,6 мля долара за консултации и хонорари за лекции. Двама от колегите му също са получили подобни суми.¹¹⁵⁸

Но това в никакъв случай не се ограничава само до психиатрията. „През 2004 г., след като Националната програма за обучение по холестерола призова за рязко понижаване на желаните нива на „лошия“ холестерол, е разкрито, че 8 от 9-те членове на комисията, написала препоръките, имат финансови връзки с производителите на лекарства за понижаване на холестерола.“ Напълно очевидно, че много членове на постоянните

¹¹⁵⁵ Също.

¹¹⁵⁶ <http://www.bmj.com/content/342/bmj.d284>

¹¹⁵⁷ <http://www.nybooks.com/articles/2009/01/15/drug-companies-doctors-a-story-of-corruption/>

¹¹⁵⁸ Също

експертни комисии, които съветват FDA¹¹⁵⁹ относно одобренията на лекарства, имат финансови връзки с фармацевтичната индустрия.¹¹⁶⁰ Големите фармацевтични компании и паричната сила, са тясно свързани и корупцията им в научно обоснованата медицина и академичната история има поразително еднакви сходства. Те имат обширни връзки с висши преподаватели в престижни университети, където финансират съответните катедри. Те корумпират лекари и историци на най-високо ниво с доходоносни бонуси и високоплатени лекционни курсове, където разпространяват „изваяни данни“, хармонизиращи с фалшивите разкази, изисквани от техните спонсори. Процесът на експертна оценка и в двете специалности е щателно съставен. Ясно е, че някои висши специалисти в медицинската област са продали своята честност и почтеност, както и някои висши академични историци, но медицинската професия може с право да се гордее с факта, че честните лекари и медицинските списания са готови да разкрият корупцията и да разобличат замесените.¹¹⁶¹

Уви, няма такъв отговор в академичната историческа професия, където нито един глас не е надигнат срещу корумпиращите или корупцията.

Провалът на доказателствата от първичните източници. Историците на естаблишмънта ценят използването на доказателства от първичните източници. Това е описано като „наративна фиксация“ от икономиста Едуард Фулбрук¹¹⁶², който цитира известния афоризъм на Айнщайн: „Дали можете да наблюдавате нещо или не, зависи от теорията, която използвате: Теорията е тази, която решава какво може да се наблюдава.“

Професор Фулбрук заявява, че в неговата академична област, като възприемат една-единствена гледна точка и отказват да признаят алтернативни прозрения, икономистите се лишават от средствата за по-пълно разбиране на въпросите, които се стремят да обяснят. Но не само в икономиката са очевидни подобни ограничения.

Наративната фиксация върху диалектичната страна на научното развитие има и продължава да има вредни последици за хуманитарните науки. Това включва всички хуманитарни и социални науки, и най-вече историята. Във всеки опит да се разбере една сложна истина е необходимо множество гледни точки, широк спектър от методологии и епистемологии или „наративен плурализъм“, но академичните историци сляпо се придържат към наративната фиксация: Няма документи; няма наратив.¹¹⁶³ В статията „Крежкостта на историческата истина: Да научим защо историците неизбежно се провалят“, публикувана от Американската историческа асоциация, професор Дейвид Лоуентал заявява: „Вторичните източници са *ipso facto* ненадеждни.“¹¹⁶⁴

Основният проблем във военната история, както и ние и други ревизионисти ясно показваме, е че тя е подкрепена от първични източници, които са ненадеждни, защото много от тях са систематично унищожавани, фалшифицирани, променяни, погрешно представяни, скрити или „изгубени“. При липса на надеждни доказателства от първични източници е напълно легитимно и всъщност е задължително за търсещите истината – да се търсят други средства за установяване на това какво се е случило, какво продължава да се случва и защо се случва.

Вторичните източници/косвените доказателства са табу в историческите изследвания, но въпреки това играят много важна роля при наказателните съдебни процеси и могат буквално да означават въпрос на живот или смърт? В случаи на убийства или други сериозни

¹¹⁵⁹ Администрацията по храните и лекарствата е федерална агенция към Министерството на здравеопазването и социалните грижи на САЩ.

¹¹⁶⁰ Също.

¹¹⁶¹ Б. пр. Д-р Джим Макгрегър се заблуждава наивно, няма такива честни медицински специалисти, всички са мундцировани и работят „по калъп, по алгоритъм“ а парите изкушават всички, процент от продажби на лекарства, безплатно участие в международни конгреси, и лично изплатени „мръсни пари“. Като цяло лекарското съсловие е особено подкупно и меркантилно, неслучайно в САЩ повечето висши медицински специалисти и експерти са евреи!

¹¹⁶² E. Fullbrook, *Narrative Fixation in Economics*, World Economics Association, London, 2016.

¹¹⁶³ Dr. John O'Dowd, *personal communication*.

¹¹⁶⁴ David Lowenthal, *The Frailty of Historical Truth: Learning Why Historians Inevitably Fail*, American Historical Association. <https://www.historians.org/publications-and-directories/perspectives-on-history/march-2013/the-frailty-of-historical-truth>

престъпления, полицейските детективи действат подобно на историците, търсейки доказателствата в миналото. Ако се прецени, че са открити достатъчно доказателства, обвиняемият се изправя пред съдебните заседатели.

Златният стандарт в съда, са преките доказателства, но в повечето случаи такива няма и са налични само косвени уличаващи доказателства. Например, преки доказателства се представят, ако свидетел заяви, че е видял подсъдимия да вади пистолет и действително да стреля по жертвата. Но ако той не е бил свидетел на стрелбата, но е видял подсъдимия да си тръгва, носейки пистолета, това е косвено доказателство. Ако двама или повече независими свидетели свидетелстват за това, вече е много силно косвено доказателство. Косвените доказателства, това включва пръстови отпечатъци и съдебни доказателства, представени от вещи лица, позволяват повече от едно обяснение. Когато различните нишки от такива доказателства се съберат заедно и всяка от тях потвърждава заключенията, направени от останалите, имаме всички основания да обърнем сериозно внимание.

В продължение на стотици години адвокатите говорят за „кабела“ от косвени доказателства. Кабелът е съставен от много нишки, които поотделно не са особено здрави, но колкото повече нишки се прилагат към кабела, толкова по-здрав става той. В много, ако не и в повечето съдебни дела, именно този кабел от косвени доказателства здраво свързва обвиняемия с престъплението.

Съдебните заседатели в САЩ и другаде имат право да се произнесат по такива доказателства, а съдиите могат да осъдят дадено лице на смърт въз основа на тази присъда. Върховният съд на САЩ е заявил, че „косвените доказателства по своята същност не се различават от показанията [преките] доказателства“¹¹⁶⁵ [4], но въпреки това академичните историци умаловажават употребата им в историческото изследване.

Откровените лъжи, укриването на важни доказателства, системата за експертната оценка, която насърчава само симпатизиращи на естаблишмънта версии, и настояването да се използват само документи от първични източници (които всъщност са останките, оцелели след унищожаването им от естаблишмънта) са важни елементи в създаването на фалшивата история. В началото на 70-те години на XX век канадският военен историк Никълъс Д'Омбрейн започва да проучва архивите на Британското военно министерство. Той отбелязва: „Регистърът на папките с документи беше в окаяно състояние, документите бяха претърпели периодичните опустошения от „изчистване“. Едно такова разчистване беше в ход по време на моето проучване на тези документи и открих, че материалът ми систематично се намалява с цели 5/6.“¹¹⁶⁶

Учудващо, голямо количество „чувствителен“ материал всъщност е премахнат, докато изследователят си върши работата. Къде са отишле?

Той обвинява естаблишмънта в систематичната изтегляне на доказателства. Кой е разрешил премахването им? Д'Омбрейн отбелязва, че протоколите от Комитета за имперска отбрана и „списъците с покани“, заедно с голяма част от „рутинната“ кореспонденция, са унищожени.¹¹⁶⁷ Фактът, че Д'Омбрейн е открил 5/6 от общия брой документи, които се стопят пред него, ясно показва, че неназовани други все още са запазили личен интерес да пазят скрити, истинските доказателства за исторически записи.

При провеждането на наше собствено проучване отбелязахме, че официалното известие в Списъка с документи на кабинета на Службата за публични записи предупреждава: „изброените документи... със сигурност не са всички, които са били разглеждани колективно от министрите на кабинета.“ Но не се полагат никакви усилия да се обясни защо липсват важни документи или какво се е случило с тях. Нищо не е включено от 14 юли до 20 август 1914 г. Абсолютно нищо. Този период обхваща решаващата двуседмична „Юлска криза“ в навечерието на Първата световна война, обявяването на война от Великобритания на Германия на 4 август и документите изчезват, три седмици след началото на самата война.¹¹⁶⁸

¹¹⁶⁵ *Holland v. United States*, 348 U.S. 121, 75 S. Ct. 127, 99 OL. Ed. 150 [1954]

¹¹⁶⁶ *Nicholas D'Ombraim, War Machinery and High Policy, preface, p.xiii.*

¹¹⁶⁷ Също.

¹¹⁶⁸ *List of Cabinet Papers, 1880–1914. PRO booklet.*

Невероятно е, че такива важни документи на кабинета, свързани с едно от най-значимите събития в британската история, са изчезнали. Въпреки че официални документи на кабинета за този период не съществуват, вероятно са унищожени (папките в Националния архив в Кю, Лондон, са напълно празни), ние знаем какво се е случвало в някои подробности, защото министър-председателят Аскуит (известен още като „Скуифи“, защото се твърди, че е изпивал бутилка чисто уиски всяка вечер) е писал писма до любовницата си Венеция Стенли и е споделял с нея тайни подробности за кабинета. Ако Аскуит не е общувал лично и много недискретно с младата си любовница, голяма част от обсъжданото на тези важни срещи щеше да бъде загубено за историята.

Писмата му от 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12 август съдържат интересни подробности за дискусиите в кабинета, протоколи за които вероятно са унищожени. „Писмата до Венеция Стенли“, на Аскуит¹¹⁶⁹, са събрани и публикувани през 1982 г. и не са подложени на следвоенната цензура. Това несъмнено спасява информацията от редактиране. При проучване на по-късни кабинетни меморандуми, съхранявани в Националния архив¹¹⁷⁰, много страници отсъстват. Страница 685, която е от поредица, включваща важни поверителни документи за Белгийската помощ на Хърбърт Хувър, е откъсната. Въпреки това имаме повече от достатъчно доказателства, за да докажем, че Великобритания и САЩ тайно са снабдявали Германия чрез организацията на Хувър, за да удължат войната. Липсват безброй документи, но в името на справедливостта към библиотекарите и пазители на Службата за публични архиви, трябва да подчертаем, че те могат да каталогизират само това, което им е предадено от кабинета, министерството на външните работи, министерството на войната и министерството на колониите. Това не е по вина на библиотекарите.

Австралийски експерт по Галиполи, Харви Броудбент, има подобно преживяване при проучване на архивите: „... Трудностите са предизвикани от обстоятелството, че не всички документи от Галиполи присъстват в Националния архив. Има пропуски в колекциите от документи за определени събития и за критичните моменти от кампанията.“¹¹⁷¹

Броудбент, с неохота да го каже публично, има подозрения, че кампанията в Галиполи през 1915 г. (където над 250 000 съюзнически войници и моряци, включително много от Австралия и Нова Зеландия, са убити или тежко ранени) е умишлено нагласена да се провали от британското и френското правителство.

Събрахме много отделни косвени доказателства за това, оплетехме ги в много здраво въже и нямаме абсолютно никакви съмнения, че наистина е умишлено нагласена да се провали.

Обреченият проект е осъществен, за да се даде възможност за по-големи геополитически стратегии, които са от полза за Тайния елит, включително следвоенен контрол върху петрола в Близкия изток и контрол над Палестина. Галиполи е катастрофа за съюзниците през 1915 г. и е трябвало да бъде скрита на всяка цена от народите на колониална Австралия и Нова Зеландия, иначе те щяха да реагират остро както срещу „Родината майка“, така и срещу войната.

И все пак лъжите продължават да съществуват и анзаците продължават да възхваляват катастрофата, маскирана като славна жертва; чест за австралийската и новозеландската младеж. Лъжи, лъжи, лъжи.

Очевидно е, че фалшифицирането на историята на XX век включва широк спектър от зловещи уловки. Днес общоприетата версия продължава да се приема като източник за нови книги и документални филми. Идеалът за обективност е изоставен отдавна. Върху многото истински факти се правят силно предубедени и селективни избори. На някои е дадено централно място, други са маргинализирани. Фактите са подбрани, за да се съобразят с наратива, който олигарсите изискват. Много неточни, объркани или умишлено променени първични източници са избрани, за да подвеждат.

¹¹⁶⁹ Michael Brock, *H.H. Asquith letters to Venetia Stanley*.

¹¹⁷⁰ *Cabinet Papers, 1905-1918 Volume IV ref: FO 899/4*.

¹¹⁷¹ Harvey Broadbent, *Gallipoli: One Great Deception?* <http://www.abc.net.au/news/2009-04-24/30630>

Редица документи може да бъдат публично достояние, след като едно ключово парче от пъзела е премахнато. Това умишлено изкривява картината. И има лъжи, скандални лъжи, налагани срещу всеки, който представлява потенциална бариера пред управлението на елита и единното световно правителство, като разкрива истината.

И все пак всичко това е само върхът на фалшивия айсберг и представлява това, което можем да разпознаем, когато разгледаме внимателно дадения документ. Под повърхността се крият огромни количества документи, отстранени от обществен контрол и скрити на места като Станфорд и Ханслоуп. Изглежда възможно, но не съвсем вероятно, да съществуват и други все още неизвестни хранилища. Невъзможно е да се каже колко записи остават скрити и до днес или вече са попаднали в пещите при един фактически холокост. Както айсберга в по-топлите води постепенно се топи и се отдръпва отдолу нагоре, така и записите намаляват по обем, невидими, непознати и недокладвани, тъй като все повече биват избирани за унищожение. В ерата на масовите комуникации имаме по-малко достъп до истината за историята, отколкото поколенията преди нас. Това не е грешка.

Както в много други области, когато се изследва историята, един добър начален въпрос е: *Cui bono*? Кой се възползва от тези систематично унищожени, фалшифицирани, променени, скрити или „изгубени“ доказателства? Елитите, минали и настоящи? Придворните историци, чийто успех се основава на конформизма?

По думите на професор Хилел Тиктин, академичната икономика е „безполезна – напълно безполезна“. Така е и с академичната история във всеки обективен смисъл. Нейната стойност се състои единствено в подкрепата на днешните елити, които плащат на музикантите и поръчват музиката. Ако афоризмът на Оруел е верен, е наложително да преразгледаме целия исторически запис на XX век.

Може би вече е твърде късно, но трябва да разсеем песимизма, за да имаме какъвто и да е шанс да поемем контрол над собственото си бъдеще. Много вече е направено от ревизионисти като Хари Елмър Барнс, Антъни Сътън и Гуидо Препарата, и Карол Куигли, който ни предоставя пътепоказателите, от които се нуждаем по този сложен и труден път. Но управляващият елит днес е по-умел от всякога в погребването на истината – както се вижда от огромния процент „образовани“ хора по света, които остават напълно неосъзнати за тяхното съществуване или за факта, че демокрацията е измама.

Съвременната история в своята цялост изисква преразглеждане от обикновените хора. Съществува и друг проблем. Изборът на одобрените версии на историята диктува какво се преподава в нашите университети и училища. Шотландските ученици се учат на определени аспекти от Първата световна война, но всички спорни въпроси отсъстват от учебната програма.

Присъствайки на конференция в Брюксел преди няколко години, научихме, че белгийските ученици не учат абсолютно нищо за „Комисията за подпомагане на Белгия“, която е в центъра и най-значимата институция в историята на страната от Първата световна война. В международен план университетските преподаватели и ръководителите на катедри определят обема от знания, от който се оценяват научните степени. Възнаградени с научните си степени, тези, които напредват към кариера в историята, са задължени да преподават от същото „свещено писание“ в училища, колежи или университети. Никой не поставя това под въпрос. Никой не смее да противоречи.

След това учениците и студентите биват изпитвани за познанията и разбирането им по история от текстове, благословени с институционално одобрение.

Така, поколение след поколение, ние сме свидетели на увековечаването и консолидирането на фалшивата история. И ще е абсурдно да се твърди, че всички съвременни историци умишлено създават фалшива история, но те не надигат глас на несъгласие срещу тези, които го правят. Тъжната реалност е, че смелите историци-ревизионисти са наистина много рядка порода.

Академичните историци от всякакъв вид трябва да съберат смелостта си да кажат истината на властта и да спрат да следват линията на естаблишмънта. Фактът, че не историците, а обикновените хора са в авангарда на движението за историческата истина днес, е

срамно за тяхната професия.¹¹⁷² Присъдата на самата история със сигурност ще ги съди су-
рово.

СКРИТИТЕ ПРИЧИНИ ЗА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

автори *Джим Макгрегър и Гери Дохърти*¹¹⁷³

Сборник статии: SIE WOLLTEN DEN KRIEG. Wie eine kleine britische Elite den Ersten Weltkrieg vorbereitete Kopp Verlag, 1. Auflage Oktober 2016. (ТЕ ИСКАХА ВОЙНАТА. Как малък британски елит подготви Първата световна война).

Историята на Първата световна война е обвита с умишлена лъжа. Но жертвите, героизмът, огромните човешки загуби или последвалото страдание за много хора, е съвсем реално. И все пак, в продължение на век, успешно се прикриват причините, поради които войната е ненужно и умишлено удължена след 1915 г. Историята е внимателно изопачена, за да се прикрие фактът, че Великобритания, а не Германия, е отговорна за войната. Ако тази истина беше станала публична след 1918 г., последствията за британския елит вероятно щяха да бъдат катастрофални.¹¹⁷⁴

Но победителят определя правилата и следователно официалната история отразява мненията само на победителите. През 1919 г. във Версай, Великобритания, Франция и САЩ постановяват, че Германия е планирала войната, умишлено я започва и отхвърля всички предложения на съюзниците за помирение и уреждане на спора.

Голямо количество документи са унищожени, скрити или фалшифицирани, за да представят тази присъда, като истина. Германия протестира срещу вменената вина, като съвсем правилно заявява, че е била принудена да започне войната и е трябвало да се защити от руската агресия. Но аргументите на Германия се отхвърлят набързо и без коментар.

До 1918 г. Германия е напълно изтощена и в страната се шири глад. Пред германската делегация стои опасността от окупация, или от гладна смърт. Тя няма друг избор, и отстъпва, съгласявайки се на огромни репарации.

Със своите сурови условия, Версайският договор е престъплението, което със сигурност гарантира, че ще има и втора световна война, както пише „*The Economist*“.¹¹⁷⁵

Истинските причини за войната могат да бъдат открити в Англия, а не в Германия. В края на XIX век невероятно богати и влиятелни личности основават тайно общество в Лондон с изричната цел да разширяват Британската империя по света. Те умишлено предизвикват II-та англо-бурска война (1899–1902), за да завземат златните мини в Трансваал. Тяхната отговорност за войната е обвита в мълчание в официалната историография, както и ужасът на британските концентрационни лагери, в които загиват 20 000 бурски деца.¹¹⁷⁶

Втора фаза от техния глобален план предвижда унищожаването на Германия, която бързо се индустриализира и се превръща в икономическа заплаха за Англия.

Фалшифициране на историята? Тайно общество? 20 000 деца умират в британски концентрационни лагери? Великобритания виновна ли е за Първата световна война? ...

Читателят може да си помисли, че това са необичайните конспиративни теории, но всеки, който не вярва, трябва да погледне трудовете на Карол Куигли, един от най-известните историци на XX век.

¹¹⁷² Б. пр. На тях изобщо не им пука, изолирани като сектанти в професионалната си гилидия и отнасящи се с „академично презрение“ към всеки дръзнал да търси истината и опровергаващ неверните им догми! Казвам това от личен опит!

¹¹⁷³ През 2013 г. издават книгата *HIDDEN HISTORY The Secret Origins of the First World War* (Скритата история. Тайните корени на Първата световна война). Предложената статия е кратък преразказ на книгата.

¹¹⁷⁴ Docherty, Gerry/Macgregor, Jim: *Hidden History – The Secret Origins of the First World War*, S. 11 [dt. Titel: *Verborgene Geschichte: Wie eine geheime Elite die Menschheit in den Ersten Weltkrieg stürzte*, Kopp Verlag, Rottenburg, 2014].

¹¹⁷⁵ *The Economist*, 31. Dezember 1999.

¹¹⁷⁶ www.sahistory.org.za, »politics and society«, »20th Century South Africa«.

Карол Куигли прави най-големия си принос за разбирането на съвременната история с книгата си „Англо-американският управляващ елит (естаблишмънт)“. Тази работа съдържа взривоопасни подробности за това как тайно общество от международни банкери, аристократи и други влиятелни личности във Великобритания и САЩ, контролират лостовете на властта в политиката и финансите.

Професор Куигли обяснява, че много малко хора са знаели за съществуването на обществото, защото членовете му пазят дълбока секретност, и „много от най-влиятелните участници са непознати дори за добре осведомените студенти по британска история“.¹¹⁷⁷

Тайното общество е основано в Лондон през 1891 г. от южноафриканския диамантен милионер сър Сесил Роудс. Професор Куигли започва книгата си така: **„Лондон, студентски февруарски следобед на 1891 г. Трима мъже са дълбоко потънали в сериозен разговор. Това, което се обсъжда този ден, ще промени радикално Британската империя и впоследствие целия свят. Тези мъже организират тайно общество, което ще бъде една от най-важните сили в насочването и прилагането на британската колониална и външна политика в продължение на повече от 50 години.“**¹¹⁷⁸

С изключение на малцината посветени, никой не знае за съществуването на тайното общество. Членовете знаят, че истинската власт е далеч по-важна и полезна от привидната власт. Те принадлежат към привилегирована класа, която знае как се вземат решения, как се управляват правителствата и как да влияе на политическата насока. Не е нужно човек да принадлежи към определена партия, за да бъде член; много по-важна е лоялността към Империята. В различни статии и книги често наричат тези личности „финансовата аристокрация“, „скритата власт“ или „тайните мозъци“.¹¹⁷⁹

Всички тези названия са подходящи, но ние ги групираме в колективния термин „тайният елит“. Тайният елит се занимава с подновяване на връзките между Великобритания и САЩ, разпространение и запазване по света на всичко смятано като необходимо за ценностите на английската висша класа, и поставяне на всички обитаеми региони на земното кълбо под неговото влияние и контрол.

Тайното общество вярва, че управляващите личности от англосаксонски произход с право седят на върха на йерархия, основана на превъзходство в търговията, промишлеността, банковото дело и експлоатацията на другите раси и народи.

Викторианска Англия уверено стои в центъра на международната сила, но може ли да остане там завинаги? Този въпрос предизвиква разгорещени дебати в големите провинциални именения или в столичните салони, изпълнени с дим от скъпи пури.

Сред елита има голяма загриженост, че Великобритания ще загуби глобалната си сила и влияние, ако не се предприемат решителни действия. Тогава ще се появят чужденци, чужди компании, чужди обичаи и чуждестранни закони.

Изборът не е лесен: или да се предприемат драстични стъпки за защита и разширяване на империята, или да се приеме, че новата, изгряваща Германия ще изпревари Великобритания на световната сцена и ще я измести на второ място.

В годините непосредствено след Бурската война, решението е взето: „тевтонската заплаха“ трябваше да бъде унищожена. Не просто победена – унищожена!

В първата стъпка от плана, демократичните процеси са атакувани от няколко страни. Подбрани и послушни политици в основните политически партии на страната заемат влиятелни позиции в администрацията и политиката. Зад кулисите, тайното общество доминира британската външна политика, независимо коя партия е на власт. Тайният елит вербува все по-могъщите „вестникарски барони“ в своите редици, за да контролират информационните канали и да влияят на общественото мнение. По-фин е подходът на контрол върху финансирането на университетските катедри.¹¹⁸⁰

Ранен пример е „История на войната в Южна Африка“ на „The Times“. Този труд за Бурската война е написан от чиновници от Оксфорд, доведен от лорд Алфлед Милнър, за да

¹¹⁷⁷ Quigley, Carroll: *The Anglo-American Establishment*, S. 4.

¹¹⁷⁸ Също, S. 3.

¹¹⁷⁹ Днес се използва термина „дълбоката държава“. (б. пр.).

¹¹⁸⁰ Също, S. 197.

организирант и управляват възстановяването на Южна Африка. Те написват своя собствена история и с помощта на журналисти, преработват разделите, така че тяхната версия на събитията в крайна сметка да бъде приета като „истина“.

Този подход по-късно служи като модел за официалната историография на Първата световна война.

По същество тайното общество има петима бащи-основатели: Сесил Роудс¹¹⁸¹, Уилям Стед¹¹⁸², лорд Ешър, лорд Натаниел Ротшилд¹¹⁸³ и Алфред Милнър¹¹⁸⁴.

Но то бързо нараства по численост, власт и присъствие в предвоенните години. В него участват влиятелни стари аристократични семейства, които отдавна доминират Уестминстър, както и самият крал Едуард VII, който е активен във вътрешния кръг на Тайния елит.

Сесил Роудс, минен магнат, спечелил милиони в Южна Африка, отдавна говори за изграждането на тайно общество по модел на йезуитите, което да прави всичко необходимо, за да защитава империята и да насърчава нейното разширяване. Той иска да „подчини целия нецивилизован свят на британско управление, да върне САЩ в Империята и да обедини цялата англосаксонска раса в една империя“¹¹⁸⁵.

Това, по същество е целият план. Точно както йезуитите създават своя орден, за да защитават папата и да разширяват влиянието на католическата църква, и се отчитат само пред собствения си магистър, така и Тайното общество е предназначено да защитава и разширява Империята, отчитайки се само пред собствения си лидер. „Светият Граал“ в този случай не е контрола над Царството Божие на Земята в името на Всемогъщия, а контрола над света в името на могъщата Британска империя.

И двете тайни общества (т.е. британският таен елит и средновековният орден на йезуитите) се стремят към световно господство, под различни форми, но с еднакво безмилостностни методи.

Близкият съюзник на Роудс, Уилям Стед, представлява новата сила на политическата сцена – евтините ежедневници, които намират все по-голяма популярна читателска аудитория, и внушават своите възгледи. Стед е най-известният журналист на своето време. През 1885 г. той разтърсва викторианското общество, когато осъжда детската проституция в откровена статия в „*Pall Mall Gazette*“.

¹¹⁸¹ Сесил Роудс (1853 – 1902) е британски предприемач, минен магнат, политик, министър-председател на Кейптаун (Капската британска колония) от 1890 до 1896 г. От беден произход, син на свещеник. Създава голяма компания за добив на диаманти в Южна Африка, където се преселва на 17 год. възраст. Той е възторжен привърженик на британския империализъм и иска да покори териториите на Африка от Кейптаун до Кайро, и да построи жп-линия между тези два града. Организира войната с бурите (потомци на холандски заселници от XVII век). След като покорява земите им, завладява териториите на съвр. Зимбабве и Замбия, които нарича на свое име – Родезия. Една от основните мотивации на Роудс в политиката е неговото отявлено схващане, че англо-саксонците са „най-висшата раса на света“. (б. пр.)

¹¹⁸² Смятан е за „най-известния журналист в Британската империя“ за своето време. Той развива методите чрез които печата може да бъде използвана за влияние върху общественото мнение и правителствената политика, и се застъпва за „Управлението чрез журналистиката“. (б. пр.)

¹¹⁸³ Натан (Нейтън, също Натаниел) Ротшилд (1840 – 1915) е трети по ред представител на английския клон на известната банкерска фамилия. От 1865 до 1885 г. Нейтън Ротшилд е член на парламента от Камарата на общините от Либералната партия. Получава титлата лорд по време на управлението на Гладстон и е първият еврейски член на Камарата на лордовете, който не е приел християнството. (Дизраели е удостоен с титлата граф Биконсфилд през 1876 г., но е кръстен в англиканството на 12-годишна възраст.) Ротшилд се присъединява към отцепилата се Либерална юнионистка партия, сформирана през 1886 г. от Джоузеф Чембърлейн, която в крайна сметка се слива с Консервативната партия. Той финансира Сесил Роудс в развитието на Британската южноафриканска компания и диамантения конгломерат „*De Beers*“. По-късно той управлява имуществото на Роудс след смъртта му през 1902 г. В същата година е назначен за таен съветник и член на съвета на Бъкингамския дворец. През 1914 г., след избухването на Първата световна война, Ротшилд е консултант в икономически съвет от Лойд Джордж.

¹¹⁸⁴ Британски държавник и колониален администратор, който играе много важна роля във формирането на британската външна и вътрешна политика от средата на 1890-те до началото на 1920-те, като лидер на тайното общество. От декември 1916 г. до ноември 1918 г. той е един от най-важните членове на военния кабинет на министър-председателя Дейвид Лойд Джордж.

¹¹⁸⁵ Stead, W. T.: *The Last Will and Testament of Cecil John Rhodes*, S. 59.

Правителството е принудено да действа и приема „Закона за изменение на наказателното право“. Така Стив печели мястото си в елитния кръг около Роудс: той е човек, имащ влияние върху обществеността. Той е един от първите разследващи журналисти и изгражда впечатляваща мрежа от млади журналисти, които от своя страна разпространяват принципите на „тайния елит“ в цялата Империя.

Сред тях са Едмънд Гарет от „*Cape Times*¹¹⁸⁶“, Едуард Тайас Кук – главен редактор на „*Pall Mall Gazette*“ и „*Westminster Gazette*“ и Джефри Доусън от „*The Times*“.

Всички те принадлежат към вътрешния кръг на тайното общество и са лични приятели и колеги на лорд Алфред Милнър, лидерът на тайния елит, наследил Роудс. Веднага след смъртта на Роудс, Стив пише за него, че е „първият от новата династия на финансовите крале, които се появяват в тези времена като истински владетели на съвременния свят“.¹¹⁸⁷

През цялата история велики финансисти многократно са използвали богатството си, за да се намесват във въпросите на войната и мира и да оформят политиката в своя полза. С Роудс обаче нещата са съвсем различни. Той обръща причината и следствието, опитвайки се да натрупа голямо богатство в тайното си общество и след това да преследва политически цели: да купува правителства и политици, да купува обществено мнение и да придобива средства за влияние върху общественото мнение. Неговото намерение е богатството му¹¹⁸⁸ да бъде използвано от англосаксонския елит, за да укрепва влиянието си върху света.

Третият участник в учредителната среща на тайното общество е Реджиналд Балиол Брет, по-известен като лорд Ешър, близък съветник на трима владетели. Ешър се радва на огромно влияние във висшите слоеве на обществото. Той представлява интересите на кралското семейство през последните години от управлението на кралица Виктория, след това по време на буйните ексцесии на крал Едуард VII и чак до по-спокойния и по-послушен крал Джордж V.

За Ешър се казва, че е „сивият кардинал, управляващ Англия с едната си ръка, докато с другата преследвал млади момчета“.¹¹⁸⁹

По време на осемгодишното царуване на крал Едуард VII, Ешър му дава почти ежедневно писмени отчети¹¹⁹⁰ и чрез него кралят винаги е в течение на делата на тайния елит. Дори за съвременниците на Ешър е трудно да определят точно каква роля играе в британската политика. Той председателства важни тайни комитети, отговаря за назначенията в кабинета и за разпределението на високите дипломатически и административни длъжности. Той активно участва в назначаването на висшите военни длъжности и притежава власт, далеч отвъд тази, която конституцията му предоставя. Ешър е най-могъщият активен член на тайния елит.

В лицето на лорд Нейтин Ротшилд, тайният елит разполага с изключително важен член-основател, който е свързан с международното банковото дело, инвестициите и търговията с ценни книжа. Династията Ротшилд представлява най-типичният представител на „финансовата аристокрация“.¹¹⁹¹ Фамилията има огромно влияние в британското банковото дело, и в международния финансов свят. Те се смятат за равни на кралските семейства и неслучайно лондонската им централа е наричана от лондончани „Ню Корт“ (Новият кралски Двор).¹¹⁹²

Подобно на британското кралско семейство, корените на семейство Ротшилд също са от Германия. Богатството поражда богатство. Това е още по-вярно за големия капитал, кой-

¹¹⁸⁶ Издава се в Кейптаун в Южна Африка. (б. пр.).

¹¹⁸⁷ Също, S. 55.

¹¹⁸⁸ Роудс не се жени и няма преки наследници. (б. пр.).

¹¹⁸⁹ S. officielle James-Lees-Milne-Website, <http://www.jamesleesmilne.com/books.html>. (Хомосексуалните му наклонности не са били тайна за обществото).

¹¹⁹⁰ Quigley, Carroll: *Tragedy and Hope: A History of the World in Our Time*, S. 137.

¹¹⁹¹ Именно Натан (Нейтън) Ротшилд закупува акциите на Суецкия канал за Великобритания, чрез съвместна финансово-политическа акция с министър-председателя Дизраели, който за този си успех получава титлата лорд Биконсфилд.

¹¹⁹² Ferguson, Niall: *The House of Rothschild*, Bd. 11, S. 251. Б. пр. Лорд Ешър е смееен и има 4 деца, но е имал и такива наклонности.

то може да спира паричния кран за правителствата по свое желание и доминира на световните финансови пазари. Ротшилд са лидери в тази област.

Те манипулират политици, сприятеляват се с крале, императори и влиятелни аристократи и развиват свой собствен уникален начин на действие. Тяхното влияние е толкова голямо, че Лондонската полиция предоставя на каретите на Ротшилд, винаги предимство по улиците на столицата.¹¹⁹³

В почти всяка страна по света влиятелни личности и държавници, са подкупвани от Ротшилд и фамилията бързо получава достъп до почти всички европейски управляващ династии.¹¹⁹⁴

Тази международна династия става практически недосегаема: „Домът на Ротшилд е далеч, далеч по-могъщ от всяка друга финансова империя преди него. Той притежава огромно богатство, и действа на международно ниво като независим фактор. Монархиите се страхуват от Ротшилд, защото не могат да ги контролират.

Народните движения мразят Ротшилд, защото те се поставят над народа. Конституционалистите също мразят Ротшилд, защото упражняват влиянието си, тайно зад кулисите.“¹¹⁹⁵

Ротшилд знаят как да използват богатството си, за да се възползват от следващата добра пазарна възможност, независимо къде може да възникне тя.

Благодарение на близките си семейни връзки, те разполагат с неограничени ресурси и могат да разчитат на мрежа от агенти навсякъде и по всяко време. Поколение преди всички свои конкуренти, те разбират важността на информацията, да знаят нещата предварително. Ротшилд общуват редовно помежду си, понякога по няколко пъти на ден, използвайки тайни кодове и доверени, добре платени агенти.

Особено в Европа те постоянно държат пръста си върху пулса на събитията. Бързата им комуникационна мрежа от куриери, агенти и семейни партньори, е високо ценена от правителствата и коронованите глави. Те използват тази мрежа като експресна поща, което даваше на фамилията още повече информация за тайните сделки.¹¹⁹⁶

През XIX век никой, никое правителство, никакъв конкурент и никакъв вестник, не знае за важните събития и развития, преди Ротшилд. Те ценят анонимността и с малки изключения, винаги действат зад кулисите. Това им позволява, през годините умело да крият делата си от общественото внимание. Не само в Европа, но и по целия свят, те разчитат на агенти и банки партньори, от Ню Йорк до Санкт Петербург.¹¹⁹⁷

Ротшилд се намесват, за да подкрепят затруднените банки или да поддържат корпорациите на повърхността с щедри капиталови инжекции. След това те поемат контрола и използват тези компании като параван. Например, те спасяват малката частна банка в Хамбург „*M. M. Warburg*“ и я разширяват до една от най-големите банки в Германия – банка, която по-късно ще играе ключова роля във финансирането на германските военни усилия по време на Първата световна война. Това е отличен пример за ефективността на Ротшилд: външно подкрепяйки едната страна, те същевременно насърчават и другата да действа.

Политиците са принудени да се съобразяват с финансова подкрепа. Нейти Ротшилд е политически консервативен по природа и възпитание, но смята, че всички политически лагери трябва да слушат фамилията Ротшилд по финансовите и дипломатически въпроси. Кръгът му от приятели и познати включва много важни личности, които на хартия са политически опоненти. В тясно свързания свят на политиката, Ротшилд упражняват огромно влияние както върху либералите, така и върху консерваторите. Партийните лидери идват на обяд в Ню Корт, вечерят заедно в клубовете и канят ключови лица, вземащи решения, в семейните си имения, където политици и аристократи се радват на кралско гостоприемство.

Ротшилд притежават вили на „Пикадили“, имения в Гънърсби Парк и Актън, Айлсбъри, Тринг, Уоддестън Манър и Ментмор Тауърс.

¹¹⁹³ Cowles, Virginia: *The Rothschilds*, S. 153.

¹¹⁹⁴ Knuth, E. C.: *The Empire of the City*, S. 70.

¹¹⁹⁵ Wilson, Derek: *Rothschild: The Wealth and Power of a Dynasty*, S. 98–99.

¹¹⁹⁶ Ferguson: *House of Rothschild*, S. xxvii.

¹¹⁹⁷ Също, S. xxvii.

Когато Едуард VII отива във френската столица за разходка из парижките публични домове, той винаги е добре дошъл гост през уикенда в разкошния замък на Ротшилд във Ферьер или в огромната градска къща на Алфред дьо Ротшилд. В тази напълно частна среда, тайният елит обсъжда своите планове и цели за света.

Биографът на Ротшилд, Найъл Фъргюсън, пише: „Именно в тази среда са били взети много от най-важните политически решения от онова време.“¹¹⁹⁸

Богатството, което Ротшилд са натрупали, е толкова голямо, че няма нищо и никой, когото да не могат да купят. Те финансират грандиозни политически цели и големи икономически начинания. Ако нещата се объркат, те не са публично отговорни, защото през цялото време остават на заден план. Зад кулисите те влияят на кадровите решения за високи постове, откъдето комуникират практически ежедневно с най-важните лица, вземащи решения на своето време.¹¹⁹⁹

Дороти Пинто, съпруга за член на династията, ни дава интересен поглед върху това как Ротшилд са тясно свързани с центровете на властта. Тя пише: „Като дете си мислех, че лорд Ротшилд живее в Министерството на външните работи, защото от класната си стая можех да виждам каретата му, паркирана там всеки следобед – докато, разбира се, той беше на частна среща с Артър Балфур.“¹²⁰⁰

Министърът на външните работи Балфур е част от вътрешния кръг на тайното общество и е на път да стане министър-председател.¹²⁰¹

Ротшилд е символ на „финансовата аристокрация“, но безспорният лидер на Тайния елит от около 1902 до 1925 г. е Алфред Милнър, по-късно виконт Милнър. Удивително е, че името му е познато на много малко хора. Професор Куигли пише, че всички биографии на Милнър са написани от членове на тайния елит и по-скоро повече за прикриват, отколкото разкриват живота и дейността му.

Пренебрегването на толкова важна фигура през 20-ти век, според Куигли, е част от умишлена политика на секретност. Алфред Милнър е човек, изградил се сам, удивително успешен държавен служител, имащ най-добрите връзки за времето си, още като студент в Оксфорд. В кръга на тези силно привилегирани личности той се издига до безпрецедентна власт. Милнър е готов да вземе трудните решения, които са необходими, зад бъдат бурите лишени от контрола над златните находища в Трансваал. Необходимо е ясно решение и тази задача не може да бъде поверена на нерешителна личност. Той се стреми да закрепи британското лидерство, над Южна Африка и се противопоставя на бурите.

През 1897 г. Милнър тръгва за Южна Африка на личен кръстоносен поход, за да я направи лоялна към Короната, като всяко английско графство. Той ще остане там 8 години, изграждайки лидерските си качества и събирайки верни последователи, които ще провеждат целите на тайния елит през следващите 30 години.

Неговият мандат е ясен: да управлява Южна Африка изцяло. Ако има някакви бурски пречки пред британското господство, те трябва да бъдат премахнати. А златото от Трансваал трябва да бъде осигурено. Милнър знае, че това ще означава пълномащабна война. И той знае също, че има само един начин да направи подобен конфликт приемлив за кабинета и британската общественост: да го представи така, сякаш агресията идва от бурите на президента им Паул Крюгер.

Алфред Милнър екипира административния апарат на Южна Африка с талантива клика от възпитаници на Оксфорд. Той самият организира и подхранва този кръг и до 1914 г. тези личности заемат важни позиции в Лондонското Сити, Консервативната партия, държавните служби, влиятелните вестници и академичните среди.

В труда си „Англо-американски естаблишмънт“, Карол Куигли посвещава цяла глава на „Детската градина на Милнър“¹²⁰² хора постигнали големи успехи в държавната служба,

¹¹⁹⁸ Също, S. 319.

¹¹⁹⁹ Griffin, G. Edward: *The Creature from Jekyll Island*, S. 220.

¹²⁰⁰ Ferguson: *House of Rothschild*, S. 417.

¹²⁰¹ Quigley: *The Anglo-American Establishment*, S. 312.

¹²⁰² Също, S. 52–83.

деловите среди и политиката. Милнър ги назначава, обучава и възпитава, за да прокарат пламенно целите на тайния елит.

Сесил Роудс и Алфред Милнър са тясно свързани от събитията в Южна Африка. Роудс укорява Уилям Стивънс, че е казал за него, че ще подкрепи Милнър във всичко, което прави, освен във войната. Роудс не е толкова циничен в това отношение. Той разпознава в Алфред Милнър човекът, необходим за постигане на мечтата му за световното господство: „Заставам зад Милнър, напълно и изцяло, без резерви. Ако каже мир, казвам мир. Ако каже война, казвам война. Каквото и да се случи, ще кажа същото каквото и Милнър.“¹²⁰³

С течение на времето Милнър се очертава като най-способния от цялата група, човек, към когото останалите приемат за лидер се обръщат за насоки. Ако тази история има главен герой, това е Алфред Милнър. Основните действащи лица са пет: Роудс, Стивънс, Ешър, Ротшилд и Милнър. Заедно те представляват нова сила, която се разраства в британската политика.

Но също могъщи и вековни аристократични родове са замесени, тъй като отдавна доминират в Уестминстър и често са много близки до монарха, който е на трона. От тези традиционни семейства никой не е по-замесен от фамилията Сесил. В края на XIX век Робърт Артур Талбот Гаскойн-Сесил, третият маркиз Солсбъри, е лидер на Консервативната партия (след смъртта на Дизраели, лорд Биконсфилд). Между 1885 и 1902 г. той е три пъти министър-председател, преди това е външен министър в кабинета на Дизраели, лорд Биконсфилд. Той управлява общо 14 години, по-дълго от всеки друг министър-председател в близката история.

През юли 1902 г. той предава поста си на племенника си Артур Балфур, убеден, че синът на сестра му ще продължи политиката му. Лорд Солсбъри има четирима братя и сестри, петима сина и три дъщери, всички от които са свързани чрез бракове с други личности от висшите слоеве на обществото. Важните държавни позиции са разпределени по подходящ начин между роднини, приятели и богати поддръжници, които демонстрират своята благодарност, като разпространяват възгледите на Солсбъри в правителството, държавните служби и дипломатическите кръгове.

Този „Сесилс-блок“ е тясно свързан с „обществото на избраните“ и целите на тайния елит през първата половина на XX век.¹²⁰⁴

Либералната партия, се доминира по подобен начин от династията Роузбъри. Арчибалд Примроуз, петият граф Роузбъри, е два пъти външен министър и министър-председател от 1894 до 1895 г. Подобно на много други членове на управляващата класа, Солсбъри и Роузбъри са завършили Итън и Оксфорд. В политически план те може да са на противопоставяли позиции, но това не им попречи да работят заедно зад кулисите в интерес на тайния елит. Но това не е всичко: Роузбъри придобива още по-голямо влияние, като се оженва за Хана Ротшилд, може би най-желаната наследница на епохата. Този брак му е отворил вратите към най-важната и най-богатата банкова фамилия в света.

Според професор Куигли, Роузбъри не е много активен в „Обществото на избраните“, но сътрудничи лоялно с неговите членове. Той поддържа много близки лични отношения с много от тях; Ешър е един от най-добрите му приятели. Роузбъри харесва и се възхищава от Сесил Роудс, който е чест негов гост. Той назначава Роудс в Тайния съвет, а в замяна Роудс го прави един от своите най-близки сътрудници. Застъпничеството, „синята кръв“, изключителното образование, богатството, това са качествата, необходими за попадане в тайния елит, особено в ранните дни от съществуването му. Тайните срещи се провеждат в частни градски къщи или имения, като почивка през уикенда или вечеря в частен клуб.

Популярните места са резиденциите на Ротшилд в Тринг Парк и Пикадили, имението на Роузбъри в Ментмор или Марлборо Хаус, когато все още е частна резиденция на принца на Уелс (и по-късно на крал Едуард VII).

Вечерите се провеждат в Грилиънс клуб, и в още по-старият лондонски клуб, известен като „Клуба“ място за срещи за дискусии и кроене на заговори.

¹²⁰³ *Stead: The Last Will and Testament of Cecil John Rhodes, S. 108.*

¹²⁰⁴ *Quigley: The Anglo-American Establishment, S. 16–17.*

Това са архитектите, които полагат основите, върху които тайното общество ще се вкорени, да се разшири и превърне в тайния елит. Роудс ги събира всички заедно и редовно преразглежда завещанието си, така че обществото да бъде финансово осигурено в случай на смъртта му.¹²⁰⁵

Стед се занимава с общественото мнение, Ешър е рупорът на краля. Солсбъри и Роузбъри осигуряват политическите контакти, а Ротшилд представлява международния капитал. Милнър е майстор манипулатор, интелектуалецът, който проявява желязната воля и допринася като решаващият фактор на силния лидер.

Това е малка клика, която се стреми да доминира над света, но те имат на своя страна международната финансова мощ, велики виртуози в политиката и лица заемащи важни правителствени длъжности и вземащи решенията.

Може би обществеността никога нямаше да разбере какви са намеренията на този таен елит, ако професор Карол Куигли не бе разкрил, че това тайно общество има най-голямото влияние върху британската политика през XX век.

Тези личности са решени да поставят целия обитаем свят под свой контрол. Всичко което правят, е свързано с контрола, контрол над хората и техните мисли, контрол над политическите партии. Не ги интересува кой официално управлява; те тясно обвързват най-важните и могъщи лица, вземащи решения във финансовия и деловия свят, със своя таен свят. И те имат контрол над историята – над писането на история и над това кой ще бъде достъпно като информация. Всичко това трябва да се прави тайно, неофициално, с възможно най-малко писмени доказателства.

Както ще видим, ето защо толкова много официални документи са унищожени или премахнати и не са достъпни за обществеността дори в ерата на „свободата на информацията“.

През 1905 г. Алфред Милнър се завръща във Великобритания от Южна Африка и започва да подготвя Империята за война с Германия. Като въвлеча бурите във войната, Милнър демонстрира трезвата обективност, необходима за придвижване на каузата напред. Войната не е приятен избор, но е необходимост. Няма друг начин. Войната трябва да бъде спечелена; глобалните цели на тайния елит го изискват.

Бурската война в крайна сметка е победоносно завършена и тайният елит контролира златните и диамантени ресурси на Южна Африка. Въпреки това тя струва скъпо на Великобритания, не само по отношение на човешките загуби. Страната се оказва с по-малко „приятели“ от всякога.

„Блестящата изолация“, отхвърлянето на всички съюзи, дълго време не се смята за бреме, защото никоя друга сила не оспорва британското превъзходство. Но с наближаването на XX век друга европейска държава придобива влияние и заплашва това господство.

Финансово Великобритания все още е абсолютната световна сила, а по моретата британският военен и търговски флот са недостижими, но по отношение на промишленото производство Германия започва да превъзхожда британците – и то със скорост, която предизвиква значителни опасения.

След Френско-пруската война от 1870/71 г. кралство Прусия и съседните ѝ управляващи домове се сливат в Обединена Германия. Обстоятелството, че смелите прусаци поставят французите на колене е добре прието от мнозина във Великобритания, включително от кралица Виктория, която е наполовина от германски произход: „Най-накрая някой постави тези парвенюта французите, тези заклетни врагове на Англия, на полагащото им се място“.¹²⁰⁶

Но това не е краят на историята за „честните тевтонци“. Обединена Германия постига бърз научен и индустриален прогрес, значително развитие, в оставащия половин век до избухването на Първата световна война.¹²⁰⁷

¹²⁰⁵ Роудс е бил със силно разклатено здраве, страда от тежка асма и сърдечна недостатъчност, поради което е предчувствал, че няма да живее дълго. (б. пр.).

¹²⁰⁶ Landes, David S.: *The Unbound Prometheus*, S. 327.

¹²⁰⁷ Също, S. 326.

Обединението дава на Германия ново положение в Европа и до 1890 г. е без съмнение, че тя ще остави Великобритания и Франция зад гърба си.¹²⁰⁸

Все повече британската промишленост изостава от германските си конкуренти по отношение на производство, качеството, капацитета и изобретателността. Най-съвременните машини, превъзходните технически умения, прилагането на научни открития в производствените методи и готовността да се подчинят на изискванията на клиентите, са само някои от причините за възхода на Германия.

Между 1871 и 1906 г. производството на въглища се учетворява, производството на чугун се увеличава петкратно, а производството на стомана, което през 1871 г. е половин милион тона, надхвърля 12 милиона тона през 1907 г.¹²⁰⁹

Германия е благодарен купувач на британски продукти, но сега тя е напълно самостоятелна. И с прехвърлянето на вътрешния пазар в германски ръце, германските компании започват да търгуват активно в чужбина. Британското външно министерство получава все повече съобщения, че германската стомана и желязо намират купувачи в региони, традиционно доминирани от британските компании, включително Австралия, Южна Америка и Китай. Германските компании дори намират клиенти в самата Великобритания.

Докато през 1871 г. германският търговски флот се състои само от няколко платноходни кораби плаващи по Балтийско море, до 1900 г. картината е съвсем различна. Над 4000 кораба превозват германски стоки по целия свят, а морският маршрут Хамбург – Северна Америка се обслужва от най-голямата корабна компания в света, която е германска.

Министерството на външните работи приема тази конкуренция в корабоплаването много по-сериозно от съперничеството в търговията, защото Великобритания по пезумпция трябва да доминира в моретата; това не е единствено въпрос на чест. Нещо повече, търговският флот винаги е възприеман като място, където моряците натрупват опит преди да се постъпят във военния флот.

Бързото превъзржаване на германския търговски флот предизвиква вълнение сред тайния елит. Канцлерът Теобалд фон Бетман-Холвег предвижда, че британците ще гледат на напредващата в развитието си Германия като на нежелан и опасен натрапник, който оспорва неприкосновеността на британския суверенитет над търговията и световните океани.¹²¹⁰

С този проблем Британия трябва да се справи. В британските промишлени кръгове е публична тайна, че Германия доставя значително по-добри продукти в области като органичната химия и зараждащата се електротехниката. Британският печат гневно осъжда „нечестните“ методи, използвани от германците, които просто копират британските търговски практики, задоволяват желанията на чуждестранните клиенти и ги примамват да купуват, като превеждат рекламни брошури на техните езици.

В началото на века германският успех е осъждан по прекалено тенденциозен и преувеличен начин, но това не промени фактите: индустриалната експанзия на Германия оставя зад гърба си няколко важни британски производства.

Промислената революция във Великобритания започва много по-рано и част от технологиите ѝ са остарели, липсват нови инвестиции. Значителна част от печалбите се влагат, във високодоходни акции и чуждестранни ценни книжа, а не се инвестират в модернизиране на собствената промишленост.

Канцлерът е напълно прав: неприкосновеността на британското превъзходство в промишлеността е поставена под въпрос. Но причината не е само в германското развитие, а и в британското самодоволство, което предвещава загубата на лидерството, много пропуснати възможности и загуби на пазари.

По-висококачествени германски стоки на по-ниски цени сега заливат пазарите от Америка до Япония.¹²¹¹

¹²⁰⁸ Ferguson, Niall: *The Pity of War*, S. 41.

¹²⁰⁹ Ewart, John S.: *The Roots and Causes of the Wars*, Bd. II, S. 680.

¹²¹⁰ Също, S. 681.

¹²¹¹ Landes: *The Unbound Prometheus*, S. 327.

Тайният елит отказва да приеме, че икономическият и индустриален успех на Германия идва от инвестициите на германците в образованието и новите технологии. Икономиката на II Райх процъфтява, новият търговски флот говори за експанзивна колониална политика. Германия започва да инвестира в производството на петрол в Румъния!¹²¹² Това е особено тревожно, защото тайният елит знае много добре колко стратегически важен ще бъде петролът за бъдещото икономическо развитие и за бъдещите войни.

Германската заплаха трябва да бъде елиминирана. Това можеше да се постигне само чрез война. Моралните скрупули са напълно чужди за тайния елит, когато става дума за военни въпроси. Откакто кралица Виктория се възкачва на трона през 1837 г., Великобритания не е преживяла нито една година мир; британските войски участват в над 100 конфликта във всички краища на света.¹²¹³

Жестокостите, извършени в Южна Африка срещу местни африканци, бурските жени и деца и китайските роби¹²¹⁴, показват колко нечовешки е британският империализъм. Мнозина по света негодуват срещу сър Алфред Милнър и генерал Кичънър като главни извършители на тези жестокости, но не и срещу крал Едуард VII, който ги посвещава в рицарско звание. Общественото мнение в по-цивилизованите нации е обезпокоено.

В Индия, Бирма, Афганистан, Египет, Нигерия, Родезия, Судан, на малки острови и на големи континенти, стотици хиляди хора загиват или са оставени да гладуват след естановяването на британското империалистическо господство.

Когато либералите и социалистите протестират срещу нехуманните тактики, използвани от британците в Бурската война, Алфред Милнър, заявява, че „трябва да запустим усатата на гръмогласните.“¹²¹⁵

Не без известна ирония на картите окачени в училищата, показващи гордото величие на колониалната империя в цялата ѝ слава, новозавладените територии са изобразени в кървавочервено.

Тайният елит се стреми към световно господство. За да се постигне това, първата стъпка е да елиминира „тевтонската заплаха“, да унищожи икономическата мощ на Германия и да възстанови върховенството на Империята. Стратегически това е много амбициозно начинание. Поради „блестящата си изолация“, Великобритания няма приятели, и за нея е непосилно да унищожи Германия сама. Липсва ѝ база на континента, военната сила на Великобритания е в нейният могъщ флот, но и липсва сухопътна армия. Затова е необходима дипломатия, за да се постигне сближение със старите съперници Русия и Франция. „За Великобритания е невъзможно да победи Германия сама. Следователно, голямата френска армия и още по-голямата руска армия са необходими, за да се водят по-голямата част от боевете на континента.“¹²¹⁶

Установяването на приятелства и съюзи не е лесна задача, тъй като враждебните действия между Англия и Франция са централната тема на дипломатията през миналия век, а през 1895 г. едва не се стига до войната между французите и британците заради колониален спор (инцидентът при Фашода в Судан).¹²¹⁷

Именно тук се проявява много специалният член на тайния елит: крал Едуард VII. Английският крал изиграва ключова роля в така необходимата преориентация на външната политика и както желае тайният елит, той спомага за изолирането на Германия. Отговорността за британската външна политика традиционно се носи от правителството, а не от владетеля, но именно крал Едуард VII успява само за шест години да убеди Франция и Русия да сключат таен съюз с Великобритания и така да създаде Антантата.

¹²¹² Hitchins, Keith: *Romania, 1866–1947*, S. 192.

¹²¹³ Podmore, Will: *British Foreign Policy Since 1870*, S. 11–20.

¹²¹⁴ Има се предвид внасянето на евтина работна ръка от Китай за работа в мините на Транваал. Условията на живот и труд са нечовешки, а китайските работници са превърнати на практика в роби. (б. пр.).

¹²¹⁵ Thompson, J. Lee: *The Forgotten Patriot*, S. 483.

¹²¹⁶ Walsh, Pat: *The Events of 1915 in Eastern Anatolia*, S. 4.

¹²¹⁷ Ferguson: *Pity of War*, S. 41.

Големите армии на Франция и Русия са абсолютно необходими, за унищожаването на Германия. Казано по-просто, плановите на тайния елит зависят от това, други да свършат по-голямата част от кървавата работа, защото войната срещу Германия несъмнено ще е свързана с много човешки жертви.¹²¹⁸

Постигането на споразумение с деспотичната, мразена и антисемитски настроена Русия е осъдено категорично от повечето парламентаристи и широката общественост. Причината, поради която се търси контакт с руснаците, е много проста: Русия е необходима, за да се задуши Германия.

На 8 април 1904 г. с Франция е подписано Съглашението (Антантата), с което се сложи край на близо 1000-годишното съперничество. Официалното споразумение е било за мир и просперитет, но на 8 април са подписани и тайните клаузи, които имат съвсем различен смисъл, обединявайки двете държави за война срещу Германия.

След това тайният елит примамва Русия в мрежата си. Медът, който използва, е обещание, което никога не е възнамерявал да спази: ако войната срещу Германия бъде успешно спечелена, Руската империя ще получи контрол над Константинопол и Дарданелите. Това празно обещание по-късно ще се окаже основната причина за катастрофата при Галиполи.

От съществено значение за военните планове на Тайния елит е твърдият контрол върху външната политика. Военното министерство, Адмиралтейството и най-вече Министерството на външните работи – на всички служители там, трябва да бъде внушено желанието за война. Правителствата идват и си отиват, и въпреки цялата ежедневна политика, не трябва да се изпуска от поглед главната цел.

За да гарантира това, сър Артър Балфур основава Комитета за имперска отбрана (CID). Той е много секретен орган, и се събира за първи път през 1902 г., за да консултира министър-председателя по въпросите на националната отбрана. Той е реорганизиран през 1904 г. и ще играе много важна роля в предизвикването на войната с Германия. Освен Балфур, в първоначалния комитет е имало само още един постоянен член: лорд Робъртс, главнокомандващ на въоръжените сили и дългогодишен приятел на Алфред Милнър.

Лорд Ешър признава стратегическото значение на CID и необходимостта, неговата дейност да бъде тайна, под постоянното наблюдение на тайния елит. Когато възникват опасения, че смяната на правителството може да доведе до завземане на властта в CID от някой радикал на Либералната партия, Ешър оказва натиск върху министър-председателя: доверени фигури като Милнър, фелдмаршал лорд Робъртс и неговото изгряващо протеже сър Джон Френч трябва да бъдат назначени за постоянни членове на комитета. Балфур отстъпва: Ешър и сър Джон Френч са назначени за постоянни членове на CID.¹²¹⁹

С един замах кабинетът е практически изключен от всички дебати по въпросите на отбраната. Отново от първостепенно значение е назначението на Ешър. Това гарантира, че Едуард VII, а по-късно и неговият наследник Джордж V, ще получават редовни секретни доклади по всички въпроси, свързани с CID. Още по-важно е, че Ешър гарантира, плановите на тайния елит да са изпълнени и старателно пазени от кабинета, защото са напълно противоконституционни. Също толкова важно е, че тайният елит доминира и в най-високите постове във въоръжените сили чрез фелдмаршал лорд Робъртс, който осигурява назначения само за свои верни протежата – бъдещите британски генерали от Първата световна война.¹²²⁰

Държавният секретар по военните въпроси смята, че има политически контрол над армията, но на практика, малката клика от много влиятелни, висши офицери са изцяло лоялна към фелдмаршал Робъртс, приятел и близък сътрудник на Алфред Милнър и тайния елит, и назначени на постове си от тях.

¹²¹⁸ Както казва Бисмарк, „англичаните винаги ще намерят някой глупак на континента, който с открити гърди да защитава техните интереси“. Сега крал Едуард вербува не един, а двама континентални глупака! (б. пр.).

¹²¹⁹ d'Ombrain, Nicholas: *War Machinery and High Policy Defence Administration in Peacetime Britain, 1902–1914*, S. 125.

¹²²⁰ Docherty/Macgregor: *Hidden History*, S. 194–202.

Робъртс е служи с Милнър в Южна Африка и познава добре Сесил Роудс. Той напълно подкрепя вижданията им за англосаксонска световна сила, която контролира всичко. До 1914 г. Робъртс играе изключително важна роля, защото подбира и оформя висшето командване на въоръжените сили. Благодарение на Милнър и Робъртс, политическата и военната стратегия на тайния елит са стиковани. Години наред те знаят за планове предвиждащи голяма война с Германия и ги прокарват напред.

И когато се стигне до този момент, няма да има критични гласове във висшите етажи на въоръжените сили. Влиянието на лорд Робъртс е особено важно, защото заема ключови позиции във Военното министерство. Офицери служили под негово командване в различни военни кампании, се издигат до най-високите длъжности във въоръжените сили, като Джон Френч, Хенри Уилсън, Уилям Робъртсън, Хенри Роулинсън и Дъглас Хейг.¹²²¹

Кариерите им тръгват нагоре, защото дребният на ръст фелдмаршал ги подкрепя и те приемат неговите „модерни идеи“.¹²²²

Всички те дължат всичко на Робъртс и всички те са избрани в Южна Африка заради лоялността си към него и неговото „виждане“. Те от своя страна довеждат свои лоялни последователи, формирайки „нова армия“ – армия изпълняваща задачата, поставена им от тайния елит.¹²²³

Благодарение на лорд Робъртс, лоялността на въоръжените сили никога не е поставяна под съмнение, но какво да кажем за политиката?

Моделът на британската демокрация, с редовните си избори и смени на правителствата, винаги е смятан за бастион срещу диктатурата, но никога не е бил такъв. От 1866 г. насам консерваторите и либералите са доминирани от една и съща шепа хора – няколко видни фамилии, техните роднини и приятели, плюс случайни новодошли с „правилната“ автобиография.

Идентифицирайки бъдещите кандидати, предимно от Оксфорд, тайният елит се превръща в трамплин за тях. Обещаващи таланти са насочвани към политически позиции, които отговарят на бъдещите им амбиции. Либералната партия печели изборите през 1906 г. със значителна разлика. През 1900 г. тя е получава 183 места; сега има 397 представители. Народът гласува, подкрепяйки лозунгът на либералното мнозинство: „Мир и намалени военни разходи“. Страната е готова за реформи.

Победителят на изборите Хенри Кембъл-Банерман назначава в първия си кабинет един силно убеден и популярен политик – Дейвид Лойд Джордж. Младият уелски бунтар се откроява като човек със значителен потенциал, точно както Уинстън Чърчил, който напуска торите две години по-рано и сега е преизбран за либерал.

Новият парламент е пълен с нови лица, нетърпеливи да донесат на страната така необходимите реформи, но още преди полагането на клетва, вътрешните отношения между крал Едуард, лорд Ешър и другите членове на тайния елит, гарантират че външната политика ще остане тяхна лична сфера. По-късно Лойд Джордж ще напише, че през 8-те години преди войната кабинетът е отделил „абсурдно малък“ процент от времето си по въпросите на външната политика.¹²²⁴

Осемнадесет души са назначени в либералния кабинет, включително Кембъл-Банерман (премиер), Лойд Джордж, и петима други радикали. Но те са за камуфлаж. Преди падането на консервативното правителство, тайният елит отдавна е определил кой в Либералната партия може да се счита за логичен заместник. Те търсят надеждни, и проверени хора, верни на ценностите на Империята. Хърбърт Аскуит, Ричард Халдейн и сър Едуард Грей са избрани от Милнър, и тяхното издигане има благословията на монарха. И така Грей взема външното министерство, Халдейн – военното министерство, а Аскуит ще стане министър-председател две години по-късно.¹²²⁵

¹²²¹ Jeffery, Keith: *Field Marshal Sir Henry Wilson: A Political Soldier*, S. 39.

¹²²² d'Ombraïn: *War Machinery and High Policy*, S. 142–143.

¹²²³ Също, S. 142–143.

¹²²⁴ George, David Lloyd: *War Memoirs*, S. 27.

¹²²⁵ Поради влошеното здраве на Кембъл-Банерман. (б. пр.).

Така възниква въпросът, как тази малка клика от внимателно подбрани империалисти, успява да прокара сложния военен заговор срещу министър-председател, който е отявлен противник на войната, и срещу неговия кабинет. Отговорът е: те държат всички останали в пълно неведение за действията си. Министрите и депутатите многократно задават въпроси за външната политика на Грей и Халдейн, които многократно ги лъжат. Едва много години по-късно останалите министри от кабинета научават за съществуването на опасния военен съюз.

Така се осигурява приемственост във външната политика и военното министерство може да бъде напълно реформирано, така че да е готово за предстоящата война с Германия.

Парламентарна демокрация ли? Тайният елит сигурно се е смял от сърце, вдигайки чашите с шампанско, заради глупостта на хората които вярват в нея.¹²²⁶

Първоначално Грей не желае да служи под ръководството на Кембъл-Банерман, човек, който ненавижда Алфред Милнър, а неговото силно изразено миролюбие е неразбираемо за Грей. Но тайният елит настоява. Грей придобива своите ориентири не чрез дебати в кабинета, предложения в Камарата на общините или собствени обсъждания; той ги придобивал през уикендите, прекарани в провинциалните имения на тайното общество на Милнър.

Един-единствен човек, не много образован и посредствен, който въпреки всичките си възможности е прекосил морето за първи път едва през 1914 г., който не говори нито един чужд език, но контролира външната политика на Империята изцяло самостоятелно! Това е сър Едуард Грей, и се е справя толкова добре, че преценката му е високо уважавана.

Не, разбира се, Грей е заобиколен във външното министерство от опитни министерски съветници като сър Чарлз Хардиндж и сър Артър Никълсън, доказани представители на естаблишмънта от кръговете на тайния елит. Малко хора са оформили британската външна политика в началото на XX век толкова решително, колкото Хардинг. Той е близък довереник на крал Едуард, придружава го в много пътувания и играе важна роля в сближаването и съюза с Русия.¹²²⁷

Сър Артър Никълсън, по-късно лорд Карнок, има подобна роля, когато Грей е външен министър. Винаги, когато положението става критично, в Мароко или в Санкт Петербург, Никълсън е в центъра на събитията, по-късно и като министерски съветник. Те насочват дипломатическия подход на Великобритания по целия свят, докато Грей поема защитна роля в Парламента, отблъсквайки критичните въпроси.

Ако някой поставя под въпрос политиката му, той отблъсква всяко възражение, предупреждава за тежки последици за сигурността на страната или заплашва с оставка, ако не постигне целта си.

Грей се сблъсква с малка съпротива в Либералната партия, поради което няма проблем да избегне строгия контрол на кабинета. Липсва му блясъкът на Халдейн, уменията на Аскуит и красноречието на Лойд Джордж, но се ползва с доверие, дори и да не се основа на нищо. Десният печат го подкрепя, и сър Едуард Грей е безупречен. Министерството на външните работи е центърът на паяжината на Империята; оттук нишките на дипломатията и търговията достигат до най-отдалечените краища на земното кълбо. Тези, които седят тук, работят неуморно за „доброто“ на Империята и в полза на тайния елит. Грей е перфектната фигура, но Хардиндж и Николсън са тези, които прилагат на практика директивите на тайния елит.

Ричард Халдейн не се нуждае от помощници за работата си във Военното министерство. Той притежава хъс, решителност и интелект, необходими за справяне с трудната задача да реорганизира армията, обременена с традиции в която участват безброй влиятелни групи по интереси. Армията все още е място за синовете на благородниците и богатите. Рангът и привилегиите, които предоставя, са просто въпрос на цена.

¹²²⁶ Изключително вярна мисъл. Демокрацията е илюзия, зад всяка демокрация, и най-примитивните (като българската), винаги стои олигархичен таен елит. (б. пр.).

¹²²⁷ Quigley: *The Anglo-American Establishment*, S. 25.

Халдейн подхваща към новата си роля с увереност, знаейки, че има всеотдайната подкрепа на крал Едуард, лорд Ешър и Алфред Милнър.

На 12 юли 1906 г. той заявява пред Камарата на общините, че иска да реорганизира армията „така, че тя да изпълнява единствено целта, за която е необходима – да води войната“.¹²²⁸

Военноморските сили имат дълга и славна история, но това не е достатъчно за Тайния елит. Те трябва да бъдат контролирани, по същия начин, както лорд Робъртс контролира армията.

Избраният за тази задача адмирал сър Джон „Джаки“ Фишър, приема напълно военните планове на тайния елит. Приятелите на Фишър му помагат да се издигне на власт, но той е и човек с виждане. За да направи флота още по-ефективен, той използва революционни иновации. През 1904 г., когато германският флот все още е в начален стадий, той започва да реорганизира британския флот, като повишава бойните му възможности. Неговото мото е „твърд, непоколебим и безмилостен“. Във флота има 160 кораба, вече доста остарели, както самият Фишър казва, „не можеха нито да се воюват, нито да бягат“. Те са заменени от бързи, модерни кораби, подходящи за „светкавична война“.¹²²⁹

В началото на XX век тайният елит пуска в обръщение истински порой от слухове, съставени от полуистини, гола пропаганда и чисти лъжи. Така се ражда митът за голямата надпревара във въоръжаването в морето. Германия изгражда масивен военен флот, за да атакува и унищожи британския флот, преди германските войски да дебаркират на източното крайбрежие на Англия или в шотландския Фърт ъф Форт – и тази история е широко разпространена, дори сред много либерали противници на войната.¹²³⁰

Независимо, че звучи като конспиративен роман но проработва: британското население повярва в лъжата, че в Германия царува необуздан милитаризъм и постигайки военно превъзходство на сушата и в морето, тя ще господства над света.

Британският милитаризъм е дело на бога, докато германският милитаризъм е дело на дявола, затова, трябва да бъде пресечен в зародиш, преди да стигне до собственото ни гърло.

Въпреки тези твърдения, след войната, не е открит нито един документ, които да предполага, че Германия тайно е планирала нахлуване във Великобритания или да строи много бойни кораби? Нито един документ. Контролът върху политиката, армията и флота не е бил проблем, същото важи и за контрола върху печата.

Виконт Алфред Милнър е наясно с ролята и влиянието на печата. Откакто работи в *Pall Mall Gazette* през 80-те год. на XIX век, сред личните му приятели са журналисти като Уилям Т. Стивънс, главен редактор на *Review of Reviews*, Джордж Бъкъл и по-късно Джефри Доусън от *Times*, Едмънд Гарет от *Westminster Gazette* и Едуард Т. Кук от *Daily News* и *Daily Chronicle*. Всички те както разкрива професор Куигли, принадлежат към тайния елит.¹²³¹

Благодарение на обединената сила на тези вестници и списания, тайният елит оказва огромно влияние върху общественото мнение, като определя редакционната линия зад кулисите. Истинската дълбочина на тази симбиотична връзка обаче се демонстрира най-добре от тясната връзка, която съществува между *The Times* и министерствата на външните работи, колониите и войната.

Добрата приятелка на Милнър, Флора Шоу, кореспондент на „Таймс“, винаги е била добре дошла в Министерството на колониите и „се е ползва с доверието на всички лица, свързани с политиката на Империята“.¹²³²

В усилията си да оправдае войната в Южна Африка, на нея ѝ се пада задачата, да твърди, ден след ден в „Таймс“, че президентът на Трансваал, Крюгер игнорира законните оплаквания. На Флора Шоу е дадена и възможността да пренапише историята. „Таймс“

¹²²⁸ Hansard, House of Commons, Debatte vom 12. Juli 1906, Bd. 160, S. 1074–1171.

¹²²⁹ Fisher, Baron John Arbuthnot: *Memories and Records*, Bd. II, S. 134–135.

¹²³⁰ Cabinet Papers, CAB/38/113/1907, S. 12.

¹²³¹ Quigley: *Anglo-American Establishment*, S. 311–312.

¹²³² Bell, E Moberly: *Flora Shaw*, S. 224.

спонсорира новото издание на „Енциклопедия Британика“ и тя преработва разделите за колониалната политика – задача, която включва „пренаписване на множество статии“.¹²³³

Хората на Милнър превземат „Таймс“ „тихо и без съпротива“.¹²³⁴ Вестникът може формално да принадлежи на други, но Милнър се уверява, че хората, формиращи мнението на страниците за коментари, са довереници на тайния елит. Членове на вътрешния кръг идват и си отиват от „Таймс“, пишат статии и коментари, представят новини и оценки, всичко в съответствие със собствения дневен ред. „Таймс“ не е вестник с голям тираж и никога не се е стремил да осъществява масова пропаганда. Едно нещо е много ясно за Милнър и неговите съратници: „Таймс“ има влияние върху малката група важни хора, които имат способността да влияят на другите. Вестникът представлява висшата прослойка, каймака на политиката, дипломатията, финансите и богатите, които вземат решенията за себе си и за всички останали.

Ето как тайният елит провежда политиката си. Това, което среща одобрението им, е одобрявано, а това, което не е – се осмива и отхвърля. Например, ако член на тайния елит направи предложение за отбранителната политика, то е придружено от „независимо“ проучване, одобрено от известен професор от Оксфорд или „военен експерт“.

Вестник „Таймс“ анализира и одобрява предложението, а съпътстващата го публикация е благоприятно рецензирана в литературното приложение на вестника.¹²³⁵ Всички, участващи в процеса, включително авторът на „независимото проучване“ са свързани с тайния елит или действат с негова благословия.

Лорд Нортклиф, най-могъщият от всички вастикарски барони, е много полезен за целта на тайния елит, да демонизира Германия и да подготвя общественото мнение в страната, за война. Като собственик на „Таймс“ и „Дейли Мейл“, той може да създаде общественото мнение, че Германия е враг. Отново и отново се появяват истории, твърдящи, че Германия е заплаха за Британската империя, британските стоки и националната сигурност.

Не всички вестници се присъединяват, но десният печат е много развълнуван. Голяма, влиятелна част от британските вестници има задача, да трови умовете на хората. Тази пропагандна дейност продължава не само до избухването на Първата световна война, но през целия конфликт. „Таймс“ работи върху интелектуалците, жълтата преса проповядва омраза към германците на трудещите се маси. Количеството измислици за германски шпиони и други антигермански статии, отпечатани между 1905 и 1914 г., граничат с лудост.

След завръщането си от Южна Африка, виконт Алфред Милнър си поставя трудната задача да подготви империята за война. Великобритания вече разполага с малки, висококвалифицирани експедиционни сили, но в останалата част на колониалната империята огромен брой от 6 милиона мъже във възраст подходяща за военна служба, стои напълно бездействащ. Милнър знае, че в случай на война е необходимо да се гарантира, че Австралия, Нова Зеландия и Канада ще застанат непоколебимо на страната на Великобритания.

През 1907 г. в Лондон се провежда Колониалната конференция с цел още по-здраво обвързване на империята с британския флаг. Най-важната цел на Милнър е Алфред Дикин, австралийският министър-председател. Те стоят заедно на сцената в Куинс Хол, а Милнър хвали участието на Австралия в състава на колониалната империята и колко близки са расовите връзки и лоялност между двете нации.

На конференцията е решено въоръжените сили на доминионите да бъдат структурирани по същия модел като вече модернизиранията британска армия, така че „в случай на спешност“ да се осъществи гладка стиковка. Това води до пълна реорганизация на армиите на Австралия и Нова Зеландия.¹²³⁶

Канада също има огромен набор от млади мъже, така че през 1908 г. Милнър пътува с влак от бряг до бряг, възхвалявайки духа и патриотизма на канадците и тяхната лоялност към Империята.¹²³⁷

¹²³³ Също, S. 226.

¹²³⁴ Quigley: *Anglo-American Establishment*, S. 102.

¹²³⁵ Също, S. 115.

¹²³⁶ Thompson: *Forgotten Patriot*, S. 257.

¹²³⁷ Viscount Milner: *Speeches delivered in Canada in the Autumn of 1908*, S. 1–12,

През юни 1909 г. той участва енергично в планирането на конференцията на представителите на британския имперски печат. Събират се около 60 собственици на вестници, журналисти и автори от цялата колониална империя. Не се пестят средства, за да се впечатлят и завладеят присъстващите, обсипани с похвали и гостоприемство. Милнър е решен да осигури подкрепата на колониите и доминионите за метрополията майка в случай на война. Делегатите пътуват с частен влак и първокласни вагони, посещават военните фабрики в Манчестър и корабостроителницата в Глазгоу, където се строят военни кораби за Австралия. Няколко водещи представители на печата от Канада, Австралия, Индия и Южна Африка са удостоени с почетни степени. В близкото си обръщение лорд Роузбъри предупреждава, че никога в историята „подготовката за война не е била толкова заплашителна и толкова съкрушителна“.¹²³⁸

Германия не е спомената по име, но е ясно, че кайзерът е подстрекателят на войната и че Великобритания и нейната колониална империята трябва да се подготвят бързо. Лорд Роузбъри призова делегатите да отнесат следното послание обратно в „младшите владения отвъд моретата“: „Националната отбрана е лична отговорност на всеки човек и гражданин на Империята.“¹²³⁹

Представителите на печата се завръщат у дома с ентузиазъм, съответстващ на пламенността на специалната група империалисти, които Милнър е обучил в Южна Африка. Младите мъже от неговата „детска градина“ се завръщат във Великобритания, като пламенни пропагандатори на каузата. Под ръководството на своя ментор те заговорничат за да революционизират Империята.

За тази цел те са обединени в малки, влиятелни групи, за да приведат в действие грандиозния си план за британско господство над света.¹²⁴⁰

Така се формира движението „Кръглата маса“ по аналогия с легендата за крал Артур, което внушава, че всички са равни и еднакво важни, че преследват благородна цел и ценят открития дебат. В действителност това е просто клон на тайното общество. Милнър е авторитетът, който всички признават и на когото служат. Неговите хора от Южна Африка се смесват с нови последователи като сър Алфред Цимерн, сър Реджиналд Купланд и американските милионери семейство Уолдорф и Нанси Астор. Карол Куигли определя всички като членове на тайния елит.¹²⁴¹

Повечето от членовете на „Кръглата маса“ са приятели за цял живот. Това е сплотена общност, която се цени високо, възхищават се един на друг и е решена да постигне велики неща в името на „националния интерес“.¹²⁴²

Алфред Милнър действа тук като по-възрастен държавник и баща. Неговата роля в Кръглата маса е на „президент на интелектуалната република“.¹²⁴³

Целта е членовете ѝ, да получат власт и влияние по въпросите, засягащи нацията, държавата и империята. Различните групи в рамките на „Кръглата маса“ не са нищо повече от „инструменти за пропаганда“, шепа влиятелни личности. Според Куигли, тези групи има за цел да гарантират, че „Доминионите ще се присъединят към Обединеното кралство в бъдеща война срещу Германия“.¹²⁴⁴

Тяхното послание повтаря мантрата за лоялност към империята, дълг към империята, единство на империята и добродетелите на империята. Империя, империя, империя...

В крайна сметка Австралия поставя флота си под британско командване и 332 000 австралийци отиват на война. Нова Зеландия изпраща 112 000 войници. Империята изпълнява „дълга си“ предоставяйки „пушечно месо“.

https://archive.org/details/cihm_72889

¹²³⁸ Thompson, J. Lee: *Northcliffe: Press Baron in Politics 1865–1922*, S. 168.

¹²³⁹ Също, S. 169.

¹²⁴⁰ Nimocks, Walter: *Milner's Young Men*, S. 147.

¹²⁴¹ Quigley: *Tragedy and Hope*, S. 144.

¹²⁴² Gollin, A. M.: *Proconsul in Politics*, S. 164.

¹²⁴³ Thompson, J. Lee: *A Wider Patriotism*, S. 138.

¹²⁴⁴ Quigley: *Anglo-American Establishment*, S. 121.

Също толкова важни са скритите военни приготовления, които тайният елит санкционира и ръководи. Митът, че британците обявяват война на Германия на 4 август 1914 г., защото Германия нарушава неутралитета на Белгия, се повтаря и до днес.

През 1906 г. генерал Бенджамин Гриърсън, началник на военните операции, от кърга на фелдмаршал Робъртс и участник в Комитета за имперска отбрана, пише до белгийския генерален щаб в Брюксел. Съдържанието на писмото е следното: „Британското правителство е готово да разположи четири кавалерийски бригади, два армейски корпуса и една дивизия конна пехота (т.е. драгуни) в Белгия. Тяхната изрична задача е да спрат германското настъпление“.¹²⁴⁵

Британски войски в Белгия? Какво се случва? От 1905 г. нататък тесните военни връзки между Лондон и Брюксел, са една от най-строгите пазените тайни. Дори в привилегированите кръгове малцина знаят за това. Генерал Гриърсън присъства на срещата на CID на 26 юли 1905 г. заедно с лорд Робъртс, адмирал Фишър, министър-председателя Артур Балфур и капитан Чарлз Отли, ръководител на военноморското разузнаване. Присъстващите решават, че специалната подкомитсия, който ще се занимава с военното планиране с Франция и Белгия, трябва да бъде толкова секретна, и да не се изготвят или разпространяват протоколи, без изричното съгласие на министър-председателя.¹²⁴⁶

Гриърсън получава заповеди да задълбочи връзките си с Франция и Белгия. На 16 януари 1906 г. той започва официалните „военни преговори“ с френския майор Виктор Юге и в същия ден пише до подполковник Бърнардиън, британския военен аташе в Брюксел: „Ако избухне война между Франция и Белгия, британците ще изпратят 105 000 войници в Белгия.“¹²⁴⁷

След като германците превземат Брюксел, откриват документи в тайни архиви, показващи, че началникът на Генералния щаб на Белгия, генерал-майор Дюкарн, е обсъждал на няколко срещи с британския военен аташе как британските, френските и белгийските войски ще процедират в случай на война срещу Германия. Съществува подробен план за това как британските войски (изрично наречени „сюзнически армии“) ще бъдат приети на белгийска територия.“ На срещите се обсъжда и осигуряването на белгийски офицери за свръзка и преводачи на британските части, как ще бъдат настанени и обгрижвани „ранените от сюзническите армии“.¹²⁴⁸

Гриърсън е напълно запознат и одобрен за постигнатите договорености, а документите показват, че многократно е подчертавана важността на секретността и при никакви обстоятелства печата не трябва да научава за тях.

Когато кризата на Балканите през 1912-13 г. заплашва да предизвика война в цяла Европа, договореностите между британците и белгийците се задълбочават допълнително.

Тайните ръководства за британските военни от тази година съдържат изключително подробни топографски карти на белгийските градове, села и селски райони, включително железопътни гари, църковни камбанарии, които могат да служат като наблюдателни пунктове, складове за гориво, пътища, канали и мостове. Британците и белгийците обсъждат подробно военната си тактика, с такива подробности кой ще бъде офицерът за свръзка, кой ще действа като преводач и къде ще бъдат настанени ранените британци. Белгийските разпоредби също са преведени на английски.

Наследникът на Бърнардиън в Брюксел е подполковник Джордж Бриджис. Той съобщава на белгийците, че британската армия се състои от 6 пехотни дивизии и 8 кавалерийски полка, общо около 160 000 души, и че „всичко е готово“.¹²⁴⁹

¹²⁴⁵ Военното министерство представи доклад за това действие на Комитета за имперска отбрана през септември 1905 г. CAB 38/10/1905, № 73.

¹²⁴⁶ CAB 38/9/1905, Nr. 65.

¹²⁴⁷ Maurice, Sir Frederick: Haldane, S. 175.

¹²⁴⁸ Поверителен доклад от генерал Дюкарн до белгийския военен министър, 10 април 1906 г., цитиран от д-р Бернхард Дембург в *The International Monthly*, Ню Йорк, виж <http://libcdl.colorado.edu/wwi/pdf/i73726928.pdf>.

¹²⁴⁹ Ewart: *Roots and Causes of the Wars*, Bd. I, S. 542–546.

Протоколът от разговора между Бриджис и тогавашния началник на Генералния щаб Хари Юнгблут посочва, че ако Германия нападне Франция, „британците ще дебаркират с войските си в Белгия при всички обстоятелства“ – тоест, със или без съгласието на белгийците.¹²⁵⁰

Толкова за „свещения“ белгийски неутралитет. Военните споразумения с Белгия напредват дотолкова, че през февруари 1914 г. е фиксиран валутният курс за британските войници, които ще се бият в Белгия.¹²⁵¹

До началото на войната, британците и белгийците интензивно обсъждат и съставят планове заедно за война с Германия в продължение на поне осем години. Белгийският „неутралитет“ не е нищо друго освен измама, а използването му от Великобритания като претекст за обявяване на война на Германия е също толкова голяма измама.

Сър Едуард Грей знае много добре, че Белгия ще застане на страната на Великобритания, Франция и Русия срещу Германия. Това споразумение е от дълго време.

Американският журналист и писател Алберт Дж. Нок, най-накрая разкрива лъжата за белгийския „неутралитет“: „Абсолютно абсурдно е да продължаваме да се преструваме, че белгийското правителство е било изненадано от германските действия или неподготвено за тях, че Германия и Белгия са като котка и мишка, че позицията на Белгия е различна от тази на един от четирите съюзници (Антантата) в рамките на окончателните и подробни споразумения.“¹²⁵²

Въпреки това тази абсурдна идея ще вкара Великобритания във войната и оттогава се разпространява отново и до днес от британските историци.

През 1914 г., така неутралната Белгия лежи като сирена на скалите, хленчейки за предполагаемата си невинност, чакайки Германия да попадне в капана. Белгия не е единственият таен съюзник, който Великобритания въвлеча в планове си за унищожението на Германия.

Франция и Русия ще трябва да предоставят своите човешки ресурси във военно време, защото огромните им армии са това, което на Великобритания липсва. Затова, Лондон трябва да се влияе върху външната политика на двете страни и да разпалва антигермански настроения там. Затова тайният елит ухажва, финансира и повишава хора на ключови позиции. В Русия най-видната фигура е Александър Изволски; във Франция организацията подкрепя реваншистите Теофил Делкасе и Раймон Поанкаре. Те трябва да вкарат страните си във война. Изволски прави огромен кариерен скок – от сравнително маловажен пост на посланик в Копенхаген до външен министър в Санкт Петербург. Той дължи това на личната препоръка, дадена на царя от крал Едуард VII.

Тайният елит държи Изволски, с техните пари той може да си позволи луксозен начин на живот. Изволски участва в споразумението, сключено между Великобритания и Русия през 1907 г., и договаря споразумението с Япония, определящо сферите на влияние на двете държави в Китай.¹²⁵³

И това добро постижение за външен министър на страна, току-що победена от японците. Тези успехи са постигнати толкова бързо защото всяко негово действие е в съответствие с политиката на тайния елит.¹²⁵⁴

Споразумението между Япония и Русия гарантира, че двете страни ще действат като бастион срещу германските експанзионистични амбиции в Далечния изток. Успехите на Изволски се дължат единствено на благоволенieto на неговите британски господари. Той официално слага край на експанзионистичния амбициозност на Русия в Източна Азия и повежда Санкт Петербург към нова фаза на хармония с британците – точно както тайният елит желае.

¹²⁵⁰ Протокол от конференцията между генерал Юнгблут и полковник Бриджис, 23 април 1912 г., цитиран в „Случаят с Белгия и др.“, Документ 2, в *The International Monthly*, Ню Йорк, 1914 г.

¹²⁵¹ Barnes, Harry Elmer; *Genesis of the World War*, S. 559.

¹²⁵² Knock, Albert J.: *The Myth of a Guilty Nation*, S. 37, E-Book: http://library.mises.org/books/Albert_Jay_Nock/The_Myth_of_a_Guilty_Nation.pdf.

¹²⁵³ Stieve, Friedrich: *Isvolsky and the World War*, S. 12.

¹²⁵⁴ Също, S. 113.

През 1910 г. Изволски подава оставка като руски външен министър и се мести от Санкт Петербург в Париж като посланик. Това обаче не е понижаване или уволнение. Основната му задача сега е да синхронизира военните приготовления на Русия и Франция и да корумпира удобни френски политици. Изволски пристига в Париж с препълнен военен фонд – пари, които ще бъдат използвани за влияние върху френския печат в желаната посока. Общественото мнение ще се обърне срещу пацифисткия министър-председател Жозеф Кайо и съмишлениците му. Адвокатът Раймон Поанкаре, десен реваншист, е избран да замести Кайо; той ще поведе Франция във войната.

Роден в Лотарингия, Поанкаре е изпълнен с пламенна омраза към Германия и е решен да върне провинцията обратно на Франция. По-късно ще заяви: „Не знаех друга причина, поради която моето поколение трябва да продължи да живее, освен да се надява на възвръщането на нашите загубени провинции...“¹²⁵⁵

Поанкаре знае от самото начало, че чуждестранните играчи му плащат, за да подстрекава Франция срещу Германия. Той е напълно наясно, че дължи политическия си успех и възход на сили, действащи в сянка. Той продава душата си на тайния елит, за да върне Елзас-Лотарингия обратно на Франция. Лично Поанкаре участва в подкупването на френския печат и съветва Изволски относно „най-подходящия план за разпределение на облагите“.¹²⁵⁶ Всъщност тези облаги са корупция в най-крещящата ѝ форма: френските главни редактори получават големи суми пари, за да обсипват Кайо с обиди. Той е демонизиран; говори се е, че е преговарял зад гърба на колегите си от кабинета и е отстъпил френска територия в Африка на Германия напълно ненужно.¹²⁵⁷

Под огромен личен и политически натиск Кайо подава оставка през януари 1912 г. Поанкаре е избран за министър-председател и поема поста министър на външните работи. Така Франция за пръв път се ангажира с реален реваншистки курс – повратна точка в европейската история. Новият министър-председател на Франция дължи всичко на Изволски и неговите поддръжници. Само няколко часа след встъпването си в длъжност, Поанкаре посещава Изволски в кабинета му, за да потвърди абсолютната солидарност на Франция с Русия.¹²⁵⁸

Подробностите в това отношение са много интересни: посланикът не е извикан в кабинета на Поанкаре, а самият министър-председател веднага се втурва към Изволски. Така се изяснява кой е отговорен за това отношение. Поанкаре се оставя да бъде купен – и е напълно наясно с дълга си. Липсва само да целуне ръката на руския посланик. От самото начало Поанкаре внимателно оформя външната политика на Франция, за да гарантира, че тя среща пълното одобрение на сър Едуард Грей. Когато търси насоки, той се обръща към Министерството на външните работи.¹²⁵⁹

Другият принос на Александър Изволски за предизвикването на войната е негативно-то му влияние върху Балканските страни. Неслучайно именно той разпалва опасно атмосферата там. Тайният елит използва Изволски и своите дипломатически и делови сътрудници, за да набележат личности и организации в Сърбия и Белгия, които могат да бъдат подкупени. Тайният елит в Лондон не са пасивни наблюдатели, а чрез своите агенти влияят на хода на събитията при всяка възможност.

Общата оценка е, че през 1912 г. Сърбия е „изцяло инструмент на Русия“¹²⁶⁰ и това е напълно вярно. Инструкции, капитал, обещания за помощ, всичко това идва от Санкт Петербург до руските дипломати в Белград, подчертавайки колко сериозно е отношението на Руската империя към Сърбия. Но в действителност руските дипломати получават инструкциите си от хора контролирани от тайния елит – Изволски и Сергей Сазонов, който го наследява като министър на външните работи. Произходът на техните тайни средства може да се проследи до Париж и Лондон.

¹²⁵⁵ Barnes: *Genesis of the World War*, S. 387–388.

¹²⁵⁶ Stieve: *Isvolsky and the World War*, S. 117.

¹²⁵⁷ Swain, Joseph Ward: *Beginning the Twentieth Century*, S. 95.

¹²⁵⁸ Stieve: *Isvolsky and the World War*, S. 54.

¹²⁵⁹ Fay, Sidney Bradshaw: *The Origins of the World War*, New York, The Macmillan Company, 1936.

¹²⁶⁰ Nock: *Myth of a Guilty Nation*, S. 60.

Трябва да бъдат изпълнени две предварителни условия, за да може тайният елит да започне войната си.

Първо, Великобритания трябва да бъде готова. Второ, Германия трябва по някакъв начин да бъде убедена да направи първия ход, за да може по-късно да бъде обвинена. Убийството на ерцхерцог Франц Фердинанд, наследник на трона на Австро-Унгария, на 28 юни 1914 г., предоставя претекст за чудовищната манипулация.

Убийството се посочва като причина за Първата световна война. Само по себе си това е просто поредното политическо убийство във време, когато подобни престъпления са нещо обичайно. Извършителите са сръбска тайна организация, която обучава, въоръжава и ръководи убийците. Искането на Австрия за възмездие като цяло се смята за легитимно. Това, което доказваме в нашата книга „Скрита история“, е че веригата на престъплението преминава от сръбските заговорници през руския посланик в Белград и Министерството на външните работи в Санкт Петербург до Тайния елит в Лондон.¹²⁶¹

Австро-Унгария иска от сръбското правителство да предприеме действия срещу извършителите и да се включи австроунгарски следователи в разследването. Сърбия отказва. Русия, която изпълнява ролята на защитник на Сърбия, изразява безусловната си подкрепа за Сърбия. От Лондон тайният елит умишлено разпалва последващите враждебни действия да ескалират до степен на истинска криза, която провокира между Сърбия и Австро-Унгария регионален конфликт.

Но след това, на 30 юли, Русия с пълната подкрепа на Лондон и Париж, тайно започва да разполага огромните си армии на източната граница на Германия. За всички е ясно: след като бъде започната общата мобилизация на армията, това означава война; няма връщане назад. Германия е изправена пред заплахата от нашествие от изток, докато в същото време французите започват да се мобилизират на запад.

Кайзерът многократно полага сериозни усилия да убеди братовчед си, руския цар, да изтегли въоръжените си сили. Но царят отказва, знаейки много добре, че Франция е обещала да направи същото незабавно и че Великобритания, макар и официално да се въздържа, тайно е решена да започне войната.

На 31 юли 1914 г. Изволски изпраща много показателна телеграма от Париж до Санкт Петербург: „Военният министър на Франция, в сърдечно и отлично настроение, ме информира, че правителството твърдо е решило да започне война. Той изрази надеждата на френския Генерален щаб, че всички усилия ще бъдат насочени срещу Германия...“¹²⁶²

Почти 24 часа преди Германия да обяви обща мобилизация и да обяви война на Русия, френското правителство вече е „твърдо решило да започне войната“.

Генерал Жозеф Жофр дръпва каишката. Той поставя на Поанкаре личен ултиматум: или ще бъде наредена обща мобилизация, или той ще подаде оставката си от върховното командване на френските въоръжени сили.¹²⁶³ Сякаш Поанкаре се нуждае от допълнително насърчение. В 16,00 ч. от централния телеграф в Париж започват да се предават телеграми, нареждащи обща мобилизация. По това време Сърбия, Австро-Унгария, Русия, Франция и Великобритания по един или друг начин бяха започнали да подготвят своите въоръжени сили.

Чърчил вече тайно е наредил целият флот да отиде на бойни позиции в Скапа Флоу на 29 юли. Само Германският райх все още не е предприел никакви действия.¹²⁶⁴

Следобед на 31 юли германското ръководство се среща в Берлинския дворец. Канцлерът Бетман-Холвег и министърът на външните работи Готлиб фон Ягов донасят сензационни новини от Лихновски, германския посланик в Лондон: британското правителство токущо е обещало, че Франция ще остане неутрална под британска гаранция.

Предполагаемо жадният за война кайзер е изключително радостен и поръчва шампанско за всички. След това изпраща телеграма до крал Джордж V: „Ако Франция ми пред-

¹²⁶¹ Docherty/Macgregor: *Hidden History*, S. 242–251.

¹²⁶² Iswolski an Sasonow, 31. Juli 1914, zitiert in: Fay: *Origins of the World War*, Bd. II, S. 531.

¹²⁶³ Fay: *Origins of the World War*, Bd. II, S. 532.

¹²⁶⁴ Lafore, Lawrence: *The Long Fuse: An Interpretation of the Origins of World War*, S. 261.

ложи своя неутралитет, който трябва да бъде гарантиран от британския флот и армия, аз естествено ще се въздържа от нападение срещу Франция.“¹²⁶⁵

Кралят извиква министъра на външните работи сър Едуард Грей в Бъкингамския дворец същата вечер, за да съставят отговора. Крал Джордж пише: „...Вярвам, че е имало някакво недоразумение относно предложението, направено в приятелски разговор този следобед между принц Лихновски и сър Едуард Грей...“¹²⁶⁶

Няма гаранция и няма френски неутралитет. Това е просто още една тактика за забавяне на германската мобилизация, трик за получаване на предимство. След като чака напразно 24 часа отговор на телеграфното си искане Русия да прекрати всяко движение на войските си по границата, кайзерът нарежда обща мобилизация в 17,00 ч. Германия е последната голяма европейска сила, която се решава за тази неотменима стъпка. Как това се вписва с твърдението, че Германия е започнала Първата световна война? Час по-късно германският посланик Пурталес се явява пред Сазонов в Санкт Петербург и го пита три пъти дали руското правителство ще отмени мобилизацията. Сигурен, че това означава европейска война, Сазонов отговаря, че мобилизацията не може да се отмени. Граф Фридрих фон Пурталес връчва обявяването на война на руския външен министър със сълзи на очи.¹²⁶⁷

Това става в 18,00 ч. на 1 август. Обявяването на война от Германия е разбираемо като реакция, но тактически е грешка. Русия се е мобилизирала с ясното намерение да атакува Германия, но Сазонов е инструктиран да не бърза с действително обявяване на война. Грей многократно съветва Поанкаре и Сазонов, че Франция и Русия трябва да крият военните си приготовления и военните си намерения, докато Германия не се хване на въдицата. Британският народ никога не би застанал на страната на агресора в европейска война, така че е от съществено значение Германия да бъде изобразена като страната, от която произтича насилието.

Става като в училищния двор: банда хулигани се захваща да бие едно-единствено момче, блъска го и го заплашва, но ако то се осмели да се защити, е обвинено за всичко.

Какво друго може да направи Германия? Тя е провокирана в конфликт на живот и смърт. Сега трябва да избира, или търпеливо да чака собственото си унищожение, или да удари първа в своя защита.

Притисната и принудена към отбранителна война, Германия, е последната велика сила в Европа, която свиква войските си. За да отблъсне французите, които тайно се мобилизират на западната граница, кайзерът нарежда на германските войски да настъпят през Белгия към Франция, според военния план „Шлифен“. Той по същество няма друг избор. Континентална Европа е във война.

Тайният британски елит наблюдава и чака. От 1905 г. Великобритания, Белгия, Франция и Русия съвместно се подготвят за война срещу Германия, но всичко е толкова секретно, че само петима от 20-те министри в британския кабинет знаят какви ангажменти са поети.

На 3 август сър Едуард Грей се явява пред Камарата на общините и обещава, че нищо няма да направи без парламентарно одобрение, празно обещание, тъй като планът никога не е обсъждан и гласуван. Основният аргумент на Грей е нарушаването на белгийския неутралитет, като той знае много добре, че този неутралитет не е нищо друго освен параван и служи единствено като правен и пропаганден претекст за обявяване на война на Германия, което се случва на 4 август 1914 г. Сър Едуард Грей, е лоялен слуга на Тайния елит, и чрез измама въвлеча Империята във война.

През последните 100 години фактите са изопачавани и фалшифицирани от придворните (б. пр. казионните, или „академичните“ историци, както обичат да се наричат). Членовете на тайния елит полагат големи усилия да заличат всички следи от своята конспирация. Писма, телеграми, официални доклади и бележки, които могат да разкрият истината, изчезват безследно. Писмата до и от Алфред Милнър са премахнати, изгорени или унищожени

¹²⁶⁵ Thomson, George Malcolm: *The Twelve Days*, S. 152.

¹²⁶⁶ Hamilton, Richard F./Herwig, Holger: *Decisions for War*, S. 140.

¹²⁶⁷ Fay: *Origins of the World War*, Bd. II, S. 532.

по друг начин. Крал Едуард постановява всички инкриминиращи го писма да бъдат унищожени веднага след смъртта му.¹²⁶⁸

Лорд Нейтън Ротшилд, член-основател на тайния елит, също завещава, неговите документи и кореспонденция да бъдат посмъртно изгорени. Той не иска влиянието и връзките му да станат известни. Както пише официалният му биограф: „Колко голяма част от политическата роля на династията Ротшилд е безвъзвратно загубена за потомството?“¹²⁶⁹

Професор Куигли критикува факта, че една малка група „е в състояние да монополизира съвременна историография и нейното преподаване по този начин“. Неговото обвинение не оставя място за съмнение. Тайният елит контролира историографията и преподаването на история чрез множество канали, но това е най-ефективно в Оксфорд. Почти всеки важен член от групата на Милнър принадлежи към един от колежа в Оксфорд – „Балиол“, „Ню Колидж“ и „Ол Соулс“ (Вси души). Групата на Милнър господства в тези колежи, които от своя страна определят интелектуалния живот в Оксфорд и в областта на историята. Влиянието на групата на Милнър е толкова голямо, че тя дори контролира „Речника на националните биографии“, което означава, че тайният елит пише биографиите на собствените си членове. По всички въпроси, отнасящи се до ключови членове, той създава своя собствена официална история за обществеността, като загатва всички инкриминиращи точки и приема колкото е възможно повече обществен дух. Освен това, той създава катедри по история, политика, икономика и, по ирония на съдбата, изследвания за мира.¹²⁷⁰

Британското правителство работи като част от систематичен заговор за заличаване на всички следи от своите дяволски машинации. Официалните мемоари за причините и началото на войната са внимателно проверявани и цензурирани преди публикуването. Документите на кабинета за юли 1914 г. се занимават почти изключително с „Ирландия“; никъде не се споменава за предстояща глобална криза. Няма опити да се обясни защо липсват важни документи.

В началото на 70-те години на миналия век канадският историк Никълъс Д'Омбрейн пише, че досиетата на Военното министерство са били „почистени“. До 5/6 от всички „чувствителни“ материали изчезват, докато той провежда проучването си.¹²⁷¹ Защо? Къде отиват тези документи? Кой е наредил премахването им? Изпратени ли са в Ханслоуп Парк, държавното хранилище, заобиколено от бодлива тел, което все още съхранява над 1,2 милиона секретни досиета, много от които свързани с Първата световна война?¹²⁷²

Невероятно, но това не е най-лошият случай на кражба и измама. Хърбърт Хувър, ръководител на Белгийската комисия за подпомагане по време на войната и по-късно 31-ви президент на САЩ, има тесни връзки с тайния елит. Те му поверяват решаващата задача да премахне всички инкриминиращи материали в Европа, под прикритието на академичния почит. Хувър убеждава генерал Джон Пършинг да назначи 15 професори по история и приблизително 1000 студенти, дошли в Европа с Американските експедиционни сили. Хувър изпраща мъжете в униформа в страните, които неговата агенция за подпомагане, снабдява с храна. С храна в едната ръка и уверения в другата, тези агенти почти не срещат съпротива. Те осъществяват контакти с „правилните“ хора, „ровят“ се из архивите и откриват толкова много, че Хувър скоро „изпратил събраната документация обратно в САЩ като баласт в празните товарни трюмове на кораби, донесли хранителните продукти“.

Изземането на документите от Германия не създава проблеми. Петнадесет камиона напускат страната, включително пълните секретни протоколи на Върховното командване на армията – „подарък“ от първия следвоенен германски канцлер Фридрих Еберт.¹²⁷³

Хувър пише, че Еберт бил „радикал, който изобщо не се интересувал от работата на своите предшественици“, и гладуващ човек, който би дал и ризата си за храна.

¹²⁶⁸ Fisher, Lord Arbuthnot: *Memories and Records*, Bd.1, S. 21.

¹²⁶⁹ Ferguson: *The House of Rothschild*, Bd. 11, S. 319.

¹²⁷⁰ Подробен анализ на степента на този контрол може да бъде намерен в нашите публикации в блога от 18 и 19 юни 2014 г.: <https://firstworldwarhiddenhistory.wordpress.com/2014/06/18/>.

¹²⁷¹ d'Ombraïn: *War Machinery and High Policy*, S. xiii.

¹²⁷² <https://firstworldwarhiddenhistory.wordpress.com/2014/08/25/>.

¹²⁷³ <http://whittakerchambers.org/articles/time-a/h Hoover-library/>.

И къде е тогава убедителното доказателство за вината на Германия? Ако е съществувало, то щеше да бъде незабавно оповестено публично, но това не се случва. Какво е останало засекретено или е унищожено, никога няма да разберем.

Също е озадачаващо, че много, много малко историци са писали нещо за тази незаконна кражба на документи, отнасящи се до най-важното събитие в историята на Европа и света. Как е възможно това? Доказателствата за всяко твърдение в тази статия могат да бъдат намерени в нашата книга „Скрита история: Как таен елит въвлече хората в Първата световна война“.

Освен това, от юни 2014 г. насам редовно пишем в блога си за това какво всъщност се е случило преди 100 години. Няма да намерите изфабрикуваната история, която британското правителство иска да натрапи.

Зад гърба ни стои век пропаганда, лъжи и промиване на мозъци за Първата световна война. А истината е неудобна: малка група заможни английски патриоти расисти, с подкрепата на могъщи индустриалци и финансисти във Великобритания и САЩ, започват Първата световна война. Намирацият се в Лондон таен елит е решен да унищожи Германия и да контролира света. Техните действия са отговорни за смъртта на милиони обикновени млади хора, предадени и пожертвани в безсмислена кървава касапница, за да победи една пресъпнат кауза. Десетки хиляди военни паметници стоят днес по села и градове по целия свят като мълчаливи свидетели на голямата лъжа, измамата, че тези хора са паднали „за Бога и родината“, „за да можем ние да бъдем свободни“.

Това е лъжа, изкривяваща истината за загиналите във войната. Те бяха просто пожертвани. Дългите списъци с имената на загиналите, замъгляват истинската цел на войната. Мъртвите заслужават истината и ние не трябва да разочароваме тяхната памет.

ПОДГОТОВКАТА И РАЗПАЛВАНЕТО НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА. ПРОПАГАНДА И РЕАЛНОСТ

автор Хелмут Рьовер¹²⁷⁴

Сборник статии: SIE WOLLTEN DEN KRIEG. Wie eine kleine britische Elite den Ersten Weltkrieg vorbereitete Kopp Verlag, 1. Auflage Oktober 2016. (ТЕ ИСКВАХА ВОЙНАТА. Как малък британски елит подготви Първата световна война).

Тази статия описва много важен политически аспект на Първата световна война. Тя се отнася до умишленото предизвикване на войната от малка клика в британската висша класа. Описва как всъщност е действала тази клика, защо го е направила и какви стъпки е предприела, за да прикрие реалността. Казано направо: Умишлената дезинформация за тези събития, която се връща 100 години назад, е била много успешна. Дори днес приказката за германските планове за завладяване на света, която уж е предизвикала войната, се приема за чиста монета. Твърди се, че за това е отговорен „варварският режим“ на Хоенцолерните. Мирните демократични държави е трябвало да му се съпротивляват или да загинат. Вярата в подобни лъжи се основава на прост механизъм, известен като „пропаганда“. Пропагандата включва постоянно повтаряне на невярна информация, докато слушателят не я сметне за безспорен факт.¹²⁷⁵

По-долу тези твърдения са изброени едно по едно, а фактите, които им противоречат, са противопоставени възможно най-точно. Изследва се отделно дали отделната пропагандна лъжа съдържа зрънце истина, защото всеки пропагандист знае: Неговата лъжа ще бъде още по-успешна, ако съдържа правдоподобно ядро, основано на проверими факти. Опреде-

¹²⁷⁴ Независим изследовател, завършил право, история и икономика в университета в Констанц. Общественик, от 1994 до 2000 г. е председател на Тюрингската държавна служба за защита на конституцията.

¹²⁷⁵ Mausfeld: »Warum schweigen die Lämmer?«

ля се също наличието на т. нар. вражески свидетел за лъжата, защото потвърждението от вражеска страна винаги се счита за особен знак за достоверност.

Лъжата-заплаха. Най-важната лъжа в британската пропагандна война срещу II Германски райх е лъжата-заплаха, която все още се среща в англезичните публикации под заглавието „Германската заплаха“. В нея се твърди, че Германия се е стремяла към световно господство.

Широк журналистически фронт обвинява Германския райх, че се готви да нахлуе на Британските острови и изгражда военноморски флот, способен да постигне тази цел. За да бъде ясно: никога не е имало германски намерения за нахлуване на Британските острови по това време. Всички твърдения на противното се основават на чиста фантазия. Тази фантазия вдъхновява писатели на трилъри¹²⁷⁶, представителите на британския военнопотропаганден печат¹²⁷⁷, в-к „Таймс“¹²⁷⁸ и другите издания на издателството на лорд Нортклиф¹²⁷⁹, но и правителствени агенции, създадени специално за издаване на подобни истории на ужасите, като например Службата за външно разузнаване, основана в пълна тайна и известна и до днес с акронима си „MI6“.¹²⁸⁰

Агентите на Негово Величество съобщават за пруски армейски корпус, който уж се е събрал във Везел, за да дебаркира през Северно море¹²⁸¹, а хората от Вътрешната служба (сега MI5) отиват още една крачка напред, като твърдят, че на Британските острови има саботажна армия от не по-малко от 80 000 души, тайно обучени и разположени от германския военен аташе, които само чакат сигнала си да ударят Англия.¹²⁸²

Ефектът от подобни истории на ужасите варира значително. Дори добре информирани хора се хващат на постоянното повтаряне на заплахата от германско нашествие и смятат германско нападение за възможно по всяко време.¹²⁸³

Висшите фигури в политиката и въоръжените сили виждат нещата по съвсем различен начин. Всички те смятат десантното нападение на островите за напълно невъзможно, единствено поради причини, свързани с морското въоръжаване.¹²⁸⁴ Дори и да са били склонни

¹²⁷⁶ Поредицата разкази на Уилям Лъо Кьо, като например „Нашествието от 1910 г.“, принадлежат към този жанр. Още през 1907 г. военният кореспондент на „Таймс“ Чарлз Репингтън осъжда посещението на кайзер Вилхелм II в Англия под същото заглавие, твърдейки, че това е коварно подготвително маньовър за германско нашествие (виж „Нашествие“, „Нешгънъл Ривю“, 20 ноември 1907 г.).

¹²⁷⁷ Германският посланик в Лондон, граф Паул Волф Метерних, казва в доклада си, че подстрекателството към война срещу Германия, се появява в началото на века, и трябва да се вземе съвсем насериозно, виж например доклада от 1 май 1905 г., AA: Große Politik, том 20, стр. 607.

¹²⁷⁸ Процесът е описан подробно в дневниците на Уилфрид Блънт. Той греши, вярвайки, че може да обори „Таймс“ с контрааргументи; виж същото: Дневници, том 2, стр. 191-192 (6 и 7 януари 1907 г.). Въпреки че „Таймс“ е фалирал, поемането му от лорд Нортклиф не променя позицията му; напротив, сега вестникът получава солидна финансова основа. За ролята на „Таймс“ като дългогодишен военнопотропаганден орган вижте например писмото от Хюстън Чембърлейн до граф Карл Пюклер от 18 септември 1914 г., препечатано в „Чембърлейн: Германия и Англия“, стр. 86-87. Според мнението на автора, тази агитация е започва да оказва влияние върху британския офицерски корпус през 1907/08 г.

¹²⁷⁹ Доклад от белгийския посланик в Лондон, граф Шарл дьо Лален, до белгийския външен министър, г-н Давиньон, от 24 май 1907 г.: „Какво друго може да се очаква от журналист като г-н Хармсуърт [Нортклиф], редактор на Daily Mail, Daily Mirror, Daily Graphic, Daily Express, Evening News и Weekly Dispatch, който в интервю, дадено от него пред Matin, казва: „Да, ние искрено мразим германците. Те са мразени в цяла Европа. Няма да позволя на моя вестник (Times) да публикува нищо, което да нарани чувствата на французите, но няма да отпечатам нищо, което да е добро за Германия.“ Цитирано от немския документ намерен в Брюксел, според Фарър: Англия при Едуард VII, стр. 147, преведено от автора.

¹²⁸⁰ Roewer: Kill the Huns, S. 90-94.

¹²⁸¹ Roewer: a. a. O., S. 97

¹²⁸² За действителната роля на германските военни и военноморски аташета в Лондон вижте Roewer: цит.с., стр. 106-110.

¹²⁸³ Дори такъв трезвомислещ наблюдател като бившия дипломат Блънт вярва през 1908 г., че кайзерът ще нападне Англия по всяко време, Дневници, том 2, стр. 219, 240 (Tgb. 21.10.1908, 18.3.1909).

¹²⁸⁴ За характеристиката на Артър Балфур като хладнокръвен дългосрочен стратег вижте Марго Аскуит: Автобиография, том 1, 1920; забележките на мемоаристката са особено ценни, защото тя е близък познавач на управляващата класа, в чиито кръгове присъства постоянно.

да се изразяват различно публично мнение, те са прави относно неуязвимостта на Британските острови.¹²⁸⁵

Няколко от политическите лидери на Англия изразяват различно публично мнение и от тяхна гледна точка има основателна причина за това. Великобритания е световна сила в продължение на цели два века. За англичаните световната сила е синоним на военноморско превъзходство и това зависи от силата на военния флот. Сред управляващата класа в Англия здравият разум изисква, силата на британския флот да бъде многократно по-голяма от тази на другите флоти.¹²⁸⁶

Затова те надхвърлят самоналожените си стандарти дотолкова, че валидният размер за изчисление трябва да бъде многократно по-голям от този на всички флоти в света взети заедно. Това неминуемо ще доведе до проблеми, защото някои държави по света започват да създават свои собствени военни флоти със забележими размери, като САЩ, Франция, Русия, Япония, Италия и, не бива да се забравя, Германия.

Политическите лидери на Англия не са глупаци – точно обратното; те хладнокръвно са пресметнали, че принципът на британското военноморско превъзходство, основан на чистото военноморско превъзходство, може да се поддържа само чрез внимателен подбор на противници и прилагане на принципа „да оставиш другите да се бият вместо теб“, който е бил успешен в продължение на столетия.

На практика това означаваше военноморско споразумение с надигащата се японска мощ, която е насърчавана да търси конфликт с Русия.¹²⁸⁷ Това води до Руско-японската война в Далечния изток, която завърши с унищожаването на руския флот.

С Франция обаче се сключва съюз, който включва и евентуалното разполагане на флот: в случай на френско-германска война, кралският флот ще защитава френското атлантическо крайбрежие, докато френският флот ще се концентрира в Средиземно море. Накрая, годините на подкупване на италиански политици водят до оттеглянето на Италия от Тройния съюз, съюза ѝ с Германия и Австро-Унгария, и така флотът ѝ е неутрализиран. Така остава Германия. Нейният военен флот, който се появява в началото на века, никога не е сериозна заплаха за кралския флот, независимо какво се публикува за него по онова време и до днес.¹²⁸⁸

Но този германски флот, се превръща в централният елемент на пропагандата за германската заплаха. Но баснята за германската заплаха не се появява от нищото. По-скоро има плашещо голям германски флот, който започва да доминира в световните океани. Този флот няма оръдия и не е брониран, но превозва пътници и насипни товари през океаните. Нарича се „Hapag“ и „Norddeutscher Lloyd“ и е с по 600 000 бруто тона водоизместимост всеки, и се превръща в най-важния търговски флот.¹²⁸⁹

Британските търговски кораби, които господстват в световните океани със своите стоки и кораби в продължение на два века, намират това развитие за заплашително.¹²⁹⁰ Де-

¹²⁸⁵ В този контекст, тогавашната преценка на Първия морски лорд, адмирал Фишър, е достатъчна. Той пише до главния съветник на крал Едуард, лорд Ешър, на 7 октомври 1907 г.: „Плашилото на инвазията, за което сега ви пиша, е толкова странно, че плаши германския кайзер и подчинените му, и те се безпокоят, че ние ще ги нападнем.“ Фишър: Спомени, стр. 181-182.

¹²⁸⁶ На 7 февруари 1912 г., докато Ричард Халдейн е в Берлин, за да осигури баланс в надпреварата във въоръжаването, военноморският министър Уинстън Чърчил публично заявява, че британското военноморско превъзходство ще бъде запазено, каквато и да е цената, вж. Чармли: Чърчил, стр. 75.

¹²⁸⁷ За съответния спорен дебат в Камарата на общините, когато подобна възможност за война стана очевидна след изненадващото въвеждане на англо-японския договор, вижте Hansard: Камара на общините, том 102, колона 1272 и сл.

¹²⁸⁸ Hierzu Roewer: Kill the Huns, S. 81–84 mit weiteren Nachweisen.

¹²⁸⁹ www.hapag-lloyd.de/de/about_us/history_between_1886_1918 [Достъп: 16 септември 2013 г.]; Вирт: Икономическата експанзия на Германия, стр. 16. За информацията относно възхода на Hapag и международната конкуренция, използвайки дневниците и меморандумите на корабособственика Алберт Балин, вижте Рьовер: По пътя към световната сила, стр. 130–132.

¹²⁹⁰ Военният министър Ричард Халдейн изрично посочва това по време на посещението си в Германия през 1912 г., давайки са пример германската химическа промишленост (вж. Халдейн, Ричард: Преди войната, Глава 2). Показателно е и сравнението на производството на чугун (в милиони тона): 1870: GB-6.06 D-1.26; 1910: GB-10.57 D-13.17; и производството на сурова стомана: 1870: GB-0.334 D-0.126; 1890: GB-3.64

сетилетие и половина след основаването на Германската империя (II Райх) през 1871 г. тази заплаха вече изглежда толкова очевидна за британците, че те се чувстват задължени да защитят своите световни пазари от германските продукти.

За тази цел въвеждат закон за обозначение на производителя, съотв. „Произведено в Германия“ (*Made in Germany*) за германски стоки, на тяхна територия.¹²⁹¹ Но това, което е замислено като дискриминация, се оказва неуспех, защото „Произведено в Германия“ бързо се е превърнало в желан знак за качество, въпреки че анонимни исторически фалшификатори в интернет платформата Уикипедия все още са разпространявали мита, че обозначението за произход е предназначено да предупреди за лошото качество на германските стоки по целия свят. Това е чиста пропаганда. Германските стоки плюс германският търговски флот – това е същината на въпроса, когато хората във Великобритания говорят за

Артър Балфур

„германска заплаха“, дори никой да не е посочил истинската ѝ същност. Да повторим: Това има малко или нищо общо с германския флот. Лидерът на английските консерватори, Артър Балфур, обобщава това в личен разговор с американския посланик Хенри Уайт в Лондон през 1910 г. Балфур казва: Вероятно сме глупаци, че не сме намерили досега причина да обявим война на Германия, преди тя да построи твърде много кораби и да ни отнеме търговията. Уайт: Вие сте благороден човек. Как е възможно да обмисляте такава неморална политика, че да провокирате война срещу безобидна нация, която има същото право да притежава флот, както и вие? Ако искате да се конкурирате с Германия, просто работете по-усърдно. Балфур: Това би означавало понижаване на жизнения ни стандарт. Тогава ще ни е по-лесно да водим война.¹²⁹²

Война срещу Германия. Балфур знае точно за какво говори, защото от 1904 г. тайната подготовка за тази война е основен фокус на неговата политика. Когато е сменен като министър-председател в края на 1905 г., нищо не се е променя. Както ще видим, той е напълно наясно с това.

Германската заплаха като пропаганден фактор, предизвикващ война, има странно развитие. След като войната започва, тя е заменена от пропаганда за германските зверства¹²⁹³, само за да изплува отново от неизвестността, когато Версайският договор от 1919 г. се опита да прехвърли цялата вина за войната върху германците. Никой интелигентен човек в Германия не вярваше в това по това време. Всички знаеха, че подписването на Германия под Версайския договор е било принудено от продължаването и засилването на британската блокада срещу Германския райх срещу глада. Според британски изчисления това следвоенно престъпление е коствало живота на 250 000 германски деца между ноември 1918 г. и юни 1919 г. Те бяха умрели от глад и недोхранване.¹²⁹⁴

През 60-те години на 20 век митът за германската заплаха получава окончателното си формулиране. Германец, вражески свидетел, усъвършенства лъжата за британската заплаха

D-2.14; 1910: GB-6.48 D-13.1; Данни според: Розенберг и др.: *Световни пазари и световни войни*, стр. 106. Тази заплаха е още по-ясна, когато се разгледа германо-английската търговия (в милиони райхсмарки): През 1909 г. вносът от Англия е бил 697, а за Англия - 997. В следващите години не само обемът, но и дефицитът се увеличават, от 876 на 1438 през 1913 г. Данните са според Баер: *Völkerring*, том 1, стр. 68.

¹²⁹¹ Закон за стоките от 23 август 1887 г., Payne: *Merchandise Act 1887*, стр. 33–66. Вижте също *made-in-germany.com* [достъп: 29 януари 2015 г.]. Както обикновено, съответната статия в Уикипедия [достъп: 29 януари 2015 г.] попада в категорията на историческата фалшификация: английската пропаганда за предполагаемата дефектност на германските продукти се приема за установен факт.

¹²⁹² Nevins: Henry White, S. 257, Übers. durch d. Verf.; einen ersten Hinweis auf dieses Gespräch habe ich bei Walsh: *How we planned the Great War*, Part IX, gefunden.

¹²⁹³ Анонимен шегаджия, цитирайки цитат от статия в Уикипедия за Фриц Фишер [достъп: 9 февруари 2015 г.], заявява, че въпреки участието си в НСДАП, Фишер не е бил убеден националсоциалист. Предвидимо е, че този „най-важен немски историк“ скоро ще бъде помазан като боец от съпротивата.

¹²⁹⁴ Според официални британски разследвания на историка Арчибалд Колжун Бел, завършени през 1921 г., но отпечатани едва през 1937 г. за официално ползване като „Официална история на блокадата“, се посочва следният брой на жертвите: 1914 до 1918 г. - 760 000, от които 300 000 само през 1918 г., плюс 250 000 в периода от примирието до лятото на 1919 г., когато е принудено подписването във Версай.

с лъжливите си показания. Именно историкът от Хамбург, Фриц Фишер печели първите си успехи при нацисткия режим.¹²⁹⁵

После той написва книга с показателното заглавие „Претенции за световно господство“. Книгата представлява самоденацификация под звездите и райетата и британското знаме. Фишер не се свени да подсилва вражеската пропаганда с изфабрикувани факти, като например коронния съвет при кайзер Вилхелм, на който уж е решено нападението срещу съседните държави.¹²⁹⁶

Какво срамно падение. Триумфът на „Претенции за световно господство“ е съпроводен от един странно трогателен факт: хора, които никога не са чели нито един оригинален германски документ, са писали за Германия и предполагаемото ѝ умишлено подбуждане на война в англо-американските публикации. Има просто обяснение за това: авторите не владеят немски език. Следователно, произведения като „Претенции за световно господство“ са незабавно преведени на английски и след това всичко съществено, което отговаря на този модел, също е преведено на английски. Австралиеца Дъглас Нютън публикува впечатляващ списък със съответните факти през 2014 г.¹²⁹⁷ и също посочва, че почти всички аргументи за предполагаемата германска предвоенна войнственост, са основани на действия по време на война, а не на действия преди войната. Това е нечестно. Всъщност това е чиста пропаганда. Никой от фантазiorите на световните сили никога не се е опитвал да обясни защо германското ръководство се държи толкова катастрофално аматьорски в седмиците преди избухването на войната. Защо например не използват Седмицата на Кил през лятото на 1914 г., за да заседнат поне десет британски бойни кораба в канала?

Може да си зададем въпроса, защо никой германски държавник не е наел наемен убиец, за да разстреля главния подстрекател на войната, краля на вестниците и собственик на „Таймс“ лорд Нортклиф. Не може да става въпрос за пари, нито за осъзнаването на злата му роля, поне след интервюто му в *Le Matin* през 1907 г.¹²⁹⁸ Споменавам тази възможност само защото, година след избухването на войната, на вечеря на 23 октомври 1915 г., германският външен министър Готлиб фон Ягов казва на принцеса Блюхер, родена англичанка, която седга до него: „Няма ли у вас някой, който да иска да застреля лорд Нортклиф? Той е най-лошият враг както на собствената си страна, така и на нашата. Той е по-отговорен за всички сегашни кръвопролития и касапници, от всеки друг в света.“¹²⁹⁹ Но това е късно, твърде късно прозрение, но не може да е направено от подстрекател на война в мирно време.¹³⁰⁰

Лъжата за миротворчеството. Лъжата за заплахата е пропагандно допълнена от лъжата за миротворчеството. Тя включва твърдението, че британското правителство, и външен министър сър Едуард Грей, се е борило за поддържане на мира до последния момент. Точно обратното, защото сред малкото хора, избрани от крал Едуард VII, е неговият съименник Едуард Грей, който осъществява искреното желание на английския крал да започне война за унищожение на Германия.¹³⁰¹ Административното ядро на тайната военна полити-

¹²⁹⁵ Всъщност, за Военният съвет от 1912 г. Фишер казва, че тогава императора и неговите сатрапи решават да завладеят света. Кларк отхвърля това, позовавайки се на други автори: *Sleepwalkers*, стр. 333 и 560 и сл.

¹²⁹⁶ Newton: *Darkest Days*, S. 313, Fn. 19–22, in *Sonderheit* Fn. 20.

¹²⁹⁷ Относно присъствието на британската ескадра в открито море на Седмицата в Кил и отмяната на събитието след убийството на австрийския престолонаследник виж Волф: *Понтийски Пилат*, стр. 284. Относно шпионската мисия на тази британска ескадра на Седмицата в Кил виж Хол: *Чернова на мемоарите*.

¹²⁹⁸ Вижте доклада на белгийския посланик в Лондон, граф Шарл дьо Лален, до белгийския външен министър, г-н Давиньон, от 24 май 1907 г.; атаките на Нортклиф срещу Германия, докладвани в него, също трябва да са известни на германската дипломация.

¹²⁹⁹ *Princess Blücher: English Wife*, S. 81, Übers. durch d. Verf.

¹³⁰⁰ Теодор Волф, главен редактор на „Берлинер Тагеблат“, е особено пренебрежителен към Ягов. Той цитира бившия канцлер Бюлов без коментар, например „...и този Ягов – той беше най-голямото нещастие и си мислеше, че може да се измъкне за дребни пакости“, цитирано от същия източник: *Wilhelminische Epoche*, стр. 39.

¹³⁰¹ Напразно е да се търси кореспонденцията и записите на крал Едуард VII. След смъртта му документите са унищожени, както е заповядал; виж *Blunt: Diaries*, Vol. 2, pp. 325–326. Склонността на Едуард към антигермански интриги не е широко разпространено само от германска страна; белгийският посланик

ка срещу Германия става Комитетът за имперска отбрана (CID), основан през 1904 г. Този орган, уж извън партийната политика¹³⁰², е трябвало да обмисли и вземе решение за предположаемо необходимите стъпки за доброто на Англия. Независим от партийната политика означава, накратко че е независим от всякакъв контрол.¹³⁰³ Например през януари 1906 г., либералите постигат убедителна победа на изборите¹³⁰⁴ с обещанието да се откажат от глобалната война, към която се стремят техните консервативни предшественици.¹³⁰⁵

Днешният читател пита с разбираемо любопитство кой всъщност е дал правото на тези хора да заобиколят парламента и да предприемат действия, които със сигурност водят до война срещу Германия, война, която същите тези мъже знаят много добре, че английският народ, особено след Бурските войни, не иска. Това ни води до фундаменталния проблем на британската политика и нейната управляваща класа: Англия не е демокрация в смисъла, който се разпространява днес, и дори парламентаризмът, е поставен под съмнение, в най-добрия случай предизвиква неудобство.

Човек от Военноморската разузнавателна служба (NID) на име Морис Ханки скоро е назначен за секретар на CID. Той ръководи и развива военните планове на Англия срещу Германия през следващите 25 години. Той предоставя информация за дейността си в началото на 60-те години на 20 век.¹³⁰⁶ Но и тук има съществени ограничения по отношение на първичните източници за периода преди 1914 г.: Ханки е писал дневник.¹³⁰⁷ 450 Но тези записи, като изключим медения месец на автора през 1903/04 г., започват едва на 4 март 1915 г., когато войната вече се води от 8 месеца. Възможно ли е Ханки да води дневника си редовно едва тогава. Но има значителни съмнения, защото, както се очаква, отсъствие на бележките му, съвпадат по период почти точно с отсъствието на протоколите от британския кабинет. Ако някой потърси протоколите за годините от 1910 до 1915 г., ще получи отрицателен отговор от пазителите на архивите на Нейно Величество в Кю¹³⁰⁸.

Според разказа на Ханки, подготовката за война срещу Германия се е състи от три фази:

- (1) принципна фаза през последните две години на управление на Балфур, 1904/05 г.,
- (2) политическа фаза от 1906 до 1909 г. и
- (3) фаза на изпълнение от август 1909 г. до август 1914 г.

Последната фаза на изпълнение започва със съставянето на „Военната книга“ (или по-добре: военен сценарий) – наръчник, който подробно описва кои ведомства трябва да подготвят и след това какви мерки да приложат срещу Германия.¹³⁰⁹

Описани са детайлите на блокадата срещу Германия, включително необходимите действия срещу неутралните държави, особено Белгия и Нидерландия. Тези две държави са

в Берлин, барон Грендъл, докладва няколко пъти в Брюксел по този въпрос; виж например доклада от 5 април 1906 г. в AA: *Belgian Documents*, No. 17. Британските политици, особено тези, близки до краля, категорично не са съгласни с това. Книгата на Фарър „Англия при Едуард VII“ е особено проникателна по този спор. Книга, публикувана през 1922 г., е особено зле приета в Англия. Десетилетия по-късно тя преживява удивителен ренесанс чрез няколко преиздания.

¹³⁰² Една от фигурите, дърпащи конците там, е придворният съветник лорд Реджиналд Ешър, който не заема никаква легитимна длъжност, вижте Фъргюсън: *Грешната война*, стр. 57.

¹³⁰³ Министър-председателят Аскуит хладнокръвно очаква това. Едва на 3 август 1914 г. той пише на любовницата си Венеция Стенли, че $\frac{3}{4}$ от партията му се противопоставят на неговия военен курс „на всяка цена“. В мемоарите си той изопачава този пасаж. Вижте Аскуит: *Писма*, стр. 616, преведено от автора.

¹³⁰⁴ От 670-те места в Камарата на общините, либералите получават 397, консерваторите 156, ирландските националисти 77, а лейбъристите 2 места, вижте www.election.demon.co.uk/genresults [достъп: 02.06.2015]; също в Blunt: *Diaries*, том 2, стр. 124 и сл.

¹³⁰⁵ Встъпително слово за общите избори през 1906 г. от лидера на либералите Кембъл-Банерман през декември 1905 г., по Neilson: *How Diplomats Make War*, стр. 87.

¹³⁰⁶ Hankey: *Supreme Command*; ders.: *Government Control*.

¹³⁰⁷ Архиви на Чърчил: HNKYI. Въпреки това, редица писма на Ханки до съпругата му от въпросния период са оцелели, пак там. HNKY3.

¹³⁰⁸ Кю (Kew) е район в лондонския квартал Ричмънд на Темза. Там се намира кралски дворец и ботаническа градина. (б. пр.)

¹³⁰⁹ Hankey: *Government Control*, S. 26; zu Hankeys herausragender Rolle auch Haldane: *Before the War*, S. 138 (Pdf), im Original S. 185.

разглеждани като най-важните потенциални създатели на проблеми за успешна икономическа война.

През 1910 г., една година след въвеждането на „Военната книга“¹³¹⁰, е взето окончателното решение за континенталната война: британските експедиционни сили ще бъдат разположени на северния фланг на френската армия. Тъй като британският флот се противопоставя със своя план за десант на войски в Северна Германия, министър-председателят Аскуит заменя своя военноморски министър през 1912 г. с действащия министър на вътрешните работи и безспорен хардлайнер Уинстън Чърчил. Както ще стане ясно в последните дни на мир, той е един от факторите за решението на Англия да започне война срещу Германия.¹³¹¹

В мемоарите си министър-председателят Аскуит изобразява нещата така, сякаш Уинстън Чърчил, а не самият той, е въвлечъл Англия във войната с действията си.¹³¹² 454

Той умишлено пропуска да спомене, че е поставил подстрекателя на войната Чърчил на централната позиция на военноморски министър именно за тази цел. Всички вътрешни хора знаят какво означава това и оставят съответните бележки за поколенията.¹³¹³

Но да се върнем на CID. Златният час на създателя на „Военната книга“ Морис Ханки идва във вторник, 28 юли 1914 г., когато по молба на министър-председателя Аскуит му е позволено да достави „Военната“ книга в кабинета му на Даунинг стрийт 10. Тайните военни мерки на Англия са в ход по план. Ханки двусмислено отбеляза: „Благодарен съм, че правителството не поема никакви рискове.“¹³¹⁴

Тъй като в печата не може да се появи и дума за това, че вземащите решения в Англия са решили да започнат война, на Ханки е наредено да издаде заповед за прикриване. Той го прави.

Докато хората в Германия все още мислят как да запазят мира, министър-председателят на Англия вече е във война. В никакъв случай не е целеустремен човек. Имаме първокласен източник за това как се е държал същата вечер: дневникът на съпругата му Марго. След това Аскуит влиза в спалнята им, където тя чете небрежно вечерните вестници, той сяда на леглото, за да я целуне (очевидно достатъчно необичайно, за да е отбелязано) и да ѝ каже, че това, което Комитетът за имперска отбрана обсъжда и решава от две години, сега се случва. „Това означава война!“, написва Марго Аскуит в дневника си и на вечеря няма никой на масата им, който да се изненада.¹³¹⁵ И този детайл също е част от реалността на CID. Чрез своя секретар Ханки, основателят на CID Балфур, остава здраво свързан в британските военни планове. След като Аскуит става министър-председател, това тайно сътрудничество стана почти формализирано. Възниква вътрешнополитическата гротеска на съвместната работа на правителствения глава и лидерите на опозицията, заедно да надхитрят парламента. Целта им изглежда си струваща цената. Целта е война срещу Германия. Когато възможността се появява през лятото на 1914 г., британската дипломация оказ-

¹³¹⁰ Една от обичайните полуистини се съдържа в мемоарите на отговорния държавен секретар по военните въпроси, Халдейн, който пише, че Военната книга е завършена точно преди избухването на военните действия (вижте Халдейн: *Преди войната*, стр. 138 (PDF)). Правилната дата е 4 години по-рано.

¹³¹¹ Морли: *Меморандум за оставка*, стр. 4, според който Чърчил е преследвал влизането във войната с „най-голяма демонична енергия“. Превод от автора.

¹³¹² Asquith: *Memories*, Bd. 2, S. 7.

¹³¹³ На 26 юли 1914 г. например, министърът на колонии Луис Харкорт безуспешно умолява министър-председателя Аскуит да ограничи Чърчил, вече известен като подстрекател на война (Меморандум, документи на Харкорт, библиотека Бодлиан, Оксфорд). Тази роля е известна и на германската страна; вижте например доклада на германския военноморски аташе Ерих фон Мюлер до кайзер Вилхелм II от 1 декември 1913 г., BA MA: RM5/1093, n.p. (PDF, стр. 178).

¹³¹⁴ Brief von Maurice Hankey an seine Frau Adeline vom 29. 07. 1914, Churchill Archives Centre, HNKY3/19.

¹³¹⁵ Доклади от посланик Бюканън до външния министър Грей от 26 и 28 юли 1914 г., Гуч и др.: *Британски документи*, том 11, № 153, стр. 247. Също така доклад от белгийския посланик в Санкт Петербург от 30 август 1914 г., Белгийски документи № 167.

ва натиск върху руското ръководство да предизвика европейска война заради австроунгаро-сръбския конфликт след убийството на престолонаследника в Сараево.¹³¹⁶

Този натиск е толкова показателен, че или е напълно пропуснат от британската „Бяла книга“ от 5 август 1914 г., или е възпроизведен в цензуриран вид.¹³¹⁷

Британският посланик в Санкт Петербург по това време, сър Джордж Бюканън, също е принуден след войната да редактира мемоарите си.¹³¹⁸

Също толкова показателна е мобилизацията на британския флот. Тя започна на 27 юли 1914 г. Чърчил пише на жена си на следващия ден: „Всичко клони към катастрофа и колапс. Аз съм заинтересован, готов и щастлив.“¹³¹⁹

Тази мобилизация няма за цел да заплаши Германия, както многократно се твърди по-късно¹³²⁰, а по-скоро да сигнализира на Франция и Русия, че вече може да започнат. Така е съобщено по дипломатически канали и така е разбрано и в Париж и Санкт Петербург.¹³²¹

Тези мерки включват заемането на позициите на британския флот два дни по-късно. Това е чиста демонстрация на война за съюзниците, защото точно на този ден ескадрата от големи кораби, назначени за бреговата отбрана на Франция, се среща в Ламанша с френския президент Раймон Поанкаре, който се връща от официалното си посещение в Русия.¹³²²

Армادات приветства съюзника. При слизането си в Дюнкерк, когато питат капитана на кораба, дали вярва, че войната все още може да бъде избегната, той казва: „Да стане това ще е много жалко, защото никога няма да намерим по-благоприятни обстоятелства.“¹³²³

Лъжата за Белгия. В началото на август 1914 г. се ражда лъжата, че Великобритания е трябвало да се намеси в европейската война, за да защити Белгия.¹³²⁴ Това е също толкова невярно, колкото се твърди и днес.¹³²⁵ В този случай трябва да споменем, че от 1906 г. Великобритания сключва непрекъснато актуализирано военно споразумение за използване на Белгия като плацдарм за разполагането на британските експедиционни сили в случай на френско-германска война, за да се неутрализира германското настъпление.¹³²⁶ Великобритания няма никакво задължение съгласно международното право, за защитата на белгийс-

¹³¹⁶ Съответните доказателства могат да бъдат намерени във *Fay: Origins*, том 1, стр. 5, 9 [PDF версия, стр. 13, 17, 23]. Истинският скандал е, че след това разкритие фалшификатите, които засягат същността на т. нар. военна вина, трябва да са общоизвестни в продължение на 80 години, но дори и днес те се игнорират с каменно мълчание. Натискът на Бюканън е насочен и към Лондон; вижте например доклада от 25 юли 1914 г., *Gooch et al.: British Documents*, том 11, док. 124.

¹³¹⁷ *Buchanan: My Mission*, 2 Bde.

¹³¹⁸ В *Op. cit.*, Vol. 1, p. 100, се съдържа крейящата лъжа, че дипломатическата кореспонденция между Лондон и Санкт Петербург е изцяло съхранена в съответните „Синя и бяла книга“. Тиме, „Мемоари на Бюканън“, р. 56–60, доказва обратното.

¹³¹⁹ *Churchill: World Crisis*, S. 171.

¹³²⁰ На 30 юли 1914 г. Грей лъже германския посланик Лихновски, че мобилизация на флота не е проведена и не е предвидена, виж доклад до райхсканцлера от 30 юли 1914 г., AA: Германските документи за избухването на войната, том 2, стр. 163. Декларацията е отменена на 31 юли 1914 г., виж оп. съч., том 3, стр. 4.

¹³²¹ Агенция Ройтерс от Санкт Петербург, Манчестър Гардиън от 31 юли 1914 г.: „Пътуването на британския флот от Портланд направи огромно впечатление.“ Превод от автора. Впечатлението върху военната група в Лондон е също толкова голямо, виж писмото на адмирал Фишър до Чърчил от 31 юли 1914 г., в което той предава съответната похвала от Артър Балфур, Документи на Чърчил, CHAR 13/28, стр. 21 и след това.

¹³²² *Corbett: Naval Operations*, S. 26.

¹³²³ Паметна записка на британското правителство от 4 август 1914 г., предадена от английския посланик сър Едуард Гошен следобед в Министерството на външните работи, за запазване неутралитета на Белгия от страна на Германия, AA: Документи за избухването на войната, том 4, стр. 59 и след това.

¹³²⁴ Например, в труда на Макмилан: „Войната“, стр. 564; също и в „Стивънсън: Първата световна война“, стр. 48 и сл.

¹³²⁵ Подробностите излизат наяве в края на 1914 г., след като германските окупационни сили в Брюксел откриват съответните досиета; за откритията на документите вижте AA: *European Politics during the Decade before the War*, passim, и AA: *Aktenstücke zum Kriegeausbruch*, стр. 62–67, като предговор към *WTB: Die amtlich Kriegesdepeschen*, том 1, където споразуменията на Генералния щаб са възпроизведени както в немски превод, така и във факсимилен оригинал (loc. cit., стр. 67–73).

¹³²⁶ Бившият дипломат Уилфрид Блънт пише за тези маневри, които смята за юридически трик, в своите дневници, публикувани през 1918/19 г., виж пак там, Дневници, том 2, стр. 432.

кия неутралитет.¹³²⁷ „Съмнително е, че която и да е отделна сила-гарант по Договора от 1839 г. е длъжна да поддържа белгийския неутралитет, ако другите се въздържат или му се противопоставят. Кабинетът счита този въпрос за политическо, а не за правно задължение.“¹³²⁸ Така Аскуит казва на английския крал на 29 юли 1914 г. Три дни по-рано той казва в тесен кръг: „Нямаме никакво задължение да им помагаме [на белгийците]“.¹³²⁹

Няколко дни по-късно, на 6 август 1914 г., Аскуит лъже обществеността с обратното твърдение, за да оправдае изненадващото обявяване на война срещу Германия.¹³³⁰ Причината е, че господата на Даунинг стрийт № 10 просто търсят претекст, който може да бъде представен като правдоподобна причина за война.

И все пак белгийската афера започна с германския автогол, и едва ли можеше да бъде по-лошо. На 29 юли 1914 г. германският канцлер Теобалд фон Бетман-Холвег представя на британския посланик Гошен своето мнение за евентуален взаимен неутралитет, включително германското обещание да остави териториалната цялост на европейска Франция и Белгия недокосната след конфликт.¹³³¹ С това той официално започва дискусията за Белгия, въпреки че за всеки знаещ е било ясно, че Германия ще премине през Белгия, съгласно плана „Шлифен“.

Два дни по-късно външният министър Грей категорично отхвърля това предложение.¹³³² Но сега Грей насочва британския кабинет, да се използва като повод за войната неприкосновеността на Белгия. Той прави още една изпреварваща крачка. Сякаш наивно пита германския посланик принц Лихновски дали Германия ще декларира ясно, че няма да атакува Франция дори в случай на война. Той естествено очаква отрицателен отговор на този въпрос.¹³³³ Лихновски обаче обещава това по собствена инициатива от името на Германия. Сякаш това не е достатъчно, канцлерът, външният министър фон Ягов и германският кайзер, повторят обещанието за ненападение три пъти.¹³³⁴ Сега Грей трябва да дръпне ръчната спирачка. Той скрива германското обещание от британския кабинет.¹³³⁵ Защото само така, Великобритания официално можеше да влезе във войната на 2 август 1914 г.¹³³⁶, защото на този ден кабинетът, игнорирайки истинските факти, решава по искане на военноморския министър Чърчил, да разположи британския флот за защита на френското крайбрежие. Франция незабавно получава съответния ангажимент.¹³³⁷

Грей заявява следното: „Упълномощен съм да дам уверението, че британският флот ще осигури всякаква възможна защита, в случай че германският флот се появи в Ламанша или Северно море, за да предприеме враждебни действия срещу френското крайбрежие или срещу корабоплаването.“¹³³⁸

Грей отбелязва в същия документ, че въпросът трябва да се пази в строга тайна. Франция незабавно се мобилизира.

¹³²⁷ Цитирано в Asquith: *Letters*, стр. 114. Преведено от автора.

¹³²⁸ Пак там, стр. 114. Превод от автора.

¹³²⁹ Речта на Аскуит в Камарата на общините, вижте *Daily Mail*, 7 август 1914 г.

¹³³⁰ Записка от райхсканцлера от 29 юли 1914 г., АА: Документи за избухването на войната, том 2, стр. 95.

¹³³¹ Устна нота от британския посланик в правителството на Райха от 31 юли 1914 г., АА: Документи за избухването на войната, том 3, стр. 14 и сл.

¹³³² Именно в този дух Грей информира британския посланик в Париж на 1 август 1914 г., Gooch et al.: *British Documents*, Vol. 11, Doc. 426.

¹³³³ Доклад на германския посланик до Министерството на външните работи от 1 август 1914 г., Министерство на външните работи: Документи за избухването на войната, том 3, стр. 66.

¹³³⁴ Телеграми от кайзер Вилхелм II до крал Джордж VI, от канцлера до посланика в Лондон, от министъра на външните работи до посланика в Лондон, всички на 1 август 1914 г., АА: Документи за избухването на войната, том 3, стр. 74, 76 и сл.

¹³³⁵ Това е решено в много тесен кръг през нощта на 1 срещу 2 август 1914 г., виж Елизабет Халдейн, *Дневник от 1 август 1914 г.*, Документи на Елизабет Халдейн, MSS20240, цитирано тук в Нютон: *Най-мрачните дни*, стр. 153.

¹³³⁶ Loreburn: *How the War came*, S. 211 f.

¹³³⁷ Морли: Меморандум за оставката, стр. 14. Лорд Морли е член на кабинета на Аскуит; меморандумът му за причините за оставката му е публикуван едва след смъртта му.

¹³³⁸ Меморандум от Грей до френския посланик на 2 август 1914 г., като меморандум в Gooch et al.: *British Documents*, том 11, док. 487. Преведено от автора.

В този момент изобщо не се говори за германския ултиматум към Белгия.¹³³⁹ Германия обещава да не атакува Франция, ако Великобритания също остане настрана. Това оптимално гарантира неутралитета на Белгия, ако Грей и компания държат на него, то не го искат, защото търсят повода за обявяване на война. Следователно Грей отново лъже собствения си кабинет.¹³⁴⁰

Германското правителство отново допуска неразбираема грешка: не прави веднага публично достояние, особено важното германско обещание за ненападение.¹³⁴¹ 485 Когато измамната тактика на Грей излиза наяве няколко дни след обявяването на война от Великобритания, той измисля фантастична история, която се опитва да подкрепи с фалшифицирани документи.¹³⁴²

Третият и най-фатален автогол в белгийския случай е отбелязан от германското ръководство чрез нахлуването в страната. Описах подробно тази грешка, която позволява на британците да измислят германската военна вина и да прикрият собственото си решение да започнат войната.¹³⁴³

Германското нахлуване в Белгия е безценен дар за британската военна група около Аскуит и Грей.¹³⁴⁴ „В онези дни не бях пристрастен към молитвите, но доколкото можех, се молах германците да нахлуят в Белгия... Нахлуването в Белгия е изпратено от небето извинение, за да обоснова обявяването на война.“¹³⁴⁵ Ето как Франсис Стивънсън обобщава решителните дни в британския кабинет.

Тя се позова на високопоставен източник, защото е секретарка и близка на канцлера Лойд Джордж. Този дар от германското нахлуване все още не изглежда достатъчен за британските военнлюбци. Те добавят фалшива молба за помощ от Белгия.¹³⁴⁶ Но преди обявяването на войната от страна на Великобритания, все още липсва такава молба. Молбата на белгийския крал за помощ е отправена едва на обяд на 5 август 1914 г., т.е. след като Великобритания вече е обявява война на Германия.¹³⁴⁷

Противно на твърдението на Грей от 3 август, молбата за помощ следователно не може да бъде причината за обявяването на войната.

Лъжата за демокрацията. Лъжата за липсата на демокрацията в Германия, е следната: Във Великобритания, за разлика от Германия, едно демократично легитимно правителство решава да започне война, като се твърди, че едно демократично правителство има по-голямо право да започне войната. Това е абсурдна пропагандна лъжа. Великобритания не

¹³³⁹ Указ от Министерството на външните работи до министъра в Брюксел от 2 август 1914 г. за предаване на ултиматума на белгийското правителство до 20,00 ч., с краен срок за отговор 3 август 1914 г., 14,00 ч., Министерство на външните работи: Документи за избухването на войната, том 3, стр. 122 и сл.; Доклади от министъра в Брюксел до Министерството на външните работи относно отговора на белгийското правителство от 3 август 1914 г., цит. съч., том 4, стр. 1, 27–30.

¹³⁴⁰ Morley: Memorandum on Resignation, S. 13 f.

¹³⁴¹ Едва в речта си в Райхстага на 4 август 1914 г. Бетман-Холвег споменава отхвърлянето на германските предложения от страна на англичаните, Baer: Völkerkrieg, том 1, стр. 43–47, тук стр. 46.

¹³⁴² Британското правителство: Кореспонденция относно европейската криза, Док. 123, очевидно неволно включен в тази Бяла книга на 5 август 1914 г., показва, че Грей и Министерството на външните работи са изопачили действителните събития от предходните дни.

¹³⁴³ Roewer: Kill the Huns, S. 110–131.

¹³⁴⁴ Например, Аскуит в писмо до Венеция Стенли от 4 август 1914 г.: „...получихме новината, че германците са нахлули в Белгия и обявихме на „смелите белгийци“, че ще се наложи да се противопоставят на преминаването им със силата на оръжието. Това опростява нещата...“, пак там: Писма, стр. 150.

¹³⁴⁵ Stevenson: Years, S. 73 f.

¹³⁴⁶ Вижте например мемоара на британския посланик в Берлин до Министерството на външните работи от 4 август 1914 г., който се позовава на предполагаема релевантна информация от британския министър на външните работи, Министерство на външните работи: Документи за избухването на войната, том 4, стр. 59 и сл.

¹³⁴⁷ Вижте също циркуляри от белгийския външен министър до дипломатическите мисии от 5 август 1914 г., номера 43 и 44 от Белгийската „Сива книга“ от 1914 г., които показват, че искането за помощ е отправено едва след като белгийското правителство е било помолено да го направи от Лондон.

може да бъде наречена демокрация, за разлика от Германия, защото в Германия, за разлика от Англия, има всеобщо избиранелно право (за мъжете) преди Първата световна война.¹³⁴⁸

В действителност, решението за война не е взето от демократичен орган, а е дело на малко малцинство в британския кабинет. Това са министър-председателят Аскуит и министърът на външните работи Грей. Те са подкрепени от военноморския министър Чърчил и след известно колебание, от канцлера на хазната Лойд Джордж.¹³⁴⁹

Решението за започване на война никога не е официално обсъждано от кабинета. Съответните протоколи от кабинета са унищожени.¹³⁵⁰

„Секретността от кабинета е умишлена.“¹³⁵¹ Така казва лорд Лорбърн. Той е министър в същия кабинет. Той е абсолютно прав. Едва на 11 април 1911 г., точно три години след като Аскуит встъпва в длъжност като министър-председател, Грей информира министър-председателя за тайните споразумения с Франция.¹³⁵² До този момент само двама политици – самият Грей и военният министър Халдейн, са наясно с интензивната военна подготовка, които са в ход от 1905 г. насам. Писмото на Грей до Аскуит не оставя място за съмнение. Тази строга изолация остава. Само избрани министри като Чърчил и Лойд Джордж са поканени на отделни заседания на Комитета за имперска отбрана.

Това е действителната основа за предполагаемо демократичното решение на Англия да започне войната. Официалното парламентарно обсъждане е още по-малко подходящо. Когато Грей информира членовете на Камарата на общините на 3 август 1914 г. за дългогодишните военни споразумения с Франция и Русия, които той и Аскуит изрично отричат в продължение на години¹³⁵³, той предизвиква вълнение, но не и организирана парламентарна дискусия. Това също е предотвратено на следващия ден.¹³⁵⁴ Дори на 4 август 1914 г. не се провежда обсъждане в кабинета за обявяването на война срещу Германия. Вместо това, Аскуит отново се среща с малкото си лоялни последователи късно вечерта за игра на бридж и след това изпраща пратеник до английския крал, който, подпомогнат от двама войнствено

¹³⁴⁸ Броят на гласовете във Великобритания на общите избори през 1906 г. е бил 7 264 608. Това се е увеличило с приблизително 500 000 гласа на двата избора през 1910 г. (виж www.election.demon.co.uk [документ: 2 юни 2015 г.]. Според преброяването от 1901 г., постоянното население на Великобритания е било 41 605 220 (виж Brockhaus, 1908, том 8, стр. 350-351). Поради множеството избиранелни права, броят на гласовете не е същият като броя на имащите право на глас; последното число е значително по-малко. Следователно е трудно да се определи делът на имащите право на глас спрямо постоянното население. Във всеки случай той е бил значително по-малък от 1/6.

¹³⁴⁹ В края на юли 1914 г. Лойд Джордж прочита пред кабинета доклад от Министерството на финансите си, който предвижда големи финансови и икономически бедствия, ако войната започне, но прави неочакван обрат, като казва, че самият той не вярва в това, вижте Морли: Меморандум за оставка, стр. 5 и след това.

¹³⁵⁰ Същата констатация важи и за записите и писмата на крал Едуард VII, виж Blunt: Diaries, том 2, стр. 325 и сл.

¹³⁵¹ Лорбърн: Как дойде войната, цитирано в Posonby: Falsehood, S. 18 (pdf).

¹³⁵² Писмо от Грей до Аскуит от 16 април 1911 г. Оуен: Скрита перспектива, стр. 100.

¹³⁵³ Протоколи от дебатите в британския парламент по въпроса на лорд Хю Сесил и отговора на министър-председателя Аскуит от 10 март 1913 г., въпроса на сър Уилям Байлс и отговора на министър-председателя Аскуит от 24 март 1913 г., Hansard 1913, том 50, колона 42 и след това (10 март 1913 г.), Hansard 1913, том 50, колона 1316 и след това (24 март 1913 г.), въпроса на г-н Кинг и отговора на сър Едуард Грей от 28 април 1914 г., Hansard 1914, том 61, колона 1499 (28 април 1914 г.), въпросите на г-н Кинг и сър Уилям Байлс от 11 юни 1914 г., Hansard 1914, том 63, 457 и след това (11 юни 1914 г.); виж също Брентано: Der Weltkrieg, стр. 71, преведено на немски там. Първият такъв случай се е случил на 27 ноември 1911 г. Протоколът е отпечатан в Posonby: Falsehood, стр. 12 (PDF). Същата констатация важи и за дипломатическите дискусии, като например между консервативния външен министър лорд Лансдаун и германския дипломат граф Метерних през 1905 г., а малко след това и със заместник-държавния секретар сър Томас Сандерсън, доклади от германското посолство в Лондон до канцлера от 28 юни 1905 г. и 9 октомври 1905 г., AA: Große Politik, том 20, стр. 636, 663. Новият военен министър, Ричард Халдейн, лъже особено очевидно в началото на 1907 г., виж доклада на германския посланик граф Метерних до канцлера от 31 януари 1907 г., AA: Große Politik, том 21, стр. 469; кайзерът отбелязва в полето: „Лъжа“. Последният път, когато Чърчил, Халдейн и Грей лъжат, е през юни 1914 г. на срещата с корабособственика Алберт Балин, който е специално изпратен от германското правителство. вж. Roewer: Kill the Huns, стр. 75–77 с допълнителни препратки.

¹³⁵⁴ Действията на Грей и парламентарният дебат са представени подробно и в правилната хронология в „Нютон: Най-мрачните дни“, стр. 223–248.

настроени членове на Тайния съвет, подписва декларацията, с която обявява, че Великобритания е във война с Германия. Нито един представител, избран от британския електорат, не участва в тези последни процедури.¹³⁵⁵

Дневникът на бившия дипломат Уилфрид Блънт може да се използва като ориентир. От 30 юни 1914 г. той предоставя ежедневни доказателства за това как този добре информиран човек е подведен от подвеждащите твърдения на хората на Аскуит-Грей. Обявяването на войната е изненада както за него, така и за масите негови сънародници.

С това обявяване на война, за което обществеността научава на 5 август 1914 г., завършва текстът на дневника, публикуван през 1919 г.¹³⁵⁶ Това е записът под същата дата. Но не е цялата истина, защото е пропуснато следното: „И така, ето ни сблъскваме се с последиците от инатливостта на Грей... За кого воюваме? За Русия, тиранина на Полша, Финландия, Персия и цяла Северна Азия. За Франция, нашия хищнически съюзник в Северна Африка, и накрая за Белгия с нейното срамно конгоанско владичество.“¹³⁵⁷ Блънт е възнамерявал военният му дневник да бъде публикуван посмъртно.¹³⁵⁸ Но това така и не се случи.

Към авантюристичния ход на обявяването на война от Англия, има гротескна подробност свързана с германският посланик Лихновски.¹³⁵⁹

Той получава паспортите вечерта на 4 август 1914 г. с мотива, че Германия е обявила война на Великобритания. Читателят е изумен, но е прочел съвсем правилно. Написаното не съответства на фактите, но отразява идеално желанията на Министерството на външните работи. Там се предполага, че след предишните провокации и откритата реч за войната, на външния министър Грей на 3 август 1914 г. Германия няма друг избор, освен да обяви война на Англия, след Русия и Франция. Но това не се случва. Сега поддръжниците на войната в Британското външно министерство с в недоумение. Не само че трябва сами да обявят военное положение, но и бързо да съставят удобния, но вече фатален документ в отговор на предполагаемо обявяване на война от Германия.

Харолд Никълсън, синът на държавния служител, е изпратен през нощта. Той прави както му беше казано. Той носи на баща си добрата новина, че германският посланик не само е приел новия документ без протест, но и с готовност е предал компрометирания стар документ, който очевидно дори не е чел. Германецът няма представа как отново е заблуден и какво оръжие държи без съгласието си и отново го дава без нужда. Наивният Лихновски е мечтаният избор за британците.¹³⁶⁰

Резултат и последици. Ето как Великобритания влиза във войната и ето как войната се превръща в Световна война, която никога нямаше да избухне без целенасочените действия на британската военна клика. Всички противоположни разкази се основават на купчина укривателства и лъжи. Както бившият първи морски лорд Джаки Фишър пише по своя драстичен начин малко след войната: „Нацията беше водена към войната от илюзии.“¹³⁶¹ Лъжите, създадени от тези илюзии, са упорити. Те са се запазили и до днес.¹³⁶²

¹³⁵⁵ Newton: *Darkest Days*, S. 274–278.

¹³⁵⁶ Blunt: *Diaries*, Bd. 2, S. 428–431 (Tgb. 30. 6. bis 5. 8. 1914).

¹³⁵⁷ Blunt: Tgb. 5. 8. 1914, Winfrid Scarven Blunt Papers: diesen Hinweis verdanke ich Newton: *Darkest Days*, S. 319.

¹³⁵⁸ Blunt: *Diaries*, Bd. 2, S. 431.

¹³⁵⁹ Wolff: *Pontius Pilatus*, S. 374 f.; същата история, от британска гледна точка, е много подобна, вж. Никълсън: *Nicolson: Portrait*, S. 423–425.

¹³⁶⁰ Ролята на Лихновски е изобразена особено драстично в Англия. В дневниците си, том 2, бившият британски дипломат многократно нарича Лихновски, когото смята за антигермански настроен, поляк; още по-драстично, Jellicoe: *Game*, стр. 93, 105: „глупак“. На заседанието на кабинета от 2 август 1914 г., на което Грей измама британския кабинет, той използва изявления на германския посланик („Лихновски вярва, че правителството му е полудяло“), за да подхрани антигерманската си пропаганда; виж Harcourt: *Papers*, преведено от автора. Само в съвременната немска историография поведението на Лихновски получава необмислена похвала; виж например John C. Röhl: *Biographical Sketch*, в: www.deutsche-biographie.de/sfz51034.html

¹³⁶¹ Fisher: *London Magazine*, 1/1920, im Original: »The Nation was fooled into the War«.

¹³⁶² Такъв е случаят с оксфордския историк и официален биограф на Чърчил сър Мартин Гилбърт (1936–2015) в неговата шесттомна „История на XX век“, публикувана от 1997 г. нататък, том 1, стр. 640.

ПРОПАГАНДАТА НА АНТАНТАТА 1914 – 1919.

автор Удо Валенди, 1985 г.

*Alliierte Kriegspropaganda 1914-1919, Udo Walendy
Historische Tatsachen Nr. 22, 1985*

Периодичният печат в Англия през 1914 г. Когато Великобритания влиза в Световната война през 1914 г., това не е защото е заплашена или нападната от някого, или правата ѝ са нарушени. Влизането на Британската империя във войната не става по желанието на народа. Англия, подобно на Германия, е конституционна монархия, но не народът, а няколко водещи аристократи желаят войната, под претекст за обвързващите тайни договори, и поради открито изразяване на чисто британските интереси, силово да наложат „баланса на силите в Европа“.

Какво означава „налагането на британските интереси“ в ерата на империализма и какви средства са легитимни за тази цел, е демонстрирано от господарката на световните океани. Сред отдавна установените инструменти на властта, са флота, професионалната армия, добре организираната световна търговска система и независимата икономическа политика, осъзнаваща британските интереси, в глобално взаимосвързана информационна политика.

Успехът на британската глобална експанзия и водеща роля, е подпомогнат от разпространението на английския език като световен език, и от пропагандирането на привидно демократичната структура на взаимосвързаните инструменти на властта.

Терминът „привидно демократичен“ се използва тук умишлено, защото в Англия богатата класа, в зависимост от своя ранг и влияние, има и все още има значително по-голяма тежест във формирането на общественото мнение, отколкото средностатистическият човек.

Ако един предприемач притежава един или повече широко разпространяващи се големи вестници, или цяла медийни компания, той може да сформира един вид паралелно правителство, да сваля министри и кабинети и в дългосрочен план да „приведе“ населението в съответствие с конкретна политика в британски интерес, задавайки тона както за приятелски отношения, така и за враждебни настроения. Последното се прави съвсем непочтено чрез т.нар. „правото на свобода на изразяване“.

През 1914 г. Алфред Чарлз Уилямс Хармсуърт, издигнат в ранг баронет от крал Едуард VII през 1904 г. и получил титлата лорд Нортклиф, с място в Камарата на лордовете през 1905 г., разполага с глобално организирана частна вестникарска мрежа. От 1908 г. на сам той упорито и настойчиво използва своя бизнес в служба на антигерманската пропаганда.

Той притежава следните масови вестници: *The Times*, *Daily Mail*, *Daily Minor*, *Evening News*, *Weekly Dispatch*, *Sunday Pictorial*, *Observer*, *Overseas Daily Mail*, *Leeds Mercury*, *Glasgow Herald*, *Manchester Courier*, френското издание на *Daily Mail* в Париж, руското издание на *The Times* и „Новое время“, издаван в Русия.

Нортклиф също има участие в *Morning Post*, *Graphic*, *Daily Telegraph*, *Daily News*, *Daily Chronicle*, *Westminster Gazette*, *Manchester Guardian* и няколко други масови вестника.

Милионите хора, до които той може да достигне ежедневно с мненията и внушенията си, е огромен, особено във време, когато вестниците са практически единственият източник на актуална информация.

Британският кабелен монопол за предаване на новини, стигащи в Лондон от Европа до Америка и другите континенти, с глобалната Британска общност, изградена в дългосрочен план от британските политици, удобно проправя пътя за континентална експанзия, ежедневната двучасова телефонна връзка между Лондон и *Maison de la Presse* в Париж, и задграничните информационни служби и вестникарски клонове, допринасят за осигуряването на практически световен новинарски монопол.

Това е само един от безбройните примери, в които пропагандата за Световна война продължава като историография.

Редом с Нортклиф работят: лондонската информационна агенция *Reuters* (основана през 1851 г. като полуофициално диспечерско бюро) с клонове в Кейптаун, Кайро, Александрия, Аден, Калкута, Бомбай, Сингапур, Пенанг, Хонконг, Шанхай, Пекин, Йокохама, Техеран, Аделаида, Сидни, Мелбърн, Бризбейн, Нова Зеландия и Уелингтън.

Паралелните операции включваха *Agence Havas* в Париж, както и официалните пресбюра на британското и други правителства, някои контролирани чрез информационните министерства или дипломатическите служби.

Освен частната си собственост, компанията поддържа партньорства с филиали на вестникарски компании като амстердамския „*Telegraaf*“, „*Secolo*“, „*Courriere de la Sera*“ в Италия, и „*New York Times*“, „*New York Herald*“, „*Tribune*“, „*Sun*“, „*Sydney Sun*“ в САЩ. Освен това има и други англоезични издания: широко разпространеното илюстрирано списание „*Life*“ в Ню Йорк, „*Prensa*“ в Буенос Айрес, „*Mercurio*“ в Сантяго, Чили, както и собствени издания в британските доминиони.

Британските вестници, които не са под контрола на лорд Нортклиф, се опитват да постигнат успех в продажбите, особено по време на войната, с още по-сензационни истории на ужасите срещу Германия и фантастични изображения на германските насилия. Те също достигат до милиони читатели както в Англия, така и извън нея.

Ефективността на тази мрежа е такава, че страните извън Европа, не получават други новини за войната освен чрез *Reuter*, *Havas* или изданията на Нортклиф. Те веднага възприемат тактиките на главните британски пропагандатори.

Дори печата в германските колонии препечата новини от тези източници, защото при избухването на войната те са напълно откъснати от родината майка.

Това, което Нортклиф не успява да постигне, Ройтер постига със своята световна разузнавателна служба. Уникален съюз в служба на съюзническата политика!

Пресбюрото, официалната цензурна и информационна агенция, и Асоциацията на собствениците на вестници, основана на 7 август 1914 г. от лорд Кичънър (британският държавен секретар по военните въпроси до 1 август 1914 г.) и Уинстън Чърчил (първи лорд на Адмиралтейството), поемат комуникационната стратегия между правителството и печата при избухването на войната през 1914 г. и свикват седмични „Вестникарски конференции“.

Докладите са издавани по искане на Адмиралтейството, военното министерство и Форин офис. Отговорността е на издателя на вестника, който може да публикува каквото сметне за правилно и подходящо, при условие че са спазени специалните цензурни постановления (Закона за защита на кралството). Ако издателят е допуснал грешка, той е може да бъде преследван; ако докладите, които не са одобрени от Пресбюрото и въпреки това са публикувани, издателят не може да се оправдае с незнание на разпоредбите. За да избегне сблъсъци с печата, доколкото е възможно, Пресбюрото изпраща тайни инструкции до издателите на вестниците и списанията през определени интервали. До края на войната съществуват няколкостотин цензурни постановления.¹³⁶³ Понякога инструкциите са изпращани до издателите на вестниците под формата на листовки. Те представляват своеобразен наръчник за английския печат по време на войната и са важно средство за ефективно осъществяване на цензурата.¹³⁶⁴

Това, в допълнение към ефекта на въведената цензура, води за първи път до единна ориентация на целия британски печат. И предизвиква до по-нататъшно обединяване както на антигерманските, така и на неутралните печатни органи.

Методите на пропагандата на Нортклиф. Печата в Нортклиф веднага трансформира безусловната подкрепа за британската военна политика в „патриотична кампания срещу хуните и варварите“, „християнски кръстоносен поход за защита на човечеството“, „кампа-

¹³⁶³ Edward Cook, "The Press in the War Time", London 1920, S. 58

¹³⁶⁴ Hermann Wanderscheck, "Weltkrieg und Propaganda", Berlin 1935, S. 53

ния срещу германската агресия за световното господство“, „защита на малките нации и международното право“ и „защита на демокрацията срещу бруталния милитаризъм“.

Целта оправдава средствата: „Право или не, това е моята страна“ остава мотото. Франция и Великобритания много добре знаят, че именно руската обща мобилизация, която по никакъв начин не е провокирана от Германия, всъщност предава европейското измерение на австро-сръбския конфликт, и това се вижда от усърдието, с което този факт е незабавно прикрит от западните съюзници чрез фалшифицирането и пропускането на документи, обяснени с неточни аргументи. Ярък пример за това е телеграмата, отпечатана във френската „Жълта книга“ за 1914 г., № 118, която е използвана повторно и в по-късни френски издания.

*„Поради общата мобилизация на Австрия и тайните, но непрекъснати мобилизационни мерки на Германия през последните шест дни, е издадена заповед за обща мобилизация на руската армия, тъй като Русия не може да продължава да се оставя да бъде изпреварена без най-сериозната опасност; в действителност нейните военни мерки съответстват само на тези, предприети от Германия. Поради убедителни стратегически причини, след като научи че Германия се превъоръжава, Русия не можеше повече да отлага превръщането на частичната мобилизация в обща мобилизация.“*¹³⁶⁵

Както казах, това е един от многобройните официални френски фалшификати. Текстът представя невярна информация, за да прехвърли вината върху Германия. Царското правителство никога не е оправдавало общата си мобилизация с никакви германски мерки или намерения. Оправданието му, основано на австроунгарската обща мобилизация, е неточно, тъй като решението за обща мобилизация на Австро-Унгария е взето едва на 31 юли в 11,30 ч., докато руската мобилизация е започва два дни по-рано, на 29 юли. Така световната пропаганда остава ангажирана с френското погрешно представяне.

Първият приоритет е да се мобилизират и вдъхновят хората за война. За тази цел трябва да се разпалят отвращение и омраза към врага, а волята за победа над чудовището да бъде доведена до ярост. След това съюзниците, и неутралните страни, трябва да бъдат привлечени за собствените цели и все повече да им се внушава отвращение, дори ярост, срещу онези, считани за „единствено отговорни за войната“, знаейки много добре, че с прикритата информационна стратегия милионите хора не могат да си съставят правилна преценка за истинския контекст на въпроса за вината във войната.

Но и това е планирано: да се повлияе на вражеското население и неговите съюзници, манипулации на новините, всичко с цел парализиране духа на войските и вътрешния фронт, което да доведе до вътрешен бунт.

Най-важната роля в тази пропаганда играят лъжите – не предпазливите, а наглите, крещящи лъжи. Те са използвани в различни форми: като умишлени официални лъжи и като полуофициални лъжи от неназовани кореспонденти, които не изискват доказателства и следователно могат да се освободят от подробности. Всичко е санкционирано с „правото на свободата на мнение“, според мотото: „Откога лъжите са наказуеми?“

Репортер на лондонския „Дейли Мейл“ (*Northcliffe Press*), капитан Уилсън, с готовност признава след войната, че веднага след избухването на конфликта през август 1914 г. му е предадено по телеграфа от Лондон в Брюксел да напише истории за насилия и зверства, за предпочитане върху деца и млади жени, и ако няма такава налична информация, да впусне свободно т въображението си, което той прави изобретателно чрез подривна дейност, разпалване на „класови антагонизми“, агитация и дезинформация.¹³⁶⁶

Повтарящите се подобни „доклади“ имат за цел да укрепят доверието и да убедят дори интелектуалния елит: професори, директори, духовници и лидерите на нацията. Аргументите – „все пак сме чували за това от други източници“, „нещо подобно уж се е случило миналата седмица“, „германците са известни с това, че са способни на всичко“, „отговорните знаят какво правят“ – осигуряват огромно успокоение, особено след като е известно, че

¹³⁶⁵ A.v. Wegerer, "Der Ausbruch des Weltkrieges". aaO . Bd. 11. S. 231

¹³⁶⁶ Arthur Ponsonby, "Lügen im Kriege", London 1928, deutsche Ausgabe Berlin, hrsg. von der Deutschen Informationsstelle, S. 88

военният съд ще намеси незабавно, ако бойният дух в името на „високите идеали на човечеството“, за които се сплотява нацията, отслабне или, още по-лошо, ако собствените лидери на нацията бъдат обявени за лъжци.

„Вратата в почтеността на собственото правителство, което уж не прави нищо, за да противодейства на подобни публикации в печата, а напротив изцяло ги одобрява, съчетана с непознаването на ситуацията в противниковия лагер и невъзможността за проверка на подробна и дори фундаментална информация по време на войната от цивилното население и военните, са толкова решаващи фактори, че официалните, полуофициалните и частните лъжи в печата могат да бъдат изливани в непрекъснат поток без съпротива или критика, стига зад тях да стои достатъчна сила.“

Съюзниците разполага с всички континенти и световни океани като свой арсенал, с изключение на ядрото на Европа. Официалната пропаганда използва голямо разнообразие от методи, вариращи безпроблемно от откровена измислица до полуистини, от преувеличаване на определени факти до отричане на други, от оправдаване на някои връзки до неточно осъждане на други.

Законът и моралът могат да бъдат облечени според модата на деня. В потока от постоянно ускоряващи се новини са вмъкнати очевидно неверни, предимно умишлено фалшифицирани преводи или описания на изображения, съществена информация или документи са укривани, игнорирани или пропускани, докато приказките и преувеличенията, заедно с вездесъщите, необвързващи доклади неподкрепени с доказателства или от анонимни „очевидци“, са представени на масовият читател, за да ги поема по време на ежедневната си закуска.

Историческите събития показват, че тази пропаганда е успешна, че подобно нещо е възможно в този свят, в който живеем, че победителите са свободни да лъжат както си поискат и никакъв божествен съд няма да ги накаже за престъпните последици от лъжите им. Историческите събития обаче показват също, че от този момент нататък, истината и справедливостта между народите са изгубени и дори след края на войната никога не намерят своето място в принципите на международното право и междудържавните отношения. Все повече и повече народите по света се оплитат в международно изpletени мрежи от лъжи, дори в „мирно време“, така че настоящата международноправна ситуация може да бъде описана само като неморален хаос.

За победителите догмата за „единствената германска военна вина“ и „единствената германска вина за военните престъпления“ остава привидно „необходим“ инструмент за господство за осъществяване на „патриотични цели“, защото това е най-добрият начин да се отблъснат от цялата мръсотия, която собствените им ръце са разбъркали. Войната не може да възникне от глупост, от емоционално заслепено неправомерно поведение, от властолюбивите мотиви на различни, особено неотговорни фактори, не от взаимодействието на катастрофални развития, не от страха на всички от всички останали, не от конкретни екзистенциални обстоятелства.

Не, германската алчност, германският милитаризъм, германската бруталност, германската монархия, германската раса, германската арогантност и поквара трябва да бъдат отговорни. Вината и невинността трябва да бъдат географски различни. Германия е достигнала сегашната си държавност само чрез исторически натрупана „вина“, „алчност“ и „бруталност“ в рязък контраст с всички останали, които обикалят страната си с катехизиса и убеждават последователите си с благочестиви химни.

Достоверността на цялата тази съюзническа военна пропаганда по целия свят зависи от тази догма. Следователно тя абсолютно не може да бъде поставяна под въпрос, дори след последвалия мир.

Прусия и Германия всъщност са страните в Европа, които бяха водили значително по-малко войни в сравнение с други държави, че те придобиват колониите си по мирен път, за разлика от останалите – кой е наясно с това?

(През 425-те години от XVI век до 1925 г., общо 109 години война се дължат на Бранденбург-Прусия-Германия, 179 години на Англия и 224 години на Франция!¹³⁶⁷

Или още по-ясно: След Втората световна война до 1980 г. има 127 въоръжени конфликта, костващи живота на 32 милиона души – без подстрекателство, причинно-следствена връзка или участие на германци!¹³⁶⁸

Лъжите за войната се повтарят като барабанен звън, както по време, така и след войната, допълвани от още лъжи и така се запечатват все по-дълбоко в съзнанието на хората.

Трезвите гласове на предупреждението остават безнадеждно малцинство и политически без трайно влияние. Каква полза има официалното признание на многоуважаемия Хамилтън Файф пред Камарата на общините, „че Министерството на пропагандата е изфабрикувало лъжи със същата педантична грижа, с която другите министерства произвеждат боеприпаси“.¹³⁶⁹

Тези лъжи не спират, дори „производството на сапун“ от човешки трупове е възродено през 1945 г., вместо „отрязани детски ръце“ се предоставят безбройни и още по-жестоки истории на ужасите, в крайна сметка ескалират до милиони. Въпреки, че отдавна е установено чрез документални доказателства, че Германия по никакъв начин не е единствено отговорна за избухването на Първата световна война, тази истина не намира политическо приложение, защото реториката на вината произвежда все по-гротескни абсурди.

Кралете на печата продължават да контролират „общественото мнение“ дори след края на войната. Нортклиф и Ройтер се споразумяват от самото начало на войната да не допускат морални ограничения при оформянето на новините, а съзнателно да използват лъжи и измами, само с една цел – победа за Англия. Пропагандата за насилията и военните престъпления непрекъснато се разширява, докато не само преобладаващата система на управление по това време монархията, не е единствената цел; по-скоро „германската раса“ като такава е фундаментално деградираща до най-ниското ниво на човешката цивилизация.

Кайзерът е особена цел на британската пропаганда: Вилхелм II съчетава стария, осъдителен начин на мислене на своя дом, който разглежда насилието и грубата сила като необходими инструменти на политиката, с необузданите си амбиции младата Германия, се стреми към универсално господство в римски стил. Чрез своята свръхамбициозна надпревара в сухопътното и военноморското превъоръжаване той превърна Европа във военен лагер. Нападението над Белгия, насилие, подобно на това, как едър, силен мъж брутално пребива невинно дете, отчужди всички честни хора по света от Германия и нейния кайзер; тя ясно показва, че на думата на германското правителство никога повече не може да се вярва. Вилхелм II най-ясно въплъщава пангерманизма, идеята за мисията на Германия в света и германското искане за световно господство и глобален престиж. Пламенната вяра в превъзходството на германската раса и култура, превъзхождащи всички останали раси, го задължаваха да разпространява германизацията по целия свят, като едновременно с това предотвратя асимилацията от германците на другите раси и народи. Кайзерът се надяваше, че един ден Германия ще бъде толкова могъща, обединена и уважавана, колкото древен Рим, предопределена да цивилизова света и да провъзгласи мисията на човешкия прогрес от Германия.

Пропагандата често експлоатира недостатъците на характера на кайзера. Неговата арогантност, вярата му в артистичния си талант, неговата гордост, безграничната му амбиция, суета, вярата му в божествено предопределената му имперска власт и привързаността му към византизма са изобразени като дяволски и нелепи в множество рисунки и карикатури.¹³⁷⁰

В други писания кайзерът е изобразяван като олицетворение на ненаситния икономически капитализъм. Тясно свързана с този необуздан капитализъм е неговата жажда за власт. В широко разпространен памфлет на Самюел Георг, Вилхелм II е заклеймен като

¹³⁶⁷ Hermann Wanderscheck, *"Weltkrieg und Propaganda"*, Berlin 1935, S. 120 – 121.

¹³⁶⁸ *"Die Welt"*, Hamburg, 3. Oktober 1980.

¹³⁶⁹ H. Wanderscheck, *aaO.*, S. 181.

¹³⁷⁰ H. Wanderscheck, *aaO.*, S. 123 - 125

Антихрист.¹³⁷¹ В него се казва: „1. Христос обясни, че неговата мисия е да изпълнява волята на Светия отец и че всички хора са братя. Императорът заяви, че неговата воля трябва да се изпълнява, че неговите войници трябва да се подчиняват само на една воля – неговата собствена. Императорът не гледа на хората като на братя, а като на пушечно месо. 2. Христос заявил, че е дошъл, за да даде на хората живот, който им е угоден. Заповедта на императора към войските е: никакви пленници, никакви ранени, разстреляйте всички! 3. Христос заявил: Моето царство не е от този свят. Императорът казал: Моето царство е целият свят; за да го завладее, ще укрепя целия си народ, дори с цената на живота на последния човек!“

Пропагандата прави най-странните сравнения относно властта и арогантността на императора. Той обикновено е изобразяван като олицетворение на престъпник. Всяко възможно престъпление му е приписвано и цялото му минало е подлагано на проверка. Той е сравняван с Атила, с Калигула, с Ирод, с войник от Вермахта, с луд, с дегенериран паралитик, с Луи XIV, с Наполеон, с Юда.... Лондонските вечерни новини описват императора на 6 август 1915 г. като „бясното куче на Европа“.¹³⁷²

Мелодиите възхваляващи Англия, създават хармония между британската мисионерска пропаганда и британските военни цели, и се изпълняват паралелно. Те се превръщат в химн на Англия.

„Шулце-Геверниц обобщава това: „Английското национално чувство е едновременно космополитно. Службата на собствената нация се представя като служба на човечеството. Защото собствената нация се смята за пазител на най-висшите културни ценности, към които другите народи гледат с възхищение и подражание. Англизирането на нациите означава насърчаване на човешката култура. Излишно е да се посочва, че подобна вяра в националната сила е първостепенно средство за пропаганда.“¹³⁷³

По време на Втората световна война президентът на САЩ Франклин Д. Рузвелт ще разбере и използва това чувство още по-добре и по-ефективно.

Отварянето на „задната врата към войната“ (военна провокация срещу Япония), бомбардировките срещу цивилни граждани, двете атомни бомби, хвърлени върху Япония, която отдавна е била готова за мир, разполагането на войски по целия свят, подкрепата, укрепването и разширяването на болшевишката „тирания“ (според Уилям Чърчил през 1921 г., „най-ужасяващата тирания в световната история“¹³⁷⁴) – всичко това сякаш избледнява в незначителност.

Безобидно, несъществуващо, пред лицето на постоянното тръбене на „защитника на човечеството за мир и свобода“, пропагандирани чрез световна новинарска мрежа. Ф. Д. Рузвелт като съвременник на разпадането на Британската империя, се научава от британците, как да постигне подобно въздействие.

Структурната организация на британския и френския печат позволява различни градации. Има частни доклади от фронтовата линия, анонимни полуофициални „разкази на очевидци“ и накрая официални съобщения и „разследващи констатации“.

Тъй като обаче официалната информация е не по-малко съдържана от неофициалните съобщения в печата, доверието в неофициалните се засилва, докато „частните кореспонденти“ са насърчавани да я налагат още по-силно.

Първоначално британската вестникарска пропаганда, за разлика от френската, действа децентрализирано в *Maison de la Presse* в Париж; различни официални органи, включител-

¹³⁷¹ Samuel George, "Proof that the Kaiser is Anti-Christ", London o.J., 1914.

¹³⁷² Frederic Norton, "The mad dog of Potsdam", London

¹³⁷³ H. Wanderscheck, aaO., S. 84 Б. пр. Излишно е да подчертавам, че това е изключителна (нагласаксонска) нагlost на една самозабравила се нарцистична нация, удавена в собствения си късоглед егоизъм и расизъм. Това е и начина на мислене на британския елит от англосаксонски расисти, който подпали двете световни войни, и днес техния „Франкеницайн“ САЩ със самочувствието на световен жандарм, разпалва кризи и войни по целия свят, в името на своите вездесъщи интереси. Принципът на англосаксонската пропаганда е „крадецът вика – дръжте крадеца“ или тяхната мания за световно господство и универсална цивилизаторска роля, я преписват на германците, които никога не са имали такива цели, но в карикатурен, гротескен и абсурден вид.

¹³⁷⁴ Б. пр. Но в проявите на нейните Лененско-Троцкистки и Сталински варианти. След това социализма еволюира постепенно до държавен капитализъм.

но политическите партии, предоставят ресурси, организационна подкрепа и информация за пропагандните усилия. Те спомогат за прикриването на официалния фон на вестникарските публикации. Така се постигна успешно закръгляване на целия пропаганден спектър, гарантирайки, че изведнъж цялата история на германския народ, неговата философия и литература, неговата културна история, „пруският милитаризъм“, тяхната колониална политика, тяхната форма на управление и всъщност всички аспекти на политическия им живот, постоянно и изключително ще се разкриват само като ужасни, и войната ежедневно изважда тези ужаси наяве.

Тъй като повечето обикновени хора нямат изобщо задълбочени познания в тези разнообразни области, и особено по време на война, естествено не са в състояние да мислят критично, а експертите са изолирани личности без влияние, или пренебрегнати, или принудени да мълчат „като патриоти“, пропагандата достига до масите във всички области на интереса със своята „образователна“ продукция.

Министерствата – първоначално Форин офис с неговите четири „политически отдела“, а след избухването на войната „Дипломатически отдели“, „Новинарски отдели“, „Министерство на вътрешните работи“ и „Неутрален печат“ – осигуряват това.

„Бюрото за военна пропаганда“, отделите за печата на Военното министерство, Адмиралтейството, Службата за военно снабдяване и Службата за боеприпаси – всички работят заедно, за да привлекат най-талантливите писатели, художници (включително карикатуристи и илюстратори), оратори, фотографии (ретушисти) и филмови продуценти. От листовки до вестници, брошури и книги, от рекламни изображения до официални доклади за разследвания, всичко се разглежда и прилага по целия свят. Тези, които не говорят английски, ако се смятат за „образовани“, можеха поне да го четат. И това е достатъчно. Много от препратствията, типични за изданията на чужд език, са избегнати.

Още през август 1914 г. в Лондон е създадено Официално пресбюро. То координира информацията и инструкциите, упражнява цензурата, събира и компилира документите и докладите и ги разпространява сред местния и чуждестранен печат. Организацията извършва и преводи на важни текстове, брошури и книги. Серията от пропагандна литература започва с официалното публикуване на цветните книги по въпроса за вината за войната: „Синята книга“ в Англия, „Жълтата книга“ във Франция и „Оранжевата книга“ в Русия.

Тук вече откриваме официалното фалшифициране на истинските факти, чрез укриването на съществените връзки, например за руската обща мобилизация, нейната дългосрочна подготовка, започнала още през есента на 1913 г., и разбира се на руските цели, както и тайните дипломатически съюзи между Русия и Франция и Франция и Великобритания, Русия и Великобритания и военните споразумения с Белгия. Тук откриваме и фалшифициране на документи, например чрез промени в датите на отделните мобилизационни мерки; знак, че отговорните лица знаят много добре значението на тези връзки.¹³⁷⁵

Докладът на Брайс. Следващата стъпка е скандалният „Доклад на Брайс за насилията и престъпленията, извършени от германски войски“. Виконт Брайс, бившият британски посланик в САЩ, който е добре познат зад Атлантика, е умишлено избран за тази задача. Този доклад ще се превърне в огромен пропаганден успех за съюзниците във войната и е продукт на Бюрото за военна пропаганда, създадено от Форин офис. Въпреки, че голямата част от материалите, представени в този доклад, идват от частно, непублично разследване, те получават официална подкрепа от британското правителство и затвърдяват вярата в германските насилия в неутралните страни, особено в САЩ. През септември 1914 г. в Лондон вече е сформиран подкомитет на Белгийската комисия по насилията, в който участват английски разследващи служители.

Докато белгийската комисия публикува първия си доклад през август 1914 г. (*Commission d'enquete sur la violation des regles du droit des gens, des lois et des coutumes de la guerre*¹³⁷⁶: 22 доклада), а този на френската комисия се появява още на 8 януари 1915 г. (в

¹³⁷⁵ Siehe v. Romberg, "Oie Fälschungen des russischen Orangebuches", Berlin 1922, Alfred v. Wegerer, "Das russische Orangebuch von 1914", Berlin 1925

¹³⁷⁶ Комисия за разследване нарушаването на международното право, законите и обичаите на войната.

„*Journal Officiel de la République Française*“¹³⁷⁷), работата на английския разследващ комитет отнема значително повече време. Той е завършен едва през май 1915 г. и успява да предостави отлична услуга, като „наркотик“ за английското частно и обществено недоволство по време на въвеждането на всеобщата военна повинност в Англия. Английският комитет е поумело съставен от белгийско-френския; той не включва нито един член на правителството, за да не бъде обвинен комитетът в „пристрастност“. Състои се изцяло от „независими“ адвокати и хора с юридическо образование. Председателят на комисията, назначена от британското правителство под ръководството на Аскуит, е бившият британски посланик във Вашингтон, виконт Брайс, и следните членове: виконт Брайс, сър Фредерик Полък, сър Едуард Кларк, сър Алфред Хопкинсън, г-н А. Л. Фишър, г-н Харолд Кокс и г-н Кенелм Е. Дигби.

Джеймс Брайс

Докладът, озаглавен „Великобритански доклад за установените германски прояви на насилие“, е публикуван и включва доказателствения си материал в обширно приложение, озаглавено „Доказателства и документи, представени пред Комитета по установените германски прояви на насилие“.¹³⁷⁸ Съдържа 288 страници, отпечатани със ситен шрифт, предоставящи доказателства за насилия, извършени от германски войници в Белгия, заедно с откъси от разпоредбите на Втората Хагска конференция и 11 факсимилета на пасажи от предполагаеми дневници на германски войници.

Докладът и приложението са публикувани и на немски език през 1916 г. от издателство „Харисън и снове“ в Лондон.

Докладът на Брайс приписва доста по-лоши неща на германското окупационно присъствие, отколкото докладите на белгийската и френската комисия. Според английската пропаганда, войната сякаш се е превърнала в съзнанието на пруските офицери в някаква свещена мисия и най-висше задължение на всемогъщата държава, която сама по себе си е едновременно армия и държава. Всяка жестокост е разрешена, ако обещава успех. Провъзгласена от армейските командири, тази доктрина сякаш е проникнала сред офицерите и дори е заразила непрофесионалните войници, което води до оправдаването на убийството на цивилни като военен обичай и стига до привикване на масови убийства, а жените и децата естествено стават основните жертви. Не може да се предположи, че това е национална доктрина; по-скоро тя е откровено [неясно] милитаристична доктрина: резултат от внушенията на управляваща класа, която е замислила, пропагандирала и мечтала за война толкова дълго време, че е станала жертва на духа на войната, хипнотизирана от него. Тази доктрина е ясно изразена в официалната германска монография за обичаите на войната в окупираните територии, публикувана от германското издание на генералния щаб. Тази книга пропагандира мнението, че всички милитаристични нужди, сметени за подходящи, ще бъдат залегнали в закона. Германските войници и офицери действаха съответно по тях.

Докладът „Брайс“ е разделен на два основни раздела. Първият описва ексцесиите и насилията, извършвани от германските войски в Белгия; вторият – нарушенията на международното право. Последната част е разгледана от следните гледни точки:

1. Отношението към цивилните в Белгия и Франция, включително убийства ни във Франция, отношението към жените и децата, използването на цивилни като живи щитове по време на военни операции, плячкосване, палежи и безразсъдно унищожаване на имуществото.

¹³⁷⁷ Френският държавен вестник.

¹³⁷⁸ H.M. Stationery Office 1915. 61 Seiten, Part I: Conduct of the German troops in Belgium. Part II: Breaches of Rules and Usages of War and acts of inhumanity in Invaded Territories. — Appendix to the Report of the Committee on Alleged German Outrages. — Contents: Depositions, Diaries, Proclamations, Conventions concerning the laws and Customs of War on land. (Част I: Поведение на германските войски в Белгия. Част II: Нарушения на правилата и обичаите на войната и актове на насилие в окупираните територии. — Приложение към доклада на Комисията по установените германски престъпления. — Съдържание: Показания, дневници, прокламации, конвенции за законите и обичаите на война на сушата.)

2. Престъпления, извършени по време на обикновени военни операции, които нарушават правилата на войната и споразуменията на Хагската конференция, включително убийството на ранени или военнопленници, обстрелването на болници, транспортните средства на Червения кръст и носилки, както и злоупотребата с Червения кръст или бялото знаме.

Според доклада, всички изброени престъпления, са потвърдени от свидетелски показания. Доказано е, че в много части на Белгия са извършвани преднамерени и систематични масови убийства на цивилното население, придружени от единични убийства и други актове на насилие; масово невинни цивилни, мъже и жени, са убивани по време на войната, жени са изнасилвани, а децата убивани; грабежите, палежите и произволното унищожение са разпореждани и насърчавани от офицерите на германската армия; още в началото на войната са извършвани планирани умишлени палежи и разрушения, без военна необходимост, като част от системата на общ терор; правилата и обичаите на войната често са нарушавани, особено чрез използването на цивилни, включително жени и деца, като прикритие за въоръжените сили, попадащи под обстрел, в по-малка степен чрез убийството на ранени и пленници, и чрез честата злоупотреба с Червения кръст и бялото знаме.

Убийствата, изнасилванията и грабежите са обхващали много части на Белгия във време, несравнимо с никоя война между цивилизовани нации през последните три века.¹³⁷⁹

14 Цитираните доказателства са били показанията на белгийци и англичани, дадени предимно в Англия, но също и във Франция. Показанията не са били полагани под клетва; понякога са били изисквани писмени клетви, но дори и тогава без надеждно, проверено потвърждение от неутрални източници. Нито едно от тези показания не е било международно проверено от неутрални експерти. Яростта на войната е отменила тези „формалности“. Докладът включваше, наред с други неща, и историите за „отрязаните ръце на белгийски деца“, като по този начин подкопаваше себе си, защото точно тази лъжа, която предизвика световна сензация, беше – също толкова международно – опровергана след войната.

„Отрязаните детски ръце“. Парижкият кореспондент на вестник „Таймс“ на 27 август 1914 г. съобщава: „Мъж, когото не съм виждал“¹³⁸⁰, е казал на служител на Католичес-

кото общество, че е видял със собствените си очи, как германски войници отрязват ръцете на дете, което се е вкопчило в полите на майка си.“

На 2 септември 1914 г. вестник „Таймс“ уж цитира френски бежанци: „Те отрязват ръцете на малкото момче, за да няма повече войници за Франция.“ „Изображенията на дете без ръце са много популярни на континента, както във Франция, така и в Италия. *Le Rive Rouge* публикува изображение на 18 септември 1915 г. и го прави още по-зловещо на 26 юли 1916 г., като показва как германски войници ядат детски ръцете.

Le Journal публикува снимка на 30 април 1915 г., показваща статуята на дете без ръце. Но най-грубата от всички, която вече не съдържа никакви елементи на достоверност е карикатура, публикувана в испано-английският в-к „*La Critica*“ в Буенос Айрес (препечатана в *Sphere* на 30 януари 1925 г.). Надписът на тази карикатура гласи: „Библията над всичко“, а отдолу има надпис „Нека малките деца дойдат при мен“. Кайзерът е изобразен да стои с брадва зад огромен пън, ръцете му са потъмнели от кръв. Купчини ръце лежат около пъна. Той маха на жена, да му доведе няколко деца.“ Довеждат онези, които се вкопчват в майка-

¹³⁷⁹ H. Wanderscheck, aaO. S. 129 - 131

¹³⁸⁰ Т.е. от сорта на „Една жена ми каза на пазара“

та; някои от тях вече са с отрязани ръце. Отразаните ръце за нанизани на щикове, а в един случай дори са заковани на врата...

В парламента има обичайните извинения, предполагащи, че историята е истина, въпреки че единственото доказателство е „видяно от неизвестни свидетели“.¹³⁸¹

Никой не си прави труда да попита колко дълго ще живее едно дете, ако ръцете му бъдат отрязани и няма хирургическа помощ за спиране на кръвоизливите чрез бинтоване на китките му; отговорът е само няколко десетки минути, докато не загине от кръвозагубата.

Така изникват паралели със „специалните газовите камери“¹³⁸², уж изобретени три десетилетия по-късно, и служителите в концлагерите които влизат в стая, пълна с цианиден газ, съдържаща 1000 до 3000 трупа, за да ги извлекат! И те биха живели само няколко минути, защото цианидните пари проникват през кожата и причиняват смърт в рамките на минути.

Дори по отношение на по-късното митично твърдение за „6-те милиона унищожени евреи“, никой не е поискал конкретни, научни, технически, организационни и съдебномедицински ексхумационни доказателства. Мащабът на тези събития и въздействието на „официалните декларации“ ще се увеличат драстично по време и особено след Втората световна война в сравнение с годините 1914–1918.

Италианският министър-председател Франческо Нити по-късно пише в мемоарите си: „За да се предаде истината за настоящата европейска криза на света, е необходимо да се унищожат всички злонамерените легенди, създадени от военната пропаганда. По време на войната Франция, заедно с другите съюзници, включително нашето собствено правителство в Италия, разпространяваше най-безсмислените приказки, за да събуди бойния дух на нашия народ. Зверствата, приписвани на германците, караха кръвта ни да смрази. Чувахме историята на бедните малки белгийски деца, чиито ръце били отрязани от „хуните“. След войната един богат американец, трогнат от френската пропаганда, изпрати емисар в Белгия с намерението да осигури прехраната на тези осакатени деца. Но той не успя да намери нито едно такова. Когато все още бях начело на италианското правителство, заедно с Лойд Джордж проведохме обширни разследвания, за да установим истинността на тези ужасяващи обвинения, някои от които бяха съобщени поне до имена и места. Всеки разследван случай се оказва измислица.“

Папата също провежда свое разследване. Полковник Репрингтън пише в своя „Дневник от световната война“, том II, стр. 447: „Кардинал Гаске ме информира, че папата е обещал да вдигне голям шум и протест пред света, ако може да се докаже дори един случай на изнасилване на белгийски монахини или отрязване ръцете на деца. Започна разследване и много случаи са разгледани с помощта на белгийския кардинал Мерсие. Но не беше доказан нито един такъв случай.“¹³⁸³

Германското правителство не възразява официално срещу доклада на Брайс; очевидно то не е наясно със значението на доклада за съюзническата пропаганда. Германия се задоволява с неофициални германски контрапамфлети, които доказват клевети, неточностите, грешки, фалшификациите и умишлени изфабрикуваните жестокости (Карл Гимен, „Германските жестокости в Белгия и Северна Франция“; Мари Луиза Бекер, „Принос към изясняване докладите за жестокостите на врага“; Вилхелм Мартен, „Лъжата на заплата в Англия: Дебат с доклада на Комисията Брайс“).

¹³⁸¹ A. Ponsonby, aaO. S. 76 – 77.

¹³⁸² Б. пр. Бутафорните газови камери в Освиенцим, са построени след войната, като част от наглата пропаганда на съюзниците.

¹³⁸³ A. Ponsonby, aaO. S. 79

Темата за „антисемитизма“ също е експлоатирана по това време, въпреки че германската монархия е известна с много доброто си отношение към евреите в страната.

Например, „Централният комитет за националните патриотични организации“, основан в края на 1914 г. под председателство на британския министър-председател Аскуит и ръководещ множество пропагандни асоциации,

публикува памфлет, озаглавен „Евреите и войната“. Съдържание: Докато Англия е приятелски настроена към евреите, в Германия царува антисемитизъм. Следователно се очаква озлобените и преследвани евреи да дойдат в Англия, за да се борят за победата на съюзниците. Това ще гарантира и освобождаването на поробените евреи от германското робство. Предговорът е

написан от Леополд де Ротшилд. Брошурата е разпространена на множество езици.

Произходът на тази идея за белгийските деца с отрязаните ръце идва от действителните жестокости вършени от белгийските колониални власти в Конго, където хиляди местни хора са осакатявани по този начин, за провинения в плантациите, на белгийския крал Леополд. Така отрязването на ръцете на чернокожите, вършено от белгийската, сега се представя съвсем умишлено като германско престъпление срещу белгийските деца.¹³⁸⁴

Франция не закъснява. По време на Първата световна война, публицистите на „Съюзническите и асоциирани сили“, основно вестникарският барон лорд Нортклиф в Англия и медийните магнати във Франция, разработват нов вид лъжа от вече разпространените. Престъпленията преписвани на врага, са напълно измислени злодеяния, описвани и осъждани в масовите публикации, с използване на съвременните за епохата технологии. Това включва фалшифицирани изображения, първоначално карикатури, по-късно манипулирани фотографии. Мотото е: Който клейми врага си като престъпник, придобива правомощието да извършва всички престъпления срещу него и да се рекламира с призивите за свобода, справедливост, човечност, демокрация и прогрес, да заблуждава далечни народи и да ги агитира и убеждава да се присъединят към борбата с „престъпниците срещу човечеството“.

Подобно на Великобритания, във Франция и особено в САЩ – страна, сама по себе си имперска сила с глобални медийни канали, се намира също публика и доверие без никаква критичност. Защото врагът не притежава такава широкообхватна медийна власт в тези сфери. Подобна пропаганда не се практикува от Германия, защото германското правителство и германските публицисти знаят, че са прави, нямат завоевателни планове и освен това изобщо не са умели в подобна подмолна политика.

Моралният климат в Лондон и Париж е съвсем различен. Дължим тази информация на анонимен „френски главен редактор“ чрез книгата му „Зад кулисите на френската журналистика“, публикувана в Берлин през 1925 г. (вижте също Георг Хубер, „Френска пропаганда“, Мюнхен 1928 г., или Артър Понсънби, „Умишлените лъжи по време на войната“, Зеехайм/Бергщрасе 1967 г.): „...Ако сведете една лъжа до научна система, приложете я щедро и я разпространите като чиста истина по целия свят с големи усилия и достатъчни финансови ресурси, можете да заблудите цели народи за дълго време и да ги тласнете на бойното поле за цели, от които те нямат и най-малък интерес. Видяхме това достатъчно по време на последната война и ще го видим отново в следващата, чрез която едно благосклонно Провидение ще се опита несръчно да реши проблема с пренаселването. Веднага и много правилно разбрахме, че не е достатъчно да подстрекаваме масите към война и да

¹³⁸⁴ F. Avenarius, "Die Weltkarikatur in der Völkerverhetzung", München 1921, 158-159

представяме враговете като опасни размирници и най-лошата заплаха за човечеството, за да избегнем обвинението за военна вина. Ние не чакахме методите на лорд Нортклиф. В миг осъзнахме колко важно е да спечелим общественото мнение за нашата кауза, справедлива или не. Само три дни след избухването на войната Вивиани обяви закон, който беше приет от Камарата и Сената в същия ден и който осигури малката сума от 25 млн златни франка като първа вноска за ефективна пропаганда. Тази сума беше предназначена за построяването на Печатницата (*Maison de la Presse*), огромна сграда на улица Франсоа № 3, пететажна, без мазе, в което се помещават печатниците, и партер в който се помещава голямата зала за събрания. Тук има оживен поток от хора, като в кошер; спират камиони, коли с важни на вид хора. Двестата стаи представляват работилници, офиси, консултативни кабинети и приемни, където живеят онези жадни за война герои, чиято смелост нараства с увеличаване разстоянието от окопите. От мазето до стъкления покрив на петия етаж всичко беше въплъщение на концентрирана пропаганда. В мазето стояха печатарските и размножителните машини. Под стъкления покрив, работеше фотохимическият отдел. Основната му задача беше изработването на фотографии и издълбаването на дървени фигури с отрязани ръце, изтръгнати езици, извадени очи, смачкани черепи и оголени мозъци. Така получените изображения са изпращани като неопровержимо доказателство за германските жестокост до всички части на света, където винаги имаха желания ефект. В същите стаи бяха направени фалшиви фотографии на надупчени от куршуми френски и белгийски църкви, осквернени гробове, паметници и места на опустошение и разрушение. Съставянето и оцветяването им беше извършено от най-добрите сценични художници на Парижката опера. Пресслужбата беше неуморният извор, в който непрестанно се пишеха фалшиви военни доклади и изфабрикувани новини от тила и фронта, най-подлите и брутални клевети срещу врага и му се приписваха най-удивителните измислици на презрени деяния. Тази широко разпространена, коварна, но ефикасна отрова е подвела и повлияла на безброй добронамерени, но нищо неподозиращи хора... По време на войната лъжата се превърна в патриотична добродетел. Тя ни беше наложена от правителството и цензурата и се смяташе за необходимост поради риска от загуба на войната. Освен това лъжата носеше печалба и често обществени почести. Безсмислено е да се отрича успехът на лъжите, които печата използваше като най-доброто средство за широко и бързо разпространение. Положени бяха най-големи усилия, за да се етикетира всяка дума на врага като лъжа, а всяка наша лъжа като чиста истина. Всичко плаваше под знамето на „пропаганда“.

Междувременно стигаме до точката, в която лъжите от военно време продължават и в мирно време, постоянно се засилват, разпространяват се от монополните медии на радиото и телевизията, включват се в академичната (историко-политическа) литература и се догматизират чрез средствата на държавната власт!

В заседанието на Райхстага на 2 април 1917 г. берлинският писател Ернст Колин изнася лекция на тема „Средствата за просвета и подбуждане към омраза между народите във война, чрез слово и образ“. В тази лекция той заявява: „Особено жалко е, че най-добрите френски художници поставиха работата си в служба на това подбуждане към омраза. Това доведе до порой от обиди, хиляди от които бяха разпространени във Франция и неутралните страни. Френското правителство придружи меморандума си за германските жестокости във Франция с 40 литографии, чиито мотиви са толкова безвкусни и гнусни, че както разказва д-р Ото Граутоф в „Плакат“, е невъзможно да се възпроизведат в германско списание.

Всички страници от този албум, на които германците са изобразени предимно като орангутани, са индивидуално възпроизведени и разпространени като пощенски картички и около Коледа на 1915 г. са препоръчани от френския печат като „най-красивия новогодишен подарък за семействата“.

Холандският карикатурист Реймакерс, нает от французите и задължен от вестника да предоставя ежедневна антигерманска карикатура, по никакъв начин не отстъпва на френските художници с отвратителните си рисунки.“

Най-грубите и подли обиди срещу Германия могат да бъдат намерени в неделните приложения на „*Petit Journal*“ и „*Petit Parisien*“, всяко от които е с по един милион абонати. Един от тези вестници съдържа илюстрация на мадам фон Хинденбург, заобиколена от ня-

колко дами от свитата си, на път да ограби замък. Тя инструктира войниците да опаковат гардероба на собственичката на замъка в куфарите си. Мадам фон Хинденбург и останалите дами са изобразени на тази страница като млади, стройни парижки модни „индианки“ в най-новите модни тенденции! — Такива френски „културни документи“ се умножават многократно.

Ето пример. Оригиналът на фотографията: В щаба, на масата с картата. Детайлите на картата не са разпознаваеми. Отляво надясно: фелдмаршал Паул фон Хинденбург, кайзер Вилхелм II и генерал Ерих Лудендорф. Ето как изглежда фалшификатът. Надписът на картата е на английски. Дали френският вестник „Les Annales“ просто е препечатал измамата на 27 януари 1918 г.? Фонът е ретуширан, чертите на лицето са променени в негатив („тип Бош“), а картата е представена така, сякаш завладяването и анексирането на целите Балкани, част от Русия, и руска Полша, са предварително уговорен план.

Пропаганда от фотография

**Луис Реймакерс
„Германската култура“**

„Германската култура“ е ужасяваща карикатура на Луис Реймакерс. Този холандски художник, осигурява на съюзническата военна пропаганда неизчерпаем запас от изобразени ужаси, внушаващи омраза и така той спечелва своята популярност. Със своето „изкуство“ той не служи на мира. „Прикритие, мръсотия, фалшивикации, лъжи — това е горе-долу ритъмът, който поддържахме.“ Този метод описан Сефтън Делмър се усъвършенства още повече през Втората световна война („Германците и аз“, стр. 497) и несъмнено се връща към такива „образци за подражание“ като произведенията на Реймакерс и характеризира последиците от подобно поведение за народите по света. По време както на Първата, така и на Втората световна война всички тези клевети, обиди и кал срещу врага, всички тези измами както на собствения

народ, така и на съюзниците, преминават през официална цензура; всъщност те са извършени с официално разрешение и подкрепа на цензурата! И колко съществено може да бъде тяхното съучастие в милионите невинни човешки жертви?

„Опозорената армия на Германия“. Дж. М. Морган отговоря на германските контрапамфлети срещу доклада „Брайс“ с нова пропагандна брошура, озаглавена „Опозорената армия на Германия“. Тя се основава на доклада „Брайс“, но отива дори по-далеч и е публикувана в Лондон през 1915 г. като официален резултат от разследване.

Немският превод, публикуван през 1916 г., е озаглавен „Германските жестокости във Франция“. Изявленията на 2000 до 3000 английски и френски войници и офицери, твърдят, че германските войници се сражават жестоко, садистично и безчестно и се държат така съ-

ответно с цивилното население, но това правят според директивите на германското командване, одобрени от държавното ръководство. За германците войната е а нормално „културно състояние“. Британски вестници по целия свят публикуват дълги откъси от тази брошура.

За съжаление, германското правителство не анализира веднага подробно доклада на Морган; Всъщност, дори отблъсна американските журналисти, които искаха да направят независим преглед на докладите на Брайс и Морган, страхувайки се, че това предложение, може да е просто прикритие за шпионаж в зони на бойните действия.

Британски брошури от този вид се разпространяват по света. Те включват например „Допълнителни записи за германските жестокости във Франция“ на Морган и брошурата „Истината за германските жестокости: Основана на доклада на Комисията по предполагаеми германски жестокости“, публикувана от Парламентарната комисия по вербуването на доброволци за британската армия.

Пропагандните брошури на историка Арнолд Дж. Тойнби¹³⁸⁵ „Германският терор във Франция“ и „Германският терор в Белгия“ (и двете изд. в Лондон, 1917 г.) също постигат висок тираж. Британските вестници осигуряват допълнителна публичност.

Френската пропаганда използва същите методи, в официални, или полуофициални издания. В наръчник, публикуван от Съюза за национална сигурност, „Военни факти и проблеми на мира“, Лондон 1919 (редактор Артър Л. Фрошингам), всичко е обобщено отново, сякаш записано за мирно време и за „научни“ цели. Изглежда, че почти всичко възможно, се представя за случило се.

Само Втората световна война и периодът след 1945 г. щяха да разкрият наистина огромяния обхват, в който все още може да се разшири болезненото въображение на пропагандаторите на жестокости.

По отношение на годините 1914–1918 г. пропагандата сътворява на мъчения, осакатяване, масови убийства на цивилни, произволни разрушения на селища и домове, обстрелване на военни болници и други злоупотреби с Червения кръст, малтретиране на военнопленници, систематични изнасилвания и убийства на жени, палежи, детоубийство, садистични оргии и разпъване на канадски войници на кръст. Че това са лъжи, е частично признато в британската Камара на общините дори по време на войната, но не е отразено в масовия печат. ...

„Много от свидетелите на насилия не можеха да се наситят да измислят все повече и повече престъпления и злоупотреби, за които се твърди, че са извършени от германските войски в Северна Франция и Белгия. Германските офицери карапи жени и деца пред войските,

за да предотвратят стрелбата на врага; германските войници изгаряли живи ранените противникови войници, изнасилвали, осакатявали и изгаряле млади жени; германските лекари прерязвали сухожилията на пленниците; германските войници събличали пленниците голи и ги връзвали за колелата на настъпващите артилерийски оръдия; малките деца били прободени със щикове.

Вестник „Таймс“ от 1 октомври 1914 г. твърди, че всеки германски полк в Белгия прите-

¹³⁸⁵ Б. пр.: Един от важните членове на групата на Ми

жавал специална машина за обливане на сгради с керосин, а отряд от методични подпалвачи, обучени в специалните изкуства на висшата цивилизация, както се преподава в Берлинския университет.¹³⁸⁶ Всяка германска колона имала и трупа от филмови актьори, които при подходящи случаи играели ролята на цивилни лица, стрелящи по войниците..¹³⁸⁷

„Най-известният пример за английските репортажи за жестокостите е случаят с фабриката за трупове.“ Лъжата за труповете, която по време на войната засилва омразата срещу германците до точка на кипене и предизвика огромна сензация, особено в Америка и Китай, е измислена от англичаните.

Докладите са издадени от консервативния член на парламента генерал Чартерис, който е ръководител на военното разузнаване в британската щабквартира през 1916 и 1917 г. Според тази лъжа, германците варили телата на убитите вражи и свои войници, за да извлекат мазнините от тях.¹³⁸⁸ Първоначално тази измислица е използвана от Чартерис, който е знаел много добре, като началник на разузнаването, че ще има своя ефект, за разпалване на антигермански настроения в Китай.¹³⁸⁹

Например в карикатура от 1917 г., кайзерът е изобразен, как посочва на новобранец, през прозореца „фабриката за трупове“ и му казва: „И не забравяй, че кайзерът ще намери приложение за теб – жив или мъртъв.“

Чартерис, в качеството си на началник на разузнаването на британската армия, получава купчина документи, конфискувани от германски военнопленници и мъртви, включително две снимки. Едната показвала влак с мъртви коне, транспортирани зад фронтовата линия, за да бъдат изгорени и превърнати в тор; другата показва влак с мъртви войници, предназначени за погребване зад фронта.

На снимката на мъртвите коне е написана думата „Kadaver“ т.е. труп. Чартерис, запознат с китайския култ към предците и смъртта, нарежда думата „труп“ да бъде залепена на германската катафалка и изпраща манипулираната снимка до китайски вестник в Шанхай. Шест седмици по-късно в английско списание се появява „писмо от китаец“, съдържащо историята за „ужасяващото варене на трупове на германски войници“, отпечатана в Китай.

Възмутен англичанин, след като прочел „писмото“, пише до „Таймс“, че снимката трябва да е фалшива, защото думата „Kadaver“ (труп) на немски се използва само за животински трупове. Но един английски лекар възразява, твърдейки, че по време на обучението си в Австрия е научил, че думата „Кадавер“ е често срещана в часовете по анатомия и затова смята историята за истинска.¹³⁹⁰

Целият английски печат подхваща ужасяващата история, използвайки я за пропагандни цели в неутрални страни и на Изток, за да внуши отвращение у будисти, индуси и мюсюлмани. Английското списание „Пънч“ публикува рисунка на каруца с трупове.

Лъжата за труповете е повдигната в английската Камара на общините и когато е отнесена до Чартерис, той заявява, че германците за способни на всичко!...

Ужасяващата лъжа е разкрита едва през 1925 г. от самия Чартерис по повод вечеря на Националния клуб по изкуствата в Ню Йорк и лекция за пропагандата през световна война. Генерал Чартерис е не само член на парламента, но до ноември 1917 г. ръководи отдела за военно разузнаване в Главния щаб и наблюдава всички действия на британските цензурни органи! Не можеше да бъде по-официално!¹³⁹¹

Подобни „исторически факти“, които трябва да бъдат признати служебно, без да се допуска проверка на тяхната точност“, по-късно ще имат огромно световно историческо

¹³⁸⁶ *Financial News*, 29. September 1914

¹³⁸⁷ H. Wanderscheck, aaO., S. 138

¹³⁸⁸ Б. пр.: Така, че измислените истории за еврейския сапун правен от труповете на концлагерниците, по време на ВСВ, измислена от съветския пропагандатор Иля Еренебург, всъщност произлиза от тази британска лъжа.

¹³⁸⁹ George Aston, "Secret Service", London 1930, S. 283, Bertrand Russell, "These eventful Years", London 1920, S. S. 381 ff

¹³⁹⁰ Б. пр. Поставено или измислено лице, трикове на редакцията.

¹³⁹¹ H. Wanderscheck, aaO., S. 139 - 140

въздействие в Лондонското споразумение от 8 август 1945 г. (член 21) между Съветския съюз, Великобритания, САЩ и Франция, оказвайки влияние върху целия следвоенен Нюрнбергски процес от 1945 г., че до наши дни. Каква несправедливост!

Тези безскрупулни хора вече се бяха научили и имат практическия опит да утвърждават официалните лъжи в юриспруденцията на „демократичните държави“, още от времето на Първата световна война.

За фантастичната лъжа, как се произвежда сапун и глицерин от труповете на войници, „Таймс“ пише на 16 април 1917 г., съвсем „убедително“: „Един от консулите на САЩ съобщи в Швейцария, след като напусна Германия през февруари 1917 г., че германците дестилират глицерин от телата на падналите войници.“ „Минаваме през Еверингкур. Във въздуха се носи неприятен мирис, сякаш се произвежда негасена вар. Минаваме покрай големия завод за преработка на трупове на тази армейска група. Мазнината, получена тук, се превръща в смазочни масла, а всичко останало се смила на фин прах в костната мелница, който се използва като добавка към храната за свине и като тор – нищо не бива да се хабви.“¹³⁹²

Фалшивите фотографии вече са играли важна роля още тогава. Холандският художник Луис Реймакерс е развил майсторско умение за рисунки на фронтовата линия и военна пропаганда, чието неизчерпаемо въображение е съчетано с безгранична омраза към Германия.

„Когато човек вижда с един поглед само пусто поле и кървящ труп на войник, висящ на бодлива тел, а в друг образ – вързаната, със запушени уста, „невинна Белгия“ в ръцете на варварски усмихнатата, въоръжена германска „култура“, подобни обвинителни рисунки ще бъдат незаличимо запечатани в съзнанието на масите.

Реймакерс рисува „хуните“, тъпчеши народите, изобразява „хуните“ като гигантски канибал, измисля символични ужаси с чудовищни размери. Неговите провокативни карикатури, според израз от Авенариус, се превръщат в инструменти за създаване на митове от омраза, чиито ефекти все още могат да се наблюдават и днес сред бившите врагове. Реймакерс рисува всичко, което едно извратено въображение може да си представи: глигана-хун, кайзера като масов убиец на деца и германската „суперкултура“ като полугорила.

Друга извратена фантазия на Реймакерс е карикатура изобразяваща млада жена вързана за колело на оръдие с разкъсани дрехи и оголена лява гърда, което предполага изнасилване, а лявата и ръка е обгорена от огън запален до нея. Полошо и извратено от това не може да бъде. Но Втората световна война обаче ще донесе истинската ескалация на този вид подбуждане към омраза!

Предполагаемите германски жестокости му предоставят най-желания материал за все нови карикатурни клевети. Символизмът на смъртта чрез скелета също намира сатирично решение в творчеството му. Той изобразява смъртта по начин, който е насочен само към врага, а никога към общия характер на война.

Символизмът на смъртта като скелет, се използва на този мотив в пропагандната карикатура и играят важна роля в творчеството на Реймакер. Кайзерът като смъртта, Германия като скелет, са често повтарящ се мотив, а съюзниците от Антантата са символично представени като „живот“, триумфиращ над смъртта.

Никой военен художник не е оказал толкова ценна услуга на английската пропаганда, колкото Реймакер. Талантът му е многостранен, рисунките му ненадминати в своята злоба,

¹³⁹² Arthur Ponsonby, "Lügen im Kriege", London 1928, dt. Übersetzung "Lügen in Kriegszeiten", Berlin 1930, S. 100

творческата му енергия е неизчерпаема, а изобретателността му е безгранична. В сравнение с него почти цялата английска изобразителна и карикатурна пропаганда остава второкласна.¹³⁹³

Рисунките на Реймакер имат по-голяма пропагандна стойност от цели томове британска пропагандна литература, взети заедно.

Лъжи от различен вид. Но след това дойдоха лъжи от съвсем различен вид: Германците, заклеті врагове на „доктрината Монро“, настройват Мексико срещу САЩ и искат да придобият колониална империя в Южна Америка (президентът Ф. Д. Рузвелт ще разказва подобна история през 1940 г., добавяйки, че е открил карта, принадлежаща на „нацистите“, която показва планирано германско нахлуване в Южна Америка). Трябва да подчертая, че подобни тактики вече са използвани по време на Първата световна война.

След това идват фалшивите „доклади за победата“. Уж е избухнала революция в Берлин (още през 1915 г.) и се говори, че националностите на Австрия са разбунтувани. Ето подобен фантастичен разказ: „Лиеж се защити героично, и сто хиляди германци намериха гробовете си пред него, въпреки че градът отдавна е паднал. Руснаците обсадиха Виена, постоянно са на няколко мили от Берлин, и е чудо, че все още не са стигнали до него. Германският император е раняван безброй пъти, вероятно всеки от синовете му е убит или пленен поне веднъж или няколко пъти, а престолонаследникът по-специално показва удивително умение да умира и да възкръсва отново и отново.

Елзас и по-голямата част от Лотарингия естествено са във френски ръце, защото германците бягат навсякъде и това е най-доброто нещо за тях, защото в противен случай ще бъдат унищожени от съюзниците. Но ако някъде се задържат и постигат малка победа – ах, това изобщо не им е от полза, защото войната вече е решена от самото начало.

В Англия е изобретен ужасен експлозив, наречен „търпин“. Снаряд, пълен с него, убива всичко живо в радиус от един километър. „...“ „...Това цели да създаде погрешно впечатление у неутралните държави за мощта на Германия и силата на съюзниците, а германците, живеещи в чужбина, са дезинформирани и изпълнени с безпокойство. Безброй писма от германци в чужбина, които по-късно се завръщат у дома, са трогателни свидетелства за ужасния натиск, под който са живели тези хора. Те постоянно чуват само за германски поражения и за ужасни неща, случващи се в, или срещу Германия; не могат да се измъкнат от мрежата на лъжите и смятат отечеството си загубено.

Още по-лошо и потискащо е, че трябваше да го смятат за опозорено, защото враждебния пропаганден печат се стреми по всякакъв начин да опетни доброто име на германците, приписвайки им най-презрените жестокости уж извършвани от германските войски и техните водачи.

В Белгия се разраства съпротива и партизанска война, (за която, както сега е доказано, белгийското правителство дори носи пълна отговорност). Въвежда се военно положение, според което селяните, които стрелят от засада без отличителни знаци и без да са под командване, се третират като убийци и се наказват със смърт! Това се прилага в стотици случаи, включително върху жени, защото някои белгийски жени участващи в съпротивата, извършват по-големи жестокости от мъжете.

Военно положение е сурова мярка и селата, чиито жители участват в боевете, трябва да бъдат опожарени. Това е много сурово, но необходимо, за да се защитят войниците от безмилостните нападения на съпротивата, а войска, която е в постоянна такава опасност, има право да се защити с всички средства, дори и с разстрели. Следователно, много белгийски села трябва да бъдат подпалени и такова наказание трябва да се извърши и в руските гранични градове, като например град Калиш.

Снимки на такива полу- или напълно разрушени села сега изпълват всички английски илюстрирани вестници. Освен това, се разказват най-страшните истории на ужасите и насилията, уж извършени от германските варвари срещу беззащитното население. Пропагандата става още по-силна, когато част от град Льовен трябва да бъде разрушена поради упоритата съпротива на неговите граждани, а тревогата достига до ярост, когато германците се осме-

¹³⁹³ H. Wanderscheck, aaO., S. 171

ляват да обстрелват древната, великолепна катедрала в Реймс. Но причината е, че французите са издигнали наблюдателен пункт на кулите ѝ и използват църквата като прикритие за артилерията си.

Германците, изхождаха от правилния принцип, че кръвта и животът на техните войници са по-важни от древните сгради, и откриват огън по французите въпреки прикритието им, което неизбежно поврежда сградата.

Навсякъде англичаните и французите провокират буря от негодувание, вой на ярост по целия свят. Навсякъде във воюващите и неутралните страни се провеждат срещи и се отправят пламенни протести срещу „варварското“ поведение на германците по време на войната и използването на артилерия дори срещу исторически сгради.

Разбира се, вестниците, които разпалват този шум, умишлено пропускат факта, че французите използват историческата сграда за целите на войната. Те също пропускат, че щетите, нанесени от германските войници, са лесно поправими и не заплашват самата сграда.

Това стана ясно по-късно и мнозина, които са протестирали с прекалената ревност, и са се почувствали нелепо, след като са научили истината. За мнозина протестът не е нищо повече от едно показно голямо лицемерие, защото те никога не са виждали катедралата, за която толкова яростно протестират. Тя не означава абсолютно нищо за техния интелектуален живот.¹³⁹⁴

„Но играта на лъжите достигна още по-голяма на поквара. Отдавна е известно, че нашите врагове използват оръжия, забранени от международното право. В Мобеж са открити огромни запаси от т. нар. дум-дум куршуми и машини за тяхното производство. Военните аташета на неутралните държави потвърждават това за свое учудване. Въпреки това печата на Антантата обръща нещата и обвинява германците, че използват такива куршуми. Дори президентът на Френската република използва тази лъжа в официалната телеграма до президента на САЩ.

По същия начин всички жестокости, извършвани от френски и белгийски войници, и особено от „франктирьорите“ (белгийската съпротива), са лъжливо приписвани на германците.¹³⁹⁵

„В „Таймс“ от 17 април 1917 г. се появява препечатка от вестник „*La Belgique*“ чрез „*L'indépendance Belge*“ (Лайден) от 10 април, с дълъг и подробен разказ за фабрика на германска компания за преработка на отпадъци близо до Кобленц. Там пристигат влакове, пълни с голи тела на германски войници, обвити с тел. Те бавно се варят в казани, при което се получава стеарин и пречистени масла.“

„Вестник „Таймс“ от 20 април 1917 г. публикува история, разказана от сержант Б. от Кент, че един затворник му е казал, че германците варят своите убити войници за да правят фураж за свине и птици.“ „Човекът ми каза, че германците наричат маргарина си „трупна мазнина“, защото подозират, че оттам идва.“¹³⁹⁶

Човек може да има различно отношение за истината във войната. Или оправдава лъжите като оръжие и военна необходимост в макиавелистки смисъл, както прави френската пропаганда, или се придържа към принципите на истината. Тогава човек трябва да обвини в лицемерие, тези които го правят.

Френският учен Морис Буржоа, работил в щаба на пропагандата срещу Германия, признава, че германският народ е измамен от пропагандните листовки; но той оправдава измамата, като в военна необходимост за успех.¹³⁹⁷

В началото на войната все пак част от истината за френската политика попада в листовките за германските войници. Десантният вестник „Фелдпост“ пише на 7 октомври 1915

¹³⁹⁴ Paul Schreckenbach, "Der Weltbrand - Illustrierte Geschichte aus großer Zeit", Leipzig 1920, Bd. I, S. 96

¹³⁹⁵ Също, Bd. I, S. 98. Б. пр. По аналогичен начин, жестокостите вършени от бандите на Коста Печанац срещу моравското население, което не желае да въстава срещу българските власти, по-късно са препричани на българите, вкл. с фалшивите манипулирани фотографии на сръбския агент Арчибал Райс.

¹³⁹⁶ A. Ponsonby, "Lügen im Kriege", aaO. S. 101

¹³⁹⁷ Hans Thimme, "Weltkrieg ohne Waffen — Die Propaganda der Westmächte gegen Deutschland, ihre Wirkung und ihre Abwehr", Stuttgart - Berlin 1932, S. 66 - 67

г.: „Съюзниците са твърдо и единодушно решени: „Ще спрем само когато успехът ни е пълен и окончателен.“ А на 10 октомври е заявено: „Сега борбата трябва и ще се води до финансовото и търговското унищожение на Германия.“ „Ще спрем само когато успехът ни е пълен и окончателен.“ ...

Подобна неуместна откритост не се повторя след като Ханзи поема ръководството.¹³⁹⁸ Френската пропаганда вече издига лозунга за „освобождаване на германския народ от милитаризма“ и го запазва до края на войната.

„*Freie Zeitung*“ в Берн работи в тясно сътрудничество с френското пропагандно ръководство, като непрекъснато подхранва френската омраза към Германия и дава тласък на френските политици за още по-сурови мерки срещу германския народ и за безкомпромисен мир. (Да си спомним подобни личности по време и след Втората световна война!). През 1920 г. този емигрантски вестник престава да излиза; той няма шанс в Германия.

Британският писател Е. Уотсън, който е военен кореспондент на Западния фронт във Франция и Белгия, пише за д-р Рихард Грайлинг, Херман Фернау, Карл Минстер и д-р Вилхелм Екщайн (псевдоним – Зигфрид Балдер), д-р Херман Роземайер (псевдоним – д-р Ф. Бюлер), д-р Едуард Шилгебауер (който по това време предлага отделянето на Източна Пруссия от Германия!), Хуго Бал, Карл Лудвиг Краузе (псевдоним – Хайнрих Зигер), които емигрират от Германия и работят за „*Freie Zeitung*“ в Берн, Швейцария: „Бих се засрамил изключително много, ако имаше дори един англичанин, който срещу заплащане, да пише за вестник очернящ отечеството му в очите на враговете му и неутралните чужди държави. ... Не се колебая да заявя, че германците, които участват в тази дейност, са според законите на нашата страна, върховни предатели.“ (стр. 66-67)¹³⁹⁹

Вината за газовата война. Германската вина за газовата война също е раздута и използвана като пропаганден въпрос. „*Дейли Експрес*“ и „*Таймс*“ (Нортклиф), в изданията си съответно от 27 и 29 април 1915 г., са първите, които обвиняват Германия, че използва газова война. „Това ще увеличи нашето възмущение и решителност и ще изпълни всички народи с отвращение към германското име.“

Вярно е, че германското военно ръководство за първи път използва отровен газ в голям мащаб през Първата световна война по време на атака на 22 април 1915 г. между Лангемарк и Ипър, по 6-км фронтова линия. Той е използван и веднъж преди това, не особено убедително на Източния фронт през януари 1915 г.

По това време обаче международните изследвания, въоръжаването и общественият дебат от всички страни на фронта се развиват до такава степен, че всяка страна очаква използването на това оръжие и не признава никаква разлика в моралната оценка между унищожаването на врага с експлозивни или газови снаряди.

Британският лорд А. Понсънби, в книгата си „Лъжите във войната“ (Лондон 1928), демонстрира, че още през май 1915 г. британският полковник Мод заявява в списание „Земля и вода“, че французите за първи път успешно са използвали смъртоносните газове на фронта. „Всички бомби, всички пожари, всички взривни вещества, използвани в минното дело, произвеждат газове, а димът от някои бомби е отровен. Употребата им се обсъжда от години, защото се говори, че взривното вещество, което отделя смъртоносния газ, притежава необичайна сила. Причината, много взривни вещества да не се използват е, защото транспортирането и боравенето с тях е твърде опасно за нашите артилеристи. По това време този вид оръжие се защитава по хуманитарни съображения, тъй като последващата смърт ще е абсолютно сигурна и безболезнена¹⁴⁰⁰, и няма да има ранени. В началото на войната всички френски вестници съобщават, че трудността при боравенето с тези бомби е преодоляна и че те са използвани с отличен успех на определени участъци от френския фронт. Когато дойде време да използваме нашите бомби, наистина ли можем да имаме дързостта да очакваме, че те само ще тровят, но не и да доведат до агонията от задушаване? Хагската конвенция не предвижда смъртта от отравяне. В съответствие с духа на Конвенцията – несъмнено; но тъй

¹³⁹⁸ Ханзи = Йохан Якоб Вали, елзаски художник, и френски офицер по пропагандата.

¹³⁹⁹ Hans Thimme, „*Weltkrieg ohne Waffen — Die Propaganda der Westmächte gegen Deutschland, ihre Wirkung und ihre Abwehr*“, Stuttgart - Berlin 1932, S. 66 - 67

¹⁴⁰⁰ Б. пр. Изобищо не е безболезнена, а мъчителна с продължителна агония.

като нямам текста под ръка, за да се позова, вероятно ще има вратичка, през която нашите международни юристи да се промъкнат“.¹⁴⁰¹

Още през 1915 г. в Англия са публикувани научни трудове за производството на смъртоносни газове като бойни оръжия. С публичните си атаки срещу британския военен министър лорд Кичънър, лорд Нортклиф предизвиква фундаментално преструктуриране на

LES CRIMES DES HORDES ALLEMANDES EN POLOGNE

снабдяването с боеприпаси. Франция вече произвежда отровен газ от 1912 г., противно на международните споразумения, по предложение на парижката „*Laboratoire municipale*“, (Обществена лаборатория), така че френската армейска администрация вече разполага с 30 000 газови гранати, пълни с естер на бромоецетна киселина¹⁴⁰², при избухването на войната. Те вече са и използвани в боевете в Аргонската гора през февруари-април 1915 г.

Но Франция обвинява германското върховно командване в официален доклад, че е използвало отровен газ още на 22 април 1915 г., откритите от Турпен отровни газови снаряди, и това е съобщено във френския печат, едновременно с издаването на официалните инструкции от френското военното министерство за използването на ръчни газови гранати, през есента на 1914 г. След като е започната, газовата

война е възприета и усъвършенствана в Англия още през септември 1915 г. по време на атаките срещу Лос и Суше. Преобладаващите западни ветрове във Франция благоприятстват това оръжие за французите и англичаните. Американецът Ед. Бервик пише в престижното британско списание *Foreign Affairs* (Външни отношения) през юли 1922 г.: „До края на войната са използвани 63 различни стари отровни газа. През ноември 1918 г. нашата Служба за химическата война (създадена през юни 1918 г.) е заета с 65 „основни изследователски задачи“, включително разработката на 8 газа, по-смъртоносни от използваните до този момент... Например, прави почвата неплодородна в продължение на седем години, а няколко капки върху ствола на дърво го „изсушаване за час“. Нашите фабрики в Еджууд, Мериленд, и нейните клонове са произвеждали 810 тона седмично, в сравнение с 385 тона във Франция, 410 тона в Англия и само 210 тона в Германия. Имахме готовност да увеличим производството си до 3000 тона седмично. Конгресът предостави 100 милиона долара за тази задача за производство на химическо оръжие и нае 48 000 души. Но примирието направи използването им и разходите за тях, толкова ненужни в огромен мащаб.“¹⁴⁰³

¹⁴⁰¹ A Ponsonby, aaO. S. 145 - 146

¹⁴⁰² Б. пр. Има силно задушливо действие.

¹⁴⁰³ H. Wanderscheck, aaO, S. 138 + 142-143, Aston "Secret Service", London 1930, S. 283, Bertrand Russell "These eventful Years", London 1920, S. 381 ff.

Друг пример за пропаганда е фалшифицирането на фотографии. Например на горната фотография. Оригиналът е снимка-картичка, разпространявана от руски евреи след Одеския погром през 1905 г. Надписът по-горе е на руски и гласи: „Майка и дете, брутално убити от банди в Одеса“.

Долу, същата фотография от руския погром, е използвана от френската пропаганда, публикувана в „*Le Miroir*“ в средата на февруари 1915 г., е представена като документално доказателство за германски насилия в Лодз, и е препечатана в други илюстрирани списания от цял свят. Оригиналният надпис в горния ляв ъгъл е изрязан, заменен с френски.

Лорд Нортклиф е официалният ръководител на пропагандата. Подкрепен от своите глобално действащи прес-конгломерати, „Наполеон от Флийт Стрийт“¹⁴⁰⁴), лорд Нортклиф,

в началото на войната, пренебрегва цензурните разпоредби, „приложими за други“, отива на вите линии на белгийците, французите и италианците като военен кореспондент, и изпраща на собствените си вестници специализирана информация. Под негово постоянно настояване, британската армия приема първите си шест военни кореспонденти през май 1915 г., пет от които са подчинени на Нортклиф. През юни 1917 г. Нортклиф отива в Ню Йорк като „ръководител на Британската военна мисия“, за да ускори влизането на САЩ във войната и да насърчава военния ентузиазъм и фанатичното въоръжаване. Той ръководи закупуването на храна и боеприпаси там.

Поема председателството на Британската военна мисия в САЩ и е назначен в Консултативния комитет на правителството.

Още през есента на 1915 г. вестник „Таймс“ призова за реформиране системата на печата и новините. Обаче не Нортклиф, а лорд Бийвърбрук, също изключително успешен журналист с признат организационен талант, поема ръководството на Министерството на информацията, което окончателно е създадено на 4 март 1918 г.

Братът на лорд Нортклиф, лорд Родърмиър, е близък сътрудник на лорд Бийвърбрук и ще развие основната си кариера в следвоенния период. Но лорд Нортклиф е още по-амбициозен, чувствайки се достатъчно силен още преди войната, за да сваля кабинета на Аскуит и да доведе на власт Лойд Джордж.¹⁴⁰⁵

Лойд Джордж, му се отплаща, като го назначава на 13 февруари 1918 г. за директор на пропагандата във вражеските страни, позиция равностойна с новото Министерство на информацията, но подчинена финансово. За да прикрие дейността си, агенцията му е наречена „Британска военна мисия“. Предишните некоординирани пропагандни усилия на отделните британски министерства и съюзническите и асоциираните страни сега се управляват централно и съгласуват действията си с а дипломатическите, военните и морските власти. ...] „Лорд Нортклиф открива производствения отдел с три плана за пропагандна атака, насочени срещу Австро-Унгария, Германия и България.

Х. У. Стийд и д-р Сетън Уотсън (директори на австрийската секция на Крос Хаус) стават съдиректори на австроунгарския отдел за пропаганда. Стийд внася обширни знания в тази задача. Като чуждестранен редактор на „Таймс“ във Виена, Рим и Берлин от 1902 до 1913 г. и като автор на „Хабсбургската монархия“, той притежава значителни познания за проблемите и условията на дуализма. Д-р Сетън-Уотсън се отличава и с научната си работа

¹⁴⁰⁴ Във Великобритания „Флийтстрийт“ е общоприетият събирателен термин за лондонската преса и се използва за обозначаване на британската преса като цяло. Флийтстрийт е свързващата улица между Странд и Лъдгейт Хил. Почти всички лондонски вестници имат своите офиси тук. Офиси на провинциални вестници, новинарски организации и колониални и чуждестранни издания също се намират тук. Jones, "Fleet-Street and Downing-Street, London 1919

¹⁴⁰⁵ Б. пр. Нортклиф е човек на Милнър и действа по неговите директиви. Зад свалянето на Аскуит стои лорд Милнър, след което е създаден военен кабинет, където реално решенията ги взема той, а Лойд Джордж е поставено лице, също издигнато от Милнър.

върху австроунгарската и балканската история и политика; понякога пише под псевдонима Скотус Виатор.

През април 1918 г. лорд Нортклиф поверява на писателя Х. Дж. Уелс задачата да провежда пропаганда срещу Германия. Уелс е подпомаган от професора по история д-р Дж. У. Хедлам-Морли, който е учил в Германия и вече е натрупал опит в пропагандната литература на Форин офис, и е подкрепян от Уелс. През цялото време в кариерата си Уелс е отдаден

на сериозното осъзнаване на пацифистките възгледи. Печата на лорд Нортклиф не престава да разпалва страсти и да изисква унищожаването на Германия. Уелс, който по същество е ръководил пропагандата на ОН, е възразява срещу това двуличие, което е довело до разгорещени спорове между двамата, след което Уелс се е почувства неспособен да продължи да ръководи германския отдел.

Той подава оставка от поста си на 23 юли 1918 г. и е заменен от още по-необуздан служител, военния кореспондент и журналист Хамилтън-Файф, който организира „интензивната“ пропагандна дейност срещу Германия.¹⁴⁰⁶ Файф използва оръжието на пропагандата през последните три месеца на войната с безмилостност, невиджани досега.¹⁴⁰⁷

Основният фокус е нагнетяването на омраза срещу врага, спечелването на неутралните страни за собствената кауза и представянето пред тях на Британия и Антантата като спасител от „потисниците на свободата“. САЩ вече са спечелени като воюваща страна. Оттогава нататък основната цел е да се пренесе пропагандната атака в Германия, да се отслаби духът на германските войски и да се наложи система на управление на Германия, която да гарантира трайно влияние на Антантата след победата им. Нортклиф става човекът, който упражнява нарастващо влияние върху политиката на собственото си правителство, дори диктува мирните условия на американския президент и гарантира, че идеите му за международното право, премахването на тайната дипломация и правото на самоопределение за всички народи няма да надделееят.

Несъмнено националната воля за борба в Германия също все повече угасва от загубите, понесени през трите години, условията на фронта, трудностите, жертвите и неуспехите, ситуацията със снабдяването, влизането на САЩ във войната и над един милион новобранци, дебаркирали във Франция и продоволствената криза у дома.

Нортклиф успешно се възползва от успеха на болшевишката революция, очевидно безнадеждната военна ситуация, настроенията клонящи към международните социалистически, дори болшевишки и британски пацифистки идеи, призовавайки за масова стачка и революция в Германия. Според неговата доктрина, свалянето на властта трябва да доведе до демократизация на Германия с експулсиране на Хохенцолерните и юнкерите и съд на кайзера в британско-френско-американски трибунал за военни престъпления. Пред лицето на тези лозунги... Политическите последици от победена Германия, държана единствено отговорна за военната вина и военните престъпления, нейната територия трябва да бъдат произволно разделени и впоследствие разграбена. Лойд Джордж иска „политиката на нокаутване“, с цел да елиминира трайно всяка възможност за германска съпротива срещу Англия и да осигури международен диктат над Германия. За да постигне възможно най-широко разпространение на своите възгледи зад германските линии, Нортклиф засилва пропагандата си с листовки.

До края на 1917 г. вече са пуснати 5 милиона листовки, някои със самолети, други с балони, а трети разпространени по други начини. През пролетта на 1918 г. приблизително 1 милион листовки на месец са доставяни като „въздушна поща“ през фронтовата линия; до

¹⁴⁰⁶ H. Wanderscheck, "Weltkrieg und Propaganda", aaO., S. 181 Von Hamilton-Fyfe stammt das Wort, "Das Propaganda-Department hat mit einer ebenso großen Sorgfalt Lügen fabriziert, wie andere Departments Munition".

¹⁴⁰⁷ H. Wanderscheck, aaO., S. 178 - 179

август 1918 г. този брой се увеличава до почти 4 милиона, а до октомври е надхвърля 5 милиона. Това, което самолетите не могат да доставят, е пренесено от приблизително 2000 балона, изстрелвани седмично. Тези балони се носят на около 200 километра, от западните ветрове в продължение на 36 часа на височина 500-600 метра, на разстояние от около 36 мили, в германския хинтерланд. Съдържанието им е било подбирано според посоката на вятъра, както за германските войски, така и за френското или белгийското цивилно население. Дори брошури във формат *Reclam*, с прикрити (фалшиви) корици, от уважавани германски автори са разпространявани и контрабандно внасяни в Германия през неутрални страни. Тези публикации неизменно осъждат германския император, пруската юнкерска класа, германските милитаристи, бюрократи и военноспекулантите заради войната и нейната продължителност.

Колко просто и повтарящо се е едно и също повествование: „От гледна точка на Германия войната е агресивна война, обслужваща политика на завоевания и поробване на други народи. От гледна точка на съюзниците това е чисто отбранителна война, защитаваща не само собствената им страна, но и великата кауза на справедливостта, която е нарушена в Белгия, Елзас-Лотарингия, Полша, Украйна, Сърбия, Румъния и всички Балкански страни. Клобуковски (френският представител на пропагандата и сътрудник на Нортклиф) посочва първата френска „Жълта книга“ от декември 1914 г., която предоставя пълен списък на отговорните за войната и показва, че Германия я е подготвила и подбудила.“¹⁴⁰⁸

Хиляди листовки и брошури прекосяват германската граница през неутрални страни, основно Холандия и Швейцария. „Ако се сумира продукцията на Антантата, общият брой на разпространите листовки е със сигурност около 65,595 милиона. Това е огромно число, като се има предвид, че германската армия на Запад, срещу която са насочени тези усилия, е наброява 3,7 милиона души в най-силния си период.“¹⁴⁰⁹

Германски емигранти, революционери, агенти и дезертьори, както споменахме, също се поставят в услуга на британската и френската военна пропаганда или поне ѝ предоставят аргументи. Сред тях са принц фон Лихновски, д-р Вилхелм Мюлов (директор на завода на Круп в Есен до 1915 г., след което емигрира в Швейцария), д-р Рихард Грайлинг, Грумбах, Х. Роземайер, Балдер, Херман Фернау (известен още като Лат) и Щилгебауер. Някои са хора, които просто притежават германско гражданство, т.е. са „освен всичко друго“ германци, но в действителност се чувстват обвързани с връзки от съвсем различен вид. Меморандумът на принц фон Лихновски... „Моята лондонска мисия 1912-1914“ на Лихновски (по това време той е германски посланик в Лондон), написан през 1916 г. и окончателно публикуван в Лондон през 1918 г. по време на войната, е особено оскърбителен за кайзер Вилхелм II, и конституционната монархия като цяло (разбира се, германската монархия, а не британската!). Принц фон Лихновски принадлежи към онези „изключителни германски източници“, които украсяват „Легендата на Коронния съвет“ (която ще бъде описана отделно) с предполагаемото мото на кайзер Вилхелм II „*feste druff*“ (игра на думи, означаваща „твърдо на него“), което уж е окончателното решение за войната на 5 юли 1914 г., въз основа на неверни слухове от трети лица по време на служебните му задължения.

Неговият меморандум, видно отразен в печата на Нортклиф, завършва с изреченията: „Човек не може да обвинява света, че вижда Германия като подстрекател на войната.“¹⁴¹⁰

„В Германия живите все още се управляват от мъртвите. Основната военна цел на врага, демократизирането на Германия, ще стане реалност.“¹⁴¹¹

Щетите, които този бивш посланик, принц нанесе на германския народ, са огромни. Както този меморандум, така и подобния на д-р Мюлов имат съмнителната чест да бъдат цитирани от Комисията по вината на Парижката мирна конференция в нейния „Доклад“ от 1919 г. Този „Доклад“, както е добре известно, служи като „оправдание“ за член 231 от Версайския договор, в който Германия е определена като единствено отговорна. Нищо про-

¹⁴⁰⁸ H. Wanderscheck, „Weltkrieg und Propaganda“, aaO., S. 199

¹⁴⁰⁹ Също, s. 168

¹⁴¹⁰ *Süddeutsche Monatshefte*, August 1928, S. 815

¹⁴¹¹ H. Wanderscheck, aaO. S. 163

тив демократизацията, нищо против вътрешнополитическата преориентация, при условие че се положат усилия за създаване на добри, дори по-добри условия в собствената страна.

Но особено като бивш германски посланик да се обърнеш към вражеска помощ по време на кръвопролитна война и очевидно да знаеш само „благородните военни цели“ на врага и никакви други, от които „най-благородната“ е уж вътрешното реструктуриране на собствената държавна организация според волята на врага, със сигурност е непоносимо налагане на натиск върху борещият се до краен предел народ. Това морално и интелектуално объркване характеризира „духа на съпротивата“.

Британските пропагандни дейности на Крю Хаус (в Мейфеър, Лондон, един от трите щабета на лорд Нортклиф) са описани от Хамилтън Файф, Хенри У. Стийд и Ф. У. Уилсън. В предговора към „Тайните на Крю Хаус“ на Стюарт има забележителното признание (може да се сбърка с по-късните разкрития на Сефтън Делмър за Втората световна война): „Много от това, което е интересно и доста драматично, никога не може да бъде разкрито; защото много от тези, които са оказали ценни и опасни услуги, ще бъдат изложени на възмездие за нарушение на доверието!“¹⁴¹²

В том 22 на „Енциклопедия Британика 1922“, бивш офицер за връзка между британското военно министерство и официалния отдел за пропаганда ретроспективно признава мотивацията зад британската военна пропаганда: „Истината е ценна само дотолкова, доколкото е ефективна. Цялата истина обикновено е излишна и почти винаги подвеждаща;.... Ако истината не е абсолютно необходима за успеха на пропагандата, не следва, че всеки, който се занимава с пропаганда, е умишлено неморален. Всяка изкуствена манипулация на общественото мнение включва хора, които или нямат интерес към оправданието, или които оправдават методите си с успеха си. Колкото повече емоции се възбуждат, независимо дали от патриотизъм или алчност, гордост или съжаление, толкова повече критичните способности се потискат.... Недоверието, което всяка открита пропаганда поражда, намалява нейната ефективност; затова по-голямата част от работата трябва да се извършва тайно.“¹⁴¹³

Джордж Крийл, ръководител на Британското информационно бюро и автор на книгата „Как рекламирахме Америка“ (Лондон - Ню Йорк 1920), смята за своя основна задача по време на войната да противопостави убеждението за идеализма на САЩ = „Америка“ като водеща сила за свобода, демокрация и прогрес на „кръвната вина, милитаризма и реакционната форма на управление“ на Германия и да направи това убеждение ефективно по целия свят чрез пропаганда. Предвид тази цел, не е изненадващо, че памфлетите на неговия комитет са лишени от обективност и безпристрастност.

Нещо повече, самият президент на САЩ Удроу Уилсън също допринася значително за заблуждаването на света, особено на германския народ. Уверенията, които той многократно отправя към германския народ в речите си, са изричани масово по Западния фронт. В него се казва например: „Не искаме да навредим на Германия, нито да посегнем на нейното законно влияние и позиция на власт... Желаем само тя да заема място с равни права като другите нации в този обновен свят, в който сега живеем, а не място на привилегии и господство.“¹⁴¹⁴

„Асоциацията на приятелите на германската демокрация“ отива още по-далеч в обещаанията си. През лятото на 1918 г. тя публикува брошура, озаглавена „Америка и световната война“, която е разпространена по френските фронтови линии. Германският народ е призован с най-силни уверения да се довери на приятелството на Америка. „Честта на цялата американска нация ви гарантира, че вашият народ и страна няма да пострадат, а вместо това ще процъфтяват отново и ще постигнат нова икономическа мощ в общ съюз на свободните нации, ако обърнете оръжието си срещу кайзера... и си дадете свободна конституция.“¹⁴¹⁵

Но британският министър-председател Лойд Джордж вече е поел тази „свещена война за освобождението на Европа“. На 4 август 1916 г. той повтаря тази тема в публична реч,

¹⁴¹² H. Wanderscheck, "Weltkrieg und Propaganda", aaO., S. 182 - 183

¹⁴¹³ Wanderscheck, "Weltkrieg und Propaganda", aaO., S. 72 - 73

¹⁴¹⁴ Hans Thimme, "Weltkrieg ohne Waffen — Die Propaganda der Westmächte gegen Deutschland, ihre Wirkung und ihre Abwehr", Stuttgart - Berlin 1932, S. 1 53

¹⁴¹⁵ Hans Thimme, "Weltkrieg ohne Waffen ", aaO., S. 154

тема, която ще поддържа до края на войната: „Това не е борба между групи сили, а между непримирими идеи. От една страна са силите, които се борят за свобода... и за прогрес на човечеството; от друга страна са силите, които рано или късно ще потиснат всичко, което може да издигне и обнови света.“¹⁴¹⁶

В речта си за целите на войната от 5 януари 1918 г., която също е разпространена в 25 000 екземпляра, лорд Джордж тържествено заявява: „Приемането на истински демократична конституция от Германия... ще улесни значително сключването на всеобхватен демократичен мир.“¹⁴¹⁷

Самият той знае, че намесата във вътрешните работи на друга държава силно противоречи на принципите на международното право и следователно не може да бъде етичен проблем, заради който е оправдано да се вкарват народите във война или да се подбуждат по-нататъшни кръвопролития по време на войни. Това е още по-вярно, когато страната, от чието име той изразява подобни цели, все още не е демокрация, както признава Лойд Джордж в ретроспекция за Англия. Избирателната реформа, приложена за първи път в Англия, едва през декември 1918 г., инициира демократичното участие там, въпреки че, на британския министър-председател е ясно, че терминът „демокрация“ не е предназначен за да бъде правилна форма на демокрацията.¹⁴¹⁸

Тази оценка предизвика огромни резерви за истинското „равно право на участие за всеки член на населението“. Когато Германия приема условията на примирието, британският министър-председател вече не се страхува от победените Централни сили, и се отказва от дадените обещания. Самите членове на Комитета по пропаганда са възмутени, когато Лойд Джордж отговоря на идеите им с: „Сега те са победени, сега можем да правим каквото искаме.“¹⁴¹⁹

Германия може да има мир по всяко време, ако се откаже от плановете си за завоевание, или поне така се говори. Антантата не воюва срещу германския народ. Направено е най-рязко разграничение между народа и правителството.

След германското предложение за примирие настроението се променя: „Народът трябва да страда за греховете и грешките на своите правителства.“¹⁴²⁰

Преходът на Германия към демократична форма на управление, който отдавна се пропагандира като основна военна цел на Антантата, не направи и най-малко впечатление, след като беше осъществен. Германия е възприемана като виновна нация, удобна за плячкосване, заслужаваща специални наказания.

Към края на войната лорд Нортклиф създава „Политическия комитет на Британската военна мисия“ и в сътрудничество с британския кабинет формулира мирните условия, предложени от Англия. Тези условия по същество са включени във Версайския договор през 1919 г., в нарушение на Четиринадесетте точки на Уилсън: премахването на монархията в Германия, нови граници, репарации в нереалистичен размер, заклеяването на Германия като единствено отговорна за военната вина и военните престъпления и създаването на ОН за защита на постигнатото чрез войната, са сред основните искания. „До края на 1918 г. дейността на „Британската военна мисия“ приключва и Крю Хаус е затворен като пропаганден център.

Мирът настъпва, но пропагандата продължава. Бариерите, издигнати от германското военно разузнаване срещу вражеската пропаганда, са разрушени от революцията. Вражеското разузнаване, с всичките си цели и цялата си систематична кампания за подстрекателство, получава безпрепятствен достъп до Германия. Неговото господство е осигурено от Версайския и Сен Жерменския договор.

¹⁴¹⁶ Hans Thimme, *"Weltkrieg ohne Waffen"*, aaO., S. 210. Б. пр. Изключително нагло, гнусно и отворително англосаксонско лицемерие, лъжи и подлост. Няма по-противен народ от наглосаксонците и техните задоксаксонски наследници. „Демокрацията“ се издига така, както арабите налаган исляма през VII – VIII в.

¹⁴¹⁷ Hans Thimme, *"Weltkrieg ohne Waffen"*, aaO., S. 152

¹⁴¹⁸ David Lloyd George, *"Ist wirklich Friede?"*, Deutsche Übersetzung, Leipzig 1924, S. 11 6

¹⁴¹⁹ H. Wanderschegg, *"Weltkrieg und Propaganda"*, aaO. S. 212

¹⁴²⁰ Hans Thimme, *"Weltkrieg ohne Waffen"*, aaO., S. 148 - 149

Вражеската пропаганда престава само там, където може да бъде заменена още по-ефективно от военна сила.

Англичанинът Ричард У. Роуан дава остра, но точна оценка на военната пропаганда: „Дълго след като димът от битките се е разсеял, ослепителната мъгла на пропагандата все още обгръща над Европа. Тя не само обърква жертвите си, но и замъглява истината от собствените си създатели... През петте години от 1915 до 1920 г. пропагандата надминава всички лъжи, казвани някога на масите или на тълпата. Тя се хвали с най-високата раждаемост от изопачени факти и статистика. Като порой от измами, тя се промъква през петте континента. Останките от най-тежките ѝ калибри все още лежат дълбоко в земята днес.“¹⁴²¹

Злоупотреба с Червения кръст? От „Илюстрираната война“, където изображението се появява, ефективно подбуждайки към омраза. Рисунка на ръка, следователно без никаква документална стойност. Налични са клетвени показания от германска страна за подобна английска и руска злоупотреба с Червения кръст, но това не е фотографирано, нито пък германците разпространяват фантастични рисунки от този вид. Авенариус публикува снимка, показваща железопътен вагон, натоварен с боеприпаси, но маркиран с Червения кръст, който е използван от руснаците и е бил пленен от германците. (*Das Bild als Verleumder*“, München o.J. S. 51 „Образът клеветата“, Мюнхен, без дата, стр. 51).

Краят на лорд Нортклиф. След войната Лойд Джордж удостоява лорд Нортклиф с титлата виконт и тържествено изразява благодарността на Англия за приноса му към „славата на победата“. Връзката им обаче се разпада поради отказа на министър-председателя да позволи на вестникарския магнат да участва във Версайските преговори.

Лорд Нортклиф подкрепя по-радикалната френска позиция и носи значителна отговорност за нея, докато Лойд Джордж все повече осъзнава опасностите от наложен несправедлив мир и съветва за умереност по много въпроси. „Разсъжденията на лорд Нортклиф звучат по следния начин: „По време на началния период на мирната конференция вестниците му, разделят усилията си между темите „Хунско нахалство“ и „Долу Ленин“.

На първа страница на „Дейли Мейл“ помества подчертан в рамка надпис: „Юнкерите ще ви измамат.“ Този лозунг се появява ежедневно в горната част на редакционната статия. Това предупреждение е допълнено от втори надпис, който гласи: „Нека не забравяме: 670 986 загинали, 1 041 000 ранени, 350 243 изчезнали.“¹⁴²²

„Не е наша работа“, пише *Daily Mail*, „да питаме какво мисли Германия за мирните условия. Нашето задължение е да диктуваме условията, които ще ни дадат материална гаранция за сигурност, и изобщо не е важно какво мислят германците за това.“¹⁴²³

В деня на примирието през 1919 г. лорд Нортклиф подава оставка от поста си директор на пропагандата и се подлага на операция на гърлото.

През 1921 г. той предприема полуофициални пътувания до Америка и Азия, продължавайки да предупреждава за „новата германска заплаха“, но и за японците, „прусаците от Изтока“ – вижте книгата му „Моето пътуване около света“ (Лондон 1923 г.).¹⁴²⁴

Един от най-близките му сътрудници, Ханен Суафър, пише за последните му дни: „Той се прибра от пътуването си до Германия физически изтощен, психически помрачен, въобразявайки си, че животът му е заплашен от германците, които никога няма да му простят.“ На 14 август 1922 г. развива нервно разстройство, кулминиращо в мании за преслед-

¹⁴²¹ Също.

¹⁴²² H. Wanderscheck, aaO., S. 240

¹⁴²³ H. Wanderscheck, aaO., S. 242

¹⁴²⁴ „My Journey round the World“ (London 1923).

ване, лудост, което слага край на живота му. Последната му брошура за лондонските вестникарски милионери, не е отпечатана.

Брат му, лорд Родърмиър, наследява имението му. Паметникът в Лондон отбелязва делото на живота му.

Печатните монополи на Флийт Стрийт продължават да действат. Неговите мениджъри са научили много и не са загубили нито здравето, нито влиянието, нито богатството си; никой не е обвинен в „подбуждане към омраза“.

По време на Втората световна война тяхното „изкуство“ достига съвършенство – отново в сътрудничество с „официалните власти“ и новата медия радио.

Бившият редактор на „Дейли Нюз“, Гардинър, обаче произнася справедливата присъда за лорд Нортклиф през 1914 г., присъда, която със сигурност отразява действията му до края на живота му: „Той няма морал, няма чувства, няма принципи, няма житейска философия. Той просто следва този, който ще спечели и заема страната на партията, която според него има най-голям шанс. Именно тази, напълно комерсиална концепция за журналистиката, лорд Нортклиф създаде и завеща на своята епоха.“¹⁴²⁵

Голямото унижение. Следващият доклад на д-р Александър Граф Брокдорф, публикуван в брошурата му „За шовинизма, вината за войната и политиката на германското правителство“ в Берлин през 1932 г., няма за цел да разпалва стари омрази.

По-скоро той описва историческите реалности, които е неизбежно да бъдат обсъждани във връзка с международната ситуация по време на Първата световна война. Докладът разкрива как упорито и много след края на войната, лъжливата военна пропаганда отравя международния живот, вкоренява лъжите и несправедливостта в международното право и предварително програмира нова омраза, нови конфликти, нови ужаси и нов геноцид.

Сега е наложително най-накрая да се извлекат необходимите поуки и правилно да се анализира огромната трагедия на човечеството, която се прояви особено в световните войни.

„Германия, ти си обърквана маса от вътрешностите и червата на Европа! Народът на Лутер и Кант, изобрети нови облаци от отровен газ!“ „Ти носиш само смърт и само смъртта изпълнява всичките ти желания!“

Така, известният френски поет Пол Клодел „благочестив и вярващ християнин“, кара Свети Мартин да се обърне към германския народ.

Според Клодел, Света Женевиер смята германците за „орди на Сатаната, предшественици от смрад и задушаване“. Приблизително същото мнение, има изтъкнатия френски писател Пеладан, който е бил широко четен в Германия: „Нека прогоним езика на тези убийци от нашите огнища, от нашите театри; искам закон завинаги да забрани публичната му употреба. Човек не трябва повече да говори, не трябва повече да чува тежкия, суров, ужасен език на Атила (не монголски, а немски) в земята на Женевиер. Вашата култура е дори по-омразна от вашата армия и когато говорите за вашата чест, не забравяйте, че сте германци и че това име отсега нататък ще бъде най-лошата обида за най-лошите смъртни“.

Всеки, който е имал съмнителното удоволствие да чете чуждия печат и чужда военна литература по време на войната, познава този тон; тези монотонни и неприлични ругатни, вой, рев и ярост, което отеква от вражеските държави през цялата война и дълго след нея и все още не е замлъкнало напълно.

Правителствата, печата, интелектуалците, партийните лидери, карикатуристите, духовниците, кината – всички неуморно изричат едни и същи глупости, някои по-грубо и тромаво, други по-фино и умело; и същото може да се прочете във всяко частно писмо от бивши приятели и познати във вражеските държави. ...

В основата на това стоеи ненаситна жажда сред вражеските държави от Антантата за все нови клевети срещу Германия – жажда, която дори най-отчаяните усилия на вестниците на Нортклиф едва успяват да утолят.

След публикуването на класическата книга на Башвиц „Масовата мания“ ние познаваме решаващия психологически принцип зад това. Тъй като държавниците на вражеския

¹⁴²⁵ H, Wanderscheck, aaO., S, 247

съюз искат да изнасят Германия и всяка подчинена нация несъзнателно се чувства отговорна за действията на своите лидери, вражеските държави от Антантата постоянно искат да чуват нови клевети за Германия, за да се оправдаят собствените си военни престъпления. Всяко ново желание за поробване от страна на вражеския съюз изисква три нови истории на ужасите, които да осигурят психологическо облекчение на народите от Антантата. Никой не може наистина да схване покварата, упоритостта, отвращението на тези клеветнически оргии, освен ако лично не ги е проследил в източниците. Дори отличните книги на Авенариус, като „Образът на клеветата“ и „Образът на глупостта“, предлагат само бегъл поглед към цялата адска картина.

Например, разполагам с дебела, красиво изработена, огромна книга, селекция от военни карикатури на холандеца Реймакерс от 1914 до 1917 г.; „Карикатури!“, публикувана през 1917 г. в Ню Йорк от *Doubleday, Page + Co.*

Реймакерс е карикатурист на вражеската Антанта; неговите антигермански пропагандни карикатури се появяват във вестници и списания във всички страни и езици, на най-евтината вестникарска хартия и в скъпи луксозни щампи, но за предпочитане върху пощенски картички. Навсякъде, където е имало реч на омразата срещу Германия, карикатурите на Реймакерс се появяват масово. И тези страници на Реймакерс представляват дълга поредица от мръсни фантазии за похотливи убийства, мозъчни ексцесии на жалък психопат, на когото реалността очевидно не е предложила достатъчно възможности да прояви своите болезнени наклонности.

Х. Аскуит, министър-председател на Англия от 1908 до 1916 г., приятел и довереник на германския посланик в Лондон, принц Лихновски, е написал следната уводна препоръка за нюйоркската колекция от произведения на Реймакерс: „Единството трябва да бъде укрепено, като не се допусне друг край на войната освен окончателното поражение на пруската военна мощ.“

Видни английски интелектуалци придружават всяка рисунка на Реймакер с подробни и ентузиазирани декларации за одобрение; сред тях са деканът на катедралата „Сейнт Пол“ Г. К. Честъртън, Илилер Белок, Бернард Вон С. Дж., Хорас Ансли Уачел и Алис Мейнъл; голяма част от тези личности, често и лесно подчертават своята набожност или се гордеят много с критичната си проникателност (напр. Г. К. Честъртън). Но никой от тях не показва дори искра на критика, никой не почувства и най-малко отвращение към тази парфюмирана салонна порнография.

„Ние, германците, сме чудовища, наполовина горили, наполовина свине по дух; всяка възможна черта на бруталност, тъпота, грозота, страхливост и поквара е гравирани върху лицата ни. Любимите ни занимания са:

1. Набиване на деца на кол или отрязване на ръцете им.
2. Изнасилване на жени и деца.
3. Грабеж, разрушаване или опожаряване на къщи; предпочитаме да правим същото с църквите.
4. Разстрел по цивилни от всички възрасти и полове от чиста кръвожадност.
5. Измъчване на военнопленници и други незащитни хора.
6. Палене, разстрелване, и разрушаване на произведения на изкуството.

Всичко, което казваме, е лъжа. Не знаем нищо за чест, съвест или срам, камо ли за доброжелателност, състрадание или благочестие. Нашата т. нар. религия е дегенеративно идолопоклонство. Нашата наука е тромава имитация, или оръдия на нашето варварство. Германските интелектуални герои или изобщо не са германци, или принадлежат към по-ранна епоха, когато ние все още не бяхме толкова напълно зверски осакатени, или работят в служба на примитивната жестокост и се стремят да подкрепят или замаскират нашите жестокости.

Това е, без никакво преувеличение, образът на германския народ, такъв, какъвто повечето вражески държави искат да го видят и го „видяха“ по време на войната. Мога да потвърдя това; работих в архива на печата на министерството на външните работи от май 1917 г. до октомври 1919 г. и десетки хиляди изрезки от вестници, брошури, списания, карикатури и др. от вражеските държави преминаха през ръцете ми. Разбира се, за по-

интелигентните и образовани, се използва малко по-сложна антигерманска пропаганда, която разграничава уж просто заблудените маси на германския народ, заразени от зверската жестокост на управляващата класа, от самата зверска управляваща класа. Тази теория редовно се изтъква на преден план, когато член на Антантата призовава германския народ да се разбунтува срещу жестоката управляваща класа. Но в пропагандата на Антантата както в съюзническите държави, така и в неутралните страни, тази теория за заразата има много малка роля. В почти всяка държава от Антантата, има няколко бистри умове и смели сърца, които изобщо не участват в пропагандната кампания (например квакерите) или участват само частично. Но това, което казват и правят, няма никакъв отклик: „като хленченето на малко дете в яростта на битката, като роса върху пламтящата сграда, като светлина, падаща от брега в тъмния океан“ (Дросте-Хюлсхоф)

Срещу тези малцина беше насочена омразата на цялата нация. В романа си „Клерамбо“ Ромен Ролан трогателно изобразява ужасната самота на пацифистки настроен французин в Световната война, и омразата на всички срещу този, който не участва.

И все пак, при по-внимателно разглеждане, Клерамбо на Ролан е националист, който се смята за пацифист, точно както самият Ролан. Чуйте пацифиста и приятел на Германия, Ромен Ролан, за преценката му относно воденето на война от страна на Германия: „Тази окървавена нация, задушена от собствената си сила, се потопи в делириум на гордост, гняв и страх срещу врага си. Звярът вътре, едва пуснат на свобода, веднага още с първите си стъпки създаде методичен ужас около себе си. Цялата бруталност на инстинкта и вярата беше умишлено подстрекавана от онези, които държаха юздите на народа: неговите водачи, генералния му щаб, назначените професори и военни свещеници. Войната беше и винаги ще бъде синоним на престъпление. Но Германия я организира, както направи всичко останало; тя издигна непредумишленото убийство и палешите до законите на войната. Един гневен мистицизъм, смесица от Бисмарк, Ницше и Библията, наля маслото си в огъня; свръхчовекът и Христос бяха мобилизирани, за да унищожат и обновят света. Обновяването започна в Белгия и след хиляда години хората все още ще говорят за него. Ужасеният свят стана свидетел на адския спектакъл как древната, повече от две хиляди годишна цивилизация на Европа се срина под бруталните и пресметливи удари на великата нация, която беше един от нейните лидери.“

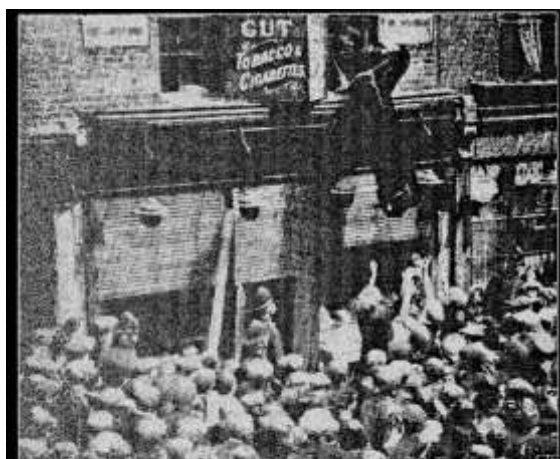
Сравнете *Meyers Lexikon*, 7-мо издание, 1929 г., за Ромен Ролан: „С идеалистичното си отношение, което му позволява да има дълбоко разбиране за германския характер и да се застъпва за побратимяване между Франция и Германия, Р. е една от най-откровените личности на съвременната френска литература, но по-високо ценена в Германия, отколкото във Франция.“

Това не е таблоидна статия на психически нестабилен френски хиперпатриот от август 1914 г., а спокойното, обмислено мнение на водещ френски пацифист и хуманист в следвоенния период. Ромен Ролан участва с 90% капацитет сравнен с кампанията във вестниците на Нортклиф; фактът, че не участва напълно със 100%, е достатъчен, за да го представят като предател и приятел на Германия във Франция, да го изгонят от страната и да го изолират почти напълно.

Преследването на германци, което започна с избухването на войната в 2/3 от света и постепенно се разпространи в 5/6 от него, предоставя практически доказателства за горната теория за природата на германския народ.

Нито едно правило на правния ред или на съвестта не е в полза на германец. И същите дела, които бяха извършени срещу германците, са едновременно и единодушно приписани на германците като извършители от вражеския печат. Това е, както Зашвиц уместно го нарича, „огледалната мисъл“.

Няколко примера за тази огледална мисъл. Картина № 242 е репродукция на автентична

Tit. 242. Plünderung bei dem Deutschen S. Scheinfeld in London
Momentphotographie, veröffentlicht in der Londoner Zeitschrift „The Graphic“
1914. Die Polizisten sehen gemächlich zu

снимка от лондонското списание „Graphic“; къщата на германеца Шьонфелд е ограбена, а четирима английски полицаи спокойно наблюдават. Поставих до нея рисунка на Реймакерс, която се появи приблизително по същото време (Картина 243); Въображаем германски войник-грабител говори: 52) „Точно така. Ако не бях го направил аз, може би някой друг щеше да го направи.“

Реймакерс няма да е себе си, ако не включи локви кръв и полуголи жени и деца на заден план. Реймакерс нарича своята измислица „бернхардизъм“ – сякаш германският генерал Бернхард е препоръчал плячкосване и оскверняване; а благочестивият писател Илилер ентусиазиран коментар по въпроса.

По подобен начин френските списания и карикатурис-народните настроения, когато с радост тирането на германските военнопленни-

ме, съюзническият печат бушувахе за малтретиране на съюзническите военна на германците. Някои данни по тази войната общо 424 157 германци са воен-Франция. От тях 25 229 (5,95%) са починали „нерешени случаи“, което означава, че въпросните лица са изчезнали в плен. Между другото, не съм запознат с това, че Германия е поискала отчет от Франция относно съдбата на тези повече от 47 000 германци.

Fig. 241. Salon de Paris. L'Exposition. Louis Bernard peint. Salon de Paris. Die Salze. Skizze von Louis Bernard.

Fig. 243. Bernhardismus. „It's all right, if I hadn't done it some one else might.“ Bernhardismus. „Richt ja. Wenn ich's nicht getan hätte, hätte es vielleicht jemand anders getan.“

Общо 535 411 френски военнопленници са държани в Германия; от тях 17 308 (3,23%) са починали в плен. Следователно смъртността в германските военнопленнически лагери е само наполовина по-висока от тази във френските, въпреки гладната блокада и недостига на всички необходими стоки. Германия е в състояние да предостави информация за почти всеки един от тези над половин милион френски пленници.

От 12 898 германски военнопленници в Румъния, 3145 (24,38%) са починали в плен, а 844 (6,54%) са „нерешени случаи“. Почти 1/3 от германските военнопленници в Румъния са

мъртви или изчезнали.

От 168 104 германски военнопленници в Русия, 15 767 (9,38%) са починали; не по-малко от 51 213 са изчезнали. От тези 168 000 германци, 2/5 са мъртви или изчезнали.

Истината за отношението към германските военнопленници може да бъде разказана едва след войната. Тези, чиято психика е достатъчно устойчива на подобно изпитание, трябва да се консултират с откъси от официални материали, издадени от Асоциацията на научните издатели, Берлин, 1919 г.

От тези документи може да се научи несравнимо повече за Франция например, отколкото от всички речи на всички френски министри през последните 100 години. Всеки, който познава действителната военна политика, пресата и обществените настроения във вражеските страни от Антантата, знае как ще изглеждал мирът, който победителите от Антантата ще наложат на победена Германия.

Но германското правителство и по-голямата част от германския народ отказват да видят това; те си въобразяваха, че ще открият собствената си готовност за помирение и постигане на разбирателство от другата страна, или

Fig. 252. Les Conditions de paix des Alliés. Selon Bethmann

поне че могат да постигнат помирително и разбиращо настроение от другата страна чрез отстъпки и компромиси.

Всичко напразно! Изображения 241, 248-253¹⁴²⁶ могат да илюстрират какъв мир се е желал там и как се е проявила готовността на Германия да сключи мир.

Обърнете внимание тона на следните отговори от Антантата към германското мирно предложение от 12 декември 1916 г.: Резолюция на Руската Дума (единодушна): „...изразява мнението си, че германското предложение е поредно доказателство за слабостта на врага.“

Ил. 253. Ce que l'Entente a répondu. -- Une paix allemande?

Бриан, френски министър-председател: „Маневра за всяване на разединение сред съюзниците, за обръкване на съвестта и за деморализиране на народите.“

Колективна бележка от Антантата: „...Опустошението, причинено от обявяването на война от Германия, многобройните убийства, извършени от Германия и нейните съюзници срещу воюващи и неутрални страни, изискват репарации, компенсации и гаранции. Съюзниците отказват да разгледат предложението, което не е нито искрено, нито смислено.“

Военната политика на вражеския алианс намира своето логично следствие във Версайския договор.

Говорейки за Версайската мирна конференция: „Еврейските интереси бяха представлявани от американска делегация (водена от Джулиъс Кан, Исак Ландман, Луис Маршал, Хенри Моргентау-старши и Оскар С. Щраус), ционистката делегация (*Comite des delegations juives*), британската делегация (*Joint Excellence Committee*), както и от Световната ционистка организация и Всемирния израилски алианс.“¹⁴²⁷ Очевидно е, че дори тогава те са се смятали за воюващи световни организации срещу Германия.

Пример за преднамерена фалшификация: Снимка от германското списание „*Ost und West*“ (Изток и Запад) от май/юни 1906 г., представяща „забранени картини в Русия“. Санктпетербургският художник М. Маймон¹⁴²⁸ озаглавява картината си „Ужасите на погрома, завръщането на руски войник евреи у дома, след руско-японската война“. Френският вестник „*Le Journal*“ публикува същото изображение на 12 февруари 1915 г. под заглавие „След преминаването на варварите“ като доказателство за германските насилия в Русия. Еврейският надпис до огледалото и името на художника са ретуширани.

Ето и оригиналът на картината, разпространявана като пощенска картичка сред еврейската общност. Тя изразява личната трагедия на войника завърнал се от войната където е ранен, заварващ убито семейството си, станало жертва на безумните и дивашки антиеврейски погроми, очернили и посрамили името на Русия в цивилизования свят.

Пропагандната война изобщо не е свършвала. Но лъжите продължават дори без лорд Нортклиф и се разпространяват и до днес, прониквайки във всички области на политическия живот и историческите трудове, влияейки върху учебниците по история, филмите, радиото, телевизията и системата на наказателното правосъдие, всъщност съперничейки си със средновековния догматичен фанатизъм.

¹⁴²⁶ Изображенията са от брошурата на Брокдорф „За шовинизма, вината за войната и политиката на германското правителство“ виж самата брошура на адрес

https://archive.org/details/Alleinkriegsschuld2/Brockdorff_Kriegsschuld_1932/

¹⁴²⁷ John F. Oppenheimer, New York. "Lexikon des Judentums", Verlagsgruppe Bertelsmann, Gütersloh, Berlin, München, Wien 1971, Rubrik Versailler Friedenskonferenz. Paris 1919.

¹⁴²⁸ Моисей Львович Маймон (роден като Моисе Лейбович Майман; 1860, Волковишки, Сувалска губерния – 24 април 1924, Ленинград) е руски художник от еврейски произход, член на Императорската академия на изкуствата.

Самите победители се оплитат толкова много в лъжите си, издигат ги до догма и очевидно се оказват неспособни да се върнат към яснотата, трезвостта, честността, равенопоставеността и толерантността. Това засяга не само победените в ПСВ, но и победените за втори път през ВСВ, прониква в техните взаимоотношения, предизвиква пълното психическо объркване, и тази неморална несправедливост остава като отличителен

белег на настоящата ни глобална политическа ситуация, резултат на Втората световна война.

Политиката на лъжите, използвана по време на Първата световна война и периода непосредствено след 1918 г., ще се повтори в много симптоми и детайли по време на Втората световна война и след 1945 г., въпреки че сега тази „работа“ се осъществява по много по-сложен начин, използвайки нови медии като радиото, филмите и телевизията, и преминавайки от индивидуални престъпления към масови престъпления в огромен мащаб, включващи милиони, след пълната окупация на вражеската страна.

Ако разгледаме следната история за предполагаемият германски „замисъл“ в осъществяването на болшевишката революция в Русия, трябва да направим сравнения с палежа на Райхстага от 1933 г., и т. нар. „Кафява книга“ от Вили Мюнценберг от Франция, която обвинява Херман Гьоринг и СА в палежа на

Райхстага, и продължава увековечаване на тази история, въпреки ясното опровержение на тези твърдения от научното разследване на Фриц Тобиас през 1962 г., последващите усилия на Роберт Кемпнер да възобнови съдебните производства от 1933 г. и продължаващото използване на тази тема за подхранване на агитация „срещу нацистите“.

И този пример е само един сред многото. Но е известно следното изявление от 1920 г.: „Особено забележителна е историята на официално публикувания сборник с документи „Германско-болшевишката конспирация“.

В този случай Комитетът става жертва на най-безскрупулните фалшификатори и разпространи откровени лъжи и клевети по целия свят. Посредник за тези фалшификати е американският журналист Едгар Г. Гисон, по-късно генерален директор на отдела за външни работи на Информационния комитет. Като специален пратеник на Уилсън в Русия, той ръководи пропагандните усилия и е натоварен основно с разпространение изявленията на президента на руски и немски език. По време на престоя си в Санкт Петербург през зимата на 1917/18 г. Гисон закупува документите от контрареволуционни елементи за значителна сума пари. Съдържанието им твърди, че съветските лидери, Ленин и Троцки, са платени агенти на Германия, управляващи правителството си според директивите на германски офицери. Документите, които се представят за официални записи от руски правителствени агенции, германския Генерален щаб, предполагаемо (но в действителност никога несъществуващо) германско разузнавателно бюро в Санкт Петербург, германската Райхсбанк и т.н., са фалшификати с необичайно тромав характер. Дори въз основа на външния им вид, доколкото показват снимките, те трябва да са веднага разпознаваеми за всеки експерт. Предс-

тавените формуляри и шаблони за германските документи нямат никаква прилика с истинските документи. Повечето от имената на германските офицери са напълно измислени. Документите на немски език съдържат абсурдни граматически грешки. Съдържанието също съдържа значителни противоречия и може да бъде взето на сериозно само от някой, напълно невеж за истинските факти. Пълната липса на обективност на Гисон, се вижда и от наивният му опит да обясни наличието на очевидни граматически грешки в германските документи, че са умишлено включени, за да се отрече по-късно автентичността на документите. Гисон незабавно изпраща документите по телеграфа до правителството на САЩ, като представя оригиналите след завръщането си в Америка през пролетта на 1918 г. След като получава разрешение за публикуването им от най-висшите държавни органи, те са предоставени на печата в началото на септември 1918 г.

Публикацията предизвика голямо вълнение. Разкритията са приети за чиста монета, защото правителството твърди, че притежава оригинални документи. Критични гласове обаче поставят под въпрос тяхната автентичност от самото начало. В САЩ това включва *New York Evening Post*, а в Англия – *Manchester Guardian* и социалдемократите. *Manchester Guardian* пише на 19 септември, че цялата колекция създава впечатление за лоша шега. Има много очевидни причини, заради които документите не трябва да се считат за автентични. Британското външно министерство също не повярва на публикацията. Съветското правителство излиза с изявление, в което определя публикацията като нескоропан фалшификат и постави под въпрос добросъвестността на Гисон и американското правителство.

Въпреки тези предупреждения, Информационният комитет решава да публикува колекцията от документи като брошура, включваща факсимилета. Полковник Робинс, който е ръководител на Американския Червен кръст в Санкт Петербург по времето, когато Гисон се сдобива с документите и който от самото начало е убеден, че документите са фалшификати, е накаран да млъкне. За да се защити от атаки, комисията представя документите за изследване от Националния съвет за исторически документи.

Двамата професори, натоварени с изследването потвърждават, че двата факсимилни документа на немски език не могат да бъдат автентични въз основа на формата им. Те обаче не са открили причина да се съмняват в автентичността на по-голямата част от документите, написани на руски език.

Впоследствие сборникът е публикуван под заглавие „Германско-болшевишката конспирация“ като № 20 в „Серията за военна информация“. Експертното мнение на двамата професори е включено като приложение. Само в САЩ са разпространени над 130 000 екземпляра. Съкратена версия на сборника е публикувана в Сибир в тираж от 100 000 екземпляра.

Когато Крийл се премества в Прага след примирието, за да организира пропаганда в Централна Европа с помощта на президента Масарик, „Германско-болшевишката конспирация“ е сред петте най-важни разпространени брошури. Тя е преведена на чешки, полски, унгарски, хърватски и украински. Немски превод вече е публикуван от Информационния комитет в края на януари от издателство „*Freies Verlag*“ в Берн.

Кръгът на „*Freie Zeitung*“, особено Хуго Бал, защитава автентичността на документите. В Германия брошурата е приета сериозно от „*Berliner Tageblatt*“ и „*Welt am Montag*“. Енергичен протест от атакуваните германски власти и банкови институции, разузнавателния отдел на министерството на външните работи, Генералния щаб, Райхсбанк и Дойче банк се появява в „*Deutsche Allgemeine Zeitung*“ на 2 април 1919 г.

Документите са категорично заклеени като крещящи фалшификати. В същото време тогавашният министър-председател Шайдеман, който също е споменат в документите, публикува подобно изявление от негово име. Човек би си помислил, че това ще сложи край на легендата. За съжаление, това не се случи. Дори след войната в САЩ не успяват да изяснят този въпрос, което едва ли е ласкателно за предишното американско правителство...¹⁴²⁹

¹⁴²⁹ Hans Thimme, „*Weltkrieg ohne Waffen — Die Propaganda der Westmächte gegen Deutschland, ihre Wirkung und ihre Abwehr*“, Stuttgart - Berlin 1932, S. 154- 157

Предполагамото решение за войната в имперския „Коронен съвет“. Легендата за Коронния съвет, който уж е решил да разпали Световната война в Потсдам на 5 юли 1914 г. под председателството на кайзер Вилхелм II, е един от най-мощните пропагандни инструменти, използвани за доказване на предполагаемата германска военна вина. Той предоставя на най-широки слоеве от населението ясно дефиниран, лесно разбираем, прост отговор на техните въпроси и притеснения, на отговорността за огромните страдания, които са ги сполетели: тук и на този ден ужасната военна машина е умишлено задействана от точно определени личности. Не се използват абстрактни понятия като империализъм, милитаризъм или стремеж към световно господство, а по-скоро осезаемо събитие и най-вече реални хора, на които трябва да се припише голямата вина.

Към това се добавя и пропагандната сила, присъща на името „Потсдамски коронен съвет“: „Потсдам“, символ и възплъщение на „пруския милитаризъм“, както се представяше от враговете на Германия, известен по целия свят като еквивалент и антитеза на Ваймар — „Коронен съвет“, мистериозен термин, обвит в мистичната аура на божественото право, предлага на западните демокрации особено желана възможност да възродят и обединят всички представи за авторитарен произвол и абсолютистка безотговорност.

Така в броя от август 1928 г. на *Süddeutsche Monatshefte*, Курт Ягов, бившият държавен секретар в берлинското министерство на външните работи, изследва произхода и пропагандното въздействие на тази „таен съвет кайзера, на който той уж е взел решението за войната и е дал заповедта още в началото“.

Да си спомним за „тайните срещи с Генералния щаб“ на Адолф Хитлер от 7 ноември 1937 г., 22 август 1939 г. и други. В свят на невинни миролюбци, един монарх се консултира с водещите военни фигури на таен съвет, и светът е обявен за пламтящ.

Докато всичко това се знае само от слухове, смесицата от истина и лъжа все повече се смесва с всичко което изглежда полезно за собствените интереси — обикновено лъжи и съответно „редактираните документи“ впоследствие се разпространяват сред обществеността, противоречията и неточностите се разглеждат по помпозен начин, с последваща агитация в световния печат.

Междувременно не се споменават рецензии на други хора. Историческият контекст е следният. Австроунгарският външен министър, граф Берхтолд, вече е завършил меморандума за външнополитическото положение на Австро-Унгария в средата на юни 1914 г., когато убийството на престолонаследника Франц Фердинанд го подтиква да добави по отношение на Сърбия, че „Монархията е изправена пред необходимостта от решително прерязване нишките, от които противниците се опитват да изплетат мрежа над главата ни.“ Този меморандум е допълнен от ръкописно писмо от император Франц Йосиф от 2 юли, което се позовава на първите резултати на разследването на убийството съдържа препратка към „добре организирана конспирация, чиито нишки стигат до Белград“ и съобщението, че Сърбия се е превърнала в постоянна заплаха за съществуването на Дунавската монархия и тя трябва да бъде елиминирана като политически фактор. Граф Хойос, началник на кабинета на граф Берхтолд, предава документите на австроунгарския посланик в Берлин. Този посланик, граф Съогени, е повикан на обяд от император Вилхелм малко преди 13,00 ч. на 5 юли 1914 г. след като обсъждат повърхностно сръбския въпрос в малката градина на двореца. Според документация в Австрийската червена книга № 6, император Вилхелм посочва, че първо трябва да се консултира с канцлера, но не се съмнява, че канцлерът ще се съгласи на действие срещу Сърбия, при условие че то бъде извършено бързо. Ако в Русия, за която смята, счиче не е подготвена за война, [военните] се активирани, Германия ще застане на австроунгарска страна. В 17,00 ч. императорът приема военния министър генерал фон Фалкенхайн в присъствието на генерал-полковник фон Плесен и генерала от пехотата барон фон Линкер, началник на военния кабинет. Австрийските документи, получени по обяд, са обсъдени. Императорът се позова на потенциално сериозните последици от решението на Виена да сложи край на великосръбската пропаганда и пита дали армията е подготвена за всички евентуалности. Фалкенхайн потвърждава това, но също пита дали е необходимо да се направят някакви приготовления. Императорът отговоря, че не са необходими. Така срещата приключва. В 18,00 ч. императорът приема канцлера Бетман-Холвег, който идва в

градината на Новия дворец със заместник-държавния секретар Цимерман. „Междувременно Бетман-Холвег е информиран от Цимерман за съдържанието на двете австрийски писма и сега представя кратък доклад на императора. След това император Вилхелм взема думата и заявява, че не си прави никакви илюзии относно сериозността на положението, в което Дунавската монархия е доведена от великосръбската пропаганда. Не е наша работа обаче да съветваме съюзника ни, какво да прави в отговор на кървавото престъпление в Сараево. Австрия сама трябва да реши това. Трябва да се въздържа от директни предложения и съвети, още повече да работим с всички средства, за да предотвратим ескалацията на австро-сръбския спор в международен конфликт. Император Франц Йосиф обаче трябва да знае, че дори в тежък час няма да изоставим Австро-Унгария. Нашият жизненоважен интерес изисква запазването на Австрия непокътната.“

Канцлерът, не вярва, че австрийците са наистина сериозни с настойчивия си език, и посъветва императора да предприеме планираното си пътуване. Същата вечер кайзер Вилхелм приема капитан Зенкер, заместващ вицеадмирал Бенке, който не е на разположение. Той е информиран за предходните разговори; Въпреки потенциалната опасност, флотът е в открито море и трябва да продължи планираното си пътуване до Норвегия в средата на юли, както е планирано; началникът на Адмиралтейския щаб, който в момента е в отпуск, не трябва да бъде призван. На 6 юли, непосредствено преди заминаването си за Кил, кайзер Вилхелм прие последователно заместник-държавния секретар на имперската военноморска служба, адмирал фон Капеле, и генерал фон Бертраб, заместващ началника на Генералния щаб, фон Молтке, който също е в отпуск. Съдържанието на разговорите е почти идентично. Цитираме от дневника на придворния хофуриер¹⁴³⁰ за разговора с фон Капеле: „Държавният секретар, гранд адмирал фон Тирпиц, е в отпуск. Вече готов да замине, императорът, докато чакаше императрицата близо до двореца, се разхожда с адмирала известно време в малката градина на Новия дворец и накратко разказва събитията от предходната неделя. Той не очаква никакви големи военни събития; според него царят няма да застане на страната на убийците на ерцхерцога, а освен това Франция и Русия не са готови за война. За да избегне предизвикването на тревога, той няма да отмени пътуването до Нордкап. Но за всеки случай, иска да го информират за напрегнатата ситуация, за да обмисли следващите си стъпки.“

Вечерта на 6 юли в Кил на кораба „Хохенцолерн“ се провежда среща и вечеря с г-н Круп фон Болен унд Хайбах, на която също е разгледана сериозността на политическата ситуация, но не са взети никакви заповеди или решения. Толкова за историческите факти.

Легендата. Веднага след заминаването на императора, се появяват множество слухове и клюки около „срещата в Потсдам с австрийски и германски дипломати и висши офицери“. На 7 септември 1914 г. холандският вестник „*Nieuwe Rotterdamsche Courant*“ за първи път въвежда термина „Коронен съвет“ и изопачава съдържанието на разговорите, предполагайки, че германските военни са настоявали за австро-сръбски конфликт, който е счетен за безопасен, тъй като Русия и Франция не са подготвени за война.

Втората версия идва от Италия през септември 1915 г. Година по-късно, и очевидно мотивирани от влизането на Италия във войната на страната на Антантата, се появяват сведения от италианския министър-председател Саландра, министъра на външните работи Сонино и публичната реч на бившия министър Барзилай.

Според тях, на 15 юли 1914 г. германският посланик, барон фон Вангенхайм, е обяснил на италианския посланик в Константинопол, Камило Гарони Карбонара, че на 5 юли в Потсдам е било решено Австрия да изпрати неприемлива нота на Сърбия, което ще доведе до вече решена война.

След опровержение от Берлин на 4 октомври 1915 г., в което се посочва, че нито германското правителство, нито фон Вангенхайм са предварително информирани за съдържанието на австрийската нота до Сърбия, въпросът е изоставен в следващите две години.

¹⁴³⁰ Дворцова длъжност, иконом на двора, дворцов куриер, интендант или касиер, отговорен за управлението на логистиката и финансите.

През 1916 г. бившият германски посланик в Лондон, принц Лихновски, пише своя скандален меморандум „Моята лондонска мисия 1912-1914“, в който също споменава събитията от 5 юли в Потсдам и съжалева, че не е схванал навреме значението на чутото. Сега той поне знае, че Австрия възнамерява да предприеме действия срещу Сърбия, план, който е получил одобрението на водещите фигури в Берлин, с допълнителната уговорка „дори това да доведе до война с Русия. Поне така пише в австрийския протокол, който граф Менсдорф получил в Лондон. Скоро след това г-н фон Ягов е във Виена, за да обсъди всичко с граф Берхтолд“.

В действителност нито съдържанието на чутото от него е точно, нито има „австрийски протокол“ от срещата, нито държавният секретар фон Ягов пътува до Виена.

Този меморандум обаче често е тайно копиран. Издаден в чужбина, предизвиква дебати в Райхстага от май до края на август 1917 г.

„Легендата за Коронния съвет“ подхранва по-нататъшните спекулации, особено от членове на Независимата германска социалдемократическа партия (USPD/НГСДП), като депутатите от Райхстага д-р Оскар Кон, Ледебур и Хуго Хаазе.

Враждебно настроени чуждестранни медии в съответните страни след това подхващат всичко, представено от „другарите от НГСДП“, което е тълкувано за уличаващо германското ръководство, пренебрегвайки официалните германски отричания, които вече са изяснени в Райхстага.

Вестник „Таймс“ от 28 юли 1917 г. дава началото на нов кръг от спекулации, позовавайки се на „добре информиран източник“. Съобщават се следните лицаприсъствали на съвета от 5 юли 1914 г.: граф Берхтолд – външен министър на Австрия, граф Тиса – министър-председател на Унгария, генерал Конрад фон Хьотцендорф – началник на Генералния щаб на австроунгарската армия, ерцхерцог Фридрих, заместник-държавен секретар фон Щум, адмирал фон Тирпиц.

„Потсдамският военен съвет“, „Кайзерът реши за война на 5 юли 1914 г.“, „Виновният подстрекател“, „От началото на войната няма по-важно разкритие“ – с такива заглавия журналисти от съюзническите сили надминават себе си и запазват тези крилати фрази до края на войната, за да доразвият тезата си за военната вина срещу Германия.

Изведнъж дневника на американския специален комисар в посолството на САЩ в Константинопол, Луис Айнщайн и неговия посланик Моргентау (старши) също намерят място в общественото полезрение, разкривайки още нови нюанси, дори закъснели с три години, за да бъдат считани за достоверни.

Източниците им се позовават на юли 1914 г., когато германският посланик в Константинопол, барон фон Вангенхайм, разказва, че „на 5 юли в Потсдам е проведен Коронен съвет и там е решено за война; войната е предизвикана, защото Германия се смята готова за война, докато Франция не разполага с тежка артилерия; банкерите обаче са искат отлагане, за да направят своите приготовления; пътуването на кайзера до Нордкап цели да заблуди обществеността.“

Вярно е, че барон фон Вангенхайм е бил в Берлин и Потсдам през юли 1914 г. и разчитайки на слухове, е могъл впоследствие да предаде тези слухове в Константинопол. Каквото и да е казал обаче на италианския посланик Гарони или на американския посланик Моргентау, самият той вече не може да опровергае слуховете им, разпространяващи се от три години, защото умира на 25 октомври 1915 г.

Вече оттогава нататък се говорери че: „На съвета са присъствали посланици, генерали (фон Молтке и фон Тирпиц) дори император Франц Йозеф, който оказва натиск върху (присъстващите) висши чиновници в железниците, индустриални лидери и водещи фигури във финансовия свят, и безвъзвратно обявява война. В Берлин има убеждение, че Австрия трябва да изпревари Русия и Франция, които се превъоръжават усилено. Там е решено Австрия да изпрати нота на Сърбия, формулирана по такъв начин, че да направи войната неизбежна. След запитване, барон фон Вангенхайм, който също присъства, е готов да привлече Турция в съюза.“

Защо господа Моргентау и Луис Айнщайн мълчат в продължение на три години за тези подробности, ако те се основават на действителни изявления на барон фон Вангенхайм?

Световната общественост се интересува по-малко от това, отколкото от агитацията, започнала през 1917 г. от тези господа, като например: „Знам: Конспирацията, която доведе тази най-голяма от всички човешки трагедии, е подстрекавана от кайзера и неговите подчинени на онази среща в Потсдам на 5 юли 1914 г. Един от основните участници, опиянен от ентузиазма за очевидния успех на плана, сам ми беше описал всички подробности. Когато чуя хора да спорят кой е виновен за войната или когато чета нескопосаните и лъжливи оправдания, които Германия разпространява, е достатъчно само да си спомня набитата фигура на Вангенхайм, докато стоеше пред мен в онзи августовски следобед с дебела, черна пура в устата си, разказвайки ми за тази историческа среща. Защо да губя време след това в безсмислени спорове? Този Имперски коронен съвет се проведе на 5 юли; ултиматумът до Сърбия е изпратен на 24 юли. Периода от около две седмици, финансовите служители са поискали за завършване на своите мерки. ...“

От обяснението на Моргентау за „германската вина“ за спада на борсовите курсове по онова време, читателят не може да си състави ясна представа, но звучи „авторитетно“ и отвлича вниманието от противоречията в разказа за „Коронния съвет“.

По това време методът на Сефтън Делмър да „влага думи в устата на мъртвец, който, разбира се, не може да ги опровергава, защото е мъртъв“, все още не е широко известен. Това е все още неизследвано направление в пропагандата.

В реч на 4 август 1917 г. в Куиншал в Лондон, британският министър-председател Лойд Джордж, позовавайки се на „Императорския таен съвет“ от 5 юли 1914 г., настоява за по-нататъшни действия: „За какво се борим?“ Борим се, за да осуетим най-опасния заговор, създаван някога срещу свободата на народите (аплодисменти), заговор, щателно, хитро, коварно и подготвен във всеки детайл с безмилостна, цинична решителност. Тези, които са чели последните разкрития за Берлинската среща, проведена няколко седмици преди избухването на войната, сигурно са прочели с ужас разказа за нея¹⁴³¹ („Таймс“, 6.8.1917 г.)

Срещу тази буря, която се разразява навсякъде, германските и австрийските отрицания и други контрамерки не могат да надделеят. Неутралните страни също повярват в „легендата за Коронния съвет“; техни „гаранти“ са и другарите от НГСДП в Берлин и принц Лихновски. Но те се интересуват малко от историческата истина, отколкото от революцията в Германия, дори с подкрепата на враговете на Германия.

Публичната експлоатация на тази легенда, за да се постигне край на войната чрез военен колапс на Германия, остава единственият водещ принцип. През ноември 1918 г. социалиста Карл Каутски е натоварен от Народното правителство да събере документите от външното министерство, свързани с предисторията на Световната война, за публикуване. Той обаче използва събирането на документи, за да публикува клеветническата си книга, озаглавена „Как се стигна до Световната война“, в която хвърля цялата вина за избухването на войната върху германската страна и особено очерня кайзер Вилхелм II. Той нарича случилото се на 5 юли „заговорът в Потсдам“. Обяснява, че „отделните срещи в Потсдам“ със сигурност не са „Коронен съвет“, а по-скоро „военен съвет“ или „заговор“. „По този начин става теоретично невъобразимото; доказателство за предполагаемия Потсдамски заговор очевидно е извадено от архивите на външното министерство от представителя на германското правителство!

Ефектът във вражеска територия е поразителен. В Англия, през юли 1917 г., „Таймс“ отново поема водещата роля, като тръби с най-ентузиасирано лозунга на Лойд Джордж „Да обесим кайзера“.

На 29 ноември 1919 г. той публикува откъс от книгата на Кауцки под заглавие „Потсдамският военен заговор“. Едновременно с това „*Nieuwe Rotterdamsche Courant*“ (също 29 ноември, приложение към № 330) публикува откъс от 24 страници, заедно със съответния коментар. И отново „Коронният съвет“ обикаля вестниците по целия свят.“

Министерството на външните работи обаче провежда отделни разследвания и малко след публикацията на Кауцки публикува „Германските документи за избухването на войната“, които съдържат документални доказателства за действителния ход на събитията: не-

¹⁴³¹ Б. пр. Лойд Джордж е известен като продажен тип, безпринципен демагог и популистски оратор.

формалните индивидуални дискусии, не е имало съвет и не са взети решения, както първоначално се твърди.

Независимо от това, Ваймарското национално събрание, веднага след приемането на конституцията на 21 август 1919 г., създава парламентарна анкетна комисия, която назначава подкомисия за разследване на събитията, довели до Първата световна война. Писмено проучване на основните германски държавници, участвали в преговорите от 5 и 6 юли 1914 г., води до обширни изявления, които, след като са проверени спрямо съществуващите досиета на различните ведомства, са публикувани през март 1920 г. Едва тогава най-катастрофалният пропаганден мит за Първата световна война, окончателно избледнява в забравата.

Перспективата. Въпреки че след Първата световна война в международната система се появяват някои нови структури на власт и политически цели, заедно с промените във фокуса на пропагандата, може да се наблюдава следното по отношение на основите и методите на пропагандата в „мирната епоха“, започнала „след Версай“:

Частните печатни органи, предимно в Англия, Франция и САЩ, бързо се превръщат в още по-големи, монополни инструменти на политическа власт.

Нарастващата демократизация в други области практически не оказва влияние върху масмедиите, особено върху печата, и така остава политически неефективна, тъй като медийните шефове определят посоката на вестника, според собствените си лични интереси, контролират потока от информация и осигуряват лозунгите за агитация.

И това става, без да могат да бъдат отстранявани от волята на народа. Колкото повече другите затъват в постоянно променящите се политически борби на партиите, толкова по-устойчиво нараства влиянието на прес-магнатите. Ако лорд Нортклиф въплъщава властта на частния печат във Великобритания по време на Първата световна война, имената лорд Родърмиър и лорд Бийвърбрук представляват Флийт Стрийт в Лондон от 1920 до 1945 г., Уилям Рандолф Хърст – американският печат до и след Втората световна война и накрая, австралийският издател Рупърт Мърдок, който притежава 90 ежедневника по цял свят и надминава всички останали, все още държи властта си днес.¹⁴³²

Другото полукълбо на света, комунистическото, така или иначе се контролира от държавни и партийни монополи.

След печатните медии се появяват радио и телевизионни монополи, които в западните страни, и водещата капиталистическа сила, САЩ също са частна собственост и следователно извън демократичния контрол на народа.¹⁴³³

Но не само това: те са и политически безотговорни, въпреки че оказват трайно влияние върху делата на своите нации. Да цитирам я Мърдок като пример: „Давам инструкции на главните редактори по целия свят.“ Той се възприема като част от „развлекателната индустрия“ и (следователно?) не е твърде загрижен за истината (*Der Spiegel* 11/1984, стр. 187–198).

Неговата медийна империя, с над 50 милиона тираж на вестници и списания седмично (90 вестника, 12 седмичника и 5 списания), въплъщава най-голямата частна вестникарска сила, съществувала някога.

Аксел Спрингер, с 5 ежедневника, и те само в Западна Германия, също е некоронован крал по милостта на победителите но бледнее в сравнение с тази сила. Дори критиците на печата в Лондон коментират, че „вулгаризацията на вестниците на Мърдок е довела журналистическите стандарти до такова падение, и голяма част от световния печат, вече е в канавката.“ (*Der Spiegel*, 11/1984, стр. 198)

В „Развлекателна индустрия“, истината няма никакво значение. Политически защитената „свобода на словото“, въпреки че „подбуждаа към омраза“, при условие че клеветата и неверните твърдения срещу политически опонент са временна или постоянна част от „по-

¹⁴³² Този представител на англосаксонския елит е жив и до днес, роден е през 1934 г.

¹⁴³³ Глупост е да се смята, че народите могат да имат някакъв контрол, самите те са ловко манипулирани от медиите!

литическата секция на вестника“, гарантира имунитета и не се санкционира от нито един прокурор.

И както бе споменато, доминиращата на пазара сила на медиите не зависи от „волята на народа“ чрез демократичните избори, нито пък съдържанието им може да бъде повлияно.

По-новите братя и сестри, радиото и телевизията, вече се адаптират към общите езикови конвенции. В края на краищата, всеки служител там е зависим от тези, които са на власт. Това са решаващите фактори, които позволяват такъв потоп от пропагандни лъжи да се излива върху политически опоненти – предимно Германия и Централните сили, по-късно силите на Оста, да се разпространява и да се запази по целия свят, от Първата световна война, чак до наши дни.

Всеки публицист и политик е принуден да се съобразява със съществуващите властови структури. Следователно, и те мълчат, когато в името на истината трябва да коригират фактите и са напълно наясно с тази необходимост.

Нито пропагандистите от времето на Първата световна война, нито тези от Втората световна война са били подведени под отговорност, или са били възпрепятствани да разпространяват все нови и нови пропагандни лъжи.

Въпреки че след Първата световна война британският парламент и британските правителствени кръгове частично признават фалшификациите, извършени през военните години, никога не е направен опит за обръщане на последствията от тази пропаганда. Резултатите от това бездействие допринасят за подновеното и засилено разпалване на омраза между народите, което води до Втората световна война.

По-фатално от всякога се очертава световно заблуждение в понятията, категориите на мислене, идеологиите, основните морални ценности в областта на политическата отговорност. Фактът, че победителите са все по-далеч от всякога, от самокритика и възстановяването честта на германския народ, изглежда вече няма никакво значение, предвид създадените предпоставки за бъдещата опасна ситуация за цялото човечество.

ЛУНАТИЦИ ЛИ? НЕВЪЗМОЖНО! КАК ВЕЛИКОБРИТАНИЯ ПЛАНИРА ВОЙНАТА СИ СРЕЩУ ГЕРМАНИЯ

автор д-р Пат Уолш¹⁴³⁴

Сборник статии: *SIE WOLLTEN DEN KRIEG. Wie eine kleine britische Elite den Ersten Weltkrieg vorbereitete* Kopp Verlag, 1. Auflage Oktober 2016. (ТЕ ИСКАХА ВОЙНАТА. Как малък британски елит подготви Първата световна война).

Пат Уолш

Около 100-годишнината от Първата световна война никоя книга не е получила толкова похвали, колкото „Лунатиците: Как Европа влезе в Първата световна война“ на Кристофър Кларк.¹⁴³⁵

Както подсказва заглавието на този труд, авторът Кларк обяснява тезата си, че европейските народи са се втурнали във войната като сомнамбули. Това обаче не е вярно за Великобритания. Там войната е планирана и старателно подготвена повече от десетилетие. И за да го разберем, не е нужно да се ровим в никакви тайни архиви. Многобройни доказателства могат да бъдат намерени в публикуваните документи и мемоари на лорд Морис Ханки, лорд Реджиналд Ешър и Хенри Уилсън – личности, които са били в центъра

¹⁴³⁴ Пат Уолш е от графство Антрим в Северна Ирландия. Той е доктор по философия в университета Куинс в Белфаст и преподава политика и география. Автор е на „Голямата война на Великобритания срещу Турция“, „Арменското въстание и Голямата война“, „Възходът и падението на Имперска Ирландия“, „Великата измама от 1914–18 г.“ и други публикации за ирландската история и политика.

¹⁴³⁵ Clark, Christopher: *Sleepwalkers, How Europe Went to War in 1914*, 2012.

на подготовката и планирането, както и в трудовете на Арчибалд Колкуун Бел, официалният историк на Кралския флот. Ако някой беше казал на тези личности, че Великобритания е влязла в Първата световна война като сомнамбул и напълно неподготвена, те вероятно ще бъдат дълбоко обидени и ще го приемат като пренебрегване на техния принос. Лорд Ешър пише на жена си на 26 февруари 1923 г.: „Преглеждам всичките си документи относно подготовката за Първата световна война. Тя започна през 1905/1906 г. До 1908 г. вече бяхме постигнали голям напредък. Имам документи, които го доказват.“¹⁴³⁶

Следва откъс от дневника на лорд Ешър от 4 октомври 1911 г. Като постоянен член на Комитета за имперската отбрана, той обяснява на министър-председателя Хърбърт Аскуит как страната възнамерява да влезе в Първата световна война: „Тази сутрин министър-председателят дойде в кабинета ми, за да обсъдим работата на Адмиралтейството. [...] След това обсъдихме планове на Генералния щаб за дебаркиране на армията във Франция. Министър-председателят е против този план. Той не иска и да чуе за изпращане на повече от четири дивизии. [Военният министър Ричард] Халдейн го каза. Напомних му, че планът на военното министерство е разработен подробно с френския Генерален щаб (което е вярно), и със сигурност ни ангажира да воюваме, независимо дали кабинетът го харесва, тъй като комбинираният план на двата генерални щаба е валиден. Съвсем необичайно е, че на нашите офицери е позволено да организират всички подробности – влаковете, десантите, пунктовете за събиране и т.н., докато кабинетът изобщо не е запознат. Попитах министър-председателя дали смята, че е възможно да се разположат британски сили във Франция в рамките на седем дни от избухването на войната, докато кабинетът... (по-голямата част от членовете му) никога не са чували за плана. Но той го смята за невъзможен! [...] Като цяло, министър-председателят показва, че е обмислил много от тези проблеми.“¹⁴³⁷

От този момент двата различни военни плана на Адмиралтейството и Военното министерство са свързани и обединени. И трябва да бъдат представени на кабинета и парламента в точния момент. Министър-председателят е имал съмнения, че в решаващия момент, тайно подготвения проект, може да бъде прокаран през машината на парламентарната система.

Но Ешър е прав: всичко върви по план и структурите на британската демокрация приемат договореностите, които онзи задкулисен елит, неотговорен пред никого, успява да постигне през предходното десетилетие.

На първа страница на том III от „Дневници и писма“ на лорд Ешър има цитат от лорд Биконсфилд (Бенджамин Дизраели): „Най-могъщите хора не са тези, които са в ползрението на обществеността. Публичните хора са отговорни, а отговорният човек е роб. Личният живот определя съдбата на света.“¹⁴³⁸

През август 1914 г., когато Великобритания обявява, че ще започне война в защита на демокрацията, това определено се потвърди.

Комитетът за имперска отбрана. Комитетът за имперска отбрана (CID) е органът, осъществяващ планирането на кампанията срещу Германия. Комитетът е основан от министър-председателя Артър Балфур по предложение на лорд Ешър.

През септември 1903 г. министър-председателят предлага на Ешър поста държавен секретар по военните въпроси, който той (по навика) отказва. След това двамата си кореспондират, и Ешър отправя препоръки към министър-председателя как да реформира военния апарат, след сътресението от Бурската война. Това поражда идеята за създаване на Комитета за имперска отбрана. Така Ешър упражнява общ контрол над Военното министерство, получавайки поверителна информация както от министър-председателя, така и от сър Джордж Кларк, първият секретар на CID. Първият доклад на комитета е написан през януари 1904 г., все още повлиян от опита, натрупан във войната срещу бурите. Изискването е в бъдеще „да се формулира окончателна военна политика, основана на солидни данни“.¹⁴³⁹

¹⁴³⁶ Journals and Letters of Lord Esher (Routledge, 1938), Bd. IV, S. 285. (Дневници и писма на лорд Ешър)

¹⁴³⁷ Journals and Letters of Lord Esher (Routledge, 1938), Bd. III, S. 61.

¹⁴³⁸ Journals and Letters of Lord Esher (Routledge, 1938), Bd. III, S. 1.

¹⁴³⁹ Пак там, S. 46.

Лорд Ешър официално се присъединява към CID, който се събира в Уайтхол Гардънс през октомври 1905 г. CID е насърчаван от „Националното движение за ефективност“. Тази либерално-империалистическа група застъпва идеята „специалисти“ да вземат политическите решения, защото политиките заемащи държавни постове, чрез парламентарните избори, имат слаби познания по много въпроси от тяхната юрисдикция, поради капризите на демокрацията.

Президент на CID трябва да бъде министър-председателят, който ще има „абсолютна свобода при избора и състава на членовете“. Участват най-важните членове на кабинета, включително канцлерът на финансите, външният министър, държавният секретар по военните въпроси, първият морски лорд¹⁴⁴⁰, директорът на военноморското разузнаване и началникът на Генералния щаб. Поради системата на демокрация в Англия, политиките също трябва да бъдат включени.¹⁴⁴¹

Комитетът съществува в зародишен стадий от година и половина, и официално е създаден на 4 май 1904 г. Балфур го прави редовна агенция на щат с постоянен секретариат, включващ представители на армията и флота. Те трябва да гарантират провеждането на последователна политика.¹⁴⁴²

Първоначално този подход цели да защити CID от либералите, които се опитват да променят курса или да ограничат органа. Но за Балфур няма основание за притеснения, защото правителството се сменя през 1905/1906 г., и новият кабинет на Хенри Кембъл-Банерман назначава либералите-империалисти Ричард Халдейн и Едуард Грей на ключовите постове съответно, държавен секретар по военните въпроси и министър на външните работи. Изборният процес и формирането на правителството се проточват, което позволява на държавата да започне да реализира проекта без политическа намеса.

Ешър е движещата сила и в хода на срещите той участва в политическите маневри, като поставя „правилните“ хора (тези, които одобряват проекта) на „правилните“ позиции, откъдето могат да движат нещата напред.

Балфур основава CID, но точно либералите-империалисти дават смисъл и насока на цялото начинание.

Традиционно Франция е смятана за най-големия съперник на Великобритания в Европа. Комитетът първо трябва да пренасочи общественото внимание към Германия като основен противник. Либералите-империалисти вече застъпват тази гледна точка, докато са в опозиция. Ешър има ясно виждане, какво ще донесе бъдещето.

На 7 септември 1906 г. той пише до херцогинята на Съдърланд: „...законите на историческата и етнографската еволюция [...] изискват да се борим срещу една от най-мощните военни империи, съществували някога. Това е сигурно и ни остава много малко време за подготовка.“¹⁴⁴³

Ешър пише за ролята на CID, че това е „орган, който в мирно време съветва управляващите партии, относно най-добрата възможна подготовка за вероятната война. Комитетът има функциите, които според общото мнение Карно е изпълнявал за Наполеон.“¹⁴⁴⁴ [Граф Лазар Карно е военен министър на Франция при Наполеон Бонапарт, бел. авт.]

Съглашението от 1904 г. е едва на една година, когато Комитетът за имперска отбрана вече стига до идеята, британската армия да се бие редом с бившия си враг французите, сключвайки споразумение което отваряне на вратата към по-тесен военен договор, целящ войната срещу Германия. Франция ще използва този път, за да си върне провинциите, загубени през 1870 г.

¹⁴⁴⁰ Комитетът към Адмиралтейството е съставен от морски лордове – действащи адмирали и граждански лордове, т.е. политически личности, наричани лордове на Адмиралтейството. Председателя на комитета на Адмиралтейството, или първият лорд на Адмиралтейството е политическа фигура, член на правителството. След 1806 г. това винаги е гражданско лице, а начело на флота е професионален военен, адмирал, наричан първи морски лорд. (б. пр.).

¹⁴⁴¹ Пак там, S. 90.

¹⁴⁴² S. Vorlesung von 1912: »The Committee of Imperial Defence«, in: Viscount Esher (John Murray: The Influence of King Edward and Other Subjects, 1915, S. 125–148.

¹⁴⁴³ Journals and Letters of Lord Esher, 1938, Bd. III, S. 183.

¹⁴⁴⁴ Също S. 90.

След като лорд Френч организира съвместни военни маневри във Франция, лорд Ешър пише на сина си Морис на 4 септември 1906 г.: „Антантата напредва. И в никакъв случай не е твърде рано. Няма съмнение, че в обозримо бъдеще предстои огромна борба за надмощие между Германия и Европа. Годишите от 1793 до 1815 г. ще се повторят, само че Германия, а не Франция, ще се стреми да доминира в Европа. Германия има 70 милиона жители и е решена да постигне икономическо надмощие... Във Франция живеят 40 милиона души. Англия е приблизително толкова. Дори взети заедно, резултатът от тази борба в никакъв случай не е сигурен... През 1814 г. Холандия и Белгия почти бяха включени в Прусия като защитна мярка срещу френските амбиции. За щастие, [министърът на външните работи на Англия, виконт] Касълри и херцогът на Уелингтън тогава се възпротивиха... Сега, век по-късно, тези страни не са буфер срещу Франция, а изпълняват тази роля срещу далеч по-опасна сила. Сериозно се опасявам, че войната може да започне, преди да сме готови... Ще отнеме пет години, за да обучим хората си за наборна военна служба. Може би и повече...”

Англия води тази политика на „баланс на силите“ от 1688 г., за да гарантира, че европейският континент ще остане в затруднено положение. Аргументът винаги е, че става въпрос за господство, но с какво право Англия иска да решава как ще се организира Европа?

В действителност става дума за отслабване на най-силната европейска сила, в случай че Европа се стабилизира и може да се развива без война. Нидерландия и Белгия трябва да бъдат средство за постигане на тази цел. Съгласно политиката на „баланс на силите“, Великобритания може да се намесва във всяка континентална война в ограничена степен, като застава зад по-слабата държава или по-слабия континентален блок, който се противопоставя на най-силния.

Така тя създава трудности за най-силната континентална държава и временно прави втората по сила държава или блок, номер едно. След това целият процес започва отначало. Процесът може да продължи безкрайно.

С политиката си на баланс на силите Великобритания успява да раздели Европа и да я държи вкопчена във вътрешни войни, като едновременно с това постига глобалното си господство. За тази цел Великобритания използва ресурсите си само в ограничена степен, оставяйки енергията и ресурсите си за разширяване на търговията и колониалната империя. Като островна държава, Великобритания има уникалното предимство, и контролът над моретата е основният фактор, който ѝ позволява да развие парламентарна система, да постигне голям икономически просперитет и да изгради стабилност. В продължение на повече от два века, от 1688 до 1914 г., Великобритания изключително добре да се справя с това.

Адмирал Джон Арбутнот Фишър и Морис Ханки. През зимата на 1906/1907 г. адмирал Фишър назначава Морис Ханки за секретар на новия комитет, имащ за цел разработване на военноморската стратегия за войната срещу Германия. Фишър принципно не харесва идеята да записването на плановете като документи; предпочита да ги помни, и това го прави незаменим. Но той цени високо Ханки. Той печели конкурс за статии, организиран от Фишър, на тема „Подобряването на флота“. Тази статия му осигурява позиция във военноморското разузнаване.

Адмирал Фишър изпреварва времето си, подготвяйки се за войната с Германия. Той казва на Ханки, който по-късно ще подготви държавния апарат за Първата световна война, следното: *„Управляващата класа на Англия се смята за новия Рим, но и Рим в крайна сметка е бил завладян. Така че може и Великобритания да е изправена пред същата съдба?“*

И така, как може да се предприемат действия по собствена инициатива, за да избегне подобен сценарий?

Съответните тенденции се откриват в огромното количество документация, натрупана в периода на развитие на империята между 1871 и 1914 г.

1871 г. е специална година, защото тогава Германската империя се очертава като обединена държава. Оттогава нататък Германия се превръща в Картаген за британския Рим, поради преобладаващото икономическо съперничество.¹⁴⁴⁵

¹⁴⁴⁵ Clifford, Brendan: *Ireland in the Great War*, 1992, S. 20–23.

Германските стоки се продават по-добре от британските на световните пазари и Германската империя завладява все по-голям дял от световния пазар. Както по цена, така и по качество, германските стоки превъзхождат конкурентите си и във Великобритания нараства усещането, че в крайна сметка те няма да могат да се конкурират с германците. Някои публикации осъждат Германия като неблагодарно новородено дете, което трябва да знае къде е мястото му на световния пазар, който Англия е изградила в полза на всички. Но тъй като германците и англосаксонците имат общи древни корени и следователно са сходни по характер с англичаните, те не могат да постъпят иначе. Те се стремят да станат крале на социал-дарвинистката джунгла и това не можеше да бъде прието от Британия.¹⁴⁴⁶

По време на Седемгодишната война в средата на XVIII век, Британският кралски флот се издига, като световна военноморска сила, владетел на моретата. Той полага основите на колониалната империя и световния пазар и поради своето превъзходство в морето, има последната дума.

От самото начало, Ханки е наясно, че всеки военен конфликт с Германия ще трябва да бъде изграден „около нашата военноморска сила“. „И се различават само инструментите на тази сила.“¹⁴⁴⁷

Ханки пояснява, че подготовката за война е започнала още преди основаването на Комитета за имперска отбрана, с „голямата реорганизация на Фишър, която се явява ренесанс на флота...“¹⁴⁴⁸

Когато Фишър става втори морски лорд, през 1903 г., въз основа на оценката си за германското развитие и характера и историята на британската държава, стига до извода, че ще има война.

През 1904 г. той е назначен за главнокомандващ на флота в базата в Портсмут, а през октомври 1904 г. за първи морски лорд. Оттогава нататък той провежда политика за подготовка на флот за предстоящия конфликт.

Във „Върховното командване“ Ханки пише за Фишър: „Фишър, този далновиден администратор, реорганизира флота, и цялата верига от военноморските бази и въглищни станции, от които зависят военноморските сили и търговският флот за своята мобилност по време на война. Тази реорганизация, която беше остро критикувана по това време, е наложена от пренасочването на нашата външна политика към съглашението с Франция и Русия и нарастващата заплахата от Германия. Фишър беше сред първите, които осъзнаха значението на това развитие.“¹⁴⁴⁹

Между 1904 и 1907 г. британската външна политика претърпява революционна промяна. Стратегията за „баланс на силите“ вече не се фокусира върху бившите врагове Франция и Русия, а върху новия противник – Германия.

Още по време на Съглашението от 1904 г. Фишър започва да подготвя флота за военна конфронтация с Германската империя, но добре осъзнава, че следващата стъпка във външнополитическата промяна, ще е споразумение с Русия.

Тази тенденция и многото свързани с нея подробности, могат да бъдат намерени през 1901 и 1902 г. в *National Review*, под редакцията от Леополд Максе, в поредица от статии, където Едуард Грей и неговите бъдещи колеги от Министерството на външните работи и дипломати играят водеща роля.¹⁴⁵⁰

Германската империя започва да изгражда флот. Поради нарастващата търговска дейност и излизането на световния пазар, флотът трябва да осигурява хранителните ресурси за фабричните работници. Германският флот е значително по-малък от британския, но въпреки това Англия вижда в него заплахата за своето господство над моретата.

За адмирал Фишър е естествено и неизбежно Германия да изгради флот, за да защити търговията си и доставките на храна. За него е също толкова естествена и неизбежна, необходимостта Англия да унищожи Германия, за да спре това развитие. В отговор на новия

¹⁴⁴⁶ Clifford, Brendan: 1914: *England's Darwinist War on Germany*, 2001, S. 7–11.

¹⁴⁴⁷ Hankey, Maurice: *The Supreme Command*, 1961, S. 9–10.

¹⁴⁴⁸ Също S. 11.

¹⁴⁴⁹ Също S. 21.

¹⁴⁵⁰ Walsh, S. Pat: *The Rise and Fall of Imperial Ireland*, 2005, S. 328–337.

флот на Германия, Фишър заплаши с „втори Копенхаген“, имайки предвид събитията от век по-рано (2 април 1801 г.), когато адмирал Нелсън унищожава датския флот в пристанището на датската столица без официално обявяване на война.

Фишър представя идеите си на краля и предложението е широко разпространено в цяла Европа. Адмиралът изобщо не се интересува от другите мнения, защото той говори в духа на Нелсън и в абсолютно съответствие с традициите на Британския флот. Той смята, че е добре да предупреди германците да не правят грешка. Това ще им даде възможност да я избегнат. И ако продължат с плана си, което е неизбежно, поне ще знаят какво ги чака, ако действат на свой собствен риск. Независимо, че политиците и печата в Англия казват друго, Фишър знае че германците са по-малка заплаха за господството на британския флот в световните океани, отколкото французите.

По време на бъдещата война, Великобритания трябва да изолирала германското крайбрежие, освен това Германия има малко бази в чужбина. Франция, има дълга брегова линия и много пристанища на Атлантическия океан и Средиземно море, с широко разпръснатите си колонии, военноморски бази и въглищни станции, и е превъзхождана само от Англия.¹⁴⁵¹

Но Германия се смята за изгряваща сила, докато звездата на Франция вече е залязваща, което я премества в центъра на баланса на силите. Фишър по-късно ще разкрие как е започнал да подготвя флота за войната: Той свика всички отдалечени части от флота и насочи 88% от оръдията срещу Германия. Превръща Северно море в постоянен военен тренировъчен полигон, верен на мотото на Нелсън: „Вашето бойно поле трябва да бъде вашето тренировъчно поле.“¹⁴⁵²

По-късно Ханки възхвалява постигнатото от Фишър: „Тази концентрация на силите не се създаде за една нощ и флотът претърпя много промени в предназначението и структурата си, преди да се превърне във Великия флот, който влезе във войната през 1914 г. Именно през 1904 г. този мащабен план всъщност видя бял свят.“¹⁴⁵³

Към края на 1906 г. реорганизацията на ВМС от Фишър е в пълен ход. Флотът се събира на позиции, от които ще може да води война срещу Германия. Военноморските бази са оборудвани с нови оръдия и са модернизирани. Въведени са в експлоатация нови кораби „дредноути“, артилерията е подобрена и са установени нови методи за обучение. Поръчани са нови бойни кораби, както и морски мини. В Портсмут е създадена Военноморска академия, а Адмиралтейството започва да изготвя подробни планове за войната срещу Германия. С въвеждането на дредноутите, разходите отново се увеличават, докато до 1910 г. те съставляват ¼ от всички държавни разходи – три пъти повече от това, което Германия дава за своя флот.

Разработване на военните планове. Докато британците завладяват Бурските независими държави в Южна Африка, Военноморската разузнавателна служба създава Търговски отдел. Неговата задача е да събира данни за британските кораби и товарни превози и да планира как да защити доставките на храна по време на война.

През август 1906 г. капитан Хенри Кембъл поема ръководството на отдела и оттогава нататък статистиката е щателно съставяна, създадени са графики, показващи нарастващото пазарно проникване на германските стоки.

Според Кембъл икономическата експанзия на Германия е причина за безпокойство, но също така прави Германия по-уязвима за атаките на британския флот. Кембъл създава диаграми, показващи колко зависима е Германия от вноса на суровини и храни. За да се оцени степента, до която морската блокада ще засегне Германия, са направени изчисления за период от две години.¹⁴⁵⁴

Нарастващата по численост германска работническа класа е във фокуса на направените изчисления. Стига се до извода, че британският флот може да прекъсне доставките на хранителни продукти и това ще предизвика въстания сред германските работници.

¹⁴⁵¹ *The Supreme Command*, S. 35.

¹⁴⁵² *Northern Advocate* vom 27. 11. 1919.

¹⁴⁵³ *The Supreme Command*, S. 27.

¹⁴⁵⁴ *Offer, Avner: The First World War: An Agrarian Interpretation*, 1989, S. 230–232.

От 1906 г. нататък, капитан Кембъл започва да мисли по този въпрос. През юли 1908 г. той представя доклад за последиците от британската блокада, в който твърди, че: „Положението на германският работник, може да бъде направено непоносимо. Предизвикването на безработица и поскъпването на живота, са първите стъпки към финансово затруднение. След като те бъдат постигнати, никоя нация няма да издържи на по-продължителен военен конфликт.“¹⁴⁵⁵

Предшественикът на Ханки като секретар на CID е контраадмирал сър Чарлз Отли. Той заменя сър Джордж Кларк през 1907 г., служи до 1912 г., след което предава поста си на Ханки.

През декември 1908 г. сър Чарлз Отли уверява първия морски лорд в писмо, че „през трите години, в които бях DNI [директор на военноморското разузнаване], блокадата на Германия беше постоянна тема на дискусиите. Адмирал Слейд ме информира, че откакто ме наследи, е обърнал специално внимание на тази тема.“... „През цялото време докато бях директор на разузнаването, Адмиралтейството смята, че комбинацията от географското положение на страната ни и нейната изключителна военноморска мощ, ни предоставя сигурен и лесен метод за задушаването на Германия откъм морето. Те ми обясняваха (б. пр. адмиралите), че (при продължителна война) нашите ВМС могат да смажат бавно германската работническа класа, толкова сигурно, че рано или късно по улиците на Хамбург ще порасне трева и ще се стигне до масова смърт и разрушения“.¹⁴⁵⁶

Век по-рано, след като политиката на „баланса на силите“ доведе до война с Франция, Парламентът приема закони, забраняващи вноса на зърно. По време на войната масите трябваше да се хранят от вътрешни доставки; тогава Парламентът е доминиран от едрите земевладелци. Тогава господството на флота можеше да защити сигурно огромната търговия. Това означава, че евтиното зърно може да се закупува в чужбина, за да се изхрани английският пролетариат.

Реформата от 1832 г. довежда новата индустриална буржоазия на власт и позиции на влияние. Забраната за внос на зърно е отменена и Великобритания започва да изгражда глобална система за свободна търговия, предназначена да осигури евтина храна на трудещите се маси на британския капитализъм. Страната става зависима от доставките от чужбина, т.е. от флота. С течение на времето това принуждава други индустриализиращи се държави да последват британския пример.

Около 1900 г. майор Стюарт Мъри предизвиква доста шум, когато алармира обществеността за уязвимостта на британските доставки на храни в поредица от статии. През 1903 г. той организира акция, включваща членове на парламента, лордове, адмирали и високопоставени армейски офицери.

След това премиерът Балфур назначава специална комисия и майор Мъри се заема да докаже пред нея, за социалните последици, които ще последват при недостигът на доставки на храни. Комисията обаче заключава, че няма голяма причина за безпокойство, тъй като британският флот е напълно способен да защити морските пътища за доставки срещу всеки агресор.

Въпреки това в хода на обсъжданията възникна един въпрос: Могат ли флотите на конкурентите държави, да постигнат същите резултати, ако работническите им класи се увеличат от същите процеси на индустриализация? И се стига до извода, че работническата класа на Германия, ще бъде слабото звено във веригата.¹⁴⁵⁷

Сега е необходим стратегически план по търговските въпроси, за да се използва въпросната слабост на съперника. Адмирал Фишър сформира друг комитет, който да разработи подходящи мерки.

През декември 1906 г. комитетът, ръководен от Ханки, се заема с работа в новата Военноморска академия. Ханки подобрява, знанията си по немски език, за да чете оригинални източници и да разбере как се развива страната и какво трябва да се прави, за да пречи на

¹⁴⁵⁵ ADM 137/2872.

¹⁴⁵⁶ Marder, A. J.: *From the Dreadnought to Scapa Flow*, S. 379.

¹⁴⁵⁷ *The First World War: An Agrarian Interpretation*, S. 223–225.

това развитие. След пет-шест месеца интензивна работа, пранът обхващащ 60 страници е готов. По-късно Ханки си спомня: „Нашите проучвания убедително доказват, уязвимостта на Германия към икономически натиск. Не можехме да преценим дали е възможно да принудим страната да се подчини или колко време ще е необходима за това, предвид помощта, която Райхът може да получи от своите съседи на континента.“ [...] Стратегията, която препоръкахме [...] за прилагане при избухването на войната, е много подобна на плана, който Адмиралтейството действително прие през 1914 г. [...] За мен това се оказа безценен опит. Едва ли имаше проблем, свързан с военноморската страна на конфликта, който вече да не бяхме обмислили и проучили в този комитет“.¹⁴⁵⁸

Британската военноморска политика умишлено поема нов курс. В миналото флотът винаги се е стремил да предотвратява всички комбинации, застрашаващи британското господство в моретата. Сега флотът се готви да унищожи един-единствен противник, като го лиши от търговията и пазарите му. Докладът включва и исторически труд, озаглавен „Някои принципи на военноморската война“. Той е написан от Джулиан Корбет, автор занимаващ се с историята на флота. Докладът включва и статията „Военни планове – Общи бележки за войната с Германия. Преамбюл за размисъл и критика“. Това е преработена версия на статия, написана от капитан Слейд през 1906 г., озаглавена „Войната срещу Германия“. Тя се основава на социалния дарвинизъм. Търговският възход на Германия, следва законите на природата, той е неизбежен и не може да бъде спряен, дори и да искаме. Възходът на Германия, според Слейд, „трябва да продължи, докато страната не се сблъска с още по-силна държава“.

В своите „Бележки върху приложените военни планове“ в края на доклада, Ханки повтаря оценката на Слейд, че „...продължаващото увеличаване на мощта и ресурсите на Германската империя прави по-нататъшното разширяване неизбежно, че впоследствие балансът на силите ще бъде нарушен и ако не сме готови да спрем напредъка на Германия, тя ще стане доминираща на континента.“

Четейки доклада, човек осъзнава какво е тревожило Ханки: централният въпрос дали Германия ще може да оцелее след тежка морска блокада, наложена от британския флот. За Ханки е трудно да отговори на този въпрос чрез исторически анализ, тъй като не е имало прецеденти за опит за блокада срещу „съвременна индустриална държава“.

Ханки препоръчва по-нататъшни, задълбочени изследвания по този въпрос, не само от Търговския отдел на военноморското разузнаване, но и от „най-високите финансови и търговски експерти“, налични в Англия. Тези изследвания трябва да се провеждат „чрез тайни консултации“.¹⁴⁵⁹

Досието с военните планове на Адмиралтейството от 1907 г. съдържа друг документ от Ханки. В него той описва логиката на британската блокада на Германия в седем точки:

„1. Германската търговия расте бързо. 2. Консумацията на зърнени храни на глава от населението се увеличава. 3. Германия става все по-зависима от вноса на храни и суровини от чужбина. 4. Няма достатъчно неутрални кораби, които да заменят британските и германските кораби, блокирани поради война (за да снабдяват Германия). 5. Поради географското си местоположение, търговските пристанища на Германия лесно могат да се затворят при силна морска атака. 6. От парите, които Германия ще загуби поради загубата на търговията си, голяма част неизбежно ще попаднат в Англия. 7. Дори да предположим, че Германия ще получавала зърнени храни и др. по суша, цените ще са много по-високи.“

С оглед на гореизложеното, е задължително бойните качества на британския флот да са значително по-високи [...], тъй като заключението е, че откъсването на Германия от търговията ѝ, ще бъде фатален удар за нея“.¹⁴⁶⁰

Икономическата война. До 1905 г. задачата на кралския британски флот е да наблюдава противниковите флоти и да ги атакува, ако напуснат пристанищата си, с всички средства, които сметне за подходящи. Кулминацията ще бъде решителна морска битка, в която

¹⁴⁵⁸ *The Supreme Command*, S. 40.

¹⁴⁵⁹ »Notes«, ADM 116/1043D.

¹⁴⁶⁰ ADM 116/1043B.

превъзхождащият британски флот ще надделее. Тази цел не е изоставена през 1914 г., но преди 1906 г. и подготовката за война срещу Германия, нищо в заповедите на Адмиралтейството не е показвало, че флотът вече ще бъде използван като инструмент на търговската война.

Тази промяна в стратегията е едно от най-силните доказателства за обширните и дълбочени усилия, които Великобритания си поставя в задачата да разработи иновативна форма на война срещу Германия.

В „История на блокадата на Германия“ А. К. Бел пише, че през 1906 г. Адмиралтейството официално уверява Комитета на имперската отбрана, за намерението да установи блокада на германските брегове (по време на война). Направени са две важни промени във формата, и съдържанието на всички бъдещи военновременни заповеди във флота. Адмиралтейството създава Военноморската академия за научно изучаване на войната и стратегията, а в централата на Военното министерство в Уайтхол е създаден Комитет за военните планове. Президентът на Военноморската академия е назначен в този комитет.

Бел пише за причините довели до тези промени: „Тези две точки бяха добавени към Военноморската администрация, за да отразят нарастващото убеждение във флота, че традиционният подход даващ свобода на действията на главнокомандващия, вече не е достатъчен. Нарастваше и разбирането, че старомодните инструкции, които тогава бяха в сила, трябва да бъдат заменени с подробни планове, изготвени след научна оценка на всички уязвими места на противника. През годините от 1905 до 1907 г. на всички срещи се подготвят военни планове по напълно нов модел. През юли 1908 г. първият такъв план е завършен [...] Подготовката е насочена изключително за война срещу Германия и Адмиралтейството обявява, че планът му предвижда разполагането на решителна морска сила в близост до Северно море. Извършена е подробна подготовка за съсредоточаване на ескадрите в Северно море и Ламанша. [...] Главнокомандващият е изрично инструктиран да пречи на всякаква вражеска търговия в Северно море. Така за пръв път икономическата цел, се добавя към военните заповеди, допълвайки старите военни задължения.“¹⁴⁶¹

Трудът „За блокадата на Германия“ от Арчибалд Колкухун Бел е създаден от Историческия отдел на CID и е засекретен от британското правителство почти половин век. Официалната версия е завършена през 1921 г. и е отпечатана в 1937 г., но изданието в Британската библиотека е предназначено „само за служебно ползване“. Ограничен брой е предоставен за отделите на Уайтхол. Изданието не е предоставено за ползване от широката общественост, чак до 1961 г. от Службата отговаряща за авторските права. (Германия се сдобива с копие от секретното издание и е публикуван съкратен превод на немски, през 1943 г.)

Трудът на Бел е един от най-интересните трудове за Първата световна война. Той е обективно написан и съдържа само минимум пропаганда. В над 1000 страници авторът описва подробно щателната подготовка на Адмиралтейството и Комитета за имперска отбрана за икономическата война срещу Германия. Той започва десетилетие преди избухването на войната и описва мерките, предприети за прилагане на британската военноморска блокада от... 1914 до 1919 г. Тук се обсъждат въпросите на войната, без ненужно морализиране. Смята се, че е много важно да има подробен анализ на военноморските войни по време на Първата световна война, за бъдещи справки, но е политически неепоръчително да се привлича общественото внимание към тях и към това, което е направено... още повече, ако се наложи, да се повтори този сценарий срещу Германия в бъдеще. До ден днешен британската военноморска блокада се споменава само мимоходом в трудовете за Първата световна война и много малко хора знаят колко хора са загинали в резултат от нея (оценките на Бел са за около 1 милион жертви).

В петте години след 1908 г. въпросът, как да се постави германската търговия на колелене е допълнително проучена в обширни изследвания. През май 1908 г. адмирал Слейд започва научно изследване. Министерството на външните работи препраща инструкции до генералните консулства в цяла Европа. В продължение на една година дипломатите подробно изучават германските дейности и съставят статистика.

¹⁴⁶¹ Bell, A. C.: *A History of the Blockade of Germany*, S. 28.

Внимателно съставени, подробни доклади за германската икономика и снабдяването на Райха с храни, са изпратени до Еър Кроу в Министерството на външните работи. Тези доклади карат началника на Кроу, Едуард Грей, да заключи, че германците могат да преживеят морската блокада и самата блокада ще действа твърде бавно, за да постави Германия на колене.¹⁴⁶²

Възгледът, че за победата над Германия ще са необходими големи военни сили (Русия, Франция и британски експедиционни сили), набира сила. Бел обяснява: „Отправната точка за изследването на Адмиралтейството беше предположението, че в случай на война германските пристанища в Северно море ще бъдат блокирани. Докладът отчиташе последиците, доколкото те можеха да бъдат предвидени... Основното твърдение на Адмиралтейството беше, че тази частична блокада ще има огромно въздействие поради своите косвени, вторични последици. Никъде не се посочваше, че тези последици ще бъдат решаващи за войната, но беше убедително, че ще бъдат сериозни... Финансово Германия ще бъде подложена на силен натиск, ако пристанищата ѝ бъдат блокирани. Търговията от тези пристанища няма да може да се осъществява през неутрални пристанища на Белгия и Холандия, защото последните няма възможности да поемат голямото претоварване. Приходите, които Германия получава от вносни мита, ще са значително намалени от блокадата на пристанищата ѝ. Капиталът, инвестиран в местната промишленост, също ще се свие, тъй като промишлеността няма да има необходимите суровини за производство. Затварянето на много фабрики ще предизвика покачване на цените и голяма безработица, сред немобилизираното население... Въз основа на фактите... пред нас заключаваме, че ситуацията в Германия ще се влоши сериозно от блокадата на нейните пристанища и колкото повече войната се проточи, толкова по-сериозна ще стане ситуацията...“¹⁴⁶³

Това представлява форма на морска война, която е значително по-напреднала от блокадата. Това е стратегия за икономическа война, която изисква щателно съставена статистика, задълбочен анализ на икономическите данни и планиране от съвсем нов вид.

Ханки поема кормилото. Повече от 30 години Морис Ханки служи на британската държава както никой друг. Той е много повече от висш кралски служител и не е преувеличено да се каже, че е държал британската държава в ръцете си, повече от едно поколение. Кариерата му започва във флота, в разузнавателния отдел на Адмиралтейството. През 1908 г. става помощник-секретар на флота в CID, а през 1912 г. става секретар на Комитета. В този орган той ръководи голяма част от планирането на войната срещу Германия, ръководи подготовката и допринася значително с личното си участие. Във „Върховното командване“ (1961) Ханки пише: „Малко тайни не ми бяха известни. Малко въпроси от военната политика не бяха минавали през ръцете ми в даден момент и по някакъв начин.“¹⁴⁶⁴

„Върховното командване“ на Ханки сега е забравен труд, но е най-пълният вътрешен разказ за британската кампания срещу Германия.

Книгата съдържа подробности за военните приготовления, написани от лицето, отговорно за тях, което е координирало усилията и е привеждало планове в действие.

Във „Върховното командване“ Ханки говори открито за това как Великобритания се е подготвяла за войната, за която е знаел, че предстои десетилетие преди да избухне. Разказът на Ханки показва, че Великобритания никога преди не се е подготвяла толкова старателно за война. Никога преди не са били изразходвани толкова много изследвания, ресурси, време, усилия и енергия за събитие, което може никога да не се случи. И е наистина немислимо всички тези усилия да бъдат пропилены само за планове, предназначени за непредвидени обстоятелства.

Ханки описва Комитета за имперска отбрана като „централния инструмент за правителствен контрол, както за подготовката за война в мирно време, така и за висшето командване във военно време, но в последния случай под различно име и със съответните корекции“.¹⁴⁶⁵

¹⁴⁶² *The First World War: An Agrarian Interpretation*, S. 288–290.

¹⁴⁶³ *The Blockade of Germany*, S. 26.

¹⁴⁶⁴ *The Supreme Command*, S. 4.

¹⁴⁶⁵ *Hankey, Maurice: Government Control in War, 1945*, S. 23.

Когато прочита за комитета в сутрешните вестници, Ханки веднага иска да стане секретар на CID. По-късно лорд Ешър му помага и Ханки трансформира поста в нещо, за което неговите предшественици не биха могли да мечтаят. През първите две години от съществуването си, CID се събира 60 пъти. Той е консултативен орган, теоретично подчинен на кабинета и парламента.

В действителност обаче до август 1914 г. той действа без участието на кабинета и парламента. Сам по себе си CID няма правомощия, но не е нужно, тъй като членовете му притежават властови позиции. Така натрупване на известни фигури от най-важните клонове на управлението, придава на Комитета неговата значимост.

В „Дневници и писма“ на лорд Ешър са записани лицата, с които той е кореспондирал по държавни въпроси. През 1905 и 1906 г. сред тях са Негово Величество крал Едуард VII, адмирал Фишър, Артър Балфур, Кембъл-Банерман¹⁴⁶⁶, лорд Робъртс, сър Дъглас Хейг¹⁴⁶⁷, лорд Кичънър¹⁴⁶⁸, сър Джон Френч¹⁴⁶⁹, Р. Б. Халдейн¹⁴⁷⁰, сър Джордж Кларк (секретарят на Централното разузнаване), държавният секретар по военните въпроси Х. О. Арнолд-Форстър, държавният секретар за Индия Джон Морли и държавният секретар по финансите Реджиналд Маккена.

С тези хора Ешър обсъжда какво трябва да се направи, как трябва да се направи и как да се решат въпросите, които ще възникнат при подготовката на войната срещу Германия.

Когато Великобритания влиза във войната през август 1914 г., планове на Централното разузнаване са изпълнени дословно – мерките, които обединяват усилията на всички клонове на въоръжените сили.

Тайните разговори. През декември 1905 г., според Ханки, малка група офицери от флота и армията започват неофициални срещи в Уайтхол Гардънс¹⁴⁷¹, за да „проучат правилното използване на въоръжените сили на Обединеното кралство в случай на наше участие, заедно с Франция, във война с Германия“.

Това се случва след сключването на „Сърдечното съглашение“ (Антантата), официално представено като просто необвързващо споразумение с бившия съпруг. През декември 1905 г. когато либералното правителство едва започва да се формира, полковник Репингтън вече води преговори с френския военен аташе майор Юге. Репингтън докладва на новия външен министър сър Едуард Грей, че Франция се нуждае не от думи, а от дела, с които Англия да демонстрира подкрепата си за „официално несъществуващия таен съюз“ насочен срещу Германия.

На 18 ноември Юге докладва в Париж за размера, състава и темпа на мобилизация на евентуалните британски експедиционни сили.¹⁴⁷²

Едно от първите решения на Грей е да формализира военните разговори, които са неофициално инициирани по време на предишното правителство при лорд Лансдаун.

През януари 1906 г. Грей посочва на френския посланик, че Франция може да разчита на британска военна помощ в случай на война с Германия, дори ако не могат да бъдат дадени официални гаранции.¹⁴⁷³

¹⁴⁶⁶ Хенри Кембъл-Банерман е политик лидер на Либералната партия (1899 – 1908), министър-председател (1905 – 1908). (б. пр.)

¹⁴⁶⁷ Генерал от армията, във военното министерство директор на военното обучение (1906 – 1909), и с военния министър Ричард Халдейн съставят генерален щаб, който трябва да сформира териториалната армия предназначена за експедиционна сила за евентуалната бъдеща война с Германия на континенталната част от Европа. По време на ПСВ е главнокомандващ на британските войски във Франция. (б. пр.)

¹⁴⁶⁸ Хорейшо Хърбърт Кичънър е висш офицер от британската армия и колониален администратор. Главнокомандващ в Бурската война, Военен министър в 1914-16 г. (б. пр.)

¹⁴⁶⁹ През 1907 г. е генерал-инспектор на Въоръжените сили, а в 1912 г. е началник на Генералния щаб на британските ВС. По време на ПСВ командва британските части във Франция. (б. пр.)

¹⁴⁷⁰ Е държавен секретар по военните въпроси между 1905 и 1912 г., известен е с въведените от него „реформи на Халдейн“ в британската армия. Като държавен секретар по военните въпроси играе ключова роля в основаването на MI-5, MI-6, Териториалната армия, Британските експедиционни сили и Кралските военновъздушни сили. (б. пр.)

¹⁴⁷¹ The Supreme Command, S. 62.

¹⁴⁷² Owen, David: The Hidden Perspective, The Military Conversations 1906–1914, S. 30.

¹⁴⁷³ T124: Sea Power, 1941, S. 30.

Британският кабинет няма да бъде информиран и няма да бъдат поети обвързващи ангажimenti, защото парламентът може да разбере, което заплашва с падането на правителството. Грей информира Халдейн и след това дава зелена светлина за собствената си инициатива – без да получи одобрението на своя встъпващ във власт кабинет.

По време на три срещи през януари 1906 г., CID обсъжда военните преговори. Между 1906 г. и април 1908 г. (по времето на Кембъл-Банерман като министър-председател), CID не разработва планове и планирането за война се е провежда във военноморското разузнаване на адмирал Фишър и военното министерство на Халдейн. Официално CID не е компетентен за стратегията за континента.¹⁴⁷⁴

Успоредно с военноморската подготовка и преговорите с Франция се осъществява реорганизация на британската армия, водена от Репингтън и генерал Уилсън.

Халдейн модернизира армията и създава експедиционни сили с личен състав 160 000 души, които ще поемат лявото крило на френския фронт в рамките на два дни след мобилизацията и ще воюват срещу германските войски. Това е революционно нововъведение за британското военно командване. Когато задачите на армията са определени през 1888 г., не се споменава разполагането на войски на европейския континент. Тогава задачата на армията е определена защитата на Великобритания и колониалната империята, включително Индия.¹⁴⁷⁵

Както пише Ханки, британската армия традиционно е малка и транспортирана до различните краища на света от флота. Защитен от флота си, английският остров винаги е непревземаем и следователно не се е изисквало поддържането на голяма постоянна армия. Това отличава островното кралство от страните на европейския континент с техните дълги граници. Най-голямата армия, която Великобритания някога е разполагала на континента, се е състояла от 30 000 души по време на войната с Наполеон в Испания и при Ватерло през 1815 г.

Половин век по-късно, по време на Кримската война, британската армия е наброява 28 000 души.

Британската военна стратегия традиционно се ръководи от принципа да не се разполагат големи сили на континента, а по-голямата част от сраженията да се оставят на съюзниците.

Грей, министър на външните работи, и Халдейн, държавен секретар по военните въпроси, не получават одобрение от кабинета за преговорите между британските и френските щабни офицери. Те оправдават секретността на разговорите, с уверението, че не включват действително обвързващи ангажimenti. Тъй като няма официално обещание за участие заедно с Франция в евентуалната война, никой друг не е трябвало да знае за обсъжданията. И следователно, „те се проведеха в най-голяма секретност“, както пише Ханки: „Нямаше никакви доклади от какъвто и да е вид за кабинета или Комитета за имперска отбрана. Разработените планове от Генералния щаб при тези тайни дискусии, бяха представени на Комитета за имперска отбрана, но хода на самите дискусии оставаше секретен. Едва шест години по-късно, през 1912 г., Грей информира кабинета за въпроса...“

В мемоарите си Грей и Халдейн аргументират внимателно ползата от тези разговори. Алтернативното, военното сътрудничество може да се осъществи само в импровизирана форма и с катастрофална загуба на време. Но колкото по-убедителен е случаят, толкова по-лесно трябва да се убеди кабинетът да вземе решение.“

Вместо това, сред членовете на кабинета, които са оставени „отвън“, възниква значително подозрение което се почувства и от Комитета за имперска отбрана, напълно държан встрани по въпроса. „Морли многократно ме разпитваше по този въпрос, но тъй като няха точна информация, не можах да го информирам.“¹⁴⁷⁶

¹⁴⁷⁴ Също S. 34.

¹⁴⁷⁵ Също S. 26-28.

¹⁴⁷⁶ *The Supreme Command*, S. 63.

Всичко се извършва зад лъжата, че тези сили са необходими за „домашна отбрана“. Както лорд Ешър съвсем правилно пише, толкова големи сили никога не са били необходими за отбраната на острова, предвид мощния флот.¹⁴⁷⁷

Ханки пише, че премиерът Кембъл-Банерман, последовател на гладстоуновия либерализъм, иска да закрие CID, но новият му либерално-империалистически държавен секретар по военните въпроси, Ричард Халдейн, го убеждава да промени решението си. Премиерът реагира с нарастваща загриженост към напредъка на военните преговори, но не пречи да продължат, страхувайки се че либералите-империалисти ще подадат оставка от кабинета, ако се стигне до конфронтация. Поради позицията си CID не може да координира допълнително военните планове. Това става възможно едва след като Кембъл-Банерман вече не е министър-председател¹⁴⁷⁸, заменен от Хенри Аскуит. А Аскуит, Грей и Халдейн заблуждават парламента, като укриват информацията за постигнатите споразумения с Франция.

Те много внимателно подбират думите си, за да създадат впечатлението, че не се прави нищо, което може да обвърже Англия да воюва с Германия в съюз със Франция (и Русия).

Джон Дилън от Ирландската партия и някои либерални депутати редовно разпитват Грей и Аскуит по темата, но след многократните спорове, „кабинетният заговор“ убежда Дилън и либералите да се откажат от подозренията си за евентуални тайни преговори и да прекратят да задават въпроси.¹⁴⁷⁹

Според Ханки, въпреки цялата секретност, през 1908 г. се извършва значителна подготовка за войната с Германия. Това планиране не е координирано, защото Адмиралтейството и Военното министерство работят отделно по конкуриращи се проекти и не ги обсъждат помежду си. Ханки пише: „Сега сме в състояние да обобщим общото състояние на нашата военна готовност в началото на 1908 г.“ По това време Върховното командване, чрез Комитета за имперска отбрана, започва да формулира своята политика в случай на война с Германия. Военноморските сили бяха реорганизирани, предизборното разполагане на флота беше постигнало голям напредък, реорганизацията на базите и въглищните станции беше одобрена и напредваше, както и необходимите отбранителни мерки. Военните планове за флота бяха изготвени и представени на главнокомандващите на флота за становище, но нито кабинетът, нито Комитетът за имперска отбрана, нито Военното министерство знаеха за тяхното съществуване. Армията беше реорганизирана... Британският и френският генерален щаб обсъждаха технически планове за изпращане на експедиционни сили във Франция в случай на война с Германия, но без знанието нито на кабинета, нито на Комитета за имперска отбрана.¹⁴⁸⁰

От негова гледна точка проблемът е, че „плановите за флота и армията са изготвени в почти пълна изолация“... „Никой централен орган не е имал поглед върху нито един от плановите и не е могъл да се намеси, за да ги ръководи.“ Комитетът за имперска отбрана вече извършил безценна подготвителна работа, все още беше далеч от изпълнението на възложената му задача...¹⁴⁸¹

Ханки знае всичко, което може да се знае за планираната военноморска война срещу Германия, но в този момент той почти не знае нищо за военните приготовления които се правят с Франция „в най-голяма тайна“.

CID поема властта. След като либералът-империалист Аскуит заменя Кембъл-Банерман като министър-председател, най-накрая може да се осъществи координацията, която Ханки смята за необходима. Сега Комитетът за имперска отбрана най-накрая достига своята зрялост. Балфур, вече лидер на юнионистката опозиция, призовава за изследване заплахата от германско нашествие. Това подтиква CID да поеме задачата, която Балфур предвижда за органа от самото начало – координиран преглед на всички военни планове.

¹⁴⁷⁷ *Journals and Letters of Lord Esher (1938), Bd. III, S. 313.*

¹⁴⁷⁸ *На 5 април 1908 г. поради влошеното си здраве, Кембъл-Банерман, доброволно отстъпва мястото си на Аскуит. Малко по-късно на 22 април Кембъл-Банерман, умира. (б. пр.).*

¹⁴⁷⁹ *The Rise and Fall of Imperial Ireland, S. 368–376.*

¹⁴⁸⁰ *The Supreme Command, S. 64.*

¹⁴⁸¹ *Също, S. 64.*

Изследването отива много по-далеч от простото определяне дали германско нашествие („призракът на нахлуването“, както го нарича Фишър) е възможно – въпрос, чийто резултат „никога не е бил под съмнение“, според Ханки.¹⁴⁸²

Германското нахлуване е напълно изключено като възможност. Но това не е основната грижа на Балфур: „Изследването за инвазията от 1908 г. фокусира вниманието на нашите държавници и военноморските власти върху един от най-важните проблеми, с които те трябва да се справят в случай на война с Германия. То определи съответните отговорности на Адмиралтейството и Военното министерство и установи основната рамка, върху която трябва да се основават планове... Нашите държавници, нашите водещи морски и сухопътни висши офицери влязоха в тесен личен контакт и това беше от взаимна полза. С решението на Аскуит да предаде всички доказателства на Балфур, лидера на опозицията, и да потърси мнението му преди публикуване на доклада, целият въпрос беше издигнат над партийната политика.“¹⁴⁸³

През март 1914 г. Балфур и Аскуит спорят ожесточено по въпроса за ирландското самоуправление. В същото време лидерът на опозицията и министър-председателят заседават заедно в Комитета за имперска отбрана, където са договорени окончателните планове за войната срещу Германия. Когато Аскуит назначава своя военен кабинет през ноември 1914 г., той предприема необичайна стъпка и включва опозиционния политик Балфур. Може би необичайна, но според Ханки изобщо не е „безпрецедентна стъпка“, тъй като Балфур е участвал в основаването на CID и официално е член на комитета през 1907/08 и 1913/14 г.¹⁴⁸⁴

Балфур знае за предстоящата война и цялото нейно подготвително планиране. Той ясно заявява това в разговор през 1910 г. с американския посланик в Лондон, Хенри Уайт. В книгата, написана през 1930 г. Уайт описва този разговор:

„Балфур: „Вероятно сме глупаци, че не намираме причина да обявим война на Германия, преди германците да построят твърде много кораби и да ни отнемат търговията.“

Уайт: „Вие сте морален човек. Как можете дори да си помислите за нещо толкова политически неморално, като провокирането на война срещу безобидна нация, имаща толкова право на флот, колкото и вие? Ако искате да се конкурирате с германската търговия, работете по-усърдно.“

Балфур: „Това означава понижаване на жизнения ни стандарт. Ще ни е по-лесно да водим война.“

Уайт: „Шокиран съм, че точно вие казвате такива неща.“

Балфур: „Това е въпросът, доколко е правилно или погрешно решението му? Всъщност е въпрос дали искаме да запазим върховенството си или не.“¹⁴⁸⁵

Балфур знае какво се случва по-добре от повечето членове на либералните правителства и определено по-добре от огромното мнозинство от либералните депутати или от парламента като цяло.

Формално член на опозицията, той е назначен в Комитета за имперска отбрана през 1907/08 и 1913/14 г., а през 1914 г. е единственият водещ опозиционен политик, назначен във военния кабинет на министър-председателя Аскуит.

Очевидно Балфур не е ангажиран по никакъв начин с комитета само една година, през 1912 г., и през това време Уинстън Чърчил го държи изцяло информиран за всички събития. И всичко това става при вътрешна изострена обстановка, когато двете основни партии са на крачка от нова гражданска война заради ирландското самоуправление!

Съставянето на военния план. В доклада си от декември 1908 г. Комитетът за имперска отбрана заключава, че само морската блокада ще е неефективна, защото твърде бавно ще доведе до осезаеми резултати, за да се подкрепи активно Франция във войната срещу Германия. Поради това е договорено, че разработваните Британски експедиционни сили трябва да се състоят от пет дивизии. Това ще подсили френските сили и ще задържи гер-

¹⁴⁸² Също, S. 67.

¹⁴⁸³ Също, S. 68–69.

¹⁴⁸⁴ *Government Control in War*, S. 36.

¹⁴⁸⁵ *White, Henry und Allan Nevins: Thirty Years Of American Diplomacy*, S. 257.

манците, докато флота изпълнява задачата си. След като CID представя военните планове на флота, с благословията на Аскуит, комитетът започва ново изследване. То изведе въпроса за „континенталната война“ в общественото ползрение и предизвика спор между адмирал Фишър и Военното министерство. Адмирал Фишър се противопоставя на военни авантюри на континента, които ще доведат до неопределен ангажимент и ще отклонят флота от основната му задача. Военна интервенция го тревожи, защото при война на сушата, водена съвместно със съюзниците, флотът придобива второстепенна роля. А това е безпрецедентно в британската история, създаден е напълно завършен боен план, в който Великобритания, по настояване на Франция, се ангажира с участие във война на континента. Това означава ограничаване на възможностите за маневриране на флота.

Фишър поддържа позицията си, че флотът може сам да победи германците; в края на краищата той и неговите офицери са проучили до каква степен Германия е уязвима при икономическа война. След няколко срещи обаче, въпреки тези възражения, CID приема плана, изготвен в хода на тайните преговори, и Генералният щаб обещава на французите експедиционни сили от 160 000 души. Планът включва уговорката, че постигнатите с французите споразумения първо ще трябва да бъдат одобрени от правителството, което е на власт по това време.

По-късно Грей използва тази клауза като твърди, че „ръцете на Великобритания не са вързани“. Но това не променя фактите: Британската държава изготвя планове за военна кампания, която ще включва експедиционни сили на континента и своя флот, водещ икономическа война за унищожаване на Германия. Едното е предпоставка за другото, за да може да държи Германия в здрава хватка, която може да се променя в зависимост от текущото развитие.

През юли 1909 г. подкомисията на CID публикува доклад за военните нужди на Великобритания. Той показва, че планът на Генералния щаб за намеса във френско-германската война е обсъден подробно, като е дадено разрешение за „изработване на всички необходими подробности“.¹⁴⁸⁶

През декември 1908 г. Фишър обявява пред Комитета, че е срещу участието на континента със сухопътни сили. Според адмирала, поради географското си положение, Англия е в изгодна позиция, позволяваща ѝ да контролира Европа. Той пише на Ханки: „Виждале ли, скъпи Ханки, ... Провидението е осигурило, че ние сме остров и всички наши владения са основно острови. Следователно, 130 000 души представляват непреодолима армада за неоспоримото върховенство на Британската империя. За същата задача Германия се нуждае от 4 милиона германци!“¹⁴⁸⁷

Тайно планираното разполагане на войски на континента е разглеждано от Фишър и Ханки като рисковано начинание, което ще се обърне срещу либералите и в крайна сметка ще позволи на юнионистите да наложат наборна военна служба – сценарий, който е привлекателен и за двамата.

След Бурската война в политиката е има разделение. За първи път в британската история политическия лагер на юнионистите (консерваторите), се е застъпва за голяма наборна армия. Това е необходимо в съвременните времена, твърдят те.

От другата страна са традиционните противници на наборната военна служба. По-късно това ще доведе до обединяването на либералите с флота, а защитниците на мира ще станат поддръжници на морската блокада срещу цивилното население.

За либералите войната означава флот да убива германското цивилно население, докато Франция и Русия понасят основната тежест на боевете. И когато военната мощ на британските съюзници се оказва недостатъчна, за да държи Германия под контрол, неутралните държави са привлечени във войната с иредентистки¹⁴⁸⁸ обещания, за да избегне наборната военна служба в Англия. И това, въпреки лицемерното твърдение че ще се води „война за оцеляване на цивилизацията“.

¹⁴⁸⁶ Cab 38/19/47, 13. 08. 11.

¹⁴⁸⁷ *The First World War: An Agrarian Interpretation*, S. 287.

¹⁴⁸⁸ *Т.е. обещания за териториални придобивки. (б. пр.).*

Ханки се застъпва за традиционния, т.е. непряк подход към войната – ограничени ангажименти и обещания от страна на Великобритания. Както и в миналото, трябва да остане възможност за военно оттегляне, при минимални загуби.

Той предпочита да остави Германия да се обезкърви бавно и с минимален риск за себе си. По-добре е да се играе на сигурно. Адмирал Фишър мисли по подобен начин. Обещанието за активни войски на континента за него е „самоубийствена идиотия“ и той се страхува от последствията, от разполагането на „британските червени униформи на фронта във Вогезите“.¹⁴⁸⁹

Дори и да не е съгласен стратегически, Ханки е много ясен по един въпрос: „Дали нашата политика е добра или лоша, е спорно.“ Но има две точки, за които правителството на Аскуит не може да бъде критикувано – че няма политически план и че планът му не е формулиран след най-щателна подготовка.¹⁴⁹⁰

Военната книга. През 1910 г. планирането на икономическата война преминава от Военноморските сили към Ханки в Комитета за имперска отбрана. След като научава за плана на Халдейн предвиждащ изпращането на експедиционни сили, Ханки изготвя подобен план за мобилизиране на флота. Като част от подготвителната работа, CID провежда няколко проучвания и моли различни експерти от много области да направят препоръки за икономическата война.

Тези обсъждания довеждат до написване на книга, сравнима по обхват със „Сините книги“, представени на парламента. Има специфични насоки за изграждане на блокадна стратегия. В края на 1909 г. конфликтът между армията и флота за разполагането на континента е разрешен и Ханки ръководи следващата фаза на планиране и подготовка. Те включват следните стъпки и разследвания: „... подготовката на Военната книга, която е първото споменаване на темата; мерки за създаване на икономически натиск, започвайки с изследване на начина, по който да се справим с „гратисния период“ срещу вражеските търговски кораби, последвано от разглеждане на въпроси като складирането на суровини по време на война и по време на финансовата блокада; завладяването на вражеските колонии; сътрудничеството на доминионите. Тези и подобни въпроси са разгледани от Комитета за имперска отбрана, като разузнаването, работата с чужденци и нашето действително икономическо положение... От началото на март 1910 г. са направени запитвания по следните теми: защита на Суецкия канал, транспорт на военните доставки във военно време, цензура на печата и пощата, [...] работа с неутрални и вражески търговски кораби по време на войната, и от юни 1910 г. въпроса за защитата на телеграфните комуникации и парализиране на противниците.“¹⁴⁹¹

„Военната книга“ е постоянно актуализирано ръководство, което казва на всички във всички клонове на управлението какво да правят, ако на Германия бъде обявена война. Тя съдържа подробни инструкции, а Ешър я нарича „национален мобилизационен план“.¹⁴⁹²

Всички знаят, в по-широк смисъл, какво трябва да направят, какво все още трябва да се направи и в какъв срок трябва да бъде завършено: „Всеки законодателен акт, всеки пакет от инструкции, всяка заповед, всяко писмо, всяка телеграма, включително тези до флота, военните бази, доминионите, Индия и колониите (някои от които стоят в папките, като спешни... инструкции), трябва да е изготвен и подготвен. Всички необходими документи, заповеди, указания и прокламации са отпечатани или набрани за печат. Цялата система стига дотам, че кралят никога не отива никъде, без да носи документите, които изискващи незабавния му подпис.

Малък постоянен комитет е отговорен за постоянното актуализиране на всичко и за правенето на необходимите промени и допълнения. „Всички тези въпроси трябваше да бъдат разработени с далновидност и въображение, защото няхаме опит с голяма война от близо век.“¹⁴⁹³

¹⁴⁸⁹ За тези възгледи вижте мемоарите на адмирал Фишър (1919).

¹⁴⁹⁰ *Government Control in War*, S. 76.

¹⁴⁹¹ *The Supreme Command*, S. 85–86.

¹⁴⁹² *Viscount Esher: The Tragedy of Lord Kitchener*, 1922, S. 40.

¹⁴⁹³ *Government Control in War*, S. 27.

Резултатът от цялата тази работа е обобщен в проект от заповеди и указания, които влизат в сила през август 1914 г., след като Великобритания обявява война на Германия. Ханки смята, че министър-председателят Аскуит е прав, когато пише в спомените си: „Изобщо не е неоснователно твърдението, че правителството по това време (август 1909 г.) разглеждаше целия спектър от въпроси включващи евентуалната война с Германия – военноморската ситуация, възможностите за блокада, проблема с нахлуването, континенталния проблем, египетския проблем.“¹⁴⁹⁴

Ханки разделя военното планиране на три фази: (Първата) „фаза на принципите“ е по време на правителството на Балфур през 1904/05 г. Втората фаза обхваща от 1906 г. до август 1909 г., която Ханки нарича „фаза на политиката“. И накрая, третата фаза, „фазата на плановете и подготовката за прилагането на политическите мерки“.

Тази фаза продължава до август 1914 г. През този период военноморските сили и военното министерство координират и работят по съвместната си подготовка за войната срещу Германия.

Агадирската криза принуждава военноморските сили и военното министерство, да разкрият съответните си плановете, защото внезапно възниква възможността за война с Германия. През август 1911 г. Аскуит свиква среща на комитета с участието на всички членове. Въпросът на дневния ред е дали да се предостави въоръжена подкрепа на Франция. На срещата, генерал Хенри Уилсън, директор на отдела за военните операции, представя аргументирано своя план за десант и разполагане на британските експедиционни части на лявото френско крило. Сър Артър Уилсън говори от името на Адмиралтейството, но представи слабо плана си за провеждане на малки десанти на северногерманското крайбрежие в подкрепа на морската блокада.

Ханки е обезпокоен от появата на сър Артър от името на флота, предвид подробния план на генерал Уилсън. Месец по-рано, без знанието на Адмиралтейството, Уилсън подписва споразумение с французите, в което се уточнява колко дни след мобилизацията, британските експедиционни сили ще подкрепят лявото крило на френската армия.¹⁴⁹⁵

Външният министър Грей го беше уверил, че CID няма да научи за това споразумение.¹⁴⁹⁶

След срещата на CID, Аскуит изпраща Чърчил в Адмиралтейството като Първи морски лорд. Неговата задача е: да приведе флота във форма и да гарантира, че той се придържа към големия стратегически план. Сър Артър Уилсън е уволнен и е създаден нов Военноморски щаб. Чърчил работи в тясно сътрудничество с новия държавен секретар по военните въпроси, Дж. Е. Б. Сийли (барон Мотистуун), както и с Аскуит, след като Сийли подава оставка в резултат на бунта в Къра (Северна Ирландия), а министър-председателят Аскуит поема и поста държавен секретар по военните въпроси, за да гарантира, че военните планове че се запазят в тайна.

Едва тогава кабинетът научава за военните дискусии, които се водят от шест години.¹⁴⁹⁷

Войната на империята. Особено важен аспект от подготовката за световната война е убеждаването на общественото мнение в необходимостта от стратегията за поставяне на Германия на колена. Стратегията на Ханки е да експлоатира ресурсите на цялата колониална империя във войната. Това обаче означава използване на правителствата на т. нар. „Бели доминиони“ [подчинени държави с голяма част, или изцяло европейско население, т.е. Канада, Австралия, Нова Зеландия, Ирландската свободна държава, Нюфаундленд и Южна Африка, бел. на редактора], по време, когато дори британският кабинет не знае за военните планове. Този труден акт е постигнат на Колониалните конференции през 1907 и 1909 г., на които се обсъжда военното сътрудничество между Лондон и „Белите доминиони“, и накрая през 1911 г., когато колониите „получиха наше пълно доверие по такива въпроси“.¹⁴⁹⁸

¹⁴⁹⁴ Също, S. 26.

¹⁴⁹⁵ T124: Sea Power, 1941, S. 41.

¹⁴⁹⁶ Също, S. 41.

¹⁴⁹⁷ Callwell, C. E.: Field Marshal Sir Henry Wilson, 1927, Bd. 1, S. 107.

¹⁴⁹⁸ The Supreme Command, S. 128.

В икономическа война срещу Германия, нейните разпръснати колонии имат голямо значение, защото снабдяват Германия, но са удобни за прекъсване на търговските връзки, между тях и метрополията (б.пр. чрез действията на британския флот).

Колониалните разузнавателни служби наблюдават германската търговия и корабоплаване, така че флотът лесно да унищожи германската външна търговия, ако избухне война.

Аскуит, Грей и Маккена представят идеите на Ханки на представителите на британските колонии на Колониалната конференция през 1911 г. Грей изнася новаторска реч пред водещите фигури от доминионите. Той събужда у тях желанието, след като се върнат в страните си, да започнат военните приготовления, необходими за предприемане на действия в Африка и Тихия океан, веднага след обявяването на войната.

В речта на Грей пред Колониалната конференция, Ханки пише „ние откриваме причината за нашето участие във войните от 1914 и 1939 г.“¹⁴⁹⁹

По същество речта на Грей е за баланса на силите. Грей заявява, че Великобритания винаги ще се намеси във война с голяма европейска сила или силов блок с „наполеонов цели“. Това, което той има предвид е, че Англия ще води превантивна война срещу всяка нация, за която смята, че се опитва да обедини Европа, и Великобритания да остане без съюзници на континента, подходящи за традиционната политика на „баланс на силите“.

„Единствената голяма комбинация в Европа, от която оставаме без съюзник“, според Грей, е развитие което не бива да се допуска, и ако трябва, ще бъде предотвратено с военни средства. И той излага добър либерален аргумент за оправдание на агресивността като превантивна мярка: Ако не се намеси, Англия ще трябва значително да увеличи военноморските си разходи. Тогава тя вече няма да е в състояние, да бъде толкова силна, колкото следващите две най-големи сили; а ще трябва да е толкова силна, колкото следващите по ред, пет най-големи сили, за да продължи да доминира в световните океани. (Великобритания прие аргумента на Грей, след което загуби суверенитета си над моретата и увеличи дефицита си по платежния баланс десетократно. Това остави страната финансово неспособна да контролира адекватно света, въпреки спечелването на войната.)

Всички присъстващи знаят за какво говори Грей – за война с Германия. Ханки описва какво прави министър-председателят след това: „След това Аскуит даде подробен отчет за основните въпроси, които Комитетът е разглеждал, включително и описание на Военната книга, която тогава е започната само няколко седмици по-рано.“ ...“След това той помоли представителите на колониите да предприемат подобни стъпки в подготовката за войната“¹⁵⁰⁰

За Ханки този момент, когато колониалната империя е „получила пълно доверие по въпросите на външната политика, военноморската и военната политика“, е момент от „най-голяма важност“. „На тях (б. пр. представителите на колониите и доминионите) им е предложено място в органа, който на практика упражнява върховно командване на отбранителните мерки.“¹⁵⁰¹

Ханки пише, че всички отбранителни мерки, предприети от Доминионите преди войната, „са предвидени да бъдат *mutatis mutandis* (променящи се) в съответствие с нашите собствени.“¹⁵⁰²

Когато Ханки говори за отбранителни мерки, той има предвид подготовката за агресивна война. Веднага след обявяването на войната от Великобритания, южноафриканските войски нахлуват в германски владения в Того и Югозападна Африка. Индийската армия нахлува в Месопотамия, още преди да бъде обявена война на Османската империя.

Ханки разкрива всичко. През 1912 г. всички части от пъзела, необходими на Великобритания за войната ѝ срещу Германия, започват да се сглобяват. Ханки говори съвсем открито за това във „Върховното командване“: „Трябва да се каже за заслуга на правителството, че след като взе решението си и определи ясна и решителна политика, то разработи всичко до последния детайл, така че [...] страната беше добре подготвена в много

¹⁴⁹⁹ Също, S. 129.

¹⁵⁰⁰ Също, S. 131.

¹⁵⁰¹ *The Supreme Command*, S. 132.

¹⁵⁰² *Government Control in War*, S. 28.

отношения. [...] Военноморските планове бяха напълно разработени и Адмиралтейството имаше готови алтернативни планове, с които можеше да реагира на текущото развитие. Беше определено предварително къде кои военноморски части ще бъдат разположени. Беше решено къде ще се събере флотът. [...] Бързата мобилизация беше осигурена. Армията също беше готова. Всеки детайл за мобилизирането на професионалната армия и за транспортирането до сборен пункт във Франция беше разработен и съгласуван с френския Генерален щаб. [...] Организацията за железопътния транспорт, качването на корабите и плаването (б. пр. през Ла Манша), беше завършена. Организирана беше бързата мобилизация на професионалната армия и експедиционните сили. [...] Освен подготовката на флота и армията, Комитетът за имперска отбрана направи много за организирането на материалните ресурсите на държавата. Максимална секретност по отношение на движенията на флота и армията беше осигурена, чрез въвеждането на различни форми на цензура. [...] Беше подготвено прекъсването телеграфните кабели на противника. Системите за военноморското и армейското разузнаване бяха разработени предварително по целия свят. [...] Във всички части на Империята бяха изготвени планове, как при избухването на войната вражеските кораби в нашите пристанища трябва да бъдат заловени и задържани, както и корабите на врага в открито море. Беше приета търговска политика, основана на старото правило да не се търгува с врага и насочена към засилване на блокадния натиск, като същевременно се запазят нашите най-важни доставки. [...] Правителствата на доминионите бяха наясно с основната насока на нашата политика по всички тези въпроси и в цялата Империя беше направена съответната подготовка. Всеки детайл беше обмислен, въведени бяха всички възможни предпазни мерки, така че договореностите да бъдат приложени бързо, гладко и възможно най-скоро. Отговорността за всички тези стъпки беше изяснена и нямаше нито пропуски, нито припокривания между отделите. Необходимите инструменти – закони, заповеди, указания, прокламации и инструкции – бяха формулирани, отпечатани и бяха в ръцете на онези, които щяха да действат по тях. От краля до печатаря, всеки знаеше какво трябва да прави“.¹⁵⁰³

На 4 август, 1914 г. флотът е мобилизиран и приведен в бойна готовност. Британците и французите си разделят зоните на действие. Британският флот заема основната си позиция в Северно море, а френският флот – в Средиземно море.

Още през март 1914 г. е решено да се разположат всички налични военни кораби на британския флот в териториални води. До юли флотът е в пълна бойна готовност и са повижани 30 000 запасници.

На 29 юли – шест дни преди обявяването на война срещу Германия, военна сила от 150 бойни кораба, крайцери и разрушители, придружени от голям брой ескорти, излизат от пристанищата и заемат бойни позиции. По-малко от 48 часа след като Аскуит дава заповедта, Британските експедиционни сили акостираат във Франция.

В първия ден на войната кралският флот прекъсва германските подводни телеграфни линии. Това оставя Германия зависима от британските кабели за трансатлантическа комуникация или за комуникация с други части на света.

Работата на Ханки в Комитета за имперска отбрана е оповестена публично в деня след обявяването на войната в поредица от прокламации: Отсега нататък ще е държавна измяна, ако британските граждани търгуват с германски физически лица или компании. Собствениците на британски товарни кораби са предупредени, че корабите им ще бъдат конфискувани, ако превозват „контрабанда“ между чуждестранни пристанища (Адмиралтейството дефинира какво представлява „контрабанда“). Експортните компании са предупредени да не продават „контрабанда“ на чуждестранни купувачи. Командният център записва и наблюдава позициите на германските кораби на всеки 8 часа от 1907 г. насам; информацията сега е предадена на флота. В рамките на една седмица германската морска търговия спира напълно.¹⁵⁰⁴

¹⁵⁰³ The Supreme Command, S. 137–139.

¹⁵⁰⁴ S. Lambert, Nicholas: Planning Armageddon, 2012, S. 211–212.

И още една предпазна мярка на CID е въведена в действие: Застрахователната компания Лойдс от Лондон предупреждава всички кораби да се отправят към най-близкото британско пристанище, иначе ще загубят застраховката си. Корабите, превозващи храна и пътуващи на изток, са задържани. Товарът им е конфискуван и задържан като трофеи. На неутралните кораби е забранено да напускат британските пристанища, докато не разтоварят товара си. Правителството започна да игнорира Лондонската декларация за морско право и конфискува товари, предназначени за Германия, независимо от знамето на корабите.

След като германското правителство национализира производството на храни като защитен механизъм срещу блокадата, британците считат хранителните стоки за абсолютна контрабанда.

През 1945 г. Ханки изнася лекции в Кеймбридж, цитирайки от „Официална история“ „Военноморски операции“ от сър Джулиан Корбет, казвайки, че той „обобщава ситуацията доста точно“, когато пише: „Сред многото погрешни впечатления, които преобладаваха, когато се озовахме, след интервал от един век, въввлечени в голяма война, имаше убеждение, че не сме подготвени за нея. Дали степента, до която се подготвихме, беше толкова голяма, колкото изискваше времето, и дали бяхме прави, придържайки се към нашата традиционна система за малка армия и голям флот, са въпроси които ще бъдат обсъждани дълго време напред. Като се има предвид мащабът който съзнателно избрахме, не може да има съмнение, че механизмът за привеждане на нашите сили в действие, до най-малкия детайл, е постигнал подредена завършеност, безпрецедентна в нашата история.“¹⁵⁰⁵

Войната на Великобритания срещу Германия е замислена като традиционна война в рамките на политиката на „баланси на силите“ – военноморската блокада на Ханки, плюс експедиционните сили на Халдейн. Никога не е имало намерение да се води мащабна сухопътна война, нито имат планове за това, дори и онези, които поемат контрола над военното министерство заедно с Кичънър. Впоследствие войната се води безмилостно, благодарение на демокрацията като форма на управление и средната класа, която поема тежестта на войната, планирана от аристокрацията, зад гърба на демокрацията.

Така планът за войната се отклонява от предназначението си. Катастрофалното развитие на света през XX век води началото си именно оттук. Начинът, по който Великобритания води войната, и мирните договори, които тя предлага в нейния край, предизвикват събития, които и до днес резонират с трагичните си последици за човечеството.

Всичко това е пропуснато, когато Ханки си спомня момента, в който всичките му приготовления достигат своя апогей и най-накрая дават плодове: „След като телеграмата за обявяване на война беше изпратена в нощта на 4 срещу 5 август, нямаше какво да направя, за да повлияя на ситуацията. Не се притеснявах особено как в крайна сметка ще се развие войната. Годишните посветени на темата ме бяха убедили, че в дългосрочен план военноморското превъзходство неизбежно ще ни донесе победа. Вярата ми в военноморската мощ беше почти религиозна. Германците можеха, подобно на Наполеон, да завладеят континента. Това ще удължи войната, но не може да повлияе на крайния резултат, който ще се определи от икономическите ограничения. И така, в онази изпълнена със събития нощ, си легнах развълнуван, но и уверен“.¹⁵⁰⁶

¹⁵⁰⁵ Government Control in War, S. 28.

¹⁵⁰⁶ The Supreme Command, S. 165.

ЗАБРАВЕНАТА ВОЙНА

автор Пат Уолш, 2014 г.

Pat Walsh. The Forgotten War, 2014

<https://drpatwalsh.com/2023/02/24/ukraine-special-military-operation-to-war-for-the-world/>

В Ирландия и Англия има забележително малко трудове за войната, започнала преди 100 години. Това е войната срещу Османската империя. Никоя друга война не е имала такива последици днес, както тази война. Но дискусиите за нейните причини и хода на събитията са твърде малко, в сравнение например с войната срещу Германия, започнала 3 месеца преди нея.

Войната срещу Османската империя е едно от основните събития, които превръщат европейския конфликт в световна война. Тя определя бъдещето не само за Турция, но и на регионите, които по това време са управлявани от Османската империя – Палестина, Сирия, Ирак, Ливан и др. Казва се, че те са били освобождавани. Но освободени за какво?

За Англия войната срещу Османска Турция е резултат от голямата промяна в политиката. Великобритания действа като съюзник на Османската империя през по-голямата част от XIX век. През този период тя е решена да запази Османската държава като гигантска буферна зона между своята империя и разрастващата се Руска империя.

Основната цел на Англия в „Голямата игра“, е „руснаците да не получат Константинопол“ и пристанище на открито море. Затова Англия води Кримската война.

По-късно през века британският министър-председател Бенджамин Дизраели успява чрез Берлинския договор, да запази Османската империя следващият опит за руски експанзионизъм в региона (войната от 187-78 г.!).

Великобритания е решена да запази Османската империя демонстрирайки да използва сила, за да попречи на руснаците да получат Константинопол, отношенията ѝ със султана са много неизгодни за турците. Англия, заедно с французите, помага за запазването на Османската империя, но в слабо, зависимо състояние чрез средства като капитулациите, позволяващо отдалечените османски територии да бъдат абсорбирани от Британската империя постепенно (например Египет през 1882 г.), когато се появява благоприятна възможност. В същото време, някои политици в Англия призовават за ликвидация на османските територии и тяхното разделяне между империалистическите сили, но британската политика продължава да следва старата линия, на запазване целостта на Османската империя, за да не попаднат нейните владения в „грешните ръце“ и да възникне заплаха за сигурността на Британска Индия.

Британското придобиване на Суецкия канал променя ангажимента към Османската държава, но не е основната причина за голямата промяна в политиката във Великобритания. Но появата на Германия като сериозен търговски съперник около края на XIX век, предизвиква големи опасения у Великобритания, която винаги е прилагала политика на баланс на силите по отношение на Европа.

В продължение на векове тя е изгражда своята империя, като държи Европа разделена и е предоставяла военна помощ на по-слабите сили срещу всяка сила, която се появява на континента. И докато Европа е заета с война, Англия продължава завладяването на останалия свят. Тя има голямото предимство да бъде остров и може да се намесва в делата на Европа, а след това да се оттегли от континенталното бойно поле и да остави другите да продължат боевете, когато е спечелила достатъчно.

Главните и военни сили са кралският флот, който установява и контролира световния пазар съобразно нейните интереси.

Когато континентът Европа е във война, кралският флот поема пазарите, установени другаде от другите европейски сили, и Британската империя става все по-силна.

През XIX век традиционният враг на Великобритания в Европа е Франция, а традиционният ѝ съперник в Азия е Русия. В началото на XX век обаче Англия постепенно стига до

заклучението, че Германия е идващата нова сила, на която трябва да се противопостави. Затова е решено да се извърши остър завой на политическата линия, и да се установят съюзи с традиционните врагове, Франция и Русия, така че Германия да бъде обкръжена и след това, когато избухне война, Великобритания да се присъедини към конфликта и да унищожи Германия като търговски съперник.

Следователно съюзът, който Великобритания сключва с Русия през 1907 г., е най-важното събитие, което прави британската война срещу Турция неизбежна. Съюзът с Русия очевидно е се превръща в основният тревожен фактор, за Османската империя.

Но какво прави този съюз толкова важен за Великобритания, че тя променя традиционната си външна политика, насочена срещу руските интереси към Константинопол?

Великобритания е островна държава и морска сила. Тя няма голяма армия и е против военната наборна

служба. Невъзможно е Великобритания да победи Германия сама. Тя се нуждаеше от голямата френска армия и още по-голямата руска армия, за да водят по-голямата част от боевете на континента вместо нея.

Руската армия е особено важна и в английската преса е описвана като „валяк“, който ще стигне чак до Берлин, смазвайки германската съпротива само с численото си превъзходство. Проблемът за Великобритания е, че руснаците (за разлика от французите, които искат да си върнат Елзас/Лотарингия след загубата им от германците през 1871 г.) нямат реална причина да се бият с Германия. Следователно, нещо трябва да бъде обещано на царя за помощта му в унищожаването на Германия.

Това нещо е неговото съкровено желание – Константинопол. Този факт винаги трябва да се има предвид, когато някои историци твърдят, че Турция сама е предизвикала войната. За да победи Германия, Великобритания трябва да обещае Константинопол на Русия, а за да получат руснаците Константинопол, трябва да има война срещу Турция, по един или друг начин.

Има и други въпроси, които тревожат Великобритания във връзка с Турция, които насърчават агресивно отношение. Самата Германия започва да проявява интерес към Османската империя. През 1898 г. кайзерът посещава османската столица Константинопол, за да покаже добронамереността на Германия към Турция и да установи отношения. Това, което тревожи Великобритания за германския интерес към Османската империя е, че германците нямат паразитна политика като другите империалистически сили. Целта на Германия е да съживи и модернизира Османската империя в замяна на търговски права там.

Англия и Русия виждат Османската империя като „болния човек на Европа“ и чакат смъртта му, но сега наблюдават как Германия заплашва да съживи болния човек и да попречи не завоевателните им цели.

Централният елемент на германското участие в Османската империя е железопътната линия Берлин-Багдад. Това е основна причина за войната, защото Великобритания вижда икономическите и стратегически предимства, които тя ще да осигури на континентална Европа и Азия.

По това време британският флот контролира световния пазар, господствайки върху морето. Опасеният идва от обстоятелството, че ако железопътната линия Берлин-Багдад бъде построена, търговията все повече ще се осъществява по суша и ще е извън обсега на британските корабни оръдия. Железопътната линия ще превозва стоки на по-ниска цена, което ще даде на германците търговско предимство пред Великобритания на изток. И дори може да се развие голям митнически съюз – един вид ранна Европейска общност, начело с

Германия, който ще просперира извън световния пазар, създаден от британците, изцяло в своя полза и контрол.

Едно от първите неща, които Великобритания прави срещу строежа на железопътна линия, е да ѝ попречи да достигне пристанище в Персийския залив. Британската политика цели да попречи на всяка сила да установи търговски маршрут в този момент, защото тя е обсебена от сигурността на „перлата в короната си“ – Индия.

Поради тази причина местен племенен водач е насърчен да отдели територията си от Османската империя и да създаде собствено княжество, наречено Кувейт, гарантирано от Великобритания, за да се предотврати Багдадската железница да достигне до Персийския залив. Когато германците виждат колко важен е този въпрос за Великобритания, и правят отстъпка като ѝ предлагат и дял от железницата.

Но се оказва твърде късно, защото в Англия са създадени силни антигермански настроения и процесът на стратегическо преориентиране, организиране и маневриране за войната вече е започнал. Когато въпросът е обсъждан в парламента на Уестминстър, има голямо недоволство и предложението е отхвърлено.

Историците, дори и тези, които симпатизират на Турция, не приписват достатъчно отговорност за войната на британската политика и са склонни да обвиняват османското правителство, и по-специално Енвер паша.

Те игнорират умишлено по-широкия контекст на войната и да се впишат в дипломатическите детайли, което е много объркващо. Британската държава е експерт в дипломатията, в прикриването на следите си и в създаването на наратив, който, ако не го оправдае, достатъчно обърква хората, за да ги накара мълчаливо приемат британската позиция.

Трябва да се помни, че британската държава влага значителни ресурси в представянето на своите аргументи пред света и е много трудно алтернативни, независими гледни точки да се противопоставят на тази версия.

И така, защо Турция се озовава в Първата световна война? Британските сведения представят редица аргументи. Първият е, че германците примамват турците към гибелта им чрез политически хитрости. Вторият аргумент се фокусира върху Енвер паша и се твърди, че той работи с германците, за да вкара Османската държава в успешна война, с цел да разшири владенията си.

С други думи, както по отношение на кайзера, Великобритания го обвинява в желание за завоевание и световно господство.

Първата световна война срещу Османската империя обикновено се третира като инцидент във войната срещу Германия, като османците се възприемат просто като военен съюзник на кайзера.

Но дейността и поведението на турското правителство в годините преди Първата световна война показват, че османското правителство прави всичко възможно, за да установи добри отношения с Англия и Франция, а съюзът с Германия всъщност е защитен акт от последна мярка, когато османското правителство е останало с малко друг избор.

Младотурците, свалили султана Абдул Хамид през 1908 г., са почитатели на Великобритания и Франция. Много от тях са получават образованието си в Лондон и Париж и заимстват политическите си идеи оттам. Съответно те искат да откъснат Османска Турция от Германия и да установят по-тесни връзки с Великобритания и Франция, и дори с руснаците, за да осигурят бъдещето на държавата си.

Според лорд Кинрос, между ноември 1908 г. и юни 1914 г. младотурското правителство прави поне шест опита да установи отбранителни съюзи с Великобритания, Русия и Франция, но всички са отхвърлени.

На Великобритания са предоставени някои унижителни за турците икономически отстъпки, заедно с признаване британския контрол в Персийския залив и Кувейт, в опит да се подкупят агресорите. На Англия е предоставен монопол върху корабоплаването по реките Ефрат и Тигър в Месопотамия. И е договорено, че железопътната линия Берлин/Багдад не трябва да завършва в Басра и има двама британски директори в борда си.

Логиката и близостта на Антантата, създадена за обграждане и водене на война срещу Германия в подходящия момент, обаче обричат всички тези турски инициативи и отстъпки

на краен провал. Като част от този помирителен процес и в знак на добра воля, младотурците сключват военноморско споразумение с Великобритания, в което британските корабостроителници приемат поръчки за турски бойни кораби под ръководството на Уинстън Чърчил, първи лорд на Адмиралтейството, а в Константинопол е установена британска военноморска мисия.

До 1914 г. размерът на тази военноморска мисия е толкова голям, колкото и германската военна мисия, и турците ги разглеждат като противовес една на друга. Ако се каже, че Турция има военен съюз с Германия през 1914 г., може да се каже със същата тежест, че има военноморски съюз с Англия.

Турското правителство предлага на Англия и Франция изключителни позиции на влияние в Османската държава – позиции, които никоя друга държава, загрижена за своя суверенитет, не би предложила. Те поверяват на Великобритания най-важните компоненти от защитата на столицата си – реорганизацията на флота им под командването на контрадмирал Гембъл и адмирал Лимпус и английска военноморска мисия, и модернизацията арсенала при Златния рог (центърът на боеприпасите на Турция) от британските военнопромишлените компании „Армстронг“ и „Викърс“.

Адмирал Лимпус предлага съвети на турското адмиралтейство по въпроси като местоположението на минните полета в Проливите и техниките за полагане на мини, както и торпедните линии. Не е изненадващо, че британците се заемат с тази конструктивна работа, въпреки че дългосрочната им амбиция е да унищожат Османската империя. Това противодейства на германското влияние в Константинопол, дава на англичаните уникални, вътрешна информация за отбраната на турската столица и контролиращото влияние върху турския флот. Също е важно, че руснаците, французите и германците не притежават такова влияние или информация.

Когато английската военноморска мисия си тръгва, тези, които я ръководят, предлагат на Уинстън Чърчил, че Константинопол трябва да бъде атакуван и как трябва да бъде атакуван, с цялата вътрешна информация, която са получили.

Така че последното нещо, за което турците са мислили, е да обявят война на Великобритания. Ако са имали това намерение, ще бъде твърде глупаво, да дадат на Англия, достъп до толкова важна секретна информация за отбраната на турската столица.

Единственият аспект на османската реорганизация, поверен от младотурците на германците, е армията. Сигурен съм, че турското правителство вижда това като вид застраховка срещу предателство от англичаните и французите, и като балансиращ акт между силите, за да се гарантира, че всички са доволни.

И така, турският съюз с Германия трябва да се разглежда като съюз от последна инстанция, наложен на турците от струпването на враждебни агресори около османските територии, които отказват да бъдат подкупени с добра воля или отстъпки. Този факт определя, че след като е отказана сигурността от Антантата, Османска Турция, може да остане неутрална във войната само с голям риск за себе си.

През юли 1914 г. основното намерение на Османската държава е да оцелее във войната. Тя знае, че целта на Великобритания е заграбването на арабските провинции на Османската империя, а нейният съюзник Русия иска Константинопол и Проливите. За да осигури собственото си оцеляване, Турция първоначално остава неутрална във войната и печели време. Османците първоначално се съпротивляват на опитите на Германия да ги включат във войната с редица предварителни условия за активиране на съюза, когато за кайзера става най-важното да спечели съюзници.

Британските историци твърдят, че Англия е искала Турция да остане неутрална във войната. Има обаче редица причини да се съмняваме в този аргумент. Първо, въпреки, че Турция няма какво да спечели от влизането си във войната, от позицията на Великобритания и Русия е необходимо тя да бъде ангажирана в конфликта. Как иначе може да се получи Константинопол за руснаците?

Второ, Великобритания започва да се държи силно провокативно спрямо Константинопол. Показателни са действията на Уинстън Чърчил, който конфискува два турски бойни кораба, строени в британски корабостроителници, но платени от турците, вкл. и със съби-

ране на помощи от народа. Те са незаконно завзети и конфискувани без обезщетение от британците, което ясно показва, че военноморският съюз с Турция е приключил. Целта на това поведение е, да даде максимална провокация спрямо турците и да тласне османското правителство към Германия.

Със сигурност, Англия се грижи само за собствената си сигурност, правейки това. По-късно Лойд Джордж публично заявява, че влизането на османците във войната е добавило поне две години към нейната продължителност. Великобритания, ако наистина е искала сериозна да държи Константинопол извън войната, лесно можеше да пожертва двата кораба в това начинание.

Две допълнителни години война, които водят до фалит на британската хазна и загуба на стотици хиляди животи, със сигурност струват много повече от два кораба?

Британското намерение не е да държат османците извън войната. Целта им е да обявят война на Турция в подходящ момент и да обвинят османското правителство за влошаването на отношенията, като същевременно отричат фактите.

Едуард Грей, британският външен министър, който договаря предаването на Константинопол на руснаците, излага британските намерения спрямо Турция в началото на октомври във вътрешна нота до Форин офис: „Да забавим избухването на войната колкото е възможно повече, да спечелим колкото е възможно повече време и да заявим ясно, когато войната дойде, че сме направили всичко, за да избегнем война и че Турция я е предизвикала.“¹⁵⁰⁷

Възможността да се намери причина за война срещу Турция се появява, след като британският флот принуждава два германски кораба, блокирани в Средиземно море („Гьобен“ и „Бреслау“), да влязат в неутралния Константинопол в началото на август.

Германските екипажи, изправени пред перспективата за унищожение, ако влязат отново в Егейско море, предават корабите на турците. Турците ги приемат на мястото на двата бойни кораба, които Великобритания им дължи.

Чърчил налага блокада на Дарданелите, за да предотврати излизането на корабите. Това е акт на война срещу османците. След това той организира серия от срещи в първите дни на септември, за да обсъди превантивен удар срещу Константинопол, както срещу Копенхаген, града, както е направил Нелсън, унищожавайки датския флот в пристанището му в неутрална Дания през 1801 г. преди обявяването на война.

В последния ден на октомври Чърчил дава заповед за „започване на военни действия с Турция“, без да информира кабинета или официално да обяви война. Британският флот започва бомбардировки на Дарданелите на 3 ноември, дори преди Англия официално да обяви война на Турция.

Повод за обявяването на война е неясен инцидент в Черно море, където двата бивши германски кораба отблъскват руски кораби, които се опитват да поставят мини в във входа на Босфора, за да завършат блокадата, която британците започват в другия край на Проливите. След това германските кораби обстрелват пристанището на Одеса. Руската операция е предназначена да попречи на турците да подсилят войските си в източните провинции през Черно море – нещо, което е необходимо поради липсата на пътна мрежа към Източен Анадол.

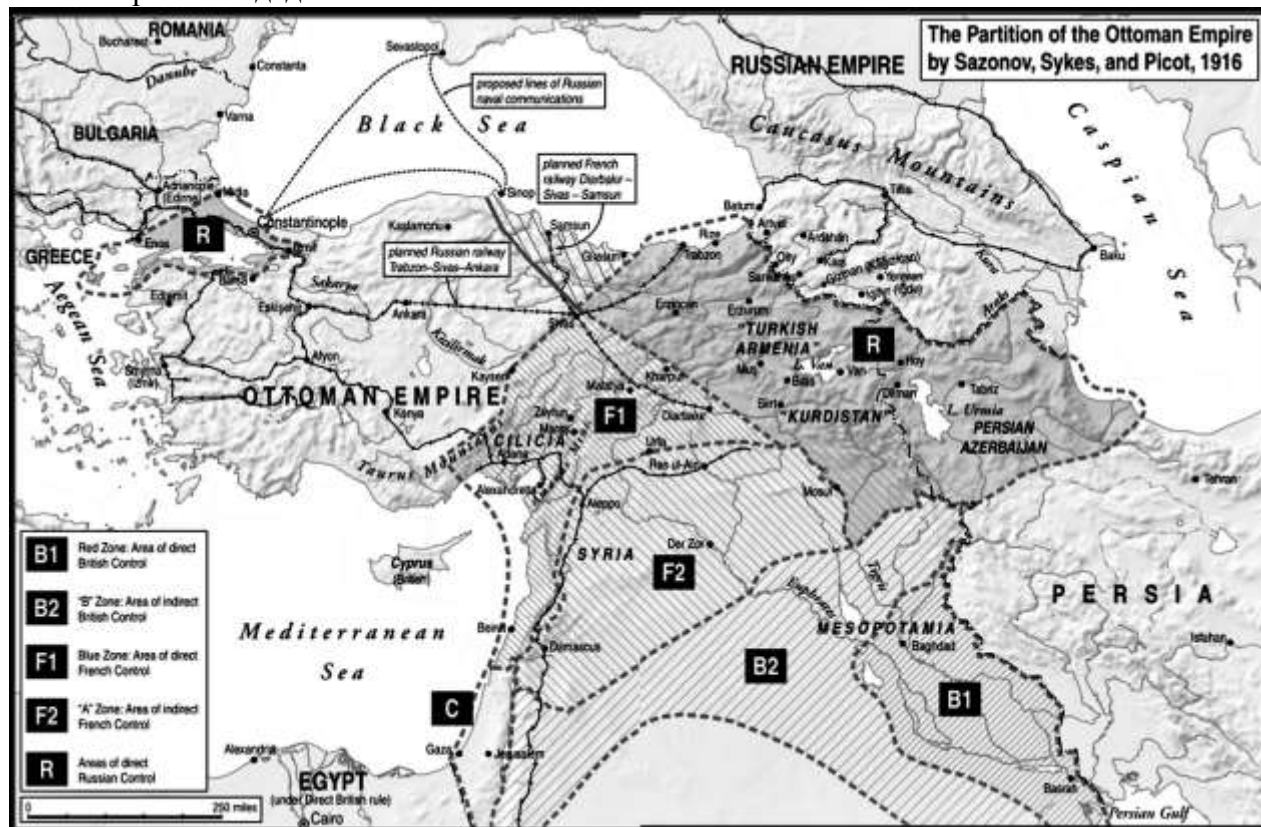
Инцидентът в Черно море, който дава повод за войната, е необичайно неясно събитие и не можах да намеря подробна информация за него, публикувана във Великобритания.

Мустафа Аксакал, в последната си книга „Османският път към войната“, се опитва да сглоби събитията, довели до инцидента, използвайки османските и други архиви. Той твърди, че разказът на Енвер паша за инцидента е неверен и че руснаците са умишлено атакувани от германския адмирал Сушон, за да предизвикат войната, и Енвер не е издавал такава заповед. Той предполага, че Енвер и другите членове на кабинета са осъзнали, че не могат да се въздържат от войната повече, тъй като германското търпение се изчерпва и е необходима жизненоважна финансова помощ за защитата на османските територии – които неизбежно ще бъдат атакувани от Антантата. Следователно въпросът е да се воюва с германска

¹⁵⁰⁷ A.L. Macfie, *The Straits Question In The First World War*, *Middle Eastern Studies*, July 1983, p.49

помощ или да бъде оставен в затруднено положение, за да се съпротивлява сама на Антантата, независимо дали по време на или след войната срещу Германия. Неговият аргумент е, че Енвер и неговите съмишленици, които решават, че войната е неизбежна и виждат важността на германския съюз за дългосрочната сигурност на Османската империя срещу хищниците от Антантата, се нуждаят от инцидент, в който руснаците да бъдат обвинени, за да спечелят останалата част от кабинета, и турския народ за влизането във войната, тъй като повечето не са склонни. Това твърдение е правдоподобно. Но то не осъжда Енвер и неговите сътрудници като подстрекатели на война, освен ако не се извади от общия контекст на ситуацията. Ако някои в османския кабинет са решили че конфликтът с Русия е неизбежен, те са правя в резултат на позицията, в която се намират, с никакви възможности за маневриране.

Едно описание на войната трябва да обхване много повече от процеса на вземане на решения в рамките на османския елит. То трябва да вземе предвид историческите отношения между Османската империя и Запада и голямата промяна в британската политика, направена между 1904 и 1907 г., която води до преориентация срещу Германия. Трябва да се вземе предвид и въздействието на османско-германските отношения върху Англия поради преориентацията и което се проявява толкова ярко във враждебността срещу железопътната линия Берлин-Багдад.

Само в този исторически и геополитически контекст османският път към войната може да стане разбираем отвъд детайлите и маневрите на дипломатията.

Османското решение за започване на война става в контекста, умишлено наложен от Антантата върху младотурското правителство, отнемаш възможността за маневриране.

Те ще виновни, както „ако го направят, така и ако не го направят“, както се казва в старата британска поговорка.

И ако някак си все пак успеят да избегнат влизането във войната, никога няма да знаем какво щеше да се случи, въпреки че военните намерения на Антантата дават добра индикация, че събитията ще се развият по подобен начин.

В края на 1914 г. османците се сблъскват с редица мащабни външни събития, включително британско споразумение с Русия, което уточнява предаването на Константинопол и Проливите на Русия и подялба на османската империя между западните империалистически сили, европейска война, която ще осигури радикално преструктуриране на Европа и

нейния азиатски хинтерланд, и унищожаване на единствения съществен съюзник на османците.

В тези неблагоприятни обстоятелства османското ръководство търси изход от затрудненото си положение, като се появяват различни гледни точки. Едната гледна точка надделява, не заради хитростта на нейните поддръжници или техните политически интриги, нито пък защото е мнението на мнозинството. А защото това е единственият начин на действие, който е останал на Османската държава, докато събитията поемат по своя път. Всички други възможности са внимателно затворени за Константинопол, въпреки всички пожелателни идеи и османски дипломатически усилия да се избегне това.

Ако затворник бъде убит при опит да избяга от затвора, трябва ли да го осъдим за опита си да избяга?

Константинопол изчаква още една седмица, за да обяви война на Великобритания, когато британската армия, идваща от Кувейт се насочва към Багдад. Кувейт е уж независимо княжество през 1914 г., но окупирано със значителна британско-индийска армия, целяща окупацията на Месопотамия. А по това време руснаците вече настъпват в османските земи от изток.

Първата световна война на Великобритания срещу Османска Турция, която трябва да преобрази Близкия изток, е в ход... И изглежда, че все още продължава и днес.

МИТЪТ ЗА ВИНОВНАТА НАЦИЯ

автор Албърт Джей Нок, 1922 г.

THE MYTH OF A GUILTY NATION, BY ALBERT JAY NOCK
("HISTORICUS") NEW YORK B.W.HUEBSCH, INC. MCMXXII
COPYRIGHT, 1922, BY THE FREEMAN, INC. COPYRIGHT, 1922, BY B. W. HUEBSCH, INC. PRINTED IN
U.S.A.

(https://en.wikisource.org/wiki/The_Myth_of_a_Guilty_Nation#cite_ref-1)

Този труд е съставен като поредица статии, публикувани първоначално във вестник „Фрийман“. Целта ми е да докажа, Тче германското правителство не е единствено виновно за предизвикването на войната. Изобщо не съм се занимавал с измерването на дела от вината падащ се на германското правителство, не търся дали той е голям или малък, по-малък или по-голям от този на което и да е друго правителство или група от правителства. Всичко това е несъществуващо.

С пълна отговорност заявявам, че делът на вината на германското правителство по въпроса е изключително малък; толкова малък в сравнение с този на големите сили, съюзени срещу Германия, че е направо незначителен. Това е моето убеждение, което защитавам с предоставените доказателства, които вече са достъпни за всеки честен човек. Но това няма нищо общо с темата. Ако можеше да се докаже, че вината на германското правителство е десет пъти по-голяма, отколкото е представена от пропагандните бюра на съюзническите сили, заключението, установено в следващите редове, ще остане в сила. Колкото и виновно да е било германското правителство; умножете по десет всяка оценка, която който и да е човек, заинтересован или незаинтересован, информиран или неинформиран, може да му даде за вината; фактът си остава, че то е било далеч, много далеч от това да бъде единствената виновна страна.

Ако нямаше практическа цел, която да се постигне чрез установяване на това заключение, ако целта беше само да се даде на германското правителство съмнителното оправдание на *tu quoque*, усилието едва ли си струва. Но както казвам в началото, залогът е изключително важен въпрос, който ще повлияе неблагоприятно на световния мир поне за едно поколение – Версайският договор. Ако не може да се приеме, че германското правителство

е единствено отговорно за войната, този договор е незащитим; защото е изграден изцяло върху това предположение. Той не се превръща в договор, а в присъда, произнесена от висша сила, която, без да се съобразява със справедливостта, си присвоява функциите на прокурор, съдебни заседатели и съдия. Вероятно е излишно да се отбелязва, че този договор, замислен в духа на победителите, на практика се е провалил напълно. Той не е проработил и няма да проработи, защото поставя под въпрос определени икономически закони, които са толкова неумолими, колкото закона за гравитацията.

Въздействието на тези закони е добре разбрано и ясно предсказано по време на мирната конференция от г-н Мейнард Кейнс в неговия труд, озаглавен „Икономическите последици от мира“. И малкото но достатъчно компетентни хора, за да различават дясната от лявата ръка в икономическите дела, са ужасени, предвиждайки пагубните последици, които са неизбежни при всеки сериозен опит да се приложи този порочен договор.

Но както тук, така и в Европа, това малцинство от компетентни хора е о много малко и невлиятелно и не е може да постигне нищо срещу невежия и неразумния лош нрав, който политиките поддържат. Следователно договорът трябва да премине през изпитанието на експеримента; и за резултатите със сигурност не е нужно да се говори нищо, защото те са очевидни.

Колкото по-усърдно Германия се опитва да изпълни условията на договора и колкото повече се приближава до това, толкова по-зле вървяха нещата във всички страни, които вероятно ще се възползват от нейната жертва. Компетентното малцинство във всички страни от самото начало тревожно осъзнават, за ключовата роля на Централноевропейските държави в цялата европейска индустрия и търговия. Ако те трябва да работят и търгуват при неблагоприятни условия, автоматично се налагат съответно неблагоприятните им условия и на цяла Европа; и съответно неблагоприятни условия достигат навсякъде, докдето достига търговията на Европа – например в САЩ. Сега няма никакво съмнение в това, защото човек трябва само да погледне огромните размествания в международната търговия и всеобщата и дълбока стагнация на индустрията, за да го докаже с пълно удовлетворение.

Германия мъдро и далновидно положи искрени и енергични усилия да спази условията на договора; и така тя доведе останалия свят до ръба на икономическия колапс. Щетите, причинени от войната, наистина са много големи, никой не би ги омаловажил, но щетите, настоящи и бъдещи, причинени от мирния договор, са много по-големи и по-мощни.

Политическите наследници на онези, които сключиха мира, сега са изключително неспокойни от това. Техните предшественици (включително г-н Лойд Джордж, който все още е на поста си) разпалваха народна омраза срещу Централните сили с такава скорост, че когато встъпиха в длъжност, те все мислеха, че могат да използват тази омраза. Така например секретаря г-н Хюз, в първото си съобщение до германското правителство, заявява, че основата на Версайския договор е солидна, и Германия е единствено отговорна за войната. Той говори съвсем в духа на г-н Лойд Джордж, като избран съдия. След като обнародваха договора с такава грандиозна церемония и породиха такива абсурдни и екстравагантни народни очаквания, архитектите на договора завещаха изключително трудна задача на своите наследници; задачата да разочароват обществеността, да отклонят вниманието ѝ, и да намалят очакванията, така че с времето, да оставят Версайския договор, безопасно да изчезне от общественото внимание. Задачата се изпълнява; Например, любопитната манипулация, организирана наскоро във Вашингтон, е амбициозно усилие да се поддържат у народите в Европа, надеждата и доверието; и ако икономическите условия позволяват, ако времената не станат твърде трудни, това може да успее. Политиките не могат да кажат директно, че същността на Версайския договор е нечестна и скандална и че единственият шанс за мир и благополучие е чрез отхвърляне на договора и започване наново на изцяло друга основа. Те не могат да кажат това поради изискванията на отвратителния си занаят. Най-доброто, което могат да направят, е това, което правят. Те трябва да изчакат, докато състоянието на общественото настроение им позволи да отслабят безкомпромисната си позиция спрямо договора. Постепенно, очакват те, обществеността ще свикне с идеята за облекчения и компромиси, тъй като ден след ден вижда очевидната непрактичност на всеки друг курс; чувствата ще отслабнат, рязкостта ще се смекчи, омразата ще изчезне, ще се осъществят контакти и

сближавания от един или друг вид; и накрая, тези общественици или техните политически наследници ще си помислят, че са способни да извършат по ненатрапчив начин съществени промени във Версайския договор, които ще доведат до неговото отменяне. Процесът си струва да се ускори с всички възможни средства; и това, което направих тук, има тази цел. В страната има много хора, които не са политици и които са способни и желаят да подхождат към въпроса с интелектуална честност. Много е възможно те да не са наясно, че Версайският договор стоварва единствената отговорност на германското правителство за предизвикването на войната; несъмнено те не са запознати с доказателствата, които събрах тук, за да покажа, че това предположение е несправедливо и погрешно. След като прочетат тези доказателства, те ще бъдат в състояние да преразгледат условията на Версайския договор и да преоценят справедливостта на неговите условия. Те ще могат да разберат нежеланието и неспособността на германския народ да се съгласи с тези условия; и ще могат да разберат бавността и трудността, с които мирът и разбирателството се възстановяват в Европа, на изключителната несигурност на европейското положение и на нашето собствено, в по-далечното бъдеще, което е трудно предвидимо.

Читателят веднага ще разбере, че този труд е просто сборник и препис на факти, несдържащи нито капка собствено мнение или оригинален материал. Поради тази причина тя беше първоначално публикувана анонимно, защото смятам, че подобни трудове трябва да се оценяват строго такива, каквито са, без оглед на авторитета или липсата на авторитет, който съставителят може да притежава. Почти всичко е взето директно от трудовете на моите приятели г-н Франсис Нилсън и г-н Е. Д. Морел. Искрено се надявам – всъщност това е основният ми мотив да публикацията, че тя може да послужи като въведение към тези думи. Не мога да дам твърде висока оценка на тяхната важност за изучаващ британската и континентална дипломация. Те са, доколкото ми е известно, единствени в своята област; нищо друго не може да ги замени. Те са толкова задълбочени, изчерпателни и авторитетни, че се чудя колко малко са известни в САЩ. Трудовете на г-н Морел¹⁵⁰⁸, „Десет години тайна дипломация“, „Истината и войната“ и „Разкритата дипломация“, са просто незаменими. Книгата на г-н Нилсън „Как дипломатите водят война“¹⁵⁰⁹ не е лесна за четене; не е по-лека от тази на г-н Морел; но без да я прочете, никой сериозен студент не може да се запознае с темата.

I. Настоящият ход на събитията в Европа ни напомня за пореден път истината, че за да се запази военната победа, трябва да бъде и демонстративно победа за справедливостта. В дългосрочен план, победата трябва да се осъзнае като справедливост както у победените, така и у победителите, за да бъде ефективна. Няма начин да се заобиколи това.

Г-н Гилбърт К. Честъртън е прав, когато казва, че ако Югът не прие най-накрая резултата от Гражданската война като справедлив, Линкълн нямаше да може да запази Съюза; или както простичко го казва самия Линкълн, че нищо не е наистина решено, докато не бъде решено правилно. Сегашното състояние на Европа, е предизвикано от обстоятелството, че официалните миротворци изобщо не се интересуват от чувството за справедливост на германския народ. Тяхната грешка – това е и голямата грешка на г-н Уилсън, е в пренебрегването на състоянието, което Бисмарк нарича „непоносимост“.

Условията на мирния договор ясно отразяват тази грешка. Това е причината договорът днес да е недействителен и безполезен. Ето защо европейските правителства са изправени пред неизбежната алтернатива: те могат или да анулират договора и да го заменят с разбирателство, основано на справедливост, или да се придържат към договора и по така да удължат за неопределено време мрачната поредица от войни, революции, фалити и търговски смущения, които договорът ще донесе.

Това е ситуацията, която народът на САЩ има интерес да запази – основният интерес на кредитора, а също и интересът на търговеца, който се нуждае от голям и стабилен пазар.

¹⁵⁰⁸ *Ten Years of Secret Diplomacy.* "Truth and the War." E. D. Morel. New York: B. W. Huebsch. "Diplomacy Revealed." E. D. Morel. London, 8 & 9 Johnson's Court: National Labour Press.

¹⁵⁰⁹ "How Diplomats Make War." Francis Neilson. New York: B. W. Huebsch.

Безсмислено е да се предполага, че американският бизнес може да просперира, докато Европа остава в състояние на нестабилност и несъстоятелност.

Нашият бизнес е пригоден към платежоспособна Европа и не може да бъде пренастроен без непоправими щети. Докато някои въпроси, свързани с войната, не бъдат решително преразгледани, Европа не може да бъде възстановена и САЩ не могат да бъдат проспериращи. Единственото нещо, което може да подобри нашето собствено положение, е възобновяването на нормалния икономически живот в Европа; и това може да се постигне само чрез задълбочено преосмисляне на несправедливостите, наложени на германския народ от условията на примирието и мирния договор. От тези несправедливости, най-голямата, основата за всички останали, е вменяването на Германия на единствена отговорност за войната. Германският народ никога няма да понесе това вменяване; и никой не бива да се очаква, че той ще го понесе. Нищо не може да бъде решено, докато въпросът за отговорността не бъде преразгледан открито и откровено и не се установи разбиране, основано на факти, а не на официално изопачаване.

Този въпрос не е въпрос на абстрактна справедливост или рицарско и честно отношение към победен враг. Това е въпрос на личен интерес, непосредствен и спешен.

Както и да се разглежда от американското чувство за справедливост и честна игра, за американската индустрия и търговия той остава директен въпрос на долари и центове. Просперитетът на САЩ, както започваме да виждаме, зависи от икономическото възстановяване на Европа. Но това не може да стане при настоящите мирни условия; и тези условия не могат да бъдат променени, без първо да се отхвърли изключителната отговорност на Германия, защото именно върху това твърдение е изграден Версайският договор. Следователно твърдението трябва да бъде преразгледано в светлината на доказателствата, които съюзническите и асоциираните правителства правят всичко възможно или да игнорират, или да потиснат. За американския народ пътят към просперитета митава през задълбочено и честно проучване на това твърдение, толкова дълбоко вкоренена в съзнанието му, представата за разбойническата нация, която крои планове да постигне господство над света с огън и меч.

Американците обаче подхождат неохотно към задачата по две причини. Първо, всички сме уморени от войната, мразим да мислим за нея или за нещо, свързано с нея, и доколкото е възможно, я държим далеч от ума си.

Второ, почти всяка институция в САЩ, политическа, духовна, академична и журналистическа, е възприела напълно внушението за валидността на това твърдение.

Изавите на колко от нашите политици не са неразривно свързана с тази легенда за германски заговор? Колко от нашите редактори на вестници са запазили достатъчно безпристрасност, въпреки натиска на военната пропаганда, за да могат днес да излязат напред и да кажат, че въпросът за отговорността за войната трябва да бъде отворен отново? Как могат провоенните либерали и бивши пацифисти да поискат такова разследване, когато всички са пометени от фалшивото твърдение, че тази война е различна от всички други войни в историята на човечеството?

Какво могат да кажат нашите религиозни служители след безрезервната подкрепа, която те оказват на „светостта“ на съюзническата кауза? Какво могат да кажат нашите просветители, след като са служили толкова ревностно на целите на официалните пропагандатори? Какво можем да очакваме от нашите журналисти и автори, след цялата сътворена бъркотия за „бандата от Потсдам“, да очакваме ли от д-р Хенри Ван Дайк, например, да признае, че т.нар. „зловещото заседание“ на коронния съвет в Потсдам на 5 юли 1914 г. всъщност изобщо не се е състояло?

Няма смисъл да се опитваме да налагаме съкрушителен натиск върху човешката природа или, да заемаме фарисейско отношение към нейните най-прости и най-често срещани слабости. Най-добре е просто да разберем, че по този въпрос всеки институционален глас в САЩ е безмълвен. Печат, амвон, училища и университети, благотворителни организации и фондации, форуми – всички мълчат; и да очакваме от тях да нарушат мълчанието си и да преосмислят мнението си, означава да очакваме повече, отколкото може да се очаква от егостичната гордост на средностатистическата човешка природа.

II. При разглеждане на доказателствата, нека първо разгледаме собственото твърдение на г-н Лойд Джордж за вината. С изключение на един конкретен случай, то представя обвинението към Германия точно както е репетирано от почти всеки институционален глас в САЩ. На 4 август 1917 г., след влизането на САЩ във войната, британският премиер казва: „За какво се борим? За да победим най-опасния заговор, замислен някога срещу свободата на народите; внимателно, умело, коварно, тайно планиран във всеки детайл, с безмилостна, цинична решителност. С изключение на един момент, това твърдение обобщава това, което всички сме чували като основната доктрина на войната. Единственият липсващ момент в обвинителния акт на г-н Лойд Джордж е, че големият германски заговор е стартиран срещу неподготвена Европа.

В самата Европа официалните пропагандатори не обръщат голямо внимание на този конкретен момент, защото е известен на твърде много хора; но в САЩ той е широко разпространен. Всъщност, тази лъжа за неподготвеността на съюзниците е съществена част от цялата история за германската отговорност. Официалната версия гласи, че Германия не само е кроила тайно планове, но и е насочила плана си към напълно неподготвена и нищо неподозираща Европа. Действията ѝ са като на разбойник, скачащ от засада върху беззащитен пътник. Белгия, Франция, Русия, Англия, всичките са неподготвена; и пред лицето на непровокирана атака, тези нации бързо се обединяват в импровизиран съюз и отблъскват „бяното куче“ с импровизирана отбрана, докато не успяват да измислят план за общи действия и обединяване на военни и военноморски ресурси. Това е същността на доктрината за войната, както е представена на САЩ.

За да покажем колко фундаментална е тази доктрина за условията на мирния договор, нека разгледаме друго изявление на г-н Лойд Джордж, направено на 3 март 1921 г.: „За съюзниците германската отговорност за войната е фундаментална. Това е основата, върху която е изградена структурата на Версайския договор, и ако това признание бъде отхвърлено или изоставено, договърът се унищожава... Затова искаме веднъж завинаги да стане съвсем ясно, че германската отговорност за войната трябва да се третира от съюзниците като chose jugée (случаят е приключен)“.

Така британският премиер изрично заявява, че Версайският договор се основава на твърдението за изключителната отговорност на Германия. Сега, против ова твърдение, основните факти могат да бъдат обобщени по следния начин:

(1) Британският и френският генерален щаб са в активно сътрудничество за война с Германия още от януари 1906 г.

(2) Британското и френското адмиралтейство са в подобно сътрудничество.

(3) Покойният лорд Фишър [Първият морски лорд на Британското адмиралтейство], два пъти в хода на тези приготовления, е предложил атака срещу германския флот и десант на брега на Померания, без обявяване на война.

(4) Русия се готви за война още от 1909 г., а руският и френският генерален щаб стигат до официално споразумение, че руската мобилизация трябва да се счита за еквивалентна на обявяване на война.

(5) Руската мобилизация започва през пролетта на 1914 г. под прикритието на „военни учения“ и те продължават непрекъснато до избухването на войната.

(6) През април 1914 г., четири месеца преди войната, руските и френските военноморски власти започват съвместни планове за морски операции срещу Германия.

(7) До избухването на войната, Германия продава зърно в значителни количества както на Франция, така и на Русия.

(8) Не може да се докаже, че германското правителство някога, във всичките си отношения с чуждестранни правителства, изисква или намеква за Германия нещо повече от икономическо равенство с другите нации.

Тези факти, наред с други, на които ще разгледаме по-нататък, излизат наяве едва след избухването на войната. Те ефективно опровергават теорията за неподготвената и нищо неподозираща Европа; и историческият им преглед напълно изключва и заклеява като напълно несъстоятелна и абсурдна теорията, за умишлен германски заговор срещу световния мир.

III. Нека сега разгледаме идеята, толкова широко разпространена в САЩ, и не толкова в Европа, че през 1914 г. Англия и континенталните нации не са очаквали война и не са били подготвени за нея.

Вярното е обратното, че Европа е била възможно най-добре организирана за война. Степента, до която е доведена тази организация от Англия, Франция и Русия в сравнение с Германия и Австро-Унгария, може се види от статистиката.

През 1913 г. Русия е имала военен мирновременен състав от 1 284 000 души; Франция, с добавяне на 183 000 души, увеличава мирновременния си състав до общо 741 572 души. Германия, с добавяне на 174 373 души, увеличи общия на мирновременния съства на въоръжените сили до 821 964; а Австро-Унгария, с добавяне на 58 505 души, е увеличила общия си мирновременен състав до 473 643.

Това са данните на Британското военно министерство, предоставени на Камарата на общините през 1913 г. Ето набор от данни, които са още по-интересни и значими. От 1909 до 1914 г. сумата, изразходвана за ново военноморско въоръжаване от Англия, Франция и Русия, в сравнение с Германия, е била следната:

година	Англия	Франция	Русия	Германия
1909	£11,076,5	£ 4,517,766	£ 1,758,487	£10,177,062
1910	£14,755,2	£ 4,977,682	£ 1,424,013	£11,392,856
1911	£15,148,1	£ 5,876,659	£ 3,216,396	£11,710,859
1912	£16,132,5	£ 7,114,876	£ 6,897,580	£11,491,187
1913	£16,883,8	£ 8,893,064	£12,082,516	£11,010,883
1914	£18,676,0	£11,772,862	£13,098,613	£10,316,264

Тези цифри нека бъдат подробно и внимателно сравнени от онези, които все още мислят, че Германия се е нахвърлила върху беззащитна и нищо неподозираща Европа като котка върху мишка. Ако вземе предвид и периодът от няколко години преди 1909 г., ще се установи, че превъзходството на Англия само в бойните кораби е 112% през 1901 г. и превъзходството ѝ се увеличава до близо 200% през 1904 г.; през тази година Англия е похарчила 42 431 000 паунда за своя флот, а Германия 11 659 000 паунда.

Ако вземем сравнителната статистика за военноморските разходи от 1900 г., през тази година Англия е похарчила 32 055 000 паунда за своя флот, а Германия е похарчила 7 472 000 паунда, до 1914 г., е абсолютно невъзможно цифрите да показват, че Германия налага на другите европейски народи неволна конкуренция във военноморското въоръжаване.

Но германската армия? През 1914 г. (предвоенни данни) Германия и Австро-Унгария имат общи разходи за въоръжените си сили от 92 млна паунда; Англия, Франция и Русия заедно има разходи от 142 млна паунда. Твърди се, че Англия „нямала армия“ и цялата ѝ военна сила се е състояла във флота. Разходите на Англия за армията за 1914 г. (преди войната) са 28 млна паунда; с 4 млна паунда повече от тези на Австро-Унгария. Нито пък това е внезапен спешен разход. Ако се върнем чак до 1905 г., откриваме, че през тази година тя е похарчила същата сума от 28 млна паунда. През тази година Германия и Австро-Унгария заедно са похарчили 48 млна паунда за своите армии; Англия, Франция и Русия заедно са похарчили 94 млна паунда за своите. Ако между 1905 и 1913 г. Англия, Франция и Русия са похарчили подобни суми за армиите си, както показва тяхната статистика, за „нищо неподозиращата Европа“ през 1914 г., изглежда ясно, че данъкоплатците на тези страни са измамани в невъобразимо голям мащаб.

IV. Възникват някои въпроси. Защо през десетилетието преди 1914 г. Англия, Франция и Русия се въоръжават с темпото, посочено от горните цифри? Защо те ускоряват постепенно военноморското си въоръжение от около 17 млна паунда през 1909 г. до около 43 млна паунда през 1914 г.? Защо дори само една Русия увеличава мирновременния съства на

въоръжените си сили да 1 700 000 души, повече от два пъти повече в сравнение с германската армия? Срещу кого са насочени тези приготовления или се подразбира? Със сигурност не една срещу друга. Франция и Русия са обвързани с военна конвенция още от 17 август 1892 г.; Англия и Франция са обвързани от януари 1906 г. с подобен пакт; и впоследствие той е разширен, за да включи Белгия. Тези споразумения ще бъдат разгледани подробно по-нататък; сега ги споменавам само за да покажа, че военната дейност в тези страни не е независима по цел. Франция, Англия, Русия и Белгия не се притесняват една за друга и не се въоръжаваха една срещу друга; нито пък има доказателства някой да е смятал, че е така. Тези приготовления са насочени единствено срещу Централните сили. От прегледа на таблицата с относителните разходи, е очевидно, че англо-френско-руската комбинация не е осъществена с чисто отбранителна цел; а като се вземе дипломатическата история на периода във връзка с данните за военните бюджети, подобно убеждение става невъзможно.

V. Британското правителство твърди, че е напълно изненадано от германското нападение срещу Белгия. Да видим дали е така.

Австрийският ерцхерцог е убит на 28 юни 1914 г. от трима мъже, които, според широко разпространените слухове в Европа и в САЩ, са били тайни агенти на германското правителство, действащи по официални германски инструкции. Констатациите на разследващия съд показват, че те са сърби, членове на панславянска организация; че убийството е замислено в Белград и оръжията, с които е извършено, са получени там.¹⁵¹⁰

Сърбия отрича всякаква връзка с убийците (политиката на Сърбия тогава се контролира от руското външно министерство) и след това руското правителство се намесва, за да предотврати унижението на Сърбия от Австро-Унгария.

От публикуваните дипломатически документи става ясно, че британското външно министерство е знаело всичко, което се случва между убийството и погребението на ерцхерцога; всички факти, свързани с убийството.

Първото съобщение в британската „Бяла книга“ е с дата 20 юли и е адресирано до британския посланик в Берлин. Учудващо защо не на посланика във Виена; също така учудващо защо дипломатите очевидно не са имали нищо, за което да пишат, в продължение на близо три седмици между погребението на ерцхерцога и 20 юли. Това е странна тишина.

Сър Едуард Грей обаче прави изявление в Камарата на общините на 27 юли, в което създава впечатлението, че е получил първата си информация за хода на спора между Австрия и Сърбия не по-рано от 24 юли, три дни преди това.

Посланикът във Виена, сър М. дьо Бунзен, въпреки това му телеграфира, че австрийският премиер не му е дал никакъв намек за „предстоящата буря“ и че от частен източник „научих на 15 юли прогнозата за това, което предстои да се случи, и за което ви телеграфирах на следващия ден“.

Телеграмата на сър Морис дьо Бунзен по този важен въпрос очевидно е потулена; и единствената очевидна причина за потуляването е, че съдържа доказателства, и сър Е. Грей е напълно добре осведомен до 16 юли за случващото се във Виена.

Препатката на сър М. дьо Бунзен към тази телеграма потвърждава това предположение; всъщност тя не може да се тълкува по друг начин.

На 28 юли Камарата на общините е информирана, че Австро-Унгария е обявила война на Сърбия. Два дни по-късно, 30 юли, сър Е. Грей добавя информацията, че Русия е наредила частична мобилизация, „която досега не е довела до съответстващи стъпки от други сили, доколкото ни е известно“. Сър Е. Грей обаче не добавя, че знае доста добре какви „съответстващи стъпки“ вероятно ще предприемат другите сили. Той е запознат с условията на руско-френската военна конвенция, според която мобилизацията на Русия се счита за еквивалентна на обявяване на война; той знае и условията на англо-френското споразумение, което самият той е одобрил, въпреки че до навечерието на войната отрича, в отговор на

¹⁵¹⁰ Шест месеца след примирието, телата на тримата убийци са изровени, според съобщение от Прага, „с голяма тържественост, в присъствието на хиляди жители. Останките на тези сръбски терористи са изпратени в родината им“. Тогава как тези „германски агенти“ са толкова почитани от сърбите!

въпроси в Камарата на общините, че съществува такова споразумение и го признава едва на 3 август 1914 г.

През 1912 г. той обещава на руския външен министър Сазонов, че ако Германия се притече на помощ на Австро-Унгария, Русия може да разчита на Великобритания да „заложим всичко, за да нанесе най-сериозния удар на германската мощ“. Да се каже, че сър Е. Грей и още повече г-н Аскуит, министър-председателят; лорд Халдейн, министър на войната, чиято собствена книга е огромно разочарование за измислиците на пропагандистите; г-н Уинстън Чърчил, ръководител на Адмиралтейството, който в Дънди на 5 юни 1915 г. заявява, че е изпратен в Адмиралтейството през 1911 г. с изричното задължение, възложено му от министър-председателя, да приведе флота в състояние на незабавна и постоянна бойна готовност; да се каже, че тези мъже са изненадани и неподготвени, е просто лекомислено и нелепо.

Австро-Унгария е трябвало да бъде, и според някои все още е, васална държава на Германия и чрез заплахи към Сърбия е вършила мръсната работа за Германия.

Не са представени доказателства за това; и проблемът с тази идея за статута на Австро-Унгария е, че тя се обезсилва преди доклада на сър М. дьо Бунзен от 1 септември 1914 г., че Австро-Унгария най-накрая се е предала и се е съгласила да приеме всички предложения на силите за посредничество между нея и Сърбия.

Тя прави всякакви отстъпки. Руската мобилизация обаче започва на 25 юли и преминава в обща четири дни по-късно; и не е спряна. Тогава Германия е уведомява, че ще мобилизира армията си, ако руската мобилизация не бъде спряна до 12 часа; и също така, знаейки условията на руско-френската конвенция от 1892 г., тя е уведомява Франция, като ѝ е дава 18 часа да обяви позицията си.

Русия не отговаря; Франция отговоря, че ще направи това, което смята за най-добро в свой интерес; и едва на 1 август, когато Германия нарежда обща мобилизация, руските войски преминават границата ѝ, британският флот е мобилизиран за една седмица в Северно море, а британските търговски кораби са изпратени празни в Кронщат, за да превозят руски войски от това пристанище до брега на Померания, в съответствие с плана, посочен от лорд Фишър в неговата автобиография, публикувана наскоро.

Тези въпроси са добре обобщени от лорд Лорбърн, както следва: „Сърбия нанася тежка обида Австро-Унгария, сама по себе си причина за справедливовъзмездие, както откровено признава нашият посланик в публикуваните си доклади. Ние [Англия] нямаме никакво отношение към този спор, както казва сър Едуард Грей. Но Русия, защитницата на Сърбия, заявява, че ще предотврати пълното ѝ унижение от Австро-Унгария. Ние също не бяхме замесени в този спор, както казва и сър Едуард. И тогава Русия призовава Франция съгласно договора им, да помогне в борбата. Франция не е замесена в този спор повече от нас самите, както ни информира сър Едуард. Но Франция е обвързана с руски договор, чиито условия той не знае, и тогава Франция ни помоли за помощ. Бяхме обвързани от отношенията, които нашето външно министерство е създадо, без очевидно да осъзнава, че ги е създадо“.

Казвайки, че сър Е. Грей не е знаел условията на френско-руското споразумение, лорд Лорбърн е снисходителен, вероятно по-снисходителен, отколкото трябва да бъде; но това няма значение. Трябва да отбележим, че обобщението на лорд Лорбърн се свежда до нещо съвсем различно от „най-опасния заговор, замислен някога срещу свободата на народите“ на г-н Лойд Джордж. То се свежда до нещо съвсем различно от идеята, внушена на американците, че Германия се нахвърля върху мирна, неподготвена и нищо неподозираща Европа.

Можем да бъдем сигурни, че германската нация силно осъзнава тази разлика; и следователно всеки мир, който, подобно на Версайския мир, се основава на избраното от съдията прехвърляне на цялата отговорност за войната на вратата на германския а народ или дори на вратата на германското правителство, е просто непрактичен и невъзможен.

VI. Ако твърдението, на която се основава Версайският договор, за една-единствена виновна нация, е вярно, няма да има проблем да се каже за какво е водена войната. Воюващите съюзнически страни от Антантата щяха да имат проста и ясна история за разказване;

те можеха да опишат ясно целите и намеренията си с няколко думи, които всеки да разбере, и тяхната история да бъде сравнително последователна, без да се променя съществено от година на година. Тя трябва практически да е същата през 1918 г., както през 1915 г. или по всяко време между тях.

В Америка наистина историята не се променя съществено до пролетта на 1917 г., защото тук, сме в неведение за европейските международни отношения. След като нашето възмущение и симпатии са събудени, за пропагандистите е важе най-вече въпросът да ги поддържат възможно най-горещи. Малцина притежаваг необходимата информация, за да отхвърлят простата, лесно разбираемата история за разбойническа нация, която се нахвърля върху неподготвена и беззащитна Европа без никаква причина, освен мегаломанските амбиции, както каза г-н Джоузеф Чоут, „да установи световна империя върху руините на Британската империя“. Тези, които разполагат с тази информация, не можеха да бъдат чути; и затова пропагандистите нямат нужда да променят единствената история, която е най-полезна за целта им да ни държат в състояние на неразумно възмущение, и съответно не я променят. В Европа и в Англия обаче случаят е различен. Международните отношения са по-добре разбирани от тези, които са по-близо до тях, отколкото ние. Повдигата се повече въпроси и се отправят повече искания. Следователно съюзническите политици и пропагандисти заемат отбранителна позиция. Когато от време на време гласът на народното недоволство или на някое влиятелно обществено мнение настоява за излагане на причините за войната или на военните цели на съюзниците, те се сблъскват с традиционната трудност на политиките. Те трябва да кажат нещо правдоподобно и задоволително, но ефективно да скрие истината за ситуацията.

С напредването на войната, затруднението им става отчаяно и те забравяйки за всякаква последователност, разказват всякакви истории, които им позволяват за момента да „се справят“. Публикуването на тайните договори, измъкнати от старото руско външно министерство от революционерите, им създаваше безкрайни проблеми. Забавно е сега да си спомним колко бързо тези договори бяха заклеямени от британското външно министерство като фалшификати; особено когато стават ясни действителните условия на примирието, не номиналните условия, на Четиринадесетте точки на г-н Уилсън, а действителните условия са условията на тайните договори!

Публикуването на тайните договори не допринесе много за разочарованието на обществеността в САЩ; печата като правило ги игнорира или лъже за тях, те не бяха широко четени и малцина от тези, които ги четяха, имаха достатъчно разбиране за европейските дела, за да ги тълкуват. Но в чужбина те добавят много масло в огъня; и това е пример как съюзническите политици трябва да се справят и да държат народите си под контрол. Последницата е, че официалните и полуофициалните твърдения за причините за войната и за военните цели на съюзниците са една изключително любопитна смесица.

Всъщност, ако някой се замисли над твърдението за единствената виновна нация и е убеден, че Версайският договор е справедлив, правилен и ще наложи траен мир, трябва да прегледа литературата за войната, да избере тези твърдения, да ги подреди в паралелни колони, за да ги сравни.

Ако войната е възникнала от заради заговора на разбойническата нация, ако целите на съюзниците са да разбият този заговор и да го направят безсилен, да накажат и вържат ръцете на разбойническа нация, според Версайския договор, може ли да очакваме от съюзническите политици и пропагандатори да дават абсурдно противоречиви и непоследователни обяснения и твърдения?

Когато човек има проста, ясна и изключително ефективна история за представяне, защо да я усложнява, подкопава и хвърля всякакви съмнения върху нея, като прави всякакви публични изказвания, които не съответстват на нея по никакъв възможен начин? За разлика от всички хора, политиките никога не лъжат за забавление; наличният им контакт с истината е винаги толкова тесен, че те се придържат към него, доколкото могат.

Г-н Лойд Джордж е един от най-умните политици. Вече разгледахме двете му изявления; първо, това от 4 август 1917 г.: „За какво се борим? Да победим най-опасния заговор, замислен някога срещу свободата на народите; внимателно, умело, коварно, тайно плани-

ран във всеки детайл с безмилостна, цинична решителност“. и след това това от 3 март 1921 г.: „За съюзниците, германската отговорност за войната е фундаментална. Това е основата, върху която е изграден Версайския договор, и ако това признание бъде отхвърлено или изоставено, договърът ще бъде унищожен. ... Германската отговорност за войната трябва да се третира от съюзниците като *chose jugée* (свършен, необратим случай).

Преди малко повече от два месеца преди г-н Джордж да направи това последно изказване, на 23 декември 1920 г., той казва следното: „Колкото повече човек чете мемоари и книги, написани в различните страни за това, което се е случило преди 1 август 1914 г., толкова повече осъзнава, че никой от властимащите не е имал предвид че ще се стигне до война. Сякаш всички се плъзгат, или по-скоро се олюляват и препъват, може би поради глупост; и ако беше осъществена една дискусия, не се съмнявам, че войната, щеше да бъде предотвратена“.

Ако това мисли г-н Лойд Джордж, непредубеден човек ще се замисли, всъщност кога той казва истината, поради голямото разминаване с другите му изявления. Хората, които кроят планове внимателно, умело, коварно и тайно, не се плъзгат; Те не залитат и не се спъват, особено поради глупост. Те продължават напред, както ние в Америка бяхме уверени, че германското правителство е продължило напред, чак до деня, който сами са избрали. И изобщо не могат да бъдат спрени с дискусия; разбойниците не търпят някой да спори с тях, тогава те стават раздразнителни и властни. Това е неизменната черта разбойниците. Освен това, ако дискусията можеше да предотврати война през 1914 г., защо тя не се състоя? Със сигурност не по вина на австрийското правителство, което направило всякакви отстъпки, както показва докладът на британския посланик, въпреки че оплакването му срещу Сърбия е справедливо. Със сигурност не по вина на германското правителство, което никога не е отказвало дискусия и се държи с цялата възможна сдържаност при току-що описаните обстоятелства. Е, тогава как е толкова ясно, че германската отговорност за войната трябва да се третира като необратим случай и окончателна присъда?

VII. Хора, които имат ясна и проста кауза, не говорят по този начин. Ако сега подберем на случаен принцип сред изказванията на политици и пропагандатори, ще открием разнообразен набор от поставени цели и твърдения за каузи, и във всички тях липсва онази безпристрастна силата на убеждението, която винаги притежава една истинска история.

През ноември 1917 г., когато Форин офис е затрупан с искания за декларация за военните цели на съюзниците, лорд Робърт Сесил заявява в Камарата на общините, че връщането на Елзас и Лотарингия на Франция е „добре разбрана военна цел от момента, в който сме влезли във войната“.

Оказва се странно съвпадение, че толкова много от тези места, които имат желязо, въглища или петрол, изглежда представляват добре разбрана военна цел. По-малко от месец по-рано, през октомври 1917 г., генерал Смитс казва, че според него единствената голяма доминираща военна цел е „краят на милитаризма, краят на постоянните армии“. Е, съюзниците спечелиха войната, но съдейки по резултатите, тази доминираща военна цел изглежда по-скоро е забравена.

Г-н Лойд Джордж отново, по друг повод, казва в Камарата на общините, че „самоопределението е един от принципите, заради които влязохме във войната... принцип, от който никога не сме се отклонявали от началото на войната“. Това също е цел, която победителите не са осъзнали напълно; всъщност в някои случаи, както например в Ирландия, не е проявена голяма готовност за нейното осъществяване.

Виконт Брайс казва, че войната е възникнала от конфликта между раси и религии в Балканските страни и от насилието, извършено срещу националното чувство в Елзас-Лотарингия, което прави Франция съюзник на Русия.

Но Франция става съюзник на Русия и съюзът е закрепен с много заеми и след Руската революция тя вече няма късмет да си върне парите.

Г-н Аскуит в Камарата на общините на 3 август 1914 г. казва: „Ако ме попитат за какво се борим, отговарям с две изречения. Първо, за да изпълним тържествено международно задължение. ... Второ, ние се борим... за да защитим принципа, че малките националности не трябва да бъдат подтискани в нарушение на международното право. И в Камарата на

общините на 20 декември 1917 г. той казва: Обществото на народите... беше заявената цел, самата цел... заради която влязохме във войната и заради която продължаваме войната“.

Важното обаче е, че този, който има силни аргументи, истински аргументи, никога не ги изразява по този начин?

VIII. Цитирането на „тържествено международно задължение“ от г-н Аскуит се отнася до белгийските договори. Ще си припомним, че случаят с Белгия е голямата печеливша карта, изиграна от съюзническите правителства за залозите на американските симпатии; и е уместно да направим по-подробен преглед на статута на Белгия до началото на войната. Статусът на Белгия е определен от договорите от 1831 и 1839 г.

Когато в края на осемдесетте години на XIX век има вероятност от френско-германска война, въпросът за участието на Англия по тези договори е обстойно обсъден и е категорично показано, че Англия не е задължена. Най-доброто обобщение на случая е дадено от г-н У. Т. Сед в *Pall Mall Gazette* в броевете от 4 и 5 февруари 1887 г. След преглед на договорите от 1831, 1839 и 1870 г., преглед твърде дълъг, за да бъде цитиран цулостно, г-н Сед обобщава накратко че няма английска гаранция за Белгия.

(1) Англия не е задължена за никаква гаранция, освен тази, която е обща за Австрия, Франция, Русия и Германия;

(2) тази гаранция изобщо не е конкретно за неутралитета на Белгия; и

(3) е дадена не на Белгия, а на Нидерландия.

Това е официалното становище на британското правителство по това време и е отразено в прочутото писмо, подписано „*Diplomaticus*“ в *Standard* от 4 февруари, на което г-н Сед се позовава при своето изследване. *Standard* тогава е орган на правителството на лорд Солсбъри и е почти сигурно, че писмото, подписано „*Diplomaticus*“, е написано от самия британски министър-председател, лорд Солсбъри.

Как правителството на г-н Аскуит през август 1914 г. внезапно стига до импровизацията на съвсем различна гледна точка за задълженията на Англия към Белгия, е отлично разказано от г-н Уилфред Скауен Блънт: „Задължението за борба в съюз с Франция в случай на война с Германия е засягало честта само на трима членове на кабинета на Аскуит, които единствени са наясно с точните обещания, които са дадени. Те са дадени устно и с резерви относно съгласието на Парламента, но обвързват тримата като въпрос на лична чест и са разбирани на Ке д'Орсе като обвързващи британската нация. Нито Аскуит, нито двамата му спътници¹⁵¹¹ в този вътрешен кабинет могат да запазят поста си, ако се откажат от думата си. Това несъмнено ще предизвика сериозен спор с френското правителство, ако не изпълнят обещанието си. Обещанието, разбрано в Париж като обвързващо, е толкова ясно разбрано, че когато настъпва кризата, президентът Поанкаре написва писмо до крал Джордж V, напомняйки му за ангажимента, сключен между двете нации, и той разчита на Негово Величество да я спазва. По този начин, случаят е представен пред кабинета, но се оказва неуспешен като убедителен аргумент за войната.

Тогава Аскуит, с инстинкта си на адвокат, на второ заседание на кабинета представя неутралитета на Белгия като по-добър аргумент от другия, и представи пред британското правителство договорите за неутралитет от 1831 и 1839 г. като водещи до задължение на Англия да воюва (за което текстът на договорите не съдържа и дума), получи съгласието на кабинета и войната е обявена. Белгия не е обмисляна от британския кабинет преди 2 август 1914 г. Тогава тя е въввлечена като средство за оправдание на войната пред британския народ.

Факт е, че Белгия е напълно подготвена за война, и точно за това, което ѝ се случи. Белгия е страна по военните споразумения, сключени между Франция, Англия и Русия; За това разполагаме със свидетелските показания на маршал Жофр пред Металургичния комитет в Париж, както и със записите от „разговорите“, проведени в Брюксел между началника на белгийския щаб и подполковник Барнардистън.

На 24 юли 1914 г., денят, в който австроунгарската нота е връчена на Сърбия (нотата, за която сър Е. Грей е получил известие още на 16 юли по телеграф от британския посланик

¹⁵¹¹ Грей и Халдейн.

във Виена, сър М. дьо Бунзен), белгийският външен министър, М. Давиньон, незабавно изпраща до всички белгийски посолства идентично съобщение, съдържащо следното изявление, чието значение се изяснява от един поглед към картата. Правителството предприема всички необходими стъпки за осигуряване спазването на белгийския неутралитет. Белгийската армия е мобилизирана и заема стратегически позиции, избрани за осигуряване на отбраната на страната. Антверпен и крепостите на Маас са поставени в бойна готовност. Така белгийските войски са насочени срещу източната граница, а не на югозападната, където Белгия може да бъде нападната от Франция. Да се преструваме, че вярваме в твърденията на белгийското правителство, че е изненадано от действията на Германия или не е подготвено да ги посрещне; да си представяме Германия и Белгия като котка и мишка, е чист абсурд. Белгия реално е един от четирите основни съюзници, сключили окончателното споразумение, разработено в пълни практически подробности.

IX. Ако официалната теория за германската отговорност е вярна, е невъзможно да се обясни изборът на германското правителство на 1914 г. като време за удар по „нищо неподозираща и беззащитна Европа“.

Цитираните в точка III цифри показват, че военната сила на Германия, спрямо тази на френско-руско-английския съюз, намалява от 1910 г. насам. Ако Германия е искала да нападне Европа, тя има два първокласни шанса, единият през 1908 г. и другият през 1912 г., и не само ги пропуска, но прави всичко възможно да запази мира. Това е необяснимо според твърдението върху което се основава Версайския договор.

Тогава Германия е имала в предимство. Поводът се появява през 1908 г. в спора между Сърбия и Австро-Унгария за анексирането на Босна и Херцеговина. Русия, която подкрепя Сърбия, не е в състояние да воюва; военната ѝ сила, изразходвана в руско-японската война, не е възстановена. По това време Франция не е склонна да воюва с Германия заради ангажиментите на слабия си съюзник към балканската държава.

Германия обаче се задоволява да уведоми царя за недвусмислената си подкрепа на Австро-Унгария и това е достатъчно. Царят приема анексирането на Босна и Херцеговина като свършен факт, Сърбия се оттегля със свита опашка; а Турция, от която анексираната провинция е отнета, е парично компенсирана от Австро-Унгария.

Няма смисъл да се разглежда правилно уместността на тези сделки; въпросът е, че Германия държи мира в Европа в дланите си, с огромни предимства в своя полза, и избира да не бъде пасивна.

Коментарът на един неутрален дипломат, белгийският посланик в Берлин, е интересен. В доклада си от 1 април 1909 г. до белгийското външно министерство той казва: „Идеята за конференцията е разработена от М. Изволски и сър Едуард Грей; преговорите на представителите на силите ще са във Виена; Позициите на Лондон, Париж и Петербург, са взаимно обсъдени и целят принуждаването на Австро-Унгария към сделка, която за нея е унижение. Това засяга Германия също толкова пряко и чувствително, колкото Австро-Унгария, и може да нанесе тежък удар на доверието което вдъхва на Виена от съюза с Германия. Тези машинации са осуетени от абсолютно недвусмислената и решителна позиция на Германия, от която тя никога не се отклонява въпреки всички настоявания, с които е притисната. Единствено на Германия се дължи запазването на мира. Новото групиране на силите, организирано от краля на Англия, премерва силите си със съюза на централноевропейските сили, но показва, че не може да го наруши“.

Оттук и проявеното раздражение. Последните две изречения от гореизложеното сякаш показват, че белгийският посланик изобщо не подозира германското правителство в някакъв агресивен дух.

В същото съобщение той отбелязва още: „Както винаги, когато всичко не върви така, както искат френските, английските или руските политици, Тамплиерската република показва лошия си нрав. Германия е изкупителната жертва“.

Отново, по време на Балканската война през 1912 г., Германия има отлична възможност да задоволи военната си амбиция, ако изобщо има такава, за сметка на „нищо неподозираща и неподготвена Европа“; не толкова изгодно, колкото през 1908 г., но по-изгодно, отколкото през 1914 г. Провокациите на Сърбия срещу Австро-Унгария стават толкова го-

леми, че австрийският ерцхерцог (убит през 1914 г. в Сараево) лично заявява на германския император, че са достигнали границата на търпението си. И този път обаче Вилхелм II категорично застава на страната на мира и оставя австрийското правителство разочаровано и недоволено. Друг неутрален дипломат съобщава на германския външен министър, че каквито и планове да има в главата си (а той има големи идеи) за спечелване на симпатиите на младите Балкански сили на страната на Германия, едно е абсолютно сигурно, че той е твърдо решен да избегне европейски пожар.

По този въпрос политиката на Германия е подобна на тази на Англия и Франция, като и двете страни се представят като решителни пацифистки. Това е справедливо описание на позицията на Англия и Франция, конкретно за 1912 г.

В Англия общественото мнение е катогирочно всякакви ангажимент, след като тя едва не е въввлечена във война за Мароко, и се концентрира изцяло за разглеждане на някои належащите вътрешни проблеми.

Едва през ноември 1911 г. чрез недискретността на френски вестник, британската общественост (и британският парламент също) научават, че англо-френското споразумение от 1904 г. е имало прикрепени секретни членове, от които произлиза заплетената ситуация с Мароко, което предизвиква силно недоверие към Форин офис.

Всъщност, сър Е. Грей, министърът на външните работи, беше толкова непопулярен в собствената си партия, че вероятно щеше да напусне поста си, ако не беше подкрепен от торите.

Г-н У. Т. Стив изразява доста общо мнение в „*Review of Reviews*“ за декември 1911 г.: „Факт е, че за да завладеем Мароко за Франция, ние почти влязохме във война с Германия. Избягахме от войната, но не избягахме от националната и трайна враждебност на германския народ. Възможно ли е да се формулира по-тежко обвинение срещу външната политика на което и да е британско министерство? Тайната, публичната тайна, на това почти невероятно престъпление срещу договорната вяра, британските интереси и световния мир е нещастният факт, че сър Едуард Грей е доминиран от мъже във външното министерство, които вярват, че всички съображения трябва да бъдат подчинени на единствения върховен дълг да се възпрепятства Германия на всяка крачка, дори ако при това британските интереси, договорната вяра и световният мир бъдат потъпкани. Говоря това, което знам.“¹⁵¹²

Това е силен език и не се оспорва, защото твърде много англичани смятат така. Във Франция комбинацията Поанкаре-Миеран-Делкасе се оказва все по-силна; но с английското общественото мнение в това забележително ненадеждно състояние, английската подкрепа за Франция, въпреки тайното споразумение, обвързващо двете правителства, е определено рискована. Вследствие на това Франция също е „решително пацифистка“. Сега, ако Германия е основният двигател в „най-опасния заговор, замислен някога срещу свободата на народите“, защо не се възползва от тази ситуация? Русия също е „решително пацифистка“ през 1912 г. и с основание. В царския двор има партия със значително влияние, която е твърдо за война в полза на Сърбия, но тя в крайна сметка е осуетена от външния министър Сазонов, който познава състоянието на общественото мнение в Англия и неговото влияние върху Франция и следователно знае, че френско-руско-английският съюз все още не е в състояние да поеме големи отговорности. Военната партия на Поанкаре-Миеран-Делкасе във Франция има достатъчно доказателства през 1912 г., че може да разчита на подкрепата на британското правителство; и това, което Франция знае, се знае и в Русия.

Несъмнено британското правителство по някакъв начин, под някакъв претекст, вероятно с белгийски неутралитет, сигурно ще успее да изпълни задълженията си, както става през 1914 г. Но атмосферата в страната не е благоприятна и нещата са трудни. Съответно, Сазонов вижда, че е най-добре да ограничи импулсивността и агресивността на Сърбия, защото самата Русия не е особено готова и съответно го прави. Но как?

Сръбският посланик в Петербург съобщава, че Сазонов му е казал, с оглед на успехите на Сърбия „той има доверие в нашата сила и вярва, че ще можем да нанесем удар на Ав-

¹⁵¹² Б. пр.: Стив като бивш член на вътрешния кръг на тайното общество на Милнър, е много наясно какво става във Форин офис, и намекът ме е у пределно ясен.

стрия. Поради тази причина трябва да бъдем доволни от това, което ще получим, и да го разглеждаме само като временна спирка по пътя към по-нататъшни печалби“. При друг случай „Сазонов ми каза, че трябва да работим за бъдещето, защото ще придобием голяма територия от Австрия“.

Сръбският посланик в Букурещ казва, че неговите руски и френски колеги го съветват за политика на изчакване „с възможно най-голяма подготовка на важните събития, които ще се развият сред Великите сили“.

Възниква въпроса, как руското външно министерство може да гледа толкова далеч и толкова ясно в бъдещето? Ако германската отговорност за войната е фундаментална, окончателна присъда, както заявява г-н Лойд Джордж, изглежда много странно, как руският външен министър говори, още през 1912 г. Но още по-странно е, че германското правителство не се намесва в този момент, а отлага „удара си“ до 1914 г., когато всички очевидно са напълно готови да го приемат.

Когато бъдещият историк се занимава със същността на Версайския договор и поведението на германското правителство в кризите от 1908 г. и 1912 г., той ще трябва много да се чуди, за да ги хармонизира.

Х. През пролетта на 1913 г. дипломатическите представители на Балканските държави не криеха отношенията, които правителствата им поддържат с руското външно министерство. Балканският съюз е създаден под руско внушение и Русия контролира неговата дипломация. Сърбия тогава е инструмент на Русия, както Полша днес е инструмент на Франция. „Ако австроунгарските войски нахлуят в някоя Балканска държава (т.е. Сърбия)“, пише барон Бейнс на 4 април 1913 г., „това ще даде повод на Русия да се намеси и ще предизвика световна война“.

Ако Германия е замисляла „с безмилостна, цинична решителност“, както казва г-н Лойд Джордж, заговор срещу мира в Европа, колко глупаво е от нейна страна е да не подтикне Австро-Унгария, а прави всичко възможно, за да я спре!

Защо дава на Русия предимството от осемнадесет месеца ценно време, за трескавата кампания на „подготовка“, която тя провежда? Тези осемнадесет месеца означават много. През февруари 1914 г. царът се договоря да предостави на сръбската армия пушки и артилерия, а Сърбия обещава да изпрати половин милион войници на бойното поле. През същия месец Русия договори френски заем от около 100 млн. долара за подобрения на стратегическите си железопътни линии и гранични пътища. През пролетта тя провежда „учебни“ мобилизации на големи войскови части, които след това не са демобилизирани, и тези „учебни“ мобилизации продължават до избухването на войната; а през април руските агенти сключват технически споразумения с агенти на Великобритания.

Да, тези осемнадесет месеца са много натоварени за Русия. И изведнъж в края на този период тя се оказва „неподготвена и нищо неподозираща“ нация, но не е ли цяла Европа неподготвена и нищо неподозираща? Не е ли така посочено във Версайския договор? Само може да се учудваме как е възможно Германия, „внимателно, умело, коварно и тайно да планира в най-малките подробности“ убийствената атака срещу мира в Европа, а дава на Русия неопцененото предимство на тези осемнадесет месеца.

XI. Г-н Е. Д. Морел, редактор на британския месечник „*Foreign Affairs*“ (Външни отношения), направи забележителна услуга, великолепа и много полезна, за омаловажената кауза на справедливостта, когато наскоро преведе и публикува в Англия чрез *National Labour Press*, серия от забележителни държавни документи.¹⁵¹³ Това е сборник с доклади, изготвени от белгийските дипломатически представители в Париж, Лондон и Берлин до белгийския министър на външните работи, обхващащи периода от 7 февруари 1905 г. до 2 юли 1914 г. Тяхната автентичност никога не е поставяна под въпрос. Те не получиха никакво внимание у нас; тяхното съдържание и значение са внимателно пазени от американския народ, доколкото е възможно, и те остават неизвестни, освен за малцина, изечаващи международните отношения или имат подобен специален интерес. Едва ли някой може да твърди, че белгийските служители през това десетилетие са изпитвали някаква особена симпа-

¹⁵¹³ "Diplomacy Revealed." *National Labour Press*. 8 and 9 Johnson's Court, London, E.C., 4, England.

тия към Германия. Белгийското външно министерство е независима от сантиментални привързаности. То винаги се ръководи от същите мотиви, които ръководят британското, френското, германското и руското външно министерство. То действа изцяло в интересите на белгийското правителство и е разглежда всяка международна сделка от гледна точка на белгийските интереси. То е напълно наясно с позицията на Белгия като „стратегически коридор“ и бойно поле за чужди армии в случай на всеобща европейска война и знае, че Белгия просто трябва да се възползва максимално от лошите си перспективи, защото нищо друго не може да се направи. Белгийското външно министерство и неговите агенти не изпитват симпатии към Германия, те не изпитват и особен страх от нея. Те не се страхуват от германско нашествие повече, отколкото от британско или френско нашествие.

Всъщност, през 1911 г. белгийският министър в Берлин излага по най-практичен начин убеждението си, че в случай на война, белгийският неутралитет ще бъде нарушен първо от Великобритания.¹⁵¹⁴

Накратко, може да приемем тези наблюдатели за неутрални и незаинтересовани, с особена незаинтересованост на човек, който няма избор между две злини.

При тези обстоятелства е забележително, че ако Германия през десетте години преди август 1914 г. е кроила заговор срещу световния мир, тези белгийски наблюдатели сякаш не са го осъзнавали. Също толкова забележително е, че ако нападението на Германия не е провокирано, те също не са го осъзнавали. Тези документи разказват по изключително делови начин за непрекъснатата поредица от извънредни провокации, отправени към германското правителство, и представят поведението на германското правителство при тези провокации в много благоприятна светлина. От друга страна, те показват от началото до края, най-дълбоко недоверие към английската дипломация. Ако има някаква несигурност относно причините за враждебността между Англия и Германия, тези белгийски дипломати със сигурност не я споделят. Те редовно говорят за ревността на Англия към икономическата конкуренция на Германия и за провокативното отношение, което тази ревност е породила. Те говорят за това, като нещо, с което белгийското правителство е добре запознато; говорят за това с тона на чистата баналност, като в ежедневен разговор, за нещо известно, по което нямат различно мнение и нищо ново за казване. Това е още по-забележително, предвид номиналното влизане на Англия във войната през август 1914 г., за да спасява Белгия и да защитава неприкосновеността на белгийския неутралитет.

Тези белгийски агенти неизменно са подозрителни към английската дипломация, както отбелязва г-н Е. Д. Морел, „главно защото чувстват, че тя е склонна да започне войната, от която се страхуват за страната си“. Те упорито и единодушно „намекуват, че ако бъдат оставени насаме, Франция и Германия ще постигнат уреждане на различията си и че британската дипломация непрекъснато се стреми да разпалва спора и да очертае кръг от враждебни съюзи около Германия“. Под привидната загриженост за „баланса на силите“, това е типичната историческа роля на английската дипломация.

Всеки си спомня как през 1866 г., точно преди френско-пруската война, въображаемият прусак на г-н Матю Арнолд, „Арминиус фон Тъндър-тен-Тронк“, пише до редактора на „Пал Мал Газет“, за да убеди сънародниците си „за бога не продължавайте да хапете първо опашката на френския император, а после и нашата“.

На 18 февруари 1905 г. белгийският посланик в Берлин докладва следното: „Истинската причина за английската омраза към Германия е ревността, породена от удивителното развитие на германския търговски флот и на нейната търговия и производство. Тази омраза ще продължи, докато англичаните не се научат и напълно да разберат, че световната търговия не е по право изключително английски монопол. Нещо повече, тази омраза старателно се насърчава от „Таймс“ и цяла поредица от други ежедневници и периодични издания, които не се спират да пишат клевети, за да угодят на вкусовете на своите читатели“.

¹⁵¹⁴ Това убеждение получава потвърждение през пролетта на 1912 г., когато в хода на военни „разговори“ британският военен аташе, подполковник Бриджис, казва на белгийския военен министър, че ако беше избухнала война заради инцидента в Агадир през 1911 г., британското правителство щеше да разтовари войски в Белгия със или без съгласието на белгийското правителство. Толкова много британското правителство е държало на „парчето хартия“ – договора за неутралитета на Белгия!

По това време центърът на английския флот току-що е преместен в Северно море, под съпровода на много обезпокоителна и както първоначално се съобщава, много екстравагантна реч на гражданския лорд на Адмиралтейството, г-н Лий. За създаденото впечатление в Германия, белгийският посланик казва: „Като информира британската общественост, че Германия не мисли за никаква агресия срещу Англия, граф Бюлов [германският канцлер] не каза нищо повече от това, което е признато от всеки, който разглежда въпроса безпристрастно. Германия няма какво да спечели от това съревнование. ... Германският флот е създаден с чисто отбранителна цел: Малкият капацитет на въглищните бункери в нейния флот в открито море и малкият брой на крайцерите ѝ доказват, че флотът ѝ не е предназначен за далечни плавания на разстояние от брега“. Посланикът продължава в същия доклад: „Беше очевидно, че новото разположение на английския флот е насочено срещу Германия... със сигурност не е заради Русия, чиито военноморски ресурси са силно разстроени и чийто флот току-що даде поразително доказателство за своята некомпетентност [в руско-японската война]“.

Такъв е тонът, единодушно възприет от тези неутрални наблюдатели в техните доклади от 1905 до 1914 г. На 24 октомври 1905 г. белгийският посланик в Париж пише: „Англия, в усилията си да запази върховенството си и да възпрепятства развитието на големия си германски съперник, очевидно е вдъхновена от желанието да избегне конфликт, но нейните егоистични цели, сами по себе си ни тласкат към такъв конфликт? ... Когато сключи японския съюз и постепенно въвлече Франция в подобни връзки, тя си помисли, че е намерила средствата за постигане на целта си, като парализира достатъчно силите на Германия, за да направи войната невъзможна“.

Тази гледна точка за англо-японския съюз е интересна и значима, особено сега, когато този инструмент предстои да бъде подновен, когато САЩ са в същото отношение на икономическа конкуренция спрямо Англия, в което Германия е била през 1905 г.

Вярно е, че виконт Брайс увери Института по политика в колежа Уилямс миналото лято, че икономическото съперничество на Германия изобщо не е смутило Англия; но по този въпрос е изключително полезно за народа на САЩ, докато все още има време, да прочете какво е казал белгийският посланик в Берлин на 27 октомври 1905 г.: „Много голям брой германци са убедени, че Англия или търси съюзници за нападение срещу Германия, или по-съобразно с британската традиция, че се стреми да провокира континентална война, в която да не се присъедини пряко, но от която да пожъне печалбата. Казаха ми, че много англичани са измъчвани от подобни страхове и се страхуват от германска агресия. Чудя се на какви основи може да се основава подобно впечатление в Лондон. Германия е абсолютно неспособна да атакува Англия. ... Наистина ли са искрени тези хора в Англия, които изразяват страхове от германско нашествие, което не може да се осъществи? Не се ли преструват, че се страхуват от него, за да предизвикат война, в която да унищожи германския военен и търговски флот и външната ѝ търговия? Германия е толкова уязвима за атака, колкото Англия е в безопасност от такава; и ако Англия атакува Германия само с цел да унищожи съперник, това ще отговаря изцяло на старите ѝ прецеденти. На свой ред тя унищожи холандския флот с помощта на Луи XIV; след това френския флот; а датския флот тя дори унищожи в мирно време и без никаква провокация, просто защото той представляваше военноморска сила с известен мащаб. Няма очевидни основания за война между Германия и Англия. Английската омраза към Германия произтича единствено от завист към напредъка на Германия в корабостроенето, търговията и производството“.

Тук барон Грендел представя мнение, много различно от това, което е внушавано на мнозинството американци; и преди да приемат по-нататъшните внушения от виконт Брайс, е по-добре сами да се запознаят с въпроса.

Барон Грендел пише горното през октомври. През декември ръководителят на Британското адмиралтейство, сър Джон Фишър, уверява полковник Репингтън, че „флотът на адмирал Уилсън в Ламанша е достатъчно силен, за да разбие целия германски флот“. Две години по-късно сър Джон Фишър пише на крал Едуард VII, че „е абсолютно сигурен, че Германия не е построила нито един дредноут, нито е започнала строежа на нито един линейен кораб или голям крайцер от 18 месеца. ... Англия има ... 10 дредноута, построени и стро-

ящи се, докато Германия през март миналата година дори не е започнала строежа на нито един дредноут... имаме 123 разрушителя и 40 подводници. Германците имат 48 разрушителя и 1 подводница.“

Следователно, сър Джон Фишър е предоставя значително потвърждение на вижданията на барон Грендел за германския флот до 1905 г. Поглеждайки назад към III точка от тези редове, която сравнява сила на двата флота и военноморските въоръжени сили, за периода от 1905 до 1914 г., читателят отново ще повдигне въпроса на барон Грендел: „Наистина ли тези хора в Англия са искрени?“

XII. Такова е дълбоко вкорененото подозрение и меланхоличното недоверие, с което тези чуждестранни и неутрални наблюдатели, се отнасят към английската дипломация, виждайки толкова ясно какво ще се случи с тяхната собствена страна в случай на европейска война. Такова е поведението на британското външно министерство, което тези наблюдатели анализират в докладите си. И в близко бъдеще Англия ще се вкопчи в неутралитета на Белгия като *casus belli* и ще излее потоци пропаганда за „светостта на договорите“ и правата на малките нации! Всеки един от тези наблюдатели изразява това подозрение и недоверие.

През март 1906 г., Едуард VII посещава Париж и кани дискредитирания бивш министър Делкасе на закуска, за което белгийският посланик в Париж пише: „Изглежда, че кралят иска да покаже, че политиката, предизвикала активната намеса на Германия [в Мароко], е останала непроменена. ... Във френските кръгове тя не е приета с голямо одобрение; французите чувстват, че са завлечени против волята си в орбитата на английската политика, от чиито последици се страхуват и която като цяло осъждат, сле като свелиха г-н Делкасе.“

Накратко, хората се страхуват, че Англия иска да влоши ситуацията дотолкова, и войната да стане неизбежна. На 10 февруари 1907 г., когато английският крал и кралица посещават Париж, той докладва: „Не може да се скрие, че тези тактики, въпреки представяни като целящи предотвратяване на войната, всъщност ще предизвикат голямо недоволство в Берлин и могат разпалят желание да се играе ва-банк от Германия за да разкъса обръча, който английската политиката стяга около нея.“

На 28 март 1907 г. белгийският шарже д'афер в Лондон пише за „английската дипломация, чиито усилия са насочени към изолиране на Германия“. На същата дата, по любопитно съвпадение, посланика в Берлин, по повод остроото осъждане на френската политика в Мароко, казва: „Но в основата на всяко споразумение, което е сключено или ще бъде сключено, винаги се крие тази омраза към Германия. ... Това е резултатът от кампанията, много умело водена с цел нейното изолиране. ... Английският печат продължава клеветническата си кампания по-неумолимо от всякога. Те виждат пръста на Германия във всичко, което противоречи на английските желания.“

На 18 април 1907 г. барон Грендел казва за посещението на английския крал при краля на Испания, че подобно на съюзите с Япония и Франция и преговорите с Русия, това е „един от ходовете в кампанията за изолиране на Германия, който се ръководи лично с много упоритост и успех, от Негово Величество крал Едуард VII.“ В същото съобщение той отбелязва: „Трябва да се гледа с подозрение желанието да се обединяват сили, уж с отбранителна цел, когато не са заплашени от никого. В Берлин не могат да забравят за предложението направено от краля на Англия на г-н Делкасе, за предоставянето на контингент от 100 000 души.“

На 24 май 1907 г. посланикът в Лондон съобщава, „очевидно официална Англия води политика, която е скрито враждебна и цели изолация на Германия, и крал Едуард не се въздържа да използва личното си влияние в служба на тази кауза.“

На 19 юни 1907 г. граф дьо Лален отново пише от Лондон за англо-френско-испанското споразумение за статуквото в Средиземноморския регион, и „е трудно да си представим, че Германия няма да го разглежда като по-нататъшна стъпка в английската политика целяща с всякакви средства да изолира Германия.“

Проучването на тези документи от началото до края няма да покаже нищо, което да противоречи на гледната точка за английската дипломация, представена в горните цитати; нищо което да промени или квалифицира тази гледна точка по някакъв начин.

Барон Грендел обаче говори високо за британския посланик в Берлин, сър Ф. Ласелс, и хвали неговия личен и неподкрепен опит да установи приятелски отношения между Англия и Германия. За това той казва: „През последните 12 години бях свидетел на усилията, които той положи, за да го постигне. И все пак, ползвайки се с право от абсолютното доверие на императора и германското правителство и изключително надарен с качества на държавник, той не е успял да постигне нещо досега.“

На следващата 1908 г., сър Ф. Ласелс е принуден да подаде оставка от поста си, и барон Грендел ясно казва, че „пламенността, с която е работил, за да разсее недоразуменията, абсурдни и изключително вредни за двете страни, не съответства на политическите възгледи на неговия суверен.“

XIII. Крал Едуард VII умира на 6 май 1910 г. В началото на 1911 г. белгийските посланици в Лондон, Париж и Берлин съобщават някои индикации за по-малко враждебна политика към Германия от страна на британското правителство.

През март същата година сър Едуард Грей произнася успокояваща реч за британската външна политика по повод дебата за военноморския бюджет.

Белгийският посланик в Берлин казва за речта, че тя трябва да е произвела най-приятно впечатление в Германия, ако може да вярваме, че наистина изцяло отразява идеите на британското правителство. Това означава, казва той, че „Англия вече не желае да придава на Тройното съглашение (Антантата) агресивния характер, вложен от неговия създател, крал Едуард VII“.

После отбелязва слабия ефект в Берлин от речта на сър Е. Грей, и заключава, че германското обществено мнение е „притъпено от безбройните срещи и взаимни демонстрации на учтивост, които никога нямат положителен резултат“, и добавя многозначително, че „това недоверие е разбираемо“.

Да не забравяме, че когато е произнесена тази реч, Англия е в тайно споразумение от 1904 г., гарантиращ икономическия монопол на Франция в Мароко. Англия има и тайно задължение към Франция от 1906 г. да я подкрепи в случай на война с Германия.

Да не забравяме, че именно това задължение е носи непряка подкрепа за френско-руския военен съюз, който е в сила от много години. Така че ако Русия започне война с Германия, Франция се обвързва да я подкрепи, а от своя страна и Англия се обвързва да подкрепи Франция. Цялата сила на Тройното съглашение се състои в тези споразумения; и трябва да се посочва твърде често, че това са тайни споразумения. Никой в Англия не знаел до ноември 1911 г., че през 1904 г. британското правителство е договорило с френското правителство, в замяна на свобода на действие в Египет, да позволи на Франция да изтласка германските икономически интереси от Мароко, напълно в нарушение на известното споразумение, подписано от всички заинтересовани държави, относно статута на Мароко. Никой в Англия не знае до 3 август 1914 г., че Англия в продължение на няколко години е във военно и военноморско споразумение с Франция, което носи огромните условни задължения на френско-руския военен съюз.

Независимо какво се появява на повърхността на политиката; независимо колко мирни речи произнасят сър Е. Грей и г-н Аскуит, независимо какво са писали вестниците, и колко често лорд Халдейн е посещава Берлин в името на мира и разбирателството; тези тайни споразумения са валидни и обвързващи, и всичко се развива в строго съответствие с тях, независимо от политическите изявления, представени за обществено потребление.

Също като въпроса за примирието и мира след войната, с който сме твърде малко запознати в нашата страна. Истинските условия на примирието и на мира не са условията на Четиринадесетте точки или на някое от многобройните публикувани изявления за военните цели на съюзниците. Напротив, това са точните условия на тайните договори, сключени между воюващите съюзнически страни по време на войната и оповестени публично след откриването им от съветското правителство в архивите на царското външно министерство. Не е чудно тогава, че германското правителство не е особено впечатлено от речта на сър Е. Грей, след като Германия вижда как Франция заграбва мароканската територия, а Англия наблюдава с безразлично самодоволство.

През май 1911 г., под най-прозрачен и нелеп претекст, френската армия достига столицата на Мароко, гр. Фес.

След това германското правителство информира Франция, че договорът от Алхесирас, гарантира целостта и независимостта на Мароко, е нарушен, и Германия вече не се смята за обвързана от неговите разпоредби.

През юни 30 000 френските войници „освобождават“ Фес, т.е. го окупира и остават там, без да показват никакво намерение да си тръгват, въпреки че очевидната цел на експедицията е постигната; в действителност няма какво да се постигне. Два месеца преди този държавен преврат, барон Грендел, белгийският посланик в Берлин, пише до белгийското външно министерство следното: „Всяка илюзия, ако някога е имало такава, за стойността на дотова от Алхесирас, който Франция подписа с твърдото намерение никога да не спазва, отдавна е изчезнала. Тя не е престанала нито за миг да преследва планове си за анексиране; или като се възползва от възможности за временни окупации, предназначени да траят вечно, или като изнудва отстъпки, които поставят султана в положение на зависимост от Франция и постепенно понижават властта му до тази на бея на Тунис“.

Седмица по-късно, 29 април, барон Гийом, който наследява г-н Легет като белгийски посланик в Париж, съобщава, че „досега няма основания да се страхуваме, френската експедиция да доведе до някакви смущения в международната политика. Германия е спокоен наблюдател на събитията“.

Той добавя многозначително: „Англия, след като тласна Франция в мароканското бласто, обмисля работата си с удовлетворение“.

Франция публично заявява, че целта на тази експедиция е да освободи някои чужденци, които са застрашени във Фес; и след като го направи, ще изтегли силите си.

Но печалбарската клика от концесионери, спекуланти и ловци на дивиденди, известен като Комитета за Мароко, внезапно откри, че цялата френска колония, живееща във Фес е заплашена. Всъщност няма нищо подобно. Фес не е заплашен, няма опасност от недостиг на хранителни провизии и няма чужденци в беда. Когато експедиционните сили пристигат, те неоткриват по кого да стрелят. Както казва М. Франсис дьо Пресенсе: „Тези страховити бунтовници, които заплашваха Фес, бяха изчезнали като сутрешна роса. Едва няколко дрипави конници изстреляха един-два изстрела, преди да се обърнат и да препуснат в яростен галоп“.

Твърде неискрен или твърде честен кореспондент издава всичко. „Експедиционните сили се оплакват, сериозно“ записва той, „от отсъствието на врага; приближаващият сезон на жътвата държи всички здрави мъже по нивите!“

Така фантомът, толкова сръчно измислен от Комитета за Мароко, изчезна за една нощ. Въпреки това, експедиционните сили, в разрез с публичните декларации на френското правителство, не напуска Фес веднага, щом откри това нелепо „кобилско гнездо“¹⁵¹⁵. Те остават там и окупира мароканската столица.

Какво е отношението на британското правителство? На 2 май в Камарата на общините сър Едуард Грей заявява, че „действията, предприети от Франция, нямат за цел да променят политическия статут на Мароко и правителството на Негово Величество не вижда защо трябва да се възразява срещу тях“.

Германия остава в продължение на осем години толерантен наблюдател на френските посегателства в Мароко и съвсем ясно, както отбелязва барон Грендел в доклада си от 21 април 1911 г., не можеше „след осем години толерантност да промени отношението си, освен ако не беше решена да започне война, а войната е неизмеримо по-скъпа, отколкото струва цяло Мароко“.

През юли 1911 г. обаче, докато френския военен контингент от 30 000 души все още окупира Фес, Германия изпраща канонерка „Пантера“, която хвърля котва край бреговете на Агадир.

XIV. Това е известният „инцидент в Агадир“, за който всички сме чували. Означава ли, че нещата се променят, че Германия е променила отношението си и е решена да започне

¹⁵¹⁵ *Английски метафоричен израз означаващ лъжа, измама, празна работа.*

война? Така ни е представяно; но в това обяснение за действията на германското правителство има много трудни несъответствия, и алтернативно обяснение, което отговаря много по-добре на фактите.

Първо, „Пантерата“ не е боен кораб а океански влекач. Тя е с товароносимост от 1000 тона, две малки корабни оръдия, шест картечници и е превозвала само 125 души. Второ, тя не стоварва и един човек на мароканския бряг и хвърля котва където брегът е практически недостъпен; Агадир няма пристанище и няма подходящ залив наблизо, който да предлага условия за десант. Не би могла да се измисли по-показна невпечатляваща и незаплашителна демонстрация. Германия също е напълно наясно, че Мароко не си струва европейска война; и както барон Гийом казва в доклада си от 29 април, „вероятно тя [Германия] изобщо не завижда за трудностите, които тежат на плещите на френското правителство, и не иска нищо по-добро, отколкото да стои настрана от цялата работа, стига да не е принудена от икономически съображения“.

Но най-значимият индикатор, че Германия не променя отношението си, е обстоятелството, че ако наистина е замясляла война тогава, а не две години по-късно, това е бил моментът да го направи.

Трябва да повтаряме твърде често, че ако Германия наистина е искала война и е решена на война, нейният отказ да удари през 1908 г., когато Русия е просната безсилна, а Франция неподготвена, и отново през 1912 г., няколко месеца след инцидента в Агадир, когато Балканската война е в ход, е необясним.¹⁵¹⁶

Изпращането на „Пантерата“ е голяма изненада за тримата белгийски дипломати и те са много озадачени да го обяснят. Мислите на барон Гийом веднага се насочват към Англия. Той пише на 2 юли: „Дълго време се смяташе за аксиома, че Англия никога няма да позволи на германците да се установят на която и да е точка от мароканска територия. Дали тази политика е била изоставена; и ако е така, на каква цена са били откупени?“

През месец юли, докато чакат изявление от британското външно министерство, белгийските дипломати обмислят възможността, действията на Германия да са намек, че тя иска някаква териториална компенсация за това, че е лишена от дела си на мароканския пазар. Но никой от тези дипломати не показва и най-малкото подозрение, че Германия е решена на война или е имала някакво намерение да води война.

Барон Гийом казва на 28 юли: „несъмнено настоящата ситуация има сериозен аспект. ... Никой обаче не иска война и ще се опита да я избегне.“ Той продължава: „Френското правителство знае, че войната ще е погребалният камбанен звън за Републиката. ... Имам голямо доверие в миролюбието на император Вилхелм, въпреки, че често обича мелодрамата за това, което казва и прави. ... Германия не може да започне война заради Мароко, нито пък да изисква плащане за компенсациите, които тя съвсем разумно изисква за френската окупация на Фес, станала вече постоянна. Опасavam се от все по-малкото желанието на Великобритания за мира. Тя ще ке радва, да види как другите се унищожават взаимно; само че при тези обстоятелства, ще е много трудно да избегне въоръжена намеса. ... Както си мислех от самото начало, същината на ситуацията е в Лондон“.

До края на юли надделява различна концепция за действията на Германия. Става ясно, че епизодът с „Пантерата“ е инсцениран, за да се предизвикат действителните намерения и цели на Тройното съглашение; и то не ги крие. Г-н Лойд Джордж, „импулсивният канцлер на хазната“, както го нарича граф дьо Лален, произнася типична шовинистка реч, която министър-председателят, г-н Аскут, и сър Едуард Грей, му помагат да състави. Мъглата се

¹⁵¹⁶ Критиците на германската външна политика се затрудняват да докажат, че тя някога е била ръководена от териториални амбиции, което никак не съвпада с твърдението, че през 1914 г. тя е имала амбицията да налага световно господство. Може ли някой да посочи един-единствен случай, когато Германия е изисквала нещо повече от икономическо равенство с другите нации на чуждите пазари? Със сигурност тя никога не е исквала повече от това в Мароко. Бившият премиер Кайо казва, че неговият предшественик Руви е предложил на Германия доброто мароканско пристанище (Могадор) и част от съседната територия, но Германия е отказала.

вдига веднага – Англия застава зад Франция, и какъв по-добър план може да бъде измислен разкриване на картите, от изпращането на „Пантерата“?

Германия се застъпва за политиката на икономическо равенство, политиката на отворените врати, за която всички заинтересовани сили се съгласяват в случая с Мароко. Франция, продължавайки своята експанзия окупира с 30 000 войници столицата на Мароко под измислен претекст и ги оставя там да останат, а британското правителство „не можеше да види защо трябва да се възразява срещу това“.

Германия, от друга страна, изпраща една малка канонерка край недостъпен бряг и без да сваля човек или да произведе нито един изстрел, я оставя там като мълчаливо напомняне за договора от Алхесирас и принципа на отворените врати, внимателно и дори демонстративно, без да продължава по-нататък и британското правителство незабавно, чрез устата на г-н Лойд Джордж, отправя предизвикателство и заплаха.

След това Германия и Франция се разбират за позициите; дори без изричното потвърждение от сър Е. Грей, на 27 ноември за политиката на Тройното съглашение, става ясно че Англия ще се придържа към споразуменията си с Франция.

Барон Грендел пише от Берлин на 6 декември и излага случая изрично: „Правото на вето чрез германската акция, за Англия означава да започне врява, защото една германска канонерка хвърли котва до Агадир, и наблюдава безмълвно, докато Франция и Испания напредваа стъпка по стъпка към завладяването на Мароко и отнемането независимостта на неговия султан?“

Англия не може да постъпи иначе. Тя е обвързана от тайния си договор с Франция. Обяснението е изключително просто, но не може да успокои раздразнението на германците.

XV. Нека за момент хвърлим поглед към британската политическа хронология. Крал Едуард VII, главният фактор в Антантата, движещият дух в чуждестранните съюзи на Англия, е мъртъв от година.

През декември 1905 г. Либералната партия идва на власт. През април 1908 г. г-н Х. Х. Аскуит стана министър-председател. През 1910 г. англо-германските отношения очевидно се подобряват; през юли 1910 г. г-н Аскуит говори за тях в Камарата на общините като за „...най-сърдечни. Очаквам с нетърпение нарастващата топлина, плам и близост в тези отношения, да расте година след година“.

Големият въпрос тогава е дали либералното правителство действително, ако се стигне до крайния случай, ще се придържа към тайния си съюз с Франция. Дали новите либерали, г-н Аскуит, лорд Халдейн, сър Е. Грей, г-н Лойд Джордж са истински либерални империалисти или не?

Можеха ли Франция и Русия спокойно да им се доверят, че ще продължат политиката на Форин офис, която лорд Лансдаун завеща на сър Е. Грей; или когато настъпи извънредната ситуация, ще се изправят срещу тях?

Все пак начело на паритята е Кембъл-Банерман и поне един от новите либерали, г-н Лойд Джордж, е антиимпериалистически настроен в южноафриканската война.¹⁵¹⁷

Инцидентът в Агадир предизвика задоволителен отговор на тези въпроси. Либералното правителство е надеждно. Колкото и подозрително да говорят членовете на либералния кабинет, те са добри и непоколебими империалисти по душа. Те са, както казват теолозите, „здрави по същество“.

Барон Грендел пише на 6 декември 1911 г.: „Сърдечното съглашение е основано не на положителната основа за защитата на общите интереси, а на отрицателната, върху омразата към Германия. ... Сър Едуард Грей възприема тази тенденция безрезервно. Той си въобразява, че тя е в съответствие с английските интереси. ... Преразглеждането политиката на Великобритания е още по-малко вероятно, защото откакто либералното министерство встъпи в длъжност, и особено през последните няколко месеца, английската външна политика се ръководи от идеите, с които крал Едуард VII я вдъхнови“.

¹⁵¹⁷ Б. пр. Кембъл-Банерман е изолиран, а Лойд Джордж е купен от Тайния елит, но авторът няма как да знае тези неща.

XVI. Речта на г-н Лойд Джордж в Менсън хаус през юли 1911 г., след като германската канонерка „Пантера“ хвърля котва край бреговете на Мароко, дава огромен тласък на шовинистичния дух във Франция, защото е приета като окончателно уверение за добросъвестността на Англия да доведе тайните си споразумения докрай.

Въпреки това, г-н Кайо, френският премиер, изглежда има съмнения, докато британското външно министерство не даде директен отговор на запитването на френското външно министерство за британските действия в случай, че германците разтоварят войски в Мароко.

Той казва следното: „Трябва ли да разбираме, че нашите могъщи съседи ще продължат докрай с решимостта, която предлагат? Готови ли са за всички евентуалности? Британският посланик, сър Франсис Берти, с когото разговарям, не ми дава официални уверения. Той казва, че очаква избухването на конфликт между Франция и Германия; той разсъждава като водещите британски дипломати във външното министерство“.

М. Кайо тук внушава същото подозрение към британските намерения, което белгийските дипломати в Лондон, Париж и Берлин непрекъснато наемкваша в цялата си кореспонденция от 1905 г. насам.¹⁵¹⁸

Съответно той предпочита по-малко енергична политика спрямо Германия и е отстранен от поста си. Граф дьо Лален съобщава от Лондон на 15 януари 1912 г., че разкритията, провокирали тази политическа криза, са неприятни за английското правителство. „Те сякаш доказват“, казва той, „че френският премиер се е опитвал да преговаря с Берлин без знанието на министъра на външните работи и другите му колеги, и това е естествено обезпокоително за правителство, чиито интереси са свързани с френските и съответно не може да толерира подобни пропуски.“ И добавя: „Тези разкрития също засилват впечатлението, че М. Кайо наскоро е предпочел много помирителна политика спрямо Германия, и това впечатление се усеща още по-болезнено в английските официални кръгове, тъй като пълният мащаб на напрежението между Лондон и Берлин, причинено от лоялното поведение на кабинета на Сейнт Джеймс към кабинета в Париж, едва ли е осъзнат. Хората в Англия не са склонни да приемат, че са били „по-роялисти от краля“ и се показва дори по-малко отстъпчиви от приятеля, когото са подкрепяли. ... Съответно печата единодушно приветства с радост напускането на г-н Кайо и се надява, че по-здравите традиции ще се върнат без забавяне“.

Този коментар за позицията на г-н Кайо е едно от най-интересните наблюдения, които могат да бъдат открити в тези документи.

XVII. Балканската война избухва през 1912 г. и цялата история на годината показва най-мощните усилия на европейските политици, изглеждащи нелепи и смешни въпреки трагичния им характер, да предотвратят с лявата си ръка войната, която предизвикват с дясната.

Г-н Лойд Джордж е прав, като казва, че никой всъщност не искаше война. Това, което всеки иска и което всеки се опитват с всички сили да направи, е да сготви омлета на икономическия империализъм, без да чупи яйцата.

Във всички страни, естествено, има шовинистическа националистическа партия, която иска война. Русия, по това време усилено реорганизира въоръжените си сили, след войната с японците, и там панславистите са влиятелни и шумни, но не са начело.

В Англия имаше голямо народно недоволство срещу поведението на правителството, което едва не въввлече англичаните във война срещу Германия в предходната година. Правителството на г-н Аскуит, което уж е пацифистко по природа и отговаря на народните настроения, освен по един въпрос, че не разкрива тайните ангажменти, които го обвързват с френското правителство и евентуално с руското правителство.

Лорд Халдейн предприема официална мисия в Берлин, посрещната с голяма публичност и се предполага, че има умиротворителен характер. И наистина, в рамките на френско-английското дипломатическо споразумение, то стига докрай в установяването на добри отношения. Всъщност, не се получава нищо съкществено; докато дипломатическото споразу-

¹⁵¹⁸ Това е важно да се отбележи, тъй като М. Кайо е първият, който е бил обвинен в „прогермански нагласи“.

мение остава в сила, не може да се получи нищо, защото дипломатическото споразумение се пази в най-строга тайна, причината, поради която не се получи нищо, всъщност не е очевидна.

Германското правителство също полага огромни усилия в полза на мира; и трябва да отбележим за онези, които приемат на доверие твърдението на което се основава Версайският договор, че ако Германия е желала или е възнамерявала по всяко време да удари мира в Европа, сега е бил моментът да го направи. Вместо това, лично германският император и германското правителство, чрез един от най-добрите си дипломатически агенти, барон фон Маршал, онтоварят положително на всяка мирна инициатива и сами инициират такива.

„Няма съмнение“, пише барон Баенс от Берлин, „че императорът, канцлерът и държавният секретар по външните работи (фон Кидерлен-Вехтер) са убедени пацифисти.“ Барон Баенс отново казва на 28 юни 1912 г.: „Императорът е упорит и не се е отказал от надеждите да си върне симпатиите на англичаните, точно както е успял до известна степен да спечели доверието на царя чрез личното си влияние.“

Тези, които вярват в нелепата идея за неподготвена и нищо неподозираща Европа, трябва да прочетат дипломатическата история от 1912 г., когато всички висши държавни служители в Англия и на континента се борят като хора, хванати в плаващи пясъци, или като мухи върху мухоловка, за да избегнат или ако не можеха да избегнат, да отложат неизбежната война.

В една страна обаче шовинистичната националистическа и милитаристична партия надделява; и тази страна е Франция. М. Кайо е наследен от Раймон Поанкаре; и през януари 1913 г. Поанкаре става президент на републиката. До 1912 г. народът на Франция е все по-несъгласен аз война и развива значителна непримиремост към милитаризма, а френското правителство откликва на това обществено настроение. То знае, както отбелязва барон Гийом по време на инцидента в Агадир, че „войната ще е смъртният удар за републиката“. М. Кайо изглежда добре е преценил настроенията на своите сънародници. Барон Гийом казва, че след изпращането на „Пантерата“ първото предложение на британския кабинет е британското и френското правителство незабавно да изпратят по двама военни кораби в Агадир, но френският кабинет категорично възразява. И в доклада си от 8 юли 1911 г. посланика казва: „Убеден съм, че господата Кайо и дьо Селфс съжаляват за обратата, който техните предшественици на поста придадоха на мароканския въпрос. Те бяха напълно готови да отстъпят, стига да могат да го направят без унижение.“

Речта на г-н Лойд Джордж в Менсън Хаус е разбрана от французите (и колко правилно я разбраха, стана очевидно на 3 август 1914 г.) като окончателно уверение за британската подкрепа срещу Германия, и дава насърчение на милитаристко-националистическата партия да продължи напред и да доминира във вътрешната политика на Франция.

Тя изправя триото Поанкаре-Миеран-Делкасе на крака и затвърждава решителността му, и разчиства пътя за неговото превъзходство. На 14 февруари 1913 г. барон Гийом съобщава от Париж следното: „Новият президент на републиката се радва на популярност във Франция днес, непозната на никой от неговите предшественици. ... Различни фактори допринасят за обяснението на неговата популярност. Изборът му беше внимателно подготвен предварително; хората са доволни от умелия начин, по който, докато беше министър, той маневрира, за да изведе Франция на преден план в концерта на Европа; той използва някои успешни фрази, които се запечатват в съзнанието на хората. Всъщност кариерата на г-н Поанкаре и начинът, по който управлява народните настроения, показват много черти, които *mutatis mutandis* (със съответните промени) намират паралел с кариерата на Теодор Рузвелт“.

Барон Гийом добавя това изключително поразително наблюдение за популярността на г-н Поанкаре: „Тя трябва да се разглежда като проява на стария френски шовинистичен дух, който е спал в продължение на много години, и се съживи отново след аферата в Агадир“.

В същото съобщение до белгийското външно министерство барон Гийом отбелязва: „Г-н Поанкаре е родом от Лотарингия и не пропуска възможност да го каже на хората. Той е бил колега на г-н Милеран и подстрекател на неговата милитаристична политика. Накрая, първата дума, която той изрича в момента, в който научава, че е избран за президент на ре-

публиката, е обещание, че ще следи и ще поддържа с всички средства за национална отбрана. М. Поанкаре не беше заел още поста си, когато в следващите два месеца, отзова френския посланик в Петербург, М. Жорж Луи, като го замени с М. Делкасе¹⁵¹⁹.

За този поразителен ход, барон Гийом докладва на 21 февруари 1913 г. до белгийското външно министерство следното: „Новината, че Делкасе скоро ще бъде назначен за посланик в Петербург, избухна като бомба тук вчера следобед. ... Той беше един от архитектите на френско-руския съюз и още повече на англо-френското съглашение“. Барон Гийом продължава, казвайки, че не смята, назначението на Делкасе да се тълкува като демонстрация срещу Германия, но добавя: „Мисля обаче, че Поанкаре, който е от Лотарингия, не се е разколебал да покаже още от първия ден на встъпването си в длъжност, колко е нетърпелив да стои твърдо и да държи високо националното знаме. Това е опасността от присъствието на господин Поанкаре в Елисейския дворец в тези тревожни дни, през които преминава Европа. Именно по време на неговото министерство милитаристичният, леко войнствен инстинкт на французите се събуди отново. Смята се, че той носи отговорност за промяната в настроението. Господин Жорж Луи, който представляваше френското правителство в Петербург в продължение на три години, беше решителен противник на милитаристката фракция във Франция и следователно е категорично персона нон грата за съответната фракция в Русия. Начело на тази фракция стои Изволски, който е приятел на господин Поанкаре и сродна душа; следователно, когато господин Поанкаре стана премиер, е направен неуспешен опит за отстраняването на господин Луи“.

Г-н Делкасе, е описан от господин Морел като „човекът, който е най-явен изразител във френския обществен живот, на антигерманската военна партия“. Коментирайки назначаването на г-н Делкасе, Морел цитира следното от доклад, изпратен от руския посланик в Лондон (Бекендорф) до министерството на външните работи в Петербург. Той е написан четири дни след назначаването на г-н Делкасе и напълно потвърждава впечатлението, направено върху белгийските дипломати.¹⁵¹⁹ „Като си спомням разговорите на г-н Камбон, (френския посланик в Лондон) с мен и отношението на Поанкаре, смятам, без да го твърдя напълно, че от всички сили Франция е единствената, която желае война, или поне няма да съжалява, ако избухне. ... Тя [Франция] има с право или не, пълното доверие на своята армия, и старото, войнствено малцинство отново се демонстрира“.

XVIII. Френската военна партия, представлявана от г-н Поанкаре, Милеран и Делкасе, придобива политическо господство през януари 1912 г. и затвърждава властта си година по-късно, когато г-н Раймон Поанкаре става президент на Френската република. През цялата 1912 г. имао огромно количество кореспонденция и консултации между френското и руското правителство и през цялата 1913 г. Русия проявява изключителна активност във военната подготовка.

В Англия правителството на г-н Аскуит трябва да се изправи срещу силно обществено разочарование отвращение срещу дипломатията, което почти въвлича страната във война с Германия по време на инцидента в Агадир.

Както винаги, цифрите за разходите разказват историята; а историята на 1912-14 г. трябва да бъде непрекъснато илюстрирана чрез позоваване на финансовата статистика за периода, която беше представена в началото на този труд.

Например, Русия, харчи (в кръгли числа) 3¼ милиона паунда за подновяване на флота, през 1911 г., и 7 млна паунда през 1912 г., 12 милиона паунда през 1913 г. и 13 млна паунда през 1914 г. Както твърди професор Реймънд Бийзли, през десетте години преди войната, Париж и Санкт Петербург показват все по-голямо увеличение на военните си разходи, съот. 159 млна паунда повече от Берлин или Виена, което ясно подсказва защо трябва да се преразгледа въпросът за отговорността за войната.

До пролетта на 1912 г. Балканският съюз, създадена от руския дипломат Хартвиг (посланик в Белград), е напълно сформиран. Това поставя дипломатията на Балканските държави под прекия контрол на руското външно министерство.

¹⁵¹⁹ Но може би и граф Бекендорф е бил прогермански настроен!?

Сега става необходимо руското външно министерство да установи, в случай че избухне война между Сърбия и Австро-Унгария, и Германия помогне на съюзника си, а Русия на Сърбия, дали Русия може да разчита на подкрепата на Франция и Англия.

Русия получава това уверение тайно, а условията му са разкрити от съветското правителство в архивите на Министерството на външните работи и публикувани през 1919 г. Това е изключително важен факт и трябва постоянно да се напомня, че войната е предизвикана от убийството на австрийския ерцхерцог от сръбски офицери, членове на панславистката организация, насърчавана от Изволски и Хартвиг.

На 9 август 1912 г. Поанкаре, тогавашен министър-председател на Франция, посещава

Санкт Петербург, където идва и неговия близък приятел Изволски, тогава руски посланик в Париж. Това е обичайното официално посещение и Русия организира внушителна серия от военни маневри в чест на Поанкаре. Но най-важните събития, които се случват, са следните. Първо, между Франция и Русия е сключено военноморско споразумение, с което Франция се концентрира военноморските си сили в Източното Средиземноморие, за да подкрепи руския флот в Черно море. Това споразумение е тайно и е разкрито от съветското правителство през 1918 г.

След това, през същия месец, 3-та френска военноморска ескадра е прехвърлена от Атлантика в Средиземно море. Поанкаре казва на Изволски, че „това решение е взето със съгласието на Англия и представлява по-нататъшното развитие и завършване на вече постигнатото преди това споразумение между френския и британския щаб“ – имайки предвид срещата на господата Аскуит, Чърчил и лорд Кичънър в Малта, месец по-рано, на която е решено новото разположение на английския и френския флот.

Третият важен момент, който се е случва през месец август е, че руското правителство оказва натиск върху френското правителство да възстанови закона за тригодишната военна служба.

Толкова за август. През месец септември г-н Поанкаре уверява руския външен министър г-н Сазонов, че ако Германия помогне на Австро-Унгария във война на Балканите и ако Русия бъде въввлечена, Франция „няма да се поколебае нито за миг да изпълни задълженията си към Русия“.

През същия месец г-н Изволски има среща с краля на Англия и сър Едуард Грей, британския външен министър, на която както крал Джордж, така и сър Грей го уверяват в най-пълното британско сътрудничество в същата ситуация. Изволски докладва на руското външно министерство в Санкт Петербург, че „Грей, по своя инициатива, потвърждава това, което вече знаех от Поанкаре – съществуването на споразумение между Франция и Великобритания, според което Англия се задължава, при война с Германия, не само да помогне на Франция по море, но и на континента, като дебаркира войски“.

Тези две споразумения между Поанкаре и Сазонов, както и между Изволски и Грей, са тайни и нищо не се знае за тях до 1919 г., когато техни меморандумиса публикувани от съветското правителство.¹⁵²⁰

¹⁵²⁰ На 10 март следващата година г-н Аскуит, отговаряйки на въпрос в Камарата на общините от лорд Хю Сесил, отрича, че Англия е „задължена, от уверение, дадено от министерството в хода на дипломатическите преговори, да изпрати много голяма въоръжена сила, за да действа в Европа“. На 24 март той отрича в отговор на въпроси от сър У. Байлс и г-н Кинг. На 14 април г-н Рънсиман, в реч в Биркенхед, отрича „по най-категоричния начин“ съществуването на тайно споразумение с която и да е чужда сила! На 3 май секретарят по колонии, г-н Харкорт, заявява публично, че „не може да си представи никакви обстоятелства, при които участието във военни операции на континента, да не се изтълкуват като престъпление срещу народа на нашата страна“. На 28 юни заместник-министърът по външните работи, г-н Акланд, заявява публично, че „по нито един европейски въпрос не сме заинтересовани да се намесваме с голяма армия“. На 1 юли лорд Лорейн, лорд-канцлер от 1906 до 1912 г., заявява, че „че няма по-голямо престъпление от това, за всяко британско правителство, каута вдигне оръжие в чужда война, нещо в което не мога да повярвам“. На 28 април 1914 г. и отново на 11 юни сър Е. Грей потвърждава в Камарата на общините твър-

С други думи, влак натъпкан с барут е бил пуснат от Белград през Париж и Лондон до Санкт Петербург; а локомотивът представлява силно запалимият и подстрекателен панславизъм, управляван от Хартвиг със съучастие на Изволски. Една искра, от Балканите, ще разпали влака по цялата му дължина.

XIX. На 25 април 1912 г. германският Райхстаг приема на първо четене, след кратки дебати, законопроект за увеличаване на германската армия и флот. Тази мярка редовно и официално е тълкувана като заплаха. И все пак почти година по-късно, на 19 февруари 1913 г., барон Гийом, пишейки от Париж за перспективите на законопроекта за тригодишна служба, докладва на белгийското външно министерство, че френският военен министър „не разглежда мерките, предприети от Германия, като демонстрация на враждебност, а по-скоро като акт на благоразумие за бъдещето. Германия се страхува, че един ден може да се наложи да се воюва едновременно с Русия и Франция, може би и с Англия; и тогава всяка помощ, която Австрия може да ѝ окаже, е сериозно затруднена защото Дуалистичната монархия [Австро-Унгария] ще трябва да се противопостави на коалиция от балкански държави.“

Естествено. Законопроектът е представен на Райхстага през април, а „коалицията от Балкански държави“, Балканският съюз на Хартвиг, вече е сформиран през февруари. Не само това, но първата стъпка, предприета от тази образцова организация, предвижда разделяне на плячката в случай на успешна война с Турция; и шест месеца след организирането на съюза, тя отправя ултиматум към Турция относно Албания¹⁵²¹ и през октомври влезе във война.

Германското правителство съвсем ясно вижда какво предстои в близко бъдеще, след това консолидиране на Балканската политика в ръцете на руското външно министерство. Всеки, дори внимателния читател на вестници, може да го види и, вижда значително нарастналата отговорност и опасност на своя австроунгарски съюзник в случай на спор, ако се наложи да се изправи срещу коалицията от Балкански държави, вместо срещу една единствена.

Граф дьо Лаленг съобщава от Лондон на 24 февруари 1918 г., че британското външно министерство изразява същото разумно мнение за увеличените германски военни разходи. Г-н Жонар съобщава: „Английският печат разбира се, е нетърпелив да натовари Германия с отговорността за новото напрежение, причинено от нейните схеми – напрежение, което може да даде на Европа нови причини за безпокойство.“

И продължава: Във Форин офис срещнах по-справедлива и спокойна оценка на ситуацията. Те виждат в подсилването на германските въоръжени сили, не толкова провокация, колкото признание, че обстоятелствата са отслабили военната позиция на Германия и че тя трябва да бъде укрепена. Берлинското правителство е принудено да признае, че вече не може да разчита на подкрепата на цялата сила на своя австрийски съюзник, след като новата сила на Балканската федерация, се е появила в Югоизточна Европа, точно пред портите на Двойната империя. ... При тези обстоятелства външно министерство не вижда нищо учудващо, че Германия смята за наложително да увеличи броя на армейските си корпуси. Външното министерство също заявява, че Берлинското правителство е съобщило съвсем открито на Парижкия кабинет, мотивите за своите действия“.

Същото мнение е публично изразено от самия г-н Лойд Джордж на 1 януари 1914 г., когато той казва: „Германската армия беше жизненоважна не само за съществуването на Германския райх, но и за самия живот и независимост на обградената нация, каквато е Германия, от други нации, всяка от които притежава армии, толкова мощни, колкото нейната собствена. Забравяме, че дори да настояваме за 60% превъзходство (що се отнася до военноморската ни сила) над Германия, което е от съществено значение да гарантиране

дението на г-н Аскуит, направено на 10 и 24 март 1913 г., за британската свобода от ангажменти с континенталните сили. И все пак, е любопитно, че и политиките все още се ползват с доверието на народите си и хората все още очакват нещо добро, от техните машинации; те очакваха нещо съществено от неотдавнашната конференция във Вашингтон за ограничаване на въоръженията, но бяха разочаровани, и това е пример, поразителен и жалък за силата на суеверието.

¹⁵²¹ Б. пр. Авторът греша, относно Македония.

сигурността на собствените ни брегове, самата Германия няма подобно превъзходство над Франция и трябва да се съобразява с Русия на източната си граница. Германия няма нищо, което да се доближава до стандарта за две сили. Следователно тя е разтревожена от последните проблеми и харчи огромни суми пари за разширяване на военните си ресурси“.

Това са думите, нека припомним, на същия човек, който днес казва, че германската отговорност за войната, която избухна шест месеца след като той направи горното изявление, е *chose jugée* (необратима присъда)! Изявлението е направено не само след германския законопроект от 25 април 1912 г., но и след законопроекта от 8 април 1913 г., който определя мирния състав на германската армия на 870 000 души.

Законът за тригодишната военна служба е приет от Френската камара през август 1913 г. след разгорещена обществена кампания. За тази мярка барон Гийом казва, че френските вестници, и по-специално *Le Temps*, „грешат, като представят планове на френското правителство за отговор на мерки, приети от Германия. Много от тях са били подготвяни отдавна“.

Френският министър, г-н Жонар, му казва, че „ние знаем много добре какво предимство има нашият съсед [Германия] в непрекъснатия растеж на населението си; въпреки това трябва да направим всичко по силите си, за да компенсирате това предимство с по-добра военна организация“.

Вероятно това мнение за закона за тригодишната военна служба е мнението на всички, с изключение на относително малката и силно интегрирана военна фракция; И доколкото военните мерки някога са разумни, подобно на съответните мерки, предприети в Германия, трябва да се счита за разумно.

Както г-н Пишон казал на барон Гийом: „Ние не се въоръжаваме за война, ние се въоръжаваме, за да я избегнем, да я предотвратим. ... Трябва да продължим да въоръжаваме все повече и повече, за да предотвратим война.“

Няма никаква причина да се предполага, че това мнение не е искрено подкрепяно от г-н Пишон и от много други, от мнозинството от най-отговорно заинтересованите лица. Но последиците от закона за тригодишната служба са обмислени от барон Гийом с голямо безпокойство. На 12 юни 1913 г. той съобщава, че „бремето на новия закон ще падне толкова тежко върху населението, а разходите, които той ще наложи, ще бъдат толкова прекомерни, че скоро ще има протести в страната и Франция ще бъде изправена пред и дилемата: или да се откаже от това, от което не може да се откаже, или война в кратък срок.“

За милитаристките партии, които сега са на власт, той казва: „Те са обхванати от едно увлечение, един вид лудост, която е интересна, но и осъдителна. Сега не е позволено, под страх да бъдеш заклеймен като предател, да изразиш дори съмнение за необходимостта от Тригодишната служба.“

Общественото мнение очевидно е подчинено на внушенията от групата на Поанкаре-Миеран-Делкасе, подобно на това, в САЩ през 1917 г. от военната партия, водена от г-н Уилсън.

Барон Гийом използва думи, които трябва да ни напомнят за онези дни. „Всички знаят“, казва той, „че мнозинството от нацията изобщо не е подкрепя планираната реформа и разбират опасността, която предстои. Но си затварят очите и продължават напред.“

XX. Влакът с барут обаче е положен от дипломатическите ангажименти. Австро-Унгария и Сърбия влизат в сблъсък през пролетта на 1913 г. заради инцидента в Скутари. През декември 1912 г. Сазонов съветва Сърбия да изчака, за да „нанесе удар на Австрия“, когато натъпи подходящия момент.

Но на 4 април 1913 г. барон Баенс съобщава от Берлин, че арогантността и презрението, с които сърбите приемат протестите на Виенския кабинет за Скутари, могат да се обяснят само с обещание, че Санкт Петербург ще ги подкрепи. Сръбският шарже д'афер съвсем открито заяви напоследък тук, че неговото правителство нямаше да упорства така през последните шест месеца пред австрийската позиция, ако не беше получило подкрепата и насърчението на руския посланик г-н Хартвиг, който е дипломат от школата на Изволски. ... Позицията на Сазонов е солидарна с политиката на другите великите сили, но влиянието му върху царя е подкопано от придворната партия и панславистите“.

Оттук идва неговото непоследователно поведение. Военната активност, която руското правителство демонстрира през 1913 г., прави интересна тази оценка за позицията на Сазонов. Без съмнение оценката е правилна; Сазонов, подобно на сър Е. Грей, вероятно, когато е станало твърде късно, е силно разтревожен от събитията, които са го насочили по този път.

През 1914 г. тази военна дейност придобива изключителен интензитет. Руската армия достига мирновременен състав приблизително 1 400 000 души, „ефективна числена сила, безпрецедентна досега“, коментира кореспондентът на *London Times* от Санкт Петербург. От януари до юни руското правителство прави огромни покупки на военни материали. През февруари то сключва заем в Париж за подобряване на стратегическите си пътища и железопътни линии на германската граница.

Русия, както беше общоизвестно по това време, има апетит за придобиването на Константинопол; и през същия месец февруари, в Санкт Петербург се провежда военен съвет, за да се изработи „обща програма за действие, за благоприятното решение на историческия въпрос за Проливите“.

През март петербургският вестник, който служи като рупор на военния министър, публикува статия, в която се казва, че стратегията на Русия вече няма да бъде „отбранителна“, а „активна“. Друг вестник говори за приближаващото време, когато „преминаването на австроунгарската граница от руската армия ще бъде неизбежно решение“.

През същия месец Русия въвежда голямо мито върху вноса на германско зърно и брашно; това потвърждава доказателствата от германските търговски доклади, че дори по това време Германия все още изнася зърно за Русия, изключително необикновена процедура за държава, „която обмисля внезапно обявяване на война“ преди следващата реколта.

През същия месец руското правителство представя военни разчети за 97 млн паунда. То оказва силен натиск върху френското правителство в продължителните политически сътресения за запазването на закона за тригодишната военна служба.

През април започват „пробни мобилизации“, които продължават до избухването на войната.

През май Сазонов информира царя, че британското правителство „е решило да упълномощи щаба на Британското адмиралтейство да започне преговори с френски и руски военноморски представители в Лондон за изготвяне на технически условия за евентуални действия от военноморските сили на Англия, Русия и Франция“.

През същия месец е наредено пълно пробно мобилизиране на всички запасници от трите набора от 1907-1909 г. за цялата Руска империя, през есента. През същия месец Руското адмиралтейство инструктира своя агент в Лондон, капитан Волков: Нашите интереси на северната сцена на операциите изискват Англия да държи под контрол възможно най-голяма част от германския флот в Северно море. ... Английското правителство може да ни окаже значителна услуга, ако се съгласи да изпрати достатъчен брой съдове до нашите балтийски пристанища, за да компенсира липсата ни на транспорти преди началото на военните операции“.

Този документ, разкрит от съветското правителство през 1919 г., е доста предизвикателен към твърдението за „неподготвена и нищо неподозираща Европа“; особено след като професор Конибер е дал публичност на факта, че „преди началото на военните операции“ тези английски съдове са били там, точни до минутата, празни, готови и чакащи. През юни руският посланик предупреждава руския военноморски щаб в Лондон, че трябва да бъдат много предпазливи, когато говорят за десант в Померания или за изпращане на английски съдове до руските балтийски пристанища преди избухването на войната, „за да не бъде застрашено останалото“.

На 13 юни вестникът на руския военен министър публикува вдъхновена статия под заглавието: „Русия е готова: Франция трябва също да е готова“.

Две седмици по-късно австрийският престолонаследник, ерцхерцог Франц Йосиф, е убит в Сараево, град в Босна, от сръбски терористи. Убийството е организирано от сръбския майор Танкосич от панславистката организация, известна като „Черна ръка“; а тази организация е насърчавана, ако не и субсидирана, от руския посланик в Белград, Хартвиг,

възпитаник и *alter ego* (другото его) на Изволски, архитект и вдъхновител на Балканския съюз!

ВЕРСАЙ – 70 ГОДИНИ ПО-КЪСНО

автор Удо Валенди, 1989 г.

Udo Walendy, 70 Jahre Versailles, Historische Tatsachen Nr. 37

„Народите ще кажат, че великите сили първо разделиха незавладените части на света, за да създадат след това Обществото на народите. Суровият факт ще остане, че всяка част е разпределена между великите сили. Искам да посоча съвсем откровено, че светът няма да приеме подобно поведение: той ще направи Обществото на народите невъзможно и ние ще трябва да се върнем към системата на надпреварата във въоръжаването и свързаните с нея натрупвания на дългове и тежестта на големите армии.“
Секретен протокол на Десетте съвета във Версай от 24.1.1919 г.

„Станахме свидетели на война, която на пръв поглед е водена в защита на свещеността на международните права, но завърши с грубо нарушение на едно от най-свещените от тези права от страна на победителите, защитниците на този идеал.“
Джон Мейнард Кейнс
Алсиде Ебрай, „Нечистият мир“, Берлин 1925 г., стр. 291.

Прокламациите за мир. По време на Първата световна война президентът на САЩ Удроу Уилсън публично посочва четири пъти условията, които той смята за съществени за постигане на траен и справедлив мир:

1.) „Четиринадесетте точки“, които Уилсън публично обявява на 8 януари 1918 г. в послание до Конгреса, в което очертава мирната програма на САЩ. Тези точки, накратко, са:

I. Мирните договори трябва да бъдат доведен до знанието на народите по света; премахване на тайната дипломация и тайните договори.

II. Свободата на корабоплаването и на моретата в мирно и военно време, с изключение на мерките, наредени от международен орган за прилагането на международните договори.

III. Установяването на равни условия за търговия между всички народи.

IV. Гаранции за намаляване на въоръженията до най-ниското ниво, съвместимо с вътрешната сигурност.

V. Безпристрастно уреждане на всички колониални претенции, като се отдава равно внимание на интересите на засегнатото население.

VI. Евакуация на руска територия и предоставяне на безпрепятствено национално развитие на Русия под самоизбрани държавни институции.

VII. Евакуация и възстановяване на суверенна Белгия.

VIII. Евакуация на Франция, връщане на Елзас-Лотарингия на Франция.

IX. Коригиране на границите на Италия според ясно разпознаваемите национални владения.

X. Възможно най-свободно и независимо развитие на народите на Австро-Унгария.

XI. Евакуация на Румъния, Сърбия и Черна гора; сигурен достъп до морето за Сърбия; етнически граници и международни договори за сигурност на Балканите и осигуряване на мирни условия.

XII. Независимост за народите на Османската империя; свободен достъп с международни гаранции за международна търговия в Дарданелите.

XIII. Създаване на независима полска държава, обхващаща всички земи, населени с безспорно полско население, и предоставяща ѝ свободен и сигурен достъп до морето. Нейната територия трябва да бъде гарантирана с международен договор.

XIV. Обединение на народите при определени договорни условия, за да се гарантира както на големите, така и на малките народи тяхната политическа независимост и некосновеност на тяхната територия.

2) Отправено до Конгреса на 11 февруари 1918 г. в отговор на германско-австрийските мирни опити.

Резюме: I. Мирът трябва да се гради върху справедливост и баланс на интересите, който най-вероятно обещава трайна власт.

II. Народите и провинциите не трябва да се разменят от една суверенна държава на друга, сякаш са просто предмети или фигури за игра.

III. Всеки териториален въпрос трябва да бъде решен в полза на участващите народи, а не като част от грандиозно споразумение или компромис между претенциите на конкуриращите се държави.

IV. Всички ясно дефинирани национални претенции трябва да бъдат удовлетворени във възможно най-голяма степен.

3) На 4 юли 1918 г. президентът Уилсън, в реч на гроба на Вашингтон в Маунт Върнън, допълнително изяснява идеите си:

I. Унищожаването или поне лишаването от власт на всяко произволно управление, което може тайно и по собствена воля да наруши мира на света.

II. Народно участие в уреждането на всички териториални, суверенни, икономически и политически проблеми, елиминирайки всички интереси на чужди сили.

III. Съгласие на всички народи с принципите на честта и уважение към обичайното право на цивилизованото общество. Съвестно спазване на всички обещания и договори, като същевременно се осуетяват всички тайни заговори и конспирации.

IV. Установяване на мирен ред, който предотвратява нарушенията на правата на всички народи и гарантира върховен съд на общественото мнение, на който всички трябва да се подчиняват.

На 27 септември 1918 г., в обръщение за Четвъртия заем на свободата, Уилсън посочва следните точки:

I. Справедливост на международно ниво, предотвратяваща всякаква пристрастност.

II. Няма място за каквито и да било национални или групови интереси по отношение на международните споразумения.

III. Създаване на семейство на Обществото на народите без специални съюзи.

IV. Осуетяване на всякакви егоистични икономически комбинации, включително бойкот или изключване под каквато и да е форма, с изключение на мерките, предписани от самото Общество на народите като инструменти на дисциплина и власт.

V. Разкриване на всички международни споразумения и договори, особено след като тайната дипломатия досега е провокирала конфликти и войни.

Исканията за примирие. На 4 октомври 1918 г. правителствата на Австро-Унгария, чрез Швеция, и на 5 октомври 1918 г. канцлерът принц Макс фон Баден, чрез Швейцария, искат примирие от президента на САЩ въз основа на прокламираните от него мирни условия. Турция се присъединява към инициативата на Виена и Берлин.

Вашингтон забавя сключването на примирие чрез поредица от сложни писма, адресирани до отделните правителства, отбелязвайки, че правителството на САЩ изисква предварителна евакуация на всички територии, окупирани от Германия и Австро-Унгария, както и гаранции „за продължаване на настоящото военно превъзходство на армиите на САЩ на фронта“. ... Това искане е допълнително уточнено в нота на държавния секретар на САЩ Лансинг, който заявява, че САЩ считат за условие, след сключването на примирие, Германия да не е в състояние да възобнови военните действия. Освен това, нотата на САЩ изисква гаранции, че германските партньори в преговорите не са тези, „които досега са диктували политиката на Германия и са водили настоящата война от името на Германия“.

В Берлин тези условия са по същество приети и депутатите от Райхстага дават уверения, че са упълномощени да проведат преговорите. САЩ обаче настояват условията за евакуацията на територията да бъдат договорени със съответните военни командири на конференцията за примирие.

На 5 ноември 1918 г. държавният секретар на САЩ Лансинг информира Берлин, че съюзническите правителства са съгласни да сключат мир въз основа на условията, приети от Германия. Тези „условия, приети от Германия“, както е изрично посочено в тази нота, са „принципите на американския президент“ от 8 януари 1918 г. и последвалите му речи.

Съюзническите правителства поставят допълнителни точки в отговорите си до Уилсън: Те изразят резерви относно тълкуването на термина „свобода на моретата“. Освен това, евакуацията на окупираните територии включва обезщетение за причинените щети. Правителството на САЩ възлага на френския маршал Фош да регулира подробностите по примирието.

Условията на примирието. Подробностите, произтичащи от програмните принципи на Уилсън и отговорните ноти на съюзниците от 5 ноември 1918 г., са предназначени да формират основата на споразумението за примирие, постигнато на 11 ноември 1918 г. в Компьенската гора.

Условията, представени на германската делегация там, обаче далеч надхвърлят предишните съюзнически уверения. Елзас-Лотарингия¹⁵²² е включена в „освобождаването на окупираните територии“, както и левобережните територии, които трябва да бъдат окупирани от съюзниците. Освен това е определена неутрална, демилитаризирана зона с ширина

¹⁵²² Относно историята на Елзас-Лотарингия: От 843 г. (Верденският договор) империята на Карл Велики е разделена между синовете на Луи Благочестиви: Шарл Плещив получава Франция, Лудвиг Немски получава Германия, а Лотар – междинната територия от Италия, до северното крайбрежие на Атлантическия океан. През 870 г. земите на Лотар са разделени между Шарл и Лудвиг, като Елзас-Лотарингия се пада към Германия. През 1648 г. Франция се възползва от ситуацията след Тридесетгодишната война, за да придобие Елзас (с изключение на Страсбург), както и епископствата на Лотарингия Мец, Тул и Вердюн, а през 1766 г. анексира останалата част от Лотарингия. Въпреки че населението е предимно немско, с изключение на части от Лотарингия, това е пренебрегнато. С основаването на Втория Германски райх през 1871 г. канцлерът Бисмарк включва Елзас-Лотарингия, като взема предвид нейната история. Съставът на населението отново е включен в Райха. Ако Франция не признава през 1648 г., че 778 години непрекъснато владение е създадо неприкосновено право за Германия, тогава за германските политици е неразбираемо, че 223 години непрекъснато владение дават неприкосновено право на Франция. Разбира се, плебисцитът, който не е проведен през 1871 г., може да бъде критикуван: Но дали Франция е обмисляла такъв плебисцит по това време или дори при анексирането на колониалната си империя? Франция го отхвърля през 1918 г., след като съюзниците провъзгласяват „правото на народите на самоопределение“ за нова основа на международното право.

50 км на десния бряг на Рейн, както и предмостия срещу Майнц, Кобленц и Кьолн, където съюзниците трябва да се установили. Маршал Фош иска да окупира големи части от левия бряг на Рейн, ход, който след това е осъществен с цветнокожите колониални войски. (Белгия получава двата града Ойпен и Малмеди с прилежащите територии, вж. картата)

До 1930 г. над 60 000 френски войници остават на окупираната територия. Едва в края на същата година последните френски войници напускат областта, с изключение на района на Саар. Тази окупация, продължава повече от десет години, противоречи на принципите на Уилсън и дори нарушава по-късния Версайски договор.

Направени са допълнителни искания: Австро-Унгария трябва да демобилизира цялата си армия (това вече е договорено на 3 ноември 1918 г.).

Под новото заглавие „Репарации“ е отбелязана резерва за всички последващи претенции от страна на съюзниците. Като авансово плащане Германия трябваше да плати 20 милиарда златни марки, в допълнение към: 5000 локомотива, 150 000 железопътни вагони, 5000 камиона, 35 000 тона бензен, 50 000 тона катран и 30 000 тона амоняк годишно в продължение на три години, както и 700 разплодни жребци, 40 000 кобили, 4000 бика, 140 000 млечни крави, 40 000 юници (млади крави), 1200 коча, 220 000 овце, 21 000 кози, 25 000 прасета и 245 000 птици. 14 500 плуга, 400 парни плуга (трактора), 6500 сеялки, 6500 разпръсквачи на торове, 18 500 брани, 2500 стоманени валяка, 2500 косачки за трева, 2500 сенообръщачки, 3000 свързващи машини и 200 000 тонаж нови кораби годишно в продължение на пет години. Освен това, 2 милиона тона въглища на месец и огромни количества камък, тухли, стомана, вар, цимент, дървен материал, стъклопакет и машини.¹⁵²³

Примирието предвижда и незабавното връщане на военнопленниците. Германия изпълнява този ангажимент на 15 януари 1919 г. с освобождаване на последните военнопленници.

Победителите обаче започват да освобождава своите пленници и ги връщат в Германия едва през есента на 1919 г., почти цяла година след края на войната. Франция ги задържа най-дълго за тежък принудителен труд при ужасяващи условия в бившата военна зона. Едва в края на декември 1922 г., четири години след края на войната, последният от тях се връща у дома.

На 23 септември 1923 г. френският президент Поанкаре обявява със задна дата, че Германия е капитулирала безусловно. Очевидно той нито си спомня, нито се чувства обвързан от предишните уверения на съюзниците. Той просто предефинира „примирието“ като капитулация, което според него предоставя възможността впоследствие да формулира условията, каквито сметне за подходящи.

Френският маршал Фош пише в ретроспекция на 9 ноември 1920 г. в списание *Matin*: „Примирието е оставяне на оръжията, прекратяване на военните действия, за да започнат мирни преговори между правителствата, да приложат мира, както са възнамерявали. Изпълни ли примирието, което подписах на 11 ноември 1918 г., тази цел? Да, защото на 28 юни 1919 г., след седем месеца преговори, Германия прие всички условия на съюзниците. Казах на министър-председателя Клемансо: „Ето моето примирие. Сега можете да сключите каквото и да е мир, който пожелаете; аз съм способен да го приложа.“ Ако мирът не е бил добър, моя ли е вината?“

Той също не се чувства обвързан с никакви лични задължения, а по-скоро гледа на примирието като на средство, което чрез измама и измама да разоръжи и неутрализира врага. И когато говори за „седем месеца преговори“, за него е напълно без значение дали това са преговори между самите съюзници както всъщност е, или между двете страни по примирieto.

Въпреки това, не е маловажно, че в съпроводителната си нота от 16 юни 1919 г. в отговор на възраженията, съюзниците повдигнати от германската делегация срещу наложените им мирни предложения, отново недвусмислено признават принципите на Уилсън като основа за примирieto, сключено на 11 ноември 1918 г.

¹⁵²³ Heinrich Kessemeier, "Der Feldzug mit der anderen Waffe", Hamburg 1941, S. 111.

Матиас Ерцбергер, член на Райхстага от 1903 г. и ревностен защитник на договорен мир, ръководител на Германската комисия за примирие в Компьен и подписал примирието на 11 ноември 1918 г., заявява в Берлинското търговско училище на 27 декември 1918 г.: „На 11 февруари 1918 г. президентът Уилсън заявява пред Конгреса: „Няма да има нито анексии, нито обезщетения, нито наказателни репарации.“

В речта си от 4 юли 1918 г. президентът Уилсън установява като точка 2: „Уреждането на всички въпроси, както териториални, така и суверенни, икономически и политически, на основата на свободното приемане на това споразумение от хората, пряко засегнати от него, а не въз основа на материалния интерес или предимство на други хора, които желаят различно споразумение за разширяване на своето влияние или господство.“

В речта си в Ню Йорк на 27 септември 1918 г. Уилсън заявява, че „единствената цена“ за всички, които участват в преговорите, е „безпристрастна справедливост по всяка точка, независимо чии интереси са осуетени по този начин“.

Това е положението на нещата, когато германското правителство се обръща към президента Уилсън с молба да поеме отговорността за постигане на мир. В нотата си от 5 октомври 1918 г. германското правителство заявява: „Германското правителство... приема програмата, изложена от президента на САЩ в посланието му до Конгреса от 8 януари 1918 г. и в последващите му изявления, по-специално речта от 27 септември, като основа за мирните преговори.“

Признавам обаче, че това само установява пълно съгласие между президента на САЩ и Германия.

Развитието на събитията през октомври води до окончателно заключение. На 23 октомври 1918 г. президентът Уилсън информира германското правителство: „Президентът... приключва размяната на ноти. Настоящите германски власти предават писмо до правителствата, с които правителството на САЩ е съюзник, като воюваща сила в което предлагат, те са склонни да постигнат мир при почетни условия и принципи, да поискат от своите военни съветници да представят на правителствата, съюзени срещу Германия, необходимите условия за примирие защитаващо интересите на посочените народи.“

Отговорът на всички съюзници за герmano-американската размяна на ноти, според самия Уилсън на 5 ноември, гласи: „Съюзническите правителства внимателно обмислиха размяната на ноти между президента на САЩ и германското правителство. Със следните уговорки те декларират готовността си да сключат мир с германското правителство въз основа на мирните условия, посочени в обръщението на президента към Конгреса от 8 януари...“ 1918 г. и принципите, изложени в последващите му обръщания. Те обаче трябва да отбележат, че общоприетата концепция за свобода на моретата позволява различни тълкувания, някои от които те не могат да приемат. Следователно те ще си запазят пълна свобода по този въпрос при влизане на Мирната конференция. Освен това, в мирните условия, изложени от президента в обръщението му към Конгреса на 8 януари 1918 г., заявява, че окупираните територии трябва не само да бъдат евакуирани и освободени, но и възстановени.

Съюзническите правителства са на мнение, че не трябва да има съмнение за значението на тези условия. Те ги разбират като задължаващи Германия да предостави обезщетение за всички щети, причинени от нейните военни действия по суша, море и въздух на цивилното население на съюзниците и тяхната собственост.

Чрез този съюзнически меморандум е постигнато пълно съгласие между съюзниците с президента Уилсън, с изключение на точката, отнасяща се до свободата на моретата. Обратно, между Уилсън и Германия също има пълно съгласие. По този начин, между Германия и всички съюзници вече е установена напълно ясна правна връзка, особено по въпроса за репарациите. Това е особено видно от нотата на Лансинг от 5 ноември 1918 г., адресирана до Германия, в която, след гореспоменатия съюзнически меморандум по въпроса за репарациите, той заявява: „Президентът ми е възложил да ви информирам, че е съгласен с тълкуването, съдържащо се в последната част на гореспоменатия меморандум.“

С други думи, президентът Уилсън се е съгласил с тълкуването, дадено от съюзниците по въпроса за репарациите, но не и с тълкуването, което съюзниците желаят по отношение

на свободата на морето. Последното тълкуване остава отворено. Въпросът за компенсацията обаче е окончателно решен.“

„Нашата държава и световния мир“ С това заглавие, някой си Хануш Куфнер пред-

ставя на света „жизненото пространство“, претендирано от чехите през 1912 г., като едновременно с това надава бойния вик „като пазители на мира да се хванем за гърлото хищния звяр Германия“. Въпреки че самият той е решен да граби и просто предлага на германците да се остави един „резерват“, той и неговите съюзнически „политици на мира“ се надяват на подкрепа от победителите от Версай, защото тази „карта“ наистина е представена на Версайската мирна конференция през 1919 г. с претенцията за териториално прилагане. Това е един от многобройните опити във Версай да се разчлени Германия много по-широко, отколкото в крайна

сметка се случва.

Ако обаче сравним Германия от 1945 г. с този ексцес от миналото, все пак ще бъдем шокирани от последователната едностранчивост, с която „пазители на мира“ са вършили работата си в продължение на десетилетия.¹⁵²⁴

Нарушение на примирието от самото начало. Съюзниците не изпълняват задълженията, които поемат в примирието с Германия. Нотите, разменени между Централните сили и президента на САЩ през октомври и ноември 1918 г., както и обмена на мнения между самите съюзници, представляваха предварително споразумение за условията на примирието, основано на принципите, очертани в посланията на президента на САЩ. Според текста на споразуменията, обсъжданията на съответните подробности, трябва да се основават върху прилагането на тези принципи.

Но условията на примирието продиктувани от съюзниците вече представляват значително отстъпление от Четиринадесетте точки на Уилсън. Самият той допълнително иска премахването на монархията в Германия на 23 август 1918 г. Така заблудата на народите е значително засилена във Версайския договор. Тя започва със самата процедура на преговорите. Френският дипломат Алсидьо Ебре го формулира по следния начин: „За всеки разумен и достоен човек не може да има съмнение, че първата от Четиринадесетте точки, която предвижда „публични и публично сключени мирни договори“, въвежда нов начин, по който трябва да се водят мирните преговори между Антантата и нейните противници: по-малко секретно, повече публично, отколкото е било обичайно. Нововъведение наистина се налага, но в точно обратния смисъл на това, което Уилсън възнамерява. Преговорите не само са обвити в още по-дълбока секретност от всякога, но става нещо съвсем друго и безпрецедентно: Антантата изключва противниковата страна от преговорите и си запазва правото да им налага като диктат изготвените договори.“¹⁵²⁵

Икономическият експерт на британската делегация, Джон М. Кейнс, прави следното заключение на страница 55 от книгата си „Икономическите последици от мира“: „Характерът на споразумението между Германия и съюзниците, като резултат от обмен на документи, е ясен и не може да породи никаква неяснота. Условията на мира трябва да съответстват на речите на президента, а целта на мирната конференция е обсъждане прилагането на детайлите. Условията на споразумението са изключително справедливи и обвързващи; едно

¹⁵²⁴ Staatssekretär Erzberger "Der Völkerbund als Friedensfrage", Berlin 1919, Deutsche Liga für Völkerbund, Heft 1, S. 22 - 25.

¹⁵²⁵ Alcide Ebray. "Der unsaubere Frieden (Versailles)", Berlin 1925, S. 94.

от тях е Германия да приеме примирие, което ще я остави без защита. Тъй като тя беше разоръжена с убеждението, че споразумението е в сила, почетността на съюзниците ги задължава да спазват частта, която ги засяга, и ако съдържа някакви неясноти, да не ги експлоатират заради положението си на победители.“

Кейнс допълнително посочва, че съюзниците са обвързани с условия, различни от Четиринадесетте точки на Уилсън, и обобщава (стр. 58): „Тази мъдра и великодушна програма е породена от идеалите и благородните стремежи на 5 ноември 1918 г. и става неразделна част от тържествен договор, върху който всички световни велики сили са поставили своите подписи. Но тя е потънала в блатото на Париж. Тя е напълно пренебрегната по дух, пренебрегната по буква и изопачена.“

Въпреки че оръдията замлъкват на 11 ноември 1918 г., военноморската война продължава без оръжие от страна на съюзниците: Блокадата на Германия е продължена, дори удължена и изострена до непоносима степен с последици от болести и дори епидемии. Капитулацията на германския търговски флот, анулирането на германските права за риболова в Балтийско море, френското искане за освобождаване на последните златни резерви, които могат да бъдат използвани за закупуване на храна, откъсването на територии (Позен, Западна Прусия, Мемел) и отделянето (Източна Прусия) на най-важните земеделски райони на изток, подкрепата на етническата борба на поляците и чехите, предаването на огромни стада добитък, машинни паркове, железопътни съоръжения и камиони, всичко това, в съчетание с условията за пълно разоръжаване, води, според единодушни международни оценки, до смъртта на най-малко 800 000 германски граждани. Тази морска блокада е хладнокръвно пресметнат и осъществен план.¹⁵²⁶

Висшият икономически съвет на съюзниците разглежда много внимателно плановете, „които са предназначени да осигурят пълна икономическа изолация на Германия, в случай че германските делегати откажат да подпишат предварителните мирни споразумения.“¹⁵²⁷

Условията. Петмесечните „преговори“ във Версай са обсъждания между самите съюзници, включително участието на партньори, които са покровителствани и „заинтересовани“ от разделяне на плячката, както и международно организирани „малцинствени групи“, които се стремят да премахнат суверенитета на народите – особено на победените.

Резултатът от техните „мирни усилия“ е гореспоменатата „дебела книга“ с 440 статии,

която е наложена като ултиматум на Германия, дотогава беззащитна и доведена до икономическо отчаяние. Почти всяка една от 440-те статии противоречи на мирните декларации на президента Уилсън, както и на критериите, необходими за мир в Европа.

Победителите пренебрегват собствените си декларации, щом противоречат на тяхната власт и

икономически интереси. Те налагат обвинения за вина, без да се подлагат фактите на безпристрастен анализ. Те обявяват за правилно всичко, което служи на техния национален егоизъм. Те преначертават границите и прогонват и подчиняват измилиони хора на чужда и враждебна власт, без да се съобразяват със закона или морала. Така те се подиграват на всички принципи за правата на човека, демокрацията и суверенитета на народите в света.

Процедурата на конференцията. Самото провеждане на мирната конференция е тайно, едностранно, без участие на представители от Централните сили, под постоянната заплаха от пълна военна окупация на Германия, продължаваща гладна блокада и авансови репарации – напълно в противоречие с принципите на Уилсън.

¹⁵²⁶ Temps 8. Mai 1919; — vgl. Aleide Ebray aaO, S. 296.

¹⁵²⁷ Reichskanzler Philipp Scheidemann (SPD) am 10. Mai 1919, — Vgl. U. Welendy "Wahrheit für Deutschland — Die Schuldfrage des Zweiten Weltkrieges", Vlotho 1965, S. 18.

Когато на 18 април 1919 г. германското правителство е помолено да изпрати представители във Версай, за да получат мирните условия, им е обещана свобода на информацията и движението, за да изпълнят задачата си. Но после им е отказано на конференцията. Те са лишени от всякакъв контакт.

На 7 май 1919 г., в присъствието на 200 делегати и тълпа от помощен персонал, им е представена дебела книга с мирни условия, придружена от думите на френския министър-председател Клемансо: „Часът на разплатата настъпи. Вие поискахте мир. С настоящото ви представяме книгата, съдържаща нашите мирни условия. Можете да представите писмените си коментари по тези условия на френски и английски език.“¹⁵²⁸

Граф Брокдорф-Ранцау получава това и прави следната декларация, която произнесе седнал: „Знаем силата на омразата, която ни е изправила тук. От нас се иска да признаем, че сме единствено отговорни за Световната война. Такова признание е лъжа която не мога да произнеса. Стотиците хиляди цивилни, загинали от блокадата след 11 ноември 1918 г., бяха убити с хладнокръвна пресметливост, след като победата беше гарантирана за нашите врагове. Степента на вината на всички участници може да бъде определена само от безпристрастна, неутрална разследваща комисия, пред която да са отворени всички архиви. Днес повтаряме това искане. Вие дори ни предоставихте съюзник: закона! Това ни е гарантирано от споразумението за принципите на примирието. Между 5 октомври и 5 ноември 1918 г. съюзниците се отказаха от мир със сила и и издигнаха знамена но „мир на справедливостта“.

Но думите са безполезни пред 440-те параграфа, в които поробването на Германия вече е закрепено. Клемансо дори осигурява подходящата фигура, изобразяваща, изработен от слонова кост, френски войник, стоящ върху немска стоманена каска.

Но това е твърде много за граф Брокдорф-Ранцау. Той го подписва. Пакетът документи, предаден на представителите на германското правителство, включва бележка, определяща 15-дневен срок за изразяване на германското становище.

След предварителен преглед същия ден, германската делегация информира Мирната

конференция, че исканията изложени в текста, са „неприемливи за никоя нация“ и че експертите ще докажат, че голяма част от това, което е заложено в договора, е невъзможно да се изпълни.

Клемансо, като председател на Конференцията, отговоря незабавно: „Представителите на Съюзническите и Асоциираните сили не могат да позволят каквато и да е дискусия за правото им да поддържат основните условия на мира, както са установени. Те могат да разглеждат само практически предложения, които германските пълномощници може да представят.“

Впоследствие германската делегация изпрати 17 забележки в бърза последователност до Мирната конференция, съдържащи „практически предложения“. Отговорите на френския министър-председател са безкомпромисни.

Един съвременен коментар уместно обобщава ситуацията: „Решенията на конференцията се явяват като присъда на Върховният световен съд, който налага всички разпоредби, без право на обсъждане и без промени. Учтивостта на формата не пречи на председателя на конференцията да продължава да вмъква в отговорите си едно или друго изречение, което в повечето случаи е измислено от секретаря на Клемансо, Мандел, и което отново напомня на германските пълномощници в какво положение се намира германският народ. Така те не само трябва да подпишат без възражение това, което „Върховният съвет на четиримата“ е измислил и счел за добро, но и ако все пак искат да представят напълно излишния обмен на забележки, трябваше да приемат поученията и порицанията, докато седяха на моралната скамейка на обвиняемите по време на голямата среща в хотел „Трианон“.“¹⁵²⁹

На 20 май граф Брокдорф-Ранцау иска удължаване на срока, заявявайки, че прегледът на 440-те статии не е възможен толкова бързо и че първо се подготвят шест специални за-

¹⁵²⁸ Heinrich Kessemeier, "Der Feldzug mit der anderen Waffe". Hamburg 1941, S. 144.

¹⁵²⁹ Karl Friedrich Nowak, "Versailles", Berlin 1927, S. 275 - 276.

бележки, както и „компиляция от забележките, на които отделните разпоредби в проектът на мирния договор, дава основание на германското правителство“.

Отговор на Клемансо е: Удължаване с осем дни. Мирната конференция отговоря на 16 юни 1919 г. на допълнителните забележки, изпратени междувременно от граф Брокдорф-Ранцау, включително обещаната компиляция, с отделна забележка и „придружителна бележка“, и с подновено представяне на „дебелата книга“, съдържаща клаузите на договора, допускащи само няколко нови разпоредби относно територията на Саар и плебисцит в Горна Силезия. Краен срок за германското правителство да декларира готовността си да подпише е определен на 3, след това увеличен на 5 дни.

Когато германската делегация напусна Париж, френската тълпа от демонстранти я изпраца с хвърляне на камъни.

Отделната бележка съдържа препратка към примирието: „Съюзническите и асоциирани сили напълно са съгласни с германската делегация, като подчертават, че основата за преговорите по мирния договор е в кореспонденцията, която непосредствено предшества подписването на примирието от 11 ноември 1918 г. По това време е договорено, че мирният договор трябва да се основава на Четиринадесетте точки от речта на президента Уилсън от 8 януари 1918 г., като се вземат предвид измененията, направени от меморандума на съюзниците в бележката на президента от 5 ноември 1918 г., както и принципите за уреждането на мира, изразени от президента Уилсън в последващите му речи, по-специално в речта му от 27 септември 1918 г. Това са принципите, които доведоха до прекратяване на военните действия през ноември 1918 г. Тези принципи са разглеждани от Съюзническите и асоциирани сили като подходяща основа за мир; това са принципите, които многократно са подчертавани в обсъжданията на Съюзническите и асоциирани сили, довели до изготвянето на мирните условия, и са спазени.“¹⁵³⁰

Придружителната бележка на Съюзниците съдържа следния текст: „Според Съюзническите и Асоциирани сили войната, избухнала на 1 август 1914 г., е най-голямото престъпление срещу човечеството и срещу свободата на нациите, съзнателно извършено някога от нация, която твърди, че е цивилизована. В продължение на много години владетелите в Германия, верни на пруската традиция, се стремят към хегемония в Европа. ... Те се стремят да доминират и тиранизират покорена Европа, точно както доминират и тиранизират покорена Германия. За да постигнат целта си, те са внушили на собствените си поданици, с всички средства, с които разполагат, доктрината, че силата е право в международните отношения. Веднага щом подготовката им е приключила, те са насърчили подчинения съюзник да обяви война на Сърбия. ... За да направят тази обща война двойно по-сигурна, те са избягвали всички опити за помирение и консултации, докато не е станало твърде късно и Световната война е станала неизбежна – същата Световна война, която са измислили и за която единствена Германия сред нациите е била напълно екипирана и подготвена. Отговорността на Германия обаче не се ограничава само до това, че е желала и е разпалила войната. Тя е също толкова отговорна за жестокия и нечовешки начин, по който войната е водена. Следователно, Съюзническите и асоциирани сили категорично заявяват, че като основно условие на договора, Германия трябва да предприеме работа по репарация до краен предел на своите възможности. Защото репарацията за извършените грешки е истинската същност на справедливостта. Следователно Съюзническите и асоциирани сили вярват, че предложеният от тях мир е по същество правен мир – в съответствие с принципите, признати по време на примирието.“¹⁵³¹

След като научава за петдневния ултиматум, издаден от Версайската мирна конференция за подписване на обширните условия, адмирал Лудвиг фон Ройтер потапя германския военен флот (11 линейни кораба, 5 линейни крайцера, 8 леки крайцера и 50 торпедни катера), интерниран в Скапа Флоу (континенталната част на Оркни), за да избегне предава-

¹⁵³⁰ *Acleide Ebray aaO. S. 92 - 93.*

¹⁵³¹ *Б. пр.: Изключително нагла и долна лъжа, на това се крепи цялата тази Версайска свинщина! Истинските подпалвачи на войната, прехвърлят своята вина върху жертвите си!*

нето му на британците. Моряците, които напускат корабите са обстрелвани от британците, при което 4 офицери и 24 моряци са убити или ранени.

В рамките на определеното време и пред лицето на заплахата от военна окупация, германското правителство изпраща следната нота до Мирната конференция на 23 юни 1919 г.: „Правителството на Германската република научи с ужас от последното съобщение на Съюзническите и асоциираните правителства, че те са решени да принудят Германия, с най-голяма сила, да приеме дори онези мирни условия, които дори и да нямат никакво материално значение, целят да лишат германския народ от неговата чест. Честта на германския народ не може да бъде накърнена с насилие; след ужасяващите страдания от последните години, германският народ няма никакви средства да се защити. Отстъпвайки пред огромната сила и без да се отказва от мнението си за скандалната несправедливост на мирните условия, правителството на Германската република заявява, че е готово да приеме и подпише мирните условия, наложени от Съюзническите и асоциираните правителства.“

В 17,15 ч. германският президент Еберт телеграфира на германската мирна делегация в Париж, че правителството е готово да подпише. Клемансо получава това съобщение 19 минути преди крайния срок.

Френският историк Ж. Беноа-Мешен добавя: „Трите милиона войници, които стояха на Рейн и заплашваха да преминат реката, отново слагат оръжията си.“¹⁵³²

На 28 юни 1919 г. Херман Мюлер (германски министър на външните работи) и д-р Бел (министър на правосъдието и колониалните въпроси) подписват договора в Огледалната зала във Версай.¹⁵³³ Това е просто последната формалност. Райхстагът одобрява „Закона за сключване на мир между Германия и съюзническите и асоциирани сили“ на 16 юли 1919 г. Президентът Фридрих Еберт също го подписва.

Обществото на народите. За да се защитят от обвинения в съучастие в грабежи и изнасилвания, победителите създават международна организация за онези държави, които са заинтересовани от техните стандарти и правни норми, от разпределянето на плячката и от обещаните икономически печалби.

Така Част I от Версайския договор срещу Германия, включва учредяването на Обществото на народите, установявайки неговия устав, мисия и членство. Обществото на народите не се ангажира с подобряване на международното право, суверенитета и равенството на народите, а с прилагането и поддържането на условията срещу Германия, посочени в 440-те члена на Версайския договор.

От самото начало Обществото на народите (ОН) е замислено като „международен орган за наблюдение“, който да гарантира спазването на тези условия. Тази мисия означава подчиняване на победена Германия на всички решения на ОН, като същевременно я изключва като член. Германия остава изключена от ОН и останалите членове на организацията не са обвързани от член 10 Устав, който постановява, да се „уважава и защитава от всякакви външни атаки целостта и независимостта на своята (германска) територия“. ОН игнорира, или толерира нарушенията на задълженията на своите членове, а в някои случаи дори ги насърчава, и това става очевиден много бързо в отказа на тези членове да спазват задълженията си по отношение на разоръжаването (член 8), разкриването на договори (член 18) и анулирането на договори, които противоречат на Закона за ОН (член 20).¹⁵³⁴

В крайна сметка това се демонстрира чрез нарушенията на договорите за защита на малцинствата, които се пренебрегват, щом се отнасят за германско население.¹⁵³⁵

¹⁵³² J. Benoist-Mechin, "Geschichte der deutschen Militärmacht", Oldenburg - Hamburg 1965, Bd. II "Jahre der Zwietracht 1919 - 1925", S. 358. Върховният съвет упълномощава маршал Фош да настъпи вечерта на 23 юни, ако германският кабинет откаже да подпише договора.

¹⁵³³ Б. пр.: Нарочно е избрана, със символно значение, именно тук през 1871 г. е обявена победата над Франция и обявяването на Германската империя.

¹⁵³⁴ Alfred von Wegerer, "Das Ausland urteilt — Das Versailler Urteil", Berlin 1929, S. 15. — Congressional Record, 69. Kongreß, 1. Sitzung, S. 3 + 4.

¹⁵³⁵ Както са австрийците в Южен Тирол, унгарците в Словакия и Трансилвания, българите в Западните покрайнини и Македония (които дори не са признати за малцинство), и българите в Добруджа.

Произволът, който характеризира останалите членове на Версайския „договор“, съответно се отразява в принципите, определени за ОН.

Освен произволните граници на Германия, обявени за новото „международно право“ в нарушение на всички демократични права и самоопределение, победителите във Версай, под прикритието на „мандати на Обществото на нациите“, разделят владенията на германските колонии помежду си, вместо да предоставят на тези страни независимост. Предвид тези обстоятелства, ОН не изпълнява своята международна мирна мисия, много бързо след създаването си.

Малко след подписването, водещата световна сила, чувствайки се притисната от Франция и Великобритания, се оттегля от това процедурно споразумение. Американският конгрес отказва да ратифицира Версайския договор, и да се присъедини към ОН. САЩ обаче не поправят несправедливостта, нито се противопоставят на произвола на Версайския договор.¹⁵³⁶

Напротив: единствената голяма сила, от която може да се очаква да проявява независимост в европейските дела, остава изключена от всички нововъзникващи европейски проблеми. Така ОН е ефективно отстранено.

На 13 януари 1923 г. британският министър-председател Лойд Джордж дори говори за нарушение на договора по повод оттеглянето на САЩ.

Авторът на „Принципите за уреждане на световния мир и реорганизация на световната политика“ избягва отговорността и позволява на нещата да се развият до катастрофа.

Лойд Джордж¹⁵³⁷ също признава в мемоарите си: „Под негово (на Поанкаре) влияние, което продължи години след смъртта му, ОН не се превърна в инструмент за мир и добра воля между народите, включително Германия; то се трансформира в организация за установяване на военното и дипломатическото върховенство на Франция като постоянно състояние на нещата.“¹⁵³⁸

САЩ позволяват всичко да продължи безконтролно, което само допълнително насърчава поддръжниците и привържениците на Версайския менталитет. И когато през април 1933 г. президентът Ф. Д. Рузвелт е избран, Ню Йорк все повече се превръща в център на бойкот и фанатизъм за „свещената война“ срещу Германия, духът на Версай, който сякаш омеква и се променя, се събужда отново, този път вдъхновен от безкомпромисните проповедници в САЩ.

Вината за войната. За разлика от точките на Уилсън, условията на Версайския мир постановяват: Противно на историческите факти, Германия трябва да признае единствената си вина за войната (член 231) и да се подчини на юрисдикцията на победителите за предполагаемите военни престъпления. Очернянето на Германия пред народите по света има за цел не само да оправдае всички останали членове на Версайския договор, но и да остави Германия незащитна и опозорена завинаги, икономически безсилна и уязвима за понататъшно дискредитиране и произволно отношение.

Ще цитираме американския сенатор Виктор Л. Бергер в речта му пред Камарата на представителите на САЩ на 18 януари 1926 г.: „Но най-голямата лъжа от всички – лъжата, която е в основата на всички настоящи трудности в света, е лъжата, че Германия е единствено причинила Световната война, защото т. нар. Версайски мир се основава на нея. Без тази лъжа Версайският договор не може да съществува. Това е позицията, която Поанкаре и Лойд Джордж заемат в различни моменти. ... Но каква е истината? Съветските разкрития от тайните архиви на руското външно министерство, допълнени от някои документи от британското външно министерство, а също и от германските открития в Белгия, доказват, че Германия, вместо да бъде най-виновна от другите сили за началото на Световната война, е

¹⁵³⁶ *Daily Telegraph, Daily Chronicle vom 13.1.1923; Alcide Ebray aaO. S. 283.*

¹⁵³⁷ *Lloyd George, "The Truth about the Peace Treaties", London 1938, S. 1410. — So auch Präsident Herbert Hoover, "Memoiren", Bd. II, S. 14.*

¹⁵³⁸ *Б. пр. Веднага след войната, Британия започва да гледа на Франция с подозрение, като на съперник, който установява своя хегемония на континента, с помощта на своите сателити (Полша, Чехословакия, Югославия и Румъния). Това е основната причина да се толерира възхода на Хитлер от британците, до нападението над Полша в 1939 г.*

далеч по-малко виновна. Целият свят е систематично измамен и продължава да бъде мамен от капиталистическия печат и съюзническата пропаганда. Факт е, че Германия не е желала войната и не я е подстрекавала.¹⁵³⁹

В своята „Реч по въпроса за вината за войната“ пред Сената на САЩ на 18 декември 1923 г., американският сенатор Робърт Л. Оуен (Оклахома) се изказва много категорично срещу разпоредбите на Версайския договор: „Докладите и протоколите, на които насочих вниманието на Сената, ясно показват, че германските висши командири не са искали войната, че са се опитвали да я избегнат и са воювали само от убеждението, че постоянните мобилизации в Русия и Франция означават решимостта на тези страни за война и тайно са замисляли обявяването на война от Русия и Франция срещу Германия. Документите показват, че руските и френските лидери са били решени да воюват и че мобилизациите са предназначени за започване на войната, която е обмисляна, подготвяна и разработвана в пълни военни планове за кампания в продължение на много години по-рано, на годишни военни конференции.“¹⁵⁴⁰

Фредерик Баусман, съдия от Върховния съд на САЩ, в книгата си „Нека Франция обясни“, Лондон 1922 г., стр. 241, призовава за преразглеждане на Версайския договор като предпоставка за политиката на мир: „Тогава ще стане напълно ясно, че Версайският договор, налагайки репарации на Германия, се е основава на две фундаментални грешки: първо, че само Германия е виновна, и второ, че на виновната страна не е предоставено никаква отстъпка за безспорно съществуващите смекчаващи вината обстоятелства. Германия е била опасно обкръжена от три мощни държави, едната от които е раздразнена от флота си, втората е изпълнена с отмъстителност, а третата алчно иска да разшири територията си около Балтийско море, Дарданелите и на Балканите. И последната наистина се е мобилизирала първа.“

В книгата си „Генезисът на световната война“ професор Хари Еймър Барнс, преподавател в колежа Смит в Нортхамптън, Масачузетс, е автор на основополагащи трудове за международното развитие на Европа и САЩ и е смятан за основател на ревизионизма, остро осъжда и обширно анализира неморалността на Версайския договор: в списание „*Current History*“, Ню Йорк, май 1924 г., стр. 194: „За всеки, който е следил дебата за доказателствата по въпроса за вината за войната до наши дни, е очевидно, че теорията за изкупителната жертва за пълната и единствена вина на Германия или която и да е друга отделна държава вече не може да бъде поддържана.“

В книгата си „Генезисът на световната война“ Ню Йорк 1926, стр. 679 той пише: „Няма проникателен и знаещ историк в никоя страна, който да е проучил задълбочено проблема за произхода на Световната война и който да не смята теорията за вината във войната, представена в членове 227 и 231 от Версайския договор, за напълно невярна, подвеждаща и несправедлива.“

В книгата си „В търсене на истина и справедливост“, Чикаго 1928, стр. 12: „Няма надежда за установяване на мир в Европа, докато не бъдат премахнати моралните и материални несправедливости на Версайския, Сен Жерменския, Трианонския (доп. пр. и Ньоския) договори и Европа отново не се върне към справедливостта и добросъсвестното.“

Предвоенните руски документи, публикувани от болшевиките, разкриват изцяло нова информация на световната общественост, включително на американците, за която те преди това не бяха знаели, включително следното: „През 1912 г. руският посланик в Париж, Изволски, пише до Санкт Петербург: „Целта е да се неутрализират вестниците, които са враждебни към провоенната политика на Поанкаре, като тихо им се плаща и се подготвяме за война.“

На 8/21 юни 1913 г. Изволски пише до Санкт Петербург: „Г-н Поанкаре е съгласен с мен, че е необходима голяма жертва от наша страна, за да се успокои опозицията: 3 милиона франка.“

¹⁵³⁹ *Congressional Record, Sixty-Eighth Congress, First Session, p. 2.*

¹⁵⁴⁰ *Alfred von Wegerer, aaO. S. 11 - 13.*

Руснаците одобряват подкупите и изпращат началника на отдела, Давидов, в Париж, за да наблюдава разпределението им. Поанкаре посвещава цяла глава на този въпрос в мемоарите си. За срещата с Давидов, той прави следното скандално признание на страница 64 (том 2, немско издание): „Аз само чувствах, че трябва да му кажа (Давидов) да разпределя одобрените средства с голяма предпазливост и дискретност.“

По този начин Поанкаре, който като президент на Франция заема най-високия пост в страната, не забранява разпределянето на подкупи, а дори ги насърчава чрез съветите си.

Френският историк Рено признава в писмо до нас от 23 ноември 1923 г., че публично е отправил следното обвинение срещу Поанкаре на 2 април 1921 г.: „Г-н Поанкаре, благодарение на Вас и Вашата политика е създадено едно-единствено гробище по протежение на 600 км френска земя. Можете да претендирате за отличието да бъдете признат за първият гробар в Европа.“¹⁵⁴¹

Поради дългогодишните спорове на най-високите нива в САЩ относно член 231, който се отнася до вината за войната, в началото на 20-те години на XX век е създадена Централна комисия за неутрално разследване на причините за Световната война. Тя обаче тихо-мълком прекратява работата си, уж поради липса на финансиране.

Въпреки това, месечното списание „*The American Monthly*“, в броя си от 1928 г. (№ 4), информира обществеността за разследването и получения от Централната комисия отговор: „Въпреки старателните разследвания, не успяхме да докажем никакъв дял от германската отговорност за войната. Продължихме разследванията с надеждата да открием нещо. Защото, предвид настоящото състояние на общественото мнение, не е приемливо да се публикува резултат, който напълно оневинява Германия. Ако публикуваме подобно изявление, ще да бъдем обвинени в прогерманска нагласа.“

Териториалните отстъпки. Част II от Версайския договор постановява териториал-

ното намаляване на Германия по всичките ѝ граници. Всички съседни на Германия трябва да бъдат политически и военно наградени, особено Франция, като основен разпределител на пляката. Това няма нищо общо със справедливостта или запазването на мира. Германия е изключена от „преговорите“, и не можеше да опровергавае фалшифицираните исторически и етнографски данни и карти, представени във Версай, а отговорните лица, вземащи решения от съюзническите сили, особено като президентът Уилсън нямат познания за европейските дела, или подобно на Клемансо и Поанкаре в частност, се интересуват само от трайното отслабване на Германия. Разпоредбите относно германските граници са посочени в членове 27-30, но се простират и до други членове с подробности, както и до мирния „договор“ с Австрия който забранява искането на австрийските германци да се обединят с Германия и предоставят Южна Каринтия, Южен Тирол на Италия и Судетите на Чехословакия.

Без провеждане на референдуми, следните територии са отделени от Германия:

Белгия получава градовете Ойпен и Малмеди – 1036 кв.км, Фпация – Елзас и Лотарингия – 14 522 кв.км, Полша – от Източна Прусия – 501 кв.км, от Западна Прусия – 15 864 кв.км, Позен (Познан) – 26 042 кв.км, от Померания-Брандербург – 10 кв.км,

Горна Силезия – 511 кв.км, Литва – Мемел – 2657 кв.км, Данциг е обявен за свободен град,

¹⁵⁴¹ Heinrich Kessemeier, aaO. 5. 115, 118 - 120

но под полски протекторат – 1925 кв.км, Чехословакия – част от Горна Силезия – 315 кв.км, Дания получава Северен Шлезвиг – 3993 кв.км.

От Австрия, Чехословакия получава Судетската област – 28 995 кв.км с 3,34 млн германци (97% от населението), Италия получава Южен Тирол – 13 613 кв. км с 874 000 германци (92% от населението). В Унгария попада Оденбург с 54 000 германци (52,3% от населението).

Проведени референдуми (плебесцити). Окръг Мариенвердер (Източна Прусия) на 11 юни 1920 г. Резултат: 92,4% за Германия. Окръг Аленщайн, включително Мазурия = 97,7% за Германия. Северен Шлезвиг на 10 февруари 1920 г. = 74,2% за Дания. 20) Южен Шлезвиг на 10 февруари 1920 г. = 80% за Германия. Каринтия (плебесцитна зона) 59,4% за Германска Австрия.

Необходимо е допълнение относно отделните плебесцити: Те се провеждат във време, когато Германия не само трябва да живее с перспективата за загубена световна война, но и е изправена пред „мирни“ условия, които предопределят да унищожат цялото ѝ съществуване в дългосрочен план.

От другата страна са новопровъзгласените държави, за които всяко развитие е отворено, и демонстрират по подходящ начин военната си мощ, за да сплашат беззащитния народ.

Горна Силезия. Плебесцитът е организиран в ущърб на Германия. Въпреки че Полша вече е започнала първото си въстание в Горна Силезия на 17 август 1919 г., плебесцитът е отложен, докато поляците не успеят да организират второто си въстание на 19 август 1920 г., и да разположат 11 дивизии с над 200 000 души до границата на Горна Силезия, като вкарват 50 000 паравоенни бандити в Горна Силезия.

Френските войски от „международната комисия по плебисцита“ подкрепят бандите, които извършват убийства, грабежи, палежи и погроми над немскоезичното население, и назначават техния вожд Войчех Корфанти, за комисар по плебисцита.

Над хиляда германци са убити преди плебисцита, германските събрания са разгонени

с ръчни гранати и стрелба. Хиляди германци са прогонени, а на други е по-речено да гласуват. Разделянето на избирателните райони без оглед на броя на населението също е сериозен недостатък, така че по-късно на света се създаде погрешното впечатление, че в цяла Горна Силезия с резултат от плебисцит от 845 района с немско мнозинство в сравнение с 691 района с полско мнозинство, отделянето на Източна Горна Силезия и присъединяването ѝ към Полша е „справедливо“ решение, въпреки общия вот от 59,8% и 59,4% в полза на оставането с Германия.

Целият индустриален регион и всички големи градове имат германско мнозинство (Кьонигсхюте = 78%, Катовиц = 81% и т.н.), но тона е прикрито. Горна Силезия, с основната си територия, отстъпена на Полша, губи прибли-

зително 75% от общия си производствен капацитет. Например, 53 от 57 въглищни мини, 22 от 37 доменни пещи, 5 от 8 железодобивни завода и 9 от 14 стоманодобивни и валцови заводи са загубени, въпреки че цялата индустрия там е германска собственост, произведена в Германия.

Освен това, демаркацията на границата не съответства на резултатите от плебисцита, а е изготвена според политически съображения.

Сър Робърт Доналд, главен редактор на *Daily Chronicle*, пише за фарса на плебисцита в Горна Силезия: „По-лоши от материалните загуби бяха несправедливостите и трудностите, нанесени на германците. Напълно възможно е германците да са се примирили с неизбежното, ако съюзниците, по силата на никакво друго право освен закона за грубата сила, бяха анексирали Горна Силезия към Полша... Но да се наложи на Германия трагичният фарс на плебисцита, с всички съпътстващи го елементи на измама, нарушени обещания, убийства и жестоки ексцесии в атмосфера на политически упадък, означава да се добави обида към несправедливостта и морално мъчение към въоръжения грабеж.“¹⁵⁴²

Ойпен-Малмеди: Поради съпътстващия терор, само 0,8% от населението участва в кампанията за избирателни списъци, иницирана от белгийските власти. Резултатите от протестните списъци не са признати от белгийските власти. — В Ойпен-Малмеди 81,7% от населението говори немски.

Мазурия и Западна Прусия. Плебисцитът се състои на 11 юли 1920 г. и дава ясен резултат за Германия съответно с 97,8% и 92,4% (Мариенвердер). Това обаче не попречи на Конференцията на посланиците да отстъпи 3 села от административния окръг Аленщайн и 5 от Мариенвердер на Полша, установявайки границата на източния бряг на река Висла и предоставяйки на германците достъп до Висла при Курцебрак само от 4 метра, за което е трябвало да се получи разрешение от Полша западно от Висла. През 1920 г. в окръг Щум в Западна Прусия е проведен и плебисцит. Резултатът: 80,3% за Германия, 19,7% за Полша.

¹⁵⁴² Charles Callan Tansill, „Die Hintertür zum Kriege – Das Drama der internationalen Diplomatie von Versailles bis Pearl Harbour“, Düsseldorf. 1957, S. 44 - 45.

Ивица земя с дължина 550 км и средна ширина 100 км, с обща площ 50 000 кв. км, е откъсната от Германия, разделяйки я на две и лишавайки жителите от правото им на самоопределение. Границите, а оттам и източниците на конфликт между Германия и Полша, са гротескно разширени до дължина от 1700 км.

Член 100 постанови отделянето на Данциг от Германия, а член 105 незабавно отнема германското гражданство на жителите му. Сега така наречената „Свободна държава“ чиито 320 000 жители, разбира се, не са питани, отсега нататък е подчинена на полската външна политика и митническа власт и трябва да толерира множество полски власти на своята територия.

Назначеният върховен комисар на ОН не постига много. След това Полша използва Версайските клаузи, за да разширява непрекъснато правомощията си и икономически да ограничава града с цел евентуално да го завладее, като същевременно развива рибарско, търговско и военноморско пристанище в Гдиня с помощта на френско-полски консорциум.

Какво друго можеше да се очаква от Версайския текст, когато член 104 гласи, че Полша може „да гарантира без никакви ограничения свободното ползване и експлоатация на водните пътища, доковете, пристанищните басейни, кейовете и други съоръжения на територията на свободния град, които са необходими за нейния внос и износ“, Полша може „да контролира и осигурява управлението на Висла и цялата железопътна мрежа, както и пощенския и телеграфния трафик между Полша и пристанището Данциг“, Полша може „да закупува земя и други имоти при разумни условия, от които се нуждае, за да подобри съоръженията си“, Полша може „да предотвратява дискриминационни различия в третирането на лица от полски произход“ и т.н.¹⁵⁴³

Член 106 от Версайския текст, дава на населението възможност всеки, който е гласувал за Германия, да емигрира в Германия, и предвид демографския състав на този град, това е очевидна подигравка, целяща да придаде привидна законност на териториалната кражба.

Версайските победители също са виновни за плякосването на имущество, като постановяват в член 107, че цялото имущество на Германия в Данциг трябва да бъде конфискувано от Съюзниците. Върховният комисар, назначен от ОН, генерал Хакинг, е сметнал за напълно безсмислено да възстановява финансовото положение на „Свободния град“, „докато той е под бремето на тежките задължения, наложени от Съюзническите и Асоциираните правителства. Благодарение на тези задължения, Данциг е в дори по-лошо положение от самата Германия.“

В печата на Антантата, особено във френския, на поляците съвсем открито е заявено, че тяхната мисия е да завземат Данциг. Полските претенции достигат до р. Одер като граница с Германия, включително чисто германските провинции Източна Прусия, Силезия и Померания, са много ясно изразени от Роман Дмовски и Игнац Падержевски на Версайската мирна конференция и насилственото анексиране на „коридора“ (Познан и Западна Прусия) свързано с прогонване на живеещите там германци, противоречат на всички принципи на международното право и човечността.¹⁵⁴⁴

Беззащитността на германския народ, сега определян като „малцинства“, в отделените територии, е очевидна защото тези „малцинства“ са лишени от възможността да подадат жалба до ОН; това право е запазено само за членове на ОН, а Германия, разбира се, е изключена от това изтъкнато общество.

Рене Мертел, френският професор по славистика в Сорбоната в Париж, многократно посочва невъзможността за определяне на граница в Източна Германия, но подчертава опасността за европейския мир, произтичаща единствено от продължаващата, след 1919 г., официална претенция на Полша за по-нататъшните германски територии, Източна Прусия, Данциг и Одер-Найсе – искания, изразени на Версайската мирна конференция: „Сред сложните следвоенни въпроси едва ли има един толкова неприятен и ужасен, колкото този, отнасящ се до източните граници на Германия. Няма никой, който да не знае тази истина

¹⁵⁴³ *Journal de Geneve*, 5.9.1922, Alcide Ebray, „Der unsaubere Frieden“, Berlin 1925, S. 142-143.

¹⁵⁴⁴ Брошурата „Исторически факти“ № 11 (*Historische Tatsachen Nr. 11*) е посветена на съдбата на германците в Западна Прусия след 1919 г.

днес. Следователно всички полски предложения в крайна сметка се свеждат до експанзионистични планове. Далеч от разрешаването на въпроса за Полския коридор по начин, благоприятен за Германия, Полша мечтае да разшири тази територия чрез анексиране на Данциг и Източна Прусия под една или друга форма.¹⁵⁴⁵

Още през 20-те години на XX век подобни гласове могат да бъдат чути. Това са официални, понякога полуофициални, или косвено отправени искания, насочени към непрекъснатата манипулация на „общественото мнение“.

Италианският външен министър, граф Сфорца, потвърждава: „Техните държавници (представителите на Полша във Версай) затрупват кабинетите на Антантата с меморандуми, доклади, планове, исторически реконструкции и безкрайни правни спорове. Ако зависеше от тях, половината Европа е била полска и пак трябва да стане отново полска.“¹⁵⁴⁶

Другите териториални анексии, като Мемел, Судетската област, и Елзас-Лотарингия, също са извършени без плебисцит, оставяйки засегнатите хора изправени пред несигурно бъдеще. За да не липсва моралният подтекст никъде, анексията на Елзас-Лотарингия, е оправдана, чрез „моралното задължение на Германия, да поправи несправедливостта, която извърши през 1871 г., срещу Франция, и волята на населението на Елзас-Лотарингия“. Така „несправедливостта“, че Елзас-Лотарингия, предимно населена с германци, е включена в Германския райх през 1871 г. без плебисцит, трябваше да бъде призната. За разлика от това, е „законно“ анексирана от Франция също без плебисцит.¹⁵⁴⁷

Ако всички държави, които са анексирали чужди провинции, страни и дори цели народи без плебисцит до 1919 г. дори и до днес, бъдат изправени пред съда във Версай за наказателно преследване, победителите, включително САЩ, ще трябва да седнат на първия ред, далеч пред всички останали.

Франция, която с всички сили се стреми към анексиране на региона Саар, е възпрепятствана от съюзниците си, експлоатира на тази територия под собствено управление в продължение на 15 години, контролирана от предубедена комисия на ОН, обвързана с последващ плебисцит.

Съгласно този договор всички права върху въглищните мини, заедно с цялата свързана с тях инфраструктура, включително болници, училища и транспортни пътища, са прехвърлени на Франция (§ 45). Всичко това, разбира се, без запитване на населението.

Дори френският вестник *La Humanité* пише на 9 май 1919 г.: „Плебисцитът, който трябва да се проведе след 15 години потисничество и машинации, по никакъв начин не гарантира правата на населението.“

Остава да се добави член 36, който задължава Германия, ако плебисцитът след 15 години се окаже в нейна полза (което тя прави с огромно мнозинство от 90,5% гласове), да откупи обратно правата на собственост от Франция върху мините и земята. Демилитаризацията на левия бряг на Рейн, както и на десния бряг, в зона с ширина 50 км, също представлява незаконно посегателство върху германския суверенитет. Още през 1920 г. германското правителство е принудено да изпрати войски в Рурската област, за да потуши комунистически бунтове. Впоследствие Франция окупира Франкфурт на Майн поради това „нарушение на договора“. „Всички въпроси, свързани с окупацията, са регулирани в „Рейнландското споразумение“, което е подписано заедно с мирния договор. Върховният представителен орган на окупационните сили е „Междусъюзническият висш комитет за Рейнланд“, обикновено наричан „Рейнландска комисия“. Той трябва да се състои от четирима членове, но до 1921 г. вече е имал около 1300 членове. Той е упълномощен да издава наредби, „доколкото изглежда необходимо за сигурността и нуждите на окупационните войски“. С течение на времето тези правомощия са превишени до 307 броя, че германският суверенитет над

¹⁵⁴⁵ Rene Märtel, "Deutschlands blutende Grenzen", Oldenburg 1930, 9, 159, Christian Höltje, aaO. S. 146 - 137, 157, 167, 193, 194 - 197, 223

¹⁵⁴⁶ C. Sforza, "Gestalten und Gestalter des heutigen Europa", Berlin 1931, S 398.

¹⁵⁴⁷ Б. пр. Ако се проведе плебисцит, Франция ще загуби, затова не рискува.

окупираната територия вече не е възможен. Едва след сключването на Локарнските договори (1925 г.) повечето от издадените впоследствие укази са отменени.¹⁵⁴⁸

Член 195 се отнася до северногерманското крайбрежие: „За да гарантира на всички народи безопасен достъп до Балтийско море, Германия не трябва да строи никакви укрепления или да поставя артилерия в района между 55°27' и 54°00' северна ширина и 9°00' и 16°00' източна дължина по Гринуич, който контролира морските пътища между Северно и Балтийско море. Съществуващите в момента укрепления в този район трябва да бъдат разрушени, а артилерията премахната под надзора на съюзническите правителства в сроковете, определени от тях. Германското правителство трябва да предостави на правителствата на главните съюзнически и асоциирани сили всички хидрографски записи, с които разполага в момента, за плавателните води и корабните пътища между Балтийско и Северно море.“

Членове 196 и 197 регулират останалите подробности. Засегнатите райони са Шлезвиг-Холщайн, включително Килския канал и пристанището Кил, цялото крайбрежие на Мекленбург и западното крайбрежие на Померания. От Мемел до холандското крайбрежие строителството на нови укрепления е забранено, и се допуска само минимално въоръжаване. Както е добре известно, укрепленията служат не за агресия, а за отбрана. Не бива да се забравя, че при всички тези териториални анексии от победителите, които са заграбили германска земя и германско население и са я разпределили между своите „приятели“, се закрепя колективна гаранция за неприкосновеността на новите граници във Версайския договор и в създадената от тях ОН (член 10). Така ОН на практика е коалиция на победителите срещу победените, което е в пълен разрез и противоречи коренно с програмата на Уилсън.

Правото на народите на самоопределение, което президентът Уилсън обяви за съществен компонент на мирните си условия, напълно отсъства: нито в Устава на ОН, нито в текста на който и да е от мирните „договори“ от 1919 г.

Матиас Ерцбергер, който не само подписва примирието от името на германското правителство, но и впоследствие наблюдава неговото прилагане като министър без портфейл в кабинета на Шайдеман и е най-пламенният защитник на подписването на Версайските мирни условия („Трябва да признаем всичко, тогава те ще ни простят - „Ако не подпишем, тогава чернокожите ще дойдат и ще изнасилват жените и момичетата ни“), заявява на 27 декември 1918 г. в Берлинското търговско училище: „...Ако вземем предвид действията на французите в Елзас-Лотарингия и претенциите за германска територия, от поляците и чехите, може да се съмнява дали Антантата ще постигне помирение чрез Обществото на народите. И все пак няма да позволя надеждата да умре, освен ако цялата Антанта не наруши думата си. Германия е приела само Четиринадесетте точки на Уилсън и последвалите декларации на президента. Нищо повече. Германия е готова да изпълни тези Четиринадесет точки лоялно. Не може да се говори за нищо отвъд това, още повече, че Антантата също тържествено се е съгласила с тези точки. Според точка 8 от програмата на Уилсън, Германия е обявила, че е готова да поправи „несправедливостта от 1871 г.“ Според нея, чисто френска територия трябва да се върне на Франция без повече шум. Принц Бисмарк вече е отхвърлил придобиването ѝ през 1871 г. и само неохотно се е подчинил на тогавашния преобладаващ императив за гранична сигурност. Населението на Елзас-Лотарингия обаче трябва да реши собствената си политическа съдба. Ако Франция провежда политика на насилие срещу този типично германски народ, светът вече трябва да знае, че Обществото на народите носи семената на собствената си гибел. Що се отнася до Полша, Германия е приела независима полска държава, основана на принципите на Уилсън. Тази държава ще обхваща всички безспорно полски територии и ще притежава гарантиран, свободен и надежден достъп до морето. Самото споразумение между Германия и Антантата обаче изключва полските претенции към Данциг, Западна Прусия и всички други територии.

¹⁵⁴⁸ Dr. Albert Ströhle, *Der Vertrag von Versailles und seine Wirkungen auf unser deutsches Vaterland*, Berlin 1926, S. 65 - 66.

Винаги съм се противопоставял на несправедливото законодателство срещу поляците и никога не съм се колебаел да изразя съчувствието си към полския народ. Именно затова казвам съвсем открито: ако поляците вярват, че могат да оправдаят претенциите си, например към Данциг, с необходимостта от свободен достъп до морето, тогава трябва да им противопоставя Уилсън, който заявява в обръщението си от 22 януари 1917 г.: „Освен това, доколкото е възможно, на всяка нация, която сега се стреми към пълноценно развитие на своите ресурси и мощ, трябва да се предостави пряк достъп до основните морски търговски пътища. Когато това не може да се постигне чрез отстъпване на територия, несъмнено може да се постигне чрез неутрализиране на преките права на преминаване при общата гаранция за мир. При справедливи споразумения никоя нация не трябва да бъде изключвана от свободния достъп до откритите води на световната търговия.

С това Уилсън очертава пътя, по който поляците могат да получат достъп до морето, без да прибегват до брутална, неоправдана анексия, която самият американски президент отхвърля. Ако светът повярва, че беззащитната Германия вече може да бъде разчленена, еуфорията от победата ще бъде временно задоволена пред лицето на нашето безсилие, но не и в дългосрочен план. Резултатът ще е само нови войни. Като германец обаче гледам с тъга на хода на събитията. Всички народи, дори малките и непознатите само преди няколко десетилетия, се консолидират. Франция анексира последните фрагменти от бившата си територия, Италия – последните аутсайдери, датчаните – малките етнически групи в Северен Шлезвиг, Полша се възстановява, възниква Литва, латвийците и естонците формират независими държави. Южните славяни се обединяват, чехите и словациите формират нова държава, а Велика Румъния настъпва в зрялост. Някой по света вярва ли, че само германският народ може да бъде насилствено разчленен? Някой вярва ли, че трайно състояние на нещата и траен мир в Европа могат да бъдат постигнати, ако Германия е разкъсана и повалена на земята? Национално разпокъсаната и разделена, тя е най-голямата опасност за ОН; обединеният и сплотен германски народ обаче е най-добрата гаранция за стабилността на ОН. Президентът Уилсън е признал истинността на това твърдение. В Париж и Лондон изглежда все още не са стигнали до тази точка.¹⁵⁴⁹

Самият президент на САЩ Уилсън е шокиран от съюзниците си. На 7 април 1919 г. той изразява недоволството си: „Постигнахме споразумения помежду, постигнахме разбирателство с Германия относно определени общи принципи. Целият ход на конференцията означава поредица от опити, особено от Франция, да разруши това споразумение, да се получат териториални придобивки и да се наложат опустошителни обезщетения. Единственият реален интерес на Франция в Полша е да отслаби Германия, като ѝ предостави територии, на които тя няма право.“¹⁵⁵⁰

Изявлението на правителството на Райха, което германската делегация представи в Париж на 29 май 1919 г., остана незабелязано: „На изток Горна Силезия трябва да бъде отделена от Германия и присъединена към Полша, въпреки че няма политическа връзка с Полша от 750 години. Обратно, провинциите Позен и почти цяла Западна Прусия трябва да бъдат отделени от Германския Райх, като се има предвид предишният обхват на стария Полски Райх, въпреки че там живеят милиони германци. Отново, областта Мемел трябва да бъде отделена без оглед на историческото минало, в очевидния стремеж да се отдели икономически Германия от Русия. За да се осигури свободният достъп на Полша до морето, Източна Прусия трябва да бъде напълно откъсната от останалата част на Райха и по този начин осъдена на икономическо и национално увяхване.“ Чисто германският град Данциг трябва да стане свободна държава под полски суверенитет. Такива условия вече не се основават на никакъв правен принцип. Понякога идеята за неотменимо историческо право, понякога идеята за етнографски притежания, понякога перспективата на икономическите интереси е решаващият фактор, но решението винаги пада в ущърб на Германия. 31)

¹⁵⁴⁹ *Staatssekretär Erzberger aaO, S. 18 - 20.*

¹⁵⁵⁰ *R. St. Baker (Hrsg.), Woodrow Wilson — Memoiren und Dokumente über den Vertrag von Versailles 1919", Leipzig 1929, Bd. II, S. 47.*

Остава да отбележим, че всички политически партии в Германия протестират срещу решението на Съвета на ОН за Горна Силезия и дори Лойд Джордж многократно посочва, че Горна Силезия е немска повече от 700 години и че едва около началото на века, поради германското индустриално производство и произтичащите от това привлекателни условия на труд в източната част на този регион, са имигрирали полски земеделски и промишлени работници.

В меморандум до президента Уилсън и френския министър-председател Клемансо, британският министър-председател Лойд Джордж се опитва да смекчи поне някои от чудовищните намерения: „Но несправедливостта и презумпцията, проявени в часа на триумфа, никога няма да бъдат забравени или простени. Поради тези причини аз съм най-категорично против изгонването на повече германци, отколкото е абсолютно необходимо, от германското управление, за да бъдат подчинени на друга нация. Едва ли мога да си представя по-силна причина за бъдеща война от това германският народ, който несъмнено се е доказал като един от най-енергичните и могъщи народи в света, да бъде обграден от всички страни от редица малки държави, много от които се състоят от народи, които никога преди това не са имали независими държави, но всяка от които обхваща големи маси от германци, които искат обединение с родината си. Предложението на полската комисия, е 2 100 000 германци да попаднат под властта на народ, който никога в историята си не е показал способност за самоуправление, според мен рано или късно ще доведе до нова война в Източна Европа. ...“¹⁵⁵¹

„Постигнахме това, което искахме. Германският флот и германските търговски кораби са ни предадени. Германските колонии се наши. Един от най-големите ни търговски конкуренти лежи повален на земята. Това не е малък успех.“

Но Лойд Джордж не успява да надделее по този въпрос. В известната си реч пред парламента на 12 май 1919 г. министър-председателят Филип Шайдеман осъди откъсването на германските територии с думите: ... Те не са забравили нищо, а знаят само унищожение и разрушение. Нека започна отвъд нашите граници: Ако тези условия бъдат приети, Германия вече няма да притежава нищо, което се намира извън тези стеснени граници. Колониите изчезват, всички права от държавните или частни договори, всички отстъпки или капитулации, всички споразумения за консулската юрисдикция или други подобни – всичко, абсолютно всичко изчезва! Германия престава да съществува в чужбина! И това не е всичко: Германия има кабели – те са отнети. Германия има радиостанции – три месеца след влизането в сила на мирния договор, на тези станции е позволено да изпращат търговски телеграми само под съюзнически контрол! И така, изгонват ни от външния свят, изолират ни от външния свят, какъв бизнес може да се върши под контрола на конкурента или противника по договора? Това не е необходимо да се обяснява. Но все още не е достатъчно...“¹⁵⁵²

Австрия. На 18 октомври 1918 г. император Карл отправя манифест към своите „лоялни австрийски народи“, призовавайки членовете на Имперския съвет да се конституират като Национални съвети. Докато чехите, в декларация на Пражкия национален комитет от 20 октомври 1918 г., обявяват всички правни връзки с Австро-Унгарската държава за премахнати, германските делегати от Алпийската и Судетската области се конституират на 21 октомври 1918 г. като „Временно германо-австрийско национално събрание“. ... „Този орган обявява с резолюция, че „германският народ на Австрия“ е решен „да определи собствения си бъдещ политически ред и да формира независима германо-австрийска държава“. На 29 октомври тази резолюция е призната от „Учредителното германо-бохемско федерално събрание“ и Германска Бохемия – тоест германските територии Бохемска гора, Егерланд, Северна Бохемия и Крконоши – е обявена за „отделна провинция на германо-австрийската държава“.

На следващия ден „Учредителното събрание на Судетската област“, което се събира в Опава и обединява делегатите от германските територии Орловите планини, Северна Моравия и австрийската Сиелзия, приема резолюция, идентична по същество и съдържание.“

¹⁵⁵¹ Karl Friedrich Nowak, "Versailles", Berlin 1927, S, 147

¹⁵⁵² "Die Friedensbedingungen der Alliierten und Assoziierten Regierungen", Berlin 1919, S, 251 -252.

Изпълнителният комитет на „Временното германо-австрийско национално събрание“ незабавно информира американския президент Уилсън с телеграма за следните резолюции: „Изпълнителният комитет моли президента да обърне внимание на въпроса за германските територии. Според последното преброяване, общо 3 512 682 германци живеят в Бохемия, Моравия и Силезия. Съответно новата германо-австрийска държава предявява претенции и към германските територии в Бохемия, Моравия и Силезия. Убедени сме, че след незабавно разглеждане, президентът в съответствие с провъзгласените му принципи, ще откаже да подчини 3,5 милиона германци против волята им на чешката държава. Траен мир в Европа не може да бъде установен чрез създаване на германска иредентистка държава в рамките на новата чехословашка държава. Подобно нарушение правата на германците противоречи и на принципите, изложени от президента. Следователно настояваме германските територии на Бохемия, Моравия и Силезия да бъдат признати за неразделна част от германо-австрийската държава и да бъдат свободни да определят бъдещата си принадлежност към нея. Готови сме да обсъдим това със съответните представители на чешката нация, да преговаряме за разграничаването на нашите територии.“

Един ден по-късно Изпълнителният комитет на Временното германо-австрийско национално събрание, в съгласие с Германо-австрийския държавен съвет, иска от имперското правителство да „поеме защитата на германо-австрийската територия“, тъй като самото то не е в състояние „да осигури адекватно мира и реда в рамките на територията и следователно животът и здравето на съпругите и децата, имуществото, къщата и стопанството на всеки германо-австрийски гражданин са изложени на произволни действия и нападения на враждебни маси.“¹⁵⁵³

С участието на судетско-германските делегати, Германо-австрийското национално събрание приема „Закона за формата на държавата и управлението“ на 12 ноември 1918 г.: „Член 1: Германо-австрийска държава е демократична република. Всички публични власти се установяват от народа. Член 2: Германо-австрийска държава е съставна част от Германската република.“ Специални закони регулират участието на Германо-австрийска държава в законодателството и администрацията на Германската република, както и обхвата на прилагане на законите и институциите. Териториалният обхват, до който германо-австрийската държава претендира за право на самоопределение, е определен от „Държавната декларация“ от 22 ноември 1918 г. относно „Обхват, граници и отношения на държавната територия на Германска Австрия“. Според тази декларация судетскогерманските територии трябва да бъдат неразделна част от германо-австрийската държавна територия и по същество да обхващат двете провинции „Германска Бохемия“ със столица Райхенберг и „Судетска област“ със столица Тропау; южнобохемските гранични райони на Бохемската гора (главен град: Крумау) населени с немци, трябва да бъдат обединени с Горна Австрия, а южноморавските територии около Цнайм – с Долна Австрия. За басейна Острау е планиран германско-австрийско-полско-чехословашки кондоминиум.

В същото време двете провинциални администрации и германските съдилища започват да работят от името на новата държава, със сътрудничеството на бившите чиновници, съдии и учители и с единодушното съгласие на германското население.

В чешките основни територии Бохемия и Моравия, след успешната революция в Прага от 28 до 30 октомври 1918 г., съответстващата ситуация също е постигната в първите дни на ноември. По този начин, правното и административно разделяне на чешките и судетскогерманските части на Бохемия и Моравия, както и на Австрийска Силезия, е завършено в съответствие с волята на двете националности и е установена ясна правна рамка в съответствие с принципите, провъзгласени от американския президент.¹⁵⁵⁴

Учредителното народно събрание, избрано на 16 февруари 1919 г., потвърждава декларацията на Временното народно събрание в Закона за формата на управление от 12 март 1919 г. и отново обявява Германска Австрия за част от Германския райх, като подчертава,

¹⁵⁵³ Göttinger Arbeitskreis (Hrsg.), „Das östliche Deutschland – Ein Handbuch“, Würzburg 1959, S. 903 – 904.

¹⁵⁵⁴ Hanns Leo Mikoletzky, „Österreichische Zeitgeschichte“, Wien 1962, S. 48 f.

че преди това германските делегати от Бохемия са обявили Судетската област за провинция на Германска Австрия.¹⁵⁵⁵

По същото време – края на февруари – началото на март 1919 г. – представители на правителствата в Берлин и Виена изготвят договор, който подробно регулира обединението на двете страни. Споразумението, което остава тайно в продължение на много години, гласи следното: „Протокол. В резултат на преговорите, проведени в Берлин между германски и германско-австрийски представители от 27 февруари до 2 март 1919 г., долуподписаните, а именно: 1. министърът на външните работи на Германския Райх, граф Брокдорф-Ранцау и 2. германско-австрийският държавен секретар по външните работи, д-р Бауер, постановиха следното:

Член 1 Държавно право и политически споразумения

§ 1 Правителството на Германския Райх и германско-австрийското правителство се споразумяха да сключат държавен договор за обединението на Германския Райх и Германско-Австрийската държава във възможно най-кратък срок. Този договор ще бъде представен на съответните парламенти за одобрение и впоследствие ратифициран.

§ 2 След ратифицирането на договора, прилагането на обединението ще се извършва чрез закони на Райха, в чието обсъждане и приемане вече ще участват германско-австрийски представители в законодателните органи на Германския Райх.

§ 3 Обединението ще се основава на условието Германска Австрия да се присъедини към Райха като независима съставна държава. Отношенията на Германска Австрия с другите държави-членки и с Райха се уреждат от разпоредбите на Конституцията на Райха, освен ако договорът не предвижда специални разпоредби.

§ 4 Германска Австрия ще се присъедини към Райха изцяло. Ако отделни държави от Германска Австрия желаят да се отделят от неговия състав, било то да се присъединят към Райха като отделни държави-членки или да се обединят с други държави-членки, правителството на Германския Райх ще извърши приемането им само със съгласието на Германско-австрийското правителство.

§ 5 Германско-австрийското правителство си запазва правото да изпраща и приема специални чуждестранни мисии: а) до Светия престол, б) за срока на икономическия преходен период до държавите-наследници на бившата Австро-Унгарска монархия (включително Румъния и югославската държава).

§ 6 Ако отношенията между държавата и църквата, както и между училищата и църквата, бъдат регулирани от Райха, Германска Австрия си запазва правото да приема собствено законодателство. Границите на това право ще бъдат договорени между Райха и Германска Австрия, ако е необходимо.

§ 7 Германско-австрийското правителство не повдига съществени възражения срещу създаването на имперска армия и имперска железопътна система. В такъв случай обаче специфичните условия ще бъдат определени с отделно споразумение, което по-специално ще осигури регионалния състав на цивилната служба на германско-австрийските железници и офицерския корпус на германско-австрийския армейски контингент.

§ 8 По същия начин, в случай че пощенската и телеграфна система или митническата администрация в германско-австрийската армия станат въпрос на Райха, за германско-австрийската пощенска и телеграфна администрация или германско-австрийската митническа администрация са запазени специални права, чиито подробности биха били предмет на специални споразумения.

Договорено е, че Германският райх ще приеме на служба разумен брой бивши служители с немска националност от Австро-Унгарската монархия и австрийската държава. Подробностите ще бъдат предмет на предварителни преговори. При условие, че Германският райх си възвърне колониалните владения чрез мирното споразумение, правителството на

¹⁵⁵⁵ *Staatsgesetzblatt für den Staat Deutsch-Österreich, Jahrgang 1919 Nr. 174.*

Германския райх заявява готовността си да наеме колкото се може повече германо-австрийски офицери на колониална служба.¹⁵⁵⁶

Австрийският канцлер Карл Ренер заявява в интервю за *Journal de Genève* на 25 март 1919 г.: „Ние сме германци, следователно трябва да бъдем обединени. Цялата ни нация е стигнала това заключение от пропагандата на Антантата. От 1866 до 1918 г. германците са разделени от конфликта между Хабсбургите и Хоенцолерните. Сега, когато конфликтът вече не съществува поради свалянето на династиите, предизвикано от Антантата, ние се връщаме към нашия народ. Нашите усилия за обединение са просто следствие от принципа на самоопределение, който със сигурност е провъзгласен от Антантата. ... Правителството вече не е способно да действа като свой собствен господар. Ние сме абсолютна демокрация и трябва да действаме според чувствата на народа, в противен случай ще бъдем пометени. Не е преувеличено да се каже, че цялото население, или поне 95%, иска обединение с Германия. Чужденецът, който вярва в противното, греша.“¹⁵⁵⁷

Остава да се добави, че член 61 от Ваймарската конституция, обнародвана на 11 август 1919 г., призовава правителството на Райха да осъществи обединението на Германска Австрия с Райха: „След обединението си с Германския Райх, Германска Австрия ще получи правото да участва в Райхстага с броя на гласовете, съответстващ на населението ѝ. Дотогава представителите на Германска Австрия ще имат съвещателен глас.“¹⁵⁵⁸

Но какво изобщо означава тук „правото на самоопределение на германците“! Член 80 от Версайския договор, а за Австрия и член 88 от Сен-Жерменския договор (мирният „договор“ с Австрия в друго предградие на Париж) постановяват: „Независимостта на Австрия ще бъде призната за непроменима.“

На 6 септември 1919 г. Хаузер, председател на Комисията за разглеждане на мирния договор, предлага на Австрийското национално събрание да подпишат условията на Сен-жерменския договор, но със следната декларация: „Когато един човек трябва да произнесе смъртна присъда над друг, най-трудният момент за него е подписването. Но е още по-трудно, когато човек трябва да подпише собствената си смъртна присъда, и в това тъжно положение се намираме днес. Казвам го открито и трябва да го кажем днес, че дори и да подпишем, няма да можем да изпълним всичко. Ще бъдем лишени от убежището си в нещастията си; ще ни бъде отказана възможността да отидем при собственото си семейство, в Майка Германия. Германия също не би ни предложила рай, но споделеното страдание е половината от страданието. Нашият народ е убеден, че не можем да съществуваме сами и че само съюзът с нашите братя в Германия може да ни спаси. Положението ни е ужасяващо. Но ако имаме избор можем ли да правим каквото искаме? Зависими сме от Антантата, и трябва да подпишем. Затова ще подпишем, но ръката ни да се съпротивлява да води перото. Призовавам целия свят за свидетел и ще извикаме на целия свят, че сме потиснати, и не сме имали друг избор“.

Австрийският канцлер от Социалдемократическата партия Ренер заявява в Народното събрание на този ден 6 септември 1919 г.: „Германска Австрия никога няма да се откаже от целта за обединение с Германския райх като цел на своята мирна политика.“ Договорът от Сен Жермен от 10 септември 1919 г. забранява името „Германска Австрия“, обединението с Германия и налага насилственото предаване на Судетската област на новосъздадената Чехословакия, и насилственото предаване на Южен Тирол на Италия. Референдуми не са разрешени.¹⁵⁵⁹

¹⁵⁵⁶ Helmut Sündermann, "Wie deutsch bleibt Österreich 7 — Antwort an Schuschnigg", *Leoni* 1970, S. 229 - 230,

¹⁵⁵⁷ Alcide Ebray, *aaO.* S. 124, 126- 127, 128.

¹⁵⁵⁸ *Reichsgesetzblatt, Jahrgang* 1919, S. 1386.

¹⁵⁵⁹ *Новата конституция, приета на 1 октомври 1920 г. в Австрия, не може да съдържа искания за присъединяване по нареждане на съюзниците. Въпреки това, Националното събрание призовава правителството да проведе референдум за присъединяването към Германия в рамките на 6 месеца. Предвиденият въпрос е формулиран предпазливо: „Трябва ли федералното правителство да поиска от Съвета на ОН одобрение за присъединяването на Република Австрия към Германия?“ Франция категорично отхвърли такава инициатива, след което провинциите решават да проведат такова гласуване на провинциално ниво. Северен Тирол гласува с 98,8 % за присъединяването, но Париж заплаши с военна интервенция и разделяне между съседните държави, ако и други федерални провинции проведат подобни референдуми. В крайна сметка*

Преди да приеме „Договора“, Австрийското национално събрание приема протестна резолюция, която по отношение на въпроса за Аншлуса съдържа следния пасаж: „Народното събрание взе предвид разкритието на австрийския канцлер. То тържествено протестира пред целия свят срещу Договора от Сен Жермен, който под претекст за запазване на независимостта на Германска Австрия лишава германско-австрийския народ от правото на свободно самоопределение и му отказва изпълнението на най-пламенното му желание, което смята за необходимост за икономическия, културния и политическия живот: обединението на Германска Австрия с германската родина. Народното събрание изразява надеждата си, че веднага щом духът на мира преодолее националната омраза и предразсъдъците, породени от войната, то ще признае и правото на германския народ на национално единство и свобода, което е отказало на други народи.“¹⁵⁶⁰

Така 6,5 милиона австрийци и 3,5 милиона судетски германци или общо 10 милиона души, са лишени от правото на самоопределение, в допълнение към други анексирани територии и население, насилствено предадени на чужди държави.

Дори 11 години по-късно, когато канцлерът Брюнинг, воден от икономическа необходимост, предлага митнически съюз между Германия и Австрия през зимата на 1930/31 г., „пазителите на реда“ от Версай се намесват възмутено и забраняват предложението. Американският президент Хувър пише в мемоарите си: „Митнически съюз между малка държава с 6 милиона души и голяма с 60 милиона души едва ли може да се счита за сериозна заплаха. Но Франция и Великобритания веднага заявиха, че няма да го позволят. Външно това не е нищо друго освен още един крещящ пример за европейска силова политика.“¹⁵⁶¹

Германските колонии. По време на Версайската конференция, Лойд Джордж иска принудително отнемане на германските колонии с лъжливото твърдение, че Германия е водила „систематична политика на унищожение“ в Югозападна Африка.

В съпроводителната нота на съюзниците от 16 юни 1919 г. се посочва, че „Германия не е управлявала колонии хуманно и правилно, а вместо това ги е използвала като отправни точки за ограбване на световната търговия“. Това също е долна лъжа и нагла клевета! Нито пък са питани местните жители на германските колонии, нито пък е от значение за хищническия морал, че „свободният арбитраж без никаква морална дисквалификация“ на Уилсън вече не се споменава. Германия трябва да се „откаже“ (член 119). Това включва цялото движимо и недвижимо имущество, както и „обезщетение за щети“. Разделянето на германските колонии е извършено толкова бързо, че създаването на ООН дори не е изчакано. На 6 май 1919 г. Върховният съвет на съюзниците разпределя следните територии: части от Того и Камерун на Великобритания и Франция, Германска Югозападна Африка на Южноафриканския съюз, по-голямата част от Германска Източна Африка на Великобритания, областите Руанда и Бурунди на Белгия, Триъгълникът Кионга на Португалия, владения в Южния Пасифик на юг от екватора на Австралия, Нова Зеландия и Великобритания, и владения на север от екватора на Япония. Германците, живеещи там, са експроприирани и изгонени. Частният германски инвестиционен капитал в колонии възлиза на половин милиард златни марки.

Лъжата за вина, използвана за оправдаване на кражбата на германските колонии, не е част от Версайския договор, но съюзниците я включват в бележките си по Версайския договор.

В допълнение към трайните щети, нанесени на Германия в резултат на клеветата, страната е изключително силно засегнат от загубата на своите отвъдморски връзки, чуждестранни активи, 90% от търговския си флот и по този начин унищожаването на позициите си на световния пазар, особено след като това я лишава както от моралните средства за

партиите успяват да организират такова допитване в провинция Залцбург, при което 98 546 избиратели гласуваха за обединението с Германия, и само 807 – против. Всичко останало обаче трябва да бъде отменено. Ferdinand Sieben, "Von Frankfurt nach Bonn" — Hundert Jahre deutsche Verfassungen", Frankfurt/M - Berlin - Bonn, 1958, S. 62.

¹⁵⁶⁰ R. St. Baker, aaO. Bd. I, S. 208.

¹⁵⁶¹ Herbert Hoover, "Memoiren", Deutsche Ausgabe, Bd. 111, S. 67.

защита срещу световната клеветническа пропаганда, така и от икономическата основа за конкуренция срещу технологично водещите имперски сили.

Разоръжаването. Член 8 на ОН: „Членовете на ОН признават, че поддържането на мира налага намаляване на националните въоръжения до минималното ниво, съвместимо с националната сигурност и с изпълнението на международните задължения, наложени чрез съвместни действия.

Съветът, като взема предвид географското местоположение и специфичните обстоятелства на всяка държава, изготвя планове за такова разоръжаване, представяйки ги за разглеждане и решение от различните правителства. ... Така установеният лимит на въоръженията не може да бъде превишен, след като бъде приет от различните правителства, без съгласието на Съвета. ...

Членовете на ОН се задължават да обменят открито и пълно цялата информация относно състоянието на своите въоръжения, програмите на армията, флота и военновъздушните сили, както и състоянието на своите военни промишлености.“

Част V. Разпоредби относно сухопътните, морските и въздушните сили: „За да се даде възможност за започване на общо ограничаване на въоръженията на всички държави, Германия се задължава стриктно да спазва следните разпоредби за сухопътните, морските и въздушните сили. ...“

Версайският договор задължава Германия да се разоръжи до степен, да бъде беззащитна (член 160): Армията трябва да се използва изключително за поддържане на вътрешния ред и защита на границите; Генералният щаб трябва да бъде разпуснат. Проектирането и производството на нови оръжия са забранени, както и вносът на военно оборудване. Всеобщата военна повинност трябва да бъде премахната.

На никое сдружение не е разрешено да се занимава с военни въпроси. Всякаква подготовка за мобилизация или мобилизация са забранени. Изпращането на военни мисии в чужди държави е забранено.

Наличието на военновъздушните и военноморските сили е забранено. Цялото съществуващо оборудване, включително това в процес на изграждане, трябва да бъде предадено.

Както е предвидено в принципите на Уилсън, победителите също са задължени да се разоръжат и да обменят информация по този въпрос. Но никой не се придържа към това, въпреки че Германия незабавно, като предварително условие за разоръжаване на останалите, се демобилизира напълно и остана разоръжена и под контрол.

Никоя от победителите дори не прави и най-малко опит да се разоръжи; точно обратното. Франция продължава превъоръжаването си. Така Германия е беззащитна срещу всички по-нататъшни искания и териториални претенции на своите съседи.

Само Полша, стремяща се към по-нататъшно разширяване на север и запад, вече разполага с 550 000 мирновременна армия и още 400 000 запасници.

В поверителен доклад за Американската комисия за мир във Версай, генерал-майор от САЩ Ф. Дж. Кернан на 11 април 1919 г. пише: „Полша се стреми да събере армия от приблизително 600 000 души, чехите се стремят да съберат армия от 250 000 души, Румъния също следва техния пример. Това показва, че тези държави не вярват в силата на ОН да ги защити и че под френско ръководство се оформя силен военен съюз, способен да доминира над Европа.¹⁵⁶² Тази цел, разбира се, не се заявява открито. По-скоро се твърди, че тази верига от силни военни държави е необходима, за да се сдържи вълната на руския болшевизъм. Смятам обаче, че това е камуфлаж. Всяка от трите гореспоменати държави има агресивни намерения към околните, и териториални претенции, и всяка е решена със сила, ако е необходимо, да завземе колкото се може повече земя. В момента никой не заплашва Полша. Напротив, но е жалко, че в страна, в която цари толкова голяма бедност и където силите на правителството и неговите ресурси трябва да бъдат насочени към подобряване на условията

¹⁵⁶² Б. пр. Наречен е „Малката Антанта“. Но както ще покаже историята, се оказва напълно неефективен.

на живот на населението и организиране на ефективна държавна администрация, този груб военен дух завладява всичко..¹⁵⁶³

Един политик, който се издига след Втората световна война, Фердинанд Фриденсбург, казва следното: „За всеки километър от незащитените си граници, които бяха направени още по-неблагоприятни от мирния договор, Германия можеше да изпрати 24 войници и половин картечница. Според изчисление от 1928 г. съответните цифри за основните ѝ съседи бяха: Полша 1119 войници + 5,5 картечници Чехословакия 851 войници + 4,5 картечници Франция 6912 войници + 58 картечници.

Несъответствието става още по-гротескно, когато се вземат предвид техническите характеристики на оръжията, които са забранени за Германия, но разрешени без ограничение за другите държави. През 1928 г. трите гореспоменати съседни държави общо притежават 3700 военни самолета, приблизително 3000 танка и 500 батареи тежка артилерия: Германия няма с какво да им противопостави и в решаващите първи седмици на евентуалното война, практически не може да противопостави нищо съществено, дори ако слуховете за тайни въоръжения, които се разпространяваха от време на време в чужбина, бяха верни..¹⁵⁶⁴

През 1931 г., с население от 41 милиона, Франция разполага с армия от 370 000 души, обвързана с всеобща военна служба, в допълнение към военноморски флот от 63 000 души, военновъздушни сили от 40 000 души, 134 000 задгранични войски и 63 000 колониални войски, общо над 700 000 души. Освен това Франция има военно-политически съюзи с Белгия (1920 г.), Полша (1921 г.), Чехословакия (1924 г.), Румъния (1926 г.), Югославия (1927 г.) и накрая, през 1935 г., със Съветския съюз.

Нещо повече, за разлика от Германия, Франция притежава колониална империя, сигурни морски пътища, изобилие от суровини, злато и кредити, безпрепятствено разработва оръжия и само в това отношение има безспорно военно-техническо превъзходство. Докато Германия настоява за изпълнение на обещанията за разоръжаване, включително премахването на военновъздушните сили и други нападателни оръжия (танкове и др.), Франция многократно отхвърля всички предложения за разоръжаване.

Поради това постоянно отказване на равно третиране, германското правителство се оттегля от Женевската конференция за разоръжаване през юли 1932 г.

Въпреки че Англия, Франция и Италия се споразумяват на 12 декември 1932 г. да предоставят на Германия равно третиране по въпросите на въоръжаването, това се оказва безплодно, защото всички предложения за разоръжаване на новия канцлер Адолф Хитлер впоследствие са отхвърлени..¹⁵⁶⁵ Колко гротескно изглежда в тази военна ситуация, унищожаването на военните съоръжения на Хелголанд, „включително вътрешните и външните вълноломи и земята, отвоювана от морето чрез тези вълноломи“, както е посочено в член 115 от Версайския договор!

Специални разпоредби. Санкции. И накрая, съевременно са включени „наказателни мерки“ в членове 227-230. Всичко започна с искането за екстрадиция на 895 „германски военнопръстъпници“, на първо място кайзер Вилхелм II, след това всички важни военни лидери и т.н. Германското правителство трябва да признае военните съдилища на победителите и техните стандарти и присъди. След това, са санкциите от всякакъв вид за неспазване и неизпълнение на задълженията за доставки и плащане на репарациите. Тези искания са напълно нови и противоречат на точките на президента Уилсън.

Всички фракции в Райхстага единодушно се противопоставят на това предложение и в крайна сметка надделяват, отказвайки подобни екстрадиции, след обещание да проведат „процеси за военни прръстъпления“ срещу самите посочени лица.

Нидерландия отказва да екстрадира кайзер Вилхелм II и да признае подобни предубедени трибунали. Кандидат №1 в списъка на съюзниците, фелдмаршал Паул фон Хинденбург, е избран за президент на Райха два пъти по време на Ваймарската република! Няма и споменаване на военнопръстъпници от победителите.

¹⁵⁶³ Woodrow Wilson, „Versailles — Memoiren u. Dokumente“, hrsg. v. R.St. Baker, Leipzig o.J., III. Bd., S. 196.

¹⁵⁶⁴ Ferdinand Friedensburg, „Die Weimarer Republik“, Berlin 1946, S. 127 f

¹⁵⁶⁵ K.L. v. Oertzen, „Rüstung und Abrüstung — Eine Umschau über das Heer- und Kriegswesen aller Länder“, Berlin 1933.

Външна политика. В член 116, Съюзниците обявяват прекратяването на германско-съветския договор от Брест-Литовск от януари 1918 г. и също така принуждават Германия да признае произтичащите от това руски репарационни претенции, чийто размер не е уточнен. (Впоследствие Съветите се отказват от тези претенции в Договора от Рапало през 1922 г.)

По подобен начин Съюзниците обявяват прекратяването на всички договори и права на Германия по отношение на редица други страни, като Мароко, Египет, Турция, Сиам и Китай. Тази пряка намеса в двустранните отношения на две държави, разбира се, е нарушение на Принципите на Уилсън, съгласно които е сключено примирието.

Чуждестранният легион. Друга специална разпоредба се отнася до Чуждестранния легион (член 179). На германците е разрешено да се присъединят към Френския чуждестранен легион и под чуждо командване да се бият срещу чужденци на чужди континенти за чужди интереси и да рискуват живота си. Те изглеждат достатъчно добри за това.

Икономическото задушаване. Раздел VIII от Версайския договор, започвайки с клауза 231 за вината за войната, постановява постоянната експлоатация и наблюдение на Германия. Комисията за репарациите, която ще бъде създадена, получава практически неограничени правомощия, включително да тълкува и прилага разпоредби, и правомощието да се занимава с индустриален шпионаж, кражба на германски патенти и права на частна собственост върху предприятия и недвижими имоти и много други.

Чуждестранните активи на Германия са конфискувани, германските задгранични кабели са иззети, военният и търговският флот трябва да бъде предаден, за Чехословакия трябва да бъдат създадени свободни пристанища в Хамбург и Щетин, и е наложена интернационализация на германските корабни пътища, трябва да бъдат построени и доставени нови кораби, имуществото и богатството на Райха и неговите съставни държави са ипотекирани, а германското правителство е принудено да натурализира всеки чужденец в Германия, т.е. да му предоставя същите права като на всеки германец и да не възпрепятства професионалните му възможности, за което съюзниците се застъпват.

Предишните договори на Райха с множество други държави са обявени за нищожни и забранени за в бъдеще. Германия е длъжна да признае плащанията на репарациите, чийто размер все още не е определен и които трябва да бъдат уточнени от комисия по репарациите до 21 май 1921 г.

В тази комисия не са включени неутрални експерти или германци. Дискусии или прегледи на нейните искания не са разрешени. Резултатът е чист произвол; излишно е да се казва, че подобна процедура е несъвместима с принципите на Уилсън. Германия е длъжна да признае, че е „единственият подбудител на всички загуби и щети“.

Член 235 постановява, че Германия първоначално трябва да плати еквивалента на 20 милиарда златни марки през 1919 и 1920 г., а през първите четири месеца на 1921 г. - като кредит срещу гореспоменатите иски, на толкова вноски и в толкова форми (злато, стоки, кораби, ценни книжа и други), колкото комисията по репарациите определи.

„Регламентите за транспортната политика също дълбоко нарушават суверенните права на Германия. Тя вече не е господар на своите водни пътища. Килският канал, дори планираният канал Рейн-Майн-Дунав, Рейн, Дунав, Елба, Одер и Мемел ще бъдат поставени под управлението на международен комисии и са интернационализирани. Германия винаги е в малцинство в тези комисии, включващи представители на държави, които дори не са крайречни. Например, Комисията за Рейнланд има двама представители от Италия, двама от Англия и трима от Белгия; Комисията за Елба има, наред с други, по един представител от Англия, Франция, Белгия и Италия; а Комисията за Одер има, наред с други, по един представител от Полша, Англия, Франция, Дания и Швеция. Интернационализацията означава, че не може да се прави разлика между корабите на която и да е чужда сила и тези на германските сили. Така английски, френски, белгийски, чешки и неутрални кораби могат да плават по нашите основни водни пътища, и чрез конкуренцията си унищожават германското вътрешно речно корабоплаване.¹⁵⁶⁶

Само от териториални загуби Германия губи 75% от запасите си от цинкова руда, 74,8% от желязната си руда, 28,3% от въглицата си, 7,7% от оловната си руда, 4% от добива на калиеви соли, и приблизително 18% от всички селскостопански продукти (и това по никакъв начин не е включено в репарациите!).

Няма статистика, която да включва загубите, дължащи се на разрушаване на инфраструктурата, търговските интереси и активи, произтичащи от тези териториални загуби. Освен това има годишни доставки на 40 милиона тона въглища (първоначално за 10 години), багрила, машини, фабрично оборудване, инструменти, дървен материал и добитък, които се предоставят на победителите (основно Франция).

По-голямата част от германския търговски флот трябва да бъде предаден, а германските корабостроителници са задължени да строят кораби за чуждестранните собственици безплатно. 89% от речния корабоплавателен капацитет на Германия трябва да бъде предаден. Загубите не са отразени в никаква статистика.

Освен загубата на „житниците“ на страната на изток, селското стопанство трябва да се справи с огромната загуба на добитък, с всички свързани с това неблагоприятни последици за снабдяването с храна на населението и обработката на полето.

Използването на машини, както ги познаваме днес, все още не е съществувало в селското стопанство по това време. „Разпоредбата за предоставяне на всеки от 27-те противници по договора, на безусловен статут на най-облагодетелствана нация за пет години прави Германия беззащитна страна на експлоатация: Противниците могат да затворят границите си за нашите продукти по желание, докато те остават отворени за нашите конкуренти. Не ни е позволено да отговорим с митнически контрамерки и не сме в състояние да приложим ефективна търговска политика.“¹⁵⁶⁷

Това икономическо задушаване включва и окупацията на левия бряг на Рейн с плацдарми близо до Кьолн, Кобленц и Майнц за първоначален период от 15 години от междусъюзнически войски (с планирана евакуация на три етапа след 5, 10 и 15 години), както и региона Саар, което е свързано с допълнителни условия за евакуацията му.

Левият бряг на Рейн и 50-км зона източно от Рейн са обявени за демилитаризирана зона. Общата военна повинност трябва да бъде премахната, армията трябва да бъде ограничена до 100 000 души, без тежки оръжия, танкове, самолети или военни кораби (с малки изключения).

Германия също трябва да плаща на Междусъюзническата комисия за наблюдение. След това в Париж има Комитет за репарации, който трябва да регулира плащанията на Германия по дълга, разполагащ с широки правомощия. Той може да изисква увеличение на данъците в Германия, да разработва нови източници на приходи и да се намесва в бюджетите на страната и провинциите.

А на хората по време на Ваймарската република е казано, че нещата са „демократични“! Докато вече не се говори за правото на нациите на самоопределение по отношение на националните граници и външната политика (например обявяването на германо-съветския мирен договор от Брест-Литовск от 3 март 1918 г., за нищожен!), „демократичното право на народа да решава“ във вътрешнополитически план също е ограничено. Чуждестранните власти контролират и манипулират всичко, както открито, така и тайно.

Пълният мащаб на икономическата разруха на Германия не може да бъде описан с няколко думи, особено след като много скрити загуби от репарациите не се появяват в никаква статистика, нито преразпределението на богатството в резултат на свободното движение на емигранти, натурализацията, промените в ръководството и покупките със стабилни валути. Въпреки това, тук са уместни няколко кратки описания: „Лозарството губи $\frac{1}{4}$ от площта си. Германското горско стопанство губи 1,5 милиона ха висококачествена дървесина поради териториалните загуби. Но репарациите включват огромни доставки на дървен материал, трупи, траверси и телеграфни стълбове. Германия също трябва да предаде 66 милиона иглолистни разсада от собствената си земя и да ги транспортира през границата като „стоки в натура“.

¹⁵⁶⁷ Dr. Albert Strohle aaO, S. S-5.

Загубата на германския търговски флот, който до войната е на второ място сред търговските флоти в света (след британския), лишава страната от значителните приходи, които преди това получава от т. нар. услуги. В продължение на години в германските пристанища се виждаха само чуждестранни знамена. С плащанията за превоз на товари към чуждестранни корабни компании Германия заплащ и още един неотразен никъде данък.

През 1930 г. Германия публикува списък на разходите за окупацията, които е принудена да плати. Общата сума възлиза на 6 312 174 000 райхсмарки¹⁵⁶⁸.

Безмилостните гранични демаркации против волята на германското население по източната, южната и западната граница на страната вече бяха споменати. Икономическите задушавачи ефекти, произтичащи от новите граници, пресичане през индустриални зони и мини, през гъсто населени райони и изолиране на Германия от нейния земеделски хинтерланд, са отделна глава. И винаги в ущърб на Германия. Източна Прусия, изпада в пълната си изолация от останалата част на страната. Тези последици не са еднократна загуба, а трайни щети, които германският народ трябва да понася за напред.

Дори случилото се в Саар след 1919 г. не става водеща новина по целия свят, тъй като обществеността е успокоявана, че след 15 години местното население ще бъде свободно да решава какво иска.

Междувременно обаче там управлява Франция: „Налагат се мита, цените на въглищата са определяни произволно, създадени са френски училища, здравни и работнически фондове и институции за социално подпомагане, въведена е френска валута и франкът замени марката. Работниците и държавните служители, които отказват да изпращат децата си във френски училища, са тормозени, уволнявани и оставяни да гладуват. Десетки хиляди чернокожи и бели французи наводняват малката страна. ... Вербовчици за Френския чуждестранен легион, с одобрението на френските власти, отвлечат нищо неподозиращи жертви, за да на Африка. Френските контрабандисти на хранителни продукти продават на населението на скандално завишени цени и дори са подкрепяни в това от Франция, тъй като валутният курс на марката е произволно определян. От самото начало французите цинично заявяват, че няма да оставят камък върху камък, за да разорят саарландците. На 8 октомври 1919 г. В Саарбрюкен избухват големи стачни вълнения, преминали на следващия ден в голям протест срещу французите.

Хората искат премахване на френските военни власти, отмяна на експулсирането, възстановяване на свободата на словото в печата и публичните събрания, отстраняване на колониалните войски, вкарване на окупационните войски в казарми, премахване на задължението за поздравяване, премахване на принудителното настаняване на френски офицери и войници, осигуряване на евтина храна и най-строго наказание на лихварите, евтини доставки на въглища, премахване на произволното определяне на пазарния валутен курс и защита от насилието на войниците. Но протестите остават нечути. Под драконовските мерки на французите, всеки акт на съпротива се проваля. ... Седем седмици след подписването на мирния протокол, на 28 февруари 1920 г., Комисията на ОН влиза в областта Саар. Франция веднага започва открито да провежда своята политика на анексиране. Германската администрация е елиминирана за 15 години. ... Всяко национално германско движение е забранено и наказано. Населението вече не се нарича германци, а „жители на Саарланд“¹⁵⁶⁹.

На Парижката конференция от 24 до 29 януари 1921 г. за първи път е спомената фиксирана цифра: 226 милиарда златни марки и 12% такса върху германския износ за 42 години. Последващата конференция в Лондон в началото на март 1921 г. изисква безусловното приемане на Парижкото споразумение; в противен случай незабавно ще влязат в сила санкциите срещу Германия (окупация на Дюселдорф и Дуйсбург-Рурорт, конфискация на германските митнически приходи, 50% намаление на стойността на всички стоки, идващи от Германия).

¹⁵⁶⁸ Heinrich Kessemeier, aaO. S. 131.

¹⁵⁶⁹ Dr. Karl S. Baron v. Galera, "Geschichte unserer Zeit", Bd. 1 "Die Revolution, ihre Entstehung und Folgen 1916 - 1921", Leipzig o.J. S. 209 -211.

Берлин приема ултиматума на 11 май 1921 г. Едва на 30 септември 1921 г., след плащането на 1-ия милиард златни долара, икономическите санкции срещу Германия са отменени, въпреки че окупацията на Дуисбург и Дюселдорф остава. Междувременно Съветът на ОН в Женева (състоящ се от испанец, белгиец, бразилец и китаец) разглежда спора за Горна Силезия и както е добре известно, контролира и допълнителна германска територия.

Германия е смятана и обявявана за некредитоспособна, докато е подчинена на условията на Версайския договор. ... Оуен Йънг изнася реч пред студенти в Калифорнийския университет, озаглавена „Америка е твърде богата, за да бъде обичана“, в която обяснява, че: „Страните, участващи в новия план, сумират общите си дългове към САЩ и добавят приблизително 50% отгоре, когато определят сумата, която Германия трябва да плати. Всяка от тези страни обаче възразява срещу тежестта на дълга си, към САЩ, дори въпреки благоприятните условия за плащане. И всички тези страни поискаха Германия да понесе тежестта на всички останали, плюс допълнителни 50%, печалба за тях.“¹⁵⁷⁰

Исканията за репарации включват не само всички щети, които съюзниците оценят без проверка, но и всички пенсии и подобни компенсации, изплатени на семействата на загиналите военнослужещи по време на войната. Само за Франция тази сума възлиза на над 119 милиарда франка, както отбелязва „Матин“ на 20 юли 1919 г.

Такава разпоредба не е включена в принципите на Уилсън. Дори чуждестранните експертни комисии посочват невъзможността за изпълнение на исканията. Те смятат, че максимумът от 32 милиарда златни марки за 20 до 30 години е осъществим, но само ако Германия запази търговския си флот и чуждестранните си активи или ако те бъдат кредитирани на Германия на стойност 20 милиарда.

Лойд Джордж използва въпроса за репарациите във вътрешнополитически план за лична предизборна кампания, обещавайки на избирателите си, че Германия ще плати не по-малко от 480 милиарда златни марки.

Французинът Лушор го надминава с искане от 800 милиарда, но всички са надминати от френския финансов министър Клоц, когото Поанкаре нарича „евреин удивително безчувствен по финансовите въпроси“ с прословутото си изявление: „Германецът ще плати за всичко“.

Уилсън и неговите обещания, са напълно забравени, забравено е предварителното споразумение с Германия, а експертните мнения, са захвърлени в чекмеджето.

Така Германия трябваше да плати за всичко: граждански и държавни щети, военните разходи и военните дългове на враговете си.

Клемансо не само включва тези скандални искания във Версайския договор, но като кулминация на своите безпощадни намерения, предотвратява установяването на конкретна обща сума. Това дава възможност за прилагането на санкциите за неспазване на плащанията, напълно произволно.

Какво означава това за съюзниците, е ясно изложено от Поанкаре в известното му интервю за печата от 27 юли 1922 г.: „Ще ме боли, ако Германия плати. Предпочитам окупацията и завоеванията пред събирането на пари и плащането на репарации.“

Назначена е комисия по репарациите, за определяне германските плащания, които на 27 април 1921 г. достигат общо 132 милиарда златни марки плюс 5,6 милиарда за Белгия. Германският отказ да признае това невъзможно искане е посрещнат с Лондонския ултиматум от 5 май 1921 г., под чийто натиск е получен германският подпис.

Трябва да подчертаем, че германското авансово плащане от 2,6 милиарда златни марки не е взето предвид, сметено за компенсация на разходите за окупацията. Също стойността на търговския флот и огромните германски вноски в натура също са пренебрегнати, както и всички германски чуждестранни активи, които са експроприирани без обезщетение от същите сили, които едновременно проповядват светостта на частната собственост като основа за развитието на свободната личност и не приемат системата на болшевиките.“¹⁵⁷¹

¹⁵⁷⁰ Heinrich Kessemeier, aaO. S. 135.

¹⁵⁷¹ Peter Kleist, „Aufbruch und Sturz des Dritten Reiches-Auch Du warst dabei“, Göttingen 1968, S. 22 - 23.

„Въпросът за репарациите, колкото и важен да е за Франция, никога не е разглеждан като трезвомислен икономически проблем, а като политическо средство за смазване на Германия и нейното потискане в дългосрочен план.“¹⁵⁷²

Окупация на Рур и инфлацията. Условието на Версайския мирен договор са чудовищни, и стават още по-нетърпими, защото победителите и съпобедителите:

1) произволно пренебрегват собствените си изявления, когато и както сметнат за добре,

2) прикриват се взаимно в това начинание,

3) произволно разпространяват лъжи и претексти, за да експлоатират и военно заплашват Германия още повече от преди, и

4) лишават от права германските етнически групи, които са под чужда власт, извън родината си.

Като задълбочен експерт по европейските развития, италианският министър-председател Франческо Нити дава на една от книгите си заглавието: „Упадъкът на Европа. Версайският договор като средство за увековечаване на войната“.

Седемдесет години болезнена европейска история вече са изминали и историците трябва да признаят, от различните фракции в Антантата, Версайският договор е смятан в най-добрия случай за временно примирие, но в никакъв случай за траен мир с Германия.¹⁵⁷³

Британският премиер Уинстън Чърчил изразаво това още по-ясно, когато на 27 февруари 1944 г. описвайки Втората световна война пред своя съюзник Сталин като „30-годишна война срещу Германия, започваща през 1914 г.“¹⁵⁷⁴

И в съответствие с тази политика, многократно превъзхождащите вражески войски са разположени, както по източните, така и по западните граници на Германия, и в нея самата.

Освен това, комунизмът, като друга военна сила с международна перспектива, е мобилизиран в Германия, с неприкритата цел за предизвикване на гражданска война, водена и въоръжена от Москва.

Но всичко това не интересува френските политици след 1919 г. Във Версай те създават свой собствен „закон“ и той няма ограничения. Те знаят, че Германия, дори да има най-добра воля на света, не може да изпълни задълженията си, но лицемерно отричат и дори „наказват“ Германия за нейните усилия. Под претекст, че Германия е доставила само 35 000 м³ дървесина вместо 55 000, само 65 000 м³ дървесина за телеграфни стълбове вместо 200 000 и само 11,7 милиона тона въглища вместо 13,8 милиона, френският президент нарежда на своите и на белгийските войски да влязат в Рурската област на 11 януари 1923 г., първоначално контингент от 55 000 души, увеличен на 106 000, а по-късно дори достига 147 000 души вече разположени в други окупирани територии. Французите не се съобразяват с мненията на английските и другите експерти в репарационната комисия, който описват недостатъка в германските плащания за „микроскопичен“.

По това време САЩ нямат присъствие в т Европа и Великобритания едва ли щ се противи толкова, като например да изпрати войските си обратно на континента и дори да ги разположи срещу Франция. Използвайки ситуацията Литва анексира Мемел, но събитието остава напълно незабелязано, сред глобалното ограбване на Германия; и не притеснява никоя от тези „миролюбиви“ сили.

На 26 август 1924 г. самият Поанкаре признава в Сената, че окупацията на Рур е замислена от самото начало, в случай че на Германия бъде предоставен мораториум поради невъзможността за доставки.¹⁵⁷⁵ Тази окупация не е просто за защита на френските инженери там, а цели фундаменталното премахване на германския суверенитет в този регион, особено след като Франция го поставя в обсадно положение, създава военни съдилища, въвежда митническа граница с останалата част от Германия, поема контрола над Райхсбан (Гер-

¹⁵⁷² R. St. Baker, aaO. Bd. II, S. 224.

¹⁵⁷³ "Unity in dispersion, a history of the world jewish congress", hrsg. v. World Jewish Congress, New York 1948, S. 136-140.

¹⁵⁷⁴ "Schriftwechsel zwischen Roosevelt, Churchill und Stalin 1941 - 1945", Moskau 1957, Band I, S. 204.

¹⁵⁷⁵ Alcide Ebray, "Der unsaubere Frieden" aaO. S. 159 - 160.

манската национална железница), присвоява частни активи (включително 13 милиона райхсмарки от Райхсбанк) и много други.

Френският печат определя окупираната територия като „вражеска територия“, сякаш Франция все още е във война с Германия. Трябва да помним, че водещите френски политици през 1914 г. искат пълното разпадане на Германия. Те имат уверенията от руското правителство, че Елзас-Лотарингия, регионът Саар, и целият ляв бряг на Рейн, ще попаднат под властта на Франция. Въпреки че царизмът е свален в Русия през 1917 г. и подкрепата му от изток изчезва, амбицията на Франция остава.

Окупацията на Рур е а замислена като едно от средствата за оказване на натиск върху Германия, дори без подкрепата на другите съюзници, чрез насърчаване на сепаратистки марионетки. Франция в крайна сметка не успява да постигне тези амбициозни цели, но ускорява фалита на страната.

В отговор на френското нахлуване, германското правителство първоначално изпраща следната нота до Париж: „Френското правителство се опитва напразно да прикрие сериозността на това нарушение на договора, като определя действията си за мирни. Обстоятелството, че въоръжена армия преминава границите на неокупирана германска територия, определя френските действия като военни.“¹⁵⁷⁶

Франция отговоря на „пасивната съпротива“, незабавно обявена от канцлера Куно в отговор на френската окупация на Рур, с допълнителни санкции, включително разширяване на окупационната зона, прекъсване на търговията с Райха и военна окупация на пристанищата Манхайм и Карлсруе, както и на железопътната линия на десния бряг на Рейн между Кьолн и Майнц. Германското правителството спира плащанията на репарациите. „С мнозинство от 283 гласа срещу 28 Райхстагът одобрява пасивната съпротива срещу окупацията на Рур, поискана от Куно.

Но този вот не е достатъчен за Поанкаре, тъй като все още не достига 100% резултат, постигнат след 1933 г. Той засилва окупационния натиск и го разширява до Дюселдорф, Бохум, Дортмунд и други индустриални центрове на Рурската област. Германия губи 88% от въглищата, 48% от стоманата и 70% от чугуна си.

Серия арести тероризира населението; чернокожите войски завземат контрола над улиците, а френските офицери разгонват с камшици за езда, германските граждани от тротоарите. Икономическите последици са неизбежни: сривът на марката придобива катастрофални размери, но и франкът също започна да се срива.

Политическите последици са далеч по-тежки: авторитетът на германското правителство е разклатен от този фатален удар по политиката му на помирение.

Последиците от окупацията на Рур за Германия са катастрофални: 1.) Икономическият хаос ескалира в катастрофа, поради безпрецедентна инфлация, 2.) Възможността за гражданска война, използвана от Комунистическата партия, с въстания в Берлин, Хамбург, Мюнхен, Брауншвайг, Баден, Тюрингия, Саксония, региона Фогтланд и Рур, заплашваше да унищожи малкото, останало от основите на Германия.

Положението стана трудно и за Франция: „Производството на въглища, което достигна 90 милиона тона през 1922 г., спадна до 4,5 милиона тона през февруари 1923 г. и спира напълно през март. От 70-те доменни пещи, работещи на 1 януари 1923 г., само 3 все още горят на 15 март. Запасите от кокс и въглища в купчините на мината намаляват. Убийствата зачестяват. Железопътният трафик спира.“¹⁵⁷⁷

Става невъзможно снабдяването с храна на населението на Рейнланд, което е заплашено от глад, поради спирането на железопътния транспорт. В началото на април операцията се превръщаше в катастрофа.

Франция мобилизира своите квалифицирани работници, особено за железниците, и прогонва 180 000 германци от окупираните си територии (133 германци са разстреляни по време на окупацията) и успява да отслаби пасивната съпротива по много начини.

¹⁵⁷⁶ Peter Kleist, aaO, S. 33-34

¹⁵⁷⁷ J. Bsnoist-Mechin aaO. S. 254

Германия се оплита във все по-нарастваща инфлация и дълг; дълговете от 1,6 трилиона марки за 11 януари 1923 г. вече достигат 69,6 трилиона райхсмарки на 4 август 1923 г. Предложението на германското правителството а да се изплатят 30 милиарда златни марки плюс политически гаранции е единодушно отхвърлено от съюзниците.

Въпреки че новоназначено на 13 август 1923 г., правителството с Густав Щреземан като канцлер, се отказва от пасивната си съпротива на 26 септември 1923 г., президентът Поанкаре продължава да отказва разумно решение с въпроса за репарациите.

„Чрез актовете на насилие, извършени от окупационните сили, 121 германци са убити и 10 са осъдени на смърт; Един от тях, Алберт Шлагетер, е екзекутиран. Много мъже от всички социални класи са осъдени на дълги присъди затвор и глоби. Приблизително 200 000 германци са били прогонени от домовете си, а Клемансо заявява за това в Сената на 11 октомври 1919 г., следното: „Г-н Льофевр заяви, че ако Германия бъде нападната от Полша, ОН ще трябва да възстанови реда там. Аз ясно заявих, че се чувствам неспособен да изпратя дори един полски войник, за да защитава Германия срещу поляците. Когато хората ни говорят за Литва, балтийските провинции и Горна Силезия, те не бива да забравят, че благодарение на договора, Полша разполага с 550 000 въоръжени и екипирани войници, каквито няма много по света и резерв от 400 000 мъже, готови да влязат в битка всеки момент.“¹⁵⁷⁸

Същият Клемансо, през 1919 г., се обръща към офицерските кадети в Сен-Сир; „Млади приятели, не се тревожете за военното си бъдеще; мирът, който току-що сключихме, ви гарантира десетилетия конфликти в Европа!“¹⁵⁷⁹ ... „Има само два начина да се справиш с бясно куче; или го убиеш, или да го вържеш със здрава стоманена верига.“¹⁵⁸⁰

„Клемансо приема за даденост, че Франция ще получи изкупление за Ватерло и Седан. Германия трябваше да бъде разчленена, народът ѝ унищожен, от глад, от гражданска война, и т.н.. В Германия има 20 милиона германци в повече! Той е измъчван от страха, че Германия превъзхожда Франция по население.“¹⁵⁸¹

Те са изгонени от селищата си. За милиони германци понятието лична свобода вече не съществува. За вражеския съюз, освен постигането на политическата цел, балансът на Рурската акция е следната: 981,9 милиона златни марки са генерирани приходи чрез конфискации, събиране на данъци, мита, обезлесяване и др., в сравнение със 184 милиона златни марки разходи. Другите щети, причинени на Германия, германските провинции и общини, германската икономика и отделните граждани от окупацията на Рур, се оценяват на приблизително 4 милиарда златни марки.¹⁵⁸² Същевременно Франция се опитва чрез сепаратисти, да провъзгласи „Рейнска република“ и като част от нея, „Автономен Пфалц“, отделяйки ги завинаги от Германия.

Населението остава лоялно към страната си, опитът се проваля, но много от тези сепаратисти по-късно играят значителна роля в германската политика, някои дори след последвалото „освобождение“ през 1945 г.

Въпреки премахването на пасивната съпротива, мерките и декретите на Франция остават в сила в окупирания Рурски регион. На 23 ноември 1923 г. промишлениците в на окупираната територия са принудени да подпишат договор с Междусъюзническата мисия за фабриките и мините („*Mission Interalliée de Contrôle des Usines et des Mines*“, съкратено „*Micum*“), като се ангажира да плаща месечни репарации от приблизително 80 милиона златни марки вместо германското правителство.

Съюзническият комитет се занимава с германския капитал, който е прехвърлен в чужбина. В едно съвременно проучване, икономическата ситуация по това време е описана по следния начин: „Започна голямата разпродажба на Германия.

¹⁵⁷⁸ Alcide Ebray, "Der unsaubere Frieden" aaO. S. 159 - 160

¹⁵⁷⁹ Heinrich Kessemeier aaO. S. 116, цитира френския генерал Персин от седмичното списание *Le progresse civique*.

¹⁵⁸⁰ Charles C. Tansill, "Die Hintertür zum Kriege" Düsseldorf 1957, S. 620

¹⁵⁸¹ Dr. Karl S. Baron v. Galera, aaO., I. Buch S, 140 - 141. Francesco Nitti, "Die Tragödie Europas — und Amerika?", Frankfurt a. M. 1924, S. 103 + R. St. Baker, aaO. Bd. II S. 74.

¹⁵⁸² Dr. Albert Srröhle aaO. S. 37

Курс на долара (САЩ) към германската марка

1 Dollar =	R-Mark	1 Dollar =	R-Mark
am 31. Juli 1914	4,16	am 1. Juli 1923	154.113,—
am 31. Dezember 1914	4,56	am 17. Juli 1923	217.455,—
Jahresdurchschnitt 1915	4,90	am 1. August 1923	1.097.250,—
Jahresdurchschnitt 1916	5,50	am 15. August 1923	2.706.750,—
Jahresdurchschnitt 1917	6,37	am 1. September 1923	10.325.750,—
Jahresdurchschnitt 1918	7,05	am 10. September 1923	50.826.750,—
am 1. März 1919	10,10	am 20. September 1923	182.455.000,—
am 1. Dezember 1919	42,20	am 1. Oktober 1923	242.605.000,—
am 1. Juli 1920	37,90	am 10. Oktober 1923	2.982.437.000,—
am 1. Dezember 1920	69,25	am 11. Oktober 1923	5.072.650.000,—
am 1. Juli 1921	75,—	am 19. Oktober 1923	12.030.000.000,—
am 31. Dezember 1921	184,—	am 22. Oktober 1923	40.000.000.000,—
am 1. Juli 1922	401,49	am 31. Oktober 1923	72.681.000.000,—
am 15. August 1922	1.011,23	am 1. November 1923	130.000.000.000,—
am 31. Dezember 1922	7.350,—	am 10. November 1923	630.000.000.000,—
am 1. Februar 1923	45.500,—	am 14. November 1923	1.260.000.000.000,—
am 1. März 1923	22.800,—	am 15. November 1923	2.520.000.000.000,—
am 29. März 1923	20.975,—	am 20. November 1923	4.200.000.000.000,—
am 1. Mai 1923	31.700,—	am 26. November 1923	4.200.000.000.000,—
am 2. Juni 1923	74.750,—	am 29. November 1923	4.200.000.000.000,—

От Франция, Люксембург, Белгия, Холандия, Англия, скандинавските страни, източноевропейските страни и дори Северна Америка дойдоха орди от купувачи и много евтино купуват в Германия за дребни пари в собствените си валути. За няколко долара те купуват цели апартаменти; за няколко английски паунда – цели къщи. Те се обявяваха шумно омразата си срещу Германия, но гордостта на тези ненавистници, не им пречи да експлоатират германската инфлация максимално за собствените си нужди и желания – тоест, да се обогатят за сметка на Германия. След това цените паднаха още повече. На 20 ноември 1923 г. един долар, който преди войната се равнява на 4,20 марки, сега има равностойност 4 трилиона и 200 милиарда марки, сума която демонстрира чудовищната инфлация. През ноември 1923 г. в Хамбург и други големи градове, в борба с инфлацията, се обявява фиксирана хамбургска марка. До обяд банкноти могат да бъдат депозирани и кредитирани по сметките – при обменен курс от 4,2 трилиона марки за един долар. Три до четири опашки от по 20 до 30 души стояха на банковите гишета, и чакат. Марките се предават в препълнени куфарчета, картонени кутии, всякакви контейнери, дори кошове за пране. Банковите чиновници стоят с кош за пране, пълен с пачки всякакви банкноти. По обяд обмяната свършва. Всеки, който не е обслужен дотогава, трябва да чака до следващия ден. Същия следобед (15 ноември 1923 г.) вече курсът на марката е паднал наполовина.¹⁵⁸³

Така, благодарение на международните организации, десетки хиляди чужденци притежаващи стабилна валута, идват в Германия и с малкото си долари се купуват не само по една къща и парцел земя, но и цели предприятия и компании и издигат до водещи позиции в политиката, полицията, съдебната система и деловите среди, правейки капитулацията на Германия все по-безнадеждна.

Като страничен ефект от окупацията на Рур и инфлацията в Германия може да се спомене френско-полските съвещания на генералните щабове за провеждане на съвместни во-

¹⁵⁸³ Heinrich Kessemeier, aaO. S. 132 – 133. Вж. фотографията: Инфлацията в Германия през 1923 г.: Хартиените пари за изплащане на заплати се събират от Райхсбанк в кошове, чанти, куфари и чували за пране. Няколко часа по-късно те се обезценяват още повече.

енни операции, предвиждащи окупацията от полските войски на Данциг, Източна Прусия и германска Силезия.¹⁵⁸⁴

Планът „Доуес“ от 1924 г. На 16 август 1924 г., в хода на инфлацията в Германия и произтичащия от това срив на германски икономически капацитет, на конференция в Лондон е приет т. нар. План „Доус“ (наречен на името на американския банкер Доуес). Впоследствие е одобрен от френската Камара на депутатите и германския Райхстаг.

Германия трябва да получи мораториум, за 4-годишно отсрочване на плащанията, заедно с външен заем от 800 милиона златни марки за плащане на следващата вноска по репарациите. Все още дължимите репарации са определени на 88 милиарда златни марки, платими за период от 37 години.

Всички германски износни излишъци трябва да бъдат предадени. Като прелюдия към плана „Доуес“, съюзническите експерти отказват да признаят, че Германия първо трябва да задоволи вътрешните си нужди и за да произвежда само излишъци.

За тях, задълженията за плащането имат предимство! Освен това: Ако германската производителност се увеличи, тогава германските репарации също ще трябва да бъдат увеличени. Следователно: няма фиксирано годишно плащане, а променливи добавки в зависимост от „нарастващия просперитет на Германия“. Следователно, не трябва да се определя нито окончателна дата, нито окончателна обща сума.

В замяна съюзниците трябва да изтеглят френските войски от Рурската област, и да се отменят всички правни решения, издадени от тези окупационни сили.

Евакуацията на Рурската област ще стане между октомври 1924 г. и август 1925 г., зоната на Кьолн през януари 1926 г., но това не означава за Франция, да евакуира предместията се на левия бряг на Рейн. Те евакуират зоната на Кобленц едва през януари 1930 г., и остават в III зона (Майнц, Трир до близо Аахен) до края на юни 1930 г.

Вместо войски, всякакви съюзнически чиновници, „комисари“, „попечители“, членове на „комисии“, членове на „административния съвет на Райхсбан“ и „генералния съвет на Райхсбанк“, инспектори и цял рояк представители, все по-често се настаняват тук започвайки от 1924 г.

„Генералният агент“ на границата събираще 26% репарационен налог върху германския износ. Също американец трябва да участва в репарационната комисия, решенията там трябва да бъдат единодушни и санкции могат да бъдат налагани само ако германското правителство умишлено не е изпълнило значителна част от задълженията си. Така Франция вече не може да действа като единствен изпълнител.

Но какъв „прогрес“ е това, след като изобщо не са признати изплатените над 50 милиарда златни марки (според официални данни), които вече са откраднати, в този безкраен спектакъл на експлоатация! Френският министър-председател Ерио описва истинската цел на този план по различен начин: „В бъдеще Германия ще има своя собствена контролирана банка. Железопътните ѝ линии ще бъдат предадени на компания. Промислеността ѝ ще трябва да се откаже от определен брой акции. Косвените ѝ данъци ще бъдат инвестирани при определени лихвени проценти и т.н.“¹⁵⁸⁵

Тази „контролирана банка за Германия“ означаваше пълното премахване на контрола от германската държава, тя вече няма никакви надзорни права, дори никакъв надзор. Управляващият Генерален съвет се състоеше от седем чужденци, тогава господата Менделсон, Варбург, Васерман, Хаген-Леви¹⁵⁸⁶ и трима други германски граждани. Банката на Доуес дори не е длъжна да дава отчет на германското правителство. Тя сама контролира обращението на банкнотите, което означаваше, че печата пари по своя преценка.¹⁵⁸⁷ Правителството, пощенската служба и железниците трябва да извършват всичките си финансови трансакции чрез тази банка.

Новият „златен стандарт“ заменя рентната марка, но не се основава на златото в страната; вместо това разчита на валутния курс, който се контролира в чужбина. Репарационна-

¹⁵⁸⁴ Christian Hölzje, aaO. S. 193

¹⁵⁸⁵ Aleide Ebray, aaO. S. 400;

¹⁵⁸⁶ Б. пр. Всичките евреи.

¹⁵⁸⁷ Б. пр. Всъщност повтарят историята с Федералния резерв в САЩ.

та комисия дори успява да изтръгне контрола върху данъчната администрация от германската държава!

Райхсбан (Германските национални железници) е трансформирана в международна частна компания, която под прикритието на „радикална промяна в предишната железопътна политика“, има за цел да увеличи максимално печалбите в чужбина, пренебрегвайки икономическите интереси на Германия. Германците могат да работят за Райхсбан само като изпълнители. Активите на Райхсбан са заложени чрез принудително емитиране на дълг. Митнически такси и данъци, и дори голяма част от германската промишленост също бяха заложени. ... „Всички търговски предприятия с оперативни активи над 50 000 марки ще бъдат обложени с данъци. Обложените ще емитират облигации на името на новосъздадена „Банка за германски индустриални облигации“ в размер на най-малко 5 милиарда райхсмарки.

Обложените, както и всички предприемачи в банковия, застрахователния, хотелиерския и търговския сектор с оперативни активи от 20 000 райхсмарки или повече, ще плащат на тази банка 20% лихва през втората година, 5% от третата година нататък и допълнителен 1% от четвъртата година нататък за погасяване на главницата.

Банката ще прехвърли тези суми на „Агента за плащания на репарации“ и ще прехвърли отделни облигации, емитирани от най-големите компании за 11 милиарда марки, на „попечител“, назначен от Комисията по репарациите.

Също така за Германското правителство трябва да гарантира промишлените облигации. Ако промишлеността изостане с плащанията си, „са предвидени разпоредби“ за „получаване на плащане“ от обещаните данъци и мита.¹⁵⁸⁸

Почти е излишно да се казва, че планът на Доуес удължава срокът за заплащане на репарациите на Германия до 1961 г., а планът Йънг го удължава допълнително до 1988 г., без нито един от тях, да вземе предвид вече извършените плащания и вече предоставените услуги!

Така те вярват, че ще изградят и поддържат световния мир в Европа. Уинстън Чърчил е напълно прав, когато пише на другаря Сталин на 27 февруари 1944 г., че „тази война

(1939-1945 г.) всъщност и втората част на тридесетгодишна война срещу Германия, започваща през 1914 г.“

Планът на Йънг 1929/30. Наречен на името на американския banker Оуен Йънг, окончателно влиза в сила на 17 май 1930 г. като основа за новодоговорения въпрос за репарациите, тъй като Планът на Доуес не може да бъде изпълнен.

Планът на Йънг удължава задълженията на Германия за плащане с още 27 години, до 1988 г., но ги увеличава до 113,9 милиарда райхсмарки, платими в чуждестранна валута. Той също не разглежда стойността на репарациите, вече платени от Германия.

Заемът от 344 милиона долара от международен банков консорциум, свързан с Плана на Йънг, никога не достига до Германия, а е незабавно изплатен директно на другите получатели на репарации.

Германия е задължена да плаща лихва върху него в размер на 5,5%. От икономическа гледна точка обаче трябва да се вземат предвид не само задълженията за плащане към чужди държави, но и последиците от икономическата политика в рамките на страната. Ханс Лутер, бившият президент на Райхсбанк, който е особено запознат с тези връзки, обобщава ситуацията по следния начин: „Веднага щом една дупка в бюджета е запущена, пристигат

¹⁵⁸⁸ Dr. Albert Strahle aaO. S. 75.

нови мрачни предупреждения за по-нататъшни данъчни дефицити или неизбежно увеличение на разходите за подпомагане на безработните. Спешни укази, издавани само през няколко месеца, многократно издигат импровизирана преграда: тук данък се повишава, после отново се повишава, въвеждаше се нов; там общите заплати са намалени, после отново се намаляват; помощите за безработица и социалните помощи са намалени; а разходните пера са орязани във всеки ъгъл на бюджета, дори за отбрана през първата година. Колко добре германското правителство разбира икономическия депресиращ ефект на тези мерки, съотв. съкращенията на разходите и увеличенията на данъците, се демонстрира не само от неговите изявления и несъгласното мнение на всички икономисти, което проникна дори в жълтата преса, но и от подготвителните стъпки на политиката за строги икономии, насочена към балансиране на бюджета. Оценките на съответните дефицити, на които се основаваха мерките за строги икономии, са много точни. Тези прогнози, както вече беше споменато, предполагаша стабилно икономическо развитие и не отчитаха почти всеобщо очакваното влошаване. Дори ако Брюнинг¹⁵⁸⁹ е готов и способен да приеме още по-голям дефицит в името на икономическото облекчение, за да създаде работни места, ограниченията на външната политика, свързани с плана „Йънг“, изключват подобна идея веднъж завинаги, стига въпросът с репарациите да оставаше нерешен¹⁵⁹⁰

Само заемът „Йънг“ струваше на страната 95,8 милиона марки годишно и изтича едва през 1965 г. Този заем от „частни кредитори“ обаче не бива да се бърка с репарациите, дължими на победителите. Германия трябва да плаща в злато; и тъй като то вече не е налично в страната, трябва да се взема назаем, разбира се, с допълнителна лихва.

САЩ издигат високи бариери пред външната търговия, така че Германия не може да печели почти никаква чуждестранна валута от основния си кредитор. Системата е проектирана по такъв начин, че нито изход, нито край не са предвидими чрез нормални средства.

Новото споразумение в Лозана (1930 г.) задължава Германия да прехвърли 3 милиарда златни марки на Международната банка за разплащания в Базел (BIS) през 1935 г. като 5% облигации за продажба и да плати 1/3 от бъдещите облигации като репарации. Въз основа на германо-американско споразумение за дълг от 1930 г. е договорено допълнително германско задължение за плащане от 40,8 милиона марки годишно до 1981 г., както и разходите за окупацията. 25,3 до 35,5 милиона марки годишно до 1966 г., като постепенно се намалява до 17,3 милиона марки.

Освен това има и други задължения за плащане към Германия, обявени

за „частни дългове“. След това, неочаквано, някой пристигна от Австрия, от нищото, и слага временен край на цялата кошмарна ситуация.

От самото начало са правени опити както у дома, така и в чужбина за борба с него с всички необходими средства. Американският радиосвещеник от Детройт, отец Чарлз Коглин, първоначален поддръжник на Ф. Д. Рузвелт „присъства, когато делегацията на Брюнинг преговаря с Рузвелт за заем от 500 милиона долара за подкопаване на нацизма. Отговорът на Рузвелт е: „Ще смажа Германия!“¹⁵⁹¹

¹⁵⁸⁹ Хайнрих Брюнинг, лидер на Центристката партия, канцлер от 1930 до 1932 г.

¹⁵⁹⁰ Hans Luther, „Vor dem Hintergrund 1930 - 1933, Reichsbankpräsident in Krisenzeiten“, Berlin 1954, S. 149 - 150.

¹⁵⁹¹ Вж. карикатурата, публикувана във виенския в-к „Der Morgen“ на 14.12.1931 г. Хитлер е изобразен като бик по време на корида. Брюнинг е главен тореадор и вика на останалите: Сега го хванете и от вашата страна!

Експертни мнения за Уилсън от чужденци. Основният недостатък на американската система на управление и избори, е че кандидатът за президент се избира не заради способностите и експертостта си, а заради връзките и покровителството си от влиятелни финансови магнати или лобистки групи, и тази трагедия става особено очевидна в края на Първата световна война с личността на Удроу Уилсън, когато САЩ се издигат до световна сила №1 и придобиват амбицията, да диктуват световната политика. Европейската дипломация много бързо осъзнава, че президентът Уилсън „знае малко за европейските дела“ и че френският министър-председател Клемансо го отхвърля като „откъснат от реалността теоретик и мечтател“.

Но мирът от 1919 г. е неразривно свързан с името му, затова ще разгледаме интелектуалният статут на този човек и неговия екип в едно съвременно изследване: „Президентът си тръгна (в средата на февруари 1919 г.), без да даде на държавния секретар (секретар Лансинг) никакви инструкции. ... Лансинг обаче смяташе държавническото майсторство на своя президент за опиянено състояние на мечтател. ... Това, което Уилсън направи, когато се върна, нямаше значение за него. Президентът като цяло нямаше значение за него. Полковник Е. М. Хаус (приятел и съветник на Уилсън) също седеше там, дезориентиран и безпомощен както винаги, смеещ се, обзет от ситуацията, но ентусиазиран както винаги. ... Защото се оказваше, че откритият войник¹⁵⁹² не разбира съвсем какво му се казва; че дори да състави последователни бележки за цялостното впечатление от реч или обръщение на своя държавен глава, той може да разбере дори най-сериозните съобщения или как да оцени информацията, предадена от чуждите държавници. ... От Америка, директно от Президентската стая в Белия дом, той (Уилсън) беше пътувал до далечния, осеян с развалини, изпълнен със страст и дим (европейски) континент, който никога преди не беше виждал. Той искаше да въведе ред в дехуманизираните, воюващи нации. Но той не познаваше тези нации, нито тяхната природа, нито техните приходи и разходи, нито тяхната география, нито тяхната история. Това беше чужда, напълно чужда територия за него. Въпреки че искаше да реши европейските проблеми, Уилсън не се задълбочи в тях. Нямаше значение, че американският учен едва познаваше всички страни, които покриваха европейския континент. Нито пък имаше значение дали например италианският посланик Саландра поклати загрижено глава, когато видя президента на САЩ, заедно с Лойд Джордж, старателно да разглеждат цялата голяма „стенна карта“ за място, което всеки ученик би трябвало да знае. Нямаше значение дали и президентът, и министър-председателят, както се изрази Саландра, бяха „невежи по отношение на европейската география“. Експертите със своите знания, можеха да се занимават с детайлите. Но президентът на САЩ дори не се задълбочи в най-важните аспекти, изобщо не се занимава с тях: не беше проучил предварително държавническия и дипломатически терен, върху който искаше да изгради мира. Според него е достатъчно да се сключи споразумение за примирие с врага, което да установи принципите на мира. ... Президентът не познаваше предисторията на войната. Той пренебрегна предисторията на мирния договор. Дори не се запита дали съществува такава предистория. Дори когато беше повдигната темата, се обгради с помощници, чиято липса на визия и некомпетентност бяха по-големи от силата на Америка. С тях той пътува до Европа. ... Президентът на САЩ не беше мислил за нищо друго освен за любимия проект на Обществото на нациите. Каквото и да предприемеше в Европа, щеше да бъде разочарование. Той не осъзнаваше, че е некомпетентен. Но срещу неговата призната некомпетентност всички останали стояха... твърдо, демонстриращи виртуозно майсторство.“¹⁵⁹³

Относно Клемансо, един от ключовите архитекти на Версайския договор, бившият италиански министър-председател Франческо Нити пише: „Клемансо е воден от ужасен дух на разрушение през целия си живот. Години наред той не е правил нищо друго, освен упорито и безмилостно да сваля правителства и да разбива животи. След като дойде на власт в по-късните си години, разгърна свирепия си боен дух. Той познава само омразата към Германия, само необходимостта да унищожи врага, да го лиши от всякаква жизненост, да го

¹⁵⁹² Б. пр. Е. Мандел Хаус никога не е бил в армията, „полковник“ е прозвище.

¹⁵⁹³ Karl Friedrich Nowak, "Versailles", Berlin 1927, S. 117, 116, 181, 185, 188. R. St. Baker aaO., Bd. I S. 39.

подчини. В напреднала възраст той не може повече да отлага въпроса; унищожението на врага трябваше да се извърши бързо, решително; източникът на богатството му трябва да бъде отрязан, унищожен. ... „Ограбете плодовитостта, реда, жизнената му сила,“, това е неговият категоричен императив“.¹⁵⁹⁴

За несправедливостта на договора. Президентът на САЩ от 1929 до 1933 г., Хърбърт Хувър казва: „Разрушителните сили седяха на масата във Версай. ... Тези чувства на омраза, отмъщение, желание за репарации и оправданото осъзнаване на претърпяната несправедливост бушуваха като треска сред съответните народи. В Англия, след примирието е преизбран Лойд Джордж с лозунга „Да обесим кайзера!“ и изисква фантастични репарационни плащания от врага, за Великобритания. Клемансо получава вот на доверие във Френското национално събрание с кръвожадна програма за обезвреждане на Германия завинаги и за отчитане на френските загуби до последния сантим. Бях дълбоко разтревожен. Политическата и икономическата сфера са пропити с омраза и отмъстителност. ... Създадени са условия, при които Европа никога не може да бъде възстановена или мирът и хуманността възстановени“.¹⁵⁹⁵

Светът замръзва в калъпа на Версай, изкован от страстта на войната. Това обаче води до задушаване на всеки прогрес и оправдаване на всички несправедливости. Ако демаркацията на границите, решена от Версайската „мирна конференция“ предимно в Източна Европа се превърна в чист произвол¹⁵⁹⁶, същото важеше и за отношението към населението, превърнато в „малцинства“ в чужди държави. Новооснованите държави бяха задължени да спазват договорите за защита на малцинствата като предпоставка за тяхното държавно признаване, но това остана само като декларативна церемония. Земеделската реформа, изключителните закони, експроприациите, загубата на работни места, и т.н. доведоха само за няколко години до дегерманизацията на Западна Прусия и Позен и до хронична икономическа мизерия в Судетската област, въпреки че конституциите на Полша и Чехословакия обещаваха защита на собствеността и равенство на всички граждани, без победителите или ОН да налагат това (или да възпрепятстват).¹⁵⁹⁷

Д-р Густав Щреземан заявява на 14 септември 1925 г. относно Версайския договор: „Точно това е дяволската природа на Версайския диктат, че той създава раздори между Германия и нейните съседи на всяка крачка.“ Освен всичко останало, той посява вражда между Германия и Франция (Елзас-Лотарингия), Белгия (Ойпен-Малмеди), Дания (северната граница), Полша (Данциг, коридорът, Горна Силезия), Чехословакия (германска Бохемия и предотвратяването на германското обединение) и Литва (територията Мемел). Към това се добавят всички потисничества на германците, спорните въпроси с Югославия и Румъния, точно както въпросът за Южен Тирол е пареща рана за германската душа. Ако вземем предвид загубата на германските колонии, е ясно, че политика, насочена към възстановяване на всичко до предишното статукво, ще е политика срещу целия свят... Дори добре въоръжена Германия ще трябва да плати за тази политика с траен антигермански световен ред.“

В резолюцията на Националния съвет на Френската социалистическа партия от 13-14 юли 1919 г. се казва: „Версайският договор е роден от най-срамната злоупотреба с тайната дипломатия, съществувала някога. Той открито потъпква правото на самоопределение на народите, вкарва цели нации в робство, и умножава опасността от война.“⁷⁴

Пруски министър-председател социалист, Хирш заявява в Германското национално събрание на 12 май 1919 г.: „Във всички региони на Германия в тези най-мрачни дни на нашия народ пламва огорчение заради мирното предложение на нашите врагове. Миналата есен те тържествено ни обещаха мир, основан на справедливост. Именно на това обещание сложихме оръжие. Сега те предлагат на беззащитните, мир чрез насилие. Никога гневът не е бил по-оправдан от днес. Днес е ясно какво възнамеряват да направят с нас нашите

¹⁵⁹⁴ dr. Karl S. Baron v. Galera, aaO., 1. Buch, S. 140 - 141.

¹⁵⁹⁵ Herbert Hoover, "Memoiren", Mainz 1951, Bd. I, S. 391, 413 + Bd. II S. 1

¹⁵⁹⁶ Б. пр. Прекарването на новата българо-сръбска граница и нагледен пример за това.

¹⁵⁹⁷ Hermann Rauschning, "Die Entdeutschung Posens und Westpreußens", Berlin 1930 — Vgl. Historische Tatsachen Heft Nr. 11 S. 21 ff

врагове: Те искат да ни отстранят завинаги от редиците на цивилизованите нации на света и отново да ни сведат до пълна безсилност, както бяхме някога. Те искат да деградират трудолюбивия немски народ до нация от крепостни селяне. В отговор ние, представителите на всички германски провинции, заявяваме пред света: По-добре мъртъв, отколкото роб! Условието, които този мир възнамерява да ни наложи, са непоносими дори за най-склонните към жертви хора; тяхното прилагане е невъзможно. Следователно този мирен договор е неприемлив.“

Удроу Уилсън: „Разбира се, поведението на Франция се основава на старата заблуда за пълно унищожаване на Германия. Колкото и да е странно, тази позиция е най-силно застъпвана от британски представител.“¹⁵⁹⁸ Той (лорд Кънлиф) всъщност иска да наложи Картагенски мир.¹⁵⁹⁹

Филандер С. Нокс, държавен секретар на САЩ от 1909 до 1913 г., през 1919 г. казва: „Този договор е обвинителен акт срещу онези, които са го съставили. Той е престъпление срещу цивилизацията.“¹⁶⁰⁰

Сенатът на САЩ два пъти отхвърли Версайския договор, като дори президентът Уилсън гласува против него. По време на втория дебат, на 19 април 1920 г., сенатор Нокс заявява: „Не виждам защо трябва да участваме в налагането на договор на Германия, който тя не може да изпълни и чиито условия са такива, че дори нашите преговарящи признават, че не могат да бъдат спазени. Този договор полага основите за десетилетия кръвопролития, в които САЩ ще бъдат въввлечени.“¹⁶⁰¹

Американският историк Чарлз К. Тансил казва: „Веригите бяха подсилени от пакта Келлог-Бриан (1928 г.). Той даде официално одобрение на несправедливостите на Версайския договор и оковите могат да бъдат разбити само със сила.“¹⁶⁰²

Бившият италиански министър-председател Франческо Нити казва: „Никога не е бил постигнат сериозен и траен мир върху плячкосването, мъченията и разрухата на победена сила, камо ли на победена велика нация. Точно това представлява Версайският договор.“¹⁶⁰³

По въпроса за вината във войната Френският писател Луи Гетан: „Версайският и Сен Жерменският договори се основават на твърдението за единствената вина на Централните сили; това уверение е лъжа, дръзко противоречие на истината. Затова цялата структура се срива, и нищо от нея не може да издържи пред закона на свещената справедливост. Това, че са подписани и от двете страни, е безсмислено. Защото както е казал Норман Анджел: „Ако някой опре нож на гърлото ви и каже: подпишете този документ или ще ви пререже гърлото, ще изгоря къщата ви, ще изнася и убия жена ви и ще убия децата ви, тогава получените по този начин подпис няма нито морално, нито правно право.“¹⁶⁰⁴

Холандският генерал К. Й. Снайдерс казва: „Гледната точка за пълната вина на Германия за Световната война е доказана като неоснователна и несъстоятелна от безпристрастни и научни изследвания от всички цивилизовани нации през последните години. Няма един-единствен виновен. Има само колективна вина на всички сили, участвали във войната. Делът на отговорността на различните държави обаче е различен.“¹⁶⁰⁵

Британският депутат от Лейбъристката партия и автор на няколко исторически книги, Едмънд Дене Морел, в труда си „Отровата, която разрушава“, Лондон 1922, стр. 24: „В Ев-

¹⁵⁹⁸ Б. пр. Позицията изобищо не е учудваща, такава е целта на британският елит, заради която започва войната! Уолтър Кънлиф (1855 – 1920) е британски banker, основал търговското банково дело на *Cunliffe Brothers* (след 1920 г., *Goschens & Cunliffe*) в Лондон и е управител на Банката на Англия от 1913 до 1918 г. по време на критичната епоха на Първата световна война. Той е удостоен с титлата 1-ви барон Кънлиф през 1914 г. Без съмнение е член на Тайния елит на лорд Милнър.

¹⁵⁹⁹ R. St. Baker, aaO, Bd. II, S. 310.

¹⁶⁰⁰ Heinrich Kessemeier, aaO. S. 117

¹⁶⁰¹ Също.

¹⁶⁰² Charles C. Tansill, "Die Hintertür zum Kriege — Das Drama der internationalen Diplomatie von Versailles bis Pearl Harbour", Düsseldorf 1957, S. 49.

¹⁶⁰³ Francesco Nitti, "Der Niedergang Europas", Frankfurt/M 1922, S.44. "Oie Tragödie Europas", Frankfurt/M 1924, S. 108.

¹⁶⁰⁴ Louis Guetant, "Bericht über den Vertrag von Versailles und die Schuld am Kriege", Berlin 1922, S. 37.

¹⁶⁰⁵ Alfred von Wegerer, aaO. S. 143.

ропа има нация от около 75 милиона души, която е несправедливо заклеяна с обвинение-то, че умишлено и преднамерено е подготвила и започнала голямата война, и която е наказана така, както никоя победена нация не е била наказвана в днешно време или през Средновековието за това престъпление. Тази нация никога не е била чута в своя защита. Нейните обвинители са нейни съдии. И откакто присъдата беше произнесена, наяве излязоха доказателства, чрез действията на тази победена нация, но в по-голяма степен от лагера на нейните врагове, доказателства, които доказват, че произнесената над нея присъда е най-лошата съдебна грешка от всякакъв мащаб в анализите на цивилизованото човечество. Съдебна грешка, толкова чудовищна, толкова ужасяваща, че дори един от съдиите, които са я произнесли, който изразява това мнение, е склонен да признае, че присъдата е била погрешна. Може ли някое разумно същество, в такова състояние, да види надеждна атмосфера за световен мир? Не трябва ли по-скоро човек да вярва в катастрофалното бъдеще за цивилизацията?¹⁶⁰⁶

На 2 юни 1923 г. Дружеството на приятелите (квакери) издаде публично предупреждение с „Обоснован апел“; в него се казва: „Беше погрешно да се изключат победените от мирната конференция, погрешно да им се припише единствената вина и да се изнудва да приемат тази вина с оръжието на глада. Грешно беше да не се спази обещанието да се предложат по-добри условия на демократична Германия. Договорът е морално невалиден, защото много от неговите разпоредби са несправедливи и представляват нарушение на условията, при които Централните сили сложиха оръжие.“¹⁶⁰⁷

Относно „Коридора“. Президентът Уилсън отбеляза горчиво през април 1919 г.: „Единственият реален интерес на Франция в Полша е да отслаби Германия, като ѝ предостави територии, на които тя няма право.“¹⁶⁰⁸

Италианският министър-председател Франческо Нити: „Всеки справедлив човек вече се съмнява в скандалната несправедливост на Версайския договор и всички договори, произтичащи от него. ... Полският коридор, който няма друга цел освен да раздели Германия на две, е най-големият политически и икономически абсурд ... който може да се открие в новата история.“¹⁶⁰⁹

Американският посланик Шурман: „Прочетох купища книги по Източния въпрос и не научих толкова, колкото от онзи четвърт час на брега на Висла. Ако бях германец, щях да подпаля света и да повикам свидетели, докато не се извърши ревизията.“¹⁶¹⁰

Бившият секретар на Департамента за Европа в руското външно министерство В. К. Коростовец (дипломат, бил е посланик в Персия): „Настоящото решение на въпроса за коридора е толкова абсурдно, че може да се обясни само с пълното невежество на онези, които решиха бъдещата съдба на Европа във Версай. Няма съмнение, че демаркацията на границите по Версайския договор е несъстоятелна и че великите сили рано или късно ще осъзнаят, че Данциг и коридорът трябва да бъдат върнати на техния законен исторически собственик, Германия.“¹⁶¹¹

Дори чешкият президент Томас Масарик, самият той е един от грабителите и използва лозунга за „демократия“, за да да превърне новата си национална граница в етническа, т.е. да изгони судетско-германското „малцинство“ от родината им, осъжда полската териториална анексия: „Що се отнася до Полския коридор, може да се каже със сигурност, че Германия никога няма да приеме сегашното състояние на нещата, при което източнопруската земя е отделена от страната.“¹⁶¹¹

¹⁶⁰⁶ Alfred v. Wegerer, aaO. S. 51

¹⁶⁰⁷ R. st. Baker, aaO. Bd. II, S. 47. Friedrich Heiss, A. Hillen Ziegfeld, "Deutschland und der Korridor", Berlin 1933, S. 77.

¹⁶⁰⁸ Francesco Nitti, aaO.

¹⁶⁰⁹ Margarete Gärtner, "Botschafterin des guten Willens — Außenpolitische Arbeit 1914 - 1950", Bonn 1955, S. 126

¹⁶¹⁰ W. K. Korostovetz, "Quo vadis Polonia?", Paris 1929. In deutsch: "Polnische Auferstehung", Berlin 1929, S. 241 (fr. Ausgabe: S. 251)

¹⁶¹¹ Saturday Review, Oktbber 1930.

Бившият главен редактор на *Daily Chronicle*, сър Робърт Доналд: „Коридорът е най-опасният център на бури на континента. Премахването на опасността и разрешаването на тези сътресения е отговорна задача на държавниците.“¹⁶¹²

За анексионисткия плам на по-малките държави „Лойд Джордж заявява, че Франция не е а загрижена за полските интереси, и единствената цел е отслабването на Германия, която определя френската позиция. И обвинява поляците в техните самонадеяни експанзионистични амбиции „те са по-империалистични от Англия и Франция и със сигурност повече от САЩ“.¹⁶¹³

Необходими са още няколко разгорещени и продължителни срещи, преди английският представител да успее да надделее. Едва когато Уилсън приема гледната точка на Лойд Джордж, Клемансо се съгласява с плебисцит в Горна Силезия.

Британският министър-председател Лойд Джордж казва: „Спечелихме свобода за народи, които изобщо не можеха да се надяват някога да я възвърнат: Чехословакия, Полша и други. Нации, които спечелиха свободата си, защото италианци, французи, англичани и американци проляха кръвта си за нея. А сега имаме най-големите трудности в света да им попречим да анексират земи на други народи и да им наложат същата тирания, която самите те са търпели векове наред.“¹⁶¹⁴

Бившият италиански външен министър, граф Сфорца: „Тези поляци са ужасно упорити, поради което всички са отвратени от постоянните им искания. Ако зависеше от тях, половината Европа е била полска и ще трябва да стане полска отново. Например, когато Дмовски поиска отстъпването на Източна Прусия на Полша, за да се избегне, както той много логично се изрази, абсурдността на Данцигския коридор, дипломатическа Европа се разгневи толкова много от тези безкрайно нарастващи искания, и ако Лойд Джордж не беше постигнал своето, в крайна сметка щяхме да станем свидетели на четвърто разделяне на Полша.“¹⁶¹⁵

Маршал Пилсудски заявява пред поддръжниците на Корфанти, които искат намесата на държавния глава след 60% от гласовете в Горна Силезия за Германия: „Вие желаете Горна Силезия! Това е невъзможно. Горна Силезия е древна германска колония!“¹⁶¹⁶

За бъдещите опасности от войната френският историк и президент на Академията на науките, Жак Бенвил, в книгата си „*Les consequences politiques de la paix*“ (Политическите последици от мира), Париж 1920, пише: „Във Версай организираха вечната война. ... Германия има право на отмъщение в предстоящата война. Данциг и Коридорът са семената на следващата война!“

Същото казва и маршал Фош, говорейки за коридора на картата на Европа: „Там се крие коренът на следващата война!“¹⁶¹⁷

Уинстън Чърчил, говорейки в британската Камара на общините на 24 ноември 1932 г. казва следното: „Ако британското правителство наистина желае да направи нещо за насърчаване на мира, тогава то трябва да осигури преразглеждане на мирните договори. Великобритания трябва да поеме водеща роля и да се заеме с въпросите за Данциг, Полския коридор и Трансилвания. Докато тези въпроси остават нерешени, няма надежда за траен мир и е по-добре бившите съюзници да разрешат тези проблеми, докато все още притежават военно превъзходство.“¹⁶¹⁸

Държавният секретар на САЩ Лансинг, още след като предава условията на Версайския договор на германската делегация в Париж на 7 май 1919 г., казва: „Разгледайте дого-

¹⁶¹² Robert Donald, "The Polish Corridor and the Consequences", London 1929, S. 269.

¹⁶¹³ Christian Höltje, aaO. S. 10. Б. пр.: А какво да кажем за ултрашовинистичната Сърбия, доброволно превърнала се в детонатор на Световната война, за да заграби Западните Балкани, Банат, Македония и Западните покрайнини!?

¹⁶¹⁴ Louis L. Gerson, "Woodrow Wilson und die Wiedergeburt Polens", Würzburg 1956, S. 222. Dort ab S. 211 die ausführliche Debatte in Paris am 22. März 1919.

¹⁶¹⁵ Graf Carlo Sforza, "Gestalten und Gestalter des heutigen Europas", Berlin 1931, S. 398. f, Heiss, A.H. Ziegfeld, aaO. S. 222 + 290. E.W. Polson Newman, "Britain and the Baltic", London 1930, S. 219.

¹⁶¹⁶ Jean Luv, "Die deutsch-polnische Frage", Berlin o. J. S. 44

¹⁶¹⁷ Friedrich Heiss, aaO. S. 290.

¹⁶¹⁸ Hans Grimm, "Warum woher aber wohin?", Lippoldsberg 1955, S. 246.

вора и ще откриете, че нациите са предадени против волята си във властта на онези, които мразят, защото икономическите им ресурси са изтръгнати от тях и дадени на други. Омраза и горчивина, ако не и отчаяние, ще са последствията от подобни разпоредби. Може да отнеме години, преди тези потиснати народи да успеят да се отърват от игото си, но както нощта следва деня, ще дойде времето, когато ще се осмелят да опитат.¹⁶¹⁹

Бившият холандски министър-председател д-р А. П. де Саворин Ломан, казва през 1927: „Мирните договори от Версай и Сен Жермен прехвърлиха вината за войната върху централните сили. Това влоши още повече и без това несправедливата ситуация. Победителите подкопаха чувството за справедливост и със сигурност нямаше да използват тази тактика, ако са убедени в собствената си невинност. Но подобен опит е безполезен. Вярвам, че историята ни учи на това. Несправедливостта, извършена от тези договори, ще тлее и ще се разпространява, отравяйки Европа и международната политика като цяло, и в крайна сметка ще избухне в нови бедствия. Законите на историята са законите на живота. Не лекуваш нещо болно, като само го прикриваш. Политическият ред, изграден върху несправедливост, е много хлъзгава почва. Рано или късно, несправедливостта ще бъде разкрита и ще изисква ден на разплата. И колкото по-дълго се проточи този ден, толкова повече страдания ще причини, толкова по-опасно ще бъде заплащането и толкова по-трудни ще бъдат репарациите. Признаването на истината ще насочи политиката в правилната посока, но все още сме далеч от нея. Европа не я чакат добри времена.“¹⁶²⁰

1919 г. – КРИЗАТА В АНГЛИЙСКАТА ДЕМОКРАЦИЯ

автор Пат Уолш, 2019 г.

Pat Walsh, 1919 – *England's Crisis of Democracy*, 2019.
<https://drpatwalsh.com/2019/10/10/1919-englands-crisis-of-democracy/>

Дали уж т.нар. „Великата война за демокрация“ доведе до демокрация, подкопаала мира от 1919 г.?

Това е неудобен въпрос, игнориран от историците. Един много проникателен французин, Андре Зигфрид, написва редица книги през 20-те и 30-те години на XX век за състоянието на Англия, за да го разбере и обясни на своите сънародници, които в този момент са изключително дезориентирани, защото Франция, която поема тежестта на Великата война срещу Германия в продължение на 4 години, внезапно отново се превръща в противник на Англия в баланса на силите.

В книгата си „Кризата на Англия“ Зигфрид наблюдава „Трансформацията на политическата система“, която протича във Великобритания, почти незабелязано, от 1918 г. Той отбелязва, че „политическата стабилност на Англия винаги е възхищавала света“. Въпреки това, „зад тази внушителна фасада Англия е по-занимателна от всяка друга западна общност към изискванията на демокрацията“.¹⁶²¹

¹⁶¹⁹ Robert Lansing, "Die Versailler Friedensverhandlungen, Persönliche Erinnerungen", Berlin 1921, S. 74, 206.

¹⁶²⁰ Alfred v. Wegerer, aaO, S. 142

¹⁶²¹ Andre Siegfried, *England's Crisis*, p.148.

До 1918 г., въпреки че изборителното право постепенно се разширява, Великобритания успява да запази същите политически институции, и „ръководството на държавните дела все още остава в ръцете на т. нар. управляващи класи“. Но: „Създавайки съвсем различни обстоятелства, войната събужда нов дух и пробужда нови желания сред хората“. Зигфрид твърди, че „огромната армия от бойци“, мобилизирана от Великобритания, за да спечели войната, е променила коренно характера на държавата. В миналото „народната воля“ е „канализирана или дори отклонявана“ за да остане „послушна в ръцете на своите водачи“. Въпреки това, „тя е неустойима, когато е раздвигана“.¹⁶²²

Зигфрид заключава: „От разстояние всичко изглежда същото като преди, същото палто, същият цилиндър, същите гети – но духът се е променил. Англия сега е демокрация в пълния смисъл на думата... но често вдъхновена от демагогия... В заключение трябва да подчертаем, че всички западни демокрации, страдат от едно и също зло, а именно липса на отговорност от управляващите пред народа, и Англия е особено засегната.“¹⁶²³

Индустриалната революция в Англия от XIX век създава огромен пролетариат, който внезапно е освободен като сила в страната със Закона за народното представителство от 1918 г. И нищо вече не е същото в Англия.

Много важно събитие се случва през февруари 1918 г., когато електоратът на Обединеното кралство е почти утроен с един удар от Закона за четвъртата реформа (от 7,7 милиона по време на последните избори през 1910 г. до 21 милиона).

Последиците от това стават очевидни едва след общите избори през декември 1918 г., когато коалицията на Лойд Джордж спечелва убедителна победа и доминиране в парламента.

Преди Първата световна война Великобритания е олигархична демокрация, в която традиционният елит има власт над ограничен електорат, който през 1914 г. достига около 1/3 от населението. Преди войната британската система е управление от управляващата класа, която предизвиква съгласието на управляваните маси. Няма признание за абстрактно демократично право. Това се вижда в реч на Ф. Е. Смит (лорд Биркенхед), произнесена през юли 1910 г. срещу законопроект, който да даде право на глас на някои жени. Смит обяснява: „От поколения насам е признато, че никой човек няма абстрактно право на глас. Теорията, че съществува такова нещо като право на глас, е мъртва като Русо. Гласът не е право. Никога не е бил право. Това е правоспособност, която се дава на одобрена обществена основа на такива части от гражданите, които по мнение на цялата държава е вероятно да упражнят това качество с полза за общността като цяло.“¹⁶²⁴

Но през 1918 г. олигархичната управляваща класа във Великобритания, която планира и организира зад кулисите, Първата световна война, отстъпва място на демокрацията, донесена от самата световна война. „Цялата държава“ се подчинява на масите. През 1918 г. не е имало избори в продължение на 8 години и Великобритания се превръща в мнозинствена демокрация в резултат на безпрецедентната масова мобилизация, която е необходима, в нарушение на традиционния доброволен принцип за да победи Германия и съюзниците ѝ. Няма нужда от конфликт, както е обичайно при тези големи трансформации, защото най-великият от реформаторските закони, введен под прикритието на Първата световна война, в рамките на масовия ентузиазъм за войната, е извършен чрез покровителството на управляващата класа, организиран в таен конклав. Парламентът получава подробностите едва когато делото е свършено.

С внезапната поява на участието на пълнолетно мнозинство в изборите във Великобритания, трябва да се вземе предвид гласа на масите. Те започват да бъдат облагодетелствани от „мъжете, които спечелиха войната“.

Ето едно добро описание от статията на Алфред Цимерн от 1922 г. за списание „Кръглата маса“: „През седмицата след примирието моралният термометър на британския народ падна с около 50 градуса. През следващия месец, чак до деня на изборите в средата на де-

¹⁶²² Също, *p.* 149-153.

¹⁶²³ Също, *p.* 154.

¹⁶²⁴ Lord Birkenhead, *The Speeches of Lord Birkenhead*, *p.* 55

кември, той продължи да пада. ... Чувството за национална и индивидуална отговорност за създаването на по-добър свят ... се разсея в бунт от предизборната кампания, увлечен като плява по вятъра на демагогските глупости и обиди ... След няколко напразни опита за избягване, премиерът отстъпи и след това беше воден, лутащ се неудобно, от една капан в друга. Игнорирайки състоянието на Европа и призивите, които вече напиреха за услугите на британските войски за поддържане на реда ... той се ангажира с бърза демобилизация ... Междувременно, какво се случваше в по-широкия свят? Историята на първите 8 – 10 седмици след примирието може да се обобщи в три думи – забавяне, объркване и разочарование.¹⁶²⁵

Както отбелязва Цимерн, главният угодник на масите е министър-председателят Лойд Джордж, стоящ най-близкото до „народа“. Лойд Джордж, има скромен произход, и нарушава неписаното правило, което дотогава е изключвало от премиерския пост всички, които на се благородни джентълмени с първокласно образование.

Лорд Бивърбрук, известният прес-барон, пише следното за това как Лойд Джордж си осигурява огромното мнозинство в Камарата на общините чрез новата демокрация: „Правителството на Лойд Джордж спечели общите избори през 1918 г. с два лозунга – единият „Да обесим кайзера“; другият „Да накараме Германия да плати всичко“... На изборите през декември кандидатите широко използваша този въпрос за привличане на гласове. Огромното мнозинство на Лойд Джордж се основава на призива за обесването.“¹⁶²⁶

След като си осигурява голямо мнозинство на общите избори с лозунга „Да обесим кайзера“, министър-председателят започва да се подмазва на масите, като демобилизира огромната британска армия от наборни войници, която е изградил след изоставянето на принципа на доброволчеството през 1916 г. Тя е намалена от 3,5 милиона при примирието до по-малко от милион, 9 месеца по-късно, а разходите за отбрана/военни дейности са съкратени от 600 на 200 млн фунта през 1920 г.

Правителствените разходи за военни цели се бяха увеличили от 7% до близо 60% от БНП до последната година на войната и се покриват от голямото увеличение на данъците и заемите, които ще трябва да бъдат платени от следвоенните данъкоплатци. Няма гласове, които да се спечелят за поддържане на такива разходи и данъчно облагане, а през 1918 г. в електората има много повече данъкоплатци, отколкото през 1910 г.¹⁶²⁷ Това оставя голяма част от имперските дела недовършени и невъзможни за изпълнение в териториите, които Британската империя спечелва за себе си.

Старата имперска управляваща класа наблюдава със съжаление разпадането на големите военни сили, които са наети, организирани и обучени и които можеха да бъдат използвани за стабилизиране на света, и устройството му, който Великобритания спечели чрез големи жертви на кръв, материални средства и пари. Това е момент, който се случваше веднъж в историята. Преди Първата световна война има силна агитация от страна на влиятелни кръгове на управляващия елит за наборна военна служба, за да се отговори на нуждите на имперската политика. Либералното правителство се съпротивлява, защитавайки принципа на доброволчеството, който е служил на страната в миналото. В момента, когато този принцип е нарушен и за първи път в британската история се събира огромна народна армия, Лойд Джордж решава да я демобилизира, имайки демокрацията зад гърба си.

Великата армия, набрана от Великобритания, за да победи Германия, е формирана чрез милитаристка пропаганда, преди доброволческият принцип най-накрая да отстъпи място на принудата. Така че, безпрецедентната събрана сила не е създадена за целите на имперската политика. Тя дължи съществуването си на призива за победа над „безпрецедентно зло“, появило се в света. След като това „зло“ е победено, е проблематично, тя да продължи да съществува. Ако тя беше запазена, ще има подкопаване на наратива за войната и подозрение, че всичко не е така, както е представено да изглежда.

¹⁶²⁵ Alfred Zimmermann, *Europe in Convalescence*, pp.106-109

¹⁶²⁶ Men and Power 1917-1918, p.303

¹⁶²⁷ David French, *The British Way in Warfare 1688-2000*, p.179.

Наборната военна служба, е истинска иновация в политиката на британската държава, и създава необходимостта от демокрация чрез въоръжаване на нацията. В ситуация, в която масите са ввлечени в оръжие от политиката, а болшевиките се превръщат вече в потенциална сила в света и тяхното влияние върху масите, може да стане опасно.

Така с разформироването е предотвратено функционалното уреждане на проблемите в Европа, които са извън новата британска демокрация и нейния „маниакален“ министър-председател. В началото на 1919 г. Алфред Цимерн прави следния коментар относно „егоизма“ на нововъзникващата демокрация, в която новите политически слоеве могат да откажат да поемат необходимата алтруистична функция на имперската държава в критичен момент: „Историята ще оцени пълната степен на моралната вреда, нанесена на света и на Британската империя от внезапното отклонение на Великобритания към егоизъм. Засега изглежда, че това е първата стъпка в процеса на разпад, който по-късните държавници, признаят и се стремят публично да поправят греховете на своите предшественици, ще открият, че е трудно да спрат; заради натрупания морален капитал на една широко разпростираща се общност.“¹⁶²⁸

Британската управляваща класа прави каквото си поиска през XVIII и XIX век, без да бъде възпрепятствана от по-нисшите класи. В миналото управляващите кръгове в Англия действат без да се съобразяват с някаква морална атмосфера. По време на войната срещу Наполеон, когато ситуацията става твърде сериозна е изграден известен морал. Но след събитието, с победата над Наполеон, няма нужда да се продължава с него и европейските държавници във Виена сключват функционално европейско споразумение, без да се съобразяват с народните страсти.

Картата на Европа може да се навие и остави настрана за цяло поколение, тъй като няма да е необходима.

Въпреки това, през август 1914 г. в ситуацията е въведен силен елемент на морал, за да се обедини британската нация срещу Германия, а демокрацията, произтича от воденето на войната, подкопава старото и ефективно държавно управление. Във Великобритания са

разпалени големи страсти за водене на Първата световна война и за нейното спечелване. Тези народни страсти изключват приключването на Първата световна война чрез традиционен имперски мир, както желаят Чърчил и други.

Династичната/аристократична война отстъпва място на народната / демократичната война, и не е за доброто на човечеството. Появата на демокрация в края на войната засилва негативния аспект на това. Комбинацията от британска демокрация и „широко разпростираща се общност“ се превръща в катастрофа за света, след като Великобритания постигна световното си господство. Картата на Европа трябва да се разгръща отново и отново, за да се улесни действието на новите сили, породени от войната, нейните последици и уреждане, и затова, в рамките на едно поколение се разрази друга голяма война, с още по-големи опустошения.

Едновременно с допускането на масите до избирателното право, за да смекчи последиците от новата демокрация, Лойд Джордж иска неговата коалицията да продължи да управлява почти еднопартийно. Това е умело прикрита диктатура. Той „въведе методи, които са по-съвместими с тоталитарна държава“¹⁶²⁹.

¹⁶²⁸ Alfred Zimmern, *Europe in Convalescence*, pp.106-109

¹⁶²⁹ *The Mask of Merlin: A Critical Study of David Lloyd George*, pp.155-157

Министър-председателят обещава „да поиска от Германия цялата цена на войната на веднъж“ и в 20-тина речи иска да „обеси кайзера“.

Чрез издигането на надеждни кандидати, Лойд Джордж постига 526 депутатски места срещу комбинирана опозиция с по-малко от 90 в Камарата на общините. Той е най-влиятелният министър-председател, заемал някога длъжност в британската система, поради забележителната промяна в управлението в изпълнителната власт. Както обяснява Андре Зигфрид: Естествено е властта на едно правителство да се увеличава по време на война, но е необичайно то да измества центъра си на тежестта по време на възхода си. Основните елементи на властта вече не са съсредоточени върху кабинета разглеждан като колективен орган, а върху позицията на министър-председателя, подкрепян от сътрудници и технически експерти. В тази област, както и във всяка друга, в която е упражнявал способностите си, личността на Лойд Джордж действа като фермент. Със създаването по негова инициатива на Военния кабинет в края на 1916 г., в самото сърце на правителството се ражда нов орган, по-елитарен и по-ефикасен, който заседава ежедневно, а понякога и два пъти дневно. Новата организация, известна като Секретариат на кабинета, възниква в резултат на необходимостта от централизиране на дейността на правителството. Много министри, които дотогава участват в общото ръководство на политиката, сега установяват, че дейността им се ограничава единствено до изпълнение на ведомствените им задължения.

Под блестящото ръководство на сър Морис Ханки, Секретариатът на кабинета се превръща, по време на премиерството на Лойд Джордж, в жизненоважна част от административния апарат. Под ръководството на г-н Лойд Джордж постът на министър-председателя се превръща в полунезависима институция. Той организира свои собствени технически служби, за да проучва различни въпроси от първа ръка, и често изтегля технически проблеми от компетенциите на различните министерства. Така например, всички въпроси, отнасящи се до ОН и подготовката на международни конференции, преминават от ръководството на Форин офис към Секретариата, който се превръща в истински министерски отдел, контролиран от ръководителя на правителството. От написаното ще се види, че г-н Лойд Джордж в последните години от властта си вече не управлява с духа и традициите на своите предшественици. Осигурен като независим от колегите си по всички технически въпроси благодарение на забележителната работа, която е трябвало да извърши, той успява да се освободи и от ограничаващото влияние на Камарата на общините. Защото съществуващата коалиция, обединяваща хора с различни политически възгледи, но работещи като едно цяло, замества откритите дискусии в Камарата, практиката на онези комбинации, в които премиерът се отличава. Накратко, той си създава превъзходна и изолирана позиция, подобна на президент на демокрация, който се обръща директно към народа и получава мандата си от него.¹⁶³⁰

Човекът, който е министър-председател на Великобритания през 1918 г., Лойд Джордж, придобива силна власт. Но той все още трябва да живее според традициите в компанията на своите обществени висшестоящи партньори, в бързо променяща се ситуация, породена от внезапното въвеждане на масовата демокрация, в която той е изградил своята единствена и преобладаваща властова база. Той трябваше да бъде гъвкав като живак. Той е човек, който показва, че е имал принципи, но вече ги е изоставил, за да се изкачи по хлъзгавия стълб и да остане на върха му. И той приема характеристиките на ветропоказател, духащ в едната или другата посока, в зависимост от събитията, за да остане на върха.

Е. Т. Реймънд написва следното за характера на министър-председателя през 1918 г.: „Г-н Лойд Джордж принадлежи по същество към емпиричната школа на държавничеството. Той не гледа „преди и след“, а само за себе си. Той изпитва малко страхопочитание към прецедента, принципа и доктрината; Той винаги е по-склонен да експериментира, отколкото да мисли. Силно заинтересован от нещата на момента, от себе си и от хората, които харесва, от „каузите“, които го харесват в различните му настроения, изобщо няма чувство за

¹⁶³⁰ Andre Siegfried, *Post-War Britain*, pp.198-201

приемственост. За него настоящото тиктакане на часовника има цялото достойнство на вечното.¹⁶³¹

Перфектният човек за мимолетните изисквания на задържането на властта в условията на новата демокрация. Какъв обаче ще е резултатът от такава личност върху традиционната приемственост на британското държавно майсторство, империята, геополитиката и света, в центъра на който Великобритания стои след победата си във Великата война?

Именно характерът и силата на този човек, както и безпрецедентната ситуация, която цари във Великобритания в края на Първата световна война, трябва да бъдат разбрани, ако искаме да разберем какво става с британската политика от 1918 до 1922 г.

Лойд Джордж е либерален министър-председател, оглавяващ коалиция с предимно консервативен кабинет и парламент. Либералната партия е опустошена от дезертьорството и разцеплението ѝ самия него, а лейбъристката опозиция тъкмо се развива. Това е момент на промяна в британската система, при който нова политическа сила, Лейбъристката партия, се развива като втора партия, която ще замени Либералната партия, която провали войната в британската двупартийна система. Това е изключителен етап в британската политика, председателстван от „правителството на всички таланти“, „първите единадесет“, които ще вземат едни от най-важните решения в историята на света за да разрушат това, което не е разрушено от британското водене на Първата световна война.

Ако традиционната управляваща класа на Англия, която планира Първата световна война, успява да проведе тази война по честен начин и да сключи мира, безпрепятствено от демокрацията, която тя създаде, ще доведе ли това до по-лош резултат от случилото се през 1919 г. и след това?

¹⁶³¹ E.T. Raymond, *Uncensored Celebrities*, pp.10-11